

मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ - २०८४/८५)

तथा

वार्षिक विकास कार्यक्रम

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३)

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं

२०८२

मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ - २०८४/८५)

तथा

वार्षिक विकास कार्यक्रम

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३)

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं

२०८२

भूमिका

मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादात्म्यता कायम गराउने महत्वपूर्ण औजारको रूपमा लिने गरिन्छ । सोही योजना चालु आर्थिक वर्ष २०८१/८२ देखि कार्यान्वयनमा आएको छ । यस योजनाले लिएको लक्ष्य, उद्देश्य, रुपान्तरणकारी रणनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम र अपेक्षित नतिजासँग तादात्म्यता कायम हुने गरी आ.व. २०८२/८३ को वार्षिक बजेट तर्जुमा गरी सङ्घीय संसदमा प्रस्तुत भएको छ । सोही योजना अनुरूप आगामी आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को आय-व्ययको अनुमान तथा त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्ष २०८३/८४ र २०८४/८५ को लागि स्रोत प्रक्षेपण र प्रमुख कार्यक्रम तथा नतिजा सूचक सहितको तीन आर्थिक वर्षको चक्रीय बजेटको रूपमा प्रस्तुत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार आय-व्ययको विवरण प्रस्तुत गर्दा अनिवार्य रूपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । साथै, आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ मा राष्ट्रिय योजना आयोगले आवधिक योजनाको आधारमा आगामी तीन वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । उल्लिखित कानूनी प्रावधान एवम् अभ्यास समेतका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ.व. २०८२/८३-२०८४/८५) तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम (आ.व. २०८२/८३) एकीकृत रूपमा तयार भएको छ । विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय अनुशासन लगायतका सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनका पक्षको सुधारको औजारको रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अवलम्बन गरिएको छ । सो अनुसार राष्ट्रिय गौरवका आयोजना र विभिन्न क्षेत्रका पूर्वाधार सम्बन्धी क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विश्लेषण गरी पुनःप्राथमिकीकरण सहित प्रस्तुत गरिएको छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई सरल र यथार्थपरक बनाउन विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचकका आधारमा मध्यमकालीन लक्ष्य निर्धारण गरी विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय प्रक्षेपण गरिएको छ । नतिजा सूचक तयार गर्दा सोही योजनाका मार्गदर्शनका साथै अर्थतन्त्रका वर्तमान र भावी परिदृश्य, सम्भावित असर तथा प्रभाव, विषय क्षेत्रगत गुरुयोजना, रणनीतिक योजना, दिगो विकास लक्ष्य आदिलाई आधार लिइएको छ । निर्धारित लक्ष्य हासिल गर्न विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै जानुपर्ने र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई थप सुदृढ तथा नतिजामूलक बनाउनु पर्ने विषयलाई जोड दिइएको छ ।

अन्त्यमा, यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा कार्यमा संलग्न हुनु हुने राष्ट्रिय योजना आयोगका सबै पदाधिकारी एवम् कर्मचारी र विषय क्षेत्रगत मन्त्रालय तथा निकायसँग सम्बन्धित सबैलाई राष्ट्रिय योजना आयोग धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ ।

विषयसूची

परिच्छेद १ परिचय

१.१	पृष्ठभूमि	१
१.२	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको परिचय	१
१.३	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य	२
१.४	नेपालमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अभ्यास	२
१.५	कानूनी व्यवस्था	३
१.६	संस्थागत व्यवस्था	४
१.७	मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया	५
१.८	मध्यमकालीन खर्च संरचनामा गरिएका प्रमुख सुधार	७

परिच्छेद २ मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८२/८३-२०८४/८५)

२.१	पृष्ठभूमि	९
२.२	विकासका चुनौति तथा अवसर	९
२.३	सोच, उद्देश्य तथा रणनीति	१०
२.४	विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति	११
२.५	मध्यमकालीन आर्थिक तथा वित्त खाका	१२
२.६	मध्यमकालीन नतिजा खाका	१८
२.७	मध्यमकालीन बजेट खाका	२०
२.८	बजेट विनियोजन र बाँडफाँटको प्रक्षेपण	२४

परिच्छेद ३ आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को कार्यक्रम तथा बजेट

३.१	पृष्ठभूमि	३२
३.२	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को विकास कार्यक्रम तथा बजेटको बाँडफाँट	३२
३.३	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण	३४
३.४	राष्ट्रिय आयोजना बैङ्क	३७

परिच्छेद ४ क्रमागत आयोजनाको विश्लेषण तथा पुनःप्राथमिकीकरण

४.१	परिचय	४०
४.२	पुनःप्राथमिकीकरणको विधि	४०
४.३	राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण	४१
४.४	सडक पूर्वाधार क्षेत्रका आयोजना तथा कार्यक्रमको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण	५३
४.५	खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण	६२
४.६	शहरी विकास तथा स्थानीय पूर्वाधार क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण	७२
४.७	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण	८९

४.८	कृषि तथा पशुपन्छी विकास क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण	९४
४.९	वन तथा वातावरण क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण	९७
परिच्छेद ५ कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्र		
५.१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	१०३
५.२	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण	१२८
५.३	वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन	१३८
परिच्छेद ६ आर्थिक क्षेत्र		
६.१	अर्थ	१५२
६.२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति	१६३
६.३	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	१९०
परिच्छेद ७ सामाजिक क्षेत्र		
७.१	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	२०८
७.२	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	२२८
७.३	खानेपानी तथा सरसफाइ	२७०
७.४	युवा तथा खेलकुद	२८३
७.५	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक	२९०
७.६	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा	३०४
परिच्छेद ८ पूर्वाधार क्षेत्र		
८.१	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ	३१४
८.१.१	ऊर्जा	३१४
८.१.२	जलस्रोत	३२७
८.१.३	सिँचाइ	३३२
८.१.४	जल तथा मौसम विज्ञान	३४४
८.२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात	३४८
८.३	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	३७२
८.४	शहरी विकास, आवास र भवन निर्माण	३८४
परिच्छेद ९ शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्र		
९.१	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	४०३
९.२	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन	४१९
९.३	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला	४३०
९.४	गृह	४३८
९.५	रक्षा	४५४
९.६	परराष्ट्र	४६०

९.७	योजना	४६४
परिच्छेद १० संवैधानिक अंग तथा निकाय		
१०.१	राष्ट्रपतिको कार्यालय	४६९
१०.२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	४७३
१०.३	संघीय संसद	४७६
१०.४	अदालत	७८२
१०.५	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	४९२
१०.६	महालेखापरीक्षकको कार्यालय	४९६
१०.७	लोक सेवा आयोग	५०३
१०.८	निर्वाचन आयोग	५०७
१०.९	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	५१२
१०.१०	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	५१६
१०.११	राष्ट्रिय महिला आयोग	५२१
१०.१२	राष्ट्रिय दलित आयोग	५२५
१०.१३	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	५३०
१०.१४	आदिवासी जनजाति आयोग	५३४
१०.१५	मधेशी आयोग	५३९
१०.१६	थारु आयोग	५४३
१०.१७	मुस्लिम आयोग	५४७
१०.१८	न्याय परिषद्	५५०

अनुसूचीहरू

अनुसूची १.१	मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण	५५४
अनुसूची १.२	मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	५६०
अनुसूची २.१	विषय क्षेत्रगत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण	५६४
अनुसूची २.२	विषय क्षेत्रगत त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	५६८
अनुसूची ३.१	आ.व. २०८२/८३ को मन्त्रालय/निकायगत बजेट विनियोजन	५७२
अनुसूची ३.२	आ.व. २०८२/८३ को विकास कार्यक्रम मन्त्रालय/निकायगत बजेट र स्रोतको अनुमान	५७५
अनुसूची ३.३	आ.व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको संरचनात्मक रुपान्तरणका क्षेत्र अनुसारको विनियोजित बजेट	५७६
अनुसूची ३.४	आ.व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको प्राथमिकताक्रम अनुसारको विनियोजित बजेट	५७७
अनुसूची ३.५	आ.व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको दिगो विकास संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट	५७८
अनुसूची ३.६	आ.व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको लैङ्गिक संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट	५७९
अनुसूची ३.७	आ.व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको जलवायु संकेत अनुसारको विनियोजित बजेट	५८०
अनुसूची ४.१	कृषि, भूमि व्यवस्था तथा वन क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण	५८१
अनुसूची ४.२	कृषि, भूमि व्यवस्था तथा वन क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	५८९
अनुसूची ५.१	आर्थिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण	५९६
अनुसूची ५.२	आर्थिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	६११
अनुसूची ६.१	सामाजिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण	६२४
अनुसूची ६.२	सामाजिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	६४०
अनुसूची ७.१	पूर्वाधार क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण	६५०
अनुसूची ७.२	पूर्वाधार क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	६८३
अनुसूची ८.१	शासकीय व्यवस्था तथा अन्तर सम्बन्धित विषय क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण	७०८
अनुसूची ८.२	शासकीय व्यवस्था तथा अन्तर सम्बन्धित विषय क्षेत्रको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७१८
अनुसूची ९.१	संवैधानिक अंग तथा निकायको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम् कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण	७२७
अनुसूची ९.२	संवैधानिक अंग तथा निकायको त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण	७३७

परिच्छेद १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ देखि सोह्रौं योजना कार्यान्वयनमा आएको छ। 'समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली' को दीर्घकालीन सोच, २१०० सँग सामञ्जस्यता कायम गरी तर्जुमा भएको यस योजनाले संरचनात्मक रूपान्तरणमार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धि र रोजगारी सिर्जनामा जोड दिएको छ। योजनाले लिएका नतिजा हासिल गर्न सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी परिचालन गर्नु आवश्यक हुन्छ। साथै, सन् २०२६ मा अतिक्रम विकसित मुलुकबाट विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नति तथा सन् २०३० मा दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न समेत उल्लेख्य परिमाणमा लगानीको आवश्यकता पर्ने र यसको लागि सार्वजनिक स्रोत साधनको प्रभावकारी एवम् कुशल परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ। प्रभावकारी वित्त व्यवस्थापनका लागि स्रोत-साधनको विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासन उत्तिकै प्रभावकारी हुनुपर्दछ। यी पक्षहरूको व्यवस्थापन गर्ने सुधारको औजारको रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना रहेको छ। यस खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा सोह्रौं योजना तथा दिगो विकास लक्ष्यसँग कार्यक्रम तथा आयोजनाको वस्तुगत रूपमा सामञ्जस्यता कायम गर्ने गरी प्राथमिकीकरण तथा पुनःप्राथमिकीकरणको निश्चित मापदण्ड तयार गरिएको छ। विकास आयोजना कार्यान्वयनमा सिर्जना हुने आपसी समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ (सिनर्जी) तथा विरोधाभाष (ट्रेड अफ) को विश्लेषण गरी लाभको वृद्धि तथा विरोधाभाषको न्युनीकरणका उपायहरू अबलम्बन गरिएको छ।

यथार्थपरक बजेट तर्जुमा, समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थायित्व तथा आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तादात्म्यता एवम् सामञ्जस्यता कायम गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना महत्वपूर्ण औजारका रूपमा रहेको छ। यसले विकास योजनाका लक्षित नतिजा हासिल गर्न स्रोत-साधनको न्यायोचित वितरण र महत्तम परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, पूर्वाधार निर्माण तथा सेवाको गुणस्तर तथा प्रभावकारिता, वित्तीय अनुशासन जस्ता पक्षमा सुधारका लागि सहयोग गर्दछ। यसको सकारात्मक असर सार्वजनिक वित्त परिचालनमा मात्र नभई यसको दिगोपनामा समेत पर्दछ।

मुलुकको शासन व्यवस्था संघीय संरचनामा रूपान्तरण, २०७२ को विनाशकारी भूकम्प पश्चातको पुनर्निर्माण, कोभिड-१९ को विश्वव्यापी महामारी तथा त्यसपश्चात् सार्वजनिक वित्तमा परेको असर, न्यून वैदेशिक सहायता परिचालन, बढ्दो अनिवार्य दायित्व, वित्तीय संघीयता लगायतको कारण सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण बनेको छ। यस सन्दर्भमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाले दीर्घकालीन सोच तथा आवधिक योजनाले लिएको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न एवम् रणनीति तथा कार्यनीतिको कार्यान्वयन, क्षेत्रगत तथा कार्यक्रमगत प्राथमिकता निर्धारण, खर्च र स्रोतको आकलन तथा प्रक्षेपण गरी वित्त व्यवस्थापन तथा आर्थिक विकासमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यका साथ सुधारको औजारको रूपमा आत्मसात गर्दै राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले निर्धारण गरेको स्रोतको अनुमान एवम् खर्च सीमाको आधारमा बजेट उपशीर्षकगत तहमा सम्बन्धित मन्त्रालय निकायबाट प्रस्तावित एवम् चालु सोह्रौं योजना तथा दिगो विकास लक्ष्यसँग तादात्म्यता हुनेगरी कार्यक्रम/आयोजना प्राथमिकीकरण तथा पुनःप्राथमिकीकरण गर्न समेत सहयोग हुनेगरी यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको परिचय

आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच अन्तरआवद्धता कायम गर्ने सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजारका रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना रहेको छ। यसले उपलब्ध साधन-स्रोतको अनुमान र त्यसलाई योजनाले लिएका प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट गर्ने गर्दछ। नेपालको सन्दर्भमा यो त्रिवर्षीय चक्रीय योजना हो। यस अन्तर्गत समष्टिगत आर्थिक तथा वित्त खाका, नतिजा खाका र कार्यक्रम तथा बजेट खाका रहेका हुन्छन्। बजेट खाका अन्तर्गत सार्वजनिक स्रोततर्फ राजस्व, आन्तरिक ऋण, वैदेशिक अनुदान तथा ऋणको आकलन गरी समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गरिन्छ। क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत मन्त्रालय र सरकारका अन्य निकायको नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न आवश्यक मध्यम अवधिको रकम विनियोजन र संघीय सरकारले प्रदेश र स्थानीय तहको सरकारलाई हस्तान्तरण गर्ने अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट सहितको मध्यमकालीन खर्च अनुमानको खाका तयार गरिन्छ। यसरी निर्धारण भएको बजेट सीमा भित्र रहेर मन्त्रालय एवम् निकायहरूले नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा लाग्ने खर्च रकमको अनुमान गर्दछन्। सम्बन्धित निकायहरूसँगको छलफल पछि तीन वर्ष अवधिको बजेटको खाका तयार गरिन्छ।

यो खाका तयार गर्दा बजेट कार्यान्वयनबाट आगामी तीन वर्षमा प्राप्त हुने नतिजाको अनुमान गरिन्छ। यसमा राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले निर्धारण गरेको स्रोतको अनुमान एवम् खर्च सीमा निर्धारणको आधारमा पहिलो वर्षको खर्च र स्रोत अनुमानको वार्षिक बजेटसँग तादात्म्यता राखी बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपण गरिन्छ। यसमा गत आर्थिक वर्षको प्रगति समीक्षा गरिन्छ भने चालु आर्थिक वर्षको संशोधित अनुमान सहित आगामी ३ वर्षको स्रोत तथा खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिन्छ। यस संरचनालाई विकासको आवश्यकता, आयोजना

कार्यान्वयनको अवस्था, राजस्व र वैदेशिक सहायताको अनुमान समेतका आधारमा प्रत्येक वर्ष परिमार्जन गरिनुपर्ने हुन्छ । यसबाट मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन सहयोग पुऱ्याउँछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा सामान्यतया देहायका विशेषता रहेका हुन्छन् ।

आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीचको सम्बन्ध सेतु: मध्यमकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजना कार्यान्वयनको लागि नतिजा सूचक र लक्ष्य, स्रोतको अनुमान तथा सो अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजना वार्षिक बजेटमा समावेश गर्न सहयोग गर्दछ । यसको लागि योजनाको सोच, लक्ष्य र रणनीतिलाई खर्च संरचनाको सम्बन्धित विषय क्षेत्रगत खण्डमा समावेश गरिएको हुन्छ । साथै, योजनामा निर्धारित लक्ष्य र सूचकको आधारमा तीन वर्षको नतिजा खाका समावेश गरिएको हुन्छ ।

विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण र पुनःप्राथमिकीकरण : योजनाले लिएका लक्ष्य हासिल गर्न उपलब्ध स्रोत साधनको महत्तम परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । खासगरी विकास कार्यक्रम वा आयोजनाबाट हासिल हुने प्रतिफल तथा यसबाट आर्थिक सामाजिक विकासमा पुग्ने योगदानको आधारमा प्राथमिकीकरण तथा पुनःप्राथमिकीकरण गर्नु आवश्यक हुन्छ । प्राथमिकता प्राप्त आयोजनालाई पर्याप्त बजेट विनियोजन गरी कार्यान्वयन गर्न समेत यो खर्च संरचना सहयोगी हुन्छ ।

प्रति एकाई लागत अनुमान : कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयनको लागि सञ्चालन गरिने क्रियाकलापको कुल लागत अनुमान गर्न लाभान्वित जनसंख्या वा प्रतिफलको आधारमा गणना गरिन्छ । मन्त्रालय तथा निकायले सञ्चालन गर्ने आयोजना र कार्यक्रमका विभिन्न क्रियाकलापको प्रति एकाई खर्च अनुमानको साथै विभिन्न क्षेत्रमा आगामी तीन वर्षभित्र गरिने लगानीबाट प्राप्त हुने लक्षित प्रतिफल तथा नतिजा सूचक समेत प्रस्तुत गरिन्छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा देहाय बमोजिम तीन वटा खाका तयार गरिन्छ ।

समष्टिगत आर्थिक खाका : यस खाकामा समष्टिगत अर्थतन्त्रको अवस्था विश्लेषण गरी प्रमुख सूचकको आगामी ३ वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण समेटिएको हुन्छ । यो खाकामा अर्थतन्त्रको वास्तविक क्षेत्र, वित्तीय तथा मौद्रिक क्षेत्र, बाह्य क्षेत्र र सार्वजनिक वित्तका प्रभाव तथा असर तहका सूचक समावेश गरिएको हुन्छ । यो खाका परिच्छेद २ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

नतिजा खाका: आवधिक योजनाले निर्धारण गरेका नतिजा सूचक तथा अन्य सूचक र सोको विद्यमान अवस्था र आगामी ३ वर्षको लक्ष्यलाई यस खाकामा समावेश गरिएको हुन्छ । सो अनुसार समष्टिगत नतिजा खाका परिच्छेद २ मा र विषय क्षेत्रगत नतिजा खाका परिच्छेद ५ देखि १० सम्म समावेश गरिएको छ ।

बजेट तथा कार्यक्रम खाका : यस खाकामा तीन वर्षको खर्च तथा स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण समावेश भएको हुन्छ । समष्टिगत बजेट खाका परिच्छेद २ मा र विषय क्षेत्रगत बजेट खाका परिच्छेद ५ देखि १० सम्म समावेश गरिएको छ । साथै यस अवधिमा कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण समेत यस खाकामा समेटिएको छ । यस खर्च संरचनामा पहिलो वर्ष वा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को हकमा विनियोजित बजेट अनुरूप र त्यसपछिका बाँकी दुई आर्थिक वर्षको हकमा आयोजना कार्यान्वयनको स्थिति, उपलब्ध साधन स्रोत र खर्च गर्ने क्षमतालाई आधार मानी रकम अनुमान गरिएको छ । कार्यक्रम सम्बन्धी समग्र विवरण परिच्छेद ३, क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विश्लेषण तथा पुनःप्राथमिकीकरण परिच्छेद ४ र विषय क्षेत्रगत बजेट खाका परिच्छेद ५ देखि १० सम्म समावेश गरिएको छ ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचनाका प्रमुख उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन्:

- सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा वित्त अनुशासन कायम गरी समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व गर्ने ।
- सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा सुधारको औजारको रूपमा अवलम्बन गरी योजना तथा बजेट प्रणालीलाई कुशल, प्रभावकारी र नतिजामूलक बनाउने ।
- बजेट अनुमान तथा खर्चलाई यथार्थपरक तथा कार्यान्वयनयोग्य बनाउने ।
- स्रोत-साधन विनियोजन प्रक्रिया पुनर्संरचना गरी प्राथमिकताको क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चितता सहित बजेट विनियोजन गर्ने ।

१.४ नेपालमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अभ्यास

नेपालमा सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी व्यवस्थापनमा विभिन्न समस्या विद्यमान छन् । खासगरी आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम बीचमा तादात्म्यता नरहनु, कुनै कार्यक्रम/आयोजनामा आवश्यक बजेट नछुट्याइनु तर कुनै कार्यक्रम/आयोजनामा आवश्यकताभन्दा बढी बजेट छुट्याइनु, रुण आयोजनामा निरन्तर रूपमा बजेट विनियोजन हुनु, बजेटको सुनिश्चितता नहुनु र कार्यान्वयन क्षमता

भन्दा बढी आयोजना सञ्चालनमा रहनु यसका प्रमुख समस्या हुन् । यी समस्याको सम्बोधनका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनलाई कानुनतः व्यवस्थित गरिएको छ ।

उल्लेखित समस्यालाई ध्यानमा राखी दशौं योजना (२०५९-२०६४) सँगसँगै योजनासँग तालमेल हुनेगरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न थालिएको थियो । पहिलो पटक आ.व. २०५९/६० मा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमा भएको थियो । सुरुमा शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, सिँचाई, विद्युत, सडक र जलस्रोत जस्ता मुख्य क्षेत्र समेटेर यस संरचना तयार गरिएको थियो । यसले आवधिक योजना र वार्षिक बजेट बीच तादात्म्यता कायम गर्ने, विकास आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गर्ने, आवधिक योजनाले लिएका उद्देश्य र लक्ष्य हासिल हुने गरी स्रोत साधनको सदुपयोग गर्ने र पहिलो प्राथमिकतामा परेका आयोजनामा स्रोतको सुनिश्चितता गर्ने उद्देश्य लिएको थियो । यसबाट वित्त अनुशासन र आर्थिक स्थायित्व कायम हुने अपेक्षा गरिएको थियो ।

शुरुका सात आर्थिक वर्षसम्म मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यलाई संस्थागत गर्न प्रयास गरिएको र त्यसको फलस्वरूप यसका उद्देश्य खास गरी वित्त अनुशासन र खर्चको रणनीतिक रूपमा विनियोजन कार्यमा सहयोग पुगेको थियो । तर, त्यसपछिका केही वर्षमा यसलाई निरन्तरता दिन सकिएन । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले अनिवार्य गरेपछि आ.व. २०७४/७५ देखि हरेक वर्ष यो दस्तावेज तर्जुमा हुँदै आएको छ । आ.व. २०७८/७९ देखि वार्षिक विकास कार्यक्रमसमेत समावेश गरी एकीकृत दस्तावेजको रूपमा तर्जुमा हुँदै आएको छ । हाल व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तयार गरी अनलाईनमार्फत मन्त्रालय/निकायहरूबाट मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्राप्त गरी आयोगले आवश्यक परिमार्जनसहित एकीकृत दस्तावेज तयार गर्ने गर्दछ ।

१.५ कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधानको धारा ५९ मा आर्थिक अधिकारको प्रयोग अन्तर्गत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने, नीति तथा योजना तयार गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने एवम् संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आ-आफ्नो तहको बजेट बनाउने व्यवस्था रहेको छ । त्यस्तै, धारा ६० मा राजस्व स्रोतको बाँडफाँट अन्तर्गत राजस्व संकलन तथा बाँडफाँट एवम् वित्तीय समानीकरण, सशर्त, समपूरक र विशेष गरी चार प्रकारका अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ । धारा ११९ मा राजस्व र व्ययको अनुमान अन्तर्गत नेपाल सरकारका अर्थमन्त्रीले संघीय संसद्का दुवै सदनको संयुक्त बैठकमा जेठ १५ गते सो अनुमान पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार तथा प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । ऐनको परिच्छेद ६ मा सार्वजनिक खर्च सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । दफा १७ मा मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी नेपाल सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय तहले दफा १६ बमोजिमको सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । सो मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य, प्रस्तावित योजनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यकताको पुष्ट्याई, प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुन सक्ने आर्थिक वर्ष र त्यस पछिका दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण, प्रस्तावित योजना लागु गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण, खर्च व्यहोर्ने स्रोत र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण, प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसँगको तादात्म्यता, क्रमागत योजना भए गत आर्थिक वर्षमा छुट्याइएको खर्च अनुसार लक्ष्य हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण खुलाउनुपर्ने व्यवस्था छ ।

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को परिच्छेद ३ मा राजस्व र व्ययको अनुमान तथा दफा ६ मा राष्ट्रिय योजना आयोगले आवधिक योजनाको आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । उक्त मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आगामी तीन वर्षको समष्टिगत वित्त खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजा खाकाको साथै प्रस्तावित आयोजना वा कार्यक्रमको क्रियाकलापगत विवरण, क्रियाकलापको अनुमानित प्रति इकाइ लागत, आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालनमा लाग्ने अनुमानित समय तथा सोबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल समेत खुलाई प्रत्येक आयोजना वा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

ऐनको दफा ७ मा योजना आयोगले अर्थ मन्त्रालयसँगको समन्वयमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने प्रयोजनका लागि आगामी तीन वर्षमा उपलब्ध हुने स्रोत तथा गर्न सकिने खर्चको सीमाको पूर्वानुमान चालु आर्थिक वर्षको माघ मसान्तभित्र गरिसक्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । सोको लागि योजना आयोगमा उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समिति रहने र सो समितिले आवधिक योजनामा प्रक्षेपित लगानी तथा वित्तीय आवश्यकताको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कुल राष्ट्रिय स्रोत समेत अनुमान गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । सो अनुमानित स्रोत र चालु मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई समेत दृष्टिगत गरी खर्चको सीमा निर्धारण गर्ने तथा सो सम्बन्धी प्रतिवेदन अर्थमन्त्री समक्ष पेश गर्ने व्यवस्था रहेको छ । योजना आयोगले स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित स्रोत तथा खर्चको सीमाको अधीनमा रही आगामी तीन वर्षको बजेट तर्जुमाको लागि बजेट सीमा, मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका र राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको बहुवर्षीय स्रोत सुनिश्चितता बमोजिमको आवश्यक रकम समेत उल्लेख गरी आयोजना

तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने सम्बन्धी मार्गदर्शन प्रत्येक आर्थिक वर्षको फागुन सात गतेभित्र अर्थमन्त्री समक्ष पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था दफा ८ मा उल्लेख छ । यसरी आयोगबाट प्राप्त विवरणको आधारमा आगामी तीन वर्षको बजेट तर्जुमाको लागि बजेट सीमा, मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका समेत उल्लेख गरी बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन अर्थ मन्त्रालयले चालु आर्थिक वर्षको फागुन १५ गते भित्र सम्बन्धित मन्त्रालय, आयोग वा केन्द्रीय निकायमा पठाउनुपर्ने व्यवस्था सो दफामा रहेको छ । साथै, प्रत्येक मन्त्रालयले आवधिक योजना र क्षेत्रगत नीति तथा योजनाको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मन्त्रालयगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी फागुन मसान्तभित्र योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा पठाउनुपर्ने व्यवस्था समेत रहेको छ । सोही ऐनको दफा १३ (ख) मा अर्थ मन्त्रीले संसदमा राजस्व र व्ययको अनुमान पेश गर्दा मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को परिच्छेद ३ मा राजस्व र व्ययको अनुमान सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । नियम ११ मा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया र समय सीमा सम्बन्धी व्यवस्था छ । सो बमोजिम योजना आयोगले मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका तयार गर्दा आर्थिक अनुशासन, कार्यान्वयन क्षमता, विनियोजन कुशलता र समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम हुनेगरी समष्टिगत वित्त खाका, बजेट खाका र नतिजा खाका तयार गर्नुपर्दछ । साथै, केन्द्रीय निकायले देहायका विवरण समावेश गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी फागुन मसान्तभित्र योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा पठाउनु पर्ने र मध्यकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी विवरण सम्बन्धित केन्द्रीय निकायले मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणालीमा समेत प्रविष्ट गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(क) आयोजना वा कार्यक्रमको क्रियाकलापगत विवरण, प्रति एकाइ लागत, कार्यान्वयन अवधि र अपेक्षित प्रतिफल,

(ख) तीन आर्थिक वर्षको आयोजना वा कार्यक्रमगत अनुमानित वार्षिक बजेट,

(ग) गत आर्थिक वर्षको यथार्थ खर्च र चालु आर्थिक वर्षको विनियोजन सहितको बजेट खाका,

(घ) तीन आर्थिक वर्षमा हासिल हुने अपेक्षित प्रतिफल, असर र प्रभाव सहितको नतिजा खाका ।

१.६ संस्थागत व्यवस्था

मध्यमकालीन खर्च संरचना आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादाम्यता कायम गर्ने तथा सार्वजनिक वित्त व्यवस्थामा सुधार गर्ने महत्वपूर्ण औजार भएकोले वार्षिक बजेट निर्माणमा यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यसको लागि संस्थागत व्यवस्थाका रूपमा देहाय बमोजिमका समितिको व्यवस्था गरिएको छ ।

अ. राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समिति : अर्थतन्त्रको आर्थिक परिसूचकहरूको विश्लेषण गरी समष्टिगत आर्थिक संरचना तयारी, आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेटको कुल सीमा प्रक्षेपण, खर्च तथा स्रोत सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना सीमा निर्धारण र बजेटको कार्यान्वयन स्थितिको समीक्षा गरी आगामी आर्थिक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गर्न आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय व्यवस्थापन ऐन, २०७६ को दफा ७(२) र नियमावली, २०७७ को नियम १२ देहाय बमोजिमको राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समिति रहने व्यवस्था रहेको छ । सो समितिमा अर्थ मन्त्रालयका राजस्व सचिव र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका सचिवलाई समेत विशेष आमन्त्रण गर्ने गरिएको छ ।

उपाध्यक्ष, राष्ट्रिय योजना आयोग	संयोजक
सदस्य (आर्थिक व्यवस्थापन क्षेत्र हेर्ने), राष्ट्रिय योजना आयोग	सदस्य
गभर्नर, नेपाल राष्ट्र बैङ्क	सदस्य
सचिव, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
महालेखा नियन्त्रक, महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	सदस्य
सदस्य-सचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग	सदस्य-सचिव

आ. राष्ट्रिय स्रोत अनुमान प्राविधिक समिति: राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिको कार्य सम्पादनको लागि समन्वय, सहयोग र सहजीकरण गर्न राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७ बमोजिम देहाय बमोजिमको प्राविधिक समिति रहने व्यवस्था छ ।

सचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग	संयोजक
सहसचिव, बजेट तथा कार्यक्रम महाशाखा, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
सहसचिव, राजस्व व्यवस्थापन महाशाखा, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
सहसचिव, अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायता समन्वय महाशाखा, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
सहसचिव, आर्थिक नीति विश्लेषण महाशाखा, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
सहसचिव, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	सदस्य
कार्यकारी निर्देशक, अनुसन्धान विभाग, नेपाल राष्ट्र बैङ्क	सदस्य

सहमहालेखा नियन्त्रक, महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	सदस्य
प्रमुख, सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	सदस्य
उपप्रमुख तथा डेप्युटी अधिकारी, राष्ट्रिय तथा डेप्युटी कार्यालय	सदस्य
सहसचिव, आर्थिक व्यवस्थापन महाशाखा, राष्ट्रिय योजना आयोग	सदस्य-सचिव

यस समितिले अर्थतन्त्रको वर्तमान अवस्था र आगामी परिदृश्य, राजस्व, वैदेशिक सहायता, आन्तरिक ऋण र सार्वजनिक खर्चको स्थिति तथा प्रवृत्ति, अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण, प्रदेश तथा स्थानीय तहको कोष तथा खर्चको अवस्था लगायतका विषयमा उपयुक्त विधि अवलम्बन गरी अध्ययन विश्लेषण गर्ने, आवधिक योजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक सार्वजनिक खर्च तथा लगानी एवम् खर्च तथा स्रोत अनुमानको अध्ययन विश्लेषण गरी बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमाको लागि सुझाव पेश गर्ने गर्ने लगायतका कार्य गर्दछ ।

इ. बजेट समिति: सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायमा सो निकायको कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा सम्बन्धी कार्यको समन्वय गर्न तथा खर्चको मापदण्ड निर्धारण गर्न आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय व्यवस्थापन ऐन, २०७६ को दफा ९(५) र नियमावली, २०७७ को नियम १४ बमोजिम लेखा उत्तरदायी अधिकृतको अध्यक्षतामा देहाय बमोजिमको बजेट समिति व्यवस्था छ ।

लेखा उत्तरदायी अधिकृत वा निजले तोकेको राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणीको अधिकृत	अध्यक्ष
प्रमुख, योजना तथा बजेट महाशाखा	सदस्य
विभागीय प्रमुख, मातहत विभाग	सदस्य
प्रमुख, आर्थिक प्रशासन शाखा	सदस्य
प्रमुख, योजना शाखा	सदस्य-सचिव

सो समितिले योजना आयोगबाट प्राप्त बजेट मार्गदर्शनको आधारमा आफ्नो केन्द्रीय निकाय र अन्तर्गतका कार्यालयको लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरी योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा पठाउने एवम् सोको विवरण मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणालीमा प्रविष्ट गर्ने, गराउने कार्य समेत गर्दछ ।

१.७ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

१. समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण र त्रिवर्षीय स्रोत अनुमान

राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले चालु आर्थिक वर्षको माघ मसान्तभित्र आगामी तीन आर्थिक वर्षमा उपलब्ध हुन सक्ने स्रोत तथा गर्न सकिने खर्चको सीमाको पूर्वानुमान गर्दछ । सो समितिले आवधिक योजनामा प्रक्षेपित लगानी तथा वित्तीय आवश्यकताको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कुल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्दछ । स्रोत अनुमान गर्दा गत आर्थिक वर्षको वार्षिक र चालु आर्थिक वर्षको ६ महिनाको समष्टिगत आर्थिक परिसूचक, आगामी आर्थिक वर्षहरूमा उपलब्ध हुन सक्ने राजस्व, विकास सहायता र आन्तरिक ऋण लगायतका संघीय सञ्चित कोषमा जम्मा हुन सक्ने रकमका आधारमा गरिन्छ । साथै, देशको समष्टिगत अर्थतन्त्रको वर्तमान स्थिति, चालु आवधिक योजना, चालु मध्यमकालीन खर्च संरचना, कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुमान तथा प्रक्षेपण, वित्तीय स्थिति, शोधनान्तर स्थिति, वैदेशिक व्यापारको स्थिति, बाह्य एवम् आन्तरिक वित्तीय साधनको सम्भावना, करको लचकता, राजस्व प्रक्षेपण तथा कार्यगत नीति र प्राथमिकतालाई पनि आधार लिइन्छ । सो बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको कुल बजेटको आकार र सीमा निर्धारण गरिन्छ । यसरी समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गर्दा योजना र चालु मध्यमकालीन खर्च संरचनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य र सूचकहरूको समीक्षा गर्नुका साथै आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य समेत निर्धारण गरिन्छ । यसरी तयार गरिएको राष्ट्रिय स्रोत अनुमान सम्बन्धी प्रतिवेदन राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रत्येक वर्षको फागुन सात गतेभित्र अर्थ मन्त्री समक्ष पेश गर्दछ ।

२. विषय क्षेत्रगत बजेट सीमा तथा स्रोत बाँडफाँट

राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित स्रोतको सीमामा रहेर अर्थ मन्त्रालयले विषय क्षेत्रगत रूपमा चालु आर्थिक वर्षको फागुन १५ गतेभित्र मन्त्रालयगत बजेट सीमा निर्धारण गर्दछ । आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत योजना तथा नीतिका लक्ष्य र वर्तमान अवस्था, राष्ट्रिय प्राथमिकता एवम् आवश्यकता, क्रमागत आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था एवम् नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजना लगायतका आधारमा मन्त्रालय/निकायगत बजेट सीमा एवम् स्रोत बाँडफाँट गर्ने गरिन्छ । त्यसैगरी, बजेट तर्जुमाका लागि समष्टिगत तथा विषय क्षेत्रगत मार्गर्शन समेत सोही समयमा तयार गरिन्छ । मार्गदर्शन तयार गर्दा योजना आयोगले उपलब्ध गराएको आगामी तीन वर्षको बजेट तर्जुमाको लागि बजेट सीमा, मध्यमकालीन खर्च संरचना खाका र राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको बहुवर्षीय स्रोत सुनिश्चितता बमोजिमको आवश्यक रकम समेत उल्लेख भएको आयोजना/कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने सम्बन्धी मार्गदर्शनलाई मुख्य आधारको रूपमा लिने गरिन्छ । खर्चतर्फ चालु, पुँजीगत, वित्तीय व्यवस्था र वित्तीय हस्तान्तरण सहितको बजेट रकम तथा स्रोततर्फ नेपाल सरकार, वैदेशिक अनुदान र वैदेशिक ऋण सहितको रकम समावेश भएको विषय क्षेत्रगत मन्त्रालय/निकायको बजेट सीमा तयार हुन्छ । यसरी बजेट तर्जुमाको लागि स्रोत तथा खर्चको सीमा, आयोजना तथा

कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने सम्बन्धी मार्गदर्शन एवम् मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका समेत उल्लेख गरी बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन तथा ढाँचा चालु आर्थिक वर्षको फागुन १५ गतेभित्र अर्थ मन्त्रालयले सम्बन्धित मन्त्रालय तथा आयोग/निकायहरूमा पठाउँछ ।

३. विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा

अर्थ मन्त्रालयबाट प्राप्त मार्गदर्शन एवम् बजेट सीमाको अधीनमा रही मन्त्रालय/निकायहरूले विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दछन् । यस प्रक्रियामा सुरुमा मध्यमकालीन खर्च संरचना मस्यौदा तर्जुमाका आधार निर्माण गरिन्छ । कार्यक्रम वा आयोजनाको विवरण तयार गरी सोको प्राथमिकीकरण एवम् योजनाको रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकता क्रम, दिगो विकास लक्ष्य, लैंगिक सम्वेदनशीलता र जलवायु परिवर्तन उत्थानशीलताका आधारमा आयोजना तथा कार्यक्रमको सांकेतिकरण गरिन्छ । यसमा विषय क्षेत्रगत मन्त्रालय वा निकायमा प्रारम्भिक छलफल गरी विषय क्षेत्रगत स्रोत/बजेट अनुमान तथा खर्च प्रक्षेपण गरिन्छ । विषयगत मन्त्रालय/निकायहरूले प्रति एकाइ लागत र विषय क्षेत्रगत नतिजा खाका सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरी राष्ट्रिय योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा प्रेषित गर्दछन् । यसरी तयार भएको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई राष्ट्रिय योजना आयोगले अन्तिम रूप दिई विनियोजन विधेयकसँगै सङ्घीय संसद समक्ष पेश गर्ने प्रयोजनार्थ अर्थ मन्त्रालयमा पठाउने गर्दछ ।

४. मध्यमकालीन खर्च संरचनामा बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायका बजेट उपशीर्षक तहमा मात्र समावेश गर्ने गरिएको छ । यस बाहेक बजेट उपशीर्षक अन्तर्गतका उप-आयोजना, कार्यक्रम एवम् क्रियाकलापहरूको बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण खर्च संरचनामा समावेश गर्ने गरिएको छैन । बजेट उपशीर्षक अन्तर्गतका उप-आयोजना, कार्यक्रम एवम् क्रियाकलापहरूको विवरण, बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण आवश्यक परेमा मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणालीलाई आधार लिनु पर्नेछ ।

५. खर्चको माग तथा स्रोत बीचको तालमेलको समीक्षा

यस प्रक्रियामा विषय क्षेत्रगत मन्त्रालयबाट प्राप्त खर्च तथा स्रोतको अनुमानको पुनरावलोकन गर्नुका साथै बजेट मागको प्राविधिक विश्लेषण समेत हुन्छ । विषय क्षेत्रगत मन्त्रालयसँग छलफलपछि खर्च तथा स्रोतको परिमार्जन गरिन्छ । सम्बन्धित मन्त्रालयबाट तयार गरी पठाएको बजेट अनुमान खासगरी पुँजीगत खर्च तथा वित्तीय व्यवस्थाको राष्ट्रिय योजना आयोगमा नीतिगत तथा कार्यक्रमगत छलफल गरिन्छ । छलफलमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, अर्थ मन्त्रालयको अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहयोग तथा समन्वय महाशाखा, बजेट तथा कार्यक्रम महाशाखा र सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायका साथै विषय क्षेत्रसँग समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ तथा विरोधाभाष सिर्जना गर्न सक्ने सम्बन्ध रहेका मन्त्रालय/निकायको सहभागिता रहन्छ । निकायगत रूपमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्था सहितको बजेटको छलफल टुङ्गिएपछि अर्थ मन्त्रालयमा सम्बन्धित मन्त्रालय वा निकायको सहभागिता र राष्ट्रिय योजना आयोगको प्रतिनिधित्वमा खर्च उपशीर्षकगत छलफल हुन्छ । छलफलका क्रममा अनिवार्य दायित्व, वित्तीय कुशलता, आर्थिक मितव्ययिता, बहुवर्षीय दायित्व, प्राथमिकीकरण लगायतका विषयलाई आधार लिइन्छ । सो अनुसार अर्थ मन्त्रालयले बजेटको अन्तिम मस्यौदा तयार गर्दछ ।

६. मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेट बीचको अन्तरसम्बन्ध कायम

मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेटबीच तादात्म्यता कायम गर्ने प्रक्रिया यस चरणमा हुन्छ । यस क्रममा खर्च संरचनाको पहिलो वर्षको लागि बजेटमा प्रस्तावित तथा अन्तिम रूप दिइएको बजेट रकम र स्रोत व्यवस्था उल्लेख गरिन्छ भने दोस्रो र तेस्रो वर्षमा बजेट वर्षको खर्च तथा स्रोत अनुमानलाई आधार लिई प्राथमिकता, अपेक्षित उपलब्धि, बहुवर्षीय दायित्व, आयोजना अवधि लगायतका पक्षलाई ध्यान दिई विषय क्षेत्रगत मन्त्रालयबाट प्राप्त खर्च प्रक्षेपणको प्राविधिक विश्लेषण गरिन्छ । सोही आधारमा विषय क्षेत्रगत रूपमा दोस्रो र तेस्रो वर्षको खर्च प्रक्षेपण गरिन्छ ।

७. मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा, स्वीकृति तथा प्रकाशन

यो चरण मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रियाको अन्तिम र निकै महत्त्वपूर्ण चरण हो । यस चरणमा विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना एकीकृत गरी खर्चको माग र स्रोतको समष्टिगत विवरण तयार गरिन्छ । त्यस्तै, खर्चको माग र स्रोत बीचको तालमेल विश्लेषण गर्दै राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित त्रिवर्षीय स्रोतसँग तादात्म्यता कायम गरिन्छ । साथै, समष्टिगत वित्त खाका, समष्टिगत बजेट खाका र समष्टिगत नतिजा खाका तयार गरी ती खाका बीचको तालमेल समेत विश्लेषण गरिन्छ । यी सबै तयारी पूरा भएपछि मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयार गरी राष्ट्रिय योजना आयोगको पूर्ण बैठकबाट स्वीकृत गरिन्छ । अर्थ मन्त्रीले आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को दफा १३ बमोजिम आय व्ययको अनुमानको साथमा दफा ६ बमोजिमको मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम समेत जेठ १५ गते संघीय संसदमा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.८ मध्यमकालीन खर्च संरचनामा गरिएका प्रमुख सुधार

क. सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सुधारको औजारको अवलम्बन

मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सुधार गर्ने औजारको रूपमा लिइन्छ । खासगरी यसले सार्वजनिक वित्त परिचालनमा अनुशासन, अनुमानयोग्यता, विनियोजन कुशलता र प्रभावकारिता हासिल गर्न मद्दत गर्दछ । स्रोत परिचालनको कमजोर अवस्था, स्रोत वा बजेट माथिको उच्च चाप, क्रमागत आयोजनाको अत्यधिक संख्या, आयोजनाको लागत तथा समयावधि निर्धारण गरिए भन्दा बढ्ने गरेको स्थिति र अधुरा तथा अपुरा आयोजनाको संख्या उल्लेख्य रहेको अवस्था विद्यमान छ । सो अनुसार आयोजना वा कार्यक्रम अध्ययन विश्लेषण र बजेट विनियोजन/अनुमान गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसको लागि मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तीन वटा खाका मध्ये मध्यमकालीन बजेट खाकामा केन्द्रित हुनुपर्ने देखिन्छ । सो अनुसार नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण एवम् क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको पुनःप्राथमिकीकरण गर्नुपर्दछ । नयाँ कार्यक्रम वा आयोजना सम्बन्धमा उच्च प्रतिफल दिने, समयमै सम्पन्न गर्न सकिने र तयारी कार्य पुरा भएका आयोजनालाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ ।

यस मान्यतामा आधारित रहेर मध्यमकालीन खर्च संरचनामा कार्यक्रम वा आयोजनाको पुनःप्राथमिकीकरण तथा विनियोजन पक्षको विश्लेषण गरिएको छ । पहिचान, विकास र पूर्वतयारीको कार्य सम्पन्न भएका निश्चित थ्रेसहोल्ड भन्दा धेरै लागत अनुमान गरिएका ठूला आयोजनालाई राष्ट्रिय आयोजना बैङ्कमा अनिवार्य रूपमा प्रविष्ट गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसरी प्रविष्ट भएका आयोजनाको कार्यान्वयनमा सहजता र शीघ्रता आउने अपेक्षा गरिएको छ । आयोजना बैङ्कमा प्रविष्ट भएका आयोजनालाई प्राथमिकताको आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा लैजाने तवरले तयारी गरिएको छ ।

यसबाट प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा स्रोत विनियोजन हुने र उच्च प्राथमिकताका क्रमागत आयोजना छिटो वा निर्धारित समयावधि भित्रै सम्पन्न गर्न सहयोग पुग्नेछ । साथै, विकास वित्तको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न तथा बजेट घाटा न्यूनीकरण गर्नमा समेत सघाउ पुग्नेछ ।

ख. आवधिक योजना र बजेट बीचको अन्तरआवद्धता विकास/सुदृढीकरण

सोही योजनाको रूपान्तरणकारी रणनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि बजेटमा समावेश हुने कार्यक्रम तथा आयोजना आवधिक योजनासँग अन्तरआवद्ध हुनेगरी पहिचान, विकास तथा प्राथमिकीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । योजना र वार्षिक बजेटबीच तादात्म्यता कायम हुनेगरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ । यस दस्तावेजमा सोही योजना तथा दिगो विकास लक्ष्यसँगको आवद्धता विश्लेषण गरिएको छ । साथै, कार्यक्रम वा आयोजनाबाट सिर्जना हुने समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ वा विरोधाभाष समेत विश्लेषण गरी खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

ग. आयोजना तथा कार्यक्रमको पुनःप्राथमिकीकरण

स्रोत र कार्यान्वयन क्षमताको विश्लेषण विना बर्षेनी आयोजनाहरूको संख्या बढ्दै गएको र तोकिएको समय र लागतमा सम्पन्न नहुने गरेको देखिन्छ । खासगरी पूर्वाधार निर्माणसँग सम्बन्धित मन्त्रालयहरूमा क्रमागत आयोजनाहरूको संख्या अत्यधिक रहेको छ । यी आयोजनाको पहिचान, विश्लेषण तथा आवश्यक पूर्व तयारी नभएको, कुल लागतको तुलनामा ज्यादै थोरै रकम मात्र बजेट विनियोजन हुने गरेको, कार्यान्वयनको क्रममा विभिन्न समस्याको कारण ढिलाई हुने गरेको र ठूलो संख्यामा आयोजना अधुरा तथा अपुरा रहेको अवस्था छ । यसबाट बजेट विनियोजनमा कठिनाई हुने गरेको र प्राथमिकताका आयोजना कार्यान्वयनमा जोड दिन नसकिएको, पुँजीगत खर्च न्यून हुन गएको र समग्रमा सार्वजनिक क्षेत्रको वास्तविक पुँजी निर्माण कमजोर रहेको अवस्था छ । यस्तो समस्या राष्ट्रिय गौरवका आयोजनादेखि स-साना आयोजना कार्यान्वयन गर्ने मन्त्रालय वा निकायमा रहेको छ ।

उल्लेखित पक्षलाई मध्यनजर गरी यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको क्रममा राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, सडक पूर्वाधार, शहरी विकास, कृषि तथा पशुपन्छी विकास, वन तथा वातावरण, खानेपानी तथा सरसफाई र स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको गहन अध्ययन, विश्लेषण र पुनःप्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

पुनःप्राथमिकीकरण गर्दा दुई वटा बृहत् मापदण्ड अवलम्बन गरिएको छ । पहिलो निर्धारित मापदण्डअनुसार प्राथमिकीकरणको आधार तय गर्दा वित्तीय स्रोत, हालसम्मको भौतिक प्रगति, वित्तीय जोखिम, विकासको अवस्था, लाभग्राहीको संख्या, उप-आयोजनाहरूको संख्या, अधिक लागत तथा समय, निर्माण व्यवसायीको किसिम, सुप्तता (डोरमेन्सी), कार्यान्वयनको जटिलता लगायतका ११ वटा आधारलाई समावेश गरी विश्लेषण गरिएको छ । उल्लेखित आधारलाई ८० प्रतिशत प्राविधिक भार प्रदान गरिएको छ भने २० प्रतिशत नीतिगत भार प्रदान गरिएको छ । यसरी प्राप्त गरेको अंकको आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजनालाई उच्च, मध्यम र न्यून श्रेणीमा प्राथमिकीकरण गरिएको छ । दोस्रो निर्धारित मापदण्डअनुसार वित्तीय स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्नताको लागि आवश्यक समय र भौतिक प्रगति अनुसार प्राथमिकीकरण गरिएको छ । यस मापदण्डमा प्राथमिकताको आधार तय गर्दा आयोजनामा

हालसम्मको खर्च, संशोधित बजेट अनुमान, आ.व. २०८०/८१ को यथार्थ खर्च, आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन र बाँकी भौतिक प्रगतिलाई आधार मानिएको छ । आयोजनालाई अति उच्च, उच्च, मध्यम र न्यून गरी ४ वटा प्राथमिकतामा वर्गीकरण गरिएको छ । सो बमोजिम आ.व. २०८१/८२ को विनियोजित बजेट अनुसार आयोजना सम्पन्न हुन लाग्ने समय र सो विनियोजनमा ५० प्रतिशत रकम थप गर्दा सम्पन्न हुन लाग्ने समय निर्धारण गरिएको छ । साथै, यी आयोजनामा २० प्रतिशत, ३५ प्रतिशत र ५० प्रतिशत बजेट थप गर्दा आवश्यक पर्ने क्षेत्रगत बजेट रकम र आयोजना सम्पन्न गर्न लाग्ने समयावधिमा आउने कमीको तीन वटा परिदृश्यमा विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ ।

परिच्छेद २

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८२/८३-२०८४/८५)

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले लोक कल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप समाजवाद उन्मुख आर्थिक प्रणाली अवलम्बन गरी सुशासन, विकास र समृद्धि हासिल गर्ने उद्देश्य लिएको छ । यसका लागि समतामूलक एवम् उत्थानशील विकास, सङ्घीय शासन प्रणालीको कुशल व्यवस्थापन, उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा बढोत्तरी र मर्यादित रोजगारी सिर्जना गरी उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नु आवश्यक हुन्छ । मुलुकको समृद्धिका लागि दीर्घकालीन सोचसहितको विकास नीति तर्जुमा, कार्यक्रम तथा आयोजनाको पहिचान एवम् नतिजामुखी कार्यान्वयन गर्नु पनि महत्वपूर्ण पक्ष हो । नेपाल सरकारले तय गरेको दीर्घकालीन सोच २१०० ले लिएका लक्ष्य तथा गन्तव्यलाई आत्मसात गरी तर्जुमा भएको सोही योजना आर्थिक वर्ष २०८१/८२ देखि कार्यान्वयनमा रहेको छ । यस योजनाले अतिक्रम विकसित मुलुकबाट विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नति हुने र वि.सं. २०८७ सम्ममा दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्ने विषयलाई प्राथमिकता दिएर सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धिको सोच आत्मसात गरी सोही बमोजिमका रणनीति तथा कार्यक्रम अवलम्बन गरेको छ । विषयवस्तुगत स्वरूपमा तयार भएको यस योजनाको १३ वटा विषयवस्तुगत क्षेत्र अन्तर्गतका विषय क्षेत्रहरूको अन्तरआवद्धताका आधारमा समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ र विरोधाभाष समेतलाई सम्बोधन गरी कार्यान्वयन योजना तयार गरिएको छ ।

सोही योजनासँग तादात्म्यता कायम हुनेगरी आर्थिक सामाजिक परिदृश्य बमोजिम राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले निर्धारण गरेको स्रोतको अनुमान एवम् खर्च सीमा निर्धारणको आधारमा आगामी आर्थिक वर्ष २०८२/८३ र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्ष (२०८३/८४ र २०८४/८५) को मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ । सोही योजनाले तय गरेको समष्टिगत तथा विषय क्षेत्रगत लक्षित मान हासिल गर्नेतर्फ यो खर्च संरचना केन्द्रित छ । पछिल्लो समय अर्थतन्त्रमा देखिएका चुनौती तथा सम्भावनाहरूको विश्लेषण गरी सम्भावित नकारात्मक असर न्यूनीकरणका उपायसहित लक्षित आर्थिक वृद्धि तथा समष्टिगत स्थायित्व हासिल गर्नेतर्फ मध्यमकालीन खर्च संरचना लक्षित छ ।

२.२ विकासका चुनौती तथा अवसर

नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेका मौलिक हकको कार्यान्वयन गर्दै सोही योजनाले लिएका सोच, लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न समन्यायिक र दिगो आर्थिक वृद्धिमार्फत आमनागरिकको जीवनमा गुणात्मक सुधार ल्याउनु, निरपेक्ष तथा बहुआयामिक गरिबीको अन्त्य गरी नागरिकको परिष्कृत एवम् मर्यादित जीवनयापनको वातावरण सिर्जना गर्नु र सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण प्रदान गर्दै न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्नु विकासका समसामयिक चुनौतीको रूपमा रहेका छन् । अर्थतन्त्रका कृषि, उद्योग र सेवा क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्वको साथै श्रमको उत्पादकत्व अभिवृद्धि एवम् उत्पादनशील र मर्यादित रोजगारी सिर्जना गर्नु, आर्थिक क्षेत्रमा देखिएको असहजता सम्बोधन गर्दै उत्पादन, बचत तथा लगानी अभिवृद्धि गर्नु, उपभोगमुखी आयात न्यूनीकरण गरी व्यापार असन्तुलन घटाउदै बाह्य क्षेत्र स्थायित्वलाई दिगो बनाउनु, बिप्रेषण आप्रवाहलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाई अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउनु, विपद् जोखिम न्यूनीकरणका क्षेत्रमा पुनरोत्थान, उत्थानशीलता र जलवायु अनुकूलनशीलता कायम गर्नु र मुलुकलाई आधारभूत उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउनु अन्य चुनौतीको रूपमा देखिएका छन् । समग्रमा सन् २०३० सम्मका लागि तय गरिएको दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने र विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नतिको प्रक्रियालाई दिगो बनाउँदै स्तरोन्नति पश्चात्को असर र प्रभावको व्यवस्थापन गर्ने विषय मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको छ । यसैगरी नेपालले हासिल गरेको सार्वभौम साख मूल्याङ्कन (क्रेडिट रेटिङ) को अवस्थालाई दिगो बनाउँदै यसबाट लाभ लिने अवसर सिर्जना गर्नु र फानान्सियल एक्सन टास्क फोर्सको ग्रे लिष्टबाट बाहिर निस्कनु पनि चुनौतिका विषयहरू हुन् ।

यसैगरी अन्तर्राष्ट्रिय भू-राजनीतिक तनाव तथा आप्रवासन नीतिका कारण विश्व अर्थतन्त्रमा परेको असरलाई मध्यनजर गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर एवम् उत्थानशील बनाउने, दक्ष तथा शिक्षित जनशक्ति पलायन न्यून गर्ने र वस्तु तथा सेवाको आपूर्तिको सहज व्यवस्थापन गर्ने विषय आगामी दिनका लागि चुनौतीको रूपमा रहेका छन् । सार्वजनिक खर्चको कुशल व्यवस्थापन गरी मितव्ययिता र खर्च प्रभावकारिता हासिल गर्न फजुल खर्च नियन्त्रण गरी चालु खर्च कम गर्ने, पुँजीगत खर्च बढाउने र आन्तरिक तथा बाह्य ऋणको भार कम गर्ने र आन्तरिक स्रोत परिचालनमा सुधार गरी आत्मनिर्भरता उन्मुख अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने कार्य पनि चुनौतीपूर्ण देखिएको छ । वित्त संघीयताको कुशल कार्यान्वयन एवम् संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका कार्यजिम्मेवारी पूरा गर्न साधन-स्रोतको महत्तम परिचालन र वितरण गर्नु तथा कानुनी प्रवन्ध, जनशक्ति व्यवस्थापन एवम् संस्थागत सुदृढीकरण गरी तीनै तहमा सार्वजनिक खर्चको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन गर्दै विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्त अनुशासन कायम गर्नु समेत चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।

व्यवस्थित शहरीकरण, एकीकृत एवम् सुरक्षित बस्ती विकास, ग्रामीण पूर्वाधार विकास, स्वच्छ ऊर्जाको उपभोगमा वृद्धि र सूचना प्रविधिको उच्चतम उपयोग, कृषि र वनजन्य उत्पादनमा व्यवसायीकरण, उद्योग क्षेत्रको विस्तार र सेवा क्षेत्रको गुणस्तरीयता अभिवृद्धि गर्नु, स्वस्थ र शिक्षित नागरिक एवम् दक्ष मानव संसाधनको विकासद्वारा उत्पादनशील रोजगारीका अवसर अभिवृद्धि गरी जनसाङ्ख्यिक

लाभको उपयोग गर्नु लगायतका चुनौती विद्यमान छन् । शिक्षक, आवासीय चिकित्सक, सहकारी पिडीत तथा भूमिहिन किसान लगायतका विभिन्न हित समूह तथा पेशागत वर्गका माग सम्बोधन गरी आम जनमानसमा सकारात्मक सोच र आशा जगाउने चुनौती समेत टड्कारो रूपमा देखिएको छ । सार्वजनिक सेवा प्रवाहको गुणस्तर र सुरक्षा व्यवस्थाप्रति नागरिकको गुनासो सम्बोधन, भ्रष्टाचार नियन्त्रण, सामाजिक न्यायको प्रत्याभूति र शीघ्र न्याय निरूपण लगायत सुशासनका पक्षलाई सम्बोधन गर्नु, बजार प्रतिस्पर्धाको कमजोर अवस्था, अनौपचारिक कारोबार र राजस्व एवम् पुँजी चुहावट, तरलता, मूल्य र आपूर्तिमा अस्वभाविक उतार-चढावलगायतका विषयको सम्बोधन गर्नु, पूर्वाधारजन्य परियोजना निर्माणमा देखिएको न्यून गुणस्तर, अनियन्त्रित लागत तथा विलम्बलाई सम्बोधन गरी समयमै परियोजना सम्पन्न गर्ने वातावरण निर्माण गर्नु र भरपर्दो एवम् सुरक्षित आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग बढाउनु र साइबर सुरक्षा कायम गर्नु एवम् सीमित व्यक्ति तथा उद्यमीमाझ हुने गरेको वित्तीय स्रोतसाधनको परिचालन निरुत्साहित गरी वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्नु लगायतका बहुपक्षीय चुनौतीहरू विद्यमान छन् ।

वर्तमान परिवेशमा माथि उल्लेखित चुनौतीहरू रहेतापनि देशको सामाजिक-आर्थिक जीवनमा प्रशस्त अवसर उपलब्ध छन् । हाल उपलब्ध जनसाङ्ख्यिक लाभलाई मानव पुँजी निर्माणको माध्यमद्वारा मुलुकको विकासमा उपयोगको सम्भावना उच्च रहेको छ । यो जनशक्तिको सीप र क्षमता वृद्धि गरी उपलब्ध प्राकृतिक तथा अन्य स्रोत साधनको परिचालनमा लगाउन सकिने अवसर उपलब्ध छ । विगतमा न्यून आय प्राप्त हुने मुलुकहरूमा हुने गरेको बसाइसराइ पछिल्लो समय तुलनात्मकरूपमा बढी आय हुने र सुरक्षित श्रम बजारतर्फ केन्द्रित भएको छ, जसले विप्रेषण आप्रवाह वृद्धिमा योगदान दिई पारिवारिक आय तथा उपभोग र समग्र अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन सहयोग गर्नेछ । उल्लेख्य मात्रामा खानी, जल, जमिन, जङ्गल जस्ता प्राकृतिक स्रोत साधनको उपलब्धता रहेकाले सोको दिगो तथा उत्थानशील परिचालन गरी आर्थिक समृद्धि हासिल गर्न सकिने प्रचुर सम्भावना रहेको छ । सूचना प्रणालीको बढ्दो उपलब्धता र यसमा संलग्न जनशक्ति, प्रवासी श्रमिक तथा गैर आवासीय नेपालीहरूको लगानी उपलब्धता, शिक्षित तथा चेतनशील जनसंख्याको बढ्दो उपस्थिति पनि अवसरको रूपमा रहेका छन् । यातायात तथा सञ्चारको बढ्दो सञ्जालीकरण, स्वच्छ उर्जा उपलब्धता, वित्तीय पहुँचमा वृद्धि एवम् मुलुकको सवल बाह्य क्षेत्र पनि वर्तमान अवस्थामा उपलब्ध अवसरहरू हुन् । सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा क्रियाशील सरकार र संस्थागत स्थायित्वका कारण मुलुक सामाजिक न्यायसहित आर्थिक समृद्धिको दिशामा अगाडि बढेको छ । प्रदेश तथा स्थानीय तहमा दिगो विकास, समृद्धि र सुशासनका क्षेत्रमा हुने प्रतिस्पर्धी भावना आफैँमा अवसरको रूपमा रहेको छ । प्रदेश र स्थानीय तहमा हुने वित्तीय हस्तान्तरणबाट पुँजीगत खर्च र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सुधार तथा गुणस्तर अभिवृद्धि भई स्थानीय अर्थतन्त्रको विकासबाट रोजगारी, आय-आर्जन वृद्धि र गरिबी न्यूनीकरण एवम् राष्ट्रिय उत्पादन वृद्धिको सम्भावना रहेको छ । उल्लिखित अवसरहरूको अलावा भौगोलिक, जैविक, पर्यावरणीय तथा सामाजिक-सांस्कृतिक विविधताको बहुआयामिक उपयोग पनि अवसरको रूपमा रहेका छन् ।

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति

सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनबाट दीर्घकालीन सोच २१०० ले लिएको समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटलाई आवधिक योजनासँग जोड्ने साधनको रूपमा लिइने यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा सोह्रौँ योजनामा उल्लेखित सोच, राष्ट्रिय उद्देश्य तथा रणनीतिहरूलाई नै निरन्तरता दिइनेछ ।

२.२.१ सोच

“सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि”

२.२.२ उद्देश्य

- राजनीतिक, प्रशासनिक, न्यायिक, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्नु,
- स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी, आवास, सुरक्षा तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सामाजिक न्याय स्थापित गर्नु,
- मानवीय जीवन र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा समृद्धि हासिल गर्नु ।

२.२.३ समष्टिगत रणनीति

- विकासका सबै क्षेत्र तथा आयाममा देखिएका संरचनागत अवरोधहरूको पहिचान, सम्बोधन र निराकरण गर्दै उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तीनै तह तथा सरकारी, निजी, सहकारी र गैरसरकारी क्षेत्र एवम् विकास साझेदार बीचको अन्तरसम्बन्ध र कार्यात्मक क्षमतालाई मजबुत तुल्याउँदै दिगो विकास योजना कार्यान्वयन गर्ने ।
- विकासका सबै क्षेत्र तथा आयाममा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण, आधुनिक प्रविधिको प्रयोग, वातावरण संरक्षण र विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई आन्तरिकीकरण गर्ने ।

- अध्ययन, अनुसन्धान तथा तथ्यमा आधारित नीति निर्माण एवम् विकासका कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।

२.४ विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति

नेपाल सन् १९७१ देखि नै अतिकम विकसित मुलुकको सूचीमा रहँदै आएको छ । संयुक्त राष्ट्र सङ्घले अतिकम विकसित देशबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नतिका लागि निर्धारण गरेका तीनवटा मापदण्ड मध्ये दुईवटा मापदण्डमा लगातार चारवटा त्रिवर्षीय समिक्षामा योग्य भएअनुरूप सन् २०२६ मा अतिकम विकसित देशबाट स्तरोन्नति हुने निर्णय भएको छ । संयुक्त राष्ट्र सङ्घको विकास नीति केन्द्रले निर्धारण गरेका मापदण्ड अनुसारका सूचक मध्ये नेपालले सन् २०२३ सम्म दुईवटा सूचक (मानव सम्पत्ति सूचकाङ्क र आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिम सूचकाङ्क) मा स्तरोन्नतिका लागि आवश्यक न्यूनतम सीमा पूरा गर्न सफल भएकोमा सन् २०२४ पछि तेस्रो मापदण्ड समेत पूरा गरेको अवस्था छ । सन् २०२५ मा प्रकाशित अद्यावधिक मान अनुसार प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आयको थ्रेसहोल्ड १३०६ अमेरिकी डलर रहेकोमा नेपालको प्राप्ताङ्क १४०४ अमेरिकी डलर रहेको छ । यसैगरी मानव सम्पत्ति सूचकाङ्कको थ्रेसहोल्ड ६६ भन्दा धेरै हुनुपर्नेमा नेपालको प्राप्ताङ्क ७७.५८ रहेको छ । थ्रेसहोल्ड ३२ भन्दा कम हुनुपर्ने आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिम सूचकाङ्कको प्राप्ताङ्क २८.९६ रहेको छ । विगतमा २५ भन्दा कम रहेको यो सूचकाङ्क पछिल्ला समीक्षाहरूमा थ्रेसहोल्डको नजिक रहेकाले आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिमका कारण यस सूचकाङ्कको मान दीगो बनाउने कार्य चुनौतिपूर्ण देखिएको छ ।

उल्लिखित परिवेशमा आगामी तीन आर्थिक वर्षका पनि स्तरोन्नति सम्बन्धी सूचकका मानमा थप सुधार हुने अपेक्षा गरिएको छ । यसका लागि देहायअनुसारका मान्यतालाई आधार लिइएको छ ।

- समष्टिगत आर्थिक खाकामा उल्लेख भएअनुसारको आर्थिक अवस्था कायम रहि तीन वर्षमा औषत ७.१ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल हुँदा हाल विद्यमान न्यून जनसंख्या वृद्धिदरको परिवेशमा प्रतिव्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय थप वृद्धि हुने ।
- सामाजिक क्षेत्रका शिक्षा र स्वास्थ्यमा हाल प्राप्त भएको उत्साहजनक उपलब्धिलाई तीन तहका सरकारबाट हुने खर्च र निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको लगानीले थप मजबुत बनाउन सहयोग गर्ने ।
- एकातर्फ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि, वन तथा मत्स्यपालन क्षेत्रको हिस्सा निरन्तर घट्दै गएको, यातायातको पहुँचमा उल्लेख्य वृद्धि भएकाले दूर्गमता न्यून हुँन गई आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिम घट्दै जाने र अर्कोतर्फ जलवायु परिवर्तनका कारण सुख्खाग्रस्त क्षेत्र र कृषि उत्पादनमा अस्थिरता एवम् विपदका घटनामा वृद्धि भई आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिम वृद्धि हुनसक्ने ।

उल्लिखित मान्यतामा आधारित भई विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति सम्बन्धी आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित लक्ष्य देहायअनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका २.१ विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नतिका सूचकको मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	थ्रेसहोल्ड	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	प्रतिव्यक्ति आय (अमेरिकी डलर)	१३०६	१४०४	१४४९	१५८६	१७७६	१९९४
२	मानव सम्पत्ति सूचकाङ्क	६६ भन्दा वढी	७७.५८	७८.२५	७८.७५	७९.४	८०.२१
२.१	पाँच वर्षमूनीको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	१० देखि १७५	२७.३४	२५	२१	२०	१७
२.२	पाँच वर्षमूनीका बालबालिकामा दुव्लोपन (प्रतिशत)	२.५ देखि ५२.५	२६.७०	२५	२२	२०	१७
२.३	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	५ देखि १२००	१७४.४१	१५१	११०	१००	९९
२.४	निम्न माध्यमिक तह पूरा गर्ने दर (प्रतिशत)	१० देखि १००	७९.३२	८२.५	८५.०	८८.०	९०.०
२.५	प्रौढ साक्षरतादर (प्रतिशत)	२५ देखि १००	७१.१५	७४.०	७६.०	७८.०	८०.०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	थ्रेसहोल्ड	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
२.६	निम्न माध्यामिक तहको भर्नादरमा लैङ्गिक समता सूचकाङ्क	०.४ देखि १.०	१.०५	१.०५	१.०८	१.१०	१.१०
३	आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिम सूचकाङ्क	३२ भन्दा कम	२८.९६	२७.६५	२७.१	२६.४	२५.५
३.१	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि, वन र मत्स्य क्षेत्रको अंश (प्रतिशत)	१ देखि ६०	२४.७२	२५.१६	२४.१	२३.३	२२.५
३.२	दुर्गमता र भूपरिवेष्टितता सूचकाङ्क	१० देखि ९०	५०.६२	४९.०	४८.०	४७.५	४७.०
३.३	वस्तु व्यापार सघनता (सूचकाङ्क)	४ देखि १००	७.१७	६.५	६.०	५.५	५.०
३.४	वस्तु तथा सेवा निर्यातमा अस्थिरता (सूचकाङ्क)	० देखि ५०	४.९८	४.५०	४.२५	४.१५	४.००
३.५	सुख्खाग्रस्त क्षेत्रमा बसोबास गर्ने जनसङ्ख्याको अनुपात (प्रतिशत)	० देखि १००	०.६७	०.६०	०.५६	०.५३	०.५०
३.६	कृषि उत्पादनमा अस्थिरता (सूचकाङ्क)	१.५ देखि २०	२.४२	२.३५	२.२५	२.१५	२.०
३.७	विपदबाट प्रभावित व्यक्तिहरू (प्रतिशत)	०.०५ देखि १५	३.०९	३.००	२.८०	२.६०	२.५

नोट: आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को उपलब्धिका मान संयुक्त राष्ट्र सङ्घको विकास नीति केन्द्रले प्रकाशन गरेको तथ्याङ्क साभार गरी उल्लेख गरिएको छ ।

२.५ मध्यमकालीन आर्थिक तथा वित्त खाका

सोही योजनामा उल्लेखित आर्थिक वृद्धिदरको लक्ष्य र अर्थतन्त्रको पछिल्लो अवस्थाका आधारमा आ.व. २०८२/८३ र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षको आर्थिक वृद्धिदर लगायतका समष्टिगत अर्थतन्त्र एवम् क्षेत्रगत परिसूचकका लक्षित मान हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी समष्टिगत आर्थिक तथा वित्त खाका तयार गरिएको छ । यो खाका तर्जुमा गर्दा उच्च आर्थिक वृद्धि; सार्वजनिक वित्तको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन; निजी तथा सहकारी क्षेत्रको लगानी; उत्पादन र रोजगारीमा प्रोत्साहनसहित समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व र समतामूलक वितरण प्रणाली कायम गर्न जोड दिइएको छ ।

२.५.१ वास्तविक क्षेत्र

आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा १५ खर्ब ५९ अर्ब रहेको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उपभोक्ताको मूल्यमा) को १५ वर्ष अवधिमा झण्डै पाँच गुणाले बढेर आ.व. २०८१/८२ मा ६१ खर्ब ७ अर्ब पुगेको छ । यस अवधिमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वार्षिक वृद्धिदर सबै भन्दा धेरै आ.व. २०७३/७४ मा ८.९८ प्रतिशत पुगेको थियो भने सबै भन्दा कम आ.व. २०७६/७७ मा -२.३७ प्रतिशतमा सिमीत भई औषत ४.३० प्रतिशत रहन गयो । विगत १५ वर्षमा नेपालीको प्रतिव्यक्ति आय ८१८ अमेरिकी डलरबाट बढेर १५१७ अमेरिकी डलर पुगेको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचनामा समेत उल्लेख्य परिवर्तन आएको छ । प्राथमिक क्षेत्रको हिस्सा एक तिहाईबाट घटेर एक चौथाईको हाराहारी कायम भएको छ । द्वितीय क्षेत्रको हिस्सा पनि क्रमिक रूपमा घटेर पछिल्लो समय कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको १२.४ प्रतिशत कायम भएको छ भने सेवा क्षेत्रको अंश विस्तार हुँदै गएर ६२ प्रतिशत पुगेको छ । पछिल्लो समय आर्थिक वृद्धिमा विद्युत तथा ग्यास, निर्माण, आवास तथा भोजन सेवा, थोक तथा खुद्रा व्यापार, सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा जस्ता क्षेत्रहरूको योगदान उल्लेख्य रहेको छ ।

चालु आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा आर्थिक वृद्धिदर आधारभूत मूल्यमा ३.९९ प्रतिशत र उपभोक्ताको मूल्यमा ४.६१ प्रतिशत रहने प्रारम्भिक अनुमान छ । यस वर्ष अर्थतन्त्रका सबै क्षेत्रहरूको वृद्धिदर सकारात्मक देखिएको छ । गत आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा ऋणात्मक रहेका उत्पादनमूलक उद्योग र निर्माण क्षेत्रमा चालु आर्थिक वर्षको दोस्रो त्रैमासिक अवधिदेखि उत्साहजनक वृद्धि देखिएको छ । चालु आर्थिक

वर्ष २०८१/८२ मा अन्तिम उपभोग खर्च कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ९३.४५ प्रतिशत हुने प्रारम्भिक अनुमान छ । कुल गार्हस्थ्य बचत कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ६.५५ प्रतिशत र कुल राष्ट्रिय बचत ३६.२४ प्रतिशत कायम हुने अनुमान छ ।

अर्थतन्त्रको उल्लिखत अवस्था, सम्भावित परिदृश्य तथा सोको रूपान्तरणको आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी आगामी आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षका लागि आर्थिक वृद्धिदरको लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । आगामी तीन आर्थिक वर्षको अवधिमा आर्थिक वृद्धिदर औषत ७.१ प्रतिशत रहने अनुमान गरिएको छ । यसैगरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपभोक्ता मुद्रास्फिति औषतमा ५.८ प्रतिशत रहने अनुमान छ । सरकारका पछिल्ला नीतिगत, कानूनी र संरचनागत सुधारबाट स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित हुने र आर्थिक गतिविधिहरू चल्यमान हुँदा वास्तविक क्षेत्रका आपूर्ति तथा माग दुबै पक्षमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने अनुमान गरिएको छ । वास्तविक क्षेत्रका परिसूचकका लक्षित मान तयार गर्दा देहाय अनुसारका विषयलाई आधार लिइएको छ ।

- निर्माण क्षेत्रमा क्रमिक सुधार हुँदै गएको र विपदबाट क्षति भएका संरचनाको पुनःनिर्माण लगायतका क्रियाकलापले आगामी वर्षहरूमा यस क्षेत्रले गति लिदै जाँदा खानि तथा उत्खनन, उत्पादनमूलक उद्योग, थोक तथा खुद्रा व्यापार, यातायात, घरजग्गा कारोबार लगायतका क्षेत्रको वृद्धि दरमा समेत सकारात्मक असर पर्ने ।
- हाल वार्षिक तीन प्रतिशत भन्दा माथि रहेको कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर निजी क्षेत्रबाट हुने संस्थागत कृषि कार्य र तहगत सरकारका कृषि सुधारका प्रयासले थप मजबुत हुने र मौसम अनुकूल रही कृषि क्षेत्रको उत्पादन समेत बढ्ने ।
- निर्माण भइरहेका राष्ट्रिय गौरवका आयोजना र राष्ट्रिय प्राथमिकताका आयोजनाका साथै तीन तहका सरकारबाट कार्यान्वयन भइरहेका यातायात, सिंचाइ, आवास र शहरी विकासका क्षेत्रमा सार्वजनिक निर्माणका कार्यहरूले वृद्धिमा थप योगदान दिने ।
- आन्तरिक मागमा सम्भावित वढोत्तरी, निर्माण क्षेत्र र कृषि उत्पादनको वृद्धिको कारण औद्योगिक उत्पादनमा समेत वृद्धि हुने ।
- जलविद्युत क्षेत्रमा निर्माणाधीन आयोजनाहरू मध्ये सम्पन्न हुने चरणमा रहेका आयोजना निर्माणले गति लिने र कुल जडित क्षमता एवम् विद्युत खपत उल्लेख्य वृद्धि हुने ।
- सेवा क्षेत्रतर्फ भारत, चीन लगायत मुलुकबाट हुने पर्यटक आवगमनमा वृद्धि, अन्य क्षेत्रका क्रियाकलाप चलायमान हुँदा र पछिल्ला वर्षहरूमा हुने आवधिक निर्वाचनका कारण आवास तथा भोजन सेवाका क्रियाकलाप, वित्तीय तथा बीमाका क्रियाकलाप, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि र व्यक्तिगत सेवाका क्रियाकलापको वृद्धिमा सकारात्मक असर पर्ने ।
- पछिल्लो समय विस्तारै बढ्न थालेको कुल गार्हस्थ्य बचत तथा कुल राष्ट्रिय बचतको रकम लगानीमा जाने र आर्थिक क्रियाकलाप थप चलायमान हुने ।

उपरोक्त मान्यताका आधारमा वास्तविक क्षेत्रका सूचकका लक्षित मान देहायअनुसार हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका २.२ सार्वजनिक स्रोतको मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८४/८५	२०८४/८५
१	वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	प्रतिशत	३.३६	३.९९	६.००	७.६०	७.९०
१.१	प्राथमिक क्षेत्र	प्रतिशत	३.३५	३.२५	३.७०	४.००	३.९०
१.२	द्वितीय क्षेत्र	प्रतिशत	-०.०३	४.६५	९.८	११.७०	११.५०
१.३	तृतीय क्षेत्र	प्रतिशत	४.३५	४.२९	६.१०	८.००	८.५०
२	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)	रु. अर्बमा	५७०९.१	६१०७.२	६८२९.७	७७८९.९	८९०९.४
३	प्रतिव्यक्ति आय	अमेरिकी डलर	१४६७	१५१७	१६६०	१८५९	२०८७
४	कुल गार्हस्थ्य बचत (कुल गार्हस्थ्य	प्रतिशत	६.२२	६.५५	६.९५	७.४५	७.९०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८४/८५	२०८४/८५
	उत्पादनको अनुपातमा)						
५	कुल राष्ट्रिय बचत (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	३५.३९	३६.२४	३६.७५	३७.४०	३८.९५
६	कुल स्थिर पुँजी निर्माण (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	२४.३३	२४.०७	२४.८५	२५.६५	२६.५०
७	कुल लगानी (प्रचलित मूल्यमा)	रु. करोड	१७३५५३	१७१३१०	१८८८२०	२३३६६१	२६५८८६

२.५.२ बाह्य क्षेत्र

पछिल्लो समय देशको वैदेशिक व्यापारलाई अलग राखेर विश्लेषण गर्ने हो भने बाह्य क्षेत्रका अधिकांश सूचकहरू सकारात्मक रहेको देखिन्छ। वैदेशिक व्यापारतर्फ विगत १५ वर्षको अवधिमा व्यापार सन्तुलनमा खासै सुधार हुन सकेको देखिदैन। आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २९.५ प्रतिशत रहेको व्यापार घाटा आ.व. २०७८/७९ मा ४२.६ प्रतिशतसम्म पुगी पछिल्लो आ.व. २०८०/८१ मा ३०.६ प्रतिशत कायम भएको छ। गत आ.व. २०८०/८१ मा कुल वस्तु निर्यातमा ३.० प्रतिशतले कमी आई रु. १ खर्ब ५२ अर्ब ३८ करोड र कुल वस्तु आयातमा १.२ प्रतिशतले कमी आई रु. १५ खर्ब ९२ अर्ब ९९ करोड रहन गयो। यस अनुसार कुल वस्तु व्यापार घाटामा १.० प्रतिशतले कमी आई रु. १४ खर्ब ४० अर्ब ६० करोड रहेको थियो। विगत १५ वर्षको विप्रेषण आप्रवाह वृद्धिदर औषतमा १३.९ प्रतिशत कायम भएको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा यस्तो आप्रवाह १६.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १४ खर्ब ४५ अर्ब र कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा २५.३ प्रतिशत पुगेको छ। चालु खाता सन्तुलन र शोधनान्तर स्थितिमा भने यस अवधिमा उल्लेख्य उतारचढाव देखिएको छ। आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि हरेक वर्ष ऋणात्मक रहेको चालु खाता सन्तुलन पछिल्लो आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा भने रु. २ खर्ब २१ अर्बले बचतमा रहेको छ। यसैगरी सो आर्थिक वर्षमा शोधनान्तर स्थिति रु. ५ खर्ब २ अर्बले बचतमा रहेको थियो। आर्थिक वर्षको अन्त्यमा विनिमय सञ्चिति रु. १५ खर्ब २७ अर्ब कायम भई १३ महिनाका लागि वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त रहेको थियो। चालु आर्थिक वर्षको ९ महिनाको अवधिमा पनि आयात भन्दा निर्यातको वृद्धिदर उच्च रहेको भएतापनि व्यापार घाटा ६.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। यस अवधिमा विप्रेषण आप्रवाह १० प्रतिशतले बढेको छ भने चालु खाता सन्तुलन र शोधनान्तर स्थिति क्रमशः २१० अर्ब २२ करोड र ३४६ अर्ब २३ करोड बचतमा रहेको छ। कुल विनिमय सञ्चिति १८.९ प्रतिशतले वृद्धि भई १४.२ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त रहेको छ।

उल्लिखित परिवेशमा आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि बाह्य क्षेत्रका सूचकहरूको अपेक्षित मानको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। आगामी वर्षहरूमा आयातको तुलनामा निर्यात वृद्धि अधिक हुने अनुमानका आधारमा व्यापार घाटा न्यून हुँदै जाने अपेक्षा गरिएको छ। विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर न्यून रहे तापनि बाह्य क्षेत्रबाट प्राप्त हुने आयमा खासै न्यूनता नआउने र आगामी वर्षहरूमा चालु खाता सन्तुलन, शोधनान्तर स्थिति तथा विनिमय सञ्चितिको अवस्था सकारात्मक नै रहने अनुमान गरिएको छ। मध्यम अवधिका लागि बाह्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित परिसूचकको लक्ष्य तयार गर्दा देहाय अनुसारका विषयलाई ध्यान दिइएको छ।

- वस्तु निर्यातमा देखिएको पछिल्लो सुधार कायम नै रहने र सेवा क्षेत्रले निर्यातमा थप योगदान दिने। आयाततर्फ उपभोग्य वस्तुको आयातमा न्यूनीकरण हुँदै जाने।
- निर्यात गन्तव्य मुलुकको अर्थतन्त्र सकारात्मक रहने एवम् नेपाली प्राथमिकताका वस्तु, सूचना प्रविधिजन्य सेवा र विद्युत निर्यात वृद्धि हुने।
- भारतीय उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४ देखि ५ प्रतिशतको बीचमा रहने।
- अमेरिकी डलर विनिमय दरमा उच्च उतारचढाव नहुने।

- विश्व परिवेशमा आएको परिवर्तनका कारण आपूर्ति शृंखलामा पर्न सक्ने प्रभाव
- अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा पेट्रोलियम पदार्थ लगायतका वस्तुको मूल्यमा सम्भावित परिवर्तन (न्यूनता)
- सार्वभौम साख मूल्याङ्कन (क्रेडिट रेटिङ) को अवस्था राम्रो रहनु लगायतका कारण प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी आप्रवाहमा वृद्धि भई अन्तर्राष्ट्रिय लगानी स्थिति सकारात्मक हुने
- विप्रेषण आप्रवाह वृद्धिको प्रवृत्ति कायम नै रहने ।

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ र त्यसपछिका दुई वर्षको बाह्य क्षेत्र स्थिति तालिका २.२ अनुसार रहने अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका २.३ बाह्य क्षेत्रको मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा व्यापार सन्तुलन (वस्तु तथा सेवा)	प्रतिशत	-२५.३	-२४.६	-२३.८	-२३.२	-२२.७
२	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा निर्यात (वस्तु तथा सेवा)	प्रतिशत	२.७	३.७	४.१	४.५	५.३
३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा आयात (वस्तु तथा सेवा)	प्रतिशत	२७.९	२८.६	२९.७	३.२	३१.०
४	चालु खाता सन्तुलन (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	+३.९	+३.७	+३.५	+३.२	+३.०
५	शोधनान्तर स्थिति (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	+८.८	+७.५	+७.१	+६.३	+५.८
६	विदेशी विनिमय सञ्चिति पर्याप्तता (वस्तु तथा सेवा)	महिना	१३	१५	१२	११	९

२.५.३ मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्र

पछिल्लो दशकमा नेपालको वित्तीय क्षेत्र उल्लेख्य विस्तार भई आ.व. २०८१/८२ को अन्त्यमा बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाको शाखा संख्या ११,५१६ पुगी जनसंख्या प्रति बैङ्क तथा वित्तीय संस्था शाखा २५२९ कायम भएको छ । विगत पाँच वर्षमा बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप वृद्धिदर औषतमा १४.२ प्रतिशत र निजी क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जाको औषत वृद्धिदर १०.४ प्रतिशत रहेको छ । सो अवधिमा निक्षेपको औषत ब्याजदर ६.३ प्रतिशत तथा कर्जाको ब्याजदर १०.४ प्रतिशत रहेको थियो । गत आ.व. २०८०/८१ देखि नै घट्दो अवस्थामा रहेको निक्षेप र कर्जाको ब्याजदर चालु आ.व. २०८१/८२ मा थप घटेको छ । वि.सं. २०८१ असारमा वाणिज्य बैङ्कहरूको निक्षेपको भारित औषत ब्याजदर ५.७७ प्रतिशत रहेकोमा चैत्र मसान्तमा ४.४५ प्रतिशत कायम भएको छ । यसैगरी, २०८१ असारमा वाणिज्य बैङ्कहरूको कर्जाको भारित औषत ब्याजदर ९.९३ प्रतिशत रहेकोमा चैत्रमा ८.२२ प्रतिशत कायम भएको छ । यस अवधिमा भारित औषत अन्तर बैङ्क कारोबार दर तीन प्रतिशत रहेको छ । पछिल्लो पाँच वर्षमा विस्तृत मुद्रा प्रदाय औषत १३.२ प्रतिशतले विस्तार भएको देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा विस्तृत मुद्राप्रदाय १२.९ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा २०८१/८२ को चैत्रमा ६.२ प्रतिशतले बढेको छ । २०८१ असार मसान्तमा २२४०.४१ एवम् २०८१ चैत्र मसान्तमा २६६२.०८ रहेको छ ।

मूल्यस्तरतर्फ विगत १० वर्षको वार्षिक उपभोक्ता मुद्रास्फिति औषतमा ५.७० प्रतिशत रहेको छ । सो अवधिमा खाद्य तथा पेय र गैर खाद्य तथा सेवा समूहको मुद्रास्फिति औषतमा ५.२८ प्रतिशत र ५.५९ रहन गयो । गत आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा समग्र उपभोक्ता मुद्रास्फिति ५.४४ प्रतिशत, खाद्य तथा पेय समूहको ६.४७ प्रतिशत र गैर खाद्य तथा सेवा समूहको ४.६४ प्रतिशत रहेको थियो । चालु आर्थिक वर्षको पहिलो नौ महिनामा खाद्य तथा पेय समूह र गैर खाद्य तथा सेवा समूहको मुद्रास्फिति क्रमशः २.४५ प्रतिशत एवम् ३.९० प्रतिशत सहित समग्र उपभोक्ता मुद्रास्फिति ३.३९ प्रतिशत कायम भएको छ । प्रायः वर्षहरूमा खाद्य तथा पेय समूहको भन्दा गैर खाद्य तथा सेवा समूहको मुद्रास्फिति उच्च रहेको र चालु आर्थिक वर्षको पहिलो नौ महिनामा समेत सोहि प्रवृत्ति कायम भएको देखिन्छ । खाद्य वस्तुको मूल्यको न्यून असर देखिएकाले नेपालको कोर मुद्रास्फिति समग्र मुद्रास्फिति भन्दा केहि अधिक रहन जाने अनुमान गर्न सकिन्छ । मूल्यस्तर लगायत मौद्रिक तथा

वित्तीय क्षेत्रमा हरेक वर्षको मौद्रिक नीति एवम् सोको समीक्षामार्फत नेपाल राष्ट्र बैङ्कले नीतिगत मार्गदर्शन तय गर्ने गरेको छ । यस नीतिले लक्ष्य निर्धारण सहित मौद्रिक उपकरणहरूको प्रयोग गरी समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वलाई विशेष जोड दिने गर्दछ ।

उल्लिखित परिवेशमा मध्यमकालीन आर्थिक खाकामा आगामी वर्षका लागि मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्रका सूचकका लक्षित मान तयार गरिएको छ । यसका लागि देहाय अनुसारका मान्यतालाई आधार लिइएको छ ।

- आगामी वर्ष भारतीय मुद्रास्फिति पाँच प्रतिशत भन्दा न्यून रहने भारतीय केन्द्रीय बैङ्कको अनुमान तथा पछिल्लो समय अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा गिरावट आइरहेकाले नेपालको उपभोक्ता मुद्रास्फिति खासगरी कोर मुद्रास्फितिमा खासै चाप नपर्ने ।
- अर्थतन्त्रको वास्तविक क्षेत्र चलायमान हुँदै जाँदा त्यसको सकारात्मक असर बैङ्क तथा वित्तीय क्षेत्रका क्रियाकलापमा समेत पर्ने ।
- विप्रेषण आप्रवाह एवम् घरपरिवारको आयमा वृद्धि हुने अनुमानका आधारमा निक्षेप वृद्धिको सामान्य प्रवृत्ति कायम नै रही बजारमा पर्याप्त तरलता उपलब्ध हुने ।
- कर्जामा न्यून ब्याजदर कायम हुँदा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा थप कर्जा माग हुने । फलतः निजी क्षेत्रतर्फ हुने कर्जा प्रवाहमा सुधार आउने ।
- सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार र बैंकिङ बानीमा सुधार भई वित्तीय पहुँच र प्रयोगमा सुधार हुने ।
- पुँजी बजारमा थप कम्पनीहरूको धितोपत्र कारोबारमा आई बजार पुँजीकरण थप मजबुत हुने ।

आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्रसँग सम्बन्धित सूचकका लक्षित मान देहायअनुसार रहने अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका २.४ मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्रको मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	उपभोक्ता मुद्रास्फिति	प्रतिशत	५.४४	५.३०	५.५०	६.००	६.००
१.१	खाद्य तथा पेय	प्रतिशत	६.४७	४.३०	४.५२	४.८३	४.८९
१.२	गैर खाद्य तथा सेवा	प्रतिशत	४.६४	६.६९	६.७३	७.४२	७.३३
२	विस्तृत मुद्रा प्रदाय वृद्धिदर	प्रतिशत	९३.०	९९.६	९२.०	९२.५	९३.०
३	बैङ्क तथा वित्तीय संस्थामा पहुँच पुगेको परिवार	प्रतिशत	६३	६७	७९	७५	७८
४	बैङ्क तथा वित्तीयको संस्थाको निक्षेप वृद्धिदर	प्रतिशत	९३.०	९९.५	९२.०	९२.५	९३.०
५	बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाबाट निजी क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह वृद्धिदर	प्रतिशत	५.८	८.३	९.८	९९.२	९२.८
६	नेप्से परिसूचक	सूचकाङ्क	२२४०	२६६२	२९००	३९००	३४००

२.५.४ सरकारी वित्त

सरकारी वित्ततर्फ विगत एक दशकको अवस्था विश्लेषण गर्दा सरकारी खर्चमा भएको अधिक वृद्धिका कारण न्यून वित्त परिचालनको परिमाण उल्लेख्य वृद्धि भएको देखिन्छ । विगत दश वर्षमा राजस्वको वार्षिक औषत वृद्धिदर १४ प्रतिशत रहेको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग राजस्वको अनुपात सो अवधिमा औषत १८.४ प्रतिशत रह्यो । सार्वजनिक खर्चतर्फ यस अवधिमा चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र वित्तीय व्यवस्थाको वार्षिक औषत वृद्धिदर क्रमशः १२.१ प्रतिशत, ११.१ प्रतिशत र १५.१ प्रतिशत सहित कुल खर्च औषतमा १२.५ प्रतिशतले वढेको देखिन्छ । पछिल्लो समय पुँजीगत खर्च भन्दा चालु खर्चको परिमाण झण्डै चार गुणाले अधिक रहेको छ । साँवा भुक्तानीको कारण वित्तीय व्यवस्थातर्फको खर्च समेत वृद्धि हुँदै गएर चालु आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा पहिलो पटक पुँजीगत विनियोजन तथा खर्च भन्दा अधिक रहन गयो । विगत १० वर्षमा सार्वजनिक ऋण वार्षिक औषतमा १६.१ प्रतिशतले वृद्धि भई कुल भुक्तानी गर्न बाँकी ऋण आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ४२.६ प्रतिशत कायम भएको छ । यस वर्षसम्ममा भुक्तानी गर्न बाँकी आन्तरिक ऋण र बाह्य ऋण कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्रमशः २०.७ प्रतिशत र २२.० प्रतिशत पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कुल रु. ३ खर्ब ५८ अर्ब २ करोड

आन्तरिक तथा वैदेशिक ऋण प्राप्त गरी रु. ३ खर्ब ५ अर्ब ३८ करोड ऋण सेवा खर्च (साँवा तथा ब्याज भुक्तानी) गर्दा ५२ अर्ब ८२ करोड मात्र खुद ऋण परिचालन भएको देखिन्छ ।

सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धमा संविधान तथा विद्यमान कानूनबाट दीर्घकालीन तथा अल्पकालीन वित्त नियमहरू तय गरिएका छन् । केही महत्वपूर्ण नियमहरू देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- कानून बमोजिम बाहेक कुनै कर लगाउन र ऋण लिन नपाइने ।
- वार्षिक विनियोजन ऐनले निर्धारण गरे बमोजिम मात्र खर्च गर्न सकिने ।
- नेपाल सरकारले वैदेशिक ऋण कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको एकतिहाइमा नबढ्ने गरी लिन सक्ने ।
- नेपाल सरकारले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ५.५ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी र प्रदेश तथा स्थानीय तहले कुल आन्तरिक आयको १२ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी आन्तरिक ऋण परिचालन गर्न सक्ने ।
- मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनका वस्तुको अन्तःशुल्कबाट संकलित रकमको सत्तरी प्रतिशत नेपाल सरकार एवम् पन्ध्र/पन्ध्र प्रतिशत प्रदेश र स्थानीय तहहरूलाई बाँडफाँट गर्नुपर्ने ।

उल्लिखित परिवेशमा मध्यमकालीन वित्त खाकामा आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि सार्वजनिक वित्तसँग सम्बन्धित सूचकका लक्षित मान तयार गरिएको छ । यसका लागि देहाय अनुसारका मान्यतालाई आधार लिइएको छ ।

- आर्थिक गतिविधि विस्तार हुदै जाँदा राजस्व परिचालनमा सुधार भई संघीय आय वृद्धि हुने र खर्चतर्फ सार्वजनिक निर्माण लगायतका क्षेत्रमा भएको खर्चले समग्र व्ययको परिमाण वृद्धि हुने ।
- उच्चस्तरीय आर्थिक सुधार सुझाव आयोगको प्रतिवेदन कार्यान्वयनमा आउने । यसले राजस्व संरचनामा परिवर्तन, कर प्रशासनमा सुधार तथा पुँजीगत खर्चमा बढोत्तरीका सहयोग पुग्ने ।
- वैदेशिक अनुदान सहायताको रकम पछिल्लो समयमा घट्दै गए तापनि ऋण लगायतका सहायताको प्रतिवद्धता बढिरहेकाले थप परिचालन हुने र नीतिगत सुधारका कारण सहायताको उपयोग क्षमता समेत अभिवृद्धि हुने ।
- तत्काल सम्पन्न हुने निर्माणाधीन तथा अधुरा आयोजना विशेष प्राथमिकता सहित सम्पन्न हुने र पुँजीगत खर्चमा सुधार ल्याउन सहयोगी हुने ।
- राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको कार्यान्वयनमा तीब्रता आउने र कार्यान्वयनको अन्तिम चरणका रहेका आयोजना सम्पन्न भई पुँजीगत खर्च वृद्धि हुने ।
- कार्यक्रम कार्यान्वयनमा अन्तर निकाय तथा अन्तर क्षेत्रगत समन्वय एवम् अग्र एवम् पृष्ठ सम्बन्ध कायम भई समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ सिर्जना हुने र विरोधाभाष न्युन हुन गई पुँजीगत खर्चको प्रभावकारिता वृद्धि हुने ।
- आयोजनाको प्राथमिकीकरण तथा पुनः प्राथमिकीकरण गरी कुशल विनियोजन एवम् कार्यान्वयनबाट पुँजीगत खर्च सुधारमा सहयोग पुग्ने ।
- आयोजना बाँडफाँट सम्बन्धी मापदण्डको प्रभावकारी कार्यान्वयन, कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन परिमार्जन र सो अनुसार तीन तहबीच वित्त अधिकारको औचित्यपूर्ण बाँडफाँट हुन गई वित्त संघीयता प्रभावकारी हुने ।
- वित्त अन्तर न्युन गर्न वैकल्पिक वित्तका उपकरण प्रयोगमा ल्याउन नीतिगत तथा प्रणालीगत व्यवस्था गरिने ।
- अनुदान हस्तान्तरणमा निश्चित सूचक तथा मापदण्डको प्रयोगमा सुधार आई वित्त हस्तान्तरण पद्धतिमा सुधार हुने ।
- प्रदेश र स्थानीय तह आयोजना व्यवस्थापनमा थप अभ्यस्थ हुदै गएकाले कार्यान्वयन क्षमता अभिवृद्धि हुने र वित्त स्रोत दुरुपयोगको जोखिममा न्युन हुने ।
- आन्तरिक र बाह्य ऋणको साँवा भुक्तानीको दायित्व उच्च रहेकाले खुद ऋण परिचालनको परिमाण न्युन हुन सक्ने ।

आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट र त्रिवर्षीय मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा सोही योजनाका लक्ष्यसँग समेत तादात्म्यता कायम गरी सार्वजनिक वित्तको त्रिवर्षीय लक्ष्य अनुमान गरिएको छ । स्रोत र खर्चतर्फका सूचकहरूको विद्यमान स्थिति तथा आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित लक्ष्य देहाय अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका २.५ सार्वजनिक वित्तको मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	कुल राजस्वको वार्षिक वृद्धिदर	प्रतिशत	७.१	१८.९	१६.९	९.५	१४.५
२	कर राजस्व (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	१६.२	२०.३	१९.४	१८.६	१८.६
३	कुल संघीय खर्च (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	२४.७	२९.१८	२८.८	३३.२	३३.०
४	कुल खर्चमा पुँजीगत खर्चको अनुपात	प्रतिशत	१८.१	१७.७	२०.८	२२.५	२४.९
५	वार्षिक विनियोजनमा खर्चको अनुपात	प्रतिशत	८०.४	८२.०	८४.०	८६.०	८८.०
६	वार्षिक पुँजीगत विनियोजन र खर्चको अनुपात	प्रतिशत	६३.५	७०.०	७५.०	७८.०	८२.०
७	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा भुक्तानी गर्न बाँकी ऋण	प्रतिशत	४२.७	४२.०	४१.२	४०.७	३९.८
८	प्रतिव्यक्ति सार्वजनिक ऋण	रु. हजार	८१.६	८७.२	९४.२	१०५.४	११७.६
९	कुल राजस्वको अनुपातमा आन्तरिक ऋण परिचालन (वार्षिक)	प्रतिशत	२९.६	२६.०	२४.५	२५.१	२५.१
१०	कुल स्थिर पुँजी निर्माणको अनुपातमा वैदेशिक ऋण (वार्षिक)	प्रतिशत	१८.४	१५.९	१९.०	२१.५	२३.२
११	कुल संघीय राजस्वको अनुपातमा वित्त हस्तान्तरण	प्रतिशत	३५.५	३०.८	३१.८	३२.७	३२.६
१२	कुल विनियोजनमा वित्त हस्तान्तरणको हिस्सा	प्रतिशत	२२.८	२२.०	२१.३	१८.३	१८.३

२.६ मध्यमकालीन नतिजा खाका

सोही योजनाले लिएका राष्ट्रिय लक्ष्य र विषय क्षेत्रगत अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न सहयोग पुग्ने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत नतिजा खाका तयार गरिएको छ । विषय क्षेत्रगत मन्त्रालय तथा निकायबाट प्राप्त विवरण तथा विभिन्न स्रोतबाट उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा आ.व. २०८०/८१ को यथार्थ र आ.व. २०८१/८२ को संशोधित उपलब्धि उल्लेख गरिएको छ । आगामी आ.व. २०८२/८३ का अनुमान तथा त्यसपछिका दुईवटा आर्थिक वर्षको लक्ष्य विषयगत मन्त्रालय तथा निकायहरूले उपलब्ध गराएको तथ्याङ्क तथा सोही योजनामा उल्लेख भएका मानसँग सामन्जस्य हुनेगरी प्रक्षेपण गरिएको छ । सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धिका लक्ष्य तथा गन्तव्य सूचक तालिका २.६, २.७ र २.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.६ सुशासनका मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	निर्वाचनमा मतदाताको सहभागिता	प्रतिशत	६०.०	७०.०	७५.०	७६.०	७८.०
२	अदालतमा दर्ता भएका मुद्दाको फछ्यौट	प्रतिशत	६४.०	६७.०	६८.५	७१.०	७३.५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
३	कुल विनियोजनमा खर्चको अनुपात	प्रतिशत	८०.४	८२.०	८४.०	८६.०	८८.०
४	बेरुजु (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	११.०	९.५	८.०	७.०	६.०
५	राष्ट्रिय परिचय-पत्र नम्बर प्राप्त गरेका नेपाली नागरिक	प्रतिशत	८.६७	३०.०	५०.०	७५.०	१००.०
६	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ता	प्रतिशत	७४.०	८१.०	८८.०	९३.०	९७.०

तालिका २.७ सामाजिक न्यायका मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	असमानता समायोजित मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.४३७	०.४८६	०.५२५	०.५५७	०.५७६
२	उपभोगमा आधारित जिनी गुणक	गुणक	०.३	०.२९१	०.२८८	०.२८५	०.२८२
३	सम्पत्तिमा आधारित जिनी गुणक	गुणक	०.२४	२.२३५	०.२३	०.२३१	०.२२३
४	उच्च खाद्य असुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	१.३	१.२७	१.२५	१.२३	१.२१
५	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसङ्ख्या	प्रतिशत	३८.३	३८.०	४०.०	४०.०	४०.०
६	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.८८५	०.८९९	०.९०९	०.९११	०.९२
७	लैङ्गिक असमानता सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.४८७	०.४६२	०.४५१	०.४४	०.३१२
८	रोजगारीमा महिला र पुरुषको सहभागिता	अनुपात	१.७	१.६	१.५	१.४	१.३
९	बाध्यकारी श्रमको दर (१५ वर्ष वा सोभन्दा माथि)	प्रतिहजार	१.२	१.०	०.७	०.५	०.३
१०	महिलाको नाममा घर वा जग्गा वा घरजग्गा दर्ता गरेका परिवार	प्रतिशत	२३.८	२६.०	२८.५	३१.०	३३.५

तालिका २.८ समृद्धिका मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	प्रतिशत	३.३६	३.९९	६.०	७.६	७.९
२	प्रतिव्यक्ति आय	अमेरिकी डलर	१४६७	१५१७	१६६०	१८५९	२०८७
३	गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसङ्ख्या (निरपेक्ष गरिबी)	प्रतिशत	२०.२७	२०.२७	१७.५	१५.०	१३.०
४	उपभोक्ता मुद्रास्फीति	प्रतिशत	५.४४	५.३०	५.५०	६.००	६.००
५	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.६०५	०.६२२	०.६३५	०.६४८	०.६५७
६	मानव सम्पत्ति सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	७७.५८	७८.२५	७८.७५	७९.४	८०.२१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
७	आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिम सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	२८.९६	२७.६५	२७.१	२६.४	२५.५
८	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७६.२	७७.५	७९.०	८२.१	८३.७
९	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७१.०	७१.०	७२.०	७२.०	७३.०
१०	अपेक्षित आयु (पाँच वर्ष उमेर पुरा हुँदाको)	वर्ष	६८.०	६९	७०	७१	७२
११	३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको परिवार	प्रतिशत	७७.०	६५.०	८१.०	८३.०	८६.०
१२	उच्च मध्यमस्तरको खानेपानीमा पहुँच भएको घरपरिवार	प्रतिशत	२५.८	२८.८	३४.२	३८.८	४२.२
१३	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	१२.६	१२.६	११.१	९.७	८.१
१४	श्रम उत्पादकत्व	रु.हजारमा	२४५.०	२६०.०	२७०.०	२८०.०	२९०.०
१५	कृषि वस्तुको औसत उत्पादकत्व (प्रमुख बाली)	मे.ट. प्रति हेक्टर	३.३	३.४	३.५	३.६	३.७
१६	सडक घनत्व	कि.मि. प्रति व.कि.मि.	०.६३	०.६५	०.६८	०.७१	०.७५
१७	बैंड्क तथा वित्तीय संस्थामा पहुँच पुगेको परिवार	प्रतिशत	६३.०	६९.०	७३.०	७९.०	८२.०
१८	विद्युत उत्पादन (जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा जडित क्षमता)	मेगावाट	३२४३.०	३९६०.०	४९०२.७६	५९११.८१	७१०२.६६
१९	प्रतिव्यक्ति विद्युत उपभोग	किलोवाट घण्टा	३५०	४२०	४७०	५१०	५६०
२०	विद्युतमा पहुँच पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	९७.०	९७.१	९७.५	९८.०	९८.५
२१	इन्टरनेटमा पहुँच पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	६९.२	७४.०	७८.०	८३.०	८७.०

२.७ मध्यमकालीन बजेट खाका

२.६.१ खर्च तथा स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि माथि उल्लेखित आर्थिक तथा वित्त खाकामा तय गरिएका लक्ष्य हासिल गर्न आवश्यक पर्ने कुल खर्च र सोको पूर्ति गर्ने स्रोतको अनुमान गरेको छ। समितिबाट स्वीकृत गरिएको स्रोत र खर्चको त्रिवर्षीय वृद्धिदर र कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग अनुपातको अनुमान देहाय अनुसार उल्लेख गरिएको छ।

क) त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान (राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित)

सरकारी वित्तको स्रोततर्फ राजस्व, वैदेशिक अनुदान, वैदेशिक ऋण र आन्तरिक ऋणबाट प्राप्त हुने रकम समावेश गरिएको छ। विषयगत मन्त्रालय/निकायको लागि खर्च अनुमान र सोको पूर्ति गर्ने स्रोततर्फ नेपाल सरकार, वैदेशिक अनुदान र वैदेशिक ऋण गरी तीनवटा शीर्षकमा मात्र रकम उल्लेख गरिएको छ। नेपाल सरकार शीर्षकमा राजस्व र आन्तरिक ऋणबाट प्राप्त हुने रकम जोड गरेर उल्लेख गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा नेपाल सरकारले परिचालन गर्ने राजस्व १६.९ प्रतिशत, वैदेशिक सहायता ३८.४ प्रतिशत र आन्तरिक ऋण ११.८ ले बढ्ने अनुमान गरिएको छ। उल्लेखित स्रोतसहित नेपाल सरकारको कुल स्रोत प्रतिशतले १८.५ प्रतिशतले बढ्ने अनुमान छ। आयव्ययको अनुमान

संसदमा पेश हुनु अगावै राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित आकडा भएकाले यी मानहरू बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित मान भन्दा केहि फरक हुन सक्नेछन् । आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने स्रोत परिचालनको शीर्षकगत वृद्धि तलको तालिका नं २.९ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका २.९ स्रोतको त्रिवर्षीय विनियोजन र प्रक्षेपणको वृद्धिदर (प्रतिशत)

क्र.सं.	विवरण	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२०८४/८५ को प्रक्षेपण
१	नेपाल सरकारले सङ्कलन गर्ने कुल राजस्व	७.१	१७.२	१६.९	९.५	१४.५
१.१	कर राजस्व	९.१	१९.६	१७.५	९.२	१४.४
१.२	गैरकर राजस्व	२४.६	१४.६	१९.०	११.३	१५.४
२	प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँट हुने राजस्व	३.६	११.७	१७.५	९.२	१४.४
३	नेपाल सरकारले परिचालन गर्ने राजस्व	७.६	१७.९	१६.८	९.६	१४.५
४	वैदेशिक सहायता	-२.६	४६.८	३८.४	९.८	१३.७
४.१	वैदेशिक अनुदान	०.७	५४.६	५०.०	-१२.५	६.०
४.२	वैदेशिक ऋण	-३.३	४५.३	३६.०	१४.९	१५.०
५	आन्तरिक ऋण	-८.४	४०.७	११.८	१०.६	१४.४
६	नेपाल सरकारको कुल स्रोत	३.३	२५.०	१८.५	९.८	१४.३

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा नेपाल सरकारले परिचालन गर्ने राजस्व कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा २१.७ प्रतिशत, वैदेशिक सहायता ४.२ प्रतिशत र आन्तरिक ऋण ५.४ प्रतिशत रहने अनुमान गरिएको छ । समग्रमा नेपाल सरकारको कुल स्रोत कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा २८.९ प्रतिशत रहने अनुमान छ । आयव्ययको अनुमान संसदमा पेश हुनु अगावै राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित आकडा भएकाले यी मानहरू बजेट बक्तव्यमा उल्लेखित मान भन्दा केहि फरक हुन सक्नेछन् । मध्ये आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने स्रोत परिचालनको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात तलको तालिका नं २.१० मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका २.१० स्रोतको त्रिवर्षीय विनियोजन र प्रक्षेपणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात (प्रतिशत)

क्र.सं.	विवरण	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२०८४/८५ को प्रक्षेपण
१	नेपाल सरकारले सङ्कलन गर्ने कुल राजस्व	१९.०	२१.१	२१.७	२०.८	२०.९
१.१	कर राजस्व	१६.५	१८.७	१९.४	१८.६	१८.६
१.२	गैरकर राजस्व	२.०	२.२	२.३	२.२	२.२
२	प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँट हुने राजस्व	२.२	२.३	२.४	२.३	२.३
३	नेपाल सरकारले परिचालन गर्ने राजस्व	१६.८	१८.८	१९.३	१८.५	१८.६
४	वैदेशिक सहायता	२.६	३.६	४.२	४.१	४.१
४.१	वैदेशिक अनुदान	०.४	०.६	०.८	०.६	०.६
४.२	वैदेशिक ऋण	२.२	३.०	३.४	३.५	३.५
५	आन्तरिक ऋण	४.१	५.४	५.४	५.२	५.२
६	नेपाल सरकारको कुल स्रोत	२३.५	२७.७	२८.९	२७.८	२७.८

ख) त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान (राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिबाट निर्धारित)

नेपाल सरकारको कुल खर्चतर्फ चालु खर्च, पुँजीगत खर्च, वित्तीय व्यवस्था र वित्त हस्तान्तरणको रूपमा हुने विनियोजनको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । सहजताका लागि विषयगत मन्त्रालय/निकायको हकमा चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र वित्तीय व्यवस्था गरी तीनवटा शीर्षकमा मात्र रकम उल्लेख गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा चालु खर्च, पुँजीगत खर्च, वित्तीय व्यवस्था र वित्तीय हस्तान्तरण क्रमशः ११.० प्रतिशत, २८.५ प्रतिशत, १.३ प्रतिशत र १६.६ प्रतिशत सहित कुल खर्च १३.२ प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपित वृद्धिदर तलको तालिका २.११ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका २.११ बजेटको त्रिवर्षीय विनियोजन र प्रक्षेपणको वृद्धिदर (प्रतिशत)

क्र.सं.	विवरण	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२ को अनुमान	२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२०८४/८५ को प्रक्षेपण
१	चालु खर्च	३.२	७.८	११.०	७.६	८.४
२	पुँजीगत खर्च	-१८.३	५६.२	२८.५	३२.०	३०.०
३	वित्तीय व्यवस्था	३५.६	३७.५	१.३	८.४	६.२
३.१	साँवा भुक्तानी	४९.२	३३.६	२.५	८.४	५.०
३.२	लगानी	-८.७	५९.०	-४.१	८.५	१२.०
४	वित्त हस्तान्तरण	-१४.६	८.५	१६.६	९.८	१४.३
५	कुल	-०.९	२०.२	१३.२	१३.१	१४.३

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा चालु खर्च, पुँजीगत खर्च, वित्तीय व्यवस्था र वित्तीय हस्तान्तरण क्रमशः १०.७ प्रतिशत, ५.६ प्रतिशत, ५.४ प्रतिशत र ६.३ प्रतिशत सहित कुल खर्च २८.१ प्रतिशत रहने अनुमान छ । आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात तलको तालिका २.१२ मा दिइएको छ ।

तालिका २.१२ बजेटको त्रिवर्षीय विनियोजन र प्रक्षेपणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात (प्रतिशत)

क्र.सं.	विवरण	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२ को अनुमान	२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२०८४/८५ को प्रक्षेपण
१	चालु खर्च	१०.७	१०.८	१०.७	१०.१	९.६
२	पुँजीगत खर्च	३.४	४.९	५.६	६.५	७.४
३	वित्तीय व्यवस्था	४.६	६.०	५.४	५.१	४.८
३.१	साँवा भुक्तानी	३.९	४.९	४.५	४.३	३.९
३.२	लगानी	०.७	१.१	०.९	०.९	०.९
४	वित्त हस्तान्तरण	५.९	६.०	६.३	६.१	६.१
५	कुल	२४.७	२७.७	२८.१	२७.८	२७.८

२.६.२ त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण

त्रिवर्षीय बजेट खाका निर्माण गर्दा समृद्ध नेपाल र सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच, दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्र, सोह्रौं योजना (आ.व.२०८२/८३-२०८४/८५) मा उल्लिखित सोच, उद्देश्य, समष्टिगत रणनीति तथा रूपान्तरणका क्षेत्र, सरकारको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेटका सिद्धान्त तथा प्राथमिकतालाई मुख्य आधार लिइएको छ । यसको अतिरिक्त समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व तथा सार्वजनिक स्रोतको विनियोजन कुशलता र अनुमानयोग्यतालाई आधार लिइएको छ । हरेक क्षेत्रमा सुशासन कायम गरी वित्तीय सङ्घीयताको कुशल व्यवस्थापन, उच्च आर्थिक वृद्धि, जनताको जीवनस्तरमा सुधार तथा विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुनुपर्ने विषयलाई जोड दिइएको छ । समष्टिगत नतिजा खाकामा उल्लेखित लक्ष्यका साथै विषय क्षेत्रगत नतिजा प्राप्त हुने गरी स्रोत तथा खर्च अनुमान गरिएको छ ।

सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालन हुने विकास आयोजना सम्बन्धी मापदण्ड बमोजिम सङ्घीय सरकारले सञ्चालन गर्ने आयोजनाको खाका तयार गरी सोको लागि आवश्यक पर्ने खर्च रकमको प्रक्षेपण गरिएको छ । राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, प्रमुख कार्यक्रम र बहुवर्षीय ठेकामा गएका अन्य आयोजनाका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित (एयरमार्क) हुने गरी विषय क्षेत्रगत बजेट खाका निर्माण गरिएको छ । आपसी अन्तरसम्बन्ध रहेका कार्यक्रम तथा आयोजनाबाट सिर्जना हुने समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ प्राप्त गर्न एवम् विरोधाभाष न्यून गर्न सहयोग पुग्ने कार्यक्रम तथा आयोजनालाई प्राथमिकता दिई बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन अवस्था र आगामी वर्षहरूका लागि सोही योजनाको कार्यान्वयन योजनाका आधारमा खर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा स्रोतको आवश्यकता एवम् उपलब्धतालाई मध्यनजर गरिएको छ । कार्यान्वयनको अवस्था, आयोजना अवधि, सिर्जित दायित्व तथा खर्च हुन सक्ने अवस्था अनुसार क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको पुनःप्राथमिकीकरण गरी विनियोजनको प्राथमिकता निर्धारणमा जोड दिइएको छ । क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विश्लेषण तथा पुनरावलोकन गरी उच्च प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयनलाई तिब्रता दिने र रुण एवम् न्यून प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजनालाई अवस्थाअनुसार न्यून विनियोजन वा स्थगन गर्नेगरी बजेट अनुमान गरिएको छ ।

मध्यमकालीन स्रोत अनुमान गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेश, राजस्व परिचालनको विगतको प्रवृत्ति, आगामी आर्थिक वर्षको सम्भावित परिदृश्य, वैदेशिक स्रोत परिचालनमा हुँदै आएको क्रमिक न्यूनता र आन्तरिक तथा बाह्य ऋण भुक्तानीको चाप एवम् आयात व्यवस्थापन तथा मूल्य स्थिरता कायम गर्दा पर्नसक्ने मौद्रिक नीतिको असर, स्रोतको प्राथमिकीकरण र पुनःप्राथमिकीकरणको आवश्यकता लगायतका पक्षलाई विशेष ध्यान दिइएको छ । संघबाट संकलन भएको मूल्य अभिवृद्धि कर, आन्तरिक उत्पादनमा आधारित अन्तःशुल्क र रोयल्टीतर्फको राजस्वको परिमाणलाई मध्यनजर गरी अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनमा रहेको प्रावधान बमोजिम प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँट हुने रकम घटाएर मात्र सङ्घीय राजस्वको अनुमान तयार गरिएको छ । वैदेशिक सहायता अनुमान गर्दा दातृ राष्ट्र वा संस्थासँग भएको सम्झौता वा प्रतिबद्धतालाई आधार लिइएको छ । नेपाल सरकारले लिन सक्ने आन्तरिक ऋण कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको निर्धारित सीमाभित्र राखिएको छ ।

तालिका २.१३ त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

क्र. सं.	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३ को अनुमान	२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२०८४/८५ को प्रक्षेपण
बजेट अनुमान						
१	चालु खर्च	५८९७०३०	६४८३६०८	७६३१५५०	७८७४०६७	८५३११५९
२	पूँजीगत खर्च	१९२०२७४	२९३९०३६	४०७८८८०	४७९३५२५	५९८९५६४
३	वित्तीय व्यवस्था	२७२२४७७	३५८५२६२	३७५२४२०	३९०१३८१	४१७१४८५
४	वित्त हस्तान्तरण	३३९४२३६	३६१५७४६	४१७८२५०	४७१६७८१	५३९१२८१
जम्मा		१३९३४०१७	१६६२३६५२	१९६४११००	२१२८५७५४	२४०८३४८९
स्रोत अनुमान						
१	नेपाल सरकार	११९०३८०४	१४६८८७१०	१६७७००००	१८१२७६७८	२०४७८७२२
२	वैदेशिक अनुदान	२३२८८८	२३८९४६	५३४४६९	४७०८७२	५००४००
३	वैदेशिक ऋण	११९०५८१	१६९५९९६	२३३६६३१	२६८७२०३	३१०४३६७
जम्मा		१३३२७२७३	१६६२३६५२	१९६४११००	२१२८५७५३	२४०८३४८९
बजेट सन्तुलन बचत (-), न्यून (+)		६०६७४४	०	०	०	०

पुनश्च: *प्रदेश र स्थानीय तहमा हुने वित्त हस्तान्तरणको रकममा सङ्घीय विभाज्य कोषबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँट हुने राजस्वको परिमाण समावेश गरिएको छ ।

**सङ्घीय विभाज्य कोषबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँट हुने राजस्व तथा प्रदेश र स्थानीय तहका अधिकार क्षेत्रभित्र परिचालन हुने राजस्व रकम समावेश गरिएको छैन ।

नोट: आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को यथार्थ र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमानमा सम्पन्न तथा खारेज भएका आयोजना/कार्यक्रमको रकम समावेश गरिएको छैन ।

माथि उल्लिखित आधारमा आगामी तीन वर्षको कुल विनियोजन तथा प्रक्षेपण रु. ६५ खर्ब १ अर्ब रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस मध्ये चालु खर्च रु. ३८ खर्ब ३२ अर्ब, पुँजीगत खर्च रु. १४ खर्ब ८६ अर्ब र वित्तीय व्यवस्थातर्फ रु. ११ खर्ब ८२ अर्ब विनियोजन गर्नुपर्ने अनुमान गरिएको छ । स्रोत परिचालनतर्फ अर्थतन्त्रको अवस्था तथा खर्च आवश्यकताको आधारमा नेपाल सरकारको वित्तीय दायरालाई समेत मध्यनजर गरी स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । यसअनुसार नेपाल सरकार (राजस्व र आन्तरिक ऋण) बाट रु. ५५ खर्ब ३७ अर्ब र वैदेशिक सहायताबाट रु. ९ खर्ब ६३ अर्ब व्यहोरिने अनुमान छ ।

बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपणका आधारमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा नेपाल सरकारको बजेटको तुलना तालिका २.१४ मा प्रस्तुत गरिएको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा बजेटको आकार सामान्य रूपमा बढ्न गए तापनि आन्तरिक ऋण बान्छित सीमाभित्रै रहने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका २.१४ बजेटको त्रिवर्षीय विनियोजन र प्रक्षेपणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात (प्रतिशत)

क्र.सं.	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३ को अनुमान	२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२०८४/८५ को प्रक्षेपण
बजेट अनुमान						
१	चालु खर्च	१४.०	१६.०	१७.०	१६.०	१५.०
२	पूँजीगत खर्च	६.०	५.०	६.०	६.०	७.०
३	वित्तीय व्यवस्था	६.०	५.०	५.०	५.०	५.०
स्रोत अनुमान						
१	नेपाल सरकार	२४.०	२३.०	२४.०	२३.०	२३.०
२	वैदेशिक अनुदान	०.०	१.०	१.०	१.०	१.०
३	वैदेशिक ऋण	१.०	२.०	३.०	३.०	३.०

२.८ बजेट विनियोजन र बाँडफाँटको प्रक्षेपण

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहायबमोजिम रहेको छ ।

अ. संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रको आधारमा बाँडफाँट

सोही योजनाले संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रको रूपमा १३ वटा विषयलाई समावेश गरेको छ । यी रूपान्तरणका क्षेत्रलाई वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा सम्बोधन गर्न कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रकृति तथा दायराका आधारमा सांकेतिकरण गरिएको छ । सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले बजेट उपशीर्षक अनुसार सांकेतिकरण गरी उपलब्ध गराएको विवरणका आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षका लागि संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्र अनुसारको विनियोजन अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । यस्तो अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान तथा नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजना अन्तर्गत विभिन्न विषय क्षेत्रका कार्यक्रम समावेश हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त नहुने भएकाले संरचनात्मक रूपान्तरणको क्षेत्रको आधारमा सांकेतिकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन । सोही योजनाका संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.१५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.१५ संरचनात्मक रुपान्तरणका क्षेत्रको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

क्र. सं.	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ		२०८१/८२ को संशोधित अनुमान		२०८२/८३ को व्यय अनुमान		२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण		२०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
२	समष्टिगत आर्थिक आधारहरुको सबलीकरण र उच्च आर्थिक वृद्धि	३१४८८०३	२३.०	४११३०८८	२५.०	४५३५२७९	२३.०	४८२३७४५	२३.०	५१८४८२१	२२.०
३	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि	७५२७९१	५.०	१३७०१३६	८.०	१८८९८४६	१०.०	२५०२१०२	१२.०	२९९३१९८	१२.०
४	उत्पादनशील रोजगारी, मर्यादित श्रम र दिगो सामाजिक सुरक्षा	१९९७७३४	१४.०	१८९८५७३	११.०	२३९२७३१	१२.०	२३७२५३०	११.०	२५७५९४४	११.०
५	स्वस्थ, शिक्षित र सिपयुक्त मानव पुँजी निर्माण	९००६२७	६.०	११०८६४२	७.०	१३१९९९६	७.०	१२७७६०६	६.०	१४८८६३०	६.०
६	गुणस्तरीय पूर्वाधार एवम् एकीकृत यातायात व्यवस्था प्रणाली	१५०४४१८	११.०	१८१०००२	११.०	२१६२०३८	११.०	२४७१११७	१२.०	२८१४१२२	१२.०
७	आधुनिक, दिगो र व्यवस्थित शहरीकरण तथा बस्ती विकास	६३३६०३	५.०	१०४४०१८	६.०	१३५१९१०	७.०	११७८२००	६.०	१४५७६१९	६.०
८	लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय र समावेशी रुपान्तरण	२०३७०	०.०	२३८७९	०.०	२९५७५	०.०	३४३४९	०.०	५०६२१	०.०
९	प्रादेशिक तथा स्थानीय अर्थतन्त्रको शुद्धीकरण र सन्तुलित विकास	३३९६५६८	२४.०	३६१८८५३	२२.०	४१८१८४७	२१.०	४७२०६८५	२२.०	५३९७६४४	२२.०
१०	गरिबी तथा असमानता न्यूनीकरण र समतामूलक समाज निर्माण	३०६५	०.०	१८९३	०.०	६२८२	०.०	२४९८	०.०	२४७९	०.०
११	प्रभावकारी वित्त व्यवस्थापन तथा पुँजीगत खर्च क्षमता अभिवृद्धि	४२२६	०.०	५२७७	०.०	५८११	०.०	६१४४	०.०	७२०६	०.०
१२	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन	१४२२४९६	१०.०	१५०२४१३	९.०	१६१८२८६	८.०	१७२६०२७	८.०	१९१६१०९	८.०
१३	जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन र हरित अर्थतन्त्र	९६१६९	१.०	११५०८९	१.०	१४७४९९	१.०	१७०७५१	१.०	१९५०९६	१.०
	जम्मा	१३८८०८७०	१००.०	१६६११८६३	१००.०	१९६४११००	१००.०	२१२८५७५३	१००.०	२४०८३४८९	१००.०

नोट: आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को यथार्थ र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमानमा सम्पन्न तथा खारेज भएका आयोजना/कार्यक्रमको रकम समावेश गरिएको छैन।

सोही योजनाले अवलम्बन गरेका १३ वटा रूपान्तरणका क्षेत्रका आधारमा सबैभन्दा बढी रकम समष्टिगत आर्थिक आधारहरूको सबलीकरण तथा उच्च आर्थिक वृद्धि (रूपान्तरणका क्षेत्र नं २) र सबै भन्दा कम रकम प्रभावकारी वित्त व्यवस्थापन तथा पुँजीगत खर्च क्षमता अभिवृद्धि (रूपान्तरणका क्षेत्र नं ११) मा बाँडफाँट भएको छ ।

आ. प्राथमिकता क्रमको आधारमा बाँडफाँट

विषय क्षेत्रगत आयोजना तथा कार्यक्रमहरूलाई निश्चित मापदण्डका आधारमा पहिलो प्राथमिकता र दोस्रो प्राथमिकता गरी दुईवटा क्रममा प्राथमिकीकरण गरिदै आइएको छ । सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले बजेट उपशीर्षक अनुसार सांकेतिकरण गरी उपलब्ध गराएको विवरणका आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षका लागि प्राथमिकीकरण अनुसारको विनियोजन अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । यसरी सांकेतिकरण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान तथा नयाँ कार्यक्रम तथा आयोजनाका प्रकृतिमा विविधता हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त हुन नसक्ने भएकाले प्राथमिकता क्रमको आधारमा सांकेतिकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन । कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकता क्रमबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.१६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.१६ प्राथमिकता क्रमको आधारमा त्रिवर्षीय व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

क्र.सं.	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ		२०८१/८२ को संशोधित अनुमान		२०८२/८३ को व्यय अनुमान		२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण		२०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	पहिलो	६१९०९६०	४५.०	७४७३१६७	४५.०	८९५१४०९	४६.०	९७९०३१०	४६.०	११३७८०२१	४७.०
२	दोस्रो	७६८९९१०	५५.०	९१३८६९६	५५.०	१०६८९६९१	५४.०	११४९५४४३	५४.०	१२७०५४६८	५३.०
३	जम्मा	१३८८०८७०	१००.०	१६६११८६३	१००.०	१९६४११००	१००.०	२१२८५७५३	१००.०	२४०८३४८९	१००.०

नोट: आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को यथार्थ र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमानमा सम्पन्न तथा खारेज भएका आयोजना/कार्यक्रमको रकम समावेश गरिएको छैन ।

पहिलो प्राथमिकताका कार्यक्रम वा आयोजनाका लागि बजेट विनियोजनको अंश आगामी आ.व. २०८२/८३ मा ४६.० प्रतिशत रहेको छ । दोस्रो र तेस्रो वर्षमा पनि प्राथमिकता क्रमका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूका लागि स्रोत तथा खर्च अनुमान क्रमशः ४६.० र ४७.० प्रतिशतको हाराहारीमा रहने आकलन गरिएको छ ।

इ. दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा बाँडफाँट

विषय क्षेत्रगत आयोजना तथा कार्यक्रमहरूलाई दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्यसँग आवद्ध गरी ती लक्ष्यका लागि विनियोजित रकमलाई सांकेतिकरण गरिएको छ । सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले बजेट उपशीर्षक अनुसार सांकेतिकरण गरी उपलब्ध गराएको विवरणका आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षका लागि दिगो विकास लक्ष्य अनुसारको विनियोजन अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । यसरी सांकेतिकरण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदानका कार्यक्रम तथा आयोजनाका प्रकृतिमा विविधता हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त हुन नसक्ने भएकाले दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा सांकेतिकीकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन । दिगो विकास लक्ष्यबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका २.१७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.१७ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा त्रिवर्षीय व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

क्र. सं.	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ		२०८१/८२ को संशोधित अनुमान		२०८२/८३ को व्यय अनुमान		२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण		२०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य	१२४३१	०.०	१७८५७	०.०	२५१६४	०.०	१८४२०	०.०	१६४७०	०.०
२	शून्य भोकमरी	५५७२२५	४.०	६८५९२७	४.०	७९५१०४	४.०	९८७८७७	५.०	११६५८६८	५.०
३	स्वस्थ जीवन	३९३१८८	३.०	५०९७८८	३.०	६४७६९७	३.०	६२६७७५	३.०	७२५४६९	३.०
४	गुणस्तरीय शिक्षा	५५४०१०	४.०	६०८०९४	४.०	६७८४४४	३.०	६७२२७९	३.०	७४८४१४	३.०
५	लैङ्गिक समानता	७६९०	०.०	११९५१	०.०	१६२८१	०.०	१६६२८	०.०	१७८७०	०.०
६	स्वच्छ पानी तथा सरसफाई	१२६५५५	१.०	२४७५८१	१.०	३००७११	२.०	३४७४०७	२.०	४३७६५४	२.०
७	आधुनिक उर्जामा पहुँच	४०४१८९	३.०	५०६७६६	३.०	५६६३६७	३.०	७९६०१३	४.०	९२१२०८	४.०
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि तथा मर्यादित काम	४३०९६६३	३१.०	५१६३९१४	३१.०	६०८२००५	३१.०	६१५८८२४	२९.०	६६००२०९	२७.०
९	उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार	११०४९५८	८.०	१४०३५५७	८.०	१६५००४७	८.०	१७२६६३८	८.०	१९७८८०७	८.०
१०	असामनता र न्यूनीकरण	१८७९१७६	१४.०	१८७८३०३	११.०	२०७३६०५	११.०	२३५५४५५	११.०	२६१८६१९	११.०
११	दिगो शहर र वस्ती	३८२४६९	३.०	७३६८६३	४.०	१०३०४६१	५.०	८२५७११	४.०	१०७३७८३	४.०
१२	दिगो उपभोग तथा उत्पादन	१८३३५	०.०	४५०६६२	३.०	८२८६९३	४.०	१२७७५००	६.०	१५५४१९८	६.०
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	१९०५७	०.०	३११७५	०.०	५५७६४	०.०	५८४८८	०.०	६९९३६	०.०
१५	भू-सतह स्रोतको उपयोग	८३६१८	१.०	९१९४२	१.०	१०१९०७	१.०	१३१९४२	१.०	१५५२११	१.०
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	३९४८६६७	२८.०	४१५४८२९	२५.०	४६६२००७	२४.०	५१४७३१८	२४.०	५८४१९४६	२४.०
१७	दिगो विकासका लागि साझेदारी	७९६३९	१.०	११२६५४	१.०	१२६८४३	१.०	१३८४७७	१.०	१५७८२७	१.०
	जम्मा	१३८८०८७०	१००.०	१६६११८६३	१००.०	१९६४११००	१००.०	२१२८५७५३	१००.०	२४०८३४८९	१००.०

नोट: आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को यथार्थ र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमानमा सम्पन्न तथा खारेज भएका आयोजना/कार्यक्रमको रकम समावेश गरिएको छैन।

दिगो विकास लक्ष्यतर्फ आ.व. २०८२/८३ मा सबैभन्दा ठूलो हिस्सा क्रमशः समावेशी आर्थिक वृद्धि तथा मर्यादित काम (लक्ष्य नं ८) र शान्ति, न्याय र सबल संस्था (लक्ष्य नं १६.) मा रहेको र आगामी ३ वर्षको अवधिमा पनि यिनै लक्ष्यको हिस्सा ठूलो रहने अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ।

ई. लैङ्गिक संकेतको आधारमा बाँडफाँट

विषय क्षेत्रगत आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रकृति तथा मुख्य उद्देश्यका आधारमा बजेटको लैङ्गिक सांकेतिकरण (प्रत्यक्ष लाभ, अप्रत्यक्ष लाभ, तटस्थ) गर्ने गरिएको छ । यसबाट लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको विनियोजन अनुमान तथा प्रक्षेपणको अवस्था जानकारी हुन्छ । सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले बजेट उपशीर्षक अनुसार सांकेतिकरण गरी उपलब्ध गराएको विवरणका आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षका लागि लैङ्गिक संकेत अनुसारको विनियोजन अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । लैङ्गिक संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.१८ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यसरी सांकेतिकरण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान कार्यक्रम/आयोजनाका प्रकृतिमा विविधता हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त हुन नसक्ने भएकाले लैङ्गिक संकेतको आधारमा सांकेतिकीकरण समावेश गरिएको छैन ।

तालिका २.१८ लैंगिक संकेतको आधारमा त्रिवर्षीय व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

क्र.सं.	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ		२०८१/८२ को संशोधित अनुमान		२०८२/८३ को व्यय अनुमान		२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण		२०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	८३५६५४	६.०	१११५५०९	७.०	१३९८०५२	७.०	१३९६५६९	७.०	१६०८०१०	७.०
२	अप्रत्यक्ष लाभ	२७१५२५७	२०.०	३४४८०६२	२१.०	४७१४६३३	२४.०	५०५१६४४	२४.०	५९१९१३४	२५.०
३	तटस्थ	१०३२९९५९	७४.०	१२०४८२९२	७३.०	१३५२८४१५	६९.०	१४८३७५४१	७०.०	१६५५६३४५	६९.०
४	जम्मा	१३८८०८७०	१००	१६६११८६३	१००	१९६४११००	१००	२१२८५७५३	१००	२४०८३४८९	१००

नोट: आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को यथार्थ र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमानमा सम्पन्न तथा खारेज भएका आयोजना/कार्यक्रमको रकम समावेश गरिएको छैन।

आ.व. २०८२/८३ मा लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरणमा तटस्थ प्रकृतिका कार्यक्रमका लागि बजेट विनियोजनको हिस्सा ६९ प्रतिशत रहेको छ भने प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष लाभ पुर्‍याउने प्रकृतिका कार्यक्रममा बजेट विनियोजनको हिस्सा क्रमशः ७ प्रतिशत र २४ प्रतिशत रहेको छ।

उ. जलवायु संकेतको आधारमा बाँडफाँड

विषय क्षेत्रगत आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रकृति तथा खर्चको उद्देश्यका आधारमा बजेटको जलवायु संवेदनशीलता एवम् उत्तरदायित्व अनुसार सांकेतिकरण (प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष, तटस्थ) गर्ने गरिएको छ। यसबाट जलवायु संवेदनशील तथा उत्तरदायी बजेट विनियोजनको अनुमान तथा प्रक्षेपणको अवस्थाको जानकारी प्राप्त गर्न सहज हुन्छ। सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले बजेट उपशीर्षक अनुसार सांकेतिकरण गरी उपलब्ध गराएको विवरणका आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षका लागि जलवायु संकेत अनुसारको विनियोजन अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। जलवायु संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.१९ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यसरी सांकेतिकरण गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, सम्पूरक अनुदान र विशेष अनुदान कार्यक्रम/आयोजनाका प्रकृतिमा विविधता हुने तथा सोको जानकारी प्राप्त हुन नसक्ने भएकाले जलवायु संकेतको आधारमा सांकेतिकीकरण गर्दा समावेश गरिएको छैन।

तालिका २.१९ जलवायु संकेतको आधारमा त्रिवर्षीय व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

क्र.सं.	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ		२०८१/८२ को संशोधित अनुमान		२०८२/८३ को व्यय अनुमान		२०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण		२०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष	१२०९०३०	९.०	१३८७१४६	८.०	१५९८७०५	८.०	१७१२८७९	८.०	१९७३६२९	८.०
२	अप्रत्यक्ष	१७२४०००	१२.०	२४४५६१०	१५.०	३६९५२१२	१९.०	४०१०५८४	१९.०	४७५००२५	२०.०
३	तटस्थ	१०९४७८४०	७९.०	१२७७९१०७	७७.०	१४३४७१८३	७३.०	१५५६२२९०	७३.०	१७३५९८३४	७२.०
४	जम्मा	१३८८०८७०	१००.०	१६६११८६३	१००.०	१९६४११००	१००.०	२१२८५७५३	१००.०	२४०८३४८९	१००.०

नोट: आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को यथार्थ र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमानमा सम्पन्न तथा खारेज भएका आयोजना/कार्यक्रमको रकम समावेश गरिएको छैन।

ऊ. विषय क्षेत्रगत बजेटको अनुमान तथा प्रक्षेपण

आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि समष्टिगत तथा विषय क्षेत्रगत विनियोजनलाई पाँच वटा बृहद क्षेत्र (आर्थिक; सामाजिक; पूर्वाधार; कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन; शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्र) मा वर्गीकरण गरी सम्बन्धित क्षेत्रको स्रोत र खर्चको अनुमान गरिएको छ। सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायले बजेट उपशिर्षक अनुसार प्रविष्ट गरी उपलब्ध गराएको बजेट तथा स्रोतको विवरणका आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। यसअनुसार आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि सबै भन्दा धेरै बजेट शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्रमा र सबै भन्दा कम कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वनमा विनियोजन हुने अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका २.२० मा समावेश गरिएको छ।

तालिका २.२० विषय क्षेत्रगत बजेट विनियोजनको अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

क्र.सं.	बिषय क्षेत्र	आ. व. २०८२/८३ को खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण				आ. व. २०८३/८४ को खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण				आ. व. २०८४/८५ को खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण			
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
विनियोजन परिमाण													
१	आर्थिक क्षेत्र	६७०७१०१	२९९९३६४	५२१९५९	३१८५७७८	७३४५७६७	२९९५५७१	१०२९८१८	३३२०३७८	८१०६६५४	३२४१४७८	१३४७१८२	३५१७९९३
२	कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्र	७४२९२६	६२२१५२	७८२७४	४२५००	८०५३७५	६६०३३७	११३५३८	३१४९९	८९५१८४	७१५९८०	१४७०९८	३२१०६
३	सामाजिक क्षेत्र	१५४४९६७	९९५६१५	४५९८८८	८९४६४	१५९८१६८	९८३९००	५४३४०५	७०८६३	१८५०१९३	१०६६०८९	७०४७३८	७९३६६
४	पूर्वाधार क्षेत्र	३३६९९१६	२०३६११	२७३१६२७	४३४६७८	३५१६७२६	२३९८८६	२७९८१९९	४७८६४१	४१९१२५३	२५९७९२	३३८९४४१	५४२०२०
५	शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्र	७२७६१९०	६९८९०५८	२८७१३२	०	८०१९७१८	७७१११५४	३०८५६४	०	९०४०२०५	८६३९१००	४०११०६	०
जम्मा		१९६४११००	११८०९८००	४०७८८८०	३७५२४२०	२१२८५७५४	१२५९०८४८	४७९३५२४	३९०१३८१	२४०८३४८९	१३९२२४३९	५९८९५६५	४१७१४८५
विनियोजन प्रतिशत													
१	आर्थिक क्षेत्र	३४.१	२५.४	१२.८	८४.९	३४.५	२३.८	२१.५	८५.१	३३.७	२३.३	२२.५	८४.३
२	कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्र	३.८	५.३	१.९	१.१	३.८	५.२	२.४	०.८	३.७	५.१	२.५	०.८
३	सामाजिक क्षेत्र	७.९	८.४	११.३	२.४	७.५	७.८	११.३	१.८	७.७	७.७	११.८	१.९
४	पूर्वाधार क्षेत्र	१७.२	१.७	६७.०	११.६	१६.५	१.९	५८.४	१२.३	१७.४	१.९	५६.६	१३.०
५	शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्र	३७.०	५९.२	७.०	०.०	३७.७	६१.२	६.४	०.०	३७.५	६२.१	६.७	०.०
जम्मा		१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०

नोट: आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को यथार्थ र आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमानमा सम्पन्न तथा खारेज भएका आयोजना/कार्यक्रमको रकम समावेश गरिएको छैन।

ऐ. अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरणको अनुमान र प्रक्षेपण

संवैधानिक व्यवस्था एवम् प्रचलित कानून अनुसार नेपाल सरकारले प्रदेश र स्थानीय तहमा चार किसिमका अनुदानमार्फत वित्त हस्तान्तरण गर्दै आएको छ । आगामी आर्थिक वर्षका लागि वित्त हस्तान्तरणवापत प्रदेश र स्थानीय तहमा जाने रकमको अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्दा विगत वर्षहरूमा भएको हस्तान्तरणको प्रवृत्ति तथा आगामी आर्थिक वर्षहरूको खर्च आवश्यकतालाई आधार मानिएको छ । वित्त हस्तान्तरणका लागि आ.व. २०८२/८३ मा रु. ४ खर्ब १३ अर्ब विनियोजन भएको तथा आ.व. २०८३/८४ मा रु. ४ खर्ब ७१ अर्ब र आ.व. २०८४/८५ मा रु. ५ खर्ब ३९ अर्ब प्रक्षेपण गरिएको छ । यस अनुसार आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन र तत् पश्चातका दुई वर्षको प्रक्षेपण तालिका २.२१ मा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रदेश र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण हुने तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका २.२२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.२१ कुल वित्तीय हस्तान्तरणको त्रिवर्षीय व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

अनुमान तथा प्रक्षेपण	वित्तीय समानीकरण अनुदान	सशर्त अनुदान	समपुरक अनुदान	विशेष अनुदान	कुल हस्तान्तरण
आ.व २०८२/८३ को अनुमान	१४९६२८०	२४१८०९९	१३३४५२	१३०४१९	४१७८२५०
आ.व. २०८३/८४ को प्रक्षेपण	१७०७२५६	२७०८४४८	१५२२६९	१४८८०८	४७९६७८१
आ.व. २०८४/८५ को प्रक्षेपण	१९५१३९३	३०९५७५७	१७४०४४	१७००८७	५३९१२८१

तालिका २.२२ प्रदेश तथा स्थानीय तहमा हुने वित्तीय हस्तान्तरणको त्रिवर्षीय व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. लाखमा)

अनुमान तथा प्रक्षेपण	वित्तीय समानीकरण अनुदान	सशर्त अनुदान	समपुरक विशेष अनुदान	विशेष अनुदान	कुल हस्तान्तरण
प्रदेश					
आ.व २०८२/८३ को अनुमान	६०६६००	३०३५३९	३२८०६	३२६५९	९७५६०४
आ.व. २०८३/८४ को प्रक्षेपण	६९२१३१	२९८२०१	७१५२०	५०७५६	१११२६०८
आ.व. २०८४/८५ को प्रक्षेपण	७९११०५	३४०८४४	८१७४८	५८०१४	१२७१७१२
स्थानीय तह					
आ.व २०८२/८३ को अनुमान	८८९६८०	२११४५६०	१००६४६	९७७६०	३२०२६४६
आ.व. २०८३/८४ को प्रक्षेपण	१०१५१२५	२४१०२४७	८०७४९	९८०५२	३६०४१७३
आ.व. २०८४/८५ को प्रक्षेपण	११६०२८८	२७५४९१३	९२२९६	११२०७३	४११९५६९

परिच्छेद ३

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को कार्यक्रम तथा बजेट

३.१ पृष्ठभूमि

वार्षिक बजेटमा विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण समावेश गरी आ.व. २०७७/७८ सम्म बेग्लै दस्तावेजको रूपमा वार्षिक विकास कार्यक्रम प्रकाशन हुँदै आएको थियो । मध्यमकालीन खर्च संरचनामा तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका समावेश हुने हुँदा आगामी आर्थिक वर्ष सञ्चालन हुने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनालाई पनि यसमा समावेश गर्नु उपयुक्त हुने भएकाले मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अभिन्न अङ्गको रूपमा आ.व. २०७८/७९ देखि वार्षिक विकास कार्यक्रमलाई पनि समावेश गर्न प्रारम्भ गरिएको र आगामी आ.व. २०८२/८३ को हकमा समेत सोही अभ्यासलाई निरन्तरता दिइएको छ । यसबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना थप प्रभावकारी हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

३.२ आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को विकास कार्यक्रम तथा बजेटको बाँडफाँट

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने साधारण खर्च तथा विकास आयोजना र कार्यक्रमका लागि बजेट एवम् प्रदेश तथा स्थानीय तहमा हस्तान्तरण हुने अनुदानको बाँडफाँट देहाय अनुसार रहेको छ ।

क. साधारण र विकास कार्यक्रमको आधारमा विनियोजित बजेट

आ.व. २०८२/८३ को लागि प्रस्तावित बजेटको साधारण खर्च, विकास कार्यक्रम तथा वित्तीय हस्तान्तरण वर्गीकरण अनुसारको विनियोजित रकम देहायको तालिका ३.१ र मन्त्रालय तथा निकायगत विवरण अनुसूची ३.१ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३.१ साधारण र विकास बजेट रकम (रु. लाखमा)

क्र.सं.	खर्च	२०८०/८१ को यथार्थ		२०८१/८२ को संशोधित अनुमान		२०८२/८३ को विनियोजन	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	साधारण	१११५८४७३	८०.१	१२५५८३८५	७५.५	१४४९८७०५	७३.८
२	विकास कार्यक्रम	२७७५५४४	१९.९	४०६५२६७	२४.५	५१४२३९५	२६.२
	जम्मा	१३९३४०१७	१००.०	१६६२३६५२	१००.०	१९६४११००	१००.०

ख. खर्चका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

आ.व. २०८२/८३ को लागि प्रस्तावित विकास कार्यमा विनियोजित बजेटको चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र वित्तीय व्यवस्थाको लागि रकमको बाँडफाँट सम्बन्धी विवरण तालिका ३.२ मा उल्लेख गरिएको छ । विकास कार्यक्रममा साधारण खर्च तथा प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको वित्तीय समानीकरण तथा सशर्त अनुदान समावेश गरिएको छैन । विकास कार्यक्रमको विषय क्षेत्रगत विवरण अनुसूची ३.२ तथा संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्र, प्राथमिकता क्रम, दिगो विकास लक्ष्य संकेत, लैङ्गिक संकेत र जलवायु संकेतका आधारमा विस्तृत विवरण अनुसूची ३.३ देखि ३.७ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३.२ चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्थाको आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट (रु. लाखमा)

क्र.सं.	खर्च	बजेट	
		रकम	प्रतिशत
१	चालु खर्च	१२०२६२७	२३.३९
२	पुँजीगत खर्च	३२१२१२१	६२.४६
३	वित्तीय व्यवस्था	७२७६४७	१४.१५
	जम्मा	५१४२३९५	१००.००

ग. संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रको आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

सोही योजनाका संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रको आधारमा आ.व. २०८२/८३ का लागि विनियोजित बजेटको विवरण तालिका ३.३ मा उल्लेख गरिएको छ । सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.३ मा उल्लेख गरिएको छ । संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रको आधारमा बजेट अनुमान तयार गर्दा प्रदेश र स्थानीय तहमा प्रदान गरिएको समपूरक अनुदान तथा विशेष अनुदानलाई समावेश गरिएको छैन ।

तालिका ३.३ संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रको आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट (रु. लाखमा)

संकेत	संरचनात्मक रूपान्तरणको क्षेत्र	कार्यक्रम/ आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
२	समष्टिगत आर्थिक आधारहरूको सबलीकरण र उच्च आर्थिक वृद्धि	५	३८५५६९	७.५०
३	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि	७०	८४४९८०	१६.४२
४	उत्पादनशील रोजगारी, मर्यादित श्रम र दिगो सामाजिक सुरक्षा	७	७६८९८	१.४९
५	स्वस्थ, शिक्षित र सिपयुक्त मानव पुँजी निर्माण	३७	६२८६९२	१२.२३
६	गुणस्तरीय पूर्वाधार एवम् एकीकृत यातायात व्यवस्था प्रणाली	१११	१९९८७५३	३८.८७
७	आधुनिक, दिगो र व्यवस्थित शहरीकरण तथा बस्ती विकास	५७	१०३७७८८	२०.१८
८	लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय र समावेशी रूपान्तरण	११	१६३४९	०.३२
१०	गरिबी तथा असमानता न्यूनीकरण र समतामूलक समाज निर्माण	४	५५६९	०.११
१२	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन	१०	६११२०	१.१९
१३	जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन र हरित अर्थतन्त्र	१५	८७५७३	१.७०
	जम्मा	३२७	५१४२३९५	१००.००

घ. प्राथमिकता क्रमका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

प्राथमिकताको आधारमा आ.व. २०८२/८३ का लागि विनियोजित बजेट तालिका ३.४ मा उल्लेख गरिएको छ । सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.४ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३.४ प्राथमिकता क्रमका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट (रु. लाखमा)

क्र.सं.	प्राथमिकता क्रम संकेत	कार्यक्रम/ आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	पहिलो	२३५	४१५४३६४	८०.७९
२	दोस्रो	९२	९८८०३१	१९.२१
	जम्मा	३२७	५१४२३९५	१००.००

ङ. दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा आ.व. २०८२/८३ का लागि विनियोजित बजेट तालिका ३.५ मा दिइएको छ । सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.५ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३.५ दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट (रु. लाखमा)

संकेत नं	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	कार्यक्रम/ आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य	९	२०५३१	०.४०
२	शून्य भोकमरी	५०	७२५९४०	१४.१२
३	स्वस्थ जीवन	२९	४५८४७६	८.९२
४	गुणस्तरीय शिक्षा	५	६२४५५	१.२१
५	लैङ्गिक समानता	७	१२७५८	०.२५
६	स्वच्छ पानी तथा सरसफाई	२३	२९५२२०	५.७४
७	आधुनिक उर्जामा पहुँच	३१	५५९४२५	१०.८८
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि तथा मर्यादित काम	१७	६३८७५६	१२.४२
९	उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार	७७	१२४४९२९	२४.२१
१०	असमानता र न्यूनीकरण	५	७५१९	०.१५
११	दिगो शहर र बस्ती	४३	९३०७८७	१८.१०
१२	दिगो उपभोग तथा उत्पादन	२	४२७८९	०.८३
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	१०	५०८७२	०.९९

संकेत नं	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	कार्यक्रम/ आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१५	भू-सतह स्रोतको उपयोग	१०	४३७३३	०.८५
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	८	४०८४९	०.७९
१७	दिगो विकासका लागि साझेदारी	१	७३५६	०.१४
	जम्मा	३२७	५१४२३९५	१००.००

च. लैङ्गिक संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

लैङ्गिक संकेतका आधारमा आ.व. २०८२/८३ का लागि विनियोजित बजेट तालिका ३.६ मा उल्लेख गरिएको छ । सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.६ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३.६ लैङ्गिक संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित रकम (रु. लाखमा)

संकेत नं	लैङ्गिक संकेत	कार्यक्रम/ आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	८४	१०५६३३३	२०.५४
२	अप्रत्यक्ष लाभ	९६	१४६०४८०	२८.४०
३	तटस्थ	१४७	२६२५५८२	५१.०६
	जम्मा	३२७	५१४२३९५	१००.००

छ. जलवायु संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

जलवायु संकेतका आधारमा आ.व. २०८२/८३ का लागि विनियोजित बजेट तालिका ३.७ मा उल्लेख गरिएको छ । सोको विषय क्षेत्रगत आधारमा विनियोजित बजेटको विस्तृत विवरण अनुसूची ३.७ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३.७ जलवायु संकेतका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट (रु. लाखमा)

संकेत नं	जलवायु संकेत	कार्यक्रम/ आयोजना संख्या	बजेट	
			रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष	७५	८१२८९६	१५.८१
२	अप्रत्यक्ष	९४	१६०९१८९	३१.२९
४	तटस्थ	१५८	२७२०३१०	५२.९०
	जम्मा	३२७	५१४२३९५	१००.००

३.३ आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा विभिन्न मन्त्रालय, कार्यालय तथा निकायहरू अन्तर्गत विकास कार्यक्रम/आयोजनाको प्राथमिकताक्रम, संरचनात्मक रूपान्तरणको क्षेत्र, लैङ्गिक संकेत, दिगो विकास लक्ष्य संकेत र जलवायु संकेत अनुसारको संख्यात्मक विवरण तालिका ३.८ मा दिइएको छ ।

तालिका ३.८ आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने विषय क्षेत्रगत विकास कार्यक्रम/आयोजनाको संरचनात्मक रूपान्तरणको क्षेत्र, प्राथमिकता क्रम, लैंगिक र जलवायु संकेत अनुसार संख्या

मन्त्रालय	संरचनात्मक रूपान्तरणको क्षेत्र										प्राथमिकता क्रम		लैंगिक संकेत			जलवायु संकेत		
	२	३	४	५	६	७	८	१०	१२	१३	१	२	१	२	३	१	२	३
अर्थ मन्त्रालय	३	२	२					१	२		१	९			१०			१०
उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय		१०										१०		२	८		१	९
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय		२४			३०	९				२	६०	५	९	३३	२३	१२	३८	१५
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय		२६		१					१		२५	३	२७		१	२६	२	
खानेपानी मन्त्रालय					८	१४					२२		२२			२२		
गृह मन्त्रालय				१		२	१					४			४			४
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	२	३			२			२			४	५	१	६	२		६	३
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय				१	६१						५०	१२			६२			६२
महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय							७				७		६	१			६	१
युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय				३							३		२		१			३
वन तथा वातावरण मन्त्रालय		२								१३	१३	२	६	८	१	१२	२	१
शहरी विकास मन्त्रालय						३२					२४	८		२६	६	१	२५	६
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय				४							१	३	४					४
श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय			४								४		२	२			२	२
संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय		१		१	३			१	६		७	५	१	४	७	१	२	९
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय		१			७		३					११		९	२		९	२
सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय									१		१				१			१
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय		१	१	२६							१३	१५	४	५	१९	१	१	२६
कुल	५	७०	७	३७	१११	५७	११	४	१०	१५	२३५	९२	८४	९६	१४७	७५	९४	१५८

तालिका ३.९ आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने विषय क्षेत्रगत विकास कार्यक्रम/आयोजनाको दिगो विकास लक्ष्य संकेत अनुसार संख्या

मन्त्रालय	दिगो विकास लक्ष्य संकेत															
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१५	१६	१७
अर्थ मन्त्रालय	२						१	६	१							
उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	१								८					१		
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय		२४					३०				७		४			
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	२	२६														
खानेपानी मन्त्रालय						२२										
गृह मन्त्रालय				१							२				१	
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	३							२	२						२	
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय						१		२	५९							
महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय					७											
युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय			१					२								
वन तथा वातावरण मन्त्रालय													६	९		
शहरी विकास मन्त्रालय											३२					
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय				४												
श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय								३		१						
संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय			१						१	४		१			५	
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय								२	६		२	१				
सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय																१
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	१		२७													
कुल	९	५०	२९	५	७	२३	३१	१७	७७	५	४३	२	१०	१०	८	१

३.४ राष्ट्रिय आयोजना बैङ्क

३.४.१. पृष्ठभूमि

सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा कुशलता हासिल गर्दै आयोजना व्यवस्थापन एवम् पुँजीगत खर्च क्षमतामा सुधार ल्याउने औजारको रूपमा आयोजना बैङ्कको विभिन्न मुलुकमा अभ्यास हुँदै आएको छ । पहिचान, लेखाजोखा, छनौट र प्राथमिकीकरण लगायतका पूर्वतयारी सम्बन्धी कार्य पुरा गरी कार्यान्वयनका लागि योग्य आयोजनाहरूको संग्रह आयोजना बैङ्क हो । नेपालमा आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले राष्ट्रिय योजना आयोगमा राष्ट्रियस्तरको आयोजना बैङ्क रहने व्यवस्था गरेको छ । यसै व्यवस्था अनुरूप आयोगले वि.सं. २०७६ देखि आयोगले आयोजना बैङ्क व्यवस्थापन सूचना प्रणाली विकास गरी यसको अभ्यास गर्दै आएको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगले राष्ट्रिय आयोजना बैङ्क (कार्य सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) मापदण्ड, २०८१ तर्जुमा सहित आयोजना बैङ्क प्रणालीमा स्तरोन्नति समेत गरी वि.सं. २०८१ को फाल्गुण देखि कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

३.४.२ आवश्यकता तथा औचित्य

विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासन कायम गरी समग्र सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा सुधार ल्याउन आयोजना बैङ्कको महत्व रहेको छ । यसको आवश्यकता तथा औचित्यलाई देहाय अनुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

- तथ्यमा आधारित आयोजनाको छनौटमार्फत विकास व्यवस्थापनलाई विश्वसनीय बनाउने ।
- बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा अगावै गुणस्तरीय आयोजनाको छनौट गर्ने ।
- विभिन्न क्षेत्रका कार्यान्वयनयोग्य आयोजनाको एकीकृत विवरण तयार गर्ने ।
- आयोजनामा सरकारको स्वामित्व अभिवृद्धि गर्ने ।
- आयोजना विकासलाई दिगो बनाउने ।
- उपयुक्त र प्रमाणमा आधारित रहेर आयोजना छनौट तथा प्राथमिकीकरण गरी बजेट विनियोजन गर्ने ।

३.४.३ आयोजना बैङ्क सम्बन्धी प्रमुख नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन २०७६ ले राष्ट्रिय योजना आयोगमा आयोजना बैङ्क रहने र आयोजना बैङ्कमा आयोगले तोकेको मापदण्डको आधारमा मन्त्रालयहरूले आयोजना प्रविष्टि गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । साथै मन्त्रालयहरूले बजेट तर्जुमा गर्दा आयोजन बैङ्कमा प्रविष्टि भएका आयोजनामा रकम प्रस्ताव गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । राष्ट्रिय योजना आयोग (गठन तथा सञ्चालन) आदेश २०७४ ले लाभ-लागत लगायत विश्लेषणको आधारमा आयोजना बैङ्क निर्माण गर्ने गराउने जिम्मेवारी आयोगलाई तोकेको छ । आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली २०७७ ले बहुबर्षीय आयोजना हुनका लागि राष्ट्रिय आयोजना बैङ्कमा प्रविष्टि भएको हुनुपर्ने, केन्द्रिय निकायले आगामी ५ वर्षसम्ममा कार्यान्वयन गरिने आयोजनाको विवरण राष्ट्रिय आयोजना बैङ्कमा समावेश गर्न योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा पठाउनु पर्ने, आयोजना बैङ्कमा प्रविष्टि भएका आयोजनाको योजना आयोगले मन्त्रालय तथा निकायगत रूपमा वर्गीकरण प्राथमिकीकरण वा पुनःप्राथमिकीकरण गरी प्राथमिकता निर्धारण गर्ने लगायतका व्यवस्था रहेका छन् । यसैगरी सोही योजनाले तीनै तहमा आयोजना बैङ्कलाई संस्थागत गरी आयोजना व्यवस्थापनलाई पद्धतिबद्ध बनाउने रणनीति लिएको छ । राष्ट्रिय आयोजना बैङ्क (कार्य सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) मापदण्ड, २०८१ ले आयोजना बैङ्कमा आयोजना प्रविष्टिको आधार, प्रक्रिया तथा आयोजना बैङ्कमा प्रविष्टि भएका आयोजनाहरूको परीक्षण लगायतका व्यवस्थाहरू गरेको छ । सो मापदण्डको दफा ४ उपदफा (२) मा ३ करोड भन्दा बढी लागत भएका आयोजना मात्र आयोजना बैङ्कमा प्रविष्टि गर्नुपर्ने तर चालु प्रकृतिका तथा सालबसाली रूपमा कार्यान्वयन हुने आयोजना प्रविष्टि गर्नु नपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

३.४.४ आयोजना बैङ्कमा प्रविष्टि भएका आयोजनाको विवरण

मिति २०८२ जेष्ठ १३ गतेसम्म राष्ट्रिय आयोजना बैङ्क व्यवस्थापन सूचन प्रणालीमा कुल १३२७ आयोजना प्रविष्टि भएका छन् । जसमध्ये ११७ (८.८१ प्रतिशत) नयाँ आयोजना, ८९ (६.७० प्रतिशत) क्रमागत आयोजना र ११२१ (८४.४९ प्रतिशत) अध्ययनका आयोजना रहेका छन् । कुल प्रविष्टि भएका आयोजनामध्ये शहरी विकास मन्त्रालयका ११४७ (८६.५८ प्रतिशत), भौतिक पूर्वाधार तथा यातायत मन्त्रालयका ८२ (६.१७ प्रतिशत) र गृह मन्त्रालयका ६१ (४.५९ प्रतिशत) रहेका छन् । प्रविष्टि भएका १३२७ आयोजनाको अनुमानित कुल लागत ९ खर्ब २० अर्ब रहेको देखिन्छ । जसमध्ये नयाँ आयोजनाको लागत ९७ अर्ब १९ करोड, क्रमागत आयोजनाको ८ खर्ब २३ अर्ब र अध्ययनका आयोजनाको ३२ अर्ब ६४ करोड अनुमानित लागत रहेको छ । आयोजना बैङ्कमा प्रविष्टि भएका कुल आयोजनाको विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३.१० आयोजना बैङ्कमा प्रविष्ट भएका कुल आयोजना

मन्त्रालय	कुल आयोजना
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	२
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	४
अर्थ मन्त्रालय	११
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	१
युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	१
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	८२
शहरी विकास मन्त्रालय	११४९
गृह मन्त्रालय	६१
शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	१३
रक्षा मन्त्रालय	२
परराष्ट्र मन्त्रालय	१
कुल जम्मा	१३२७

विभिन्न मन्त्रालयका एक अर्ब भन्दा कम लागत भएका १२८७ आयोजना र एक अर्ब भन्दा बढी लागत भएका ४० वटा आयोजनाहरू प्रविष्ट भएका छन्। कुल प्रविष्टि भएका १३२७ आयोजना मध्ये तीन करोड लागत भएका ११४१, ३ देखि ५ करोड लागत भएका ७९, ५ देखि १० करोड लागत अनुमान भएका ४४ वटा र १० करोड देखि १ अर्बसम्मका २३ वटा आयोजना प्रविष्टि भएका छन्।

तालिका ३.११ आयोजना बैङ्कमा प्रविष्ट भएका रु. १ अर्ब भन्दा कम लागत भएका आयोजनाको विवरण

मन्त्रालय	आयोजना संख्या			
	नयाँ आयोजना	क्रमागत आयोजना	अध्ययनका आयोजना	कुल जम्मा
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	०	१	०	१
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	२	२	०	४
अर्थ मन्त्रालय	९	०	०	९
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	०	३३	३०	६३
शहरी विकास मन्त्रालय	३९	१८	१०९१	११४८
गृह मन्त्रालय	५७	२	०	५९
शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	२	०	०	२
परराष्ट्र मन्त्रालय	०	१	०	१
कुल जम्मा	१०९	५७	११२१	१२८७

एक अर्ब भन्दा बढी लागत भएका आयोजना ४० वटा रहेका छन्। यी मध्ये भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयले सबै भन्दा बढी १९ वटाको संख्यामा प्रविष्टि भएका छन् भने दोस्रोमा शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयका ११ आयोजना प्रविष्टि भएका छन्।

तालिका ३.१२ आयोजना बैङ्कमा प्रविष्ट भएका रु. १ अर्ब भन्दा बढी लागत भएका आयोजना

मन्त्रालय	नयाँ आयोजना	क्रमागत आयोजना	कुल जम्मा
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	०	१	१
अर्थ मन्त्रालय	१	१	२
युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	१	०	१
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	०	१	१
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	२	१७	१९

मन्त्रालय	नयाँ आयोजना	क्रमागत आयोजना	कुल जम्मा
शहरी विकास मन्त्रालय	०	१	१
गृह मन्त्रालय	२	०	२
रक्षा मन्त्रालय	०	२	२
शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	२	९	११
कुल जम्मा	८	३२	४०

परिच्छेद ४

क्रमागत आयोजनाको विश्लेषण तथा पुनःप्राथमिकीकरण

४.१ परिचय

आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचनामा उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा समयमै सम्पन्न हुन सक्ने अवस्था सुनिश्चित गर्न आयोजनाको चरणबद्ध अध्ययन तथा विश्लेषण हुनु अत्यावश्यक हुन्छ। उपलब्ध स्रोत र कार्यान्वयन क्षमताको पूर्ण विश्लेषण विना वर्षेनी आयोजना थप गर्दै जाँदा अधिकांश क्षेत्रका आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा समस्या आएको छ। कतिपय आयोजनामा लामो समयसम्म कार्यान्वयनमा सुस्तता रहेको तथा भौतिक र वित्तीय प्रगतिमा समेत सामान्यस्थता कायम हुन नसकेको एवम् वार्षिक विनियोजनमा कुशलता घट्दै गएको पाइन्छ। आवश्यक स्रोतको विनियोजनको कमी तथा कार्यान्वयनमा विभिन्न समस्याको कारण राष्ट्रिय गौरवका आयोजना समेत समस्याग्रस्त रहेका छन्।

सम्पन्न हुने चरणमा रहेका आयोजनालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी सन्तुलित विनियोजन कायम गर्न लगानीको प्रतिफल छिटो प्राप्त हुन्छ। त्यसैले आयोजनालाई न्यूनतम आवश्यक रकम विनियोजन र सम्भावनाको आधारमा थप विनियोजन गर्नको लागि आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण अत्यावश्यक देखिन्छ। यस अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै उच्च प्रतिफल दिने, बढी महत्व भएका र छिटो सम्पन्न हुन सक्ने आयोजनालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी आवश्यक बजेट विनियोजन गर्ने र अन्य आयोजनालाई पनि क्रमशः सम्पन्न गर्दै जानु अपरिहार्य भएको छ। तसर्थ आयोजनाहरूको पुनःप्राथमिकीकरण गरी विनियोजन कुशलता तथा कार्यान्वयन दक्षता हासिल गर्न वित्तीय अवस्था तथा प्रवृत्तिको विश्लेषण महत्वपूर्ण रहेको छ। सो अनुसार राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, सडक पूर्वाधार, शहरी विकास, कृषि तथा पशुपन्छी विकास, वन तथा वातावरण, खानेपानी तथा सरसफाई र स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई समावेश गरी विश्लेषण तथा पुनःप्राथमिकीकरण गरिएको छ। सो अनुसार कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकता श्रेणी निर्धारण गरी आवश्यक विनियोजन र सम्पन्न हुने वर्ष सहितको जानकारी यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समावेश गरिएको छ।

४.२ पुनःप्राथमिकीकरणको विधि

आयोजनाको विश्लेषण तथा पुनःप्राथमिकीकरणको लागि देहाय बमोजिमका दुई वटा मापदण्ड अवलम्बन गरिएको छ।

क. पुनःप्राथमिकीकरण पहिलो मापदण्ड

यस मापदण्ड अनुसार वित्तीय स्रोत, हालसम्मको भौतिक प्रगति, वित्तीय जोखिम, विकासको अवस्था, लाभग्राहीको संख्या, उप-आयोजनाहरूको संख्या, अधिक लागत तथा समय, निर्माण व्यवसायीको किसिम, सुप्तता (Dormancy) र कार्यान्वयनको जटिलता जस्ता ११ वटा आधारहरूलाई समावेश गरी विश्लेषण गरिएको थियो। यसरी विश्लेषण गर्दा सम्पन्न भएका, गत आ.व. २०८०/८१ मा विनियोजन नभएका र विश्लेषणको लागि पर्याप्त तथ्यांक उपलब्ध नभएका कार्यक्रम वा आयोजनाहरूलाई समावेश गरिएको छैन। यस मापदण्ड अनुसार कार्यक्रम वा आयोजनाको अवस्थालाई ८० प्रतिशत प्राविधिक भार तथा २० प्रतिशत नीतिगत भार सहित प्राथमिकीकरण गरिएको छ। प्राविधिक प्राथमिकतातर्फ कुल ८० अंकमा ६५ भन्दा बढी प्राप्तांक भएमा उच्च, ४५ देखि ६४ सम्म मध्यम र ४५ भन्दा कम प्राप्तांक भएमा न्यून प्राथमिकता दिइएको छ। त्यसैगरी प्राविधिक र नीतिगत दुवै भार गरी हुने जम्मा १०० अंक मध्ये ८० प्रतिशत भन्दा बढी अंक प्राप्त गर्ने आयोजनालाई उच्च, ५० देखि ७९ सम्म अंक प्राप्त गर्ने आयोजनालाई मध्यम र ५० भन्दा कम अंक प्राप्त गर्नेलाई न्यून प्राथमिकता निर्धारण गरिएको छ।

ख. पुनःप्राथमिकीकरणको दोस्रो मापदण्ड

यस मापदण्ड अनुसार वित्तीय स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्न गर्न आवश्यक समय र भौतिक प्रगति अनुरूप प्राथमिकीकरण गरिएको छ। यो अनुसार आयोजनामा हालसम्मको खर्च, संशोधित बजेट अनुमान, आ.व. २०८०/८१ को संशोधित खर्च, आ.व. २०८१/८२

को विनियोजन र भौतिक प्रगतिलाई आधार मानिएको छ । सो अनुसार आयोजनालाई अति उच्च, उच्च, मध्यम र न्यून श्रेणीमा प्राथमिकीकरण गरिएको छ । साथै, आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन अनुसार आयोजना सम्पन्न हुन लाग्ने समय र सो विनियोजनमा २०, ३५ र ५० प्रतिशत रकम थप गर्दा सम्पन्न हुन लाग्ने समय निर्धारण तथा सो अनुसार विनियोजन गर्नुपर्ने रकम निर्धारण गरिएको छ ।

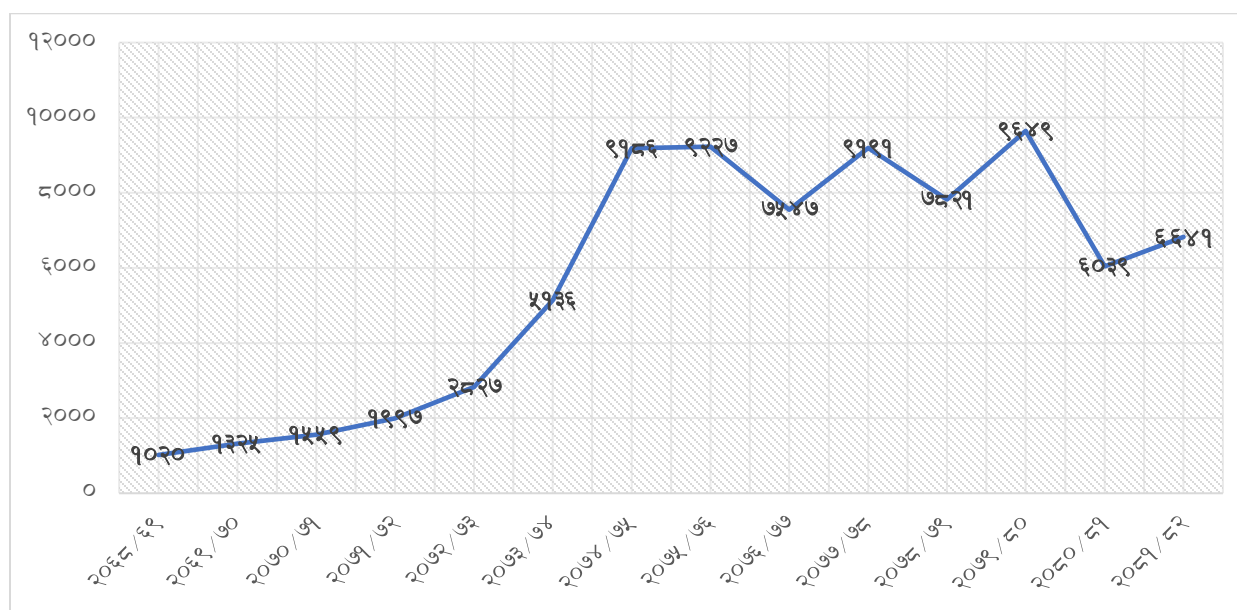
ग. तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन तथा विश्लेषण

प्राथमिकीकरण कार्यको लागि सम्बन्धित मन्त्रालयहरूबाट निर्दिष्ट ढाँचामा आवश्यक विवरण संकलन गरिएको थियो । संकलित तथ्यांकलाई निर्धारित ढाँचामा प्रविष्ट गरी प्रत्येक आयोजनालाई निर्धारित मापदण्ड र भार अनुरूप प्राप्त अंकको आधारमा अति उच्च, उच्च, मध्यम र निम्न गरी चार श्रेणीमा छुट्याइएको छ । प्राथमिकताको लागि विगत पाँच आर्थिक वर्षको बजेट विनियोजन, शुरु तथा संशोधित अनुमानित लागत, खर्च गर्न बाँकी रकम, भौतिक प्रगति, आर्थिक वर्ष २०८०/८१ सम्मको कुल खर्च र चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को विनियोजन रकम प्रयोग गरी वित्तीय र भौतिक प्रगति समेतको विश्लेषणको आधारमा आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन र आ.व. २०८०/८१ को संशोधित खर्च अनुरूप आयोजना सम्पन्न हुन लाग्ने समय, आवश्यक लगानी र थप लगानीको सम्भाव्यता समेत निर्धारण गरिएको छ ।

४.३ राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण

हाल कार्यान्वयनको चरणमा रहेका राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूको अवस्था पुनरावलोकन गर्दा अधिकांश आयोजनाहरूको अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न विविध कठिनाई रहेको देखिन्छ । कतिपय आयोजना लामो समयसम्म कार्यान्वयनमा सुस्तता रहेको तथा भौतिक र वित्तीय प्रगतिमा समेत सामन्जस्यता कायम हुन नसकेको एवम् वार्षिक विनियोजन रकम समेत घट्दै गएको पाइन्छ । सम्पन्न हुने चरणमा रहेका आयोजनालाई स्रोत विनियोजनमा प्राथमिकता दिन सकेमा लगानीको प्रतिफल छिटो प्राप्त हुन्छ । तसर्थ यी आयोजनाहरूको पुनःप्राथमिकीकरण गरी विनियोजन कुशलता तथा कार्यान्वयन दक्षता हासिल गर्न देहाय बमोजिम वित्तीय अवस्था तथा प्रवृत्तिको विश्लेषण गरिएको छ ।

चित्र ४.१. राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको वार्षिक विनियोजन रकम (रु. करोडमा)

चित्र ४.१ मा प्रस्तुत भएबमोजिम आ.व. २०७५/७६ सम्म तत्पश्चात् राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको बजेट विनियोजनमा वृद्धिको प्रवृत्ति देखिए तापनि बजेट विनियोजनमा उतारचढाव हुँदै आ.व. २०७९/८० देखि निरन्तर रूपमा घट्दै गएको देखिन्छ । यस प्रकारको उतारचढावले एकातर्फ आयोजनाहरूको लागि आवश्यक न्यूनतम रकमको आधार तय हुन कठिन देखिन्छ भने अर्कातिर लगानीको अपेक्षित प्रतिफल समयमा नै प्राप्त गर्न कठिनाई हुन्छ । त्यसैले यस समस्यालाई दिगो समाधान दिने गरी आयोजनाहरूको लागि आवश्यक वार्षिक न्यूनतम विनियोजन र सम्भाव्य थप विनियोजन तय गर्नको लागि आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण अत्यावश्यक देखिन्छ ।

सो अनुरूप माथि उल्लेखित विधि अनुसार राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गरिएको छ । दोस्रो निर्धारित मापदण्ड बमोजिम विश्लेषण गर्दा सम्पन्न भएका, विनियोजन नभएका र विश्लेषणको लागि पर्याप्त तथ्यांक उपलब्ध नभएका आयोजनाहरूलाई समावेश नगरी १७ वटा मात्र आयोजनाहरूको विश्लेषण गरिएको छ । यस मापदण्ड अनुसार प्राथमिकताका आधार देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

अ. अति उच्च प्राथमिकता

- आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन अनुसार आगामी चार वर्षभित्र सम्पन्न हुने आयोजना
- आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ सम्म रु. १५ अर्ब सम्म बाँकी लागत भएका आयोजना
- आ.व. २०८०/८१ सम्म ६५ प्रतिशतभन्दा बढी भौतिक प्रगति भएको आयोजना ।

आ. उच्च प्राथमिकता

- आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन अनुसार आगामी ८ वर्षभित्र सम्पन्न हुने आयोजना
- आयोजना सम्पन्न गर्न बाँकी लागत भएका उच्च आयोजना
- आ.व. २०८०/८१ सम्म ३० प्रतिशतभन्दा बढी भौतिक प्रगति भएको आयोजना ।

इ. मध्यम प्राथमिकता

- आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन अनुसार आगामी १२ वर्षभित्र सम्पन्न हुने आयोजना
- आयोजना सम्पन्न गर्न बाँकी लागत भएका उच्च आयोजना
- आ.व. २०८०/८१ सम्म २० प्रतिशत भन्दा बढी भौतिक प्रगति भएको आयोजना ।

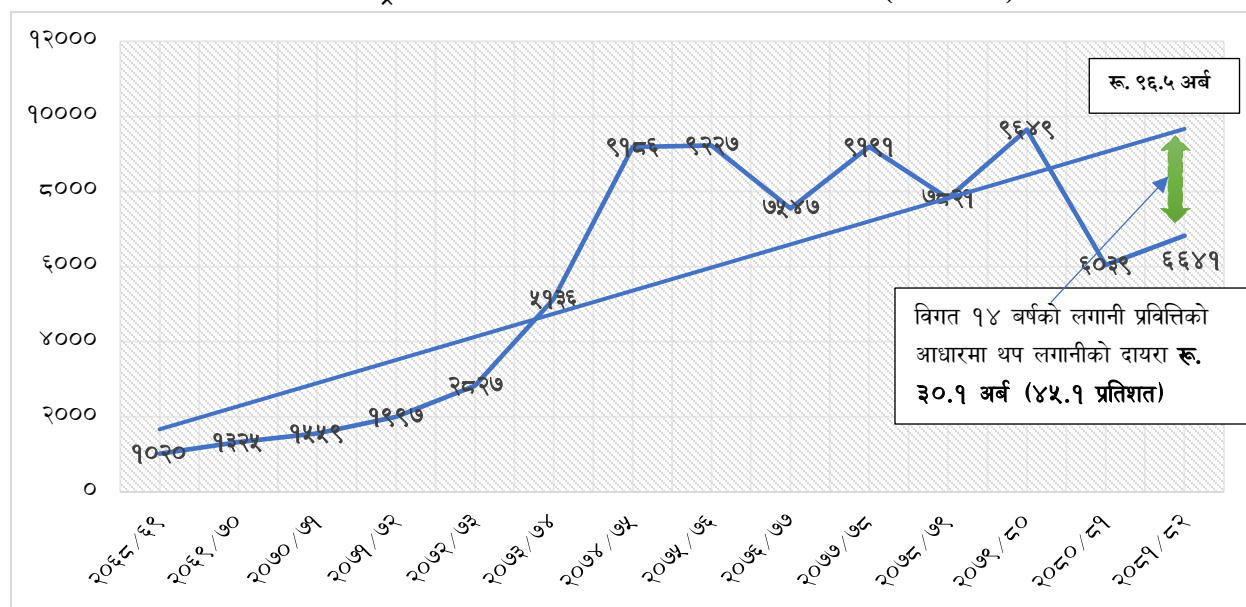
ई. न्यून प्राथमिकता

- आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन अनुसार आगामी १२ वर्ष भन्दा बढी समय लाग्ने आयोजना
- आयोजना सम्पन्न गर्न बाँकी लागत भएका उच्च आयोजना
- आ.व. २०८०/८१ सम्म २० प्रतिशत भन्दा कम भौतिक प्रगति भएको आयोजना ।

क) आयोजनाहरूमा वार्षिक विनियोजनको विश्लेषण

चित्र ४.२ मा विगत चौध वर्षको विनियोजन प्रवृत्ति विश्लेषण गर्दा राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूमा वार्षिक न्यूनतम रु. ९६.५ अर्ब विनियोजन हुनुपर्ने देखिन्छ । यी आयोजनाहरूको लागि चालु आ.व. २०८१/८२ मा रु. ६६.४ अर्ब विनियोजन भएको छ । वार्षिक रु. ९६.५ अर्ब बराबरको रकम विनियोजन गर्न चालु आ.व.को विनियोजनमा रु. ३०.१ अर्ब (४५.१ प्रतिशत) थप गरी आगामी आ.व.का लागि विनियोजन हुनुपर्ने देखिन्छ । यस प्रकारको थप सम्भाव्य विनियोजन (रु. ३०.१ अर्ब) लाई प्राथमिकताका आयोजनामा विनियोजन हुनु आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.२ राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाको वार्षिक विनियोजन रकम (रु. करोडमा)

ख) आयोजनाको प्राथमिकीकरण

१. पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार योजनाहरूको विश्लेषण गर्न जम्मा २२ वटा आयोजनालाई समावेश गरिएको छ । सबै मापदण्डबाट प्राप्त कुल अंक अनुसार प्राविधिक प्राथमिकता भित्र १० वटा आयोजना उच्च, १० वटा आयोजना मध्यम र २ वटा आयोजना न्यून श्रेणीमा रहेका छन् । त्यस्तै प्राविधिक र नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तिको अनुसार १३ वटा आयोजना उच्च र ९ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् । यसको विस्तृत विवरण तालिका ४.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४.१ पहिलो मापदण्ड अनुसार आयोजनाको प्राथमिकीकरण

आयोजनाको नाम	प्राविधिक प्राप्तांक	प्राविधिक प्राथमिकता	नीतिगत प्राप्तांक	कुल प्राप्तांक	प्राथमिकता
हुलाकी राजमार्ग	७२	उच्च	१६	८८	उच्च
पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग	७०	उच्च	१६	८६	उच्च
बबई सिँचाई आयोजना	६९	उच्च	२०	८९	उच्च
सिकटा सिँचाई आयोजना	६७	उच्च	१६	८३	उच्च
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	६७	उच्च	२०	८७	उच्च
विद्युत् प्रसारण आयोजना	६७	उच्च	१६	८३	उच्च
उत्तर-दक्षिण (कालीगण्डकी करिडोर) राजमार्ग	६७	उच्च	१६	८३	उच्च
मेलम्ची खानेपानी आयोजना	६७	उच्च	१६	८३	उच्च
काठमाडौँ-तराई/मधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना	६७	उच्च	२०	८७	उच्च
रानी जमरा कुलरिया सिँचाई आयोजना	६६	उच्च	२०	८६	उच्च
राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	६४	मध्यम	१६	८०	उच्च
गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट रंगशाला	६४	मध्यम	१६	८०	उच्च
उत्तर-दक्षिण (कोशी करिडोर) राजमार्ग	६२	मध्यम	१६	७८	मध्यम
भेरी बबई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	६१	मध्यम	२०	८१	उच्च

आयोजनाको नाम	प्राविधिक प्राप्तांक	प्राविधिक प्राथमिकता	नीतिगत प्राप्तांक	कुल प्राप्तांक	प्राथमिकता
महाकाली सिँचाई आयोजना	६०	मध्यम	१६	७६	मध्यम
उत्तर-दक्षिण (कर्णाली करिडोर) राजमार्ग	५८	मध्यम	१६	७४	मध्यम
पश्चिम सेती जलविद्युत आयोजना	५५	मध्यम	१६	७१	मध्यम
रेलवे र मेट्रो विकास परियोजना	५४	मध्यम	१६	७०	मध्यम
निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	५१	मध्यम	१६	६७	मध्यम
बुढीगण्डकी जलाशय जलविद्युत आयोजना	४५	मध्यम	१६	६१	मध्यम
मूलपानी क्रिकेट एकेडेमी र रंगशाला	४४	न्यून	१६	६०	मध्यम
गिरिजाप्रसाद कोइराला क्रिकेट रंगशाला	४४	न्यून	१६	६०	मध्यम

२. दोस्रो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्न गर्न आवश्यक समय र भौतिक प्रगति बमोजिम आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरिएको छ । माथि उल्लेखित कार्यान्वयनमा रहेका २२ वटा आयोजना मध्ये तीन वटै क्रिकेट रंगशालाको पूर्ण तथ्यांक उपलब्ध नभएको र उत्तर-दक्षिण (कोशी, कालीगण्डकी र कर्णाली) करिडोर आयोजनालाई एकत्रित गरी विश्लेषण गरिएको हुँदा १७ आयोजनाहरूलाई यस विश्लेषणमा समावेश गरिएको छ । यसमा आ.व. २०८१/८२ को विनियोजित बजेटलाई आधार लिइएको छ । सो बमोजिम आयोजनाहरूको थप विश्लेषणका लागि हालसम्मको खर्च र बाँकी खर्चले सम्पन्न हुन लाग्ने समय अवधिलाई भौतिक प्रगतिसँगको तादात्म्यता विश्लेषण गर्दा जम्मा ५ वटा आयोजना अति उच्च, ४ वटा आयोजना उच्च, १ वटा आयोजना मध्यम र बाँकी ७ वटा आयोजना न्यून प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ । माथि तालिका ४.१ अनुसार पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरणमा उच्च प्राथमिकतामा रहेका सबै आयोजनाहरू यस मापदण्डमा समेत उच्च प्राथमिकतामा रहेका छन् ।

तालिका ४.२ दोस्रो मापदण्ड बमोजिमको आयोजनाको प्राथमिकीकरण
(आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा आधारित)

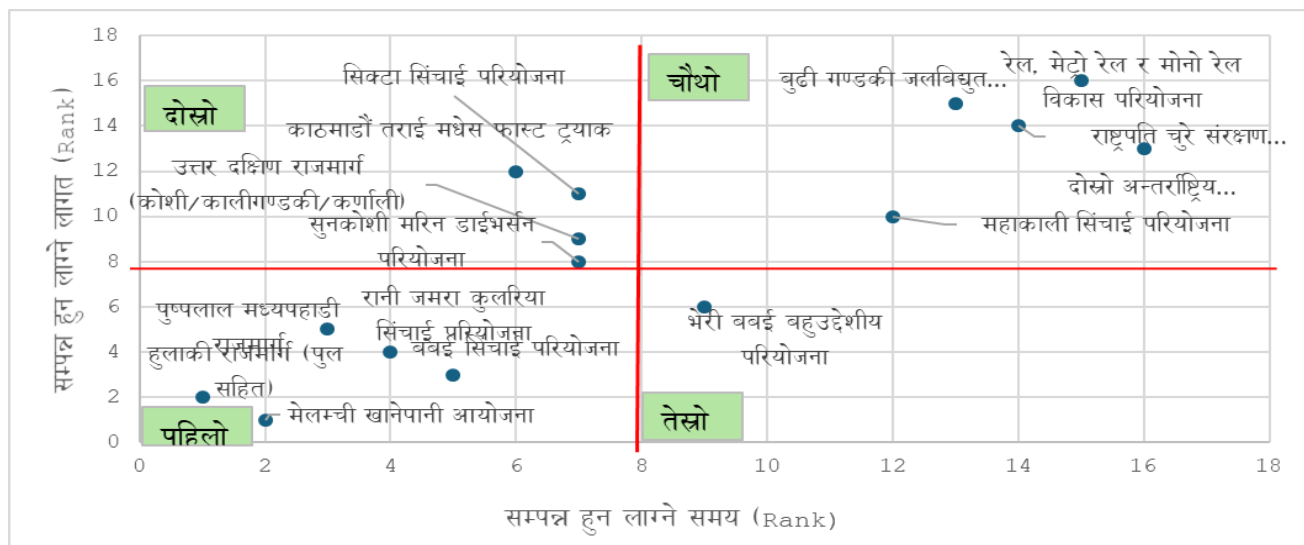
आयोजनाको नाम	आयोजना पुरा गर्न लाग्ने वर्ष	५० प्रतिशत थपमा आयोजना पुरा गर्न लाग्ने वर्ष	वार्षिक विनियोजनमा थप रकम (रु. अर्ब)	विनियोजन गर्नुपर्ने जम्मा रकम (रु. अर्ब)	समयावधि र लागत अनुसार प्राथमिकता	भौतिक प्रगति (%)	भौतिक प्रगति अनुसार प्राथमिकता
हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित)	०.४	०.३	१.६	४.९	अति उच्च	६६.९	अति उच्च
मेलम्ची खानेपानी आयोजना	२	१	०.२	०.७	अति उच्च	९८.४	अति उच्च
रानी जमरा कुलरिया सिँचाई परियोजना	३	२	१.४	४.३	अति उच्च	७४.३	अति उच्च
बबई सिँचाई परियोजना	३	२	०.८	२.६	अति उच्च	७२.२	अति उच्च
पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग	४	३	१.८	५.५	अति उच्च	७७.३	अति उच्च
काठमाडौँ-तराई/मधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना	६	४	११.२	३३.८	उच्च	३५.३	अति उच्च
सिक्टा सिँचाई परियोजना	७	५	०.८	२.४	उच्च	४१.५	मध्यम
उत्तर दक्षिण राजमार्ग (कोशी/कालीगण्डकी/कर्णाली)	७	५	२.२	६.६	उच्च	—	—
सुनकोशी मरिन डार्डभर्सन परियोजना	१०	७	१.५	४.६	उच्च	३४.४	अति उच्च

आयोजनाको नाम	आयोजना पुरा गर्न लाग्ने वर्ष	५० प्रतिशत थपमा आयोजना पुरा गर्न लाग्ने वर्ष	वार्षिक विनियोजनमा थप रकम (रु. अर्ब)	विनियोजन गर्नुपर्ने जम्मा रकम (रु. अर्ब)	समयावधि र लागत अनुसार प्राथमिकता	भौतिक प्रगति (%)	भौतिक प्रगति अनुसार प्राथमिकता
भेरी बबई बहुउद्देशीय परियोजना	१०	७	१.०	३.०	मध्यम	६५.८	अति उच्च
महाकाली सिँचाई परियोजना	१४	९	१.०	३.०	न्यून	२२.१	न्यून
विद्युत् प्रसारण आयोजना	४३	२९	०.६	२.०	न्यून	८.८	मध्यम
राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	२१८	१४५	०.५	१.५	न्यून	—	—
रेल, मेट्रो रेल र मोनो रेल विकास परियोजना	२९८	१९९	१.६	४.८	न्यून	—	—
बुढी गण्डकी जाला बिद्युत आयोजना			०	०	न्यून	—	—
पश्चिम सेती जलविद्युत			०	०	न्यून	—	—
दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल, निजगढ			०	०	न्यून	—	—

ग) समग्र विश्लेषण

माथिका दुई मापदण्डमा उल्लेखित तथ्यलाई मिसाएर हेर्दा बबई सिँचाई आयोजना, रानी जमरा कुलरिया सिँचाई आयोजना, हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित), पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग र मेलम्ची खानेपानी आयोजना गरी ५ वटा आयोजनाहरूलाई अति उच्च प्राथमिकतामा समावेश गरिएको छ (चित्र नं. ४.३)।

चित्र ४.३ आयोजनाहरूको चतुर्भुजीय विश्लेषण र श्रेणी

नोट: विद्युत प्रसारण आयोजना (MCA Nepal) को सन्दर्भमा भने MCA Compact agreement मा उल्लेख भए बमोजिम नै बजेट विनियोजन हुने हुनाले चित्र नं ३ को विश्लेषणमा समावेश गरिएको छैन।

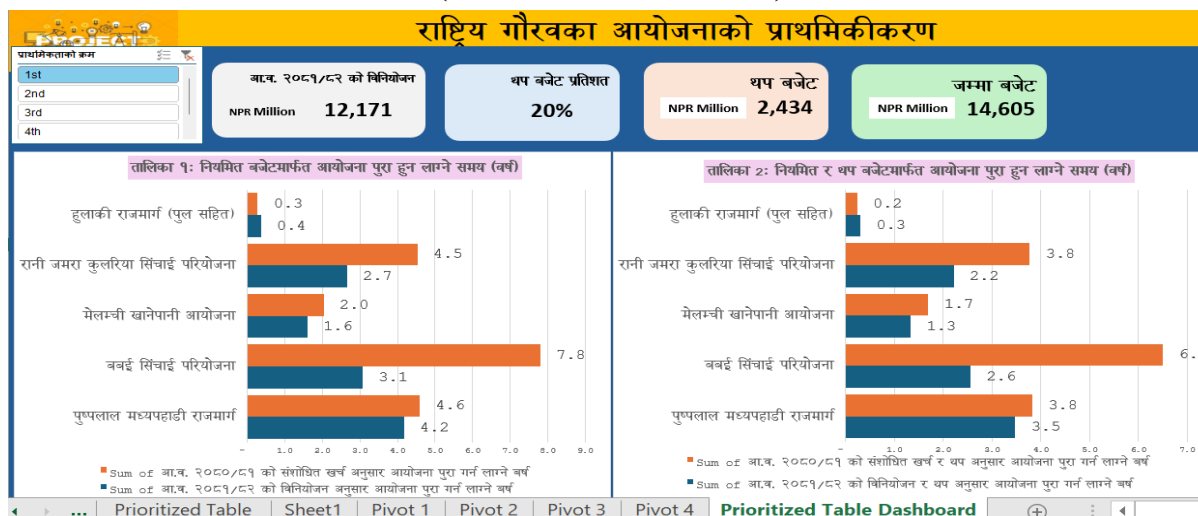
अति उच्च प्राथमिकताका पाँच आयोजनाहरूको अतिरिक्त सुनकोशी मरिन डाईभर्सन आयोजना, काठमाडौँ-तराई/मधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना, सिक्टा सिँचाई आयोजना र उत्तर-दक्षिण (कोशी, कालीगण्डकी र कर्णाली) राजमार्गलाई पनि उच्च प्राथमिकता दिनुपर्ने आवश्यकता छ भने भेरी बबई डाईभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना मध्यम प्राथमिकतामा रहेको छ। यस बाहेकका अन्य आयोजनालाई प्राथमिकीकरणको आधारमा क्रमशः विनियोजन तथा सम्पन्न गर्नु आवश्यक देखिन्छ।

यस विश्लेषणको आधारमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा सम्पन्न हुनसक्ने अवस्थामा रहेका हुलाकी राजमार्ग, रानीजमरा कुलरिया सिँचाई परियोजना, मेलम्ची खानेपानी आयोजना, बबई सिँचाई परियोजना र पुष्पलाल मध्यपहाडी आयोजनालाई अति उच्च प्राथमिकतामा राखी पर्याप्त रकम विनियोजन गर्नुपर्ने देखिन्छ। साथै, काठमाडौँ-तराई/मधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना, उत्तर दक्षिण राजमार्ग, सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना र सिक्टा सिँचाई आयोजनालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी बजेट विनियोजन गर्नुपर्दछ। भेरी बबई डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनालाई मध्यम प्राथमिकतामा राखी बजेट विनियोजन गर्नुपर्दछ भने महाकाली सिँचाई आयोजना, बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजना, रेल वे तथा मेट्रो विकास आयोजना, राष्ट्रपति चुरे संरक्षण आयोजना र दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल आयोजना (निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल) लाई न्यून प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ। तर विद्युत प्रसारण आयोजना (MCA Nepal) लाई भने Compact Agreement मा उल्लेख भएको शर्त बमोजिम नै बजेट व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ।

घ) लगानीको अनुमान

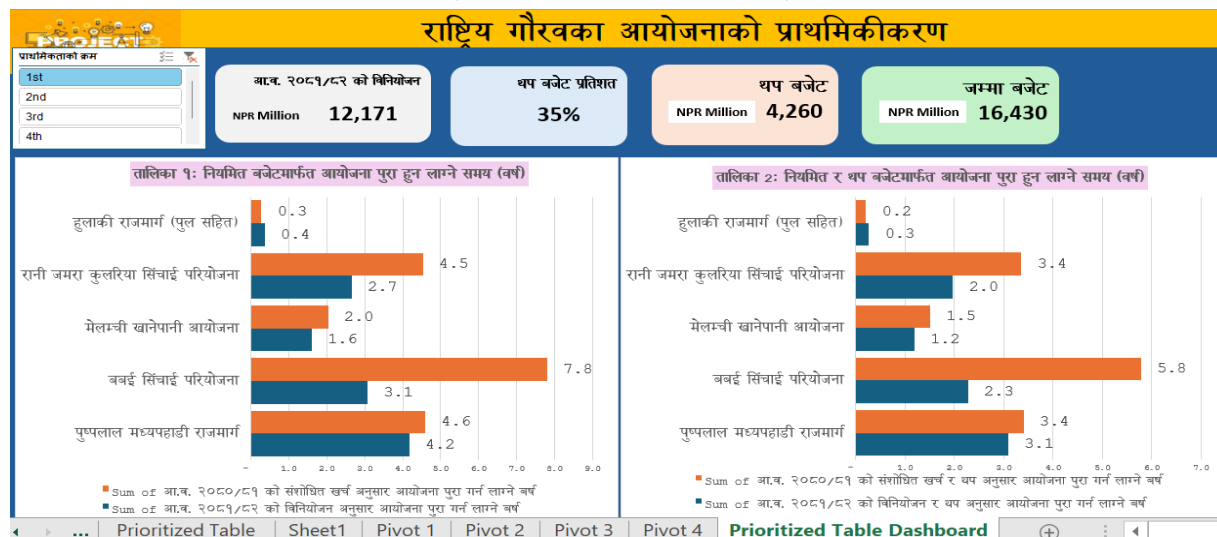
समग्र विश्लेषणमा उल्लेख भए अनुसार आयोजना सम्पन्न हुन लाग्ने समय (वर्ष), थप लगानीले समयावधिमा पार्ने प्रभाव र आवश्यक लगानीको विस्तृत विवरण चित्र नं. ४.४, ४.५ र ४.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यस विश्लेषण अनुसार ५ वटा पहिलो (अति उच्च) प्राथमिकताका आयोजनाहरू (हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित), पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग, बबई सिँचाई आयोजना, रानी जमरा कुलरिया सिँचाई परियोजना र मेलम्ची खानेपानी आयोजना) समयमै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. १२.१ अर्ब) मा २० प्रतिशत थप (रु. २.४ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. १४.६ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.४ अति उच्च प्राथमिकताका ५ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय
(थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

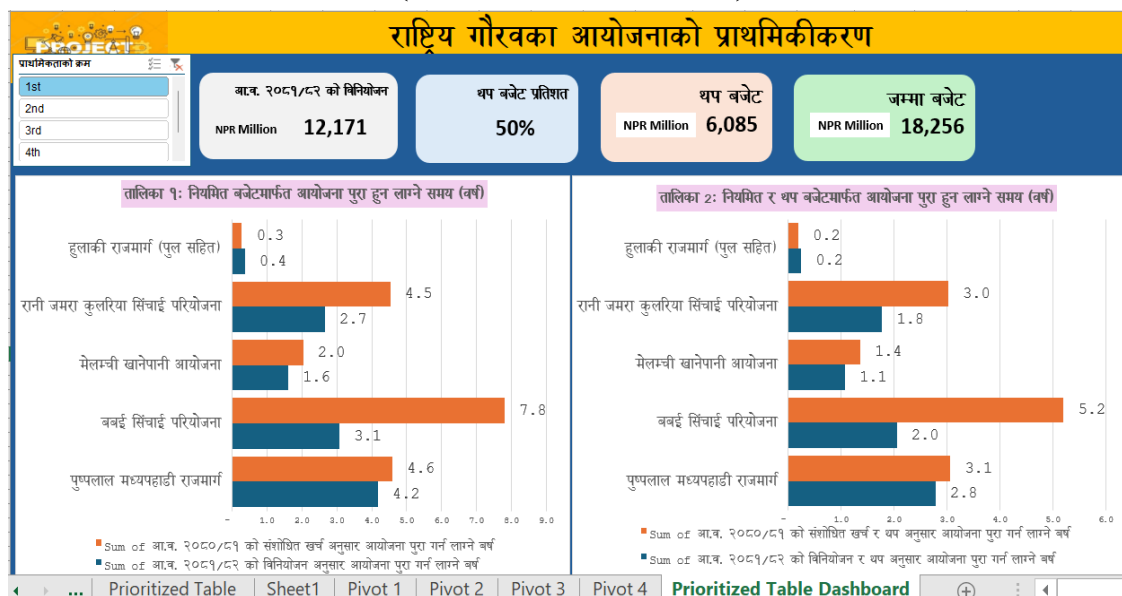
अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. १२.१ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. ४.२ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. १६.४ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.५ अति उच्च प्राथमिकताका ५ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन सहित)

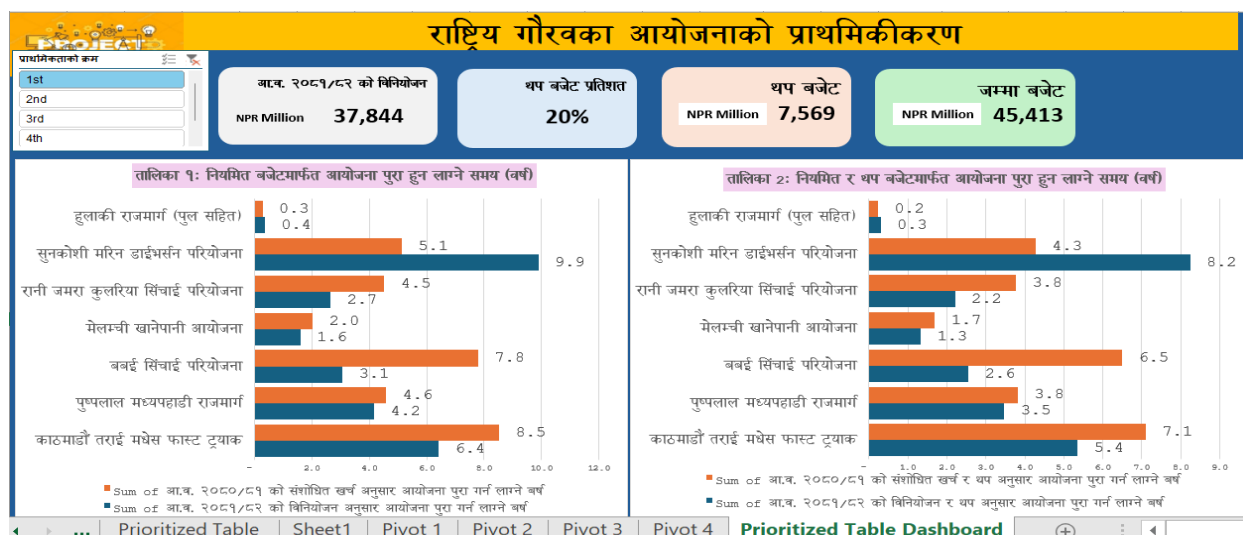
अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. १२.१ अर्ब) मा ५० प्रतिशत थप (रु. ६.१ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. १८.२ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.६ अति उच्च प्राथमिकताका ५ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

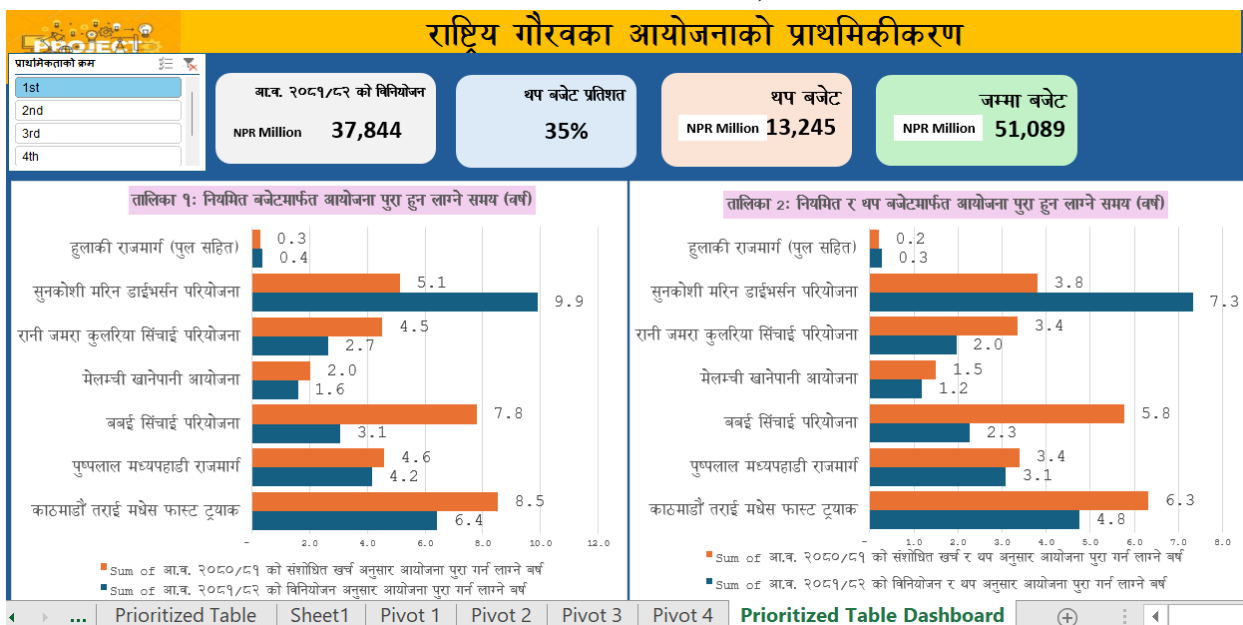
उल्लिखित अति उच्च प्राथमिकताका पाँच आयोजनाहरूको अतिरिक्त राज्यको नीतिगत प्राथमिकतामा रहेका एवम् यस विश्लेषणको उच्च प्राथमिकतामा परेका सुनकोशी मरिन डाईभर्सन आयोजना र काठमाडौँ-तराई/मधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना समेत गरी ७ वटा आयोजनाहरू (बबई सिँचाई आयोजना, रानी जमरा कुलरिया सिँचाई परियोजना, हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित), पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग, मेलम्ची खानेपानी आयोजना सुनकोशी मरिन डाईभर्सन आयोजना र काठमाडौँ-तराई/मधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना)हरू मात्र सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा २० प्रतिशत थप (रु. ७.५ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ४५.४ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.७ अति उच्च र उच्च प्राथमिकताका ७ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

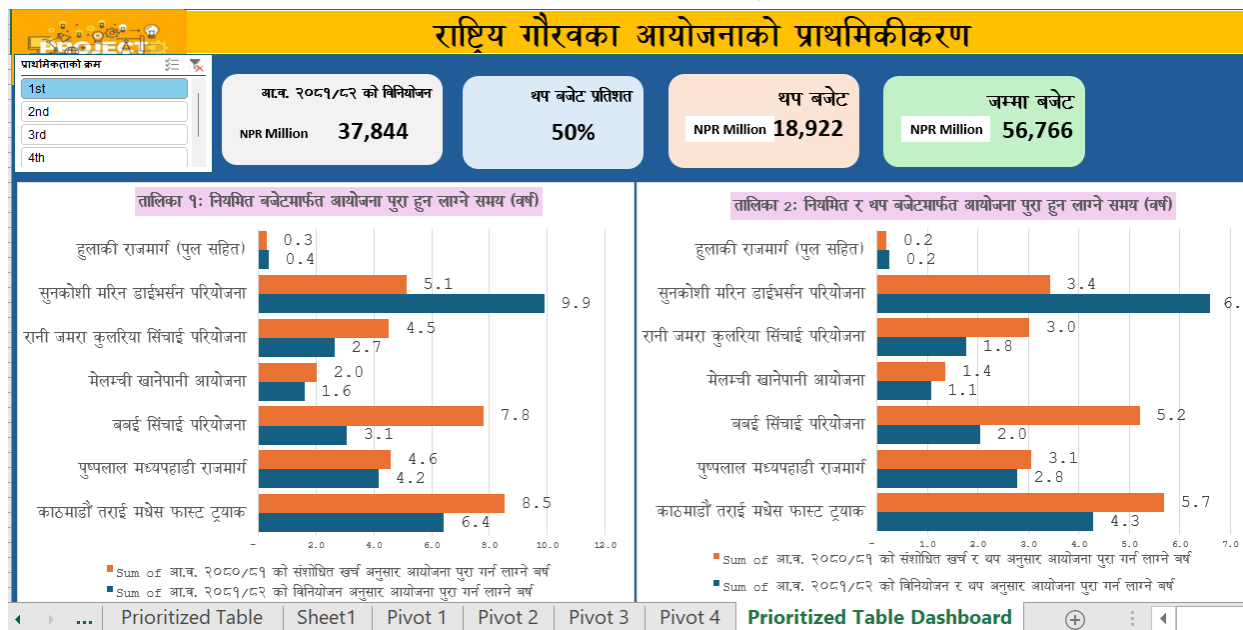
अति उच्च र उच्च प्राथमिकताका सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा ३५ प्रतिशत थप (रु. १३.२ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ५१.१ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.८ अति उच्च र उच्च प्राथमिकताका ७ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन सहित)

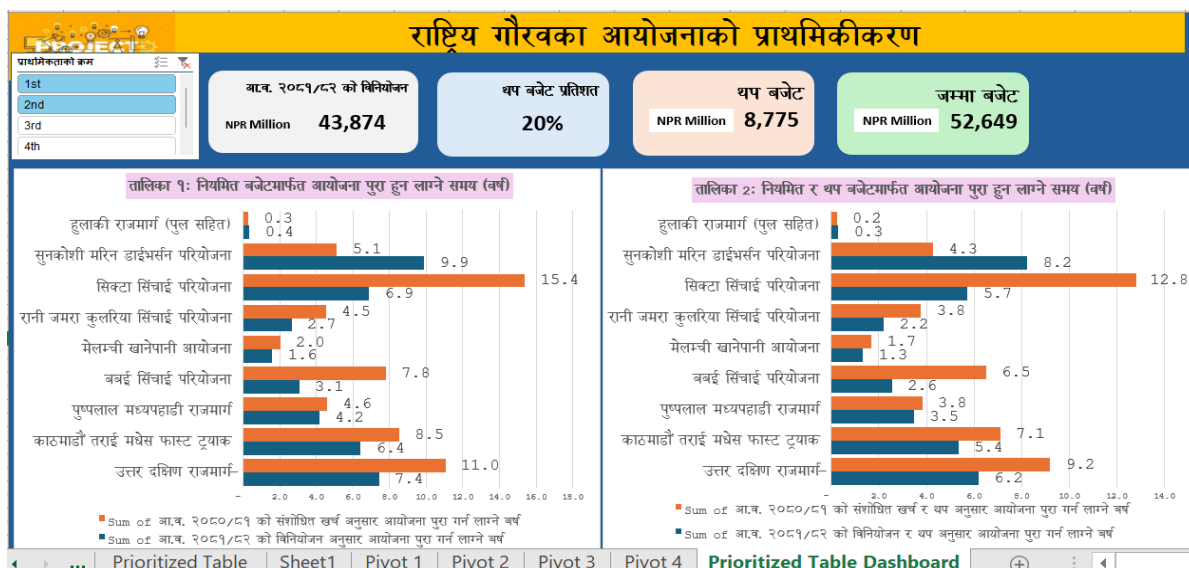
अति उच्च र उच्च प्राथमिकताका ७ आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा ५० प्रतिशत थप (रु. १८.९ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ५६.७ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.९ अति उच्च र उच्च प्राथमिकताका ७ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

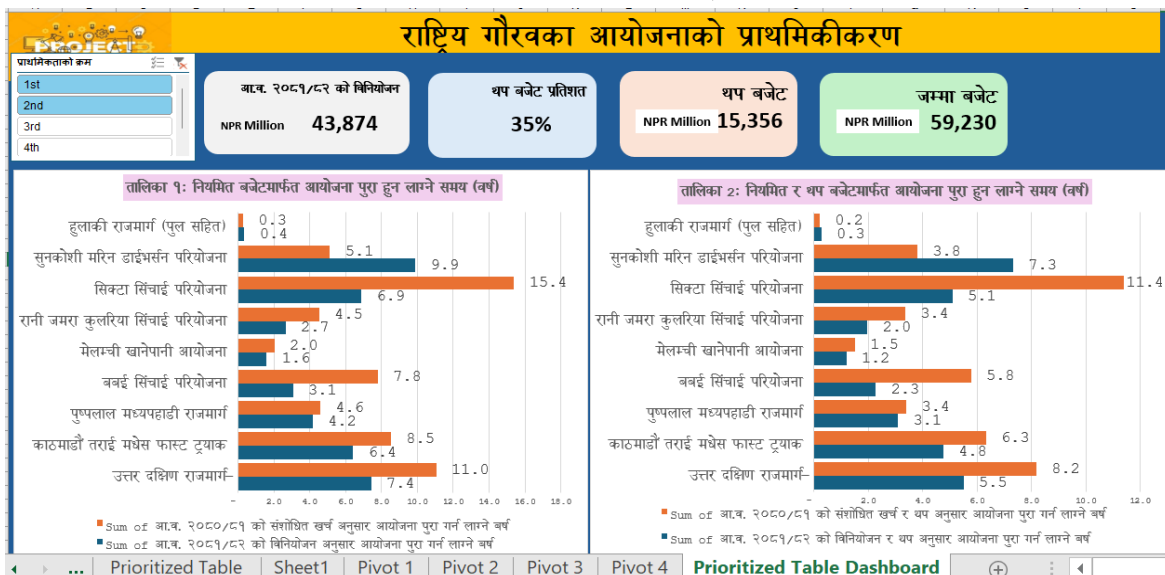
अति उच्च तथा उच्च प्राथमिकताका ७ आयोजनाहरू (बबई सिँचाई आयोजना, रानी जमरा कुलरिया सिँचाई परियोजना, हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित), पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग, मेलम्ची खानेपानी आयोजना, सुनकोशी मरिन डाईभर्सन आयोजना र काठमाडौं तराई मधेस फास्ट ट्रयाक आयोजना) तथा तीव्र कार्यान्वयन भइरहेका उच्च प्राथमिकतामा रहेका सिकटा सिँचाई आयोजना र उत्तर दक्षिण (कोशी, कालीगण्डकी र कर्णाली) राजमार्ग गरेमा जम्मा ९ वटा आयोजनालाई समयमै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा २० प्रतिशत थप (रु. ८.७ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ५२.६ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.१० अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक विनियोजन रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

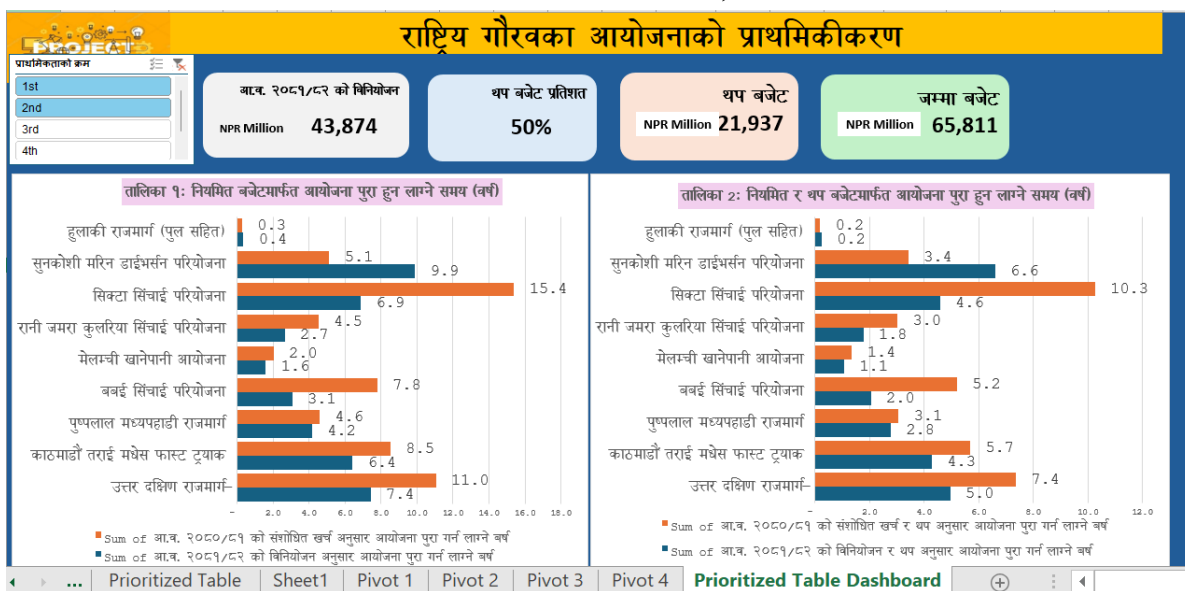
अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा ३५ प्रतिशत थप (रु. १५.३ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ५९.२ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.११ अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक विनियोजन रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन सहित)

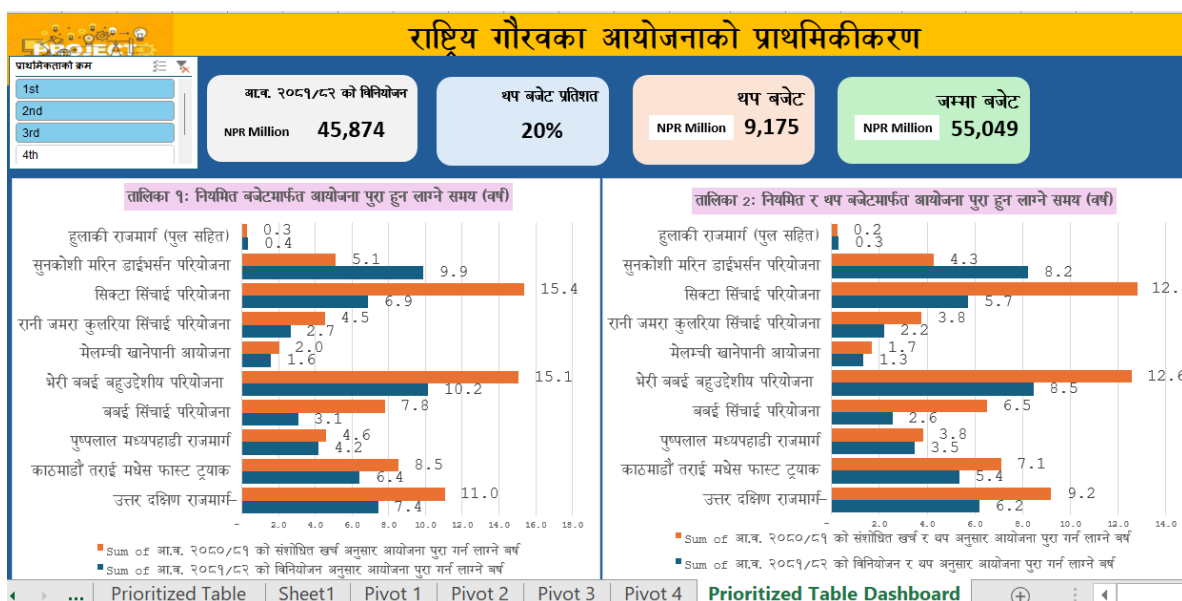
अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा ५० प्रतिशत थप (रु. २१.९ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ६५.८ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.१२ अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक विनियोजन रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

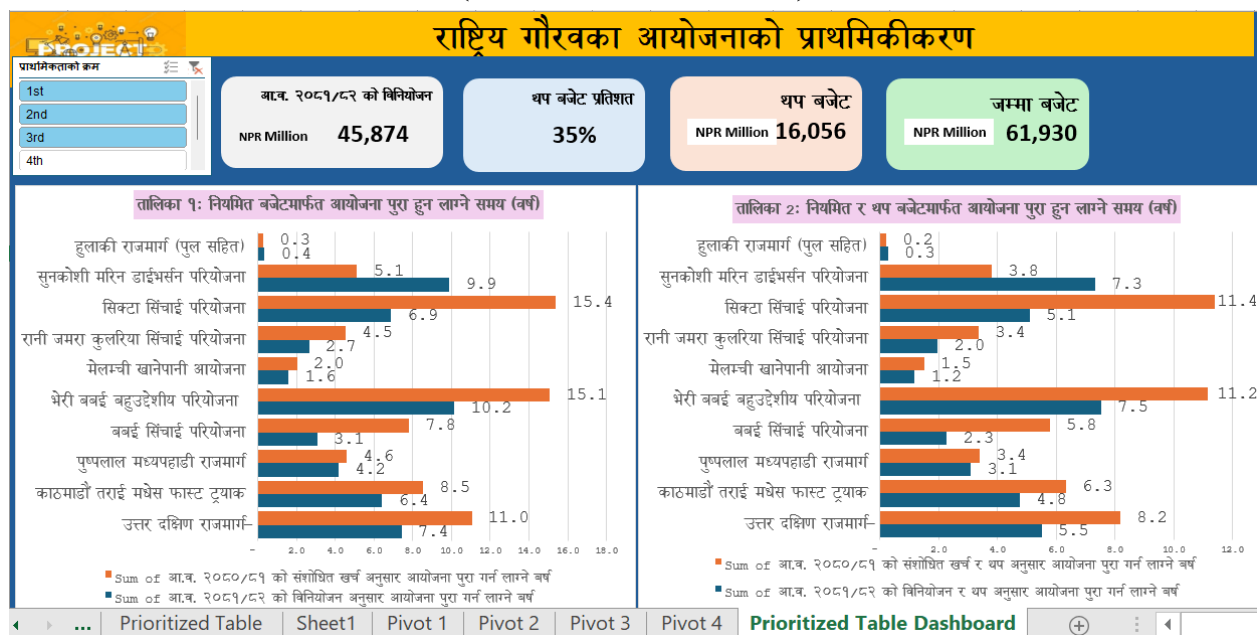
माथि चित्र ४.१२ मा उल्लिखित ९ वटा अति उच्च तथा उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरू सहित मध्यम प्राथमिकताको भेरी बबई डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना समावेश गरी कुल १० वटा आयोजनाको विश्लेषण चित्र ४.१३ मा प्रस्तुत गरिएको छ । सो अनुसार यी १० आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. ४५.८ अर्ब) मा २० प्रतिशत थप (रु. ९.१ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ५५.०४ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.१३ अति उच्च, उच्च र मध्यम प्राथमिकताका १० वटा आयोजनाका लागि आवश्यक विनियोजन रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

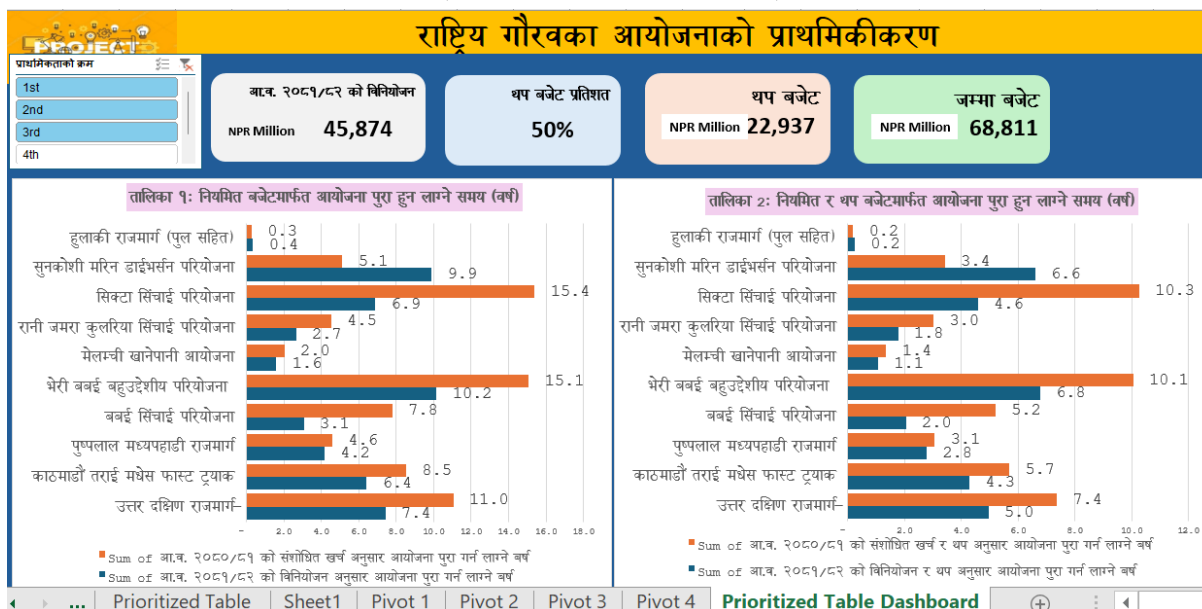
यी १० आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. ४५.८ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. १६.०५ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ६१.९ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.१४ अति उच्च, उच्च र मध्यम प्राथमिकताका १० वटा आयोजनाका लागि आवश्यक विनियोजन रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन सहित)

यी १० आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. ४५.८ अर्ब) मा ५० प्रतिशत थप (रु. २२.९ अर्ब) गरेमा जम्मा वार्षिक लगानी रु. ६८.८ अर्ब रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.१५ अति उच्च, उच्च र मध्यम प्राथमिकताका १० वटा आयोजनाका लागि आवश्यक विनियोजन रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

माथि विश्लेषण भए अनुसार १० वटा आयोजनाहरूको लागि तालिका ४.३ मा उल्लेख भए अनुसार रकम वार्षिकरूपमा थप विनियोजन हुनुपर्ने देखिन्छ । सो अनुसार वार्षिकरूपमा यी आयोजनाका लागि चालु आर्थिक वर्षको विनियोजनमा ५० प्रतिशत थप गर्दा कुल रु. ६८.९ अर्ब वार्षिक विनियोजन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका ४.३ अति उच्च/उच्च/मध्यम प्राथमिकताका १० आयोजनाहरूको लागि आवश्यक विनियोजन

आयोजनाको नाम	प्राथमिकता क्रम	आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. अर्बमा)	वार्षिक आवश्यक विनियोजन (रु. अर्बमा)		
			२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित)	अति उच्च	३.३	४.०	४.५	५.०
मेलम्ची खानेपानी आयोजना	अति उच्च	०.५	०.६	०.७	०.८
रानी जमरा कुलरिया सिंचाई परियोजना	अति उच्च	२.९	३.५	३.९	४.३
बबई सिंचाई परियोजना	अति उच्च	१.८	२.२	२.४	२.७
पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग	अति उच्च	३.७	४.४	५.०	५.५
काठमाडौं तराई मधेस फास्ट ट्रयाक	उच्च	२२.५	२७.१	३०.४	३३.८
सिकटा सिंचाई परियोजना	उच्च	१.६	१.९	२.२	२.४
उत्तर दक्षिण राजमार्ग (कोशी/कालीगण्डकी/कर्णाली)	उच्च	४.४	५.३	६.०	६.६
सुनकोशी मरिन ड्राईभर्सन परियोजना	उच्च	३.१	३.७	४.२	४.७
भेरी बबई बहुउद्देशीय परियोजना	मध्यम	२.०	२.४	२.७	३.०
जम्मा		४५.९	५५.०	६१.९	६८.८

माथि उल्लिखित १० वटा आयोजनाहरूको लागि तलको तालिका ४.४ मा उल्लेख भएअनुसार रकम वार्षिकरूपमा थप विनियोजन हुनुपर्ने देखिन्छ । सो अनुसार वार्षिकरूपमा यी आयोजनाको लागि चालु आर्थिक वर्षको विनियोजनमा तालिका अनुसार २० प्रतिशत, ३५ प्रतिशत र ५० प्रतिशत थप गर्दा वार्षिकरूपमा विनियोजन गर्नुपर्ने रकम क्रमशः रु. ५५ अर्ब, ६१.९ अर्ब, ६८.८ अर्ब देखिन्छ ।

तालिका ४.४ अति उच्च/उच्च प्राथमिकतामा परेका आयोजनाहरूमा थप विनियोजनका परिदृश्य अनुसार आवश्यक विनियोजन

क्र.सं.	आयोजना	आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. अर्बमा)	आवश्यक विनियोजन (रु. अर्बमा)		
			२० प्रतिशत थप अनुसार	३५% थप अनुसार	५० % थप अनुसार
१	अति उच्च प्राथमिकताका ५ वटा आयोजनाहरू*	१२.१	१४.६	१६.४	१८.२
२	अति उच्च र उच्च प्राथमिकताका ७ वटा आयोजनाहरू**	३७.८	४५.४	५१.१	५६.७
३	अति उच्च र उच्च प्राथमिकताका ९ वटा आयोजनाहरू***	४३.८	५२.६	५९.२	६५.८
४	अति उच्च, उच्च र मध्यम प्राथमिकताका १० वटा आयोजनाहरू****	४५.८	५५.०४	६१.९	६८.८

*बबई सिँचाई आयोजना, रानी जमरा कुलरिया सिँचाई आयोजना, हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित), पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग, मेलम्ची खानेपानी आयोजना ।

**बबई सिँचाई आयोजना, रानी जमरा कुलरिया सिँचाई आयोजना, हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित), पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग, मेलम्ची खानेपानी आयोजना, सुनकोशी मरिन डाईभर्सन आयोजना, काठमाडौँ तराई मधेस फास्ट ट्रयाक आयोजना ।

***बबई सिँचाई आयोजना, रानी जमरा कुलरिया सिँचाई आयोजना, हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित), पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग, मेलम्ची खानेपानी आयोजना, सुनकोशी मरिन डाईभर्सन आयोजना, काठमाडौँ तराई मधेस फास्ट ट्रयाक आयोजना, सिक्टा सिँचाई आयोजना र उत्तर दक्षिण (कोशी, कालीगण्डकी र कर्णाली) राजमार्ग ।

**** बबई सिँचाई आयोजना, रानी जमरा कुलरिया सिँचाई आयोजना, हुलाकी राजमार्ग (पुल सहित), पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्ग, मेलम्ची खानेपानी आयोजना, सुनकोशी मरिन डाईभर्सन आयोजना, काठमाडौँ तराई मधेस फास्ट ट्रयाक आयोजना, सिक्टा सिँचाई आयोजना र उत्तर दक्षिण (कोशी, कालीगण्डकी र कर्णाली) राजमार्ग र भेरी बबई बहुउद्देशीय आयोजना ।

निष्कर्षमा, आगामी आ.व. २०८२/८३ का लागि अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका १० वटा आयोजनाहरूमा वार्षिकरूपमा जम्मा रु. ६८.८ अर्ब विनियोजन हुन आवश्यक देखिएको छ । यसका लागि आ. व. २०८१/८२ को विनियोजित रकम रु. ४५.८ अर्बमा थप विनियोजनको सम्भाव्य रकम रु. ३०.१ अर्ब (चित्र ४.२ अनुसार) लाई उल्लेखित प्राथमिकताका आयोजनाहरूमा थप गर्दा जम्मा रु. ७५.९ अर्बको सीमासम्म विनियोजन गर्न सकिने प्रष्ट आधार देखिन्छ । आगामी वर्षहरूमा समेत सम्पूर्ण आयोजनाहरूको अवस्था विश्लेषण गरी वार्षिक रूपमा पुनःप्राथमिकीकरण गर्दै जानु आवश्यक रहेको छ ।

४.४ सडक पूर्वाधार क्षेत्रका आयोजना तथा कार्यक्रमको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण

सडक यातायात क्षेत्रमा हाल कार्यान्वयनमा रहेका ४९ वटा आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको अवस्था पुनरावलोकन गर्दा केही कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूले बहुआयोजना समेटेको र केही एकल आयोजनाको स्वरूपमा रहेको पाइयो । यी आयोजनाहरूमा अधिकांश आयोजनाहरूमा विभिन्न समस्या हुँदा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न विविध कठिनाई रहेको देखिन्छ । कतिपय आयोजनामा कार्यान्वयनमा सुस्तता रहेको तथा भौतिक र वित्तीय प्रगतिमा समेत सामन्जस्यता कायम हुन नसकेको एवम् वार्षिक विनियोजनमा कुशलता घट्दै गएको पाइन्छ । त्यसैले आयोजनालाई न्यूनतम आवश्यक रकम विनियोजन र सम्भावनाको आधारमा थप विनियोजन गर्नको लागि आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण अत्यावश्यक देखिन्छ । सो अनुरूप सडक आयोजनाहरूको बजेट उपशीर्षक र प्रत्येक सडक आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

(क) आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण

१. पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार आयोजनाहरूको विश्लेषण गर्न जम्मा ४९ वटा बजेट उपशीर्षकका कार्यक्रम तथा आयोजनालाई समावेश गरिएको छ । प्राविधिक कुल प्राप्तांक अनुसार ५ वटा आयोजना उच्च र ४४ वटा आयोजना मध्यम प्राथमिकता श्रेणीमा रहेका छन् । त्यस्तै प्राविधिक र

नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तांक अनुसार ३३ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना उच्च र १६ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् । यसको विस्तृत विवरण तालिका ४.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४.५ पहिलो मापदण्ड अनुसार आयोजनाको प्राथमिकीकरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको नाम	प्राविधिक प्राप्तांक	प्राविधिक प्राथमिकता	नीतिगत प्राप्तांक	कुल प्राप्तांक	आयोजनाको प्राथमिकता
३३७०११३९ नागदुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	६८	उच्च	२०	८८	उच्च
३३७०११६७ क्षेत्रीय व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	६८	उच्च	२०	८८	उच्च
३३७०११७१ काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड	६७	उच्च	२०	८७	उच्च
३३७०११७५ केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)	६७	उच्च	२०	८७	उच्च
३३७०११३४ चक्रपथ विस्तार आयोजना	६५	उच्च	२०	८५	उच्च
३३७०११०७ दमक-चिसापानी सडक	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०१११५ सुर्खेत- दैलेख बजार- महाबुलेक- गाल्जे भात्तडी, रतडा- नागम- गमगढी- नाक्चेलाम्ना सडक	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०११७७ राप्ती लोकमार्ग	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०११०८ मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०११०९ गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०११११ सडक सुधार आयोजना	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०११४० सासेक सडक सुधार आयोजना	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०११४५ सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०११७८ पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आबद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	६४	मध्यम	२०	८४	उच्च
३३७०११२७ चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा-लोथर-मलेखु)	६३	मध्यम	२०	८३	उच्च
३३७०११४१ मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	६३	मध्यम	२०	८३	उच्च
३३७०११४४ साँघुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	६३	मध्यम	२०	८३	उच्च
३३७०११७६ निर्वाचन क्षेत्र रणनीतिक सडक	६३	मध्यम	२०	८३	उच्च
३३७०११०३ महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला-टिडकर)	६३	मध्यम	२०	८३	उच्च
३३७०११७३ सूर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	६१	मध्यम	२०	८१	उच्च
३३७०११०१ सगरमाथा राजमार्ग (गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	६१	मध्यम	२०	८१	उच्च
३३७०११७० सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	६१	मध्यम	२०	८१	उच्च
३३७०१०१७ प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	६०	मध्यम	२०	८०	उच्च
३३७०१०१९ बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	६०	मध्यम	२०	८०	उच्च
३३७०११०६ ककरहवा- रुद्रपुर- सालझण्डी-सन्धिखर्क- ढोरपाटन सडक	६०	मध्यम	२०	८०	उच्च

कार्यक्रम तथा आयोजनाको नाम	प्राविधिक प्राप्तांक	प्राविधिक प्राथमिकता	नीतिगत प्राप्तांक	कुल प्राप्तांक	आयोजनाको प्राथमिकता
३३७०१११२ ११ किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	६०	मध्यम	२०	८०	उच्च
३३७०१११३ शहिद मार्ग (घोराही- नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउँ- थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	६०	मध्यम	२०	८०	उच्च
३३७०१११६ भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	६०	मध्यम	२०	८०	उच्च
३३७०११६८ सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	६०	मध्यम	२०	८०	उच्च
३३७०११७४ चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)	६०	मध्यम	२०	८०	उच्च
३३७०१११९ बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	५९	मध्यम	२०	७९	मध्यम
३३७०१०१८ अरूण कोरिडोर	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११२३ रणनैतिक सडक पुलहरूको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११३८ राजमार्ग स्तरोन्नती तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११४२ स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी- खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११०४ कान्ति राजपथ	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११२० काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११२१ डुम्रे- बेशीशहर- चामे -मनाङ सडक	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११२५ महाकाली पुल निर्माण आयोजना	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११२६ सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११३० औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक मार्ग) विस्तार आयोजना	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११३२ रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११३६ सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११७२ मिर्चैया कटारी घुर्मी	५७	मध्यम	२०	७७	मध्यम
३३७०११६९ बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	५१	मध्यम	२०	७१	मध्यम
३३७०११२२ स्थानीय सडक पुल निर्माण	४८	मध्यम	२०	६८	मध्यम

पुनश्च: नीतिगत प्राप्तांकको भार २० अंक रहेको र माथिको मूल्यांकनमा अधिकतम २० अंक प्रदान गरिएको छ ।

२. दोस्रो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्नताको लागि आवश्यक समय र भौतिक प्रगति बमोजिम आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरिएको छ । आ.व. २०८१/८२ को विनियोजित बजेटलाई आधारमा हालसम्मको खर्च र बाँकी खर्चले सम्पन्न हुन लाग्ने समय अवधिलाई भौतिक प्रगतिसँगको तादात्म्यता विश्लेषण गर्दा ४९ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनामध्ये ३७ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना अति उच्च, ४ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना उच्च, १ वटा आयोजना मध्यम र बाँकी ७ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना न्यून प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ । माथि तालिका ४.५ अनुसार पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरणमा उच्च प्राथमिकतामा रहेका सबै आयोजनाहरू यस मापदण्डमा समेत उच्च प्राथमिकतामा रहेका छन् ।

तालिका ४.६ दोस्रो मापदण्ड बमोजिमको कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण

(आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा आधारित)

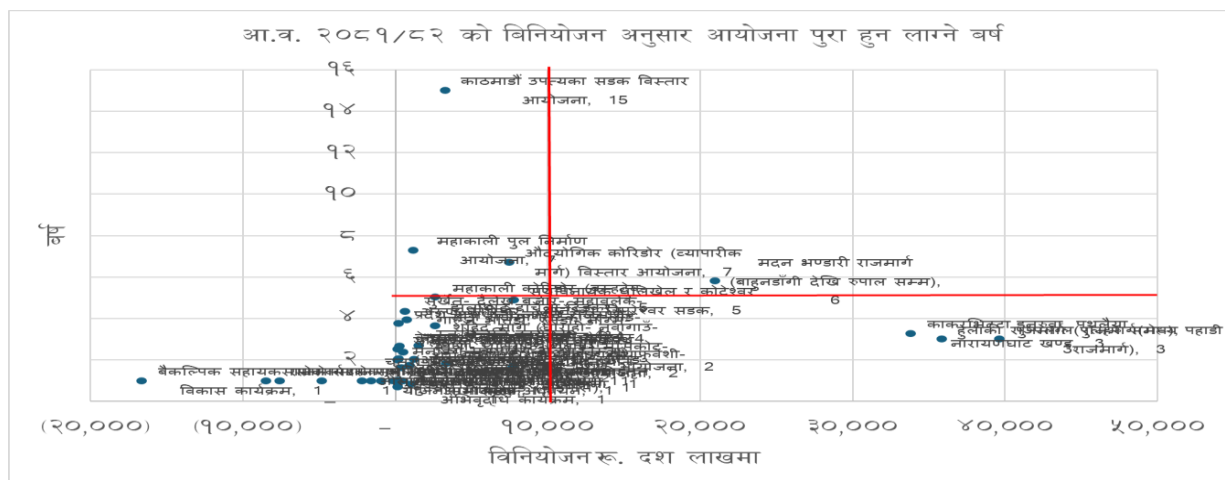
आयोजनाको नाम	विनियोजन अनुसार आयोजना पुरा गर्न लाग्ने वर्ष	५० प्रतिशत थप विनियोजन अनुसार आयोजना पुरा गर्न लाग्ने वर्ष	प्राथमिकता क्रम	भौतिक प्रगति अनुसार प्राथमिकता क्रम
बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	०.७	०.४	अति उच्च	अति उच्च
सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	०.८	०.५	अति उच्च	अति उच्च
बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	१	०.६	अति उच्च	अति उच्च
चक्रपथ विस्तार आयोजना	१	१	अति उच्च	अति उच्च
सासेक सडक सुधार आयोजना	१	१	अति उच्च	अति उच्च
सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	१	१	अति उच्च	अति उच्च
क्षेत्रीय व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	१	१	अति उच्च	अति उच्च
सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	१	१	अति उच्च	अति उच्च
बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	१	१	अति उच्च	अति उच्च
सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	१	१	अति उच्च	अति उच्च
मिचैया कटारी घुर्मी	१	१	अति उच्च	अति उच्च
चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)	१	१	अति उच्च	अति उच्च
पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आबद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	१	१	अति उच्च	अति उच्च
मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	१	२	अति उच्च	अति उच्च
कान्ति राजपथ	१	१	अति उच्च	अति उच्च
दमक-चिसापानी सडक	२	१	अति उच्च	अति उच्च
सडक सुधार आयोजना	२	१	अति उच्च	अति उच्च
भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	२	१	अति उच्च	अति उच्च
गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	२	१	अति उच्च	अति उच्च
राप्ती लोकमार्ग	२	१	अति उच्च	अति उच्च
स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी- खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	२	१	अति उच्च	अति उच्च
११किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	२	२	अति उच्च	अति उच्च
साँघुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	२.५	१.७	अति उच्च	अति उच्च
केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)	३	२	अति उच्च	अति उच्च
शहिद मार्ग (घोराही- नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउँ- थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	३	२	अति उच्च	अति उच्च
डुम्रे- बेशीशहर- चामे -मनाङ सडक	३	२	अति उच्च	अति उच्च
नागढुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	३	२	अति उच्च	अति उच्च
काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड	३	२	अति उच्च	अति उच्च
सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	४	२	अति उच्च	उच्च

आयोजनाको नाम	विनियोजन अनुसार आयोजना पुरा गर्न लाग्ने वर्ष	५० प्रतिशत थप विनियोजन अनुसार आयोजना पुरा गर्न लाग्ने वर्ष	प्राथमिकता क्रम	भौतिक प्रगति अनुसार प्राथमिकता क्रम
प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	४	३	अति उच्च	उच्च
सुर्खेत- दैलेख बजार- महाबुलेक- गाल्जे भात्तडी, रतडा- नाम- गमगढी- नाक्वेलाम्ना सडक	४	३	अति उच्च	अति उच्च
मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	४	३	अति उच्च	अति उच्च
अरूण कोरिडोर	४	३	अति उच्च	अति उच्च
सुर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	४	३	अति उच्च	अति उच्च
महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला-टिडकर)	५	३	उच्च	अति उच्च
औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक मार्ग) विस्तार आयोजना	७	४	उच्च	उच्च
सगरमाथा राजमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	७	५	उच्च	उच्च
महाकाली पुल निर्माण आयोजना	७	५	उच्च	अति उच्च
रणनैतिक सडक पुलहरूको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	८	६	मध्यम	उच्च
राजमार्ग स्तरोन्नति तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	१४	१२	न्यून	न्यून
काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	१५	१०	मध्यम	न्यून
कक्रहवा- रुद्रपुर- सालझण्डी-सन्धिखर्क- ढोरपाटन सडक	२०५	१३६	न्यून	मध्यम
रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	२४२	१६१	न्यून	न्यून
स्थानीय सडक पुल निर्माण	३२०	२१३	न्यून	न्यून
निर्वाचन क्षेत्र रणनैतिक सडक	६६३	४४२	न्यून	न्यून
चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा-लोथर-मलेखु)	७२२	४८१	न्यून	न्यून

ग) समग्र विश्लेषण

माथिका दुई मापदण्डमा उल्लेखित तथ्यलाई मिसाएर हेर्दा तालिका ४.६ मा अति उच्च श्रेणीमा परेका सबै कार्यक्रम तथा आयोजनालाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी यी बजेट उपशीर्षक अन्तर्गतका सम्पूर्ण उच्च प्राथमिकतामा रहेका ३७ वटा पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

चित्र ४.१६: बजेट उपशीर्षक अनुसार पूर्वाधार आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकता चतुर्भुज

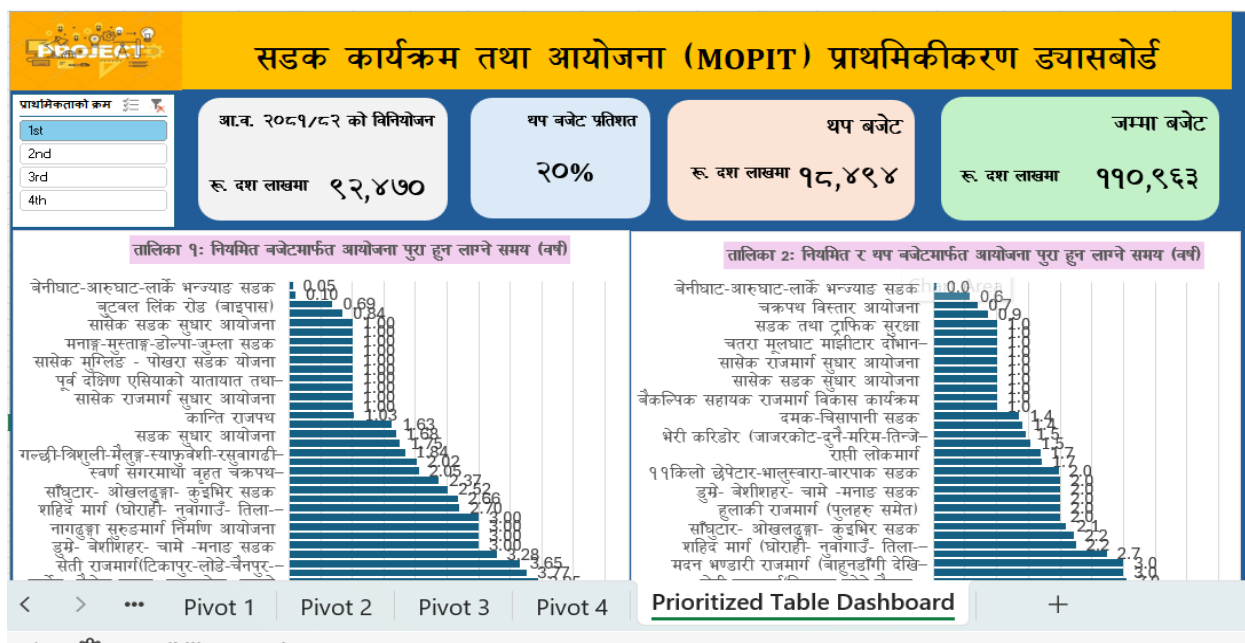

अति उच्च र उच्च प्राथमिकतामा परेका सडक कार्यक्रम तथा आयोजनालाई आवश्यक बजेट विनियोजना पश्चात् मध्यम प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई बजेट व्यवस्थापन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ । यसरी नै न्यून प्राथमिकताका सडक आयोजनालाई पनि क्रमशः सम्पन्न गर्ने रणनीति लिनुपर्ने देखिन्छ ।

घ) लगानीको अनुमान

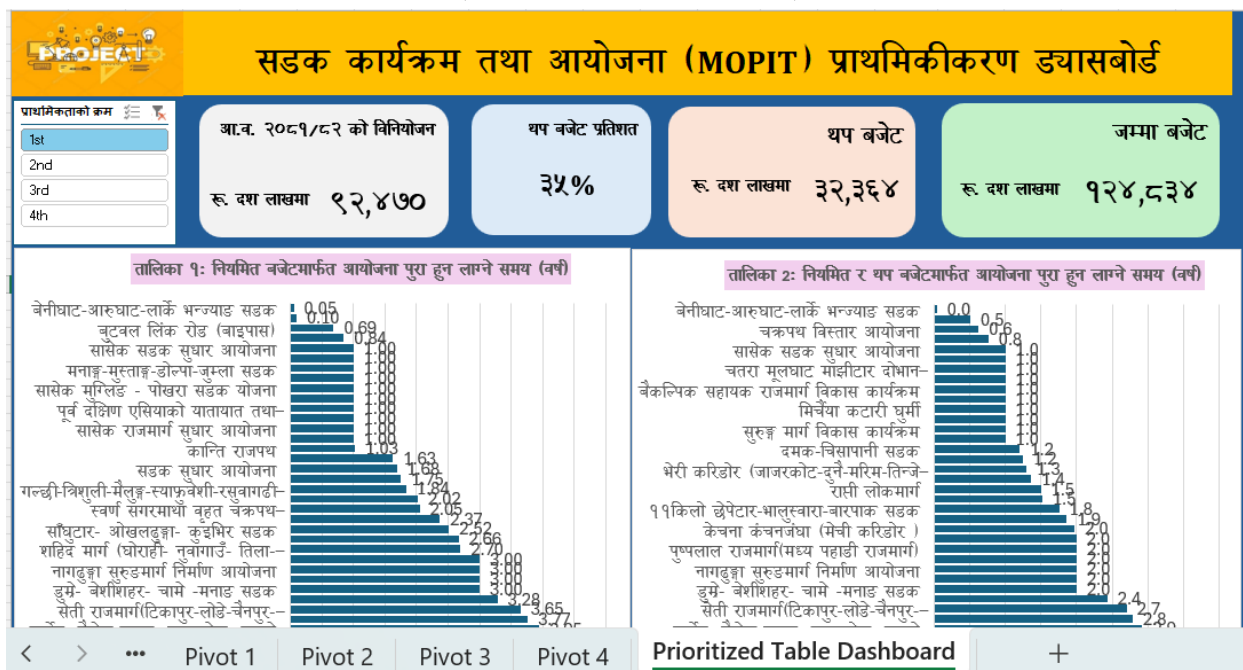
समग्र विश्लेषणमा उल्लेख भए अनुसार अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजना सम्पन्न हुन लाग्ने समय (वर्ष), थप लगानीले पार्ने प्रभाव र आवश्यक लगानीको विस्तृत विवरण चित्र नं. ४.१६, ४.१७ र ४.१८ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस विश्लेषण अनुसार ३७ वटा पहिलो (अति उच्च) प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. ९२.४ अर्ब) मा २० प्रतिशत थप (रु. १८.५ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ११०.९ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.१६. उच्च तथा अति उच्च प्राथमिकताका ३७ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

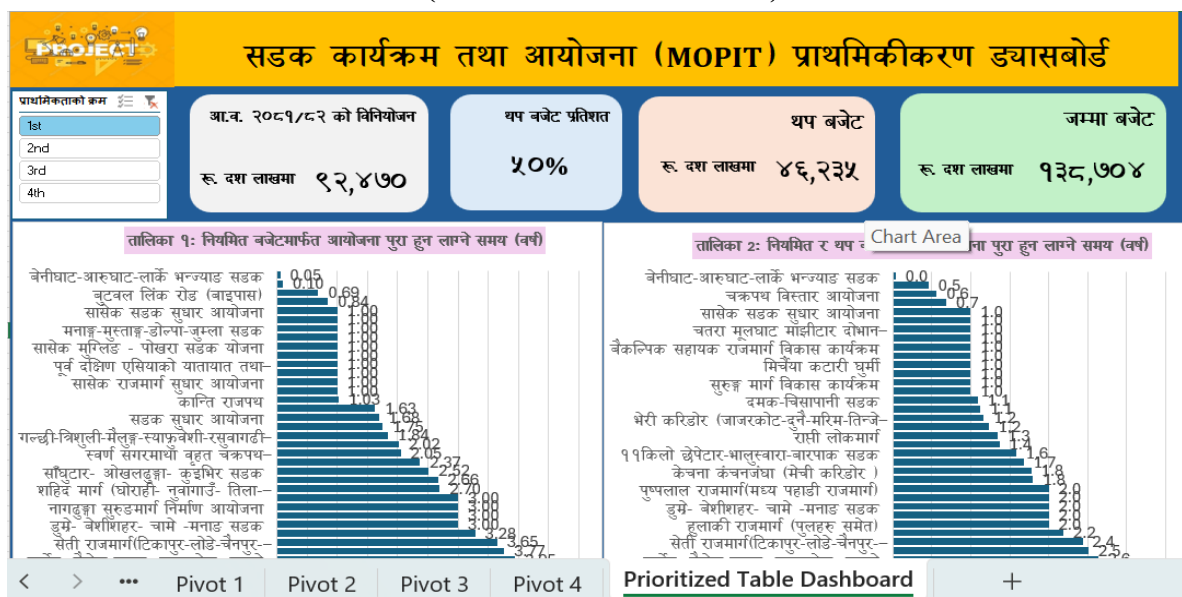
अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. ९२.४ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. ३२.३ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. १२४.८ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.१७. अति उच्च प्राथमिकताका ३७ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन सहित)

अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (₹. ९२.४ अर्ब) मा ५० प्रतिशत थप (₹. ४६.२ अर्ब) गरेमा जम्मा ₹. १३८.७ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.१८. अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाको लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

उल्लिखित अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूको अतिरिक्त राज्यको नीतिगत प्राथमिकता तथा यस विश्लेषणको उच्च प्राथमिकतामा परेका अन्य आयोजना तथा कार्यक्रमलाई क्रमशः सम्पन्न गर्दै आवश्यक रकम विनियोजन हुनुपर्ने देखिन्छ ।

माथि उल्लिखित ३७ वटा प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको लागि तलको तालिका ४.७ मा उल्लेख भएअनुसार रकम वार्षिकरूपमा थप विनियोजन हुनुपर्ने देखिन्छ । सो अनुसार वार्षिकरूपमा यी आयोजनाका लागि चालु आर्थिक वर्षको विनियोजनमा ५० प्रतिशत रकम थप गर्दा कुल रु. १,३८.७ अर्ब वार्षिक विनियोजन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका ४.७ अति उच्च प्राथमिकताका सडक आयोजनाको लागि आवश्यक विनियोजन (रु. करोडमा)

आयोजनाको नाम	प्राथमिकता क्रम	आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
			२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	अति उच्च	३७.२	४४.७	५०.२	५५.८
सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	अति उच्च	६६.५	७९.७	८९.७	९९.७
बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	अति उच्च	१८.०	२१.६	२४.३	२७.०
चक्रपथ विस्तार आयोजना	अति उच्च	१,२५.२	१,५०.३	१,६९.०	१,८७.८
सासेक सडक सुधार आयोजना	अति उच्च	६,४०.४	७,६८.५	८,६४.६	९,६०.६
सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	अति उच्च	६,३४.४	७,६१.३	८,५६.४	९,५१.६
क्षेत्रीय ब्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	अति उच्च	१०,००.५	१२,००.६	१३,५०.७	१५,००.७
सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	अति उच्च	१,१६.९	१,४०.२	१,५७.८	१,७५.३
बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	अति उच्च	१०,६२.५	१२,७५.०	१४,३४.३	१५,९३.७
सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	अति उच्च	६,३९.३	७,६७.२	८,६३.१	९,५९.०
मिर्चैया कटारी घुर्मी	अति उच्च	६१.५	७३.८	८३.१	९२.३
चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)	अति उच्च	१,१०.०	१,३२.०	१,४८.५	१,६४.९
पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आबद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	अति उच्च	५,२६.७	६,३२.०	७,११.०	७,९०.०
मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	अति उच्च	४.०	४.८	५.४	६.०
कान्ति राजपथ	अति उच्च	२१.१	२५.३	२८.५	३१.६
दमक-चिसापानी सडक	अति उच्च	२२.१	२६.५	२९.८	३३.२
सडक सुधार आयोजना	अति उच्च	४,५६.३	५,४७.६	६,१६.०	६,८४.५
भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	अति उच्च	५२.६	६३.१	७१.०	७८.९
गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	अति उच्च	१,८०.४	२,१६.५	२,४३.५	२,७०.६
राप्ती लोकमार्ग	अति उच्च	६०.०	७२.०	८१.०	९०.०
स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी- खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	अति उच्च	९.१	१०.९	१२.३	१३.७
११ किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	अति उच्च	२१.२	२५.५	२८.७	३१.९
साँघुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	अति उच्च	६.०	७.२	८.१	९.०
केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)	अति उच्च	१०.८	१३.०	१४.६	१६.२
शहिद मार्ग (घोराही- नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउँ- थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	अति उच्च	५६.७	६८.१	७६.६	८५.१

आयोजनाको नाम	प्राथमिकता क्रम	आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
			२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
डुम्रे- बेशीशहर- चामे -मनाङ सडक	अति उच्च	५१.४	६१.७	६९.४	७७.१
नागदुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	अति उच्च	४,५९.८	५,५९.७	६,२०.७	६,८९.७
पुष्पलाल राजमार्ग(मध्य पहाडी राजमार्ग)	अति उच्च	३,६८.६	४,४२.३	४,९७.६	५,५२.९
हुलाकी राजमार्ग (पुलहरू समेत)	अति उच्च	४,०३.९	४,८४.७	५,४५.२	६,०५.८
काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड	अति उच्च	१०,३०.९	१२,३७.०	१३,९१.७	१५,४६.३
सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	अति उच्च	७२.०	८६.४	९७.२	१,०८.०
प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	अति उच्च	६.०	७.२	८.१	९.०
सुर्खेत- दैलेख बजार- महावुलेक- गाल्जे भातडी, रतडा-नाम- गमगढी- नाक्वेलाम्ना सडक	अति उच्च	१९.३	२३.२	२६.१	२९.०
उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	अति उच्च	३,६१.८	४,३४.१	४,८८.४	५,४२.६
मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	अति उच्च	३,६०.०	४,३१.९	४,८५.९	५,३९.९
अरुण कोरिडोर	अति उच्च	१५.०	१८.०	२०.३	२२.५
सुर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	अति उच्च	१,५९.१	१,९०.९	२,१४.७	२,३८.६
जम्मा		९२४७.०	११०९६.३	१२४८३.४	१३८७०.४

निष्कर्षमा, आगामी आ.व. का लागि अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ३७ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा थप सहित वार्षिकरूपमा जम्मा रु. १३८.७ अर्ब विनियोजन हुन आवश्यक देखिएको छ । यसका लागि आ. व. २०८१/८२ को विनियोजित रकम रु. ११४.८ अर्बबाट प्राथमिकतामा नपरेका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको रकम रु. २३ अर्ब (११४.८-९२) लाई उच्च प्राथमिकतामा परेका ३७ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा लैजादा यी कार्यक्रमहरूमा ५० प्रतिशत थप रकम (रु. २३ अर्ब) विनियोजन गर्न सकिने आधार देखिन्छ ।

ड. सडक उप-आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण

सडक विभाग अन्तर्गत जम्मा २११० वटा उप-आयोजनाहरू संचालित रहेको देखिन्छ । पहिलो मापदण्ड अनुसार सडक आयोजनाहरूको विश्लेषण गर्न यी सबै उप-आयोजनालाई समावेश गरिएको छ । सो अनुसार प्राविधिक प्राथमिकता भित्र १३५ वटा आयोजना उच्च, १९५८ वटा आयोजना मध्यम र ८ वटा न्यून श्रेणीमा रहेका छन् । नौ वटा आयोजनाको आवश्यक विवरण प्राप्त हुन नसकेको हुँदा समावेश गरिएको छैन । त्यस्तै प्राविधिक र नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तांक अनुसार ७२६ वटा सडक उप-आयोजना उच्च र १३८२ वटा उप-आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् भने २ वटा आयोजनाको जानकारी उपलब्ध नभएको हुँदा विश्लेषण गरिएको छैन ।

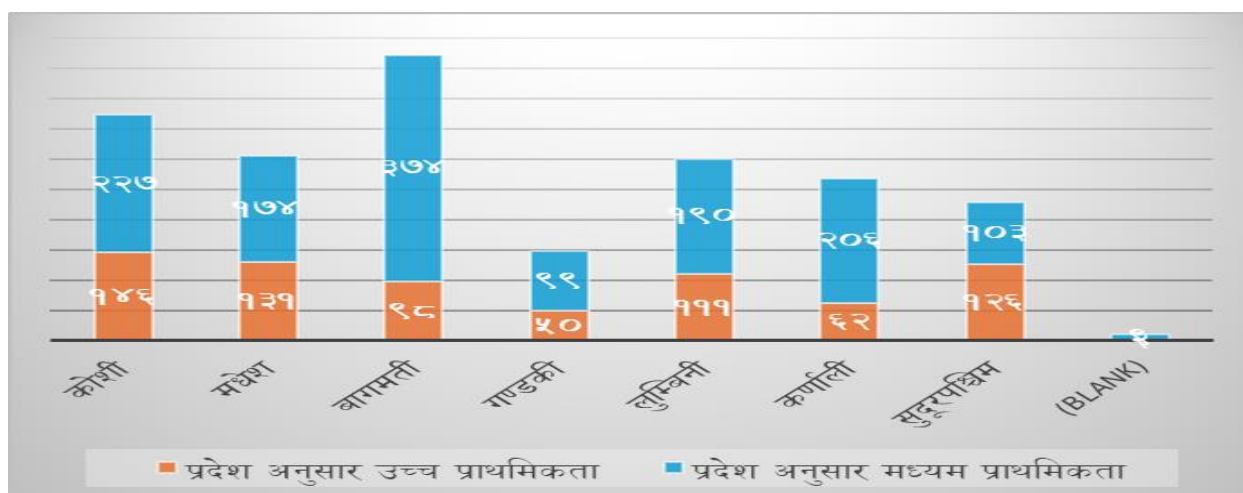
यी सबै उप-आयोजनाहरूको यथार्थ अवस्था जानकारी हुनको लागि गहिरो विश्लेषण हुन आवश्यक छ । आयोजनाहरूलाई सरसर्ती हेर्दा अधिकांश आयोजनाहरू विभिन्न कारणले कार्य अवरोधका कारण आशातित प्रगति हुन नसकेको अवस्था रहेको पाइन्छ । यस अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै सडक आयोजनाहरूको अवस्था विश्लेषण गरी प्राथमिकीकरण गरिएको छ । विशेषगरी अधुरा वा समस्याग्रस्त सडक आयोजनालाई विश्लेषण गरी आगामी बजेटमा समावेश गर्ने वा बजेट विनियोजन नगर्ने खालका निर्णय गर्न यस प्राथमिकीकरणले सहयोग पुर्याउने अपेक्षा छ ।

उप-आयोजनाहरूको प्रदेशगत प्राथमिकीकरण

आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरी उच्च र मध्यम प्राथमिकतामा परेका आयोजनाको वितरण हेर्दा कोशी र बागमती प्रदेशमा सडक आयोजनाको संख्या बढी देखिन्छ भने कर्णाली र सुदूरपश्चिममा आयोजनाको संख्या कोशी र बागमतीको तुलनामा कम रहेको देखिन्छ । यसमा पनि

आयोजनाहरूलाई पहिलो आधारित प्राथमिकीकरण अनुसार विश्लेषण गर्दा उच्च प्राथमिकतामा परेका आयोजनाको संख्या कोशी प्रदेशमा उच्च रहेको छ । बागमती प्रदेशमा रहेका धेरै आयोजनाहरूको अवस्था कमजोर वा मध्यम प्राथमिकता अर्थात् अधिक सुप्ततामा रहेको देखिन्छ ।

चित्र ४.१९. सडक आयोजनाहरूको प्रदेशगत विवरण

४.५ खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण

खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा हाल कार्यान्वयनमा रहेका कार्यक्रम तथा आयोजना मध्ये विवरण उपलब्ध भएका १४९ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अवस्था पुनरावलोकन तथा विश्लेषण गर्दा अधिकांश आयोजनाहरूमा अधिकांश आयोजनाहरूमा विभिन्न समस्या हुँदा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न विविध कठिनाई रहेको देखिन्छ । कतिपय आयोजनामा कार्यान्वयनमा सुस्तता रहेको तथा भौतिक र वित्तीय प्रगतिमा समेत सामान्यतया कायम हुन नसकेको एवम् वार्षिक विनियोजनमा कुशलता घट्दै गएको पाइन्छ । त्यसैले आयोजनालाई न्यूनतम आवश्यक रकम विनियोजन र सम्भावनाको आधारमा थप विनियोजन गर्नको लागि आयोजनाको प्राथमिकीकरण अत्यावश्यक देखिन्छ । सो अनुरूप यी कार्यक्रम तथा आयोजनाको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

(क) आयोजनाको प्राथमिकीकरण

१. पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार आयोजनाहरूको विश्लेषण गर्न जम्मा १४७ वटा आयोजनालाई समावेश गरिएको छ । सबै मापदण्डबाट प्राप्त कुल अंक अनुसार प्राविधिक प्राथमिकता भित्र १४० वटा आयोजना उच्च र ७ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् । त्यस्तै प्राविधिक र नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तांक अनुसार ७८ वटा आयोजना उच्च र ६९ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् । यसको विस्तृत विवरण तालिका ४.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२. दोस्रो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्नताको लागि आवश्यक समय र भौतिक प्रगति बमोजिम आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरिएको छ । १४९ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनामध्ये ७७ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना अति उच्च, २९ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना उच्च, ७ वटा आयोजना मध्यम र बाँकी ३१ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना न्यून प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ । पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरणमा उच्च प्राथमिकतामा रहेका सबै कार्यक्रम तथा आयोजना यस मापदण्डमा समेत उच्च प्राथमिकतामा रहेका छन् ।

तालिका ४.८ आयोजनाको प्राथमिकीकरण
(आ.व. २०८०/८१ को विनियोजनमा आधारित)

आयोजनाको नाम	पहिलो प्राविधिक मापदण्ड अनुसारको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
बुढानिलकण्ठ सहलगानी खा.पा. तथा स.आ	उच्च	उच्च	अति उच्च
धादिङ्ग वेशी सहलगानी खा.पा. तथा स.स. आ.	उच्च	उच्च	अति उच्च
सल्यानटार सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तुलसीपुर सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	उच्च	अति उच्च
सुन्दरबजार सहलगानी खा.पा. तथा स.आ.	उच्च	उच्च	अति उच्च
पातिचौर सहलगानी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
कञ्चनरुप शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
भोजपुर कभधभचबनभ म्भ्भत्क् आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
झुम्का शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सप्तकोशी शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
पाँचखाल शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
चरिकोट कभधभचबनभ म्भ्भत्क् आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
दधिकोट शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
डाँछी भद्रबास शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
पूर्णागिरी शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
गोरुसिँह्रे शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
भटकेपाटी छिक्नु ढल निर्माण कार्य	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
हरिसिद्धि ढल व्यवस्थापन परियोजनाको लागि ढल प्रशोधन प्लान्टको पुनर्स्थापना	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
मनकामना बजार ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना, शहिद लखन गा.पा. ३, गोरखा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बारपाक ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना, बारपाक सुलिकोट गा.पा. १-२, गोरखा	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
पुनर्वास न. पा. IBRD ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना (कंचनपुर)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
दमक न.पा. ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बिदुर ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
त्रिशुली बजार ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सिदिन याङ्नाम खा.पा.आ. फिदिम, न.पा. पाँचथर	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
वलने हांगुम वृहत खा.पा.आ., (पाँचथर)	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
तमोर कोरिडोरका सुख्खाग्रस्त क्षेत्र खा.पा.यो. (थोक्लुङ्गा)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सिम्ले जलजले खा.पा.आ. फेदाप गा.पा. १, ३ तेह्रथुम	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
नेचा वेतधारि र वतासे खा.पा.योजना सल्यान गा.पा वडा नं ३, ४ र ५ (सोलुखुम्बु)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
साव्सुखोला विजयखर्क बसेरी लिफ्ट खा.पा.आ. चिसंखुगढी गा.पा.ओखलढुङ्गा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
चिसंखुगढी बृहत खानेपानी आयोजना, सिद्धीचरण न.पा. (ओखलढुङ्गा)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बेलडाँगा खा पा आ दमक २, ३, ४ झापा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
अर्जुनधारा वृहत खा.पा.आ. झापा	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च

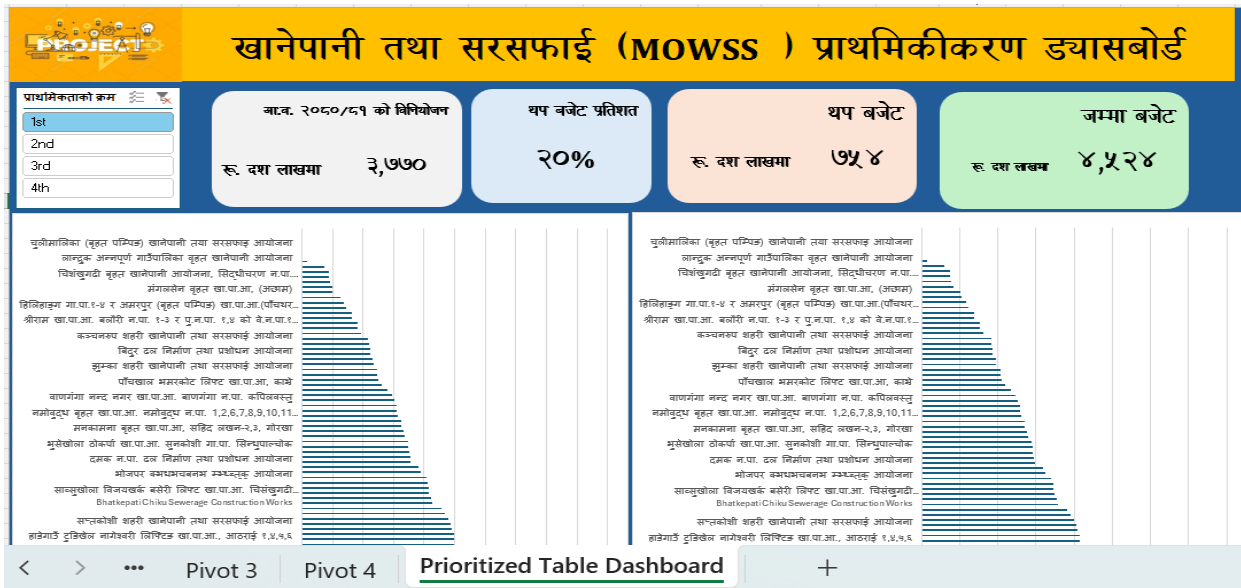
आयोजनाको नाम	पहिलो प्राविधिक मापदण्ड अनुसारको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
सिद्धिखोला वाहुनडाँगी एकिकृत खा.पा.आ. मेचिनगर न.पा. १,२,३ र ४ झापा	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
रङ्गेली खानेपानी आयोजना, रङ्गेली नगरपालिका वडा नं १,२,३,५,६,८ र ९ (मोरङ्ग)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
गाईघाट खा.पा.आ. त्रियुगा न.पा. ७ र १६ उदयपुर	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
डाबरटोल नैनपुर टोल खा.पा.आ. धनगढी माई न.पा. ११,१३ (सिराहा)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
गौशाला खा.पा.आ. गौशाला न.पा. १,४,७,८,९,१०,११ र १२ महोत्तरी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तिल्पुङ खा.पा.आ. लिखु तामाकोशी गा.पा.७ (रामेछाप)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
भिमान वेथान चौकि खा.पा.आ. कमलामाई न.पा. ८,९,१० (सिन्धुली)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मरिन खा.पा.आ. मरिन गा.पा.६,७ सिन्धुली	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मुलखोला थाक्रे तसर्पु वृहत खा.पा.आ. धादिङ्ग	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
माडी न. पा खा.पा.आ.	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
कुमरी वृहत खा.पा.आ. बेलकोटगढी, नुवाकोट न. पा., नुवाकोट	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
भुसेखोला ठोकर्पा खा.पा.आ. सुनकोशी गा.पा. सिन्धुपाल्चोक	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
पाँचखाल भमरकोट लिफ्ट खा.पा.आ. काभ्रे	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
नमोवुद्ध वृहत खा.पा.आ. नमोवुद्ध न.पा. १,२,६,७,८,९,१०,११ (काभ्रे)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
काशीखण्ड वृहत खा. पा. आ. ९ काशीखण्ड १ देउभुजे ३ बासखर्क र १० पुरानागाँउ समेत	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मकैसिङ ताड्लेचोक गबरटार वृहत खा.पा.आ. गण्डकी गा.पा.१,२ गोरखा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मनकामना वृहत खा.पा.आ. सहिद लखन-२,३, गोरखा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
वाणगंगा नन्द नगर खा.पा.आ. बाणगंगा न.पा. कपिलवस्तु	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सुनवल खा.पा.तथा सरसफाई आयोजना सुनवल न.पा. नवलपरासी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मनाउ खा.पा.आ. गेरुवा गा.पा.६ बर्दिया	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
सिमिकोट खा पा आ.हुम्ला	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मालिका बैक तल्लो ढुंगेश्वर दुल्लु लिफ्टिङ खा पा आ, दैलेख	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
श्रीराम खा.पा.आ. बलौरी न.पा. १-३ र पु.न.पा. १,४ को.वे.न.पा.१ मटैया (कञ्चनपुर)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मंगलसेन वृहत खा.पा.आ. (अछाम)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बयलपाटा लिफ्टिङ खा.पा.आ (अछाम)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
कन्याम पंचकन्या खानेपानी आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
हिलिहाङ्ग गा.पा.१-४ र अमरपुर (बृहत पम्पिङ) खा.पा.आ.(पाँचथर जिल्ला अन्तर्गत पर्ने आयोजना)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
आम्तेक श्यामशिला भैसीपाखा खा.पा.आ.	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
हाडेगाउँ टुडिखेल नागेश्वरी लिफ्टिङ खा.पा.आ., आठराई १,४,५,६	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
हलेसी क्षेत्र खोटाङ (वृहत पम्पिङ) खा.पा.यो Contract २	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
हलेसी क्षेत्र खोटाङ (वृहत पम्पिङ) खा.पा.यो Contract ३	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
सुनकोशी खानेपानी आयोजना package १	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
बर्दिबास खानेपानी आयोजना	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
रामेछाप (बृहत पम्पिङ) खा.पा.यो	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो प्राविधिक मापदण्ड अनुसारको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
रामेछाप (बृहत पम्पिङ) खा.पा.यो	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
राकाथमु खानेपानी आयोजना	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
नाङ्गोडाँडा (बृहत पम्पिङ) खा.पा.आ.	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
लान्द्रुक अन्नपूर्ण गाउँपालिका वृहत खानेपानी आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
रेसुङ्गा खानेपानी आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तानसेन-कालिगण्डकि वृहत पम्पिङ खानेपानी सरसफाइ आयोजना	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
चुलीमालिका (बृहत पम्पिङ) खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बुढानिलकण्ठ खड्कागाउँ सहलगानी खा.पा.आ. तथा स.स. आयोजना	मध्यम	उच्च	उच्च
जुटपानी सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	मध्यम	उच्च
अमृतपुर सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	मध्यम	उच्च	उच्च
उर्लावारी वृहत सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	उच्च	उच्च
बड्डीचौर सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	मध्यम	उच्च
तिलोत्तमा सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	उच्च	उच्च
चैनपुर सात मुहाने सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	मध्यम	उच्च	उच्च
भादगाँउ सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	मध्यम	उच्च
खैरैनीटार सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	उच्च	उच्च
झिकुचा महालक्ष्मी ढल व्यवस्थापन आयोजना, ललितपुर	मध्यम	उच्च	उच्च
वेलौरी ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना (कंचनपुर)	उच्च	उच्च	उच्च
मैदाने जम्बुडाँडा फुडलिङ न.पा. बृहत खा.पा.आ. ताप्लेजुङ्ग	मध्यम	उच्च	उच्च
छथर जोरपाटी वृहत खा.पा.आ. छथर जोरपाटी गा.पा. १-७ (धनकुटा)	मध्यम	उच्च	उच्च
मेवादोभान सात्सुकालिका देविस्थान लिफ्टीड खा.पा.आ.	उच्च	उच्च	उच्च
दिप्रुङ लिफ्टिङ्ग खा.पा.आ. दिप्रुङ गा.पा.४ वतासे खोटाङ्ग	उच्च	उच्च	उच्च
सुनकोशी लिफ्टिङ्ग खानेपानी योजना (उदयपुर)	उच्च	उच्च	उच्च
मन्थली पम्पिङ्ग खा.पा.आ. मन्थली न.पा. ७,८,९, रामेछाप	मध्यम	उच्च	उच्च
रिचोकटार मलेखु वृहत खा.पा.आ.	मध्यम	अति उच्च	उच्च
पंचपुरि नपा १,२,३ सालकोट बृहत खा पा आ, सुर्खेत	उच्च	उच्च	उच्च
चौरजहारी ६,७,८,९ खा.पा.आ.	उच्च	उच्च	उच्च
महालक्ष्मी वृहत लिफ्ट खा.पा.आ., चैनपुर-११	मध्यम	उच्च	उच्च
हलेसी क्षेत्र खोटाङ (वृहत पम्पिङ) खा.पा.यो Contract १	उच्च	उच्च	उच्च
हरेँ टुनीबोटे डूडेखोला बृहत पंपिङ खानेपानी आयोजना, सिन्धुपाल्चोक	मध्यम	अति उच्च	उच्च
भकुण्डवेशी खनालथोक काक्सी दाप्चा क्षेत्र बृहत खानेपानी आयोजना काभ्रे	मध्यम	उच्च	उच्च
मण्डन देवपुर खानेपानी आयोजना	मध्यम	उच्च	उच्च
फुजेल (बृहत पम्पिङ) खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना, गण्डकी गा.पा.३,४	उच्च	उच्च	उच्च
बर्तुङ खा.पा.आ., पाल्पा	उच्च	उच्च	उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो प्राविधिक मापदण्ड अनुसारको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
छत्रकोट (बृहत पम्पिङ) खानेपानी आयोजना	मध्यम	अति उच्च	उच्च
हाडेखोला चिदिका बृहत पम्पिङ खा.पा.आ	मध्यम	अति उच्च	उच्च
धौलिगाड (बृहत पम्पिङ) खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना (Package १)	मध्यम	अति उच्च	उच्च
धौलिगाड (बृहत पम्पिङ) खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना (package २)	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सरूकोट बृहत खा पा आ	मध्यम	अति उच्च	उच्च
माथिल्लो डुङ्गेश्वर लोहोरेखोला वैक दुल्लु लिफ्टिङ खा.पा.आ	मध्यम	उच्च	उच्च
भेरीगंगा छिन्चु खानेपानी आयोजना	मध्यम	उच्च	उच्च
काकडभिट्टा सहलगानी आ.,	उच्च	न्यून	मध्यम
मेचीनगर सहलगानी खा.पा.तथा स.आ	उच्च	न्यून	मध्यम
बाग्लुङ्गनगर सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	न्यून	मध्यम
देवदह सहलगानी खा.पा. तथा स.आ.	उच्च	न्यून	मध्यम
पिठुवा सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	मध्यम	उच्च	मध्यम
लेटाङ्ग ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना	उच्च	न्यून	मध्यम
घोराही खा.पा.आ. घोराही उ.प.म.न.पा. ७,८,९ दाङ्ग	मध्यम	मध्यम	मध्यम
सानेभेरी खोला लिफ्ट खानेपानी आयोजना, मु.न.पा वडा नं ६ (रुकुम पश्चिम)	उच्च	न्यून	मध्यम
महावु वृहत खानेपानी आयोजना (दैलेख)	उच्च	न्यून	मध्यम
पवेरा खानेपानी आयोजना, कैलाली	उच्च	न्यून	मध्यम
बेलुङ सल्यानकोट कार्कीगाउँ खानेपानी आयोजना, त्रिपुरासुनरी गा.पा.वडा नं. ४ धादिङ्ग	उच्च	मध्यम	मध्यम
सुभाङ (बृहत पम्पिङ) खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना(पाँचथर जिल्ला अन्तर्गत पर्ने आयोजना)	उच्च	मध्यम	मध्यम
शारदा नगरपालिका खानेपानी आयोजना	मध्यम	मध्यम	मध्यम
भैमाल गोठार खा.पा.आ	मध्यम	न्यून	न्यून
गोलदुङ्गा सहलगानी खा.पा.तथा स.आ	मध्यम	न्यून	न्यून
बेलझुण्डी सहलगानी खा.पा. तथा स. आ	उच्च	न्यून	न्यून
घोराही सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	उच्च	न्यून	न्यून
भुल्के पाख्रिवास सहलगानी खा.पा.तथा स.आ	मध्यम	न्यून	न्यून
लम्की चुहा सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	मध्यम	न्यून	न्यून
पुनर्वास न. पा. Town bazar ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना (कंचनपुर)	मध्यम	न्यून	न्यून
छिलिङ्ग खोला जोर आहाल लिफ्टीङ्ग खानेपानी आयोजना हतुवागढी गा.पा. ३,४ (भोजपुर)	मध्यम	न्यून	न्यून
चन्द्रपुर न.पा. ८ सन्तपुर, बतौना, बर्णझुला, बसन्तपुर हुँदै बस्तीपुरसम्म रौतहट	मध्यम	न्यून	न्यून
निर्मल वस्ती खा.पा.आ. ठोरी गा.पा.४ (पर्सा)	मध्यम	न्यून	न्यून
पालूङ्ग वृहत खा.पा. आ., थाहा न.पा. वडा नं. १,२,३,४ (मकवानपुर)	मध्यम	न्यून	न्यून
अग्यौली खा.पा.आ. कावासोती न.पा. नवलपुर	मध्यम	न्यून	न्यून
बृहत घोप्टेखोला खा पा आ, म्याग्दी	मध्यम	न्यून	न्यून
सिद्धकुमाख खा.पा.आ. सल्यान	मध्यम	न्यून	न्यून

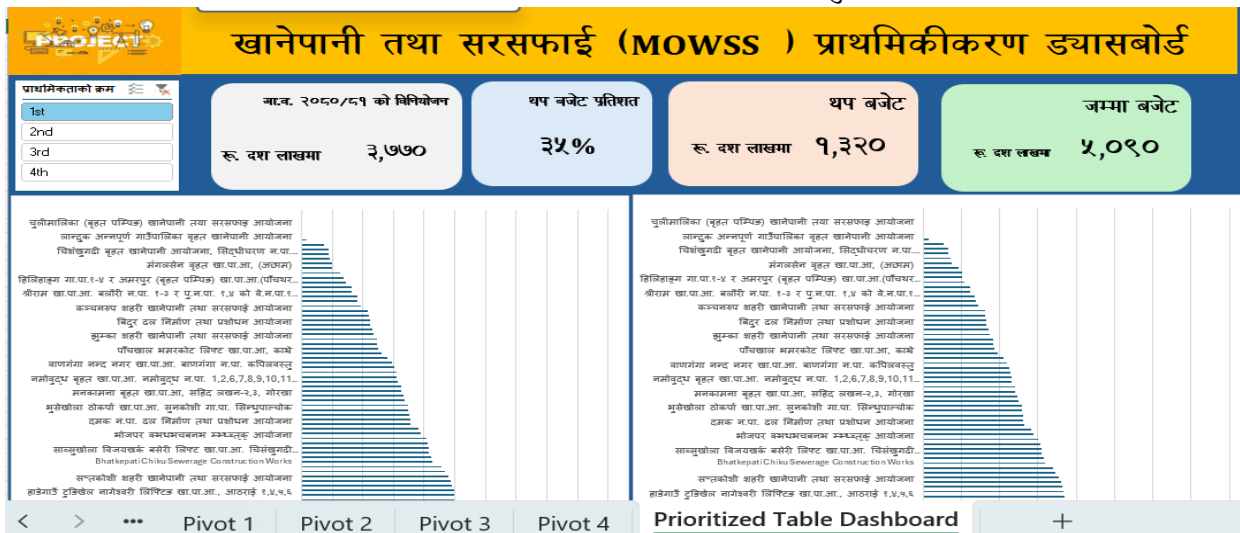
सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ३.७७ अर्ब) मा २० प्रतिशत थप (रु. ०.७५ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ४.५२ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.२१ अति उच्च प्राथमिकताका ८० वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ३.७७ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. १.३२ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ५.०९ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

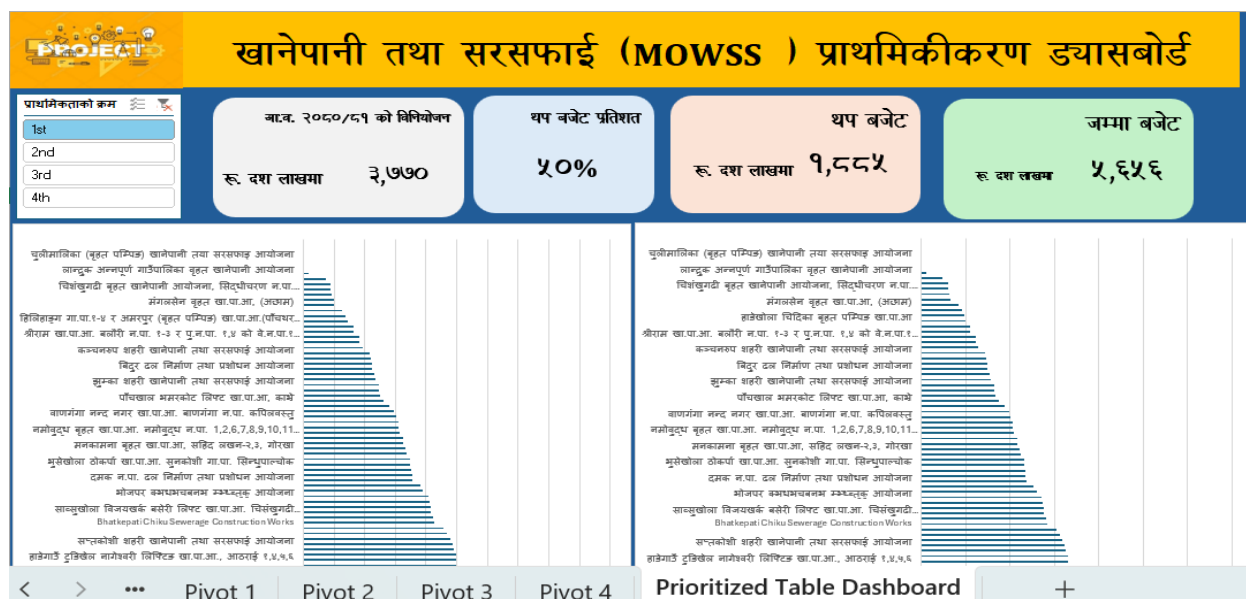
चित्र ४.२२. अति उच्च प्राथमिकताका ८० वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन

सहित) eady Accessibility: Investigate

अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ३.७७ अर्ब) मा ५० प्रतिशत थप (रु. १.८८ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ५.६५ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.२३ अति उच्च प्राथमिकताका ८० वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

उल्लिखित अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूको अतिरिक्त राज्यको नीतिगत प्राथमिकतामा रहेका एवम् यस विश्लेषणको उच्च प्राथमिकतामा परेका अन्य आयोजना तथा कार्यक्रमलाई क्रमशः सम्पन्न गर्दै आवश्यक रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ ।

माथि उल्लिखित ८० वटा प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको तलको तालिका ४.९ मा उल्लेख भएअनुसार रकम वार्षिकरूपमा थप विनियोजन हुनुपर्ने देखिन्छ । सो अनुसार वार्षिकरूपमा यी आयोजनाका लागि चालु आर्थिक वर्षको विनियोजनमा ५० प्रतिशत थप गर्दा कुल रु. ५.६५ अर्ब वार्षिक विनियोजन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका ४.९ अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूका लागि आवश्यक विनियोजन (रु करोडमा)

आयोजनाको नाम	आ.व.२०८०/८१ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
		२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
बुढानिलकण्ठ सहलगानी खा.पा.तथा स.आ	२८	३३	३७	४१
सल्यानटार सहलगानी खा.पा. तथा स. आ.	५५	६६	७४	८३
पातिचौर सहलगानी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	१०	१२	१४	१५
कञ्चनरूप शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	१५०	१८०	२०३	२२५
भोजपुर आयोजना	१२८	१५४	१७३	१९२
झुम्का शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	१५०	१८०	२०३	२२५
सप्तकोशी शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	१३०	१५६	१७६	१९५
पाँचखाल शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	२५०	३००	३३८	३७५
चरिकोट आयोजना	१४०	१६८	१८९	२१०
दधिकोट शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	१४०	१६८	१८९	२१०
डाँछौं भद्रबास शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	३०६	३६७	४१३	४५८
पूर्णागिरी शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	१००	१२०	१३५	१५०
गोरुसिंहेर शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	४६	५५	६२	६९
भटकेपाटी छिक्नु ढल निर्माण कार्य	२०	२४	२७	३०

आयोजनाको नाम	आ.व.२०८०/८१ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
		२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
हरिसिद्धि ढल व्यवस्थापन परियोजनाको लागि ढल प्रशोधन प्लान्टको पुनर्स्थापना	२०	२४	२७	३०
मनकामना बजार ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना, शहिद लखन गा.पा.३, गोरखा	३	४	४	५
बारपाक ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना, बारपाक सुलिकोट गा.पा.१-२, गोरखा	१००	१२०	१३५	१५०
पुनर्वास न. पा. IBRD ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना (कंचनपुर)	५०	६०	६८	७५
दमक न.पा. ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना	९०	१०८	१२२	१३५
बिदुर ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना	११०	१३२	१४९	१६५
त्रिशुली बजार ढल निर्माण तथा प्रशोधन आयोजना	४८	५७	६५	७२
सिदिन याङनाम खा.पा.आ. फिदिम, न.पा. पाँचथर	३०	३६	४१	४५
वलने हांगुम वृहत खा.पा.आ., (पाँचथर)	३५	४२	४७	५३
तमोर कोरिडोरका सुखवाग्रस्त क्षेत्र खा.पा.यो. (थोक्लुङ्गा)	१५	१८	२०	२३
सिम्ले जलजले खा.पा.आ. फेदाप गा.पा. १,३ तेह्रथुम	३०	३६	४१	४५
नेचा वेतधारि र वतासे खा.पा.योजना सल्यान गा.पा वडा नं ३,४ र ५ (सोलुखुम्बु)	३०	३६	४१	४५
साव्सुखोला विजयखर्क बसेरी लिफ्ट खा.पा.आ. चिसंखुगढी गा.पा.ओखलढुङ्गा	३०	३६	४१	४५
चिसंखुगढी बृहत खानेपानी आयोजना, सिद्धीचरण न.पा. (ओखलढुङ्गा)	३०	३६	४१	४५
बेलडाँगी खा पा आ दमक २,३,४ झापा	२६	३१	३५	३९
अर्जुनधारा वृहत खा.पा.आ. झापा	१५	१८	२०	२३
सिद्धिखोला वाहुनडाँगी एकिकृत खा.पा.आ. मेचिनगर न.पा. १,२,३ र ४ झापा	२०	२४	२७	३०
रङ्गेली खानेपानी आयोजना, रङ्गेली नगरपालिका वडा नं १,२,३,५,६,८ र ९ (मोरङ्ग)	२६	३१	३५	३९
गाईघाट खा.पा.आ. त्रियुगा न.पा. ७ र १६ उदयपुर	३३	३९	४४	४९
डाबरटोल नैनपुर टोल खा.पा.आ. धनगढी माई न.पा. १,२,१३ (सिराहा)	१५	१८	२०	२३
गौशाला खा.पा.आ. गौशाला न.पा. १,४,७,८,९,१०,११ र १२ महोत्तरी	१५	१८	२०	२३
तिल्पुङ खा.पा.आ. लिखु तामाकोशी गा.पा.७ (रामेछाप)	३५	४२	४७	५३
भिमान वेथान चौकि खा.पा.आ. कमलामाई न.पा. ८,९,१० (सिन्धुली)	२८	३३	३७	४१
मरिन खा.पा.आ. मरिन गा.पा. ६,७ सिन्धुली	२५	३०	३४	३८
मुलखोला थाक्रे तर्सु वृहत खा.पा.आ. धादिङ्ग	३०	३६	४१	४५
रिचोकटार मलेखु वृहत खा.पा.आ.	३०	३६	४१	४५
माडी न.पा. खा.पा.आ.	१०	१२	१४	१५
कुमरी वृहत खा.पा.आ. बेलकोटगढी, नुवाकोट न. पा., नुवाकोट	६	७	८	९
भुसेखोला ठोकर्पा खा.पा.आ. सुनकोशी गा.पा. सिन्धुपाल्चोक	२५	३०	३४	३८
पाँचखाल भमरकोट लिफ्ट खा.पा.आ. काभ्रे	१०	१२	१४	१५
नमोवुद्ध बृहत खा.पा.आ. नमोवुद्ध न.पा. १,२,६,७,८,९,१०,११ (काभ्रे)	४०	४८	५४	६०
काशीखण्ड वृहत खा. पा. आ. ९ काशीखण्ड १ देउभुजे ३ बासखर्क र १० पुरानागाँउ समेत	३०	३६	४१	४५
मकैसिङ ताङ्लेचोक गबरटार वृहत खा.पा.आ. गण्डकी गा.पा.१,२ गोरखा	२०	२४	२७	३०
मनकामना बृहत खा.पा.आ. सहिद लखन-२,३, गोरखा	२०	२४	२७	३०
वाणगंगा नन्द नगर खा.पा.आ. बाणगंगा न.पा. कपिलवस्तु	३५	४२	४७	५३
सुनवल खा.पा.तथा सरसफाई आयोजना सुनवल न.पा. नवलपरासी	४०	४८	५४	६०

आयोजनाको नाम	आ.व.२०८०/८१ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
		२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
मनाउ खा.पा.आ. गेरुवा गा.पा.६ बर्दिया	२५	३०	३४	३८
सिमिकोट खा पा आ,हुम्ला	३०	३६	४१	४५
मालिका बैक तल्लो डुंगेश्वर दुल्लु लिफ्टिङ खा पा आ, दैलेख	२०	२४	२७	३०
श्रीराम खा.पा.आ. बलौरी न.पा. १-३ र पु.न.पा. १,४ को वे.न.पा.१ मटैया (कञ्चनपुर)	३३	४०	४५	५०
मंगलसेन बृहत खा.पा.आ, (अछाम)	२८	३३	३७	४१
बयलपाटा लिफ्टिङ खा.पा.आ (अछाम)	२०	२४	२७	३०
कन्याम पंचकन्या खानेपानी आयोजना	६०	७२	८१	९०
हिलिहाङ्ग गा.पा.१-४ र अमरपुर (बृहत पम्पिङ) खा.पा.आ.(पाँचथर जिल्ला अन्तर्गत पर्ने आयोजना)	६०	७२	८१	९०
आम्तेक श्यामशिला भैसीपाखा खा.पा.आ.	२०	२४	२७	३०
हाडेगाउँ टुडिखेल नागेश्वरी लिफ्टिङ खा.पा.आ., आठराई १,४,५,६	२०	२४	२७	३०
हेलेसी क्षेत्र खोटाङ (बृहत पम्पिङ) खा.पा.यो Contract २	—	—	—	—
हेलेसी क्षेत्र खोटाङ (बृहत पम्पिङ) खा.पा.यो Contract ३	—	—	—	—
सुनकोशी खानेपानी आयोजना package १	८०	९६	१०८	१२०
बर्दिबास खानेपानी आयोजना	३०	३६	४१	४५
रामेछाप (बृहत पम्पिङ) खा.पा.यो	३९	४७	५३	५९
रामेछाप (बृहत पम्पिङ) खा.पा.यो	—	—	—	—
राकाथमु खानेपानी आयोजना	२०	२४	२७	३०
नाङ्गेडाँडा (बृहत पम्पिङ) खा.पा.आ.	८०	९६	१०८	१२०
हर्से टुनीबोटे डूडेखोला बृहत पंपिङ खानेपानी आयोजना, सिन्धुपाल्चोक	१०	१२	१४	१५
लान्द्रुक अन्नपूर्ण गाउँपालिका बृहत खानेपानी आयोजना	६०	७२	८१	९०
रेसुङ्गा खानेपानी आयोजना	३०	३६	४१	४५
तानसेन-कालिगण्डकि बृहत पम्पिङ खानेपानी सरसफाइ आयोजना	५	६	७	८
छत्रकोट (बृहत पम्पिङ) खानेपानी आयोजना	३०	३६	४१	४५
हाडेखोला चिदिका बृहत पम्पिङ खा.पा.आ	९०	१०८	१२२	१३५
चुलीमालिका (बृहत पम्पिङ) खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना	५	६	७	८
धौलिगाड (बृहत पम्पिङ) खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना(Package १)	१२०	१४४	१६२	१८०
धौलिगाड (बृहत पम्पिङ) खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना(package २)	—	—	—	—
सरूकोट बृहत खा पा आ	३	४	४	५
कुलोवाँध जलाशययुक्त खानेपानी आयोजना	५	६	७	८
सन्दकपुर बृहत खानेपानी आयोजना	३०	३६	४१	४५

निष्कर्षमा, आगामी आ.व. २०८२/८३ का लागि अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ८० वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा थप रकम सहित वार्षिकरूपमा जम्मा रु. ५.६५ अर्ब विनियोजन हुन आवश्यक देखिएको छ । यसका लागि आ. व. २०८१/८२ को विनियोजित रकम रु. ३.७७ अर्बबाट प्राथमिकतामा नपरेका (तेस्रो र चौथो श्रेणी) आयोजनाहरूको रकमलाई उच्च प्राथमिकतामा परेका आयोजनाहरूमा लैजादा यी कार्यक्रमहरूमा ५० प्रतिशत थप रकम विनियोजन गर्न सकिने आधार देखिन्छ ।

४.६ सहरी विकास अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण

सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग र स्थानीय पूर्वाधार विकास विभाग अन्तर्गतका हाल कार्यान्वयनमा रहेका कार्यक्रम तथा आयोजनामा विभिन्न समस्या हुँदा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न विविध कठिनाई रहेको देखिन्छ। विशेषगरी कतिपय आयोजना लामो समयसम्म कार्यान्वयनमा सुस्तता रहेको तथा भौतिक र वित्तीय प्रगतिमा समेत सामान्यस्यता कायम हुन नसकेको एवम् वार्षिक विनियोजनमा कुशलता घट्दै गएको पाइन्छ। सम्पन्न हुने चरणमा रहेका आयोजनालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी सन्तुलित विनियोजन कायम गर्न लगानीको प्रतिफल छिटो प्राप्त हुन्छ। त्यसैले आयोजनामा न्यूनतम आवश्यक रकम तथा र स्रोत उपलब्धताको आधारमा थप विनियोजन गर्नको लागि कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण अत्यावश्यक देखिन्छ। तसर्थ यी क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको पुनःप्राथमिकीकरण गरी विनियोजन कुशलता तथा कार्यान्वयन दक्षता हासिल गर्न वित्तीय अवस्था तथा प्रवृत्तिको विश्लेषण महत्वपूर्ण हुन्छ।

(क) आयोजनाको प्राथमिकीकरण

१. पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार स्थानीय पूर्वाधार विकास विभागका २२२ वटा आयोजनाहरूको विश्लेषण गरिएको छ। प्राविधिक प्राथमिकता बमोजिम २४ वटा आयोजना उच्च र १९५ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा र ३ वटा आयोजना न्यून श्रेणीमा रहेका छन्। त्यस्तै प्राविधिक र नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तांक बमोजिम ८९ वटा आयोजना उच्च र १३३ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् (तालिका ४.१०)।

यस मापदण्ड अनुसार शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग अन्तर्गतका १२४ वटा आयोजनाहरूको विश्लेषण समावेश गरिएको छ। प्राविधिक प्राथमिकता बमोजिम ५० वटा आयोजना उच्च र ७४ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन्। त्यस्तै प्राविधिक र नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तांक अनुसार ९३ वटा आयोजना उच्च र ३१ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् (तालिका ४.११)।

२. दोस्रो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्नताको लागि आवश्यक समय र भौतिक प्रगति बमोजिम आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरिएको छ। यसमा आ.व. २०८१/८२ को विनियोजित बजेटलाई आधार लिइएको छ। स्थानीय पूर्वाधार विकास विभागका २२२ वटा आयोजनाको हाल सम्मको खर्च र बाँकी खर्च तथा सम्पन्न हुन लाग्ने समय अवधिलाई भौतिक प्रगतिसँगको तादात्म्यता विश्लेषण गर्दा ४५ वटा आयोजना अति उच्च, ३१ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना उच्च, १० वटा आयोजना मध्यम र बाँकी १३६ वटा आयोजना न्यून प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ (तालिका ४.१०)।

त्यस्तै, शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागका १२३ वटा आयोजनाहरू यस विश्लेषणमा समावेश गरिएको छ। यस विश्लेषणमा ६२ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना अति उच्च, ५३ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना उच्च, ४ वटा आयोजना मध्यम र बाँकी ४ वटा आयोजना न्यून प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ (तालिका ४.११)।

तालिका ४.१० स्थानीय पूर्वाधार विकास विभागका आयोजनाको प्राथमिकीकरण
(आ.व. २०८०/८१ को विनियोजनमा आधारित)

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
अर्लाङकोट - दासीकोट टीबी मुसिकोट-९, गुल्मी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
शिसुवारी खोला ट्रेल ब्रिज, सुरुङ्गा १, सप्तरी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मराहा खोला ट्रेल ब्रिज, सोनमा गा.पा. महोत्तरी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मझेरीघाट झो पु मस्टा गा पा ७ रीलुनदी बझाङ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जनकपुर घोडाघोडी रजना सितगंगा नदी कैलाली	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
आखलफाँट गणेशपुर वनरा नदी झोपु कृष्णपुर न पा २ कञ्चनपुर	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सुनियानदी मेलौली ८ बैतडी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
खार ठूलोखोला बढीकेदार २ डोटी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
गेरुका खोला पुल, चन्द्रनगर, सर्लाही	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
डुम्रे-चकल्दी-कुसुम खोला-बुढा खाल्सी सैतोला त्रिवेणी सडक पल्पको स्तरोन्नति	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
छिन्दुखोला हिमाली गा पा २ र ४,	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मदारदेखी लम्दिगोठ पश्चिम सडक पुल, सिरहा २१, सिरहा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
कर्णाली नदी मझनी खोला गुराँश गा पा र खुसानी बारी अछाम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
देउरा रेगम झो.पु., थालारा गापा देउरा र केदारस्यु गापा १ रेगम जोड्ने	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मदारदेखी लगीगोठ रोड सुखचैना बुढाँउ पुर्ब पुल, सिरहा १५, सिरहा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
खाउरिबाड धार्डीरिबोट मराड खोला झो पु, मराडखोला, धौलागिरी ६, म्याग्दी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मुना दर झो.पु., धवलागिरी गापा ३	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बाँकेखोला ट्रेल ब्रिज, हरिपुरवा नपा, सर्लाही	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.७८० खानदिमे बजार-हप्पुखोला-भालुखोप-वाँकेटार-खेवांग ट्याम्फु हुँदै याम्फुदिन सडक ,ताप्लेजुङ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.७२८ मादी न पा को मंगलबारे-मुलखर्क हुदै ओखरबोटे सम्म २० किमि सडक स्तरोन्नति	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
थल्ही खोला पुल, महागढीमाई, बारे	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.८६७ चुहन डाडा मुङ्गसारी थोक्लुङ्ग ज्यामिरे औसीडाडा सडक, तेहथुम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.१३० तेहथुम जिल्लाको सिधुवा नसिवोटे - जाल्पादेवी प्रा. वि. - सरस्वति मा. वि. - हमरजुङ चारकुने - पन्चकन्या - मुङ्गे आहाल - नविन शिक्षा सदन - ओख्रे - रामनवमी - मछिन्द्र मा. वि. सडक छथर, धनकुटा – तेहथुम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.८६४ फाकफोकथुम गा पा इलामको आमचोक - फुएतप्ला - शिंघ मा वि आमचोक- कैदले-नवमी-मिक्लाजुंग गा पा हुलाक पाँचथर सडक	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.१२९ तेहथुम जिल्लाको गुफापोखरी - श्री जुङ - पोकलावुङ - सिमरा सडक कालोपत्रे	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
देउली देखि बडीकेदार गा पा को कार्यालय जाने बाटो कापडी गाउमा झो पु, डोटी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.८६६ मेची मार्ग- सिन्देल गाउँ- चार आली वाङ्गे पुल वटा सहिद मार्ग, झापा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.१३१ तेहथुम जिल्लाको इवा थापाचोक मौला डाँडा, खुर्पा थोक, फुगुवा निधुरादीन सडक स्तरोन्नति, आठराई ३ र ४, तेहथुम – ताप्लेजुङ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.१.७१२ जिल्ला सोलुखुम्बु, पासांग लम्हु गा पा,निम दोर्जे शेर्पा सडक (थाम डाँडा -पैया - सुर्के -चौरी खर्क खण्ड सडक निर्माण)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बाँके खोलाल पुल, हरिपुरवा ४, सर्लाही	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
छयालटुङ झो पु उत्तरगंगा ढोरपाटन ६, बाग्लुङ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जुम्लीखोला मोटेरेवल पूल जैमिनी नगरपालिका १ , बाग्लुङ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
कुमले खोला पुल, तीन खोला देवी मोटर मार्ग, शुक्लागण्डकी, तनहुँ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
अगुवाखोला , पैयु गा.पा. , महाशिला १, पर्वत	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
आदिखोला कटुवाघार निबुबाखर्क गल्याङ नगरपालिका २ र ४ जोड्ने मोटेरेवल पूल स्याङ्गाजा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
लक्ष्मी बजार घरजे झो.पु., मिदिम खोला, मध्यनेपाल ६ र ७ जोड्ने	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बाँगे खोला पुल, अमर शान्ती मोटर मार्गमा, शुक्लागण्डकी, तनहुँ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
हर्पन खोला लौरिक चापाकोट सडक खण्ड, पोखरा म.न.पा २३-२४,कास्की	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जनकपथ मोटेरेवल पुल, बुटवल-१३, रुपन्देही	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
लहस्या दुल्ला झो पु दुहुँ गा पा २ र ५ दार्चुला, सुनियानदी मेलौली ८ बैतडी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.८.५२ कृष्णखोला ठेटनाबस्ती दन्तकाली गौरिगंज झापा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
सुक्ती काडा नदी झो पु घोडाघोडी न पा-३ वगुलिया कैलाली,	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.८.३८ बिन्दुली बाध झो पु बिरिङ्ग अर्जुनधारा न पा १ टेकमान रङ्गाला, बुधशान्ति गा पा २ बिन्दुली बाध २ झापा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तपोवन चौलानी नदी मोटेबल पुल मार्मा गा.पा ४ र २ दार्चुला	मध्यम	उच्च	उच्च
Katahi Khola Bridge, Brahampuri-४, Sarlahi	मध्यम	उच्च	उच्च
११.४.८.३ मावा पिपलचोक उर्लाबारी १ दमक ३	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
लमजुङ मर्स्याङ्गदी गा.पा. अन्तर्गत रोप्लेखोलामा मोटेबल पुल निर्माण योजना	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
उनाङ्गाढ खप्तडछन्ना सिरमाण्डु बझाङ	मध्यम	उच्च	उच्च
जुम्दी खोला मोटेबल पुल सातेवती ५, ६ गुल्मी	मध्यम	उच्च	उच्च
घटमुना नदी , गौमुल गाउँपालिका-६, बाजुरा	उच्च	उच्च	उच्च
जिबछी खोला पुल, भङ्गाहा ९, महोत्तरी	उच्च	उच्च	उच्च
मुसिवरखोला मोटेबल पुल सितगंगा नगरपालिका- १३ बंगाई, अर्घाखाँची	उच्च	उच्च	उच्च
झिमखोला पुल, हरिपुर, सर्लाही	मध्यम	मध्यम	उच्च
सेरोघाट, निस्दी-७ पाल्पा	मध्यम	मध्यम	उच्च
देबदह नगरपालिका-३ हातीडाँडादेखि देबदह-२ भविष्य निर्माण मा.बी. क्षयरोग, रुपन्देही	उच्च	न्यून	उच्च
सिस्नेखोला मोटेबल पुल, गुल्मी दरबार-२ भुजुङ र वीरबास-४ भटेचौर, गुल्मी	उच्च	उच्च	उच्च
नौघाट झरुवा पारुवा क्षय, मुसिकोट ३ देखि ७, गुल्मी	उच्च	न्यून	उच्च
चैतेकाफल क्षयरोग, सुनचहरी-३, चैतेकाफलदेखि सुनचहरी-३, भेडागोठ	उच्च	न्यून	उच्च
पाटीचौर - मैदान लप्सीबोट सडक	उच्च	न्यून	उच्च
Pauda Khola Trail Bridge, Kanchanrup-६, Saptari	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.१.४७ भेडेटार -महाभारत-आहाले- बराहक्षेत्र सडक	उच्च	न्यून	उच्च
होपरीगाड मोटेबल पुल, नौगाड ३ र ४, दार्चुला (श्रोत सहमति प्राप्त भई एसै आ.व. मा ठेक्का खुलेको)	उच्च	न्यून	उच्च
शेरीभैसे मोटेबल पुल मार्मा गा.पा., दार्चुला	मध्यम	न्यून	मध्यम
चौकीबगड मोटेबल पुल अपिहिमाल गा.पा. दार्चुला	उच्च	न्यून	उच्च
गनगडे खोला सडक पुल गोदावारी १२ , कैलाली	मध्यम	न्यून	मध्यम
११.४.८.९३५ सोयाक निरुपुक झो पु, इलाम-११ र माई न पा -९ गुनमुने जोडने	उच्च	न्यून	उच्च
११.४.१.४९ दिक्तेल -खानी डाँडा -रेमिटार सडक (क्रमागत सडक आयोजना)	मध्यम	न्यून	मध्यम
कामधेनु-पन्चकन्या मयलपानिबगर बेलकोटगढी १०, १२ हुँदै बिदुर ५ जोड्ने सडक, नुवाकोट	उच्च	न्यून	उच्च
जलजले चनौटे गहते बाडारे सम्खुरे हुँदै कोल्फुटार सडक पिच बेलकोट, नुवाकोट	मध्यम	न्यून	मध्यम
जनज्ञान मा.वि., महेन्द्र मा.वि., बेलासपुर, ढिकुरेपुल सडक, नुवाकोट	मध्यम	न्यून	मध्यम
कोल्फुटार दुई पिपल पन्चासे हुँदै झ्याङ्गली सडक कालोपत्रे	मध्यम	न्यून	मध्यम
थाक्रे गा पा - १ सिम्ले एकले फाट-कुचुली भन्ज्यांग- वाई गाउँ फलामे खोल्सा हुँदै कोइली खर्क सडक निर्माण	मध्यम	न्यून	मध्यम
बाहुनबेसी - बोहोरी चौतारो - साठीया उर्लिनी सडक, नुवाकोट	मध्यम	न्यून	मध्यम
वालेफी ढाडे यांग्लाकोट विसिगार बुद्धपार्क हुँदै ऊ पार्क सडक, सिन्धुपाल्चोक	मध्यम	न्यून	मध्यम
थाना वजार पुल - पलाङ्ग- फेदीगाउँ- चिसापानी चल्ती सडक, थाहा न पा, मकवानपुर	मध्यम	न्यून	मध्यम
क.न.पा.-१२ (कमलामाई न.पा. १२) सिक्रेस्थित जिर्घाखोला पक्की पुल, सिन्धुली	उच्च	न्यून	न्यून

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
बेटारी खोला पुल, भरतपुर महानगरपालिका-२५, चितवन	मध्यम	न्यून	न्यून
चितवन जिल्ला खैरहनी नगरपालिका-२, चैनपुर टोल र हंसेश्वर टोल सिमानाको चिउरी सानो खोला मोटेरेवल पुल	मध्यम	न्यून	न्यून
१) जेम्स स्कूल धापाखेल खोलामा पक्कि पुल निर्माण, ललितपुर २) प्रताप जाँके खोला डाँडा गाँउ पुल शंखरपुर न.पा., काठमाडौं	मध्यम	न्यून	न्यून
हाँडीखोला पाँचपोखरी ६ र ७ सिन्धुपाल्चोक	मध्यम	न्यून	न्यून
मोर्क - शिवालय-टाटा-थला सडक स्तरोन्नती	मध्यम	न्यून	न्यून
मोर्क स्यापी खनेटा सडक स्तरोन्नती शिवालय १ जाजरकोट	मध्यम	न्यून	न्यून
खहरे- मनकोट-खोलागाउँ-साक्चाखोला नायलि सडक स्तरउन्नती चौरजहारी पश्चिम रुकुम	उच्च	न्यून	न्यून
सोलावाङ्ग – छिङ्ग – स्यापु – राडी – जाजरकोट सडक कालोपत्रे (मुख्य राजमार्गहरू कर्णाली, मध्यपहाडी, भेरी कोरिडोर, राप्ती , रत्न राजमार्गसँग जोडिने प्रमुख सहायक मार्ग तथा सडकहरूको स्तरोन्नति)	मध्यम	न्यून	न्यून
राप्ती राजमार्ग जोड्ने सल्यान रोरेचौर – खाली – पुतलीवाँस – कुमाख (मुख्य राजमार्गहरू कर्णाली, मध्यपहाडी, भेरी कोरिडोर, राप्ती , रत्न राजमार्गसँग जोडिने प्रमुख सहायक मार्ग तथा सडकहरूको स्तरोन्नति)	उच्च	न्यून	न्यून
सर्मिनेटा – भुरिचुला – नदै – दाव तातोपानी सडक जुम्ला (मुख्य राजमार्गहरू कर्णाली, मध्यपहाडी, भेरी कोरिडोर, राप्ती , रत्न राजमार्गसँग जोडिने प्रमुख सहायक मार्ग तथा सडकहरूको स्तरोन्नति)	उच्च	न्यून	न्यून
सिजा शहरी पर्वाधार निर्माण, जुम्ला	उच्च	न्यून	न्यून
शिवालय रिङ्गरोड सडक स्तरोन्नती	मध्यम	न्यून	न्यून
सामुदायिक सुरक्षा भवन निर्माण, मुसिकोट १४ रुकुम पश्चिम	उच्च	न्यून	न्यून
दैलेख जिल्ला नौमुले गाउँपालिका शिक्षा तथा स्वास्थ्य सुधारका लागि प्रविधि र पूर्वाधार निर्माण	मध्यम	न्यून	न्यून
जाजरकोट जिल्ला शिवालय गाँउपालिका शिक्षा तथा स्वास्थ्य सुधारका लागि प्रविधि र पूर्वाधार निर्माण	मध्यम	न्यून	न्यून
पश्चिम रुकुम जिल्ला त्रिवेणी गाँउपालिका शिक्षा तथा स्वास्थ्य सुधारका लागि प्रविधि र पूर्वाधार निर्माण	उच्च	न्यून	न्यून
जुम्ला जिल्ला पातारासी गाँउपालिका शिक्षा तथा स्वास्थ्य सुधारका लागि प्रविधि र पूर्वाधार निर्माण	मध्यम	न्यून	न्यून
कालिकोट जिल्ला पलाँता गाँउपालिका शिक्षा तथा स्वास्थ्य सुधारका लागि प्रविधि र पूर्वाधार निर्माण	उच्च	न्यून	उच्च
रासकोट नगरपालिका शहरिकरण पूर्वाधार	उच्च	न्यून	उच्च
मकै – मालझुल – बिगोठी – पाल्स – करगई – श्रीनगर अदानचुली सडक हुम्ला (मुख्य राजमार्गहरू कर्णाली, मध्यपहाडी, भेरी कोरिडोर, राप्ती , रत्न राजमार्गसँग जोडिने प्रमुख सहायक मार्ग तथा सडकहरूको स्तरोन्नती)	मध्यम	न्यून	न्यून
कालिकोट कर्णाली राजमार्ग लैफु – रासकोट – कोटवारा – रुप्सा – रामारोसन सडक (मुख्य राजमार्गहरू कर्णाली, मध्यपहाडी, भेरी कोरिडोर, राप्ती , रत्न राजमार्गसँग जोडिने प्रमुख सहायक मार्ग तथा सडकहरूको स्तरोन्नती)	उच्च	न्यून	उच्च
भेरीगंगा १० मदानीचौर रिङ्गरोड सडक स्तरोन्नति, सुर्खेत	मध्यम	न्यून	न्यून
रैकर-बथानडाँडा-डोब टिम्पु-हिले दाप्चा बोटेचौर सडक, सुर्खेत	उच्च	न्यून	उच्च
ठाटीखोला सडक पुल, आठविसकोट न.पा ९ र नलगडा ८ मन्थली, रुकुम पश्चिम	उच्च	न्यून	उच्च
भेरी नदी माथिल्लो तरैया वडा नं. ३ र ४ जोड्ने बराहताल गा.पा., सुर्खेत	मध्यम	न्यून	न्यून

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
छिपे खोला, नरहरिनाथ गा.पा, कालिकोट	मध्यम	न्यून	न्यून
बिरेन्द्रनगर ४ र ५ जोड्ने पुल, खोर्के खोला जिरो ड्याम, सुर्खेत	मध्यम	न्यून	न्यून
नाभिस्थान खोला, गमौडी, नाभिस्थान, शिरस्थान, दुल्लु-१० र भैरवि-१, दैलेख	उच्च	न्यून	उच्च
गीताचौर खाछी मोटेरेवल पुल, महाबू गा. पा. वडा नं ३ र ४ जोड्ने दैलेख	मध्यम	न्यून	न्यून
छामघाट खोला सडक पुल, भैरवि गा.पा. -१ महाबू गा.पा.-२ दैलेख	मध्यम	न्यून	न्यून
नया गाउदेखि चौखे डुंगा जाने पुल-सुर्खेत	मध्यम	न्यून	न्यून
चिगाड गाउँपालिका-६ बेतडा र लेकबेशी नगरपालिका-५ बेतडा जोड्ने चिगाड खोलामा मोटेरेवल पक्की पुल -सुर्खेत	उच्च	न्यून	उच्च
सिम्ता गाउँपालिका-७ बैसपानी सुर्खेत र सल्यान जिल्लाको बनगाढ कुपिण्डे नगरपालिका-११ को रैकर जोड्ने भेरी नदीमा मोटेरेवल पक्की पुल-सुर्खेत	मध्यम	न्यून	न्यून
भुतेनी खोला पुल, चौकुने-७, सुर्खेत	मध्यम	न्यून	न्यून
कालिमाटी-सिक्रे-कप्टी-लिम्सा-मुल्सन सडक, जाजरकोट	मध्यम	न्यून	न्यून
चौकुने गा. पा. वडा नं. ३ हुलाकी डाँडा देखि सातसल्ली सम्म किमी सडक स्तरोन्नति	मध्यम	न्यून	न्यून
सिम्ता गा.पा. १ भितर खोला सुर्खेत र सिम्ता गा.पा. २, भडे मसानघाट सुर्खेत जोड्ने झो.पु.-DPR सहित	मध्यम	न्यून	न्यून
सिम्ता गा.पा. २ जोगई खोला सुर्खेत र चिङ्गाड गा.पा. २ खनेखर्क जितटाटा, सुर्खेत जोड्ने झो.पु.-DPR सहित	उच्च	न्यून	उच्च
नल गाढ दुर्कुम झो पु ठुलो भेरी नालगाड न पा १२, जाजरकोट	मध्यम	न्यून	न्यून
रानीअौला चिसापानी झो पु भेरी नदी बाफीकोट २ र सिस्ने ४ जाजरकोट	मध्यम	न्यून	न्यून
छेडागाड झो पु शिवालय गा पा ९, छेडा न पा १२, जाजरकोट	मध्यम	न्यून	न्यून
जग्दुल्ला नदी झो.पु वडा नं ४ गोठाचौर डोल्पा -DPR सहित	मध्यम	न्यून	न्यून
कर्णाली नदी झो.पु. रिडनेसोती-बुढाबालुवा दुल्लु २ र तुर्माकाँध १ जोड्ने -DPR सहित	मध्यम	न्यून	न्यून
चारमारी छायाछाट मालिका दुल्लु ९ र १० दैलेख -DPR सहित	मध्यम	न्यून	न्यून
सान्नीगाढ भउत्या तलीवउड कर्णाली कालीकोट	मध्यम	न्यून	न्यून
ठूलाधैन अतबिडा तलबाडा सोरु गा पा मुगु	उच्च	न्यून	न्यून
हुम्ला जिल्ला चंखेली गा.पा. ३ मा मेखालदेखी पाली जोड्ने झो.पु- DPR सहित	मध्यम	न्यून	न्यून
लुरुप्या झो.पु.खार्पुनाथ लुरुप्या र उन्बुन्डा हुम्ला -DPR सहित	उच्च	न्यून	उच्च
भेरीखोला झो.पु., चियान गुठीचौर ,तातोपानी गा.पा.- ७ सार्के,जुम्ला-DPR सहित	मध्यम	न्यून	न्यून
गोठीचौर च्यानकुना झो.पु. ,तातोपानी - ७ र तिला जोड्ने जुम्ला -DPR सहित	उच्च	न्यून	उच्च
११.४.८.१५ रुपाघरगाड झो पु शैल्यशिखर न पा ८ देउलाघाडी दार्चुला	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.३९ कैलारी भितरिया मोहनपुर कैलारी ४/५, कैलाली	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४२ कान्द्राखोला वनवार्सा राजीपुर,कैलाली	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.४५ स.वृ .डी बेतडा र सेर जोड्ने लुवाखडी झो.पु., डोटी	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४७ स.वृ .डी बाफी मटवोडार दिपायल सिलगडी सेती नदी झो पु., दिपायल सिलगडी ३ शिखर न पा ३ रामपुर	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.५८ स वृ डि कर्णाली नदी झो.पु ,डोटी(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने (परामर्श दाताको भुक्तानी सहित) झो पु हरु)	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.८२ निड खोला हुम्ला	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.८५ धुक्लिङ लिमी हुम्ला कर्णाली नदी	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१०१७ मैनामैनी झो. पु., सुनकोशी/दुधकोशी, भोजपुर/उदयपुर	मध्यम	न्यून	न्यून

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
११.४.८.१०१३ बुद्धशान्ति गा.पा. ७ को कुलबुङ्गे गौडादेखि बुद्धशान्ति वडा नं. ६ को रमिते गौडा झो.पु., झापा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१०१ स वृ डि मूलसाम झो पु, डोल्पा(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने (परामर्श दाताको भुक्तानी सहित) झो पु हरू)	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१०१२ तादी गा.पा. ३-५ र पन्चकन्या ३ को संगम स्थलको ३ मुखे झो.पु., नुवाकोट	न्यून	न्यून	न्यून
११.४.८.१०२ छोर्तेन मार्का मुगु कर्णाली तिन्जे पोल्दे डोल्पो बुद्ध, डोल्पा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१०७ स.ब्रि.डी., कुटाघाट झो.पु., सुर्खेत(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने (परामर्श दाताको भुक्तानी सहित) झो पु हरू)	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१०८ स.ब्रि.डी., बुगाडघाट झो.पु., सुर्खेत(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने (परामर्श दाताको भुक्तानी सहित) झो पु हरू)	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.११४ भेरी नदी बामे राइसा बिराले भुरचौर, सल्यान (जाजरकोट)	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.११८८ धौले झो.पु., मुगु	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.११९ स.ब्रि.डी., सानीभेरी ज्यामिरेखेत झो.पु., कैलखोला, रुकुम(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने (परामर्श दाताको भुक्तानी सहित) झो पु हरू)	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१२० स.ब्रि.डी., रुकुम गाड झो.पु. रुकुम(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१२१ स.ब्रि.डी., देउराली ओडार झो.पु., रुकुम(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१२७ बबइ पन्डितपुर बैरियाघाट, बर्दिया	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१३१ मुगुवाखोला राप्ति सोनारी २, बाँके	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१४० झो पु गी खोला झो पु रोल्पा	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१४६ माडी खोला झो.पु., माडी गापा २ र ५ जोड्ने, रोल्पा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१५१ हलेबुङ खोला झो.पु., याङवरक गा.पा-३, तेमुना र याङवरक-३, वारेबुङ जोड्ने, पाँचथर	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१५२ देउराली लामडाँडा झो.पु., गौमुखी गा.पा-१ र ३ जोड्ने, झिमरुक खोला प्यूठान	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१५८ सेतिदेवि पुवा खोला हावा खाने, इलाम	उच्च	न्यून	उच्च
११.४.८.१६३ स वृ डि कुमालटार बहुवन झो पु, इलाम(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने (	उच्च	न्यून	उच्च
११.४.८.१६४ दानव नदी झो पु गढैहवा गा पा ८ कुट्टानाका र सुद्धोधन गा पा रुपन्देही	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१६६ बिरिङ रोड ४ र १ इलाम	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१६७ स.ब्रि.डी. कोठी असुरेना सेखुवाडाँडा, कपिलवस्तु/रुपन्देही	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१६८ स ब्रि डी फूलमायादह पुवा खोला झो पु, इलाम	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१६९ स.ब्रि.डी. कोठी गौडिहवा मनवापुर भुसडी, कपिलवस्तु/ रुपन्देही	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१७० स ब्रि डी सिद्धिखोला झो पु, इलाम(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१७१ मधुबनधाम बाणगंगा नदि झो पु बाणगंगा, नन्दनपुर, कपिलवस्तु	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१७३ बाणगंगा अकबरपुर कटौतिया कपिलवस्तु	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१७५ आँपचौर गिदि खोला, डाँडापोखरी हात्तीगौडा, मुसिकोट-५	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१७८ बत्तीस बिघे वारादशी बिरिङ, झापा	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.१८१ कमलखोला मन्दिर टोल सानो केरखा, झापा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१८३ स.ब्रि.डी. पाठामारी झो.पु., झापा(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१८४ लालपानी झो.पु., झापा(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१८५ रतुवा खोला भुल्काडुब्बा कोहबरा नयागाउ, झापा मोरङ	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.१९३ स वृ डि दुङ्गे खोला झो पु, झापा(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	मध्यम	न्यून	न्यून

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
११.४.८.२०० सहासी बस्ति झो पु टाडटिङखोला झापा अमालेगाउँ(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने (परामर्श दाताको भुक्तानी सहित) झो पु हरू)	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.२०२ रिसहाघाट अरुणखोला झो.पु., पाल्पा(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.२१० कन्चनढी बर्दघाट ५/१६ खजुरा खोला, नवलपरासी	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.२११ चन्द्रडाँगी बजार पश्चिम सतासीखोला धउलेचोक झापा	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२१४ स वृ डि सुस्ता मल्टिस्पान झो पु नवलपरासी(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२१५ खोरियाघाट लोहन्द्रा झो पु सुन्दरहरैचा १ र बेलवारी ३ मोरङ लोहन्द्रा खोला	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२१९ स वृ डि सातमेरीघाट झो पु मोरङ(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.२२६ डाँफेतारा टुलाचौर झो.पु., तमानखोला न.पा-६, नरजा खोला, बागलुङ	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२३० स वृ डि बिमिरे नर्कटे गोकुलटार झो पु, मोरङ(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२६० स वृ डि लहनीटार झो पु, धनकुटा(स वृ डि मार्फत निर्माण तथा मर्मत हुने	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२६७ अरुण नदी झो.पु., चैनपुर न.पा-५ र अरुण गा.पा-१, खर्केलीटार जोड्ने	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२७५ याक्पेक तुङखालीङ भोटखोला, संखुवासभा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.२८५ स.ब्रि.डी. चापाकोट न. पा. वडा न. ८ र ९ जोड्ने मुकुन्दे खोला पुल	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२९३ स वृ डि भुल्केटार मोलुङखोला झो पु, ओखलढुङ्गा	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.२९७ जरुवा खोला झो.पु., विरुवा गा.पा-३, भोर्ले र विरुवा गा.पा-४, खाडराङ, स्याङजा	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.३०३ जोर्तिघाट दुइतर्फि(bifurcate) सुनकोशी दुधकोशी, ओखलढुङ्गा खोटाङ उदयपुर	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.३०६ खन्ती लखाङ्ग गुम्बा - साउरु झो.पु., मुस्ताङ	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.३०९ स.ब्रि.डी., पिलाम्पा खोला झो.पु., खोटाङ	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.३१३ बुवाखोला बान्तुमराङ फेदी, खोटाङ	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.३१८ स वृ डि साँवा खाला रातमाटे झो पु, खोटाङ	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.३२२ सुनकोशी टुवादोभान दिप्रुङ चुइचुम्मा खोटाङ	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.३२६ सिमलताल झो पु, त्रिशुली आबुखैरेनी गा पा ५, भरतपुर म न पा २९, तनहुँ र चितवन	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.३३० राधी खोला झ.पु., मर्स्याङदी गा.पा-५ को तल्लो चिप्ला र उपल्लो चिप्ला जोड्ने, राधी खोला, लमजुङ	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.३३२ स वृ डि बिसनपुर खैजनपुर झो पु, उदयपुर	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.३३८ कमला तिम्नाइ मैनावति झो पु कटारी -१ र गणेशमान चरधाम-५ उदयपुर/धनुषा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.३७१ थुमीबुधेधरा आर्खेतखोला आरुघाट ५ बोयक थुमीबुधेधरा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.३७२ स.ब्रि.डी चेपेखाला दुध पोखरी ५ कुयाले लमजुङ केराबारी गोरखा ५	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.३७७ स.ब्रि.डी. क्योङ्गमा झो.पु. सामागाउँ, गोरखा जिल्ला	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.३८६ सिरिंजा बिही चुमनुम्ब्री, गोरखा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.३८९ फिलिम हुँगे अर्बाङ बुढीगण्डकी, गोरखा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४३६ रिउ खोला माडी ३ सीमरा, चितवन	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४३९ लिखु धुनीबेशी गुर्धुम, धादिङ	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४४४ महादेवस्थान त्रिशुली झो.पु., गल्छी-२ र गजुरी जोड्ने, धादिङ	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४५६ स वृ डि इन्द्रावति झो पु, सिन्धुपाल्चोक/काभ्रे	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४६१ गुफाडाँडा बासखर्क पाँचपोखरी थाक्कपाल ६ र १ सिन्धुपाल्चोक इन्द्रावती खोला	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४८३ स वृ डि ढोडियानी कमला खोला झो पु, सिन्धुली	मध्यम	न्यून	न्यून

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
११.४.८.४९७ स.ब्रि.डी.,तामाकोशी झो.पु.,रामेछाप	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.४९८ खोथेवे मझुवा वगर झो.पु., रामेछाप कोथवे	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.५२० चहका र कोरिया टोल जोड्ने झो पु चहका खोला सुरंगा १ सप्तरी	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.८४७ तर्कैनिबेशी झो.पु., ओखलढुंगा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.८६० सवाडाँडा च्यांगपराड झो.पु.; चाम्ला खोला; गोकुलगंगा गापा; रामेछाप	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.८६२ पतेनी बैरौनी झो.पु.; मादी नदि; ब्यास ५-१०; तनहुँ	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.८६६ अट्टाईसे पारिडिही झो.पु.; खार खोला; पालुगटार बिर्दी; गोरखा	उच्च	न्यून	न्यून
११.४.८.८७८ बेर्मा झो.पु.; कर्णाली नदि; जगन्नाथ-४ स्वामीकार्तिक-१; बाजुरा	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.८७९ शिवालय टोल खोरिया झो.पु.; बरुवा खोला; त्रियुगा नपा-११, उदयपुर	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.९०७ मेहेलकुना खटाङ्ग घुमखहरे त्रिकोणात्मक झो.पु.; भेरी नदि; सुर्खेत	मध्यम	न्यून	न्यून
११.४.८.९४२ चैरौचौर धिमी झो.पु.; जुगाड खोला; चन्दनाथ-३; जुम्ला	मध्यम	न्यून	न्यून
अरुण नदी पुल, छविसे, सित्तलपाटी – ६, हेलुवावेशी, संखुवासभा र कुलुङ्ग – ३, बुम्लिङटार, भोजपुर विच	मध्यम	न्यून	न्यून
मोडुलर सडक पुल निर्माण: फुलबासा खोला पुल झापा, शेहारा खोला पुल खैरौनी सुनसरी घोडादह खोला पुल (महुवा-मोहनपुर) सप्तरी, बाहुन खोला पुल रुपनी बजार सप्तरी, सुरुङ्गा नदी पुल सप्तरी & ललारी खोला पुल, पेडारी नाला पुल(दाङ्ग पूर्व) बाँके, चन्नहवा पेडारी जोड्ने किरण नाला मोटेरेवल पुल, बाँके	मध्यम	न्यून	न्यून
बाम्मती नदी सडकपुल- खोकना सोखेल सडक , ललितपुर	उच्च	न्यून	न्यून
लामगादी सडक पुल	उच्च	न्यून	न्यून
लिखु खोलापुल, सोलुखुम्बु	मध्यम	न्यून	न्यून
गणेशमान सिंह समावेशी भवन	मध्यम	न्यून	न्यून

तालिका ४.११ शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागका आयोजनाको प्राथमिकीकरण
(आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा आधारित)

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत ईलाम जिल्ला सुर्खोदय नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत धनकुटा जिल्ला महालक्ष्मी नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत भोजपुर जिल्ला भोजपुर नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत मोरङ्ग जिल्ला रङ्गेली नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सप्तरी जिल्ला हनुमाननगर कङ्कालिनी नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	उच्च	उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत बझाङ्ग जिल्ला जयपृथ्वी नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत तेह्रथुम जिल्ला म्याङ्गलुङ्ग नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	उच्च	उच्च
१ सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) जिल्ला सुनवल नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सुनसरी जिल्ला, इटहरी उप.म.न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत धनुषा जिल्ला, नगराइन न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सर्लाही जिल्ला बरहथवा न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत साेलुखुम्बु जिल्ला साेलु दुधकुण्ड नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत खाेटाङ जिल्ला हलेसी तुवाचुङ्ग नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत लमजुङ्ग जिल्ला, राईनास न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत स्याङ्गजा जिल्ला, भिरकोट न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रुपन्देही जिल्ला, तिलोत्तमा न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत बाँके जिल्ला, कोहलपुर न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत बर्दिया जिल्ला, ठाकुरबाबा नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत जाजरकोट जिल्ला, छेडागाड न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत कैलाली जिल्ला, लम्कीचुहा न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत कैलाली जिल्ला, धनगढी उप.महा.न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत कन्चनपुर जिल्ला, बेलौरी न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत कन्चनपुर जिल्ला, दोधारा चाँदनी न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत डडेल्धुरा जिल्ला, अमरगढी न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत ताप्लेजुङ्ग जिल्ला, फुडलिङ न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत झापा जिल्ला, विर्तामोड न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत संखुवासभा जिल्ला, धर्मदेवी न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत तेह्रथुम जिल्ला, लालीगुराँस न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत भोजपुर जिल्ला, षडानन्द न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सप्तरी जिल्ला, सुरुङ्गा न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रौतहट जिल्ला, ईशनाथ न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत रौतहट जिल्ला, मौलापुर न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत काभ्रेप्लानचोक जिल्ला, पनौती न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सिन्धुपाल्चोक जिल्ला बाह्रविसे न.पा. मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
११.४.२२.५३२६-सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत नुवाकोट जिल्ला, विदुर न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
११.४.२२.५३२५-सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत धादिङ्ग जिल्ला, निलकण्ठ न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत मकवानपुर जिल्ला, हेटौडा उप.महा.न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत बाग्लुङ जिल्ला, गल्कोट न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत मुगु जिल्ला, छायाँनाथ न.पा.मा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत बाजुरा जिल्ला त्रिवेणी नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	मध्यम	अति उच्च	उच्च
सघन शहरी विकास कार्यक्रम अन्तर्गत अछाम जिल्ला पन्चदेवल विनायक नगरपालिकामा एकीकृत शहरी पुर्वाधार विकास कार्य	मध्यम	अति उच्च	उच्च
पालुङटार सघन शहरी कार्यक्रम, गोरखा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
गोरखा बहुसांस्कृतिक संग्रहालय	उच्च	उच्च	उच्च
धनगढी उप-महानगरपालिकाको वडा नं १३, ३ र २ राजपुर देखि मोहन पुल सम्म six lane सडकको दायावाया नाला निर्माण कार्यको	उच्च	मध्यम	मध्यम
धनगढी उ. म. न. पाको वडा नं. १३, ३ (राजपुर देखि मोहन पुल) मा रहेको सडक छेउको बस्तिलाइ डुवानबाट जोगाउन पानि निकासका लागि ढल निर्माण कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
डडेल्धुरा जिल्ला परशुराम न.पा. ५, परशुरामधाम गुरुयोजना बमोजिमका पुर्वाधार निर्माण ।	मध्यम	उच्च	उच्च
डडेल्धुरा जिल्ला अमरगढी न.पा., डडेल्धुरा सदरमुकामको फोहोर व्यवस्थापनका लागि पुर्वाधार निर्माण ।	मध्यम	उच्च	उच्च
डडेल्धुरा जिल्ला परशुराम न.पा., लालढुगा बजार हुँदै सरगौडा, सिमलखेत, साँदनी, कराली, जमरानी, जफती, बेलडाँडी, कुमुल्ले, सलेता सडक परशुराम न.पा. कालोपत्रे र आवश्यक स्थानमा कल्भर्ट निर्माण	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

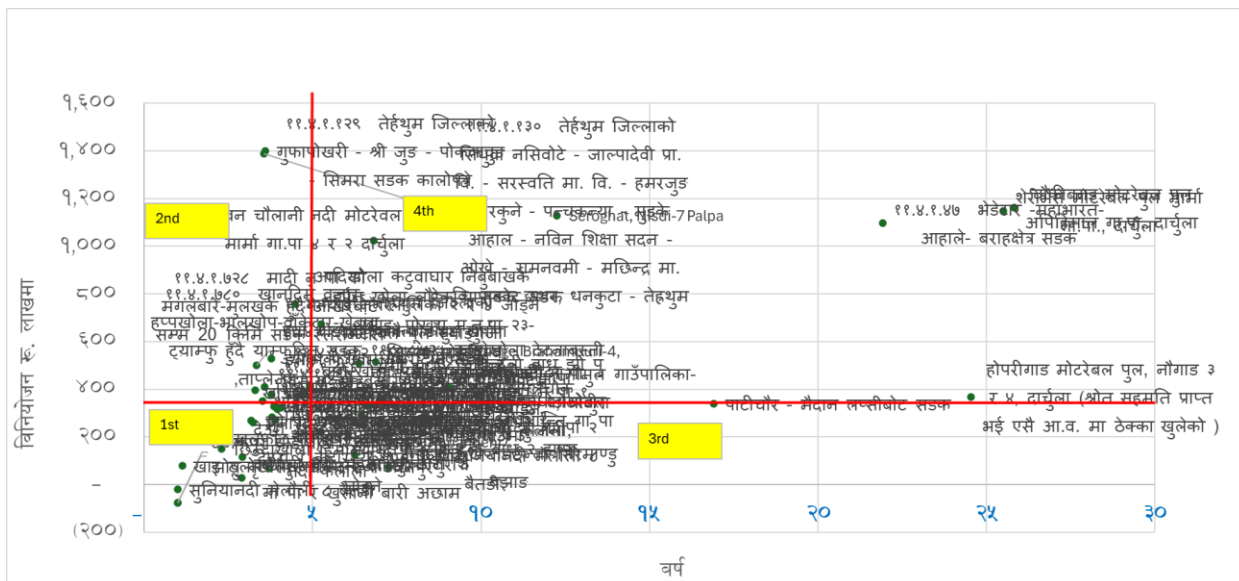
आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
डडेल्धुरा जिल्ला परशुराम न.पा., परशुराम नगरपालिका फोहोरमैला ब्यबस्थापनका लागि पूर्वाधार निर्माण ।	मध्यम	उच्च	उच्च
अमरगढी न.पा. ५, बागबजार बस स्टेसन तथा कम्प्लेक्स हल निर्माण ।	मध्यम	उच्च	उच्च
डडेल्धुरा जिल्लाको अजयमेरु गा.पा. २, पूर्वाधार निर्माण	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
संखुवासभा जिल्लाको खाँदवारी नगरपालिका-१ गोपाल भगत स्मृति अस्पताल खाँदवारी देखी खोरंडे जाने (करिव १ कि.मी) सडक स्तरोन्नती कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
संखुवासभा जिल्लाको खाँदवारी न.पा. १ गोपाल भगत स्मृति अस्पताल खाँदवारी खोरंडे महादेवस्थान देखि चेवा जाने सडक स्तरोन्नती कार्य (दोस्रो चरण)	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तेह्रथुम जिल्ला आठराई गाउपालिका आठराई गा. पा. चक्रपथ निर्माण ।	मध्यम	अति उच्च	उच्च
तेह्रथुम जिल्ला आठराई गाउपालिका वडा नं. २ मा झाक्रीगुफा पर्यटन पूर्वाधार विकास ।	मध्यम	अति उच्च	उच्च
तेह्रथुम जिल्ला आठराई गाउपालिका ४ लुंलाम्चे आहाल सौन्दर्यकरण कार्य	मध्यम	उच्च	उच्च
म्याङलुङ बसपार्क-पिप्ले-आम्फूवा-सोल्ला-शुक्रबारे सडक, तेह्रथुम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
अठराई गा.पा. चक्रपथ निर्माण, तेह्रथुम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
म्याङलुङ सघन शहरी, तेह्रथुम	मध्यम	अति उच्च	उच्च
प्याउली-याकु-भोर्लाकोवोट सडक स्तरोन्नती, भोजपुर	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तेह्रथुम जिल्ला म्याङलुङ नगरपालिका वडा नं. ६ र ७ जिरीखिम्ती चेकपोष्ट देखि सिमिनाक्षी हुदै मंगलवारे चौकी गुफा सडक स्तरोन्नति	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
डोल्पा जिल्ला ठुलीभेरी नगरपालिका वडा न.३ दुनै बजार बसपार्क निर्माण	मध्यम	अति उच्च	उच्च
जुम्ला जिल्ला चन्दननाथ न.पा. जुगाड खोला करिडोर निर्माण कार्य	मध्यम	अति उच्च	उच्च
डडेल्धुरा बसपार्क निर्माण	मध्यम	न्यून	उच्च
बुटवल अन्तर्राष्ट्रिय प्रदर्शनी हल निर्माण	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
अमरगढी बहुउद्देश्यीय सामुदायिक भवन निर्माण, अमरगढी न.पा. वडा नं. ५, डडेल्धुरा।	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
नवलपुर नमुना सदरमुकाम सरकारी भवन निर्माण	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
एकीकृत सरकारी कार्यालय भवन निर्माण - पुर्वी रुकुम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तेह्रथुम जिल्ला, आठराई गा .पा. वडा नं. ४ कोल्ड स्टोर भवन निर्माण ।	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तेह्रथुम जिल्ला, फेदाप गाउँपालिका पोक्लावाडमा मांगेना लुङधुङ संस्कृतिक संग्राहलाय भवन निर्माण	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
तेह्रथुम जिल्ला, म्याङलुङ न. पा. २ तेजमान तुम्बाहाम्फे स्मृति बहुउद्देशीय सामुदायिक भवन निर्माण	उच्च	उच्च	उच्च
काठमाडौँ जिल्ला, टोखा -६, मंगला शैलजा स्मृती भवन निर्माण कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
भेरिगंगा नयाँ शहरको कार्यालय भवन निर्माण गर्ने कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
बसन्तपुर नयाँ शहर आयोजना कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय भवन निर्माण कार्य	मध्यम	अति उच्च	उच्च
ललितपुर भैंसीपाटी स्थित सैवु आवास क्षेत्रको जग्गामा मास्टर प्लान अनुसारको मन्त्री आवास निर्माण गर्ने	मध्यम	अति उच्च	उच्च
ललितपुर भैंसीपाटी स्थित सैवु आवास क्षेत्रको जग्गामा मास्टर प्लान अनुसारको प्रदेश प्रमुख/ मुख्य मन्त्रीको आवास तथा सम्पर्क कार्यालयको भवन निर्माण गर्ने	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
काठमाडौँ सिंहदरवारमा संघीय संसद भवन निर्माण गर्ने कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
संघीय संसद भवनको Interior, Conferencing तथा Security System जडान गर्ने कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सिंहदरवारको ग्यालरी बैठक भवनको रेट्रोफिटिङ्ग गर्ने कार्य	मध्यम	अति उच्च	उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
तेह्रथुम जिल्ला मंगलुम न.पा. वडा नम्बर ६ र ७, गिरी खिम्ती चेक पोस्ट देखी सिमिनाछी हुदाई मंगलबारे चौकी गुफा सडक स्तरोन्नति	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

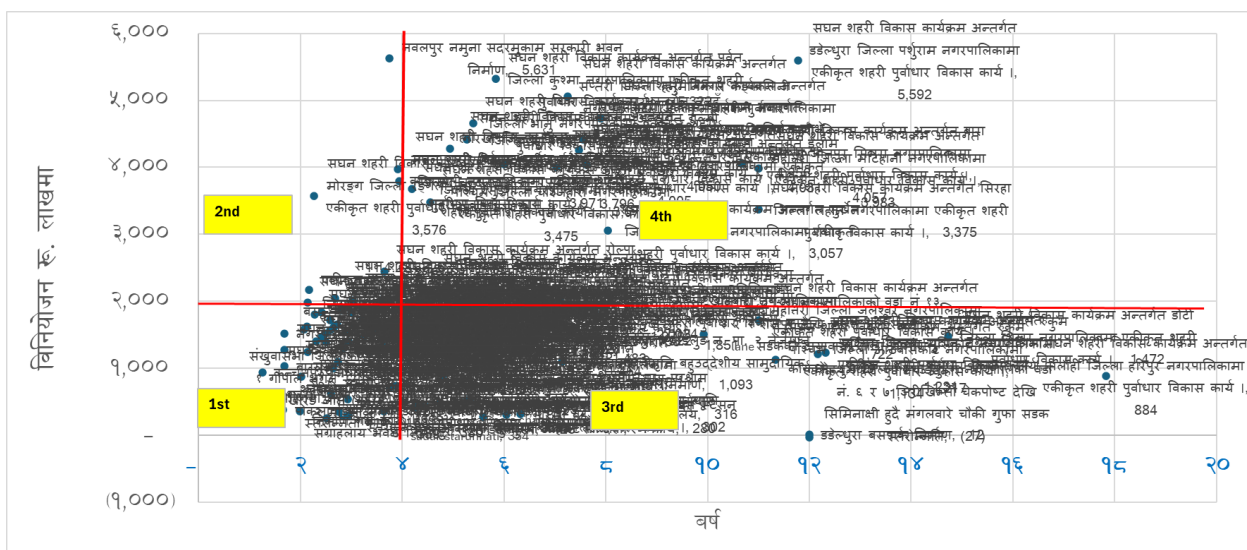
ग) समग्र विश्लेषण

स्थानीय पूर्वाधार विकास विभाग र शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग अन्तर्गतका कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकता चतुर्भुज विश्लेषण चित्र ४.२४ र ४.२५ मा प्रस्तुत गरिएको छ । माथिका दुई मापदण्डमा उल्लेखित तथ्यलाई मिसाएर हेर्दा अति उच्च श्रेणीमा परेका सबै कार्यक्रम तथा आयोजनालाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

चित्र ४.२४ स्थानीय पूर्वाधार विकास विभागका आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकता चतुर्भुज

चित्र ४.२५ शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागका आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकता चतुर्भुज

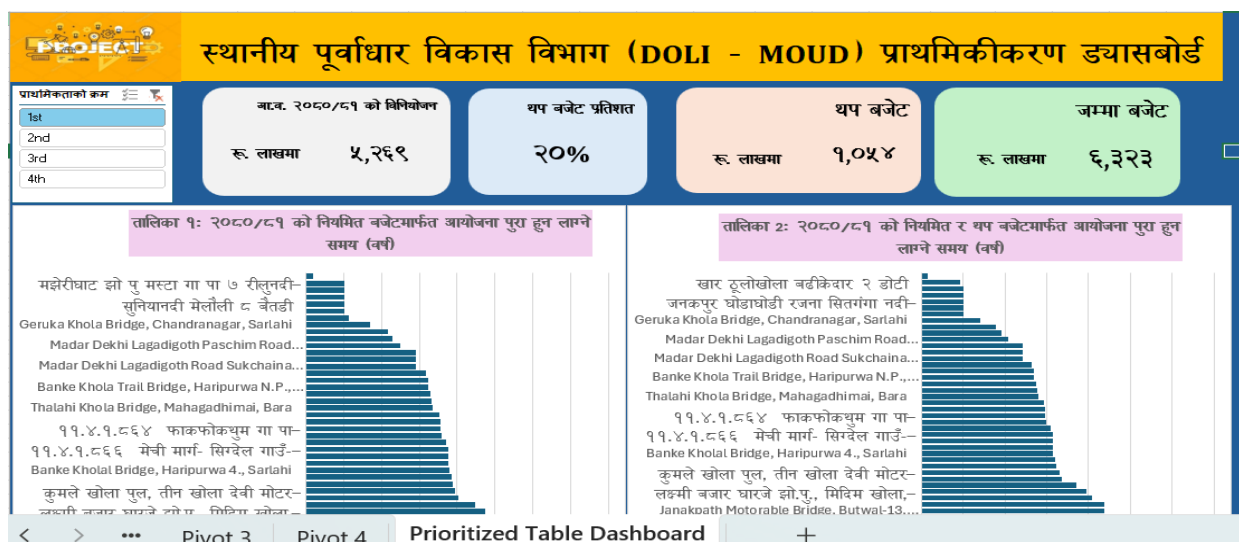
अति उच्च तथा उच्च प्राथमिकताको आयोजनालाई बजेट व्यवस्थापनपछि मध्यम प्राथमिकताका आयोजनाहरूलाई बजेट व्यवस्थापन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ । यसरी नै अन्य आयोजनालाई पनि क्रमशः सम्पन्न गर्ने रणनीति लिनुपर्ने देखिन्छ ।

घ) लगानीको अनुमान

१) स्थानीय पूर्वाधार विकास विभाग

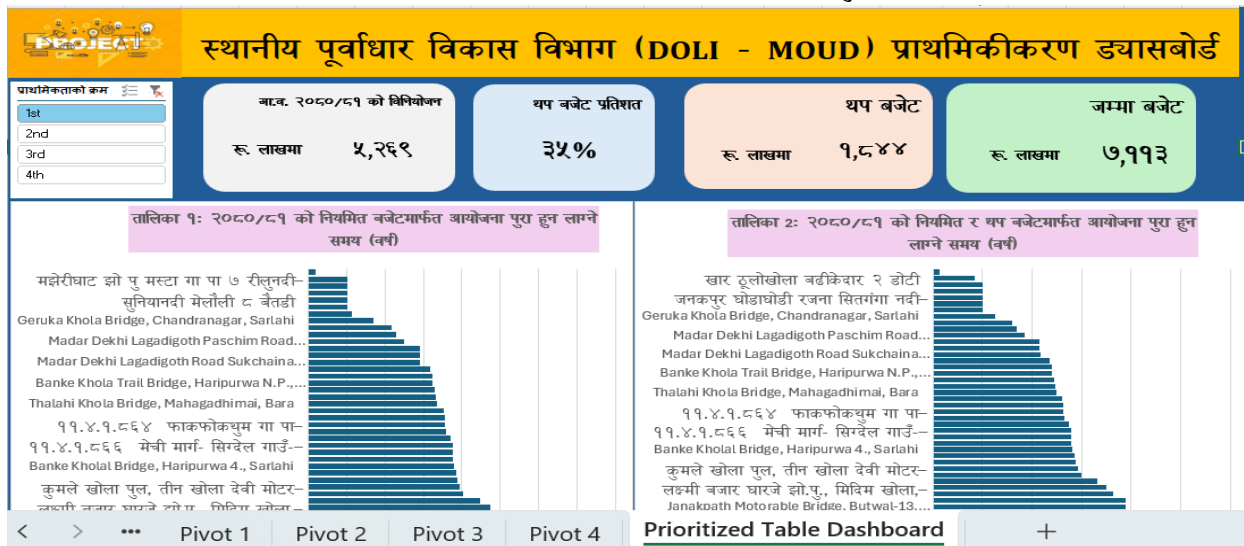
समग्र विश्लेषणमा उल्लेख भए अनुसार आयोजना सम्पन्न हुन लाग्ने समय (वर्ष), थप लगानीले पार्ने प्रभाव र आवश्यक लगानीको विस्तृत विवरण तलका चित्र नं. ४.२६, ४.२७ र ४.२८ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस विश्लेषण अनुसार ४५ वटा पहिलो (अति उच्च) प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सम्पन्न गर्न आ.व. २०८२/८३ मा यथेष्ट विनियोजन आवश्यक देखिन्छ । अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ५२.६९ करोड) मा २० प्रतिशत थप (रु. १०.५ करोड) भएमा जम्मा रु. ६३.२३ करोड रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.२६ अति उच्च प्राथमिकताका ४५ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

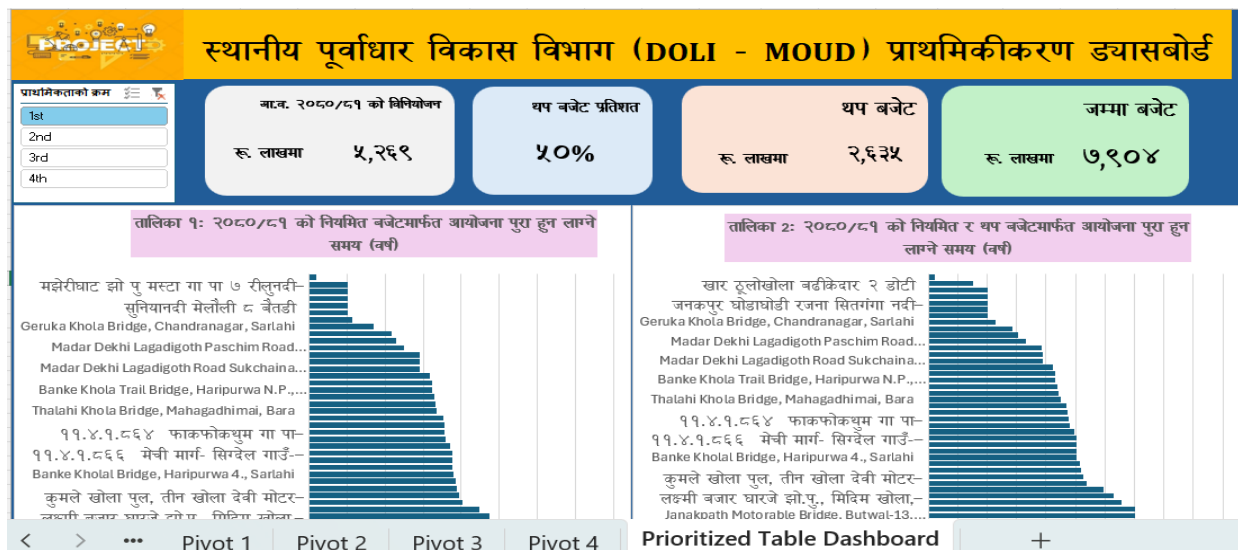
त्यसैगरी अति उच्च प्राथमिकताका यी आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ५२.६९ करोड) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. १८.४ करोड) भएमा जम्मा रु. ७१.१३ करोड रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.२७ अति उच्च प्राथमिकताका ४५ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन)

अति उच्च प्राथमिकताका यी आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ५२.६९ करोड) मा ५० प्रतिशत थप (रु. २६.३५ करोड) भएमा जम्मा रु. ७९.०४ करोड रकम आवश्यक देखिन्छ ।

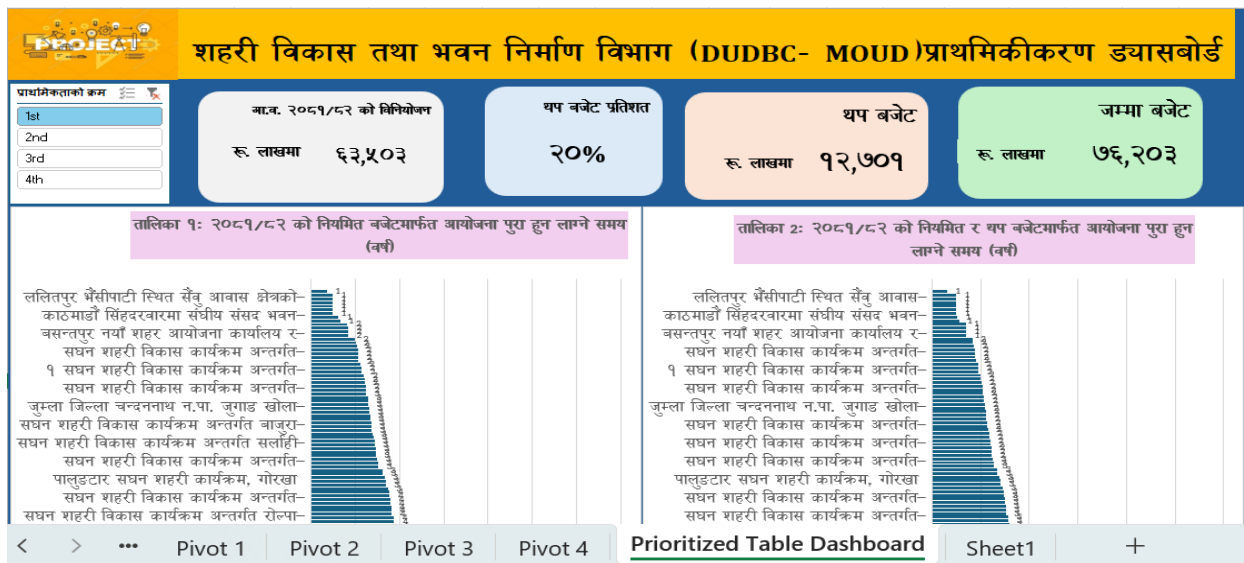
चित्र ४.२८ अति उच्च प्राथमिकताका ४५ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

२) शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग

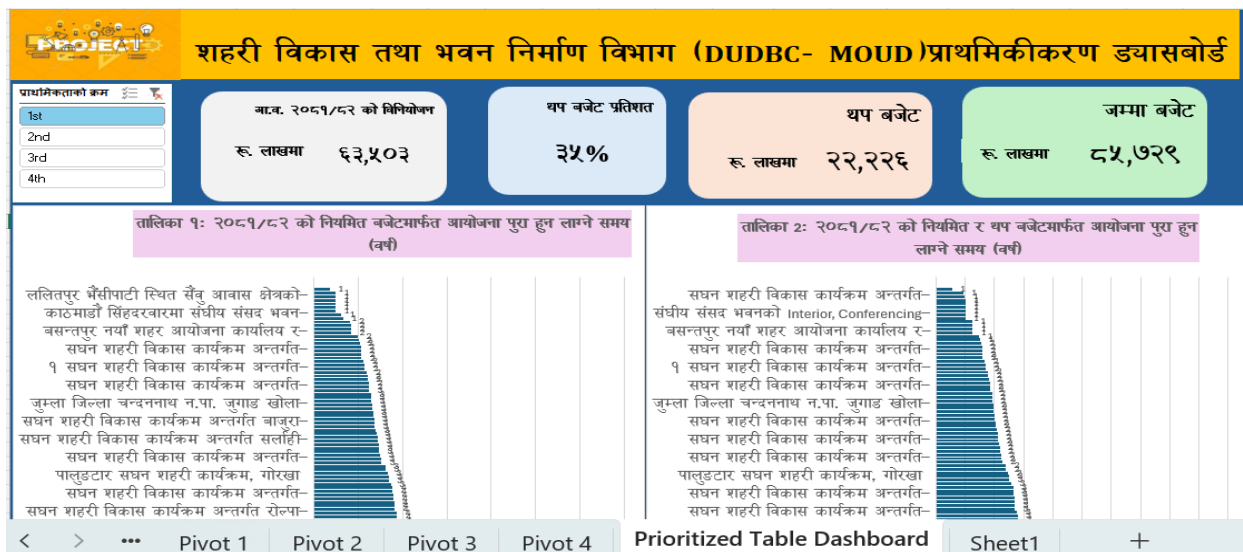
समग्र विश्लेषणमा उल्लेख भए अनुसार आयोजना सम्पन्न हुन लाग्ने समय (वर्ष), थप लगानीले सम्पन्न गर्ने अवधिमा पार्ने प्रभाव र आवश्यक लगानीको विस्तृत विवरण तलका चित्र नं. ४.२९, ४.३० र ४.३१ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस विश्लेषण अनुसार ६२ वटा पहिलो (अति उच्च) प्राथमिकताका आयोजना निर्धारित समय अगावै सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजनमा थप यथेष्ट विनियोजन आवश्यक देखिन्छ । अति उच्च प्राथमिकताका ६२ आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. ६.३५ अर्ब) मा २० प्रतिशत थप (रु. १.२७ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ७.६२ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.२९ अति उच्च प्राथमिकताका ६२ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

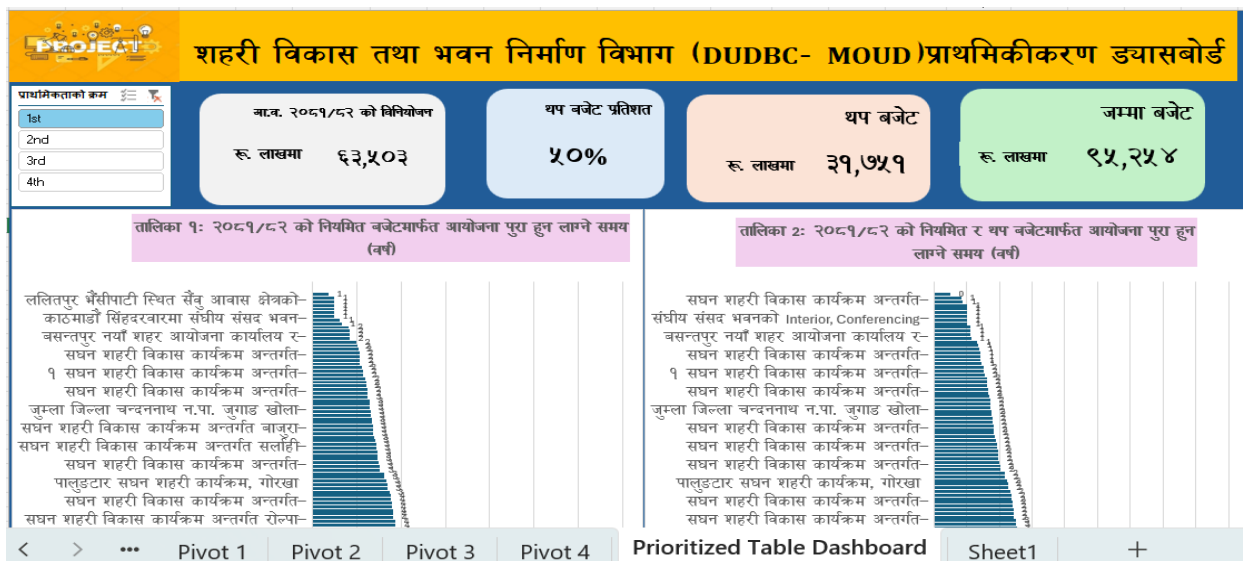
अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. ६.३५ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. २.२२ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ८.५७ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.३० अति उच्च प्राथमिकताका ६२ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन सहित)

अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन (रु. ६.३५ अर्ब) मा ५० प्रतिशत थप (रु. ३.१७ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ९.५२ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ । यी आयोजनाको अतिरिक्त राज्यको प्राथमिकतामा रहेका एवम् यस विश्लेषणको उच्च प्राथमिकतामा परेका अन्य आयोजना तथा कार्यक्रमलाई क्रमशः कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

चित्र ४.३१ अति उच्च प्राथमिकताका ६२ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

निष्कर्षमा, शहरी विकास तथा स्थानीय पूर्वाधार क्षेत्रमा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको संख्या अत्यधिक धेरै भएकोले आगामी आ.व.२०८२/८३ को लागि अति उच्च प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजना २ वर्ष भित्र सम्पन्न हुनेगरी सन्तुलित विनियोजन हुन आवश्यक देखिएको छ । यसका लागि गत आ. व. २०८०/८१ तथा चालु आ.व. २०८१/८२ को विनियोजित रकममा मध्यम वा न्यून प्राथमिकतामा परेका

आयोजनाहरूको रकमलाई अति उच्च तथा उच्च प्राथमिकतामा परेका आयोजनाहरूमा लैजादा यी कार्यक्रमहरूमा ५० प्रतिशत थप रकम विनियोजन गर्न सकिने आधार देखिन्छ ।

४.७ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्र अन्तर्गतका हाल कार्यान्वयनमा रहेका ४८ वटा बहुवर्षीय आयोजनाहरूको अवस्था पुनरावलोकन तथा अवस्था विश्लेषण गर्दा कार्यान्वयनमा विभिन्न समस्या रहेको र निर्धारित समयमा सम्पन्न गर्न विविध कठिनाई रहेको देखिन्छ । कतिपय आयोजना लामो समयसम्म कार्यान्वयनमा सुस्तता रहेको तथा भौतिक र वित्तीय प्रगतिमा समेत सामान्यता कायम हुन नसकेको एवम् वार्षिक विनियोजनमा कुशलता घट्दै गएको पाइन्छ । सम्पन्न हुने चरणमा रहेका आयोजनालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी सन्तुलित विनियोजन कायम गर्न लगानीको प्रतिफल छिटो प्राप्त हुने भएकाले आयोजनामा न्यूनतम आवश्यक रकम तथा र स्रोत उपलब्धताको आधारमा थप विनियोजन गर्नको लागि कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण अत्यावश्यक देखिन्छ ।

(क) आयोजनाको प्राथमिकीकरण

१. पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड प्राविधिक प्राथमिकताका मापदण्ड बमोजिम ४० वटा आयोजना उच्च, ४ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा र ४ वटा आयोजना न्यून श्रेणीमा रहेका छन् । त्यस्तै प्राविधिक र नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तांक अनुसार समेत ४० वटा आयोजना उच्च, ४ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा र ४ वटा आयोजना न्यून श्रेणीमा रहेका छन् ।

२. दोस्रो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्नताको लागि आवश्यक समय र भौतिक प्रगति बमोजिम आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरिएको छ । आ.व. २०८०/८१ को विनियोजित बजेटलाई आधार लिएर हालसम्मको खर्च तथा बाँकी खर्चले सम्पन्न हुन लामो समय अवधि र भौतिक प्रगतिसँगको तादात्म्यता विश्लेषण गर्दा ४८ वटा आयोजनामध्ये ३२ वटा आयोजना अति उच्च, ७ वटा आयोजना उच्च, ४ वटा आयोजना मध्यम प्राथमिकता र ५ वटा आयोजना न्यून प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ ।

तालिका ४.१२ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्रका आयोजनाको प्राथमिकीकरण

(आ.व. २०८०/८१ को विनियोजनमा आधारित)

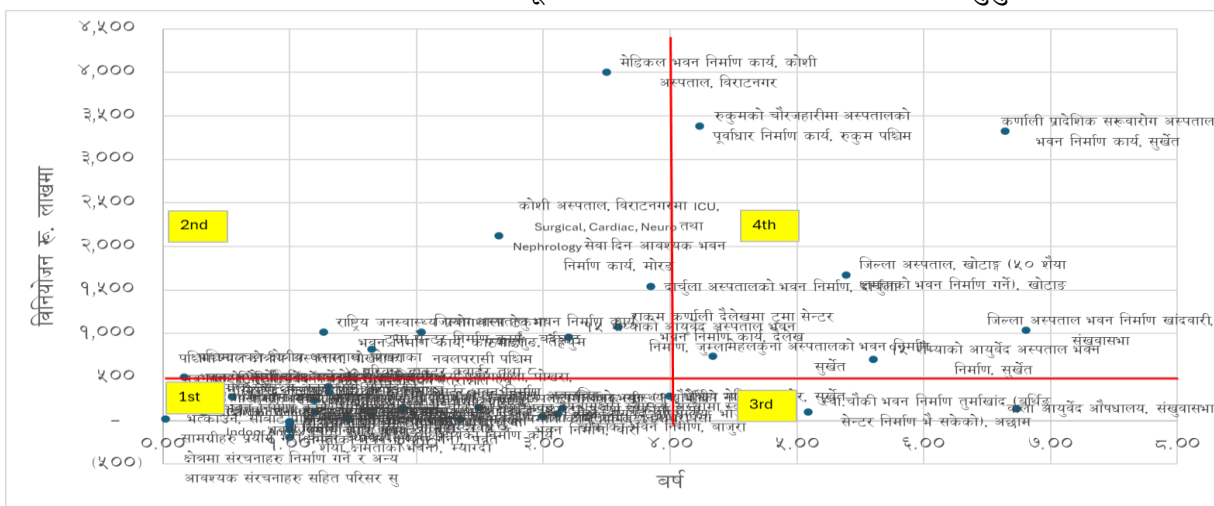
आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
मेडिकल भवन निर्माण कार्य, कोशी अस्पताल, विराटनगर	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
कोशी अस्पताल, विराटनगरमा ICU, Surgical, Cardiac, Neuro तथा Nephrology सेवा दिन आवश्यक भवन निर्माण कार्य, मोरङ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
गजेन्द्र नारायण सिंह अस्पतालमा Cardiac Centre र ७५ शैया क्षमताको Indoor Annex भवन निर्माण कार्य, सप्तरी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
प्रादेशिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, धनुषा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
क्षेत्रीय मेडिकल स्टोर, धनुषा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मोहमदपुर हे.पो. भवन निर्माण, रौतहट	मध्यम	मध्यम	मध्यम
पीपरापाटी पछरौटा उ.स्वा.चौकीमा हे.पो भवन निर्माण, वारा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जितपुर स्वास्थ्य चौकीको नयां भवन निर्माण, पर्सा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
नारायणी अस्पताललाई विशिष्ट विशेषज्ञ अस्पतालमा स्तरोन्नति गर्न आवश्यक भवन निर्माण कार्य	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
गौर अस्पतालको स्तरोन्नति एवं Maternity & Neonatal ब्लक निर्माण कार्य, रौतहट	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
ट्रमा सेन्टर निर्माण कार्य, बर्दघाट नवलपरासी पश्चिम	उच्च	उच्च	उच्च
पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल, पोखराका भवनहरू रेट्रोफिटिङ गर्ने कार्य, कास्की	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल, पोखराका भवनहरू रेट्रोफिटिङ गर्ने कार्यका लागि निर्माण गरिएका अस्थायी संरचनाहरू भत्काउने, सोबाट प्राप्त भएका निर्माण सामग्रीहरू प्रयोग गरी फोहर व्यवस्थापन क्षेत्रमा संरचनाहरू निर्माण गर्ने र अन्य आवश्यक संरचनाहरू सहित परिसर सुधार गर्ने कार्य, कास्की	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
प्रादेशिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, पोखरा, कास्की	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
मेहलकुना अस्पतालको भवन निर्माण, सुर्खेत	उच्च	उच्च	उच्च
प्रशुती कोठा निर्माण, सिमाराक्मा हे.पो., जाजरकोट	अति उच्च	मध्यम	मध्यम
प्रा.स्वा. केन्द्र भवन निर्माण, अवलचिङ्ग, सुर्खेतको ठेक्का तोडे पश्चात बाँकी रहेको कार्यको निर्माण कार्य	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
१५ शैयाको आयुर्वेद अस्पताल भवन निर्माण, सुर्खेत	अति उच्च	मध्यम	मध्यम
प्रादेशिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, सुर्खेत	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
क्षेत्रीय मेडिकल स्टोर, सुर्खेत	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
कर्णाली प्रादेशिक सरुवारोग अस्पताल भवन निर्माण कार्य, सुर्खेत	अति उच्च	न्यून	न्यून
राकम कर्णाली दैलेखमा ट्रमा सेन्टर भवन निर्माण कार्य, दैलेख	अति उच्च	उच्च	उच्च
रुकुमको चौरजहारीमा अस्पतालको पूर्वाधार निर्माण कार्य, रुकुम पश्चिम	अति उच्च	उच्च	उच्च
जोगबुढा अस्पतालको भवन (१५ देखि ३० शैया क्षमताको), डडेल्धुरा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
प्रादेशिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, धनगढी, कैलाली	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
प्रसुती तथा बालरोग अस्पताल भवन निर्माण कार्य, महाकाली अस्पताल, कञ्चनपुर	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जिल्ला अस्पताल भवन निर्माण खांदवारी, संखुवासभा	न्यून	न्यून	न्यून
वाला आयुर्वेद औषधालय, संखुवासभा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
ओख्रे आयुर्वेद औषधालय, भोजपुर	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जिल्ला अस्पताल भवन निर्माण कार्य, म्याङलुङ, तेह्रथुम	अति उच्च	उच्च	उच्च
४ परिवार डाक्टर क्वार्टर तथा ८ परिवार स्टाफ क्वार्टर भवन निर्माण कार्य, जिल्ला अस्पताल,	न्यून	न्यून	न्यून
१५ शैयाको आयुर्वेद अस्पताल भवन निर्माण, जुम्ला	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जयबागेश्वरी स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य चौकीको भवन निर्माण, बाजुरा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
स्वा.चौकी भवन निर्माण तुर्माखांद (बर्थिङ सेन्टर निर्माण भै सकेको), अछाम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
हिकिला स्वास्थ्य चौकीको नयां भवन निर्माण, दार्चुला	न्यून	न्यून	न्यून
दार्चुला अस्पतालको भवन निर्माण, दार्चुला	अति उच्च	उच्च	उच्च
जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय भवन निर्माण, सोलुखुम्बु	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
मुलखर्क स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य चौकीको भवन निर्माण, ओखलढुंगा	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जिल्ला अस्पताल, खोटाङ्ग (५० शैया क्षमताको भवन निर्माण गर्ने), खोटाङ	न्यून	न्यून	न्यून
जिल्ला अस्पताल, बेनी म्याग्दी (५० शैया क्षमताको भवन), म्याग्दी	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
भंगरा स्वास्थ्य चौकीको नयां भवन निर्माण, पर्वत	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जिल्ला अस्पताल, पर्वत (५० शैया क्षमताको भवन निर्माण गर्ने), पर्वत	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
धवलागिरी अंचल अस्पतालमा ब्लक सी (तेस्रो फेज) भवन निर्माण कार्य, वाग्लुङ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
हुन्दीशिर स्वा.चौकी भवन निर्माण, बाग्लुङ	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
भक्तपुर अस्पतालका भवनहरू रेट्रोफिटिङ गर्ने कार्य, भक्तपुर	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
राष्ट्रिय आयुर्वेद पञ्चकर्म तथा योग सेवा केन्द्र, बुढानिलकण्ठ, काठमाडौं	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्को भवन निर्माण कार्य, रामशाहपथ, काठमाडौं	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला टेकुमा भवन निर्माण कार्य, काठमाडौं	उच्च	उच्च	उच्च

ग) समग्र विश्लेषण

यस क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताको चतुर्भुजीय विश्लेषण चित्र ४.३२ मा प्रस्तुत गरिएको छ । माथिका दुई मापदण्डमा उल्लेखित तथ्यलाई मिसाएर हेर्दा अति उच्च श्रेणीमा परेका सबै कार्यक्रम तथा आयोजनालाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी यी ३२ वटा आयोजनाहरूलाई आवश्यक बजेट विनियोजन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

चित्र ४.३२: स्वास्थ्यका पूर्वाधार आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकता चतुर्भुज

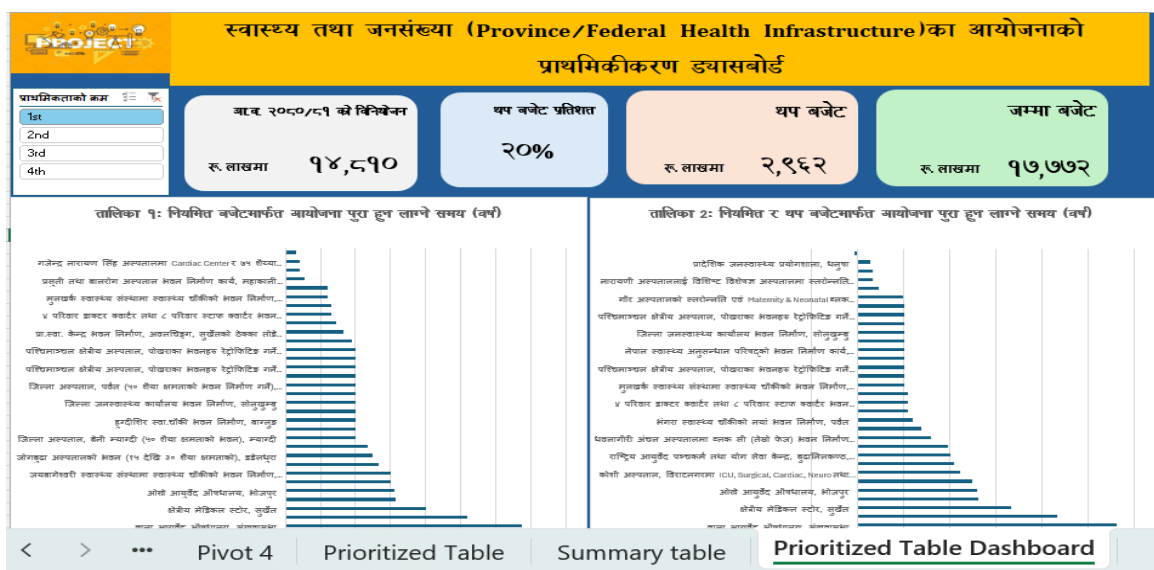

अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनालाई बजेट विनियोजन पश्चात् अन्य प्राथमिकताका प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरूलाई बजेट व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ । यसरी नै अन्य आयोजनाहरूलाई पनि क्रमशः सम्पन्न गर्दै लैजाने रणनीति लिनपर्ने देखिन्छ ।

घ) लगानीको अनुमान

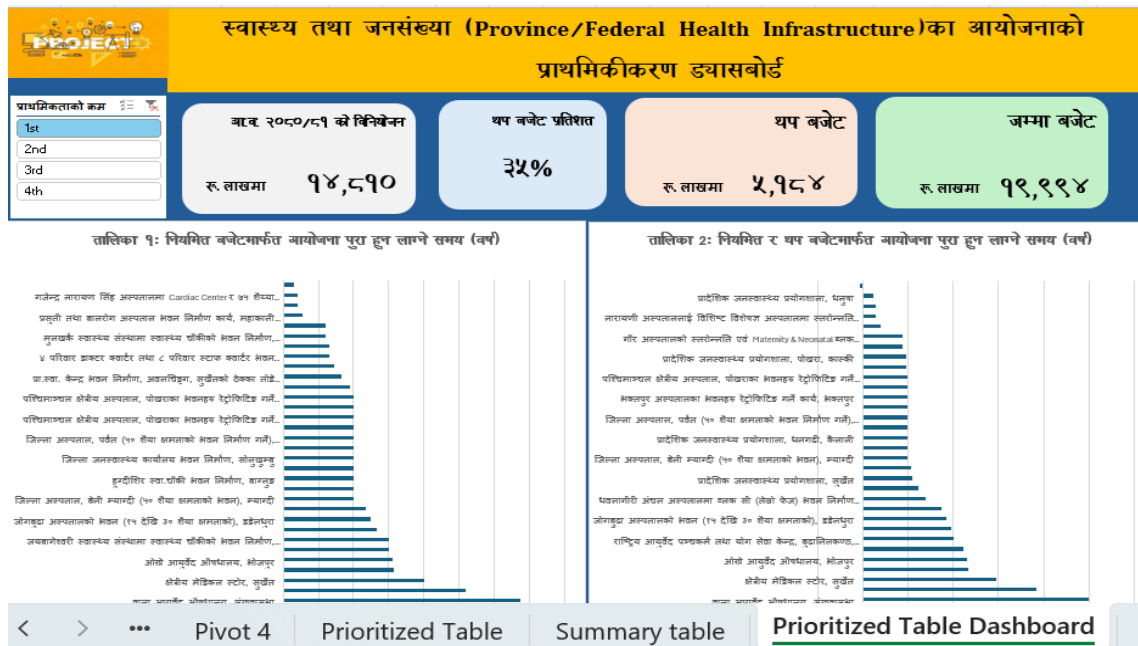
समग्र विश्लेषणमा उल्लेख भए अनुसार आयोजना सम्पन्न हुन लाग्ने समय (वर्ष), थप लगानीले पार्ने प्रभाव र आवश्यक लगानीको विस्तृत विवरण चित्र नं. ४.३३, ४.३४ र ४.३५ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यस विश्लेषण अनुसार ३२ वटा पहिलो (अति उच्च) प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. १.४८ अर्ब) मा २० प्रतिशत थप (रु. ०.२९ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. १.७७ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.३३ उच्च तथा अति उच्च प्राथमिकताका ३२ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय

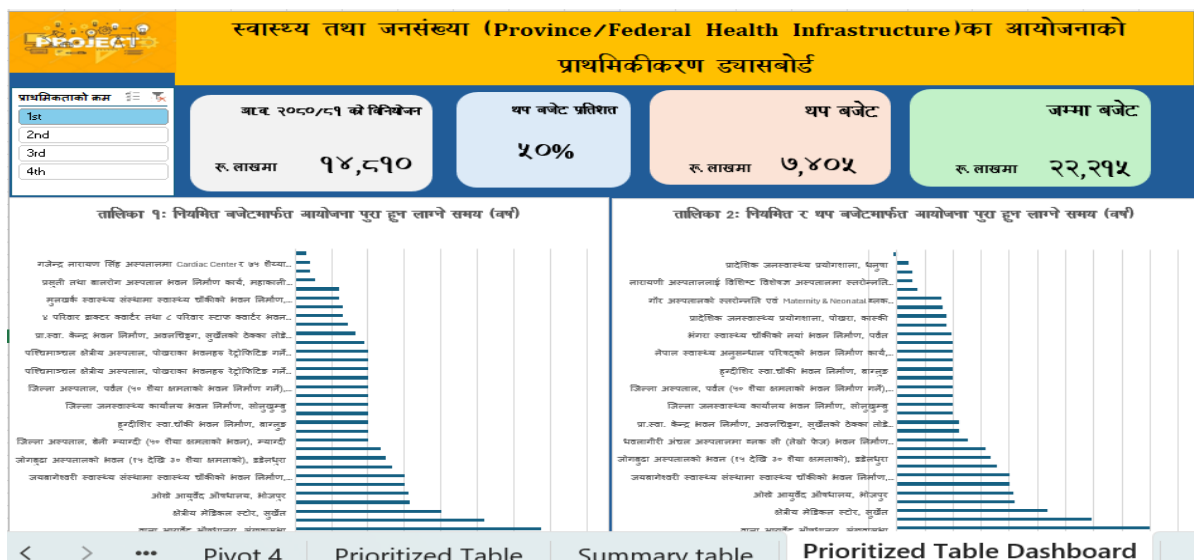
अति उच्च प्राथमिकताका यी आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. १.४८ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. ०.५१ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. १.९९ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.३४ अति उच्च प्राथमिकताका ३२ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन सहित)

त्यसैगरी, अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. १.४८ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. ०.७४ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. २.२२ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.३५ अति उच्च प्राथमिकताका ३२ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

उल्लिखित अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूको अतिरिक्त राज्यको नीतिगत प्राथमिकतामा रहेका एवम् यस विश्लेषणको उच्च प्राथमिकतामा परेका अन्य आयोजना तथा कार्यक्रमलाई क्रमशः सम्पन्न गर्दै आवश्यक रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका ४.१३ अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूका लागि आवश्यक विनियोजन (रु लाखमा)

आयोजनाको नाम	आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
		२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
मेडिकल भवन निर्माण कार्य, कोशी अस्पताल, विराटनगर	३,५००	४,२००	४,७२५	५,२५०
कोशी अस्पताल, विराटनगरमा ICU, Surgical, Cardiac, Neuro तथा Nephrology सेवा दिन आवश्यक भवन निर्माण कार्य, मोरङ	८००	९६०	१,०८०	१,२००
गजेन्द्र नारायण सिंह अस्पतालमा Cardiac Center र ७५ शैया क्षमताको Indoor Annex भवन निर्माण कार्य, सप्तरी	२८९	३४६	३९०	४३३
प्रादेशिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, धनुषा	३००	३६०	४०५	४५०
क्षेत्रीय मेडिकल स्टोर, धनुषा	२००	२४०	२७०	३००
पीपरापाटी पछरौटा उ.स्वा.चौकीमा हे.पो भवन निर्माण, वारा	५	६	७	८
जितपुर स्वास्थ्य चौकीको नयां भवन निर्माण, पर्सा	४६	५५	६२	६९
नारायणी अस्पताललाई विशिष्ट विशेषज्ञ अस्पतालमा स्तरोन्नति गर्न आवश्यक भवन निर्माण कार्य, पर्सा	३००	३६०	४०५	४५०
गौर अस्पतालको स्तरोन्नति एवं Maternity & Neonatal ब्लक निर्माण कार्य, रौतहट	१९०	२२८	२५७	२८५
पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल, पोखराका भवनहरू रेट्रोफिटिङ गर्ने कार्य, कास्की (प्रथम तथा दोस्रो चरण समेत)	३,०००	३,६००	४,०५०	४,५००
पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल, पोखराका भवनहरू रेट्रोफिटिङ गर्ने कार्यका लागि निर्माण गरिएका अस्थायी संरचनाहरू भत्काउने, सोबाट प्राप्त भएका निर्माण सामग्रीहरू प्रयोग गरी फोहर व्यवस्थापन क्षेत्रमा संरचनाहरू निर्माण गर्ने र अन्य आवश्यक संरचनाहरू सहित परिसर सुधार गर्ने कार्य, कास्की	१,०००	१,२००	१,३५०	१,५००
प्रादेशिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, पोखरा, कास्की	३००	३६०	४०५	४५०
प्रा.स्वा. केन्द्र भवन निर्माण, अवलचिङ्ग, सुर्खेतको ठेक्का तोडे पश्चात बाँकी रहेको कार्यको निर्माण कार्य	३९	४६	५२	५८
प्रादेशिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, सुर्खेत	२६०	३१२	३५१	३९०
क्षेत्रीय मेडिकल स्टोर, सुर्खेत	७०	८४	९५	१०५
जोगबुढा अस्पतालको भवन (१५ देखि ३० शैया क्षमताको), डडेलधुरा	५९	७१	८०	८९
प्रादेशिक जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, धनगढी, कैलाली	२००	२४०	२७०	३००
प्रसुती तथा बालरोग अस्पताल भवन निर्माण कार्य, महाकाली अस्पताल, कञ्चनपुर	५००	६००	६७५	७५०
वाला आयुर्वेद औषधालय, संखुवासभा	२०	२४	२७	३०
ओख्रे आयुर्वेद औषधालय, भोजपुर	२६	३१	३५	३९
४ परिवार डाक्टर क्वार्टर तथा ८ परिवार स्टाफ क्वार्टर भवन निर्माण कार्य, जिल्ला अस्पताल, कालिकोट	२५०	३००	३३८	३७५
जयबागेश्वरी स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य चौकीको भवन निर्माण, बाजुरा	१६	१९	२१	२३
जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय भवन निर्माण, सोलुखुम्बु	७०	८४	९५	१०५
मुलखर्क स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य चौकीको भवन निर्माण, ओखलढुंगा	८०	९६	१०८	१२०
जिल्ला अस्पताल, बेनी म्याग्दी (५० शैया क्षमताको भवन), म्याग्दी	१६५	१९८	२२३	२४८
भंगरा स्वास्थ्य चौकीको नयां भवन निर्माण, पर्वत	२०	२४	२७	३०
जिल्ला अस्पताल, पर्वत (५० शैया क्षमताको भवन निर्माण गर्ने), पर्वत	३०	३६	४१	४५
धवलागिरी अंचल अस्पतालमा ब्लक सी (तेस्रो फेज) भवन निर्माण कार्य, वाग्लुङ	७५	९०	१०१	११३

आयोजनाको नाम	आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
		२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
हुदीशिर स्वा.चौकी भवन निर्माण, बाग्लुङ	२	२	२	२
भक्तपुर अस्पतालका भवनहरू रेट्रोफिटिङ गर्ने कार्य, भक्तपुर	१,६००	१,९२०	२,१६०	२,४००
राष्ट्रिय आयुर्वेद पञ्चकर्म तथा योग सेवा केन्द्र, बुढानिलकण्ठ, काठमाडौं	९००	१,०८०	१,२१५	१,३५०
नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्को भवन निर्माण कार्य, रामशाहपथ, काठमाडौं	५००	६००	६७५	७५०

निष्कर्षमा, आगामी आ.व. को लागि अति उच्च प्राथमिकताका ३२ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा थप सहित वार्षिकरूपमा जम्मा रु. २.२२ अर्ब विनियोजन हुन आवश्यक देखिएको छ । यसका लागि आ. व. २०८०/८१ को विनियोजित रकमबाट प्राथमिकतामा नपरेका (तेस्रो र चौथो श्रेणी) आयोजनाको रकमलाई उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूमा लैजादा यी आयोजनामा थप रकम विनियोजन गर्न सकिने आधार देखिन्छ ।

४.८ कृषि तथा पशुपन्छी विकास क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण

क्षेत्र अन्तर्गतका हाल कार्यान्वयनमा रहेका ११ कार्यक्रम तथा आयोजनामा विभिन्न समस्या हुँदा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न विविध कठिनाई रहेको देखिन्छ । विशेषगरी कतिपय आयोजना लामो समयसम्म कार्यान्वयनमा सुस्तता रहेको तथा भौतिक र वित्तीय प्रगतिमा समेत सामान्यस्यता कायम हुन नसकेको एवम् वार्षिक विनियोजनमा कुशलता घट्दै गएको पाइन्छ । सम्पन्न हुने चरणमा रहेका आयोजनालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी सन्तुलित विनियोजन कायम गर्न लगानीको प्रतिफल छिटो प्राप्त हुन्छ । त्यसैले आयोजनामा न्यूनतम आवश्यक रकम तथा र स्रोत उपलब्धताको आधारमा थप विनियोजन गर्नको लागि कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण अत्यावश्यक देखिन्छ । तसर्थ यी क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको पुनःप्राथमिकीकरण गरी विनियोजन कुशलता तथा कार्यान्वयन दक्षता हासिल गर्न वित्तीय अवस्था तथा प्रवृत्तिको विश्लेषण महत्वपूर्ण हुन्छ ।

(क) आयोजनाको प्राथमिकीकरण

१. पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार प्राविधिक प्राथमिकता भित्र ९ वटा उच्च र २ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् । त्यस्तै प्राविधिक र नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तांक अनुसार सबै ११ वटा आयोजना उच्च श्रेणीमा रहेका छन् ।

२. दोस्रो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्नताको लागि आवश्यक समय र भौतिक प्रगति बमोजिम आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरिएको छ । आ.व. २०८०/८१ को विनियोजित बजेटलाई आधार लिएर हालसम्मको खर्च तथा बाँकी खर्चले सम्पन्न हुन लाग्ने समय अवधि र भौतिक प्रगतिसँगको तादात्म्यता विश्लेषण गर्दा ११ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू मध्ये ९ वटा अति उच्च, १ वटा उच्च र १ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना न्यून प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ । पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरणमा उच्च प्राथमिकतामा रहेका सबै आयोजना यस मापदण्डमा समेत उच्च प्राथमिकतामा रहेका छन् ।

तालिका ४.१४ आयोजनाको प्राथमिकीकरण
(आ.व. २०८०/८१ को विनियोजनमा आधारित)

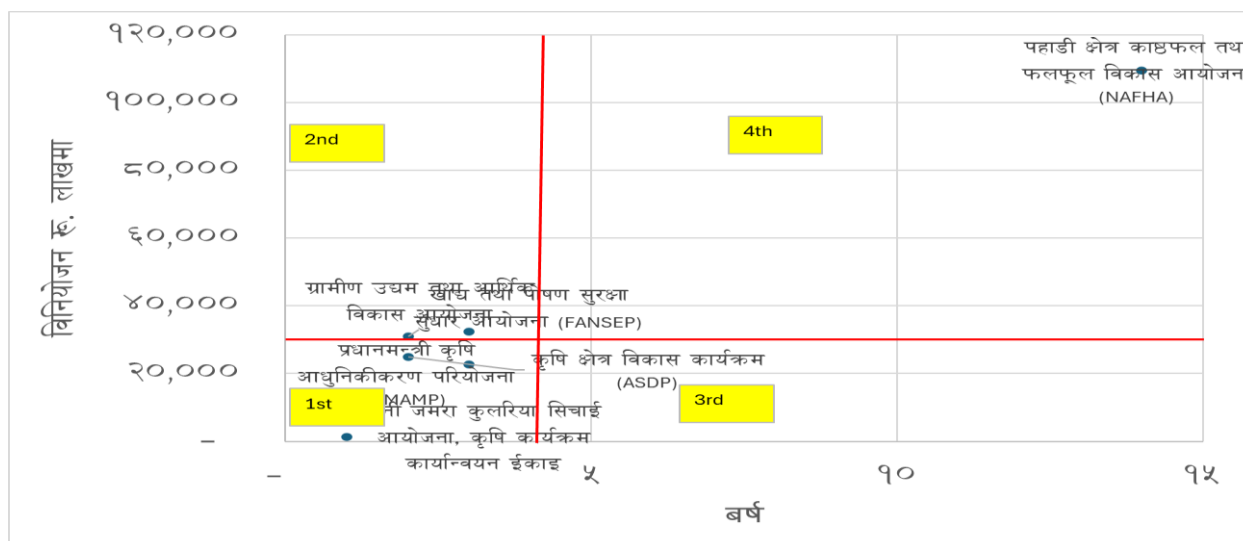
आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	मध्यम	अति उच्च	अति उच्च
विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम	उच्च	उच्च	उच्च
रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
पहाडी क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफुल विकास आयोजना	मध्यम	न्यून	न्यून
पशु स्वास्थ्य, रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाईन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
पशुपन्छी स्रोत ब्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
पशु आहारा तथा लाइभस्टक गुण ब्यवस्थापन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

ग) समग्र विश्लेषण

यस क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताको चतुर्भुजीय विश्लेषण चित्र ४.३६ मा प्रस्तुत गरिएको छ । माथिका दुई मापदण्डमा उल्लेखित तथ्यलाई मिसाएर हेर्दा तालिका ४.१४ मा अति उच्च श्रेणीमा परेका सबै कार्यक्रम तथा आयोजनालाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

चित्र ४.३६ बजेट उपशीर्षक अनुसार पूर्वाधार आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकता चतुर्भुज

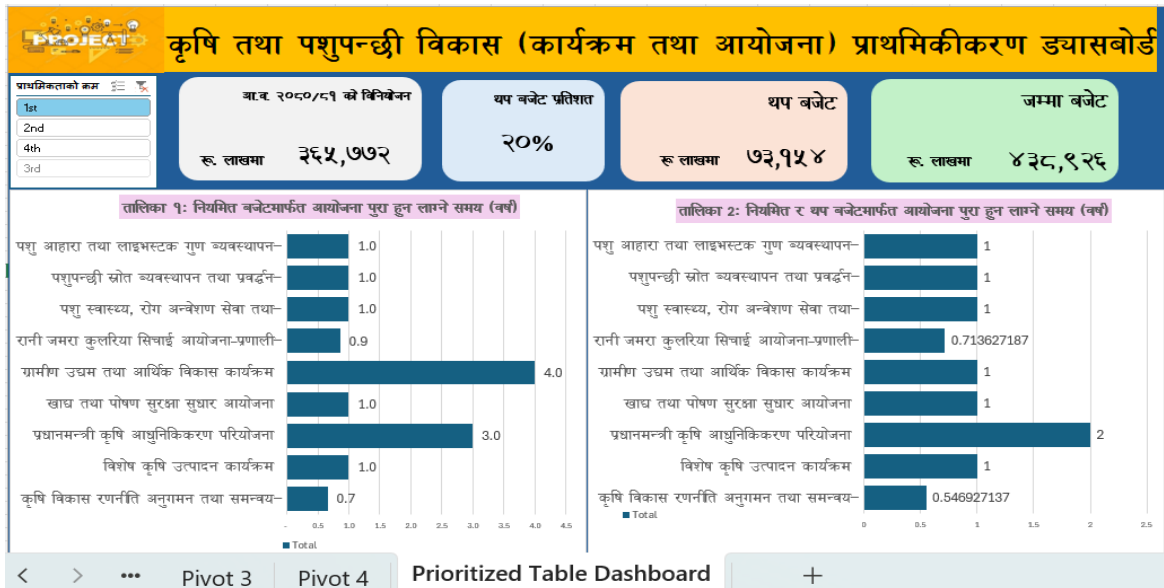

अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका आयोजनालाई बजेट विनियोजन पश्चात् क्रमशः मध्यम प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजनामा बजेट व्यवस्थापन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

घ) लगानीको अनुमान

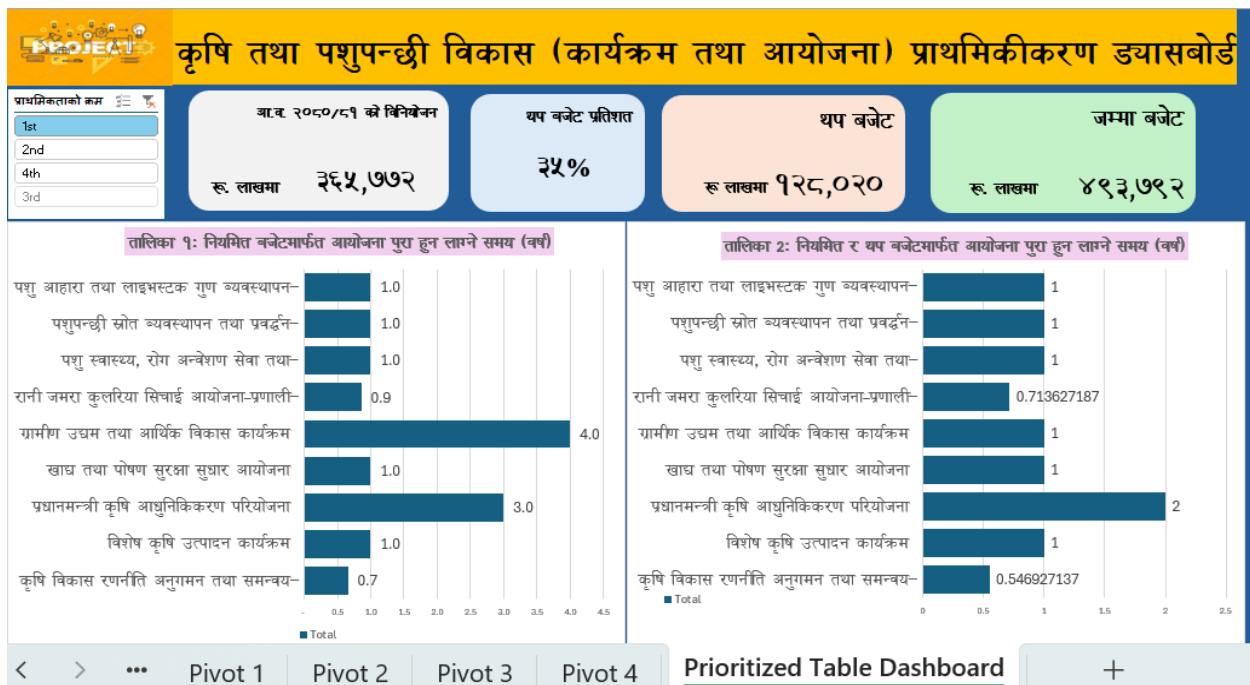
समग्र विश्लेषणमा उल्लेख भए अनुसार आयोजना सम्पन्न हुन लाने समय (वर्ष), थप लगानीले पार्ने प्रभाव र आवश्यक लगानीको विस्तृत विवरण चित्र नं. ४.३७, ४.३८ र ४.३९ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस विश्लेषण अनुसार ९ वटा पहिलो (अति उच्च) प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ३६.५७ अर्ब) मा २० प्रतिशत थप (रु. ७.३१ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ४३.८९ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.३७ अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

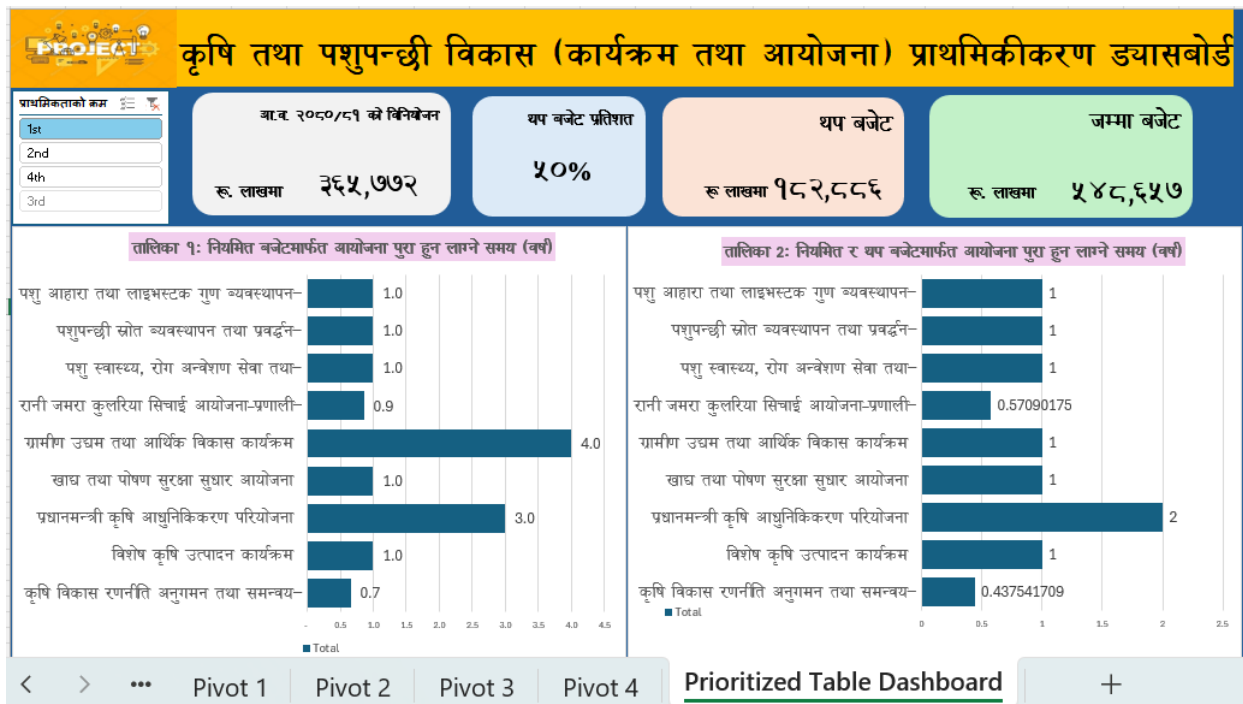
अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ३६.५७ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. १२.८० अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ४९.३७ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.३८ अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन सहित)

अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ३६.५७ अर्ब) मा ५० प्रतिशत थप (रु. १८.२८ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ५४.८६ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ।

चित्र ४.३९ अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

उल्लिखित अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूको अतिरिक्त राज्यको नीतिगत प्राथमिकतामा रहेका एवम् यस विश्लेषणको उच्च प्राथमिकतामा परेका अन्य आयोजना तथा कार्यक्रमलाई क्रमशः सम्पन्न गर्दै आवश्यक रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका ४.१५ अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूका लागि आवश्यक विनियोजन (रु. लाखमा)

कार्यक्रम/आयोजना	आ.व.२०८०/८१ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
		२० प्रतिशत थप अनुसार	३५% थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	९७९	१,१७५	१,३२२	१,४६९
विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	२८६,७४८	३४४,०९७	३८७,१०९	४३०,१२९
प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना	२८,०३४	३३,६४०	३७,८४६	४२,०५१
खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	८,३४६	१०,०१५	११,२६७	१२,५१९
कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	१२,४३५	१४,९२२	१६,७८७	१८,६५३
ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम	२८,०४५	३३,६५४	३७,८६१	४२,०६८
रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकीकरण कृषि कार्यक्रम	१,४८६	१,७८३	२,००६	२,२२९
पहाडी क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफुल विकास आयोजना	५,७९८	६,९५८	७,८२७	८,६९७
पशु स्वास्थ्य, रोग अन्वेषण सेवा तथा क्वारेन्टाईन कार्यक्रम	६,५६९	७,८८३	८,८६९	९,८५४
पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	५,१८९	६,२१७	६,९९४	७,७७२

निष्कर्षमा, उच्च/उच्च प्राथमिकताका ९ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनामा गत आ. व. २०८०/८१ को विनियोजित रकममा थप रकम सहित वार्षिकरूपमा जम्मा रु. ५४.८६ अर्ब विनियोजन हुन आवश्यक देखिएको छ । यसका लागि प्राथमिकतामा नपरेका (तेस्रो र चौथो श्रेणी) आयोजनाको रकमबाट उच्च प्राथमिकतामा परेका आयोजनामा विनियोजन गर्दा यी कार्यक्रमहरूमा आवश्यक थप रकम विनियोजन गर्न सकिने आधार देखिन्छ ।

४.९ वन तथा वातावरण क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण

वन तथा वातावरण क्षेत्र अन्तर्गत हाल कार्यान्वयनमा रहेका २० वटा कार्यक्रम तथा आयोजनामा विभिन्न समस्या हुँदा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न विविध कठिनाई रहेको देखिन्छ । विशेषगरी कतिपय आयोजना लामो समयसम्म कार्यान्वयनमा सुस्तता रहेको तथा भौतिक र वित्तीय

प्रगतिमा समेत सामन्जस्यता कायम हुन नसकेको एवम् वार्षिक विनियोजनमा कुशलता घट्दै गएको पाइन्छ । सम्पन्न हुने चरणमा रहेका आयोजनालाई उच्च प्राथमिकतामा राखी सन्तुलित विनियोजन कायम गर्न लगानीको प्रतिफल छिटो प्राप्त हुन्छ । त्यसैले आयोजनामा न्यूनतम आवश्यक रकम तथा स्रोत उपलब्धताको आधारमा थप विनियोजन गर्नको लागि कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण अत्यावश्यक देखिन्छ । तसर्थ यी क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको पुनःप्राथमिकीकरण गरी विनियोजन कुशलता तथा कार्यान्वयन दक्षता हासिल गर्न वित्तीय अवस्था तथा प्रवृत्तिको विश्लेषण महत्वपूर्ण हुन्छ ।

(क) आयोजनाको प्राथमिकीकरण

१. पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार आयोजनाहरूको विश्लेषण गर्न जम्मा २० वटा आयोजनालाई समावेश गरिएको छ । प्राविधिक प्राथमिकता बमोजिम १५ वटा आयोजना उच्च र ५ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् । त्यस्तै प्राविधिक र नीतिगत प्राथमिकताको कुल प्राप्तांक अनुसार सबै १७ वटा आयोजना उच्च श्रेणीमा र ३ वटा आयोजना मध्यम श्रेणीमा रहेको पाइन्छ ।

२. दोस्रो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरण

यस मापदण्ड अनुसार स्रोत तथा खर्चको अवस्था, आयोजना सम्पन्नताको लागि आवश्यक समय र भौतिक प्रगति बमोजिम आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरिएको छ । आ.व. २०८०/८१ को विनियोजित बजेटलाई आधार लिइ हालसम्मको खर्च तथा बाँकी खर्च र सम्पन्न हुन लागेको समय अवधिलाई भौतिक प्रगतिस्ङ्गको तादात्म्यता विश्लेषण गर्दा १९ वटा आयोजनाहरू मध्ये १६ वटा आयोजना अति उच्च, १ वटा कार्यक्रम तथा आयोजना उच्च, १ वटा आयोजना मध्यम र १ वटा आयोजना न्यून प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ । पहिलो निर्धारित मापदण्डमा आधारित प्राथमिकीकरणमा उच्च प्राथमिकतामा रहेका सबै आयोजनाहरू यस मापदण्डमा समेत उच्च प्राथमिकतामा रहेका छन् ।

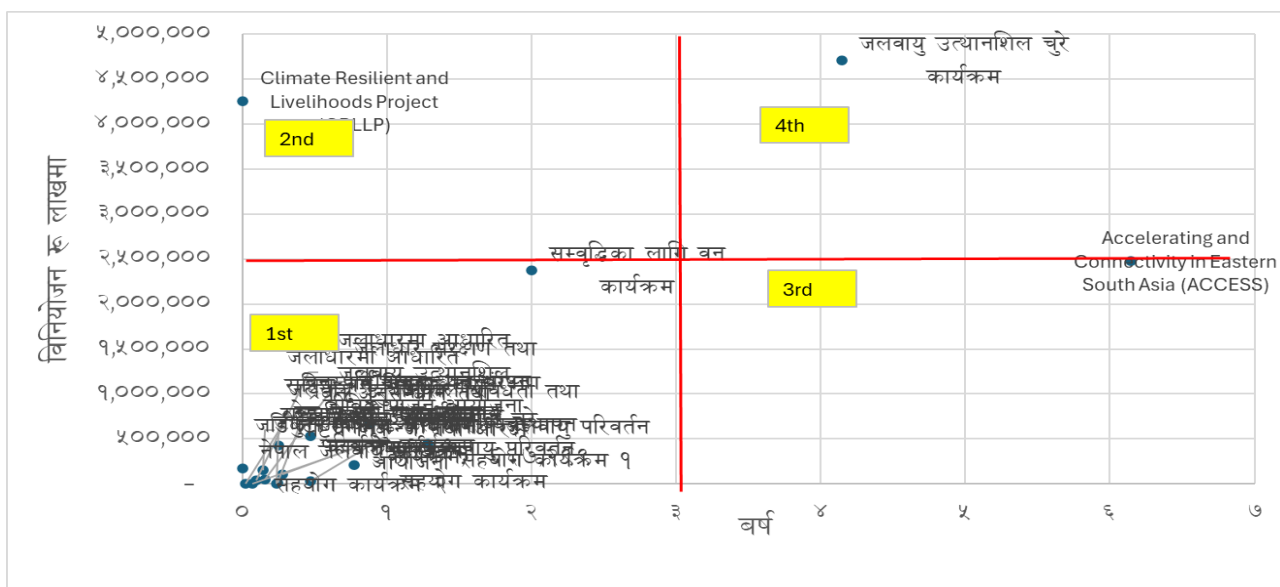
तालिका ४.१६ आयोजनाको प्राथमिकीकरण
(आ.व. २०८०/८१ को विनियोजनमा आधारित)

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सम्बृद्धिका लागि वन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	मध्यम	न्यून	न्यून
जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
Climate Resilient and Livelihoods Project (CRLLP)	मध्यम	उच्च	उच्च
Accelerating and Connectivity in Eastern South Asia (ACCESS)	मध्यम	मध्यम	मध्यम
नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
रेड फरेस्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
सम्बृद्धिका लागि वन	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जलाधार संरक्षण तथा सीमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

आयोजनाको नाम	पहिलो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	दोस्रो मापदण्ड अनुरूपको प्राथमिकता	अन्तिम प्राथमिकता
जडिबुटी विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
वनस्पति अनुसन्धान संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
राष्ट्रिय निकुन्ज तथा आरक्ष आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च
वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण आयोजना	उच्च	अति उच्च	अति उच्च

माथिका दुई मापदण्डमा उल्लेखित तथ्यलाई मिसाएर हेर्दा अति उच्च श्रेणीमा परेका सबै १६ कार्यक्रम तथा आयोजनालाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ । यस क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताको चतुर्भुज विश्लेषण चित्र ४.४० मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ४.४० बजेट उपशीर्षक अनुसार पूर्वाधार आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकता चतुर्भुज

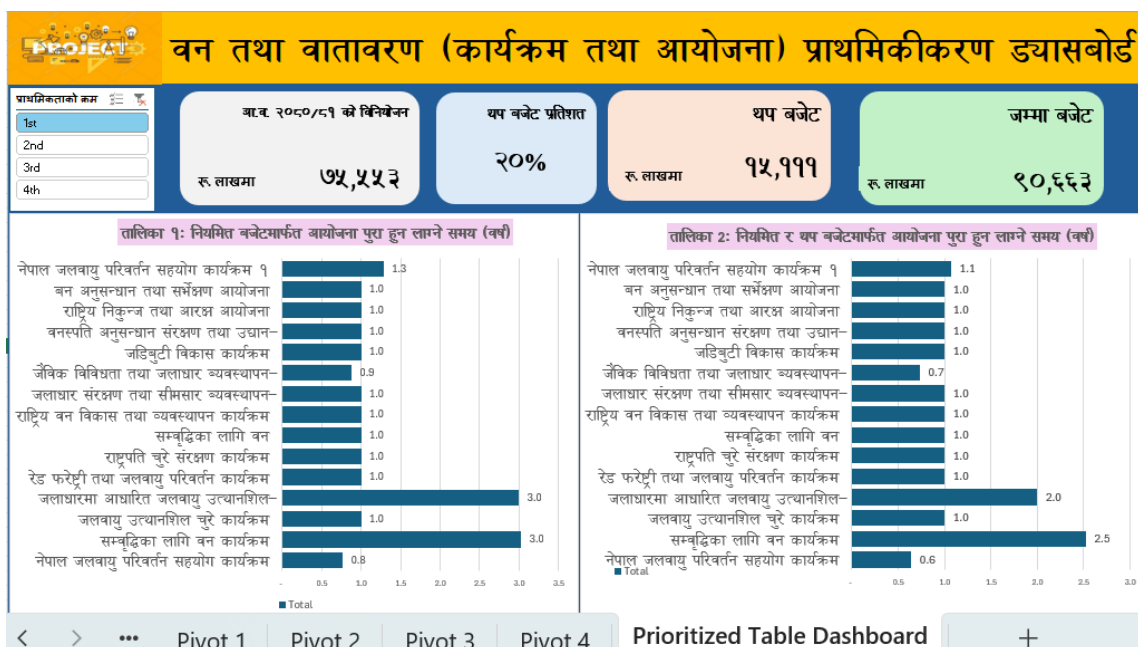

अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका आयोजनालाई बजेट विनियोजन पश्चात् मध्यम र न्यून प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरूलाई बजेट व्यवस्थापन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ । यसरी नै अन्य आयोजनालाई समेत क्रमशः सम्पन्न गर्ने रणनीति लिनुपर्ने देखिन्छ ।

घ) लगानीको अनुमान

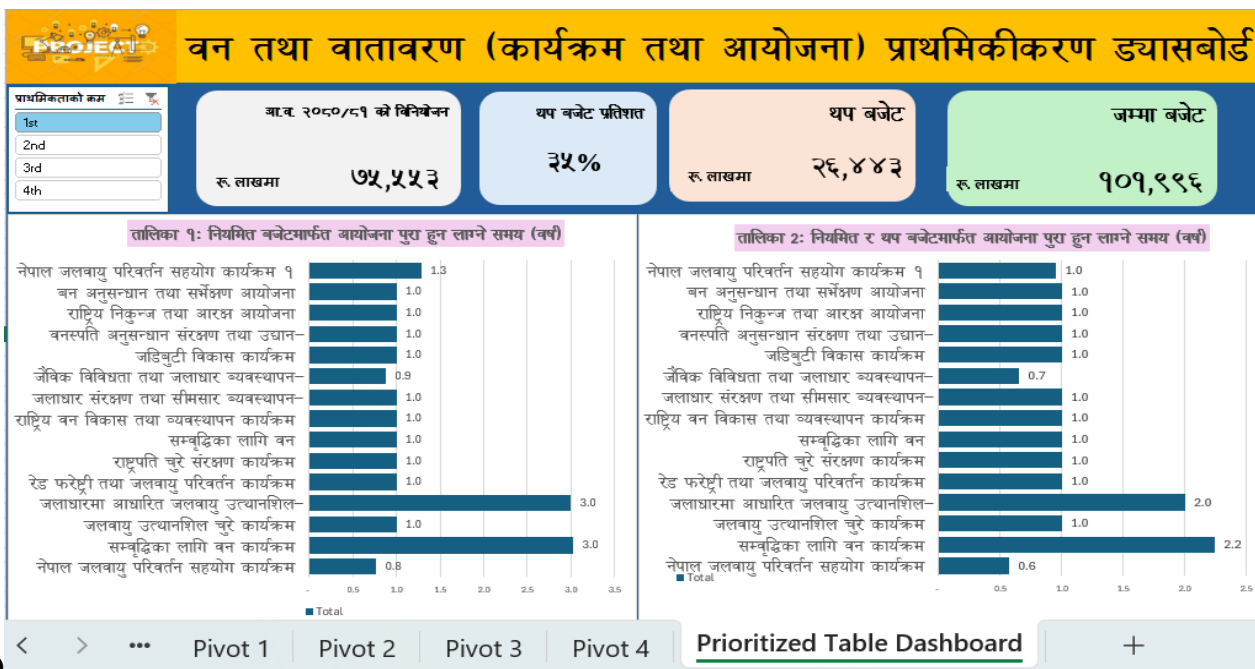
समग्र विश्लेषणमा उल्लेख भए अनुसार आयोजना सम्पन्न हुन लाने समय (वर्ष), थप लगानीले पार्ने प्रभाव र आवश्यक लगानीको विस्तृत विवरण चित्र नं. ४.४१, ४.४२ र ४.४३ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस विश्लेषण अनुसार १६ वटा पहिलो (अति उच्च) प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ७.५५ अर्ब) मा २० प्रतिशत थप (रु. १.५१ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ९.०६ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.४१ अति उच्च प्राथमिकताका १६ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप २० प्रतिशत विनियोजन सहित)

अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ७.५५ अर्ब) मा ३५ प्रतिशत थप (रु. २.६४ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. १०.२० अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

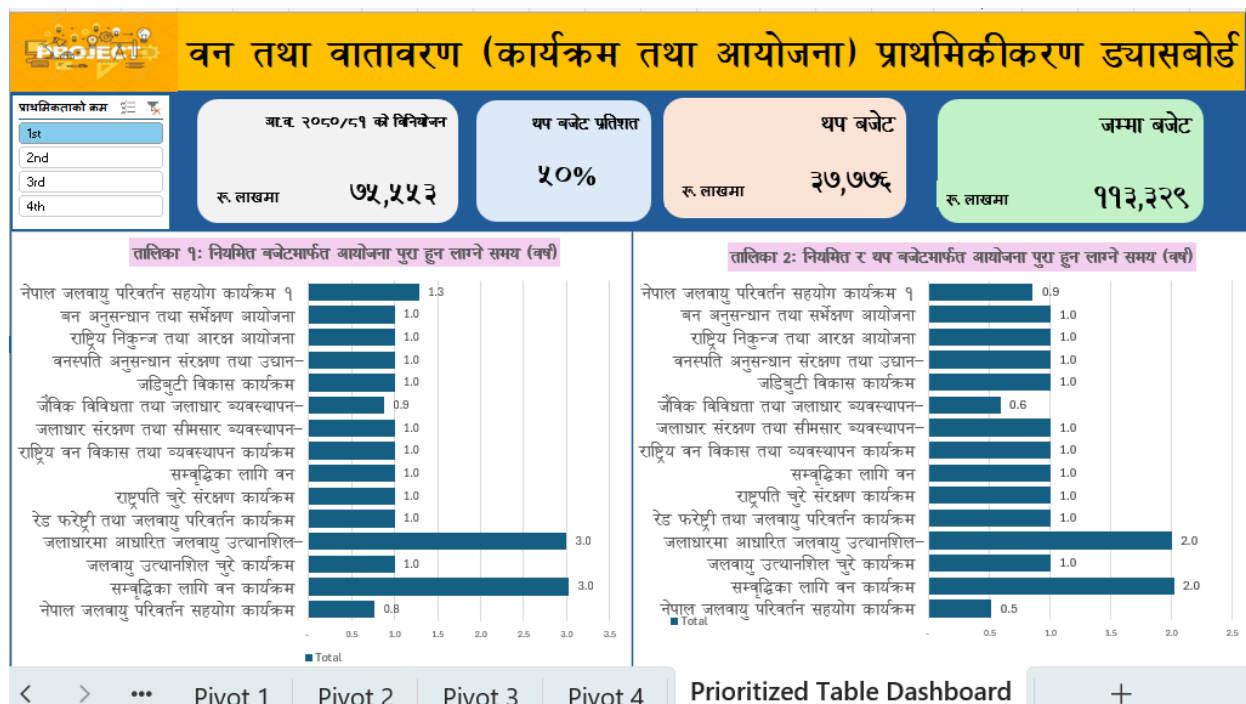
चित्र ४.४२ अति उच्च प्राथमिकताका १६ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ३५ प्रतिशत विनियोजन

सहित)

अति उच्च प्राथमिकताका आयोजना सम्पन्न गर्न आ.व. २०८०/८१ को विनियोजन (रु. ७.५५ अर्ब) मा ५० प्रतिशत थप (रु. ३.७७ अर्ब) गरेमा जम्मा रु. ११.३३ अर्ब रकम आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र ४.४३ अति उच्च प्राथमिकताका १६ वटा आयोजनाका लागि आवश्यक रकम र सम्पन्न हुन लाग्ने समय (थप ५० प्रतिशत विनियोजन सहित)

उल्लिखित अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूको अतिरिक्त राज्यको नीतिगत प्राथमिकतामा रहेका एवम् यस विश्लेषणको उच्च प्राथमिकतामा परेका अन्य आयोजना तथा कार्यक्रमलाई क्रमशः सम्पन्न गर्दै आवश्यक रकम विनियोजन हुन आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका ४.१७ अति उच्च प्राथमिकताका आयोजनाहरूका लागि आवश्यक विनियोजन (रु. लाखमा)

आयोजनाको नाम	आ.व.२०८०/८१ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
		२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम १	३,४९०	४,१८८	४,७११	५,२३४
सम्बुद्धिका लागि वन कार्यक्रम	७,८५९	९,४३१	१०,६०९	११,७८८
जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	३,८७०	४,६४४	५,२२५	५,८०५
नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	२,७८५	३,३४२	३,७६०	४,१७८
रेड फरेस्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	२०२	२४२	२७३	३०३
राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	१०,५०९	१२,६११	१४,१८७	१५,७६४
सम्बुद्धिका लागि वन	७५८	९१०	१,०२३	१,१३७
जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	११,३७५	१३,६५०	१५,३५६	१७,०६३
राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	५९१	७०९	७९७	८८६
जलाधार संरक्षण तथा सीमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	३,२८१	३,९३७	४,४२९	४,९२२
जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	३,८७०	४,६४४	५,२२५	५,८०५
जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	७,५८६	९,१०३	१०,२४१	११,३७९
जडिबुटी विकास कार्यक्रम	५४१	६४९	७३०	८१२

आयोजनाको नाम	आ.व.२०८०/८१ को विनियोजन	आवश्यक विनियोजन		
		२० प्रतिशत थप अनुसार	३५ प्रतिशत थप अनुसार	५० प्रतिशत थप अनुसार
वनस्पति अनुसन्धान संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	१,३४५	१,६१४	१,८१६	२,०१८
राष्ट्रिय निकुन्ज तथा आरक्ष आयोजना	१७,१३६	२०,५६४	२३,१३४	२५,७०५
वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण आयोजना	३५५	४२६	४७९	५३३
कुल	७५,५५३	९०,६०४	१०१,९९५	११३,३३२

निष्कर्षमा, अति उच्च/उच्च प्राथमिकताका १६ वटा कार्यक्रम तथा आयोजनामा गत आ. व. २०८०/८१ को विनियोजित रकममा थप रकम सहित वार्षिकरूपमा जम्मा रु. ५४.८६ अर्ब विनियोजन हुन आवश्यक देखिएको छ । यसका लागि प्राथमिकतामा नपरेका (तेस्रो र चौथो श्रेणी) आयोजनाको रकमबाट उच्च प्राथमिकतामा परेका आयोजनामा विनियोजन गर्दा यी कार्यक्रमहरूमा आवश्यक थप रकम विनियोजन गर्न सकिने आधार देखिन्छ ।

परिच्छेद ५

कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्र

५.१ कृषि तथा पशुपन्छी विकास

१. पृष्ठभूमि

कृषि पेशामा संलग्न घरपरिवार ५७.३ प्रतिशत रहेको र कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान २४.१२ प्रतिशत रहेको सन्दर्भमा गरिबी न्यूनीकरण, ग्रामीण रोजगारी, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, व्यापार सन्तुलन एवम् देशको समग्र आर्थिक विकासमा कृषि क्षेत्रको अहम् भूमिका रहेको छ । समावेशी आर्थिक वृद्धिको मेरुदण्डको रूपमा रहेको यस क्षेत्रले रोजगारी र महिला सहभागिताका साथै दिगो पर्यावरणीय विकासमा समेत टेवा पुऱ्याउने भएको कारण यस क्षेत्रले उच्च प्राथमिकता पाउँदै आएको छ ।

संविधानप्रदत्त खाद्यसम्बन्धी अधिकार सुनिश्चित गर्दै कृषि क्षेत्रको समग्र विकासको मार्गदर्शकका रूपमा रहेको कृषि विकास रणनीतिले परिकल्पना गरे अनुसार कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि, कृषि क्षेत्रको विविधीकरण, व्यवसायीकरण र कृषिजन्य वस्तुको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरिनु अपरिहार्य छ । श्रमशक्तिको बढ्दो पलायनबाट सिर्जित कृषि मजदुरको अभाव र आपूर्तिको समस्या समेत मध्यनजर गर्दै उत्पादनमा आत्मनिर्भरता र बढ्दो व्यापार घाटा न्यूनीकरण गर्न आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछि परेका वर्गलाई समेत प्राथमिकता दिई सरकारी, सहकारी र निजी साझेदारीको अवधारणा अंगीकार गर्दै मुलुकको भौगोलिक परिवेश, तुलनात्मक लाभ र बाली विशेष अनुसारको विशेष कृषि उत्पादन क्षेत्रमार्फत कृषि उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण गरिनुपर्छ । कृषिमा व्यवसायीकरण, यान्त्रीकरण र औद्योगीकरण मार्फत कृषि पेशालाई सम्मानजनक बनाई आय तथा रोजगारी सिर्जना, गरिबी न्यूनीकरण, सुधारात्मक व्यापार सन्तुलन, दिगो र सन्तुलित विकास, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा र कृषि क्षेत्रको रुपान्तरणबाट आर्थिक रुपान्तरणका लागि बृहत उत्पादन पकेट (ब्लक), मूल्य अभिवृद्धि एवम् बजारीकरणका लागि आवश्यक संरचना सहितको उत्पादन क्षेत्र (जोन), कृषिजन्य उद्योग सहितको औद्योगिक विशेष कृषि क्षेत्र (सुपर जोन) सहितको कृषि क्षेत्रका आगामी विकास कार्यक्रमहरू सन्चालन हुनु आवश्यक छ । त्यस्तै, दिगो विकास लक्ष्यअन्तर्गत गरिबी र भोकमरीको अन्त्य लगायतका लक्ष्य प्राप्त गर्न विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । यिनै विषयलाई प्राथमिकता दिने गरी यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिको माध्यमबाट आधारभुत खाद्य वस्तुहरूमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्दै खाद्य तथा पोषण सुरक्षा कायम गर्ने ।
- कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण, व्यवसायिकीकरण र औद्योगिकीकरण मार्फत प्रतिस्पर्धी कृषि प्रणालीको विकास गरी व्यापार सन्तुलनमा सुधार ल्याउने ।
- कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन, सदुपयोग र पर्यावरणीय कृषि प्रणालीको प्रवर्द्धन एवम् जलवायु परिवर्तन मैत्री दिगो कृषि प्रणालीको विकास गर्ने

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

कृषिजन्य उत्पादकत्व वृद्धि गर्न अपरिहार्य हुने साधन स्रोत र सामग्री जस्तै: सिंचाइ, रासायनिक मल, विषादी, उन्नत बीउ बिजन, भुरा माछा, कृषि ऋण, प्रविधि र ज्ञानको सहज उपलब्धता नहुनुका साथै आवश्यक भौतिक पूर्वाधार जस्तै: सडक, शीत भण्डार, संकलन केन्द्र, बिजुली आदिको अपर्याप्तताका कारण कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिमा बाधा पुगेको छ । युवा एवम् सक्रिय जनशक्तिको विदेश पलायनले कृषि पेशामा आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्तिको अभावमा खेतीयोग्य जमिन बाँझो रहन गई वर्षेनि कृषि उपज आयात परिमाण तथा कृषि व्यापार घाटा बढ्दै गएको छ । अनुसन्धानबाट विकास भएका प्रविधि पर्याप्त मात्रामा विस्तार हुन नसक्नु, विविध क्षेत्रमा आवश्यक वैज्ञानिक तथा अन्य जनशक्ति व्यवस्थापन कमजोर हुनु, अनुसन्धानको लागि प्रयोगशाला लगायत अन्य पूर्वाधारको कमी हुनु, फार्म, केन्द्रको भौतिक संरचना जीर्ण हुनुले कृषि

क्षेत्रमा प्रविधि विस्तार गर्नमा कठिनाई उत्पन्न भएको छ । खण्डीकृत र अव्यवस्थित भू-उपयोगको अवस्था, दोहोरो भू-स्वामित्व जस्ता समस्याका कारण कृषिको व्यावसायीकरण, आधुनिकीकरण तथा यान्त्रीकरणमा बाधा पुगेको छ ।

कृषि उपजहरूमा अनियन्त्रित र असन्तुलित रूपमा जीवनाशक विषादिको प्रयोग बढिरहेकाले मानव तथा वातावरणीय स्वास्थ्यमा असर पुगेको छ । खाद्य स्वच्छता, खाद्य पदार्थमा पौष्टिक तत्वको स्रोत र उचित उपयोगबारे जनसाधारणमा चेतना र ज्ञानको कमीले गर्दा स्वस्थकर खानपान तथा सोको लागि व्यवहार परिवर्तन नहुँदा खाद्यपोषणमा जटिलता तथा खाद्यवस्तुको नियमन चुनौतीपूर्ण रहेको छ । सीमित साधन स्रोत र सामग्री जस्तै: सिंचाइ, रासायनिक मल, विषादी, उन्नत बीउ बिजन, भुरामाछा, कृषि ऋण, प्रविधि र ज्ञानको प्रयोग गरी अपेक्षित रूपमा कृषि उपजको उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्दै जानु यस क्षेत्रको प्रमुख चुनौतीको रूपमा स्थापित भएको छ । कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनबाट परेको नकारात्मक असरका साथै कृषिजन्य उपज तथा खाद्यान्नहरूमा विषादी, हानिकारक रसायन, हार्मोन, एन्टिबायोटिक्स आदिको अवशेष कम गरी वातावरण र जनस्वास्थ्यमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको छ । कृषिजन्य उपज उत्पादन, वितरण, आयात एवम् निर्यातमा गुणस्तर एवम् स्वच्छता नियमन कार्य प्रभावकारी बनाउनु चुनौतीको रूपमा रहेको छ । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका जनशक्ति र विद्यमान युवा जनशक्तिलाई श्रम, सीप तथा पूँजीसहित कृषि पेशामा आकर्षित गर्नु एवम् सीमान्तकृत, गरिब, महिला, जनजाति, दलित, मधेसी, मुस्लिम र दुर्गम क्षेत्रका कृषकको कृषि कार्यक्रममा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु पनि उत्तिकै चुनौतीपूर्ण छ ।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

प्रमुख खाद्यान्न बाली, तरकारी तथा माछा र मुख्य फलफूल बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, बीउ बिजनको प्रमाणीकरण, कस्टम हाइरिड सेन्टर जस्ता पूर्वाधार विकास, प्रयोगशालाहरूको सञ्चालन, बीउ आपूर्ति प्रणालीमा सुधार, कृषिजन्य पूर्वाधार विस्तार तथा विकास र सञ्चालन, उन्नत जातका मल बीउ, मलखाद तथा नस्ल सुधारको सुनिश्चितता, कृषिजन्य सामग्री, यन्त्र, उपकरण, प्रविधि तथा ज्ञानमा कृषकको पहुँच, आधारभूत कृषि उपजको समर्थन मूल्य निर्धारण, उत्पादनलाई बजारसँग आवद्धता, एकद्वार प्रणालीमार्फत् कृषिविज्ञ र कृषकबीच प्रत्यक्ष सम्पर्क, विषादी तथा अवशेष द्रुत विश्लेषण प्रयोगशाला मार्फत् उपभोक्ता हकको सुनिश्चितता, चक्लाबन्दीमा आधारित खेती प्रणालीको अवलम्बन, रैथाने बालीको संरक्षण, ग्रामीण हाटबजार प्रवर्द्धन लगायतका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन मार्फत् १६ औँ आवधिक योजनाको परिच्छेद २ को समष्टिगत आर्थिक आधारहरूको सबलीकरण र परिच्छेद ३ को उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धिमा प्रत्यक्ष योगदान पुगेछ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरूबाट दिगो विकास लक्ष्य १(गरिबीको अन्त्य), २(खाद्य सुरक्षा र उन्नत पोषणमार्फत् भोकमरीको अन्त्य) र ३(समृद्ध जीवनस्तर प्रवर्द्धनमार्फत् स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता) हासिल गर्न प्रत्यक्ष सघाउ पुग्दछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	उत्पादन-दलहन	मेट्रिक टन (हजार)	२७७	२८३	२८८	२९२	३५३
२	उत्पादन-उखु	मेट्रिक टन (हजार)	२७६०	२८०७	२८४८	२८८४	२९१५
३	उत्पादन-आलु	मेट्रिक टन (हजार)	३५२२	३६३१	३७२४	३८१७	३९०९
४	उत्पादन-मकै	मेट्रिक टन (हजार)	३१९४	३१३७	३२११	३२९०	३३७५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
५	उत्पादन-गाहुँ	मेट्रिक टन (हजार)	२०३६	२२१०	२२५०	२२८३	२३१४
६	उत्पादन-फलफूल	मेट्रिक टन (हजार)	१५०९	१५६८	१६१५	१६५३	१७०८
७	उत्पादन-तेलहन	मेट्रिक टन (हजार)	२६२	२६७	२७३	२७४	२८३
८	उत्पादन-दुध	मेट्रिक टन (हजार)	२६८४	२६३४	२७०३	२७४३	२७८४
९	मलखाद आपूर्ति (रासायनिक र जैविक)	मेट्रिक टन (हजार)	४५५	४७०	५५०	५५०	६००
१०	उन्नत जातका बीउ उत्पादन	मेट्रिक टन	६५१	६५५	७००	७१५	७५०
११	जमेको वीर्य उत्पादन	डोज (हजार)	१२०७	१२१०	१२५०	१३००	१३५०
१२	पशुपन्छीको खोप उत्पादन	डोज (लाख)	४५०	५०७	५३९	५९०	६३०
१३	उत्पादन-अन्डा	गोटा करोडमा	१६५	१६६	१६७	१६८	१६८
१४	उत्पादन-मासु	मेट्रिक टन (हजार)	४४८	४८९	५०३	५१८	५३३
१५	उत्पादन-माछा	मेट्रिक टन (हजार)	१२३	१२६	१२६	१२७	१३१
१६	उत्पादन-धान	मेट्रिक टन (हजार)	५७२४	५९५५	५९६५	५९८०	५९९६
१७	तरल नाइट्रोजन	लि. (हजार)	३६८	३७८	४००	४००	४२०
१८	कृत्रिम गर्भाधान	संख्या (हजार)	७४०	८००	८५०	९००	१०००
१९	बार्षिक घाँसको बीउ (सेट्स) उत्पादन	सेट्स (हजार)	७७०	८००	८५०	८७५	९००
२०	बार्षिक घाँसको बीउ उत्पादन	मे टन	५२.६	५६	५८	६०	६२
२१	पशुपन्छीको उपचार सेवा	संख्या लाखमा	०.६६	०.७४	०.८५	०.९१	१.२

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१२००१०३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	कृषि (उत्पादन, उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि, खाद्य प्रणाली रूपान्तरण) एवम् आधारभूत खाद्यवस्तुहरूमा आत्मनिर्भरता अभिवृद्धि गर्ने		-		बीउ बिजन नियमावली २०८१ स्वीकृत गरी बीउ बिजन प्रमाणीकरण निर्देशिका तयारी शुरुवात भएको । राष्ट्रिय बीउ बिजन समिति मार्फत हालसम्म १०६४ भन्दा बढी जातहरू सूचीकरण भएको तथा बीउ बिजन ऐन तथा नियमावली कार्यान्वयनका लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहहरू समेतमा सहजीकरण भएको ।
३१२००१०१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	कृषि क्षेत्रको उत्पादन, उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने		-		कृषि सम्बन्धी ऐन, नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड, कृषि क्षेत्र समन्वय सम्बन्धी कार्यप्रक्रियाहरू तयारी तथा प्रकाशन
३१२००१०२	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम			-		चालु आ.व.मा १ लाख ७८ हजार मे.टन रासायनिक मल आयात भएको र गत आ.व. को मौजुदा समेत गरी जम्मा १ लाख ९७ हजार मे.टन अनुदानित मल कृषकलाई वितरण गरिएको ।
३१२००१०१	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम			-		धान, गहुँ तथा उखुको न्यूनतम समर्थन मूल्य तोकिएको स्थानीय तहबाट किसान सूचीकरणको कार्य प्रारम्भ भई करिब सम्पन्न हुने अवस्थामा रहेको । कृषि तथ्यांकको अध्यावधिक विवरण संकलन गरिएको । एक गाउँ एक प्राविधिक बाट स्थानीय तहमा कृषि प्रसारको सेवा प्रवाह भइरहेको ।
३१२००१०४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादि व्यवस्थापन कार्यक्रम			-		११८ जना विषादी आयातकर्ताहरूको क्षमता अभिवृद्धिका साथै इजाजतपत्र लागि योग्य बनाइएको, जीवनाशक विषादीको विभिन्न मितिमा बसेको बैठकबाट थप २ विषादी प्रतिबन्धित भई २६ विषादी प्रतिबन्धित, भारतबाट नेपालमा आयात गरिने Sphagnum spp., हिड , blue cherry साथै Argentina बाट नेपालमा आयात गरिने sweet cherryको EC स्वीकृत भई परिपत्र समेत भईसकेको, क्वारेन्टाइन समितिको बैठकबाट १० जना PRA विशेषज्ञ, २१ जना धुम्रिकरण उपचार विशेषज्ञहरूको सूचि स्वीकृत ।
३१२००१०५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम			-		रेडियो नेपाल र नेपाल टेलिभिजनबाट प्रत्येक साँझ ६:४०-६:५५ सम्म कृषि कार्यक्रम प्रसारण, कृषि तथा पशुपन्छी तालिम मार्फत १८० जना कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि, फाल्गुन मसान्तसम्म २० लाख ४९ हजार ३६९ किसान सूचिकृत भएको ।
३१२००१०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना			२०७३/७४ - २०८२/८३	१३०००००	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तर्गत विभिन्न बाली र वस्तुका २१ सुपरजोन, २ सय ६ जोन, १ हजार ६ सय ६४ ब्लक र ९ हजार १ सय ६२ पकेटहरू निर्धारण भई कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको छ । परियोजनाले कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						तथा व्यवसायीकरणका लागि चक्लाबन्दी खेती प्रवर्द्धन, सिंचित क्षेत्र विस्तार, कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन, कस्टम हायरिङ्ग कार्यक्रम, उच्च घनत्व स्याउ बगैँचा स्थापना, बीज वृद्धि कार्यक्रम, बाली/वस्तुको क्षेत्र विस्तार, प्राविधिक शिक्षालयसँगसहकार्य, कृषि ईन्टरन परिचालन, बीउ तथा पशुनश्ल श्रोत केन्द्र निर्माण, मत्स्य पोखरी तथा ह्याचरी निर्माण, फलफूल बगैँचा स्थापना तथा सुदृढीकरण, कृषि उपज संकलन, प्रशोधन तथा बजारीकरणसँगसम्बन्धित पोष्टहाभेष्ट व्यवस्थापन लगायतका प्रमुख क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ । परियोजना मार्फत आ.व. २०८०/८१ मा सम्पादित कार्यक्रमहरूबाट १०४,६६६ महिला तथा १०७,३०३ पुरुष गरी कुल २११,९६९ घरपरिवार प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् । परियोजना मार्फत Land Consolidation र Crop Pooling गरी आ.व. २०८०/८१ मा ७ सय ४४ हेक्टरमा चक्लाबन्दी खेती भई हालसम्म करिब ७ हजार ७ सय ३ हेक्टरमा चक्लाबन्दी खेती विस्तार भएको छ । चालु आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को फागुनसम्म थप ८७ हेक्टर जमीनमा चक्लाबन्दी मार्फत खेती गरिएको छ । परियोजनाको सुरुवात देखि आ.व. २०८०/८१ सम्म जोन/सुपरजोन तर्फ कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धनका लागि कुल ६०६ संख्यामा कष्टम हायरिङ्ग सेन्टर स्थापना गरिएको छ भने ५४१८२ विभिन्न प्रकारका साना मेशिनरीहरू वितरण गरिएको छ । गत आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा ७ वटा कष्टम हायरिङ्ग सेन्टर स्थापना भएको थियो भने मिनिटिलर, पावर टिलर, थ्रेसर लगायतका १९१८२ वटा साना मेशिनरी औजारहरू वितरण गरिएको थियो । विभिन्न बालीहरूको क्षेत्र विस्तार तथा बगैँचा स्थापना अन्तर्गत गत आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा धान, गहुँ, मकै लगायतका प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूले ढाकेको क्षेत्रफल ३१२२ हेक्टर विस्तार भई हालसम्म ३१०९४ हेक्टर क्षेत्रफल विस्तार भएको छ । गत आर्थिक वर्षमा मात्रै तरकारी बाली ३८४ हेक्टर, फलफूल बाली १०२६ हेक्टर, आलुबाली २५० हेक्टर, मसलाबाली ७३ हेक्टर, दलहनबाली २० हेक्टर र कफी २९.४ हेक्टरमा थप क्षेत्र विस्तार भएको छ । गत आर्थिक वर्षमा थप ८ हेक्टरमा उच्च घनत्व स्याउ बगैँचा स्थापना भई हालसम्म ६२ हेक्टरमा उच्च घनत्व स्याउ बगैँचा विस्तार भएको छ । चालु आ.व. २०८१/८२ को फागुन मसान्त सम्म गहुँ ६६३ हे., आलु १४८ हे., तरकारी ११६.२७ हे., प्याज २६२ हे. र चैते धानको २७१५ हे. क्षेत्रविस्तार सम्पन्न भएको छ । परियोजनाको शुरु आ.व. २०७३/७४ देखि आ.व. २०८१/८२ सम्म १८३० हे मत्स्यपोखरी निर्माण सम्पन्न भई प्रति वर्ष थप १०,६१४ मेट्रिक टन थप माछा उत्पादन भै रहेको छ । चालु आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को फागुनसम्म थप १० हेक्टर मत्स्यपोखरी निर्माण सम्पन्न भै माछापालन भै रहेको छ । साना सिंचाई प्रणाली निर्माण तथा मर्मत सम्भार

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						कार्यक्रम मार्फत गत आर्थिक वर्षमा ४८९७ हेक्टर सिंचित क्षेत्र थप भई ३१३०६ हे. क्षेत्रमा सिंचाइ सुविधा विस्तार भएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को अन्त्य सम्ममा परियोजना अन्तर्गत थप २८४९ वटा साना सिंचाइ सम्पन्न गर्ने लक्ष्य रहेकोमा २०८१ फागुनसम्ममा ३१६ साना सिंचाइ निर्माण सम्पन्न भई कुल ४७५ हेक्टर क्षेत्रमा सिंचाइ सुविधा थप भएको छ। "सिक र कमाउ" मोडलमा गत आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा ३२ प्राविधिक शिक्षालयसँग सहकार्य गरी अध्ययनरत १३ सय ७८ जना विद्यार्थीहरूलाई कृषि व्यवसाय सञ्चालनको व्यावहारिक ज्ञान र सिपका साथै आय आर्जनको अवसरको सिर्जना गरिएको छ। परियोजनाको गत आ.व. सम्मको अवधिमा ३१५ वटा प्राविधिक शिक्षालयसँगसो अनुसार सहकार्य गरी कुल १३ हजार ७ सय ४८ जना विद्यार्थीहरू लाभान्वित भएका छन्। परियोजना अन्तर्गत गत आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवधि सम्ममा कुल २८३३ जना कृषि स्नातक अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई कृषि इन्टर्नको रूपमा परिचालन गरिएको छ। चालु आर्थिक वर्षको फागुन मसान्त सम्ममा कृषि इन्टर्न परिचालन कार्यक्रम अन्तर्गत ५ वटा विश्वविद्यालय अध्ययन संस्थान तथा कलेजहरूसँगसमन्वय गरी ५ सय ८५ जना कृषि स्नातक अध्ययनरत विद्यार्थीहरू कृषि इन्टर्नका रूपमा परिचालन गरिएको छ। गत आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा स्थानीय तहको लागत सहभागितामा खाद्यान्न बीउ स्रोत केन्द्र ५ वटा, पशु नश्ल स्रोत केन्द्र ७ वटा, प्लाष्टिक टनेल निर्माण ४९५ वटा र बाख्रा/भेडा/च्याङ्ग्रा खोर ६८९ वटा निर्माण भएको छ। गत आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा कृषि उपजको भण्डारण पुर्वाधार, पोष्टहार्भेष्ट क्षती न्युनिकरण, वजारीकरण र प्राथमिक प्रशोधन उद्योग स्थापना मार्फत १३ वटा संकलन एवम् भण्डारण घर, २ वटा गोदाम घर, ११ वटा चिस्यान घर, ११ वटा Rustic store, २ वटा सेलार स्टोर, १३५ वटा सुधारिएको अलैंची भट्टी, २१ वटा जिउँदो माछा पसल स्थापना, १५ वटा प्राथमिक प्रशोधन उद्योग, ४ वटा ढुवानी साधन, ७ वटा केरा राइपेनिङ्ग च्याम्बर निर्माण सम्पन्न भएको छ।
३१२००१०८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना			२०८०/८१ - २०८२/८३	३००००	२०८ बटा कृषक पाठशाला (कृषिबाली पशुपालन तथा पोषण) सञ्चालन १२ मे ट गहुको मुल विउ बितरण ८९ मे ट उन्नत विउ वितरण १४३ मे ट आलुको उन्नत विउ वितरण २२५०० दाना आलुको पि वि यस दाना बितरण ३२५ घरवारी पोषण बगैचा स्थापना सहयोग पुरक अनुदान साना अनुदान साना सिचाई योजनाहरूको छनौट भई कार्य सुरुहुदै।
३१२०१०११	कृषि विभाग			-		कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिको लागि समन्वय तथा सहजीकरण गरिएको।
३१२०११०१	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम			-		तरकारीवालीहरूको मूल तथा उन्नत बीउ उत्पादन तथा विक्रि वितरण, आलु को पि.बि.एस. दाना उत्पादन तथा विक्रि वितरण, टिस्सू कल्चर प्रयोगशालाबाट विभिन्न जातका Invitro जार बिक्री वितरण, अलैंचीको वेर्ना उत्पादन तथा विक्रि वितरण।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१२०११०२	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम			-		राष्ट्रिय फल सुन्तलामा GI प्राप्तिको प्रारम्भिक तयारी सम्पन्न भएको, फलफूलको गुणस्तरीय विरुवाको पहुँचमा सहजताका लागि माग र आपूर्तिको वासलात तयार गरिएको र फार्म केन्द्रहरूमा हालसम्म कुल रु ६८८५० माउबोट उत्पादन भएको । फार्म केन्द्रहरूको क्षमता विस्तार भई प्रयोगशाला सेवा थप भएको । ४ वटा फार्म केन्द्रहरूमा टिस्युकल्चर प्रयोगशाला सञ्चालन तथा एउटामा पिसिआर परिक्षण सेवाको सुरुवात गरिएको । सिट्रस बडउड सर्टिफिकेसन प्रोटोकल, पि. सि. आर. तथा सि. टि. भी. परिक्षण प्रोटोकल, Post harvest protocol र फलफूलको तालिम म्यानुअल तयार भएको ।
३१२०११०३	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम			-		मौरी रेशम पालन र च्याउ उत्पादन सम्बन्धी प्रविधि हस्तान्तरण, प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि र बजार प्रवर्द्धन, नीतिगत सहजीकरण एवम् गुणस्तर परिक्षण गरी व्यवसायीक कीट विकास क्षेत्रको प्रवर्द्धन भएको ।
३१२०११०४	वाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम			-		श्रोत बीउ र उन्नत बीउमा प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रमले गर्दा बीउ उत्पादनमा उल्लेख्य वृद्धि भएको । कृषि विकास फार्महरू मार्फत खाद्यान्न बालीहरूको मूल बीउ उत्पादन भएको । प्रचार प्रसार कार्यक्रम र सशर्त अनुदानका कार्यक्रमहरूले रैथाने बालीमा कोदो, फापर, लट्टे, चिनो, कागूनो जस्ता बालीहरूको उत्पादन वृद्धि भएको र बजारीकरणमा सहयोग पुगेको । स्थानीय तहका प्राविधिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको । सशर्त अनुदान मार्फत चैते धानको क्षेत्र विस्तार भएको ।
३१२०११०५	केन्द्रीय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम			-		सिन्धुलीमा भित्रिएको १६४९४ वटा फलफूल तथा तरकारीहरूको नमूनाहरू Organophosphate तथा Carbamate समूहको विषादी अवशेष विश्लेषण भएकोमा १६३४० वटा नमूनाहरू उपभोग योग्य देखिएको, ६३ वटा नमूना क्वारेन्टाईन गर्नु पर्ने र ९१ वटा नमूना उपभोग अयोग्य देखिएको नष्ट गरिएको छ । ११२ वटा माटोको नमूना, ३० वटा प्राङ्गारिक तथा रासायनिक मल र ४ वटा कृषि चुनको नमूना विश्लेषण गरिएको । प्रयोगशालामा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका लागि ISO/IEC १७०२५:२०१७ सम्बन्धी तालिम केन्द्रीय कृषि प्रयोगशाला तथा प्रादेशिक माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशालामा कार्यरत २० जना कर्मचारीको सहभागितामा सञ्चालन गरिएको । विषादी अवशेष द्रुत परीक्षण सम्बन्धी Hands on training १२ जना प्राविधिकहरूलाई सञ्चालन गरिएको । परीक्षण विधिको एकरूपता तथा Standardization का लागि बीउ बिजन प्रयोगशालामा ३४९ वटा बीउ नमूना विश्लेषण गरिएको साथै प्रादेशिक बीउ बिजन प्रयोगशालाहरूलाई प्राविधिक पृष्ठपोषण गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१२०११०६	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम			-		सङ्घीय कृषि थोक बजारहरू कोलपुरमा १० वटा बजार स्टल, सुर्खेतमा चमेना गृह तथा पोखरामा बजार भित्रको बाटो सुधारको कामको लागि ठेक्का सम्झौता भई निर्माण कार्य भईरहेको । ५ वटा फलफूल तथा ८ वटा तरकारी बालीहरूको लाभ लागत तयारीको चरणमा रहेको । नेपालमा उपभोग्य खाद्य वस्तुहरूको आवश्यकता तथा आपूर्ति विश्लेषण तयारीको चरणमा रहेको । यस आ. व. २०८१/८२ मा १० स्थानमा नयाँ भुमिगत सिंचाई प्रणालीको निर्माण कार्य भईरहेको ।
३१२०१११३	पहाडी-क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफुल विकास आयोजना			२०७९/८० - २०८५/८६	१११२०५	हालसम्म ब्याच १ र २ का स्थानीय तहहरूमा प्रस्ताव आव्हान भई २१ हेक्टरमा रोपण सम्पन्न भएको, फलफूल बालीहरूको निजी नर्सरीहरूको सुदृढिकरणको लागि फिल्ड भेरिफिकेसनको क्रममा रहेको । हिउँदे फलफूलको हालसम्म १६१ हेक्टरमा नयाँ बगैचा स्थापनाको लागि सम्झौता भई कार्यान्वयनको क्रममा रहेको र बर्षे फलफूलको ११२५ हे.मा सम्झौताको क्रममा रहेको ।
३१२०२०११	पशु सेवा विभाग			-		पशुपन्छी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिको लागि समन्वय तथा सहजीकरण गरिएको । मासु र अण्डामा आत्मनिर्भर भईसकेको । दूधमा आत्मनिर्भर उन्मुख रहेको ।
३१२०२१०१	मत्स्य विकास कार्यक्रम			-		१ करोड ७२ लाख व्यवसायीक खेतीका लागि माछा भुरा (फ्राइ) उत्पादन तथा वितरण गरिसकेको । ८७ लाख शुद्ध नश्लका माछा भुरा (फ्राइ) उत्पादन तथा वितरण गरिसकेको । २२ हजार सौन्दर्य माछा भुरा उत्पादन तथा वितरण गरिसकेको ।
३१२०२१०३	पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम			-		उच्च नश्ल सुधारको लागि वंशाणुगत स्रोतको व्यवस्थाका लागि ५ लाख भन्दा बढी गाई, भैसी तथा बाख्रामा कृत्रिम गर्भाधान सेवा पुऱ्याईएको
३१२०२१०४	पशु आहारा तथा लाईभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम			-		१. २०६१ वटा पशु आहाराजन्य वस्तुको नमूना सङ्कलन, परीक्षण तथा गुण विप्लेशन गरिएको । २. प्रयोगशाला व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Laboratory Management Information System) मार्फत नमूना दर्ता गरी सम्बन्धितले क्यू.आर. स्कान गरी अनलाईनबाटै रिपोर्ट प्राप्त गर्ने व्यवस्थापन भएको । ३. घाँसेबालीको मूल विउ उत्पादनको लागि नार्कसँगसहकार्य गरिएको र फार्म/केन्द्र मार्फत वितरणको व्यवस्थापन गरिएको ।
३१२०२११०	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण तथा नियमन कार्यक्रम			-		१. नेपाल सरकारको Digital Nepal अभियानलाई सार्थक बनाउन प्रयोगशाला सूचना प्रणाली व्यवस्थापन (Laboratory Information Management System) मार्फत प्रयोगशालाबाट प्राप्त रिपोर्ट किसानहरूले online बाटै हेर्न सक्ने गरी सबै पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाहरूमा सुचारु भईसकेको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						२. पशुहरूमा देखा पर्ने संक्रामक रोगहरू जस्तै: खोरेत, पि.पि.आर., अफ्रिकन स्वाइन फिवर, लम्पी स्किन रोग, भ्यागुते, चरचरे रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन भएको । ३. पशुपन्छीको संक्रामक रोग विरुद्धको ११ प्रकारको खोप उत्पादन तथा वितरण । ४. खोरेत विशेष कार्यक्रम अन्तर्गत जोनिङ्ग तथा कम्पार्टमेन्टलाईजेसन कार्यक्रम कोशी र बागमती प्रदेशमा सञ्चालनका लागि चार किल्ला तय गरिएको ।
३१२०२९०२	पशु क्वारेन्टाईन सेवा कार्यक्रम			-		८ वटा क्वारेन्टाइन कार्यालय र २८ वटा चेकपोष्ट मार्फत पैठारी वा निकासी हुने पशु, पशुजन्य पदार्थ तथा पशु उत्पादन सामग्रीको आवश्यकता अनुसार प्रचलित ऐन नियम बमोजिम स्वास्थ्य र स्यानेटरी/क्वारेन्टाइन प्रमाणपत्रहरूको जाँच गरी आयात/ निर्यात नियमन गरिएको ।
३१२४११०१	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, कृषि अनुसन्धान सबलीकरण		-		धान (हर्दिनाथ हाइब्रिड-१ हर्दिनाथ हाइब्रिड-३) र मकैको बर्णशंकर जातहरू (रामपुर हाइब्रिड १०, रामपुर हाइब्रिड १२, रामपुर हाइब्रिड १४, रामपुर हाइब्रिड १६) विकास भएको । अन्नबाली, तेलबाली, तरकारी बाली, घाँसेबाली र फलफूलका का उन्नत जातहरू विकास, पञ्जीकरण (धानका स्थानीय/रैथाने जातहरू: कालो पातले (कास्की), हरियो काउचिन (सिन्धुपाल्चोक), लाल अनदी (कंचनपुर), जोरायल बासमती (डोटी), रायोसाग र काँक्रोका स्थानीय/ रैथाने जातहरू: कालो भाजी (मुगु), जिम्पाखा (ओखलढुंगा), मादले (कास्की), बेलाचापी चौडापात, पञ्जीकरण: पोखरा लुर्की-१ (भन्टा), सुन्तलाको अगौटे जात पारिपतले अगौटे सुन्तला – १, आलुका दुई जातको उन्मोचन: खुमल सेतो -३ र खुमल सेतो-४ , सुधारीएको जुम्ली मासी धानका मरुवा (Blast) सहन सक्ने तीनवटा लाइनहरू ""सुधारीएको जुम्ली मासी-१८"", ""सुधारीएको जुम्ली मासी-२०"" र ""सुधारीएको जुम्ली मासी-२२""को प्रस्तावना पेश गरिएको) । हिउँदे घाँसका बढि घाँस उत्पादकत्व र उच्च गुणस्तर भएका dual purpose naked oat का जातहरूको परिक्षण गर्दा दुई जातका नेकेड जैहरू दर्ता (NZA३/१८) र उन्मोचन (NZA३/४०) को लागि सिफारिस गरिने भएको । श्रोत बीउ तथा वस्तु उत्पादन (आ.व २०८०/८१ मा ७५० मे.टन बीउ उत्पादन भएको, आ. व २०८१/८२ मा ९०० मे.टन बीउ उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखिएको)। अनुसन्धानको परिक्षणबाट प्रविधि विकास भएको (आलुबालीमा लाग्ने डडुवा रोग सहन सक्ने जिनोटाइपहरू पि.आर.पि.- ०१७१७३.१७९ र पि.आर.पि.- ०१७१७३.१३३ (उत्पादन क्रमसः ३०.७२ मे. टन/हे र ३०.०० मे. टन/हे. र डडुवा रोग दुवै जिनोटाइपमा १ स्केल १-५ स्कोरिंग स्केलमा) पाइएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१२०३१०१	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम			-		खाद्य उद्योग, दाना उद्योग, बजार, होटल, रेष्टुरेन्ट, हाटबजार, मेला, महोत्सव गरी हाल सम्म देशको विभिन्न स्थानमा कुल ७०३९ पटक अनुगमन निरीक्षण गरी ऐन बमोजिम खाद्य तथा दाना पदार्थको १८०० नमुना तथा खाद्य स्वच्छता सर्भिलेन्सका लागि २१२५ नमुना संकलन भई कैफियत देखिएका ९९ विभिन्न खाद्य /दाना व्यवसायी उपर मुद्दा दायरी गरिएको । चालु आ.व. २०८१/८२ को हालसम्मको अवधि विभाग तथा मातहतका खा.प्र.गु.नि. कार्यालयका प्रयोगशालामा १७५८६ वटा खाद्य तथा दाना नमूना विश्लेषण सम्पन्न भएको, भन्सार नाकामा अवस्थित १२ वटा खाद्य आयात निर्यात गुणस्तर प्रमाणीकरण कार्यालयहरूबाट २९७३० नमुनाको गुण प्रमाणीकरण तथा आयातित ताजा तरकारी तथा फलफूलका ४०१४९ नमुनामा RBPR विधिबाट जीवनाशक विषादी अवशेष परिक्षण गरिएको ।
३१२२१०११	राष्ट्रिय किसान आयोग			-		मन्त्रालयबाट तयार गरिएको कृषि नीतिमा विभिन्न सरोकारवाला निकायहरू बिच अन्तरक्रिया गरी राय सुझाव उपलब्ध गराइएको । किसान सूचीकरण कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा सञ्चालनका लागि चालु आर्थिक वर्षमा सातै प्रदेशमा विशेष अभियान सञ्चालन गरी सम्पन्न गरिएको । किसान हक हित र अधिकार संरक्षण एवम् प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न तहगत र सरोकारवाला निकायहरूसँगबहस, अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम गरी सम्बन्धित निकायमा पृष्ठपोषण पठाइएको । किसानका समस्या र गुनासो सम्बोधनका लागि सम्बन्धित निकायमा पठाई समस्या समाधानमा पहलकदमी लिइएको । कृषि उपजहरूको न्यूनतम समर्थन मूल्य प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनका लागि तहगत निकाय र फिल्डस्तरमा अनुगमन गरी प्रभावकारिताका लागि नेपाल सरकारलाई पृष्ठपोषण उपलब्ध गराइएको ।
३१२३१०११	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैँची विकास बोर्ड			-		- चिया तथा कफी उद्योगका विकासको लागि उत्पादन, प्रशोधन बजार व्यवस्थापन तथा निकासी पैठारी सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन भएको । - चिया तथा कफी उद्योगको विकासको लागि तालिम तथा अनुसन्धान केन्द्र स्थापना गरी चिया तथा कफी उद्योगमा कार्यरत व्यक्ति वा संस्थाहरूलाई आधुनिक प्राविधिक ज्ञान, प्रशिक्षण र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध भएको । - चिया र कफीको विकासका लागि स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँगसमन्वय कार्यक्रम भइरहेको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						- यस आ.व. मा ५० रोपनी जग्गा चक्लाबन्दी गरि कफी क्षेत्र विस्तार गर्ने फर्मलाई र ५० हजार कफी बिरुवा उत्पादनका लागि नर्सरी निर्माण गर्न ५०% अनुदान कार्यक्रम अन्तर्गत ५० हजार कफी बिरुवा उत्पादन हुने साथै ४५० रोपनी क्षेत्रफलमा कफी विस्तार हुने भएको। - यस आ.व. मा नेपालका विभिन्न ६१ स्थानमा कफी डेमोसट्रेसन प्लट निर्माण कार्य हुदै गरेको र यसबाट ६१० रोपनी क्षेत्रफलमा कफी विस्तार हुने भएको।
३१२३१०१२	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड			-		कोहलपुरमा Powdered Milk Plant स्थापनाको लागि DPR बनाउने कार्य प्रारम्भ Cold-storage for butter storage निर्माण सहयोग कार्य प्रारम्भ प्रशोधित प्याकेट दूधको No return को लागि अनुगमन दुग्ध उद्योगहरूमा व्यवहारीक संहिता लागु गर्न अनुगमन सहकार्यमा मिल्क एनालाईजर सञ्चालन, संभार तथा मर्मत तालिम चिलिङभ्याट मर्मत, संभार तथा सञ्चालन तालिम
३१२४१०११	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्			-		भेटेरिनरी डक्टरहरूको नियमित रूपमा परीक्षा सन्चालन गरी नाम दर्ता भएको । विशेषज्ञ नाम दर्तामा वृद्धि भएको । नियमित रूपमा पशु चिकित्सकको आचारसंहिता अवलोकन भएको । नयाँ विदेशी विश्व विद्यालयलाई मान्यता प्रदान । भेटेरिनरी शिक्षण संस्थाहरूको नियमित अनुगमन भई गुणस्तरीय भेटेरिनरीयनहरूको उत्पादन भएको । भेटेरिनरी सेवासँग सम्बन्धित विषयमा नेपाल सरकारलाई परामर्श दिएको ।
३१२४११०२	पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा व्यवसायी परिषद्			-		परिषद्को गठन भई कार्य सञ्चालन भएको । पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा व्यवसायी परिषद्को नियमावली तर्जुमा भइरहेको । पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा व्यवसायी परिषद्को सँगठन संरचना तयार भइरहेको ।
३१२८१०११	कपास विकास समिति			-		३ जिल्लाका कपास खेती गर्ने किसानहरूको उत्पादित कपास खरिद गरी प्रशोधन भएको।
५०११२१०१	मूल्य श्रृंखलामा आधारित समावेशी कृषि रूपान्तरण कार्यक्रम	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		२०७७/७८ - २०८३/८४	१५७८६७.८५	४८०० वटा वित्तिय शिक्षा तथा व्यवसायिक साक्षरता तालिम सहयोगी पुस्तिका प्रकाशन गरेर १४३ वटा वित्तिय शिक्षा तथा व्यवसायिक साक्षरता मार्फत ३६०८ जना सहभागीहरूलाई वित्तिय साक्षरता प्रदान गरिएको । ४५ वटा B२B/B२S मार्फत सहभागी १३५० जनामा व्यवसायी र कृषक बीच व्यवसाय सम्बन्ध सुधार १ वटा केरा क्षेत्रमा बहुसरोकारवाला (Multi Stakeholder Platform) मार्फत केरा खेतीको व्यवसायमा अग्रगामी र पश्चगामी सम्बन्ध विस्तार । नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम रु. ६ करोडबाट प्रभाग १ समावेशी मूल्य श्रृंखला विकास अन्तर्गत क्रियाकलापहरू तथा सञ्चालन खर्च रकम रु. ३,६०,८४,६०१.३४ (६०.१४%) IFAD बाट ऋण सहायता अन्तर्गत प्राप्त रकम रु. १,५७,८५,१७,००० मध्ये हाल रकम रु. १,२९,३९,४०,३७३ साना किसानहरू ११६५ जनालाई कर्जा प्रवाह भएको । कृषि विकास बैंक लि.को तर्फबाट चालु

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						पुर्जी अन्तर्गत रु. १०,९८,८५,९१५ साना किसानहरू १५२ जनालाई कर्जा प्रवाह गरिएको। वित्तीय शिक्षा तथा व्यवसायिक साक्षरता कक्षमा सहभागी भएका ९०९ जनाको यस बैंकमा खाता खोल्न सहजिकरण गरिएको। ८२ जना वित्तीय शिक्षा तथा व्यवसायिक साक्षरता सहजकर्तालाई वीरेन्द्रनगर प्रदेश कार्यालय र मंगलापुर तालिम केन्द्रमा ५ दिने प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम ३ वटा व्याचमा प्रदान गरिएको । तरकारी (काभ्रे, चितवन, धनुषा), केरा (रौतहट, सर्लाही), माछा (रुपन्देही, धनुषा), डेरी (सिन्धुली, चितवन, दाङ, महोत्तरी), बाख्रा (धादिङ, नुवाकोट, चितवन) र मौरी मह (दाङ, बाँके) मा ६ वटा MSP सञ्चालन गर्न सरोकारवालाहरूसँग छलफल र समन्वय गरिएको।
३१२००११८	ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम			२०७७/७८ - २०८२/८३	५१०००	ग्रामीण उत्पादनमूलक साझेदारी मार्फत कृषकहरूको बजार आवद्धता सुनिश्चित गर्ने २९८ वटा सम्झौता सम्पन्न सङ्घीय संरचनामा उद्यमशीलताको वातावरण सुदृढ बनाउने (१०२ वटा तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएकोमा २००८ जना लाभान्वित) तथा उद्यमशील बातावरण निर्माणका लागि कार्यक्रम सञ्चालन (१०२ वटा साना तथा मझौला उद्यमीहरूको लागि Business Coaching र Growth Potential २५ जना SMEs लाई In-depth Business Incubation) पालिकास्तरीय कृषि तथा पशुपन्छी सेवा केन्द्र निर्माण (३८ वटा निर्माण सम्पन्न भई निर्माण सम्पन्न भएका २५ वटा तत् तत् पालिकाहरूलाई हस्तान्तरण गरिएको, थप १३ वटा सेवा केन्द्रहरू निर्माण सम्पन्न भै हस्तान्तरणको प्रक्रियामा रहेको एवम् बाँकी ३६ वटा सेवा केन्द्रहरू समयमा नै सम्पन्न गर्नका लागि अनुगमन कार्यलाई तिब्रता प्रदान गरिएको
३१२००१०९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम			२०७७/७८ - २०८२/८३	८३८०	उच्च मूल्यका कृषि वस्तुको मूल्य शृंखलाको विकास, कृषिमा व्यवसायीकरण, निर्यात प्रवर्द्धन, गरिबी निवारण, क्षमता अभिवृद्धि स्याउ, बेमौसी तरकारी, तरकारी बीउ, अदुवा, बेसार, टिमु, खसी बोका, अमिलो जात फलफूल, ओखर, आलुको बीउ, उच्च पहाडी आलु, उच्च पोषणयुक्त स्थानीय बाली, मह, दुग्ध व्यवसाय प्रवर्द्धन
३१२००११२	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम			२०७३/७४ - २०८२/८३	२५१०	आयात प्रतिस्थापन र निर्यातमा वृद्धि, तुलनात्मक लाभ भएका कृषि उपजको विकास, बजार विकास ।
३१२०११०७	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना- प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम			२०७५/७६ - २०८०/८१	२८८८	कृषिमा आधुनिकीकरण सिंचाइ प्रणालीको विकास गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, गरिबी निवारण र क्षमता अभिवृद्धि भएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१२००९०१	उच्च मूल्य कृषिवस्तु उत्थानशील कार्यक्रम			२०८१/८२ - २०८८/८९	१५७२००	केन्द्रमा कार्यालय स्थापना भै प्रदेश मातहतका कार्यालय स्थापना गर्न प्रक्रिया अघि बढेको।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन्।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१२००१०३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	जातहरू उन्मोचन तथा पञ्जीकरण र मापदण्ड लगायतका विविध निर्णय । बीउ बिजन व्यवसायी/उद्यमीहरूलाई बीउ बिजन विक्रेता अनुमतिपत्रका लागि तालिम सञ्चालन । बाली निरीक्षक तथा बीउ विश्कोलेषकको तालिम सञ्चालन । प्रयोगशाला अडिट, व्यवसायीहरूको संस्थागत सुधारका लागि व्यवसाय अडिट लगायतका गुण नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यक्रमहरू ।	जातहरू उन्मोचन तथा पञ्जीकरण र मापदण्ड लगायतका विविध निर्णय गर्ने । बीउ बिजन ऐन तथा नियमावली कार्यान्वयनका लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहहरू समेतमा अभिमूखी कार्यक्रम, निर्देशिकाहरू तथा मापदण्ड तयारी । बीउ बिजन व्यवसायी/उद्यमीहरूलाई बीउ बिजन विक्रेता अनुमतिपत्रका लागि तालिम सञ्चालन । बाली निरीक्षक तथा बीउ विश्कोलेषकको तालिम सञ्चालन । बीउ आपूर्ति सुनिश्चितताका लागि डिजिटल विधिद्वारा वासलात तयारी ।	बीउ बिजन ऐन तथा नियमावली कार्यान्वयनमा स्थानीय तह तथा प्रदेशले समेत बीउ बिजनका कार्यक्रम तय गरी गुणस्तर सुधार तथा बीउ प्रवर्द्धन कार्यक्रममा सहयोग पुग्ने । मुख्य खाद्यान्न बालीहरूको बीउ प्रतिस्थापन दर २५ प्रतिशत पुग्ने । बीउ बिजनको सुरक्षा मार्फत खाद्य सुरक्षा तथा खाद्य प्रणालीमा टेवा पुग्ने ।	स्थानीय तह तथा प्रदेशले समेत बीउ बिजनका कार्यक्रम तय गरी गुणस्तर सुधार तथा बीउ प्रवर्द्धन कार्यक्रममा सञ्चालन गरेको हुनु पर्ने ।
३१२०००११	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	मन्त्रालयको O&M सम्पन्न गर्ने ।	मन्त्रालयको O&M सम्पन्न गर्ने तथा कृषि तथा पशुपन्छी एवम् मत्स्य सम्बन्धी ऐन नियमावलीहरूको तयारी र परिमार्जन गर्ने		
३१२००१०२	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	६ लाख मे.टन रासायनिक मल आयात तथा विवरण गरी कृषि क्षेत्रको उत्पादन, उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	५ लाख ५० हजार मे.ट. मल आयातका गरी अनुदान उपलब्ध गराउने		
३१२००१०१	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	मन्त्रालय अन्तर्गत नीतिगत समन्वय भएको हुने । कृषि वन कार्यक्रमको अध्ययन गरी कृषि वन प्रणाली विकास र प्रादेशिक संरचना अनुसार कार्यक्रम लागू भएको हुने । कृषि तथा पशुपन्छीका लागि राहत तथा पुनर्स्थापना	सहकारीहरूबाट न्यूनतम समर्थन मूल्यमा धान खरिद गर्न सहजीकरण गर्ने । दैवी प्रकोप राहत कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । कृषि तथा पशुपन्छी तथ्यांक व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । राष्ट्रिय कृषि नीति परिमार्जन गर्ने । कृषि ऐन तयारी गर्ने ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		कार्यक्रम सञ्चालन गरी जोखिम तथा प्रकोप व्यवस्थापन भएको हुने ।			
३१२००१०४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादि व्यवस्थापन कार्यक्रम	जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन ऐन २०७६ तथा नियमावली २०८१ एवम् बिरुवा क्वारेन्टाइन तथा संरक्षण ऐन कार्यान्वयनमा सहयोग पुग्ने, आयात नियमन तथा निर्यातमा सहजिकरण, स्वदेशी जैविक सुरक्षालाई प्रत्याभूति दिन, अन्तरराष्ट्रिय कृषि व्यापारको सहजीकरण तथा क्वारेन्टाइन शत्रुजीवको जोखिम व्यवस्थापनको लागि नेपालको आफ्नो एक Pest Risk Analysis Guidelines तयार हुने ।	आयात तथा निर्यातकर्ताहरूलाई क्वारेन्टाइन नियमन तथा प्रक्रिया सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा समन्वय, देशको जैविक सुरक्षाका लागि जोखिम सृजना गर्न सक्ने सम्भावना भएका आयातका लागि प्रसतावित बिरुवा तथा बिरुवाजन्य वस्तुहरूको शत्रुजीव जोखिम विशलेषण, एक प्रदेश एक निर्यातजन्य कृषि वस्तुहरूको निर्यात सहजिकरणका लागि अन्तरक्रिया र कार्ययोजना तयारी, Technical guidelines तयारी तथा ISPM हरूको समिक्षा तथा पृष्ठपोषण कार्यशाला, कृषिवस्तु निर्यात सहजिकरणका लागि प्रादेशिक निकायहरूको समन्वयमा सर्भे सर्भिलेन्स, प्रदेश जीवनाशक विषादी समितिको कानुन निर्माण तथा कार्यान्वायन प्रगति सम्बन्धमा प्रदेश मन्त्रालय सहित अन्तरक्रिया, विषादी आयातकर्ता, संश्लेषणकर्ता तथा उत्पादकहरूलाई इजाजतपत्र सम्बन्धी तालिम, विषादी खुद्रा विक्रेता को प्रमाणपत्र इजाजतपत्र र हालसम्मको परीक्षाफलको Digitalization गर्ने ।		
३१२००१०५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	कृषि डायरी प्रकाशन, मौसमी/प्रविधि सम्बन्धी जानकारीको लागि एस.एम.एस सूचना प्रवाह रेडियो नेपाल तथा नेपाल टेलिभिजनमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण । आधारभूत सेवाकालिन तालिम, सेवा प्रवेश तालिम, अन्य प्राविधिक तालिम, किसान सूचीकरण प्रणालीको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन।	कृषि डायरी प्रकाशन, मौसमी/प्रविधि सम्बन्धी जानकारीको लागि एस.एम.एस सूचना प्रवाह रेडियो नेपाल तथा नेपाल टेलिभिजनमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण । आधारभूत सेवाकालिन तालिम, सेवा प्रवेश तालिम, अन्य प्राविधिक तालिम, किसान सूचीकरण प्रणालीको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन।	कर्मचारीको तालिममार्फत क्षमता विकास भएको हुने, रेडियो र टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारणद्वारा कृषि, पशुपन्छी तथा मत्स्य प्रविधि प्रसार भएको हुने, कृषि सम्बन्धी सूचना प्रवाह, किसान सूचिकरण मार्फत किसानको पहिचान गरिने ।	
३१२००१०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना	परियोजना अवधिमा १५००० पकेट, १५०० व्लक, ३०० जोन र २१ सुपरजोना विकास कार्यक्रम सञ्चालन भई कृषिको आधुनिकीकरण मार्फत उत्पादन तथा	जोन/सुपरजोन क्षेत्रमा उन्नत प्रविधि सहित क्षेत्रफल विस्तार तथा प्रविधि प्रसार कार्यक्रम । आत्मनिर्भरताको लागि चैते धान तथा हिउँदे/वसन्ते मकै प्रवर्द्धन कार्यक्रम।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		उत्पादकत्व वृद्ध गरी आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धन हुने।	पोष्ट हार्भेष्ट व्यवस्थापन कार्यक्रम (कृषि/पशुपन्छी तथा मत्स्य उपज संकलन, भण्डारण, प्रशोधन तथा बजारीकरण कार्यक्रम) । उच्च घनत्व स्याउ तथा सुन्तलाजात फलफूल प्रवर्द्धन कार्यक्रम । तरकारी जोन सञ्चालन भएका क्षेत्रहरूमा प्याज प्रवर्द्धन कार्यक्रम । रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम । खाद्यान्न तथा आलु बालीको बिज वृद्धि तथा बिउ बिजन आत्मनिर्भर कार्यक्रम । कृषि तथा पशुपन्छी उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम । सिंचाइ पुर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम। चक्लाबन्दीमा आधारित खेती मार्फत उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम। प्राविधिक शिक्षालयको साझेदारीमा व्यवसायिक कृषि उत्पादन कार्यक्रम । कृषि इन्टर्न परिचालन कार्यक्रम । कस्टम हायरिङ्ग सेन्टर स्थापना सहयोग कार्यक्रम। जोन/सुपरजोन क्षेत्रमा कृषि यान्त्रीकरण सहयोग कार्यक्रम । नर्सरी स्रोत केन्द्र स्थापना सहयोग कार्यक्रम । बिउ तथा नश्ल स्रोत केन्द्र स्थापना कार्यक्रम । पशुपन्छी/ मत्स्य नश्ल सुधार, स्रोत केन्द्र स्थापना तथा उन्नत नश्ल विरतण सहयोग कार्यक्रम । बाख्रा/गाई/भैंसी को गोठ/खोर सुधार तथा व्यवस्थापनमा सहयोग कार्यक्रम । मासु निर्यातका लागि गाई/भैंसी जोनहरूमा रागा/भैंसी उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम । विगत आ.व. मा निर्माण भएका कृषि पूर्वाधारहरूको प्रभावकारी सञ्चालनका लागि थप सहयोग कार्यक्रम । न्यूनतम समर्थन मुल्य कार्यान्वयन सहयोग कार्यक्रम । परियोजनको उपलब्धि तथा सिकाई अभिलेखीकरण कार्यक्रम ।		
३१२००१०८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	२०००० समुह मार्फत २३६२५ कृषकले उन्नत प्रविधि अबलम्बन गर्ने । खाद्यान्न बालीमा १५ प्रतिशत तरकारी बालिमा २५ प्रतिशत मासु उत्पादन तथा दुध मा १५ प्रतिशत उत्पादकत्वमा वृद्धिहुने । घरधुरी आयमा	कृषक पाठशाला (कृषिबाली पशुपालन तथा पोषण) संचालन मुल विउ बितरण उन्नत विउ वितरण पुरक अनुदान साना अनुदान साना सिचाई प्रदर्शन कार्यक्रम घरवारी पोषण बगैचा स्थापना सहयोग ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		१५ प्रतिशत वृद्धि Food insecurity experience index १५ प्रतिशतले घट्ने।			
३१२०१०११	कृषि विभाग	कृषि जन्य उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, कृषि वातावरण संरक्षण भएको हुने।	बाली बीमा प्रिमियममा अनुदान उपलब्ध गराउने। उखु उत्पादक कृषकहरूलाई प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराउने। धान, गहुँ तथा उखुको न्यूनतम समर्थन मूल्य तोक्नका लागि उत्पादन लागत सर्भेक्षण गरि कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयमा सिफारिस गर्ने। प्रमुख बाली उत्पादन मापदण्ड तयारी गर्ने। कार्यक्रम सञ्चालनमा सहजीकरण तथा अनुगमन गर्ने। कृषि शिक्षा अनुसन्धान र प्रसार वीच समन्वय गर्ने।		
३१२०११०१	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	आलु, तरकारी मसलावाली सम्बन्धी उन्नत प्रविधिको विकास र विस्तार भई उत्पादकत्व वृद्धि तथा कृषको आयस्तरमा बढ्ने।	तरकारी वालीहरूको मूल तथा उन्नत बीउ उत्पादन तथा विक्री वितरण, आलु को पि.बि.एस. दाना उत्पादन तथा विक्री वितरण, टिस्यू कल्चर प्रयोगशालाबाट विभिन्न जातका Invitro जार बिक्री वितरण, अलैंची विकास कार्यक्रम, क्षमता अभिवृद्धि कृषक स्तरिय तथा अधिकृत स्तरिय तालिम, जातिय संरक्षण तथा प्रमाणीकरणका कार्यक्रम		
३१२०११०२	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम	नर्सरी नियमनका लागि कानुनी व्यवस्था सहित गुणस्तरीय फलफूल विरुवाको उत्पादन तथा विक्रीवितरण हुने। सुन्तला, लप्सी, चिउरी लगायतका बालीको GI प्राप्त हुने र फलफूलका रैथाने र स्थानीय जातहरूको संरक्षण र उपयोग संगै दर्ता गरिने। सुन्तलाजात फलफूल, पुष्प तथा कफि निर्यातको लागि आवश्यक व्यवस्था गरिने। प्रदेश र स्थानीय तहको फलफूल क्षेत्र विकासमा सशक्तिकरण र क्षमता विकास गरिने।	नेपालका रैथाने र स्थानीय जातहरूको Geographic Indications, Center of origin लगायतका विषयमा अध्ययन गर्ने, नर्सरीहरूको राष्ट्रिय सर्वेक्षण सञ्चालन। स्रोत विरुवा उत्पादन तथा विक्रीवितरण (३,७२,५०० बिरुवा उत्पादन) हुने र कृषि जैविक विविधताको संरक्षण र उपयोग हुने। फार्मकेन्द्रको कमाण्ड क्षेत्रभित्र पर्ने फलफूल विरुवामा कम्तिमा २५ वटा Outreach फार्म स्थापना गर्ने र सबै फार्म केन्द्रहरूमा नमुना demonstration farm स्थापना हुने। नीजि क्षेत्र (किसान/उद्यमी), सहकारी र गै.स.स.सँगको समन्वयमा उत्पादनमुखी कार्यमा समन्वय गर्ने। प्रदेश तथा स्थानीय		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			तहका २६० जना कृषि प्राविधिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिने।		
३१२०११०३	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम	व्यावसायिक कीट विकास अन्तर्गत पर्ने मौरी, रेशम, च्याउ लगायतका वस्तुहरूको प्रवर्द्धनका लागि समन्वय तथा सहजीकरण।	सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि (प्राविधिक तथा उद्योगी व्यवसायीहरूलाई)। नीतिगत सहजीकरण एवम् गुणस्तर परिक्षण (मह तथा च्याउको गुणस्तर नियमन र परीक्षण)। प्रविधि हस्तान्तरण तथा तथ्यांक अद्यावधिक (प्राविधिक प्रकाशन)। बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम (रेडियो प्रसारण)। ससर्त अनुदानका कार्यक्रमहरू।		
३१२०११०४	वाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	धान/मकै/गहुँबालीको बीउ उल्लेख्य उत्पादन हुने। OP जातको मकै र चैते धानको क्षेत्र विस्तार हुने र स्थानीय तहको क्षमता वृद्धि भई स्थानीय स्तरमा खाद्यान्न बालीहरूको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि हुने।	बीउ उत्पादन(धान, गहुँ, मकै), स्थानीय तहका प्राविधिकको क्षमता अभिवृद्धि, स्थानीय तहमा रैथाने बाली सम्बन्धी प्रचार प्रसार, रैथाने बालीमा बीउ उत्पादन र मूल्य अभिवृद्धिमा अनुदान, बीउ उत्पादनमा प्रोत्साहन अनुदान।		
३१२०११०५	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम	सङ्घीय बजारहरूमा विक्री वितरण भईरहेको फलफूल तथा तरकारीहरूमा विषादी अवशेष परिक्षण गरी विषादी अवशेषयुक्त फलफूल तथा तरकारीहरूको उचित व्यवस्थापन। माटोको नमूना परिक्षण गरि माटोमा आवश्यक सुधार तथा मलखाद व्यवस्थापन। नेपालमा आयतित रासायनिक मलहरूको गुणस्तर परीक्षण। प्राङ्गारिक मलको गुणस्तर परिक्षण। विभिन्न अन्नबाली तथा तरकारीहरूको बीउको गुणस्तर परीक्षण। बालीहरूको रोग किरा व्यवस्थापन सम्बन्धी निदान सेवा। सङ्घीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय स्तरमा संचालित प्रयोगशालाहरूको क्षमता विकास तथा प्राविधिक पृष्ठपोषण।	केन्द्रीय कृषि प्रयोगशालाको accreditation को लागि आवश्यक सूचकहरूमा विशेष कार्यहरू, प्राङ्गारिक मलमा Heavy metals परिक्षण, विषादी अवशेष परिक्षणमा दायरा वृद्धि (Synthetic pyrethroids तथा DTC fungicides) परिक्षण।		
३१२०११०६	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सङ्घीय बजारहरू कोहलपुरको गुरुयोजना र विर्तामोडमा स्विकृत DPR अनुसार निर्माण कार्यहरू हुने। सङ्घीय बजारहरूमा RBPR ल्यावको लागि	सङ्घीय बजारहरू कोहलपुरको गुरुयोजना र विर्तामोडमा स्विकृत DPR अनुसार निर्माण कार्यहरू हुने। सङ्घीय बजारहरू धरान तथा अत्तरिया RBPR		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		आवश्यक संरचनाहरूको विकास हुने । नयाँ भुमिगत सिंचाई प्रणाली विकास भई १२०० हे नयाँ सिंचित क्षेत्रको विकास हुने ।	ल्यावको लागि आवश्यक संरचनाहरूको विकास हुने । नेपालको तराई क्षेत्रमा २ वटा कष्टम हाईरिड्ग सेन्टर स्थापना भई सामुदायिक स्तरमा कृषि यान्त्रीकरणमा टेवा पुग्ने । कृषि यान्त्रीकरण तथा यान्त्रिक सिंचाई सम्बन्धी विभिन्न तालिमबाट ६० जनाको क्षमता वृद्धि हुने । ५ वटा फलफूल तथा ५ वटा तरकारी बालीहरूको लाभ लागत तयार हुने । नेपालमा उपभोग्य खाद्य वस्तुहरूको आवश्यकता तथा आपूर्ति विश्लेषण तयार गर्ने । १० स्थानमा नयाँ भुमिगत सिंचाई प्रणाली विकास भई ४०० हे नयाँ सिंचित क्षेत्रको विकास हुने ।		
३१२०१११३	पहाडी-क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफूल विकास आयोजना	वागबानी क्षेत्र व्यवस्थापन तथा नर्सरी क्षमताको लागि संस्थागत अभिवृद्धि कार्यक्रम । फलफूल तथा काष्ठफल बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि र बागवानीजन्य उत्पादनहरूको मूल्य अभिवृद्धि कार्यक्रम।	करिब १५०० हेक्टरमा फलफूल बगैँचा स्थापना हुने, १५ वटा सरकारी फार्म सुधारका कार्य सञ्चालन हुने तथा २० वटा निजी नर्सरी पुर्वाधार विकासको कार्य सञ्चालन हुने ।		
३१२०२०११	पशु सेवा विभाग	पशुपन्छीकाे उत्पादकत्व सुधार मार्फत पशुपन्छीजन्य पदार्थको उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम । पशुपन्छीजन्य पदार्थको आयात प्रतिस्थापन एवम निर्यात प्रवर्द्धन कार्यक्रम । पशुपन्छी तथा मत्स्य आनुवांशिक स्रोतको संरक्षण संवर्द्धन तथा प्रवर्द्धन । पशुपन्छी तथा मत्स्य उत्पादनको तथ्याङ्क व्यवस्थानपन । पशुपन्छी बीमा प्रिमियममा अनुदान उपलब्ध गराउने । पशुपन्छी तथा मत्स्य बजार, मूल्यश्रृंखला सम्बन्धी कार्यहरू ।	फार्म, केन्द्र, क्वारेन्टाईन कार्यालय तथा प्रयोगशालाको सुदृढीकरण तथा कर्मचारीको क्षमता विकास कार्यक्रम । पशुपन्छी बीमा प्रिमियममा अनुदान उपलब्ध गराउने । खाेरेत, लम्पी, इन्टेराेटक्सेमिया लगायतका राेग विरूद्ध खाेप सेवा विस्तार कार्यक्रम । कार्यक्रम सञ्चालनमा सहजीकरण तथा अनुगमन गर्ने ।		
३१२०२१०१	मत्स्य विकास कार्यक्रम	व्यवसायीक खेतीका लागि माछाका भुरा (फ्राइ) उत्पादन तथा वितरण । शुद्ध नश्लका माछाका भुरा (फ्राइ) उत्पादन तथा वितरण । विशिष्टकृत प्रयोगशाला सेवा प्राकृतिक जलाशय सम्बन्धी अध्ययन, संरक्षण एवम् प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम। मत्स्य पालन विविधीकरण, तालिम, अध्ययन, लाभलागत विश्लेषण	व्यवसायीक खेतीका लागि माछाका भुरा (फ्राइ) उत्पादन तथा वितरण । शुद्ध नश्लका माछाका भुरा (फ्राइ) तथा भावी माउ उत्पादन तथा वितरण । विशिष्टकृत प्रयाेगशाला सेवा । तालिम तथा प्रविधि परिक्षण । प्राकृतिक जलाशय सम्बन्धी अध्ययन ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		र प्रविधि विकास तथा मत्स्य बजार, मूल्य श्रृंखला सम्बन्धी कार्यक्रमहरू।			
३१२०२१०३	पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१. आनुवांशिक स्रोत केन्द्रहरूको सुदृढीकरण कार्यक्रम। २. उच्च प्रजनन मान भएका साँढे, राँगे तथा बोकाबाट जमेको विर्य उत्पादन तथा वितरण ३. तरल नाइट्रोजन उत्पादन तथा वितरण ४. गाई, भैसी तथा बाख्रामा कृत्रिम गर्भाधान सेवा ५. कृषक तथा प्राविधिकको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	१. आनुवांशिक स्रोत केन्द्रहरूको सुदृढीकरण कार्यक्रम। २. नश्ल सुधारको लागि वंशाणुगत स्रोतको व्यवस्थाका लागि ८ लाख भन्दा बढी गाई, भैसी तथा बाख्रामा कृत्रिम गर्भाधान सेवा पुर्‍याईने		
३१२०२१०४	पशु आहारा तथा लाईभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	१. पशु दाना, दाना कच्चा पदार्थ, फिड एडिटिभ्स, फिड सप्लिमेन्ट, पशु उत्पादन सामग्री लगायतको नमूना सङ्कलन र परीक्षण गरी गुणस्तर विप्लेशन कार्यक्रम। २. संयुक्त बजार तथा उद्योग अनुगमन। ३. पशु आहाराजन्य वस्तुको मापदण्ड तयारी। ४. घाँसेबालीको मूल विड उत्पादन तथा वितरण। ५. कृषक तथा प्राविधिकको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम।	१. पशु दाना, दाना कच्चा पदार्थ, फिड एडिटिभ्स, फिड सप्लिमेन्ट, पशु उत्पादन सामग्री लगायतको नमूना सङ्कलन र परीक्षण गरी गुणस्तर विप्लेशन कार्यक्रम। २. संयुक्त बजार तथा उद्योग अनुगमन। ३. पशु आहाराजन्य वस्तुको मापदण्ड तयारी ४. घाँसेबालीको मूल विड उत्पादन तथा वितरण। ५. कृषक तथा प्राविधिकको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम।		
३१२०२११०	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण तथा नियमन कार्यक्रम	१. Enterotoxaemia रोग विरुद्धको खोप उत्पादन गरिने २. खोरेत रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने ३. जोनिङ्ग तथा कम्पार्टमेन्टलाईजेसन कार्यक्रमको सञ्चालन गरिने ४. विशिष्टकृत पशु चिकित्सा सेवा प्रदान गरिने ५. AMR/AMU सम्बन्धि प्रयोगशाला परिक्षण तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिने	१. Enterotoxaemia रोग विरुद्धको खोप उत्पादन शुरु गरिने २. खोरेत रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने ३. जोनिङ्ग तथा कम्पार्टमेन्टलाईजेसन कार्यक्रमको सुरुवात गरिने ४. विशिष्टकृत पशु चिकित्सा सेवा प्रदान गरिने ५. AMR/AMU सम्बन्धि प्रयोगशाला परिक्षण तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिने		
३१२०२१०२	पशु क्वारेन्टाईन सेवा कार्यक्रम	१. पशु क्वारेन्टाईन कार्यालय तथा मातहतका चेकपोष्टहरूको सुदृढीकरण कार्यक्रम। २. पशु वस्तुको आन्तरिक तथा सिमापार आवतजावत नियमन।	१. पशु क्वारेन्टाईन कार्यालय तथा मातहतका चेकपोष्टहरूको सुदृढीकरण कार्यक्रम। २. पशु वस्तुको आन्तरिक तथा सिमापार आवतजावत नियमन।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१२४११०१	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्लाई मुलुक भित्र सञ्चालन हुने सम्पूर्ण कृषि अनुसन्धान कार्यको नियमनकारी तथा समन्वयकारी निकायको रूपमा सांगठनिक तथा नीतिगत पूनर्संरचना भौगोलिक, पर्यावरणीय तथा सामाजिक-आर्थिक विविधतालाई मध्यनजर गर्दै अनुसन्धान कार्य तथा कार्यालय विस्तार तथा सुधृढिकरण खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, आत्मनिर्भरता, र निर्यात प्रवर्द्धनका लागि उपयुक्त क्षेत्र (बाली, वस्तु) लक्षित अनुसन्धान विश्वव्यापी रूपमा बिज्ञान तथा प्रविधिमा भएको आधुनिकीकरणबाट लाभ लिन अन्तराष्ट्रिय अनुसन्धान संस्था तथा विकास साझेदारहरूसँगसमन्वय र सहकार्य विस्तार	जात तथा प्रविधि विकासको लागि विभिन्न अनुसन्धान परिक्षण संचलान प्रविधि हस्तान्तरण तथा बाह्य अनुसन्धान सबलीकरण कार्यक्रम श्रोत बीउ/वस्तु उत्पादन कार्यक्रम गैर सरकारी, उद्यमी किसान, विश्वविद्यालय, सहकारी, वैज्ञानिकहरूसँग collaborative अनुसन्धानका कार्यक्रम रैथाने/स्थानीय कृषि जैविक विविधताको संरक्षण/प्रवर्द्धन; रैथाने कृषि ज्ञान/सीपको आधुनिकीकरण, डिजिटल मार्केट अभियान		
३१२०३१०१	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहमा खाद्य पदार्थको अनुगमन निरीक्षणमा संलग्न पदाधिकारी एवम् कर्मचारीहरूको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने । खाद्य तथा दाना बजार/उद्योग, होटल/रेष्टुरेन्ट, विद्यालय/ क्याम्पस/ हस्पिटल लगायत सार्वजनिक क्यान्टिनहरूको निरीक्षण अनुगमन तथा विभिन्न खाद्य तथा दाना पदार्थको नमुना सङ्कलन, विश्लेषण तथा कैफियत देखिएका नमुना उपर मुद्दा दायरी गर्ने । प्रयोगशाला विश्लेषण क्षमता विस्तार गरी नियमन थप प्रभावकारी बनाउने । खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर सम्बन्धि आम उपभोक्ता तथा सरोकारवालाहरूमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने । परम्परागत खाद्य पदार्थको प्रवर्द्धन, खाद्य पोषण कार्यक्रम मार्फत कुपोषण न्यूनीकरणका लागि सहजीकरण गर्ने ।	खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहमा खाद्य पदार्थको अनुगमन निरीक्षणमा संलग्न पदाधिकारी एवम् कर्मचारीहरूको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने । खाद्य तथा दाना बजार/उद्योग, होटल/रेष्टुरेन्ट, विद्यालय/क्याम्पस/ हस्पिटल लगायत सार्वजनिक क्यान्टिनहरूको निरीक्षण अनुगमन तथा विभिन्न खाद्य तथा दाना पदार्थको नमुना सङ्कलन, विश्लेषण तथा कैफियत देखिएका नमुना उपर मुद्दा दायरी गर्ने । खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर ऐन कार्यान्वयनका लागि आवश्यक निर्देशिका तथा कार्यविधि तयार गर्ने । खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर सम्बन्धि आम उपभोक्ता तथा सरोकारवालाहरूमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने । परम्परागत खाद्य पदार्थको प्रवर्द्धन, खाद्य पोषण कार्यक्रम मार्फत कुपोषण न्यूनीकरणका लागि सहजीकरण गर्ने ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१२२१०११	राष्ट्रिय किसान आयोग	• किसानहरू हित अधिकार एवम् किसानहरूको राज्य प्रतिको कर्तव्य र दायित्वका लागी नयाँ नीति, ऐन वा नियमावली बनाउन सहयोग । • संविधानले व्यवस्था गरेका किसानहरूका हक, हित र अधिकारहरू कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा अध्ययन गरी नेपाल सरकारलाई आवश्यक सिफारिस गर्ने ।	१. किसान हकहित, अधिकार संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन र सामाजिक सुरक्षा विषयक बहस कार्यक्रम । २. किसान हकहित, अधिकार संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन र सामाजिक सुरक्षा विषयक बहस कार्यक्रम । ३. किसान अधिकार सम्मेलन । ४. कृषिसँग सम्बन्धित नीति/ऐन/नियममा सरोकारवाला निकायहरू बिच अन्तरक्रिया/पैरवी/पृष्ठपोषण कार्यक्रम। ५. विभिन्न बालीहरूको समर्थन तथा खरिद मूल्य कार्यान्वयन सम्बन्धी तहगत सरकारसँग समन्वयात्मक कार्यक्रम । ६. कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित समय सापेक्ष समसामयिक सबालमा विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूसँग अन्तरक्रिया (पृष्ठपोषण) ।		
३१२३१०११	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैंची विकास बोर्ड	• अर्गानिक प्रमाणिकरण भएको चियाको प्याकेजिंग, ब्राण्डिंग तथा अन्तराष्ट्रिय बजारीकरणमा सहयोग कार्यक्रम • Tea/Coffee Start Up Support Program • नेपाली चिया /कफीको अन्तर्राष्ट्रिय बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम/निजिक्षेत्रसँगको सहकार्यमा गर्ने • प्रांगारिक चिया /कफीको खेति तर्फ उन्मुख कृषकहरूलाई Vermicomposting pit निर्माण लगायतमा आर्थिक सहयोग कार्यक्रम • भन्सार कार्यालयहरू/DFTQC/PQPMC सँग नेपाली चिया/कफीको गुणस्तर parameters संशोधन/व्यवस्थापन, निर्यात सहजीकरण तथा आयात व्यवस्थापनका लागि समन्वयात्मक कार्यक्रम ।	१. चिया /कफी क्षेत्रको विकास तथा विस्तारका लागि स्थानिय तह लगायतका सरकारका विभिन्न तहहरूसँग समन्वय कार्यक्रम २. चिया /कफीमा नयाँ प्रजाति विकासका लागि अनुसन्धान अध्ययनमा NARC सँग समन्वय ३. चिया /कफी सम्बन्धित नीति/ऐन/नियममा सरोकारवाला निकायहरू बिच अन्तरक्रिया/पैरवी/पृष्ठपोषण कार्यक्रम । ४. चिया /कफीको गुणस्तर सुधारोन्मुख विभिन्न तालिम, प्रचार प्रसार लगायतका कार्यक्रम ५. Tea Tourism Pilot Project Development, Scoping Assessment of Tea e-Auction		
३१२३१०१२	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड	कोहलपुरमा धूलो दुध कारखानाको लागी उपकरण खरिद कार्यक्रम । सरकारी, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको सहकार्य र साझेदारीमा दूध तथा दुग्ध पदार्थहरूको	बटर भण्डारणका लागि १०० मे.ट. क्षमताको शित भण्डार (कोल्ड स्टोर) स्थापना सहकार्यमा दुग्ध प्रविधिको विकास र बिस्तारका लागि अन्तराष्ट्रिय		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी देशलाई दुग्ध पदार्थमा आत्मनिर्भर बनाउने र निर्यात प्रवर्द्धन हुने वातावरणको निर्माण गर्ने । दूध उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजारीकरणमा वातावरणीय पक्षलाई समेत उचित ध्यान दिनुका साथै असल अभ्यास अवलम्बन गरी दूध तथा दुग्धजन्य पदार्थहरूको गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने । दुग्ध विकासको क्षेत्रमा योजना तर्जुमा, लगानीको श्रोतको पहिचान, अनुगमन, नियमन, तालिम तथा दुग्ध क्षेत्रका विविध विषयहरूको अध्ययन/अनुसन्धान गर्ने ।	स्तरको दुग्ध मेला तथा सेमिनार बाकेको कोहलपुरमा धूलो दूध कारखाना स्थापनाका लागि बातावरणीय अध्ययन Study on seasonality of milk production in Nepal and way forward to mitigate the effect Feasibility study for innovative dairy product development (whey based products) दुग्ध पदार्थहरूको माग, आपूर्ति तथा निर्यातको सम्भावना सम्बन्धी अध्ययन प्रशोधित प्याकेट दूधको No return को लागि अनुगमन दुग्ध उद्योगहरूमा व्यवहारीक संहिता लागु गर्न अनुगमन सहकार्यमा मिल्क एनालाईजर सञ्चालन, संभार तथा मर्मत तालीम चिलिडभ्याट मर्मत, संभार तथा सञ्चालन तालिम सहकार्यमा प्रदेश स्तरीय दुधालु गाई भैसीको आहार एवम् व्यवस्थापन तालीम (Ration balancing app) प्रशोधित तथा खुल्ला दूधको गुणस्तर सुधारका लागी स्थलगत अनुगमन तथा परीक्षण दुग्ध पदार्थका उपभोग उत्पादन बढाउन सूचनामूलक सन्देशहरू टेलिभिजन तथा एफ एम श्रवाट प्रचार प्रसार गर्ने बोर्ड, दुग्ध विकास संस्थान तथा निजि दुग्ध उद्योगीहरूका कर्मचारीहरूलाई व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम दुग्धपदार्थ विविधीकरण तालीम		
३१२४१०११	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	भेटेरिनरी डक्टरहरूको परीक्षा सञ्चालन गरी नाम दर्ता गरिने । विशेषज्ञ नाम दर्तामा वृद्धि हुने । पशु चिकित्सकको आचारसंहिता कार्यान्वयन अनुगमन गरिने । नयाँ विदेशी विश्वविद्यालयलाई मान्यता प्रदान गरिने भेटेरिनरी शिक्षण संस्थाहरूमा निर्धारित न्यूनतम मापदण्ड लागु गरी गुणस्तरीय भेटेरिनरीयनहरूको उत्पादन गरिने भेटेरिनरी सेवासँग सम्बन्धित विषयमा नेपाल सरकारलाई परामर्श दिने समसामयिक विषयमा दर्तावाल पशु चिकित्सकहरूलाई निरन्तर शिक्षा तथा	भेटेरिनरी डक्टरहरूको परीक्षा सञ्चालन गरी नाम दर्ता गरिने । विशेषज्ञ नाम दर्तामा वृद्धि हुने । पशु चिकित्सकको आचारसंहिता कार्यान्वयन अनुगमन गरिने । नयाँ विदेशी विश्वविद्यालयलाई मान्यता प्रदान गरिने भेटेरिनरी शिक्षण संस्थाहरूमा निर्धारित न्यूनतम मापदण्ड लागु गरी गुणस्तरीय भेटेरिनरीयनहरूको उत्पादन गरिने भेटेरिनरी सेवासँग सम्बन्धित विषयमा नेपाल सरकारलाई परामर्श दिने समसामयिक विषयमा दर्तावाल पशु चिकित्सकहरूलाई निरन्तर शिक्षा तथा		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		अभिमुखीकरण गरिने मौजुदा परिषद् ऐन, २०५५ तथा नियमावली, २०५७ संशोधन भई समयसापेक्ष रूपमा भेटेरिनरी क्षेत्रमा विकास भई नेपालको अर्थतन्त्रमा थप टेवा पुग्ने ।	अभिमुखीकरण गरिने मौजुदा परिषद् ऐन, २०५५ तथा नियमावली, २०५७ संशोधन भई समयसापेक्ष रूपमा भेटेरिनरी क्षेत्रमा विकास भई नेपालको अर्थतन्त्रमा थप टेवा पुग्ने ।		
३१२४११०२	पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा व्यवसायी परिषद्	पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा व्यवसायी र ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्तालाई ऐन, नियम सम्बन्धी जानकारीमुलक अभिमुखीकरण । ऐन नियम मापदण्ड सम्बन्धी सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया ।	पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा व्यवसायी र ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्तालाई ऐन, नियम सम्बन्धी जानकारीमुलक अभिमुखीकरण । ऐन नियम मापदण्ड सम्बन्धी सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया ।		
३१२८१०११	कपास विकास समिति	कपास प्रशोधन गर्ने । कृषकलाई कपास उत्पादनमा प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउने ।	८० मे. टन कपास प्रशोधन गर्ने । कृषकलाई कपास उत्पादनमा प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउने ।		
५०११२१०१	मूल्य श्रृंखलामा आधारित समावेशी कृषि रूपान्तरण कार्यक्रम	३०० वटा FEBL कक्षा सञ्चालन ७५० वटा Hieffer प्रोजेक्टको क्षेत्रमा FEBL Lite कक्षा सञ्चालन २१० वटा B२B/B२S सञ्चालन ७ वटा प्रदेश स्तरिय MSP सञ्चालन ३२ वटा क्लष्टर स्तरिय MSP सञ्चालन २ वटा FEBL TOT र ७ वटा FEBL Lite ToT सञ्चालन ३९,४५० वित्तिय शिक्षा तथा व्यवसायिक साक्षरता तालिम सहयोगी पुस्तिका छपाई र सहभागीहरूलाई वितरण ८ वटा क्षमता अभिवृद्धि तालिम ३ वटा समिक्षा तथा योजना बैठक ज्ञान विकास तथा प्रकाशन ६ वटा अनुभव साटासाट गोष्ठी राजश्व सचिवको अध्यक्षतामा ७ वटा परियोजना निर्देशक समिति बैठक मासिक समन्वयात्मक बैठक IFAD बाट कार्यान्वयन सहायता मिसन ५ पटक M&E/MIS तालिम IFAD बाट प्राप्त ८ अर्ब २० करोड कर्जा लगानी कृषि विकास बैंक लि. मार्फत १ अर्ब ६० करोड कर्जा चालुपुंजीमा लगानी	१५० वटा FEBL कक्षा सञ्चालन ३०० वटा Hieffer प्रोजेक्टको क्षेत्रमा FEBL Lite कक्षा सञ्चालन ७५ वटा B२B/B२S सञ्चालन ३ वटा प्रदेश स्तरिय MSP सञ्चालन १२ वटा क्लष्टर स्तरिय MSP सञ्चालन १ वटा FEBL TOT र ३ वटा FEBL Lite ToT सञ्चालन १६,२५० वित्तिय शिक्षा तथा व्यवसायिक साक्षरता तालिम सहयोगी पुस्तिका छपाई र सहभागीहरूलाई वितरण ४ वटा क्षमता अभिवृद्धि तालिम १ वटा समिक्षा तथा योजना बैठक ज्ञान विकास तथा प्रकाशन २ वटा अनुभव साटासाट गोष्ठी राजश्व सचिवको अध्यक्षतामा ३ वटा परियोजना निर्देशक समिति बैठक मासिक समन्वयात्मक बैठक IFAD बाट कार्यान्वयन सहायता मिसन २ पटक M&E/MIS तालिम IFAD बाट प्राप्त २अर्ब ६० करोड कर्जा लगानी कृषि विकास बैंक लि. मार्फत ६५ करोड कर्जा चालुपुंजीमा लगानी		
३१२००११८	ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम	आयोजनाको अन्तिम आर्थिक वर्ष भएको र no cost extension का लागि प्रस्ताव गरिएको ।	क. उत्पादन संस्था/साझेदारहरूलाई स्टार्ट अप अनुदान सहयोग ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			ख. स्थानीयतहहरूमा MALSC निर्माण (गत वर्षको निरन्तरता समेत)। ग. सङ्घीय संरचनामा प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकार एवम् सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि ।		
३१२००१०९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	आगामी आ.व.मा no cost extension को लागि प्रस्ताव गरिएको ।	आगामी आ.व.मा no cost extension को लागि प्रस्ताव गरिएको ।		
३१२००११२	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम	आगामी आ.व. no cost extension का लागि प्रस्ताव गरिएको ।	आगामी आ.व. no cost extension का लागि प्रस्ताव गरिएको ।		
३१२०११०७	रानी जमरा कुलरिया सिंचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	आगामी आ.व. मा नयाँ phase-३ का लागि प्रस्ताव गरिएको ।	आगामी आ.व. मा नयाँ phase-३ का लागि प्रस्ताव गरिएको ।		
३१२००९०१	उच्च मूल्य कृषिवस्तु उत्थानशील कार्यक्रम	स्थानीय कृषि विकास योजना निर्माण । कृषि बजार, प्रशोधन तथा भण्डारण पूर्वाधारहरू निर्माण तथा स्तरउन्नी । कृषि सिंचाई सम्बन्धी पूर्वाधारहरू निर्माण तथा मर्मत सुधार । सेम्लार कृषि थोक बजार निर्माण ।	स्थानीय कृषि विकास योजना निर्माण । कृषि बजार, प्रशोधन तथा भण्डारण पूर्वाधारहरू निर्माण तथा स्तरउन्नी । कृषि सिंचाई सम्बन्धी पूर्वाधारहरू निर्माण तथा मर्मत सुधार । सेम्लार कृषि थोक बजार निर्माणको थालनी ।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	४७२९४३	३३८६८	२०४००	५२७२११	४७४३६४	१३३४६	३९५०१
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५०१७४०	५४४८४	२६४४०	५८२६६५	५५३२७७	२१२०	२७२६८
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	५४३८६८	७०८३१	२६४४०	६४११३९	६०९२०१	२९६९	२८९६९

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

तहगत सरकार, सहकारी संस्था, कृषक समुह तथा कृषि उद्यमी लगायत नीजि क्षेत्रको समेत सहभागिता र लागत साझेदारीमा कार्यक्रम कार्यान्वयन हुनेछ । रसायनिक मलको मूल्यमा धेरै अनेपक्षित वृद्धि नभई सहज आपूर्ति हुनेछ । अन्तराष्ट्रिय ब्यापार सम्बन्धी सम्झौताले निर्यात प्रवर्द्धनमा असर गर्ने छैन । राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिका लागि कृषिसँगसम्बन्धित सार्वजनिक नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहहरू ऐक्यबद्ध भई लाग्नेछन् । जलवायु परिवर्तन लगायत दैवी प्रकोपको असर कृषि क्षेत्रमा न्यून हुनेछ ।

५.२ भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण

१. पृष्ठभूमि

भूमि व्यवस्थापन, सहकारी र गरिबी निवारण गरी यस मन्त्रालयका प्रमुख रूपमा तीन जिम्मेवारीहरू रहेका छन् । नेपालको संविधानको धारा ३७ बमोजिम आवासको हक, धारा ४०(५) बमोजिम राज्यले भूमिहीन दलितलाई एक पटक जमीन उपलब्ध गराउने व्यवस्था रहेको तथा भूमि सम्बन्धी ऐन २०२१ को दफा ५२ मा भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीलाई एकपटकका लागि जमिन उपलब्ध गराउने र अव्यवस्थित बसोबासीलाई व्यवस्थापन गर्ने उल्लेख भएको सन्दर्भमा राज्यको नीतिलाई कार्यान्वयन गर्न भूमिहीन दलित तथा भूमिहीन सुकुम्बासीका लागि निःशुल्क जग्गा वितरण गर्नुका साथै अव्यवस्थित बसोबासीलाई उचित व्यवस्थापन गरी भूमिबाट प्राप्त लाभको समन्यायीक वितरण गर्ने कार्य रुपान्तरणकारी आयोजनाको रूपमा मानी सोही अनुसार कार्यान्वयन भइरहेको छ । भूमिको उचित व्यवस्थापनको लागि भूउपयोग ऐन, २०७६ तथा नियामकी, २०७९ मार्फत भूउपयोग योजना कार्यान्वयन भइरहेको छ साथै संविधानको धारा २५ मा रहेको सम्पत्तिको हक कार्यान्वयन गर्न तथा जग्गा प्रशासनको क्षेत्रमा सेवा प्रवाहको गुणस्तरमा सुधारका लागि नापी तथा मालपोत कार्यालयहरूमा प्रविधि रुपान्तरणको कार्य भई रहेको छ । मालपोत कार्यालयतर्फ सेवा प्रवाह र श्रेस्ता अभिलेखको लागि LRIMS (Land Record Information Management System) तथा नापी कार्यालयतर्फ सेवा प्रवाह तथा डिजिटल नक्साको अभिलेखको लागि NeLIS (Nepal Land Information System) कार्यान्वयनमा रहेको छ । सहकारी क्षेत्रमा देखिएका विद्यमान समस्याहरूको समाधानको लागि सहकारी सम्बन्धी कानूनहरूको परिमार्जन गरी राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण गठन गरी कार्य प्रारम्भ गरिएको छ । सहकारी कर्जा सूचना केन्द्र र सहकारी बचत तथा कर्जा सुरक्षण कोष स्थापनाको लागि आवश्यक बजेट व्यवस्थापन गरिएको छ । समस्याग्रस्त सहकारीको उचित व्यवस्थापनको लागि समिति मार्फत सम्पादन गरिने कार्यलाई तिब्रता दिन दरबन्दी थप गरिएको छ । गरिबी निवारण सम्बन्धमा गरिब घर परिवार पहिचान गरी राज्य सुविधा परिचय पत्र वितरण गर्ने कार्य आगामी आ.व.मा सम्पन्न हुने र सो सम्बन्धी तथ्याङ्क अद्यावधिकको लागि गरिब घर परिवार पहिचान हुनुका साथै गरिब घर परिवार पहिचान व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (PHMIS) निर्माणको कार्य समेत अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपाल सरकार कार्यविभाजन नियममावली, २०७४ तथा अन्य प्रचलित कानून समेतका आधारमा यस मन्त्रालयका प्रमुख जिम्मेवारी निम्न रहेका छन् ।

- भूमि नीति, भू-उपयोग नीति, भूमि सम्बन्धी कानून, मापदण्ड निर्माण तथा नियमन,
- निजी, सरकारी, गुठी, सामुदायिक तथा सार्वजनिक जग्गाको राष्ट्रिय अभिलेख व्यवस्थापन,
- स्थलरूप आधार नक्सा निर्माण, Geodetic Network सुदृढीकरण, भौगोलिक सूचना पूर्वाधार व्यवस्थापन, अन्तर्राष्ट्रिय सीमाको अभिलेख व्यवस्थापन तथा प्राविधिक सहयोग,
- भूमि प्रशासन सम्बन्धी सेवा प्रवाह,
- सहकारी सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, कानून र मापदण्ड निर्माण, सहकारी संघ संस्थाहरूको नियमन,
- गरिब घर परिवार पहिचान गरी राज्य सुविधा परिचयपत्र वितरण ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

- संविधान बमोजिम भूमि सम्बन्धी अधिकारलाई सम्बन्धित तहमा हस्तान्तरण गर्नु,
- स्थानीय तह, प्रदेश सरकार तथा सरोकारवाला पक्षबिच आवश्यकता अनुसार समन्वय तथा सहकार्य गर्नु,
- उपलब्ध सिमित श्रोत साधन तथा सुविधाबाट जनताको अपेक्षा बमोजिमको सेवा प्रवाह गर्नु,
- प्रदेश र स्थानीय तहमा सहकारी विषयमा काम गर्न सक्ने दक्ष र पर्याप्त जनशक्तिको उपलब्ध गराउने तथा सो संस्थाहरूको नियमन, अनुगमन तथा सुपरीवेक्षणका लागि उपयुक्त (संरचनागत तथा कानूनी) व्यवस्था मिलाउनु,

- परम्परागत कित्ता नापी र जग्गा प्रशासन प्रणालीलाई पूर्ण रूपमा आधुनिक प्रविधियुक्त बनाई सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज र पारदर्शी बनाउनु, भौगोलिक सूचना उत्पादनका सम्बन्धमा Standard लागू गर्नु,
- सहकारी सम्बद्ध कर्जा सूचना केन्द्र, ऋण असुली न्यायाधिकरण, बचत तथा ऋण सुरक्षण कोष आदिको बारेमा नीतिगत तथा कार्यगत स्पष्टता साथै कार्यान्वयनमा लैजानु,
- नेपालको संविधानले सहकारी नियमनको जिम्मेवारी सङ्घीय सरकारलाई एकल अधिकारको रूपमा तोकिएको सन्दर्भमा सहकारी संघ संस्थाहरू स्थानीय र प्रदेशको कार्यक्षेत्र भित्र रहनु,
- सहकारी संघसंस्थाको दर्ता, अनुगमन, सुपरिवेक्षण, नियमन, खारेजी सम्बन्धी कार्य तीनवटै तहका सरकारबाट हुने वर्तमान व्यवस्थाबीच समन्वय, सहकार्य एवम् कार्यगत एकरूपता जस्ता विषयमा प्रभावकारीता नदेखिनु,
- गरिब पहिचान गरी वितरण गरिएको परिचयपत्रका आधारमा गरिव लक्षित विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने कार्यलाई व्यवहारिक, यथार्थपरक र विश्वासिलो तथा विभिन्न निकायहरूबाट हुने सेवा प्रवाहमा समन्वय गर्नु।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

आगामी तीन वर्षमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रमबाट सोह्रौं योजनामा उल्लेखित विषयक्षेत्रहरू यस मन्त्रालयबाट आगामी तीन आ.व.मा सञ्चालन हुने कार्यक्रमबाट परिच्छेद-२ समष्टिगत आर्थिक आधारहरूको सबलिकरण र उच्च आर्थिक वृद्धि, परिच्छेद-३ उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि, परिच्छेद-५ स्वस्थ, शिक्षित र सीपयुक्त मानवपुँजी निर्माण, परिच्छेद-१० गरिबी न्यूनिकरण तथा असमानता न्यूनिकरण र समतामूलक समाज निर्माण परिच्छेद-१२ शासकिय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धनमा सहयोगी हुने देखिन्छ।

आगामी तीन आ.व.मा सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरू मध्ये जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम परिच्छेद तथा परिच्छेद ३ सँगसम्बन्धित देखिन्छ। सहकारी बचत तथा कर्जा सुरक्षण कोषको कानूनी र संस्थागत प्रबन्ध, सहकारी बचत तथा कर्जा सुरक्षण कोषमा शेयर लगानी, सहकारी कर्जा सूचना केन्द्र सम्बन्धी कानूनी र संस्थागत प्रबन्ध तथा सहकारी क्षेत्रको कर्जा असुली न्यायाधिकरण गठन र सहकारी संस्था नियमनको लागि मजबुत नियामक निकायनको मजबुत नियामक निकाय स्थापना समेत परिच्छेद ३ को लागि सहयोगी हुने देखिन्छ। भूमि व्यवस्थापन तथा सहकारी क्षेत्रका जनशक्तिहरूलाई तालिम प्रदानबाट शिक्षित र सीपयुक्त मानवपुँजी निर्माण भई परिच्छेद ५ मा योगदान पुग्ने देखिन्छ। LRIMS तथा NeLIS प्रणालीको कार्यान्वयनबाट परिच्छेद १२ शासकिय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धनमा सहयोगी हुने देखिन्छ। LiDAR प्रविधिको अवलम्बन गरी उच्च शुद्धताको भौगोलिक नक्सा डाटाको तयारीबाट परिच्छेद ६ गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार विकास एवम् सघन अन्तर-आवद्धतामा उपयोगि हुने देखिन्छ साथै भूउपयोग योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनबाट परिच्छेद ७ योजनाबद्ध, दिगो र उत्थानशील शहरीकरण तथा बस्ती विकासमा सहयोगी हुने देखिन्छ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- अव्यवस्थित बसोबासीलाई तोकिए बमोजिम जग्गा उपलब्ध गराई बाँकी जग्गा प्राप्ती गरी वितरण गर्ने।
- भूमिको महत्तम उपयोग, जनमुखि भूमि प्रशासन एवम् भूमिमा सवैको न्यायपूर्ण पहुँच स्थापित गर्ने।
- आधुनिक प्रविधि मार्फत भूमिको पुनःनाप नक्सा गर्नुका साथै LiDAR प्रविधिको प्रयोग मार्फत देशभरिको उच्च शुद्धताको भौगोलिक सूचना तयार गर्ने।
- सहकारी क्षेत्रको सुदृढीकरणको लागि आवश्यक कानूनी र संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गर्ने।
- सहकारी ऐन, २०७४ तथा नियमावली, २०७५ मा भएको व्यवस्था बमोजिम सहकारी क्षेत्रको वित्तिय कारोबारको सुरक्षण सम्बन्धी व्यवस्थालाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।
- राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण मार्फत बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्थाहरूको अनुगमन गर्ने।
- तीन वटै तहका नियामक निकायहरूले आफ्ना नियमन क्षेत्र भित्रका सहकारी संघसंस्थाहरूलाई अनिवार्य रूपमा सहकारी तथा गरिबी सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (COPOMIS) मा आवद्ध गराई नियमनलाई प्रभावकारी बनाउने।

- गरीब घरपरिवार पहिचान गरी सबै जिल्लामा राज्य सुविधा परिचय पत्र वितरण गर्ने ।
- तीनै तहको भू-उपयोगयोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- घरजग्गा कारोबारलाई व्यवस्थित गर्न तथा मुल्याङ्कन प्रणालीलाई वैज्ञानिक बनाउन कानूनी तथा संरचनागत सुधार गर्ने ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	PAM प्रणालीमा स्थानीय तहको पहुँच बिस्तार गर्ने	संख्या	५१	१००	२१०	३३०	७५३
२	LRIMS को full automaton गर्ने	संख्या	०	१५	४२	१००	११०
३	Geodetic Network सुदृढिकरणको लागि CORS स्थापना गर्ने	वटा	४	२७	३१	३१	३१
४	NeLIS प्रणाली मार्फत नापी कार्यालयबाट सेवा प्रवाह गर्ने	संख्या	५८	९२	१३८	१३८	१३८
५	भूमि समस्या समाधान आयोगमा दर्ता भएका आवेदन मध्ये अव्यवस्थित बसोबासीकलाई जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा वितरण	प्रतिशत	०	२०	४०	४०	०
६	लाइडार सर्भेक्षण र नक्सांकन	व.कि.मि. (हजारमा)	२०	०	०	२४	३४
७	स्थानीय तहको भूउपयोग कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि स्थानीय तहलाई प्राविधिक सहयोग	स्थानीय तह	२७०	३१२	३६२	४१२	४६२
८	ठूलो माननापको स्थलरूप नक्सा तयारी	सिट	०	१००	१७०	२४०	३१०
९	CoPoMIS प्रणालीमा आवद्ध भएका सहकारी संख्या	संख्या(हजारमा)	१७.७	१८.७	१९.७	२०.७	२१.७
१०	भूमि समस्या समाधान आयोगमा दर्ता भएका आवेदन मध्ये भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासी परिवारको लागि जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा वितरण	प्रतिशत	०	५०	३०	२०	०

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (शुरु - समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३३६००१०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भू-सम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम	३		२०७७/७८-२०८३/८४	३००००	७४० स्थानीय तहसँग भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको समस्या समाधान गर्ने सन्दर्भमा सम्झौता भएको ७२८ स्थानीय तहमा लगत संकलनका लागि सूचना प्रकाशन गरिएको । २५२००० कित्ता जग्गा नापनक्सांकन सम्पन्न भएको हालसम्म ४८३८ वटा जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वितरण भएको ।
३३६०११०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	३		२०५६/५७-एकिन नभएको	१३००	मालपोत कार्यालयहरूको भवन निर्माणलाई निरन्तरता दिने क्रममा मालपोत कार्यालय जाजरकोट र बुटवल(रुपन्देही) को भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भएको, मालपोत कार्यालय खाँदबारी संखुवासभाको भवन निर्माण सम्पन्न भई बजेट अभावका कारण भुक्तानी दिन बाँकी रहेको, मालपोत कार्यालय चावहिलको भवन निर्माण सम्पन्न भई नयाँ भवनबाट सेवा सुचारु समेत भइसकेको तर भुक्तानी दिन बाँकी रहेको, मालपोत कार्यालय, सिमरा बाराको भवन निर्माणका लागि बहुवर्षीय श्रोत सुनिश्चितता प्राप्त भई ठेक्का प्रक्रियामा रहेको
३३६०२१०१	कित्ता नापी तथा नापी कार्यालय सुधार कार्यक्रम	३		२०७९/८०-२०८३/८४	६००	नापी कार्यालयको भौतिक अवस्थामा समेत सुधार गरी नापी कार्यालयहरूबाट प्रदान गरिने सेवा सञ्चालनमा Nepal Land Information System (NeLIS) र कार्यालयहरूबाट प्रदान गरिने नक्सा प्रिण्ट लगायतका सेवा अनलाइन प्रणाली(मेरो कित्ता) मार्फत जुनसुकै स्थानबाट प्राप्त गर्न सकिने गरी विकास गरिएको मेरो कित्ता प्रणाली हालसम्ममा थप १३ नापी कार्यालयमा विस्तार गरी हालसम्म जम्मा ७१ नापी कार्यालयहरूमा लागू गरिएको नापी कार्यालय बरथहवा र सल्यानमा नयाँ कार्यालय भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भएको तथा नापी कार्यालय जाजरकोट र तेह्रथुममा नयाँ कार्यालय भवन निर्माण सम्पन्न भई भुक्तानी बाँकी रहेको छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (शुरु - समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३३६०२१०२	स्थलरूप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	३		२०८०/८१-२०८३/८४	२३००	२०,००० वर्ग किलोमिटर क्षेत्रको LiDAR सर्वेक्षण कार्य सम्पन्न भएको । १:२५००० र १:५०००० स्केलका स्थलरूपआधार नक्सा अद्यावधिक कार्य सम्पन्न भएको
३३६०२१०३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	३		२०७९/८०-२०८३/८४	२०००	चालु आ.व. को चैत्र मसान्त सम्ममा Continuous Operating Reference Station(CORS) मा आधारित National Reference Frame परिभाषित गर्नका लागि २७ स्थानमा CORS को Reconnaissance र Site Selection सम्पन्न भएको छ । नापनक्सा हुने जिल्लाहरूमा Control Network सुदृढीकरणका लागि काभ्रेको भुम्लुमा नियन्त्रण बिन्दु स्थापना भएको छ ।
३३६०००११	भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	१३,११		-	२०००	सरकारी जग्गा दर्ता, उपयोग तथा लिजमा उपलब्ध गराउने कार्यनीति, २०७९ बमोजिम चालु आ.व को चैत्रसम्ममा लिज, उपयोग र दाखिल खारेज गर्न स्वीकृत दिएका जग्गा समेत गरी अस्पताल निर्माण, स्थानीय तहको भवन निर्माण, कृषि विश्वविद्यालय, बहुप्राविधिक शिक्षालय, स्मृति प्रतिष्ठान, स्वास्थ्य चौकी, मेडिकल कलेज लगायतका ९७ वटा निकायहरूलाई जग्गा उपलब्ध गराईएको । समस्याग्रस्त सहकारी व्यवस्थापन समितिको कार्यालयबाट समस्याग्रस्त घोषित २३ मध्ये राफसाफ भएका सहकारी संस्थाहरू ३ र सम्पत्ति व्यवस्थापन तथा दायित्व भुक्तानी हुन बाँकी सहकारी संस्था २० रहेका छन् । हालसम्म ६२ हजार ७ सय ६० कुल दावीकर्ताहरू मध्ये ७ हजार १ सय ५५ सदस्यहरूलाई सम्पूर्ण बचत फिर्ता गरिएको, एक हजार सदस्यहरूलाई आंशिक बचत फिर्ता गरिएको र बाँकी दावीकर्ताहरूको बचत फिर्ता प्रकृया अगाडि बढाइएको छ । सातै प्रदेशको नापी तथा मालपोत कार्यालयहरूको गोष्ठी सम्पन्न भएको जग्गा प्रशासन तथा नापनक्सा सम्बन्धी निर्देशिका २०८१ जारी भएको राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण गठन भएको
३३६००१०१	गरिब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम (गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम)	३		-	१५०	देशभरिका गरिब घरपरिवार पहिचान गरी गरिबी न्यूनीकरणका लागि गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सन्दर्भमा चालु आ.व. को चैत्र समान्तसम्ममा १५ जिल्लाबाट प्राप्त तथ्याङ्क विश्लेषण र गुनासो सुनुवाई समेत सम्पन्न गरी जम्मा २ लाख ७१ हजार ६ सय ४० गरिब घर परिवारको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (शुरु - समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						अन्तिम सूची मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भई परिचयपत्र छपाई समेत भइसकेको छ । जसमध्ये ११ जिल्लाका १ लाख ९६ हजार ६ सय १५ गरिब घर परिवारलाई स्थानीय तह मार्फत परिचय पत्र वितरण भइसकेको र बाँकी ४ जिल्लामा यस आ.व. भित्रै परिचयपत्र वितरण सम्पन्न गरिने लक्ष्य रहेको छ । २०८१ फाल्गुन मसान्तसम्म ६० जिल्लामा परिचयपत्र वितरण सम्पन्न भइसकेको, बाँकी १३ जिल्लाको लगत संकलन गरी विश्लेषण भइरहेको हुँदा आगामी आ.व.मा सम्पूर्ण जिल्लामा परिचयपत्र वितरण सम्पन्न गरिने लक्ष्य रहेको छ ।
३३६०३०१२	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र	३		-	४५०	सहकारी शिक्षा, सूचना तथा प्रशिक्षणसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरूका माध्यमबाट देशको सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन, जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि तथा सहकारी क्षेत्रमा केन्द्रित रही अध्ययन, अनुसन्धान एवम् विकासमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह र उद्यमशीलता विकासका चालु आ.व. को चैत्र मसान्त सम्ममा ४ सय ४९ जनालाई सहकारी सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको छ ।
३३६०३१०१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण तथा प्रणाली सुधार कार्यक्रम	३		-	४५०	सहकारी तथा गरिबी सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (CoPoMIS) मा तथ्यांक सम्पुष्टी, प्रविष्टी तथा प्रमाणीकरण गर्ने कार्यमा १७ हजार ६ सय ९६ सहकारी संस्थाहरूलाई आवद्ध गरिएको । सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्ककारी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना (२०८१/०८२ - २०८५/०८६) कार्यान्वयनमा आएको । सहकारी संघसंस्थाहरूको अनुगमन गरी सुधारका लागि निर्देशन दिइएको । • विभाग र राष्ट्र बैंकबाट संयुक्त सघन - १९ वटा संस्था • विभागबाट सघन अनुगमन - ३३ वटा संस्था • कोपोमिस प्रविष्टि कार्यको अनुगमन - १० पटक • सम्पत्ति सुदृढीकरण कानूनको परिपालना अनुगमन - ५६ वटा संस्था
३३६०४०११	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	५		-	९००	चालु आ.व.को चैत मसान्त सम्ममा १ हजार ७ सय ६९ जनालाई नापनक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको ।
३३६००१०२	गरिबसँग विश्वेश्वर कार्यक्रम	५		-	३०	स्थानीय तहलाई शसर्त अनुदान मार्फत रकम हस्तान्तरण गरी जनचेतना र गोष्ठी सम्बन्धी कार्य सञ्चालन भएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (शुरु - समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३३६००१०४	राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण	२,		-		-
३३६०१०१२	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरू	३		-	२००००	दैनिक सेवा प्रवाह
३३६०३०११	सहकारी विभाग	२		-	४००	सहकारी संस्थाहरूको अनुगमन तथा नियमन
३३६०१०११	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	३		-	७००	भूमि सुधार तथा मालपोत कार्यालयको अनुगमन तथा व्यवस्थापन
३३६०२०११	नापी विभाग	३		-	५००	नापी कार्यालयहरूको अनुगमन तथा व्यवस्थापन
३३६०२०१२	नापी कार्यालयहरू	३		-	२००००	दैनिक सेवा प्रवाह गरिने

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३६००१०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम	नापनक्सा तथा जग्गादर्ता गरी भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोवासीको व्यवस्थापन कार्य सम्पन्न गर्ने	नापनक्सा तथा जग्गादर्ता गरी भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोवासीको व्यवस्थापन कार्य सम्पन्न गर्ने	गरिबी निवारण, सामाजिक न्याय र आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुग्ने	
३३६०११०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	LRIMS V२ को विकास भई सम्पूर्ण मालपोत कार्यालयहरूमा पूर्ण स्वचालित LRIMS प्रणाली लागु हुने । मालपोत कार्याल सिमरा, बाराको भवन निर्माण कार्य सम्पन्न हुने । मालपोत कार्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार सुधार हुने	दुवै आयोजनाको ठेक्का सम्झौता भई कार्य अधि बढ्ने मालपोत कार्यालयको श्रेस्ता सुधार हुने	मालपोत कार्यालयबाट प्रवाह हुने सेवा स्वचालित हुने । सेवा प्रवाहमा सहजीकरण हुने	
३३६०२१०१	कित्ता नापी तथा नापी कार्यालय सुधार कार्यक्रम	NeLIS तथा merokitta प्रणाली सञ्चालनको लागि data cleaning, data migration तथा networking कार्य गर्ने ।	थप ६७ नापी कार्यालयहरूमा NeLIS/Merokitta को सेवा विस्तार हुने ।	नापी कार्यालयबाट प्रवाह हुने सेवामा सूचना प्रविधिको प्रयोग हुने	
३३६०२१०२	स्थलरूप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	थप ४००० बर्गकिलोमिटर क्षेत्रको LiDAR नक्सा डाटा स्थानीय तहहरूको माग बमोजिम भूउपयोग कार्यान्वयनमा प्राविधिक सहयोग गर्ने	उडान कार्य सम्पन्न भई Data प्राप्त हुने ठूलो माननापको स्थलरूप आधार नक्सा तयारी कार्यको सुरुवात	विकास आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने उच्च शुद्धताको नक्सा डाटा उपलब्ध भई समय र स्रोतको बचत हुने	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३६०२१०३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	२७ स्थानमा CORS स्थापना गर्ने	२७ स्थानमा CORS स्थापना हुने	नाप नक्सा कार्यको लागि आवश्यक पर्ने उच्च दर्जाको नियमन्त्रण बिन्दुको सञ्जाल स्थापना भई विकास निर्माण लगायतका नापनक्सा सम्बन्धी कार्यमा सहजीकरण हुने।	
३३६०००११	भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	भूमि तथा सहकारी सम्बन्धी ऐन, कानूनको समानुक्त परिमार्जन सहकारी बचत तथा कर्जा सुरक्षण कोषको कानूनी र संस्थागत प्रबन्ध सहकारी बचत तथा कर्जा सुरक्षण कोषमा शेयर लगानी सहकारी कर्जा सूचना केन्द्र सम्बन्धी कानूनी र संस्थागत प्रबन्ध सहकारी क्षेत्रको कर्जा असुली न्यायाधिकरण गठन र व्यवस्थापन	सङ्घीय भूउपयोग योजनाको आधारपत्र एवम् योजना तर्जुमाको अन्तिम मस्यौदा तयारी भौगोलिक सूचनामा आधारित घरजग्गा प्रणालीको विकासलाई अन्तिम रूप दिने सहकारी बचत तथा कर्जा सुरक्षण कोषको कानूनी र संस्थागत प्रबन्ध सहकारी बचत तथा कर्जा सुरक्षण कोषमा शेयर लगानी सहकारी कर्जा सूचना केन्द्र सम्बन्धी कानूनी र संस्थागत प्रबन्ध सहकारी क्षेत्रको कर्जा असुली न्यायाधिकरण गठन र व्यवस्थापन	सङ्घीय भूउपयोग योजनाको निर्माण पश्चात योजनामा आधारित विकास निर्माणको प्रक्रिया अघि बढ्ने	
३३६००१०१	गरिब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम (गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम)	वाकी रहेका पालिकाहरू घर परिवार पहिचान कार्य सम्पन्न गरी राज्य सुविधा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने।	वाकी रहेका पालिकाहरू घर परिवार पहिचान कार्य सम्पन्न गरी राज्य सुविधा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने। राज्य सुविधा परिचय पत्र सम्बन्धी विवरण गरिव घरपरिवार सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली(PHMIS) मा प्रविष्टि कार्य सम्पन्न गर्ने।	गरिबीहरूको लागि लक्षित कार्यक्रम लागू गर्न सहज हुने।	
३३६०३०१२	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र	सहकारी सम्बन्धी विभिन्न प्रकारको तालिम सञ्चालन गर्ने।	सहकारी सम्बन्धी विभिन्न प्रकारको तालिम सञ्चालन गर्ने।		
३३६०३१०१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण तथा प्रणाली सुधार कार्यक्रम	सहकारी संघ संस्थाहरूको सघन अनुगमनलाई निरन्तरता दिने। सहकारी संघ संस्थाहरूलाई CoPoMIS प्रणालीमा आवद्ध गर्दै लाने। सहकारी	CoPoMIS प्रणालीको स्तरोन्नति। सहकारी संघ संस्थाहरूले कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा पुर्‍याएको योगदान अध्ययन		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		संघ संस्थाका पदाधिकारीहरूको लागि CoPoMIS सम्बन्धी तालिममा निरन्तरता प्रदान गर्ने ।	गर्ने । CoPoMIS प्रणाली सञ्चालन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने ।		
३३६०४०११	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	लामो तथा छोटो अवधिको तालिम सञ्चालन Bachelor in Geomatics engineering, Master in land administration, Master in Geoinformation कार्यक्रम सञ्चालनको लागि निरन्तरता दिने ।	लामो तथा छोटो अवधिको तालिम सञ्चालनमा निरन्तरता Bachelor in Geomatics engineering, Master in land administration, Master in Geoinformation कार्यक्रम सञ्चालनको लागि निरन्तरता दिने ।	नापनक्सा तथा जग्गा प्रशासनसँगसम्बन्धित जनशक्तिको क्षमता विकास भई सुशासन प्रवर्द्धनमा सहयोग हुने	
३३६००१०२	गरिबसँगविश्वेश्वर कार्यक्रम	सिप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठी सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने	सिप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठी सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने		
३३६००१०४	राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण	-	-	-	-
३३६०१०१२	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरू	दैनिक सेवा प्रवाह	दैनिक सेवा प्रवाह		
३३६०३०११	सहकारी विभाग	सहकारी संस्थाहरूको अनुगमन तथा नियमन	सहकारी संस्थाहरूको अनुगमन तथा नियमन		
३३६०१०११	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	भूमि सुधार तथा मालपोत कार्यालयको अनुगमन तथा व्यवस्थापन	भूमि सुधार तथा मालपोत कार्यालयको अनुगमन तथा व्यवस्थापन		
३३६०२०११	नापी विभाग	नापी कार्यालयहरूको अनुगमन तथा व्यवस्थापन	नापी कार्यालयहरूको अनुगमन तथा व्यवस्थापन		
३३६०२०१२	नापी कार्यालयहरू	दैनिक सेवा प्रवाह गरिने	दैनिक सेवा प्रवाह गरिने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	६६५१६	६७११	०	७३२२७	७३२२७	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	६६२७९	९७८९	०	७६०६८	७६०६८	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	७१९९४	१२२२३	०	८४२१७	८४२१७	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

भूमि समस्या समाधान आयोगबाट सम्पादन हुने कामको सन्दर्भमा भूमि र वन ऐन संशोधनको प्रक्रिया नटुङ्गिएको हुँदा तोकिएको लक्ष्य पूरा हुन कठिन देखिन्छ । राजस्वको स्रोतमा परेको चापका कारण पर्याप्त बजेट विनियोजन नहुँदा सञ्चालन गर्ने भनिएका कार्यक्रमहरू सम्पन्न गर्न जोखिम देखिन्छ ।

५.३ वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन

१. पृष्ठभूमि

नेपालको कुल भू-भागको ४५.३१ प्रतिशत क्षेत्र वन क्षेत्रले ओगटेको छ । जलश्रोत, कृषि, सिचाइ, पर्यटनको मेरुदण्डको रूपमा रहेको नेपालको वन क्षेत्र जैविक विविधताको हिसाबले समेत विश्वमै अग्रणी मुलुक अन्तर्गत पर्दछ । नेपालमा हाल १८ किसिमका पारिस्थितिकीय प्रणालीहरू रहेका छन् जस अन्तर्गत करिब ५३०९ प्रजातिका फूल फूलने र ६०८४ फूल नफूलने प्रजातिका पाइन्छन् । जैविक विविधताको संरक्षण तथा दिगो उपयोग गर्ने उद्देश्यले २० वटा संरक्षण क्षेत्रहरू स्थापना गरिएका छन् जसले नेपालको क्षेत्रफलको २३.३९ प्रतिशत भूभाग ओगट्छ । नेपालको भौगर्भीक रूपमा अस्थिर र अति भिरालो जमिन तथा कमजोर भौगोलिक बनावटका कारण बाढी पहिरो भूक्षय जस्ता जलवायु जन्य प्राकृतिक प्रकोप बढी हुने गरेको छ । जलाधार क्षेत्रहरूको एकिकृत व्यवस्थापनबाट भू क्षय कम गरी जमिनको उर्वराशक्ति कायम राख्नका साथै विकास निर्माणका पूर्वाधारहरूको संरक्षणमा सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यका जलाधार व्यवस्थापनक कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएको ।

नेपालको करिब ४०% वन क्षेत्रमा सहभागितामूलक वन व्यवस्थापन पद्धति अपनाइएको छ । नेपालको सामुदायिक वन सहभागितामूलक वन व्यवस्थापनको हिसावले वन विश्वकै उदाहरणीय बनेको छ । दिगो वन व्यवस्थापनका वातावरण, सामाजिक र आर्थिक आयाम मध्ये सामुदायिक वन वातावरणीय र सामाजिक आयामका दृष्टिले सफलतातर्फ उन्मुख छ । सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहमार्फत नेतृत्वको विकास र सहभागितामूलक रूपमा विविधता व्यवस्थापनको क्षेत्रमा समेत उल्लेखनीय कार्यहरू भएका छन् । नेपालमा पाईने करिब ८१९ वनस्पति प्रजातिहरूको औषधिजन्य महत्व भएको एकीन भईसकेको छ । जसको दिगो उत्पादन, सुदुपयोग तथा मूल्य श्रृंखला वृद्धिबाट आर्थिक लाभको अवसर रहेको छ । वन क्षेत्र जनताको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष रूपमा जोडिएको र हरित अर्थतन्त्र निर्माण, रोजगारीको अवसरहरूको सिर्जना, पर्यटन प्रवर्द्धनका साथै सम्बद्ध अन्य आर्थिक क्रियाकलापहरूमा समेत टेवा पुऱ्याउने हुँदा यसलाई आर्थिक क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ ।

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने मौलिक हकको व्यवस्था गरी वातावरण संरक्षणमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारको कार्यजिम्मेवारीको व्यवस्था गरेको छ । प्राकृतिक साधन स्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र उपयोग सम्बन्धी नीतिमा जनसाधारणमा वातावरणीय स्वच्छतासम्बन्धी चेतना बढाई औद्योगिक एवम् भौतिक विकासबाट वातावरणमा पर्न सक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्दै वन, वन्यजन्तु, पशु, वनस्पति तथा जैविक विविधताको संरक्षण संवर्द्धन र दिगो उपयोग, प्रकृति, वातावरण वा जैविक विविधतामाथि नकारात्मक असर परेको वा पर्न सक्ने अवस्थामा नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव निर्मूल वा न्यून गर्न उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने, वातावरण प्रदूषण गर्नेले सो वापत दायित्व व्यहोर्नुपर्ने तथा वातावरण संरक्षणमा पूर्वसावधानी र पूर्वसूचित सहमति जस्ता पर्यावरणीय दिगो विकासका सिद्धान्त अवलम्बन गर्ने रहेको छ । यसका लागि राष्ट्रिय वातावरण नीति जारी गरिएको छ भने वातावरण संरक्षणलाई टेवा पुऱ्याउन ध्वनि जल जमिन र वायुसँग सम्बन्धित प्रदूषण रोकथाम र नियन्त्रणका लागि मापदण्डहरू निर्धारण भई कार्यान्वयनमा आएका छन् भने आवश्यकता अनुसार नयाँ मापदण्ड निर्माण हुँदै छ । सङ्घीयता पश्चात नयाँ वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियम लागु भई विभिन्न बाह्र क्षेत्रहरूमा वातावरणीय अध्ययन व्यवस्था गरी सो अनुसार मापदण्ड तथा वातावरणीय परिपालन गर्न नियमित र आकस्मिक अनुगमन गर्ने तथा स्वःअनुगमन गर्ने गराउने कार्यमा तिव्रता दिईएको छ । वातावरण प्रदूषण घटाई नागरिकहरूलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरण प्रत्याभूत गर्न वातावरण व्यवस्थापनलाई तीनै तहको सरकारको सहयोग र सहकार्य गरी वातावरणीय न्यायलाई सशक्त बनाउन अपरिहार्य रहेको छ । नेपाल जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय संरचना महासन्धि (United Nations Framework Convention on Climate Change- UNFCCC), क्योटो महासन्धि (Kyoto Protocol) र पेरिस सम्झौता (Paris Agreement) को पक्षराष्ट्र हो । हरित गृह ग्याँस उत्सर्जनमा नेपालको हिस्सा नगन्य भए पनि नेपाल पेरिस सम्झौता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको कार्यान्वयन गर्न प्रतिबद्ध छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्ष तथा सिकार आरक्ष र सीमसार क्षेत्र सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तथा कार्यान्वयन,
- जैविक विविधता, प्रकृतिक वातावरण संरक्षण, सुदुपयोग र स्रोतको व्यवस्थापन,
- वन क्षेत्रको अतिक्रमण र वन क्षेत्रको भू उपयोगको परिवर्तन,

- वनस्पति उद्यान र वनस्पति पहिचान तथा अभिलेखीकरण सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड,
- आनुवांशिक स्रोत, दुर्लभ तथा लापोन्मुख प्रजाति र आयातित प्रजाति,
- वातावरणीय प्रभाव अध्ययन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
- हरित अर्थतन्त्र सम्बन्धी नीति र मापदण्ड, वातावरण, जलवायु परिवर्तन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, न्यूनीकरण सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड, कार्बन सेवा र कार्बन सञ्चिति,
- प्राकृतिक नदी नाला, ताल तलैया, पोखरी सीमसार एवम् जलाधार क्षेत्रको वातावरणीय संरक्षण एवं स्वच्छता कायम सम्बन्धी नीति, कानून र नियमन,
- अन्तर प्रादेशिक जङ्गल, हिमाल, वन, संरक्षण क्षेत्र, जैविक विविधता तथा भू जलाधार क्षेत्रको संरक्षण, सम्बर्द्धन, व्यवस्थापन नीति, कानून र नियमन,
- मन्त्रालय सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थासँगसन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि सम्पर्क र समन्वय,
- मन्त्रालय सम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान, प्राधिकरण, समिति, प्रतिष्ठान, कम्पनी आदिको सञ्चालन र नियमन ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

- नीतिगत समस्याहरूको सम्बोधन र संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता सुधार गर्नु,
- जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण तथा अनुकूलनता प्रवर्द्धन गर्नु,
- नेपाल जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूको अन्तर्राष्ट्रियकरण गर्नु
- जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरू स्थानीयकरण गर्नु ,
- प्रदूषण नियन्त्रणलाई प्रभावकारी बनाउनु,
- जैविक विविधता र पारिस्थिकीय प्रणालीको दिगो व्यवस्थापन गर्नु,
- वनको दिगो व्यवस्थापन गर्नु,
- हरित अर्थतन्त्रको विकास गर्नु ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

नेपालको कुल वन क्षेत्र मध्ये करिब ४०% वन क्षेत्रमा सहभागितामूलक वन व्यवस्थापन पद्धतिमार्फत व्यवस्थापन गरिदै आइएको छ । वन क्षेत्र जनताको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष रुपमा जोडिएको र हरित अर्थतन्त्र निर्माण, रोजगारीको अवसरहरूको सृजना, पर्यटन प्रवर्द्धनका साथै सम्बद्ध अन्य आर्थिक क्रियाकलापहरूमा समेत प्रत्यक्ष रुपमा टेवा पुऱ्याउँदै आएको छ । नेपालमा जैविक विविधताको संरक्षण तथा दिगो उपयोग गर्ने उद्देश्यले २० वटा संरक्षण क्षेत्रहरू स्थापना गरिएका छन् । जसको सहभागितामूलक तथा सफल व्यवस्थापनबाट विश्वमा नै दुर्लभ तथा लोपोन्मुख वन्यजन्तुहरूको संरक्षण तथा व्यवस्थापनमा उल्लेख्य सफलता हासिल गर्न सम्भव भएको छ । नेपाल भ्रमण गर्न आउने विदेशी पर्यटक मध्ये ६० प्रतिशत भन्दा पर्यटकहरूले संरक्षित क्षेत्र भ्रमण गर्ने गरेको पाइएकोले स्थानीय तथा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा नेपालका संरक्षण क्षेत्रहरूले योगदान गरेका छन् ।

नेपालको भौगर्भिक रुपमा अस्थिर र अति भिरालो जमिन तथा कमजोर भौगोलिक बनावटका कारण बाढी पहिरो भूक्षय जस्ता जलवायुजन्य प्राकृतिक प्रकोप बढी हुने गरेको छ । जलाधार क्षेत्रहरूको एकीकृत व्यवस्थापनबाट भू क्षय कम गरी जमिनको उर्वराशक्ति कायम राख्नका साथै विकास निर्माणका पूर्वाधारहरूको संरक्षणमा सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यका साथ जलाधार व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन् ।

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने तथा वातावरण प्रदूषण गर्नेले सो वापत दायित्व व्यहोर्नुपर्ने मौलिकहकको सुनिश्चतता प्रदान गरेको छ । उक्त मौलिक कार्यान्वयनका लागि नीतिगत व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा तिनै तहका सरकारको प्रभावकारी भूमिका अनिवार्य रहेको छ । वातावरण संरक्षणलाई टेवा पुऱ्याउन ध्वनि जल जमिन र वायुसँग सम्बन्धित प्रदूषण

रोकथाम र नियन्त्रणका लागि मापदण्डहरू निर्धारण भई कार्यान्वयनमा आएका छन् भने विकास र वातावरण बीच सन्तुलनका लागि प्रस्तावहरूको कार्यान्वयनमा वातावरणीय प्रतिवेदनहरूको कार्यान्वयनलाई नीतिगत रूपमा अनिवार्य बनाइएको छ ।

जलवायुजन्य उत्थानशिल समाज निर्माणका लागि जलवायु अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । हरित गृह ग्याँस उत्सर्जनमा नेपालको हिस्सा नगण्य भए पनि नेपाल पेरिस सम्झौता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता कार्यान्वयन गर्न प्रतिबद्ध छ । हरित अर्थतन्त्रलाई टेवा पुऱ्याउने गरी राष्ट्रिय निर्धारित योगदान कार्यान्वयनमा मन्त्रालयले समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

वन क्षेत्रको बहुआयामिक प्रभाव हुनाले प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपम दिगो विकासका सबै लक्ष्यहरूलाई योगदान पुऱ्याउँछ । यद्यपि, दिगो विकासका लक्ष्यहरू १, २, ८, ९, १३ र १५ लाई प्रत्यक्ष रूपमा योगदान पुऱ्याउँछ । कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट रोजगारी सृजना, वन उद्यम विकास, जडीबुटीको संरक्षण र मुल्य शृखंला वृद्धि, वन व्यवस्थापन, जलवायु अनुकूलन तथा न्यूनीकरण, पर्यावरण संरक्षण, वन्यजन्तुको संरक्षण, हरियाली प्रवर्द्धन मार्फत दिगो विकासका लक्ष्यहरूमा योगदान हुनेछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	बिरुवा उत्पादन (वार्षिक)	संख्या (करोडमा)	०.०३	०.०३	०.०६	०.०७	०.०७
२	पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र व्यवस्थापन	संख्या	२४०	१४०	५५	६०	६३
३	वृक्षारोपण क्षेत्रफल	हेक्टर	०.०३	०.०३	०.०४	०.०४	०.०४
४	घाँसे मैदान व्यवस्थापन	हेक्टर	८७९	६२२	६३०	६५०	६५०
५	वन क्षेत्रबाट रोजगारी सृजना	जना (हजार)	४३.७	४०	४०	४०	४०
६	गल्छी /खहरे/पहिरो नियन्त्रण तथा रोकथाम	संख्या	६५	१६०	८०	८५	८७
७	दिगो व्यवस्थापन भएको वनको क्षेत्रफल	हजार हेक्टर	९०	४६	२५	४५	४५
८	वातावरणीय सेवा (कार्बन र अन्य) वापत भुक्तानी	रु. करोड	०	०	०	१००	२००

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (शुरु-समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३२९०१०११	वन तथा भू संरक्षण विभाग			-		सालबसाली कार्यक्रम भएको
३२९०१०१२	डिभिजन वन कार्यालयहरू (वन सुरक्षा सैनिक समेत)			-		सालबसाली कार्यक्रम भएको
३२९०११०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम			-		विभिन्न प्रजातिका १ लाख ६० हजार बिरुवा उत्पादन बाँस नर्सरी स्थापना गरि बिरुवा तथा कटिङ्ग रोपण ईमिली तथा नीमको BSO स्थापन, नर्सरी स्तरोन्नति
३२९०११०२	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम			-	३८१८.७७	सालबसाली कार्यक्रम भएको
३२९०२०११	वनस्पति विभाग			-	२०२०.९९	वनस्पति विभाग तथा अन्तरगतका ११ वटा कार्यालयहरूको नियमित सञ्चालन तथा व्यवस्थापन
३२९०२१०३	वनस्पति अनुसन्धान, संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम			-	५२७	राष्ट्रिय हर्बेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशालामा रहेका १,७०,००० हर्बेरियम नमूनाहरूको व्यवस्थापन गरिएको । १७ वटा Taxa New to KATH को रुपमा समावेश गरीएको । ६,०७० हर्बेरियम नमूनाहरूको Digitization कार्य सम्पन्न गरिएको । उद्यान व्यवस्थापन मार्फत यस आ.व. मा ३ लाख ५० हजार २ सय ४९ जना आगन्तुकलाई वनस्पति उद्यानमा पर्यटकीय सेवा प्रदान गरिएको ।
३२९०२१०१	जडिबुटी विकास कार्यक्रम			-	१४८४	जम्मा २७० वटा नमूनाहरूको विश्लेषण, प्रमाणीकरण, गुण नियन्त्रण तथा सिफारिस । ७ वनस्पति अनुसन्धान केन्द्रहरूबाट ४८,८३५ जडिबुटी बिरुवा उत्पादन भएको । NA Barcoding, साथै, १७ वटा वनस्पति प्रजातिको PCR गरिएको र २५ वटा वनस्पति प्रजातिको DNA extraction गरिएको ।
३२९०११०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशिल जीविकोपार्जन आयोजना			२०७७/७८ - २०८२/८३	२७०७.५३	पानी मुहान संरक्षण संरक्षण पोखरी निर्माण गैर काष्ठ वन पैदावार प्रवर्द्धन संरक्षण खेती प्रवर्द्धन
३२९०११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम			२०७९/८० - २०८५/८६	८७४२.३२	डाईभर्सन च्यानल निर्माण वन क्षेत्रमा enrichment plantation वाटर हार्भेस्टिङ प्रणालीको संरचना निर्माण साना सिंचाइ कुलो संरक्षण/निर्माण प्रकृतिमा आधारित

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (शुरु-समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						संरक्षण संरचना निर्माण (चेकड्याम) Ecosystem Resilience का लागि चेकड्याम निर्माण
३२९०३०११	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग			-	२८७९.९१	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम प्राणि उद्यानको व्यवस्थापन
३२९०३०१३	हात्तिसारहरू			-	२२६३.३९	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च
३२९०३१०१	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना			-	१५४८९.४१	वनपथ निर्माण/मर्मत घाँसे मैदान निर्माण तथा व्यवस्थापन मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि मेषजाली सहित तारवार निर्माण र सोलार फेन्स निर्माण वन्यजन्तुका पानी पोखरी निर्माण तथा व्यवस्थापन
३२९०००११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय			-	२०२२.१६	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च
३२९०४१०१	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना			-	३२३.५	National Land Cover Mapping प्रतिवेदन प्रकाशन
३२९०६०११	केन्द्रीय वन तालिम केन्द्र			-	९०.०५	वन सेवाका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि
३२९००१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम			२०७३/७४ - २०९०/९१	१०५००.०७	गोटा गल्छी पहिरो तथा खहरे रोकथाम नदी तथा खोला किनारा व्यवस्थापन तारबार सहित बाँस तथा अन्य प्रजाति खरिद तथा रोपण भूमिगत जल पुर्नभरण, पोखरी निर्माण तथा संरक्षण तालतलैया तथा सिमसार व्यवस्थापन
३२९०३०१२	राष्ट्रिय निकुञ्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)			-	४३५९४.८	सामुहिक दुर्घटना विमा । सिनियर गेम स्काउट तथा गेम स्काउटहरूको आधारभुत तालिम सञ्चालन गरिएको । तलव भत्ता वितरण तथा प्रकृति संरक्षण कार्य गर्दा आवश्यक पर्ने अन्य प्रशासनिक खर्च
३२९०५०११	वातावरण विभाग			-	१५१४.९५	१. दश वटा आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन परिपालना सम्बन्धी अनुगमन २. तीस वटा वायु गुणस्तर मापन केन्द्रको स्थापना ३. सन्तानब्बे वटा उद्योग प्रतिष्ठानको वातावरण प्रदुषण सम्बन्धी अनुगमन एवम् निरीक्षण गरिएको
३२९००१०२	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम			-	१८९.५१	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च तराई भूपरिधि क्षेत्रको १३ जिल्लाको वन क्षेत्रबाट कूल ९ मिलियन मेट्रीक टन कार्बन विक्रि गर्नको लागि विश्व वैङ्कसँग सम्झौता भइ पहिलो किस्ता प्राप्त हुने चरणमा रहेको ।
३२९००१०५	समृद्धिका लागि वन			२०७८/७९ - २०८२/८३	१३७९	क. लक्षित वन तथा नजिकका समुदायबाट मौद्रीक वा गैर मौद्रीक फाइदा प्राप्त गर्ने जनता: ८८८००० जना ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (शुरु-समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						ख. व्यवस्थापन योजना अन्तरगत ल्याइएको वन क्षेत्र ४६ हजार हेक्टर । ग. सङ्घीय प्रदेश र स्थानीय तहहरूमा दिगो वन व्यवस्थापनलाई टेवा पुऱ्याउने नीतिगत तथा नियामक दस्तावेजहरू ३२ तयार । घ. सार्वजनिक तथा निजी वृक्षरोपण १७९.२ हे ड निजी वृक्षरोपण क्षेत्र साना किसान ७२ हेक्टर ।
३२९००१०१	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम			२०७६/७७ - २०८२/८३	१४४८	राष्ट्रिय अनुकूलन योजना स्वीकृति जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन राष्ट्रिय कार्यान्वयन योजना (२०८०-२०८७) नमुना जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम
३२९००१०८	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम			२०७६/७७ - २०८२/८३	१४७७४.१४	२६ वटा नदी पारिस्थिकीय प्रणाली पुनर्स्थापना योजना स्वीकृति भएको गल्छी पहिरो/नदी खोल किनार स्थिरीकरण ७९ संरक्षण पोखरी निर्माण १६ वटा नर्सरी स्थापना १६ वटा प्राकृतिक पुनरोत्पादन सहयोग कार्यक्रम Assisted Natural Regeneration (ANR) ९४ हे. वन कार्ययोजना तयारी संशोधन/परिमार्जन
३२९०४०११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग			-	५४४.५१	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च
३२९०११०९	जलवायु उत्थानशील भू-परिधी तथा जीविकोपार्जन आयोजना			२०८२/८३ - २०८६/८७	४९२१०	लक्षित समुदायका घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि जोखिम न्यूनीकरणका लागि खानेपानीको दिगो व्यवस्थापन तथा जलस्रोतमा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्दै जीविकोपार्जनका वैकल्पिक स्रोतहरूको विकास र विविधीकरण मार्फत जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ यस आयोजना कार्यान्वयन हुने ।
५०१२९१०२	सम्बृद्धिका लागि वन			-		दिगो वन व्यवस्थापनमा सुधार , वनबाट प्राप्त हुने फाइदाहरू वृद्धि , र हरित ग्याँस उत्सर्जन न्यूनीकरणमा योगदान गरेको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३२९०१०११	वन तथा भू संरक्षण विभाग	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३२९०१०१२	डिभिजन वन कार्यालयहरू (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च		
३२९०११०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	वन सम्बर्धनमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापनको कार्यान्वयन Other effective conservation measures को कार्यक्रम कार्यान्वयन उन्नत वन विरुवा उत्पादन, मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन, वन संरक्षण क्षेत्र र जैविक मार्ग व्यवस्थापन वन विकास कोषको परिचालन वन क्षेत्रको जग्गा अन्य प्रयोजनका लागि भोगाधिकार दिएको क्षेत्रको अनुगमन, विश्लेषण र प्रतिवेदन तयार पुरानो फलफुल वगैचा, वन विउ वगैचा, वीउ उत्पादन क्षेत्र, BSO तथा प्रजाती संरक्षण क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन (पुनःरोपण, झाडी सफाई, तारवार मर्मत, सिंचाई, गोडमेल तथा मल हाल्ने समेत)	वन सम्बर्धनमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापनको कार्यान्वयन वन डढेलो नियन्त्रण, वनक्षेत्रको अतिक्रमण नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन, BSO व्यवस्थापन	वन क्षेत्रले कार्बन शोषण गरी हरितगृह ग्यास न्यूनीकरणमा योगदान दिन्छ । Agroforestry प्रणालीले वन र कृषि क्षेत्रको सहअस्तित्व सम्भव बनाउँछ । वन जैविविधताको अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रविधि विकासका लागि आधार ।	सडक, जलविद्युत, उद्योग जस्ता पूर्वाधार विकास गर्दा उचित सहकार्य र समन्वय नहुदा वन क्षेत्र मासिने जोखिम । स्रोत दोहन र दिगो उपयोगबीच सन्तुलन चुनौतीपूर्ण । वनको स्वामित्व र व्यवस्थापन अधिकारबारे स्थानीय समूह र सरकारी निकायबीच विवाद उत्पन्न हुने सम्भावना ।
३२९०११०२	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	संरक्षित फेवा जलाधारको कार्ययोजना कार्यान्वयन एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनको डेमो प्लट व्यवस्थापन आकस्मिक भू संरक्षण कार्यक्रम विपद् न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन भू तथा जलाधार सम्बन्धि नीति/कार्यविधि/मापदण्ड/निर्देशिका निर्माण तथा परिमार्जन भू तथा जलाधार व्यवस्थापनको अध्ययन अनुसन्धान (कुलेखानी) पार्श्वचित्र तयारी तथा प्रकाशन संवेदनशील जलाधार क्षेत्रहरूको थिग्रीकरण व्यवस्थापनको लागि सर्वेक्षण तथा अभिलेखिकरण	एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन सिमसार तथा सिमसारजन्य जलाधार क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय वृहत जलाधार व्यवस्थापन रणनीति कार्यान्वयन संरक्षित फेवा जलाधारको कार्ययोजना कार्यान्वयन एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनको डेमो प्लट व्यवस्थापन	सिंचाइको उपलब्धता तथा माटोको उपज क्षमता कायम राख्छ पर्यटन र स्थानीय अर्थतन्त्र टुर्जिम गन्तव्यको रूपमा विकास गर्न सकिने तथा स्थानीय उत्पादनहरू (माछा, कमलफूल, भ्यागुता आदि) बाट आमदानी । विपद् व्यवस्थापन वाढी पहिरो नियन्त्रण	पूर्वाधार विकास सडक, सिंचाइ नहर आदि संरचनाले जलप्रवाह अवरोध गर्न सक्छ । जग्गा प्रयोग (Land use) मा द्वन्द्व सिमसार तथा जलाधार क्षेत्रमा खेती, आवास वा उद्योग विकासले द्वन्द्व सिर्जना गर्छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३२९०२०११	वनस्पति विभाग	वनस्पति विभाग तथा अन्तरगतका ११ वटा कार्यकलयहरूको नियमित सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	वनस्पति विभाग तथा अन्तरगतका ११ वटा कार्यकलयहरूको नियमित सञ्चालन तथा व्यवस्थापन		
३२९०२१०३	वनस्पति अनुसन्धान, संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	- जडीबुटीका गुणस्तरीय विरूवा उत्पादन - जडीबुटीमा आधारित व्यापारिक महत्वका वस्तु उत्पादन (Bio Prospecting) - DNA Bar-coding Genomic Characterization अध्ययन - Quality Standard of Nepalese Medicinal Plants तयार - परम्परागत ज्ञानको अभिलेखिकरण	राष्ट्रिय हर्वेरीयम तथा वनस्पति प्रयोगशालामा रहेका १,७०,००० हर्वेरीयम नमुनाहरूको व्यवस्थापन Taxa New to KATH को रूपमा समावेश हर्वेरीयम नमुनाहरूको Digitization कार्य उद्यान व्यवस्थापन	वन तथा जैविक विविधता संरक्षणसँग लोपोन्मुख वनस्पति जातहरूको संरक्षण र पुनःप्रवर्द्धन (restoration) मा सहयोग । शिक्षा र अनुसन्धान क्षेत्रसँग विश्वविद्यालय, अनुसन्धान संस्था र प्रयोगशालासँग सहकार्य गरी वैज्ञानिक अनुसन्धान प्रवर्द्धन । स्वास्थ्य तथा आयुर्वेद क्षेत्रसँग जडिबुटी र औषधीय वनस्पतिको गुणस्तरयुक्त उत्पादन र प्रमाणिकरण । पर्यटन र सौन्दर्यकरणसँग वनस्पति उद्यानलाई शैक्षिक, अनुसन्धान र पर्यटकीय स्थलको रूपमा विकास गर्ने । स्थानीय समुदाय र महिलासँग सामुदायिक नर्सरी र जडिबुटी खेतीमा महिला तथा दलित समुदायको संलग्नता ।	संस्थागत समन्वय अभाव वन, कृषि, स्वास्थ्य र अनुसन्धान संस्थाबीच नीति तथा कार्यक्रम समन्वयमा कमजोरी । नवप्रवर्तन र ज्ञानको स्वामित्व स्थानीय जडीबुटीको ज्ञान (indigenous knowledge) दर्ता र प्रयोगमा जैविक सम्पदा अधिकार (bio piracy) को डर ।
३२९०२१०१	जडिबुटी विकास कार्यक्रम	- जडीबुटीका गुणस्तरीय विरूवा उत्पादन - जडीबुटीमा आधारित व्यापारिक महत्वका वस्तु उत्पादन (Bio Prospecting) - DNA Bar-coding Genomic Characterization अध्ययन - Quality Standard of Nepalese Medicinal Plants तयार - परम्परागत ज्ञानको अभिलेखिकरण	- जडीबुटीका गुणस्तरीय विरूवा उत्पादन - जडीबुटीमा आधारित व्यापारिक महत्वका वस्तु उत्पादन (Bio Prospecting) - DNA Bar-coding Genomic Characterization अध्ययन - Quality Standard of Nepalese Medicinal Plants तयार	स्वास्थ्य तथा आयुर्वेद क्षेत्र आयुर्वेदिक औषधि निर्माणका लागि कच्चा पदार्थको सुनिश्चितता । कृषि क्षेत्र र बाली विविधीकरण परम्परागत खाद्य बालीसँगै जडिबुटी खेतीको संयोजन (intercropping) । महिला तथा समुदाय सशक्तिकरण ग्रामीण उद्यमशीलता प्रवर्द्धन । रोजगार तथा निर्यात व्यापार निर्यातमार्फत वैदेशिक मुद्रा आर्जन ।	अत्यधिक दोहनको जोखिम अनियन्त्रित सङ्कलनले जडिबुटीको नाश हुने खतरा । मूल्य श्रृंखलामा असमानता कृषकले न्यून मूल्य पाउँदा दलालले फाइदा लिने अवस्था । पारम्परिक अभ्यास Vs व्यावसायिकरण बजारमुखी खेतीले परम्परागत ज्ञानको उपेक्षा गर्न सक्छ ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			• जडीबुटी नमुनाहरूको विश्लेषण, प्रमाणिकरण, गुण नियन्त्रण तथा सिफारिस सेवा (ट्रेड सपोर्ट)		
३२९०११०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशिल जीविकोपार्जन आयोजना	आयोजना आगामी आ.व. मा समाप्त हुने	आयोजना आगामी आ.व. मा समाप्त हुने	वन तथा जल स्रोत संरक्षण वन क्षेत्रको पुनर्स्थापना, भूक्षय नियन्त्रण र जैव विविधता संरक्षण। कृषि तथा पशुपालन क्षेत्र सिंचाइ सुविधा वृद्धि, फसल उत्पादनमा सुधार। घाँस रोपण र चरेखोला व्यवस्थापनले पशुपालनमा सहयोग। आर्थिक क्षेत्र र उद्यम विकास जलवायु-संवेदनशील उत्पादन (माछापालन, मौरीपालन, जडिबुटी खेती) लाई प्रवर्द्धन। सीप विकास, विपणन र वित्तीय पहुँच सुधार।	अन्तर-क्षेत्रीय प्राथमिकता द्वन्द्व सिंचाइ, खानेपानी, पशुपालन, वन संरक्षण जस्ता क्षेत्रबीच प्राथमिकता निर्धारणमा द्वन्द्व। सडक र सिंचाइ जस्ता संरचना Vs पारिस्थितिकीय प्रभावअव्यवस्थित पूर्वाधार निर्माणले भूक्षय, वन विनाश निम्त्याउन सक्छ। वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको संवेदनशीलतालाई नवुझ्दा दीर्घकालीन असर।
३२९०११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	समुदायमा आधारित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन समुदायद्वारा वन व्यवस्थापन (झाडी सफाई, एकल्याउने, पत्ल्याउने आदि) समुदायमा आधारित जैविक भू संरक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयन	समुदायमा आधारित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन खानेपानी योजना निर्माण सिंचाई योजना निर्माण	विपद् जोखिम न्यूनीकरण बाढी, पहिरो, सुख्खा जस्ता जलवायु-सम्बन्धित जोखिम न्यूनीकरण योजना। कृषि तथा खाद्य सुरक्षासँग जलवायु-सम्बन्धित कृषि प्रणाली (climate-smart agriculture) को प्रवर्द्धन। सिंचाइ, पानी व्यवस्थापन र मौसम सूचना प्रणाली सुधार।	कार्यक्रमको दिगोपना संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको समन्वय कमजोर।
३२९०३०११	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	प्रशासनिक खर्च तथा मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम	प्रशासनिक खर्च तथा मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम		
३२९०३०१३	हात्तिसारहरू	हात्तीसार व्यवस्थापन	हात्तीसार व्यवस्थापन	शिक्षा, अनुसन्धान र पर्यटन हात्तीहरूको व्यवहार, आहार र प्रवास सम्बन्धी अध्ययन तथा हात्तिसार पर्यटनको	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				माध्यमबाट जागरूकता र स्थानीय आम्दानीमा वृद्धि ।	
३२९०३१०१	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	घाँसे मैदान व्यवस्थापन, वन्यजन्तुको पानी पोखरी निर्माण तथा मर्मत, मेषजाली सहित तारबार निर्माण, पर्यटक पदमार्ग निर्माण तथा मर्मत	घाँसे मैदान व्यवस्थापन, वन्यजन्तुको पानी पोखरी निर्माण तथा मर्मत, मेषजाली सहित तारबार निर्माण, पर्यटक पदमार्ग निर्माण तथा मर्मत	पर्यटन र आर्थिक विकास प्रकृतिमा आधारित पर्यटन बाट स्थानीय तथा राष्ट्रिय आम्दानी । स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जन मध्यवर्तीमा क्षेत्रमा मार्फत सामुदायिक परियोजनाहरू (घाँसघारा, कृषि, जल व्यवस्थापन) सञ्चालन तथा रोजगारी र सीपमूलक कार्यका अवसर ।	मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व बस्ती नजिकका निकुञ्जहरूमा हात्ती, बाघ, गैंडा जस्ता जनावरले जनधन क्षति पुऱ्याउने सम्भावना । पूर्वाधार विकासमा नियन्त्रण तथा नियमन सडक, सिंचाइ, विद्युत् लाइन जस्ता परियोजनाहरू संरक्षित क्षेत्रमा नियन्त्रण तथा नियमन
३२९०००११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च		
३२९०४१०१	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	प्रमुख १६ प्रजातिको Allometric Equation तयार हुने राष्ट्रिय वन स्रोत सर्वेक्षणको प्रतिवेदन प्रकाशन हुने	प्रमुख १६ प्रजातिको Allometric Equation तयार हुने राष्ट्रिय वन स्रोत सर्वेक्षणको प्रतिवेदन प्रकाशन हुने	जलवायु परिवर्तन र कार्बन लेखा REDD+, MRV (Monitoring, Reporting, Verification) को लागि वनको कार्बन स्टकको मूल्याङ्कन । डिजिटल पूर्वाधार र नवप्रवर्तन भू-सूचना प्रणाली (GIS), रिमोट सेन्सिङ, ड्रोन प्रविधिको प्रयोग ।	नीतिगत प्रभावकारिता र कार्यान्वयन दूरी अनुसन्धानबाट प्राप्त सिफारिसहरू नीति निर्माणमा कम अपनाउने गर्दा तथ्याङ्क र निर्णयबीचको अन्तरले योजना कार्यान्वयनमा चुनौती ।
३२९०६०११	केन्द्रीय वन तालिम केन्द्र	वन सेवाका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुने	वन सेवाका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुने	संघ र प्रदेशका वन सेवाका कर्मचारीहरूको क्षमता वृद्धि भई वृत्ति विकास हुने	
३२९००१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	१) बिरुवा उत्पादन २) गल्छि पहिरो खहेरो रोकथाम ३) क्षतिग्रस्त भूमी पुर्नरूथान ४) सिमसार /ताल तालैया संरक्षण तथा व्यवस्थापन ५) भूमिगत जल पुनर्भरण	१) नदि तथा खोला किनार स्थिरीकरण २) गल्छि पहिरो खहेरो रोकथाम ३) क्षतिग्रस्त भूमी पुर्नरूथान ४) सिमसार /ताल तालैया संरक्षण तथा व्यवस्थापन ५) भूमिगत जल पुनर्भरण	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा जल आपूर्तिको सुनिश्चितताले तराईको सिंचाइ प्रणालीमा सुधार ल्याउने तथा उपज वृद्धिसँगै खाद्य सुरक्षामा प्रत्यक्ष सहयोग । स्थानीय समुदायको सहभागिता र रोजगार बृक्षारोपण, सिंचाइ प्रणाली निर्माण, ताल-पोखरी व्यवस्थापनले	संस्थागत समन्वयको चुनौती संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच भूमिकाको स्पष्टता नहुँदा दोहोरो काम, दोहोरो खर्च र विवाद । स्थानीय स्रोत अनिन्त्रित प्रयोगमा प्रतिबन्ध

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				ग्रामीण रोजगार सृजना । बाढी नियन्त्रण र पूर्वाधार संरक्षण चुरे क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनले तराईका सहरी तथा ग्रामीण पूर्वाधारलाई बाढी तथा डुबानबाट जोगाउने ।	
३२९०३०१२	राष्ट्रिय निकुञ्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	सामुहिक दुर्घटना विमा । सिनियर गेम स्काउट तथा गेम स्काउटहरूको आधारभुत तालिम सञ्चालन गरिएको । तलव भत्ता वितरण तथा प्रकृति संरक्षण कार्य गर्दा आवश्यक पर्ने अन्य प्रशासनिक खर्च	सामुहिक दुर्घटना विमा । सिनियर गेम स्काउट तथा गेम स्काउटहरूको आधारभुत तालिम सञ्चालन गरिएको । तलव भत्ता वितरण तथा प्रकृति संरक्षण कार्य गर्दा आवश्यक पर्ने अन्य प्रशासनिक खर्च		
३२९०५०११	वातावरण विभाग	- वायु गुणस्तर मापन केन्द्रको स्थापना - वातावरणीय प्रयोशालको सुदृढीकरण - वातावरणीय परीक्षण - आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन परिपालना सम्बन्धी अनुगमन - उद्योग प्रतिष्ठानको वातावरण प्रदूषण सम्बन्धी अनुगमन एवम् निरीक्षण गर्ने	- वातावरणीय प्रयोशालको सुदृढीकरण - वातावरणीय परीक्षण - आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन परिपालना सम्बन्धी अनुगमन - उद्योग प्रतिष्ठानको वातावरण प्रदूषण सम्बन्धी अनुगमन एवम् निरीक्षण गर्ने - नदी नाल ताल तलैया तथा उद्योगहरूको फोहोरपानी नमूना संकलन तथा विश्लेषण	स्वास्थ्य क्षेत्र वायु तथा जल प्रदूषणसँग सम्बन्धित जनस्वास्थ्य जोखिमको अनुसन्धान र सचेतना शहरी तथा पूर्वाधार विकास भवन निर्माण, सडक, जल व्यवस्थापन जस्ता परियोजनामा EIA/IEE को प्रक्रिया लागू गराइ वातावरणीय असर न्यूनीकरण । उद्योग तथा व्यापार क्षेत्र उद्योगबाट हुने प्रदूषण नियन्त्रणको लागि वातावरणीय अनुमति तथा निरीक्षण । शिक्षा तथा अनुसन्धान क्षेत्र वातावरणीय अध्ययन, अनुगमन र प्रविधि नवप्रवर्तनमा सहकार्य	विकास Vs वातावरण संरक्षण पूर्वाधार निर्माण, उद्योग, पर्यटनजस्ता क्षेत्रले वातावरणमा प्रभाव पार्ने हुँदा विभागको नियमन कार्य विकास विरोधी देखिने । प्रविधि र स्रोतको सीमितता वातावरणीय अनुगमन (जस्तै: वायु गुणस्तर मापन, जल प्रदूषण परीक्षण) का लागि आवश्यक प्रविधि र स्रोत अपर्याप्त । औद्योगिक क्षेत्रसँगको चुनौती उद्योगहरूले वातावरणीय मानक पालना नगरेका अवस्थामा निगरानी तथा कारवाही गर्दा सहकार्य र समन्वयमा चुनौती
३२९००१०२	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	क. रेड प्लस कार्यक्रमको महत्वबारेमा अभिमुखिकरण सबै प्रदेश । ख. कार्बन सञ्चिति सर्वेक्षण अनुगमन तथा प्रमाणिकरण तीन ४ प्रदेश मधेश लुम्बिनी बागमती तथा गण्डकी ।	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च कार्बन सञ्चिति सर्वेक्षण अनुगमन तथा प्रमाणीकरण	स्थानीय समुदाय र वन उपभोक्ता समूहहरू REDD+ ले सामुदायिक वन उपभोक्तालाई वन संरक्षणको प्रतिफल (Benefit Sharing) दिने अवसर सिर्जना गर्छ । अन्तर्राष्ट्रिय साझेदारी	नीतिगत समन्वयको कमी REDD+ रणनीति र अन्य सरकारी कार्यक्रमहरूबीच समन्वय अभाव । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको कार्यविभाजन अस्पष्ट ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				विश्व बैंकको FCPF, UN-REDD Programme, GCF आदिसँग वित्तीय र प्राविधिक साझेदारी । अनुसन्धान र शिक्षण संस्था कार्बन लेखा, भू-उपयोग परिवर्तन, वनस्पति संरचना आदिमा अनुसन्धान सहयोग ।	
३२९००१०५	समृद्धिका लागि वन	क. सार्वजनिक वृक्षरोपण ख. निजी धनीहरूलाई वृक्षरोपण अनुदान ग. समुदायमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन घ. वन उद्यमीहरूलाई ऋण प्रवाह गर्ने ।	क. सार्वजनिक वृक्षरोपण ख. निजी धनीहरूलाई वृक्षरोपण अनुदान ग. समुदायमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन घ. वन उद्यमीहरूलाई ऋण प्रवाह गर्ने ।	जलवायु परिवर्तन क्षेत्र वन कार्बनको मुख्य भण्डार भएकाले कार्बन क्रेडिटजस्ता उपायमार्फत अन्तर्राष्ट्रिय फन्ड भित्र्याउन सकिन्छ । उद्योग विकास तथा प्रवर्द्धन गैरकाष्ठ वनउत्पादन (NTFPs), जडिबुटी, बाँस, राल आदि को व्यावसायिक विकासले रोजगारी र आमदानी बढाउने तथा सामुदायिक वनमार्फत स्थानीय उद्यमशीलता प्रवर्द्धन ।	नीतिगत असंगति वन, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार क्षेत्रका नीति एकअर्कासँग विसङ्गत हुँदा द्वन्द्व सिर्जना । प्रविधि तथा बजार पहुँचको अभाव ग्रामीण क्षेत्रमा व्यवसायिकरण गर्न स्रोत तथा सीपको अभाव ।
३२९००१०९	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	राष्ट्रिय अनुकूलन योजना कार्यान्वयन एकीकृत भू परिधि व्यवस्थापन कार्यान्वयन नमुना जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	राष्ट्रिय अनुकूलन योजना कार्यान्वयन एकीकृत भू परिधि व्यवस्थापन कार्यान्वयन नमुना जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम		
३२९००१०८	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	गल्छी नियन्त्रण वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी/ परिमार्जन दिगो वन व्यवस्थापन	गल्छी नियन्त्रण चेक ड्याम, जल पुनर्भरण पोखरी निर्माण वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी/ परिमार्जन कृषक पाठशाला स्थापना जलवायु उत्थानशील कृषि अभ्यास वन नर्सरी स्थापना प्राकृतिक पुनर्उत्पादन सहयोग दिगो वन व्यवस्थापन	कृषि तथा पानीको व्यवस्थापन पानीको संरक्षण उपायले कृषि उत्पादनमा पानीको उपलब्धतामा सुधार तथा multi-cropping, agroforestry मार्फत जलवायु-अनुकूल कृषि प्रवर्द्धन विकास पूर्वाधार र विपद् व्यवस्थापन वर्षा कटान, बाढी, पहिरो न्यूनीकरणका लागि हरित पूर्वाधार निर्माण तथा आपतकालीन पूर्वतयारी र जोखिम	संस्थागत समन्वयको अभाव संघ, प्रदेश, स्थानीय सरकारबीच योजना र कार्यान्वयनमा समन्वयको कमी ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				न्यूनीकरण योजनामा सहकार्य । रोजगारी तथा वैकल्पिक जीविकोपार्जन हरित रोजगार (Green jobs) सिर्जना	
३२९०४०११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च	प्रशासनिक तथा साधारण खर्च		
३२९०११०९	जलवायु उत्थानशील भू-परिधी तथा जीविकोपार्जन आयोजना	समुदायमा आधारित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन खानेपानी योजना निर्माण सिंचाई योजना निर्माण समुदायद्वारा वन व्यवस्थापन (झाडी सफाई, एकल्याउने, पल्ल्याउने), विरुवा उत्पादन आदि समुदायमा आधारित जैविक भू संरक्षण कार्यक्रम	समुदायमा आधारित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन खानेपानी योजना निर्माण सिंचाई योजना निर्माण समुदायद्वारा वन व्यवस्थापन (झाडी सफाई, एकल्याउने, पल्ल्याउने), विरुवा उत्पादन आदि समुदायमा आधारित जैविक भू संरक्षण कार्यक्रम	जलवायु परिवर्तनको असरलाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुग्ने । जलवायु उत्थानशील समाजको निर्माण गर्न सहयोग पुग्ने ।	
५०१२९१०२	सम्बृद्धिका लागि वन	दिगो वन व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने, वनबाट प्राप्त हुने फाइदाहरू वृद्धि गर्ने, र हरित ग्याँस उत्सर्जन न्यूनीकरणमा योगदान गर्ने	दिगो वन व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने, वनबाट प्राप्त हुने फाइदाहरू वृद्धि गर्ने, र हरित ग्याँस उत्सर्जन न्यूनीकरणमा योगदान गर्ने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	८२६९३	३७६९५	२२१००	१४२४८८	९२२८६	२८१०२	२२१००
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	९२३१८	४९२६५	५०५९	१४६६४२	१३२९१०	७२००	६५३१
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१००११८	६४०४४	५६६६	१६९८२८	१४७४२३	१५०००	७४०५

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

पर्याप्त बजेटको सुनिश्चितताको अभाव, बढ्दो मानव वन्यजन्तुबीच द्वन्द्व, जलवायु परिवर्तन, अतिक्रमण, वन क्षेत्रको जग्गा अन्य प्रयोजनका लागि अत्याधिक माग, बढ्दो प्रदूषण जस्ता पक्ष जोखिमका रुपमा रहेका छन्।

परिच्छेद ६ आर्थिक क्षेत्र

६.१. अर्थ

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ को धारा ५० को उपधारा (३) मा सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको विकास मार्फत उपलब्ध स्रोतको अधिकतम परिचालनद्वारा तिव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै दिगो आर्थिक विकास गर्ने र प्राप्त उपलब्धिको न्यायोजित वितरण गरी आर्थिक असमानता अन्त्य गर्दै शोषणरहित समाजको निर्माण गर्न राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र र उन्नतशिल बनाउदै समाजवाद उन्मुख स्वतन्त्र र समृद्ध अर्थतन्त्रको विकास गर्ने राज्यको आर्थिक उद्देश्य रहेको छ । संविधानमा उल्लिखित आर्थिक उद्देश्य हासिल गर्न मुलुकको वित्तीय तथा मौद्रिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण गतिविधिहरूको व्यवस्थापन गर्ने दायित्व अर्थ मन्त्रालयमा रहेको छ । सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन, वित्तीय व्यवस्थापन, राजस्व संकलन, समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व र आर्थिक विकास, वैदेशिक सहायता व्यवस्थापन, विदेशी विनिमय तथा नेपाल सरकारको अल्पकालीन र दीर्घकालीन खर्च व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यको लागी अर्थ मन्त्रालयको स्थापना भएको हो ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

सार्वजनिक वित्तको प्रभावकारी र समुचित उपयोगबाट आर्थिक विकास समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व र अर्थतन्त्रको सुदृढीकरण ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

कर राजस्व संकलनको ठूलो हिस्सा आयतमा निर्भर रहनु, करको दायरा अपेक्षित रूपमा विस्तार हुन नसक्नु, चालु खर्चको तुलनामा पुँजीगत खर्च अपेक्षित रूपमा बढन नसक्नु, आयोजना व्यवस्थापन तथा अनुगमन प्रणाली सबल नहुनु, सबै किसिमका अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सहायतालाई राष्ट्रिय आवश्यकता र प्राथमिकताको क्षेत्रमा परिचालन गर्न नसक्नु, नीतिगत, कानूनी, संरचनागत तथा प्रकृयागत सुधारको बाबजुद अपेक्षित रूपमा वैदेशिक लगानी विस्तार हुन नसक्नु, वित्तीय साक्षरता मार्फत वित्तीय पहुँच वृद्धि भएतापनि पूँजी बजार अपेक्षित रूपमा विस्तार हुन नसक्नुजस्ता समस्याहरू रहेका छन् ।

नेपालको दिर्घकालिन सोच दिगो, विकासको मार्गचित्र र आवधिक योजनाको लक्ष्य एवम् उद्देश्य हासिल हुने गरी सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन गर्नु, विनियोजन कुशलता तथा कार्यान्वयन दक्षता मार्फत विकास नतिजा हासिल गर्नेगरी वित्तीय जवाफदेहिता वृद्धि गर्नु, निजी क्षेत्रमा जाने कर्जामा संकुचन नहुने गरी सार्वजनिक ऋणलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गर्नु, कर प्रणालीमा सुधार गरी सम्पूर्ण आर्थिक कारोवारलाई करको दायरामा ल्याउनु, वित्तीय एवम् मौद्रिक नीतिको सामञ्जस्यपूर्ण कार्यान्वयनबाट उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नुजस्ता चुनौतीहरू रहेका छन् ।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौँ योजनाको कार्यान्वयनमा योगदान पुऱ्याउन यस मन्त्रालयबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमबाट सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने, आर्थिक वृद्धि र रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुने, सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन हुने, लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना भई आन्तरिक एवम् वैदेशिक लगानीका क्षेत्रहरू विस्तार हुने, सार्वजनिक संस्थानको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता आउने देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व प्रणालीको सुधार मार्फत सबै किसिमका आर्थिक क्रियाकलापहरू करको दायरामा आउनुको साथै वित्तीय र मौद्रिक नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट आर्थिक स्थायित्व कायम हुने भएकोलेअर्थ मन्त्रालयबाट सञ्चालित क्रियाकलापहरूले सोह्रौँ योजनाले परिकल्पना गरेको लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपले सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

अर्थ मन्त्रालयले प्रभावकारी सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनको माध्यमबाट आवधिक योजनाको उद्देश्य र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग गर्दछ । यस मन्त्रालयले समावेशी आर्थिक वृद्धि, गरिबी न्यूनीकरण, गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा, पूर्वाधार विकास र वातावरण

संरक्षणजस्ता क्षेत्रहरूमा वित्तीय स्रोतको परिचालन गर्नुको साथै पारदर्शी र जवाफदेही वित्तीय प्रणालीको प्रवर्द्धन गरी लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गरी सार्वजनिक निजी साझेदारीलाई प्रवर्द्धन गर्न सहयोग गर्ने भएकोले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तमा यसले प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष सहयोग गर्दछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	कुल राष्ट्रिय बचत (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	३६.२	३७.३	३९.१	४०.९	४२.७
२	कुल गार्हस्थ्य बचत (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा)	प्रतिशत	७.६	९.४	१०.८	१२	१३.१
३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा स्थिर पुँजी लगानी - सरकारी	प्रतिशत	८.७	९.८	१०.९	१२.२	१३.७
४	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा स्थिर पुँजी लगानी	प्रतिशत	२४.५	२५.७	२७	२८.५	३०.१
५	बाली सुरक्षण प्रिमियम अनुदान	हेक्टर	४१९.५	८००	१२००	१२००	१२००
६	निजी क्षेत्र तर्फको कर्जा वृद्धिदर	प्रतिशत	६.१	१२.५	१२	१२	१२
७	जनसंख्या प्रति बैंक तथा वित्तीय संस्था शाखा	जना	२५२९	२५००	२४५०	२४००	२३५०
८	कृषि कर्जा सुरक्षण	करोड	१४१६	१४३१	१५०२	१५७७	१६५६
९	साना तथा मझौला उद्यम कर्जा सुरक्षण	करोड	१४३०	२००३	२१०३	२२०८	२३१८
१०	व्याजमा अनुदान प्राप्त सहूलितपूर्ण कर्जा सुरक्षण	करोड	३८७२	२७२९	२८६६	३००९	३१६०
११	पशुधन तथा कर्जा सुरक्षण तालिम	संख्या	१००	८८	९२	९६	१०१
१२	निक्षेप सुरक्षण	करोड	१४३०४६	१५६०७१	१६३८७५	१७२०६९	१८०६७२
१३	सामाजिक/सामुदायिक कार्यक्रम	हजार	०	०	२००००	२५०००	३००००
१४	साना किसान लघुवित्त वित्तीय संस्था (विविध) कार्यक्रम	संख्या हजारमा	४००००	४००००	८००००	१२००००	१४५०००
१५	लघु बिमा सहयोग कार्यक्रम (पशु धन सुरक्षण)	संख्या (हजारमा)	९९०००	१०५०००	२२००००	२६००००	३०००००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१६	दुध तथा मासुजन्य पशुपालन, तरकारी खेती र साना तथा मझौला कृषि उद्यम कर्जा	हजार	७०३२८८२	५४३८२८०	३२५००००	३६०००००	४२००००

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०५०००११	अर्थ मन्त्रालय			-	४४४३	सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन र स्रोत व्यवस्थापनमा प्रभावकारीता अभिवृद्धि भएको
३०५०००१३	ऋण असुली न्यायाधिकरण			-	४१६	ऋण असुली प्रभावकारी भएको
३०५०००१२	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायाधिकरण			-	२३१	मार्कामा पर्ने पक्षले पुनरावेदन अधिकार पाएको
३०५००१०१	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था) विविध			-	८००	सीप तथा क्षमता विकास कार्यक्रम अन्तर्गत २०८१ चैत्र मसान्तसम्म ७५७० वटा तालिम सम्पन्न, साना किसान सहकारी अनुसरण सम्बन्धी ५९६ वटा कार्यक्रम सम्पन्न, संस्थागत सुदृढीकरण अन्तर्गत १२४४ वटा कार्यक्रम सम्पन्न, कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तर्गत ३९८१ कार्यक्रम सम्पन्न
३०५००१०२	लघु बिमा सहयोग कार्यक्रम (पशु बाली स्वास्थ्य)			-	३५९४	२०८१ चैत्र मसान्तसम्म ७ लाख ५० हजार २ सय ४१ पशुवस्तुको पशुवीमा प्रिमियम अनुदान भुक्तानी भएको, ८६५ वटा तालिम लगायत पशुवस्तुका प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन
३०५००१०८	मिलिनियम च्यालेञ्ज एकाउण्ट नेपाल			२०८०/८१ - २०८५/८६	६९७० लाख अमेरिकी डलर	न्यू बुटवल सवस्टेसन - भारतको सिमासम्म प्रसारण लाईन निर्माण (१८ किमी) को ठेक्का सम्झौता, चेक सभैको कार्य सम्पन्न भई डिजाईन कार्य अघी बढी निर्माण सँग सम्बन्धित सामाग्रीहरू आयात गर्न मास्टरलिस्ट स्विकृतिकको प्रक्रियामा रहेको, लप्सीफेदी-रातमाटे-हेटौडा, रातमाटे- न्यू दमौली, र न्यू दमौली-न्यू बुटवल प्रसारण लाईन निर्माण (२९७ किमी) को बोलपत्रको मुल्याङ्कन भईरहेको, रातमाटे, न्यू बुटवल र न्यू दमौली सव स्टेसन निर्माणको ठेक्का सम्झौता र मोबिलाईजेसन पेशकी भुक्तानी – सम्पन्न भएको, ट्रान्समिसन लाइन पुनर्वासि कार्य योजना (RAP) र जिविकोपार्जन पुनर्स्थापना कार्यक्रम (LRP) को मुआब्जा

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						वितरणसँग सम्बन्धी कार्य काठमाण्डौँ बाहेकका ९ जिल्लामा सम्पन्न भएको, मूल्य निर्धारण ५ जिल्लामा सम्पन्न भएको, मुआब्जा वितरण ३ जिल्लामा सुरु भएको, जिविकोपार्जन पुनर्स्थापना कार्यक्रम (LRP) का लागि सेवा प्रदायकसँग आउँदो बैशाखसम्ममा ठेक्का सम्झौता भई कार्यान्वयन शुरु हुने, सडक आयोजनातर्फ IEE प्रतिवेदन नेपाल सरकारबाट स्विकृत भइसकेको, सडक मर्मत कार्य- ४० KM खण्डका लागि आह्वान भएको बोलपत्रहरू मुल्यांकन भइरहेको
३०५०११३	आर्थिक पुनरुत्थान, राहत तथा सहूलियत कार्यक्रम			-	२०९६००	सहुलीयतपूर्ण कर्जाको लागि व्याज अनुदान शिर्षकमा चालु आ.व. २०८१/८२ मा विनियोजित बजेटमध्ये हालसम्म हालसम्म रु ५ अर्व ५० करोड खर्च भएको
३०५०१०११	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय			-	१५७३	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी लेखाङ्कन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी कार्य सरकारी खर्चलाई विद्युतिय भूक्तानी प्रणालीबाट भूक्तानी गर्ने व्यवस्था, सार्वजनिक खर्चको लेखाङ्कन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी प्रणाली सुधारको कार्य भएको
३०५०१०१२	निवृत्तभरण व्यवस्थापन कार्यालय			-	६४२	निवृत्तभरण व्यवस्थापनको कार्य भइरहेको
३०५०१०१३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय			-	१८७	बेरुजुको लगत अद्यावधिक गर्ने कार्य भइरहेको ।
३०५०१०१४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरू			-	९९५७	समयमै खर्च रकम निकासी गर्ने , सबै संघीय कार्यालयको आ.ले.प गर्ने
३०५००११५	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम			२०८२/८३ - २०८३/८४	७५७०	विकास साझेदारसँग वित्तीय सम्झौतापत्रमा हस्ताक्षरको चरणमा रहेको
३०५०२०११	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र			-	८६४	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी सेवाकालिन, अल्पकालिन लगायतका तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहेको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०५०३०११	भन्सार विभाग			-	४४३४	भन्सार विभागमा ईन्टेलिजेन्स युनिट स्थापना भएको ,८ वटा भन्सार कार्यालयमा प्रयोगशाला मोडल लागु भएको भन्सार महशुल तथा अन्य राजस्व संकलनको कार्य भईरहेको
३०५०३०१२	भन्सार कार्यालयहरू			-	११४००	भन्सार महशुल तथा अन्य राजस्व संकलनको कार्य भईरहेको
३०५०३१०१	भन्सार सुधार कार्यक्रम			-	५६१०	भन्सार प्रक्रिया स्वचालित तथा भन्सार पूर्वाधारको विकास भएको
३०५०४०११	आन्तरिक राजस्व विभाग			-	१०८००	करपरिक्षण तथा अनुसन्धानलाई स्वच्छ पारदर्शी र आधुनिक बनाउन इ एसिस्मेन्ट र फेसलेस अडिट गर्ने सम्बन्धमा विज्ञबाट प्रतिवेदन प्राप्त भएको, सँगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरीएको, Audit Report Management System लाई सुधार गर्दै लगिएको ,QR कोड सहितको करचुक्ता प्रमाणपत्र जारी गर्ने कार्य शुरु गरिएको
३०५०४०१२	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू			-	२०६००	आन्तरिक राजस्व कार्यालय र करदाता सेवा कार्यालबाट सेवा प्रवाह भईरहेको
३०५०५०११	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय			-	९५६	मध्यकानलिन ऋण व्यवस्थापन रणनीति (२०८२/८३ – ८४/८५) तयार भइ स्वीकृतिको चरणमा रहेको, Debt Sustainability Analysis लागी समिति गठन भइ प्रारम्भिक खाका तयारीको कार्य भईरहेको
३०५००१०५	बजेट सुधार आयोजना			-	१३९४	बजेट प्रणाली सुधारको कार्य भएको
३०५०००१४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध			-	५००३	अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूको सदस्यता नविकरण भई अद्यावधिक रहेको
५०१०५१०१	लगानी-विविध			-		.
५०१०५१०२	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम			-	२५५०३	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तर्फ चालु आ.व.२०८१ को चैत महिनासम्म १५ हजार ४८६ जनालाई रु ३ अर्व ५५ करोड ५८ हजार ऋण लगानी भएको । ग्रामीण उद्यम लगानी कार्यक्रम तर्फ चालु आ.व.२०८१ को चैत महिनासम्म ३४३ व्यक्ति/परियोजनालाई ७२ करोड ऋण लगानी भएको । तरकारी खेति कर्जा

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						तर्फ चालु आ.व.२०८१ को चैत महिनासम्म रु ३३ करोड ८४ लाख ऋण लगानी भएको ।
३०५००११६	उदय-आर्थिक विकासका लागि नवप्रवर्तन र लगानी कार्यक्रम			-	२०	-

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०५०००११	अर्थ मन्त्रालय	बजेट तर्जुमा, राजस्व परिचालन खर्च, व्यवस्थापन र वित्तीय क्षेत्रको नियमन	बजेट तर्जुमा, राजस्व परिचालन खर्च, व्यवस्थापन र वित्तीय क्षेत्रको नियमन	.	.
३०५०००१३	ऋण असुली न्यायाधिकरण	ऋण असुली सम्बन्धी मुद्दाको फैसला गर्ने	ऋण असुली सम्बन्धी मुद्दाको फैसला गर्ने		
३०५०००१२	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायाधिकरण	ऋण असुली सम्बन्धी मुद्दाको पुनरावलोकन गर्ने	ऋण असुली सम्बन्धी मुद्दाको पुनरावलोकन गर्ने	.	.
३०५००१०१	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था) विविध	सीप तथा क्षमता विकास, सामाजिक तथा सामूदायिक विकास, साना किसान सहकारी अनुसरण र सेवा विस्तार तथा कृषि तथा व्यवसाय प्रवर्द्धनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	२०० वटा सीप विकास तथा क्षमता विकास कार्यक्रम, १०० वटा सामूदायिक विकास कार्यक्रम र १५ वटा साना किसान अनुसरण तथा सेवा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ३० वटा संस्थागत सुदृढीकरण कार्यक्रम एवम् कृषि तथा पशुपालन प्रवर्द्धन सम्बन्धी १०० वटा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		
३०५००१०२	लघु बिमा सहयोग कार्यक्रम (पशु बाली स्वास्थ्य)	पशु बिमा प्रिमियम अनुदान कार्यक्रम मार्फत पशुधनको संरक्षण गर्ने	पशु बीमा प्रिमियम अनुदानतर्फ ५०००० पशुधनको संरक्षण गर्ने र १०० वटा बिमा प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०५००१०८	मिलिनियम च्यालेञ्ज एकाउण्ट नेपाल	विधुत प्रसारण आयोजना १) न्यू बुटवल सबस्टेसन - भारतको सिमासम्म (१८ किमी) प्रसारण लाईन निर्माण । २) लप्सीफेदी-रातमाटे-हेटौडा, रातमाटे- न्यू दमौली, र न्यू दमौली-न्यू बुटवल (२९७ किमी) प्रसारण लाईन निर्माण । ३) रातमाटे, न्यू बुटवल र न्यू दमौली सब स्टेसन निर्माण । ४) ट्रान्समिसन लाइन पुनर्वास कार्य योजना (RAP) र जिविकोपार्जन पुनर्स्थापना कार्यक्रम (LRP) को कार्यान्वयन । ५) रुख कटान तथा वृक्षारोपण । ६) नयाँ वितरण लाईन निर्माण र भएको प्रणालीको सुधृढीकरणका लागि ठेकेदार छनोट सडक आयोजना ७) FRD प्रविधिबाट सडक मर्मत कार्य (धानखोला – लमही, ४० KM) खण्डको मर्मत । ८) आवधिक मर्मत सडक मर्मत कार्य (मुग्लिङ – नारायणगढ, ३५ KM) खण्डको मर्मत ।	विधुत प्रसारण आयोजनातर्फ न्यू बुटवल सबस्टेसन - भारतको सिमासम्म (१८ किमी) प्रसारण लाईन निर्माण सम्पन्न गर्ने, लप्सीफेदी-रातमाटे-हेटौडा, रातमाटे- न्यू दमौली, र न्यू दमौली-न्यू बुटवल (२९७ किमी) प्रसारण लाईनको ८० प्रतिशत वित्तीय प्रगती हासिल गर्ने, रातमाटे सब स्टेसन (८५ प्रतिशत), न्यू बुटवल सब स्टेसन (९० प्रतिशत) र न्यू दमौली सब स्टेसन (८० प्रतिशत) निर्माणको काम सम्पन्न तथा सडक आयोजनातर्फ Full Depth Reclamation (FDR प्रविधिबाट धानखोला – लमही (४० KM) सडक खण्डको मर्मत कार्य ९५ प्रतिशत सम्पन्न गर्ने, अस्पल्ट मिलिङ्ग (Asphalt Milling) प्रविधिबाट मुग्लिङ – नारायणगढ (३५ किमी) सडक खण्डको मर्मत कार्य ८० प्रतिशत सम्पन्न गर्ने	नेपालको पूर्वाधार विकास तथा विधुत प्रसारण प्रणालीको सुदृढीकरण विद्युत निर्यातको सम्भावना	जग्गा अधिग्रहण वा स्थानान्तरण एवम् वातावरणीय प्रदुषणको कारण स्थानीय जनसमुदायको असन्तुष्टी
३०५००११३	आर्थिक पुनरुत्थान, राहत तथा सहुलियत कार्यक्रम	सहुलियतपूर्ण कर्जाको लागि व्याज अनुदान प्रदान गर्ने उत्पादन तथा रोजगारी सिर्जना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सहुलियतपूर्ण कर्जाको लागि व्याज अनुदान प्रदान गर्ने उत्पादन तथा रोजगारी सिर्जना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		
३०५०१०११	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	संघीय सञ्चित कोषको सञ्चालन गर्ने संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सञ्चित कोषको सञ्चालनका लागि आवश्यक प्रक्रिया तथा कार्यविधिको विकास गर्ने महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको कार्यहरू प्रभावकारी सञ्चालन गर्न प्रणाली विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने, सञ्चालनमा आइरहेका प्रणालिहरूमा सुधार सम्बन्धी कार्य गर्ने, मता विकास सम्बन्धि तालिम, गोष्ठी, अन्तरक्रिया जस्ता कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने,	कोलेनिका, केन्द्रिय निकाय प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालयसँग वार्षिक वित्तीय विवरण भिडान तथा प्रतिवेदन, वित्तीय सङ्घियताको सफल कार्यान्वयनका लागि सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरू, कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरू तथा मन्त्रालयका आर्थिक प्रशासन प्रमुखहरूको राष्ट्रिय गोष्ठी, नियम, निर्देशिक तथा कार्यविधि तयारी तथा परिमार्जन, प्रणाली सुधारको कार्य गर्ने ।		
३०५०१०१२	निवृत्तभरण व्यवस्थापन कार्यालय	सेवा निवृत्त कर्मचारीहरूको निवृत्तभरण भुक्तानी गर्ने । राष्ट्रको तर्फबाट गर्ने पूजा सञ्चालन गर्ने	सेवा निवृत्त कर्मचारीहरूको निवृत्तभरण भुक्तानी गर्ने । राष्ट्रको तर्फबाट गर्ने पूजा सञ्चालन गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०५०१०१३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	बेरुजुको लगत अद्यावधिक गर्ने	बेरुजुको लगत अद्यावधिक गर्ने		
३०५०१०१४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरू	सबै सरकारी कार्यालयहरूको खर्च रकम निकासा गर्ने, समयमै आ.ले.प सम्पन्न गर्ने	सबै सरकारी कार्यालयहरूको खर्च रकम निकासा गर्ने, समयमै आ.ले.प सम्पन्न गर्ने		
३०५०११५	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बद्ध प्रणालीको सुधार र अन्तरआवद्धता सम्बन्धी कार्य गर्ने	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बद्ध प्रणालीको सुधार र अन्तरआवद्धता सम्बन्धी कार्य गर्ने		
३०५०२०११	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी सेवाकालिन, अल्पकालिन लगायतका तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी सेवाकालिन, अल्पकालिन लगायतका तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने		
३०५०३०११	भन्सार बिभाग	देशभरका भन्सार प्रशासनको नियमन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने	नेपाल राष्ट्रिय एकद्वार प्रणाली सुधारको कार्य गर्ने, भन्सार प्रशासन सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने		
३०५०३०१२	भन्सार कार्यालयहरू	भन्सार महशुल संकलन तथा भन्सार प्रशासन सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने	भन्सार महशुल संकलन तथा भन्सार प्रशासन सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने		
३०५०३१०१	भन्सार सुधार कार्यक्रम	भन्सार प्रक्रिया स्वचालन तथा भन्सार पूर्वाधारको विकास गर्ने	भन्सार प्रक्रिया स्वचालन तथा भन्सार पूर्वाधारको विकास गर्ने		
३०५०४०११	आन्तरिक राजस्व विभाग	लक्ष्य अनुरूप राबस्व संकलन गर्ने राजस्व चुवाहट नियन्त्रण गर्ने	अन्तःशुल्क टिकट केन्द्रिय गोदामको भण्डारण क्षमता बिस्तार, राजस्व सम्बन्धि मुद्दाको बिबरण अध्याबधिक गर्न सफ्टवेयर निर्माण, System Software र ईन्टरप्राईज पोष्टग्रेस डाटाबेस लाईसेन्स खरिद, Digital Service Tax सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास र नेपालमा अपनाउनु पर्ने ब्यबस्था सम्बन्धी अध्ययन, sms Alert खरिद (ईमेल/ इन्टरनेट/वेवसाइट, कर्मचारीको क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, करपरिक्षण तथा अनुसन्धानलाई स्वच्छ पारदर्शी र आधुनिक बनाउने सम्बन्धी कार्य गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०५०४०१२	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू	राजस्व संकलन गर्ने राजस्व चुवाहट नियन्त्रण गर्ने	राजस्व संकलन गर्ने राजस्व चुवाहट नियन्त्रण गर्ने		
३०५०५०११	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	नेपाल सरकारको ऋण व्यवस्थापनको कार्य गर्ने	नेपाल सरकारले गरेको ऋण लगानीको हिसाव अद्यावधिक गर्ने, Debt Operation & management System को खरिद प्रक्रिया सम्पन्न गर्ने र अन्य प्रणाली सुधारका कार्यहरू सम्पन्न गर्ने		
३०५००१०५	बजेट सुधार आयोजना	बजेटको प्रक्रिया तथा प्रणाली सुधारको कार्य गर्ने	बजेटको प्रक्रिया तथा प्रणाली सुधारको कार्य गर्ने		
३०५०००१४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूको सदस्यता शुल्क भुक्तानी तथा व्यवस्थापन गर्ने	अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूको सदस्यता शुल्क भुक्तानी तथा व्यवस्थापन गर्ने		
५०१०५१०१	लगानी-विविध	लगानी आकर्षित र लगानी सम्वाद गर्ने	लगानी आकर्षित र लगानी सम्वाद गर्ने		
५०१०५१०२	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम	मासु र दुग्ध तथा तरकारीजन्य उत्पादन वृद्धि गरी आयात न्यूनीकरण र रोजगारी वृद्धिमा सहयोग गर्ने ।	मासु र दुग्ध तथा तरकारीजन्य उत्पादन वृद्धि गरी आयात न्यूनीकरण र रोजगारी वृद्धिमा सहयोग गर्ने ।		
३०५००११६	उदय-आर्थिक विकासका लागि नवप्रवर्तन र लगानी कार्यक्रम	-	-		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

अर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	२९५४५६	९४५१४	१०४१७१	४९४१४१	४१५०२८	६६०५३	१३०६०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	३१५२७२	१८५७७१	५४३३८	५५५३८१	२८०१६६	२२३९५९	५१२५६
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	३४१७४४	२४१५०३	६०१५८	६४३४०५	५०६८२२	१३६५८३	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

वित्तीय र मौद्रिक नीतिको तादत्म्यता नभएमा आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धि न्यून हुन सक्ने तथा जलवायु परिवर्तन, अन्तर्राष्ट्रिय परिवेश र प्राकृतिक विपत्तिका जोखिम रहेको ।

६.२. उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति

१. पृष्ठभूमि

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, औद्योगिक नीति, वाणिज्य नीति, नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति, आवधिक योजनालगायत उद्योग, वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षणसँग सम्बद्ध ऐन तथा नियमावलीले निर्दिष्ट गरेबमोजिम उद्योग, वाणिज्य र आपूर्ति क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने कार्यमा यस मन्त्रालय संलग्न रहँदै आएको छ । मन्त्रालयले उद्योग, वाणिज्य र आपूर्ति क्षेत्रसँग सम्बद्ध आवश्यक नीति तथा कार्यक्रमहरूको तर्जुमा गर्ने, तर्जुमा गरिएका नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गर्ने, सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी पृष्ठपोषण गर्ने लगायतका कार्य गर्दै आएको छ । मन्त्रालय औद्योगिक वातावरण सिर्जना, लगानी प्रवर्द्धन, आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारको प्रवर्द्धन, सहजीकरण र नियमन, औद्योगिक सम्पत्तिको संरक्षण, औद्योगिक पूर्वाधारको व्यवस्था जस्ता मुख्य कार्यमा संलग्न रहँदै आएको छ ।

सोही आवधिक योजना (२०८१/८२-२०८५/८६) तथा उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति क्षेत्रसँग सम्बद्ध अन्य ऐन तथा नियमावलीले निर्दिष्ट गरेबमोजिम मन्त्रालयले उद्योग, वाणिज्य र आपूर्ति प्रशासनसँग सम्बन्धी सम्पूर्ण नीतिगत, संस्थागत र व्यवस्थापकीय भूमिका र जिम्मेवारी वहन गर्दै आएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- राष्ट्रिय तथा अन्तर प्रादेशिक औद्योगिक तथा व्यापार सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, सहजीकरण र नियमन ।
- पेटेन्ट, डिजाइन, ट्रेडमार्क लगायत औद्योगिक बौद्धिक सम्पत्ति सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र प्रवर्द्धन एवम् सो सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थासँग सम्पर्क र समन्वय ।
- विश्वव्यापार सँगठन साफ्टा, बिमस्टेक लगायत बहुपक्षीय, क्षेत्रीय र उपक्षेत्रीय व्यापार सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय संस्थासँगको सम्पर्क, समन्वय, वार्ता, सम्झौता, कार्यान्वयन र अनुगमन ।
- पारवहन, अन्तराष्ट्रिय परिवहन व्यवस्था, बहुविधिक (मल्टिमोडल) ढुवानी सुख्खा बन्दरगाह, अन्तराष्ट्रिय कन्टेनरक्रेट स्टेसन, क्लियरिङ्ग/अन्डरटेकिङ्ग सेवा, कार्गो गोदाम सम्बन्धी नीति तथा सञ्चालन ।
- उपभोक्ता हक संरक्षण तथा प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

- प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता एवम् तुलनात्मक लाभ भएका वस्तु तथा सेवाको पहिचान गरी उत्पादन गर्नु,
- उत्पादित वस्तुको लागत प्रभावकारिता र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रतिस्पर्धी बनाउनु,
- सम्भाव्यताका आधारमा रुग्ण उद्योगको पुनर्स्थापना र चालु उद्योगहरू पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन गर्नु,
- लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी औद्योगिक क्षेत्रमा आन्तरिक तथा वैदेशिक निजी लगानी परिचालन गर्नु,
- औद्योगिक विकासका लागि आवश्यक सीप, उद्यमशील संस्कार, जोखिम वहन क्षमता र प्राविधिक ज्ञानको विकास गर्नु,
- परम्परागत रैथाने ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई नवप्रवर्तनकारी ज्ञान र क्षमतासँग अन्तर-आवद्ध गरी साना, मझौला तथा घरेलु उद्योगहरूको विकास र प्रवर्द्धन गर्नु,
- नेपाली मौलिक उत्पादनको ब्रान्डिङ, पेटेन्ट अधिकार र अन्तर्राष्ट्रिय बजारको अग्र र पृष्ठ सम्बन्धसहितको मूल्य श्रृङ्खलामा आबद्ध गर्नुका साथै सञ्जालीकरण गर्नु,
- निर्मित औद्योगिक पूर्वाधारहरूको पूर्ण क्षमताको उपयोग हुने गरी सञ्चालन गर्नु,
- कृषि तथा वनमा आधारित उद्योगमा आन्तरिक मूल्य श्रृङ्खला सिर्जना गर्न कृषक र उद्यमीबीचको पारस्परिक लाभको आधारमा असल व्यावसायिक सम्बन्ध स्थापना गर्नु,
- खानी तथा खनिज वस्तुको पहिचान, अन्वेषण एवम् उत्खनन गरी औद्योगिक तथा व्यापारिक प्रवर्द्धन गर्नु,
- अध्ययन, अनुसन्धान, विश्लेषण र नवप्रवर्तनमा आधारित रही औद्योगिक क्षेत्रको स्थापना, विकास र सञ्चालन गर्नु,

- अतिकम विकसित देशबाट स्तरोन्नति पश्चात् हाल विकसित तथा विकासशील राष्ट्रहरूबाट प्राप्त हुँदै आएको भन्सार तथा कोटा रहित बजार पहुँचको सुविधा उपलब्ध नहुँदा नेपालको कुल निर्यात व्यापारमा हुने सङ्कुचनलाई सम्बोधन गर्नु,
- स्तरोन्नतिबाट खासगरी युरोपियन युनियन, संयुक्त अधिराज्य, चीन, जापान, क्यानडा, अष्ट्रेलिया, दक्षिण कोरियामा हुने निर्यातमा असर पर्ने कुरा विभिन्न अध्ययनहरूले देखाउनु,
- स्तरोन्नतिबाट खासगरी तयारी पोशाक, टेक्सटाइल, कार्पेट, अत्तर तथा कस्मेटिक्स वस्तु, छाला तथा छालाजन्य वस्तु, धातुका वस्तुको निर्यातमा असर पर्ने देखिनु,
- सरकारले उल्लिखित देशहरूसँग सहुलियतपूर्ण व्यापार सम्झौता गर्ने वा यी उत्पादनको प्रतिस्पर्धी क्षमतामा सुधार गरी निर्यातको विविधिकरणको पूर्वतयारी गर्ने आधार तत्कालै तयार गर्नु ।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौँ योजनाले समेटेको विकासको प्राथमिकता क्षेत्र अन्तर्गतको उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि लगायतमा योगदान पुग्नेछ । उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि भई रोजगारी सिर्जना हुनुका साथै दिगो र फराकिलो आर्थिक विकासको जग निर्माणमा सहयोग पुग्ने, गुणस्तरीय पूर्वाधारविकास भई मुलुकमा अनुकूल औद्योगिक वातावरण निर्माण भएको हुने, प्रादेशिक तथा स्थानीय अर्थतन्त्रको विकासका लागि समन्वय र सहजीकरण हुने र यसबाट सन्तुलित विकासमा मद्दत पुग्ने अपेक्षा लिईएको छ । घोषणा गरिएका औद्योगिक ग्राम, विशेष आर्थिक क्षेत्र र औद्योगिक क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण र विस्तार गरी औद्योगिक विकास गर्नका लागि निजीक्षेत्रसँग साझेदारी गरिनेछ। विभिन्न किसिमका वस्तु, सेवा, प्रक्रिया, व्यवस्थापन प्रणाली वा व्यक्तिको सक्षमता प्रमाणीकरण गर्ने संस्थालाई प्रत्यायन गर्न नेपाल एक्स्ट्रिडेशन सेन्टर स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याइने र यसबाट समरूपता परीक्षण गर्ने संस्थाहरूको विश्वसनियता अभिवृद्धि हुने । अतिकम विकसित मुलुकबाट विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नति भएपश्चात् सिर्जना हुन सक्ने चुनौतीहरूको सम्बोधन र पाउने छुट तथा सुविधाहरूको निरन्तरताको लागि सार्थक पहल तथा वार्तामार्फत नेपालको हित सुनिश्चित हुने ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

समावेशी र दिगो औद्योगिकीकरणको प्रवर्द्धनका लागि उत्पादनमूलक क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धिमा बढोत्तरी हुने, अति विपन्न, सिमान्तकृत, लोपोन्मुख र अपाङ्ग तथा एकल महिलाको लागि सीप विकास तथा प्रविधि उपलब्ध हुने, सिमान्तकृत महिला, दलित, मधेशी, आदिवासी, जनजाति उद्यमीहरूका लागि मागमा आधारित बिउ पूँजीमा सहयोगद्वारा समावेशी औद्योगिकीकरणमा योगदान हुने र कूल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि हुनुका साथै उत्पादनमूलक क्षेत्रमा रोजगारी वृद्धि हुने, सहुलियतपूर्ण कर्जा लगायतका वित्तीय सेवाहरूमा साना उद्योग र अन्य उद्यमहरूको पहुँच बढ्ने, मूल्यशृङ्खला र बजार पहुँचमा बढोत्तरी हुने । यसका साथै सन् २०३० सम्ममा औद्योगिक पूर्वाधारको स्तरवृद्धि गर्ने र उद्योगहरूलाई दिगो बनाउनको लागि स्रोत-उपयोग दक्षतामा वृद्धि, स्वच्छ एवम् वातावरणीय रूपमा सही प्रविधिहरू र औद्योगिक प्रक्रियाहरूको बृहत्तर अवलम्बन हुने, वैज्ञानिक अनुसन्धानलाई अभिवृद्धि गर्ने, औद्योगिक क्षेत्रहरूको प्राविधिक क्षमताहरू स्तरवृद्धि गर्ने र २०३० सम्ममा नवप्रवर्तनलाई प्रोत्साहन हुने ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	दर्ता गरिएका पेटेन्ट	वटा	२	२	३	४	५
२	खानी अन्वेषणको क्षेत्रफल	कि.मी. हजारमा	६७४	१२००	१२००	१२००	१२००
३	तोकिएको जिल्लामा आयोडिनयुक्त नून दुवानी	क्विन्टल	८६११२	८१६००	८१६००	८१६००	८१६००
४	खानी अन्वेषणात्मक ड्रिलिङ्ग	मिटर	२१२	४०१३	०	०	०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
५	खनिज अन्वेषणात्मक सर्वेक्षण	हेक्टर	१००	०	०	०	०
६	तोकिएको दुर्गम जिल्लामा खाद्यान्न ढुवानी	मे.टन हजारमा	१८.८	२०	२०	२०	२०
७	गुणस्तर ईजाजत पत्र प्रदान	वटा	५४	६६	७०	७५	७५
८	राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डारणमा खाद्यान्न भण्डारण	मे.टन	८५७७.५६	२५०००	२५०००	२५०००	२५०००
९	सार्क खाद्य सुरक्षा बैकमा खाद्यान्न मौज्दात	मे.टन	८०००	८०००	८०००	८०००	८०००
१०	ठूला उद्योग दर्ता	वटा	४९	६०	७०	८०	१००
११	मझौला उद्योग दर्ता	वटा	५२	४०	५०	५५	७०
१२	उत्पादनमूलक उद्योगको कुल गाहस्थ्य उत्पादनमा योगदान	प्रतिशत	४.८७	५.२	५.२	५.३	५.४
१३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा निर्यातको अनुपात	प्रतिशत	२.६७	२.८२	५	६.५	८.५
१४	गुणस्तर प्रयोगशालाको संङ्ख्या	वटा	०	१	१	१	१
१५	ठूला, मझौला, साना, घरेलु एवम् लघु उद्यमी सिर्जना कार्यक्रमबाट थप रोजगारी सिर्जना	हजारमा (जना)	१६१	१६९	१७०	१८०	१९०
१६	कुल ग्राहस्थ्य उत्पादनमा ब्यापार घाटा	प्रतिशत	२४.६२	२३.७१	२३	२२.७५	२२.५
१७	सञ्चालनमा आएका औद्योगिक ग्रामको संख्या	वटा	३	३	५	१०	१५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०७०००११	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि र अतिकम विकसित मुलुकबाट सहज स्तरोन्नति तथा दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयन		-		औद्योगिक क्षेत्रको समग्र वातावरण सुधार गर्न देहाय बमोजिमका नीतिहरू तथा उद्योग र लगानीसँग सम्बन्धित कानूनहरू लघु घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति २०८१ र वाणिज्य नीति २०८१ जारी भई कार्यान्वयनमा रहेको। उपभोक्ताको संवैधानिक अधिकार प्रत्याभूति गर्न उपभोक्ता अदालत गठन गर्ने प्रक्रिया अन्तिम चरणमा रहेको। नेपाल-भारत वाणिज्य सचिवस्तरीय अन्तर सरकारी समिति (IGC) को बैठक मिति २०८१ पुस २६ र २७ मा काठमाडौँमा सम्पन्न भई नेपाली उद्योगहरूले भारत निर्यातमा भोग्नुपरेका समस्याहरू व्यापार तथा पारवाहनसँग सम्बोधन गर्नुपर्ने विषयहरूमा छलफल गरी निर्णयहरू गरिएको। नेपाल र गणतन्त्र कोरियाबीच MoU on Establishing Framework on Trade and Investment Promotion मा हस्ताक्षर भएको। नेपाल र अमेरिकाबीच Trade and Investment Framework Agreement सम्बन्धी वाणिज्य सचिवस्तरीय बैठक सम्पन्न जसमा नेपाली वस्तुको अमेरिकामा निर्यात अभिवृद्धिसम्बन्धी छलफल र निर्णय भएको। नेपालका वाणिज्य सचिव तथा चीनको तिब्बत सरकारका उपप्रमुखस्तरीय Nepal-China Coordination Mechanism on Border Trade and Cooperation को दोश्रो बैठक सम्पन्न भएको। नेपाल र चीनबीच Memorandum of Understanding on Trade Promotion

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						Cooperation मा हस्ताक्षर भएको । विश्व व्यापार संगठन सँगको निरन्तर वार्ता तथा बैठक गरी National Workshop on TBT and SPS र National Workshop on TRIPS Agreement and Contemporary Policy Issues आयोजना गरिएको । विकासशील राष्ट्रमा सहज स्तरोन्तीका लागि वाणिज्य क्षेत्रको रणनीतिक योजना २०८१ तर्जुमा एवम् स्वीकृत भएको ।
३०७०५०१२	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-		बजार अनुगमन कार्य ।
३०७०००१३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशानलय	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	सुरक्षा सम्बन्धी औद्योगिक उत्पादन भएको ।
३०७०००१४	खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-		दुर्गममा खाद्यान्न ढुवानी, खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितताका लागि राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डार र सार्क खाद्य बैंकमा मौज्दात व्यवस्थापन, खाद्य सम्प्रेषणमा योगदानका लागि स्थानीय रैथाने बाली खरिद, सहुलियत (छुट) मूल्य पसल सञ्चालन, कर्णाली प्रदेशका कालीकोट, हुम्ला, जुम्ला, मुगु र डोल्पामा हरेक जन्म र मृत्युमा प्रति घटना ३० के.जी.का दरले निःशुल्क खाद्यान्न वितरण, दुर्गम तथा पहाडी जिल्लामा खाद्यान्न तथा नुनको नियमित आपूर्ति सुनिश्चित गर्न हालसम्म २८५६ मे.ट. नुन आपूर्ति गरिसकिएको र वार्षिक लक्ष्य अनुसारको थप कार्य जारी रहेको छ रैथाने उत्पादनलाई आपूर्ति शृङ्खलामा आबद्ध गरी सहज बजार पहुँच सुनिश्चित गर्ने कार्यक्रम अन्तर्गत स्थानीय तहमा उत्पादित रैथाने बालीको प्रवर्द्धनको लागि

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						हालसम्म १३ वटा स्थानीय तहसँग रैथाने वाली खरिद गर्न नेपाल खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लि. सँग सम्झौता भएको ।
३०७०००१५	एक्सिस योजना (पहिलो चरण)	(२) उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-		एक्सरे मेसिन तथा वाक थ्रु मेसिन खरिद तथा जडान (रसुवा भन्सार कार्यालय) एक्स रे मेसिन खरिद तथा जडान (त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालय) AI-based Customs risk management प्रणालीको विकास ।
३०७००१०१	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	पाँचखाल विशेष आर्थिक क्षेत्रलाई सार्वजनिक निजी साझेदारी मोडेलमा सञ्चालन गर्न मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत प्राप्त भएको र सिमरा (ब्लक ए बिस्तार) विशेष आर्थिक क्षेत्रलाई सोही मोडेलमा सञ्चालन गर्ने स्वीकृतिका लागि मन्त्रिपरिषद्मा प्रस्ताव पेश भएको । विशेष आर्थिक क्षेत्र ऐन २०७३ मा संशोधन भएको । औद्योगिक पूर्वाधार निर्माणतर्फ पहुँच मार्ग विस्तार प्रशारण लाइन तथा सबस्टेशन निर्माणको कार्य भैरहेको । हालसम्म १२० वटा स्थानीय तहमा औद्योगिक ग्राम घोषणा गरिएको । पाँचखालमा रहेको औद्योगिक ग्रामलाई महिला उद्यमी विशेष औद्योगिकग्राममा रुपान्तरण गर्ने घोषणा गरिएको । उदयपुर सिमेन्ट उद्योग लिमिटेडमा सौर्य उर्जा प्रयोग सम्बन्धी अध्ययन गर्ने कार्य सम्पन्न भई अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको । भारत सरकारको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा चाँदनी-दोधारा सुख्खा बन्दरगाह र एकीकृत जाँच चौकी निर्माणको लागि भारत सरकारसँग समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर गरिएको र सुवाको टिमुरेमा निर्माणाधिन सुख्खा बन्दरगाहको ५० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						विराटनगर एकीकृत जाँच चौकी सम्म कार्गो रेल सञ्चालनमा आएको ।नेपालगञ्ज एकीकृत जाँचचौकी सञ्चालनको तयारी भइरहेको ।भैरहवा एकीकृत जाँचचौकी निर्माणको लागि खरिद प्रक्रिया सम्पन्न गरी निर्माण कार्यको शिलान्यास गरिएको ।पाँचखाल विशेष आर्थिक क्षेत्र भित्रको रुख छपानको कार्य र प्रशासनिक भवन निर्माण कार्य सम्पन्न गरिएको ।नमुना औद्योगिक ग्राम निर्माणका लागि सुनसरीको वराहक्षेत्रमा निर्माण कार्यको खरिद सम्झौता सम्पन्न भएको । नवलपरासीको वर्दघाटको वोल्पत्र मूल्याङ्कन भइरहेको र डोटीको जोरायल गाउँपालिकाको DPR र IEE सम्पन्न गरिएको ।दैजी औद्योगिक क्षेत्रको जग्गामा रहेको रुखहरूको छपान, नम्बरिङ्ग र नापजाँचको कार्य सम्पन्न भएको ।पाटन, बुटवल, पोखरा, हेटौडा र धरान औद्योगिक क्षेत्रको वृहत मर्मत कार्य सम्पन्न गरिएको ।भैरहवा र सिमरा विशेष आर्थिक क्षेत्रमा कुल ४१ वटा उद्योगमा रु ११ अर्व लगानी प्रस्ताव भई उद्योगहरू स्थापनाको क्रममा रहेको र सञ्चालनमा रहेका उद्योगहरूबाट चालु आवमा रु १.४ अर्वको उत्पादन निर्यात भएको ।स्थानीय तहबाट निर्माण तथा विकास भइरहेका औद्योगिक ग्रामहरूको प्रगति, सञ्चालन मोडालिटी तथा समस्याहरूका बारेमा स्थानीय तह र प्रदेशसँग कोशी र लुम्बिनी प्रदेशमा अन्तर्क्रिया तथा छलफल सम्पन्न गरिएको ।भैरहवा विशेष आर्थिक क्षेत्रमा ७ वटा उद्योग सञ्चालनमा रहेका, १० वटा पूर्वाधार निर्माणको चरणमा रहेको र थप १४ वटा उद्योगहरूलाई उद्योग स्थापनाको लागि अनुमति प्रदान गरिएको ।सिमरा ब्लक

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						“ए” को सम्पूर्ण प्लट (६९ वटा) हरूमा उद्योग स्थापनाको लागि अनुमति प्रदान भइ उद्योग स्थापनाको कार्य अघि बढेको ।
३०७००१०२	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	औद्योगिक बौद्धिक सम्पत्ति विधेयक २०८१ को मस्यौदा सङ्घीय संसद्बाट पेस गर्न नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) समक्ष पेस गर्ने तयारी रहेको । नवप्रवर्तनकारी उद्यमीलाई पुरस्कृत गर्ने सम्बन्धी मापदण्ड, २०८० तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको, प्रधानमन्त्री नेपाली उत्पादन तथा उपभोग अभिवृद्धि कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका, २०८० तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको ।
३०७००१०३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (नेपाल साल्ट ट्रेडिङ्ग कर्पोरेशन लिमिटेड)	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	दुर्गम जिल्लाहरूमा ८६ हजार १ सय १२ क्विन्टल नून ढुवानी गरिएको ।
३०७००१०४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना- बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण - मन्त्रालय	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि र		-	-	सम्माननीय प्रधानमन्त्रीको चीन भ्रमणको क्रममा डिसेम्बर ३, २०२४ मा नेपाल र चीन बिच Memorandum of Understanding on Trade Promotion Cooperation, २०२४ सम्झौता मा हस्ताक्षर भएको । गणतन्त्र कोरियासँग व्यापार तथा लगानी प्रवर्द्धन सम्बन्धी समझदारीपत्र (TIPF) मा हस्ताक्षर भएको । सेप्टेम्बर १६ , २०२४ मा नेपाल अमेरिका व्यापार तथा लगानी सम्झौता संयन्त्रको ७ औँ बैठक (Nepal-US TIFA Council meeting) सम्पन्न भएको । जनवरी १०-११, २०२५ मा काठमाडौँमा बसेको नेपाल-भारत वाणिज्य सचिवस्तरको बैठकमा व्यापार तथा पारवहनका विविध विषयमा छलफल तथा सहमति भएको । नेपाल-चीन

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						बीच रहेको “Nepal China Coordination Mechanism on Border Trade and Cooperation” को दोस्रो बैठक २८, नोभेम्बर, २०२४ मा काठमाडौँमा सम्पन्न भएको । नेपाल-भारत व्यापार सन्धि पुनरावलोकनका लागि चौथो चरणको वार्ताको तयारी भै रहेको । विश्व व्यापार सँगठनबाट सन् २०२५ मा हुन गईरहेको नेपालको व्यापार नीतिको तेस्रो समीक्षाको क्रममा WTO Mission भ्रमण सम्पन्न भई प्रारम्भिक प्रतिवेदनको मस्यौद तयार भएको । विश्व व्यापार सँगठनसँगको सहकार्यमा सरोकारवाला निकायहरूको सहभागीतामा व्यापार सम्बन्धी प्राविधिक अवरोधहरू, मानव, पशु तथा वनस्पति स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित स्यानिटरी तथा फाईटोस्यानिटरी उपायहरू र बौद्धिक सम्पत्तिको व्यापार सम्बद्ध पक्ष लगायतका विषयमा २ वटा WTO National Workshop सम्पन्न भएको ।
३०७००११०	रणनीतिक सडक संजाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	(२) उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	काँकाडभिडामा क्वारेन्टाइन कार्यालय र प्रयोगशाला भवन निर्माण कार्य शुरु भएको । चोभारको फ्युमेगेसन च्याम्बरको स्तरोन्नती गर्न शुरु भएको । बारामा Animal Holding Yard निर्माणको लागि निर्माण व्यवसायी छनौट अन्तिम अवस्थामा रहेको । विभिन्न सीमा नाका क्षेत्रमा रहेका प्रयोगशालाहरूको लागि Lab Equipment खरिद कार्य सम्पन्न ।
३०७०१०११	उद्योग विभाग	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	२०८१ फागुनसम्म उद्योग विभागमा ३३३ वटा अटोमेटिक र ६६४९ वटा अप्रुभल रुटबाट गरी कूल ६९८२ परियोजनाहरूमा रु. ५ खर्ब ६४ अर्ब ५९ करोड बराबरको विदेशी लगानी स्वीकृत भएको छ । उद्योग

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						विभागमा २०८१ फागुनसम्म कूल ९ हजार ९ सय ६३ उद्योग दर्ता भएका छन् । दर्ता भएका उद्योगहरूमध्ये ठूला, मझौला र साना उद्योगको हिस्सा क्रमशः १४.६६ प्रतिशत, २१.७२ प्रतिशत र ६३.६२ प्रतिशत रहेको छ । २०८१ फागुनसम्मको कूल प्रस्तावित लगानी रु. ३२ खर्ब ४८ अर्ब ७ करोड रहेकोमध्ये ठूला, मझौला र साना उद्योगको हिस्सा क्रमशः ८२.९३ प्रतिशत, ९.९३ प्रतिशत र ७.१४ प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को प्रथम ८ महिनामा उद्योग विभागमा ४ सय ३८ नयाँ उद्योग दर्ता भई रु. १ खर्ब ७१ अर्ब ३६ करोडको लगानी स्वीकृत भएको छ । चालू आर्थिक वर्षको प्रथम ८ महिनामा उद्योग विभागमा १९४ वटा अटोमेटिक र २३३ वटा अप्रुभल रुटबाट गरी कूल ४२७ परियोजनाहरूमा रु. ४४ अर्ब ६६ करोड बराबरको विदेशी लगानी स्वीकृत भएको छ ।
३०७०२०११	खानी तथा भूगर्भ विभाग	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	साइस्मिक स्टेशन, जि.पि.एस स्टेशनहरूको नियमित रूपमा सुचना प्रोसेसिङ्ग तथा सुचना प्रवाह भईरहेको । कंचनपुर र आसपासका क्षेत्रहरूमा Palaeo-seismological र Neotectonic अध्ययन कार्य सम्पन्न ।
३०७०२१०१	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	खास खनिज प्रवर्द्धन कार्यका लागि प्राप्त प्रस्तावहरू मध्ये योग्य ५ प्रस्तावहरूसँग सम्झौता सम्पन्न भएको । बझाङ्ग र बैतडी जिल्लामा फोस्फोराईटको भौगर्भिक अन्वेषण कार्य सम्पन्न । उदयपुरमा चुनढुङ्गा अन्वेषण फिल्ड कार्य सम्पन्न । ४० वटा जिल्लाहरूमा सञ्चालित खानीहरूको अनुगमन तथा भेरिफिकेशन कार्य सम्पन्न ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						तनहुँ जिल्लामा डोलोमाईट अन्वेषण फिल्ड कार्य भईरहेको ।
३०७०२१०२	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	(२) उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	दैलेखमा पेट्रोलियम पदार्थ अन्वेषणको कार्य अन्तर्गत ४०१३ मी. ड्रिलिङ कार्य सम्पन्न भई थप अध्ययन भइरहेको ।
३०७०२१०३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	(२) उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	२०८१ को असोज ११ गते पछिको अविरल वर्षापछि आएको पहिरो पश्चात श्री गृह मन्त्रालय तथा विभिन्न जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट माग भए बमोजिम धादिङ्गको झ्याप्ले खोलाको पहिरो, धादिङ्गको कृष्णभिरको पहिरो, काभ्रेको रोशी खोला आसपास क्षेत्रको पहिरो, ललितपुर जिल्लाका विभिन्न स्थानका पहिरोहरूको अध्ययन सम्पन्न गरी सम्बन्धित निकायमा प्रतिवेदन पेश । खनिज अन्वेषण तथा पूर्वाधार विकासको लागि भौगर्भिक नक्शा अपडेट तथा भेरिफिकेशन फिल्ड कार्य भईरहेको ।
३०७०३०११	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	चालू आर्थिक वर्षको प्रथम ८ महिनामा ४१ वटा नेपाल गुणस्तर मापदण्ड स्वीकृत भएका छन् । यस अवधिमा ४५ वस्तुलाई नेपाल गुणस्तर प्रमाण चिन्ह प्रदान गरिएको छ । नेपाल गुणस्तर प्रमाण चिन्ह प्राप्त गरेका उद्योगबाट ५९४ नमूना सङ्कलन गरिएको छ भने २,५४५ विभिन्न नमूनाको रासायनिक तथा भौतिक परीक्षण र सोको विश्लेषण गरिएको छ । यस अवधिमा १,१८९ नापतौल यन्त्रको क्यालिब्रेसन गरिएको छ ।
३०७०३०१२	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरू	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	नियमित रुपमा बजार अनुगमन सम्पन्न भएको । बजार र उद्योगमा अनुगमन गरी बस्तुको नाप र तौल परिक्षण गर्दा अनियमिततामा संलग्न भएकालाई कानूनी कारवाही गरिएको । ४१ वटा नेपाल गुणस्तर मापदण्ड

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						स्वीकृत भएका ४५ वस्तुलाई नेपाल गुणस्तर प्रमाण चिन्ह प्रदान गरिएको । नेपाल गुणस्तर प्रमाण चिन्ह प्राप्त गरेका उद्योगबाट ५९४ नमूना सङ्कलन गरिएको छ भने २,५४५ विभिन्न नमूनाको रासायनिक तथा भौतिक परीक्षण र सोको विश्लेषण गरिएको । १,१८९ नापतौल यन्त्रको क्यालिब्रेसन गरिएको ।
३०७०४०११	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	(२) उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	२०८१ फागुनसम्म दर्ता भएका कम्पनीको सङ्ख्या ३ लाख ५६ हजार १ सय ७४ रहेको छ । यसमध्ये प्राइभेट लिमिटेड सबैभन्दा बढी ९७.५ प्रतिशत र अन्य २.५ प्रतिशत रहेका छन् । २०८१ फागुनसम्म दर्ता भएका कम्पनीमध्ये रु.२० लाखसम्म कूल पूँजी लगानी भएका कम्पनीको सङ्ख्या ४२.०३ प्रतिशत, रु.२० लाखदेखि रु.१ करोडसम्म पूँजी लगानी भएका कम्पनी ४५.६३ प्रतिशत, रु.१ करोडदेखि रु.१५ करोडसम्म पूँजी लगानी भएका कम्पनी ११.११ प्रतिशत तथा रु.१५ करोडभन्दा बढी पूँजी लगानी भएका कम्पनी १.१३ प्रतिशत रहेका छन् ।
३०७०५०११	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभागबाट २ हजार १ सय ३१ नयाँ फर्म/कम्पनी दर्ता गरिएको छ भने ५ हजार २ सय ८१ वटा आयात-निर्यात अनुमती प्रदान गरिएको छ । बजार अनुगमनका लागि १ हजार २ सय ७२ जनाको टोली मार्फत ३ हजार ६ सय ९५ वटा व्यवसायिक फर्म/कम्पनीहरूको अनुगमन गरी ७ सय ९९ फर्मलाई कारवाही गरिएको । बजारबाट ५५ वटा वस्तुको नमूना संकलन गरी परीक्षणको लागि ल्यावमा पठाइएको । ४ वटा प्रदेशमा निरीक्षण अधिकृतको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						तालिम सञ्चालन गरी ५१ जना निरीक्षण अधिकृतहरूलाई तालिम प्रदान गरिएको ।
३०७६१०११	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	स्टार्टअप उद्यम नीति तथा कार्यविधि बमोजिम स्टार्टअपका लागि कार्यक्रम सञ्चालन तथा कर्जा सिफारिस गरिएकोमा ५,१५८ परियोजना प्रस्ताव प्राप्त मध्ये १,३१४ परियोजना योग्य सूचिमा परेको । योग्य सूचिमा परेका परियोजनाहरूको प्रस्तुतीकरण कार्य भैसकेको । ५०० परियोजनालाई चैत्रसम्म कर्जा सिफारिस गर्ने योजना रहेको ।
३०७८१०११	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	(२) उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	नेपालका प्रमुख व्यापार साझेदार मुलुकहरूसँगको व्यापारको स्थिति देखिने गरी Trade Profile तयार भएको । चीनको सिन्जियाङ्ग प्राप्तको उद्गुरमा आयोजना भएको १३ औँ Kashi Commodity Fair मा माननीय मन्त्रीज्यूको नेतृत्वमा नेपाली प्रतिनिधिमण्डलले सहभागिता जनाएको । Nepal-China Logistics Infrastructures हरूको स्थलगत निरीक्षण एवम् अवलोकन अन्तर्गत मुस्ताङको कोरला नाकाको स्थलगत अध्ययन भ्रमण सम्पन्न भएको । केन्द्रको सभाहलमा मिति २०८१/८/१७ देखि २०८१/८/२४ गते सम्म २५ जनालाई वस्तु उत्पादक निकासीकर्ता उद्यमी व्यवसायीहरूलाई Potential International Market Accesses सम्बन्धी सात दिने तालिम केन्द्रको सभाहलमा सम्पन्न भएको । नेपाल हस्तकला महासंघको समन्वयमा तालिम आयोजना गर्ने गरी पूर्व तयारी कार्य अघि बढेको । मिति २०८१/५/१८ गते देखि ललितपुरको बुंगमतिमा नेपाल काष्ठकला संघको समन्वयमा महिला एवम् फरक क्षमता भएका २५

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						जनालाई सहभागी गराई ४५ दिने नेपाली मौलिक कलामा आधारित कुमारी झ्याल, घण्ट्याण्ड, र बुद्धको मुर्तीको टाउको बनाउने तालिम मिति २०८१/७/१४ गते सम्पन्न मकैको खोस्टाबाट २० जनालाई फुल, बुके तथा विभिन्न खेलौनासम्बन्धी १५ दिने हस्तकलाजन्य वस्तु उत्पादन सम्बन्धी तालिम ललितपुरको ज्वागलमा सम्पन्न गरिएको ।
३०७०००१२	केन्द्रीय कारागार कारखाना	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	कैदीबन्दीबाट सुतिका कपडा बनाईएको ।
३०७८१०१४	लघु,घरेलु तथा साना उद्योग प्रबर्द्धन केन्द्र	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	स्थानीय तहहरूसँग गरिवी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमको अन्तरक्रिया तथा समीक्षा कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको । स्थानीय तह र निजी क्षेत्र समेतको सहकार्यमा विरेन्द्रनगर सुर्खेतमा जडिवुटी प्रशोधन केन्द्र निर्माण गरिएको ।
५०१०७१०१	धौवादी फलाम कम्पनी लि.	(२) उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	आयोजनाको विस्तृत संभाव्यता अध्ययनको कार्य प्रारम्भ भएको ।
३०७००११२	नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति	उत्पादन उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	-	नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति, २०८० (२०७९/८०-२०८४/८५) तर्जुमा भई नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) बाट स्वीकृत भएर कार्यान्वयनमा आएको छ । आधार वर्ष आ. व. २०७८/७९ मा ६.३ प्रतिशत रहेको वस्तु तथा सेवाको निर्यात र कुल गार्हस्थ उत्पादनको अनुपातलाई आ. व. २०८४/८५ मा २० प्रतिशतमा पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ । यो रणनीति कार्यान्वयनको लागि विभिन्न मन्त्रालय र निकायले सम्पन्न गर्नुपर्ने १८३ वटा मुख्य कार्यहरू, हासिल गर्ने सूचक, जिम्मेवारी र अनुमानित लागत समेत निर्धारण गरिएका छन् ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०७०००११	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	हरित तथा स्मार्ट औद्योगिक प्रविधिमा प्रोत्साहन गरी औद्योगिक क्षेत्र (Industrial Zones) तथा विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) को निर्माण र विस्तार गरी औद्योगिक पूर्वाधारको विकास गर्ने, लघु, घरेलु तथा मझौला उद्योग (MSME) को प्रवर्द्धन, निर्यातमुखी उद्योगहरूलाई कर छुट, अनुदान र प्रोत्साहन, घरेलु उत्पादनको प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रम (जस्तै: "Make in Nepal") मार्फत निर्यात प्रवर्द्धन तथा आयात प्रतिस्थापन गर्ने कालोबजारी, एकाधिकार, सिन्डिकेट, कार्टेलिङ कृत्रिम अभाव सिर्जना, प्रतिस्पर्धा नियन्त्रणजस्ता कार्यको अन्त्य गर्दै बजारलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ता मैत्री बनाउन बजार अनुगमनलाई थप प्रभावकारी गर्ने घोषणा भएका औद्योगिक ग्राममध्ये कार्य प्रगतिका आधारमा विकास तथा निर्माणका लागि (रकम हस्तान्तरण) विभागबाट प्रवाह हुने सेवाहरूलाई सूचना प्रविधिमा आधारित बनाई उद्योग प्रशासनलाई सहजीकरण गर्ने तथा विभागमा रहेका फाईलहरू Digitization गर्ने ।	उपभोक्ता हितसँग सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूसँग उपभोक्ता सचेतना सम्बन्धमा छलफल तथा अन्तर्क्रिया गर्ने । बजारमा अत्यावश्यक वस्तुहरूको मूल्य र आपूर्ति शृङ्खला सम्बन्धमा अध्ययन तथा विश्लेषण गर्ने । Participation of NIU in national and international trade forums , trade negotiations, global review on AfT, trade fairs, conferences, WTO related trainings events, Meeting and Workshops for WTO Focal points and line-ministries focusing on pertinent issues like Notification, TBT, SPS, AOA, trade remedies, etc. to align MoICS's activities with the WTO and other trade agreements सार्वजनिक संस्थानहरूको कार्यसम्पादन समझौता कार्यान्वयन तथा सेवाप्रभाव सुधारसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	उद्योग र व्यवसायको विस्तारले रोजगारी सृजना हुन्छ भने उद्योगको मागअनुसार प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम कार्यक्रम सञ्चालनबाट नवप्रवर्तन (Innovation) प्रवर्द्धन गर्न सकिने, उद्योग, निर्यात, तथा व्यवसाय वृद्धिले कर प्रणाली सुदृढ बनाउन सहयोग हुने, उद्योगका लागि बाटो, पानी, बिजुली आवश्यक हुने भएकाले समन्वयमा भौतिक पूर्वाधारका परियोजना अघि बढाउन सकिने, घरेलु उत्पादन र सांस्कृतिक वस्तुहरू पर्यटकमार्फत प्रवर्द्धन हुने सम्भावना, कृषि आधारित उद्योग (जस्तै—एग्रो प्रोसेसिङ, प्याकेजिङ) मा लगानी वृद्धि हुँदा कृषि उत्पादनको माग बढ्छ साथै व्यापारिक आपूर्ति शृङ्खला सुदृढ बनाउन मद्दत पुग्ने।	यस मन्त्रालयले उद्योग प्रवर्द्धनका लागि कर छुट (Tax Incentives) दिन्छ, तर अर्थ मन्त्रालयको राजस्व वृद्धि लक्ष्य यससँग मेल नखान सक्ने, उद्योग स्थापनाअघि आवश्यक वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (EIA) प्रक्रियामा वातावरण मन्त्रालयको कडाइले योजना कार्यान्वयनमा ढिलाई हुने ।
३०७०५०१२	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	बजार अनुगमन कार्य ।	बजार अनुगमन कार्य ।	उपभोक्ताको हक हित संरक्षण हुन्छ । स्वच्छ बजार कायम हुन्छ । नागरिकको स्वास्थ्य	बजार अनुगमनका क्रममा गरिने कठोर कदमप्रति मानव

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				संरक्षण भई मानव सशाधन विकासमा लाभ पुग्दछ ।	अधिकार संस्थाहरूले प्रश्न उठाउन सक्छन् ।
३०७०००१३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनलय	सुरक्षा सम्बन्धी औद्योगिक उत्पादनहुने ।	सुरक्षा सम्बन्धी औद्योगिक उत्पादन हुने ।	सैनिक सामग्री उत्पादनले देशको सुरक्षा संयन्त्र सुदृढ बनाउछ ।	-
३०७०००१४	खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	कर्णाली प्रदेशका कालीकोट, हुम्ला, जुम्ला, मुगु र डोल्पामा हरेक जन्म र मृत्युमा प्रति घटना ३० के.जी.का दरले निःशुल्क वितरण गरिने खाद्यान्नको लागि डिलर/सहकारी मार्फत सहुलियत मुल्यमा खाद्य वस्तु विक्री वितरण गर्ने । स्थानीय तहमा सञ्चालित खरिद विक्री केन्द्रमा मौज्जात व्यवस्थापनका लागि आवश्यक चक्रियकोष व्यवस्था गर्ने । राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डार र सार्क खाद्य बैंकमा मौज्जात खाद्यान्नको सञ्चालन गर्ने ।	कर्णाली प्रदेशका कालीकोट, हुम्ला, जुम्ला, मुगु र डोल्पामा हरेक जन्म र मृत्युमा प्रति घटना ३० के.जी.का दरले निःशुल्क वितरण गरिने खाद्यान्नको लागि डिलर/सहकारी मार्फत सहुलियत मुल्यमा खाद्य वस्तु विक्री वितरण गर्ने । स्थानीय तहमा सञ्चालित खरिद विक्री केन्द्रमा मौज्जात व्यवस्थापनका लागि आवश्यक चक्रियकोष व्यवस्था गर्ने । राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डार र सार्क खाद्य बैंकमा मौज्जात खाद्यान्नको सञ्चालन गर्ने ।	खाद्यान्न दुवानी कार्यक्रमले गरिवी निवारणमा सहयोग पुग्ने । मुल्य बृद्धी नियन्त्रणमा सहयोग पुग्ने । डिलर/सहकारी मार्फत सहुलियत मुल्यमा खाद्य वस्तु विक्री वितरण कार्यक्रमले कृषि उत्पादनमा सहयोग पुग्ने ।	मानव विकास सूचकको अवस्था तथा गरिवी परिचयपत्रको अभावमा कर्णाली प्रदेशका कालीकोट, हुम्ला, जुम्ला, मुगु र डोल्पामा हरेक जन्म र मृत्युमा प्रति घटना ३० के.जी.का दरले निःशुल्क खाद्यान्न वितरण गर्दा राज्यको आर्थिक भार बढ्ने र अन्य विकासात्मक कार्यमा बजेट अभाव हुने अवस्था सृजना हुन्छ ।
३०७०००१५	एक्सिस आयोजना (पहिलो चरण)	एक्सरे मेसिन तथा वाक थ्रु मेसिन खरिद तथा जडान (रसुवा भन्सार कार्यालय)एक्स रे मेसिन खरिद तथा जडान (त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालय) AI-based Customs risk management प्रणालीको विकास भएको हुने । आधुनिक सुविधा सम्पन्न गोदाम घर निर्माणको लागि TOR, लागन अनुमान तयारी र सम्भाव्यता अध्ययन भई कार्य शुरु भएको हुने ।	एक्सरे मेसिन तथा वाक थ्रु मेसिन खरिद तथा जडान (रसुवा भन्सार कार्यालय)एक्स रे मेसिन खरिद तथा जडान (त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालय) AI-based Customs risk management प्रणालीको विकास । आधुनिक सुविधा सम्पन्न गोदाम घर निर्माणको लागि TOR, लागन अनुमान तयारी र सम्भाव्यता अध्ययन । Review, Engineering and Re-engineering of IBMS ।	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन भई राजस्व वृद्धि गर्न सहयोग पुर्याउछ ।	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०७००१०१	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	काठमाण्डौ उपत्यकामा औद्योगिक क्षेत्रहरूमा Eco Industrial Park को Framework को Implementation को लागि विस्तृत अध्ययन गर्नेकाठमाडौं उपत्यकामा सञ्चालित उद्योगमा Fossil Fuel र दाउराको उपयोगलाई कम गर्दै लैजान तथा वायु प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।घोषणा भएका औद्योगिक ग्राम मध्ये कार्य प्रगतिका आधारमा विकास तथा निर्माणका लागि (रकम हस्तान्तरण)घोषणा हुने औद्योगिक ग्रामहरूको विकास तथा निर्माण (रकम हस्तान्तरण)प्रत्येक प्रदेशमा एउटा नमूना औद्योगिक ग्राम स्थापना गर्ने लक्ष्य अनुरूप थप ४ वटा नमूना औद्योगिक ग्राम निर्माण गर्ने ।सिमरा सेज ब्लक ए मा सब-स्टेशनको DPR, EIA कार्यसिमरा ब्लक ए मा धर्मकाँटा निर्माण तथा सम्बन्धित बाटोघोषणा भएका औद्योगिक ग्राममध्ये बर्दघाट औद्योगिक ग्रामको नमूना पूर्वाधार निर्माणपाँचखाल सेजको बाँकी भागमा निर्माण पुर्ब वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य (क्रमागत)नौबस्ता औद्योगिक क्षेत्रको जग्गा विकास कार्य, अन्यमोतिपुर औद्योगिक क्षेत्रको सुरक्षाको लागि भवन तथा पोष्ट निर्माण तथा मर्मत, अन्यस्थानीय तह सँगको सहकार्यमा गजेन्द्रनारायणसिंह औद्योगिक क्षेत्रको ढल	सिमेन्ट उद्योग तथा वरिपरिका क्षेत्रको वायुको गुणस्तर अध्ययन छालामा आधारित उद्योगबाट निष्काशन हुने फोहोर पानी तथा अन्य पदार्थको व्यवस्थापन सम्बन्धमा अध्ययन । तु सम्बन्धी उद्योगहरूमा उर्जाको खपत तथा उर्जा दक्षता अभिवृद्धिको संभावना सम्बन्धी अनुसन्धान Industry ४.० strategic action plan formulation नेपाल स्वच्छ वायु तथा समृद्धि कार्यक्रम (NCAP) अन्तर्गत उद्योगहरूको वायुको गुणस्तर अध्ययन Study on Technology Innovation and Automation in Manufacturing Industries of Nepal द्योगिक क्षेत्रमा INDUSTRIAL IOT, AI, ३D Printing, Automation लगायतका Disruptive प्रविधि प्रयोग सम्बन्धी अध्ययन	औद्योगिक क्षेत्रहरूको विकासले समग्र मुलुकको उत्पादन, उत्पादकत्वमा वृद्धि भइ राजस्व वृद्धि हुन्छ, आन्तरिक रोजगारी सृजना हुन्छ साथै कृषिमा उत्पादन बढ्ने ।	औद्योगिक क्षेत्रहरूको स्थापनामा वनको स्वीकृति तथा जग्गा प्राप्तिमा कठिनाई हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		निकास निर्माण कार्य ।धौवादी फलामखानी विद्युत प्रसारण लाईन आयोजना निर्माण ।			
३०७००१०२	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	लगानी सम्बद्ध ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड संशोधन तथा तर्जुमा गर्ने निजी क्षेत्र, लगानीकर्ता र विकास साझेदारसँग संवाद तथा अन्तरक्रिया । कार्यक्रमलघु, घरेलु तथा साना उद्योगको स्तरवृद्धि (Growth Model) कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सम्भाव्य वस्तु पहिचान गरी स्थानीय तह तथा प्रदेशमार्फत सहयोग स्टार्टअपहरूको प्रवर्द्धन, क्षमता विकास र समीक्षात्रैमासिक रूपमा प्रदेश उद्योग सचिवसँग बैठक सञ्चालन गर्ने ।	वैदेशिक लगानी प्रवर्द्धनका लागि नेपाल स्थित बहुराष्ट्रिय कम्पनीसँग अन्तर्क्रिया । आर्थिक कुटनीतिका माध्यमबाट वैदेशिक लगानी प्रवर्द्धनका लागि सरोकारवालासँग अन्तर्क्रिया । औद्योगिक तथा लगानी सम्बद्ध नीति (औद्योगिक नीति, लगानी नीति र औद्योगिक सम्पत्ति नीति) तर्जुमा । औद्योगिक तथा लगानीका क्षेत्रहरूको पहिचान, प्राथमिकीकरण र विविधिकरण सम्बन्धी अध्ययन । नेपालमा रहेका सम्पूर्ण उद्योगहरूको एकिकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन। गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमको विद्युतीय प्रणाली सुधार, सञ्चालन तथा मर्मतसम्भार ।	उत्पादनमूलक उद्योगधन्दाको वृद्धि भई रोजगारी सृजना हुने, गरिबी निवारणमा सहयोग पुग्ने, राजस्वमा वृद्धि हुने, मानव संसाधन विकासमा योगदान पुग्ने ।	विभिन्न निकायको समन्वयको अभावमा एकल विन्दु सेवा केन्द्र प्रभावकारी हुन नसक्दा उद्योग सञ्चालनका लागि विदेशी लगानी आकर्षित हुन सकेको छैन ।
३०७००१०३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (नेपाल साल्ट ट्रेडिङ्ग कर्पोरेशन लिमिटेड)	सुपथ मुल्य पसल सञ्चालन र दुर्गम जिल्लामा नुन ढुवानी गर्ने ।	सुपथ मुल्य पसल सञ्चालन खर्च तथा छुट ढुवानी अनुदान ।	दुर्गम क्षेत्रका नागरिकको स्वास्थ्य राम्रो हुने भयो, साथै सुपथ र सुलभ मूल्यमा वस्तु तथा सेवा प्राप्त गरी गरिबी निवारण सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति हुने ।	राज्यको अतिरिक्त भार बढ्ने र विकासात्मक कार्यमा रकम अभाव हुने अवस्था रहन्छ ।
३०७००१०४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना-बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण - मन्त्रालय	नेपाल-भारत व्यापार सन्धि (Comprehensive Review) का लागि बैठकको तयारी गर्ने, नेपाल भारत IGC/IGSC बैठकको आयोजना गर्ने, भारत तथा तेस्रो मुलुकसँगको व्यापारमा महत्व राख्ने कोलकता/हल्दिया बन्दरगाहको	सेवा व्यापार सम्बन्धी राष्ट्रिय एकीकृत रणनीति तर्जुमा गर्ने । नेपाली उत्पादनको संरक्षण गर्न गैरभन्सारजन्य उपायहरू अलम्बन गर्न अध्ययन अनुसन्धान तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । निर्यात सम्भावना भएका वस्तुको भौगोलिक	निर्यात व्यापारका सम्भावना रहेका वस्तु र सेवाको अध्ययन अनुसन्धान र विकास मार्फत थप रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुने राजस्व वृद्धि हुने ।	स्वदेशी वस्तु तथा सेवाको गुणस्तर प्रवर्द्धन हुन नसक्दा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमतामा ह्रास हुन सक्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		अवलोकन तथा Customs handling agents, Shipping agents तथा अन्य सरोकारवालाहरूसँग छलफल कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, International Trade सम्बन्धी Discussion Series सञ्चालन गर्ने, नेपाल-चीनबीचको व्यापार तथा भुक्तानी संझौता पुनरावलोकनको तयारी गर्ने ।	सांकेतिकरण, ट्रेडमार्क, सामुहिक व्यापार चिन्ह, डिजाइन, प्याटेन्ट, गोप्य व्यापारिक सूचना, प्रतिलिपि अधिकार लगायतका बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण र ट्रिप्स सम्झौता कार्यान्वयनको विषयमा सरोकारवाला निकायहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम तथा अभिमुखिकरण प्रदान गर्ने । वाणिज्य नीति, विद्युतीय व्यापार (नियमन) ऐन, नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति र अतिक्रम विकसित मुलुकबाट स्तरोन्नतीबाट पर्ने प्रभाव, व्यापार घाटा न्यूनीकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजनाको कार्यान्वयन, विश्व व्यापार सँगठनसँग सम्बन्धित विषयहरूमा अभिमुखीकरण/अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ई अफ ट्रेड, व्यापार सहजिकरण राष्ट्रिय समिति, Aid for Trade, Trade Policy Advisory Committee, विश्व व्यापार सँगठनको सम्पर्क बिन्दू लगायत निजी क्षेत्रका पदाधिकारी/प्रतिनिधिहरूसँग उत्पादन अभिवृद्धि तथा निर्यात प्रवर्द्धनमा केन्द्रित रही विभिन्न बैठक तथा कार्यक्रम आयोजना गर्ने।	उत्पादन उत्पादकत्व वृद्धि हुने । व्यापार घाटा न्यूनीकरण हुने ।	
३०७००११०	रणनीतिक सडक संजाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	भन्सार कार्यालयमा प्रयोगशाला उपकरण खरिद, जडान तथा सञ्चालनविरगञ्ज आई.सि.पी. स्थित गोदाम घर तथा पार्किङ्ग निर्माण कार्य । विराटनगर आई.सि.पी. स्थित गोदाम घर तथा पार्किङ्ग निर्माण	भन्सार विभाग र अन्तर्गत कार्यालयका प्रयोगशाला स्तरोन्नति तथा NEPLAS को तयारी । व्यापार सहजीकरणका लागि SPS, TBT requirement को विषयमा अध्ययन/अन्तर्क्रिया गर्ने । SAFTA बाट नेपालको अर्थतन्त्रमा परेको प्रभाव मूल्याङ्कन	निर्यात वृद्धि वैदेशिक मुद्रा आर्जन हुने, रोजगारी सृजना बढ्ने ।	स्वदेशी वस्तु तथा सेवाको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता कमजोर हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		कार्यविगञ्ज आई.सि.डी. स्थित कन्टेनर यार्ड निर्माण कार्य ।	सम्बन्धी अध्ययन गर्ने ।। चीन र बंगलादेशसँगको पारवहन सम्झौता कार्यान्वयनका लागि प्रयोगमा रहेका र सम्भावित पारवहन मार्गको (तुलनात्मक) अध्ययन गर्ने । आयात व्यवस्थापन, निर्यात प्रवर्द्धन, व्यापार घाटा न्यूनीकरण, व्यापार सहजीकरण तथा पारवहन सम्बन्धी अन्तर्क्रिया गर्ने । विरगञ्ज आई.सि.पी. स्थित गोदाम घर तथा पार्किङ्ग निर्माण कार्य ।		
३०७०१०११	उद्योग विभाग	उद्योग विभाग एकल विन्दु सेवा केन्द्रको पूर्ण स्वचालन(full automation) प्रणालीको प्रदेश निर्देशनालयमा Networking कार्यक्रम त्रिभुवन विश्वविद्यालय र काठमाडौं विश्वविद्यालयका अनुसन्धान केन्द्र सँगको सहकार्यमा औद्योगिक सम्पत्ति सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम स्वदेशी वस्तुको उत्पादन बढाउन Make In Nepal अभियानका लागि Confederation of Nepalese Industries (CNI)सँगको सहकार्यमा (Policy Advocacy, Product Development, Capacity Building, Market Intelligence लगायतका कार्य) सञ्चालन गर्नेनिर्यातमा नगद अनुदान(अन्य)	राष्ट्रिय उद्योग तथ्याङ्क व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तयार गर्ने । विभागबाट प्रवाह हुने सेवाहरूलाई सूचना प्रविधिमा आधारित बनाई उद्योग प्रशासनलाई सहजीकरण गर्ने तथा विभागमा रहेका फाईलहरू Digitization गर्ने । उद्योग प्रवर्द्धन गर्न लगानी मैत्री वातावरण सृजना गर्ने उद्देश्यले नेपाल टेलिभिजन सँग सहकार्य/कार्यक्रम गर्ने। विदेशी लगानी भएका उद्योगहरूको सञ्चालन अवस्था सम्बन्धी अध्ययन गर्ने । विदेशी लगानी सम्बन्धी प्रोफाइल तयार गर्ने। हरित उर्जा र जलवायू परिवर्तन सम्बन्धी उद्योग क्षेत्रमा गर्नु पर्ने Nationally Determined Contribution (NDC) सम्बन्धि कार्यको अध्ययन गर्ने । लगानीको सम्भाव्य क्षेत्र पहिचानका लागि अध्ययन गर्ने।	उद्योग र व्यवसायको विस्तारले रोजगारी सृजना हुन्छ भन्ने उद्योगको मागअनुसार प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम कार्यक्रम सञ्चालनबाट नवप्रवर्तन (Innovation) प्रवर्द्धन गर्न सकिने । उद्योग, निर्यात, तथा व्यवसाय वृद्धिले कर प्रणाली सुदृढ बनाउन सहयोग हुने । उद्योगका लागि बाटो, पानी, बिजुली आवश्यक हुने भएकाले समन्वयमा भौतिक पूर्वाधारका परियोजना अघि बढाउन सकिन्छ । घरेलु उत्पादन र सांस्कृतिक वस्तुहरू पर्यटक मार्फत प्रवर्द्धन हुने सम्भावना । कृषि आधारित उद्योग (जस्तै—एग्रो प्रोसेसिङ, प्याकेजिङ) मा लगानी वृद्धि	यस मन्त्रालयले उद्योग प्रवर्द्धनका लागि कर छुट (Tax Incentives) दिन्छ, तर अर्थ मन्त्रालयको राजस्व वृद्धि लक्ष्य यससँग मेल नखान सक्छ । उद्योग स्थापना अघि आवश्यक वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (EIA) प्रक्रियामा वातावरण मन्त्रालयको कडाइले योजना कार्यान्वयनमा ढिलाई हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				हुँदा कृषि उत्पादनको माग बढ्छ साथै व्यापारिक आपूर्ति श्रृंखला सुदृढ बनाउन मद्दत पुग्दछ ।	
३०७०२०११	खानी तथा भूगर्भ विभाग	भूकम्प मापन संजाल बिस्तारका लागि थप साइसमिक स्टेशनहरूको स्थापना तथा स्तरोन्नती गरिएको । साइसमिक स्टेशन, जि.पि.एस, स्टेशनहरूको नियमित सञ्चालन, Data प्रोसेसिङ्ग तथा सुचना प्रवाह सम्बन्धी कार्य गरिने ।	साईस्मिक स्टेशन जिपिएस स्टेशन तथा एसोलोमिटरहरूको नियमित क्यालिब्रेशन तथा मर्मत संभार । रा.भु.मा.अ.के. को एस, विद्युतिय हाजिरी वार्षिक सेवा शुल्क तथा लाइब्रेरी सफ्टवेयर अपग्रेड । भूकम्प सम्बन्धी जनचेतनाका लागि अभिमुखिकरण तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम । नेपालमा हुने राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय भौगर्भिक, खनिज सम्बन्धि सभा सम्मेलनमा सहभागी । नेपालको Lithostratography को Standardization सम्बन्धी कार्यशाला/ गोष्ठी ।	खानी उत्खनन तथा अन्वेषणबाट राजस्व वृद्धि हुने । खानी विकासले सडक, पुल, सम्पर्क मार्ग जस्ता भौतिक पूर्वाधार विस्तार हुने ।	धेरै खानी सम्भावित क्षेत्रहरू वनभित्र पर्ने हुँदा खानी उत्खनन गर्न वन मन्त्रालयको अनुमति लिनुपर्ने र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) सम्बन्धी प्रक्रियाहरूमा ढिलाइ, दोहोरो व्याख्या वा विवाद सिर्जना हुन सक्छ ।
३०७०२१०१	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	चुनदुङ्गा, डोलोमाइट, फलाम, तामा लगायतका खनिजको खनिज प्रवर्द्धन कार्य । धातु तथा अधातु खनिजहरूको अन्वेषण कार्य ।	शंखमुल स्थित ग्यास वेलको पर्खाल मर्मत तथा तारबार । टेकु स्थित ग्यास वेलको पर्खाल मर्मत तथा तारबार । ड्रोनबाट अनुगमन भएका खानीहरूको डाटा प्रोसेसिङ्गका लागि Workstation तथा यू.पि.एस. खरिद । Enterprise GIS Based Mining and Geological Information System का लागि उपकरण तथा सभर खरिद । मकवानपुर, धादिङ्ग, चितवन र सुर्खेतमा चुनदुङ्गा अन्वेषण । पूर्वी तथा पश्चिम रुकुम, मुगुमा धातु खनिजहरू (तामा, फलाम) अन्वेषण । सुर्खेत	खानी उत्खनन तथा अन्वेषणबाट राजस्व वृद्धि हुने । खानी विकासले सडक, पुल, सम्पर्क मार्ग जस्ता भौतिक पूर्वाधार विस्तार हुने ।	धेरै खानी सम्भावित क्षेत्रहरू वनभित्र पर्ने हुँदा खानी उत्खनन गर्न वन मन्त्रालयको अनुमति लिनुपर्ने र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) सम्बन्धी प्रक्रियाहरूमा ढिलाइ, दोहोरो व्याख्या वा विवाद सिर्जना हुन सक्छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			स्थित जेमोलोजी तथा मिनरलोजी ल्याब सञ्चालन ।		
३०७०२१०२	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	दैलेख लगायत स्थानमा भएको पेट्रोलियम अन्वेषण सम्बन्धि वृत्तचित्र निर्माणपेट्रोलियम सम्भावित क्षेत्रहरूमा अध्ययन, अन्वेषण सम्बन्धि फिल्ड कार्य ।	दैलेख लगायत स्थानमा भएको पेट्रोलियम अन्वेषण सम्बन्धि वृत्तचित्र निर्माण । पेट्रोलियम सम्भावित क्षेत्रहरूमा अध्ययन, अन्वेषण सम्बन्धि फिल्ड कार्य । पेट्रोलियम डाटा -रिपोर्ट तथा नक्शा स्क्यान र स्टोरेज । दैलेख जिल्लामा पेट्रोलियम अन्वेषण ड्रिलिङ्ग कार्यका लागि जग्गा प्राप्ति।	व्यापार घाटा न्यूनीकरण हुने उत्पादन लागत कम भइ उत्पादन उत्पादकत्व बढ्ने, रोजगारी सृजना हुने, राजस्व वृद्धि हुने गरिवी न्यूनीकरण हुने ।	वन मन्त्रालयबाट वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) सम्बन्धी प्रक्रियाहरूमा ढिलाइ, दोहोरो व्याख्या वा विवाद सिर्जना हुन सक्छ ।
३०७०२१०३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	नगरउन्मुख स्थानहरूको भू-इन्जिनियरिङ्ग तथा भू-वातावरणीय तथा अध्ययन कार्य । खनिज अन्वेषण तथा पूर्वाधार विकासको लागि भौगर्भिक नक्शांकन कार्य । Microtremor अध्ययन कार्य । पहिरोको उच्च जोखिम भएका गाउँपालिका/नगरपालिकाहरूको पहिरो जोखिम नक्साङ्कन कार्य ।	सुदूरपश्चिम प्रदेशको उच्च जोखिम भएको १० वटा गाउँपालिका/नगरपालिका अनुसार पहिरो जोखिम नक्साङ्कन जाजरकोट भूकम्प प्रभावित क्षेत्रको Landslide Susceptibility नक्साङ्कन सिरहा जिल्लाको लहानमा भू-इन्जिनियरिङ्ग तथा भू-वातावरणीय अध्ययन खेतको विरेन्द्रनगर न.पा.मा Microtremor अध्ययन पहिरोको आकस्मिक अध्ययन (गृह मन्त्रालय तथा अन्य निकायको अनुरोधमा) तथा पहिरो अनुसन्धान कार्य	खानी उत्खनन तथा अन्वेषणबाट राजस्व वृद्धि हुने खानी विकासले सडक, पुल, सम्पर्क मार्ग जस्ता भौतिक पूर्वाधार विस्तार हुने	धेरै खानी सम्भावित क्षेत्रहरू वनभित्र पर्ने हुँदा खानी उत्खनन गर्न वन मन्त्रालयको अनुमति लिनुपर्ने र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) सम्बन्धी प्रक्रियाहरूमा ढिलाइ, दोहोरो व्याख्या वा विवाद सिर्जना हुन सक्छ ।
३०७०३०११	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	Trade Facilitation को लागि Standard र Metrology संस्थाको अवलोकन । Porosity Tester/Moist Closet Humidity - Temperature Control Chamber खरिद ।	वैज्ञानिक नापतौल प्रयोगशाला स्तरोन्नति तथा मर्मत कार्य । Electrical Testing Lab Equipment (Oxygen index/Temperature Index. Halogen Acid Gas Test, Smoke Density test, Flame Availability test chamber etc) खरिद । Accessories related to	उद्योग प्रतिस्पर्धात्मकता र उपभोक्ता विश्वास बढाउँछ । कालोबजारी, मिलावट, कम नाप हुने समस्या घटेर बजार नियमन सहज हुन्छ । स्वास्थ्य सुरक्षामा प्रत्यक्ष योगदान हुन्छ ।	खाद्य, औषधि वा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने मापन उपकरणहरूका स्वीकृत मापदण्डहरू फरक-फरक हुन सक्ने जसले कार्यक्षेत्रको दोहोरोपन निम्त्याउँछ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			Testing Laboratories instrument रासायनिक प्रयोगशालाको लागि Chemical, CRMS, Hallow cathode Lamp खरिद ।		
३०७०३०१२	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरू	उद्योगहरू अनुगमन गर्ने बजार अनुगमन गर्ने ।	नापतौलका उपकरणहरू खरिद गर्ने । Taxi verification Roller Machine Maintenance गर्ने । क्यालिब्रेसन टावर सञ्चालनको लागि भवन निर्माण गर्ने ।	उद्योग प्रतिस्पर्धात्मकता र उपभोक्ता विश्वास बढाउँछ । कालोबजारी, मिलावट, कम नाप हुने समस्या घटेर बजार नियमन सहज हुन्छ । स्वास्थ्य सुरक्षामा प्रत्यक्ष योगदान हुन्छ ।	खाद्य, औषधि वा प्रयोगशालामा प्रयोग हुने मापन उपकरणहरूका स्वीकृत मापदण्डहरू फरक-फरक हुन सक्ने जसले कार्यक्षेत्रको दोहोरोपन निम्त्याउँछ ।
३०७०४०११	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	कम्पनीहरूका फाईलहरूको डिजिटাইजेशन , अपलोड एवम् स्क्यानिङ्ग । Firewall and License for Software online registration and management system सञ्चालन गर्ने software लाई गत वर्षको निरन्तरता ।	कम्पनीहरूका फाईलहरूको डिजिटাইजेशन, अपलोड एवम् स्क्यानिङ्ग Firewall and License for Software online registration and management system सञ्चालन गर्ने software लाई गत वर्षको निरन्तरता ।	आन्तरिक रोजगारी सृजना हुने । विदेशी लगानी आकर्षणमा हुने। उद्यमशीलता शिक्षा र इनोभेसन प्रवर्द्धनमा सहयोग हुने । स्टार्टअप र युवा उद्यमशीलता प्रोत्साहन ।	विभिन्न निकायबीच समन्वयको अभावमा एकल विन्दु सेवा केन्द्रको प्रभावकारीता कमजोर हुने ।
३०७०५०११	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	अनलाइन रजिष्ट्रेशन सिष्टम सञ्चालन सफ्टवेयर निर्माण(एकीकृत सफ्टवेयर) MMIS/CRMIS सफ्टवेयर फिचर थप तथा अपग्रेड गर्ने उपभोक्ता हित संरक्षण सम्बन्धी उपभोक्ता सचेतना तथा जागरणका लागि सन्देशमूलक श्रव्य दृश्य सामग्री निर्माण तथा उत्पादन नमूना संकलन तथा गुणस्तर परीक्षण (गुणस्तर परिक्षण)(प्रचार प्रसार तथा सामाग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)प्रदेशहरूको उद्योग वाणिज्य सघसस्थाहरू सँगको अन्तर्क्रियावस्तुको	अनलाइन रजिष्ट्रेशन सिष्टम सञ्चालन सफ्टवेयर निर्माण । उपभोक्ता हित संरक्षण सम्बन्धी उपभोक्ता सचेतना तथा जागरणका लागि सन्देशमूलक श्रव्य दृश्य सामग्री निर्माण तथा उत्पादन ।	उपभोक्ता अधिकार र बजार प्रणाली स्वच्छ हुने । उपभोक्ताको स्वास्थ्य राम्रो हुने ।	संयुक्त अनुगमनमा समन्वयको कमी हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		प्रत्यक्ष बिक्री गर्न इजाजत प्राप्त कम्पनीहरूको सघन अनुगमनलक्षित समूहसँग उपभोक्ता अधिकार र बजार प्रणाली सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम ।			
३०७६१०११	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	स्टार्ट अप का लागि परियोजना प्रस्ताव माग गर्ने, परियोजना मूल्याङ्कन गर्ने । गर्ने, क्रेडिट अप्रेजल गर्ने, कर्जा सिफारिस गर्ने अनुगमन तथा परामर्श/साक्षरता सेवा र उद्यमीहरू सँगको अन्तरक्रियाको पृष्ठपोषणको आधारमा कार्यक्रममा सुधार तथा योजना तर्जुमा गर्ने ।	सिर्जनशील सोच भएका युवालाई व्यवसाय गर्न उत्प्रेरित गर्ने तथा हाल व्यवसाय गरिरहेका उद्यमीहरूलाई स्केलअप गर्न उत्प्रेरित गर्ने अभिमुखीकरण र बुटक्याम्प कार्यक्रम (स्टार्टअप कार्यक्रम) व्यवसाय सम्बर्द्धन कार्यक्रम (Business incubation Program) स्टार्ट अप नेशन २०३० राष्ट्रिय स्तरको सम्मेलन ।	सिर्जनशील सोच भएका युवा व्यवसाय गर्न उत्प्रेरित हुने । नवप्रवर्तनको विकास हुने ।	-
३०७८१०११	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	Trade and Market Intelligence र Market analysis training गर्ने ।	सुदूर पश्चिम प्रदेशको पहाडि जिल्लाहरूमा उपलब्ध रहेका प्राकृतिक रसाजन्य वनस्पतिहरूलाई (अल्लो रेशा आदि) प्रशोधन मार्फत धागो उत्पादन गरी निर्यातजन्य कपडा तथा सोबाट निर्मित वस्तुहरू उत्पादन तथा निर्यात गर्ने उद्योगहरूलाई उपलब्ध गराउने उद्देश्यका साथ बैतडि जिल्लाको सुर्नया गाउँपालिका तथा सरोकारवाला पक्षसँग समेतको समन्वय र लागत सहभागितामा सामूहिक सुविधा सम्पन्न केन्द्र (Common Facility Center) स्थापनाको लागि टेक्स्टाईल विज्ञ मार्फत अध्ययन गराई धागो उत्पादनसँग सम्बन्धित मेसिन औजार सुर्नया गाउँपालिकालाई उपलब्ध गराउने ।	निर्यात प्रवर्द्धन भई राजस्व वृद्धि हुने । उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि हुने । सीप विकास र रोजगारी सृजना हुने ।	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०७०००१२	केन्द्रीय कारागार कारखाना	कैदीबन्दीबाट सुतिका कपडा बनाईने ।	कैदीबन्दीबाट सुतिका कपडा उत्पादन ।	कैदीहरूको सीप तथा रोजगारी सृजना हुने ।	खुल्ला बजारमा कैदीबन्दीबाट बनाईएका सुतिका कपडाले प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्ने ।
३०७८१०१४	लघु,घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	लघु घरेलु तथा साना उद्यमीलाई प्याकिङ, लेबलिङ र बजारीकरण सम्बन्धि तालिमअति विपन्न, सिमान्तकृत, लोपोन्मुख, र अपांग तथा एकल महिलाको लागि सीप विकास तथा प्रविधि सहयोगस्थानीय तह सँगको सहकार्यमा सीप विकास तथा प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रमउद्योग सँगठन मोरङ्गबाट विराटनगरमा सञ्चालित Business incubation center सञ्चालनका लागि अनुदानउद्योग संघ मकवानपुरबाट हेटौडा औद्योगिक क्षेत्रमा सञ्चालित Business incubation center को सञ्चालनको लागि अनुदाननेपालगंज उप-महानगरपालीकामा सञ्चालित Business incubation center को सञ्चालनको लागि अनुदानबुटवल उद्योग बाणिज्य संघ बाट सञ्चालित Business incubation center को सञ्चालनको लागि अनुदानविरगंज उद्योग वाणिज्य संघबाट विरगंजमा सञ्चालित Business incubation center को सञ्चालनको लागि अनुदानऔद्योगिक प्रदर्शनी तथा प्रविधि प्रदर्शनी कार्यक्रमसिमान्तकृत महिला, दलित, मधेशी आदिवासी जनजाती उद्यमीहरूका लागि मागमा आधारित बिउँ पुजीमा सहयोग	सुदूर पश्चिम प्रदेशको पहाडि जिल्लाहरूमा उपलब्ध रहेका प्राकृतिक रसाजन्य वनस्पतिहरूलाई (अल्लो रेशा आदि) प्रशोधन मार्फत धागो उत्पादन गरी निर्यातजन्य कपडा तथा सोबाट निर्मित वस्तुहरू उत्पादन तथा निर्यात गर्ने उद्योगहरूलाई उपलब्ध गराउने उद्देश्यका साथ बैतडि जिल्लाको सुर्नया गाउँपालिका तथा सरोकारवाला पक्षसँग समेतको समन्वय र लागत सहभागितमा सामूहिक सुविधा सम्पन्न केन्द्र (Common Facility Center) स्थापनाको लागि टेक्स्टाईल विज्ञ मार्फत अध्ययन गराई धागो उत्पादनसँग सम्बन्धित मेसिन औजार सुर्नया गाउँपालिकालाई उपलब्ध गराउने ।	आन्तरिक रोजगार सीप, स्वरोजगारको प्रवर्द्धन हुने । अति विपन्न, सिमान्तकृत, लोपोन्मुख, र अपांग तथा एकल महिलाको सीप विकास हुने । गरिवी न्यूनीकरण । स्वदेशी उत्पादनमा योगदान बढ्ने ।	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा समन्वयको कमी तथा कार्यक्षेत्रमा दोहोरोपना हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
५०१०७१०१	धौवादी फलाम कम्पनी लि.	विस्तृत संभाव्यता अध्ययन ।	वातावरणीय अध्ययन (IEE/EIA) । स्वदेश तथा विदेशमा रहेका फलाम खानी र फलाम उद्योगहरूको अध्ययन भ्रमण गर्ने । अन्य फलाम खानी क्षेत्रको अनुमती अध्ययन अनुशन्धान तथा अन्वेषण ।	खानी उत्खनन तथा अन्वेषणबाट राजस्व वृद्धि हुने । खानी विकासले सडक, पुल, सम्पर्क मार्ग जस्ता भौतिक पूर्वाधार विस्तार हुने ।	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) सम्बन्धी प्रक्रियाहरूमा वन मन्त्रालयको अनुमति लिनुपर्ने जसबाट कार्यमा ढिलाइ, दोहोरो व्याख्या वा विवाद सिर्जना हुन सक्ने ।
३०७००११२	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति	-	विभिन्न मन्त्रालय र निकायले सम्पन्न गर्नुपर्ने कार्यहरू, हासिल गर्ने सूचक, जिम्मेवारी र अनुमानित लागतका आधारमा बजेट अख्तियारी प्रदान गर्ने ।	वस्तु तथा सेवाको निर्यातमा वढोत्तरी हुने । व्यापार घाटा न्यूनीकरण हुने ।	-

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

अर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	४९३५५	४००५१	१९१५	९१३२१	५८५५६	२७९	३२४८६
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	६४०२०	२४८१७	२१७६	९१०१३	९०७७१	२४२	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६८७०२	३४४९४	२४३७	१०५६३३	१०५३९१	२४२	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रमा पर्ने विषय तथा कार्यक्रम अन्य सरकारी निकाय तथा निजी क्षेत्रसँग प्रत्यक्ष रुपमा सम्बन्धित हुने भएकोले साझा बुझाई निर्माण गरी कार्यान्वयन हुन समय लाग्ने गरेको । राजनीतिक तथा प्रशासनिक नेतृत्व तथा अन्य जनशक्तिलाई निश्चित समयसम्म लक्ष्य सहितको जिम्मेवारी दिने प्रावधान कार्यान्वयन नहुँदा अस्थिरता भै ढिलासुस्ति हुने जोखिम रहेको । औद्योगिक तथा व्यापार पूर्वाधार निर्माण कार्यमा आयोजनाका पूर्वतयारी साथै तहगत सरकार र निजी क्षेत्र बीच समन्वय र सहकार्य विकास नभएसम्म औद्योगिक विकासको लक्ष्य हासिल गर्नु चुनौतीपूर्ण हुन सक्ने, औद्योगिक उत्पादनमा बढोत्तरी नहुनु साथै नेपाली उत्पादनको तुलनात्मक प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि हुन नसक्दा व्यापार घाटा न्यूनीकरणको लक्ष्य प्राप्ति गर्नु कठिनाई रहेको, वाणिज्यतर्फ खाद्यान्न लगायत नागरिकका आधारभूत उपभोग्य, तुलानात्मक र प्रतिस्पर्धी वस्तुहरूको उत्पादन गर्न अन्तरतह तथा अन्तरनिकाय समन्वयको कमी हुन सक्ने जोखिम रहेको छ । सूचना प्रविधिमा आधारित बजार अनुगमन प्रणाली कार्यान्वयन र व्यापारिक स्वच्छता तथा सुशासन कायम गरी नागरिकलाई गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवा उपलब्ध गराउन पर्याप्त जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन समयमै हुन नसकेमा उपभोक्ताको अधिकार प्रभावकारी रुपमा संरक्षण हुन नसक्ने । साथै सार्वजनिक संस्थानमार्फत कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा शेयर लगानी वा ऋण लगानी नीति स्पष्ट नहुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या हुनसक्ने छ ।

६.३ संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानमा राज्यका नीतिहरू अन्तर्गत पर्यटन सम्बन्धी नीतिमा नेपालका ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक र प्राकृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन एवम् प्रचार प्रसार मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा पर्यावरण अनुकूल पर्यटन उद्योगको विकास गर्ने, पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक वातावरण एवम् नीति निर्माण गर्ने तथा पर्यटन उद्योगको लाभ वितरणमा स्थानीय जनतालाई प्राथमिकता दिने नीति अख्तियार गरेको छ । संविधानतः पर्यटन क्षेत्र संघ, प्रदेश र स्थानीय तौनैतहको साझा अधिकार सूचीमा समावेश छ ।

नेपाल सरकारको आ.व. २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रममा पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमको पुनःसंरचना गर्ने, टाकुरा पर्यटकीय गन्तव्यको विकास गर्ने, ग्रेट हिमालयन ट्रेल लगायतका पर्यटकीय पदमार्ग पूर्वाधार निर्माणलाई तिब्रता दिने, चलचित्र पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने, हवाई नीति र कानूनमा सामथ्रिक सुधार गर्ने, आन्तरिक र अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको स्तरोन्नति गरी पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन गर्ने, मौलिक, ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण र विकास गर्ने, परिवर्तनका लागि कला र साहित्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने लगायतका विषयहरू उल्लेख गरिएको छ ।

पर्यटन क्षेत्रलाई आन्तरिक र बाह्य पर्यटनको प्रवर्द्धन मार्फत रोजगारीका अवसर सिर्जना, गरिबी कमि गर्ने, विदेशी मुद्रा आर्जन र आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने प्रमुख उपायको रूपमा हेरिन्छ । नेपालका ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक र अद्वितीय प्राकृतिक सम्पदाहरूले पर्यटन क्षेत्रलाई विशेष प्रतिस्पर्धात्मक फाइदा दिएको छ । यी सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन र प्रचार गर्नाले राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको आधार मजबुत पार्न सक्छ, साथै पर्यावरणमैत्री पर्यटन र सांस्कृतिक विकासलाई पनि योगदान पुऱ्याउँछ । स्थानीय समुदायको सहभागिता र फाइदा सुनिश्चित गर्नको लागि पर्यटन उद्योगलाई ग्रामीण क्षेत्रसम्म विस्तार गर्दै, राज्यका सबै तहहरूको समन्वय र सहकार्यको माध्यमबाट दिगो पर्यटन पूर्वाधारको निर्माण, गन्तव्य सुधार र विविधीकरण, र दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरी नेपाललाई गुणस्तरीय पर्यटन सेवा प्रदायकका रूपमा स्थापित गर्न सकिन्छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपाल सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०७४ अनुसार यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत संस्कृति, ललितकला, धर्म, सभ्यता, सम्पदा, पुरातात्विक स्थल, प्राचिन स्मारक, राष्ट्रिय संग्रहालय/अभिलेखालय, विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत सम्पदा, प्राकृतिक/सांस्कृतिक/सांस्कृतिक/धार्मिक/पुरातात्विक पर्यटन, केन्द्रीयस्तरका प्रज्ञा प्रतिष्ठान, अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौता लगायत राष्ट्रिय महत्वका दस्तावेज संरक्षण, क्यासिनो, पर्वतारोहण, ट्राभल, ट्रेकिङ्ग, पर्यटन शुल्क निर्धारण, पशुपति/लुम्बिनी विकास कोष, वृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्, भाषा, साहित्य, कला, लिपि, सङ्गीत, चलचित्रको संरक्षण तथा विकास, निकासी गरिने पुरातात्विक वस्तुहरूको जाँच र अनुमति, अन्तर्राष्ट्रिय/क्षेत्रिय/आन्तरिक विमानस्थल निर्माण तथा सञ्चालन, एयर नेभिगेसन सेवा तथा उड्डयन तालिम, शुल्क, इजाजत र नियमन, वायुसेवा कार्यसञ्चालन अनुमति, नागरिक उड्डयन सम्बन्धी नीति तथा व्यवसाय नियमन, हवाई सुरक्षा, हवाईक्षेत्र व्यवस्थापन, उड्डयन खोज तथा उद्धार समन्वय, हवाई तथा सांस्कृतिक खेल/उड्डयन/मनोरञ्जन, प्रतिलिपि अधिकार लगायतका विषयमा नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन गर्ने गरि तोकिएको छ ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

नेपालको प्राकृतिक सौन्दर्य र सम्पदाहरूको उपलब्धता बाबजुद पर्यटन क्षेत्रमा अपेक्षित विकास र विविधीकरण हुन सकेको छैन । नेपाललाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रचार गर्न र भुक्तम्प र कोभिड-१९ पछि पुनर्निर्माण/पुनःस्थापना कार्य प्रभावकारी रूपमा हुन नसकेको अवस्था छ । पर्यटन पूर्वाधारको अभाव, निजी क्षेत्रको पर्यटन विकासमा सीमित सहभागिता, र सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षणमा कमजोरीहरू छन् । भौतिक र अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको उचित संरक्षण र व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, नागरिक उड्डयनका लागि आवश्यक आधुनिक प्रविधि र पूर्वाधारको कमी र नेपाल वायुसेवा निगमको व्यावसायिक कार्यकुशलतामा सुधारको आवश्यकता देखिन्छ । दुर्गम क्षेत्रहरूमा हवाई सेवा अभाव र विमानस्थलहरूको स्तरोन्नति तथा प्रभावकारी प्रयोग चुनौतीपूर्ण बनेको छ ।

नेपाललाई विश्व पर्यटन बजारमा आकर्षक गन्तव्य बनाउन, नयाँ गन्तव्यहरू पहिचान र विविधीकरण गर्न, र पर्यटन पूर्वाधारमा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्न आवश्यक छ । पर्यटन क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना र आर्थिक योगदान वृद्धि गर्न, दक्ष जनशक्ति सुनिश्चित गर्दै सांस्कृतिक सम्पदाको

संरक्षण र विकासका लागि नीति र कानूनी उपायहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ । हवाई मार्गहरूको विस्तार, सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा हवाई पूर्वाधारको विकास, र नेपाल वायुसेवा निगमलाई व्यवसायिक रूपमा सुदृढ गरेर अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रतिस्पर्धात्मक हिस्सा बढाउनु जरूरी छ । यी सबै चुनौतीहरूको समाधान गरी नेपाललाई पर्यटन क्षेत्रलाई दिगो र आधुनिक गन्तव्यको रूपमा विकास गर्न सम्भव हुनेछ ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

संस्कृति, पर्यटन र नागरिक उड्डयन क्षेत्रको आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच समजस्यता कायम गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना महत्वपूर्ण औजारको रूपमा रहेको छ । यसले यस क्षेत्रका विकास योजनाका लक्षित नतिजा हासिल गर्न स्रोत साधनको न्योचित वितरण र महत्तम परिचालन, परादर्शी र मितव्यायी खर्च प्रणाली, पूर्वाधार निर्माण तथा सेवाको गुणस्तर तथा प्रभावकारीता, वित्तीय अनुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन मद्दत गर्दछ ।

खर्च संरचना आवधिक योजना कार्यान्वयन नतिजा सूचक र वित्तीय स्रोतको अनुमान तथा स्रोत अनुसार कार्यक्रम तथा आयोजनाको वार्षिक बजेटमा समावेश गर्न सहयोग गर्दछ । प्रकृति, संस्कृति तथा साहसिक पर्यटन क्षेत्रको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार मार्फत रोजगारीका अवसर सिर्जना गरी गरिबी निवारणको लक्ष्य हासिल गर्नका साथै स्थानीय समुदायको जीवनस्तरमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउनका लागि यी क्षेत्रहरूसँग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने गरी सोह्रौं योजनाको कार्ययोजना मस्यौदा तर्जुमा गरिएको छ ।

पर्यटन क्षेत्र नेपालको तुलनात्मक लाभको क्षेत्र रहेको हुदाँ पर्यटकीय आकर्षण एवम् सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन, एवम् प्रचार-प्रसार गरी पर्यटन उद्योगलाई रोजगारीसँग आवद्धता गर्न आवश्यक छ । पर्यावरणमैत्री उद्यमशीलता एवम् व्यवसायिकताको विकास गरी पर्यटन उद्योगलाई ग्रामीण तहसम्म विस्तार गर्दै स्थानीय अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य योगदान पुग्न सक्दछ । यस क्षेत्रबाट अधिकतम तुलनात्मक लाभ हासिल गर्दै मुलुकको आर्थिक समृद्धिको आधारशीलाको रूपमा रहेको पर्यटन मार्फत सामाजिक न्याय कायम गर्न सहयोग पुग्नेछ । सरकारले कार्यान्वयन गर्ने उल्लिखित रुपान्तरणकारी रणनीति तथा प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रमहरूले सन् २०३० सम्ममा लक्षित दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न र विकासशील राष्ट्रको रूपमा स्तरोन्नति एवम् समृद्धि हासिल गर्न सहयोग हुनेछ । नेपाल भ्रमण गर्ने पर्यटक संख्या आगामी वर्षहरूमा थप वृद्धि हुँदै जानेछ भने प्रति पर्यटक प्रतिदिन खर्च, औसत बसाई अवधि, विदेशी मुद्रा आर्जन तथा राजस्व आम्दानी लगायतका कार्यहरूका सुधार मार्फत रोजगारीको अवसर सृजना भई जनताको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउन सहयोग पुग्ने छ । पर्यटन पूर्वाधार विकास, सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण एवम् हवाई यातायातमा सुदृढीकरण लगायतका कार्यक्रमहरूले कुल गार्हस्थ उत्पादनको योगदानमा थप बढोत्तरी हुनेछ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकास लक्ष्य नं. १२ को दिगो उत्पादन र उपभोगको सुनिश्चितता अन्तर्गत दिगो पर्यटनको लागि दिगो विकास प्रभावहरूको अनुगमन गर्न उपकरणहरूको विकास र कार्यान्वयन गरी रोजगारी सिर्जना र स्थानीय संस्कृति तथा वस्तु/उत्पादनहरूको प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य रहेकोमा यस मन्त्रालय/निकायले आगामी तीन आ.व. (२०८२/८३-२०८४/८५) मा कार्यान्वयन गर्ने पर्यटन क्षेत्रको दिगो र समतामूलक रुपान्तरण एवम् पर्यावरणमैत्री पर्यटन नीति अबलम्बन गर्ने र पर्यटनको लाभमा स्थानीय समुदायको पहुँच पुर्‍याउने जस्ता रुपान्तरणकारी रणनीतिले दिगो पर्यटन प्रवर्द्धनमा बलियो ईट्टा थप्ने विश्वास गरिएको छ । त्यसैगरी, टाकुरा पर्यटकीय कार्यक्रम, पदमार्ग र ग्रामीण पर्यटन विकास कार्यक्रम, पर्यटकीय वस्तु विकास कार्यक्रम, वातावरणमैत्री पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम लगायतका प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रमले दिगो विकास लक्ष्यले पर्यटनका क्षेत्रमा लिएको लक्ष्य एवम् रणनीति हासिल गर्नमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण	संख्या	१२	१३	१४	१४	१४

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
२	हेलिकप्टर (Rotor Wing) आन्तरिक उडान गर्ने वायुसेवा कम्पनी	संख्या	१२	१२	१३	१४	१४
३	लोपन्मुख भाषाहरूको अभिलेखीकरण	संख्या	१२	१२	१२	१२	१२
४	विश्वसम्पदा सूचीमा सूचीकृत सम्पदा	संख्या	२	२	२	२	२
५	अभिलेखको डिजिटलाईजेसन	संख्या (हजारमा)	६	६	६	६	६
६	प्रति पर्यटक प्रति दिन खर्च	अमेरिकन डलर	५५	६०	६५	७५	८५
७	विदेशी पर्यटकको औसत बसाई	दिन	१३.४	१३.८	१४.२	१४.६	१५
८	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पर्यटनको योगदान	प्रतिशत	२.२४	३.२५	४	५	६
९	द्विपक्षीय हवाई सम्झौता भएका मुलुक	संख्या	४२	४३	४५	४७	४८
१०	पदमार्ग (ग्रेट हिमालयन ट्रेल सहित)	कि. मि.	६२३	८२३	१०२३	१२२३	१५००
११	बार्षिक पर्यटक आगमन बृद्धि	संख्या	११७००००	१३०००००	१५०००००	२००००००	२३०००००
१२	भ्रमण तथा पर्यटन प्रतिस्पर्धी सूचकाङ्क.	प्रतिशत	३.४	३.५	३.६	३.७	३.९
१३	पर्यटनमा विदेशी मुद्रा आर्जन	US \$	५४८	७३७	८२८	९२३	१०९५
१४	५ तारे डिलक्सस्तरका होटल/हेरिटेजमा रहेको बेड संख्या.	संख्या	५५९२	६०६०	६७६०	७४६२	८१५५
१५	१-४ तारेस्तरका होटल/हेरिटेजमा रहेको बेड	संख्या	१३३१५	१४६३०	१६२१०	१८६३४	२०६३६
१६	५ तारे, डिलक्सस्तरका होटल/हेरिटेज	संख्या	२४	२६	२९	३२	३५
१७	१-४ तारे स्तरका होटल/हेरिटेज	संख्या	१७४	१९०	२१०	२४२	२६८
१८	पहिचान तथा विकास भएका पर्यटकीय गन्तव्यस्थल	संख्या	५७	७०	९०	१२०	१३५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१९	पर्यटन क्षेत्रको शैक्षिक/तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	५१५७	१००००	१२०००	१४०००	१६४००
२०	आन्तरिक हवाई यातायात प्रयोग गर्ने यात्रु	लाख	४६३९	५२४०	६०४०	६८६३	७०१८
२१	अन्तर्राष्ट्रिय हवाई यातायात प्रयोग गर्ने यात्रु	लाख	४५४१	५०२०	५६१५	६५६०	७०१०
२२	देशभर निर्माण भएका विमानस्थलहरू	संख्या	५४	५४	५५	५५	५६
२३	सञ्चालनमा रहेको विमानस्थल	संख्या	३७	४०	४५	५५	५६
२४	वर्षभरी सञ्चालन योग्य Black Top विमानस्थल	संख्या	४२	४४	४८	५२	५४
२५	रात्रीकालीन उडान सञ्चालनमा आएका विमानस्थल	संख्या	९	१०	११	१२	१३
२६	अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय विमानस्थल	संख्या	३	३	३	३	३
२७	Fixed Wing भएका आन्तरिक उडान गर्ने वायुसेवा कम्पनी	संख्या	१०	११	११	१२	१२
२८	नेपाल उडान गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय विमान कम्पनी	संख्या	३१	३१	३२	३३	३४
२९	अन्तर्राष्ट्रिय उडान गन्तव्यको विस्तार (शहर)	संख्या	३१	३२	३३	३४	३५
३०	नेपाल आउने अन्तर्राष्ट्रिय विमानमा उपलब्ध सिट संख्या	लाख	८७	९०	९५	१००	१०५
३१	भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त पुरातात्विक सम्पदा पुनःनिर्माण	संख्या	८००	८१५	८४५	९४०	१०६५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३२५५१०१२	लुम्बिनी विकास कोष	गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार विकास एवम् सघन अन्तर-आबद्धता		२०५१/५२ - एकिन नभएको	१३२६००	लुम्बिनी गुरुयोजनाको पूर्वी विहार क्षेत्रमा सडक सञ्जाल तथा सम्बन्धित निर्माण कार्य ७२% सम्पन्न । लुम्बिनी गुरुयोजनाको पश्चिमी विहार क्षेत्रमा सडक सञ्जाल तथा सम्बन्धित निर्माण कार्य ८६.७६% सम्पन्न । लुम्बिनी गुरुयोजनाको नयाँ लुम्बिनी ग्राममा सडक सञ्जाल तथा सम्बन्धित निर्माण कार्य ६०% सम्पन्न । लुम्बिनी गुरुयोजनाको सांस्कृतिक केन्द्रमा सडक सञ्जाल तथा सम्बन्धित निर्माण कार्य र गुरुयोजना क्षेत्रमा विद्युतीकरण गर्ने कार्य ८७% सम्पन्न ।
३२५०११०६	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-	८१४२	Great Himalayan Trail यस आ.व. २०८१/८२ मा १० कि. मि सम्पन्न स्थान छनौट भई टाकुरा पर्यटकीय गन्तव्य तथा मनोरञ्जन पूर्वाधार सहितका इको हिलस्टेसन निर्माणको अध्ययन (DPR)कार्य भईरहेको । बुद्ध, शिव, रामायण, किरात परिपथको मार्ग निर्धारण सम्बन्धी अध्ययन गर्ने तथा डिपिआर तयार गर्ने कार्य भईरहेको ।
३२५०२१०१	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना	लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज		-	२११२.०७	सात वटै प्रदेशमा रहेको पुरातात्विक महत्वका स्थलहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गरिएको पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण गरिएको पुरातात्विक अवशेष सुरक्षित एवम् व्यवस्थापनको कार्यले निरन्तरता पाएको
३२५०००११	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय			-	२०७८.६६	संस्कृति, ललितकला, धर्म, सभ्यता, सम्पदा, पुरातात्विक स्थल, प्राचिन स्मारक, राष्ट्रिय संग्रहालय/अभिलेखालयको प्रवर्द्धन तथा संरक्षण । विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत सम्पदाको प्रवर्द्धन पशुपति/लुम्बिनी विकास कोष, वृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्, भाषा, साहित्य, कला, लिपि, सङ्गीत, संरक्षण तथा विकास । अन्तर्राष्ट्रिय/क्षेत्रिय/आन्तरिक विमानस्थल निर्माण तथा सञ्चालन, हवाई सुरक्षा, हवाईक्षेत्र व्यवस्थापन, उड्डयन खोज तथा उद्धार समन्वय नविन पर्यटकीय क्षेत्रको पहिचान, विकास र प्रवर्द्धन ।
३२५०२०११	पुरातत्व विभाग			-	५७२७.०५	कार्यालय सञ्चालन, नियमित खर्च तथा मठ मन्दिर जिणौद्वार सम्पन्न भएको । भूकम्प प्रभावित थप सम्पदाहरूको पुनःनिर्माण भएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३२५०१०११	पर्यटन विभाग			-	१८३५.०६	पर्वतारोहण अनुमति सहजिकरण तथा रोयल्टी संकलनमा भईरहेको । थप २७ वटा हिमालहरू पर्वतारोहणका लागि खुल्ला भएको ।
३२५०२१०२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना			-	३१००	कपिलवस्तुस्थित तिलौराकोटलाई विश्व सम्पदा सूचीमा समावेश गर्न पुरातात्विक स्थल पहिचान भएको क्षेत्रको थप जमिन अधिग्रहण, UNESCO-ICOMOS को मिसनद्वारा स्थलगत अवलोकन लगायतका कार्यहरू सम्पन्न भएको । विश्व सम्पदाको सम्भावित सूचीमा रहेको भुकम्पबाट क्षतिग्रस्त नुवाकोट दरवारको चीन सरकारको सहकार्यमा संरक्षण तथा जीर्णोद्धार कार्य सुरु गरिएको ।
३२५०३०११	राष्ट्रिय अभिलेखालय	२		-	६२९.८४	हालसम्म करिव १०.९ लाख अभिलेखहरूको डिजिटাইजेशन भएको । करिव १६ हजार अभिलेखहरूको भौतिक तथा रासायनिक संरक्षण भएको ।
३२५००१०३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम			-	३७१.३५	संस्कृति नीति, २०८१ तर्जुमा गरी स्वीकृतिका लागि मन्त्रिपरिषद् समक्ष पेश गरिएको । पहिलो पटक अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा सम्बन्धी आवधिक प्रतिवेदन तयार गरिएको । भाषा, साहित्य र कला संरक्षण र प्रवर्द्धनको लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहमा स्थापित प्रज्ञा प्रतिष्ठानहरूबीच एकरूपता कायम गर्न राष्ट्रिय मापदण्ड तयार गर्ने कार्य शुरु भएको ।
३२५००१०१	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना			-	६७	हवाई सुरक्षा र उड्डयन सुरक्षा सम्बन्धी कार्यहरू भैरहेको । ICAO का सिफारीस कार्यान्वयन भैरहेको ।
३२५५१०११	पशुपति क्षेत्र विकास कोष			-	१७९९१	पशुपति क्षेत्रको गुरुयोजना नेपाल सरकार समक्ष स्वीकृतिका लागि पेश भई संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय मार्फत राष्ट्रिय योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयमा राय परामर्शका लागि प्रेषित गरिएको । पशुपति क्षेत्र विकास कोष ऐन, २०४४ को संशोधन मस्यौदा तर्जुमा गरिएको । पशुपति क्षेत्रको सुरक्षा र सरसफाईलाई अभियानात्मक रूपमा अगाडी बढाईएको । विश्वरूपा मन्दिर तथा सत्तल संरक्षण राम मन्दिर सत्तलहरू निर्माण
५०१२५१०४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल			-	९३	पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण भई सञ्चालनमा आएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
५०१२५१०५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा			-	२३८०	वातावरणीय पुनर्मूल्याङ्कन कार्य भएको
५०१२५१०९	सासेक- हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धी आयोजना			-	२६७०८	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको टर्मिनल भवनको Check-In क्षेत्रको बिस्तार गरी प्रयोगमा ल्याइएको गरिएको । पार्किङ एप्रीनको ५५.४३% निर्माण सम्पन्न । ट्याक्सी वेको ३६.८८% निर्माण सम्पन्न । ह्यङ्गर एप्रीनको २४.५०% निर्माणसम्पन्न । ह्यङ्गर एप्रीनको २४.५०% निर्माणसम्पन्न ।
५०१२५१०१	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण			-	४९९४	भरतपुर विमानस्थलमा सुविधाजनक टर्मिनल निर्माण कार्य २०% सम्पन्न। नेपालगञ्ज विमानस्थलमा सुविधाजनक टर्मिनल निर्माण कार्य ४०% निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । नेपालगञ्ज विमानस्थलमा कन्ट्रोल टावर निर्माण कार्यको Design तथा estimate तयार गर्ने कार्य भइरहेको । विराटनगर विमानस्थलमा सुविधाजनक टर्मिनल निर्माण कार्य आंशिक रुपमा २०% निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । वायुसेवा कम्पनीहरूको सुरक्षा मापदण्ड परिपालना सम्बन्धी अनुगमन गर्ने कार्य भइरहेको । नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरणलाई नियामक र सेवा प्रदायक गरी दुई निकायमा विभाजन गर्ने सम्बन्धी विधेयकहरू मन्त्रीपरिषद्बाट स्वीकृत भई संसद सचिवालयमा दर्ता भएको ।
३२५८१०११	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति			-	९००	१४ जिल्लाका २५ वटा गुम्बा/बिहारहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न कार्यालयको पुस्तकालयका लागि बौद्ध धर्मका धार्मिक पुस्तकहरू खरिद कार्य सम्पन्न मुर्ति निर्माण तालिम सम्पन्न भएको
३२५००१०५	सांस्कृतिक संस्थान	२,३,४,६,८		-	६७०	कला र संस्कृतिको प्रवर्द्धन भएको ।
३२५०४०११	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार रजिष्ट्रारको कार्यालय	१२		-	६१८	२७९६ रचनाहरू (बौद्धिक सम्पत्ति) दर्ता गरिएको ।
३२५०२०१२	राष्ट्रिय संग्राहालय (छाउनी)	२		-	१६६५	संग्रालयमा भएका पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरूको व्यवस्थित रुपमा संरक्षण गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३२५०२०१४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	२		-	२२२४	ऐतिहासिक दरबारमा रहेका सम्पदाहरूको संरक्षण, पर्यटन प्रवर्द्धन, राजस्वमा योगदान
३२५०२०१५	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	२		-	६४६.६२	राष्ट्रिय कलाहरूको खोज संरक्षण र विकास ।
३२५०२०१६	क्षेत्रीय संग्रहालयहरू	२		-	१६६८	राष्ट्रिय वस्तुहरूको संकलन गरी प्रदर्शन गरिएको ।
३२५०२०१७	संग्रहालयहरू (जातीय संग्रहालय समेत)	२		-	८१५	ऐतिहासिक मुद्रा र धातुको संरक्षण गरिएको
३२५०२०१८	ऐतिहासिक दरबारहरू	२		-	३२०३	गोरखा दरबार, हनुमानढोका दरबार, नुवाकोट दरबार र ललितपुरको स्मारक संरक्षण र सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको
३२५०२०१९	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	२		-	८५६	भक्तपुर क्षेत्रको स्मारक संरक्षण भई पर्यटन सेव प्रवर्द्धन भएको हुने ।
३२५२१०११	भाषा आयोग	८		-	२३८९	विभिन्न भाषा तथा लिपिहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन भएको
३२५४१०११	बृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	८		-	६७८	बृहत्तर जनकपुर क्षेत्रको सम्पदा विकास भईरहेको । रामायण सर्किट निर्माणको कार्य भैरहेको ।
३२५६१०१२	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान			-	४५१८	नेपाली साहित्यका लेख रचनाहरूको प्रकाशन र नेपाली भाषाको प्रवर्द्धन नियमित रुपमा भइरहेको ।
३२५६१०१३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	५		-	१५३२	ललितकलाहरूको संरक्षण भैरहेको ।
३२५६१०१४	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	५		-	२०३०	नृत्य संगीत एवम् नाट्य विधासँग सम्बन्धित प्रशिक्षण एवम् प्रवर्द्धन भैरहेको।
५०१२५१०२	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	६		-	३१४२	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको Air Site क्षमता वृद्धि गर्न समानान्तर ट्याक्सी वे बिस्तार सम्बन्धी परियोजनाको तोकिएकै समयमा सम्पन्न गर्ने गरी कार्यप्रगति भइरहेको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३२५०२०१३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	२		-	२५७	पुरातात्विक स्थलहरूको रसायन संरक्षण भैरहेको ।
३२५६१०११	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान			-	२६०	होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङका क्षेत्रमा उच्च स्तरको जनशक्ति तयार भैरहेको।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३२५५१०१२	लुम्बिनी विकास कोष	Integrated Waste Management, Flood Management, Canal Development, Landscaping and Associated Works of Lumbini Master Plan	लुम्बिनी गुरुयोजनाका बाँकी कार्यहरू, भवन, स्युरेज, ड्रेनेज, सडक, रिभर डाइभर्सन, ल्याण्डस्केप एण्ड व्युटिफिकेशन, नहर लगायतका कार्यहरूको निर्माण	नेपालमा लुम्बिनी विकास गुरुयोजनाले सांस्कृतिक संरक्षण, पर्यटन, पूर्वाधार र क्षेत्रीय आर्थिक विकासमा सहकार्यलाई बढावा दिन्छ । यसले सम्पदा संरक्षणलाई दिगो पर्यटनसँग एकीकृत गर्दछ, विश्वव्यापी शान्ति र अन्तरधार्मिक सद्भावलाई प्रवर्द्धन गर्दै स्थानीय जीविकोपार्जनलाई बढावा दिन्छ । सुधारिएको सम्पर्क र सुविधाहरूले लगानी र क्षेत्रीय सहयोगलाई पनि बढाउँछ, लुम्बिनीलाई आध्यात्मिक र सांस्कृतिक केन्द्रको रूपमा स्थापित गर्दछ ।	लुम्बिनी विकास गुरुयोजनाको विरोधाभाष संरक्षण र विकासलाई सन्तुलनमा राख्नुमा निहित छ । पूर्वाधार र पर्यटन वृद्धिले आर्थिक लाभ ल्याउँछ, तर तिनीहरूले लुम्बिनी क्षेत्रको आध्यात्मिक शान्ति र पुरातात्विक अखण्डतालाई खलल पार्ने जोखिम राख्छन् । अत्यधिक व्यावसायीकरण र बढ्दो पर्यटक आगमनले स्थानीय स्रोतहरूमा तनाव ल्याउन सक्छ र सांस्कृतिक परिदृश्य परिवर्तन गर्न सक्छ, जसले योजनाको दिगोपन लक्ष्यहरूलाई चुनौती दिन्छ ।
३२५०११०६	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	Hill Station पूर्वाधार निर्माण क्रमागत/नयाँ Great Himalayan	Hill Station पूर्वाधार निर्माण क्रमागत Great Himalayan Trail	आर्थिक वृद्धि: स्थानीय आय र राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ उत्पादन बढाउँछ	वातावरणीय क्षय: वन फँडानी, प्रदूषण, र बासस्थानको क्षति । सांस्कृतिक क्षय:

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		Trail क्रमागत Cultural Trail क्रमागत Seven Province Seven Destination क्रमागत Religious, Cultural and Historical Destinations निर्माण GHT सम्भाव्यता अध्ययन १० वटा कलस्टरमा ५०० कि.मी. निर्माण सम्पन्न भएका पदमार्गहरूको Inventory गरि Route Map र Promotional Video तयार गर्ने २० स्थान ।	क्रमागत Cultural Trail क्रमागत Seven Province Seven Destination क्रमागत	। रोजगारीका अवसरहरू: निर्माण, आतिथ्य, यातायातमा रोजगारी सिर्जना गर्छ । सांस्कृतिक आदानप्रदान: नेपाली संस्कृतिको विश्वव्यापी चेतनालाई बढावा दिन्छ । पूर्वाधार स्तरोन्नति: स्थानीयहरूलाई फाइदा पुग्ने सडक, विमानस्थल, उपयोगिताहरूमा सुधार गर्छ । सामुदायिक विकास: ग्रामीण र दुर्गम क्षेत्रहरूमा लगानीलाई प्रोत्साहन गर्छ।	परम्परा र चलनहरूको व्यावसायीकरण। अति पर्यटकीय गतिविधि: स्थानीय स्रोत र पूर्वाधारमा दबाब । सामाजिक असमानता: ग्रामीण क्षेत्रहरूलाई छेउमा राखेर लाभहरू पर्यटकीय केन्द्रहरूमा केन्द्रित हुन सक्छन् । भूमि प्रयोगमा तहगत विवाद: समुदायहरूको विस्थापन वा कृषि भूमिको क्षति ।
३२५०२१०१	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना	पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरूको अन्वेषण, संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्न कार्यलाई निरन्तरता दिइने ।	क.जाजरकोट दरवार संरक्षण गर्ने, जाजरकोट ख.रामजानकी मन्दिर संरक्षण, कोइलावास, गड्वा ८, दाङ्ग ग.रानीवास मठ संरक्षण, बारा (संरक्षण तथा जीर्णोद्धार)	नेपालका पुरातात्विक स्थलहरूको संरक्षण परियोजनाहरूले सांस्कृतिक संरक्षणलाई प्रवर्द्धन गरेर र पर्यटनलाई बढावा दिएर सहकार्य सिर्जना गर्न सक्छन्, जसले स्थानीय समुदायहरूको लागि राजस्व उत्पन्न गर्दछ र साइट मर्मतसम्भारलाई समर्थन गर्दछ । संरक्षण प्रयासहरूमा स्थानीय समुदायहरूलाई संलग्न गराउनाले स्वामित्व र गौरवको भावना बढाउँछ, जबकि वातावरणीय दिगोपन अभ्यासहरूले सम्पदा र पारिस्थितिक प्रणाली संरक्षण दुवैलाई बढाउन सक्छ । थप रूपमा, पूर्वाधार विकासले साइट पहुँच र आगन्तुक अनुभवलाई सुधार गर्न सक्छ, जसले	अत्यधिक पर्यटनले पुरातात्विक स्थलहरूलाई क्षति पुऱ्याउने जोखिम, वा आर्थिक विकास परियोजनाहरू जसले साइटको अखण्डतालाई खतरामा पार्न सक्छ । परम्परागत अभ्यासहरू पनि आधुनिक संरक्षण प्रविधिहरूसँग बाझिन सक्छन्, र छोटो अवधिको कोषले दीर्घकालीन दिगोपन सुनिश्चित नगर्न सक्छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				दीर्घकालीन संरक्षण लक्ष्यहरूलाई फाइदा पुऱ्याउँछ ।	
३२५०००११	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	१. विशिष्ट पर्यटकीय उपजहरूको पहिचान, विकास, बजारीकरण र सरल पहुँच सहित नेपाललाई विश्व पर्यटन बजारमा पर्यावरणमैत्री, आकर्षक र सुरक्षित गन्तव्यको रूपमा ब्राण्डिङ गरिनेछ । २. लुम्बिनी, जनकपुरधाम, उपल्लो मुस्ताङ र उपल्लो डोल्पालाई विशेष सांस्कृतिक क्षेत्र घोषणा गरी स्थानीय सांस्कृतिक पहिचानसहितको विशिष्ट पूर्वाधार विकास गरी प्रवर्द्धन गरिनेछ । ३. हवाई सेवालाई सुरक्षित, सुलभ र पहुँचयोग्य बनाइनेछ । केपटाउन कन्भन्सेनको अनुमोदन गरी एयर क्राफ्ट तथा पार्टसमा लगानी तथा लिजिङ्गलाई सहज बनाइनेछ । हवाई पूर्वाधार निर्माण, सुविधा र सेवा प्रवाहमा निजी क्षेत्रको अधिकतम सहभागितालाई प्रोत्साहन गरिनेछ । नयाँ विमानस्थलहरू निर्माण तथा विस्तार गर्दा रणनीतिक महत्व र व्यावसायिक सम्भाव्यताको आधारमा गरिनेछ ।	एकीकृत पर्यटकीय गन्तव्य बिबरण प्रणाली (One App For ALL) तयार गर्ने सम्पत्ति शुद्धिकरण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धमा Casino-Reporting MIS प्रणाली विकास नेपाल भ्रमण दशक सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन र कार्ययोजना तयार पर्यटन सम्बद्ध द्विपक्षीय अन्तराष्ट्रिय सम्झौताको कार्यान्वयन	नेपालको संस्कृति, पर्यटन र नागरिक उड्डयन क्षेत्रले विशेष गरी सांस्कृतिक सम्पदाहरूले अन्तराष्ट्रिय पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्छन्, जसले आर्थिक वृद्धिलाई बढावा दिन्छ र नेपालको विश्वव्यापी छविलाई प्रवर्द्धन गर्दछ । सुधारिएको उड्डयन कनेक्टिभिटीले सांस्कृतिक र प्राकृतिक गन्तव्यहरूलाई अझ पहुँचयोग्य बनाएर पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्दछ, साथै पर्यटन बाट प्राप्त राजस्वले सांस्कृतिक स्थलहरूको संरक्षण र पूर्वाधार विकासको लागि मद्दत गर्दछ, जसले स्थानीय समुदायहरूलाई समेत फाइदा पुऱ्याउँछ ।	बढ्दो हवाई ट्राफिकबाट वातावरणीय हास र अत्यधिक पर्यटकीय गतिविधिले सांस्कृतिक स्थलहरू र स्थानीय स्रोतहरूमा दबाव सिर्जना गर्दछ । द्रुत पर्यटन वृद्धिले सांस्कृतिक परम्पराहरूको व्यावसायीकरण, प्रामाणिकताको हानि र आर्थिक लाभहरूको असमान वितरण निम्त्याउने जोखिम छ । दिगो विकास सुनिश्चित गर्न सावधानीपूर्वक नीति योजना आवश्यक पर्दछ ।
३२५०२०११	पुरातत्व विभाग	भूकम्पबाट क्षति भएका (भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरूमा रहेका) सम्पदाहरू पुनः निर्माण तथा जीर्णोद्धार	क. भगवान बुद्धको राजप्रसाद रहेको प्राचीन तिलौराकोटको उचित संरक्षणको लागि आवश्यक जग्गा	सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, पर्यटन प्रवर्द्धन र स्थानीय समुदायका लागि आर्थिक अवसरहरू सिर्जना गरेर	अत्याधिक पर्यटकीय गतिविधिले संवेदनशील स्थलहरूलाई क्षति पुऱ्याउने जोखिम छ । आधुनिक संरक्षण

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		गर्ने । सम्पदाहरूको संरक्षण गर्ने सम्पदा सुरक्षित एवम् व्यवस्थापन गर्ने ।	अभिग्रहण गर्ने । ख. भीमकुशेश्वर मन्दिर संरक्षण, कालिमाटी ग. दोर्जे छोलिङ संरक्षण कार्य, विगु ५ दोलखा	सहकार्य सिर्जना गर्दछ । यसले राष्ट्रिय पहिचान बढाउँछ, सम्पदा शिक्षालाई समर्थन गर्दछ, र स्थल मर्मतसम्भार र पर्यटन-सम्बन्धित सेवाहरू मार्फत रोजगारी प्रदान गर्दछ,	विधिहरू र परम्परागत अभ्यासहरू बीचको विरोधाभाष छ । सीमित स्थानीय सहभागिताले प्रभावकारी संरक्षण प्रयासहरूलाई थप चुनौती दिन सक्छ ।
३२५०१०११	पर्यटन विभाग	Hill station पूर्वाधार निर्माण GHT पदमार्ग निर्माण Cultural Trail पदमार्ग निर्माण Seven Province Seven Destinations Cultural, Historical स्थलहरूको पहिचान र पूर्वाधार निर्माण	Hill station पूर्वाधार निर्माण GHT पदमार्ग निर्माण Cultural Trail पदमार्ग निर्माण Seven Province Seven Destinations	आर्थिक विकासमा योगदान स्थानीय समुदायको सहभागीता रोजगारी सिर्जना	स्थानीय समुदायसँग सहकार्यमा जटिलता पूर्वाधार विकासमा जोड दिँदा सांस्कृतिक, ऐतिहासिक सम्पदाको मौलिक पक्ष ओझेलमा पर्न सक्ने ।
३२५०२१०२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	विश्वसम्पदा सूचीमा सूचिकृत सम्पदाहरूको संरक्षण गर्ने । विश्वसम्पदाका क्षेत्रलाई सुरक्षित एवम् व्यवस्थापन गर्ने ।	क. दार्चुला र डोल्पा जिल्लास्थित जनप्रतिनिधि, विद्यालय शिक्षकहरूलाई सम्पदा सम्बन्धी जनचेतना मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ख. प्रचिन स्मारक संरक्षण सहयोग समिति, प्राविधिक समिति र समन्वयात्मक कार्य सञ्चालन समितिको लागि बैठक भत्ता ग. विश्व सम्पदा सम्भावित क्षेत्र (Tentative site)को पहिचानका लागि थप अध्ययन गर्ने ।	विश्व मानचित्रमा नेपालको छवी सुधार एवम् विस्तार हुने । पर्यटकीय गतिविधि बढ्न गइ राजस्व वृद्धि हुने । स्थानीय उत्पादन र रोजगारीका अवसर बढ्ने ।	ऐतिहासिक सम्पदाको व्यवसायिकरण गर्दा मौलिक पहिचान संरक्षणमा खलल पुग्न सक्ने ।
३२५०३०११	राष्ट्रिय अभिलेखालय	एसिडबेस माइक्रोफिल्मको स्कानिङ, प्रासेसिङ तथा प्रतिलिपि उत्पादन गर्ने । सन्धी सम्झौताहरूको अभिलेखीकरण तथा डिजिटাইजेसन गर्ने । अभिलेखहरूको बैज्ञानिक संरक्षण, विस्तृत सूचीकरण, सम्पादन तथा	महत्वपूर्ण हस्तलिखित ग्रन्थहरूको पुनरुत्पादन/संरक्षण ऐतिहासिक फोटोग्राफ तथा नक्साहरू संकलन पोडकास्ट स्टुडियो निर्माण	ऐतिहासिक दस्तावेज र सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ । यसको तालमेल शैक्षिक संस्थाहरू, सरकारी निकायहरू र अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा निहित छ	भौतिक संरक्षण र डिजिटल रूपान्तरण बीच स्रोत विनियोजन सन्तुलनमा विरोधाभाष उत्पन्न हुन सक्छ । सीमित स्रोत र प्राविधिक क्षमताले व्यापक डिजिटलाइजेसन प्रयासहरूमा बाधा पुऱ्याउन सक्छ । डिजिटल पहुँचको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		प्रकाशन गर्ने। देशका विभिन्न भागमा छरिएर रहेका अभिलेखहरू संकलन गर्ने। शिलालेख एवम् ताम्रपत्रका उतारहरू लिप्यान्तर तथा भाषान्तरण गर्ने।		जसले अनुसन्धान, डिजिटलाइजेसन र सम्पदा संरक्षणलाई प्रवर्द्धन गर्दछ। यी साझेदारीहरूले अभिलेखको पहुँच बढाउँछन्, ऐतिहासिक जागरूकता बढाउँछन्, र राम्रोसँग संरक्षित अभिलेखहरू मार्फत नीति निर्माणलाई समर्थन गर्छन्।	अत्याधिक प्राथमिकताले कागजातहरूको मौलिक संरक्षण आवश्यकताहरूलाई बेवास्ता गर्न सक्छ। यो तनावले ऐतिहासिक सम्पत्तिहरूको अखण्डतामा सम्झौता नगरी पूर्ण रूपमा आधुनिकीकरण गर्ने अभिलेखीय क्षमतालाई चुनौती दिन्छ।
३२५००१०३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	विभिन्न जातजाती समुदायहरूमा रहेका अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको विवरण तयार गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने। संस्कृति सम्बद्ध नीति, ऐनहरूमा समायनुकूल संशोधनको प्रकृया अगाडि बढाउने। संग्रहालय अभिलेखिकरणको कार्य सञ्चालन निरन्तर। लोक संग्रहालय तथा प्रदर्शनी कक्षहरू निर्माण गर्ने। भौतिक र अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको राष्ट्रिय अभिलेख व्यवस्थित गरिने।	अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाहरू युनेस्को सम्पदा सूचीमा सूचिकरण गर्न Nomination Dossier तयारी शुरू गर्ने। अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदा सम्बन्धी राष्ट्रिय सूचिकरण प्रणाली सञ्चालन गर्ने। विभिन्न मुलुकबाट मूर्ति लगायतका सम्पदा नेपाल फिर्ता गर्ने।	नेपालमा सांस्कृतिक सम्पदा प्रवर्द्धन परियोजनाले नेपालको विविध सांस्कृतिक परम्पराहरूको संरक्षण र उत्सव मनाउन स्थानीय समुदाय, सरकारी निकायहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू र अन्तर्राष्ट्रिय दाताहरूको प्रयासलाई एकीकृत गरेर समन्वयात्मक लाभ सिर्जना गर्दछ। यसले पर्यटनलाई बढावा दिन्छ, स्थानीय अर्थतन्त्रलाई समर्थन गर्दछ, र चाडपर्वहरू, स्मारकहरूको पुनर्स्थापना, र शैक्षिक पहुँच मार्फत राष्ट्रिय पहिचानलाई प्रवर्द्धन गर्दछ।	आधुनिकीकरण र संरक्षण बीचको तनावले गर्दा विकास परियोजनाहरूले सम्पदा स्थल वा अभ्यासहरूलाई खतरामा पार्न सक्छन्। थप रूपमा, पर्यटकीय आकर्षणलाई प्राथमिकता दिनाले कहिलेकाहीँ सांस्कृतिक अभिव्यक्तिलाई व्यापारीकरण वा विकृत गर्न सक्छ, सम्भावित रूपमा सम्पदाको प्रामाणिकता र स्थानीय स्वामित्वलाई कमजोर बनाउँछ। विकास र समावेशीतासँग संरक्षणलाई सन्तुलनमा राख्नु एक प्रमुख चुनौती बनेको छ।
३२५००१०१	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	Chicago Convention का amendments हरू अनुमोदन गर्ने वायुसेवा कम्पनीहरूको व्यवस्थापकीय र सुरक्षा मापदण्ड बारे अनुगमन, निरीक्षण गरी सुधार गर्ने हवाई दुर्घटना जाँच सम्बन्धी तालिम/क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय	हवाई दुर्घटना जाँच कार्यका लागि ICAO सिफारीस बमोजिमका उपकरण खरिद गर्ने। नागरिक उड्डयन सम्बन्धी विद्यमान कानूनहरूको समसामयिक सुधार गर्ने।	हवाई दुर्घटना न्यूनीकरण भई पर्यटक आगमनमा वृद्धि हुने उड्डयन क्षेत्रमा नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय छवीमा सुधार हुने	हवाई र उड्डयन सुरक्षा क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति र पर्याप्त स्रोत व्यवधान हुन सक्छ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		विमानस्थलको सञ्चालन अवस्था र पूर्वाधार सुधार गर्ने			
३२५५१०११	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	विश्वरूपा मन्दिर संरक्षण कार्य दर्शनमार्ग स्तरोन्नती तथा सोभिनियर पसल निर्माण बज्रघर पुनःनिर्माण पञ्चदेवल मन्दिर तथा सत्तल पुनःनिर्माण कार्य बज्रघर निर्माण नेपाल वेदवेद्याश्रम मा.वि.को स्तरोन्नती	पञ्चदेवल मन्दिर तथा सत्तल पुनःनिर्माण कार्य बज्रघर पुनःनिर्माण नेपाल वेदवेद्याश्रम मा.वि.को स्तरोन्नती	पशुपतिनाथ मन्दिर वरपरको पूर्वाधार र सुविधाहरू बढाउने यो पहलले तीर्थयात्रीहरूको लागि शौचालय, आश्रय र मार्ग जस्ता सुविधाहरूमा सुधार हुने । पशुपति क्षेत्रको धार्मिक र सांस्कृतिक महत्त्वलाई पनि संरक्षण गर्दै गुहेश्वरी जस्ता वरपरका क्षेत्रहरूलाई एकीकृत तीर्थयात्रा सर्किटमा निर्माण गर्न सकेमा पर्यटन र स्थानीय अर्थतन्त्रलाई बढावा दिन्छ ।	स्थानीय बासिन्दाहरूको घर/जग्गा अधिग्रहण/भत्काउने बारेमा विरोधाभाषका कारण गुरुयोजनाको कार्यान्वयनमा जटिलता । । अपर्याप्त सरसफाई सुविधाहरू, फोहोर फाल्ने र २०१५ को भूकम्पमा क्षतिग्रस्त ऐतिहासिक स्मारकहरूको समयमै पुनःनिर्माण नहुनु । तीर्थयात्री आश्रयस्थलहरूको व्यवस्थापनमा विवाद र वित्तीय व्यवस्थापनको कुशलता अभावले परियोजनाको उद्देश्यलाई अझ कमजोर बनाएको ।
५०१२५१०४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल पूर्ण क्षमतामा सञ्चालनमा ल्याइने	पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल पूर्ण क्षमतामा सञ्चालनमा ल्याइने	आन्तरिक र बाह्य पर्यटन बढ्ने ।	निर्माण लागत बढ्दा वैदेशिक ऋणको भार बढ्न गइ जटिलता पैदा भएको । विमानस्थलको पूर्ण उपयोगितामा प्रविधिक विषय पनि विरोधाभाषपूर्ण रहेको ।
५०१२५१०५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा	चारकिल्ला निर्धारण, वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन लगायत पूर्व तयारीका चरण सम्पन्न गरी लगानी, निर्माण र सञ्चालनको उपयुक्त मोडालिटी तय गरिनेछ ।	जग्गाको चारकिल्ला निर्धारण पूर्वतयारीका कार्यहरू	हवाई सम्पर्क बढाएर आर्थिक वृद्धिलाई प्रोत्साहित गर्ने तथा पर्यटनलाई बढावा दिनेछ, रोजगारी सिर्जना गर्नेछ । अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारको लागि रणनीतिक प्रवेशद्वारको रूपमा काम गर्नेछ ।	यसको वातावरणीय र सामाजिक प्रभावका कारण यस परियोजनाले उल्लेखनीय विरोधको सामना गर्नु परेको छ । प्रस्तावित स्थल घना वन क्षेत्रमा अवस्थित छ, जसले गर्दा २४ लाखभन्दा बढी रूखहरू काटनुपर्ने भएको छ, जसले हात्ती र बाघ जस्ता लोपोन्मुख प्रजातिहरूको लागि खतरा सहित जैविक विविधताको क्षतिको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
					बारेमा चिन्ता बढाएको छ । थप रूपमा, वन फँडानीले वीरगञ्ज र कलैया जस्ता नजिकैका क्षेत्रहरूमा बाढीको जोखिम बढाउन सक्छ । २०२२ मा, नेपालको सर्वोच्च अदालतले वातावरणीय चिन्ता र व्यापक समीक्षाको आवश्यकतालाई उद्धृत गर्दै परियोजनालाई रोकेको थियो । यसको बावजुद, सरकारले क्षति न्यूनीकरण र वातावरणीय सुरक्षामा जोड दिँदै अगाडि बढ्ने प्रतिबद्धता व्यक्त
५०१२५१०९	सासेक- हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको स्तरोन्नतिका बाँकी कार्यहरू गर्ने ।	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको स्तरोन्नतिका बाँकी कार्यहरू गर्ने ।	पर्यटन, व्यापार र रेमिट्यान्सको लागि महत्त्वपूर्ण हवाई सम्पर्कलाई सहज बनाउँछ । आन्तरिक र अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकको सँख्या बढ्न गइ राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँछ । हालैका नवीकरणहरूले समानान्तर ट्याक्सीवेको निर्माण र एप्रोन क्षेत्रहरूको विस्तार सहित क्षमता र सेवाको गुणस्तर बढाउने रनवे क्षमता २०-२५% ले बढाउने अपेक्षा गरिएको छ ।	विमानस्थलको पूर्वाधार पुरानो छ, एकल धावनमार्ग र सीमित पार्किङ वेहरू छन्, जसले गर्दा भीडभाड र ढिलाइ हुन्छ । पिक आवरहरूमा, अपर्याप्त पार्किङ ठाउँको कारणले गर्दा बिमानहरूले प्रायः होल्डिङ बानीहरू अनुभव गर्छन्, र घरेलु एप्रोन बारम्बार भीडभाड हुन्छ । थप रूपमा, आधुनिक सुविधाहरू र उपकरणहरूको अभावले विमानस्थलको क्षमता सीमित छ, जसले गर्दा सञ्चालन अव्यवस्था र सुरक्षा चिन्ताहरू निम्त्याएको छ । यी सीमितताहरूले बढ्दो हवाई ट्रफिक मागहरू पूरा गर्न निरन्तर लगानी र आधुनिकीकरणको आवश्यकतालाई जोड दिन्छ ।
५०१२५१०९	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण	अन्तरप्रदेश हवाई आवद्धता विस्तार गर्न प्रदेश र स्थानीय तहसमेतको	हवाई पूर्वाधार निर्माण, सुविधा र सेवा प्रवाहमा निजी क्षेत्रको अधिकतम	जसले हवाई नेभिगेसन सेवाहरू र विमानस्थल सञ्चालनको निरीक्षण	नियामक र सेवा प्रदायक दुवैको रूपमा CAAN को दोहोरो भूमिकाले

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		सहलगानीमा आन्तरिक वायुसेवा सञ्चालन मोडालिटी तयार गरिनेछ । दुर्गम क्षेत्रमा हवाई सेवालाई पहुँच एबम् सहुलियतयुक्त बनाउन दुर्गम क्षेत्र हवाई सेवा कोष (Remote Area Air Service Fund) लाई क्रियाशील बनाईनेछ ।	सहभागितालाई प्रोत्साहन गरिनेछ । नयाँ विमानस्थलहरू निर्माण तथा विस्तार गर्दा रणनीतिक महत्व र व्यावसायिक सम्भाव्यताको आधारमा गरिनेछ ।	मार्फत सुरक्षित, कुशल, र वातावरणीय रूपमा दिगो नागरिक उड्डयन सुनिश्चित गर्दछ । यसले हवाई यातायात नियमन, सञ्चालन प्रमाणपत्र जारी गर्ने, सुरक्षा निरीक्षण गर्ने, र हवाई ट्राफिक नियन्त्रण र विमानस्थल सुविधाहरू व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ ।	चुनौतीहरू निम्त्याएको छ । जसमा सम्भावित स्वार्थको द्वन्द्व र नियामक प्रभावकारितामाथिको चिन्ता समावेश छ । अन्तर्राष्ट्रिय नागरिक उड्डयन सँगठन (ICAO) ले सुरक्षा र निरीक्षण बढाउन नेपाललाई यी कार्यहरू अलग गर्न सिफारिस गरेको छ । थप रूपमा, CAAN ले बढ्दो हवाई दुर्घटनाहरूको प्रतिकार्य र सुरक्षा मापदण्डहरू प्रभावकारी रूपमा लागू गर्ने क्षमताको बारेमा छानबिनको सामना गरेको छ । यी चुनौतीहरूको बावजुद, CAAN ले नेपालको उड्डयन सुरक्षा र पूर्वाधार सुधार गर्न काम जारी राखेको छ ।
३२५८१०११	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	सार्वजनिक निर्माण (गुम्बा/बिहार निर्माण) प्रदेशमा प्रादेशिक केन्द्रीय गुम्बा निर्माण प्राचीन, पुरातात्विक, एतिहासिक, धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्वका गुम्बा/बिहारहरूको संरक्षण कार्य गर्ने ।	सार्वजनिक निर्माण (गुम्बा/बिहार निर्माण) प्रदेशमा प्रादेशिक केन्द्रीय गुम्बा निर्माण	सांस्कृतिक संरक्षण, आध्यात्मिक शिक्षा र अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्य बीच गतिशील प्रदर्शन गर्दछ । शताब्दी पुरानो भिक्षु परम्पराहरूको संरक्षण गर्दै उहाँहरूको तिर्थयात्रामा सुखद अनुभवहरू बढाउने र सांस्कृतिक आदानप्रदानलाई प्रवर्द्धन गर्ने अपेक्षा ।	२०७२ को भूकम्पले धेरै गुम्बाहरूलाई उल्लेखनीय क्षति पुऱ्यायो, बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समितिले पुनर्निर्माणको लागि ८ अर्ब रुपैयाँको अनुरोध गरेको थियो, तर बजेटको अवरोध र सरकारी सहयोगमा ढिलाइको सामना गरिरहेको ।
३२५००१०५	सांस्कृतिक संस्थान	नृत्य कला र संस्कृतिको खोज जगेर्ना र प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य ।	नृत्य कला र संस्कृतिको खोज जगेर्ना र प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य ।	नृत्य कला र संस्कृतिको खोज जगेर्ना र प्रवर्द्धन मार्फत राष्ट्रिय एकताको प्रवर्द्धन	-
३२५०४०११	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार रजिष्ट्रारको कार्यालय	प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण गर्ने ।	प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण गर्ने ।	सिर्जनाशिलतामा प्रोत्साहन	सम्बन्धित सर्जकको सिर्जना अन्य व्यक्तिबाट प्रतिलिपि अधिकारको रुपमा दर्ता हुन सक्ने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३२५०२०१२	राष्ट्रिय संग्राहलय (छाउनी)	पुरातात्तिक महत्वका सम्पदाहरूको व्यवस्थित रुपमा संरक्षण गर्ने ।	पुरातात्तिक महत्वका सम्पदाहरूको व्यवस्थित रुपमा संरक्षण गर्ने ।	संस्कृतिको प्रवर्द्धन	-
३२५०२०१४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	ऐतिहासिक दरबारमा रहेका सम्पदाहरूको संरक्षण, पर्यटन आगमन संख्या बढाउने , राजस्वमा संकलन गर्ने	ऐतिहासिक दरबारमा रहेका सम्पदाहरूको संरक्षण, पर्यटन प्रवर्द्धन, राजस्वमा योगदान	आर्थिक गतिविधि चलायमान हुने	-
३२५०२०१५	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	राष्ट्रिय कलाहरूको खोज संरक्षण र विकास गर्ने ।	राष्ट्रिय कलाहरूको खोज संरक्षण र विकास गर्ने ।	आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुग्ने ।	-
३२५०२०१६	क्षेत्रीय संग्रहालयहरू	राष्ट्रिय वस्तुहरूको संकलन र प्रर्शदन गर्ने ।	राष्ट्रिय वस्तुहरूको संकलन र प्रर्शदन गर्ने ।	-	-
३२५०२०१७	संग्रहालयहरू (जातीय संग्रहालय समेत)	ऐतिहासिक मुद्रा र धातुको संरक्षण गर्ने	ऐतिहासिक मुद्रा र धातुको संरक्षण गर्ने	आर्थिक वृद्धिमा योगदान	
३२५०२०१८	ऐतिहासिक दरबारहरू	गोरखा दरबार, हनुमानढोका दरबार, नुवोकोट दरबार र ललितपुरको स्मारक संरक्षण र सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुने	गोरखा दरबार, हनुमानढोका दरबार, नुवोकोट दरबार र ललितपुरको स्मारक संरक्षण र सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुने	-	-
३२५०२०१९	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	भक्तपुर क्षेत्रको स्मारक संरक्षण भई पर्यटन सेवा प्रवर्द्धन भएको हुने ।	भक्तपुर क्षेत्रको स्मारक संरक्षण भई पर्यटन सेव प्रवर्द्धन भएको हुने ।	आर्थिक वृद्धिमा योगदान	
३२५२१०११	भाषा आयोग	विभिन्न भाषा तथा लिपिहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन भएको हुने ।	विभिन्न भाषा तथा लिपिहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन भएको हुने ।	संस्कृतिको प्रवर्द्धन भएको हुने	
३२५४१०११	बृहतर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	बृहतर जनकपुर क्षेत्रको सम्पदा विकास भईरहेको । रामायण सर्किट निर्माणको कार्य गर्ने	बृहतर जनकपुर क्षेत्रको सम्पदा विकास भईरहेको । रामायण सर्किट निर्माणको कार्य गर्ने	सांस्कृतिको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन	
३२५६१०१२	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	नेपाली साहित्यका लेख रचनाहरूको प्रकाशन र नेपाली भाषाको प्रवर्द्धन नियमित रुपमा हुने ।	नेपाली साहित्यका लेख रचनाहरूको प्रकाशन र नेपाली भाषाको प्रवर्द्धन नियमित रुपमा हुने ।	सिर्जनामा प्रोत्साहन	

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३२५६१०१३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	ललितकलाहरूको संरक्षण गर्ने ।	ललितकलाहरूको संरक्षण गर्ने ।	संस्कृतिको प्रवर्द्धन ।	
३२५६१०१४	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	नृत्य संगीत एवम् नाट्य विधासँग सम्बन्धित प्रशिक्षण एवम् प्रवर्द्धन ।	नृत्य संगीत एवम् नाट्य विधासँग सम्बन्धित प्रशिक्षण एवम् प्रवर्द्धन ।	संस्कृतिको प्रवर्द्धन	
५०१२५१०२	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धी आयोजना	Parellel Taxiway, Expansion of International Apron, लगायत निर्माण गर्ने ।	Parellel Taxiway, Expansion of International Apron, लगायत निर्माण गर्ने ।	पर्यटन आगमनमा वृद्धि भई आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुग्ने	
३२५०२०१३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	पुरातात्विक स्थलहरूको रसायन संरक्षण गर्ने ।	पुरातात्विक स्थलहरूको रसायन संरक्षण गर्ने ।	पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण	
३२५६१०११	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङका क्षेत्रमा उच्च स्तरको जनशक्ति तयार गर्ने ।	होटल तथा ट्राभल ट्रेकिङका क्षेत्रमा उच्च स्तरको जनशक्ति तयार गर्ने ।	रोजगारी सिर्जना भई आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुग्ने ।	

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

अर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	२८०८३	४८४६२	५४९१९	१३१४६४	७७७६४	७२००	४६५००
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२६२२१	४१४६०	३८१०४	१०५७८५	६८८१४	४२८५	३२६८६
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	२८४३४	६००८२	४२६८०	१३११९६	९५८६७	२८७९	३२४५०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

नेपालको पर्यटन क्षेत्रले विभिन्न चुनौतीहरूको सामना गरिरहेको छ, जसमध्ये प्राकृतिक प्रकोपहरू जस्तै भूकम्प र पहिरो, राजनीतिक/नीतिगत अस्थिरता र अपर्याप्त पूर्वाधार प्रमुख समस्या हुन् । साथै, पर्यटकीय क्षेत्रको मुख्य आकर्षण ट्रेकिङ र पर्वतारोहण भएकाले यो उद्योग बाह्य संकटहरू जस्तै स्वास्थ्य महामारीबाट अत्याधिक प्रभावित हुन्छ । वातावरणीय क्षति र सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणका मुद्दा पनि महत्वपूर्ण चिन्ता हुन् । अन्य अन्तर्राष्ट्रिय गन्तव्यहरूसँगको प्रतिस्पर्धा र मार्केटिङको कमीले पनि नेपालको पर्यटनको गति तत्र हुन सकेको छैन । सामयिक रुपमा नीति ,कानुन र प्रबन्धमा सुधार, दिगो पर्यटन अभ्यास र पूर्वाधारको विकासले यी समस्याहरूलाई समाधान गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ ।

परिच्छेद ७

सामाजिक क्षेत्र

७.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

१. पृष्ठभूमि

समाजलाई अग्रगमनतर्फ दिशानिर्देश गर्ने देशको सामाजिक आर्थिक रूपान्तरणको माध्यम शिक्षा हो। शिक्षाको प्रमुख उद्देश्य असल एवम् सीपयुक्त नागरिक उत्पादन गर्नु हो। प्रारम्भिक बाल विकासदेखि सबै तह र प्रकारका शिक्षालाई पहुँचयोग्य, समावेशी, गुणस्तरीय, समयसापेक्ष एवम् जीवनोपयोगी बनाई सक्षम तथा प्रतिस्पर्धी जनशक्तिमार्फत मुलुकको समग्र विकास शिक्षाको लक्ष्य हो। शिक्षाले मुलुकको आर्थिक समृद्धि, सामाजिक प्रगति र ज्ञानमा आधारित अर्थतन्त्र निर्माणका लागि आधारशीला प्रदान गर्दछ। जनशक्तिलाई आवश्यक ज्ञान, सिप, क्षमता र योग्यता प्रदान गर्दछ। शिक्षाले नवप्रवर्तन, रोजगार क्षमता र उत्पादकत्व बढाउँछ। समाजमा आउने गतिशिलतालाई सम्बोधन गर्ने गरी वैज्ञानिक संस्कृति, अनुसन्धान तथा विकासमार्फत शिक्षा प्रणालीलाई उत्थानशील र उपयोगी बनाउनु पर्नेछ। आजको युग विज्ञान तथा प्रविधिको युग हो। विज्ञान तथा प्रविधिका क्षेत्रमा भएका उल्लेखनीय उपलब्धिहरूको जनजीवनमा प्रयोगले देशलाई समृद्ध बनाउन सहयोग गर्दछ। नेपालको संविधान, राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६, अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ तथा नियमावली, २०७७, लगायतका मौजुदा ऐन कानून, सोह्रौँ योजना, दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्नका लागि विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (SESP), उच्च शिक्षामा उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम (NEHEP), प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम क्षेत्रको रणनीतिक सुधार योजना (TSSP), प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमका क्षेत्रमा (एनभिक्युएस, इन्स्योर र क्वालिटी) योजना तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा रहेका छन्। विद्यालय शिक्षालाई सान्दर्भिक, गुणस्तरीय र समतामूलक बनाउनका लागि विभिन्न प्रयासहरू हुँदै आएका छन्। प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमको क्षेत्रमा मध्यमस्तरीय जनशक्ति उत्पादन गर्न शिक्षालयको विस्तार, पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन, सीप परीक्षण तथा प्रमाणीकरण र अनुसन्धानका कार्यहरू हुँदै आएका छन्। त्यसैगरी उच्चस्तरीय जनशक्ति विकास गर्न विश्वविद्यालयहरूबाट विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रम र अध्ययन तथा अनुसन्धानका कार्यहरू भएका छन्। समग्ररूपमा उच्च शिक्षाको गुणस्तरीयता वृद्धि गर्न सुधारका कार्यहरू सञ्चालित छन्। शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शैक्षिक संस्थाको भौतिक, जनशक्ति व्यवस्थापन तथा जनशक्तिको क्षमता विकास, सूचना प्रविधि प्रयोगशाला, विज्ञान प्रयोगशाला, पुस्तकालय स्थापना र सञ्चालन लगायत विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमहरू संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारबाट सञ्चालन हुदै आएका छन्। विज्ञान तथा प्रविधिका क्षेत्रमा राष्ट्रिय विज्ञान प्रविधि तथा नवप्रवर्तन नीति २०७६ को मार्गदर्शनका आधारमा मुलुकको विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रमा अनुसन्धानमूलक कार्यहरू, वैज्ञानिक पेशागत समाज तथा उद्योगबीच सहकार्य तथा साझेदारी, नवप्रवर्तन तथा उद्यमशीलता विकासको लागि इन्क्युबेसन सेन्टर, आकाशीय पिण्डहरूको अनुसन्धान, उदीयमान प्रविधिको प्रयोग गरी गुणस्तरमा सुधार तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यहरू सम्पादन हुँदै आएका छन्।

२. प्रमुख कार्य क्षेत्र

यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र मूलतः शिक्षा तथा सिप विकास र विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रसँग सम्बन्धित छ। नेपाल सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०७४ अनुसार मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र निम्नानुसार रहेका छन् :

- शिक्षा, केन्द्रीय विश्वविद्यालय र केन्द्रीय पुस्तकालयसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड
- विदेशी विश्वविद्यालयसँगको सम्बन्धन, समकक्षता निर्धारण, प्रत्यायन, समन्वय तथा नियमन
- मानव संसाधन आवश्यकता प्रक्षेपण
- विद्यालय तहको शिक्षकको सेवा, सर्त, योग्यता एवम् समकक्षताको नीति र मापदण्ड निर्धारण
- प्राविधिक शिक्षा र व्यावसायिक तालिमको राष्ट्रिय नीति, पाठ्यक्रम प्रारूप, योग्यता निर्धारण र सिप परीक्षणको मापदण्ड निर्धारण
- शिक्षक तालिमसम्बन्धी नीति, मापदण्ड र स्तरीकरण
- कूटनीतिक नियोगबाट सम्बन्धन लिई सञ्चालन हुने शैक्षिक संस्थाको स्वीकृति
- प्रदेश तथा स्थानीय तहको शैक्षिक विषयमा समन्वय, शैक्षिक अध्ययन अनुसन्धानसम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड निर्धारण
- शैक्षिक गुणस्तर मानक निर्धारण, मापन तथा नियमन

- विज्ञान प्रविधिसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड निर्धारण
- वैज्ञानिक, अन्तरिक्ष विज्ञान र खगोल विज्ञानसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान
- विज्ञान र प्रविधिको खोज, अनुसन्धान, आविष्कार, प्रवर्द्धन र विकास
- पारमाणविक प्रविधि, रेडियोधर्मी पदार्थको गुणस्तर तथा उपयोग सम्बन्धी तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, व्यवस्थापन र नियमन
- जैविक तथा पारमाणविक प्रविधिको उपयोग र प्रवर्द्धन
- ओजोन अध्ययन सौर्य विकीरण मापन तथा सूचना प्रवाह
- वैज्ञानिक उपकरण क्यालिब्रेशन तथा प्रमाणीकरण
- रासायनिक पदार्थको उपयोग तथा प्रवर्द्धन नियन्त्रण र नियमन
- पारमाणविक पदार्थ, बेवारिसे स्रोतहरूको खोज तथा पुनर्लाभ र व्यवस्थापन; आणविक उर्जा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन
- नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान, राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशाला
- प्लानेटोरियम वेधशाला र विज्ञान सङ्ग्रहालय
- मन्त्रालयसम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासँग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय
- मन्त्रालयसम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान प्राधिकरण, समिति, प्रतिष्ठान, कम्पनी आदिको सञ्चालन र नियमन।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

शिक्षा तथा सिप विकासका लागि आवश्यक पर्ने सुरक्षित भौतिक पूर्वाधार तथा नवीनतम् प्रविधिको व्यवस्था गर्नु; गुणस्तरीय, आचरणयुक्त, व्यावहारिक तथा जीवनोपयोगी सिपयुक्त दक्ष जनशक्तिको उत्पादन तथा आपूर्ति गर्नु; उच्च शिक्षालाई श्रम बजारसँग जोड्नु; प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमको पहुँच र गुणस्तरमा सुधार गर्नु; युवा जनशक्तिलाई स्वरोजगार व्यवसायमा संलग्न गराउनु; दक्ष जनशक्तिलाई देशभित्रै टिकाउनु; अनुसन्धान, प्रविधि र नवप्रवर्तनमा आधारित मानव पुँजी निर्माण गर्नु; गुणस्तरीय शिक्षा र सिप विकासका सबै क्रियाकलापमा सबै लिङ्ग, वर्ग, क्षेत्र र समुदायका नागरिकहरूको अवसर सुनिश्चित गर्नु; विश्वविद्यालय र प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् लगायतका संस्थाहरूको पुनर्संरचना गर्नु; विद्यालय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्दै सिकाइ उपलब्धिको अभिवृद्धि गर्नु; सबैलाई साक्षर बनाउनु; तहगत तथा क्षेत्रगत समन्वय र नियमनलाई प्रभावकारी बनाउनु; सबै तहबीच समन्वय, सहकार्य, क्षमता विकास र लगानी अभिवृद्धि गर्नु; सङ्घीय शासन व्यवस्था अनुकूल प्रतिष्ठानहरू, विश्वविद्यालयहरू र प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् लगायतका संस्थाहरूको पुनर्संरचना गर्नु, सबै तहका सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित शिक्षा क्षेत्रसँग सम्बन्धित सेवा प्रदायकहरूकोसेवालाई गुणस्तरीय र विश्वसनीय बनाउनसंस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु; जनशक्ति विकासमा हुने व्यक्तिगत खर्च अधिक हुनु र जनशक्ति विकाससँग सम्बन्धित प्रणालीलाई सबै प्रकारका जोखिम तथा विपद्बाट उत्थानशील बनाउनु शिक्षा र सिप विकास क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन्। त्यसैगरी, विज्ञान तथा प्रविधिका क्षेत्रमा अनुसन्धान र विकासलाई एकीकृत र रणनीतिक दृष्टिकोणका साथ अगाडि बढाउनु; सार्वजनिक सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा प्राविधिक परीक्षण तथा वैज्ञानिक तथ्य विश्लेषण गर्नु; विश्वविद्यालय तथा वैज्ञानिक अनुसन्धानमा सरिक संस्थाहरूलाई विश्वव्यापी अनुसन्धान तथा शैक्षिक सञ्जालको पहुँच स्थापित गर्नु; वैज्ञानिक अनुसन्धान परिणाममुखी बनाउनु, प्रविधि विकासलाई उद्यमशीलता र उद्यमशीलतालाई उत्पादनसँग जोड्नु, प्राज्ञिक तथा औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूबीच सहकार्य तथा साझेदारीमा अनुसन्धान तथा प्रविधि हस्तान्तरणको विकास गर्नु; वैज्ञानिक अनुसन्धानमा संलग्न सार्वजनिक निकायहरूको समयसापेक्ष पुनः संरचना तथा संस्थागत सबलीकरण गर्नु र परम्परागत प्रविधिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन्।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौं योजनाको कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको कार्ययोजना बमोजिम शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रबमोजिमका शिक्षा तथा सिप विकास र विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रमा आगामी तीन वर्ष विभिन्न कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिने छन्। विद्यालय शिक्षादेखि उच्च शिक्षासम्म नियमित सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूका अलावा STEM EDUCATION कार्यान्वयन (विज्ञान, प्रविधि, इन्जिनियरिङ र गणित); स्थानीय तहको साझेदारीमा आवश्यकताका आधारमा प्राविधिक धार विस्तार, समसामयिक तथा सान्दर्भिक विषयवस्तु

(सुशासन, नैतिकता, योग, ध्यान, जलवायु परिवर्तन) समावेश गर्दै विद्यालय तहको पाठ्यक्रम परिमार्जन; अनुसन्धानमा आधारित हुने गरी उच्चशिक्षाको पाठ्यक्रममा सुधार; तीनै तहको शिक्षा प्रणालीमा एकरूपता कायम गर्दै अन्तरआबद्धता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न शिक्षाका लागि छाता कानुन तर्जुमा; सबै विद्यालयमा इन्टरनेटको पहुँच सुनिश्चित; स्थानीय उत्पादनमा आधारित विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रम सञ्चालन; विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति कार्यक्रम सञ्चालन विश्वविद्यालयहरूमा इन्कुबेसन सेन्टर स्थापना तथा सञ्चालन; श्रम बजारको माग अनुसार प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमका पाठ्यक्रम परिमार्जन;स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा विद्यालयको पूर्वाधार विकास; नेपाल सरकार र दातृ निकायको स्रोत परिचालनमार्फत जाजरकोट र बझाङ भूकम्पबाट क्षति भएका विद्यालयको पुनर्निर्माण; राष्ट्रिय सिप विकास महाअभियान सञ्चालन; प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्को पुनर्संरचना;उच्च शिक्षामा एकीकृत शैक्षिक क्यालेण्डरको कार्यान्वयन; औद्योगिक प्रशिक्षार्थी (Apprenticeship) तालिम सञ्चालन र सिप रूपान्तरणका लागि युवालक्षित रोजगार उन्मुख प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम सञ्चालन लगायतका कार्यहरू गरिनेछन् । त्यसैगरी, विज्ञान तथा प्रविधितर्फ कृषि, उद्योग एवम् सेवा क्षेत्रसँग सम्बन्धित अध्ययन, अनुसन्धान तथा विकासमा सार्वजनिक-निजी-साझेदारी अवलम्बन, अपराध अनुसन्धान तथा न्याय सम्पादनमा उच्चस्तरीय सेवा प्रदान तथा नयाँ विधाका सेवाहरू, प्लानेटेरियम, Space Theatre को स्थापना, नगरकोटको राष्ट्रिय बेधशालाको स्तरोन्नति र विज्ञान कुटनीतिमार्फत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थासँग सम्झौता तथा समझदारी जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछन् ।

रूपान्तरणकारी रणनीति

शिक्षा र सीप विकास

- नीतिगत र संस्थागत सुधारलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने । (५.४/१४)
- भौतिक तथा अन्य शैक्षिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने । (५.४/१५)
- सबै तहको शिक्षाको पाठ्यक्रम र शैक्षिक कार्यक्रम समसामयिक र व्यावहारिक बनाउने । (५.४/१६)
- शैक्षिक प्रणालीको सुदृढीकरण गरी कार्यान्वयन गर्ने । (५.४/१७)
- राष्ट्रिय जनशक्ति विकास योजना तर्जुमा गर्ने । (५.४/१८)
- शिक्षा र सिपलाई उत्पादन र बजारसँग जोड्ने । (५.४/१९)
- गुणस्तरीय र समावेशी शिक्षाका लागि लगानी विस्तार गर्ने । (५.४/२०)
- शैक्षिक सुशासन सुनिश्चित गर्ने । (५.४/२१)
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउने । (४.४/३)

विज्ञान तथा प्रविधि

- अध्ययन अनुसन्धान र विकासमा जोड दिने । (३.४/११)
- नीतिगत र संस्थागत सुधार गर्ने । (५.४/२२)
- वैज्ञानिक अनुसन्धान, प्रविधि विकास, बौद्धिक सम्पत्ति सिर्जना तथा नवप्रवर्तनलाई जोड दिने । (५.४/२३)
- विशेष सहूलियत प्रदान गर्ने । (५.४/२४)
- प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । (५.४/२५)

प्रमुख कार्यक्रम

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयसँग सम्बन्धित शिक्षा र सिप विकास र विज्ञान तथा प्रविधिसँग सम्बन्धित क्षेत्रमा सोही योजनाको कार्यान्वयन कार्ययोजनामा उल्लेख भएबमोजिम निम्न प्रमुख कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिने छ ।

शिक्षा र सिप विकास

- बजारको माग अनुसार सिपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्न शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि (५.५/२१)
- मानव स्रोतको आवश्यकता प्रक्षेपण र दक्ष जनशक्ति उत्पादन (५.५/२२)

- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा (५.५/२३)
- विद्यालय शिक्षा सुधार (५.५/२४)
- कक्षा १० पछिको दुई महिने जीवनोपयोगी शिक्षा सञ्चालन (५.५/२५)
- उच्च शिक्षा सुधार (५.५/२६)
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम (५.५/२७)
- शैक्षिक संस्थाको भौतिक पूर्वाधार सुधार (५.५/२८)
- राष्ट्रिय सिप विकास कार्यक्रम (५.५/२९)
- विश्वविद्यालय पुनर्संरचना कार्यक्रम (५.५/३१)
- अपाङ्गता भएका विद्यार्थी सहयोग कार्यक्रम (५.५/३२)
- विश्वविद्यालय अनुदान आयोगको संरचनागत रूपान्तरण
- राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डको संस्थागत सुधार
- विद्यार्थी उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षण तथा शैक्षिक संस्थाको व्यवस्थापन परीक्षण सञ्चालन
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्को संस्थागत सुधार

विज्ञान तथा प्रविधि

- अध्ययन, अनुसन्धान तथा क्षमता विकास कार्यक्रम
- नीतिगत तथा संस्थागत सुधार (५.५/३४)
- अनुसन्धान तथा प्रविधि विकासमा सहकार्य कार्यक्रम (५.५/३५)
- नवीनतम प्रविधि अनुसन्धान तथा उपयोग कार्यक्रम (५.५/३६)
- सुशासन प्रवर्द्धन गर्न प्रविधिको उच्चतम प्रयोग कार्यक्रम (५.५/३७)
- नेपालका रैथाने वस्तु र प्रविधिको विकास र संरक्षण कार्यक्रम (५.५/३८)

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकास लक्ष्य नं. ४ मा समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने र सबैका लागि जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसरहरू प्रवर्द्धन गर्ने शिक्षा सम्बन्धी लक्ष्य रहेको छ । उक्त लक्ष्य अन्तर्गत ९ वटा परिमाणात्मक लक्ष्यहरू समेत रहेका छन् । उक्त लक्ष्य तथा परिमाणात्मक लक्ष्यहरूमा भर्ना दर, पठन तथा गणितीय सक्षमताको स्तर, गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, गुणस्तरीय प्राविधिक, व्यावसायिक र विश्वविद्यालयसम्मको शिक्षामा सबैको पहुँच, सिपयुक्त प्राविधिक जनशक्तिको सङ्ख्या वृद्धि, शिक्षामा लैङ्गिक असमानताको अन्त्य, अनुकूल शैक्षिक संरचना/सुविधाको निर्माण जस्ता लक्ष्यहरू तोकिएका छन् । मन्त्रालय र अन्तर्गत रहेका शिक्षासम्बद्ध निकायबाट कार्यान्वयन हुने कार्यक्रमहरू यिनै लक्ष्यहरू हासिल गर्नेतर्फ लक्षित गरिएका छन् । त्यसैगरी, यस मन्त्रालयको विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्र दिगो विकास लक्ष्य ९ उद्योग, नवप्रवर्तन र पूर्वाधारसँग सम्बन्धित छ । विज्ञान तथा प्रविधिका क्षेत्रमा कार्यान्वयन गरिने कार्यक्रमहरूले नवीनतम् प्रविधिहरूको विकास तथा अनुकूलन गरी कृषि, उद्योग, शिक्षाजस्ता अन्य क्षेत्रहरूको विकासमा प्रत्यक्ष सहयोग पुर्याउछन् ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्ना हुने बालबालिका	प्रतिशत	७६.९	७६.९	८५	९०	९५
२	उच्च शिक्षामा कुल भर्ना दर	प्रतिशत	१९.३१	२२	२३	२३	२४
३	उच्च शिक्षामा प्राविधिक विषयको अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको हिस्सा	प्रतिशत	१९.७२	२२	२४	२६	२८
४	वार्षिक सिप परीक्षण र प्रमाणीकरण	सङ्ख्या (हजारमा)	६५१	६७९	७०९	७४४	७८२
५	आधारभूत तह कक्षा १-८ पुरा गर्ने दर (उपयुक्त उमेर समूहको तुलनामा)	प्रतिशत	७७.१	८२	८५	९०	९५
६	माध्यमिक तहको कक्षा १२ सम्म पुग्ने दर (उपयुक्त उमेर समूहको तुलनामा)	प्रतिशत	३७.२	३९.३	४२	४७	५१
७	कक्षा १० को सार्वजनिक परीक्षामा विद्यार्थी उत्तीर्ण अनुपात (नियमित र पुरकसमेत)	प्रतिशत	७६	७८	८०	८२	८४
८	शिक्षण सिकाइमा इन्टरनेटको पहुँच भएका शैक्षिक संस्था	प्रतिशत	३५.५	४८	६०	७५	९०
९	WASH सुविधा भएका विद्यालय अनुपात	प्रतिशत	७०.१	७४	७८	८२	८६
१०	कार्यस्थलमा आधारित तालिम (Apprenticeship) प्राप्त सङ्ख्या	सङ्ख्या	१८०७	४५२६	७५००	९३००	१२२००
११	अनुसन्धान तथा प्रविधि विकासमा कुल ग्राहस्थ उत्पादनको प्रतिशतमा राष्ट्रिय लगानी	प्रतिशत	०.३	०.३	०.६	०.७	०.८
१२	वैज्ञानिक अनुसन्धान जर्नल प्रकाशन	सङ्ख्या	४५०	४९०	५००	५२०	५३५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३५००००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	शिक्षा र सिप विकास		-	६१९२	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको कार्यान्वयन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन प्रारम्भ गरिएको । विद्यालय तहको मूल्याङ्कन प्रणालीमा सुधारका लागि कार्ययोजना तय गरी कार्यान्वयन प्रारम्भ गरिएको । शिक्षक दरबन्दीको अभाव पूर्ति र शिक्षक दरबन्दी पुनरावलोकन गर्न कार्यदल गठन भई प्रतिवेदन प्राप्त भएको । विदेशी विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त शैक्षिक संस्थाहरूबाट सञ्चालित उच्च शिक्षाका कार्यक्रमहरू व्यवस्थित गर्ने कार्ययोजना निर्माण । विश्वविद्यालयहरूको व्यवस्थापन, गुणस्तर र भौतिक सुधारका लागि मन्त्रालय, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग र सम्पूर्ण विश्वविद्यालयसँग छलफल गरी सुधारको कार्य सुरु गरिएको ।
३५००१०१३	शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ	शिक्षा तथा सिप विकास		-	८७७७.२७	नियुक्ति, सरुवा, बढुवाजस्ता शिक्षक व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्य । शैक्षिक कार्यक्रमका लागि स्थानीय तहलाई समन्वय र अभिमुखीकरण सञ्चालन । कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजीकरण र प्रगति प्रतिवेदन तयारी र संप्रेषण । नवनियुक्त शिक्षकलाई सेवा प्रवेश तालिम सञ्चालन । द्वन्द्व पीडित तथा सहिदका छोराछोरीका लागि छात्रवृत्ति वितरण ।
३५००००१२	पुस्तकालयहरू (नेपाल राष्ट्रिय, केशर र डिल्लीरमण पुस्तकालय)	शिक्षा तथा सिप विकास		-	२२७.९४	सरोकारवालाहरूलाई आइएसएसएन नम्बर प्रदान । विहान ८ बजेदेखि पुस्तकालय सेवा सञ्चालन । सार्वजनिक बिदाका दिन तथा शनिबार ११ बजेदेखि ३ बजेसम्म पुस्तकालय सेवा प्रदान । आइतबारदेखि बिहीबारसम्म विहान ९ बजेदेखि साँझ ६ बजेसम्म पुस्तकालय समय विस्तार । पठन संस्कृति विकास सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन । विद्युतीय पुस्तकालयको विकास, पुस्तकालयको डाटावेश अद्यावधिक, पुराना र महत्वपूर्ण पुस्तक छनोट गरी डिजिटाइज गरिएको ।
३५०००१०२	सबैका लागि शिक्षा शिशु विकास कार्यक्रम	शिक्षा र सीप विकास		-	२१७	सङ्घीय शिक्षा समूहको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन, शिक्षा समूहको सिमुलेसन । स्थानीय शिक्षा योजना र बजेट तर्जुमामा IEMIS को प्रयोगका सम्बन्धमा स्थानीय शिक्षा अधिकृतको क्षमता विकास तालिम । आधारभूत तहको संश्लेषित पाठ्यक्रम अनुसार सिकारुको मूल्याङ्कनको लागि परीक्षण साधनको विकास र प्रबोधिकरण ।
३५०२१०१२	शिक्षक सेवा आयोग	शिक्षा तथा सिप विकास		-	१९७९	माध्यमिक तृतीय श्रेणीमा ४३५ जना, निम्न माध्यमिक तह तृतीय श्रेणीमा ७८७ जना र प्राथमिक तह तृतीय श्रेणीमा ५२८४ जना उमेदवार नियुक्तिका लागि सिफारिस । प्राथमिक, निम्न माध्यमिक र माध्यमिक तहमा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाबाट ६६१ जनाको बहुवा नियुक्तिका लागि

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						सिफारिस । अध्यापन अनुमति पत्रका लागि परीक्षा सञ्चालन एवम् नतिजा प्रकाशन । माध्यमिक, निम्नमाध्यमिक तह र प्राथमिक तहका लागि करारसूची प्रकाशन । चालु आवका लागि माध्यमिक तह तृतीय श्रेणीको विज्ञापन (३६८ पदका लागि)बमोजिम लिखित परीक्षा (समान्य) सम्पन्न । निम्न माध्यमिक तह तृतीय श्रेणी(७८७ पद) का लागि विज्ञापन प्रकाशन ।
३५००१०११	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	शिक्षा तथा सिप विकास		-	८४७३.०४	साक्षर नेपाल वर्ष सञ्चालन कार्यक्रम तथा अन्तराष्ट्रिय साक्षरता दिवस समारोह व्यवस्थापन । शैक्षिक रेडियो कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण । नवसाक्षरका लागि डिजिटल नमुना सामग्री विकास । बेरुजु फछोटका लागि विद्यालय निर्माण कार्यको कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन तयारी । शिक्षक शिक्षा सामग्री विकास । कार्यालय सञ्चालनका लागि सामग्री व्यवस्थापन ।
३५००३०११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	शिक्षा तथा सिप विकास		-	४०४	कार्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन ।
३५००४०१२	सेवा निवृत्त शिक्षक सुविधा	शिक्षा तथा सिप विकास		-	६१०००	२४६६ जना शिक्षकहरूको निवृत्तभरण र १८७ जना शिक्षकको उपदान सुविधा निर्धारण ।
३५००४०११	राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक)	शिक्षा तथा सिप विकास		-	४७८	२४६६ जना शिक्षकहरूको निवृत्तभरण र १८७ जना शिक्षकको उपदान सुविधा निर्धारण । ७३२ स्थानीय तहको तलबी प्रतिवेदन पारित । १०००० जना शिक्षकहरूको अभिलेख डिजिटलाईज ।
३५०२१०१३	युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	शिक्षा र सिप विकास		-	१९२	सांस्कृतिक सम्पदा भौतिक/अभौतिक संरक्षण एवम् संस्वर्द्धनमा युवा अभियान कार्यक्रम सम्पन्न । विद्यालयमा दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तिमा भए गरेका क्रियाकलापको लेखाजोखासम्बन्धी कार्यक्रम सम्पन्न । युनेस्कोका अवधारणा तथा नवप्रवर्तनको प्रचारप्रसार तथा सोसम्बन्धी क्रियाकलाप सञ्चालन ४ जिल्ला (भोजपुर, कालिकोट, गुल्मी र वारा) मा सम्पन्न ।
३५०४१०११	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्	शिक्षा र सिप विकास		-	१५९५९.२	प्रिडिप्लोमा तथा डिप्लोमा/प्रमाणपत्र तह र छोटो अवधिको सहित १५ वटा पाठ्यक्रम निर्माण तथा परिमार्जन । श्रमको बजारको मागको आधारमा छोटो अवधि (१४० देखि ३९० घण्टा) को सीपमूलक तालिम ५४८० जना र औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालिम २२२० जना गरी जम्मा ७७०० जनालाई तालिम सञ्चालन । दलित, मुसलमान, विपन्न, सिमान्तकृत समुदाय तथा प्राविधिक शिक्षाको पहुँच नपुगेका स्थानीय तहका युवाहरूका डिप्लोमा तथा प्रमाणपत्र तह र प्रिडिप्लोमा तहमा प्रशिक्षणका लागि ४८० जनालाई विशेष छात्रवृत्ति प्रदान । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका तथा स्वदेशमै रहेका युवा युवतीहरूलाई मागको आधारमा १००१० जनाको सीप परीक्षण तथा प्रमाणिकरण । प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा एवम् तालिमको क्षेत्रमा कार्यरत ११५९ जना प्रशिक्षक, कर्मचारी तथा व्यवस्थापकहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम सम्पन्न ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३५०३१०११	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड	शिक्षा र सिप विकास		-	३३४०	कक्षा ८ को परीक्षाका सम्बन्धमा सम्बन्धमा ३०७ पालिकाका २०७ शिक्षा प्रमुख र अंग्रेजी विषयका ३१६, गणित विषयका ३०८ र विज्ञान विषयका ३१२ गरी कुल ११४३ जनालाई प्रशिक्षण/ अभिमुखीकरण। २०५६ देखि २०७३ सम्मको विधार्थी अभिलेख डिजिटाइज। केन्द्रीय कार्यालय, प.नि.का. १०, १२ वटा प्रदेश तथा साखा कार्यालयको website निर्माण। ७ वटा प्रदेशमा OJT अभिमुखीकरण। ३८०० विद्यालयको GIS Mapping।
३५००२०११	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	शिक्षा र सिप विकास		-	६७५	निजी प्रकाशकद्वारा विकसित विद्यालय तहका थप पाठ्यसामग्री मूल्याङ्कन गरी स्वीकृति। विदेशी बोर्डबाट अध्ययन गरेका कक्षा १० र १२ को मान्यता तथा समकक्षता निर्धारण।
३५०२१०१४	चिकित्सा शिक्षा आयोग	शिक्षा र सिप विकास		-	५११२९	सार्वजनिक शिक्षण संस्थामा चिकित्सा शिक्षा स्नातक, स्नातकोत्तर र DM/MCh तहमा तहमा निःशुल्क अध्ययनरत विद्यार्थीका लागि अनुदान रकम निकासा गरी अध्ययन अध्यापनमा सहजता ल्याइएको। भर्ना वर्ष २०८१।८२ का लागि शिक्षण संस्थागत, तहगत र विषयगत सिट संख्या निर्धारण गरिएको (स्नातक तहको लागि कूल ८०७० सिट, स्नातकोत्तर तहको लागि कूल २०६६ सिट र DM/MCh तहको लागि कूल ११६ सिट) निर्धारण भएको। भर्ना वर्ष २०८१।८२ का लागि चिकित्सा शिक्षाको विभिन्न तह र विधामा अध्ययनका लागि एकीकृत प्रवेश परीक्षा सम्पन्न भएको।
३५०२११०२	उच्च शिक्षामा उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	शिक्षा र सिप विकास		२०७८/७९ – २०८२/८३	६० Million Dollar	२० वटा बजारमुखी शैक्षिक कार्यक्रम विकास तथा विस्तार। उद्यमशीलता विकास तथा कार्यान्वयनका लागि २१ वटा परियोजनाका लागि बीउ पूंजी प्रदान। ७६० जना प्राध्यापकहरूलाई क्षमता विकास तालिम प्रदान। ४१ सहकार्यात्मक अनुसन्धान परियोजना सम्पन्न। लक्षित वर्गको पहुँच वृद्धिका लागि १२१८४ जनालाई छात्रवृत्ति प्रदान। ११५ उच्च शिक्षाका शैक्षिक संस्थाहरूलाई गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन प्रमाण पत्र प्रदान भएको।
३५०६१०११	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा- प्रतिष्ठान्	विज्ञान तथा प्रविधि		-	४९५९	६ वटा प्रदेशमा विशिष्टीकृत अनुसन्धान केन्द्र स्थापना। विभिन्न निकाय र नागरिकहरूबाट अनुरोध भएका १००० वटा नमनाहरूको परीक्षण। विकीरणजन्य जोखिम स्वास्थ्य संस्थाहरूमा जडित १८०० वटा डोजीमेट्रीको परीक्षण र अनुगमन र यससम्बन्धी सेवा विस्तार। मुनाल स्याटलाईट निर्माण सम्पन्न भई भारतको ISRO संस्थासँग प्रक्षेपण सम्झौता भएको। फोहोरमैला व्यवस्थापन व्यवस्थापन कार्यक्रम अन्तर्गत बञ्चरेडाँडा र सिसडोल ल्याण्डफिल साइटको लिचेटको बायोचारको प्रयोग गरेर उपचार गर्ने सम्बन्धी अध्ययन भइरहेको।
३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना – (केन्द्र स्तर)	शिक्षा र सिप विकास		-	९९६६	IEMIS मा System update गरी Equity Index लगायतका सूचकहरू अद्यावधिक। DLI सम्बद्ध कार्यक्रमहरूको रिपोर्ट तयार गरी सोको IVA गरि सोधभर्ना प्राप्त। शिक्षक तालिमका

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र					लागि प्रशिक्षक प्रशिक्षण सञ्चालन । सबै किसिमका छात्रवृत्ति वितरण । शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक राष्ट्रिय मापदण्ड, निर्देशिका, संहिता आदि विकास तथा अभिमुखीकरण र कार्यान्वयन । अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन ।
३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना- (केन्द्रस्तर) पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	शिक्षा र सिप विकास		-	८७९.१३	कक्षा ९ र १० का ऐच्छिक विषयका पाठ्यपुस्तक (कक्षा ९ ऐच्छिक कम्प्युटर विज्ञान, कक्षा ९ ऐच्छिक अर्थशास्त्र, कक्षा ९ ऐच्छिक गणित , कक्षा ९ इतिहास पुराण, कक्षा १० आयुर्वेद, कक्षा १० योग र कक्षा १० नीतिशास्त्र लगायत) विकास । कक्षा ४ देखि १२ सम्मको सामाजिक अध्ययन विषयकाे पाठ्यक्रम परिमार्जन । कक्षा ९-१२ का विभिन्न विषयका पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन भएको । प्राविधिक धारका विभिन्न विषयका सिकाइ स्रोत सामग्रीको विकास गरिएको । प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषयको विद्यार्थी मूल्यांकन मापदण्ड विकास भएको ।
३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (केन्द्रस्तर) शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	शिक्षा र सिप विकास		-	७०६	ERO बाट वार्षिक रुपमा सञ्चालित NASA तथा PA अध्ययनका प्राप्ति एवम् सिफारिस सारांश र सिफारिस कार्यान्वयनका ठोस सुझाव समेत समेटिएको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी माननीय शिक्षा मन्त्रीज्यूसमक्ष हस्तान्तरण । सिकाइ आपूर्ण तथा द्रुत सिकाइ योजना (ReAL) कार्यान्वयनको निदानात्मक परीक्षण मार्गदर्शन तथा साधन अद्यावधिकरण गरी वेबसाइटमा अपलोड । इलाम, जुम्ला, जाजरकोट, डोटी, बैतडी गरी ५ जिल्लाका ४४ वटा स्थानीय तहका तोकिएका सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयमा कार्यसम्पादन परीक्षण सम्बन्धी कार्य सम्पादन । कक्षा ८ को विद्यार्थी उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षण (NASA) सञ्चालनको लागि पूर्वपरीक्षणको तथ्याङ्क विश्लेषण कार्य सम्पन्न । ७ ओटै शिक्षा विकास निर्देशनालयको कार्यसम्पादन परीक्षणको मार्गदर्शन र साधनको विकास भइ कार्यसम्पादन परीक्षण ।
३५००००११	राष्ट्रिय विधी विज्ञान प्रायोगशाला	विज्ञान तथा प्रविधि		-	१९१३	GCMS उपकरणबाट केश परीक्षण गरी राय प्रतिवेदन दिइएको । ISO १७०२५ तालिम सञ्चालन ।
३५०२१०११	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	शिक्षा र सिप विकास		-	१९१६४७	१४ विश्वविद्याललाई पुँजीगत तथा सञ्चालन अनुदान दिई शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन । करिब ५०० सामुदायिक क्याम्पसहरूलाई नियमित तथा भौतिक अनुदान प्रदान । विपन्न, दलित, मुक्त कमलरी, शहीद परिवार तथा द्वन्दपिडित, मुस्लिम महिला, अपाङ्गगता भएका स्नातक तथा स्नातकोत्तर तहका विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति वितरण । विश्वविद्यालय तथा सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसका शिक्षक तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय समसामयिक समस्याबारे अध्ययन/विश्लेषणका लागि अन्तराष्ट्रिय गोष्ठी/कार्यशाला/सम्मेलन करीव ३०० वटा स्वीकृत भई कार्यान्वयन । लागत साझेदारीमा दक्ष प्राविधिक शिक्षण जनशक्ति

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						विकास कार्यक्रम अन्तर्गत छात्रवृत्तिमा स्नातक तहको अध्ययन पुरा गरेका जनशक्तिलाई परिचालन । दर्शनाचार्य विद्यावारिधि साना तथा मझौला फ्याकल्टी अनुसन्धान लगायतका २०० भन्दा बढी अनुदान मार्फत उच्चशिक्षामा समसामयिक गुणस्तर अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन ।
३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	शिक्षा र सिप विकास		-	८७७०	विद्यालयमा WASH सुविधा सहितको शौचालय निर्माण/खानेपानीको प्रवन्धका लागि १८२ स्थानीय तहमा बजेट रु २० करोड हस्तान्तरण गरिएको । ECD का ३५० शिक्षकहरूको बुटक्याम्प सञ्चालनका लागि ७ प्रदेशमा बजेट रु ७४०० हस्तान्तरण गरिएको ।
३५००००११	वी.पी. कोईराला मेमोरियल प्लानेटेरियम तथा अब्जरभेटरी र विज्ञान सङ्ग्रहालय कीर्तिपुर	विज्ञान तथा प्रविधि		-	४४५.३७	प्लानेटेरियम (स्पेस थियटर) को DPR तयारी र प्रारम्भिक कार्य प्रारम्भ । विज्ञान सङ्ग्रहालयको लागि बाँकी वैज्ञानिक उपकरणहरू जडान । चाइना सरकारबाट प्राप्त भएका विज्ञान तथा प्रविधिसम्बन्धी उपकरणहरू जडान कार्य सम्पन्न भई सञ्चालन । श्रीडी चलचित्र खरीदको कार्य सम्पन्न । नेपाल टेलिभिजनबाट पाक्षिक रूपमा आजको विज्ञान कार्यक्रम प्रसारण । अन्तर्राष्ट्रियस्तरको जर्नल Scientific World प्रकाशन ।
३५००००११	केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई	शिक्षा र सिप विकास		-	४५५००	सम्बत् २०७२ को भूकम्पबाट क्षति पुगेका सामुदायिक विद्यालय मध्ये विद्यालय व्यवस्थापन समिति, विभिन्न विकास साझेदार तथा संघ संस्था मार्फत ७६६१ वटा विद्यालय भवन पुनर्निर्माण तथा प्रबलीकरण सम्पन्न । ३४५९ वटा सामुदायिक विद्यालयमा शौचालय र २१७० विद्यालयमा खानेपानीको प्रबन्ध । सम्बत् २०८० को जाजरकोट र बझाङ भूकम्पले क्षति पुगेका सामुदायिक विद्यालयहरू मध्ये निर्माण व्यवसायि मार्फत ४१ वटा निर्माण कार्य प्रारम्भ । विद्यालय व्यवस्थापन समिति मार्फत १४४ वटाकक्षा कोठा निर्माण प्रारम्भ ।
३५००००१२	केशर पुस्तकालय	शिक्षा र सिप विकास		-	१९२.८२	विहान ८ बजेदेखि पुस्तकालय सेवा सञ्चालन । सार्वजनिक बिदाका दिन तथा शनिबार ११ बजेदेखि ३ बजेसम्म पुस्तकालय सेवा प्रदान । आइतबारदेखि विहिबारसम्म विहान ९ बजेदेखि साँझ ६ बजेसम्म पुस्तकालय समय विस्तार गरिएको शुक्रवार, शनिवार र सार्वजनिक बिदाका दिन विहान १० बजेदेखि अपहान्ह ४ बजेसम्म पुस्तकालय पाठक सेवाका लागि खुल्ला गरिएको । पठन संस्कृति विकास सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । विद्युतीय पुस्तकालयको विकास , पुस्तकालयको डाटावेस अद्यावधिक, पुराना र महत्वपूर्ण पुस्तक छनोट गरी डिजिटाइज गरिएको ।
३५००००१२	डिल्लीरमण कल्याणी रेमी स्मारक पुस्तकालय	शिक्षा र सिप विकास		-	७७.६४	आइएसएसएन नम्बर प्रदान गरिएको । आइतबारदेखि विहिबारसम्म विहान ९ बजेदेखि साँझ ६ बजेसम्म पुस्तकालय समय विस्तार गरिएको शुक्रवार, शनिवार र सार्वजनिक बिदाका दिन विहान १० बजेदेखि अपहान्ह ४ बजेसम्म पुस्तकालय पाठक सेवाका लागि खुल्ला । पठन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						संस्कृति विकास सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन । विद्युतीय पुस्तकालयको विकास, पुस्तकालयको डाटावेश अद्यावधिक, पुराना र महत्वपूर्ण पुस्तक छनोट गरी डिजिटाइज।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३५००००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	विद्यालय नक्साङ्कन, समायोजन तथा विद्यालयको पुनर्संरचना । शिक्षक दरबन्दी रूपान्तरण । अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयन । उच्च शिक्षा सुधार तथा उच्च शिक्षामा अनुसन्धान र विकास । माध्यमिक परीक्षाको नतिजा सुधार । भूकम्प पछिको विद्यालय पुनर्निर्माण ।	केमिकल पोलिसी निर्माण । उच्च शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण। शिक्षा सुधारको मार्गचित्र । विकिरण सुरक्षा नियमनकारी निकाय स्थापना । STEAM प्रतियोगिता सञ्चालन ।	विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण, विद्यालय दिवा खाजा, जलवायु परिवर्तन जस्ता विषयमा अन्य निकायसँग सहकार्य गरिने ।	
३५००१०१३	शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ	नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, निवृत्तिभरणजस्ता शिक्षक व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्य सञ्चालन । शैक्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहलाई समन्वय र सहजीकरण । कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजीकरण र प्रगति प्रतिवेदन तयारी र संप्रेषण । नवनियुक्त शिक्षकलाई सेवा प्रवेश तालिम सञ्चालन । छात्रवृत्ति वितरण ।	शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धमा स्थानीय तहसँग समन्वय तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन । शिक्षक दरबन्दी मिलानका लागि सहजीकरण । नवप्रवेशी शिक्षकहरूको लागि सेवा प्रवेश तालिम सञ्चालन । विद्यार्थीमा उद्यमशीलता विकास लागि प्रवर्तनात्मक कार्य सञ्चालन । शिक्षा तथा साक्षरता दिवससम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन ।	स्थानीय तहसँगको समन्वय हुने ।	
३५००००१२	पुस्तकालयहरू (नेपाल राष्ट्रिय, केशर र डिल्लीरमण पुस्तकालय)	पठन संस्कृतिको विकासका टेवा । पुस्तकालय तथा सूचना व्यवस्थापनमा सहजीकरण । पुस्तकालयहरूबिच समन्वय ।	बुक डिजिटाइजेसन । पुस्तकालय व्यवस्थापन तालिम । पुस्तकालय सम्बन्धी जनचेतनमुलक कार्यक्रम । पाठ्यसामग्री डिजिटाइजेसन । फुलटेक्ट पिक्चर लाईब्रेरी	पठन संस्कृतिको विकास तथा निरन्तर सिकाइमा सहजता हुने ।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			विकास, टहरामा भएका पुस्तक प्रबलीकरण भएको स्थानमा स्थानान्तरण, पुराना पुस्तक तथा पत्रपत्रिका बाइन्डिङ ।		
३५०००१०२	सबैका लागि शिक्षा शिशु विकास कार्यक्रम	प्रारम्भिक बालविकाससम्बन्धी अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन । न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेका बालविकास केन्द्र स्थापनामा प्राविधिक सहजीकरण । प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा सहजकर्ताहरूका लागि टिपिडी तालिम प्रदान ।	प्रादेशि तहमा IEMIS सम्बन्धी क्षमता विकास । अभिभावक शिक्षा राष्ट्रिय प्याकेज अद्यावधीकरण । शिक्षक प्रशिक्षण पाठ्यक्रमको डिजिटाइजेशन । CTEVT सँग क्षमता समायोजन गर्न सङ्घीय स्तरको कार्यशाला । शिक्षा क्लस्टर DPRP को अद्यावधिक र पुनरावलोकन तथा वार्षिक सिमुलेसन सहित अन्य सम्बन्धित क्लस्टर दस्तावेजहरूको विकास ।	स्वास्थ्य मन्त्रालयबाट सञ्चालन हुने शिशुस्याहार कार्यक्रमसँग समन्वय गरिने । सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, प्रदेश र स्थानीयतहसँग समन्वय र साझेदारी गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिने ।	
३५०२१०१२	शिक्षक सेवा आयोग	परीक्षाको पाठ्यक्रममा सुधार तथा परिमार्जन । परीक्षा प्रणालीमा सुधार ।	विज्ञापनका लागि माग विश्लेषण, दरखास्त/विवरण रुजु, प्रकाशन, पाठ्यक्रम निर्माण तथा परिमार्जन तथा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास (विज्ञापन खर्च समेत) । लाईसेन्स परीक्षा, सबै तह र श्रेणीका खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाका प्रश्नपत्र निर्माण तथा परिमार्जन, प्रश्न बैंक निर्माण र उत्तरकुन्जिका निर्माण । लाईसेन्स परीक्षा (अस्थायी समेत), सबै तह र श्रेणीका खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षा सञ्चालन तथा उत्तरपुस्तिका परीक्षण, सम्परीक्षण, ओएमआर सीटको नतिजाको डकुमेन्टेशन, प्राप्ताङ्क इन्ट्रि तथा रुजु लगायतका कार्य सञ्चालन । सबै तह र श्रेणीका खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षामा सफल उमेदवारको अन्तर्वार्ता सञ्चालन, नतिजा प्रकाशन, करार सूची प्रकाशन तथा सिफारिश कार्य सञ्चालन । प्रश्नपत्र, ओएमआर सीट, उत्तरपुस्तिका, लाईसेन्स प्रमाणपत्र, प्रतिवेदन, कार्यविधि तथा परीक्षासम्बन्धी अन्य सामग्री छपाइ ।	गुणस्तरीय शिक्षाका लागि सहयोग पुगेको हुने ।	
३५००१०११	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	अन्तर्राष्ट्रिय साक्षरता दिवस समारोह व्यवस्थापन । शैक्षिक रेडियो कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण । शिक्षक शिक्षा	अन्तर्राष्ट्रिय साक्षरता दिवस कार्यक्रम सञ्चालन । कर्णाली प्रदेशका २३ वटा साक्षर घोषणा हुन बाँकीकी स्थानीय तह मध्ये ३ वटा स्थानीय तह साक्षर घोषणा । शैक्षिक रेडियो		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		सामग्री विकास र छपाइ । संघ-प्रदेश साझेदारीमा कर्णाली र मधेशमा साक्षर प्रदेश घोषणा गर्न र अन्यमा अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा पालिका/प्रदेश घोषणा गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन ।	कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण । नवसाक्षरका लागि डिजिटल नमुना सामग्री विकास एवम् शिक्षक शिक्षा सामग्री विकास ।		
३५००३०११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	कर्मचारी तलबभत्ता व्यवस्थापन । सामग्री खरिद तथा कार्यलय व्यवस्थापन ।	कार्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालन ।		
३५००४०१२	सेवा निवृत्त शिक्षक सुविधा	निवृत्तभरण तथा उपदान सुविधा उपलब्ध ।	शिक्षकहरूको निवृत्तिभरण अभिलेख व्यवस्थापन ।	-	-
३५००४०११	राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक)	शिक्षकहरूको अभिलेख पूर्ण रूपमा डिजिटलाईज गर्ने । सरुवा बहुवा एव अनलाईन सिटरोल प्रणालीलाई विकास र ववस्थित गर्न ७७ वटा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइलाई Access उपलब्ध गराउने ।	शिक्षकहरूको अभिलेख व्यवस्थापन । कार्यसम्पादन अभिमुखीकरण कार्यक्रम । शिक्षकहरूको सम्पत्ति विवरण दर्ता एवम् व्यवस्थापन । स्थायी शिक्षकको सिटरोल दर्ता, निवृत्तभरण, उपदान, तलबी प्रतिवेदन, औषधी उपचार खर्च निर्धारण लगायतका कामका लागि अनलाईन सफ्टवेयर प्रणाली विकास, हालसम्मका मुद्रित अभिलेखको डिजिटाइजेसन र आवश्यकताका आधारमा प्रदेशमा हस्तान्तरण गर्न विस्तृत कार्यविधि निर्माण ।	शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइसँग शिक्षकहरूको सरुवा, बहुवा एवम् सिटरोल प्रमाणित सम्बन्धमा समन्वय हुने ।	
३५०२१०१३	युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	दिगो विकास लक्ष्य नं. ४ को कार्यान्वयन अवस्था मूल्याङ्कन । अन्तरपुस्ता ज्ञान सीप हस्तान्तरण कार्यक्रम । युनेस्कोका नवप्रवर्तनको प्रसार र सहजीकरण ।	युनेस्कोका नवप्रवर्तन र तिनको प्रसार । दिगो विकास लक्ष्य र लक्ष्य नं. ४ कार्यान्वयनमा सरोकारवाला माझ सहजीकरण । अन्तरपुस्ता ज्ञान, सीप, अनुभव हस्तान्तरण । विद्यार्थी निर्मित विज्ञान तथ प्रविधि प्रदर्शनी प्रतियोगिता । सामुदायिक सिकाइ केन्द्र व्यवस्थापनमा स्थानीय सरकारको भूमिका सम्बन्धी कार्यक्रम ।	स्थानीय तह, प्रदेश सरकार साथै सामुदायिक संघसस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी कार्य गरिने हुँदा कार्यक्रमको दिगोपना हुने ।	
३५०४१०११	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्को पुनर्संरचना । राष्ट्रिय व्यावसायिक योग्यता प्रारूपको कार्यान्वयन । श्रम बजारको माग अनुसार प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमका पाठ्यक्रम	आवासिय सुविधा सहितको विशेष छात्रवृत्ति कार्यक्रम । प्रशिक्षक कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि । सीप परीक्षण तथा प्रमाणीकरण र राष्ट्रिय दक्षता प्रमाणिका निर्माण । वृत्ति-मार्गनिर्देशन तालिम सञ्चालन । राष्ट्रिय प्राविधिक पाठ्यक्रम	उद्योगका लागि आवश्यक प्राविधिक जनशक्तिको आपूर्ति हुने । रोजगारीको दरमा वृद्धि हुने ।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		निर्माण/परिमार्जन । अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने कामदारहरूको पूर्व सिकाइको मान्यता विधिद्वारा सिप परीक्षण तथा प्रमाणीकरण । राष्ट्रिय सिप विकास महाअभियान सञ्चालन ।	प्रारूप अनुसार हुने गरी पाठ्यक्रम निर्माण तथा परिमार्जन । औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालिम सञ्चालन ।		
३५०३१०११	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड	७५३ स्थानीय तहका ३ विषयका शिक्षकलाई र शिक्षा प्रमुखलाई प्रशिक्षण/ अभिमुखीकरण । परीक्षा तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी अनुसन्धानात्मक कार्य । बोर्डको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन एकीकृत सफ्टवेयर प्रयोग । परीक्षामा उपयोग गरिएका प्रश्नपत्र र नतिजाको विश्लेषण । विद्यार्थीको अभिलेख (कक्षा १०, ११ र १२) लाई Digitize गर्ने । बोर्ड र अन्तर्गतका कार्यलयहरूको भौतिक तथा सांगठनिक सुधार र मानव संसाधनको विकास गर्ने ।	कक्षा ८ को परीक्षालाई स्तरीकृत गर्नको लागि बोर्ड र प्रदेशबिच समन्वय गरी स्थानीय तह (शिक्षक तथा कर्मचारी) को क्षमता अभिवृद्धि । स्तरीकृत परीक्षा सञ्चालनका लागि आइटम निर्माण, परिमार्जन, आइटम परीक्षण र item बैंक निर्माण । माध्यमिक शिक्षा परीक्षाको रजिष्ट्रेशनशन, प्रश्नपत्र निर्माण, छपाइ, ढुवानी, उत्तरपुस्तिका परीक्षण, नतीजा प्रकाशन तथा प्रदेश परीक्षा व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिवृद्धि । कक्षा १२ को परीक्षाको लागि प्रश्नपत्र निर्माण र परीक्षा सञ्चालन । अपाङ्गता भएका परीक्षार्थीहरूको परीक्षा सहजीकरण कार्यक्रम ।	सेवा प्रवाहमा सुधार भएको हुने ।	
३५००२०११	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	सूचीकृत मुद्रक तथा निजी प्रकाशकलाई पाठ्यपुस्तक लेखन अभिमुखीकरण । निजी प्रकाशकद्वारा विकसित विद्यालय तहका थप पाठ्यसामग्री मूल्याङ्कन तथा स्वीकृत सम्बन्धी कार्य । कक्षा १० र १२ को मान्यता तथा समकक्षता निर्धारण सम्बन्धी कार्यक्रम ।	कार्यालय व्यवस्थापन । समकक्षता निर्धारण र वितरण । थप पाठ्यसामग्री मूल्याङ्कन र स्वीकृति ।	सामान्य सिपयुक्त जनशक्ति उत्पादनमा सहयोग पुग्ने ।	
३५०२१०१४	चिकित्सा शिक्षा आयोग	चिकित्सा शिक्षाको विभिन्न तह र विधामा अध्ययनका लागि शिक्षण संस्थाहरूलाई विषयगत सिट संख्या निर्धारण । एकीकृत प्रवेश परीक्षा सञ्चालन । विद्यार्थीहरूलाई निःशुल्क अध्ययन गराएबापत सार्वजनिक	निःशुल्क अध्ययन गराएबापत सार्वजनिक शिक्षण संस्थालाई छात्रवृत्ति अनुदान । नेपालमा स्वास्थ्य जनशक्ति प्रक्षेपण योजना तयारीका लागि अध्ययन । स्वास्थ्य जनशक्तिको वर्तमान आवश्यकताको आधारमा चिकित्सा	चिकित्सा शिक्षामा लक्षित वर्ग र समुदायका विद्यार्थीहरूको पहुँच अभिवृद्धि हुने । चिकित्सा क्षेत्रका लागि आवश्यक जनशक्ति आपूर्ति हुने ।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		शिक्षण संस्थालाई अनुदान निकासा । नेपालमा स्वास्थ्य जनशक्ति प्रक्षेपण योजना तयारी । चिकित्सा शिक्षा छात्रवृत्ति कार्यक्रमको प्रभावकारिता सम्बन्धमा अध्ययन तथा अनुसन्धान ।	शिक्षा आयोगको कार्यक्षेत्रको अध्ययन । शुल्क निर्धारण र कार्य सञ्चालन प्रणालीका सम्बन्धमा विस्तृत अध्ययन ।		
३५०२११०२	उच्च शिक्षामा उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	-	बजारमुखी शैक्षिक कार्यक्रमहरूको विकास तथा विस्तार । उच्च शैक्षिक संस्थामा कार्यरत शिक्षक तथा नेतृत्व तहमा कार्यरत प्राध्यापकहरूको क्षमता विकास । उद्यमशिलता विकास तथा कार्यान्वयनका लागि अनुदान । गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन/गुणस्तर अभिवृद्धिमा संलग्न उच्च शैक्षिक संस्थाहरूलाई अनुदान । उच्च शैक्षिक संस्थाहरूलाई सूचना तथा प्रविधिमा आधारित शैक्षिक कार्यक्रमहरूको विकास तथा कार्यान्वयन ।	उच्च शिक्षाको सुधारमा सहयोग पुग्ने र देशका लागि आवश्यक जनशक्ति आपूर्तिमा सहयोग पुग्ने।	
३५०६१०११	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा- प्रतिष्ठान्	७ प्रदेशमा विशिष्टीकृत अनुसन्धान केन्द्र स्थापना र सञ्चालन । विश्लेषणात्मक सेवा केन्द्र स्थापना । विकीरण डोजीमेट्री मापन सेवा विस्तार । Cell based Assay, Animal Breeding, रोग नियन्त्रणको लागि Animal Model मा परीक्षण अनुसन्धान । जडिबुटीहरूमा पाइने यौगिकहरूको पहिचान, गुणहरूको विश्लेषण, जडिबुटीहरूको मूल्य अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन ।	उर्जा प्रविधि अनुसन्धान र विकास । नेचुरल प्रोडक्ट सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान । उर्जा अर्थशास्त्र तथा उदीयमान प्रविधि विकास । संश्लेषण तथा औषधि अध्ययन अनुसन्धान । विशिष्टीकृत अनुसन्धान केन्द्र सञ्चालन तथा विकास ।	बैज्ञानिक अनुसन्धान गर्न सहज हुने । उपकरण र प्राज्ञिक ज्ञानको उपयुक्त उपयोग हुने । एकीकृत तथा खण्डीकृत तथ्यांक उपलब्ध हुने । विकीरणको स्वरूप, असर एवम् सतर्कता सम्बन्धमा स्वास्थ्यकर्मीमा जानकारी हुने । औषधी विकासमा सहयोग पुग्ने । मौलिक जडिबुटीहरूको प्रयोगमा विस्तार हुने । फोहोरमैला व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने ।	
३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना – (केन्द्र स्तर) शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	IEMIS पद्धति अद्यावधिकरण । स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण । अपाङ्गताको प्रारम्भिक पहिचानसम्बन्धी स्थानीय तहका शिक्षा अधिकृतलाई क्षमता विकास । श्रवण	भर्ना अभियान सञ्चालन सहजीकरण । सञ्चार माध्यमको सहकार्यमा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन । विद्यालय शिक्षामा विपत् व्यवस्थापनका लागि शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन । विद्यालयका असल अभ्यासहरूको संकलन, प्रकाशन,	राष्ट्रिय तथ्याङ्क विभागसँगको समन्वय र सहयोगमा विद्यालय उमेर समूहका बालबालिका	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		दृष्टिविहीनताका लागि स्पर्श सञ्चार शब्द र Haptic सङ्केत विकास । विज्ञान विषय प्रवर्धन गर्न ११४ विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार प्रतिवेदन तयारी ।	प्रबोधिकरण र प्रोत्साहन । सामुदायिक विद्यालयमा विज्ञान विषय प्रवर्धनका लागि सहजीकरण कार्यक्रम । IEMIS मा विद्यालयले प्रविष्ट गरेका विवरणको सत्यापन । विभिन्न विषयका शिक्षक तालिम पाठ्यक्रम र स्रोत सामग्री विकास र प्रशिक्षक प्रशिक्षण सञ्चालन । शैक्षिक व्यवस्थापन सम्बन्धमा शिक्षक तालिम सञ्चालन ।	पहिचान र यकिन गर्न सहयोग पुग्ने ।	
३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना- (केन्द्रस्तर) पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास र परिमार्जन । पाठ्यक्रम तथा पाठ्य सामग्रीसम्बन्धी श्रव्यदृष्य सामग्री विकास । समावेशी तथा समतामूलक शिक्षाका लागि पहुँचयुक्त विद्युतीय पाठ्यपुस्तक विकास र अभिमुखीकरण । सरोकारवालाको जिज्ञासा सम्बोधनका लागि शिक्षकसँग पाठ्यक्रम विकास केन्द्र कार्यक्रम ।	कक्षा २ को हाम्रो सेरोफेरो विषयको समावेशी र पहुँचयुक्त डिजिटल पाठ्यपुस्तक (Accessible Digital Textbook) विकास । कक्षा ११ को ऐच्छिक विषयको पाठ्यपुस्तक विकास (संवैधानिक कानून, कम्प्युटर विज्ञान, वातावरण विज्ञान, वाणिज्य गणित, नेपाली र अङ्ग्रेजी) । कक्षा १० को ऐच्छिक विषयको पाठ्यपुस्तक विकास (अर्थशास्त्र, इतिहास, कृषि, अरेविक, उर्दु, दिनियात, वातावरण विज्ञान, संस्कृत न्याय, प्राकृतिक चिकित्सा र इतिहास पुराण) । सिकाइ सामग्री विकासका लागि Artificial intelligence को प्रयोगसम्बन्धी क्षमता विकास । प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा Agronomy based Virtual Lab निर्माण । विद्यालय शिक्षाका सबै पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक र तिनको प्रयोगका सम्बन्धमा विद्यार्थी, अभिभावक एवम् सरोकारवालाको सन्तुष्टिको स्तर मापन सम्बन्धी बृहत् सर्बेक्षण अध्ययन ।	सरोकारवालाको सहभागिताबाट पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको समसामयिक अद्यावधिक तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने ।	
३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (केन्द्रस्तर) शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	कक्षा ३ को NARN को पूर्व परीक्षण सञ्चालन । कक्षा ५ को नासा परीक्षण सञ्चालन । कक्षा ८ को नासा प्रतिवेदन विकास । कक्षा ३ को NARA को परीक्षण सञ्चालन कक्षा ५ को नासाको प्रतिवेदन विकास कक्षा ३ को NARN को परीक्षण सञ्चालन । कक्षा १० को NASA को पूर्व	सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण । प्रधानाध्यापकको नेतृत्व कार्यसम्पादन० परीक्षण । कक्षा ३ को NARN पूर्व परीक्षण । विद्यार्थी उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षण कक्षा ५ सञ्चालन । स्थानीय तहको शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाबाट प्रवाह हुने सेवाको कार्यसम्पादन परीक्षण । कार्यसम्पादन परीक्षणको आगामी कार्यढाँचा तथा मार्गदर्शन विकास ।	शैक्षिक सुधारका क्रियाकलापमा सहयोग पुगेको हुने ।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		परीक्षण सञ्चालन । कक्षा १० को NASA परीक्षण सञ्चालन । सामुदायिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण । सामुदायिक विद्यालयको नेतृत्व र व्यवस्थापनको कार्यसम्पादन परीक्षण सञ्चालन ।			
३५००००११	राष्ट्रिय विधी विज्ञान प्रायोगशाला	FTIR, HPLC, Digital Forensics जस्ता नवीनतम प्रविधिको प्रयोग । कोशी प्रदेशमा प्रायोगशाला स्थापना । विवादित प्रलेख परीक्षण सुरुवात । DNA Analyser एवम् अन्य उपकरण व्यवस्था ।	प्रयोगशालाबाट निष्कासन हुने फोहोर मैला विसर्जन कार्य व्यवस्थित गर्न Laboratory waste incinerator जडान । GCMS तथा Autosampler व्यवस्था गरि केमेट्रि सम्बन्धित परीक्षण कार्य सुधार । डिएनए परीक्षण कार्यका लागि आवश्यक थप उपकरण व्यवस्था । विवादित लिखित परीक्षण शाखा सुदृढीकरण । महोत्तरी शाखा कार्यालयमा भौतिक संरचना सुधार । रुपन्देही शाखामा Laboratory waste incinerator जडान । सुर्खेत शाखामा जेनेरेटर खरिद तथा जडान । कैलाली शाखाबाट डिएनए परीक्षण व्यवस्थित गर्न Biosafety cabinet प्रारम्भ ।	छिटोछरितो न्याय सम्पादनमा सहयोग पुगेको हुने ।	
३५०२१०११	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	विश्वविद्यालयहरूलाई पुँजीगत तथा सञ्चालन अनुदान दिई शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन । सामुदायिक क्याम्पसहरूलाई नियमित तथा भौतिक अनुदान । दलित, मुक्त कमलरी, शहीद परिवार तथा द्वन्दपिडित, मुस्लिम महिला, अपाङ्गगता भएका स्नातक तथा स्नातकोत्तर तहका विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति कार्यक्रम । विश्वविद्यालय तथा सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसका शिक्षक तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय समसामयिक समस्याबारे	उच्च शिक्षा अध्ययनरत सबै मुस्लिम महिला तथा मुक्त कमलरीलाई छात्रवृत्ति । त्रिभुवन विश्वविद्यालयका अनुसन्धान केन्द्रहरू (सेडा, सेरिड, सिनास, रिकास्ट) लगायतका अन्य विश्वविद्यालयका अनुसन्धान केन्द्रहरूमाफत हुने अन्वेषण तथा अनुसन्धान । बहिरा क्याम्पस, दृष्टिविहीन श्रव्य सामग्री निर्माण, तथा वितरण नयाँ विश्वविद्यालय स्थापना तथा south Asian university/SAARC Higher Education/UGC Heads को कार्यक्रम .(संस्था/समितिलाई अनुदान) । National Eligibility Test सञ्चालन । विशेष छात्रवृत्ति – डोम वादी चमार मुसहर जातिका विद्यार्थीलाई एम.वि.वि.एस. र बि.ई. अध्ययनका लागि छात्रवृत्ति । शहीद र द्वन्दपिडितका	सिपयुक्त जनशक्ति उत्पादनमा सहयोग पुगेको हुने ।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		अध्ययन/विश्लेषणका लागि अन्तराष्ट्रिय गोष्ठी/कार्यशाला/सम्मेलन । दर्शनाचार्य विद्यावारिधी साना तथा मझौला फ्याकल्टी अनुसन्धान लगायतका २०० भन्दा बढी अनुदान मार्फत उच्च शिक्षामा समसामयिक गुणस्तर अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	छोराछोरीलाई उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न छात्रवृत्ति । उच्च शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको विभिन्न विधामा प्रतिभा पहिचान कार्यक्रम ।		
३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	विद्यालयको पूर्वाधार विकास तथा विपद्बाट क्षति भएका विद्यालयको मर्मत सुधार । प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्ता तालिम सञ्चालन ।	विद्यालय नक्सांकन, पुनर्संरचना, एकीकरणसम्बन्धी बृहत सर्वेक्षण एवम् मापदण्ड विकास तथा छात्रवृत्ति, दिवाखाजा, पाठ्यपुस्तक वितरण प्रणाली लगायतका विविध विषयमा अध्ययन अनुसन्धान प्रतिवेदन विकास, छपाइ र सरोकारवालाबीच अभिमुखीकरण । संघ-प्रदेश साझेदारीमा प्रदेशबाट सञ्चालित प्राविधिक सर्वेक्षण समेतका आधारमा निर्मित गुरुयोजना बमोजिम विपद्बाट क्षतिभएका विद्यालय समेतको भौतिक पूर्वाधार विकास तथा सुधारका लागि अनुदान । प्रदेश वा स्थानीय तह समेतको लागत साझेदारीमा सामुदायिक विद्यालय पुनर्संरचनामा सहजीकरण गर्ने गरी अनुदान ।	केन्द्रीय आयोजना एकाइसँगको समन्वयमा कार्य सञ्चालन गरिने।	
३५००००११	वी.पी. कोईराला मेमोरियल प्लानेटेरियम तथा अब्जरभेटरी र विज्ञान सङ्ग्रहालय कीर्तिपुर	प्लानेटेरियम/ Space Theatre को स्थापना विज्ञान सङ्ग्रहालय परिसरमा बाँकी पर्खाल निर्माण । विज्ञान सङ्ग्रहालयपूर्ण क्षमतामा सञ्चालनमा ल्याउनका लागि आवश्यक उपकरणहरूको खरिद तथा जडान । नगरकोटको राष्ट्रिय बेधशालको स्तर उन्नति गरी रोवटबाट सञ्चालित कम्तीमा पनि १.५ मिटरको टेलिस्कोप भएको बेधशालाको स्थापना ।	बेधशाला अध्ययन सामाग्रीहरू (अन्य) (अध्ययन/सर्वेक्षण/अनुसन्धान) खरिद । बाह्य ग्रहवाट पृथ्वीमा खसेका पदार्थको अन्वेषण । अन्तरिक्ष विज्ञान तथा प्रविधि अन्तरिक्ष नीति सम्बन्धी स्कूल/सेमिनार/वर्कशप आयोजना । विज्ञान अवधारणा प्रवर्द्धन तथा विज्ञान लेखन तालिम । जनमानसमा विज्ञान तथा प्रविधिको सार्थक ज्ञानलाई प्रवाह गर्न सञ्चारका विभिन्न माध्यमहरूको परिचालन (अन्य) । विज्ञान सङ्ग्रहालयको लागि बाँकी वैज्ञानिक उपकरणहरू निर्माण तथा खरीद ।	विद्यार्थीको शिक्षण सिकाइमा सहयोग पुग्ने ।	
३५००००११	केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाइ	सम्बत् २०७२ को भूकम्पबाट क्षति पुगेका सामुदायिक विद्यालय मध्ये बाँकी बाँकी १६	२००० भन्दा बढी विद्यार्थी भएका विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार विकास । एशियाली विकास बैंकको ऋण र अनुदान	भूकम्पले क्षति पुर्‍याएका सामुदायिक विद्यालय पुनर्निर्माण	पुनर्निर्माण कार्यका

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		बटा विद्यालयको पुनर्निर्माण कार्य सम्पन्न । नेपाल सरकार र विभिन्न विकास साझेदारको सहयोगमा सम्वत् २०८० को जाजरकोट र बझाङ भूकम्पबाट क्षति पुगेका सामुदायिक विद्यालयको पुनर्निर्माण कार्य । विद्यार्थी संख्या अधिक रहेका हाल दुई हजार विद्यार्थी भएका ४५ वटा विद्यालय पुनर्निर्माण	सहयोगबाट जाजरकोट भूकम्पबाट प्रभावित जिल्लाका क्षतिग्रस्त विद्यालय पुनर्निर्माण । भारतीय अनुदान सहयोगमा २०७२ को भूकम्पबाट प्रभावित जिल्लाहरूमा थप विद्यालय पुनर्निर्माण । जाजरकोट र बझाङ भूकम्प प्रभावित जिल्लामा विद्यालय व्यवस्थापन समिति मार्फत भवन निर्माण (आव २०८१/८२ को बाँकी निर्माण कार्य समेत) Global Partners in Education Fund मार्फत जाजरकोट, रुकुम पश्चिम र बझाङ जिल्लामा अर्ध पक्की तथा पक्की (Semi-permanent and Permanent Type) विद्यालय भवन/ कक्षाकोठा पुनर्निर्माण । भूकम्प, बाढी, पहिरो हावाहुरी लगायतका प्राकृतिक विपद्को कारणले क्षति पुगेका सामुदायिक विद्यालयको पुनर्निर्माण/प्रबलीकरण ।	सम्पन्न भई विद्यार्थीले भय रहित वातावरणमा सिकाइको अवसर प्राप्त हुने ।	लागि आवश्यक स्रोत जुट्न नसकेमा कार्य प्रभावित हुने।
३५००००१२	केशर पुस्तकालय	स्रोत साझेदारी मार्फत् तीनवटै पुस्तकालयका महत्वपूर्ण पुस्तक डिजिटाइज गरी राष्ट्रिय विद्युतीय पुस्तकालयको सञ्चालन । पठन संस्कृतिको विकासका टेवा । पुस्तकालय तथा सूचना व्यवस्थापनमा सहजीकरण ।	बुक डिजिटाइजेसन । पुस्तकालय व्यवस्थापन तालिम । पुस्तकालय सम्बन्धी जनचेतनमूलक कार्यक्रम । पाठ्यसामग्री डिजिटाइजेसन । फुलटेक्ट पिक्चर लाईब्रेरी विकास, टहरामा भएका पुस्तक प्रबलीकरण भएको स्थानमा स्थानान्तरण, पुराना पुस्तक तथा पत्रपत्रिका बाइन्डिङ ।	पठन संस्कृतिको विकास तथा निरन्तर सिकाइमा सहजता	
३५००००१२	डिल्लीरमण कल्याणी रेग्मी स्मारक पुस्तकालय	पुस्तकालय पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन भएको हुने ।	डिल्लीरमण रेग्मी योड स्कलर अवार्ड वितरण । डिल्लीरमण रेग्मी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पुरस्कार वितरण । पुराना पुस्तक तथा पत्रपत्रिका बाइन्डिङ । पुस्तकालयका लागि पुस्तक खरीद । डिल्लीरमणको ११४ औं जनमजयन्ती तथा शान्ति दिवस ।	पठन संस्कृतिको विकास तथा निरन्तर सिकाइमा सहजता हुने ।	

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	५५९५१७	४६१००	०	६०५६१७	५४६९५३	१९९९८	३८६६६
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५७१०२३	६८८०४	०	६३९८२७	६३४९८९	३४५२	१३८६
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६१८९६८	८९४४६	०	७०८४१४	७०७१७४	१६९	१०७१

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

सङ्घीय संरचना अनुरूपका ऐन नियमहरूको निर्माण नहुँदा प्रदेश तथा स्थानीय तहमा विषय क्षेत्रगत कानून निर्माण, व्यवस्थित र भरपर्दो तथ्याङ्क प्रणाली एवम् प्रतिवेदन प्रणालीको विकास, आवश्यक दक्ष जनशक्तिको उचित व्यवस्थापन, दातृ निकायबाट प्राप्त हुने स्रोतको प्रर्याप्तता, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन, जनशक्तिको क्षमता विकास र परिचालन, नवीनतम प्रविधिहरूको उपयोग, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि क्षेत्रसँग सम्बद्ध सरोकारवालाहरूको रचनात्मक सहयोग जस्ता पक्षमा जोखिम रहने देखिएको छ । संविधानमा उल्लेख भएका शिक्षासम्बन्धी मौलिक हक तथा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधिसम्बन्धी राज्यका नीतिहरूको कार्यान्वयनका लागि संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका सरकारबिचमा प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य हुन सकेमा गुणस्तरीय, सान्दर्भिक, समावेशी र न्यायपूर्ण शिक्षाको अपेक्षित लक्ष्य हासिल गर्न सकिनेछ । विज्ञान तथा प्रविधि एवम् अनुसन्धान र नवप्रवर्तनमा जोड दिन सकेमा समग्र उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

७.२ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले स्वास्थ्यलाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको सन्दर्भमा निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु, आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नु, सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा र बाल स्वास्थ्य सेवा प्रत्याभूत गराउनु राज्यको दायित्व हो। स्वास्थ्य सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र पहुँचयोग्य बनाउन राज्यको नेतृत्वदायी र निजी तथा सहकारी क्षेत्रको परिपूरक भूमिका रहन्छ। स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँच हासिल गर्नका लागि समष्टिगत प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको अवधारणा अनुरूप उत्थानशील, जवाफदेही र उत्तरदायी स्वास्थ्य प्रणाली मार्फत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने र सोही योजनाको सुशासन सामाजिक न्याय र समृद्धिको सोच, उद्देश्य तथा योजनाले अंगिकार गरेका रूपान्तरणकारी रणनीति र प्रमुख कार्यक्रमहरूसँग तादात्म्य हुने गरी यो मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड
- राष्ट्रियस्तरमा प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक र निवारण सम्बन्धी स्वास्थ्य नीति, कानून र मापदण्ड
- स्वास्थ्य सम्बन्धी प्राज्ञिक, व्यवसायिक र पेसागत संघ संस्था सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड
- राष्ट्रिय तथा केन्द्रीय अस्पताल, स्वास्थ्य प्रतिष्ठानहरूको स्थापना, सञ्चालन र नियमन
- नर्सिङहोम लगायतका स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा सञ्चालनसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन
- अस्पताल एवम् स्वास्थ्य संस्थाको प्रत्यायन
- विशिष्ट सेवा प्रदायक अस्पताल सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन
- औषधी, स्वास्थ्य सामग्री तथा स्वास्थ्य प्रविधिको उत्पादन र विकास, सञ्चय, विक्री वितरण, अन्तिम विसर्जन सम्बन्धी गुणस्तर, मापदण्ड र नियमन
- आयुर्वेदिक, युनानी, आम्ची, होमियोप्याथिक, प्राकृतिक चिकित्सा लगायतका परम्परागत स्वास्थ्य उपचार सेवा सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड
- सर्ने र नसर्ने रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड
- अन्तर्राष्ट्रिय स्वास्थ्य नियमन
- स्वास्थ्य बीमा तथा सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा
- स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या क्षेत्रको मानवस्रोत विकास र व्यवस्थापन
- स्वास्थ्य सेवा तथा वस्तुको शुल्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन
- औषधी निगरानी र नियमन
- औषधी खरिद तथा आपूर्ति व्यवस्था सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन
- अति आवश्यक स्वास्थ्य सामग्री (खोप र परिवार नियोजनका साधन) आपूर्ति तथा व्यवस्थापन
- स्वास्थ्य विज्ञान सम्बन्धी अध्ययन र अनुसन्धान सम्बन्धी मापदण्ड
- जडीवुटी, जान्तव र खनिज (हर्बल, एनिमल र मिनेरल) को औषधीय अनुसन्धान
- स्वास्थ्य सूचना प्रणाली व्यवस्थापन र स्वास्थ्य लेखा पद्धति
- राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय चासोका जनस्वास्थ्य समस्याको निगरानी
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र क्षेत्रको मापदण्ड
- विभिन्न तहमा आवश्यक पर्ने स्वास्थ्य सेवाको राष्ट्रिय प्रोटोकल
- राष्ट्रिय रिफरेन्स प्रयोगशाला र परीक्षण केन्द्रको स्थापना, सञ्चालन र नियमन
- स्वास्थ्य पर्यटन प्रवर्द्धन सम्बन्धी समन्वय
- जनस्वास्थ्य सम्बन्धी आपतकालीन अवस्था, स्वास्थ्य क्षेत्रमा विपद् र महामारी व्यवस्थापन

- आपतकालीन अवस्थाका लागि औषधी तथा औषधी जन्य सामग्रीको मौज्जात (बफरस्टक) व्यवस्थापन;
- आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह तथा रिफरल पद्धतिको विकास
- जनसङ्ख्या, बसाइसराइ, परिवार नियोजन, मातृशिशु कल्याण, प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, कानून र मापदण्ड
- राष्ट्रियस्तरमा जनसङ्ख्या सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान एवम् प्रक्षेपण सूचना प्रणाली
- बसाइसराइ सर्वेक्षण तथा स्थिति विश्लेषण
- स्वास्थ्यजन्य सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी नीति र मापदण्ड
- मन्त्रालय सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासँग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय
- मन्त्रालय सम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान, प्राधिकरण, समिति, प्रतिष्ठान, कम्पनी आदिको सञ्चालन र नियमन
- नेपाल स्वास्थ्य सेवाको सञ्चालन।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

जनताले सर्वसुलभ रूपमा गुणस्तर सहितको स्वास्थ्य सेवा, समतामूलक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र एकरूपता कायम गर्न नसक्नु, जनता केन्द्रित स्वास्थ्य प्रणालीको विकास नहुनु, सेवामूलक तथा जनस्वास्थ्यप्रति उत्तरदायी सेवा तथा जनशक्ति पर्याप्त विकास गर्न नसक्नु, सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यकता अनुसारको आधुनिक उपकरण, विशेषज्ञ चिकित्सकहरूको अभाव हुनु, विश्वव्यापीकरण, सहरीकरण संगै खानपान, जीवनशैलीमा आएको परिवर्तनले निम्त्याएको सर्ने तथा नसर्ने रोग, सडक दुर्घटना तथा मानसिक रोगहरूको भार र असर बढ्दै जानु मुख्य समस्याहरू हुन्। स्वास्थ्य सेवासँग सम्बन्धित जनशक्ति उत्पादन र उपयोगबीच तादाम्यता हुन नसक्नु, जलवायु परिवर्तनले स्वास्थ्यमा निम्त्याएको असर, व्यवसायजन्य स्वास्थ्य समस्या, प्राकृतिक विपद्को असर एवम् एन्टिबायोटिकको समुचित प्रयोग नहुँदा त्यसबाट हुने प्रति जैविक प्रतिरोध बढ्दै जानु, विभिन्न स्वास्थ्यका सूचकहरूको प्रगतिको गति न्यून हुनु र निजी क्षेत्रको उचित सहभागिता, सहकार्य, तथा प्रभावकारी नियमन हुन नसक्नु जस्ता समस्याहरू समेत रहेका छन्।

नागरिकलाई सबै किसिमका स्वास्थ्य सेवाहरूको पहुँच स्थापित गर्नु, निःशुल्क गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु, अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन, उदियमान तथा नवउदियमान रोग एवम् स्वास्थ्य समस्याहरू समाधानका लागि नविनतम प्रविधि, मेशिन उपकरणको व्यवस्था गर्नु, स्वास्थ्य बिमाको प्रभावकारिता अभिवृद्धि तथा दायरा विस्तार गर्नु, खण्डिकृत सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा कार्यक्रमहरू एकीकृत गर्दै मूलप्रवाहीकरण तथा प्रभावकारी सञ्चालन गर्नु, औषधि तथा औषधिजन्य सामग्रीको प्रभावकारी व्यवस्थापन तथा नियमन गर्नु, नीति निर्माण तहमा प्रमाणको प्रयोग गर्नु, विद्युतीय स्वास्थ्य अभिलेख प्रणालीको व्यवस्थापन गरी समग्र स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्नु जस्ता प्रमुख चुनौती रहेका छन्।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौं योजनाले लिएको "सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि" को सोचसँग तादात्म्य हुनेगरी विगतका योजनाहरूको सिकाईका आधारमा चालु आवधिक योजनाले लिएको उद्देश्य हासिल गर्न बहु तह र बहु पक्षमा सरोकारवाला बीचको अन्तर सम्बन्ध र कार्यात्मक क्षमतालाई मजबुत बनाउँदै स्वास्थ्य तथा जनसंख्या सम्बन्धी तथ्यमा आधारित नीति निर्माण एवम् विकासका कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने साथै विकासका सबै आयाममा लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण, दिगो विकास तथा वातावरण संरक्षण र विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई आन्तरिकीकरण गर्ने समष्टिगत रणनीति अवलम्बन गरिएको छ।

सोह्रौं योजनाले पहिचान गरेका संरचनात्मक रूपान्तरणकारी प्रमुख क्षेत्रमध्ये स्वस्थ, शिक्षित र सीपयुक्त मानव पुँजी निर्माणमा मन्त्रालय प्रत्यक्ष कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकायको रूपमा रहेको छ। उपचारात्मक सेवा कार्यक्रममार्फत सोह्रौं योजनाको रूपान्तरणकारी रणनीतिको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क रूपमा प्रदान गर्ने, गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्ने, स्वास्थ्य सेवा एवम् प्रदायक संस्थाहरूको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने रणनीतिहरू हासिल गर्न विभिन्न कार्यक्रमहरू तर्जुमा भएका छन्। त्यस्तै गरी बहुक्षेत्रीय र बहुपक्षीय अवधारणा अवलम्बन गर्ने, जनसाङ्ख्यिक लाभांशको अधिकतम उपयोग गर्ने र औषधिजन्य सामग्री र खोपको उत्पादनमा आत्म निर्भर हुने जस्ता कार्यक्रमहरू विभिन्न निकायबाट तय भएको छ। त्यस्तै गरी सोह्रौं योजनाको कार्यक्रमहरू- बहु क्षेत्रीय पोषण र सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रमको

लागि परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रममा विभिन्न क्रियाकलापहरू तय भएका छन् । स्वास्थ्य बीमा तथा सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षाको एकीकृत कार्यक्रम स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम मार्फत हुने गरी कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिएको छ । स्वास्थ्य सेवा एवम् प्रदायक संस्थाहरूको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सबै अस्पतालहरूबाट हुने ब्यबस्था गरिएको छ । समग्रमा योजनाका प्रमुख कार्यक्रमहरू हासिल हुने गरी वार्षिक कार्यक्रमहरू तय भएका छन् ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयका विभिन्न कार्यक्रमहरूले दिगो विकास लक्ष्यका सबै लक्ष्यहरू प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा प्राप्त गर्न योगदान पुऱ्याउँछन् । स्वास्थ्य क्षेत्रसँग प्रत्यक्ष जोडिने दिगो विकास लक्ष्यहरू लक्ष्य २ र ३ रहेका छन् ।

स्वदेशमा बसोबास गर्ने सबै जनताको स्वास्थ्य अवस्था सुधार्ने उद्देश्य राखेका कार्यक्रमहरूले प्रत्यक्ष रूपमा दिगो विकासको लक्ष्य नं ३ "सबै उमेर समुहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवन सुनिश्चित गर्दै समृद्ध जीवन प्रवर्धन गर्ने" प्राप्तिका लागि योगदान पुऱ्याउँछ । दिगो विकास लक्ष्य अन्तर्गतका मातृ मृत्यु दर, पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको मृत्यु दर जस्ता स्वास्थ्यका सूचकहरू यस मन्त्रालयका पहिलो प्राथमिकताका कार्यक्रमा सूचकको रूपमा रहेका छन् । सुरक्षित मातृत्व, नसर्ने रोगको रोकथाम कार्यक्रम, एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण कार्यक्रम जस्ता प्रमुख कार्यक्रमहरूले दिगो विकास लक्ष्य सूचकहरूसँग पङ्क्तिबद्ध रही समग्रमा दिगो विकासको लक्ष्य ३ प्राप्त गर्न मद्दत गर्दछ । यस बाहेक स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयले तर्जुमा गरेका कार्यक्रमहरूले दिगो विकास लक्ष्य २ (भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा तथा उन्नत पोषण, सुनिश्चित गर्ने र दिगो कृषिको प्रवर्धन गर्ने) हासिल गर्न समेत योगदान पुऱ्याउँछ । सन् २०३० सम्ममा सबैखाले कुपोषणको अन्त्य गर्न र २०२५ सम्म ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूमा तौल कम हुने र दुबलो पातलो हुने जस्ता रोगसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न परिवार कल्याण कार्यक्रम अन्तर्गत पोषण, नवजात शिशु रोग व्यवस्थापनलाई प्राथमिकता दिएको छ । यसै सन्दर्भमा मन्त्रालयले अन्य सम्बन्धित निकायहरूसँगको सहकार्यमा विभिन्न राष्ट्रिय नीति तथा निर्देशिका निर्माण गर्ने र जनसङ्ख्या, स्वास्थ्य तथा पोषणका क्षेत्रमा कार्यक्रमहरू समेत सञ्चालन गर्दै दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिको लागि सहयोग पुर्याउँदै आएको छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	जना	२१	२१	१५	१४	१२
२	५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	२५	२५	२१	२०	१७
३	स्वास्थ्य उपचारमा व्यक्तिगत खर्चको अनुपात	प्रतिशत	५४	५४	३९	३८	३६
४	५ वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	१९	१९	१७	१५	१३
५	कुल प्रजनन दर	प्रति महिला	२.१	२.१	२.१	२.१	२.१
६	किशोरी अवस्थाको प्रजनन (१९ वर्ष मुनि जीवित जन्ममा)	प्रतिशत	१४	१४	१२	११	९
७	५ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकामा भएको पुङ्कोपन (उमेरअनुसार उचाई कम)	प्रतिशत	२५	२५	२२	२०	१७

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
८	प्रोटोकल अनुसार चार पटकसम्म गर्भवती जाँच गर्ने महिला	प्रतिशत	८८	९२	९६	९७	९८
९	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने सुत्केरी महिला	प्रतिशत	८३	१००	१००	१००	१००
१०	परिवार नियोजनको आधुनिक साधन प्रयोग दर	प्रतिशत	४०	४०	४५	४५	४५
११	डिपीटी-हेपाटाइटिस बी- हेप खोप तेस्रो प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	९६	९६	१००	१००	१००
१२	पूर्ण खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	९६	९६	१००	१००	१००
१३	पहिचान भएका क्षयरोगीमध्ये उपचारको सफलता दर	प्रतिशत	९२	९२	९५	९५	९५
१४	औलो रोगबाट संक्रमित व्यक्ति (इन्डोजेनस संक्रमण मात्र)	संख्या	६४	८७	३९	३८	३८
१५	औलो रोग लाग्ने दर (प्रति लाख जनसंख्यामा)	संख्या	०.०७	०.०६	०.०४	०.०४	०.०४
१६	स्वास्थ्यमा सरकारी खर्च (कुल राष्ट्रिय बजेटमा)	प्रतिशत	५.८७	४.६	९	१०	१०
१७	स्वास्थ्य बिमामा आवद्ध भएको जनसंख्या	प्रतिशत	२७	३२	४०	५०	६०
१८	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको उपस्थितिमा सुत्केरी भएका महिला (जीवित जन्ममा)	प्रतिशत	७४	७६	८०	८५	९०
१९	प्रोटोकल अनुसार बच्चाको जन्मपछि तीन पटक सुत्केरी सेवा प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	५०	५५	६५	७५	८०
२०	पाठेघरको मुखको क्यान्सरको स्क्रीनिङ गरिएको संख्या (३० देखी ४९ वर्ष उमेर समूहका प्रति हजार महिला)	संख्या	२०६	२००	२००	२००	२००
२१	क्षयरोग लाग्ने दर (Incidence Rate) (प्रति लाख जनसंख्या)	संख्या	१३९	११५	१००	९६	९२
२२	डेङ्गी रोग लागेका व्यक्ति	संख्या	४८८८३	६००००	३००००	२५०००	२००००
२३	एचआइभिबाट नयाँ संक्रमित व्यक्ति	प्रति हजार	०.०१	०.०२	०.०१	०.०१	०.०१
२४	कालाजारको संक्रमण भएका व्यक्ति	जना	२२५	२२०	२००	१७५	१५०
२५	हात्तीपाइले रोगको बिरामी संख्या	जना	५२१	३५०	३००	२७५	२५०
२६	स्वास्थ्य संस्था मार्फत प्रसूति सेवा लिने महिला	प्रतिशत	७८	८०	८२	८५	९०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
२७	प्रजनन उमेर समूहका महिलामा रक्तअल्पता	प्रतिशत	३४	३४	३०	२५	२०
२८	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	जना	१५१	१५१	११०	१००	९९
२९	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७१	७१	७३	७६	७८
३०	स्वास्थ्यकर्मी उत्पादन (प्रति हजार जनसंख्यामा)	संख्या	१.९४	१.९४	२.५	३.२	४
३१	३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरपरिवार	प्रतिशत	७७	७७	८०	८३	८६
३२	बिमा कार्यक्रममा नवीकरण दर	प्रतिशत	६७	७०	७५	८०	८५
३३	सडक दुर्घटनाका कारण ज्यान गुमाउने व्यक्तिको संख्या (प्रति एक लाख जनसंख्या)	जना	८.०१	७.४१	६	५.५	५
३४	कुपोषण दर (उचाइ अनुसारको तौल)	प्रतिशत	८	८	७.५	७	६

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३७००११०१	क्षयरोग नियन्त्रण	४		-		१. क्षयरोग Case Notification ६०प्रतिशत (DS-TB) र २५प्रतिशत (अनुमानित केसहरूसँग तुलनामा) २. DS-TB को उपचार सफलताको दर ९२प्रतिशत ३. DR-TB को उपचार सफलताको दर ७८प्रतिशत ४. ६७ जिल्ला ११७ WRD साइटहरूमा विस्तार गरि DST सेवा प्रदान र २१ साइटमा Xpert/XDR सेवा उपलब्ध ५. १४९ स्थानीय तहहरूमाक्षयरोग मुक्त अभियान शुरु
३७००११०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	५		-		१. कुल अनुमानित एचआईभी संक्रमित मध्ये ९४प्रतिशत ले आफ्नो अवस्था थाहा भएको २. ९०प्रतिशत लाई एआरभी उपचारमा आबद्ध भएको ३. ६०प्रतिशत को भाइरल भार न्यून भएको । ४. आमा बाट बच्चामा हुन सक्ने संक्रमणबाट रोकनको लागि अनुमानित गर्भवती महिलाहरू मध्ये ८४.२ प्रतिशत को एचआईभी परिक्षण गरिएको ।
३७००११०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	५		-		१.मातृ मृत्यु दर प्रतिलाख जीवित जन्म १५१ भएको । २. पाँच वर्ष मुनिको बाल मृत्यु दर २५ प्रतिहजार जीवित जन्म । ३.पुर्ण खोप प्राप्त गर्ने बच्चाको प्रतिशत ९६ पुगेको । ४. परिवार नियोजनको आधुनिक साधनको प्रयोग दर ४३ प्रतिशत पुगेको । ५. संस्थागत सुत्केरीको प्रतिशत ७२ पुगेको । ६. तीस वर्ष माथिका महिलाको पाठेघरको मुखको क्यान्सर स्क्रिनिङ गर्नेको संख्या २५९४५९ । ७. पाँच वर्ष मुनिका बच्चामा हुने कुपोषण दर १० प्रतिशतमा झारिएको ।
३७००११०५	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	५		-		१.महामारी रोग निगरानीलाई अझ सुदृढ गर्न EWARS सेन्टिनल साइट थप गरी १३४ वटा पुर्‍याईएको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						२.संघ, प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहसम्म Rapid Response Team तयारी अवस्थामा रहेको ३. किटजन्य राष्ट्रिय कार्यक्रमहरू औलो, कालाजार तथा हात्तीपाइले रोग निवारण र डेंगी, स्क्रब टाइफस आदि रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि रोग निदान किट, औषधीको व्यवस्थापन लगायतका कामहरूको सुनिश्चितता ४. Active case detection and Leprosy post exposure prophylaxis ५.Caregivers training for children with developmental disabilities and Autism from all seven province ६.मधेश, वागमती, गण्डकी, कर्णाली र सुदुरपश्चिम प्रदेशमा गरी पाँचवटा प्रदेशमा one health committee स्थापना गरिएको ।
३७००११०७	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	५		-		१.देशभरका ६६ प्रतिशत स्वास्थ्य संस्थाबाट DHIS-२ मार्फत Self Reporting भएको । २.समयमै प्रतिवेदन गर्ने स्वास्थ्य संस्थाको संख्यामा सुधार ३.स्वास्थ्य संस्थाहरूमा प्रयोगमा रहेका औजार, उपकरण, औषधी, र अन्य सामग्रीहरूको खरिद तथा वितरण । ४.स्वास्थ्य संस्थाहरूमा रहेका Inventory हरूको लगत संकलन
३७००११०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार केन्द्र	५		-		१.सूर्तिजन्य पदार्थको बट्टा, प्याकेट, न्यापर्स, पेटी तथा पार्सल, प्याकेजिङ्गमा चेतावनीमूलक सन्देश र चित्र छान्ने तथा अंकित गर्ने निर्देशिका, २०८१ तयार २.विद्यालय तहमा स्वास्थ्य शिक्षा विषयको पाठ्यक्रमको विषयवस्तु अध्यावधिक ३.राष्ट्रिय स्वास्थ्य प्रवर्द्धन तथा सञ्चार रणनीतिको मस्यौदा तयार भई सो सम्बन्धमा सुझाव कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न ४.मदिरा नियन्त्रण तथा नियमन (SAFER Initiatives) सम्बन्धी प्रदेशस्तरीय कार्यशाला सम्पन्न ५.किशोर किशोरी यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य, सम्बन्धी फ्लिप चार्ट तयार
३७००००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	५		-		१."स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय र चिकित्सा शिक्षा आयोगको संयुक्त बैठकबाट स्वास्थ्य जनशक्तिको समुचित व्यवस्थापनको लागि आवश्यक सुझाव दिन स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको सहसचिवस्तरको संयोजकत्वमा एक कार्यदल गठन भई कार्य प्रारम्भ भएको । २. स्वास्थ्य संस्थाहरूको अनुगमन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						३. विभिन्न कार्यविधि तथा निर्देशिका निर्माण ४. जनशक्ति व्यवस्थापन
३७००१११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	५		-		१. एक लाख २० हजार स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई दक्षता अभिवृद्धि तालिम प्रदान, करिब १२० तालिम सामग्रीको निर्माण, ६६ वटा तालिम साइटहरूको विकास तथा विस्तार
३७००११११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	५		-		१) Malaria Microscopy Basic Training (३० दिने) सम्पन्न २) Malaria Microscopy Refresher Training (१५ दिने) सम्पन्न ३) VBDNTDs सम्बन्धित स्वास्थ्यकर्मीहरूको ३ दिने तालिम २ वटा सम्पन्न ४) EWARS सम्बन्धित तालिम ५ वटा सम्पन्न ५) Vector सम्बन्धित Surveillance/mosquito collection सम्बन्धित कार्यक्रम सम्पन्न
३७००००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	५		-		१. प्रतिदिन औषतमा २०० जना बिरामीको चेकजाँच तथा निःशुल्क औषधी वितरण । २. प्रतिदिन औषतमा १० जना बिरामीको ल्याब परिक्षण । ३. प्रतिदिन औषतमा १५ जना फिजियोथेरापी सेवा प्रदान । ४. प्रत्येक वर्ष औषतमा ३ वटा निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन ।
३७००१११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	५		-		१. आ.व. ०८१/८२ को फागुन सम्ममा १९२०९९ जना सेवाग्राहीको ५००७४७ वटा प्रयोगशाला नमूना परीक्षण भएको । २. आठवटा अस्पतालसँग प्रयोगशाला परीक्षण सेवाका लागि सम्झौता भएको । ३. चालु आ.व. को फागुन सम्ममा १६८ वटा Human leukocyte antigens (HLA) सम्बन्धी नमूना परीक्षण भएको । ४. SARS-Cov-२ को genome sequencing गरिएको । ५. ३२२३ वटा Human papillomavirus (HPV DNA), ३१२ वटा HB इलेक्ट्रोफोरेसिस, ५ वटा फ्लोसाइटोमेट्री, २ वटा BCR : ABL - RT-PCR(Quantitative) नमूना परीक्षण गरिएको ।
३७०००१०२	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	५		-		१. बहिरङ्ग (Out Patients) तथा आकस्मिक सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या: ६०० जना प्रति दिन २. अस्पतालको Bed Occupancy दर ४३.३ प्रतिशत ३. निर्देशिका बमोजिम निशुल्क औषधी समेत ओसिएमसि- १०१ जना, सामाजिक सुरक्षा एकाई सञ्चालन – २१४९ जनाले सेवा लिएको ४. विपन्न नागरिकको निशुल्क उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या, – ४००४ जना

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						५. ICU-१०, HDU- १६ गरि जम्मा २६ वेड सञ्चालनमा रहेको ६. Minor Operation – २१६ जना, CT Scan – ६१९ जना, Ultrasound – ५६७२ जना, LABORATORY SERVICES: ७९५७० tests"
३७००१११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	५		-		१. Telemedicine EMR को एकीकृत कार्यविधि निर्माण भएको । २. प्रशामक सेवाको राष्ट्रिय रणनीति तयार भएको । राष्ट्रिय प्रेषण निर्देशिका तयार भएको । ३. एक सय तेत्तीस विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरूमा न्युनतम सेवा मापदण्ड लागु भएको ।
३७०००१०४	नेपाल आखाँ अस्पताल	५		-		१. प्रतिदिन बहिरङ्ग सेवा ७०० र शल्यक्रिया ८० लाई नियमित सेवा प्रदान २. आँखा शिविरमार्फत वार्षिक १७ हजार भन्दा बढिलाई सेवा प्रदान । ३. मेशिनरी उपकरण तथा भौतिक पूर्वाधार विस्तार पश्चात स्तरिय र छिटो छरितो सेवा पाएको । ४. आंशिक तथा निःशुल्क उपचार सेवा प्राप्त गर्ने बिरामीको संख्या – ७० प्रतिशत । ५. शैक्षिक कार्यक्रम अन्तरगत वार्षिक रूपमा Post Graduate – १३ जना, B Optometric- ३२ जना, Ophthalmic Assistant- ८० जना उत्पादन हुने गरेको ।
३७००१११६	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	स्वास्थ्य शिक्षित र शिपमूलक मानवपुँजी, लैंगिक समानता, सामाजिक न्याय र समावेशी रूपान्तरण		-		१. स्वास्थ्यकर्मी भएका माध्यमिक बिद्यालय (सार्वजनिक) को प्रतिशत -१३ प्रतिशत; २. सामुदायिक स्वास्थ्य तथा नर्सिङ्ग घरदैलो सेवा कार्यक्रम लागू भएको स्थानीय तह -३; ३. जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन भएका अस्पतालहरूको संख्या -६२; ४. सामाजिक सेवा एकाई सञ्चालन भएका अस्पतालहरूको संख्या-८८ ५. एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र सञ्चालन भएका अस्पतालहरूको संख्या-९३
३७०००१०५	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	५		-		पन्ध्र वर्ष मुनिका क्यान्सर पीडित बालबालिकालाई निःशुल्क उपचार, ७० वर्ष माथिका क्यान्सर पीडित जेष्ठ नागरिकलाई रेडियसन र सर्जरी सेवा निःशुल्क, क्यान्सर रजिष्ट्रि कार्यक्रम, वायोप्सी परीक्षण सेवा, अंकोलोजी सम्बन्धी विशिष्ट शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन आयोजनाहरू सम्पन्न भएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३७००२०११	औषधि व्यवस्था विभाग	५		-		१. नेपाल सरकारले निःशुल्क वितरण गर्ने ९८ प्रकारका अत्यावश्यक औषधिहरूको स्वदेशी उत्पादन र आयातको अवस्था सम्बन्धी अध्ययन (Landscape analysis) सम्पन्न भएको । २. उपचारात्मक सेवामा नभई नहुने औषधिहरूको दर्ता गर्न पहल लिन आह्वान गर्दै सरोकारवालालाई सार्वजनिक सूचना प्रकाशन भएको । ३. औषधिको अधिकतम खुद्रा मूल्य तोक्ने सम्बन्धी औषधिको प्रारम्भिक सूची र बजार अध्ययनको काम भएको । ४. प्रविधिजन्य स्वास्थ्य सामग्री तथा उपकरणको नियमनको लागि गठन भएको कार्य समूह मार्फत सो सामग्रीहरूको Risk Based Classification, स्तर निर्धारण सम्बन्धी निर्णय भएको । ५. प्रविधिजन्य स्वास्थ्य सामग्री तथा उपकरण विक्री गर्ने फर्म/उद्योगको दर्ताको लागि आवेदन दिँदा आवश्यक कागजातको checklist तयार गरिएको ।
३७००३०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	स्वास्थ्य शिक्षित र शिपमूलक मानवर्पुजी		-		१. आयुर्वेद तथा योगको माध्यमबाट स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्द्धन गर्दै नसर्ने रोग न्यूनीकरणको लागि १६३१ स्थानमा नागरिक आरोग्य अभियान सञ्चालन गरेको । २. स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्धनको लागि ८६४ स्थानमा नागरिक आरोग्य समूह गठन गरेको । ३. विद्यालय आयुर्वेद तथा योग शिक्षा कार्यक्रम २३२ विद्यालयमा सञ्चालन गरेको । ४. स्तनपायी आमा (Lactating Mother) कार्यक्रम अन्तर्गत स्तनपायी आमालाई दुग्धवर्धक औषधि मार्फत २०,०३३ जना आमा र शिशुको स्वास्थ्य प्रवर्धन गरिएको । ५. जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम (रसायन औषधि तथा पंचकर्म सेवा) मार्फत १४६५९३ जना जेष्ठ नागरिकहरूको स्वास्थ्य प्रवर्धन गरिएको ।
३७०४१०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	५		-		१. परिषदबाट अनुमति लिई सञ्चालन गरिरहेको ३ वटा अनुसन्धान परियोजनाको र परिषदबाट सम्बन्धन प्राप्त गरी संचलन भैरहेको १ वटा IRC को अनुगमन कार्यको सम्पन्न गरेको । २. Vol. २२, Issue ६३, No. २, April to June २०२४ सम्बन्धी २ वटा Journal प्रकाशित भएको । ३. सिक्कलसेल एनिमिया तथा थालेसेमिया रोगको पहिचान, नियन्त्रण र रोकथाम सम्बन्धी अनुसन्धान कार्यको Lumbini प्रदेशमा तथ्याङ्क सङ्कलन भई प्रयोगशाला परीक्षणको कार्य भैरहेको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						४.क्यान्सर रोग सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानको लागि जनसंख्यामा आधारित क्यान्सर रजिस्ट्रीको कार्य भैरहेको । ५.स्वास्थ्य अनुसन्धान परियोजनाहरूको कार्यान्वयनको सन्दर्भमा चालु आ.व. मा ९० वटा अनुसन्धान प्रस्तावलाई स्वीकृति दिइएको ।
३७०००१०६	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्सप्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	५		-		१. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिका बिरामीहरूलाई न्युनतम सेवाशुल्कमा स्तरीय एवम् सुलभरूपमा विशिष्ट उपचार सेवा उपलब्ध भएको २. वार्षिक रुपमा बहिरङ्ग सेवातर्फ वार्षिक १,००,०००, अन्तरङ्गतर्फ ४८००, आकस्मिक सेवा तर्फ ८१००, वार्षिक २१०० भन्दा बढी कार्डियो-थोरासिक-भास्कुलर सर्जरी, २४०० क्याथल्याब सेवा बिरामीले प्राप्त गरेको । ३. बिपन्न नागरिकतर्फ वार्षिक १३०० तथा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आबद्ध ३०,००० बिरामीहरूले मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको स्तरीय एवम् विशिष्ट उपचार सेवा प्राप्त गरेको । ४. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको उपचार सम्बन्धी थप १ वटा अनुसन्धान कार्यक्रम सञ्चालनमा आउने तथा ६ वटा अनुसन्धान प्रकाशन भएको । ५. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनली विषयमा विशेषज्ञ तथा बिद्यावारिधि तहका चिकित्सकहरूलाई प्रदान गर्ने तालिमको क्षेत्र (इलेक्ट्रोफिजियोलोजी तथा पेडीयाट्रीक कार्डियोलोजी सेवा थप भएका कारण) वृद्धि भएको तथा २ जना विद्यावारिधि तह उत्तीर्ण मुटुरोग विशेषज्ञ उत्पादन भएको ।
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - गजेन्द्र नारायणसिंह अस्पताल	५ स्वास्थ्य शिक्षित र शिपमूलक मानवपुँजी		-		१. दैनिक ५-१० वटा Major शल्यक्रिया र १०-१५ वटा Minor शल्यक्रिया भैरहेको । २. दैनिक २००-३०० जना बिरामीको OPD चेकजाँच हुने गरेको । ३. ईमर्जेन्सी OPD ५० जनाको हुने गरेको । ४. विपन्न, गरिब, जनआन्दोलनका घाईते, वेवारिसे, ज्येष्ठनागरिक, लोपोन्मुख समुदायका व्यक्तिहरूको उपचारमा सहूलियत । ५. Inpatient १५० जनाको उपचार भैरहेको ।
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - नारायणी अस्पताल	५		-		१. Average Number of OPD visit per day=७८२ per day २. Average Number of Emergency visit per day=१३५ per day ३. Bed Occupancy rate=९३ प्रतिशत

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						४. CS Rate=३६.८५ प्रतिशत (Out Of Total Delivery) ५. Average Number of Operation per day=१९.३२
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - मानसिक अस्पताल	५		-		१. किशोर किशोरी मानसिक वाई सञ्चालन २. नियमित बहिरङ्ग सेवा, विस्तारित बहिरङ्ग सेवा, अन्तरङ्ग सेवा र ३. चौविसे घण्टा आकस्मिक सेवा सञ्चालन ४. मौखिक प्रतिस्थापन सेवा सञ्चालन ५. सेटलाईट सेवा सञ्चालन ६. आत्महत्या रोकथाम हटलाईन सेवा सञ्चालन
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - राष्ट्रिय ट्रमा सेन्टर	५		-		१. दैनिक २०-२५ वटा Major शल्यक्रिया र ४०-५० वटा Minor शल्यक्रिया भैरहेको । २. दैनिक ३५०-४०० जना बिरामीको OPD चेकजाँच हुने गरेको । ३. ईमर्जेन्सी OPD २०० जनाको हुने गरेको । ४. विपन्न, गरिब, जनआन्दोलनका घाईते, वेवारिसे, ज्येष्ठ नागरिक, लोपोन्मुख समुदायका व्यक्तिहरूको उपचारमा सहूलियत । ५. Inpatient २५० जनाको उपचार भैरहेको ।
३७०६१०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	५		-		१. प्रति दिन २५२१ जनालाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिएको २. दैनिक करिब २३ वटा शैल्यकृया भएको ३. Bed Occupancy Rate ७०.३४ प्रतिशत ४. MSS Score ६५ ५. ३३८६ जना विशेषज्ञ जनशक्ति उत्पादन भएको
३७०६१०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	५		-		१. नेपाल सरकारले निशुल्क रुपमा पदान गरेका सबै स्वास्थ्य सेवाहरू प्रवाह गरिएको । २. प्रतिष्ठानको स्थापनाले पिछडिएको क्षेत्र लगायत देशकै स्वास्थ्य सुचाङ्कमा सकारात्मक सुधार देखिएको । ३. प्रतिष्ठानको स्थापनाले पिछडिएको क्षेत्रका जनसमुदायमा स्वास्थ्य सेवा र स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी जागरुकता बढाएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						४. प्रतिष्ठानमा यसै शैक्षिक सत्रबाट ५० सिटमा MBBS विषयका विद्यार्थीहरू अध्ययन गर्न आएको र त्यसमा ३ जना विदेशी विद्यार्थीहरू समावेश भएको ।
३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	५		-		१. शैक्षिक कार्यक्रम संचालन - २०० जना २. विभिन्न अप्रेसनहरू ९००० जना ३. प्रशुती सेवा- ८००० जना ४. अन्तरग सेवा- २२००० जना ५. किडनी ट्रान्सप्लान्ट-१५, क्याथलियाव सेवा १००
३७०६१०१६	राप्ती स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	६		-		१. ड्रोइड डिजाइन तथा लागत अनुमानको काम सकिएको । २. बजेट सुनिश्चितको लागि स्वास्थ्य मन्त्रालयबाट राष्ट्रिय योजना आयोग र राष्ट्रिय योजना आयोगमा अन्तिम चरणमा । ३. लागत अनुमानको काम सकिएको । ४. IEE को काम सम्पन्न भएको । ५. बजेट सुनिश्चिताको प्रक्रियामा रहेको ।
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - कोशी अस्पताल	५		-		१. स्वास्थ्य बिमा सेवा लागु भएको: जम्मा सेवाम्राहीमा ४० प्रतिशत स्वास्थ्य बिमा अन्तरगतका बिरामी रहेका २. आमा सुरक्षा कार्यक्रम: निशुल्क प्रसुति सेवा श्रावण देखि पौषसम्म ४७१५ जनालाई प्रसुति सेवा दिइएको ३. सामाजिक सेवा इकाई मार्फत विपन्न नागरिकको निशुल्क उपचार सेवा २५१७ जनालाई दिइएको ४. नवजात शिशुको निशुल्क उपचार सेवा २३० जनालाई ५. एकद्वार संकट व्यवस्थापन कार्यक्रम (लैंगिक हिंसा पिडितलाई निशुल्क उपचारात्मक तथा पुनस्थापना सेवा)- १६४ जनालाई ६. पोषण पुनर्स्थापना गृह सञ्चालन: कुपोषित बालबालिकालाई निशुल्क उपचार सेवा ३८ जनालाई
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - भेरी अस्पताल	स्वास्थ्य शिक्षित र		-		१.शल्यक्रिया कक्ष, Post-Operative ward, ICU, CCU को भवनको पूर्वाधार पुरा भैसकेको । ३. सिकलसेल उपचारको लागि नयाँ वार्ड स्थापना । ३. जलन उपचार सम्बन्धी नयाँ सेवा विस्तार ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
		शिपमूलक मानवपुँजी				४. प्रसुती गृहको भौतिक पूर्वाधार निर्माणको लागि डिपिआर तयार भई सकेको । ५. नियमित तथा आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार सेवा सञ्चालन ।
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - भक्तपुर क्यान्सर अस्पताल	५		-		१. क्यान्सर बिरामीको उपचारमा आउने संख्या बढेको छ । २. क्यान्सर बिरामीको रोग निको हुने दर बढेको छ । ३. दुई सय छपन्न स्लाइस सि.टि. स्क्यानबाट दैनिक २५ भन्दा बढी बिरामीहरूको उपचार सेवा ४. चौध वर्ष भन्दा मुनिका बालबालिको निः शुल्क उपचारको व्यवस्था भएको । ५. कोशी प्रदेशको विराटनगर र मधेश प्रदेशको नारायणी अस्पतालमा विस्तारित स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन भएको ।
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - गेटा अस्पताल	५		-		१. बहिरङ्ग सेवा(ओ.पि.डि.)- १६७३४७ जना २. अन्तरङ्ग सेवा(आइ.पि.डि.)- ११३२८ जना ३. आकस्मिक सेवा (Emergency)- २५९५२ जना ४. सल्यक्रिया सेवा(जनरल, अर्थो, युरो, गाइने, न्युरो, आँखा, ई.एन.टी.,)- २५४७ जना ५. प्याथोलोजि (Biopsy Test, Biochemistry, ६. Microbiology, Molecular test) रेडियोलोजि (X-Ray, USG, CT Scan) -१२१७२१ जना
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - सुशिल कोईराला प्रखर क्यान्सर अस्पताल	५		-		१. सम्पूर्ण क्यान्सर शल्यक्रिया, pathology, dignostic radiology सेवा सञ्चालन भएको २. Post-Operative ward, डे केयर वार्ड, ICU को भवनको पूर्वाधार पुरा भैसकेको । ३. ल्याव र फार्मिशी को भवन निर्माण भएको । ४. लिन्याक तथा रेडियोलोजि भवन निर्माण भइसकेको । ५. ब्राकि थेरापि तथा रेडियो थेरापि सञ्चालन भएको ।
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - जि.पी. कोईराला राष्ट्रिय श्वास प्रश्वास केन्द्र	५		-		बहिरंग (Out Patients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या – २८१६८ जना, अन्तररंग (Inpatients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या - ९५१ जना, अकस्मीक(Emergency Patients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या -४२१९ जना, शल्यकृया – १८० जना, Major Operation – ३१ जना, Intermediate Operation – २९ जना, Minor Operation – १२० जना, USG- २४२०, X-ray - ४६७५, PFT - २७९, ECHO - ८६

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - राष्ट्रिय आयुर्वेद अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	स्वास्थ्य शिक्षित र शिपमूलक मानवपुँजी		-		Research Section १) Animal cell culture laboratory (अनुसन्धानात्मक प्रयोगशाला निर्माणा तथा कार्य शुरू गरियो) २) Plant tissue culture laboratory (अनुसन्धानात्मक प्रयोगशालाके निर्माणा तथा अनुसन्धानात्मक कार्य शुरू गरियेके) Training Section : १) तालिमको संख्यात्मकरूपमा वृद्धि भई स्वास्थ्यकर्मीका लागि मर्म थेरापी,पुर्वकर्म चिकित्सा (पंचकर्म), गुद्धारोगको पहिचान र एवम् व्यवस्थापन २ (आयुर्वेद चिकित्सकहरूकालगि अगनीकर्म, विद्वकर्म { and pain management , Urological disorders and it's management through basti karma , ३- Basic life support and disaster management Hospital Section : ०; सेवा प्रदा गरिएको संख्या- OPD; १२९१३, shalya : ३३४९, Accupuncture : ११७२ , Panchakarma : ८३०, Physiotherapy : १३१३ , Lab : १४१३
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - डडेलधुरा अस्पताल	५		-		१. OPD सेवा प्रति दिन २००माथी बिरामीहरूलाई सेवा प्रवाह भइरहेको । २. पचास जना भन्दा बढीलाई प्रति दिन USG सेवा प्रदान भइरहेको । ३. एक सय पचास जना भन्दा बढीलाई प्रति दिन LAB सेवा उपलब्ध भएको । ४. शल्यक्रिया सेवा प्रति दिन ५ केश भन्दा बढी हुने गरेको । ५. विशेषज्ञ सेवाहरूमा हाडजोर्नी सेवा सर्जरी सेवा जनरल मेडिसिन एनेस्थेसिया सेवा बाल रोग सेवा डेण्टल सेवा लगायत अन्य सेवाहरू दैनिक प्रवाह हुने ।
३७०३११०१	स्वास्थ्य बिमा बोर्ड	५		-		हालसम्म २९प्रतिशत जनसंख्या स्वास्थ्य बीमा बीमा कार्यक्रममा आबद्ध भएको । स्वास्थ्य बिमा नवीकरण दर ६७ प्रतिशत परिवार संख्या पुगेको ।
३७०००१०३	परोपकार प्रसुती अस्पताल	स्वास्थ्य शिक्षित र शिपमूलक मानवपुँजी		-		आमा सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत
३७०००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	५		-		१. OPD संख्या प्रतिदिन- ७०० जना २. शल्यक्रिया प्रतिदिन- ७ जना ३. पन्ध्र वर्ष मुनीका बालबालिका निःशुल्क उपचार-८० जना प्रति महिना

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						४. पचहत्तर वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिक निशुल्क उपचार- ७० जना प्रति महिना ५. बाथ मुटु रोगीको निशुल्क शल्यक्रिया- ५० जना प्रति महिना ६. PTMC उपचार निशुल्क - २५ जना प्रति महिना ७. निशुल्क primary angioplasty - १५ जना प्रति महिना
३७०००१०८	त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	५		-		कक्लिएर इम्प्लान्ट ४५ जनालाई, प्रती वर्ष ४१६ जनाको जटिल ओर्थोस्कोपी शल्यक्रिया, प्रती वर्ष २०८ जनाको स्पाइनल तथा निउरो सर्जरी प्रोसिडर, प्रती वर्ष ३ जनाको कलेजो प्रत्यारोपण, प्रती वर्ष १८०० जनाको जटिल प्रसुती शल्यक्रिया
३७०००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	५		-		हाल चिकित्सालयका सेवा पाउने बिरामीको सङ्ख्या: अकुपञ्चर - १५२२०, पञ्चकर्म - ७४५३ शल्य/शलक्य - १२८३७ स्त्री प्रसुति/ कौमारभृत्य - २७६६ अन्तरंग - १०७३ प्रयोगशाला - २२७५९
३७०००१११	सिहंदरबार वैद्यखाना	उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि		-		१. ऐतिहासिक पुस्तक चन्द्रनिघण्टुको भाग ८ को सम्पादन कार्य अगाडि बढेको । साथै प्रकाशनका लागि समेत प्रक्रिया अगाडि बढाइएको । २. आफ्नो औषधि विक्री कक्ष वाट २५०० जना सेवाग्राहीलाई निशुल्क स्वास्थ्य परामर्श सेवा प्रदान गरिएको ३. सिजनल उत्पादनको रूपमा रहेको १० लट (करिव ५२०० के.जी) च्यवनप्रास निर्माण । ४. चूर्ण औषधी तथा तुलसी चिया गरी जम्मा १३४७ केजी निर्माण ५.खाली रहेको भवनको पार्टेशन गरी उपयोगमा प्रक्रिया अगाडि बढाइएको
३७०००११२	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	२		-		१. यस केन्द्रमा आउने आँखाका बिरामीहरूको अत्याधुनिक उपचारमा सहयोग पुर्याएको । २. केन्द्रमा अध्ययनरत बि.अप्टोमेट्री, एम डि. अप्थाल्मोलोजी तथा फेलो डाक्टर बिद्यार्थीहरूको पठनपाठन तथा शिपमा अभिवृद्धि गराएको । ३. केन्द्रमा उल्लेख्य रूपमा आँखा उपचारमा आउने बिरामीहरूको संख्यामा वृद्धि भएको । ४. फलस्वरूप केन्द्रको आय आर्जनमा टेवा पुगेको छ । ५.ने पाल सरकारको सहयोगको कारण आँखा सम्बन्धी समस्या र रोग निवारणको लागि यहाँ आएका बिरामीहरूले अन्यत्र जानु पर्ने स्थिती नरहेको ।
३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	२,३,४		-		१.यस केन्द्रमा आउने आँखाका बिरामीहरूको अत्याधुनिक उपचारमा सहयोग पुऱ्याई मोतिविन्दु शल्यक्रिया मार्फत अन्धोपन निवारणमा सहयोग ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						२. आँखा उपचार सेवा सर्वसुलभ तथा गुणस्तरीय सेवाबाट नेपाली जनसंख्यामा पठनपाठन तथा शिपमा अभिवृद्धि गराएको । ३. आँखा उपचार सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालनबाट आँखा उपचार सेवामा बिरामीहरूको संख्यामा वृद्धि भएको । ४. जानकारीमूलक तथा गुणस्तरीय आँखा उपचार सेवाबाट दुर्गम भेगका जनताको आय आर्जनमा टेवा पुगेको छ । ५. नेपाल सरकार तथा विभिन्न दातृ निकायको सहयोगको कारण आँखा सम्बन्धी समस्या र रोग निवारणको लागि यहाँ आएका बिरामीहरूले अन्यत्र जानुपर्ने स्थिति नरहेको ।
३७०००११६	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	२,३,४ स्वास्थ्य शिक्षित र शिपमूलक मानवपुँजी		-		थोकलुंग स्वास्थ्य चौकी, तेहथुम-ईसिबु स्वास्थ्य चौकी, तेहथुम-लुङरुपा आयुर्वेद औषधालय भवन निर्माण, पाँचथर-कालिकोट जिल्ला अस्पतालको नयाँ भवन निर्माण (३० शैया क्षमता), कालिकोट-जोगबुढा अस्पतालको भवन (१५ देखि ३० शैया क्षमताको), डडेलधुरा-डडेलधुरा उपक्षेत्रीय अस्पताल भवन निर्माण, डडेलधुरा आयोजनाहरू सम्पन्न भएको । १. केन्द्रीय सरुवा रोग अस्पताललाई प्रादेशिक स्तरसम्म विस्तार गर्न प्रादेशिक सरुवा रोग अस्पताल भवन निर्माण । २. नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पर्याउन ४२७ स्थानीय तहहरूमा आधारभूत अस्पताल (५।१०।१५ शैय्या) भवन निर्माण । ३. शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग मार्फत विभिन्न कार्यान्वयन ईकाइ मार्फत विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरू निर्माण । ४. वि.पी. कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानको MCH भवन निर्माण ।
३७०६१०१३	बी.पी. कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	५		-		१. चिकित्सा शिक्षाको विभिन्न विधामा विद्यार्थी भर्ना संख्या-३६६ जना । २. अस्पतालमा प्रतिदिन आउने बिरामी संख्या-२११३ जना । ३. अस्पतालमा प्रतिदिन अपरेसन हुने बिरामी संख्या-९६ जना । ४. SSU सेवा लिने बिरामीको संख्या-३५४५८ जना । ५. अस्पतालमा कुल जडित वेड संख्या-९१३ शैय्या ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३७०६१०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	५		-		१. नेपाल सरकारले निशुल्क रुपमा पदान गरेका सबै स्वास्थ्य सेवाहरू प्रवाह गरिएको । २. प्रतिष्ठानको स्थापनाले पिछडिएको क्षेत्र लगायत देशकै स्वास्थ्य सुचाङ्कमा सकारात्मक सुधार देखिएको ३. शैक्षीक कार्यक्रम सञ्चालन विभिन्न अप्रेशनहरू, प्रशुती सेवा, अन्तरङ्ग सेवा ,किडनी ट्रान्सपलान्ट, क्याथल्याव सेवा
३७०००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	५		-		१. बहिरङ्ग (Out Patients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या बढेको २.अन्तरङ्ग (Inpatients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या बढेको ३.आकस्मिक(Emergency Patients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको सङ्ख्या बढेको ४.अस्पतालको Bed Occupancy दर बढेको ५.निर्देशिका बमोजिम निःशुल्क औषधी, सामाजिक सेवा एकाइ सञ्चालन, क्यान्सर र मृगौला रोग सम्बन्धी सेवा लिएको
३७०००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट संचालित कार्यक्रमहरू	५		-		१. NCD screening campaign २.धुम्रपान तथा सुर्ती जन्य पदार्थ रोगथाम र नियन्त्रण ३.सबै प्रकारका क्यान्सर सम्बन्धी शल्य क्रिया केहि अस्पतालमाहरूमा सञ्चालन ४.नसर्ने रोग सम्बन्धी कार्यक्रम र अनुसन्धान
३७०००११५	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	५		-		१.प्रथम त्रैमासिक अवधिमा ३५ जनाको मृगौला प्रत्यारोपण भएको । (हाल सम्म १३१७ जना) २.प्रथम त्रैमासिक अवधिमा १ जनाको कलेजो प्रत्यारोपण भएको । (हाल सम्म ३० जना)
३७००१०११	स्वास्थ्य सेवा विभाग	५		-		१.स्वास्थ्य जनशक्तिको समुचित व्यवस्थापनको लागि एक कार्यदल गठन भइ कार्य प्रारम्भ भएको । २.स्वास्थ्य संस्थाहरूको अनुगमन ३.विभिन्न कार्यविधि तथा निर्देशिका निर्माण ४.जनशक्ती व्यवस्थापन,स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई दक्षता अभिवृद्धी तालीम प्रदान
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - भरतपुर अस्पताल	५		-		१. बहिरङ्ग (Out Patients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या बढेको २.अन्तरङ्ग (Inpatients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको संख्या बढेको ३.आकस्मिक(Emergency Patients) सेवाबाट उपचार लिने बिरामीहरूको सङ्ख्या बढेको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						४.अस्पतालको Bed Occupancy दर बढेको ५.निर्देशिका बमोजिम निःशुल्क औषधी, सामाजिक सेवा एकाइ सञ्चालन, क्यान्सर र मृगौला रोग सम्बन्धी सेवा लिएको
३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	५		-		१.नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पर्याउन ४२७ स्थानीय तहहरूमा आधारभूत अस्पताल (५।१०।१५ शैय्या) भवन निर्माण। २.नेपाल स्वास्थ्य संस्था पञ्जिकरण प्रणालीमा स्वास्थ्य संस्थाहरूको बिबरण अध्यावधिक गरिएको र नेपाल स्वास्थ्य जनशक्ती व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा ३७००० स्वास्थ्यकर्मीहरूको विवरण प्रवृष्टि तथा अध्यावधिक गरिएको ३. सबै निकायहरूको कार्य सम्पादन मूल्यांकन गर्न मन्त्रालयका सबै महाशाखा प्रमुख सदस्य रहने गरी मापदण्ड तयार गरिएको। ४.राष्ट्रिय जनसंख्या नीतिको अद्यावधिक खाका तयार भएको ५. सातवटा अस्पतालमा MSS सम्पन्न गरी स्वास्थ्यमा सुधार

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन्।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७००११०१	क्षयरोग नियन्त्रण	१. डिजिटल डिजिटल केस व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ २. निजी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि गर्नुका साथै समुदायको सहभागिता बढाई टीबीको पहिचान, उपचार र हेरचाहमा सशक्त बनाइनेछ।	१. समुदायस्तरमा TB स्क्रिनिङ कार्यक्रम विस्तार २. DR-TB बिरामीहरूको उपचार पहुँच सुधारका लागि सेवा केन्द्र विस्तार र सुदृढीकरण ३. सबै तहसम्म तथा सबै कार्यक्रम समेट्ने गरी क्षयरोग case based eReporting अद्यावधिक तथा विस्तार गर्ने	राष्ट्रिय स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमसँग जोडेर बिरामीहरूलाई थप आर्थिक राहत उपलब्ध हुने।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		३. सबै उमेर समूहलाई लक्षित गरी टीबी रोकथाम उपचार (TPT) विस्तार गरिनेछ र अन्य कार्यक्रमहरूसँग एकीकृत गरिनेछ ।	४. mWRD तथा Xpert/XDR उपकरणहरूको पहुँचमा वृद्धि ५. अति बिपन्न / DRTB का बिरामीहरूका लागि सामाजिक सुरक्षा सहयोग प्याकेज कार्यान्वयन		
३७००११०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	१.Determine Test Kit खरिद २.ARV औषधी खरिद ३. STI/OI औषधी खरिद ४. Hepatitis रोगको परीक्षण र निदानका लागि किट र औषधी खरिद ५. ART center हरूमा औषधी ढुवानी ६.Harm reduction Program को लागि Needle Syringe र Alcohol Swab खरिद ७.Methadone/Buprenorphine औषधी खरिद ८. HIV/Hep C/CD४, Viral load Reagent खरिद	१.HIV संक्रमितहरूको पहिचान तथा उपचार व्यवस्थापन २. Determine Test Kit, ARV, STI/OI औषधि, Hepatitis रोगको परीक्षण र निदानका लागि किट र औषधी खरिद । ३. Harm reduction Program को लागि Needle Syringe र Alcohol Swab, Methadone/Buprenorphine औषधी, HIV/Hep C/CD४, Viral load Reagent खरिद ४. STI Surveillance & Survey ५. तालिम तथा अभिमुखिकरण सञ्चालन ६.एआरटी केन्द्रहरूको विस्तार	१. सार्वजनिक-निजी साझेदारी (PPP) को सुदृढीकरण २.HIV-TB सह-संक्रमण व्यवस्थापन ३. सामुदायिक संलग्नता र सामाजिक सहायता ४. स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमसँग सहकार्य	अन्य स्वास्थ्यका कार्यक्रमहरूमा वित्तिय अभाव
३७००११०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	१.सबै स्थानीय ,प्रदेश तथा संधिय स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट खोप ,एकिकृत व्यवस्थापन,पोषण,परिवार नियोजनको उपलब्धता तथा सुरक्षित मातृत्व लगायतका आधारभूत सेवाहरूलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन तथा विस्तार हुने	१.मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य कार्यक्रम मार्फत संस्थागत सुत्केरी तथा नवशिशु स्वास्थ्य कार्यक्रम सबै तहहरूबाट सञ्चालन । २. बच्चाहरूलाई लगाईने खोपको गुणस्तर कायम गरी जन्मेका सबै बच्चाहरूलाई खोप सेवा कार्यक्रमको निरन्तरता ।	निर्णय प्रक्रियामा महिलाको सहभागिता	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			३. पाँच वर्ष मुनिका बच्चाको एकिकृत व्यवस्थापन कार्यक्रमलाई निरन्तरता । ४. परिवार नियोजनका साधनहरूको उपलब्धतामा विस्तार गरी साधनको छनोटलाई वृद्धि गरिनेछ । ५. महिलाको पाठेघरको मुखको क्यान्सर स्क्रिनिङलाई विस्तार गरिनेछ । ६. पाँच वर्षमुनिका बच्चामा हुने कुपोषण दर कम गर्ने गरी पोषण पुनर्स्थापना गृहहरू सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।		
३७००११०५	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	१. हजयात्रीका लागि आवश्यक पर्ने भ्याक्सिन व्यवस्थापन (भ्याक्सिन खरिद, ढुवानी, भ्याक्सिन कार्ड व्यवस्थापन र लगाईदिने जनशक्ति परिचालन)कार्य गर्ने २. औलो, कालाजार, डेंगी तथा हात्तीपाईले रोग प्रभावित क्षेत्रमा रोग नियन्त्रणका लागि बिषादी खरिद तथा ढुवानी ३. डिप्थेरिया एन्टी टक्सिन, Oseltamivir phosphate र टिटानस गामाग्लोब्युलिन, Rifampicin and Doxycycline लगायत अन्य भ्याक्सिन खरिद, प्राथमिकिकरणमा परेका जुनोटिक रोगहरूको लागि आवश्यक टेस्ट किट तथा रि एजेन्ट सिरिन्ज समेत ४. पेन कार्यक्रमका सञ्चालन ५. कुष्ठरोग तथा अपांगता कार्यक्रम सम्बन्धी औषधि, सामग्री ढुवानी तथा व्यवस्थापन ६. १११५ कल सेन्टर र Media Monitoring को निरन्तरता	१. महामारी तथा बिपद्जन्य घटनाहरूको व्यवस्थापनका लागि Simulation Exercises (सीमा नाकाका हेल्थ डेस्कहरू, अस्पताल तथा समुदायमा) २. कीटजन्य रोगहरू बारेमा चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि राष्ट्रिय उपचार पद्धति सबन्धि MTOT ३. नेपालमा IHR लागु गर्नका लागि नियमित बैठक सञ्चालन ४. ७७ वटै जिल्लामा नसर्ने रोग सम्बन्धी Mentoring, Monitoring र Supportive Supervision ५. कुष्ठरोग, अपांगता व्यवस्थापन तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी निर्देशक, प्राबिधिक तथा समन्वय समिति र सरोकारवालाहरूसँग बैठक ६. जलवायु संवेदनसिल रोगहरूको निगरानी सम्बन्धी क्रियाकलाप विस्तार तथा सञ्चालन		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७००११०७	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	१.स्वास्थ्य सेवाको अभिलेख तथा प्रतिवेदनमा डिजिटাইजेसन २.अभिलेख तथा प्रतिवेदन गर्ने कर्मचारीहरूको क्षमता विकास ३.स्वास्थ्य संस्थाहरूका लागि आवश्यक औषधी तथा उपकरणहरूको खरिद तथा वितरण ४.स्वास्थ्य संस्थाहरूको निर्माणको अनुगमन तथा प्राविधिक निरीक्षण ५.अस्पतालजन्य फोहर व्यवस्थापनको कार्य	१.स्वास्थ्य सेवाको अभिलेख तथा प्रतिवेदनमा डिजिटাইजेसन २.तथ्याङ्कको गुणस्तर वृद्धिका लागि सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया ३.स्वास्थ्य संस्थाहरूको क्षमता विकास ४.स्वास्थ्य संस्थाहरूका लागि आवश्यक औषधी तथा उपकरणहरूको खरिद तथा वितरण ५.खोपको गुणस्तर कायम गर्नका लागि कोल्डरुम व्यवस्थापन ६.स्वास्थ्य संस्थाहरूको निर्माणको अनुगमन तथा प्राविधिक निरीक्षण	१.ई-गभर्नेन्सका लागि सहयोग २.सूचना प्रविधि मैत्री स्वास्थ्य संस्था	थप आर्थिक भार पर्न सक्ने
३७००११०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार केन्द्र	१.नसर्नेरोग रोकथाम तथा नियन्त्रण र मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम २.जोखिम सञ्चार तथा सामुदायिक सहभागिता सम्बन्धी कार्यक्रम ३.धुम्रपान तथा सुर्तीजन्य पदार्थ नियन्त्रण, नियमन तथा रोकथाम सम्बन्धी कार्यक्रम अन्तर्गत Quitline ४.सञ्चालनको लागि (कलसेन्टरका लागि आवश्यक जनशक्ति, सञ्चालन खर्च, सफ्टवेयर अपडेट लगायत समेत) ५.स्वस्थ पालिका सम्बन्धी कार्यक्रम ६.मदिरा नियमन तथा सञ्चार सम्बन्धी कार्यक्रम	१.धुम्रपान तथा सुर्तीजन्य पदार्थ नियन्त्रण, नियमन तथा रोकथाम सम्बन्धी कार्यक्रम २.नसर्ने रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण र मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम ३.परिवार योजना, सुरक्षित मातृत्व, नवजात शिशु सम्बन्धी संदेश IPTV मार्फत प्रसारण कार्यक्रम ४.जोखिम सञ्चार तथा सामुदायिक सहभागिता सम्बन्धी कार्यक्रम ५.मदिरा नियमन तथा सञ्चार सम्बन्धी कार्यक्रम		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७००००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	"नियमित प्रशासनिक खर्च नियमित अनुगमन नीति, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण"	"नियमित प्रशासनिक खर्च नियमित अनुगमन"		
३७००१११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	FETP intermediate course सञ्चालन हुने, SHP/SBA मोडुलर तालीमको सुरुवात तथा विस्तार, स्थानीय तहका स्वास्थ्य शाखा प्रमुखहरूको लागि स्वास्थ्य व्यवस्थापन सम्बन्धी Modular तालीम	FETP intermediate course को piloting, विभिन्न केन्द्र तथा महाशाखा बाट सञ्चालन हुने तालिमको रा.स्वा.ता.के.को मापदण्ड बमोजिम स्तरीकरण कार्यक्रम, भर्चुअल तालिम व्यवस्थापन, भर्चुअल अप्डेट कार्यक्रम, नया विकास तथा परिमार्जन गरिएका विभिन्न तालिमका प्रशिक्षकहरूका लागि भर्चुअल अप्डेट कार्यक्रम, स्थानीय तहका स्वास्थ्य शाखा प्रमुखहरूको लागि स्वास्थ्य व्यवस्थापन सम्बन्धी Modular तालीम, चिकित्सकलाई Medico-Legal Training on Postmortem Examination and Clinical Forensic Medicine तालिम, SHP/SBA मोडुलर तालीम	सबै केन्द्र तथा महाशाखा बाट तालीमलाई TIMS प्रणालीमा आवद्द गर्न समन्वय भएको	तालिमको खर्च कम गर्नको लागि preservice education मा सिपमुलक तालीमहरू incorporate गर्न सकिने
३७००११११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	१) Basic and refresher malaria microscopic training २) Entomological basic and refresher training ३) vector surveillance/ mosquitoes collection and rearing ४) on-site malaria coaching ५) Vector susceptibility/ Bio-assay test	१) Basic and refresher malaria microscopic training २) Entomological basic and refresher training ३) vector surveillance/ mosquitoes collection and rearing ४) on-site malaria coaching ५) Vector susceptibility/ Bio-assay test	१) Malaria elimination programme २०३० support हुने २) हातापाइले (filariasis) elimination मा आवश्यक सहयोग ३) कालाजर (kalajar) को रोगीहरूको लागि अति आवश्यक सहयोग	नभएको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		६) malaria national slide banking	६) malaria national slide banking		
३७००००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	१. बिरामीको चेकजाँच र निःशुल्क औषधी वितरण २. ल्याब परीक्षण सेवा र फिजियोथेरापी सेवा ३. Vedio Xray लगायतका सेवा थप । ४. भौतिक तथा पुर्वाधार विस्तार गरी २५ शैयाको अस्पताल बेड सञ्चालन गर्ने । ५. वार्षिक १ करोड राजश्व उठाउने लक्ष्य"	१. बिरामीको चेकजाँच र निःशुल्क औषधी वितरण पुर्‍याउने । २. बिरामीको ल्याब परीक्षण र फिजियोथेरापीको थप सेवा विस्तार । ३. सेवाको पहुच नभएका क्षेत्रमा निःशुल्क होमियोप्याथिक शिविर सञ्चालन गर्ने । ४. ECG, Xray लगायत सेवा थप गरी सञ्चालन गर्ने । ५. वार्षिक ७० लाख राजश्व उठाउने ।	राजश्वमा वृद्धि	
३७००१११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	प्रयोगशाला सेवाको सुदृढीकरण गर्नु	१. नियमित एवम् विशिष्टकृत प्रयोगशाला परीक्षण सेवा सञ्चालन । २. नयाँ प्रयोगशाला परीक्षणका लागि मेसिन उपकरण एवम् रिएजेण्ट खरिद । ३. हेमोभिजिलेन्स कार्यक्रम विस्तार एवम् सञ्चालन । ४. जनस्वास्थ्यसँग सम्बन्धित सर्भिलेन्स कार्यहरू प्रदेशस्तरमा विस्तार गर्ने । ५. ISO १७०४३ को Proficiency Test Panel Accreditation गर्ने । ६. प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाहरू र २ वटा संघिय अस्पतालका प्रयोगशालाहरूलाई ISO १५१८९ २०२२ मा लैजान सहजिकरण गर्ने ।		
३७०००१०२	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	१. नियमित एवम् विशिष्टकृत प्रयोगशाला परीक्षण सेवाप्रयोगशाला परीक्षणका लागि	१. नियमित सेवा सञ्चालन, २. प्रयोगशाला परीक्षणका लागि मेसिन उपकरण एवम् रिएजेण्ट खरिद ।	"बिरामीमैत्री । रोजगारी । विकास ।"	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		मेसिन उपकरण एवम् रिएजेण्ट खरिद, हेमोभिजिलेन्स कार्यक्रम सञ्चालन । २. रेडियोलोजिकल सेवा सञ्चालन, अस्पतालमा प्रयोग भइरहेका सफ्टवेयरहरू अपग्रेडेशन सम्बन्धी कार्य, जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम । ३. प्रदेशस्तरमा सरकारी स्वामित्वमा रहेका सरुवा रोगअस्पतालसँग समन्वय र सहजीकरण । ४. गरिब , बिपन्न , जेष्ठ नागरिक वर्गलाई प्रारम्भिक आकस्मिक निशुल्क उपचार । ५. प्रमाण पत्र तहका स्वास्थ्य जनशक्तिहरूको पठन पाठन शुरु । ६. ३०० बेडको नया टृपिकल तथा सरुवा रोग अस्पताल निर्माण र सेवा सञ्चालन ।"	३. प्रदेशस्तरमा सरकारी स्वामित्वमा रहेका सरुवा रोगअस्पताल सँग समन्वय र सहजीकरण प्रारम्भ । ४. गरिब , बिपन्न , जेष्ठ नागरिक वर्गलाई प्रारम्भिक आकस्मिक निशुल्क उपचार ।		
३७००१११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	प्रतिजैविक प्रतिरोध, प्रशामक सेवा, MSS, Clinical Audit, Death Audit Orientation	१.न्युनतम सेवा मापदण्ड विशेषज्ञ, विशिष्टिकृत अस्पतालहरूका साथै स्वास्थ्य चौकीहरूमा लागु हुने । २.Antimicrobial guideline/ AMSP सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम गरी अस्पतालहरूमा AMSP को थालनी गर्ने । ३. कम्तीमा तीनवटा संघिय \ प्रादेशिक अस्पतालहरूमा Palliative Care सम्बन्धी सेवा सञ्चालन गरिने । ४.आँखा अस्पतालको छुट्टै मापदण्डको अनुरूप कम्तीमा ७ आँखा अस्पतालको अनुगमन गरी दर्ता प्रक्रियाको थालनी गर्ने ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७०००१०४	नेपाल आखाँ अस्पताल	१. उपकरण खरिद २. शिविर सञ्चालन ३. तालिम तथा अभिमुखिकरण	१. उपकरण खरिद २. शिविर सञ्चालन ३. तालिम तथा अभिमुखिकरण		
३७००१११६	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	१. विद्यालय स्वास्थ्य तथा नर्सिङ्ग कार्यक्रमको निरन्तरता; २. स्वास्थ्य सेवाजन्य संक्रमण निगरानी कार्यक्रमको निरन्तरता; ३. जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको निरन्तरता; ४. सामाजिक सेवा कार्यक्रमको निरन्तरता; ५. एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको निरन्तरता	१. विद्यालय स्वास्थ्य तथा नर्सिङ्ग कार्यक्रम थप १०० विद्यालयमा विस्तार; २. स्वास्थ्य सेवाजन्य संक्रमण निगरानी कार्यक्रमको कार्यविधिलाई अन्तिम रूप दिई संधिय तथा प्रादेशिक अस्पतालहरूमा कार्यक्रम सञ्चालन; ३. जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सेवामा लगानी वृद्धि गर्न पैरवी; ४. OCMC सेवाको वहुक्षेत्रिय समन्वय सुदृढ गर्न साझेदार निकायसँग समन्वयात्मक कार्यक्रम; ५. सामाजिक सेवा एकाई, एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र र जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सेवा निरन्तरता	विद्यालय स्वास्थ्य तथा नर्सिङ्ग कार्यक्रमले शिक्षा क्षेत्रमा प्रत्यक्ष लाभ पुऱ्याएको र राष्ट्रिय महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका कार्यक्रम तथा एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रले महिला सशक्तीकरणमा प्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याएको	
३७०००१०५	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	१५ वर्ष मुनिका क्यान्सर पीडित बालबालिकालाई निःशुल्क उपचार, ७० वर्ष माथिका क्यान्सर पीडित जेष्ठ नागरिकलाई रेडियसन र सर्जरी सेवा निःशुल्क, क्यान्सर रजिष्ट्रि कार्यक्रम, वायोप्सी परीक्षण सेवा, १५ वर्ष मुनिका क्यान्सर पीडित बालबालिकालाई निःशुल्क उपचार र अंकोलोजी सम्बन्धी विशिष्ट शैक्षिक कार्यक्रम संचालन	लिन्याक मेशिन र SRS, SBRT Base Plate तथा डोजिमेट्री खरिद, क्यान्सर रोगको निदान तथा उपचारका लागि बंकर/भवन सहित पेट स्क्यान मेशिन तथा साईक्लोट्रोन मेशिन खरिद तथा जडान (Turnkey परियोजना), १५ वर्ष मुनिका क्यान्सर पीडित बालबालिकालाई निःशुल्क उपचार र अंकोलोजी सम्बन्धी विशिष्ट शैक्षिक कार्यक्रम संचालन		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७००२०११	औषधि व्यवस्था विभाग	१. विभागको Maturity level १ बाट ३ मा लैजाने गरी विद्यमान ऐन र नियमवालीहरूको संसोधन/क्षमता अभिवृद्धि/ISO Certification/ Reisk Based Post marketing surveillance Strengthening गर्ने । २. अत्यावश्यक औषधिहरूको स्वदेशी उत्पादन वृद्धि गर्न सो औषधिहरूको स्वदेशमै उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति निर्माण गर्ने । ३. WHO GMP प्रमाणीकरण भएका स्वदेशी औषधि उत्पादकहरूको संख्या वृद्धि गर्न निर्यात गर्न/खरिदकर्ताको माग भई आएमा निरीक्षण गर्ने/उद्योगको GMP Audit गर्ने ।	१. WHO GBT Self-assessment को सिफारिस अनुरूप संस्थागत विकास योजना तथा क्षमता विकास कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन र विभागको पञ्चवर्षिय रणनीतिक योजना निर्माण । २. अत्यावश्यक औषधिहरूको राष्ट्रिय सुची(NLEM, २०२१) परिमार्जन । ३. औषधिको गुणस्तर सुनिश्चितताको लागि Risk Based Post Marketing Surveillance कार्यक्रम । ४. राष्ट्रिय औषधि प्रयोगशालाको ISO १७०२५ बमोजिम अडिट । ५. विभागको ISO १००१:२०१५ बमोजिम अडिट ।	गृह मन्त्रालय, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय र प्रदेश, स्थानीय तहहरू	खाद्य, प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागले औषधि पुरक सामग्रीहरूलाई खाद्य भनेर अनुमति प्रदान गर्दा सोको नियमनमा कठिनाई
३७००३०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	१. आयुर्वेद तथा योगको माध्यम बाट स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्धन गर्दै नसर्ने रोग न्यूनीकरणको लागि नागरिक आरोग्य अभियान सञ्चालन । २. स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्धनको लागि नागरिक आरोग्य समुह गठन । ३. विद्यालय आयुर्वेद तथा योग शिक्षा कार्यक्रम । ४. स्तनपायी आमा (Lactating Mother) कार्यक्रम अन्तर्गत स्तनपायी आमालाई दुग्धवर्धक औषधि मार्फत २०,०३३ जना आमा र शिशुको स्वास्थ्य प्रवर्धन गरिएको । ५. जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम (रसायन औषधि तथा पंचकर्म सेवा) कार्यक्रम	१. आयुर्वेद तथा योगको माध्यम बाट स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्धन गर्दै नसर्ने रोग न्यूनीकरणको लागि नागरिक आरोग्य अभियान सञ्चालन । २. स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्धनको लागि नागरिक आरोग्य समुह गठन । ३. विद्यालय आयुर्वेद तथा योग शिक्षा कार्यक्रम । ४. स्तनपायी आमा (Lactating Mother) कार्यक्रम अन्तर्गत स्तनपायी आमालाई दुग्धवर्धक औषधि मार्फत २०,०३३ जना आमा र शिशुको स्वास्थ्य प्रवर्धन गरिएको ।	नागरिक निरोगी भै उत्पादनशिलता बढ्ने, नसर्ने रोग न्यूनीकरण हुने	छैन

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			५. जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम (रसायन औषधि तथा पंचकर्म सेवा) कार्यक्रम		
३७०४१०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	१. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या विषयमा वैज्ञानिकहरूको राष्ट्रिय सम्मेलन गर्ने र अनुसन्धानबाट प्राप्त नायँ ज्ञानको वैज्ञानिक अभिलेखिकरण गर्ने । २. स्वीकृतिको लागि पेश भएका अनुसन्धान परियोजनाहरूको कार्यान्वयनको लागि अनुसन्धान ३. आचारसंहिता (Research Ethics) सम्बन्धी कार्य गर्ने । ४. क्यान्सर रोगको कारण तथा रोकथाम सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान कार्य गर्ने । ५. नसर्ने रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि NCD Steps Survey गर्ने । ६. सिक्कलसेल एनिमिया तथा थालेसेमिया रोगको पहिचान, नियन्त्रण र रोकथाम सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान कार्य गर्ने ।	१. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या विषयमा वैज्ञानिकहरूको राष्ट्रिय सम्मेलन गर्ने र अनुसन्धानबाट प्राप्त नायँ ज्ञानको वैज्ञानिक अभिलेखिकरण गर्ने । २. स्वीकृतिको लागि पेश भएका अनुसन्धान परियोजनाहरूको कार्यान्वयनको लागि अनुसन्धान आचारसंहिता (Research Ethics) सम्बन्धी कार्य गर्ने । ३. क्यान्सर रोगको कारण तथा रोकथाम सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान कार्य गर्ने । ४. नसर्ने रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि NCD Steps Survey गर्ने । ५. सिक्कलसेल एनिमिया तथा थालेसेमिया रोगको पहिचान, नियन्त्रण र रोकथाम सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान कार्य गर्ने ।		
३७०००१०६	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्स्प्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	१. हरेक वर्ष ३००० क्याथ ल्याब, ५०० इलेक्ट्रोफिजियोलोजी तथा ४००० शल्यक्रिया, १००००० बढी बहिरंग सेवा ५००० अन्तरंग सेवा प्रवाह गर्ने २. मुटु प्रत्यारोपण सेवाको विकास गर्ने ३. आर्थिक रुपमा बिपन्न बिरामीहरूको वार्षिक २००० भन्दा बढीलाई निशुल्क उपचार सेवा प्रदान गर्ने ४. क्षेत्रीय/प्रादेशिक अस्पताल हरूसँग सहकार्य गरि सेवाको	१. नयाँ आधुनिक क्याथ ल्याब थप गरि क्याथल्याब सेवाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने तथा वार्षिक ३५०० भन्दा बढीले सेवा प्राप्त गर्ने गरि संख्या समेत वृद्धि गर्ने । २. विद्वमान क्रिटिकल केयर (आइ.सी.यू. तथा सि.सि.यू.) सेवालाई प्रत्यारोपणका बिरामी लक्षित गरि स्तरोन्नति गर्ने । ३. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलीका शल्यक्रियाका लागि आवश्यक एक्मो,		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		विकास तथा बिस्तार हुने तथा अनुसन्धान कार्यक्रम तथा प्रकाशन हुने	आर्टिफिसियल हार्ट, इम्पेला एल.भी. अस्सिस्टेड डीवाइस जस्ता औजार/उपकरणहरू थप गरि मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिका बिरामीहरूको उपचार गर्ने क्षमता सुदृढ गर्ने । ४. मुटुको बाथरोगको निशुल्क उपचार, १५ वर्ष मुनि तथा ७५ वर्ष माथिका मुटुरोगी, बिपन्न नागरिक तथा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आबद्ध बिरामीहरूले मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको स्तरीय एवम् बिशिष्ट उपचार सेवा प्रदान गर्ने । ५. मुटु, फोक्सो तथा रक्तनलिको उपचार सम्बन्धी थप अध्ययन अनुसन्धान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने तथा मुटु, फोक्सो तथा रक्तनालि विषयमा बिशेषज्ञ तथा बिधावारिधि तहका चिकित्सक हरूलाई प्रदान गर्ने तालिमको क्षेत्र, क्षमता र गुणस्तर वृद्धि सहित दक्ष बिशेषज्ञ चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मी उत्पादन गर्ने ।		
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - गजेन्द्र नारायणसिंह अस्पताल	१. अत्याधुनिक मोडुलर ओ.टि.बाट दैनिक कम्तिमा १५ जनाको शल्यक्रिया गर्ने, २. नयाँ बन्दै गरेको भवन कार्डियाक र अनेक्स भवनमा ३०० बिरामीहरू उपचार र भर्ना व्यवस्थापन गर्न ३. देहाय वमोजिम वेड संख्या वृद्धि गर्ने General bes-२०० HDU bed-५० ICU bed-१०	अत्यावश्यक मेशिन औजार तथा उपकरणको खरिद तथा उपयोग १- ३- tesla MRI Machine २- Nanoscope for Wrist Surgery ३- Flat Panel ३D C-Arm Machine ४- CattLab setup-१	१- मुटु सम्बन्धी समस्या भएका बिरामीहरूको लागि अस्पतालको क्षमता अभिवृद्धि	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - नारायणी अस्पताल	अगामी ३ वर्षमा Cathlab Services, Urosurgery Services, Neurosurgery Services ,Bum of Plastic Surgery,Arthroscopy and Arthroplasty सेवाहरूको विस्तार हुने ।	१.गरिब तथा विपन्न वर्गलाई प्रारम्भिक लचरणको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा निशुल्क उपलब्ध गराउने २.गरिब तथा विपन्न वर्गलाई प्रारम्भिक लचरणको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा निशुल्क उपलब्ध गराउने ३.कुपोषण व्यवस्थापनको लागि पोषण पुनर्स्थापना गृह सञ्चालन गर्ने ४.निर्देशिकाबमोजिम सामाजिक सेवा एकाई, एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र,जेरेयाट्रिक वार्ड कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ५.परिवार नियोजन सेवा तथा सुरक्षित मातृत्व समेतको विस्तार कार्यक्रम		
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - मानसिक अस्पताल	१.किशोर किशोरी मानसिक वार्ड सञ्चालन २.नियमित बहिरङ्ग सेवा, विस्तारित बहिग सेवा, अन्तरंग सेवा र ३. चौविसै घण्टा आकस्मिक सेवा सञ्चालन ४. मौखिक प्रतिस्थापन सेवा सञ्चालन ५. सेटेलाईट सेवा सञ्चालन ६.आत्महत्या रोकथाम हटलाईन सेवा सञ्चालन	१.किशोर किशोरी मानसिक वार्ड सञ्चालन २.नियमित बहिरङ्ग सेवा, विस्तारित बहिग सेवा, अन्तरंग सेवा र चौविसै घण्टा आकस्मिक सेवा सञ्चालन ३.मौखिक प्रतिस्थापन सेवा सञ्चालन ४.सेटेलाईट सेवा सञ्चालन ५.आत्महत्या रोकथाम हटलाईन सेवा सञ्चालन		
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - राष्ट्रिय ट्रमा सेन्टर	१.अत्याधुनिक मोडुलर ओ.टि.बाट दैनिक कम्तिमा ५० जनाको शल्यक्रिया गर्ने, २. ललितपुरको गोदावरीमा १०० रोपनी जग्गामा सुविधा सम्पन्न रिहब सेन्टर निर्माण गर्ने,	१.अत्यावश्यक मेशिन औजार तथा उपकरणको खरिद तथा उपयोग १- ३- tesla MRI Machine २- १२८ slice CT Scan Machine ३- Nanoscope for Wrist Surgery ४- Flat Panel	१.ट्रमा बिरामीको उपाचारमा अस्पतालहरूको क्षमता अभिवृद्धि	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		३. देहाय बमोजिम वेड संख्या वृद्धि गर्ने General bed-४०० HDU bed-१०० ICU bed-५०	३D C-Arm Machine ५- Mini Fluoroscapy		
३७०६१०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	१. MBBS कार्यक्रम सञ्चालन २. निःशुल्क मुटु बाथरोगको शल्यक्रिया सेवा सञ्चालन ३. अस्पताल सञ्चालन सम्बन्धी खर्च ४. अत्याधुनिक स्वास्थ्य उपकरणहरू खरिद ५. निर्देशिका बमोजिम निशुल्क औषधी समेत जेरियाटिक ओ सि एम सि र सामाजिक सुरक्षा एकाई सञ्चालन खर्च	१. मेशिनरी उपकरण खरिद २. अस्पताल सञ्चालन सम्बन्धी खर्च ३. थालेसिमिया र हेमोफिलियाका बिरामीहरूको उपचार सेवामा वृद्धि गर्ने ४. MBBS कार्यक्रम सञ्चालनको लागि संरचना निर्माण ५. वीर अस्पताल ईमर्जेन्सी वार्ड तथा पथ्य शाखाको स्तरोन्नति	स्वास्थ्य जीवनबाट आर्थिक वृद्धिदरमा लाभ	वातावरणीय प्रदुषण
३७०६१०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	१. MBBS विषयको सिट संख्या १०० सिट पुर्‍याई अन्य विषयहरूमा पनि क्रमशः थप गर्दै लैजाने । २. दैलेख जिल्लाको राकम कर्णालीमा १०० शैयाको Satellite अस्पताल निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याउन पहल गर्ने । ३. प्रतिष्ठानलाई आवश्यक थप शैक्षिक भवन, प्रशासनीक भवन, छात्रवास, शिक्षक, कर्मचारी आवास लगायतका आवश्यक संरचनाहरूको DPR तयार गरी निर्माण कार्यका लागि पहल गर्ने । ४. पिछडिएको क्षेत्र लगायत कर्णाली प्रदेशमा नै विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा, स्वास्थ्य शिक्षा र अनुसन्धानात्मक कार्यहरूको विस्तार गर्दै लैजाने ।	१. प्रतिष्ठानलाई आवश्यक थप शैक्षिक भवन, प्रशासनीक भवन, छात्रवास, शिक्षक, कर्मचारी आवास लगायतका आवश्यक संरचनाहरूको DPR तयार गरी आवश्यक पहल गर्ने । २. हाल सञ्चालनमा रहेको पोषण पुर्नस्थापन कार्यक्रमलाई सकभर धेरै जिल्लाहरूमा बिस्तार गर्ने । ३. कर्णाली प्रदेश र स्थानिय निकायहरूको माग बमोजिम बिशेषज्ञ चिकित्साहरू खटाई सेवा बिस्तार गर्ने । ४. दैलेख जिल्लाको राकम कर्णालीमा १०० शैयाको Satellite अस्पताल निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याउन पहल गर्ने।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			५. MBBS विषयको सिट संख्या १०० सिट पुग्याई अन्य विषयहरूमा पनि क्रमश थप गर्दै लैजाने		
३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	१.शैक्षीक कार्यक्रम विस्तार २. प्रशुती सेवा सुधार एवम विस्तार, शिशु स्याहर कार्यक्रम विस्तार ३. किडनी ट्रान्सप्लान्ट तथा क्याथल्याव सेवा विस्तारको लागी मेशिनरी समान खरीद ४. OT सेवा विस्तार, NICU, PICU, ICU सेवाको स्तरन्नती सहित CCU सेवा स्थापना सचालन ५. Ophthalmology, Pulmonology, psychiatrics; सेवा सचालन	१. शैक्षीक कार्यक्रम सचालनको लागी पुर्वाधार निर्माण २.आमा सुरक्षा कार्यक्रम सचालन ३. किडनी ट्रान्सप्लान्ट तथा क्याथल्याव सेवा विस्तारको लागी मेशिनरी समान खरीद ४. OT विस्तारको लागी अवश्यक समान खरिद ५. NICU, PICU, ICU सेवाको स्तरन्नती CCU सेवा स्थापना	विशिष्टृत सेवाहरूको विस्तार, अन्तरग सेवाको विस्तार ,सेवामा सर्वशुलभता, समयमा स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता	आसपासका सेवा केन्द्रहरूको परनिर्भरता, प्रतिष्ठानमा बिरामी चाप रहिरहने
३७०६१०१६	राप्ती स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	भवन निर्माणको सम्पूर्ण फिनिसिङ कार्य सम्पन्न गरी भवन हस्तान्तरण लिने ।	बोलपत्र आह्वान गरेर सम्झौता गरी निर्माण कार्य शुरु गर्ने ।		
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - कोशी अस्पताल	१. स्वास्थ्य बिमा सेवा । २. आमा सुरक्षा कार्यक्रम: निशुल्क प्रसुति सेवा ३. सामाजिक सेवा इकाई मार्फत विपन्न नागरिकको निशुल्क उपाचार सेवा ४. नवजात शिशुको निशुल्क उपचार सेवा । ५. एकद्वार संकट व्यवस्थापन कार्यक्रम (लैंगिक हिंसा पिडितलाई निशुल्क उपचारात्मक तथा पुनस्थापना सेवा) ६. पोषण पुनर्स्थापना गृह संचालन: कुपोषित बालबालिकालाई निशुल्क उपचार सेवा ।	१. स्वास्थ्य बिमा सेवा । २. आमा सुरक्षा कार्यक्रम: निशुल्क प्रसुति सेवा ३. सामाजिक सेवा इकाई मार्फत विपन्न नागरिकको निशुल्क उपाचार सेवा ४. नवजात शिशुको निशुल्क उपचार सेवा ५. एकद्वार संकट व्यवस्थापन कार्यक्रम (लैंगिक हिंसा पिडितलाई निशुल्क उपचारात्मक तथा पुनस्थापना सेवा) ६. पोषण पुनर्स्थापना गृह संचालन: कुपोषित बालबालिकालाई निशुल्क उपचार सेवा ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - भेरी अस्पताल	१. नियमित तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन र विस्तार गर्ने । २. नयाँ सेवाहरू विस्तार गर्ने । ३. अस्पताललाई आवश्यक पर्ने उपकरण खरिद तथा पुराना उपकरणहरूको मर्मत । ४. प्रसुती गृहको भौतिक पूर्वाधार निर्माण ।	१. High End Ultrasound machine, ४K Laproscopy tower with ICG machine लगायतका उपकरण खरिद । २. आकस्मिक तथा नियमित सेवा विस्तार। ३. प्रसुती गृहको भौतिक पूर्वाधार निर्माण । ४. नियमित तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन । ५. निर्माण बाँकी रहेका आवासीय भवनहरूको निर्माण सम्पन्न गर्ने ।	१. स्वस्थ र सक्रिय मानव पुँजीको निर्माण द्वारा आर्थिक वृद्धि र विकासमा मानव पुँजीको परिचालन ।	
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - भक्तपुर क्यान्सर अस्पताल	१. बंकर निर्माण पश्चात लिनायक मेशिन जडान गरि सेवा प्रदान गर्ने २. अत्याधुनिक मोलेकुलर तथा जेनेटिक ल्याब स्थापना गरि सञ्चालन गर्ने ३. PET Scan र MRI स्थापना गरि सञ्चालनमा ल्याउने ४. आस्पतालको लागि प्राप्त भएको जग्गामा नया भवन निर्माण तथा पूर्वाधार विकास गर्ने ५. क्यान्सर उपचार सम्बन्धी अनुसन्धान तथा सैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१.लिनायक मेशिन राख्न नया बंकर निर्माण गर्ने २.कोबाल्ट रेडीयसन सोर्स फिर्ता गर्न ३.नयाँ मेशिन तथा उपकरण थप गर्ने ४.बाल क्यान्सर निशुल्क उपचार कार्यक्रम अन्तर्गत औषधि तथा उपकरण खरिद ५.नयाँ आत्याधुनिक ल्याब स्थापना तथा सञ्चालन		१.सँगठन तथा सर्वेक्षण व्यवस्थापन सम्बन्धी कानुन निर्माण नभएको २.कर्मचारी सेवा शर्त नियमावली स्वीकृत नभएको
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - गेटा अस्पताल	१.क्याथल्याव सेवा २.जोर्नी प्रत्यारोपण ३.MRI सेवा ४.Total Lab Automation ५.आखा उपचार सेवा विस्तार	१.किङ्नी प्रत्यारोपण सेवा सुरुवात गर्ने, ब्रडकोस्कोपि २.सेवा(Bronchoscopy) ३.Blood Bank सेवा ४.जेरियाट्रिक सेवा ५.EMR System ६.Burn Unit ७.Plastic Surgery Service		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - सुशिल कोईराला प्रखर क्यान्सर अस्पताल	१. नियमित तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन र विस्तार गर्ने । २. क्यान्सर उपचार सँग सम्बन्धित सेवाहरू विस्तार गर्ने । ३. अस्पताललाई आवश्यक पर्ने MRI लगायतका अन्य उपकरण खरिद तथा पुराना उपकरणहरूको मर्मत । ४. क्यान्सर सबन्धि सेवा विस्तार का लागि नयाँ भौतिक पूर्वाधार मा विस्तार । अस्पतालको नयाँ प्रशासनिक भवन निर्माण गर्ने ।	१. High End Ultrasound machine, लगायतका उपकरण खरिद । २. आकस्मिक तथा नियमित सेवा विस्तार। ३. ल्याब फर्मेशि तथा डे-केयर भवन विस्तार । ४. नियमित तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन । ५. निर्माण बाँकी रहेका आवासीय भवनहरूको निर्माण सम्पन्न गर्ने । ६. टिस्यु प्रोसेसर, सि आर्म मेशिन लगायतका क्यान्सर रोगको उपचार सँग सम्बन्धित उपकरण खरिद गरि सेवा विस्तार गरिने ।	स्वस्थ र सक्रिय मानव पुँजीको निर्माण द्वारा आर्थिक वृद्धि र विकासमा मानव पुँजीको परिचालन ।	
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - जि.पी. कोईराला राष्ट्रिय श्वास प्रश्वास केन्द्र	Master Plan को १st Phase को ३०० शैया श्वासप्रश्वास केन्द्रको लागि भारत सरकार सँग सम्झौता गरी निर्णय कार्य अगाडि बढ्ने । सेवा बिस्तार	भवनको DPR को EIA सम्पन्न Dialysis सेवा र Blood Bank सञ्चालन विशेषज्ञ सेवा विस्तार CT Scan सेवा सञ्चालन अस्पताल जन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन		
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - राष्ट्रिय आयुर्वेद अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	Investigation of Herbal compounds on Apoptotic pathways in cancer cells: Analysis of molecular markers p५३, BAX, And Caspase activation in response to plant extracts Using DNA Barcoding to identify Medicinal plants-	Preserving indigenous healing Traditions: A study of Nepal's Traditional Medical Practies २. Aclinal assement of Guggulu and triphala in managing hypercholesterolenia: A Randomized, douole-blind trial	Cancer, metabolic disease आदिमा सहयोगात्मक नविन औषधीको अविषकार प्रत्यक्षयरुममा मधुमेह जस्ता रोगमा बिरामीहरूलाई सेव प्रदान आयुर्वेद जनशक्तिको ज्ञान, सिपमा वृद्धि विकास हुने,	१) अनुसन्धान कार्यका लागि चाहिने आवश्यक updated उपकरणको बजेट निकास हुन नसकुने Clinical Study को लागि Clinical

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		extracting DNA and using markers like rbcl, or its to differentiate plant species based on genetic sequences Panchakarma sewa	३. Metabolomic profiling of medicinal plant with identification of secondary metabolites using LC-MS and GC-MS technique १. Training and workshop on Clinical Application of Basti Therapy/Panchakarma Chikitsa/Urological Disorders pain Management Through Ayurveda for Ayurveda Doctors २- Training and workshop on Agnikarma/Viddha Karma and Pain Management for Ayurveda Doctors ३- Training and workshop on Basic life support/Emergency management for Ayurveda Doctors ४- Basic Training and workshop on Clinical Application of Marma Chikitsa/Yoga for Ayurveda Paramedics	जनतामा आयुर्वेद चिकित्सा प्रतिको विश्वासमा वृद्धि हुने	Registration सम्बन्धी NHRC सँग समनयवय नहुनु बजेटको अभावमा सेवा विस्तारमा समस्या भएको
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - डडेलधुरा अस्पताल	अस्पतालमा हाल सञ्चालनमा रहेका सेवाहरूलाई थप प्रभावकारी बनाउदै लगिने र नभएका र थप विशेषज्ञ सेवालाई विस्तार तथा सञ्चालन गरिने तथा बिरामीहरूलाई सहज रुपमा सेवा प्रदान गर्न अवश्यक कार्यहरू गर्दै जाने ।	• OPD सेवा लाई थप प्रभावकारी बनाउने । • विशेषज्ञ सेवा थप विस्तार गर्ने । • सबै किसिमका शल्यक्रिया सेवा विस्तार तथा सञ्चालन गर्ने ।	१. बिरामीमैत्री । २. रोजगारी । ३. विकास ।	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			• LAB सेवा लाई गुणस्तरीय र थप विश्वसनिय सेवाको रुपमा विस्तार गर्दै जाने । • मुटु रोग सम्बन्धी सेवा विस्तार गर्ने । • अस्पतालका सेवाहरू लाई प्रविधिमैत्री बनाउदै लगिने ।		
३७०३११०१	स्वास्थ्य बिमा बोर्ड	नयाँ आबद्धता तथा नवीकरण Online माध्यमबाट दर्ता तथा नवीकरण	• नयाँ आबद्धता तथा नाविकरण २. Online माध्यमबाट दर्ता तथा नवीकरण		
३७०००१०३	परोपकार प्रसुती अस्पताल	• आमा सुरक्षा कार्यक्रम सन्चालन • नवजात शिशुको लागि निशुल्क उपचार खर्च • निर्देशिका बमोजिम SSU र OCMC कार्यक्रम सञ्चालन	• आमा सुरक्षा कार्यक्रम सन्चालन • नवजात शिशुको लागि निशुल्क उपचार खर्च • निर्देशिका बमोजिम SSU र OCMC कार्यक्रम सञ्चालन		
३७०००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	• उपकरण खरिद, • १५ वर्ष मुनका बालबालिका, ७५ वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिकको निशुल्क उपचार • बाथ मुटु रोगीको निशुल्क शल्यक्रिया, PTMC र primary angioplasty निशुल्क उपचार • शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन	• उपकरण खरिद, • १५ वर्ष मुनका बालबालिका, ७५ वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिकको निशुल्क उपचार • बाथ मुटु रोगीको निशुल्क शल्यक्रिया, PTMC र primary angioplasty निशुल्क उपचार	मुटु उपचार पश्चात् आर्थिक उत्पादनमा वृद्धि, स्वस्थ जीवनयापन	
३७०००१०८	त्रि. वि. शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	आइ सि यु को बिरामिलाई इक्मो सुबिधा, क्यान्सर को बिरामिलाई रेडियोथेरापी सेवा, दुबै कान नसुन्ने १०० भन्दा धेरै बिरामिका लागी कक्लिय र इम्प्लान्ट सेवा, सबै बिभागमा आउने	आइसियु को बिरामिलाई इक्मो सुबिधा, क्यान्सर को बिरामिलाई रेडियोथेरापी सेवा, दुबै कान नसुन्ने १०० भन्दा धेरै बिरामिका लागी कक्लिय र इम्प्लान्ट सेवा, सबै	विदेशमा स्वास्थ्य परिक्षण गर्ने क्रम घट्ने, राष्ट्रको रकम बाहिरिनबाट रोकिने, गरीब जनताले गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा पाउने	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		जटिल रोगका बिरामिको आधुनिक उपकरण द्वारा शल्यक्रिया, सबै विभागमा हुने शल्यक्रियाको लागी लामो समय कुर्नु पर्ने समस्या को निराकरण	बिभागमा आउने जटिल रोगका बिरामिको आधुनिक उपकरण द्वारा शल्यक्रिया, सबै विभागमा हुने शल्यक्रियाको लागी लामो समय कुर्नुपर्ने समस्याको निराकरण		
३७०००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	रेडियोलोजी सेवा सुदृढीकरण पञ्चकर्म सेवा सुदृढीकरण प्रयोगशाला सेवा सुदृढीकरण तथा सेवा विस्तार अकुपञ्चर सेवा सुदृढीकरण शल्य सेवा सुदृढीकरण सामाजिक सेवा तथा स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम फिजियोथेरापी सेवा सुदृढीकरण तथा विस्तार	रेडियोलोजी सेवा सुदृढीकरण प्रयोगशाला सेवा सुदृढीकरण तथा सेवा विस्तार अकुपञ्चर सेवा सुदृढीकरण शल्य सेवा सुदृढीकरण सामाजिक सेवा तथा स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम	• एकिकृत रुपमा बिरामीहरूलाई स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन सकिने । • बिरामीहरूको समयको बचत हुने । • स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रममा सहयोग पुग्ने । • आम नागरिकमा आयुर्वेद चिकित्सा प्रतिको विश्वास वृद्धि हुने ।	बजेट निकाशा हुन नसकि सेवा सुदृढीकरण गर्न नसकिने । २) उपकरणमा प्रयोगहुने consumables item को लागि थप बजेट आवश्यक पर्ने । बिरामीको चाप बढ्दैजाँदा थप जनसक्ती आवश्यकता पर्ने ।
३७०००१११	सिंहदरबार वैद्यखाना	• १०० प्रकारका औषधीहरू उत्पादन हुने • जि एम पि स्ट्याडर्ड अनुसार औषधीहरू निर्माणको प्रक्रिया शुरु गर्ने • सुधारिएको चुलो निर्माण • उत्पादन प्रक्रिया निरन्तरता	• सुधारिएको चुल्हो निर्माण औषधि निर्माण का लागि आधुनिक मेसिनरी उपकरण खरिद एवम् जडान चन्द्रनिघण्टु भाग ९को प्रकाशन गर्ने • कम्तीमा ८७ प्रकारका औषधिहरूको उत्पादन		
३७०००११२	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	• देशकै अत्याधुनिक सेवा, सुबिधा सम्पन्न आँखा उपचार केन्द्र बनाउने । • आँखा र आँखा रोग निवारण सम्बन्धी सम्पूर्ण अध्ययन अध्यापन गराउने शैक्षिक संस्थाको रुपमा उभिने ।	• Advanced OCT Machine (Anterior and Posterior) २.ERG,EOG with VEP Machine ३.Retinal Laser ४.B Scan with UBM माथि उल्लेखित	बिरामीमैत्री रोजगारी विकास	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		- देशको लागि आँखा रोग सम्बन्धी सक्षम, दक्ष जनशक्तिहरू उत्पादन गर्ने । - दुर्गम तथा सुगम सबै क्षेत्रमा आँखा उपचार सेवा पुर्‍याउने । - IAPB को लक्ष्य अनुसार कुनै पनि आँखा रोगबाट हुन सक्ने अन्धोपन निवारण गर्न तत्पर रहने ।	उपकरणहरू आगामी आ.व.को लागि आवश्यक भएको ।		
३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	- देशकै अत्याधुनिक सेवा, सुबिधा सम्पन्न आँखा अस्पताल निर्माण । - आँखा र आँखा रोग निवारण सम्बन्धी सम्पूर्ण अध्ययन अध्यापन गराउने शैक्षिक संस्थाको रुपमा उभिने । - देशको लागि आँखा रोग सम्बन्धी सक्षम, दक्ष जनशक्तिहरू उत्पादन गर्ने । - दुर्गम तथा सुगम सबै क्षेत्रमा आँखा उपचार सेवा पुर्‍याउने - IAPB को लक्ष्य अनुसार कुनै पनि आँखा रोगबाट हुन सक्ने अन्धोपन निवारण गर्न तत्पर रहने ।	- मोतिविन्दु शल्यक्रिया - विद्यालय आँखा जाँच कार्यक्रम - आँखा उपचार केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन - आँखा स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी तालिम सञ्चालन । माथि उल्लेखित उपकरणहरू आगामी आ.व.को लागि आवश्यक भएको ।	बिरामीमैत्री । रोजगारी । विकास ।	
३७०००११६	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	स्थानीय तहहरूमा आधारभूत सेवा विस्तार हुने । मेडिकल भवन निर्माण कार्य, कोशी अस्पताल, विराटनगर-ट्रमा सेन्टर निर्माण कार्य, बर्दघाट नवलपरासी पश्चिम-ट्रमा सेन्टर निर्माण कार्य, देवचुली नवलपरासी (पूर्व)-कर्णाली प्रादेशिक सरुवारोग अस्पताल भवन निर्माण-राकम कर्णाली दैलेखमा ट्रमा सेन्टर भवन निर्माण	- स्थानीय तहहरूमा आधारभूत अस्पताल भवन निर्माण निरन्तरता - सरुवा रोग अस्पताल भवन निर्माण निरन्तरता । - शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग मार्फत विभिन्न कार्यान्वयन ईकाइ मार्फत विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरू निर्माण निरन्तरता ।	बिरामीमैत्री रोजगारी विकास	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			मेडिकल भवन निर्माण कार्य, कोशी अस्पताल, विराटनगर-ट्रमा सेन्टर निर्माण कार्य, बर्दघाट नवलपरासी पश्चिम-ट्रमा सेन्टर निर्माण कार्य, देवचुली नवलपरासी (पूर्व)-कर्णाली प्रादेशिक सरुवारोग अस्पताल भवन निर्माण-राकम कर्णाली दैलेखमा ट्रमा सेन्टर भवन निर्माण कार्य सञ्चालन हुने		
३७०६१०१३	बी.पी कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	- चिकित्सा शिक्षाको विभिन्न विधामा विद्यार्थी भर्ना संख्या बढाईनेछ । - अस्पतालमा प्रतिदिन आउने बिरामी संख्या बढ्नेछ । - अस्पतालमा प्रतिदिन अपरेसन हुने बिरामी संख्या बढाईनेछ । - SSU सेवा लिने बिरामीको संख्याबढाईनेछ । - अस्पतालमा कुल जडित वेड संख्या बढाईनेछ ।	- चिकित्सा शिक्षाको विभिन्न विधामा विद्यार्थी भर्ना संख्या बढाईने (५०० जना) । - आमा र नवजात शिशुको सँगसँगै उपचार सेवाका लागि थप व्यवस्थित गरिने । - अस्पताल थप आधुनिक अपरेसन थिएटर जडान गरी सर्ब सुलाव एवम् शिघ्र सेवा प्रदान गरिने । - बिरामीहरूलाई गुणस्तरीय उपचार सेवाको लागि SSU मार्फत थप सहजीकरण गरिने । - अस्पतालमा जडित शैयालाई आधुनिक बनाई संख्या थप गरिने ।	- स्वास्थ्य लाभ भएपछी मानवीय जीवनस्तरमा वृद्धि हुनेछ । - स्थानीयस्तरमा थप रोजगारी सृजनामा सहायता पुग्ने देखिन्छ । - स्थानीय व्यापार-व्यवसायमा टेवा पुग्दछ । राष्ट्रियस्तरमा स्वास्थ्य सूचकांक अभिवृद्धिमा सहायक सिद्ध हुनेछ ।	•
३७०६१०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	- शैक्षीक कार्यक्रम विस्तार - विशिष्टकृत सेवाहरूको विस्तार - प्रशुती सेवा सुधार एवम् विस्तार, शिशु स्याहर कार्यक्रम विस्तार	- शैक्षीक कार्यक्रम सचालनको लागी पुर्वाधार निर्माण - आमा सुरक्षा कार्यक्रम सचालन - किडनी ट्रान्सपलान्ट तथा क्याथल्याव सेवा विस्तारको लागी मेशिनरी समान खरीद	विशिष्टकृत सेवाहरूको विस्तार, अन्तरग सेवाको विस्तार ,सेवामा सर्वशुलभता, समयमा स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			OT विस्तारको लागी अवश्यक समान खरिद		
३७०००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	१. इलेक्ट्रोनिक मेडिकल रेकर्ड प्रणाली (ईएमआर) लागू गरिने २. मोड्युलर ओ.टि. सञ्चालनमा आउने छ ३. एक्स-रे र अल्ट्रासाउण्ड मेसिन सञ्चालनमा आउने छ । ४. अस्पताल परिसरको अगाडी पछाडी व्यवस्थित पार्किङ्ग तयार गरिने छ ५. अस्पतालको सेवा विस्तार गरिनेछ	१. इलेक्ट्रोनिक मेडिकल रेकर्ड प्रणाली (ईएमआर) लागू गरिने २. मोड्युलर ओ.टि. सञ्चालनमा आउने छ ३. एक्स-रे र अल्ट्रासाउण्ड मेसिन सञ्चालनमा आउने छ । ४. अस्पताल परिसरको अगाडी पछाडी व्यवस्थित पार्किङ्ग तयार गरिने छ ५. अस्पतालको सेवा विसतार गरिनेछ		
३७०००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट संचालित कार्यक्रमहरू	१. NCD Screening campaign २. धुम्रपान तथा सुर्ती जन्य पदार्थ रोगथाम र नियन्त्रण ३. सबै प्रकारका क्यान्सर सम्बन्धी शल्य क्रिया अस्पतालमाहरूमा सञ्चालन ४. नसर्ने रोग सम्बन्धी कार्यक्रम र अनुसन्धान	१. NCD Screening campaign २. धुम्रपान तथा सुर्ती जन्य पदार्थ रोगथाम र नियन्त्रण ३. सबै प्रकारका क्यान्सर सम्बन्धी शल्य क्रिया अस्पतालमाहरूमा सञ्चालन ४. नसर्ने रोग सम्बन्धी कार्यक्रम र अनुसन्धान	नसर्ने रोग सम्बन्धी जनताले गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा पाउने, धुम्रपान तथा सुर्ती जन्य पदार्थ रोगथाम र नियन्त्रण	
३७०००११५	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	१. औषधि तथा सर्जिकल सामानहरू खरीद २. मेशीनरी औजार उपकरण खरीद ३. सवारी साधन खरीद ४. मर्मत सम्भार ५. कर्मचारीहरूको भत्ताहरू ६. कार्यालय सञ्चालन	१. औषधि तथा सर्जिकल सामानहरू खरीद २. मेशीनरी औजार उपकरण खरीद ३. सवारी साधन खरीद ४. मर्मत सम्भार ५. कर्मचारीहरूको भत्ताहरू ६. कार्यालय सञ्चालन		जग्गा तथा भौतिक संरचनाको अभाव
३७००१०११	स्वास्थ्य सेवा विभाग	१. आधारभूत सेवाहरूलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन तथा विस्तार हुने ।	१. आधारभूत सेवाहरूलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन तथा विस्तार हुने ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		२.नियमित प्रशासनिक कार्य, नियमित अनुगमन हुने ।	२.नियमित प्रशासनिक कार्य, नियमित अनुगमन हुने ।		
३७०६१०११	केन्द्रीय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान - भरतपुर अस्पताल	१.अस्पतालको सेवा विस्तार गरिनेछ २. नियमित तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन । ३.उपकरण खरिद । ४.अस्पतालका सेवाहरू लाई प्रविधिमैत्री बनाउदै लगिने ५.अस्पताल जन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन	१.अस्पतालको सेवा विस्तार गरिनेछ २. नियमित तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन । ३.उपकरण खरिद । ४.अस्पतालका सेवाहरू लाई प्रविधिमैत्री बनाउदै लगिने ५.अस्पताल जन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन		
३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	१.स्थानीय तहहरूमा आधारभूत अस्पताल भवन निर्माण सम्पन्न हुने २.नेपाल स्वास्थ्य जनशक्ती व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा सबै स्वास्थ्यकर्मीहरूको विवरण प्रवृष्टि तथा अध्यावधिक हुने ३.सबै निकायहरूको कार्य सम्पादन मूल्यांकन हुने ४. MSS १६ वोट अस्पतालमा हुने ५.जनशक्ती उत्पादन र सदुपयोग ६.आधारभूत अस्पतालहरूको स्रोत सुनिश्चितताको लागि सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायसँग समन्वय गर्ने	१.स्थानीय तहहरूमा आधारभूत अस्पताल भवन निर्माण सम्पन्न हुने २.नेपाल स्वास्थ्य जनशक्ती व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा सबै स्वास्थ्यकर्मीहरूको विवरण प्रवृष्टि तथा अध्यावधिक हुने ३.सबै निकायहरूको कार्य सम्पादन मूल्यांकन हुने ४. MSS १६ वोट अस्पतालमा हुने ५.जनशक्ती उत्पादन र सदुपयोग ६.आधारभूत अस्पतालहरूको स्रोत सुनिश्चितताको लागि सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायसँग समन्वय गर्ने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	३८४०५३	१६९८६६	०	५५३९१९	४९६१३९	२८६७९	२९१०१
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	३६४३५७	१७८४३३	०	५४२७९०	५२८६३९	५६५१	८५००
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	३९४९५०	२३१९६४	०	६२६९१४	५७५४२४	५१४९०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने, स्वास्थ्य बिमा प्रणालीलाई पुनःसंरचना गरी सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा कार्यक्रममा एकीकृत गर्ने, प्रति जैविक प्रतिरोध र जनावरबाट सर्ने रोगहरू तथा वृद्धावस्थाका रोग लगायत स्वास्थ्य मुद्दाहरूको सम्बोधन गर्न एक स्वास्थ्य नीतिको अवधारणालाई संस्थागत गर्ने तथा सङ्घीय व्यवस्था अनुकूल तीनै तहका सरकारको समन्वयात्मक र सहकार्यात्मक प्रयासबाट आमनागरिकको स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधामा गुणस्तरीय र समतामुलक पहुँच स्थापित गर्ने कार्यका लागि संस्थागत सबलता, स्वास्थ्य सम्बन्धी जनशक्ति, मेसिनरी औजार, संरचना, पर्याप्त वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन, अन्तरसरकारी समन्वय तथा सहकार्य प्रभावकारी हुन नसकेमा निर्धारित उद्देश्य हासिल गर्न बाधा पुग्न सक्ने छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, रोग परीक्षण तथा नियन्त्रणको लागि अत्याधुनिक स्वास्थ्य पूर्वाधार, प्रयोगशाला तथा औषधि व्यवस्थापन लगायत सबै सरोकारवाला पक्षबीच समन्वय र सहकार्य गर्न सकिएमा स्वास्थ्य सेवा प्रणालीलाई नागरिकमैत्री र गुणस्तरीय बनाउन सकिनेछ ।

७.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

१. पृष्ठभूमि

खानेपानी जीवनको लागि अपरिहार्य आवश्यकता भएकोले पानी विनाको जीवनको कल्पना पनि गर्न सकिदैन । नेपालको संविधान २०७२ ले नागरिकको स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक र खानेपानी तथा सरसफाइको पहुँचलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी दिगो विकासको लक्ष्य ६ मा सन् २०३० सम्म सबैका निम्ति सुरक्षित र व्यहोर्न सकिने खानेपानीको सर्वव्यापी र समानतामूलक पहुँच पुऱ्याउनु पर्ने व्यहोरा उल्लिखित छ । खानेपानी तथा सरसफाइ अन्तर्गत खानेपानी तथा सरसफाइ ऐन, २०७९, राष्ट्रिय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता नीति, २०८०, खानेपानी तथा सरसफाइ नियमावली २०८१, राष्ट्रिय सरसफाइ गुरुयोजना, २०६८, सोही योजना, नेपाल सरकारको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमलाई समेत दृष्टिगत गर्दै यथाशीघ्र सबै नागरिकलाई आधारभूत स्तरको खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा उपलब्ध गराई सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध गराउँदै जाने लक्ष्य लिइएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी नीति, नीति, कानून र मापदण्ड बनाउनुका साथै राष्ट्रियस्तरका ठूला खानेपानी आयोजना र अन्तर प्रदेश खानेपानी आयोजनाको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने यस मन्त्रालयको प्रमुख कार्य रहेको छ । साथै खानेपानी मन्त्रालयले सुरक्षित, गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा उपलब्ध गराउने, प्रशोधन सहितको फोहोरपानी व्यवस्थापन गर्ने कार्य गर्दछ । खानेपानीको स्रोतको पहिचान गरी संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि नीतिगत तथा कानुनी समन्वय र सहकार्य गर्नु, सतही तथा भूमिगत पानीको स्रोतको संरक्षण गर्दै जलवायु अनुकूलित योजनाहरू सञ्चालन गर्नु, खानेपानी तथा सरसफाइको दिगो सेवा प्रवाहमा सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहको भूमिका सबलीकरण गर्दै क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यको समन्वय तथा सहकार्य गर्नु यस मन्त्रालयको मुख्य कार्यक्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

दिन प्रतिदिन बढ्दै गएको खानेपानी तथा सरसफाइको अत्यधिक मागका बीच निर्माणाधीन आयोजना समयमै सम्पन्न गर्न नसकिनु, सम्पन्न भएका आयोजनाको उचित मर्मत सम्भार तथा पुनर्स्थापना समयमै गर्न नसकिनु, खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको दिगो विकास लक्ष्य हासिल हुने गरी आवश्यक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न स्रोत पर्याप्त नहुनु प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन् । त्यसैगरी प्राकृतिक, मानवीय तथा अन्य कारणले पानीका मुहानहरू सुक्दै जानु, बढ्दो शहरी क्षेत्रमा पानीको माग पूरा गर्न अत्यधिक चाप पर्नु र उत्सर्जित फोहोर पानीको उचित व्यवस्थापन हुन नसकी नदीनाला, ताल तलैया एवम् जलाशयहरू प्रदूषित बन्दै जानु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेका छन् ।

४. सोही योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- सबै नागरिकलाई स्वच्छ पिउने पानीको उपलब्धता सुनिश्चित गर्नु
- सबै खानेपानीका स्रोतलाई मानव निर्मित फोहोरबाट अलग राखी स्रोतको संरक्षण गर्नु
- फोहोरलाई मोहोरमा रूपान्तरण गर्नु
- सबै प्रदेश राजधानी र प्रमुख शहरमा स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्थापन गर्नु
- शहरी तथा शहरोन्मुख क्षेत्रमा सहलगानी, लागत साझेदारी र लागत उठितको सिद्धान्त अनुसार खानेपानी र सरसफाइ सेवाको विस्तार गर्नु
- पानीका स्रोतहरूको संरक्षण र पुनर्भरण गर्ने कार्यक्रम लागू गर्ने

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकास लक्ष्य बमोजिमको जनतालाई सुरक्षित खानेपानी सेवा प्रदान गर्न एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ । मन्त्रालयबाट कार्यान्वयन गरिने आयोजनाहरूबाट सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध हुने गरी आयोजना निर्माण गरिने छ । त्यसैगरी प्रमुख शहरहरूमा व्यवस्थित ढल प्रणालीको निर्माण गरी फोहोर पानी प्रशोधन केन्द्रहरूको निर्माण गरी नदीनालामा स्वच्छ तथा प्रशोधित पानी प्रवाह गरिनेछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	आधारभूत खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	९६.४४	९७	९७.५	९७.८	९८
२	प्रशोधन सहितको ढल सुविधाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	२.३४	२.६६	२.९८	३.१२	४.१
३	सुरक्षित खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	२७.५	३३	३७	४०	४३
४	आधारभूत स्तरको सरसफाइ सुविधाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
५	एक घर एक धारा पुऱ्याईएको घरधुरी संख्या	घरधुरी संख्या हजारमा	८३०	१०००	१३००	१६००	२१००

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषय क्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१३०००११	खानेपानी मन्त्रालय	५, ६ र ७		-	११००	खानेपानी तथा सरसफाई ऐन, २०७९ जारी भएको । Sectoral Development Plan तयार गरिएको । खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागको व्यवसायिक योजना तयार भएको । खानेपानी तथा सरसफाई नीति, २०८० तयार गरिएको । खानेपानी तथा सरसफाई नियमावली, २०८१ तयार पारिएको ।
३१३००१०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	६ र ७		-	५६१९	मेलम्चीदेखि सुन्दरीजलसम्म २७ किलोमिटर सुरुङ्ग निर्माण सुन्दरीजलमा दैनिक १७ करोड लिटर क्षमताको पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण सम्पन्न
३१३००१०२	काठमाडौं उपत्यका थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (मेलम्ची दोस्रो)	६ र ७		-	२१००००	डिजाइन तयार भएको, मुल प्रवेशमार्ग तथा पुल निर्माणधीन अवस्थामा रहेको, आयोजना कार्यान्वयनको लागि एशियाली विकास बैंकसँग ऋण सम्झौता भएको
३१३०१०११	खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग	५ र ६		-	३०००	विभाग अन्तर्गतका आयोजनाहरूको अनुगमन तथा सुपरभिजन तथा योजना निर्माण
३१३०१०१२	जनसाधन विकास कार्यक्रम	६		-	५०००	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने चालु वर्ष ३३ प्रतिशत वित्तीय तथा भौतिक प्रगति भएको
३१३०१०१३	सङ्घीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजनाहरू	६		-	३००००	२० वटा कार्यालयबाट आयोजना कार्यान्वयन भैरहेको
३१३०११०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	६		-	१०००	N-WASH MIS सञ्चालन ३१७ पालिकाहरूको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी तथ्याङ्क प्रविष्टि भएको २५३ पालिकाहरूले आफ्नो पालिकाको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (WASH Plan) तयार गरेको
३१३०११०२	खानेपानी सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	६		-	१००००००	विगतमा सम्पन्न भइ सञ्चालनमा आएका तर प्राकृतिक प्रकोप लगायत अन्य कारणले सेवा बन्द भएका खानेपानी आयोजनाहरूलाई क्रमशः एक घर एक धाराको नीति अनुसार सुधार विस्तार गर्दै सुरक्षित खानेपानी सेवा प्रदान गर्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषय क्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१३०११०३	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	६		-	१००००	विगतमा सम्पन्न आयोजना/प्रणालीलाई क्रमशः गुणस्तर प्रशोधन केन्द्र निर्माण गरी सुरक्षित खानेपानी सेवा प्रदान गरिएको
३१३०११०५	जलवायु अनुकूलित बृहत खानेपानी आयोजना	६		-	१०००००	जलवायु अनुकूलित करीब करीब ११ वटा खानेपानी आयोजनहरू सम्पन्न गरी करीब १ लाख ५० हजार जनसंख्यालाघ स्वच्छ खानेपानी सेवा प्रदान गरिएको । सुख्खा क्षेत्र तथा परम्परागत सतही स्रोत सुक्दै गएका स्थानमा बहुचरण पम्पिङ प्रणाली मार्फत खानेपानी सेवा प्रदान गरिएको
३१३०११०६	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	६		-	५०००००	शहरी तथा अर्ध शहरी क्षेत्रमा ढल र प्रशोधन प्रणाली निर्माण दिशाजन्य लेदो व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन सार्वजनिक शौचालय निर्माण
३१३०११०७	खानेपानी तथा सरसफाइ सहलगानी आयोजना	६		-	१०००००	उपभोक्ताको सहित लागत सहभागितामा हालसम्म ४३ वटा खानेपानी आयोजना तथा २ वटा सरसफाइ आयोजना सम्पन्न भई करीब ७ लाख जनसंख्या सुरक्षित खानेपानी सरसफाइ सेवाबाट लाभान्वित
३१३०११०८	शहरी खानेपानी तथा सरसफाइ (क्षेत्रगत) आयोजना	६		-	१५००००	...
३१३०१११३	केन्द्रीय खानेपानी आयोजना	६		-	१०००००	संधिय मापदण्डमा पर्ने तर लागत सहभागित गर्न नसक्ने स्थानमा सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध गराइएको ३१५ वटा खानेपानी आयोजनाहरू क्रमागत रुपमा रहेको
३१३०१११४	एकीकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	६ र ७		-	१०००००	१२ वटा शहरहरूमा आयोजना सञ्चालनको लागि DPR तयार भएको ADB सँग लगानीको लागि स्रोत जुटाउनको लागि छलफल भैरहेको
३१३०१११५	कोभिड-१९ रेस्पन्स आयोजना	५ र ६		२०८७/८८ - २०८१/८२	१५७०	५ वटा प्रमुख तथा १० वटा साना सहर छनौट कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको
३१३०१११६	दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना	६ र ७		-	६५१४	कर्णालीका ग्रामिण क्षेत्रमा खानेपानी प्रणालीको निर्माण, पुनर्निर्माण, स्रोत संरक्षण गरी सुरक्षित खानेपानीको पहुँच वृद्धि गर्ने गरी कार्यक्रम सञ्चालन
३१३०१११७	खानेपानी सुशासन तथा पूर्वाधार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६ र ७		-	५००००	सुर्खेतको वीरेन्द्रनगरमा खानेपानी सेवा सुधारको लागि भेरी पम्पिङ आयोजनाको ठेक्का सम्झौता भई निर्माण कार्य सुरु भएको र हालसम्म ५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको । ६ वटा पालिकाहरूका आयोजना कार्यान्वयन एकाइ स्थापना भई खानेपानी तथा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषय क्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						सरसफाईका ३ वटा खानेपानी आयोजनार २ वटा सार्वजनिक शौचालयको निर्माण कार्य सुरु भएको । २ वटा आयोजनाको निर्माणको लागि सम्झौता हुने चरणमा रहेको छ ।
३१३००१०३	खानेपानी तथा सरसफाई सेवा महसुल निर्धारण आयोग	७		-	३००	खानेपानी तथा सरसफाई महसुल निर्धारणको लागि खानेपानी तथा सरसफाई ऐन, २०७९ बमोजिम स्थापना भएको ।
५०११३१०१	खानेपानी उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम	६ र ७		-	१०००००	विराटनगरमा खानेपानी प्रणाली सुधारको कार्य सुरु भई १५ प्रतिशत कार्य सम्पन्न भएको । पोखरा खानेपानी सुधार आयोजनाको विकास निर्माणको काम सम्पन्न गरी हस्तान्तरण गरिएको । देशभरका २२ जिल्लाका विभिन्न २३ शहरमा खानेपानी सेवा प्रदान गरिएको । ३ वटा ओभरहेड ट्याङ्कीको निर्माण सम्पन्न भएको र ४ वटा ओभरहेड ट्याङ्की निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको । ४ वटा पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण सम्पन्न भएको र ४ वटा पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको तथा १०० कि.मी. भन्दा बढी पाइपलाईनको निर्माण सम्पन्न भएको ।
५०११३१०२	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम	६ र ७		-	१४९४१	खानेपानी पाइपलाईन विस्तार तथा नयाँ धारा वितरण तथा जडान कार्य भैरहेको । पोखराको पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण सम्पन्न भै १०० कि.मी. पाइपलाईन विस्तार भएको । नेपाल खानेपानी संस्थान अन्तर्गत हालसम्म १, ६१, ००० भन्दा धेरै निजी धारा जडान भएको ।
५०११३१०३	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	७		-	५००००	सम्पत्ती संरक्षणका कार्यहरू भएको । २५ कि.मी खानेपानी पाइपलाईन विस्तार गरिएको । २ कि.मी. ढल लाईन विस्तर गरिएको । २ वटा Deep Well निर्माण गरिएको । १० वटा खानेपानी स्रोतहरूको संरक्षण गरिएको
५०११३१०७	ढल प्रशोधन केन्द्र	७		-	४००	ढल प्रशोधन केन्द्र निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा खरिदको लागि सम्बन्धित क्षेत्रको जग्गाधनीहरूको तीन पुस्ते विवरण तयार पारिएको ।
५०११३१०५	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	६ र ७		-	१०००००	करिब १०१० कि.मि. वितरण प्रणाली विस्तारको कार्य सम्पन्न भई खानेपानी वितरण कार्य सुरु भएको । शुरुदेखि हालसम्म वित्तिय प्रगति ६८.९४ र भौतिक प्रगति ८१.२७ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।
५०११३१०६	काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	६ र ७		-	१०००००	काठमाण्डौ उपत्यकाका विभिन्न स्थानमा इन्टरसेप्टर ढल निर्माण कार्य तथा ढल प्रशोधन केन्द्रको कार्य भई रहेको । शुरुदेखि हाल सम्म वित्तिय प्रगति ५१ प्रतिशत र भौतिक प्रगति ५१.३७ प्रतिशत सम्पन्न भएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषय क्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
५०११३१०८	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना-दोस्रो	६ र ७		-	१०००००	आ.व. ०७८।७९ मा वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश गरी शुरू गरिएको । लागत इष्टिमेट तथा टेण्डर डकुमेन्ट तयारी भएको । ADB सँग ऋण सम्झौता भई कार्यान्वयनको चरणमा रहेको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१३०००११	खानेपानी मन्त्रालय	सालबसाली	सालबसाली	खानेपानी तथा सरसफाईमा सुधार भई जनस्वास्थ्यमा सुधार	सबै नागरिकलाई सर्वसुलभ ढंगले मौलिक हक बमोजिम खानेपानी र सरसफाई सेवा पुर्‍याउन कठिन
३१३००१०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	बाढीबाट क्षति भएको हेडवर्क्सको नयाँ सुरक्षित स्थानमा निर्माण गर्ने सुन्दरीजलमा पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने सुरुङ निरन्तर रुपमा सञ्चालनको व्यवस्था मिलाउने काठमाडौं उपत्यकामा नियमित रुपमा पानी पथान्तरण गर्ने	बाढीबाट क्षति भएको हेडवर्क्सको नयाँ सुरक्षित स्थानमा निर्माण गर्ने सुन्दरीजलमा पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने सुरुङ निरन्तर रुपमा सञ्चालनको व्यवस्था मिलाउने काठमाडौं उपत्यकामा नियमित रुपमा पानी पथान्तरण गर्ने	काठमाडौं उपत्यकामा नियमित रुपमा पानी वितरण हुन गई KUKL को आम्दानी वृद्धि हुने उपत्यकाबासीले स्वच्छ खानेपानी सहुलियत रुपमा प्राप्त गर्ने र उनीहरूको खानेपानीमा हुने अतिरिक्त (ट्याङ्कर तथा जार) मा गरिने खर्च बचत हुने	ट्याङ्कर व्यवसायीहरू पलायन हुने
३१३००१०२	काठमाडौं उपत्यका थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (मेलम्ची दोस्रो)	याङ्ग्री-लार्के सुरुङको लागि DPR तयार पार्ने सुन्दरीजलमा दैनिक २४ करोड लिटर क्षमताको पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने मुल प्रवेशमार्ग तथा पुल निर्माण गर्ने	याङ्ग्री-लार्के सुरुङको लागि DPR तयार पार्ने सुन्दरीजलमा दैनिक २४ करोड लिटर क्षमताको पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने मुल प्रवेशमार्ग तथा पुल निर्माण गर्ने	काठमाडौं उपत्यकामा थप ३४ करोड लिटर पानी उपलब्ध हुने हुँदा अन्य क्षेत्रमा थप लाभ हुने । उपत्यकामा Water Security बढ्न जाने । उपत्यकामा २४ सै घण्टा पानीको उपलब्धता हुँदा यहाँको नागरिकको समय र खानेपानीमा गरिने खर्चको वचत हुने । संविधानमा भएको स्वच्छ	आयोजना सञ्चालनको लागि दक्ष जनशक्तिको अभाव हुन सक्ने । ट्याङ्कर व्यवसायीहरू पलायन हुन सक्ने । प्राकृतिक प्रकोपले आयोजनामा क्षति पुर्‍याएमा यसको सुचारु गर्न लामो समय लाग्न सक्ने । बजेट पर्याप्त विनियोजन नभएमा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				खानेपानी र सरसफाइको मौलिक हक कार्यान्वयनमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने । पानीजन्य संक्रामक रोगहरूको नियन्त्रण हुने ।	कार्यान्वयन गर्न लामो समय लाग्न सक्ने ।
३१३०१०११	खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग	विभाग अन्तर्गतका आयोजनाहरूको अनुगमन तथा सुपरभिजन तथा योजना निर्माण	विभाग अन्तर्गतका आयोजनाहरूको अनुगमन तथा सुपरभिजन तथा योजना निर्माण	खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना कार्यान्वयन गर्न समन्वयात्मक भूमिका खेल्ने खानेपानी आयोजनाहरूको निर्माण तथा सञ्चालन	
३१३०१०१२	जनसाधन विकास कार्यक्रम	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी प्राविधिक तालिम सञ्चालन गर्ने खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धमा नयाँनयाँ प्रविधिको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने	तालिम प्राप्त जनशक्ति उपलब्ध भई खानेपानी सेवा प्रभावमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने खानेपानी आयोजना सञ्चालनको लागि आवश्यक जनशक्ति स्थानीय स्तरमा नै प्राप्त हुनु रोजगारीका अवसरहरू प्राप्त हुनु	दक्ष जनशक्ति सम्बन्धित क्षेत्रमा नबसी कामको सिलसिलामा अन्यत्र जान सक्ने र दक्ष जनशक्ति अभाव भइनैरहन सक्ने ।
३१३०१०१३	सङ्घीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजनाहरू	सालबसाली कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सालबसाली कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय तथा सहजीकरण	अस्थायी स्वरूपका कार्यालय, जनशक्तिको अभाव
३१३०११०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	N-WASH MIS सञ्चालन सबै पालिकाहरूको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी तथ्याङ्क प्रविष्टि भएको सबै पालिकाहरूले आफ्नो पालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (WASH Plan) तयार गरेको	N-WASH MIS सञ्चालन सबै पालिकाहरूको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी तथ्याङ्क प्रविष्टि भएको सबै पालिकाहरूले आफ्नो पालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (WASH Plan) तयार गरेको	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी तथ्यांकहरूको सहज उपलब्धता र यसको नीति निर्माणमा प्रभावकारी रूपम प्रयोग हुने	सबै स्थानीय तह एवम् खानेपानी सरसफाइ प्रणाली यसमा समावेश हुन नसक्नु नीति निर्माताले तथ्यमा आधारित नभई नीति निर्माण गर्नु
३१३०११०२	खानेपानी सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	प्राकृतिक प्रकोप लगायत अन्य कारणले सेवा बन्द भएका करीब २५०० खानेपानी आयोजनाहरू सुचारु गर्ने मर्मत	प्राकृतिक प्रकोप लगायत अन्य कारणले सेवा बन्द भएका करीब १२ सय खानेपानी आयोजनाहरू सुचारु गर्ने मर्मत संभार	थोरै लागतमा धेरै आयोजना सम्पन्न हुने र धेरै जनसंख्यालाई स्वच्छ खानेपानीको सेवा उपलब्ध गराउन	विनियोजित बजेटको तुलनामा योजना संख्या धेरै हुँदा

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		संभार गर्नुपर्ने खानेपानी आयोजनाहरूको पहिचान गरी मर्मतसंभार तथा पुनर्स्थापना गर्ने ।	गर्नुपर्ने खानेपानी आयोजनाहरूको पहिचान गरी मर्मतसंभार तथा पुनर्स्थापना गर्ने ।	सकिने एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन गर्न सहज हुने	कार्यान्वयन प्रभावकारी रुपमा गर्न कठिन हुने
३१३०११०३	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	विगतमा सम्पन्न आयोजना/प्रणालीलाई क्रमशः गुणस्तर प्रशोधन केन्द्र निर्माण गरी सुरक्षित खानेपानी सेवा प्रदान गर्ने ।	विगतमा सम्पन्न आयोजना/प्रणालीविगतमा सम्पन्न आयोजना/प्रणालीलाई क्रमशः गुणस्तर प्रशोधन केन्द्र निर्माण गरी सुरक्षित खानेपानी सेवा प्रदान गर्ने ।	जनताले सुरक्षित खानेपानी सेवा प्राप्त गर्ने पानीजन्य रोगको संक्रमणदर कम हुने जनताको समय बचत हुने करेशाबारीमा तरकारी खेती हुने	सेवा प्रदायक तहमा प्रशोधन केन्द्र सञ्चालन गर्न पर्याप्त प्राविधिक ज्ञान/सीप नहुनु
३१३०११०५	जलवायु अनुकूलित बृहत खानेपानी आयोजना	हाल निर्माणधीन रहेको करिब २८७ आयोजनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने सुख्खा क्षेत्र तथा परम्परागत सतही स्रोत सुक्दै गएका स्थानमा बहुचरण पम्पिङ प्रणाली मार्फत खानेपानी सेवा प्रदान गर्ने	हाल निर्माणधीन रहेको करिब २८७ आयोजनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने सुख्खा क्षेत्र तथा परम्परागत सतही स्रोत सुक्दै गएका स्थानमा बहुचरण पम्पिङ प्रणाली मार्फत खानेपानी सेवा प्रदान गर्ने	सुरक्षित खानेपानी पर्याप्त रुपमा प्राप्त गरी नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानी सेवा प्रदान गरिने	बहुचरण पम्पिङ प्रणालीमा सञ्चालन खर्च बढी हुनु मर्मत संभारको लागि पर्याप्त दक्ष जनशक्ति नहुनु
३१३०११०६	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	शहरी तथा अर्ध शहरी क्षेत्रमा ढल र प्रशोधन प्रणाली निर्माण कार्य गर्ने दिशाजन्य लेदो व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने राजमार्ग क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने	शहरी तथा अर्ध शहरी क्षेत्रमा ढल र प्रशोधन प्रणाली निर्माण कार्य गर्ने दिशाजन्य लेदो व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने राजमार्ग क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने	वातावरणमा स्वच्छता कायम हुनु	प्रविधिक रुपमा उपयुक्त स्थानमा जग्गा प्राप्त नहुनु, नवीन प्रविधिको प्रयोगमा कमी
३१३०११०७	खानेपानी तथा सरसफाइ सहलगानी आयोजना	निर्माणधीन करीब ३१५ खानेपानी आयोजनाहरूको निर्माण कार्य ८० प्रतिशत सम्पन्न गर्ने	निर्माणधीन करीब ३१५ खानेपानी आयोजनाहरूको निर्माण कार्य जारी राख्ने	सुरक्षित खानेपानी सेवा प्रवाह हुने	बढ्दो आयोजनाको लागतमा उपभोक्तालाई बढी भार परेको
३१३०११०८	शहरी खानेपानी तथा सरसफाइ (क्षेत्रगत) आयोजना	..		..	..
३१३०१११३	केन्द्रीय खानेपानी आयोजना	निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका खानेपानी आयोजनाहरूको क्रमशः निर्माण सम्पन्न गरी सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध	निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका खानेपानी आयोजनाहरूको क्रमशः निर्माण सम्पन्न	सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध भई पानीजन्य संक्रामक रोग कम हुने सहज	परम्परागत मूल सुक्दै गएको, जनश्रमदान जुटाउन कठिन बजेट अभावको कारण समयमै

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		गराउने केन्द्रीय मापदण्डमा पर्ने आयोजनाहरूको DPR तयार गर्ने स्रोत सुनिश्चितता प्राप्त भएका आयोजनाहरूको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने	गरी सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने	र सर्वसुलभ रुपमा जनताले खानेपानी सेवा प्राप्त गर्ने	खानेपानी आयोजना सम्पन्न हुन नसक्ने
३१३०१११४	एकीकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	१२ वटा शहरहरूमा एकीकृत रुपमा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापनका आयोजनाहरूको निर्माण गर्ने	१२ वटा शहरहरूमा एकीकृत रुपमा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापनका आयोजनाहरूको निर्माण गर्ने	१२ वटा शहरमा खानेपानी र सरसफाईका आयोजना सञ्चालन हुँदा रोजगारी सृजना हुन जाने निर्माण सामग्रीहरूको प्रयोगमा वृद्धि हुने हुँदा निर्माण क्षेत्रको विस्तार हुन जाने खानेपानी सेवा सुलभ रुपमा प्रदान गरिने	कार्यान्वयनको मोडालिटी सम्बन्धमा ADB सँग सहमत हुन नसकेमा ऋण सम्झौतामा ढिलाई हुन जाने र आयोजना कार्यान्वयनमा समेत यसको असर पर्न जाने
३१३०१११५	कोभिड-१९ रेस्पन्स आयोजना	महिला पुरुष दुवैको लागि अलग अलग हात धुने स्टेशन स्थापना गर्ने । उपयुक्त स्थानमा जेष्ठ नागरिक, बालबालिका तथा अपांगता भएका व्यक्तिमैत्री आश्रयस्थल निर्माण गरी क्वारेन्टिनको रुपमा प्रयोगमा ल्याउने । ५ प्रमुख शहरको निश्चित खानेपानी उपभोक्ता समितिका कार्यालयमा स्वास्थ्य सहायता कक्ष स्थापना गर्ने ।	महिला पुरुष दुवैको लागि अलग अलग हात धुने स्टेशन स्थापना गर्ने । उपयुक्त स्थानमा जेष्ठ नागरिक, बालबालिका तथा अपांगता भएका व्यक्तिमैत्री आश्रयस्थल निर्माण गरी क्वारेन्टिनको रुपमा प्रयोगमा ल्याउने । ५ प्रमुख शहरको निश्चित खानेपानी उपभोक्ता समितिका कार्यालयमा स्वास्थ्य सहायता कक्ष स्थापना गर्ने ।	कोभिड-१९ जस्ता रोगको महामारीमा क्वारेन्टिनको रुपमा प्रयोग हुने स्वास्थ्य सेवामा सकारात्मक प्रभाव हुने महिला पुरुष दुवैको लागि अलग अलग हात धुने स्टेशन स्थापना हुने हुनाले GESI Friendly हुने विभिन्न सीपमुलक तालिम सञ्चालन हुने	क्वारेन्टिन तथा स्वास्थ्य सहायता केन्द्रको प्रभावकारी उपयोग हुने विषयमा आशंका
३१३०१११६	दिगो खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना	छनौटमा परेका ३० वटा स्थानीय तहमा दिगो खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता एवम् लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	छनौटमा परेका ३० वटा स्थानीय तहमा दिगो खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता एवम् लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	कर्णाली प्रदेशका स्थानीय तहमा खानेपानी र सरसफाईको क्षेत्रमा क्षमता अभिवृद्धि गरी खानेपानी आयोजनाहरूको निर्माणमा सहजता भई जनतालाई सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध गराइने स्थानीय तहको यस क्षेत्रमा क्षमता विकास हुने	स्थानीय तह नयाँ आयोजना निर्माणको लागि संघ सरकार तथा दातासँग भर पर्न सक्ने । विकट तथा छरिएका बस्तीमा एक घर एक धारामार्फत सुरक्षित खानेपानीको सुनिश्चित गर्न

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
					क्लोरीनेशन युनिट जडान व्यवहारिक रुपमा कठिनाइ ।
३१३०१११७	खानेपानी सुशासन तथा पूर्वाधार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्थानीय तहलाई ग्रामिण खानेपानीको सेवा सञ्चालन, मर्मत र आयोजना निर्माणमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने । वीरेन्द्रनगरमा खानेपानी सेवाको लागि भेरी पम्पिङ आयोजनाको अधिकांश निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने । ६ वटा पालिका (वीरेन्द्रनगर न.पा., शारदा न.पा, दिपायल शिलगढी न.पा., जानकी गा.पा., जोशीपुर गा.पा. र वर्दगोरिया गा.पा.) मा ३७ वटा खानेपानी आयोजनाको निर्माण गर्ने ।	स्थानीय तहलाई ग्रामिण खानेपानीको सेवा सञ्चालन, मर्मत र आयोजना निर्माणमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने । वीरेन्द्रनगरमा खानेपानी सेवाको लागि भेरी पम्पिङ आयोजनाको निर्माण कार्य सुचारु राख्ने । १२ वटा खानेपानी आयोजनाहरूको ठेक्का सम्झौता गरी निर्माण कार्य सुरु गर्ने ।	वीरेन्द्रनगरमा सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध हुन गई त्यहाँका जनताले खानेपानीको लागि गर्ने खर्चमा कम हुने तथा पानीजन्य रोगहरूको रोकथाम हुन जाने । नगरव्यापी रुपमा सुरक्षित खानेपानी सेवाको सुनिश्चितता हुने । आयोजना कार्यान्वयन भएको पालिकाहरूको क्षमता वृद्धि हुने ।	खानेपानी सम्बन्धी उद्योग व्यवसायमा मन्दी हुन सक्ने । आयोजना कार्यान्वयन समयमै सम्पन्न नभएमा जनतालाई सुरक्षित खानेपानी सेवा प्राप्त गर्न कठिन ।
३१३००१०३	खानेपानी तथा सरसफाई सेवा महसुल निर्धारण आयोग	खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको समयसापेक्ष रुपमा महसुल निर्धारण गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको समयसापेक्ष रुपमा महसुल निर्धारण गर्ने खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिलाई सेवा सञ्चालन सम्बन्धमा तालिम सञ्चालन गर्ने ।	खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रको महसुलमा पुनरावोकन हुने । सेवाप्रदायकहरूले न्युनतम सञ्चालन खर्च उठाइ Break Even Point मा सेवा प्रदान गर्न सक्षम हुने । सानातिना मर्मत संभारका कार्यहरू सेवाप्रदायक आफैले गर्न सक्ने । मर्मतसंभारमा सरकारको बजेटमाथिको दायित्व कम हुने । खानेपानी सञ्चालन उपभोक्ता समिति सक्षम हुने ।	खानेपानी तथा सरसफाई महसुल वृद्धि भएमा जनताले विरोध गर्न सक्ने ।
५०११३१०१	खानेपानी उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम	पानी उत्पादन, नयाँ वेल निर्माण तथा सञ्चालन, पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने, पानी भण्डारण क्षमता वृद्धि, मुहान बचाउने कार्य सञ्चालन गर्ने । बुटवल खानेपानी आयोजनाको	पानी उत्पादन, नयाँ वेल निर्माण तथा सञ्चालन, पानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने, पानी भण्डारण क्षमता वृद्धि, मुहान बचाउने कार्य सञ्चालन गर्ने । बुटवल खानेपानी आयोजनाको Trunkline	तराइका जिल्ला सदरमुकामहरूमा सुरक्षित खानेपानी सेवा प्रदान गरिने । भूमिगत पानी सुकेको अवस्थामा पानी वितरण गरी खानेपानीको समस्या	मुहानको सन्दर्भमा स्थानीय तहमा विवाद हुन सक्ने सक्ने । सडकमा पाइपलाईन विस्तार गर्दा सडक विग्रन सक्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		Trunkline विस्तार सम्पन्न भइ पानी उत्पादन भइ वितारणमा सहज हुने। बुटवल र नेपालगंजमा पानी प्रशोधन केन्द्र निर्माणको लागि जग्गा अधिकरण तथा निर्माण सम्पन्न गर्ने।	विस्तार सम्पन्न भइ पानी उत्पादन भइ वितारणमा सहज हुने। बुटवल र नेपालगंजमा पानी प्रशोधन केन्द्र निर्माणको लागि जग्गा अधिकरण तथा निर्माण सम्पन्न गर्ने।	समाधान गरिने। सुरक्षित खानेपानीको उपभोगमा वृद्धि हुने।	
५०११३१०२	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम	विभिन्न साइजका पाइप खरिद तथा जडान कार्यलाई निरन्तरता दिदै थप शहरी जनतालाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने। नेपाल खानेपानी संस्थानको आयस्रोतमा वृद्धि गर्ने। थप खानेपानी पाइपलाईन तथा निजी धारा जडान गर्ने।	विभिन्न साइजका पाइप खरिद तथा जडान कार्यलाई निरन्तरता दिदै थप शहरी जनतालाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने। नेपाल खानेपानी संस्थानको आयस्रोतमा वृद्धि गर्ने। थप खानेपानी पाइपलाईन तथा निजी धारा जडान गर्ने।	शहरी जनतालाई सुरक्षित खानेपानी सेवा उपलब्ध भई पानीजन्य रोग नियन्त्रण हुने।	आवश्यकता अनुसार २४ सै घण्टा खानेपानी सेवा प्रदान गर्न स्रोत अभाव हुन सक्ने।
५०११३१०३	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	सम्पत्ती संरक्षणका कार्यहरू गर्ने। खानेपानी पाइपलाईन विस्तार गर्ने। ढल लाईन विस्तार गर्ने। Deep Well निर्माण गर्ने। खानेपानी स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने।	सम्पत्ती संरक्षणका कार्यहरू गर्ने। २० कि.मी खानेपानी पाइपलाईन विस्तार गर्ने। २ कि.मी. ढल लाईन विस्तार गर्ने। २ वटा Deep Well निर्माण गर्ने। १० वटा खानेपानी स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने।	सुरक्षित खानेपानीको लागि स्रोतहरूको संरक्षण भई मुहान संरक्षणमा टेवा पुग्ने। पानीजन्य संक्रामक रोग नियन्त्रण हुने।	माग अनुरूप खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउन कठिन हुने।
५०११३१०७	ढल प्रशोधन केन्द्र	२० रोपनी जग्गा खरिद गर्ने	२० रोपनी जग्गा खरिद गर्ने	ढल प्रशोधनको लागि जग्गा प्राप्त भई आयोजना सञ्चालन हुने।	स्थानीयद्वारा ढल प्रशोधन आयोजना सञ्चालनमा बाधा पुऱ्याउन सक्ने।
५०११३१०५	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	थोक वितरण प्रणाली सुन्दरिजल देखि चावहिल BDS-०५; पानी टैंकी किर्तिपुर, महाकाल र वालाजु SRT-०६; स्वयम्भु, ताहाचल ७B ; बालुवाटार, विशालनगर, पानीपोखरी ७C मा वितरण प्रणाली सुधार ; मण्डिकाटार, चावहिल (९), नागार्जुन, लगायतका क्षेत्रहरूमा वितरण	थोक वितरण प्रणाली सुन्दरिजल देखि चावहिल BDS-०५; पानी टैंकी किर्तिपुर, महाकाल र वालाजु srt-०६; स्वयम्भु, ताहाचल ७B ; बालुवाटार, विशालनगर, पानीपोखरी ७C मा वितरण प्रणाली सुधार ; मण्डिकाटार, चावहिल (९), नागार्जुन, लगायतका क्षेत्रहरूमा वितरण सञ्जाल सुधार अन्तर्गत ११० कि.मि	काठमाडौं उपत्यकामा मेलम्चीको खानेपानी वितरण भई उपभोक्ताले खानेपानीको लागि ट्याङ्कर लगायतमा गर्नुपर्ने खर्च बचत हुने। पानीजन्य संक्रामक रोगको रोकथाम हुने	ट्याङ्कर व्यवसायी पलायन हुने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		सञ्जाल सुधार अन्तर्गत ११० कि.मि वितरण प्रणाली विस्तार हुने। चक्रपथ बाहिरका क्षेत्रहरूमा १३० किलोमिटर खानेपानी वितरण सञ्जाल सुधार कार्य हुने।	वितरण प्रणाली विस्तार हुने। चक्रपथ बाहिरका क्षेत्रहरूमा १३० किलोमिटर खानेपानी वितरण सञ्जाल सुधार कार्य हुने।		
५०११३१०६	काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	काठमाण्डौ ललितपुर, कीर्तिपुर, भक्तपुर तथा ठिमीमा ७ कि.मि ढल निर्माण गर्ने। गुहेश्वरी तथा धोबिघाटको ढल प्रशोधन केन्द्रको सञ्चालन कार्य हुने। धोबिघाट, कोङ्खु र सल्लाघारीमा फोहोरपानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने।	काठमाण्डौ ललितपुर, कीर्तिपुर, भक्तपुर तथा ठिमीमा ७ कि.मि ढल निर्माण गर्ने। गुहेश्वरी तथा धोबिघाटको ढल प्रशोधन केन्द्रको सञ्चालन कार्य हुने। धोबिघाट, कोङ्खु र सल्लाघारीमा फोहोरपानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण गर्ने।	फोहोरपानी प्रशोधन गरी नदीमा मिसाइनाले नदीको स्वच्छता कायम हुन गई पर्यावरणीय स्वच्छता कायम हुने।	नदीमा अन्यत्रबाट ढल मिसावट भई पूर्ण स्वच्छता कायम नहुन सक्ने।
५०११३१०८	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना-दोस्रो	काठमाडौं उपत्यकाको चक्रपथ भित्र तथा बाहिर खानेपानी वितरण प्रणाली सुधार गर्नको लागि आवश्यक संरचनाहरू पानीपोखरी, थोक वितरण प्रणाली, वितरण पाइपलाईन, भल्भहरू, फायर हाइड्रान्ट, हाउस कनेक्सन निर्माण	काठमाडौं उपत्यकाको चक्रपथ भित्र तथा बाहिर खानेपानी वितरण प्रणाली सुधार गर्नको लागि आवश्यक संरचनाहरू पानीपोखरी, थोक वितरण प्रणाली, वितरण पाइपलाईन, भल्भहरू, फायर हाइड्रान्ट, हाउस कनेक्सन निर्माण गर्ने।	काठमाडौं उपत्यकाको चक्रपथ भित्र तथा बाहिर खानेपानी वितरण प्रणाली सुधार हुने।	..

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	९३४९	१९७८५७	८९४६४	२९६६७०	२०४१६६	१४९५१	७७५५३
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	१०२२२	२६१३७८	७०८६३	३४२४६३	२६६२८९	१४७६४	६१४१०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	११०८०	३३९७९२	७९३६६	४३०२३८	३७८९८६	१३२१५	३८०३७

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले प्रक्षेपण गरे अनुसारको बजेट सुनिश्चितता भएमा लक्ष्य अनुसारको उपलब्धि हासिल हुने देखिन्छ । यद्यपि, ठेक्का प्रक्रियामा ढिलाई हुन सक्ने, प्राकृतिक प्रकोप र भौतिक निर्माण कार्यमा हुने समन्वयको कमीले गर्दा पानीका स्रोतहरूमा असर पर्न गई पानीको मात्रा र गुणस्तरमा कमी हुन सक्ने र कार्यक्रम व्यवस्थापकको सेवा निरन्तरता हुन नसक्ने जस्ता पक्षहरूलाई अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नमा व्यवधान पुऱ्याउने जोखिमका रूपमा आंकलन गरिएको छ ।

७.४ युवा तथा खेलकुद

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानमा उल्लेखित राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्वमा उल्लेखित धारा ५१ उपधारा (ज) को बुदा नं ७. मा राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारहरूको पूर्ण उपयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने, युवाको सशक्तिकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रको विशेष अवसर प्रदान गर्दै व्यक्तित्व विकास गर्ने तथा राज्यको सर्वाङ्गिक विकासमा योगदानका लागि उपयुक्त अवसर प्रदान गर्ने र बुँदा नं. १३. मा स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकुद तथा खेलाडीमा योजनाबद्ध लगानी गर्ने र खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने एवम् अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा विकास गर्ने नीति कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारले राष्ट्रिय युवा नीति र राष्ट्रिय खेलकुद नीति तर्जुमा गरेको छ । उक्त नीतिहरूको मार्गदर्शन बमोजिम युवा तथा खेलकुदको विकास र विस्तार गर्दै सम्वृद्ध राष्ट्र निर्माणका लागि युवा परिचालन गर्न, खेलकुदको माध्यमबाट नागरिकको स्वास्थ्य तथा तन्दुरुस्ती अभिवृद्धि गर्दै राष्ट्रिय एकता र गौरव बढाउन युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय क्रियाशील छ । नेपालको संविधानले युवा तथा खेलकुदको विषयलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साझा सूचिमा समावेश गरे अनुरूप प्रदेश र स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन गर्न सहज हुने केही विषयहरूलाई प्रदेश र स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन गर्ने गरी वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार मन्त्रालयका प्रमुख कार्यहरू

- युवा, खेलकुद र स्काउट सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन
- राष्ट्रियस्तरका खेलकुद संघ संस्थाको नियमन र समन्वय
- राष्ट्रिय, प्रादेशिक र अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा खेलकुदको विकास र प्रवर्द्धन
- राष्ट्रिय, प्रादेशिक र अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना र सहभागिता
- युवा जागरण तथा विकास
- राष्ट्रिय खेलकुद परिषद
- युवा स्वरोजगार कोष
- मन्त्रालयसम्बन्धी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासँग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय
- मन्त्रालयसम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान, प्राधिकरण, समिति, प्रतिष्ठान, कम्पनी आदिको सञ्चालन र नियमन

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

युवाको विकास र परिचालनका लागि उद्यमशिलता र रोजगारीका अवसरहरू सीमित हुनु, वित्तीय स्रोत साधनमा विपन्न युवाको पहुँच नपुगु, युवा विकासका प्रमुख समस्याको रूपमा रहेका छन् । स्वदेशमा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्दै प्रतिभावान युवालाई विदेश पलायन हुनबाट रोक्ने, युवामा सकारात्मक सोचको विकास र श्रमको सम्मान गर्ने संस्कृतिको विकास गर्नु, वित्तीय स्रोतमा युवाको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने र युवामा स्वयंसेवकीय संस्कृतिको विकास गर्ने आदि युवा विकासका प्रमुख चुनौती हुन् ।

खेलकुद विकासका लागि विद्यमान पूर्वाधारहरू आधुनिक र सुविधायुक्त नहुनु; खेलकुदका पूर्वाधार विकास तथा प्रतियोगिता आयोजनामा निजी तथा अन्तर्राष्ट्रिय लगानी आकर्षित गर्न नसक्नु; पर्वतीय, पर्यटकीय र साहसिक खेलकुद गतिविधि पर्याप्त मात्रामा सञ्चालन गर्न नसक्नु खेलकुदका प्रमुख समस्याहरू छन् । प्रदेश र स्थानीय तहको सहकार्यमा खेलकुदका साना पूर्वाधारहरू तथा राष्ट्रियस्तरमा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूलका सुविधा सम्पन्न भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण सम्पन्न गर्ने; स्वच्छ खेलाडी (Clean Athlete) को विकास, प्रोत्साहन तथा सम्वर्द्धन गर्ने; खेलकुद प्रशिक्षण तथा प्रतियोगिताहरूमा नयाँ शिल्प (Technique) प्रयोग

गर्नु; खेलकुदलाई जीवनको अभिन्न अङ्गको रूपमा स्थापित गर्दै व्यवसाय (Profession) र रोजगारीको रूपमा विकास गर्ने; खेलकुद सम्बद्ध निकायहरूमा शासकीय, व्यवस्थापकीय र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने जस्ता विषयहरू खेलकुद विकासका प्रमुख चुनौती रहेका छन्।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौं योजनाको रणनीतिहरूको कार्यान्वयन गर्न आगामीआर्थिक वर्षको प्रस्तावित कार्यक्रमहरू केन्द्रित रहेको छ। सोह्रौं योजनाको रूपान्तरणकारी रणनीति अनुरूप युवामा सिप विकास गरी वित्तीय पहुँच विस्तार गर्दै स्वरोजगार र रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्न सिप विकास मेला तथा प्रशिक्षण र रोजगारी कार्यक्रमलाई जोड दिइएको छ। साथै युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष मार्फत युवालाई स्वरोजगार बनाउन कर्जा प्रवाह गरी व्यवसाय र व्यवसायीको बिमा गर्ने तथा व्याज अनुदान प्रदान गर्ने कार्यक्रमलाई पनि जोड दिइएको छ।

विद्यालय र स्थानीय तहदेखि नै खेलकुद गतिविधिलाई तिव्रता दिन विद्यालय र स्थानीयस्तरमा खेलकुद पूर्वाधारहरूको विकास गर्दै खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने, खेलकुद शिक्षक तालिम प्रदान गर्ने र प्रदेश सरकार, स्थानीय तह र विद्यालयसँगको सहकार्यमा विद्यालयमा खेलकुद एकेडेमी सञ्चालन गर्ने कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको छ। प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान र विकास गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगितामा उत्कृष्ट खेल कौशल प्रदर्शन गरी राष्ट्रिय एकता र राष्ट्रिय गौरव बढाउन योगदान दिने खेलाडीहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ। खेलाडीहरूको खेलकौशलमा निखार ल्याउन खेलकुद प्रशिक्षणलाई जोड दिनुको साथै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना र सहभागितालाई बढाउँदै राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्ने किसिमका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकतामा दिइएको छ। खेलकुद पूर्वाधारमा रहेको राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूको निर्माण सुरु गर्ने तथा निर्माणाधिन आयोजनाहरूको निर्माण कार्यलाई तिव्रता दिन र आगामी एघारौँ राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना लगायत रणनीतिक रूपमा आवश्यक देखिएका ठूला खेलकुद पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने कार्यलाई पनि प्राथमिकता दिइएको छ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

युवालाई रोजगारमूलक सिप विकास तालिम प्रदान गर्ने तथा व्यवसाय सञ्चालन गरी स्वरोजगार बन्नका लागि कर्जा लगानी गर्ने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइएको छ। साथै खेलकुद पूर्वाधार निर्माणमा समेत रोजगारी सिर्जना हुने भएकोले खेलकुद पूर्वाधार निर्माणलाई समेत प्राथमिकतामा राखिएको छ। रोजगारी र स्वरोजगारी सिर्जना हुनुको साथै उत्पादकत्वमा वृद्धिमा भई गरिवी घटाइ नागरिकलाई भोकमरीबाट जोगाउन मद्दत मिल्दछ। खेलकुद अभ्यासले नागरिकको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन हुनुको साथै खेलकुद प्रतियोगिताबाट मुलुकको आर्थिक गतिविधिलाई चलाएमान बनाउन योगदान पुग्दछ। आन्तरिक र बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धन हुनुको साथै राष्ट्रको प्रतिष्ठामा अभिवृद्धि भई नागरिकसमेत प्रतिष्ठा अभिवृद्धि हुने विश्वास लिइएको छ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	गिरीजा प्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशाला	प्रतिशत	०	०	२०	६०	१००
२	स्वयंसेवकीय कार्यमा सहभागी युवा र स्काउट (वार्षिक)	जना (हजारमा)	५०	५०	५०	५०	५०
३	खेलकुदको राष्ट्रियस्तरको प्रतियोगिता आयोजना (वार्षिक)	वटा	८५	८०	८०	८०	८०
४	सबै स्थानीय तहमा सेमी कभर्डहलसहित खेलमैदान निर्माण सम्पन्न (कूल जम्मा)	वटा	२०	२०	३०	५०	७०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
५	मूलपानी क्रिकेट रङ्गशाला तथा एकेडेमी निर्माण	प्रतिशत	६.५	६.५	२०	६०	१००
६	स्वरोजगार उद्यम/व्यवसाय सञ्चालन गर्ने युवा (वार्षिक)	जना (हजारमा)	१२	०	१०	१०	१०
७	खेलाडीलाई छात्रवृत्ति प्रदान (वार्षिक)	जना	१००	१००	२००	२००	२००
८	खेलाडी तथा प्रशिक्षकको जीवन बिमा र स्वस्थ बिमा (वार्षिक)	जना (हजार)	०	०.१४	१	१	१
९	खेलाडीलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको प्रशिक्षण (वार्षिक)	जना (हजार)	८	८.५	१०	१०	१०
१०	सबै प्रदेशमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको सुविधा सम्पन्न रङ्गशाला (कूल जम्मा)	वटा	१	२	२	२	२
११	अन्तर्राष्ट्रियस्तरको सुविधा सम्पन्न क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण (कूल जम्मा)	वटा	१	१	१	१	३
१२	युवाका लागि सिप मेला र रोजगारमुलक सिपविकास तालिम	जना	०	१	७००	७००	७००
१३	एघारौँ राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताका लागि खेलकुद पूर्वाधार निर्माण	प्रतिशत	०	०	४०	१००	०

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३४३००१०३	नेपाल स्काउट	५		-	५००	• ४०३ जनालाई स्काउट तालिम प्रदान गरिएको । • विपद व्यवस्थापन, ट्राफिक सचेतना तथा सामाजिक कार्य लगायत कार्यहरूमा १२ हजार २१९ जना स्काउट स्वयंसेवक परिचालन गरिएको ।
३४३००१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	५		-	७७७	• राष्ट्रिय खेलकुद नीति, २०८१ को मस्यौदा तयार भएको । • राष्ट्रिय खेलकुद विकास ऐन, २०७७ संशोधनको मस्यौदा तयार भएको । • विद्यालयका ३४० जना शिक्षकलाई खेलकुद शिक्षक तालिम प्रदान गरिएको । • अन्तर्राष्ट्रियस्तरको खेलकुद प्रतियोगितामा पदक प्राप्त गर्ने ५६ जना खेलाडी तथा प्रशिक्षकलाई नगद पुरस्कार प्रदान गरिएको ।
३४३००१०१	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम	५		-	२००	• राष्ट्रिय युवा नीति, २०८१ को मस्यौदा तयार भएको । • नेपाल स्काउट ऐन संशोधनको मस्यौदा तयार भएको । • अन्तर्राष्ट्रिय युवा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालनको तयारी भइरहेको ।
३४३५१०११	युवा स्वरोजगार कोष	५		-	१०१०	हालसम्म १ लाख ९ हजार जनाले स्वरोजगार व्यवसाय सञ्चालन गरेको ।
३४३४१०१२	राष्ट्रिय युवा परिषद	५		-	१०००	२४० युवालाई युवा मार्गदर्शन तथा मनोसामाजिक परामर्श प्रदान गरिएको । ६०० जना युवा स्वयंसेवक विकास तथा परिचालन गरिएको । ७०० जना नवउद्यमीहरूलाई ७ दिने उद्यमशीलता तथा वित्तीय साक्षरता तालिम प्रदान गरिएको ।
३४३४१०११	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद	५		-	३३०००	खेलकुद पूर्वाधारहरूको निर्माण र मर्मत सम्भार गरिएको । खेलकुद संघहरूको सहकार्यमा खेलकुद प्रशिक्षण र प्रतियोगिता सञ्चालन हुनुको साथै अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगितामा सहभागी भएको । अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगितामा उत्कृष्ट खेलकौशल प्रदर्शन गरी राष्ट्रिय गौरव बढाउन योगदान दिने खेलाडीलाई मासिक भत्ताको व्यवस्था गरिएको । खेलकुदको विकास र

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						विस्तारका लागि खेलकुद सम्बन्धी सेमिनार, गोष्ठी र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको । प्रतिभावान खेलाडीको खोजी गरी क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको ।
३४३०००११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	५		-	९००	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सञ्चालन
३४३४१०११	मूलपानी क्रिकेट एकेडेमी तथा रङ्गशाला निर्माण	५		२०८१/८२ - २०८४/८५	७५०००	खेलमैदान तयार भएको र प्यारापिट निर्माण चालू रहको । आयोजनाको DPR संशोधन भई पुरक EIA सम्पन्न भएको ।
३४३४१०११	गिरीजा प्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण	५		२०८१/८२ - २०८४/८५	३६४००	विराटनगरमा गिरीजा प्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशालाका लागि DPR र EIA सम्पन्न भएको ।
३४३०००११	फाप्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान तथा खेलग्राम पूर्वाधार निर्माण विकास समिति	५		-	१०००००	फाप्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान तथा खेलग्राम पूर्वाधार निर्माणको DPR तयार भई EIA अध्ययन कार्य भइरहेको

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४३००१०३	नेपाल स्काउट	स्काउट तालिम विपद व्यवस्थापन तालिम विपद व्यवस्थापन लगायत सामाजिक जागरण र सचेतनामा कार्यमा स्काउट स्वयंसेवक परिचालन गरिएको हुने ।	स्काउट तालिम विपद व्यवस्थापन तालिम विपद व्यवस्थापन लगायत सामाजिक जागरण र सचेतनामा कार्यमा स्काउट स्वयंसेवक परिचालन गरिएको हुने ।	अनुशासित नैतिकवान नागरिक तयार हुने युवामा राष्ट्रिय भावना जागृत भई स्वयंसेवी संस्कारको विकास भएको हुने ।	
३४३००१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	- खेलकुद शिक्षक तालिम - अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगितामा पदक हासिल गर्ने खेलाडीलाई पुरस्कार - खेलकुद सम्बन्धी गतिविधिको अनुगमन, अध्ययन र अनुसन्धान	- खेलकुद शिक्षक तालिम - अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगितामा पदक हासिल गर्ने खेलाडीलाई पुरस्कार - खेलकुद सम्बन्धी गतिविधिको अनुगमन, अध्ययन र अनुसन्धान	राष्ट्रको लागि आवश्यक स्वस्थ र तन्दुरुस्त नागरिक प्राप्तमा सहयोग राष्ट्रिय एकता र राष्ट्रिय गौरव वृद्धिमा सहयोग	

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		- खेलकुदमा लैंगिक हिंसा विरुद्धको सचेतना कार्यक्रम - खेलकुद सम्बन्धी ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि तथा मार्गदर्शन र मापदण्डहरू परिमार्जन तथा निर्माण	- खेलकुदमा लैंगिक हिंसा विरुद्धको सचेतना कार्यक्रम - खेलकुद सम्बन्धी ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि तथा मार्गदर्शन र मापदण्डहरू परिमार्जन तथा निर्माण		
३४३००१०१	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम	युवा तथा खेलकुद सम्बन्धीका ऐन, नियम, कार्यविधि र निर्देशिकाहरू निर्माण युवा लक्षित कार्यक्रमहरूको प्रभाव मूल्याङ्कन युवा सम्बन्धी विषयको अनुसन्धान युवा उद्यमी सम्मान पुरस्कार	युवा तथा खेलकुद सम्बन्धीका ऐन, नियम, कार्यविधि र निर्देशिकाहरू निर्माण युवा लक्षित कार्यक्रमहरूको प्रभाव मूल्याङ्कन युवा सम्बन्धी विषयको अनुसन्धान युवा उद्यमी सम्मान पुरस्कार	युवाको क्षमता विकास अवसर सिर्जना हुने उद्यम सञ्चालनका लागि युवालाई अभिप्रेरण प्राप्त हुने युवाका लागि प्रभावकारी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा सहजीकरण हुने	
३४३५१०११	युवा स्वरोजगार कोष	युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष सञ्चालन तथा व्यवस्थापन व्यवसाय र व्यवसायीको बिमा ब्याज अनुदान	युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष सञ्चालन तथा व्यवस्थापन व्यवसाय र व्यवसायीको बिमा ब्याज अनुदान	स्वरोजगार र रोजगारीको अवसर सिर्जना मुलुकको उत्पादकत्वमा वृद्धि मुलुकको आर्थिक वृद्धिमा योगदान	
३४३४१०१२	राष्ट्रिय युवा परिषद	युवाका लागि सिप मेला तथा रोजगार मूलक सिप विकास तालिम अन्तर्राष्ट्रिय युवा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम युवाबाट उत्पादिन सूचना प्रविधि तथा स्टार्ट अप व्यवसाय प्रदर्शनी सूचना प्रविधि युवा उद्यमी तथा स्टार्ट अप व्यवसायी पुरस्कार संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय नमूना महासभा अभ्यास	युवाका लागि सिप मेला तथा रोजगार मूलक सिप विकास तालिम अन्तर्राष्ट्रिय युवा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम युवाबाट उत्पादिन सूचना प्रविधि तथा स्टार्ट अप व्यवसाय प्रदर्शनी सूचना प्रविधि युवा उद्यमी तथा स्टार्ट अप व्यवसायी पुरस्कार संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय नमूना महासभा अभ्यास	युवाको क्षमता विकास भई राष्ट्र निर्माणमा योगदान आर्थिक वृद्धि सूचना प्रविधिमा संलग्न युवालाई प्रोत्साहन	
३४३४१०११	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना र सहभागिता खेलकुद प्रशिक्षण खेलाडी प्रोत्साहन सम्बन्धीका कार्यक्रमहरू प्रतिभावान खेलाडीको खोजी र क्षमता विकास	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना र सहभागिता खेलकुद प्रशिक्षण खेलाडी प्रोत्साहन सम्बन्धीका कार्यक्रमहरू प्रतिभावान खेलाडीको खोजी र क्षमता विकास	नागरिकको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन रोजगार सिर्जना आर्थिक वृद्धि राष्ट्रिय गौरव र प्रतिष्ठामा वृद्धि एकता अधिवृद्धि	खेलकुद पूर्वाधार निर्माणबाट वातावरणीय प्रभाव पर्न सक्ने

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४३०००११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सञ्चालन	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सञ्चालन		
३४३४१०११	मूलपानी क्रिकेट एकेडेमी तथा रङ्गशाला निर्माण	मूलपानी काडमाण्डौमा क्रिकेट रङ्गशाला तथा एकेडेमी निर्माण	मूलपानी काडमाण्डौमा क्रिकेट रङ्गशाला तथा एकेडेमी निर्माण	रोजगार सिर्जना आर्थिक वृद्धि नागरिकको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन राष्ट्रिय गौरव र प्रतिष्ठामा वृद्धि एकता अधिवृद्धि	वातावरणमा न्यूनतम प्रभाव पर्न सक्ने
३४३४१०११	गिरिजा प्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण	गिरिजा प्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशाला तथा एकेडेमी निर्माण	गिरिजा प्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशाला तथा एकेडेमी निर्माण	रोजगार सिर्जना आर्थिक वृद्धि नागरिकको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन राष्ट्रिय गौरव र प्रतिष्ठामा वृद्धि एकता अधिवृद्धि	वातावरणमा न्यून प्रभाव पर्न सक्ने
३४३०००११	फाग्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान तथा खेलग्राम पूर्वाधार निर्माण विकास समिति	फाग्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान तथा खेलग्राम पूर्वाधार निर्माण	फाग्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान तथा खेलग्राम पूर्वाधार निर्माण	रोजगार सिर्जना आर्थिक वृद्धि नागरिकको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन राष्ट्रिय गौरव र प्रतिष्ठामा वृद्धि एकता अधिवृद्धि	वातावरणमा न्यून प्रभाव पर्न सक्ने

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	२१११०	३६०६४	०	५७१७४	५७१७४	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	१८१९३	२६६८९	०	४४८८२	४४८८२	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१९७२१	३४६९५	०	५४४१६	५४४१६	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

राष्ट्रिय खेलकुद परिषद, राष्ट्रिय युवा परिषद, युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष र नेपाल स्काउटको सँगठन संरचना तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण गरी सङ्घीयता अनुरूप सँगठन संरचना निर्माण र कर्मचारी व्यवस्थापन हुन नसकेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन कठिन हुने देखिन्छ । साथै आवश्यकता अनुसार आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन हुन नसकेमा अपेक्षित उपलब्धि उपलब्ध संकुचन हुने जोखिम रहेको छ ।

७.५ महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गरी सामाजिक न्याय, समानता र स्वतन्त्रता सहितको समानुपातिक, समावेशी, सहभागितामूलक, समृद्ध तथा न्यायपूर्ण समाज तथा राष्ट्र निर्माण गर्न तीन तहको सहकारितामूलक सङ्घीयता अबलम्बन गरेकोमा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकको शासन प्रणाली तथा मौलिक हक मानव अधिकारको संरक्षण सम्बर्द्धन गर्न र सार्वजनिक सेवा सुविधाको प्रत्याभूत गरी समृद्ध र न्यायपूर्ण समाज तथा राष्ट्रको निर्माण गर्ने परिकल्पना गरेको छ । महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकका विषयमा स्पष्ट अधिकार बाँडफाँट नहुँदा सङ्घीय सरकारले अविशिष्ट अधिकारको प्रयोग मार्फत र ज्येष्ठ नागरिक र अपाङ्गताका क्षेत्रमा स्थानीय सरकारले विभिन्न तह तथा निकायको साझा प्रयासमा लैङ्गिक समानता, समावेशीकरण, हानिकारक अभ्यासको निर्मुलीकरण तथा योजनादेखि प्रतिफल बाँडफाँटसम्म सहभागितामूलक पहुँच र प्रतिनिधित्व कायम गर्न नीतिगत, संस्थागत, कार्यक्रमगत प्रयासहरू गरिरहेको छ ।

सबै क्षेत्रको साझा प्रयास र समाजमा बढ्दो सचेतना तथा सामाजिक विकासले समाजमा व्याप्त हिंसा, अन्याय तथा विभेद न्यूनीकरण, महिलाको आर्थिक सशक्तीकरण, लैङ्गिक रुपमा शासकीय व्यवस्थामा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागिता, मौलिक हकको कार्यान्वयनबाट लैङ्गिक संरक्षण, विकास र सशक्तीकरण, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा नेपालको प्रतिनिधित्वले सिर्जित दायित्व तथा प्रतिवेदन, अपाङ्गता पहिचान तथा सहायक सामग्रीमा पहुँच, सामाजिक सुरक्षा तथा नीतिगत संस्थागत तथा कार्यक्रमगत व्यवस्थाले लैङ्गिक विकास सूचकांकमा आर्थिक सशक्तीकरण, दिगो विकास, सार्वजनिक सेवा सुविधा, समाजमा बढ्दो सम्मान तथा राजनीतिक, कानूनी, प्रशासनिक, सामाजिक, साँस्कृतिक पहुँच अभिवृद्धि हुँदै अधिकार स्थापित हुदै गएको र लैङ्गिक समानताका क्षेत्रमा उल्लेख्य उपलब्धि हासिल भएको छ ।

लैङ्गिक समानताका लागि भएका व्यवस्थाहरू तथा अपाङ्गता, बालबालिका तथा लैङ्गिक मैत्री शासन प्रणालीलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचमा समन्वय र सहकार्यलाई सुदृढ गरी नेतृत्वमा आत्मसात तथा स्वामित्व बोध गराइ आन्तरिकीकरण तथा स्थानीयकरण गर्नु/गराउनु, हालको कमजोर सामाजिक विकासको संरचनागत अवस्थामा सुधार गर्नु, प्रविधि तथा सामाजिक सञ्जालको बढ्दो प्रयोगले देखा परेका नविनतम जोखिमहरूबाट बाल अधिकार, लैङ्गिक समानताको संरक्षण र प्रवर्द्धन प्रभावकारी रुपमा गर्नु, विकासका साझेदारका रुपमा लैङ्गिक पक्षहरूको उपयोग गर्नु, अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगलाई राज्यको प्राथमिकताका आधारमा लक्षित वर्गमा पुऱ्याउनु, हरेक किसिमका हिंसा दुर्व्यवहारको अन्त्य गर्नु, सार्वजनिक सेवा तथा सुविधामा समान पहुँच कायम गर्नु, लैङ्गिक समानताका क्षेत्रमा प्राप्त उपलब्धिलाई संस्थागत गर्दै दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त र सारभूत लैङ्गिक समानताको स्थापना गर्नु र मर्यादित तथा आत्मसम्मानपूर्वक जीवनयापन गर्न पाउने सुरक्षित, समावेशी र पहुँचयोग्य राज्य निर्माण गर्नु प्रमुख चुनौतीका रुपमा रहेको छ ।

तीन तहका साझा योजना, नीति तथा कार्यक्रम, वार्षिक बजेट तथा सेवा प्रवाहमा लैङ्गिकता सम्बन्धी विषय, सामाजिक रुपमा बढ्दो सहभागिता र सचेतना, विश्वव्यापी मञ्चहरूमा नेपालको सिर्जित दायित्व तथा प्रतिवेदन, सुधारिएको मानव विकास र सामाजिक विकास तथा बालबालिका, मानव बेचबिखन, अपाङ्गता सम्बन्धी बहुआयामिक, बहुक्षेत्रगत एव विश्वव्यापी लम्बीय र क्षितिजीय समन्वय र सहकार्य तथा अधिकारको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन बढ्दै जानुले मर्यादित र सामाजिक न्याय सहितको बहुलबादमा आधारित समाज निर्माण गर्न अवसरहरू प्रदान गरेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपाल सरकार (कार्य-विभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र देहायबमोजिम रहेको छ ।

- महिला हक एवम् सशक्तीकरण सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड
- अन्तरदेशीय धर्मपुत्र, धर्मपुत्री
- महिला हिंसा, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण

- ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्ति सम्बन्धी
- महिला सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक समानताका विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान
- लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी निरोधात्मक र पुनर्स्थापना सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड
- बालबालिका, बालकल्याण, उद्धार, पुनर्स्थापना र बृद्धाश्रम सम्बन्धी नीति, कानून, र मापदण्ड
- गैरसरकारी संस्था सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, नियमन र अनुगमन
- राष्ट्रिय महिला आयोग
- समाज कल्याण परिषद्
- मन्त्रालय सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासँग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय
- मन्त्रालय सम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान, प्राधिकरण, समिति, प्रतिष्ठान, कम्पनी आदिको सञ्चालन र नियमन।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

"सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि" को सोचसहित तर्जुमा गरिएको सोही योजनाले संरचनात्मक रूपान्तरण मार्फत मुलुकको सर्वाङ्गीण विकासका सबै क्षेत्र तथा आयाममा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने र संरचनागत रूपान्तरणका लागि पहिचान गरिएका क्षेत्रमा अवलम्बन गरिने समष्टिगत रणनीतिमा संरचनात्मक रूपान्तरणका प्रमुख क्षेत्र नं ७ मा लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज पहिचान गरेको र सोका लागि लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गरी सामाजिक न्याय, समानता र स्वतन्त्रता सहितको समानुपातिक, समावेशी, सहभागितामूलक, समृद्ध तथा न्यायपूर्ण समाज तथा राष्ट्र निर्माण गर्न महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकको भूमिका अपरिहार्य रहेका सवालहरू प्रमुख रूपमा रहेको छ।

महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकका विषयमा तीन तहमा स्पष्ट अधिकार बाँडफाँट, सबै क्षेत्रको साझा प्रयासमा लैङ्गिक समानता तथा आर्थिक सशक्तीकरण, समावेशीकरण, समाजमा व्याप्त हिंसा, अन्याय तथा विभेद, हानिकारक अभ्यासको निर्मुलीकरण तथा योजनादेखि प्रतिफल बाडफाँट सम्म सहभागितामूलक पहुँच र प्रतिनिधित्व कायम गर्न, शासकीय व्यवस्थामा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागिता, मौलिक हकको कार्यान्वयनबाट लैङ्गिक संरक्षण, विकास र सशक्तीकरणलाई दिगो बनाउन राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा नेपालको प्रतिनिधित्वले सिर्जित दायित्व तथा प्रतिवेदन, अपाङ्गता पहिचान तथा सहायक सामग्रीमा पहुँच, राजनीतिक, कानूनी, प्रशासनिक, सामाजिक, साँस्कृतिक पहुँच अभिवृद्धि गरी अधिकार स्थापित हुने वातावरण सिर्जना गर्न तथा लैङ्गिक समानताका लागि भएका व्यवस्थाहरू तथा अपाङ्गता, बालबालिका तथा लैङ्गिक मैत्री शासन प्रणालीलाई सुदृढ गरी आन्तरिकीकरण तथा स्थानीयकरण गर्नु/गराउनु, हालको कमजोर सामाजिक विकासको संरचनागत अवस्थामा सुधार गर्नु, अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगलाई राज्यको प्राथमिकताका आधारमा लक्षित वर्गमा पुर्‍याउनु, लैङ्गिक समानताका क्षेत्रमा प्राप्त उपलब्धिलाई संस्थागत गर्दै मर्यादित तथा आत्मसम्मान पूर्वक जीवनयापन गर्न पाउने सुरक्षित, समावेशी र पहुँचयोग्य राज्य निर्माण गर्नु प्रमुख सम्बोधन गर्नुपर्ने विषयहरूका रूपमा रहेको छ।

यस सम्बन्धमा सोही योजनाले पहिचान गरेको असमानता समायोजित लैङ्गिक विकास सूचकाङ्कलाई ०.८८५ बाट वृद्धि गरी ०.९६७, लैङ्गिक असमानता सूचकाङ्क(०.४९५-०.२२५), बाध्यकारी श्रमको दर (१५ वर्ष वा सोभन्दा माथि)प्रतिहजार १.२ बाट ० बनाउनका लागि, सबै किसिमका हिंसा पीडित महिलाको प्रतिशत घटाई सार्वजनिक सेवा, श्रम सहभागिता लगायतको नीतिगत तहमा सहभागिता र ज्येष्ठ नागरिकको सामाजिक सुरक्षा तथा मर्यादित महिनावारी बनाउन लिएका परिमाणात्मक लक्ष्यहरू पुरा गर्ने गरी सोही योजनामा यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित रूपान्तरणकारी रणनीति पहिचान गरी सो अनुरूप कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नु चुनौतीका रूपमा रहेको छ। सो अनुसार यस क्षेत्रका रणनीति तथा कार्यक्रमहरूले शिक्षा, श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, सिंचाइ, वन तथा वातावरण लगायतका अन्य क्षेत्रमा सिर्जना गर्नसक्ने समन्वयात्मक लाभ (Synergy) साझा योजना, नीति तथा कार्यक्रम, सेवा प्रवाहमा लैङ्गिकता सम्बन्धी विषय, सुधारिएको मानव विकास र बालबालिका, मानवबेचबिखन, अपाङ्गता सम्बन्धी बहुआयामिक, बहुक्षेत्रगत एव विश्वव्यापी लम्बीय र क्षितिजीय समन्वय र सहकार्य तथा अधिकारको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन बढ्दै जानु तथा विरोधाभाष(Trade-off) कमजोर प्राथमिकता, न्युन समन्वय, एकै प्रकारको बुझाई लगायतको पहिचान, विश्लेषण तथा संश्लेषण गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा गुणात्मक नतिजा हासिल गर्नु समेत समसामयिक चुनौती छ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकका विषयमा सबै क्षेत्रको साझा प्रयासमा लैङ्गिक समानता तथा आर्थिक सशक्तीकरण, समावेशीकरण मार्फत समाजमा व्याप्त हिंसा, अन्याय तथा विभेद, हानिकारक अभ्यासको निर्मूल्यीकरण गर्नु आजको आवश्यकता हो। तीन तहका योजनादेखि प्रतिफल बाँडफाँडसम्म सहभागितामूलक पहुँच र प्रतिनिधित्व कायम गर्नु, शासकीय व्यवस्थामा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागिता, मौलिक हकको कार्यान्वयनबाट लैङ्गिक संरक्षण, विकास र सशक्तिकरणलाई दिगो बनाउन राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा नेपालको प्रतिनिधित्वले सिर्जित दायित्व तथा प्रतिवेदन, अपाङ्गता पहिचान तथा सहायक सामग्रीमा पहुँच, राजनीतिक, कानूनी, प्रशासनिक, सामाजिक, साँस्कृतिक पहुँच अभिवृद्धि गरी अधिकार स्थापित हुने वातावरण सिर्जना गर्नु तथा लैङ्गिक समानताका लागि भएका व्यवस्थाहरू तथा अपाङ्गता, बालबालिका तथा लैङ्गिकमैत्री शासन प्रणालीलाई सुदृढ गरी आन्तरिकीकरण तथा स्थानीयकरण गर्नु/गराउनु, हालको कमजोर सामाजिक विकासको संरचनागत अवस्थामा सुधार गर्नु, अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगलाई राज्यको प्राथमिकताका आधारमा लक्षित वर्गमा पुऱ्याउनु, लैङ्गिक समानताका क्षेत्रमा प्राप्त उपलब्धिलाई संस्थागत गर्दै मर्यादित तथा आत्मसम्मानपूर्वक जीवनयापन गर्न पाउने सुरक्षित, समावेशी र पहुँचयोग्य राज्य निर्माण गर्ने विषयहरू सोह्रौं योजनाले समेटेका प्रमुख विषयक्षेत्रहरू हुन्।

- लैङ्गिक विभेद, हिंसा र सबै प्रकारका कुरीति अन्त्य गरी पीडित तथा प्रभावित र ज्यान जोखिममा रहेका महिला बालबालिका लगायतका लागि राहत, उद्धार, पुनर्स्थापना तथा सबै पक्षमा पहुँच तथा उद्यमशीलता सहितको मर्यादित जीवनयापन गर्ने आधार तय गर्नु।
- लैङ्गिक समानता, आर्थिक सशक्तिकरण तथा लगानी मार्फत कानूनी, व्यवहारिक, अनुभूतियोग्य, समतामूलक, न्यायपूर्ण र मूल्यमान्यतामा आधारित समाजको निर्माण गर्नु।
- महिला, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका र यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकको मौलिक हक तथा मानवअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी देशको सर्वाङ्गण विकासमा उपयोग गर्न सकिने मानवीय पुँजीमा रूपान्तरण गर्नु।
- लैङ्गिक, बालबालिका मैत्री, अपाङ्गमैत्री, ज्येष्ठ नागरिकको सामाजिक पुँजी प्रयोग गर्न सकिने तथा समानतामा आधारित शासन व्यवस्थालाई राज्यका तीनै तहमा संस्थागत गर्न तहगत, निकायगत तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्य प्रणाली स्थापित गरी मूल्य मान्यता सहितको समृद्ध राष्ट्र निर्माण गर्नु।
- लैङ्गिक समानताका विषयमा तीन तहका सरकार तथा अन्तर्राष्ट्रिय साझेदारी स्थापित गर्न नीतिगत, संस्थागत तथा संरचनागत रूपमा महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयले नेतृत्वदायी भूमिका खेल्नु र
- महिला, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका तथा यौनिक र लैङ्गिक अल्पसंख्यकको विषयहरूमा नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा सबल प्रतिनिधित्व, प्रतिवेदन तथा प्रतिबद्धता बमोजिमका प्रचलित कानूनहरूमा संशोधन र सो को योजना देखि प्रतिफलसम्म मन्त्रालयको भूमिका अभिवृद्धि गर्नु यसका प्रमुख विषयहरू हुन्।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

नेपाल सरकारले दिगो विकासका लक्ष्यहरू (२०१६-२०३०) सम्मका १७ लक्ष्यहरू आत्मसात गरेको जसमा ५P (Planet, people, prosperity, peace, partnership) रहेको छ। यस मन्त्रालयले लिएका प्रमुख रूपान्तरणकारी क्षेत्र तथा कार्यक्रमहरूले दिगो विकासका लक्ष्यहरूमा प्रमुख रूपमा मानव सभ्यताका आधारभूत पक्षहरू (Basic mark of civilization) का चारओटा लक्ष्यहरू (१, २, ६, ७) ले गरीबी र भोकमरी अन्त्य गर्ने र सबैको निम्ति आधारभूत पिउनेपानी, सरसफाई र आधुनिक ऊर्जा उपलब्ध गराउने बारेमा महिला, अपाङ्गता, ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका र लैङ्गिक यौनिक अल्पसंख्यकहरूको गरिबी र भोकमरी अन्त्य गर्ने तथा मुलप्रवाहीकरणमा मद्धत पुग्ने देखिन्छ। हिंसा प्रभावित बेचबिखनमा परेका यी नागरिकहरूले पाउनुपर्ने न्यूनतम आवश्यकताहरू प्राप्ति भई २१ औं शताब्दिमा मानव सभ्यताको आधारभूत रूपमा भौतिक मापदण्डहरू निर्धारण हुने देखिन्छ।

यसका साथै मानव क्षमताहरू तथा सोसँग सम्बन्धित निकायहरूको भूमिका (Exercise of human capabilities and agency) लक्ष्य ३ र ४ ले स्वस्थ जीवन, गुणस्तरीय शिक्षा र जीवनपर्यन्त शिक्षाका बारेमा महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका र

लैङ्गिक यौनिक अल्पसंख्यकहरूको पहिचान सम्मान, सशक्तीकरण तथा सबैको साझा प्रयासबाट यिनीहरूको जीवनस्तरमा सुधार आउने र उच्च उत्पादनमूलक अर्थतन्त्र र नागरिक सक्षमतालाई केन्द्रविन्दुमा राखी विकासमा समानता कायम हुने देखिन्छ ।

दिगो विकासका लक्ष्यहरू (५, १० र १६) उच्च मानव आकाङ्क्षा (High human aspiration) सँग सम्बन्धित रहेको र यस मन्त्रालयका कार्यक्रमहरूबाट लैङ्गिक समानता कायम गर्ने, असमानता घटाउने, शान्ति कायम गर्ने, न्यायमा पहुँच र समावेशी निकायहरू सम्बन्धी आधुनिक, प्रजातान्त्रिक राष्ट्र राज्यहरूको माथिल्ला स्तरका आकाङ्क्षाहरू पुरा गर्न आधार तय गर्ने देखिन्छ । पूर्ण समानता वा पहुँच समयबद्ध रूपमा प्राप्त गर्न कठिनाई भएतापनि यिनीहरू निरन्तर रूपमा हासिल गर्न लागिरेहनुपर्ने उपयुक्त लक्ष्यहरू हुन् ।

दिगो प्रगतिको निम्ति साधनहरू (Means for sustained progress) लक्ष्यहरू ८, ९, ११ र १२ आर्थिक वृद्धि, रोजगारी, उत्थानशील पूर्वाधारहरू, औद्योगीकरण, सहर र वस्तीहरू उपभोग तथा उत्पादनको दिगोपना र जीवन र मानव प्रतिष्ठाका औसत गुणस्तरमा वृद्धि गर्नका लागि आवश्यक स्रोत साधनहरूको सिर्जना र तिनीहरूलाई कायम गरिराख्ने लक्ष्यहरूमा महिला, अपाङ्गता, ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका र लैङ्गिक यौनिक अल्पसंख्यकहरूको आर्थिक अवस्था सुधार, स्वरोजगारी सिर्जना, दिगोपना र मानव प्रतिष्ठा अभिवृद्धि हुने देखिन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	घर, जग्गा वा घर जग्गा स्वामित्व पुगेको महिला	प्रतिशत	२३.८	२५	२६	२७	२९
२	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.८९	०.९	०.९१	०.९१	०.९२
३	सबै तहका सरकारमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको अनुपात	प्रतिशत	४३.८६	४५	४८.९	५१	५५
४	ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र, तथा मिलन केन्द्र	संख्या	२७३	३००	४००	५००	६००
५	सार्वजनिक सेवामा महिला प्रतिनिधित्व (प्रतिशत)	प्रतिशत	२८.६	३०	३१	३२	३३
६	सार्वजनिक सेवाका नीति निर्माण पदमा महिलाको सहभागिता	प्रतिशत	११	१२	१३.५	१५	२१
७	श्रमशक्तिमा महिलाको श्रम सहभागिता दर	प्रतिशत	२१.९	२४	२४.५	२७	३१
८	सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध ज्येष्ठ नागरिक (प्रतिशत)	प्रतिशत	०	१००	१००	१००	१००
९	लैङ्गिक सशक्तीकरण सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५६	०.५९	०.६	०.६७	०.७
१०	गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाको हवाई उद्धार	जना	७०६	८५६	१००६	११५६	१३०६

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३४००००१२	पशुपति वृद्धाश्रम	लैंगिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज		-		• ७० जना ज्येष्ठ नागरिकहरू (पुरुष २६ जना र महिला ४४ जना) लाई आवास, भरणपोषण, स्वास्थ्य उपचार सेवा उपलब्ध गराइएको ।
३४०००१०१	लैंगिक हिंसा निवारण तथा मानव बेचबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम	८		-		• मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को संशोधन मस्यौदाको प्रस्ताव मन्त्रिपरिषद्मा दर्ता भएको । • मंगला सहाना पुनर्स्थापना केन्द्र भवन निर्माण गर्ने क्रियाकलाप अन्तर्गत जग्गा विवाद समाधान भई खरिद प्रक्रिया अगाडि बढेको । • मानव बेचबिखन नियन्त्रण जिल्ला समितिलाई अख्तियारी सहित सशर्त अनुदान (१० जिल्ला) पठाइएको । • पुनर्स्थापना केन्द्रमा रहेका मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार पीडित/प्रभावितहरूका लागि मनोसामाजिक परामर्श तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम नेपालगञ्जको बाँकेमा सम्पन्न गरिएको । • स्थानीय तहका उपप्रमुख र Leading Opinion Leaders को वृहत सम्मेलन गर्ने कार्यक्रममा बजेट विनियोजन नभएकोले हाललाई कार्यक्रमको modality परिवर्तन गरी ३ प्रदेशमा कार्यक्रम गरिएको
३४००००११	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	८		-		• जेण्डर बजेटरी योजना तर्जुमा कार्यान्वयन सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम मधेश प्रदेशको जनकपुरमा सञ्चालन गरिएको । • स्थानीय तहमा सामाजिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (SIMS) कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत महोत्तरी, काभ्रेपलाञ्चोक र सिन्धुपलाञ्चोक जिल्लाका ३० स्थानीय तहका कर्मचारीहरूलाई अभिमुखीकरण गरिएको । • समलिङ्गी विवाह सम्बन्धी आदेश कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कानून संशोधन गर्न कानून आयोगमा अख्तियारी पठाइएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३४०००१०५	महिला सशक्तीकरण परियोजना	८		२०७७/७८ - २०८३/८४	२११७५०	• चालु आ.व.मा चैत्रमा ७ जना सहित हालसम्म जम्मा ८१५ जना गर्भवति तथा सुत्केरी महिलाको हवाई उद्धार गरिएको । • हवाई उद्धार गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउन कान्ति बाल अस्पताल सँग सम्झौता गरिएको ।
३४०००१०२	सामाजिक विकास कार्यक्रम	८		-		• चालु आ.व.मा ५ सहित हाल सम्म जम्मा १७ सङ्घीय मन्त्रालयहरूको भौतिक संरचनाको पहुचयुक्त परिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको । • महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयालाई अपाङ्गतामैत्री निकायको रूपमा विकास गर्ने सम्बन्धमा सङ्घीय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालयमार्फत कार्य गर्ने गरी शहरी विकास मन्त्रालयमा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि अख्तियारी प्रदान भएको । • सहायक सामग्री उत्पादन तथा वितरण कार्यक्रम मार्फत आ.व. २०७६/७७ देखि हालसम्म १०३५७ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सहायक सामग्री वितरण गरिएको । • बेवारिस, असहाय, सहाराविहिन र पूर्ण असक्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति र कुष्ठ प्रभावित व्यक्ति गरी कुल २१६ जना लाई आवासीय पुनर्स्थापना सेवा निरन्तर प्रदान भइरहेको । • गोठारमा १६५ जना क्षमताको ज्येष्ठ नागरिक वृद्धाश्रम भवन निर्माण गर्ने सम्बन्धमा मिति २०८१/१०/११ गतेको मन्त्रालय स्तरिय विकास समस्या समाधान समिति को बैठकबाट यस आयोजनाका लागि काठमाडौँ उपत्यकाका अन्य महानगर/नगरपालिकाहरूमा उपयुक्त जग्गा प्राप्त गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने निर्णय गरिएको ।
३४०००१०३	बाल विकास कार्यक्रम	८		-		• बाल सुधार गृह ढकालटारको बहुवर्षिय तथा स्रोत सुनिश्चितता प्राप्त भई शहरी विकास मन्त्रालयमा अख्तियारी पठाउने कार्य सम्पन्न भएको । • बाल बिवाह अन्त्यका लागि राष्ट्रिय रणनीति, २०८१ स्वीकृतिका लागि मन्त्रिपरिषद् पेश गर्ने सम्बन्धमा विभिन्न मन्त्रालयहरूसँग राय सहमति माग गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						भक्तपुर, मोरङ, कास्की र बाँके स्थित चारवटा बालसुधार गृहहरूको मर्मत सुधारका लागि सङ्घीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई भक्तपुर, मोरङ, कास्की अख्तियारीको लागि लेखि पठाएको ।
३४०८१०११	राष्ट्रिय बालअधिकार परिषद्	८		-		- देशभर हराएका ५ हजार ६७३ (बालक १५३५ र बालिका ४१३८) जना बालबालिकाको खोजतलास गरी सोमध्ये फेला परेका ५ हजार (बालक १३८१ र बालिका ३६१९) जनालाई परिवारमा पुनर्मिलन गरिएको/हराएका मध्ये ८८.१३ प्रतिशत फेला परेको । - बेवारीस फेला परेका २९३ जना बालबालिका (बालक १७६ र बालिका ११७) मध्ये २१० जना बालबालिकाको परिवार खोजी गरी पारिवारिक पुनर्मिलन गरिएकोमा ८३ जना बालबालिकालाई पालनपोषण तथा संरक्षणका लागि बाल गृह तथा अस्थायी संरक्षण सेवा केन्द्रको प्रबन्ध गरी पुनःस्थापना गरिएको । बेवारीस फेला परेकामध्ये ७१.६७ प्रतिशत बालबालिकाको पारिवारिक पुनर्मिलन गरिएको छ भने २८.३३ प्रतिशत बाल गृहमा अस्थायी संरक्षणका लागि पठाइएको छ । - गत आ.व. २०८०/८१ को असार मसान्तसम्म उद्धार गरी विभिन्न सडक बालबालिका अस्थायी संरक्षण सेवा केन्द्रमा रहेका ३५५ र चालु आ.व. २०८१/८२ को तेस्रो त्रैमासिक अवधिसम्ममा १३६ जना सडक बालबालिका(बालक ११४ र बालिका २२) उद्धार गरिएको सहित ४९१ जना सडक बालबालिकाको उद्धार, राहत, पालनपोषण, संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरिएको । - बाल गृह अनुगमन, नियमन तथा पृष्ठपोषण: मापदण्ड पूरा गरेका ५२ वटा बाल गृहहरूलाई सञ्चालन अनुमति प्रदान गरिएको, ४४ वटा बाल गृहको सञ्चालन अनुमति नवीकरण गरिएको, ७० वटा (मधेश प्रदेश ५ र गण्डकी प्रदेश १२ समेत) बाल गृहको अनुगमन गरी पृष्ठपोषण गरिएको ।
३४०००१०६	महिला समुत्थान कार्यक्रम	८		२०७९/८० - २०८३/८४	२५०००	नेपाल प्रहरीका महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा कार्यरत र अन्य प्रहरीलाई लैङ्गिक उत्तरदायी अनुसन्धान तथा सञ्चार सीप तालिम ६ वटा सम्पन्न गरिएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						• मंगला सहाना पुनर्स्थापना केन्द्र भवन निर्माण गर्ने क्रियाकलाप अन्तर्गत जग्गा विवाद समाधान भई खरिद प्रक्रिया अगाडि बढेको ।
३४०००१०७	नेपालमा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरूको समावेशी सशक्तीकरण आयोजना	८		२०८१/८२ - एकिन नभएको	११०	हाल सम्म सम्झौता हुन बाँकि रहेको ।
३४०००१०८	लैंगिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकीकृत सेवा पहुँच परियोजना	८		२०७९/८० - २०८३/८४	२१३५०	- परियोजना सञ्चालन (६ वटा पालिका) निर्देशिका/SOP सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको ७० जना प्रदेश तथा सरोकारवाला निकाय तथा सस्थासँग लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको राष्ट्रिय कार्ययोजना सम्बन्धी मस्यौदा विषयमा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको । १००० थान Status of Women in Nepal Social Statistics and Key Indicators २०८१ पुस्तक प्रकाश गरिएको ।
३४०४१०११	समाज कल्याण परिषद्	८		-		- राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाका ५८३ वटा परियोजना स्वीकृत भएको । - राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाको ६ अर्व ९७ करोड ८७ लाखको कार्यक्रम स्वीकृत भएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४००००१२	पशुपति वृद्धाश्रम	सहारा विहिन ज्येष्ठ नागरिकको विशेष संरक्षण र सुरक्षा ।	आवास, भरणपोषण र स्वास्थ्य उपचार सेवा उपलब्ध गराउने ।	बृद्ध बृद्धाहरूको स्वास्थ्य बिमा तथा सामाजिक सुरक्षा	सबै ज्येष्ठ नागरिकहरू सामाजिक सुरक्षा प्रणालीमा आवद्ध हुन नसकेका ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४०००१०१	लैंगिक हिंसा निवारण तथा मानव बेचबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम	• लैङ्गिक समतायुक्त कानून निर्माण /परिमार्जन । • लैङ्गिक समानता सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय कानूनको स्थानीयकरण । • लैङ्गिक बजेट तथा लैङ्गिक परीक्षण प्रणाली संस्थागत गर्ने • लैङ्गिक हिंसा निवारण सम्बन्धी एकीकृत कानून निर्माण गर्ने । • लैङ्गिक हिंसा निवारण सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना निर्माण गर्ने । • लैङ्गिक हिंसा निवारण सम्बन्धी सचेतनामूलक अभियान कार्यक्रम गर्ने । • लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि पूरुष सहभागिता सञ्जाललाई सक्रियताका साथ परिचालन गर्ने । • लैङ्गिक हिंसा पिडित तथा प्रभावितकाको संरक्षणका लागि अल्पकालीन सेवा केन्द्र तथा दीर्घकालीन पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालन तथा सहजिकरण गर्ने ।	• Male Leader Networking मार्फत लैङ्गिक हिंसा निवारणको क्षेत्रमा परिचालन गर्ने । • विभिन्न आरोप वा अपराधबाट जेल सजाय भोगिरहेका महिला तथा किशोरीहरूको लागि जनचेनामूलक सकारात्मक सोंच सम्बन्धी कार्यक्रम । • हिंसा पीडित महिला तथा किशोरीहरूलाई सुरक्षित रूपमा पुर्नस्थापना गर्न राष्ट्रियस्तरको मंगला सहाना दीर्घकालीन पुनर्स्थापना केन्द्रको सञ्चालनका लागि सशर्त अनुदान । • लैङ्गिक हिंसा संबोधनका लागि एकिकृत कानून निर्माण गर्ने । • हिंसा पिडित महिला तथा किशोरीका लागि अल्पकालिन सेवा केन्द्र सञ्चालन कार्यक्रम २१ वटा स्थानीय तह मार्फत (प्रति स्थानीय तह ५लाखको दरले) । • मानव बेचबिखनको जोखिममा रहेका समुहहरूको लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम । • मानव बेचबिखन पीडित प्रभावितहरूका लागि रोजगारमूलक सीप बिकास तालिम कार्यक्रम । • CEDAW/BPFA, राष्ट्रिय लैंगिक समानता नीति २०७७ र राष्ट्रिय लैंगिक समानता नीतिको कार्यन्वयन कार्ययोजनाको प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आन्तरिकीकरणका लागि जनप्रतिनिधि लक्षित क्षमता विकास कार्यक्रम ।	• प्रणालीमा आवद्ध भएको हुने । • मानव बेचबिखन न्यूनीकरण भएको हुने । • लैंगिक समानता कायम भएको हुने ।	• लैंगिक हिंसाका मुद्दाहरू घरबाहिर आउन समस्या । • मानव बेचबिखनको स्वरूपमा परिवर्तन भएको ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा अभिमुखीकरण तथा सङ्घीय/ प्रदेश/ स्थानीय तहबाट नमूना छनोट गरी लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परीक्षण ।		
३४००००११	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	- सामाजिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखीकरण । - जेण्डर बजेटरी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन सम्बन्धी अन्तर्क्रिया	- यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक समुदायको मर्यादित जीवनका लागि सचेतनामुलक कार्यक्रम । - सामाजिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (SIMS) कार्यान्वयन सम्बन्धी स्थानीय तहमा क्षमता विकास कार्यक्रम । - जेण्डर बजेटरी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन सम्बन्धी अन्तर्क्रिया	सबै स्थानीय तहहरूले सामाजिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयन गरी तथ्यांक अपडेट भएको हुने ।	सबै स्थानीय तहहरूले सामाजिक सूचना व्यवस्थापन प्रणालीलाई अपन्त्व गरी महत्व दिनेछन् ।
३४०००१०५	महिला सशक्तीकरण परियोजना	- हवाइ उद्धार अभियान सञ्चालन । - सहजिकरण केन्द्र सञ्चालन । - जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम सञ्चालन । - प्रविधि सहयोग हस्तान्तरण कार्यक्रम ।	- दुर्गम क्षेत्रमा ज्यान जोखिममा परेका गर्भवति तथा सुत्केरीको हवाइ उद्धार कार्यक्रम । - सामाजिक कुरीति विरुद्ध अभियान कार्यक्रम। - प्रत्येक प्रदेशका महिला उद्यमी तथा उद्यमी समूहलाई उद्यमशिलता प्रवर्धनका लागि प्रविधि सहयोग कार्यक्रम । - मानव विकास सूचकांकमा पछाडि परेका स्थानीय तहमा जिविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम ।	- महिला तथा बालबालिकाको मृत्युदर कम भई अपेक्षित आयु बढ्ने र जन स्वास्थ्य सुधार - सामाजिक संरक्षण प्राप्त हुने - मर्यादित जीवन	- बर्थिङ सेन्टर बनाउनुपर्ने बाध्यता रहने। - दुर्गम क्षेत्रमा सचेतना नहुदा उद्धारमा भर पर्ने । - अन्य क्षेत्र समेटिदा सामाजिक विभेद र अन्याय हुने ।
३४०००१०२	सामाजिक विकास कार्यक्रम	- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पुनर्स्थापना कार्यक्रम । - सहायक सामग्री उत्पादन तथा वितरण कार्यक्रम - अपाङ्गता रोकथाम तथा पुनःस्थापना कार्यक्रम	- ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी नीति एवम् कानूनी व्यवस्थाको निर्माण संशोधन तथा परिमार्जन - सङ्घीय मन्त्रालयहरूको भौतिक संरचनाको पहुचयुक्त परीक्षण गर्ने । - अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाहरूको निर्माण तथा परिमार्जन संशोधन मस्यौदा तयार गर्ने ।	- भौतिक संरचना, यातायात, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि एवम् सेवा सुविधा पहुचयुक्त हुने । - सबै ज्येष्ठ नागरिक, पुर्ण अपाङ्गता भएका	सामाजिक सुरक्षा प्रणालीमा सेवाग्राहीको पहुँच नपुग्ने ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		• ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई उपयोग सम्बन्धी कार्यक्रम । • ज्येष्ठ नागरिकलाई निजको दक्षता, क्षमता र रुची अनुसार कुनै उद्यम वा रोजगारीमा संलग्नता ।	• ज्येष्ठ नागरिकका सम्बन्धमा नेपाल सरकारले प्रदान गरेको सेवाको प्रभावकारीताको अध्ययन गर्ने । • सम्पत्ती शुद्धिकरण सम्बन्धी गैरनाफामुलक संस्थाहरूको जोखिम मूल्याङ्कन ।	व्यक्तिहरू सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध हुने ।	
३४०००१०३	बाल विकास कार्यक्रम	• तनहुँ जिल्लाको आवुखैरेनी गाउँपालिका वडा नं. ५ सत्रसय फाँट, ढकालटारमा बाल सुधार गृह भवन निर्माण । • अन्य प्रदेशमा शिशु स्याहार केन्द्र विस्तार तथा सञ्चालन । • बाल सुधार गृहको मर्मत सम्भार । • बाल विवाह, बाल श्रम, बालबालिका विरुद्धको हिंसा, बाल यौन दुर्व्यवहार, बालबालिका बेचबिखन तथा गैर कानूनी विषयहरूको दण्डात्मक व्यवस्था र नैतिक शिक्षाको विषय विद्यालयको पाठ्यक्रममा समावेश । • बाल क्लब, बाल सञ्जाल, किशोरकिशोरी समूह, स्काउट जस्ता संस्थाको गठन तथा सञ्चालनलाई जिम्मेवारी बालबालिकाको सामाजिक उत्तरदायित्व बोध तथा स्वावलम्बी जीवन पद्धतीको सिकाई सम्बन्धी सहभागिता बढाउने कार्यक्रम	• तनहुँ जिल्लाको आवुखैरेनी गाउँपालिका वडा नं. ५ सत्रसय फाँट, ढकालटारमा बाल सुधार गृह भवन निर्माण । • दिवा शिशु स्याहार केन्द्र विस्तार तथा सञ्चालन । • बाल सुधार गृहमा रहेका बालबालिकाको लागि मनोसामाजिक परामर्श/ सीप विकास सम्बन्धी कार्यक्रम ।	• देशभर रहेका बाल सुधार गृहहरूको भौतिक सुदृढिकरण । • शिक्षित सुसंस्कृत तथा राष्ट्र निर्माणमा योगदान दिनसक्ने बालबालिका तयार हुने ।	
३४०८१०११	राष्ट्रिय बालअधिकार परिषद्	• सवै स्थानीय तहहरूमा बाल संरक्षण प्रणाली स्थापना, बाल संरक्षण संयन्त्रहरूको कृयाशिलता र बाल संरक्षण प्रणालीलाई संस्थागत गर्ने • बेवारिसे, परित्यक्त, अभिभावक विहिन तथा विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका	• बाल हेल्पलाईन सेवा १०९८ नेपाल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन । • सडक बालबालिका उद्धार, संरक्षण तथा व्यवस्थापन । • बालबालिका खोजतलास सेवा (१०४) सञ्चालन तथा व्यवस्थापन ।	सडक बालबालिका मुक्त नेपाल अभियानमा सहयोग पुगेको ।	• हराएका सबै बालबालिका फेला नपर्ने । • समयमै सूचना प्राप्त नहुनु

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		बालबालिकालाई सम्बन्धित स्थानीय तहबाट बैकल्पिक हेरचाह गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने । • अशक्त तथा असहाय बालबालिका तथा किशोर किशोरीलाई राज्यबाट अनिवार्य संरक्षण र संवर्धन गर्ने	• कानूनी तथा नीतिगत क्षमता अभिवृद्धि, समन्वय, सहजीकरण, सहयोग र सहकार्यका लागि बैठक, तालीम, कार्यशाला, गोष्ठी, अन्तर्क्रिया, अभिमूखीकरण, अनुशिक्षण तथा प्रशिक्षण । • बाल अधिकार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन र सचेतना अभिवृद्धिका लागि अध्ययन, अनुसन्धान, अनुगमन तथा सूचना सामग्री संकलन, प्रकाशन र प्रसारण ।		
३४०००१०६	महिला समुत्थान कार्यक्रम	• १५ वटा महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्र भवन निर्माण • ३ वटा पुनर्स्थापना केन्द्र भवन निर्माण • अनुसन्धानमा संलग्न प्रहरी कर्मचारीलाई क्षमता विकास तालिम	• महिला, बालबालिका, अपाङ्गता तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रको भवन निर्माणको कार्य । • पुनर्स्थापना केन्द्रको कर्मचारीको प्रशिक्षण तालिम । • अनुसन्धानमा संलग्न प्रहरी कर्मचारीलाई क्षमता विकास तालिम ।	• महिला हिंसाका घटनामा कमी आउने • हिंसा पीडित महिलाहरूले उद्धार, उपचार र पुनर्स्थापना सेवा सुलभ रुपमा पाउनेछन् । महिला हिंसा विरुद्धका सचेतना वृद्धि हुने	• सरोकारवाला निकायहरूबीच समन्वयमा समस्या हुने • पारिवारिक पुनर्मिलनमा समस्या हुने • हिंसाका Case हरूको Reporting नहुने समस्या
३४०००१०७	नेपालमा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरूको समावेशी सशक्तीकरण आयोजना	कार्यालय व्यवस्थापन गर्ने । परामर्श सेवा छनौट गर्ने ।	सचेतनामुलक कार्यक्रम		
३४०००१०८	लैंगिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकीकृत सेवा पहुँच परियोजना	• लैंगिक हिंसा निवारणका लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम । • लैंगिक हिंसा सम्बोधनका लागि स्थानीय स्तरमा संयन्त्र निर्माण गर्न प्राविधिक सहयोग कार्यक्रम ।	• नीति, कार्ययोजना, SOP, निर्देशिका सम्बन्धी कार्यशाला तथा अभिमूखीकरण कार्यक्रम । • मर्यादित महिनावारी निर्देशिका छलफल तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम । • दिगो विकास लक्ष्य (SDG) र १६औं योजनाको सूचकको प्रगति प्रतिवेदन ।		

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		• लैंगिक हिंसाको घटनाको सम्बोधन गर्न महिला र बालबालिका Safe Space सञ्चालन सम्बन्धी कार्यक्रम ।	• सामाजिक कुरिति तथा हानिकार अभ्यास विरुद्ध अभियान कार्यक्रम । • लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना विषयमा अन्तर्किया कार्यक्रम ।		
३४०४१०११	समाज कल्याण परिषद्	• सामाजिक संघ संस्थाका बीचमा समन्वय, अनुगमन, सुपरिवेक्षण र मूल्यांकन गर्ने । • सामाजिक संघ संस्थाहरूको स्थापना, विकास, विस्तार र सुदृढीकरणका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने ।	• गैर सरकारी संस्था तथा अन्तरराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाको साधारण सम्झौता तथा परियोजना सम्झौता गर्ने । • अनुगमन मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने कार्य गर्ने ।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	७७९८	७४७९	०	१५२७७	८८८५	६३९२	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	८४८५	७०५२	०	१५५३७	१०२४०	५२९७	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	९२१०	७४८६	०	१६६९६	१२२८५	४४११	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

नीति, कार्यनीति, र रुपान्तरणकारी रणनीतिहरू तथा कार्यक्रमको नतिजा प्राप्तिका लागि पर्याप्त स्रोत साधन विनियोजनका लागि राजनीतिक तथा प्रशासनिक प्राथमिकतामा पर्नु तथा सोही बमोजिम बजेट तथा कार्यक्रममा समेटिनु मुख्य चुनौती तथा जोखिम रहेको छ। सामाजिक विकास समानता र समता अनुभूतिमा प्राप्त हुने र सौम्य पूर्वाधार भएकाले तत्काल देखिने गरी कार्यक्रमबाट उपलब्धि प्राप्त हुनु अर्को जोखिम रहेको छ।

तीन तहको सङ्घीयता पश्चात रहेको संस्थागत खाडललाई प्रदेश र स्थानीय तह मार्फत पुरा गर्ने तीन तहको लागत दिगोपना र प्रभावकारिताका आधारमा समन्वय हुनु र सहकारिता बढाउन जोखिम रहेको छ। महिला सशक्तीकरण, सामाजिक विकास, सुरक्षित समाज र आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणका लागि निजी क्षेत्र समुदाय सहकारी लगायतको राज्यबाट सहकार्य गर्ने प्रणाली विकास गराउनु तथा सोमा सबै पक्षलाई समावेश गराउने गरी साझा प्रयास प्रणाली विकास गर्नु चुनौतीपूर्ण छ। हालको जनगणनाबाट प्राप्त तथ्याङ्क बमोजिम ज्येष्ठ नागरिकको संख्या बढ्दै जाँदा हालको आर्थिक प्रणालीमा पर्ने भार र बालबालिकाको घट्दो संख्या तथा बालिकाको घट्दो जनसंख्याले राष्ट्रको जनसांख्यिक संरचना बमोजिमको विकास तथा मानव पुँजी निर्माणमा जोखिमको डर रहेको छ।

तीन तहको योजना बजेट तथा कार्यक्रमलाई लैङ्गिक रुपमा समतामूलक बनाउन तथा सामाजिक विकासका पूर्वधारहरू विकास गर्न तहगत तथा निकायगत समन्वयका लागि नेतृत्वदायी भूमिका खेल्न जोखिम रहेको छ। स्थानीय तहमा दिवा सेवा केन्द्र, क्लब र आरोग्य आश्रम स्थापनाका लागि आवश्यक बजेट, स्रोत, र पूर्वाधार उपलब्ध नहुन सक्छ। अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरूको स्थायित्व नहुन सक्छ। महिला बालबालिका ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सबै तहमा अर्थपूर्ण सहभागिताका लागि अवसरहरू र वातावरणको कमी हुन सक्छ। निजी अस्पतालहरूले सहूलियत दरमा सेवा दिन अनिच्छुक हुन सक्छन। डिजिटल साक्षरता र प्रविधिको उपयोगमा कमी हुनाले सहभागिता प्रक्रियामा समस्या आउन सक्छ।

नीति निर्माणमा सहभागी भई महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले समाजको विभिन्न पक्षलाई समेटेर समावेशी र सन्तुलित नीतिहरू विकास गर्न मद्दत पुऱ्याउनेछन्, जसले गर्दा दिगो सामाजिक र आर्थिक विकासमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

७.६ श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले श्रम र रोजगारीको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ । लोककल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप सबै नागरिकको गुणस्तरीय जीवनको सुनिश्चितताका लागि राज्यले सामाजिक सुरक्षा र कमजोर, विपन्न एवम् जोखिममा रहेका लक्षित वर्गको संरक्षण गर्ने नीति अवलम्बन गरेको छ ।

श्रमको मर्यादित र सुरक्षित व्यवस्थापन, व्यवसायजन्य स्वास्थ्य र सुरक्षाको प्रवर्द्धन, बाल श्रम निवारण, रोजगारीको अवसरको सिर्जना, व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम, योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको योजनामा सबैको आवद्धता बढाउनु श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयको मुख्य उद्देश्य रहेका छन् । श्रम, रोजगार र सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रका राष्ट्रिय नीति, योजना र कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी विशेषतः आन्तरिक श्रम व्यवस्थापनका माध्यमबाट सकारात्मक औद्योगिक श्रम सम्बन्धको स्थापना, आन्तरिक रोजगारीका अवसरको विस्तार र सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र श्रम तथा रोजगारसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन, वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, व्यवस्थापन र नियमन, श्रमिक तथा कामदारको सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक सुरक्षा कोष सञ्चालनसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन, औद्योगिक विवाद समाधान, रोजगारसम्बन्धी तथ्याङ्क, अध्ययन र अनुसन्धान, श्रम तथा व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा निरीक्षण र श्रम-सम्बन्धसम्बन्धी आयोग, रोजगार उन्मुख सीपमूलक एवम् व्यावसायिक तालिम नीति, ट्रेड युनियनसम्बन्धी एकिकृत कानून र नियमन, बालश्रम निवारणसम्बन्धी नीति र कानून, व्यवसायजन्य स्वास्थ्य तथा सुरक्षासम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड, विदेशीहरूका लागि श्रम स्वीकृति, श्रम सहचारी, बेरोजगारसम्बन्धी एकीकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन, अध्ययन र अनुसन्धान, मन्त्रालयसम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासँग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय, मन्त्रालयसम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान, प्राधिकरण, समिति, प्रतिष्ठान, कम्पनी आदिको सञ्चालन र नियमन गर्ने रहेको छ ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौती

श्रम बजारमा उपलब्ध श्रमिकको सीप, दक्षता र बजारमा माग भएको श्रमबीच तादात्म्यता कायम हुन नसक्नु श्रमको सम्मान गर्ने संस्कृतिको विकास हुन नसक्नु अपेक्षित रूपमा उद्यमशीलता विकास र रोजगारीको सिर्जना हुन नसक्नु वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त सीप र पूँजीको उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न नसकिनु, विभिन्न प्रयासका बाबजुद बाल श्रम पूर्ण रूपमा निवारण हुन नसक्नु, बाल श्रममा रहेका बालबालिकाहरूको उद्धार, पुनर्स्थापना, राहत तथा पुनर्मिलन कार्यक्रमहरूको न्यूनता रहनु, सकारात्मक श्रम सम्बन्ध र रोजगारमैत्री लगानी अपेक्षित रूपमा वृद्धि हुन नसक्नु जस्ता समस्याहरू यस क्षेत्रमा विद्यमान छन् ।

त्यसैगरी, अनौपचारिक क्षेत्रको रोजगारीलाई औपचारिक क्षेत्रमा रुपान्तरण गर्नु, श्रम तथा रोजगारीको हकको पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्नु, बजार माग बमोजिम सीपयुक्त जनशक्तिको विकास गर्नु, असल श्रम सम्बन्धको विकास र श्रमको उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत् आर्थिक विकासका सम्भावनाहरूलाई फराकिलो बनाउँदै लैजानु, वैदेशिक रोजगारीबाट सिर्जित जोखिमहरूको न्यूनीकरण गर्दै यसबाट प्राप्त पूँजी, प्रविधि, ज्ञान, सीप र अनुभवको अधिकतम उपयोग गरी आन्तरिक रोजगारी तथा उद्यमशीलताको विकास गर्नु, योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको दायरालाई विस्तार गरी सामाजिक सुरक्षा योजनामा आवद्ध हुने रोजगारदाता र श्रमिकको संख्या अपेक्षित रूपमा वृद्धि गर्नुजस्ता चुनौतीहरू रहेका छन् ।

तथापी श्रम, सामाजिक सुरक्षा र रोजगारी सम्बन्धी नयाँ कानूनहरू जारी हुनु, प्राविधिक शिक्षा तथा सीपमूलक तालिमलाई प्राथमिकता दिईनु, न्यूनतम पारिश्रमिकको कानूनी व्यवस्था हुनु, शैक्षिक बेरोजगार तथा वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिलाई ऋण सुविधा उपलब्ध हुनु, बाल श्रम निवारण गुरुयोजना कार्यान्वयनमा आई बाल श्रममुक्त स्थानीय तह घोषणाको प्रक्रिया अगाडि बढ्नु, आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन भइरहनुलाई अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धनको लागि राष्ट्रिय श्रम तथा रोजगार सम्मेलन २०८१, श्रम व्यवस्थापन सूचना प्रणाली, प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमको ढाँचा परिमार्जन, युवा रोजगारीका लागि रुपान्तरण पहल परियोजना, रोजगार उन्मुख प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम सञ्चालन मार्फत उधमशीलता विकास, असल औद्योगिक श्रम सम्बन्ध विकास, औपचारिक तथा अनौपचारिक क्षेत्रमा कार्यरत श्रमिकहरूलाई सामाजिक सुरक्षा कोषमा आवद्धता विस्तार, प्रभावकारी श्रम निरीक्षण, बाल श्रम न्यूनीकरण तथा बाल श्रममुक्त स्थानीय तह घोषणा, व्यावसायजन्य स्वास्थ्य तथा सुरक्षा, न्यूनतम पारिश्रमिक सुनिश्चितता जस्ता कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरी १६ औं आवधिक योजनाले लिएको रुपान्तरणकारी रणनीतिको बुँदा नम्बर १, २, ३, ५ र ६ सँग आवद्ध गरिएको छ । वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित, व्यवस्थित बनाउनका लागि सुरक्षित आप्रवासन (SaMi) कार्यक्रम, वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका व्यक्तिहरूका लागि पुनः एकीकरण कार्यक्रम (ReMi) पहिलो चरण, बढी लाभाम्वित हुने नयाँ गन्तव्य मुलुकहरूसँग श्रम सम्झौता गरी असल श्रम कुटनीतिको प्रवर्द्धन, श्रम सहचारीहरूको समुचित व्यवस्थापन, वैदेशिक रोजगार कल्याणकारी सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (FEWIMS) को प्रभावकारी सञ्चालन मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गई समस्यामा परेका व्यक्तिहरूको राहत, उद्धार तथा पुनस्थापना सम्बन्धी तथ्यांक अध्यावधिक गरी वितरण गर्ने, वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सेवाहरू स्थानीय तहमा रहेको रोजगार सेवा केन्द्रमार्फत प्रवाह गर्ने व्यवस्था गरिएको, वैदेशिक रोजगारीमा हुने ठगी नियन्त्रणका लागि पूर्व प्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम अनिवार्य गराईएको, ईजाजतपत्र प्राप्त म्यानपावर कम्पनी, स्वास्थ्य परीक्षण केन्द्र र अभिमुखीकरण संस्थाको अनुगमन, निरीक्षण गर्ने जस्ता कार्यक्रम र क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी सञ्चालन गरी १६ औं आवधिक योजनाले लिएको रुपान्तरणकारी रणनीतिको बुँदा नम्बर ४, ७ र ८ सँग आवद्ध गरिएको छ । आन्तरिक र वैदेशिक रोजगारीको अवस्थालाई विश्लेषण गरेर सरोकारवाला निकायहरू सँगको निरन्तर छलफलबाट यस मन्त्रालयको नीति तथा कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्था गरिएको छ । सोही आवधिक योजनाले लिएका परिसूचकहरूमा क्र.सं. २, ३, ४, १३ र १५ बाहेक अन्य परिसूचकहरूमा निरन्तर रूपमा कार्यप्रगति भएको छ ।

४.१ रुपान्तरणकारी रणनीति

- ४.१.१ आन्तरिक रोजगारी सिर्जनालाई मूलप्रवाहीकरण गर्न रोजगार अभियान सञ्चालन गर्ने ।
- ४.१.२ जनसाङ्ख्यिक लाभको अधिकतम उपयोग गर्न श्रम बजार अनुकूल शिक्षा र सीप विकासमा लगानी गरी श्रमाधान गर्ने ।
- ४.१.३ रोजगारउन्मुख प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम कार्यक्रम सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने ।
- ४.१.४ वैदेशिक रोजगारीका सबै चरणहरूलाई व्यवस्थित गर्न वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणाली पारदर्शी र समयानुकूल स्तरोन्नति गरी अन्तरतह ,अन्तरनिकाय ,अन्तरक्षेत्र बीच निरन्तर समन्वय र सहकार्यको कार्यवातावरण निर्माण गर्ने ।
- ४.१.५ श्रम ,रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षाका क्षेत्रसँग सम्बन्धित नीतिगत ,कानूनी ,संस्थागत ,संरचनागत र कार्यगत व्यवस्थाहरूमा थप सुधार र परिमार्जन गरी समग्र श्रम ,रोजगार प्रणाली व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने ।
- ४.१.६ योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा कोषको सक्रिय र सफलतापूर्वक दिगो सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि अनौपचारिक क्षेत्रका सबै श्रमिकलाई सामाजिक सुरक्षा कोषमा आवद्ध गर्ने,
- ४.१.७ विदेशमा श्रम गरी फर्केका कामदारहरूको सीप ,अनुभव ,ज्ञान र पुँजीलाई उत्पादनशिल क्षेत्रमा प्रयोग गर्न विशेष कार्यान्वयनयोग्य कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने,
- ४.१.८ आप्रवासी कामदारको समुचित व्यवस्थापनका लागि आप्रवासी श्रमिकको अभिलेख व्यवस्थित गर्ने ।

४.२ प्रमुख कार्यक्रम

- ४.२.१ देशभित्रै रोजगारी बृद्धिका विशेष कार्यक्रम
- ४.२.२ जनशक्ति विकासका लागि व्यावसायिक तथा सीप विकास कार्यक्रम
- ४.२.३ वैकल्पिक रोजगारी अभिवृद्धि कार्यक्रम
- ४.२.४ वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन कार्यक्रम
- ४.२.५ श्रमिक गन्तव्य मुलुकमा रहेका नेपाली नियोगहरूको सुदृढीकरण कार्यक्रम
- ४.२.६ मर्यादित श्रम प्रवर्द्धनसम्बन्धी कार्यक्रम

- ४.२.७ राष्ट्र निर्माणमा युवा परिचालन कार्यक्रम
४.२.८ सामाजिक सुरक्षा दायरा विस्तार, बृहत आबद्धता र दिगोपनासम्बन्धी कार्यक्रम
४.२.९ जीवन चक्रमा आधारित सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकास लक्ष्यहरू मध्ये लक्ष्य नं १, ४, ८ र १० अन्तर्गतका १८ वटा परिमाणात्मक लक्ष्य तथा सूचकहरू यस मन्त्रालयको प्रत्यक्ष एवम् परोक्ष सम्बन्ध रहने देखिन्छ । यस मन्त्रालयसँग सम्बन्धित दीगो विकास लक्ष्यका सूचक र परिमाणात्मक लक्ष्यहरू पुरा गर्न भएका नीतिगत, कानूनी, संस्थागत र संरचनागत व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिरहेको छ । वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन वैदेशिक रोजगारी नीति २०६८ लाई सङ्घीय व्यवस्था अनुसार परिमार्जन गर्नु आवश्यक देखिन्छ । अन्तरतह, अन्तर निकाय र अन्तर क्षेत्र समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाई आन्तरिक रोजगारी प्रबर्द्धनका लागि सहलगानीको वातावरण सिर्जना गरेर युवा जनशक्तिलाई स्वदेशमा टिकाई राख्नका लागि भएका कार्यक्रमहरूलाई समयमै प्रभावकारी रूपमा सम्पादन सहित दीगो रोजगार व्यवस्थापन गर्न यस मन्त्रालयले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने देखिन्छ । श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष, सीपयुक्त र उत्पादनशिल मानव संसाधनको विकास, रोजगारीका अवसरको सिर्जना, असल श्रम सम्बन्धको विकास, बालश्रमको निवारण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्दै सामाजिक न्याय सहितको आर्थिक विकासमा सघाउ पुऱ्याउने र बाध्यात्मक अवस्थामा वैदेशिक रोजगारीमा जान चाहने व्यक्तिहरूका लागि वैदेशिक रोजगारलाई सुरक्षित, मर्यादित, व्यवस्थित तथा श्रममैत्री रूपमा व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा महत्वपूर्ण कार्यहरू भएका छन् । विश्वव्यापीकरणको वर्तमान परिवेशमा श्रम, रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षाको विषय एउटा देशको परिधिभित्र सिमित नभएर समग्र विश्वको साझा एजेण्डाको रूपमा विकास भई अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा यिनीहरूको सन्दर्भमा साझा प्रयत्न तथा प्रतिबद्धताहरू समेत भएको अवस्था छ । यस्ता प्रतिबद्धताहरूलाई नेपालले पनि आन्तरिकीकरण तथा स्थानीयकरण गरिरहेको छ । नेपाल एकात्मक राज्य व्यवस्थाबाट संघात्मक शासन व्यवस्थामा रुपान्तरण भएको परिवेशमा उल्लिखित क्षेत्रहरूको विषयमा तीन तहको सरकारबीच संविधान र अन्य प्रचलित कानून बमोजिम जिम्मेवारी र अधिकारको वाँडफाँड भएको छ । दिगो विकास लक्ष्य सम्बन्धी नेपालको कार्ययोजनामा मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र, विद्यमान बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी क्रियाकलाप र दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनका लागि नेपालले तय गरेका कार्ययोजना, जिम्मेवारी तालिका आदिमा आधारित भई लेखाजोखा गर्दा यी लक्ष्य अन्तर्गत पर्ने परिमाणात्मक सूचकहरू मध्ये ३ वटा सूचकहरू ८.८.२, १०.७.१ र १०.ग.१ का लागि यस मन्त्रालयको जिम्मेवारी किटान भएको छ । सूचकहरू ४.४.१.१, ४.४.१.२, ८.३.१, ८.५.१, ८.५.२, ८.६.१, ८.७.१, ८.८.१ र १०.७.२ गरी ९ वटा सूचकहरूमा यस मन्त्रालयका क्रियाकलापहरूले समेत योगदान दिने भएकोले तत् सूचकहरूमा परोक्षरूपमा मन्त्रालयको समेत भूमिका रहनेछ भनी मान्नुपर्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	व्यावसायिक सीपमूलक तालिम लिने व्यक्ति	जना हजारमा	९४१९	४००००	५००००	६००००	६५०००
२	बालश्रम निरीक्षण (प्रतिवर्ष)	प्रतिष्ठान संख्या	३८४०	३९००	३९५०	४०००	४०५०
३	प्रतिष्ठान निरीक्षण (श्रम कानूनको परिपालना , OSH समेत)	संख्या	३८३०	३५००	३७००	४०००	४२००
४	श्रम अडिट गर्ने प्रतिष्ठानको संख्या (वार्षिक)	जना (हजारमा)	५०००	६०००	७०००	८०००	९०००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
५	आप्रवासी स्रोत केन्द्र/उपकेन्द्र स्थापना र व्यवस्थापन	जिल्ला (संख्या)	४६	७७	७७	७७	७७
६	सूचिकृत बेरोजगार मध्ये रोजगार सहायता कार्यक्रमबाट रोजगार पाउने व्यक्ति (वार्षिक)	हजारमा	६४७४२	१५००००	१८००००	२०००००	२८००००
७	सामाजिक सुरक्षा योजनामा समावेश हुने प्रतिष्ठान/ रोजगारदाताको संख्या	प्रतिष्ठान (हजारमा)	१९२०४	४००००	५००००	६००००	६५०००
८	श्रम सम्झौता भएका गन्तव्य मुलुक	संख्या	१२	१५	१६	१७	१८
९	वैदेशिक रोजगारमा जाने सीपयुक्त संख्या	प्रतिशत	०	६९	७०	७१	७२
१०	पुनःएकीकरण कार्यक्रमबाट लाभान्वित हुने व्यक्तिको संख्या (वार्षिक)	जना (हजारमा)	०	५०००	६०००	७०००	८०००

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शि.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३७१०००११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	४		-	१६१८.५	-व्यवसाय र मानव अधिकार सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार भई कार्यान्वयनको चरणमा रहेको। -हालसम्म ९ वटा स्थानीय तह बाल श्रममुक्त घोषणा भएको र ५५ वटा पालिकामा बालश्रममुक्त स्थानीय तह घोषणाका लागि सशर्त अनुदानको रकम पठाउने कार्य प्रकृत्यामा रहेको। घोषणा पछिको दीगोपनाको लागि १ वटा स्थानीय तहलाई सशर्त अनुदान उपलब्ध गराउने कार्य प्रक्रियामा रहेको छ। -नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद् पेश भई मिति नीति प्रयोगशाला निर्देशक समितिबाट सुझाव प्राप्त भएको। नेपाल र ओमान सरकारबीच प्रस्तावित श्रम सम्झौताको लागि २०८१।०४।१९ गते वार्ता तथा संवाद सञ्चालन। नेपाल सरकार र युएईबीच हुने घरेलु कामदार सम्बन्धी पाईलट प्रोजेक्ट उपर रायका लागि परराष्ट्र मन्त्रालयमा पत्राचार। - नेपाल सरकार र साउदी अरेबिया सरकारबीच हुने श्रम सम्झौताको अन्तिम मस्यौदा तयार। LO र IOM को सहजीकरणमा कार्य भैरहेको तथा प्रारम्भिक प्रस्ताव माघ अन्तिम साता सम्म तयार हुने भनिएको। सुदुरपश्चिम र कर्णाली प्रदेशमा Provincial Consultation सम्पन्न।
३७१०००१२	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	४		-	३१०	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी ठगीका मुद्दाहरू फछ्यौट भएको र केही उजुरीहरूमा सुनुवाई भइरहेको।
३७१००१०१	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४		-	१५००	-वैदेशिक रोजगारीसँग सम्बन्धित सूचना तथा परामर्श सेवा प्रदान गरिएको। -वैदेशिक रोजगारीमा रहेका र स्वदेश फर्किएका व्यक्तिहरूका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा ३.३४८ जना (हजार) लाई प्रवाह गरिएको। -वैदेशिक रोजगारीमा रहेका र स्वदेश फर्किएका व्यक्तिहरूका लागि वित्तीय साक्षरता (विभिन्न मोडुलमा आधारित) २१.६३६ जना (हजार) लाई प्रवाह गरिएको
३७१००१०२	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	४		-	३१५	तालिम सञ्चालन सम्बन्धी मार्गदर्शन लगायतका आवश्यक विवरण स्थानीय तहमा पठाइएको। स्थानीय तहबाट सेवा प्रदायक छनोट र सम्झौता भई विभिन्न Trade मा केही स्थानीय तहमा कार्यस्थलमा आधारित सीप विकास तालिम सञ्चालन कार्य शुरु भएको। विस्तृत प्रस्तावना उपर मूल्याङ्कनको कार्य भइरहेको। स्थानीय तहमा सूचिकृत बेरोजगारको सुचिबाट खटिने श्रमिकहरूको सामुहिक दुर्घटना बीमा प्र.म.रो.का र राष्ट्रिय बीमा कम्पनी बीच मिति २०८१।०५।२५ गते सम्झौता सम्पन्न भएको। खरिद प्रकृया अगाडि बढाउने क्रममा लागत अनुमान र TOR

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						को तयारी गरिएको । खरिद प्रकृया अगाडि बढाउने क्रममा लागत अनुमान र TOR को तयारी गरिएको ।
३७१००१०४	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरूका लागि पुनः एकिकरण कार्यक्रम परियोजना पहिलो चरण	४		२०७८/७९ - २०८२/८३	१२९४	आप्रवासीको योगदानको कदर र अधिकारको सम्मान भन्ने मूल नाराका साथ अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासी दिवस मनाइ वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका व्यक्तिहरूको लागि मनोसामाजिक परिवार परामर्श, वित्तीय साक्षरता र उद्यमशिलताको लागि कोशी र मधेश प्रदेशका १०/१० स्थानीय तह गरी २० वटा पालिकाबाट ४४७५ जनालाई सेवा प्रवाह गरिएको ।
३७१०१०११	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	४		-		एकीकृत निरीक्षण ढाँचा अनुसार प्रतिष्ठानको श्रम निरीक्षण २३४१ भएको छ । बाल श्रम निरीक्षण प्रतिवेदन २३.४ वटा प्राप्त भएको । प्रतिष्ठानहरूको श्रम अडिट प्रतिवेदन २७१८ वटा प्राप्त भएको ।
३७१०१०१२	श्रम तथा रोजगार कार्यालयहरू	४		-	१७०७.६	प्रतिष्ठानहरूमा बाल श्रम निरीक्षण प्रतिष्ठानहरूको श्रम अडिट प्रतिवेदन प्राप्त भएको ।
३७१०११०२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य केन्द्र	४		-		क्षेत्रगत रुपमा व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन भएको । कार्यस्थलमा हानिकारक तत्वको नमूना सङ्कलन तथा विश्लेषण भएको ।
३७१०२०११	वैदेशिक रोजगार विभाग	४		-	१७८०	FEMIS प्रणाली खरिद प्रकृया अगाडि बढाउने क्रममा लागत अनुमान र TOR को तयारी गरिएको ।
३७१०३०११	राष्ट्रिय व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	४		-	४११७.८	केन्द्रबाट ५ प्रकारको तालिम २६० जनाको तालिम शुरु भएकोमा ५ वटा ट्रेडको १०० जना प्रशिक्षार्थीको तालिम सम्पन्न भएको । ५ प्रकारको ५ समूहमा १०० जनाको आधारभूत तालिम सम्पन्न भएको र थप १०० जनाको लागि ५ प्रकारको तालिम सञ्चालन भैरहेको । समितिको मिति २०८१।९।१५को बैठकबाट सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरी सरोकारवालाहरूको समेत प्रतिनिधित्व हुने गरी प्रविधिक उप- समिति गठन
३७१३१०११	वैदेशिक रोजगार बोर्ड	४		-	२५५	श्रमाधान कल सेन्टरको सूचना आह्वान र सम्झौता समेत भई कार्यान्वयन भईरहेको । कल सेन्टरको सम्झौता भई कार्यान्वयन भइरहेको । श्रमाधान APP निर्माणको सूचना प्रकाशन नभएको । २६०९ जना छात्र/छात्रालाई ३ करोड ४० लाख १८ हजार रुपैयाँ उपलब्ध गराईएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७१०००११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	-श्रम, रोजगार, सामाजिक सुरक्षा तथा वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन गर्नु । -औद्योगिक विवाद समाधान, व्यवसायजन्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्नु । - रोजगार सम्बन्धी तथ्याङ्क अध्ययन र अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यहरू गर्नु । -सीपमूलक एवम् व्यावसायिक तालिम, ट्रेड युनियन सम्बन्धी एकीकृत कानून निर्माण र नियमन गर्नु । -विदेशीहरूका लागि श्रम स्वीकृति तथा श्रम सहचारी सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको व्यवस्थापन गर्नु ।	-श्रम, रोजगार, सामाजिक सुरक्षा तथा वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन गर्नु । -औद्योगिक विवाद समाधान, व्यवसायजन्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्नु । - रोजगार सम्बन्धी तथ्याङ्क अध्ययन र अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यहरू गर्नु । -सीपमूलक एवम् व्यावसायिक तालिम, ट्रेड युनियन सम्बन्धी एकीकृत कानून निर्माण र नियमन गर्नु । -विदेशीहरूका लागि श्रम स्वीकृति तथा श्रम सहचारी सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको व्यवस्थापन गर्नु ।	-श्रम, रोजगार र सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्र व्यवस्थित र मर्यादित भई आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धन मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा जाने बाध्यात्मक अवस्थाको अन्त्य हुने । -श्रम तथा रोजगारी सम्बन्धी नीति, कानून, कार्यविधि, मापदण्ड र निर्देशिकाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई सुशासन कायम ।	नभएको
३७१०००१२	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन सम्बन्धमा परेका उजुरीहरूको प्रभावकारी सुनुवाई तथा कारवाही गर्नु ।	वैदेशिक रोजगार व्यवस्थापन सम्बन्धमा परेका उजुरीहरूको प्रभावकारी सुनुवाई तथा कारवाही गर्नु ।	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी कसूरका मद्दुको न्याय निरूपण भई पिडितले न्याय पाएको महशुस हुने ।	नभएको
३७१००१०१	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वैदेशिक रोजगारीमा रहेका कामदार र उनीहरूका परिवारको उचित संरक्षण गर्नु । गन्तव्य मुलुकमा सुरक्षित र सम्मानजनक रुपमा काम गर्न सक्ने गरी कामदारलाई सूचना, सीप, परामर्श लगायतका सहयोग उपलब्ध गराउनु । वैदेशिक रोजगारीमा सम्बद्ध निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी वैदेशिक रोजगारीलाई थप उपलब्धिमूलक बनाउनु ।	वैदेशिक रोजगारीमा रहेका कामदार र उनीहरूका परिवारको उचित संरक्षण गर्नु । गन्तव्य मुलुकमा सुरक्षित र सम्मानजनक रुपमा काम गर्न सक्ने गरी कामदारलाई सूचना, सीप, परामर्श लगायतका सहयोग उपलब्ध गराउनु । वैदेशिक रोजगारीमा सम्बद्ध निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी वैदेशिक रोजगारीलाई थप उपलब्धिमूलक बनाउनु ।	वैदेशिक रोजगारमा रहेका कामदार र कामदारका परिवारको उचित संरक्षण हुने । गन्तव्य मुलुकमा सुरक्षित र सम्मानजनक रुपमा काम गर्न सक्ने गरी कामदारलाई सूचना, सीप, परामर्श लगायतका सहयोग प्रदान हुने । वैदेशिक रोजगारमा सम्बद्ध निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी वैदेशिक रोजगारलाई थप उपलब्धिमूलक हुने ।	नभएको
३७१००१०२	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	रोजगारीको प्रत्याभूति मार्फत नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने लक्ष्यका साथ	रोजगारीको प्रत्याभूति मार्फत नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने लक्ष्यका साथ	बेरोजगार व्यक्तिको विवरण रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा सूचीकरण	नभएको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		न्यूनतम रोजगारीको सुनिश्चितता तथा उत्पादनशील रोजगारीको अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्य अनुरूप प्रत्येक स्थानीय तहमा सूचीकृत बेरोजगार व्यक्ति तथा रोजगारदाताहरूको विवरण तथा सूचना व्यवस्थापन र सामाजिक सुरक्षाको रूपमा न्यूनतम रोजगारीको प्रत्याभूति गर्नु।	न्यूनतम रोजगारीको सुनिश्चितता तथा उत्पादनशील रोजगारीको अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्य अनुरूप प्रत्येक स्थानीय तहमा सूचीकृत बेरोजगार व्यक्ति तथा रोजगारदाताहरूको विवरण तथा सूचना व्यवस्थापन र सामाजिक सुरक्षाको रूपमा न्यूनतम रोजगारीको प्रत्याभूति गर्नु।	गरी न्यूनतम रोजगारी उपलब्ध गराएको हुने।	
३७१००१०४	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरूका लागि पुनः एकीकरण कार्यक्रम परियोजना पहिलो चरण	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका श्रमिकहरूलाई स्वदेशभित्र सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक र राजनीतिक जीवनमा सक्रिय रूपमा सहभागी गराई पुनः स्थापित गराउनु।	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका श्रमिकहरूलाई स्वदेशभित्र सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक र राजनीतिक जीवनमा सक्रिय रूपमा सहभागी गराई पुनः स्थापित गराउनु।	वैदेशिक रोजगारी र आप्रवासन चक्र सम्बन्धी छलफल तथा स्थानीय तहमा वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिहरूको पुनः एकीकरणमा रहेका समस्या र वैदेशिक रोजगारमा गएका र फर्केर आएका व्यक्ति तथा उनीहरूको परिवारको पहिचान र विश्लेषण भएको हुने।	नभएको
३७१०१०११	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	श्रमिक वर्गको हक हित सम्बर्द्धन गरी सुरक्षित एवम् स्वस्थ र मर्यादित कार्य वातावरण सिर्जना गर्नु। श्रमशक्तिको विकास र सदुपयोग गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सुमधुर औद्योगिक एवम् श्रम सम्बन्ध कायम गर्नु। बाल श्रम लगायत सबै प्रकारका श्रम शोषणहरूको अन्त्य गर्नु। कार्यस्थलमा आधारित सुरक्षित एवम् स्वस्थ कार्यवातावरण प्रवर्द्धन गरी दुर्घटना एवम् व्यावसायजन्य रोग न्यूनीकरण गर्नु।	श्रमिक वर्गको हक हित संवर्द्धन गरी सुरक्षित एवम् स्वस्थ र मर्यादित कार्य वातावरण सिर्जना गर्नु। श्रमशक्तिको विकास र सदुपयोग गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सुमधुर औद्योगिक एवम् श्रम सम्बन्ध कायम गर्नु। बाल श्रम लगायत सबै प्रकारका श्रम शोषणहरूको अन्त्य गर्नु। कार्यस्थलमा आधारित सुरक्षित एवम् स्वस्थ कार्यवातावरण प्रवर्द्धन गरी दुर्घटना एवम् व्यावसायजन्य रोग न्यूनीकरण गर्नु।	प्रतिष्ठान सूचीकरण, श्रम अडिट प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने बाध्यात्मक व्यवस्था लागू गर्ने लगायत कार्यसञ्चालनमा सहजता र प्रभावकारीता ल्याउने उद्देश्यले श्रम ऐन, ट्रेड युनियन ऐन, बोनस ऐन लगायतका श्रम कानूनहरूमा समयसापेक्ष संशोधन गरी प्रभावकारिओ कार्यान्वयन मार्फत श्रमको समुचित व्यवस्थापन मार्फत सुशासन प्रवर्द्धन हुने।	नभएको
३७१०१०१२	श्रम तथा रोजगार कार्यालयहरू	औधगिक विवाद समाधान गर्नु प्रतिष्ठान निरीक्षण मार्फत् कानूनको पालना भए नभएको विषयमा अनुगमन गर्नु।	औधगिक विवाद समाधान गर्नु प्रतिष्ठान निरीक्षण मार्फत् कानूनको पालना भए नभएको विषयमा अनुगमन गर्नु।	वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरूलाई प्रदान गरिने श्रम स्वीकृति सम्बन्धी सेवालाई छिटो, छरितो, गुनासोरहित प्रवाह भएको हुने।	नभएको

ब.उ.शि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३७१०११०२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य केन्द्र	व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति, कानुनको कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन गर्नु । स्थलगत अनुगमन तथा सचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नु ।	व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति, कानुनको कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन गर्नु । स्थलगत अनुगमन तथा सचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नु ।	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धमा छोटो अवधिको प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन र व्यवस्थापनमा बढोत्तरी भएको हुने ।	नभएको
३७१०२०११	वैदेशिक रोजगार विभाग	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको व्यवस्थापन गर्नु ।	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको व्यवस्थापन गर्नु ।	वैदेशिक रोजगारीसँग सम्बन्धित ठगीका उजुरीहरूको समयमै सुनुवाई गरी अनुगमन, निरीक्षण	नभएको
३७१०३०११	राष्ट्रिय व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकता अनुरूप दक्ष, प्रतिस्पर्धी, सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्न प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्नु ।	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकता अनुरूप दक्ष, प्रतिस्पर्धी, सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्न प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्नु ।	रोजगार तथा स्वरोजगारमूलक सीप विकास तालिम सञ्चालन गरी त्यस्ता तालिममा गरिबहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्दै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारको माग अनुरूप सीपयुक्त जनशक्ति उपलब्ध गराउने ।	नभएको
३७१३१०११	वैदेशिक रोजगार बोर्ड	वैदेशिक रोजगारीमा जाने र विदेशमा कार्यरत कामदारहरूको हित, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू (कल्याणकारी कार्य) सञ्चालन गर्नु ।	वैदेशिक रोजगारीमा जाने र विदेशमा कार्यरत कामदारहरूको हित, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू (कल्याणकारी कार्य) सञ्चालन गर्नु ।	वैदेशिक रोजगारीमा जाने र विदेशमा कार्यरत कामदारहरूको हित, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू (कल्याणकारी कार्य)हरू थप व्यवस्थित भएको हुने ।	नभएको

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	१३७८८	२५२२	०	१६३१०	१०५१७	५७९३	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	११६२०	१०४९	०	१२६६९	१२६६९	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१२१६०	१३५५	०	१३५१५	१३५१५	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

श्रम बजारको माग र जनशक्ति विकासका कार्यक्रमबीच तादात्म्यता तथा स्वस्थ श्रम सम्बन्धको विकास गरी सुरक्षित तथा भरपर्दो वैदेशिक रोजगारी, औपचारिक माध्यमबाट विप्रेषणको प्राप्ति र यसको समयमै सही सदुपयोगको सुनिश्चितता गर्न सक्नु, सामाजिक सुरक्षा कोष अनुरूप विभिन्न स्कीमहरू सञ्चालन गरी योगदानकर्तालाई पूर्ण रुपमा कोष प्रतिको बुझाई र दृष्टिकोणमा एकरूपता कायम गरी लाभ उपयोगको अनुभूति गराउनु, विविध क्षेत्रहरू कृषि, उद्योग, पर्यटन तथा पूर्वाधारमा पनि उत्पादनमूलक रोजगारी सिर्जना र वृद्धि गर्दै स्वदेशमा नै युवा जनशक्तिको लागि पर्याप्त रोजगारीका अवसरहरू उपलब्ध गराई पाँचौँ राष्ट्रिय श्रम तथा रोजगार सम्मेलन २०८१ को धोषणापत्रमा उल्लेखित १६ वटा बुदाँहरू सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्नु सम्भावित जोखिमका पक्षहरू रहेका छन्।

परिच्छेद ८

पूर्वाधार क्षेत्र

८.१ उर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ

८.१.१ ऊर्जा

१. पृष्ठभूमि

जलविद्युत आर्थिक वृद्धि र आर्थिक रूपान्तरणको एक महत्वपूर्ण साधन हो । नेपालको विद्युत विकासको यात्रा वि.सं. १९६८ देखि सुरु भएको भएता पनि वित्तीय उत्प्रेरणा सहितको लगानी नीतिको प्रभावकारी समन्वय र निर्माण क्षमताको अभावले सम्भावित क्षमताको न्यून मात्रामा उत्पादन सम्भव हुन सकेको छ । आ.व. २०८०/८१ सम्ममा कुल विद्युत उत्पादन क्षमता ३२४३ मेगावाट पुगेको छ । आ.व. २०८०/८१ सम्म विद्युतमा पहुँच पुगेको क्षेत्र करिब ९७ प्रतिशत रहेको छ । विद्युत प्रसारण लाइनको ६६ के.भी. वा सो भन्दा माथिको कुल लम्बाइ ६४६२ सर्किट किलोमिटर पुगेको छ । साथै, प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत (चुहावट बाहेक) उपभोग ३५० किलोवाट घण्टा रहेको छ । हाल १२.७३ प्रतिशत रहेको विद्युत चुहावटलाई (वितरण तथा प्रसारण) न्यूनीकरण गर्दै लैजानु आवश्यक छ । साथै, राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण लाइन पुर्न्याउन कठिन भएका र छरिएर रहेका विकट ग्रामीण बस्तीहरूमा ऊर्जाको पहुँच तथा सुरक्षा सुनिश्चितता गर्दै दिगो विकास लक्ष्य बमोजिम सबैका लागि दिगो ऊर्जाको अवधारणा, जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण, लैङ्गिक समानता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता कार्यान्वयन गर्न र हरित अर्थतन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्दै वातावरणीय सन्तुलन स्थापित गर्न नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको तीव्र विकास हुनु आवश्यक छ । हालसम्म वैकल्पिक ऊर्जाको स्रोत (सौर्य, वायु, लघु तथा साना जलविद्युत) बाट हालसम्म करिब ९० मेगावाट विद्युत उत्पादन भएको छ । वैकल्पिक ऊर्जाको माध्यमबाट जनतामा विद्युतको पहुँच पुग्नुका साथै रोजगारी सिर्जना भएको छ भने नवीकरणीय ऊर्जाका आयोजनाहरूलाई स्वच्छ विकास संयन्त्रमा समावेश गरी कार्बन व्यापार समेत भइरहेको छ । ऊर्जाको आयात कम गर्न तथा ऊर्जा सुरक्षामा वृद्धि गर्न ऊर्जा दक्षता तर्फ घरायसी क्षेत्रमा सुधारिएको चुलो, विद्युतीय सामाग्रीको प्रयोग, यातायात क्षेत्रमा स्वदेशी विद्युतको प्रयोग, कृषि तथा औद्योगिक क्षेत्रमा उर्जादक्ष प्रविधिहरूको प्रयोग, सवै क्षेत्रमा माग व्यवस्थापन सिद्धान्तको अवलम्बन गरिएको छ । उद्योग, बढि ऊर्जा खपत गर्ने संस्थाहरूको ऊर्जा परीक्षण, ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि, उद्योगहरूमा ऊर्जा दक्षताका लागि ऋणको प्रवर्द्धन, विद्युत लोड प्रोफाइलको अध्ययन, परम्परागत बल्बहरूलाई प्रतिस्थापन गरी ऊर्जा दक्ष बल्बको स्तरोन्नति सँगै विद्युतको माग पक्ष प्रवर्द्धन र उद्योग, कृषि, व्यापारिक, भवन तथा यातायात क्षेत्रहरूमा ऊर्जा दक्षताका लागि लगानीका व्यवस्थाहरू गरिएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- जलविद्युत,
- नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

जलविद्युत क्षेत्रका प्रमुख सवाल देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- ऊर्जाको दिगो विकास, सबैका लागि ऊर्जामा पहुँच सुनिश्चितता, ऊर्जा सुरक्षा, स्वच्छ ऊर्जामा रूपान्तरण, सन् २०४५ सम्ममा शुन्य कार्बन उत्सर्जन, विद्युत उत्पादन तथा खपत अभिवृद्धि, विद्युत निर्यात तथा ऊर्जा क्षेत्रको समग्र पूर्वाधार विकासको लागि आवश्यक लगानीको व्यवस्था गर्नु ।
- विद्युतीय ऊर्जाको बहुआयामिक उपयोग मार्फत् प्रतिव्यक्ति विद्युत खपतको अभिवृद्धि गर्नु ।
- आन्तरिक विद्युतको माग पूर्ति भए पश्चात् बढी भएको विद्युतलाई निर्यातयोग्य वस्तुको रूपमा द्विपक्षीय, कउपक्षेत्रीय तथा क्षेत्रीय बजार अन्तरदेशीय विद्युत व्यापार प्रवर्द्धन तथा सो को लागि आवश्यक संरचना निर्माण गर्नु ।
- विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी कार्यमा अन्तर निकाय समन्वय, समझदारी र सहयोगको अभावमा देखिएका जग्गा प्राप्ति, वन क्षेत्र प्रयोग, Right of Way (RoW) को क्षतिपूर्ति, वातावरणीय अध्ययन, विष्फोटक पदार्थको आयात र प्रयोगको प्रक्रियामा देखिएको समस्या समाधान गरी निर्विवाद रूपमा विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी कार्य गर्न सहज, सरल एवम् निर्माणमैत्री वातावरण तयार गर्नु ।

जलविद्युत क्षेत्रका प्रमुख चुनौति देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- ऊर्जा क्षेत्रको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको समग्र पूर्वाधार विकासको लागि सरकारी र निजी क्षेत्र एवम् आन्तरिक र वैदेशिक स्रोतमार्फत पर्याप्त लगानीको व्यवस्था गर्नु ।
- विद्युतको माग र आपूर्ति बीच सन्तुलन ल्याई आन्तरिक विद्युतको माग पूर्ति गर्न जलाशययुक्त र बहुउद्देश्यीय आयोजनाहरूको विकास गर्नु ।
- विद्युतको आन्तरिक माग पूर्ति गरी बढी भएको विद्युतलाई निर्यातयोग्य वस्तुको रूपमा प्रतिस्पर्धात्मक बजार मूल्यमा क्षेत्रीय विद्युत बजारसम्म पुऱ्याइ सहज र सरल रूपमा अन्तरदेशीय विद्युत व्यापार प्रवर्द्धन गर्नु ।
- ऊर्जा क्षेत्रको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको लागि समग्र पूर्वाधार विकास, विस्तार र सुदृढीकरण निर्धारित समय र लागतमा सम्पन्न गर्नु ।
- विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी कार्यका लागि अन्तरनिकाय समन्वय गर्नु ।

नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी प्रमुख सवाल देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा प्रतिकुलता सिर्जना गरिरहेको आयातित एल.पि.जि.लाई विद्युतीय चुलो मार्फत प्रतिस्थापन गर्नु ।
- विद्युतको पहुँच नपुगेका र सोको सम्भावना नरहेका क्षेत्रमा नियमित तथा भरपर्दो विद्युत सेवा उपलब्धताका लागि विद्युत स्रोतलाई विविधिकरण तथा विकेन्द्रित आधारमा उत्पादन गरी विद्युतीकरण प्रणालीको सवलीकरण गर्नु ।
- नवीकरणीय ऊर्जालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, सिँचाई, जैविक विविधता, उद्यमशीलता विकासजस्ता बहुउपयोगी क्षेत्रहरूसँग आवद्ध गरी प्रविधि उपयोग मार्फत स्थानीय स्तरमा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्नु ।
- आधुनिक ऊर्जा प्रविधिको पहुँच बढाउने र ऊर्जा सुरक्षा तथा ऊर्जा दक्षता अभिवृद्धिको लागि मिश्रित ऊर्जा प्रणालीको नीति अवलम्बन गर्दै नवीकरणीय ऊर्जाका ठूला आयोजनाहरू निर्माण गरी राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जडान गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउनु ।

नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी प्रमुख चुनौति देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- तापीय ऊर्जाका लागि बढ्दो रूपमा प्रयोग भइरहेको आयातित खनिज इन्धनलाई देशभित्रै उपलब्ध नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोतहरूको समुचित प्रयोग मार्फत प्रतिस्थापन गर्दै जानु र विद्युतको आन्तरिक खपत वृद्धि गर्नु ।
- नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी नवीनतम प्रविधि र प्रयोगहरूको प्रवर्द्धन र विकासका लागि आवश्यक अनुसन्धान तथा विकास (R&D) , स्वदेशी तथा विदेशी लगानी साथै निजी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहित गर्न लगानी मैत्री वातावरणको सिर्जना गर्नु ।
- नवीकरणीय ऊर्जा तथा ऊर्जा दक्षतालाई कार्बन व्यापार र जलवायु वित्तसँग आवद्ध गरी कार्बन ब्यापार र जलवायु वित्त परिचालन मार्फत राष्ट्रिय आयमा वृद्धि गर्नु ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- ऊर्जा क्षेत्रको दिगो विकास मार्फत सोह्रौं योजनाको सोच "सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि" साकार हुने ।
- जलाशययुक्त र बहुउद्देश्यीय आयोजनाको निर्माण मार्फत जलविद्युत उत्पादन वृद्धि गरी उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि हुने साथै बढि भएको विद्युत निर्यात मार्फत आर्थिक वृद्धि हासिल गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्र सुदृढ हुने ।
- कृषि र सिँचाईको लागि प्रसारण लाइनको विस्तार र स्तरोन्नति मार्फत उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि हुने ।
- विद्युत प्रसारण र वितरण लाइनको स्तरोन्नति सम्बन्धी कार्य भौतिक पूर्वाधार एवम् अन्य क्षेत्रसँग अन्तरआवद्ध हुने ।
- विद्युतीय चुल्हो तथा नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोतहरू जस्तै बायोग्यास, सौर्य ऊर्जा, वायु ऊर्जाको प्रयोगमार्फत आयातित इन्धन एल.पि.जी. लाई प्रतिस्थापित भई न्यून कार्बन उत्सर्जन हुनुका साथै हरित अर्थतन्त्र प्रवर्द्धन हुने ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष्य नं ७ अन्तर्गत सन् २०३० सम्ममा धान्न/व्यहोर्न सकिने, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक ऊर्जामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने हासिल गर्ने रहेको छ । दिगो विकास लक्ष्यका लागि प्रस्तावित विशेष परिमाणात्मक लक्ष्यहरूमा विद्युतमा ९९ प्रतिशत परिवारहरूको पहुँच पुऱ्याउने, खाना पकाउनका लागि दाउरा प्रयोग गरिरहेका परिवारहरूको अनुपात हालको करिब ७५ प्रतिशतबाट घटाई ३० प्रतिशतमा झार्ने, एल.पी. ग्याँस प्रयोग गर्ने परिवारहरूको सङ्ख्या ४० प्रतिशतमा सीमित गर्ने, जलविद्युतको जडित क्षमता १५,०००

मेगावाट पुन्याउनेर प्रतिव्यक्ति विद्युत् खपत बढाएर १,५०० किलोवाट घण्टा पुन्याउने जस्ता परिमाणात्मक लक्ष्यहरू समावेश गरिएका छन् ।

- आ.व. २०८१/८२ को तेस्रो त्रैमासिक सम्म जलविद्युत, सौर्य तथा बायोग्यासमा आधारित सहउत्पादन लगायत वैकल्पिक ऊर्जाका स्रोतबाट राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीमा आवद्ध उत्पादन क्षमता ३५०० भन्दा बढी मेगावाट पुगेको छ ।
- नवीकरणीय ऊर्जाका घरेलु सोलार, लघु तथा साना जलविद्युत जस्ता स्रोतबाट राष्ट्रिय विद्युत प्रणालीसँग आवद्धता विना ९० मेगावाट विद्युत उत्पादन भई ग्रामिण क्षेत्रमा वितरण भैरहेको छ ।
- आ.व. २०८०/८१ सम्म विद्युतमा पहुँच पुगेको क्षेत्र ९७ प्रतिशत रहेको छ । हाल विद्युत चुहावट (वितरण तथा प्रसारण) १२.५१ प्रतिशत रहेको छ । त्यसै गरी प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत उपभोग (चुहावट बाहेक) ४१२ किलोवाट घण्टा रहेको छ ।
- आगामी आ.व. २०८२/८३ को अन्तसम्ममा ९४२ मेगावाट थप भई राष्ट्रिय प्रणालीको विद्युत क्षमता ४९०२.७६ मेगावाट र प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत वृद्धि गरी ४७० किलोवाट घण्टा पुन्याइनेछ ।
- समग्रमा ऊर्जा क्षेत्रको प्रगति दिगो विकास लक्ष्यले लिएको धान्न/ब्यहोर्न सकिने, भरपदो, दिगो र आधुनिक ऊर्जामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य प्राप्तितर्फ उन्मुख रहेको छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	वैकल्पिक ऊर्जा	मेगावाट	९०	९६	१०६	११८	१३०
२	लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन	मेगावाट	४०	४१	४२	४३	४४
३	विद्युतीय चुलो	संख्या (हजारमा)	५९	१००	२५०	४००	५५०
४	सौर्य ऊर्जाबाट विद्युत उत्पादन	मेगावाट	५०	५५	६४	७५	८६
५	प्रसारण लाइन (६६ के.भि. तथा सो भन्दा माथिका)	कि.मि.	६४६२	६७४५	७१४५	७५४५	८०४५
६	विद्युतमा पहुँच पुगेको क्षेत्र	प्रतिशत	९७	९७	९८	९८	९८
७	प्रति व्यक्ति विद्युत खपत (चुहावट बाहेक)	किलोवाट घण्टा	३५०	४२०	४७०	५१०	५६०
८	विद्युत उत्पादन क्षमता	मेगावाट	३२४३	३९६०	४९०३	५९१२	७१०३
९	वितरण लाइन (३३ के.भि.)	कि.मि.	७५७६	७५८५	७६१०	७७६०	७९१०
१०	विद्युत चुहावट (वितरण तथा प्रसारण)	प्रतिशत	१३	१३	१३	१३	१२

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०८००१०३	वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र			-		हालसम्म सौर्य ऊर्जा प्रविधिबाट विद्युत वाट ४९.८८ मेगावाट, लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाबाट ४०.२५ मेगावाट विद्युत उत्पादन भै ग्रामीण क्षेत्रका घरपरिवार तथा संस्थाहरूमा विद्युतको पहुँच पुगेको । खाना पकाउने स्वच्छ ऊर्जा प्रविधि अन्तर्गत करीब ४ लाख ५५ हजार वटा घरायसी बायोग्यास प्लान्ट, करीब १ लाख ५० हजार वटा सुधारिएको फलामे चुलो, करीब ५८ हजार ७ सय विद्युतीय चुलो जडान भई ग्रामीण क्षेत्रमा खाना पकाउने स्वच्छ ऊर्जा प्रविधिको पहुँच पुगेको ।
३०८००१०४	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम			-		नवीकरणीय ऊर्जाका आयोजनाहरूलाई स्वच्छ विकास संयन्त्रमा समावेश गरी कार्बन व्यापार गरिनुका साथै प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष गरी करीब ३५ हजारमा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना भएको । ऊर्जा दक्षता अन्तर्गत प्रविधिहरूको मापदण्ड निर्धारण, ऊर्जा अडिटका कार्यहरू भइरहेको ।
३०८०००११	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय			-		नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन कार्यहरू भइरहेको
३०८००१०२	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना			-		ऊर्जा दक्षता कार्यक्रम, जनताको जलविद्युत कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको ।
३०८०१०११	विद्युत विकास विभाग			-		सर्वेक्षण अनुमतिपत्र, उत्पादन अनुमतिपत्र, प्रसारण लाइन अनुमतिपत्र प्रदान गरेको निजी क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन गरेको ।
३०८०११०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना			२०६१/६२ - २०८२/८३	१६७६४.१६	वित्तिय प्रगति-९२%, भौतिक प्रगति-६०% (आयोजना प्रभावित समुदाय, स्थानिय राजनीतिक दलका प्रतिनिधि सहित पालिकाहरूमा अध्ययनमा भईरहेको अवरोध र यसलाई सहजिकरण गर्ने बारे छलफल भएको ।)
३०८०११०३	पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना			-		आयोजनाको विस्तृत वातावरणीय व्यवस्थापन योजना सम्पन्न भएको । मेटेरोलोजिकल साइट, गज साइट र डिस्चार्ज केबल बे साइट लाई स्तरोन्नति र प्रबलीकरण गर्ने । भवन मर्मत सम्भार गर्ने । १० कि.मि. पहुँच सडक ट्रयाक निर्माण गर्ने ।
३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन			-		विभिन्न जलविद्युत आयोजनाको अध्ययन सम्पन्न भएका । जलविद्युत आयोजनाहरूको अध्ययन कार्य सञ्चालन गर्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०८०११०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना			२०८०/८१ - एकिन नभएको	८६७६०	- निर्माण पूर्वका क्रियाकलापहरू गरिएको - lot-1 कार्यको बोलपत्र स्वीकृत गर्ने आशयपत्र जारी
३०८२१०१२	जल तथा ऊर्जा आयोग			-		जल तथा ऊर्जा स्रोतको सर्वेक्षण र अन्वेषण, जल तथा ऊर्जा विकास सम्बन्धी कार्य भइरहेको । प्रस्तावित जलस्रोत विधेयकमा जल तथा ऊर्जा आयोगलाई विस्तारित कार्य जिम्मेवारी दिइएको जल तथा ऊर्जा आयोगको सँगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण अन्तिम चरणमा रहेको
३०८२१०१३	नदि बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा आयोजना			-		नदी बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तयार भएको निर्णय समर्थन प्रणाली स्थापना भएको
५०१०८१३१	बुढी गण्डकी जलविद्युत कम्पनि लिमिटेड			२०६९/७० - एकिन नभएको	३९८०२००	१२०० मेगावाट क्षमता भएको जलाशययुक्त बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजना निर्माण गर्ने लक्ष्य सहित हालसम्म आयोजनाको अध्ययन, अनुसन्धानको कार्य सम्पन्न गरीएको, आयोजनाको लागि आवश्यक निजी क्षेत्रको करिब ४९,००० रोपनी जग्गाको मुअब्जा वितरण कार्य सम्पन्न गरेको, निजी संरचना तर्फ २२,७२७ वटा संरचना र बोटविरुवा/फलफूल तर्फ ७,८३,८६८ वटा बोटविरुवाको क्षतिपूर्ति रकम भुक्तानी भएको,
५०१०८१२१	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीड कम्पनी लिमिटेड			२०७१/७२ - एकिन नभएको	१०९५५०६	प्रसारण लाइन आयोजना: ३ वटा निर्माणाधीन, ४ वाट विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग एवं वातावरणीय अध्ययन सम्पन्न भएको, ४ वटा अध्ययन क्रममा रहेको
५०१०८१०१	१३२ के.भी. तथा अन्य प्रसारण लाइन विस्तार			-		प्रसारण लाइन निर्माण कार्य भइरहेका ।
५०१०८१०२	थानकोट-चापागाउँ-भक्तपुर १३२ के.भी			२०५५/५६ - २०८१/८२	१८७००	७५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न भएको ।
५०१०८१०३	अन्य ३३ के.भई तथा सब-स्टेशन			-		वितरण लाइन निर्माण कार्य भइरहेको ।
५०१०८१०४	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना			-		जलविद्युत केन्द्रहरूको आवधिक रूपमा मर्मत संभार एवम् सुदृढीकरण भइरहेको ।
५०१०८१०५	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण			-		ग्रामीण जनसंख्यामा विद्युत पहुँच पुगेको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
५०१०८१०६	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)			-		निर्माण सम्पन्न भई विद्युत उत्पादन भइरहेको ।
५०१०८१०७	चमेलियागाड जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)			-	१६१००	निर्माण सम्पन्न भई विद्युत उत्पादन भइरहेको ।
५०१०८१०८	जलाशययुक्त आयोजनाहरूको छनौट तथा संभाव्यता अध्ययन			-		वेगनास रुपा पम्प स्टोरेज,कुलेखानी सिस्नेरी जलाशययुक्त,स्यार्पु दह पम्प जलाशययुक्त,जावा तिला,सुनकोशी-३, कर्णाली चिसापानी जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन भइरहेको ।
५०१०८१०९	ठुला तथा मझौला जलविद्युत अध्ययन आयोजना			-		चैनपुर सेती जलविद्युत आयोजनाको टोपोग्राफिकल सर्भे जारी रहेको ।अडिट टनेल निर्माण तथा क्याम्प निर्माणको बोलपत्र तयारी भइरहेको ।
५०१०८१११	माथिल्लो त्रिशुली (३ए) जलविद्युत आयोजना (६० मे.वा.)			-		निर्माण सम्पन्न भई विद्युत उत्पादन भइरहेको ।
५०१०८११२	राहुघाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)			२०६७/६८ - २०८२/८३	९१७००	पहुँच मार्ग निर्माण सम्पन्न भएको । विद्युत-गृह निर्माण अन्तिम चरणमा रहेको ।
५०१०८११३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)			२०७४/७५ - एकिन नभएको	५१५८००	आयोजनाको निर्माण कार्य भइरहेको ।
५०१०८११४	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना			२०६६/६७ - २०८५/८६	१३९६००	पहुँचमार्ग, सिभिल निर्माण कार्य, अडिट टनेल पहुँचमार्ग कार्य भइरहेको ।
५०१०८११५	नेपाल भारत विद्युत प्रसारण			२०६६/६७ - एकिन नभएको	२२२९००	विद्युत प्रसारण सम्बन्धी कार्यहरू भइरहेका ।
५०१०८११६	पुर्ननविकरणीय तथा क्षमता विस्तार आयोजना			२०७१/७२ - २०८२/८३	-	प्रमुख शहरहरूमा सडकबत्ती माग अनुसार जडान भइरहेको ।
५०१०८११७	तामाकोशी पाचौँ जलविद्युत आयोजना			२०६६/६७ - २०८४/८५	२१९५००	परामर्शदाताबाट विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन सम्बन्धी कार्य सम्पन्न भएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
५०१०८१२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड			२०६६/६७ - २०८७/८८	२१९६१००	जलविद्युत खण्डको विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन अन्तर्गत थप भौगर्भिक र जियोटेक्निकल कार्य भइरहेको ।
५०१०८१२७	विद्युत विकास दशक कार्ययोजना			-		सिंगल फेज तथा ग्री फेज मिटरहरूलाई स्मार्ट मिटरहरूले बदली गरिएको ।
५०१०८१२८	सासेक-विद्युत प्रसारण तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना			२०७७/७८ - २०८१/८२	१३४०००	४०० के.भि. सब स्टेसनहरू निर्माणको लागि उपकरणहरू आयात, सिभिल संरचना निर्माण तथा माटो परिक्षण जारी रहेको । मधेश प्रदेशमा वितरण प्रणाली सुधार गर्न स्वस्टेसन निर्माण तथा PSC पोल गाड्ने कार्य जारी रहेको ।
५०१०८१२९	वितरण प्रणाली स्तरोन्नति तथा विस्तार आयोजना			२०७६/७७ - २०८२/८३	३४९३००	ठेक्का सम्झौता सम्पन्न भई कार्यान्वयनको चरणमा रहेको ।
५०१०८१३०	दुधकोशी जलविद्युत आयोजना			२०६८/६९ - २०८५/८६	१५९३००	विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन अन्तिम चरणमा रहेको ।
३०८०४१०१	जलस्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र			-		उर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई (जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन समेत) सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण गर्ने कार्य अन्तर जलाधार जल स्थानान्तरण (Inter Basin Water Transfer) तथा जलाशययुक्त बहुउद्देश्यीय आयोजना लगायत वृहत प्रकृतिका जलस्रोत सम्बन्धी विभिन्न संरचनाहरूको Physical and Numerical Modeling लगायत आवश्यकता अनुसार अनुसन्धान कार्य गरिएको

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०८००१०३	वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	विद्युतीकरण तर्फ नवीकरणीय ऊर्जाका विभिन्न प्रविधिहरू सौर्य ऊर्जा कार्यक्रम र जलविद्युत आयोजनाहरूको निर्माण हुने तथा खाना पकाउने स्वच्छ ऊर्जा प्रविधि जडान भइरहेको ।	नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि जडान (लघु तथा साना जलविद्युत, सुधारिएको पानीघट्ट, सौर्य विद्युत, वायु ऊर्जा, सुधारिएको चुलो, घरायसी बायोग्यास प्लान्ट, संस्थागत, सामुदायिक र व्यावसायिक बायोग्यास), कार्बन आयोजनाको व्यवस्थापन र व्यापार, हरित जलवायु कोषसँग सम्बन्धित	ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी कार्य भई ग्रामीण विद्युतीकरण, वातावरण संरक्षण, ऊर्जा मिश्रण, तथा कार्बन व्यापार भएको हुने	पर्याप्त स्रोत र साधनको अभाव

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र ऊर्जा दक्षताका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।		
३०८००१०४	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय ऊर्जा कार्यक्रम	नवीकरणीय प्रवर्द्धन तथा विकास, अध्ययन, अनुसन्धान, प्रविधि हस्तान्तरण, क्षमता अभिवृद्धि कार्बन व्यापार तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुने ।	नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि जडान (लघु तथा साना जलविद्युत, सुधारिएको पानीघट्ट, सौर्य विद्युत, वायु ऊर्जा, सुधारिएको चुलो, घरायसी बायोग्यास प्लान्ट, संस्थागत, सामुदायिक र व्यावसायिक बायोग्यास), कार्बन आयोजनाको व्यवस्थापन र व्यापार, हरित जलवायु कोषसँग सम्बन्धित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र ऊर्जा दक्षताका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तार तथा ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी कार्य भई ग्रामीण विद्युतीकरण, वातावरण संरक्षण, ऊर्जा मिश्रण, तथा कार्बन व्यापार भएको हुने ।	पर्याप्त स्रोत र साधनको अभाव
३०८०००११	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	नीति, कानून, मापदण्ड निर्माण र नियमन कार्यहरू गर्ने । नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पहुँचमार्ग तथा पुल निर्माण, सिँचाई Component तर्फ Detail Study Report , वतावरण अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने साथै आयोजना ठेक्का प्रकृयामा गएको हुने	नीति, कानून, मापदण्ड निर्माण र नियमन कार्यहरू गर्ने । नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूर्वाधार (पहुँचमार्ग/पुल आदि) निर्माण, बाँकी जग्गा प्राप्तीको गर्ने		
३०८००१०२	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	आयोजनाहरूको अनुगमन, जनताको जलविद्युत कार्यक्रम अन्तर्गतका आयोजनाहरूको मोडालिटी तयार गरी शेयर वितरण गरिने छ ।	ऊर्जा दक्षता कार्यक्रम, जनताको जलविद्युत कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		
३०८०१०११	विद्युत विकास विभाग	१.ऊर्जा क्षेत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न मापदण्डहरू (Guidelines) तयार गर्ने जस्तै; (Preparation of Occupational Health and Safety Guideline for Construction and Operation of Hydropower Projects, Preparation of Guideline for hydro tunnel support system, Preparation of Design and Construction Guidelines of Transmission Line Projects in order to minimize ROW issues etc) । २.निर्माणाधीन तथा सञ्चालनमा रहेको जलविद्युत तथा प्रसारण लाईन आयोजनाको स्थलगत निरीक्षण	सर्वेक्षण अनुमतिपत्र, उत्पादन अनुमतिपत्र, प्रसारण लाईन अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने । सम्भाव्यता अध्ययन, वातावरणीय अध्ययन गर्ने । निजी क्षेत्रलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।	१.विपत जोखिम न्युनिकरण हुने २. विभिन्न आयोजनाहरू बाट हुने सम्भाव्य मानवीय तथा भौतिक क्षति कम हुने साथै मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रभाव कम हुने । ३. आयोजना निर्माण चरणमा आउने समस्या हरू कम हुने (जस्तै प्रसारण लाईन निर्माणका क्रममा हुने ROW issues हरू) ।	

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		तथा अनुगमन गर्ने । ३. जलविद्युत आयोजनाहरूको निर्माण कार्य अघि बढाउने ।			
३०८०११०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	१. ड्रिलिङ २. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सहितको पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना अध्ययन ३. बाढी नियन्त्रणबाट हुने फाइदा सम्बन्धी अध्ययन ४. सिँचाई सम्बन्धी अध्ययन ५. डि.पि.आर. प्रतिवेदन तयारी	नेपाली भूभाग तर्फको वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन सम्बन्धित कार्य अघि बढाउने । कम्पनी छनोट गरी सप्तकोशीको प्रस्तावित बाँध र Spillway स्थलमा Drilling कार्य सुरु गर्ने ।		विभिन्न सँगठित समूह र सरोकारवाला समूहहरूको विभिन्न माग, दबाब, विरोध र तोडफोड जस्ता क्रियाकलापबाट असुरक्षाको वातावरण श्रृजना भै स्थलगत अन्वेषण कार्य पटक-पटक स्थगित गर्नु परेको
३०८०११०३	पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	१० कि.मि. पहुँच सडक ट्रयाक निर्माण गर्ने ।	मेटेरोलोजिकल साइट, गज साइट र डिस्चार्ज केबल बे साइट लाई स्तरोन्नति र प्रबलीकरण गर्ने । भवन मर्मत सम्भार गर्ने ।		दुई देश विचमा हुने विभिन्न छलफलमा कार्यान्वयन मोडेल (construction Modality) तयार हुन नसकेको ।
३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	नदी प्रवाही, जलाशययुक्त तथा अर्ध जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन सम्पन्न गरी लगानी योग्य तयारी जलविद्युत आयोजनाहरू तयार गर्ने ।	जलविद्युत आयोजनाहरूको अध्ययन कार्य सञ्चालन गर्ने ।	१. लगानी योग्य भएका जलविद्युत आयोजनाहरूबाट लगानी कर्ताहरूलाई विद्युत क्षेत्रमा लगानीको अवसर सिर्जना हुने । २. रोजगारीको अवसर सिर्जना हुने ।	
३०८०११०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	lot-1(Civil and Hydromechanical works) तथा lot-२ (Electromechanical works) सम्बन्धि निर्माण कार्य	निर्माण कार्य सुरु गर्ने ।	विद्युत उत्पादनमा वृद्धि हुने, रोजगारी सृजना हुने	वैदेशिक तर्फको सम्झौता अवधी नवीकरण गर्न लामो समय लागेको ।
३०८२१०१२	जल तथा ऊर्जा आयोग	जल तथा ऊर्जा आयोगको नयाँ O & M भएको हुने । जल तथा ऊर्जा स्रोतको सर्वेक्षण र अन्वेषण, जल तथा ऊर्जा विकास सम्बन्धी कार्य हुने ।	ऊर्जा अडिट, ऊर्जा खपत अध्ययन र इनर्जी सिनोप्सिस तयार गर्ने ।	Net Zero Emission सन् २०४५ सम्म हासिल गर्न सहयोग पुगेछ । प्रस्तावित जलस्रोत विद्येयक कार्यान्वयनमा सहजता हुने ।	ऊर्जा सँग सम्बन्धित Real time तथ्याक उपलब्धताको कमिले ऊर्जा सर्वेक्षणको विश्वस्नीयता कम हुने । विश्वस्नीय तथ्याकको अभावमा

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
					संघ प्रदेश र स्थानीय तहबीच जलस्रोतको उपयोगमा विवाद उत्पन्न हुनसक्ने
३०८२१०१३	नदी बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा आयोजना	नदी बेसिन योजना कार्यान्वयन कार्ययोजना तयार हुने	नदी बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा सम्पन्न गर्ने ।	निर्णय समर्थन प्रणाली कार्यान्वयन भई प्राथमिकताको आधारमा एवं अधिकतम लाभ हुने गरी तथा जलस्रोत दिगो हुने गरी उपयोग हुने	जलस्रोतको बाडँफाडँको क्रममा तिन तहका सरकार बीच विवाद उत्पन्न हुनसक्ने
५०१०८१३१	बुढी गण्डकी जलविद्युत कम्पनि लिमिटेड	मुआब्जा/ क्षतिपूर्ति वितरणको कार्य LOT 1-PREPARATORY WORK (Camp Facilities, Access Road & Bridge) निर्माण सुपरीवेक्षणका लागि परामर्श सेवा LOT 2 – DAM AND APPURTENANT	मुआब्जा/ क्षतिपूर्ति वितरणको कार्य LOT 1-PREPARATORY WORK (Camp Facilities, Access Road & Bridge) निर्माण सुपरीवेक्षणका लागि परामर्श सेवा LOT 2 – DAM AND APPURTENANT		यस आयोजनाको कार्यान्वयनका विभिन्न मोडालिटी तयार भए पनि स्वीकृत हुन नसक्नु । साथै वित्तीय व्यवस्थापन समेत निव्रथौल हुन नसक्नु ।
५०१०८१२१	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीड कम्पनी लिमिटेड	निर्माणाधीन आयोजनालाई सम्पन्न गरी राष्ट्रिय गिड प्रणालीमा जोड्ने, अध्ययन सम्पन्न भएका आयोजनाहरूलाई निर्माणमा लैजाने तथा अध्ययनका क्रममा रहेका आयोजनाहरूको अध्ययन सम्पन्न गर्ने	निर्माणाधीन आयोजनाहरूको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने, २ वटा सक्स्टेशन निर्माणको ठेक्का आह्वान गर्ने र अध्ययनरत आयोजनाको अध्ययन कार्य सम्पन्न/निरन्तरता दिने ।		वित्तीय स्रोतको अभाव, जग्गा प्राप्ति तथा रुख कटानमा समस्या
५०१०८१०१	१३२ के.भी. तथा अन्य प्रसारण लाइन विस्तार	कार्यक्रम अन्तर्गतका आयोजनाहरूको अध्ययन तथा निर्माणलाई निरन्तरता दिने ।	कार्यक्रम अन्तर्गतका ११३ आयोजनाहरूको अध्ययन तथा निर्माणलाई निरन्तरता दिने ।		
५०१०८१०२	थानकोट-चापागाउँ-भक्तपुर १३२ के.भी	निर्माण सम्पन्न भएको हुने ।	ROW सम्बन्धि विवाद समाधान गरी निर्माण सम्पन्न गर्ने ।		
५०१०८१०३	अन्य ३३ के.भई तथा सक्स्टेशन	कार्यक्रम अन्तर्गतका ८० वटा आयोजनाहरूको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने ।	कार्यक्रम अन्तर्गतका ८० वटा आयोजनाहरूको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने ।		
५०१०८१०४	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना	नेपाल विद्युत प्राधिकरण अन्तर्गतका जलविद्युत केन्द्रहरूको मर्मत संभार एवम् सुदृढीकरण गर्ने ।	जलविद्युत केन्द्रहरूको आवधिक रूपमा मर्मत संभार एवम् सुदृढीकरण हुने ।		
५०१०८१०५	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण	अधुरो ग्रामीण विद्युतीकरण, अन्य ग्रामिण विद्युतीकरण, सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण र सिँचाई	अधुरो ग्रामीण विद्युतीकरण, अन्य ग्रामिण विद्युतीकरण, सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		प्रयोजनका लागि विद्युतीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	विद्युतीकरण र सिँचाइ प्रयोजनका लागि विद्युतीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		
५०१०८१०६	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)	१४ मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने ।	१४ मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने ।		
५०१०८१०७	चमेलियागाड जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)	३० मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने ।	३० मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने ।		
५०१०८१०८	जलाशययुक्त आयोजनाहरूको छनौट तथा संभाव्यता अध्ययन	जलविद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन र विस्तृत आयोजना प्रतिवदेन स्वीकृतिको लागि तयार गर्ने ।	जलविद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन र विस्तृत आयोजना प्रतिवदेन स्वीकृतिको लागि तयार गर्ने ।		
५०१०८१०९	ठुला तथा मझौला जलविद्युत अध्ययन आयोजना	सरकारी जग्गा लिजमा प्रयोग गर्ने प्रकृया सुरु गर्ने, आवशीय भवन तथा संरचनाहरूको निर्माण जारी रहने तथा अडिट टनेल निर्माण जारी रहने ।	सरकारी जग्गा लिजमा प्रयोग गर्ने प्रकृया सुरु गर्ने, आवशीय भवन तथा संरचनाहरूको निर्माण जारी रहने तथा अडिट टनेल निर्माण जारी रहने ।		
५०१०८१११	माथिल्लो त्रिशुली (३ए) जलविद्युत आयोजना (६० मे.वा.)	६० मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने ।	६० मे.वा. विद्युत उत्पादन तथा बाँकी रहेका बिलहरू भुक्तानी गर्ने ।		
५०१०८११२	राहुघाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)	निर्माण सम्पन्न भइ विद्युत उत्पादन भइ रहेको हुने ।	मुख्य सिभिल संरचना, इलेक्ट्रोमेकानिकल, हाइड्रोमेकानिकल, परामर्श सेवा, भवन निर्माण सम्बन्धी कार्य गर्ने ।		
५०१०८११३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)	आयोजनाको बाँकी निर्माण कार्य गर्ने ।	आयोजनाको निर्माण कार्य भइरहेको हुने ।		
५०१०८११४	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना	आयोजनाको निर्माणको चरणमा हुने ।	माथिल्लो मोदी जलविद्युत आयोजनाको निर्माण चरणमा हुने र माथिल्लो मोदी ए जलविद्युत आयोजनाको निर्माण प्रक्रिया सुरु गरिने ।		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
५०१०८११५	नेपाल भारत विद्युत प्रसारण	विद्युत प्रसारण सम्बन्धी कार्यहरू सम्पन्न भएको हुने ।	बाँकी रहेका विद्युत प्रसारण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने ।		
५०१०८११६	पुर्ननविकरणीय तथा क्षमता विस्तार आयोजना	माग अनुसार स्थानीय तहको सहकार्यमा सडकबत्ती जडान गर्ने ।	माग अनुसार स्थानीय तहको सहकार्यमा सडकबत्ती जडान गर्ने ।		
५०१०८११७	तामाकोशी पाचौँ जलविद्युत आयोजना	बाँकी निर्माण कार्य गरिने छ ।	सिभिल संरचनाहरू निर्माण तथा हाइड्रो-मेकानिकल उपकरणहरूको जडान सुरु गरिने छ ।		
५०१०८१२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड	बाँकी निर्माण कार्य गर्ने ।	प्रवेश मार्ग तथा पूर्वाधार निर्माण कार्य सम्पन्न गर्नुको साथै आयोजना निर्माणको लागि वित्तीय व्यवस्थापन सम्पन्न गर्ने ।		
५०१०८१२७	विद्युत विकास दशक कार्ययोजना	स्मार्ट मिटर जडान तथा चार्जिङ्ग स्टेशन निर्माण गर्ने ।	स्मार्ट मिटर जडान तथा चार्जिङ्ग स्टेशन निर्माण गर्ने ।		
५०१०८१२८	सासेक-विद्युत प्रसारण तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना	४०० के.भि. सब स्टेसन विस्तार/निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने । वितरण प्रणाली सुधार गर्न स्वस्टेसन निर्माण तथा पुराना पोल बदली र नयाँ पोल जडान कार्य जारी रहने ।	४०० के.भि. सब स्टेसन विस्तार/निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने । वितरण प्रणाली सुधार गर्न स्वस्टेसन निर्माण तथा पुराना पोल बदली र नयाँ पोल जडान कार्य जारी रहने ।		
५०१०८१२९	वितरण प्रणाली स्तरोन्नति तथा विस्तार आयोजना	लुम्बिनी प्रदेश, कर्णाली प्रदेश र सुदूरपश्चिम प्रदेशको पूर्ण विद्युतीकरण हुने ।	लुम्बिनी प्रदेश, कर्णाली प्रदेश र सुदूरपश्चिम प्रदेशका विद्युत पहुँच नपुगेका क्षेत्रहरूमा विद्युतीकरण गर्ने ।		
५०१०८१३०	दुधकोशी जलविद्युत आयोजना	आयोजना निर्माणको चरणमा रहेको हुने ।	लगानी मोडालिटि तय गरी निर्माण कार्य सुरु गर्ने ।		
३०८०४१०१	जलस्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	जलस्रोत विकास तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अध्ययन प्रयोगशाला सञ्चालन तालिमहरू सञ्चालन गर्ने कार्य गरिएको हुने	जलस्रोत विकास तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अध्ययन प्रयोगशाला सञ्चालन तालिमहरू सञ्चालन गर्ने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

अर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	२७५१८	३५१४२	४२०२४३	४८२९०३	५५८७४	३९९५३	३८७०७६
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२९८८३	६१११९	४७०९६३	५६१९६५	६८४५४	३९२२५	४५४२८६
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	३२२०५	८१३४७	५२७४८०	६४१०३२	२८४१२९	४९२७९	३०७६२४

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

जलविद्युत क्षेत्रमा लगानीको लागि पूँजी बजार अभिप्रेरित हुने, विद्युत सेवा उपलब्ध गराउनका लागि पर्याप्त पूर्वाधारको सुनिश्चितता रहने, एकीकृत मुआब्जा वितरण नीति तयार हुने, आयोजना निर्माण कार्य, प्रसारण लाइन तथा वितरण लाईन निर्माण गर्ने कार्य समयमै सम्पन्न हुने र सम्बन्धित निकाय, सरोकारवाला तथा जनता बीच प्रभावकारी समन्वय कायम भएको हुनेछ । उक्त कार्यहरू उचित समयमा व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन नसक्ने अवस्था देखिन्छ ।

८.१.२ जलस्रोत

१. पृष्ठभूमि

जलस्रोतको समुचित व्यवस्थापन र विकास तथा बहुउपयोग प्रवर्द्धनले मुलुकको विकास र समृद्धिमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँदछ । जलस्रोतको उपयोग गरी जलविद्युत, सिँचाइ, खानेपानी जस्ता विकास कार्यलाई दिगो बनाउन जलस्रोतका मुहान, जलप्रवाह, भूमिगत जलस्रोत, हिमनदी र हिमताल सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान सहित तथ्याङ्कको सूक्ष्म विश्लेषण गर्नु आवश्यक छ । जल उत्पन्न विपद् न्यूनीकरण गर्न वैज्ञानिक अध्ययन अनुसन्धान गरी नवीन प्रविधिको विकास र विस्तार गर्नु अपरिहार्य रहेको छ । जलस्रोतको गुणस्तर संरक्षण गर्दै यसको व्यवस्थापन र बहुउपयोगका लागि नीतिगत मार्गदर्शन गर्न एकीकृत जलस्रोत नीतिको आवश्यकता रहेको छ । साथै, जलस्रोतको समुचित विकास तथा उपयोगका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सक्रियता, समन्वय एवम् सहकार्यको आवश्यकता रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- जलस्रोत संरक्षण, उपयोग र पानीको बाँडफाँड सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
- प्रमुख नदीहरूको वहाव क्षेत्र निर्धारण र सो क्षेत्रको जमीनको संरक्षण, व्यवस्थापन र उपयोग सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
- जलस्रोत सम्बन्धी वस्तु वा सेवा उपयोगको मापदण्ड र नियमन,
- सङ्घीय र अन्तरप्रदेशिक जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण आयोजनाको पहिचान, अध्ययन, निर्माण र नियमन,
- जलस्रोत सम्बन्धी ठूला पूर्वाधार आयोजनाबाट विस्थापितहरूको पुनर्वास र पुनर्स्थापना ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

जलस्रोत सम्बन्धी प्रमुख सवाल देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक प्रकोपबाट सिर्जित असरका कारण पानीको उपलब्धतामा आएको अनिश्चितता,
- अव्यवस्थित भूउपयोग र सडक सञ्जालको निर्माण तथा विस्तारले गर्दा पहिरो तथा भूक्षयमा वृद्धि भई नदीको बहावमा परिवर्तन तथा नदीको पिँधको सतह (रिभर बेड) मा घटबढ भई बाढीजस्तै समस्या आउनु र जलस्रोतको उपयोगमा नकारात्मक असर पर्नु,
- खोलानालाको प्राकृतिक बहावमा अतिक्रमण भई तराइ, भित्री मधेश तथा पहाडी क्षेत्रका शहरी बस्ती बाढी तथा डुबानको जोखिममा पर्नु,
- एकीकृत जलस्रोत नीति तथा नदी बेसिन गुरुयोजनाको अद्यावधिक हुन नसक्दा जलविद्युत, सिँचाइ, खानेपानी लगायतका क्षेत्रमा जलस्रोतको एकीकृत तथा समन्वयात्मक व्यवस्थापन तथा उपयोग नहुनु
- विभिन्न किसिमका जलस्रोतको परिमाण तथा गुणस्तरसम्बन्धी तथ्याक संकलन तथा व्यवस्थापन पर्याप्त नभएको कारण अध्ययन अनुसन्धान तथा योजना कार्यान्वयन प्रभावकारी हुन नसक्नु ।

जलस्रोत सम्बन्धी प्रमुख चुनौति देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- उपलब्ध जलस्रोतको समुचित, बहुआयामिक र समन्वयात्मक उपयोग सहित एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन गर्नु,
- जलवायु परिवर्तनको असरलाई ध्यानमा राखी जलस्रोतको समुचित उपयोग गर्नु,
- जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्ने उपाय समयमै अवलम्बन गरी जोखिम व्यवस्थापन गर्नु,
- जलउत्पन्न विपद्बाट सिर्जित क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्नु,
- जलाधार क्षेत्रको बढ्दो क्षयीकरणका कारण गेग्रान बहाव अत्यधिक हुन गई नदीको पिँधको सतह बढ्दै जाने क्रमलाई रोकथाम गर्नु,
- नदी किनारालाई संरक्षण गर्न रेखाङ्कन गरी जोनिङ गर्नु तथा जोखिमयुक्त स्थानको पहिचान गरी दिगो व्यवस्थापन गर्नु,
- अध्ययन अनुसन्धानको लागि आवश्यक जनशक्ति र पूर्वाधारको विकास गर्नु ।

४. सोही योजना कार्यान्वयनसँगको आवश्यकता

- जलस्रोतको बहुआयामिक उपयोग, नदी व्यवस्थापनले उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धिमा योगदान पुऱ्याउँछ ।
- जलस्रोतको बहुआयामिक उपयोग कार्यक्रमले नदी बेसिन योजना कार्यान्वयन, संरचनात्मक नीति अवलम्बन, जोखिम क्षेत्रको पहिचान र जैविक तथा भौतिक उपायहरू मार्फत जोखिम नियन्त्रणले दिगो विकासलाई प्रोत्साहन गर्छ ।
- नदीको गेग्रान व्यवस्थापन, उत्खनन मापदण्ड, र आधुनिक प्रविधि उपयोगले गुणस्तरीय पूर्वाधार विकास समर्थन गर्छ ।

- दिगो नदी व्यवस्थापन मार्फत एकीकृत विपद व्यवस्थापनले विपदबाट हुने क्षतिको न्यूनीकरण र वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्न मद्दत पुऱ्याउँछ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- नदी बहावको क्षेत्र तोकी संरचनाहरू निर्माण गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने, नदी किनाराको जोखिम क्षेत्रको पहिचान एवम् वर्गीकरण गरी जोखिम नियन्त्रण र न्यूनीकरणको जैविक तथा भौतिक उपाय अवलम्बन गर्ने, नदीजन्य सामाग्रीको वैज्ञानिक उपयोग गर्ने, नदी सौन्दर्यीकरण तथा नदी किनाराहरूको पुनर्स्थापना गर्ने जस्ता कार्यक्रमले गुणस्तरीय र उत्थानशिल पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने ।
- नदीको गेग्रान व्यवस्थापन योजना, उत्खनन मापदण्ड, नदीको वहाव क्षेत्र निर्धारण, नदी संरक्षण र नवीनतम प्रविधिको उपयोग गरी दिगो व्यवस्थापन गर्ने, पूरातात्विक र सांस्कृतिक जलाधारको संरक्षण गर्ने ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	जग्गा उकास	हेक्टर	१३२०२	१३३५२	१३५०१	१३६५०	१३७२०
२	ठूला पहिरो व्यवस्थापन	वटा	४४	४९	५३	५७	६०
३	तटबन्ध निर्माण	कि.मि.	१४२७	१४६३	१५३५	१५७५	१६२०

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०८०३१०६	नदी नियन्त्रण			-		महाकाली - दार्चुला, कर्णाली, नारायणी, बबई-भादा-औरही, खाँडो, त्रियुगा, कोशी, बक्राहा, कमला, बाम्मति, लालबकैया, चमेलिया, मस्याङ्गदी, दरौदी, दोर्दि, पूर्वी राप्ती नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू कार्यान्वयनबाट र मेची, विरिङ, कन्काई, रतुवा मावा, कमल, रातो, औरही, मराहा, बाँके, झीम, लखनदेही, तिनाउ, दानव, कञ्चन, रोहिणी, बाणगांगा, गिरुवारी, पश्चिम राप्ती, बबई, मोहना, खुटिया, दोधा, महाकाली लगायत जनताको तटबन्ध कार्यक्रमबाट गरी जम्मा १४५७ कि.मि. तटबन्ध निर्माण भएको ।
३०८०३१०७	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना			-		जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण तथा नियन्त्रण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न विभिन्न तालिम र गोष्ठी सम्पन्न भएको जलाधार तथा उप-जलाधार क्षेत्रबाट बगेर जाने गेग्रान वहावलाई न्यूनीकरण गर्न साबो ड्याम, चेक ड्याम, सर्फेस तथा सब सर्फेस ड्रेनेज, बायोइन्जिनियरिङ कार्य, क्यास्केड ड्रप, टोवाल, रिटेनिङ वाल लगायतका विभिन्न संरचना निर्माण भएको मुग्लिन-नारायणघाट, सिन्धुली-बर्दिवारा, अरनिको राजमार्ग, पासाङ्ग ल्हामु राजमार्ग र पृथ्वी राजमार्गमा ट्राफिक व्यवस्थापन सहज बनाउन गेग्रान बहाव र पहिरो नियन्त्रणका कार्य भएको २० जलाधार क्षेत्र, साबो ड्याम र चेक ड्याम गरी ६२३ वटा निर्माण भएको ।
३०८०३११८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)			-		जिल्ला सदरमुकाम तथा महत्वपूर्ण शहरी बस्तीहरू जोमसोम (मुस्ताङ) भद्रपुर(झापा), बेनी (म्याग्दी, पर्वत), चैनपुर (बझाङ) र दुनै (डोल्पा) को DPR तयार भई सोको आधारमा नदी किनार संरक्षण, सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यहरूलाई निरन्तरता दिइएको । साथै सेती नदी किनारका दुङ्गाड क्षेत्र, वानडुरीसेन क्षेत्रको बचावत कार्य हुँदै गएको । धार्मिक महत्वका क्षेत्र देवघाट चितवन र परशुरामघाट डडेल्धुराको बचावत गरी त्यस्ता क्षेत्र संरक्षण भएको । यसका साथै उदयपुरको गाइघाट, रामेछापको मन्थली, खाँदबारी संखुवासभा, साँफेबगर अछाम, रिडिधाम गुल्मी लगायत ठाउँहरूको पनि बजार बचावत कार्य गर्दै रहेको ।
३०८०३१०८	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू			-		छैठौँ JSTC बैठकमा कार्यान्वयन सहमतिको निर्णय भएको र DPR स्वीकृति भएको । कमला, वागमती र लालबकैया नदीहरूमा नदी नियन्त्रणका कार्यहरू गरी १६५ कि.मि. तटबन्ध निर्माण गरिएको ।
३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त नदी बेसिन बाढी जोखिम ब्यवस्थापन आयोजना			२०७७/७८ - २०८३/८४	८६५१७.९	मोहना खुटिया, मावा रतुवा, पश्चिम राप्ती, लखनदेही र बक्राहामा बाँध, स्पर्स, र आउटलेट संरचनाहरूको निर्माण कार्य, Community Based Disaster risk management

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						सम्बन्धि काम, बाढी आश्रय स्थलहरूको डिजाइन, Flood forecasting and early warning system (FFEWS) सम्बन्धि काम ।
३०८०३१५४	जलस्रोत संरक्षण आयोजना			-		रूपाताल संरक्षण अन्तर्गत silt trap ३ वटा , Check Dam ७० वटा Embankment ३० मि. spillway १५ मि. तालको माटो व्यवस्थापन १ लाख घ.मि. सम्पन्न ।
३०८०३१५५	पहिरो व्यवस्थापन आयोजना			-		विभिन्न स्थानमा जोखिमयुक्त पहिरोको अध्ययन अनुसन्धान गरी व्यवस्थापन कार्य गर्दै आएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०८०३१०६	नदी नियन्त्रण	ठूला तथा मझौला नदी किनारमा तटबन्ध, रिभेटमेन्ट, स्पर आदि नदी नियन्त्रण संरचनाहरूको निर्माण निरन्तरता दिने, ठूला नदी र तिनका पहिलो सहायक नदीहरू नियन्त्रणको कार्य सुरु गर्न अध्ययन गर्ने	ठूला तथा मझौला नदी किनारमा तटबन्ध, रिभेटमेन्ट, स्पर आदि नदी नियन्त्रण संरचनाहरूको निर्माण निरन्तरता दिने		
३०८०३१०७	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	८ वटा जलाधार क्षेत्रमा जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन भइ गेग्रान बहाव रोकथाम भएको हुने । मुग्लिन-नारायणघाट, सिन्धुली-बर्दिवास, अरनिको राजमार्ग, पासाङ ल्हामु राजमार्ग र पृथ्वी राजमार्गमा गेग्रान बहाव साथै ड्रेनेज र पहिरो न्यूनीकरण भएको हुने ।	८ वटा जलाधार क्षेत्रमा जल उत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन		
३०८०३११८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	करिब २० वटा जोखिमयुक्त टार र बजारहरूको संरक्षण एवं बचावत कार्यहरू भइरहेको हुनेछ ।	करिब २० वटा जोखिमयुक्त बजारहरूको संरक्षण एवं बचावत कार्यहरू ।		
३०८०३१०८	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरू	खाडो, बाणगङ्गा, पश्चिम राप्ती नदी नियन्त्रण योजना सञ्चालनबाट ३९ कि.मि (१५ कि.मि) तटबन्ध निर्माण, २१० हे. (७० हे.) जग्गा उकास भएको हुने तथा जनधनको क्षति न्यूनीकरण भएको हुने ।	खाडो, बाणगङ्गा, पश्चिम राप्ती नदी नियन्त्रण कार्य		
३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त नदी बेशन बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना	मोहना खुटिया, मावा रतुवा, पश्चिम राप्ती, लखनदेही र बक्राहामा थप बाँध, स्पर्स, र आउटलेट संरचनाहरूको निर्माण कार्य गरिएको हुनेछ Community Based Disaster risk management सम्बन्धि काम तथा बाढी आश्रय स्थलहरूको निर्माण गरिएको हुनेछ FFEWS	मोहना खुटिया, मावा रतुवा, पश्चिम राप्ती, लखनदेही र बक्राहामा थप बाँध, स्पर्स, र आउटलेट संरचनाहरूको निर्माण कार्य, Community Based Disaster risk		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		Operation and maintenance, training, PRBFRMP 2 project preparation	management सम्बन्धि काम तथा बाढी आश्रय स्थलहरूको निर्माण, FFEWS Operation and maintenance, training, PRBFRMP 2 project preparation कार्य		
३०८०३१५४	जलस्रोत संरक्षण आयोजना	रुपाताल संरक्षण तर्फ १३० वटा Check Dam, १७८ वटा Conservation Pond, Bio Engineering, बाँध Spillway, Bridge, Eco-Trail, जग्गा अधिकरण कार्य भएको हुने, नागमती बाँध निर्माण कार्य सुरु भएको हुने साथै साविकको सिचाई तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजनाबाट सञ्चालनमा रहेका आयोजनाहरू जलस्रोत संरक्षण आयोजना (ब.उ.शि.न.३०८०३१५४) मार्फत कार्यान्वयन गर्ने	नेपाल भित्रका संरक्षण अभावमा रहेका जलस्रोत (ताल, तलैया, wetland) आदिको विकास र संरक्षण गर्ने, सिचाई उप-योजना विकास गर्ने, जमिन अधिग्रहण र मुआब्जा वितरण ताल संरक्षणको लागि रुपा तालमा बाँध तथा अन्य संरचना निर्माण शंकरपुर ताल संरक्षण तथा एकिकृत सिचाई विकास योजना (७०० हे.) कार्यान्वयन गर्ने		
३०८०३१५५	पहिरो व्यवस्थापन आयोजना	विभिन्न स्थानमा पहिरो व्यवस्थापन गरिएको हुने	जोखिमयुक्त पहिरो पहिचान गरी अध्ययन तथा अनुसन्धान गरिने विभिन्न ३८ स्थानमा पहिरो व्यवस्थापन कार्य गरिने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

अर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	१०४३	८१५९१	०	८२६३४	६१५१३	७१२१	१४०००
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	३०२९	१३१७९१	०	१३४८२०	८१९०९	३११७१	२१७४०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	३२६९	१६४६९८	०	१६७९६७	११०७८९	३८२२५	१८९५३

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

जलस्रोत सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, अन्वेषण, प्रविधि विकास तथा विस्तार सम्बन्धी कार्यक्रम, नवीनतम नमुना प्रविधि विकास गर्ने क्रममा लागत बढ्न सक्ने तथा अनपेक्षित नतिजा आउन सक्ने जोखिम रहेको छ ।

८.१.३ सिँचाइ

१. पृष्ठभूमि

कृषियोग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा पुर्‍याई कृषिको उत्पादकत्व बढाउन सिँचाइको दिगो व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ । परम्परागत सिँचाइ प्रणालीका सा थै नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ प्रणालीको माध्यमबाट समेत सिंचित कृषि क्षेत्रको विस्तार गर्न ध्यान दिनु जरुरी छ । सिँचाइको थप पूर्वाधार निर्माणमा रणनीतिक महत्वका ठूला सिँचाइ आयोजना संघ, मझौला सिँचाइ आयोजना प्रदेश र साना सिँचाइ आयोजनामा स्थानीय तहबाट लगानी परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउन आवश्यक छ । सिँचाइ प्रणालीको निर्माण पछिको मर्मत-सम्भार, व्यवस्थापन एवम् सञ्चालनमा उपभोक्ता समुदायको सक्रिय सहभागितालाई थप सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- सिँचाइ पूर्वाधार संरचना निर्माण सम्बन्धी एकीकृत नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
- जलस्रोत, सिँचाइ र भूमिगत जलस्रोत सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान र प्रविधि विकास,
- सङ्घीय र अन्तरप्रदेश सिँचाइ प्रणालीको बाँध, जलाशय, अन्य संरचना, मूल नहरको सञ्चालन, मर्मत सम्भार, व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, मापदण्ड तर्जुमा र कार्यान्वयन,
- सङ्घीय र अन्तरप्रदेशस्तरमा सञ्चालन हुने जलस्रोत उपयोगका बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पहिचान, अध्ययन, निर्माण र नियमन,
- सिँचाइ सम्बन्धी तथ्याङ्क व्यवस्थापन, अध्ययन अनुसन्धान ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

प्रमुख सवाल

- अधिकांश सिँचाइ आयोजना प्राकृतिक नदी प्रणाली (रन अफ द रिभर) अवधारणामा निर्माण गरिएकोले वर्षै भरी एकैनासले सिँचाइको भरपर्दो सेवा पुर्‍याउन नसकिनु,
- निर्माण सम्पन्न भइसकेका सिँचाइ प्रणालीको पर्याप्त मर्मत-सम्भार हुन नसक्नु,
- सिँचाइ सुविधा पुगेको वा पुग्न सक्ने भूमिमा खण्डीकरण र अव्यवस्थित शहरीकरण हुनु,
- सतह सिँचाइ र भूमिगत सिँचाइको प्राप्त संयोजनात्मक उपयोग नहुनु,
- भूमिगत जलस्रोत पुनःभरणको क्षेत्र वाचावट/संरक्षण हुन नसक्नु
- प्राकृतिक मूल तथा मुहानहरू सुक्दै जानु,
- उपलब्ध पानीको स्रोत माथिको चाप बढ्नु,
- सिँचाइ तथा जल उपयोग दक्षता न्यून हुनु,
- नदीजन्य निर्माण सामग्रीको अत्यधिक दोहन हुन गई नदीको बेड लेभल घट्दै जानु र ठूला तथा बहुउद्देश्यीय आयोजनामा पर्याप्त लगानी हुन नसक्नु ।

चुनौति

- देशको सम्पूर्ण कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने गरी निर्माणाधीन आयोजना समयमै सम्पन्न गर्नु,
- सिँचाइ पूर्वाधार विकासका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले लगानीको प्राथमिकता तय गर्नु,
- उपयुक्त तथा गुणस्तरीय प्रविधिको विकास एवम् छनोट गर्नु,
- निर्माण सम्पन्न भएका सिँचाइ प्रणालीको नियमित रूपमा मर्मत-सम्भार गर्नु,
- सिँचाइ प्रणालीबाट बाह्रै महिना सिँचाइ सेवा उपलब्ध गराउने गरी दीर्घकालीन रूपमा ठूला नदीहरूको जल स्थानान्तरण तथा जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गर्नु,
- सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएका वा निकट भविष्यमा उपलब्ध हुने कृषि भूमि कृषि क्षेत्रका लागि संरक्षण गर्नु,
- जलवायु परिवर्तनबाट पानीको उपलब्धतामा हुनसक्ने प्रतिकूल असरलाई न्यूनीकरण गर्ने उपाय समयमै अवलम्बन गरी जोखिम व्यवस्थापन गर्नु,
- उपलब्ध जलस्रोतको संरक्षण गर्दै सिँचाइ सहितको बहुआयामिक उपयोग गर्नु ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवश्यकता

- सिँचाइ व्यवस्थामा सुधार, नयाँ प्रविधिहरूको विकास, र लिफ्ट तथा भूमिगत पम्प सिँचाइको प्रोत्साहनले कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउँछ ।

- जलस्रोतको उपयोगमा नवीनतम प्रविधि र दिगो व्यवस्थापनलाई प्राथमिकता दिइनेछ । जल कूटनीति मार्फत बहुउद्देश्यीय आयोजनाहरूको विकास, नदी संरक्षण, भूमिगत सिँचाइ प्रोत्साहन, र यान्त्रिक प्रविधिको उपयोग र विशिष्टकृत सेवाहरूको विकासमार्फत उत्पादन, उत्पादकत्व वृद्धि तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढाउँछ ।
- तराई, पहाड र नदि कोरिडोरमा सिँचाइ सुविधा विस्तार गरिनेछ । तराई मधेश भूमिगत जलसिँचाइ कार्यक्रम र जलस्रोत तथा सिँचाइ व्यवस्थापन आयोजना सञ्चालन गरिनेछ । प्राकृतिक जलचक्र जोगाउन पोखरी र चेकड्याम निर्माण मार्फत भौतिक पूर्वाधार विकासमा योगदान पुऱ्याउँछ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

कृषिको उत्पादन उत्पादकत्व बढाउन सिँचाइ व्यवस्थामा सुधार, नवीन प्रविधिमा आधारित सिँचाइ प्रविधिको विकास, प्राकृतिक जलचक्रलाई जोगाई राख्न जलस्रोतको संरक्षण, व्यवस्थापन र पुनर्भरण गर्न प्रविधिको विकास, चुरेभावर तथा उपल्लो स्थानमा पोखरी, चेकड्याम निर्माण, हिमाली तथा पहाडी क्षेत्रमा नदीको पानीबाट लिफ्ट सिँचाइ र तराईमा भूमिगत स्रोतबाट पम्प सिँचाइको विकासका कार्यक्रमले भोकमरीको अन्त्य, खाद्य सुरक्षा, उन्नत पोषण र दिगो कृषिको प्रवर्धन गर्ने ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	लिफ्ट र जलाशय सिँचाइ कार्यक्रमबाट सिंचित क्षेत्रफल विस्तार	हेक्टर	३५८८	६६४३	१०००३	१७८१६	२२६२४
२	भूमिगत सिँचाइ आयोजनाहरूबाट सिंचित क्षेत्रफल बिस्तार	हेक्टर	५३७३४४.४	५४७३४४.४	५७७३४४	५९७०००	६१७००
३	सतह सिँचाइ आयोजनाहरूबाट सिंचित क्षेत्रफल विस्तार	हेक्टर	१०२८१००	१०३९०४५	१०५९०४५	१०७९०००	१०९७०००
४	सिँचाइ सुविधा (सङ्घीय स्तरमा)	हेक्टर	१५६९०३२	१५९३०३२	१६४६३९२	१६९३८१६	१७३६६२४

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०८०३१२४	सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशिय आयोजना			२०७६/७७ - २०८५/८६	४९४२३१	सुरुङ निर्माण कार्य सम्पन्न भई हस्तान्तरणको प्रक्रियामा रहेको । Headworks Package को निर्माण कार्यहरू भइरहेको । मरिन नदी नियन्त्रण कार्यको पहिलो प्याकेजको निर्माण कार्यको सम्पन्न हुने क्रममा रहेको । मरिन नदी नियन्त्रण कार्यको दोस्रो प्याकेज तथा इलेक्ट्रोमेकानिकल कार्यको ल.ई, स्वीकृतिको लागि जलस्रोत तथा सिँचाई बिभागमा पेश भएको ।
३०८०३१२०	भेरी - ववई डाईभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना			२०६८/६९ - २०८४/८५	३३१९६३	१२ कि.मि. सुरुङ निर्माण (पूर्ण रुपमा प्रिकास्ट सेगमेन्ट कंक्रीट लाइनिंग समेत) बाँध निर्माण स्थल चिप्लेमा बाँधको जम्मा ६ वटा Bay मध्ये Bay १ र २ को लागि D/S Spillway Stilling Basin संरचना निर्माण कार्य, Settling basin को जम्मा ६ वटा Bay मध्ये २ वटा Bay को Pier ढलान, Ogee Concreting गर्ने कार्य साथै Intake, Gravel Trap, Forebay, Left Bank Guide Wall लगायतका संरचनाहरूको निर्माण कार्य सुचारु रहेको । सर्ज साफ्ट निर्माण स्थलमा Slope Stabilization गर्ने कार्य सम्पन्न भई साफ्ट खन्न Gantry Crane राखी Collar Beam ढलान गरेर साफ्ट खन्न शुरु भएको छ । पावरहाउस निर्माण स्थलमा Excavation कार्य करीव ९५% सम्पन्न भएको छ भने Cofferdam निर्माण गरी बाटो डाईभर्सन गरिएको छ । आयोजनालाई चाहिने ३३ हेक्टर जग्गा मध्ये १४.६४ हेक्टर जग्गा आयोजनाले प्राप्त गरिसकेको छ । विद्युत प्रसारण लाईन सम्बन्धी बिस्तृत सर्वेक्षण प्रतिवेदन तयार भएको छ ।
३०८०३११६	सिकटा सिँचाई आयोजना			२०६१/६२ - २०८९/९०	५२८९००	बाँके जिल्लाको अगैयास्थित राप्ती नदीमा ब्यारेज निर्माण मूलबाँधको दायँतर्फ ६२.५ क्युमेक्स बहाव क्षमता भएको head regulator एवम् Desilting Basin तथा बायाँतर्फ १४.५ क्युमेक्स बहाव क्षमता भएको Flushing Channel मूलबाँधको दायँतर्फ (कमाण्ड क्षेत्र सम्म) ५० क्युमेक्स क्षमता भएको ४५.२५ कि.मी. लामो मूलनहर निर्माण कार्य सम्पन्न । मूलबाँधको बायाँतर्फ १४.५ क्युमेक्स क्षमता भएको ५३ कि.मी. मूलनहर मध्ये ३७ कि.मी. निर्माण कार्य सम्पन्न । पश्चिम तर्फका शाखा, उपशाखा र प्रशाखाहरूको करिव ६० % निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।
३०८०३११९	रानी जमरा कुलरिया सिँचाई आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)			२०६८/६९ - २०८५/८६	२९५९००	मूल इन्टेक निर्माण सम्पन्न Desettling Basin निर्माण सम्पन्न, Feeder Canal निर्माण सम्पन्न मूल नहरमा गेट जडानको कार्य १०० % सम्पन्न १४ कि.मि. लामो लम्की शाखा नहर परिक्षण कार्य सम्पन्न विधुत गृहको निर्माण सम्पन्न भइ सकेको शाखा / उपशाखा /

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						प्रशाखा नहरमा २८० वटा निर्माण सम्पन्न भएको कृषि ग्रामिण सडक १२० कि.मी. स्तोरन्नति कार्य धोबेनी खोला जलाधार क्षेत्र व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्माण कार्य भइरहेको पथरैया नदीमा तीन वटा पुल निर्माण कार्य सम्पन्न भइसकेको छ ।
३०८०३११३	महाकाली सिँचाई आयोजना (कन्चनपुर)			२०६३/६४ - २०८७/८८	३५००००	१०५ हे. जग्गा अधिग्रहण कार्य भएको (मूल तथा शाखा नहर निर्माण कार्यका लागि) डिसिल्टिङ्ग बेसिन तथा ३५१.९ मी. स्केप क्यानल निर्माण कार्य सम्पन्न । मूल नहर ३० कि.मि. तथा शाखा नहर करिब १२ कि.मि. सम्पन्न । नहर साइफन, ड्रेन साइफन, राजमार्ग पुल, सडक पुल, VRB, Aqueduct, Escape, HR/CR क्रमशः १६, २४, ३, २, ३९, ३, ३, २१/६ वटा सम्पन्न । हालसम्म २१.५० कि.मि. तटबन्ध निर्माण कार्य सम्पन्न । ब्रह्मदेब, मुसेपानी/हात्तीथला तथा फुलेली क्षेत्रको ५३०० हे. क्षेत्रफल मध्ये शाखा नं २० र २१ बाट करिब ६५० हेक्टर जमिनमा सिँचाई सुबिधा पुर्याउन संरचना निर्माण भईसकेको ।
३०८०३११४	सुनसरी मोरङ सिँचाई आयोजना (तेस्रो)			-		स्पर निर्माण कार्य (कोशी नदी चतरामा स्पर तथा रिभेटमेन्ट निर्माण/मर्मत) -८ आर डी सुपरप्यासेज संरक्षण कार्य -सुन्दर गुन्दर शाखा नहर निर्माण कार्य -हुरहुरिया शाखा नहर निर्माण कार्य बुढी एक्वीडक्ट संरक्षण कार्य
३०८०३१०४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम			-		सिँचाईसँग सम्बन्धीत यान्त्रिक उपकरणहरू मर्मत तथा सञ्चालन भई सिँचाईको लागि पानी सञ्चालनमा सहयोग पुगेको । सिँचाई संरचना निर्माण तथा नहर संचालनमा प्रयोग हुने हलुका सवारीसाधनहरू मर्मत तथा संचालन भइ विभिन्न आयोजनाहरूबाट संचालित कार्यहरूको सुपरभिजन तथा गुणस्तर नियन्त्रणमा सहयोग पुगेको ।
३०८०३१३३	भुमिगत डिप ट्युबवेल सिँचाई आयोजना			२०७९/८० - २०८३/८४	२५११२	७० गोटा डिप ट्युबवेल निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । ५५ गोटा डिप ट्युबवेल सिँचाई प्रणालीको विकास भई करिब २२०० हेक्टर कृषियोग्य जमिनमा सिँचाई सुविधा विस्तार भएको ।
३०८०३१२७	एकीकृत उर्जा तथा सिँचाई विषेश कार्यक्रम			२०७५/७६ - २०८४/८५	१८१८००	१२ वटा नदी वेशिनको गुरु योजना तयार, ५८ वटा लिफ्ट सिँचाई आयोजना निर्माण कार्य सम्पन्न, २२१ गोटा अन्वेषण ट्युबवेल निर्माण सम्पन्न, १२१० हे जमिनमा सिँचाई सेवा उपलब्ध,
३०८०३१२५	बृहद् दाङ उपत्यका सिँचाई आयोजना			२०७४/७५ - २०८४/८५	४०००००	क्रमागत २ नयाँ गरी ७६ वटा सतह सिँचाई प्रणाली पुनःस्थापन कार्य सम्पन्न गरिएको, क्रमागत २ नयाँ गरी ४२ वटा जलाशय निर्माण सम्पन्न गरिएको, क्रमागत २ नयाँ गरी ४८ वटा लिफ्ट सिँचाई प्रणाली निर्माण सम्पन्न भएको, क्रमागत २ नयाँ गरी ५७ वटा डिप-ट्युबवेलको कार्य सम्पन्न भएको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०८०३११२	बबई सिँचाई आयोजना			- २०८२/८३	१८९६३०	हेडवर्क्स-१ गोटा, साइफन निर्माण- ५५१ मि. पूर्वी मूल नहर- ३४.५ कि.मी, पश्चिम मूल नहर २९.२ कि.मि., शाखा/उपशाखा/प्रशाखा नहर ३११.५ कि.मि. संचित क्षेत्र संरक्षण- २७.९४ कि.मि. संचित क्षेत्र विकास- २६४०० हे.
३०८०३०११	जलस्रोत तथा सिँचाई विभाग			-		निर्धारित कार्य नभएको
३०८०३१०१	सिँचाई संस्थागत विकास कार्यक्रम			-		ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय, जलस्रोत तथा सिँचाई विभागको भवन सुरक्षा, सरसफाई, लिफ्ट, खानेपानी, विद्युतीकरण, टेलिफोन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, बगैँचा: व्यवस्थापन, भवन मर्मत सम्भार कार्य गरी सिँचाई विभागबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरू सुचारू रूपमा यथा समयमै सम्पन्न गरी संस्थागत विकासमा टेवा पुर्याएको । खाँडो नदी व्यवस्थापन आयोजना, राजविराज र वृहत दाङ उपत्यका सिँचाई आयोजनाको नयाँ कार्यालय भवनहरू निर्माण कार्य सम्पन्न गरेको
३०८०३१०२	ठूला तथा बहुउद्देश्यीय आयोजना अध्ययन तथा तयारी कार्यक्रम			-		२३९ वटा सिँचाई प्रानालिको भौतिक अवस्था सुधार गरी ३८,८६१ हे. जमिनमा सिँचाई सुविधा व्यवस्थित गरिएको, ४ वटा (कन्काइ, सुनसरी मोरङ, नारायणी र महाकाली पथरैया) प्रणाली व्यवस्थापन हस्तान्तरणका लागि अति आवश्यक संरचनाको सुधार, भौगोलिक र उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत विकास तथा क्षमता बढाउने कार्य भई ३९,४४५ हेक्टर जमिनमा सिँचाई सुविधा पुगेको, मर्मत सुधार, उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत विकास एवम् सिँचाई, सूचना प्रणालीमा आधारित व्यवस्थापन सूचना प्रणाली संचालनका साथै आवश्यक तालिम तथा क्षमता विकास कार्य गरिएको । प्रणालीहरूमा एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गरी उत्पादनवृद्धि गर्ने काम गरिएको ।
३०८०३१०३	सिँचाई संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम			-		काली गण्डकी- तिनाउ डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन भएको, तमोर चिस्यांग डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन भएको, पाँचखाल उपत्यकाको सिँचाई मास्टर प्लान बनाउने कार्यको अन्तिम चरणमा रहेको, Rate Analysis २०८१ & Study Norms, २०८१ स्वीकृत भई कार्यान्वयन भइरहेको ।
३०८०३१०५	सिँचाई आधुनिकीकरण अभिवृद्धि आयोजना			२०८१/८२ - २०८६/८७	१८४९५०	१०० वटा मध्य ५९ वटा FMIS आयोजना टक्का लगाई सम्झौता गर्ने चरणमा रहेको, PIMS परामर्श सेवाका लागि RFP माग गरी स्वीकृतिको अवस्थामा रहेको
३०८०३१०९	मर्मत संभार आयोजनाहरू			-		संयुक्त व्यवस्थापनमा रहेका विभिन्न सिँचाई प्रणालीको करिब २,५२,६०९ हेक्टर कमाण्ड क्षेत्रभित्र सिँचाई पुर्‍याउन सिँचाई प्रणालीको नियमित मर्मत-सम्भार तथा सञ्चालन गरिएको । कृषक व्यवस्थित प्रणालीहरूको मर्मत गरी सञ्चालन गरिएको एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य संचालन भइरहेको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०८०३११०	बृहत सरकारी सिँचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण			-		नारायणी सिँचाई प्रणाली, कोशी वितरण प्रणाली, चन्द्रनहर सिँचाई प्रणाली, कमला सिँचाई प्रणाली, नेपाल पश्चिमी नहर सिँचाई प्रणाली (गण्डक) मा पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण कार्य भइरहेको।
३०८०३१११	बागमती सिँचाई आयोजना			-		बागमती नदीमा ब्यारेज निर्माण भएको। १,१३० हेक्टर जग्गा अधिग्रहण गरिएको। मूल नहर ४९ कि.मि., शाखा नहर ११४ कि.मि., प्रशाखा नहर १३५ कि.मि. निर्माण भएको। ३८,३०० हेक्टर कमाण्ड क्षेत्र विकास कार्य सम्पन्न भएको। पश्चिमी मूल नहरमा सिल्ट इजेक्टर निर्माण भएको।
३०८०३११५	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिँचाई आयोजना, दाङ			२०६८/६९ - २०८४/८५	४०९००	प्रगन्ना सिँचाई आयोजनातर्फ राप्ती नदी किनारमा ३ साइड इन्टेक निर्माण भएको, दोलाई खोला र सिंगिया खोलामा Diversion Weir निर्माण भएको, नहर प्रणालीमा ठूला साना गरी ४५० संरचना निर्माण भएको, तिन वटा Grain Storage Building बनेको, उपभोक्ता समुदायको लागि २०० वटा Pit Latrine निर्माण भएको, १ वटा इन्टेक अपरेसन भवन निर्माण भएको र कमाण्ड एरिया बचावटको लागि १४. कि.मि. तटबन्ध निर्माण भएको। बड्कापथ सिँचाई आयोजनातर्फ साइड इन्टेकको सिभिल तथा गेट जडान भएको, Settling Basin निर्माण भएको, ७.३ कि.मि. मूल नहर, ६.५ कि.मि. नहर लाइनिङ, ३९ संरचना र ४.५५ कि.मि. तटबन्ध निर्माण भएको।
३०८०३११६	नविनतम यान्त्रिक सिँचाई आयोजना			२०७९/८० - २०८४/८५	२५८३००	हाल आयोजनाको निर्माणकार्यको लागि DBO निर्माणकर्ता कम्पनि मार्फत हुने निर्माण कार्यको खरिद प्रक्रिया अन्तर्गत पुर्व योग्यतामा छनोट भएका निर्माणकर्ता कम्पनीहरूबाट प्राप्त ठेक्काको मूल्यांकन अन्तिम चरणमा रहेको र निर्माण कार्यको सुपरिभिजन, गुणस्तर नियन्त्रण कार्यको लागि Project Management, Design and Supervision Consultant को खरिद प्रक्रिया सम्पन्न भएको।
३०८०३१२३	तराई मधेस भूमिगत जल सिँचाई कार्यक्रम			-		हाल सम्म ६९३ गोटा डिप तथा २३७८१ गोटा स्यालो ट्युबवेल, ३३९ वटा वितरण प्रणाली निर्माण सम्पन्न भइ ७५.७० हजार हेक्टर जमिनमा सिँचाई सेवाको विस्तार भएको
३०८०३१२२	विपद प्रभावित जलस्रोत तथा सिँचाई पुनर्स्थापना आयोजना			२०७१/७२ - २०८१/८२	२८४०९	६४ वटा सिँचाई आयोजना सम्पन्न भइ ७९४९ हेक्टरमा सिँचाई सुविधा पुगेको
३०८०३११७	सिँचाई तथा जलश्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम			-		कुन्डुटार सिँचाई योजना तर्फ हाल सम्म ७ प्याकेज सम्पन्न भइ २४७० मि. नहर Lining सम्पन्न भएको, विभिन्न चेनेजमा ग्याविन वाल तथा ढुंगाको वाल लगाइ संरक्षण गरिएको पालुडटार सिँचाई योजना तर्फ ११०० मि. Lining सम्पन्न भएको साथै Jayatar Storage

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						and Lift Irrigation Project कार्य अन्तर्गत ३३ मि. Dam र ५२ मि. Spillway निर्माण भएको द्रौदी, दोर्दी र मस्यार्डदी नदी मा तटबन्ध निर्माण गरिएको
३०८०३१२६	एकीकृत कर्णाली सिँचाई तथा नदी नियन्त्रण आयोजना			-		सिँचाई तथा नदी नियन्त्रण
३०८०३१२८	कालिगण्डकी तिनाउँ डाईभर्सन बहुउद्देशिय आयोजना			२०८२/८३ - एकिन नभएको	१४४००००	कालीगण्डकीको पानी तिनाउँ नदीमा खसालेर विद्युत उत्पादनका साथै रुपन्देही र कपिलवस्तुमा सिँचाई गर्ने लक्ष्य सहित आयोजन अध्ययनको चरणमा रहेको

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०८०३१२४	सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशिय आयोजना	हेडवर्क्स, विद्युतगृह, टेलरेस, हाइड्रोमेकानिकल, इलेक्ट्रोमेकानिकल, प्रसारण लाईन कार्यको निर्माण कार्य भइरहेको हुने ।मरिन नदी नियन्त्रण कार्य तथा सामाजिक विकासका कार्यहरू गरिने ।	हेडवर्क्स, विद्युतगृह, टेलरेस, हाइड्रोमेकानिकल, इलेक्ट्रोमेकानिकल, प्रसारण लाईन कार्यको निर्माण कार्य भइरहेको हुने ।मरिन नदी नियन्त्रण कार्य तथा सामाजिक विकासका कार्यहरू गरिने ।		
३०८०३१२०	भेरी - ववई डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना	Headworks निर्माण कार्यको २ बे निर्माण सम्पन्न गरेर खोला फर्काई बाँकी ४ बे को निर्माण शुरु हुनेछ ।पावर हाउस निर्माण कार्यको जग निर्माण गरी Super structure को काम शुरु हुनेछ, सर्ज साफ्ट निर्माण कार्य ।हाइड्रोमेकानिकल सम्बन्धी गेट तथा पेनस्टक पाईप जडान तथा ईलेक्ट्रोमेकानिकल सम्बन्धी turbine-generator, switchgears installation कार्य हुनेछ ।	Headworks तथा powerhouse को सिभिल निर्माण कार्य निरन्तरता दिने Hydromechanical र Electromechanical निर्माण कार्य गर्ने वातावरण सुधार, सामाजिक विकास तथा क्षमता अभिवृद्धिलाई निरन्तरता दिने भेरी कोरिडोर सिँचाई विकास आयोजनाबाट लिफ्ट सिँचाई तथा सतह सिँचाई सम्बन्धी कार्य निरन्तरता दिने		
३०८०३११६	सिकटा सिँचाई आयोजना	डुण्डुवा शाखा नहर, खजुरा र मानपुर उपशाखा नहर निर्माण पश्चिम तर्फका पर्सेनीपुर, पिडारी, गोह्वा, गुरुवागाउँ, सिधनिया, थपुवागाउँ शाखा/उपशाखा/प्रशाखा नहर निर्माण गर्ने पूर्वी मूलनहरको चे. ३७+३०० पछिको मूलनहर निर्माण गर्ने पूर्वी मूलनहर तर्फका S१ देखि S११ सम्मका	पूर्वी मूल नहरको बाँकि काम, शाखा प्रशाखा सहित Bio-Engineering तथा वातावरण संरक्षण कार्य, पश्चिम नहर संचालनको लागि गेटहरू निर्माण, डुण्डुवा, गुरुवागाउँ शाखा निर्माण, संचित क्षेत्र संरक्षण अन्तर्गतका कार्यहरू, जग्गा प्राप्ति, सामाजिक सरोकार अन्तर्गतका कार्यहरू,		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		शाखा/उपशाखा/प्रशाखा नहर निर्माण गर्ने सिंचित क्षेत्र बचावट कार्य (राप्ती नदी , डुडुवा खोला लगायत अन्य नदीहरूमा तटबन्ध, स्पर, revetment, launching apron इत्यादी निर्माण गर्ने			
३०८०३११९	रानी जमरा कुलरिया सिँचाई आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	लनहर/शाखा/प्रशाखा नहर तथा संरचना निर्माण कार्य लम्किक विस्तारपथरैया देखि कान्द्रा खोला सम्म सिँचाई विस्तारको निर्माण (Phase-३ World Bank)	लनहर/शाखा/प्रशाखा नहर तथा संरचना निर्माण कार्य लम्किक विस्तारपथरैया देखि कान्द्रा खोला सम्म सिँचाई विस्तारको निर्माण (Phase-३ World Bank)		
३०८०३११३	महाकाली सिँचाई आयोजना (कन्चनपुर)	टनकपुर मूल नहर निर्माण कार्य, गुलरिया मूल नहर निर्माण कार्य, त्रिभुवनबस्ती मूल नहर निर्माण कार्य, शाखा नहर निर्माण कार्य, जग्गा अधिग्रहण कार्य	टनकपुर मूल नहरको चे. २८+८०० देखि अगाडी रहेका शाखा नहरहरू निर्माण , गुलरिया मूल नहरको बाँकि रहेको १५ कि.मी नहर निर्माण गर्ने, त्रिभुवन बस्ती , दोधारा-चाँदनी नहर निर्माण गर्ने		
३०८०३११४	सुन्सरी मोरङ सिँचाई आयोजना (तेस्रो)	बाँकि रहेको कमाण्ड क्षेत्र विकास, क्षतिग्रस्त तथा जिर्ण नहर तथा संरचनाको पुनर्स्थापना तथा पुनःनिर्माण , ड्रेजर मेशिन खरिद, शाखा तथा प्रशाखा नहरको सिमाङ्कन, कोशी नदीमा दिगो र भरपर्दो इन्टेक निर्माण	मूल नहर, ड्रेजर, सुखसेना शाखा,लोहोन्द्रा हेडवर्क्स तथा फिडर नहरमा थप काम, बुढी खोला संरक्षण, सुन्दरगुन्दर शाखा, हुरहरिया शाखा, शंकरपुर शाखा नहर, चिसाङ्ग शाखा, । -बिस्तृत सर्भेक्षण डिजाइन लागत अनुमान तथा एप्राइजल रिपोर्ट तथार पार्ने कार्य गर्ने		
३०८०३१०४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	जलस्रोत तथा सिँचाई विभाग अन्तर्गतका यान्त्रिक उपकरणहरू मर्मत तथा सञ्चालन भई सिँचाईको लागि पानी सञ्चालनमा सहयोग पुग्ने । सिँचाई संरचना निर्माण तथा नहर संचालनमा प्रयोग हुने हलुका सवारीसाधनहरू मर्मत तथा संचालन भइ विभिन्न आयोजनाहरूबाट संचालित कार्यहरूको सुपरभिजन तथा गुणस्तर नियन्त्रणमा सहयोग पुग्ने ।	जलस्रोत तथा सिँचाई विभाग अन्तर्गतका यान्त्रिक उपकरणहरू मर्मत तथा सञ्चालन भई सिँचाईको लागि पानी सञ्चालनमा सहयोग पुग्ने । सिँचाई संरचना निर्माण तथा नहर संचालनमा प्रयोग हुने हलुका सवारीसाधनहरू मर्मत तथा संचालन भइ विभिन्न आयोजनाहरूबाट संचालित कार्यहरूको सुपरभिजन तथा गुणस्तर नियन्त्रणमा सहयोग पुग्ने ।		
३०८०३१३३	भूमिगत डिप ट्युबवेल सिँचाई आयोजना	१०५ गोटा डिप ट्युबवेल निर्माण कार्य सम्पन्न भएको । १२० गोटा डिप ट्युबवेल सिँचाई प्रणालीको विकास भई करिब ४८०० हेक्टर कृषियोग्य जमिनमा सिँचाई सुविधा विस्तार हुनेछ ।	डिप ट्युबवेल र त्यो सङ्ग सम्बन्धीत सिँचाई प्रणाली निर्माण		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०८०३१२७	एकीकृत उर्जा तथा सिँचाइ विशेष कार्यक्रम	कुल २५००० हेक्टर जमिनमा लिफ्ट मार्फत सिँचाइ सुबिधा विस्तार गर्नको लागि योजना छनौट गर्दै योजनाहरू निर्माण कार्य गर्ने ।	लिफ्ट तथा ट्युबवेल मार्निफत सिँचाइ सुविधा विस्तार गर्ने ।		
३०८०३१२५	बृहद् दाङ उपत्यका सिँचाइ आयोजना	क्रमागत र नयाँ गरी ६० वटा सतह सिँचाइ प्रणाली पुनःस्थापन कार्य, क्रमागत र नयाँ गरी ३० वटा जलाशय निर्माण तथा वितरण प्रणाली निर्माण गर्ने, क्रमागत र नयाँ गरी २४ वटा लिफ्ट सिँचाइ प्रणाली निर्माण, क्रमागत र नयाँ गरी ४५ वटा डिप-ट्युवेल तथा वितरण निर्माण	निर्माण गरिएका डिप ट्युबवेलको वितरण प्रणाली निर्माण नदी किनारका टारहरूमा लिफ्ट सिँचाइ निर्माण उपत्यकाको माथिल्लो जमिनमा सिँचाइ पोखरी निर्माण गरी थप सिंचित क्षेत्र विस्तार ग्वार खोला उच्च बाँध निर्माण, विभिन्न कृतिम जलाशयहरू DPR तयार	दाङ उपत्यकाको ५६००० हेक्टर सिँचाइ योग्य जमिनमा बर्षेभरी सिँचाइ सेवा सुनिश्चित गर्ने	
३०८०३११२	बबई सिँचाइ आयोजना	मूल नहर-११.४ कि.मि निर्माण सम्पन्न संचित क्षेत्र संरक्षण-५ कि.मि. तथा संचित क्षेत्र विकास ९००० हे. भएको हुने	मूल नहर लाईनिङ कार्य ५.० कि.मि., शाखा/उपशाखा/प्रशाखा नहर- १०.०० कि.मि. सिंचित क्षेत्र संरक्षण कार्य २.० कि.मि. संचित क्षेत्र विस्तार कार्य- १००० हे.		
३०८०३०११	जलस्रोत तथा सिँचाइ विभाग	कार्यालय संचालन	कार्यालय संचालन		
३०८०३१०१	सिँचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय, जलस्रोत तथा सिँचाइ विभागको भवन सुरक्षा, सरसफाई, लिफ्ट, खानेपानी, विद्युतीकरण, टेलिफोन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, बगैँचा: व्यवस्थापन, भवन मर्मत सम्भार कार्य तथा नयाँ कार्यालय भवनहरू निर्माण कार्य भएको हुने ।	विभागको भवन सुरक्षा, सरसफाई, लिफ्ट, खानेपानी, विद्युतीकरण, टेलिफोन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, बगैँचा: व्यवस्थापन, भवन मर्मत सम्भार कार्य तथा नयाँ कार्यालय भवनहरू निर्माण कार्य भएको हुने ।		
३०८०३१०२	ठूला तथा बहुउद्देश्यीय आयोजना अध्ययन तथा तयारी कार्यक्रम	ठूला, जलाशययुक्त तथा बहुउद्देश्यीय आयोजनाहरूको अध्ययन तथा तयारी गर्ने	अध्ययन बाट सम्भाव्य देखिएको आयोजनाहरूको योजना कार्यान्वयनमा जाने तथा निर्माण कार्यको प्रकृया सुरु गर्ने । आयोजनाहरूको दीर्घकालिनताको लागि जलवायु प्रतिरोधी तथा आर्थिक स्तर वृद्धिहुने सिँचाइका साथै पर्यटन, मत्स्यपालनको सम्भाव्य अध्ययन गर्ने । ठूला तथा बहुउद्देश्यीय आयोजना अध्ययन गर्ने ।		
३०८०३१०३	सिँचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	Tamor- Chisang, Sunkoshi TAwa, Gayer Khola Dam Project, Dang, Panchkhal IP, Trishuli Lothar IP chitwan आदी ठूला बहुउद्देश्यीय आयोजनाको अध्ययन भएको हुने ।	Tamor- Chisang, Sayantar Lift IP, Maasifall IP को अध्ययन सम्पन्न हुने ।		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०८०३१०५	सिँचाइ आधुनिकीकरण अभिवृद्धि आयोजना	नेपालका पाँचवटा प्रदेशहरूमा रहेका किसानबाट संचालित सिँचाइ प्रणाली आधुनिकीकरण उत्पादकत्व, लाभ र जलवायु उत्थानशिलता अभिवृद्धि गरिएको हुने । सिँचाइ प्रणालीलाई आधुनिकीकरण, एकीकृत बालि तथा जल व्यवस्थापन प्रवर्द्धन गरिएको हुने।	FMIS आयोजनाको निर्माण, १२ वटा पहाडी लिफ्ट सिँचाइ प्रणाली डिजाइन final भएको हुने, राजापुर सिँचाइ आयोजना सिँचाइ पूर्वाधार निर्माण		
३०८०३१०९	मर्मत संभार आयोजनाहरू	मर्मत सम्भार कार्यक्रम अन्तर्गत संयुक्त व्यवस्थापनमा सञ्चालित सिँचाइ प्रणालीको सालबसाली नियमित मर्मत सम्भार गरी सिँचाइ सेवा व्यवस्थित गर्ने । एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको हुने ।	मर्मत सम्भार कार्यक्रम अन्तर्गत संयुक्त व्यवस्थापनमा सञ्चालित सिँचाइ प्रणालीको सालबसाली नियमित मर्मत सम्भार गरी सिँचाइ सेवा व्यवस्थित गर्ने । एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । व्यवस्थापन , संचालन तथा मर्मत सम्भार को लागि MOM Guideline तयारी भइरहेको ।		
३०८०३११०	बृहत सरकारी सिँचाइ योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	पुराना एवम् बृहत् सरकारी सिँचाइ आयोजनाका संरचना पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण भएको हेन ।	नारायणी सिँचाइ प्रणाली, कोशी वितरण प्रणाली , चन्द्रनहर सिँचाइ प्रणाली , नेपाल पश्चिमी नहर सिँचाइ प्रणाली (गण्डक) मा पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण कार्य भइरहेको । प्रणाली तथा एकीकृत जल बाली व्यवस्थापन कार्यालय अन्तर्गत व्यवस्थापन सूचना प्रणाली अध्यावधिक कार्य भइ रहेको ।		
३०८०३१११	बागमती सिँचाइ आयोजना	सिंचित क्षेत्र बिस्तार गरि कुल १ लाख २२ हजार हेक्टर क्षेत्रमा सिँचाइ पूर्वाधार विकासका लागि विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गरिने र सो अनुसार कमाण्ड क्षेत्र विस्तार गरिएको हुने । हरिहर क्षेत्र लिफ्ट सिँचाइ योजना मार्फत पूर्वी मूल नहर माथि तथा चुरे पहाड भन्दा तलको ५२८ हेक्टर खुद सिंचित क्षेत्र एकीकृत लिफ्ट सिँचाइ योजना संचालन गरिएको हुने ।	मौजुदा प्रणालीबाट सर्लाही तथा रौतहट जिल्लाको करिब ४५,६०० हे जमिनमा सिँचाइ सेवा उपलब्ध गराउने, सिंचित क्षेत्र बिस्तार गरि कुल १ लाख २२ हजार हेक्टर क्षेत्रमा सिँचाइ पूर्वाधार विकासका लागि विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गरिने अधुरा नहर जोड्ने तथा लम्बाउने पुराना संरचना मर्मत संभार गर्ने ।		
३०८०३११५	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिँचाइ आयोजना, दाङ	प्रगन्ना सिँचाइ प्रणाली अन्तर्गत राप्ती नदीको दाँया तर्फ चे. २३+००० सम्म संचित क्षेत्र बचावट तथा तटबन्ध निर्माण कार्य, बड्कापथ सिँचाइ आयोजना तर्फ मूल नहर तथा शाखा नहरको निर्माण, सतबरिया सिँचाइ प्रणाली निर्माण, राप्ती नदीमा	प्रगन्ना सिँचाइ आयोजना अन्तर्गत बारी र बारिघाट कुलोमा नहर Lining तथा नहर संरचना निर्माण गर्ने, राप्ती नदीको दाँया तर्फ संचित क्षेत्र बचावटको कार्य गर्ने, बड्कापथ सिँचाइ आयोजना अन्तर्गत मूल नहर तथा नहर संरचनाको		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		वेइर निर्माण, कालिकोट देखि राजपुर सम्म चुरेको फेदमा स-साना Reservoir निर्माण गरी सिँचाई प्रणाली विकास गरिने ।	निर्माण, राष्ट्रिय वन क्षेत्रका रुख हरूको कटान मुछान, मूल नहरको चे ३०+०० सम्म निर्माण कार्य गर्ने		
३०८०३१५६	नविनतम यान्त्रिक सिँचाई आयोजना	आगामी तीन आ.व. मा ३६० वटा डीप ट्युबवेल तथा सिँचाई प्रणाली निर्माण सम्पन्न गर्ने ।	निर्माण व्यवसायीको खरिद प्रक्रिया सम्पन्न गर्ने । निर्माणकर्ता कम्पनी, परामर्शदाता र आयोजना कार्यालयको लागि कार्यालय भवन, आवास भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने । सिँचाई व्यवस्थापन कम्पनी स्थापना भई सिँचाई प्रणालीको संचालनको अनुगमन, कृषी उत्पादन बृद्धिका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।		
३०८०३१२३	तराई मधेस भूमिगत जल सिँचाई कार्यक्रम	तराई तथा भित्री मधेसका जमीनमा भूमिगत सिँचाई प्रणालीको आधुनिकीकरण तथा पुनर्स्थापन साथै नयाँ भूमिगत सिँचाई प्रणालीको विकास तथा विस्तार गरिने छ	४२१ गोटा डिप ट्युबवेल तथा ३०१ वटा वितरण प्रणाली निर्माण गर्ने		
३०८०३१२२	विपद प्रभावित जलस्रोत तथा सिँचाई पुनर्स्थापना आयोजना	Phase II अन्तर्गतका छनौट गर्ने उप-आयोजनाहरू गर्न प्रदेश सरकार सँग समन्वय गरी नेपाल सरकार मार्फत कुवेत कोषमा आयोजना निरन्तरका लागि प्रस्ताव गरिएको हुने	Phase I अन्तर्गत छनौट भएका १६ वटा नयाँ उप आयोजना सम्पन्न गर्ने Phase II का लागि ८० वटा नयाँ उप आयोजना छनौट गर्ने		
३०८०३११७	सिँचाई तथा जलश्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम	Jayatar Storage and Lift Irrigation Project निर्माण कार्यको निरन्तरता, कुसुन्टार डाइभर्सन सिँचाई योजना निर्माण, कुन्डुटार सिँचाई योजना निर्माण, दरौदी, दोर्दी र मस्यार्डदी नदी मा तटबन्ध निर्माण	पालुडटार सिँचाई योजना, कुन्डुटार सिँचाई योजना Lining, दरौदी, दोर्दी र मस्यार्डदी नदी मा १.५ किमी तटबन्ध निर्माण		
३०८०३१२६	एकीकृत कर्णाली सिँचाई तथा नदि नियन्त्रण आयोजना	कार्य क्षेत्रमा पर्ने योजनाहरूको पहिचान, अध्ययन, निर्माण तथा संचालन गर्ने जलश्रोत संरक्षण तथा सम्वर्धन गर्ने	जलउत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण गर्न नदी नियन्त्रण तथा पहिरो व्यवस्थापन गर्ने सिँचाई सुविधा नभएको जमिनमा सतह, लिफ्ट र भूमिगत जलश्रोतको प्रयोग गरी सिँचाई सुविधा पुर्याउने		
३०८०३१२८	कालिगण्डकी तिनाउँ डाईभर्सन बहुउद्देशिय आयोजना	वातावरण अध्ययन, DPR र ठेक्का प्रकृत्यामा गएको हुने	वातावरण अध्ययन, DPR को निर्माण सुरु गरिने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

अर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	११००५	२६४६९५	०	२७५७००	१५५१०८	५३५८	११५२३४
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	९८२६	४०५७६८	०	४१५५९४	३१३७३७	३०८५७	७१०००
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१०८८८	५२६८४८	०	५३७७३६	४४३७१४	३२८१५	६१२०७

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

उपयुक्त प्रविधिको उपयोग, जग्गा प्राप्तिसमा सहजता, आवश्यक बजेटको सुनिश्चितता, नदीजन्य निर्माण सामग्रीको उपलब्धता, किसानको सहभागिता र जनशक्ति उपलब्धता नभएमा वा प्राकृतिक विपद् एवम् अन्य विविध कारणले आयोजनागत लागत वृद्धि, अन्य अनपेक्षित अवस्था सिर्जना भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

८.१.४ जल तथा मौसम विज्ञान

१. पृष्ठभूमि

नेपालको भौगोलिक अवस्थिति तथा भू-धरातलका कारण नेपालमा विषम तथा विविधतायुक्त जलवायु रहेको छ। मौसमी प्रतिकूलता र बाढीका कारण विभिन्न विपद्का घटना हुने गरेको र जलवायु परिवर्तनका कारण मौसम तथा बाढी पूर्वानुमानमा जटिलता थपिंदै गइरहेको छ। हिमक्षेत्र तथा हिमनदीहरूमा संकुचन आएको छ। साथै, ठूला-ठूला हिमताल निर्माण भएका कारण हिमताल विष्फोटनको जोखिम बढ्दो छ। कृषि प्रणाली सुधार गर्न, हवाइ दुर्घटना कम गर्न, बाढी तथा खडेरी लगायत अन्य जल तथा मौसमजन्य प्राकृतिक विपद्ले निम्त्याउन सक्ने जनधनको क्षतिलाई न्यून गर्न गुणस्तरीय जल तथा मौसम तथ्याङ्कको सङ्कलन एवम् विश्लेषण गर्दै पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचना प्रणाली भरपर्दो, विश्वसनीय र प्रभावकारी हुनु आवश्यक छ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

जल तथा मौसम अवलोकन केन्द्रको स्थापना, तथ्याङ्क एवम् सूचना सङ्कलन, भण्डारण, प्रशोधन र वितरण गर्नु, समष्टिगत मौसमको पूर्वानुमानका साथै कृषि, स्वास्थ्य, पर्यटन, हवाइ उड्डयनसँग सम्बन्धीत क्षेत्रगत पूर्वानुमान गर्नु, बाढीको पूर्वानुमान गर्नु, हिमाली क्षेत्रमा रहेका हिम केन्द्रहरूबाट तथ्याङ्क संकलन, हिम तथा हिमताल सर्वेक्षण तथा हिमतालहरूको जोखिम न्यूनीकरण गर्नु; नेपालको जलवायु तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रतिवेदन तयार गर्नु, विश्व मौसम सँगठन (WMO) र अन्तराष्ट्रिय नागरिक उड्डयन सँगठन (ICAO) ले निर्दिष्ट गरे अनुरूप जल र मौसमी तथ्याङ्कहरू आदान प्रदान गर्नु जल तथा मौसम विज्ञान विभागका प्रमुख कार्यक्षेत्र हुन।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

नियमित रूपमा र तत्काल जल, मौसम तथा जलवायु सम्बन्धी गुणस्तरीय तथ्याङ्क प्राप्त गर्न नसक्नु, उच्च पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा जल तथा मौसम मापन केन्द्र पर्याप्त संख्यामा नहुनु, जल, मौसम तथा जलवायु सेवालाई व्यवस्थित र निर्देशित गर्ने विशिष्ट कानूनको अभाव हुँदा सोसँग सम्बन्धीत काम व्यवस्थित गर्न नसक्नु, अन्तराष्ट्रिय नागरिक उड्डयन सँगठनको मापदण्ड बमोजिम हवाइ-मौसम सेवालाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न नसकिनु, सरोकारवाला हवाइ उड्डयन, कृषि, पर्यटन, जलस्रोत, विपद् व्यवस्थापन, स्वास्थ्य आदिको माग बमोजिम जल, मौसम तथा जलवायु सेवाको विस्तार गर्न नसकिनु, भूमिगत जल भण्डारका अलावा ताल तलैयामा रहेको पानीको परिमाण र गुणस्तरको तथ्याङ्क नियमित रूपमा संकलन नहुनु र सेडिमेन्ट बाढी तथा डुबान र क्षति आकलन तथा निराकरण सन्दर्भमा अध्ययन तथा अनुसन्धान पर्याप्त नहुनु प्रमुख समस्या रहेका छन्।

मौसम तथा जलप्रवाह पूर्वानुमान र पूर्वसूचनालाई भरपर्दो बनाई कृषि, हवाइ उड्डयन, जलस्रोत, स्वास्थ्य, पर्यटन आदि क्षेत्रको व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउनु, देशभरीको सतह एवम् भूमिगत जल र मौसमसँग सम्बन्धीत गुणस्तरीय तथ्याङ्क, सूचना अटूट रूपमा सङ्कलन गर्नु, जल तथा मौसम मापन केन्द्रहरूको सञ्चालन, विस्तार र आधुनिकीकरण गर्नु, हिमताल तथा हिमनदीहरूको सर्वेक्षण गर्नु, जलवायु परिवर्तनबाट हुने जल तथा मौसमजन्य बहुप्रकोपबाट विभिन्न क्षेत्रमा हुनसक्ने असरलाई न्यूनीकरण तथा जोखिम व्यवस्थापन गर्नु, अन्तराष्ट्रिय नागरिक उड्डयन सँगठन र विश्व मौसम सँगठनले जल तथा मौसम सेवा प्रवाहका लागि निर्धारण गरेका मापदण्ड लागू गर्नु, लामो अवधि सम्मको मौसम पूर्वानुमान सेवा उपलब्ध गराउनु, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी समयानुकूल वैज्ञानिक अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी क्षेत्रगत तथ्याङ्क तथा सूचना सरोकारवाला निकायसम्म प्रभावकारी रूपमा सम्प्रेषण गर्नु र अध्ययन तथा अनुसन्धानको लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन एवम् आधुनिक प्रविधिको विस्तार र प्रभावकारी प्रयोग गर्नु प्रमुख चुनौति रहेका छन्।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

नेपालको सोह्रौँ योजनामा जल तथा मौसम सम्बन्धी तथ्याङ्कलाई स्वचालित बनाइ पूर्वसूचना प्रणालीलाई भरपर्दो र तात्कालिक समयमा आधारित बनाइ क्षति न्यूनीकरणमा सहयोग गर्ने रणनीति अवलम्बन गरिएको छ। साथै जल तथा मौसम सम्बन्धी सेवाको आधुनिकीकरण, पूर्वानुमान प्रणालीको वैज्ञानिकीकरण तथा क्षति न्यूनीकरण गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरू उल्लेख भएका छन्। यीनै विषयहरूसँग मेल खाने गरी कार्यक्रमहरूको छनौट तथा प्राथमिकीकरण गरिएको छ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

जल तथा मौसम अवलोकन केन्द्रको स्थापना, तथ्याङ्क एवम् सूचना सङ्कलन, भण्डारण, प्रशोधन एवम् प्रयोग गर्दै जल-मौसमजन्य प्रकोपहरूको लागि पहुँचयोग्य बहुप्रकोपीय पूर्वसूचना प्रणालीको सञ्चालन गर्नु यस योजनाको मुख्य लक्ष्य रहेको छ। जल, मौसम र जलवायु सम्बन्धी गुणस्तरीय तथ्याङ्कको उपलब्धताले एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापनमा टेवा पुग्ने छ; जसले स्वच्छ पिउने पानी तथा सरसफाइ (लक्ष्य नं

६), जलवायुमा पहल (लक्ष्य नं १३) र जलमुनिको जीवन (लक्ष्य नं १४) का लक्ष्यहरूमा पुग्न मद्दत पुग्नेछ । जोखिम संवेदनशील क्षेत्रहरूमा बहुप्रकोपीय पूर्वसूचना प्रणाली विस्तार कार्यक्रमले दिगो शहर र समुदाय (लक्ष्य नं ११) एवम् कृषि मौसम पूर्वानुमान र पूर्वसूचनालाई प्रयोग गर्दै कृषि उत्पादकत्वलाई बढाउने कार्यक्रमले भोकमरीको अन्त्य (लक्ष्य नं २) हासिल गर्न सहयोग गर्ने छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	स्वचालित मौसम मापन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	वटा	३३२	३५०	३७०	३९०	४२०
२	पूर्ण स्वचालित हिम केन्द्र स्थापना	वटा	४	८	११	१५	१७
३	स्वचालित जलमापन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	वटा	१७५	१९०	२००	२१०	२२५
४	प्रमुख नदीहरूको जल मोडल विकास तथा पुनःस्थापना	वटा	३	३	४	४	५
५	जल तथा मौसम पूर्वानुमान अवधि	दिन	३	३	३	५	५
६	बाढी पूर्वसूचना प्रणालीमा पहुँच भएको क्षेत्र	वर्ग कि. मि.	२७५००	३१०००	३४५००	३७०००	४१०००
७	प्रभावमा आधारित पूर्वानुमान सेवामा पहुँच भएका स्थानीय तह	सङ्ख्या	८	१०	१३	१५	१८
८	त्रैमासिक जलवायु पूर्वानुमान	पटक प्रति वर्ष	०	२	३	४	४

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०८०२०११	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग			-	३५००	तीन दिन सम्मको मौसम तथा बाढी सम्बन्धी पूर्वसूचना प्रदान गर्ने क्षमता विकास भएको ।
३०८०२१०१	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम			-		१८० जलमापन र ३४० मौसम मापन केन्द्रहरूमा स्वचालित प्रणाली स्थापना भइ नियमित सञ्चालन भएको
३०८०२१०२	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना			-		विभागमा Backup Server स्थापना र सञ्चालन, ICT पूर्वाधार सबलीकरण
३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना (जल तथा मौसम)			२०७७/७८ - २०८४/८५	७०००	इन्सेप्सन रिपोर्ट स्वीकृत; जल तथा मौसम मापन केन्द्रको लागि उपकरण आपूर्ति र जडानको कार्य भैरहेको
३४७००१०१	बागमति सुधार आयोजना			२०८०/८१ - २०८२/८३	३००	सुरुवात

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०८०२०११	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	९ वटा हिम केन्द्रमा स्वचालित प्रणाली जडान गर्ने; पूर्वानुमान अवधी बढाउने; बाढी पूर्वसूचना प्रणालीमा पहुँच भएको क्षेत्र बढाउन	हिम केन्द्रमा स्वचालित प्रणाली जडान गर्ने; पूर्वानुमान अवधी बढाउने; बाढी पूर्वसूचना प्रणालीमा पहुँच भएको क्षेत्र बढाउन	बाढी तथा मौसमजन्य प्राकृतिक विपत्तिबाट हुने जनधनको क्षति न्यूनीकरण हुने; जल तथा जलवायु सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने ।	प्रारुपहरूको पूर्वानुमानको अनिश्चितताले गर्दा लामो अवधिको पूर्वानुमानमा विश्वस्नीयता कम हुने ।
३०८०२१०१	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम	३५ वटा जलमापन केन्द्र, ७० वटा मौसम मापन केन्द्रमा स्वचालित प्रणाली जडान गर्ने; संचालन र चुस्त व्यवस्थापन गर्ने	जलमापन केन्द्र, तथा मौसम मापन केन्द्रमा स्वचालित प्रणाली जडान गर्ने; संचालन र चुस्त व्यवस्थापन गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०८०२१०२	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	आयोजनाबाट स्थापित केन्द्रहरूको सुसंचालन र ICT प्रणाली सबलीकरण भएको हुने	आयोजनाबाट स्थापित केन्द्रहरूको सुसंचालन र ICT प्रणाली सबलीकरण	जल तथा मौसम अनुगमन प्रणाली आधुनिकीकरण	
३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त बाढी जोखिम व्यवस्थापन आयोजना (जल तथा मौसम)	जल तथा मौसम मापन केन्द्र स्थापनाको लागि उपकरण खरिद गर्ने; प्राथमिकता प्राप्त ६ वटा नदी बेसिनमा बाढी भविष्यवाणी तथा पूर्वसूचना प्रणाली विकास गरिएको हुने	जल तथा मौसम मापन केन्द्र स्थापनाको लागि उपकरण खरिद गर्ने; प्राथमिकता प्राप्त ६ वटा नदी बेसिनमा बाढी भविष्यवाणी तथा पूर्वसूचना प्रणाली विकास	चुरे र महाभारत क्षेत्रमा बाढी जोखिमको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण खहरे नदी बेसिनहरूमा पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना भएको ।	
३४७००१०१	बागमति सुधार आयोजना	१८ वटा समुदायमा समुदायमा आधारित बाढी पूर्वसूचना प्रणाली सबलीकरण	१८ वटा समुदायमा समुदायमा आधारित बाढी पूर्वसूचना प्रणाली सबलीकरण	समुदायमा आधारित बाढी पूर्वसूचना प्रणाली सबलीकरण	

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

अर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	२९६७	३१७८	०	६१४५	६१४५	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	३१८७	१५५३०	०	१८७१७	१८७१७	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	३४१९	२५५८०	०	२८९९९	२८९९९	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

देशको भौगोलिक अवस्थितिका कारण देशको उच्च भूभागहरूमा केन्द्रको सञ्जाल विस्तारमा चुनौति रहेको छ । सञ्जाल विस्तार गरी जल तथा मौसम पूर्वानुमान र जलवायु विश्लेषणलाई थप सहि र भरपर्दो रूपमा सेवा प्रवाह गर्नु पर्ने आवश्यकता छ । उल्लेखित उपलब्धि तथा लक्ष्य हासिल गर्न आर्थिक स्रोत तथा साधनको आवश्यकता हुने र यसका लागि पर्याप्त आन्तरिक लगानीको स्रोत जुटाउनुका साथै राष्ट्रिय, क्षेत्रीय, अन्तर्राष्ट्रिय तथा निजी क्षेत्रलाई समेत आकर्षण गर्नुपर्ने देखिन्छ । सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहहरू बीचको सामञ्जस्यता, समन्वय तथा सहकार्यमा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । जल तथा मौसमको दायरा राजनीतिक सीमाविहीन हुने भएकोले छिमेकी राष्ट्र, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायसँग तथ्याङ्क, प्रविधि, ज्ञान तथा अनुभव आदान प्रदान तथा व्यवस्थापन गर्न प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यको आवश्यकता रहेको छ ।

८.२ भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात

१. पृष्ठभूमि

नेपालमा योजनाबद्ध विकासको थालनी भएसँगै यातायात क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकीकरण गरिएको पाइन्छ । देशको आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासमा टेवा पुऱ्याउन विविध भौगोलिक क्षेत्र तथा आर्थिक क्षेत्रहरूलाई आर्थिक विकासका पूर्वाधारहरू सडक, रेल तथा जलमार्गसँग आवद्ध गर्दै राष्ट्रिय यातायात प्रणालीको समुचित विकास गर्न अपरिहार्य रहेको छ । देशका ग्रामीण क्षेत्रका गाउँहरूलाई बजारसँग आवद्ध गर्न र देशभित्र सञ्चालन हुने पर्यटन, कृषि, विद्युत आदि विभिन्न आर्थिक क्षेत्रसँग सम्बन्धीत विविध क्रियाकलाप र आयोजनाहरूमा टेवा पुऱ्याउन यातायात क्षेत्रको अहम् भूमिका रहेको छ । यस्तो अवस्थामा समग्र यातायात प्रणालीको प्रभावकारी विकासको लागि यस क्षेत्रमा हुने लगानी, आयोजनाको उचित छनोट, लगानीको प्राथमिकीकरण, दिगो र सुरक्षित संरचना निर्माण तथा मर्मत सभारमा विशेष जोड दिन आवश्यक रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

सडक यातायात, रेल यातायात, जल यातायात र यातायात व्यवस्थापन ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- पूर्वाधार विकासका क्षेत्रगत नीतिहरू बीच समन्वय तथा अन्तर-आवद्धता गराउनु,
- यातायातका विभिन्न माध्यमहरूबीच संयोजन तथा अन्तर-आवद्धता कायम गर्दै तहगत समन्वय हुनेगरी छिमेकी राष्ट्रसँगको सहज पहुँच स्थापित गर्दै एकीकृत यातायात पूर्वाधार विकास नीति तथा योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नु,
- आयोजनाको बढ्दो आवश्यकताको तुलनामा स्रोतको प्राथमिकीकरण तथा कार्यान्वयन क्षमताबीचको सन्तुलन कायम गर्नु,
- तीन तहका सरकारहरूबीच पूर्वाधार निर्माणमा आपसी तादाम्यता कायम गर्नु,
- जग्गाको अधिग्रहण तथा मुआब्जा वितरण प्रक्रिया सरलीकृत गरी पूर्वाधार निर्माणको लागत घटाउनु,
- क्षेत्राधिकार सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाको पालना गर्नु,
- निर्माण व्यवसायीको नियमन तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्नु,
- नागरिकमैत्री, दिगो, सुरक्षित, किफायती, मर्यादित, समावेशी तथा भरपर्दो सार्वजनिक यातायात प्रणालीको सुनिश्चित गर्नु, सवारी चालक अनुमतिपत्र, सवारी साधन व्यवस्थापन, नियमन लगायतका सेवालाई पूर्णतः डिजिटल प्रणालीमा आवद्ध गर्नु,
- नवीनतम प्रविधिमा आधारित दिगो वातावरणीय मैत्री सवारीसाधनद्वारा पेट्रोल-डिजेलमा आधारित पुराना सवारी साधनहरूलाई अद्यावधिक गर्नु,
- सडक सुरक्षाको लागि आवश्यक उपायहरूको अवलम्बन गरी सडक दुर्घटना न्यूनीकरण गर्नु,
- सडक यातायात, शहरी पूर्वाधारहरूको डिजाइन तथा निर्माणलाई सबै प्रकारका अपाङ्गता एवम् अशक्तहरूका लागि सहज बनाउनु ।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

१६ औँ योजनाले निर्दिष्ट गरेको लक्ष्य प्राप्तिको लागि हाल सञ्चालनमा रहेका राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, रूपान्तरणकारी आयोजना, उत्तर-दक्षिण करिडोर, व्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना, मदन भण्डारी लोकमार्ग आयोजना, प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम लगायतलाई प्राथमिकतामा राखी तोकिएको समयमा सम्पन्न गर्ने गरी आवश्यक बजेट विनियोजन गरिएको छ । साथै यातायात समय तथा दुरीलाई घटाई कनेक्टिभिटिलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पर्ने प्रकृतिका पूर्वाधारहरू द्रुत मार्ग, भायाडक्ट, फ्लाई ओभर, सुरुङमार्ग, अण्डरपास (Expressway, Viaduct, Flyover, Tunnel, Underpass) लगायत विकास कार्यक्रम प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिने छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

देशको आर्थिक विकासका लागि अत्यावश्यक यातायात पूर्वाधारलाई सुरक्षित, गुणस्तरीय, दिगो, भरपर्दो, र उत्थानशील बनाउने गरी विकास गरिनेछ । दिगो विकासको लक्ष्यमा उल्लेख भए बमोजिम सबैका लागि न्यायोचित पहुँच बनाउनका लागि बाह्र महिना सञ्चालन योग्य सडकको निर्माण कार्यलाई अगाडी बढाइनेछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	शुरूङ्गमार्ग निर्माण	कि.मी.	५.४७	६.६६	१०.३९	०	०
२	स्मार्ट लाईसेन्स छपाई तथा वितरण	संख्या	२७२२४५	३०००००	३२०००००	०	०
३	इम्बोस्ड नम्बर प्लेट उत्पादन	संख्या	१८९७६	४०००००	६०००००	६०००००	०
४	राष्ट्रिय राजमार्ग (दुई लेनभन्दा माथि कालोपत्रे द्रुतमार्ग सहित)	कि.मी.	८१	१२०	१२०	१५०	१५०
५	सडक पुल निर्माण	वटा	२०७	१६०	१२०	१५०	१५०
६	रेलवे पुल निर्माण (बर्दिबास - निजगढ) खण्ड	संख्या	१३	१६	१८	२०	२२
७	सञ्चालित यात्रुबाहक रेलमार्ग	कि.मी.	५१	०	०	०	०
८	सञ्चालित कार्गो रेलमार्ग	कि.मी.	१०	०	०	०	०
९	रेल ट्रयाकवेड निर्माण	कि.मी.	११५	१२१	१२२	१३७	१६२
१०	राष्ट्रिय राजमार्ग (दुई लेनसम्म कालोपत्रे)	कि.मी.	६७५	८००	८५०	९००	९५०
११	आवधिक मर्मत	कि.मी	६५१	२५०	२५०	२७५	३००

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३३७००१०१	काठमाडौँ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक			२०७३/७४ - २०८३/८४	२११९३	३८.८%
३३७०२०११	रेलवे विभाग			-		१. जयनगर भगाहा ५१ कि मि रेलवे निर्माण भई सञ्चालनमा आएको २.बथनाहा विराटनगर ८ कि मि रेलवे निर्माण भई कागो रेल सञ्चालन परिक्षण सम्पन्न आएको ३.काठमाण्डौ केरुङ्ग रेलमार्ग सभाव्यता अध्ययन (७७ कि मि) Geological Exploration survey कार्य करिब ९० %सम्पन्न भएको ।
३३७०२१०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार एवम् सघन अन्तर-आबद्धता		२०६५/६६ - एकनि नभएको	१५००००००	१. पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेलमार्ग (९४४ कि.मि.), काठमाण्डौ पोखरा विद्युतीय रेलमार्ग (१८७ कि.मि), भरतपुर आँबुखैरेनी (७२ कि.मि.) र नेपाल भारत अन्तरदेशिय रेलमार्ग जोड्ने सहित १२८४ कि.मि रेलमार्गको संभाव्यता अध्ययन सम्पन्न । २. पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेलमार्गको ९२३ कि.मि समेत गरी १००३ कि.मि विद्युतीय रेलमार्गको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयारी सम्पन्न । ३.पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेलमार्गको बर्दिबास निजगढ खण्ड (८२ कि मि) मध्ये ६८ कि मि रेलवे ट्रयाकबेड निर्माण सम्पन्न भएको । ४.पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेलमार्गको बर्दिबास चोचा खण्डमा १६ वटा रेल पुल निर्माण सम्पन्न ।
३३७०१११४	पुष्पलाल राजमार्ग(मध्य पहाडी राजमार्ग)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६४/६५ - २०८४/८५	८४३३००	आयोजनाको कुल १८५४ मध्ये १४७३ कि. मि. कालोपत्रे सडक निर्माण सम्पन्न र कुल १३७ पुलमध्ये १०७ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको ।
३३७०३०११	यातायात व्यवस्था विभाग	सवारी तथा यातायात		-	५४०.३३	कार्यालय संचालनका आवश्यक चालु खर्च प्रतिशत अपेक्षित रहेको ।
३३७०१११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६५/६६ - २०८५/८६	७४८६००	कोशी: कुल १६२ कि.मि. सडक मध्ये १६० कि.मि. ट्रयाक खोल्ने कार्य सम्पन्न, २ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण सम्पन्न र २३ वटा पुलहरू मध्ये १० वटा पुल निर्माण सम्पन्न । कालीगण्डकी: कुल ४९५ कि.मि. (२९३+२०२) सडक मध्ये २५३ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण सम्पन्न, ७८ वटा पुलहरू

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						मध्ये ५१ वटा पुल निर्माण सम्पन्न । कर्णाली: कुल २६९ कि.मि. (१२३+१४६) सडक ट्रयाक खोल्ने कार्य सम्पन्न , ३२ कि.मि. ग्राभेल सडक निर्माण सम्पन्न, २५ वटा पुलहरू मध्ये २ वटा पुल निर्माण सम्पन्न ।
३३७०३१०१	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	सवारी तथा यातायात		-	१६१४१.७६	१.इम्बोस्ड नम्बर प्लेट नियमित रुपमा छपाइ तथा वितरण भइरहेको २. स्मार्ट कार्ड र मास प्रिन्टर per card print विधिबाट खरिद प्रकृया अगाडि बढाइएको । ३. व्याक लग स्मार्ट कार्ड छपाइ भइरहेको । ४.EVNP जडानका लागि जनशक्ति लिन ठेक्का तथा विभागको लागि इन्टरनेट/इन्टरनेट खरिद प्रक्रिया अन्तिम चरणमा पुगेको ।
३३७०३०१३	सवारी परीक्षण कार्यालयहरू	सवारी तथा यातायात		-	१११७.९१	१. अन्तर प्रदेश रुट इजाजत/नवीकरण नियमित रुपमा भइरहेको । २. सवारी परीक्षण, प्रदुषण जाँच नियमित तथा आकस्मिक रुपमा भइरहेको । ३. सवारी साधन सम्बन्धी कारखाना तथा वर्कसपको नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण भइरहेको ।
३३७०११२८	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरू समेत)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६६/६७ - २०८३/८४	१०१९३००	आयोजनाको कुल १८५४ मध्ये १४७३ कि. मि. कालोपत्रे सडक निर्माण सम्पन्न र कुल १३७ पुलमध्ये १०७ वटा पुल निर्माण सम्पन्न ।
३३७०१०१८	अरुण कोरिडोर	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०७९/८० - २०८३/८४	१०९९१	१० कि मि नयाँ ट्रयाक खोल्ने कार्य भएको ।
३३७०१०१९	बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	कालोपत्रे सडक निर्माण		-	-	यस ब.उ.शि.नं अन्तर्गत रहेका ६ ओटा सडकहरूको स्तरोन्नति कार्यको लागि वार्षिक विनियोजनबाट ठेक्का व्यवस्थापन गरी निर्माण कार्य संचालन भएको ।
३३७०११०९	गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	कालोपत्रे सडक तथा पुलहरू निर्माण		२०७२/७३ - २०८३/८४	१५५०००	३९ कि.मि सडक कालोपत्रे सम्पन्न , १७ वटा पुल निर्माण सम्पन्न, अन्त्य गरिएका ३ वटा ठेक्काहरूको पुनः ठेक्का व्यवस्थापन प्रक्रियामा रहेको
३३७०१११२	११किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६४/६५ - २०८२/८३	१५३००	कुल ४७ कि.मि. मध्ये ४३ कि.मि. कालोपत्रे समपन्न, ११ वटा पुल सम्पन्न
३३७०११४४	साँघुटार- ओखलढुङ्गा- कुइभिर सडक	१६ कि		२०७३/७४ - एकिन नभएको	-	१७ कि.मि. कालोपत्रे सडक सम्पन्न

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३३७०१११६	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६४/६५ - २०८६/८७	१४००००	कुल २१७ कि.मि. मध्ये ५६ कि.मि. मा कालोपत्रेको ठेक्का व्यवस्थापन भै हाल ३० कि.मि. कालो पत्रे भएको र ५३ वटा पुल मध्ये ७ वटाको ठेक्का व्यवस्थापन भएको
३३७०११४२	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी- खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	ग्राभेल सडक निर्माण		२०७३/७४ - एकनि नभएको	-	हाल निर्माण भईरहेको खण्ड मध्ये ५० कि.मि. टूयाक निर्माण सम्पन्न, १६ कि.मि. ग्राभेल सडक सम्पन्न
३३७०१११३	शहिद मार्ग (घोराही- नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउँ- थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६४/६५ - २०८६/८७	१२००००	कुल २२० कि.मि. सडक मध्ये ४३ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण सम्पन्न. १२ वटा पुल निर्माण सम्पन्न
३३७०११४५	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०७५/७६ - २०८२/८३	१५६६००	कञ्चनपुर-कमला (८७ कि.मि.) खण्डको बाँया तर्फ २६.२७ कि.मी. र दाँया तर्फ ३७.५६ कि.मी. बाइन्डर कोर्स, बाँया तर्फ २०.६३ कि.मी. र दाँया तर्फ २३.८३ कि.मी. अस्फाल्ट कंक्रीट सम्पन्न, २१४/२१७ कल्भर्ट निर्माण, ११४२/११८६ पाइलिङ्ग कार्य, ५१ वटा पुलको फाउन्डेसन कार्य, ४९ वटाको सब-स्ट्रक्चर र २५ वटा पुलको सुपर स्ट्रक्चरको निर्माण सम्पन्न
३३७०१०१७	प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०७८/७९ - एकनि नभएको	-	छिन्चु बजार क्षेत्रमा कालोपत्रेको लागि ठेक्का व्यवस्थापन भई निर्माण कार्य भै रहेको । बुटवल - पोखरा अन्तर्गत मर्मत तथा केहिखण्डमा स्तरोन्नति कार्य संचालन भएको ।
३३७०१११५	नेपालगंज- सुर्खेत- दैलेख बजार- महावुलेक- गाल्जे भातडी, रतडा- नागम- गमगढी- नाक्चेलाम्ना सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण		-	-	५ कि.मि. कालोपत्रे सडक, १०५ कि. मि. ग्राभेल सडक र २९ कि.मि.नयाँ टूयाक सम्पन्न
३३७०११२७	चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा-लोथर-मलेखु)	कालोपत्रे सडक निर्माण		-	-	कुल ६२ कि.मि. मध्ये ३७ कि.मि. टूयाक खुलेको, २३ कि.मि. सडक कालोपत्रे सम्पन्न, १ वटा पुल निर्माण सम्पन्न
३३७०११०१	सगरमाथा राजमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०५२/५३ - २०८४/८५	-	कुल १०१ कि.मि. मध्ये ३४ कि. मि. कालोपत्रे सम्पन्न
३३७०१११९	बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६५/६६ - एकनि नभएको	-	कुल १५८ कि.मि. मध्ये ९८ कि.मि. टूयाक खुलेको र पुल निर्माण सम्पन्न २
३३७०११२०	काठमाडौँ उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	कालोपत्रे सडक निर्माण		-	-	काठमाडौँका विविन्न सडकहरूको विस्तार तथा स्तारोनाती कार्य भईरहेको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३३७०११०३	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला-टिडकर)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६५/६६ - २०८३/८४	१८१६००	ट्रयाक निर्माण-२६१ km, ग्राभेल- १० km, कालोपत्रे-५ km, पुल निर्माण सम्पन्न-१
३३७०११२१	डुम्रे- बेसीशहर- चामे -मनाङ सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०७६/७७ - २०८६/८७	१०००००	"१. कुल १०३.५ कि.मि. मध्ये १५ किमी डबललेन कालोपत्रे भएको २. डुम्रे बेसीशहर खण्डमा ८ +३०० देखि २३+५०० कि. मि. ठेक्का व्यवस्थापन भएको"
३३७०११२२	स्थानीय सडक पुल निर्माण	पुल निर्माण		-	-	चालु आ. व. मा १८ पुलहरूको निर्माण सम्पन्न
३३७०११०४	कान्ति राजपथ	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०६४/६५ - २०८३/८४	६००००	७९ .कि. मि. मध्ये ४ कि. मि. स्तरोन्नती बाकी रहेकोमा, २०८१ असोजमा विपतको कारण थप क्षति भएको, विपदबाट क्षति भएका सडक/पुल निर्माणको ठेक्का व्यवस्थापन भएको
३३७०११३९	नागदुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	सुरुङ्ग मार्ग निर्माण		२०८१/८२ - २०८२/८३	२२०००००	मुख्य सुरुङ्गमार्गको लाइनिङ गर्ने कार्य सम्पन्न भैसकेको र अन्य टनेल सुविधाहरूको कार्य जारी रहेको
३३७०११२३	रणनैतिक सडक पुलहरूको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	-		-	-	वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश भएका सडक/पुलका योजनाहरूको सम्भाव्यता/विस्तृत अध्ययन कार्य भईरहेको
३३७०११०५	गंगटे-समुन्द्रटार-गल्फुभन्ज्याङ सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०६०/६१ - २०८३/८४	-	२५ कि.मि. Single Lane कालोपत्रे सडक
३३७०११३०	औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक मार्ग) विस्तार आयोजना	सडक तथा पुल निर्माण		२०७१/७२ - २०८३/८४	११८६७७	अत्तरिया देखि मोहना पुल सम्म कुल १४.२ कि.मि. सडक कालोपत्रे सम्पन्न कुल ४९ कि.मि. मध्ये ४१ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न, २ वटा पुलहरू निर्माणाधीन ३२ कि.मी ६ लेन को कालोपत्रे भएको(२५ कि.मी, सर्विस लेन सहित) ,३ वटा पुल निर्माण सम्पन्न ४० कि.मी ६ लेन को कालोपत्रे भएको, २ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको बेलहिया बुटवल सडक कुल २८ कि.मि. मध्ये २४.५ कि.मि. ६ लेन कालोपत्रे सम्पन्न, परासी महेशपुर सुनवल सडकको १.८ कि.मि. मा कालोपत्रे गर्ने कार्य भईरहेको
३३७०११२५	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	पुल निर्माण		२०७१/७२ - २०८२/८३	३४७००	पुल निर्माण सम्पन्न भएको, ३०० मि. Approach Road र नदि नियन्त्रण कार्य बाँकी रहेको
३३७०११०६	कक्रहवा- रुद्रपुर- सालझण्डी- सन्धिखर्क- ढोरपाटन सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०६५/६६ - २०८४/८५	१२००००	१९५.५ कि. मि. नयाँ ट्रयाक खोल्ने कार्य भएको, १८ कि. मी. २ लेन कालोपत्रे भएको ,७० कि.मि. कालोपत्रेको लागि ठेक्का

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						व्यवस्थापन भई निर्माण कार्य भईरहेको ,८ वटा निर्माण सम्पन्न पुल,
३३७०११३२	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	पुल निर्माण		२०६८/६९ - एकिन नभएको	-	चालु आ. व. मा २८ पुलहरूको निर्माण सम्पन्न
३३७०११२६	सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०६६/६७ - एकिन नभएको	२९२३००	कुल ३५९ कि.मि. (२०४+१५५) सडक मध्ये २०६ कि.मि. सडक ट्याक खोल्ने कार्य सम्पन्न , ११ कि.मि. कालोपत्रे सडक निर्माण सम्पन्न, २९ वटा पुलहरू मध्ये ७ वटा पुल निर्माण सम्पन्न
३३७०११०७	दमक-चिसापानी सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०५९/६० - २०८४/८५	२३८००	कुल ३६ कि.मि. मध्ये ३ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न, ३० कि.मि. सडकको ठेक्का तोडिएको र पुनः ठेक्का व्यवस्थापन गर्ने प्रक्रियामा रहेको
३३७०११३६	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	सडक सुरक्षा		-	-	सामरिक महत्वका सडकहरूमा सडक सुरक्षा सम्बन्धी निर्माण कार्य भईरहेको, अपाङ्गमैत्री फूटपाथ, विभिन्न चोकहरूमा ट्राफिक लाइट निर्माण व्यवस्थापन एवम् नयाँ कार्यको लागि ठेक्का व्यवस्थापन भएको
३३७०११३४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०७०/७१ - एकिन नभएको	-	कोटेश्वर-कलंकी खण्ड सम्पन्न कलंकी-बसुन्धारा खण्डमा सर्भिस लेन निर्माण कार्य भईरहेको र मुख्य लेनको डिजाइनको कार्य भईरहेको
३३७०११३८	राजमार्ग स्तरोन्नति तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०५१/५२ - एकिन नभएको	-	सडक विभाग अन्तर्गतका विभिन्न राजमार्गहरू स्तरोन्नति तथा पुनर्स्थापना भईरहेको विपदबाट क्षति भएका सडक/पुल निर्माणको ठेक्का व्यवस्थापन भएको
३३७०११०८	मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०७५/७६ - २०८४/८५	७५००००	सडक विभाग मतहातको ७४० कि.मि सडक मध्ये ५६१ कि.मि. सडक ठेक्का व्यवस्थापन भएको जसमध्ये ३४८ कि.मि. कालोपत्रे भएको र १३६ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको
३३७०११४१	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	नयाँ ट्याक निर्माण		-		मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग अन्तर्गत करिब ५० कि.मि. ट्याक निर्माण सम्पन्न भएको, डोल्पा-जुम्ला अन्तर्गत ग्राभेल सडक निर्माण कार्य भईरहेको
३३७०११६९	वैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	कालोपत्रे सडक निर्माण		-	-	विभिन्न वैकल्पिक सडकहरूमा सालबसाली तथा बहुवर्षीय ठेक्का व्यवस्थापन भई स्तरोन्नति कार्या भैरहेको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३३७०११७८	पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आवद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०८०/८१ - एकिन नभएको	२७५४००	हाल सम्म ५ वटा पुलको फाउन्डेसन निर्माण कार्य सम्पन्न भैसकेको Embankment को कार्य सुरु गर्न थप समय लाने भएकोले पुलको फाउन्डेसन निर्माणमा जोड दिईएको
३३७०११७६	निर्वाचन क्षेत्र रणनीतिक सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०७७/७८ - २०८३/८४	५७००००००	१६५ वटै निर्वाचन क्षेत्र सडकको ठेक्का व्यवस्थापन भई निर्माण कार्य जारी रहेको
३३७०११११	सडक सुधार आयोजना	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०६३/६४ - २०८४/८५	३४०४.२	LOC-III अन्तर्गत ७६३ कि. मि. मध्ये ४६२ कि.मि. सडकको स्तरोन्नति/निर्माण सम्पन्न भएको
३३७०११७७	राप्ती लोकमार्ग	कालोपत्रे सडक निर्माण		-	-	७ कि.मि. Premix कालोपत्रे सम्पन्न, सडक चौडा गरि स्तरोन्नति कार्य भईरहेको
३३७०११७५	केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)	कालोपत्रे सडक निर्माण		-		दानाबारी देखि भन्ज्याङ्ग कुल ३४ कि.मि. मध्ये १७ कि.मि. कालोपत्रे सडक रहेको बिब्ल्याटे माइपोखरी गोरुवाले भन्ज्याङ्ग खण्ड करिब ४० कि.मि. ट्रयाक निर्माण सम्पन्न भएको
३३७०११७३	सुर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०७९/८० - २०८२/८३	८५२००	सुर्यविनायक देखि धुलिखेल १६ कि.मि मध्य २ कि.मि. को स्तरोन्नति सम्पन्न भई कालोपत्रेको तयारीमा रहेको
३३७०११७१	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड (काकरभिट्टा इनरुवा लौकही सडक खण्ड)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०७९/८० - २०८९/९०	३४९१००	३७ कि.मि. लम्बाईमा embankment निर्माणको कार्य सम्पन्न भएको, पुलको ५ वटा फाउन्डेसन निर्माण पुरा भएको, १० वटा कल्भर्ट निर्माण पुरा भएको
३३७०११७४	चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०७९/८० - एकिन नभएको	१५७६००	"चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर) को ११२ कि.मि. मध्य १६ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न, तमोर कोरिडोर(सुभाङखोला दोभान ओलाङ्चुङ्गोला) सडक योजना, फुड्लिङ, ताप्लेजुङ को १२१ कि.मी. को Track open भई ५७ कि.मी. खण्डमा ग्राभेल स्तरीय स्तरोन्नति कार्य भईरहेको । "
३३७०११७२	मिर्चैया कटारी घुर्मी	कालोपत्रे सडक निर्माण		-	-	कालोपत्रे - १९.० km (Double Lane=७.० km र Intermediate Lane=१२.०० km), १ पुल सम्पन्न
३३७०११७०	सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०७६/७७ - २०८३/८४	१६००००	आँवुखैरनी-पोखरा (८० कि.मि.) सडक खण्ड मध्ये ५० कि.मि. ४ लेन र १८ कि.मि. २ लेन कालोपत्रे सडक सम्पन्न, मादी पुल

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						र सेती पुलको Substructure सम्पन्न, २० वटा साना पुल निर्माण सम्पन्न, ४ वटा मुख्य पुल निर्माण सम्पन्न
३३७०११६८	सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	सुरुङ्ग मार्ग निर्माण		-	७३४००	मुख्य सुरंग खन्ने कार्य सम्पन्न भएको
३३७०११६७	क्षेत्रीय ब्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०८१/८२ - एकिन नभएको	३२२९८१	पुर्व पश्चिम राजमार्गको कमला - बागमती खण्डको निर्माण शुरु भएको बागमती पुल देखि पथलैया सडक खण्ड र सो भित्र पर्ने सम्पूर्ण पुलहरू साथै कमला र बागमती पुलको ठेक्का ब्यबस्थापन हुन् बाकी नागढुंगा-नौबिषे-मुग्लिङ्ग सडक खण्डमा कुल २० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न भएको
३३७०१०११	सडक विभाग	-		-		-
३३७०१०१२	डिभिजन सडक कार्यालयहरू	-		-	-	-
३३७०१०१३	हेभी इक्विपमेन्ट डिभिजनहरू	-		-		-
३३७०१०१५	गुणस्तर अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	-		-	-	-
३३७०१०१४	मेकानिकल तालिम	-		-		-
३३७०००११	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	-		-		-
३३७००१०२	जल मार्ग	-		-	-	-
३३७०११०२	वी.पी. राजमार्ग (सुर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिवास सडक आयोजना)	-		-	२११७००	कुल १६० कि.मी.सडक निर्माण सम्पन्न भएको
३३७०११४०	सासेक सडक सुधार आयोजना	कालोपत्रे सडक निर्माण		२०७३/७४ - २०८२/८३	१७०२००	कल्भर्ट ४६२ वटा मध्ये ४०३ वटा सम्पन्न, मुख्य पुल ७ वटा सम्पन्न, साना पुल ४० वटा सम्पन्न, कालोपत्रे कार्य ११३ कि.मि. मध्ये २७ कि.मि. (४ लेन) र ३१ कि.मि. (२ लेन) सम्पन्न)
३३७३१०११	सडक बोर्ड	-		-	०	-
३३७०००१२	नेपाल पानीजहाज कार्यालय	-		-	०	-
३३७०११६०	खुटिया- दिपायल-चैनपुर-उरैभन्ज्याङ्ग सडक योजना राष्ट्रिय राजमार्ग (NH-६५)	कालोपत्रे सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०७२/७३ - २०८५/८६	९११००	ट्रयाक खोल्ने कार्य कुल १८६ कि.मि. मध्ये १८६ कि.मि. नै सम्पन्न, कालोपत्रे सडक १८६ कि.मी मध्ये २८ कि.मि. सम्पन्न,

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						पूल निर्माण जम्मा १७ वटा मध्ये ठेक्का व्यवस्थापन भइ ८ वटा निर्माणधिन ।
५०१३७१०२	नेपाल रेल्वे कम्पनी लि.	-		-		-
३३७०११७९	महाकाली कोरिडोर (तुसारपानी-टिडकर खण्ड)	सडक निर्माण		२०८२/८३ - एकिन नभएको	-	-
३३७०११८०	तेस्रो पुल सुधार तथा संभार आयोजना (BIMP-III)	रणनैतिक सडक अन्तर्गतका पुल निर्माण तथा मर्मत संभार		२०८२/८३ - एकिन नभएको	-	-
३३७०११८१	घुर्मी-चतरा सडक	सडक निर्माण		२०८२/८३ - एकिन नभएको	-	-
३३७०११८२	सुकेपोखरी छातेदुङ्गा भदौरे ईबा ह्वाकु चोकपुर आडपाड दुङ्गेसाँघु सडक (तेह्रथुम ताप्लेजुङ्ग बाईपास सडक)	सडक निर्माण		२०८२/८३ - एकिन नभएको	-	-
३३७०११८३	दमक गौरादह गौरिगञ्ज लिङ्क कार्यक्रम	सडक निर्माण		२०८२/८३ - एकिन नभएको	-	-
३३७०११८४	सिद्धार्थ राजमार्ग, NH४७ (बेलहिया-भैरहवा-बुटवल-बर्तुङ्ग-राम्दी-स्याङ्गजा-पोखरा)	सडक निर्माण, पुल निर्माण		२०८२/८३ - एकिन नभएको	-	-
३३७०११८५	लेले भारदेब चन्दनपुर ठुलादुर्लुङ्ग सडक	सडक निर्माण		२०८२/८३ - एकिन नभएको	-	-
३३७०११८६	डडेल्धुरा लिङ्क रोड	सडक निर्माण		२०८२/८३ - एकिन नभएको	-	-

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७००१०१	काठमाडौँ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	१०.३९ कि.मी सुरुङ्ग तथा ८९ वटा पुल सहित ७०.९७७ कि.मी द्रुतमार्ग	सुरुङ्ग निर्माण १० कि.मी ,पुल निर्माण ५७ वटा, द्रुतमार्ग निर्माण १० कि.मी	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	
३३७०२०११	रेलवे विभाग	क.काठमाण्डौ केरुङ्ग रेलमार्गको अध्ययन (७७ कि मि) ख. जयनगर बर्दिबास खण्ड (६९ कि मि) मध्ये भंगाहा बर्दिबास (१७ कि.मी.) र बथनाहा विराट नगर रेल मार्ग (१८ कि.मि) मध्ये बाँकी खण्डमा रेलमार्ग निर्माण ग. रेल पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड, नर्म्स, standard specifications आदि तयारी	क.काठमाण्डौ केरुङ्ग रेलमार्ग सभाव्यता अध्ययन (७७ कि मि) सम्पन्न हुने । ख. जयनगर बर्दिबास खण्ड (६९ कि मि) मध्ये भंगाहा बर्दिबास (१७ कि.मी.) र बथनाहा विराट नगर रेल मार्ग (१८ कि.मि) मध्ये बाँकी खण्डमा रेलमार्ग निर्माण सुरुवात हुने ।		
३३७०२०१०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	क.पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेलमार्गको बर्दिबास निजगढ खण्ड (८२ कि मि) मध्ये ७० कि मि रेलवे ट्रयाकबेड निर्माण अन्तरगतका कार्य । ख. जयनगर भंगाहा खण्ड (५१ कि.मि.) मा सञ्चालित रेलमार्गलाई विद्युतीय रेलमार्गमा स्तरोन्नती कार्य । ग. पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेलमार्गको काँकडभिट्टा रेलमार्ग(१०६ कि. मि.)को लागि जग्गा प्राप्तकोको कार्य । घ. काठमाण्डौ उपत्यका मेट्रोरेलको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयारी कार्य ।	क.पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेलमार्गको बर्दिबास निजगढ खण्ड (८२ कि मि) मध्ये ७० कि मि रेलवे ट्रयाकबेड निर्माण सम्पन्न हुने । ख. जयनगर भंगाहा खण्ड (५१ कि.मि.) मा सञ्चालित रेलमार्गलाई विद्युतीय रेलमार्गमा स्तरोन्नती गर्ने कार्य सुरुवात गर्ने । ग. पूर्व पश्चिम विद्युतीय रेलमार्गको काँकडभिट्टा रेलमार्ग(१०६ कि. मि.)को लागि जग्गा प्राप्तकोको कार्य सुरु हुने । घ. काठमाण्डौ उपत्यका मेट्रोरेलको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयारी कार्य सुरुवात हुने ।		
३३७०१११४	पुष्पलाल राजमार्ग(मध्य पहाडी राजमार्ग)	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने	थप ८० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने र ६ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने ।	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने ।
३३७०३०११	यातायात व्यवस्था विभाग	१.निर्मित सार्वजनिक सम्पत्तिको मर्मत सम्भार खर्च । २. कार्यालय सौन्दर्यीकरण तथा बगैँचा व्यवस्थापन ।	१. तलब भत्ता लगायतका अनिवार्य दायित्व । २. कार्यालय मसलन्दखरिद । ३. इन्धन तथा सवारी साधन, भवन मर्मत सम्भार खर्च ।		
३३७०१११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने ।	कोशी: थप २० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने र ४ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने । कालीगण्डकी: थप २० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने । कर्णाली: थप ३८ कि.मि. सडक ग्रावेल स्तरमा स्तरोन्नति हुने, ५० कि.मि. सडक कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नतिको कार्य सुरु हुने ।	अन्तरदेशीय व्यापार प्रवर्द्धन, सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने ।
३३७०३१०१	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	१.नेपालमा आयात तथा उत्पादन हुने सवारी साधनहरूको Authorized Testing Center स्थापना । २.राष्ट्रिय राजमार्गका विभिन्न दुई स्थानमा Real Time Pollution Test गेट निर्माण । ३. लिखित र ट्रायल परिक्षामा हुने मानवीय त्रुटि र प्रभाव न्यूनीकरण गर्न AI मा आधारित प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन र मापदण्ड विकास । ४.मास ट्रान्सपोर्टसहितको सार्वजनिक यातायात सेवालाई वैज्ञानिक तथा व्यवस्थित गर्ने सम्बन्धी अध्ययन	१.नयाँ EDL विकास र जडान । २.सवारी तथा यातायात क्षेत्रको एकीकृत सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (MIS) विकास । ३.छपाइसहितको सवारी चालक अनुमतिपत्र (स्मार्ट कार्ड) खरिद । ४.लाइसेन्स छपाइ तथा भण्डारणका लागि संरचना निर्माण । ५.यातायात क्षेत्रमा जनसांख्यिक लाभलाई अधिकतम उपयोग गर्ने, हरित अर्थतन्त्र तथा डिजिटल यातायात प्रणालीको प्रवर्द्धन र राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय अन्तरआवद्धता कायम गर्ने विषयक राष्ट्रियस्तरको conclave ।		
३३७०३०१३	सवारी परीक्षण कार्यालयहरू	१. अन्तर प्रदेश रुट इजाजत २. सवारी परीक्षण, प्रदुषण जाँच ३.सवारी जाँचापास ४.अन्तर प्रदेश यातायात सेवा पञ्जीकरण सेवा । ५.कारखाना/वर्कसप निरीक्षण ।	१.सम्बन्धीत प्रदेश मातहतको रुट profiling, रुट निर्धारण तथा परिमार्जन गरी तथ्याङ्क प्रकाशन. २.सम्बन्धीत प्रदेश भित्रका सवारी साधनहरूको तथ्याङ्क अध्यावधिक तथा VFTC कार्यालयको वार्षिक विवरण सहितको पुस्तिका प्रकाशन. ३.सम्बन्धीत प्रदेश मन्त्रालयमातहतका यातायात व्यवस्था कार्यालय हरूसँग यातायात व्यवस्थापनमा		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			देखिएका समस्या तथा चुनौतिसम्बन्धमा समन्वयात्मक बैठक । ४.इम्बोस्ड नम्बर प्लेट जडान कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउन सम्बन्धीत सरोकारवाला (यातायात व्यवस्था कार्यालय, यातायात व्यवसायी, सेवाग्राहीलगायतहरूसँगको कार्यशाला तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम. ५.अन्तर प्रदेशीय सवारी साधनहरूको परीक्षण (Fitness test) सम्बन्धी घुम्ति सेवा		
३३७०११२८	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरू समेत)	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने	थप ६५ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने र १२ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने ।	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुविधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने ।
३३७०१०१८	अरुण कोरिडोर	५२ कि मि नयाँ ट्रयाक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने ।	२० कि मि नयाँ ट्रयाक खोल्ने कार्य	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने ।
३३७०१०१९	बुटवल लिंक रोड (बाईपास)	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने ।	बुटवल लिंक रोड (बाईपास) अन्तर्गत ६ वटा सडकहरू स्तरोन्नति ।	यातायातको अन्तरआवद्धता अभिवृद्धि भइ नागरिकको जीवनयापन सहज एवम् गुणस्तर वृद्धि हुने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११०९	गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	कुल ६५ कि मि सडक कालोपत्रे सम्पन्न हुने, पूल निर्माण ३२ वटा सम्पन्न हुने	तोडिएको ठेक्काको पुनः ठेक्का व्यवस्थापन गरी सडक स्तरोन्नति कार्य सुरु हुने र गल्छी देखि मैलुङ्ग सम्मको ४० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	कुल ६५ कि मि सडक कालोपत्रे सम्पन्न हुने, पूल निर्माण ३२ वटा सम्पन्न हुने	कुल ६५ कि मि सडक कालोपत्रे सम्पन्न हुने, पूल निर्माण ३२ वटा सम्पन्न हुने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७०१११२	११किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	थप २ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने, सडक मर्मत तथा पहिरो व्यवस्थापनको कार्य हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११४४	साँघुटार- ओखलढुङ्गा-कुइभिर सडक	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	२ कि.मि. थप कालोपत्रे सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०१११६	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	ठेक्का व्यवस्थापन भएको ५६ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न, ७ वटा पुल निर्माण सम्पन्न भएको हुने । ठेक्का व्यवस्थापन हुन बाँकि खण्डहरूमा सडक स्तरोन्नतिको कार्य शुरु भएको हुने	थप १० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११४२	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी-खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	ट्रयाक निर्माण गरि सडक स्तरोन्नति गर्ने	५ कि.मि. थप ग्राभेल सडक सम्पन्न	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०१११३	शहिद मार्ग (घोराही-नुवागाउँ- तिला- घर्तिगाउँ-थवाङ- मुसिकोट-मैकोट)	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने	थप १० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने र १ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११४५	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	सम्पूर्ण (८७ कि.मि.) कालोपत्रे (८७ कि.मि.) तथा मुख्य निर्माण कार्य सम्पन्न हुने	कञ्चनपुर-कमला (८७ कि.मि.) खण्ड कालोपत्रे सहित ४ लेनमा स्तरोन्नति गर्ने कार्य सम्पन्न भएको हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०१०१७	प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	२५० कि.मि. सडक मर्मत संभार तथा स्तरोन्नति गर्ने	२५० कि.मि. सडकका विभिन्न सडक खण्डहरूमा मर्मत संभार तथा स्तरोन्नति गर्ने कार्य	यातायातको अन्तरआवद्धता अभिवृद्धि भई नागरिकको जीवनयापन सहज एवम् गुणस्तर वृद्धि हुने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०१११५	नेपालगंज- सुर्खेत- दैलेख बजार- महाबुलेक- गाल्जे भातडी, रतडा- नागम- गमगढी- नाक्चेलाग्ना सडक	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने	४० कि.मि. कालोपत्रे स्तरोन्नतिको ठेक्का व्यवस्थापन कार्य	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११२७	चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा-लोथर-मलेखु)	थप १० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	१० कि.मि. सडक कालोपत्रे गर्नको लागि ठेक्का व्यवस्थापन प्रक्रिया सुरु हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११०१	सगरमाथा राजमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	थप १० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने । १८ कि.मि. सडकको ठेक्का व्यवस्थापन प्रक्रिया सुरु हुने	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०१११९	बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	नयाँ ट्रयाक निर्माण, सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने	९ कि.मि. सडक स्तरोन्नतिको कार्य सुरु हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११२०	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	काठमाडौं उपत्यकाका अधिकांश सडक फराकिलो तथा कालोपत्रे सम्पन्न भएको हुने	विस्तार तथा स्तरोन्नतिका क्रमागत आयोजनाहरू निरन्तरता दिने र सम्पन्न गर्ने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
				पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गराउने	सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११०३	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला-टिडकर)	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	नयाँ ट्रयाक निर्माण १० कि.मि. र कालोपत्रे १० कि.मि. थप हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११२१	डुम्रे- बेशीशहर- चामे -मनाङ सडक	५ वटा ठुला पहिरो व्यवस्थापन, थप १५ कि.मि. सडक कालोपत्रे सम्पन्न, ५ वटा पुल निर्माण सम्पन्न, ठेक्का व्यवस्थापन हुन बाँकि खण्डहरूको ठेक्का व्यवस्थापन भई स्तरोन्नति/निर्माण को कार्य सुरु हुने	बेशीशहर-चमे खण्डमा पहिरो व्यवस्थापन कार्य निरन्तरता दिने, थप ३ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११२२	स्थानीय सडक पुल निर्माण	पुल निर्माण कार्य	१० वटा पुलको निर्माण सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११०४	कान्ति राजपथ	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	थप ४ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११३९	नागढुङ्गा सुरुङमार्ग निर्माण आयोजना	नागढुङ्गा सुरुङमार्गमा यातायात संचालन भएको हुने	नागढुङ्गा सुरुङमार्गमा यातायात संचालन भएको हुने	दुरी घट्न गइ यातायात छिटो र सहज एवम् सुरक्षित हुने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७०११२३	रणनीतिक सडक पुलहरूको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	सम्भाव्यता/विस्तृत अध्ययन कार्य	वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश भएका सडक/पुलका योजनाहरूको सम्भाव्यता/विस्तृत अध्ययन कार्य गरिने	राजमार्ग, सहायक राजमार्ग तथा अन्य मार्ग र ति सडकमा पर्ने पुलहरूको अध्ययन हुने।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११०५	गंगटे-समुन्द्रटार-गल्फुभन्ज्याङ सडक	सडक कालोपत्रे गर्ने, क्षति भएका सडक/पल पुनःनिर्माण गर्ने	थप ७ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गराउने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११३०	औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक मार्ग) विस्तार आयोजना	मोहना पुल सम्पन्न हुने तथा तिन वटा आकासे पुलको निर्माण कार्य सम्पन्न हुने कुल ४४ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न, २ वटा पुल निर्माण सम्पन्न, बाँकी ५ कि. मि. खण्डको सडक स्तरोन्नतिको कार्य शुरु भएको हुने बाँकी रहेको ७ कि. मी. सर्विस लेन (each side) र ०.३ कि.मी. ४ लेन सडक निर्माण बाँकी रहेको सम्पूर्ण निर्माण कार्य सम्पन्न हुने (सर्भिस लेन र ६ वटा आकाशे पुल) बेलहिया बुटवल सडकको सम्पूर्ण निर्माण कार्य सम्पन्न हुने	मोहना पुल निर्माण सम्पन्न हुने कुल ४४ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने बाँकी रहेको ७ कि. मी. सर्विस लेन (each side) र ०.३ कि.मी. ४ लेन सडक निर्माण बाँकी रहेको सम्पूर्ण निर्माण कार्य सम्पन्न हुने (सर्भिस लेन र ६ वटा आकाशे पुल) बेलहिया बुटवल सडक कुल २८ कि.मि. ६ लेन कालोपत्रे सम्पन्न हुने	-	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११२५	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	पुल निर्माण, नदि नियन्त्रण कार्य	Approach Road र नदि नियन्त्रण कार्य निरन्तरता दिइने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गराउने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११०६	कक्रहवा- रुद्रपुर- सालझण्डी- सन्धिखर्क- ढोरपाटन सडक	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने	थप ३० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७०११३२	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	१५० वटा पुल निर्माण कार्य सम्पन्न हुने	३० वटा पुल निर्माण कार्य सम्पन्न हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गराउने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११२६	सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	नयाँ ट्रयाक निर्माण, सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने	थप २ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने, २० कि.मि. ट्रयाक खोल्ने कार्य सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११०७	दमक-चिसापानी सडक	तोडिएका ठेक्काको पुनः ठेक्का व्यवस्थापन, सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	तोडिएको ठेक्काको पुनः ठेक्का व्यवस्थापन गरी सडक स्तरोन्नति कार्य सुरु हुने र थप १ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गराउने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११३६	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	सडक सुरक्षा लेखापरिक्षण, सडक सुरक्षा संरचना निर्माण	सडकहरूमा आवश्यकता अनुसार रोडमार्किंग तथा ट्राफिक साईनहरू राख्ने कार्यहरू सम्पन्न भएको हुनेछ । काठमाण्डौ उपत्यका भित्रका विभिन्न ६५ वटा चोकहरूमा ट्राफिक सिग्नलहरू (Vehicular तथा Pedestrian) को आवश्यकता अनुसार मर्मत सम्भार तथा नयाँ जडान कार्य भएको हुनेछ	सडक सुरक्षा अभिवृद्धि भई सडक प्रयोगकर्तालाई सुरक्षित यात्राको प्रत्याभुति हुने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११३४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	काठमाडौँ चक्रपथको कलंकी देखि बसुन्धरा पुलसम्म ८.२ कि.मि. सर्भिस लेन निर्माण सम्पन्न भएको हुनेछ । काठमाडौँ चक्रपथको बाँकी महाराजगंज - धोबीखोला पुल खण्डको विस्तार गर्नका लागि डिजाईन सम्पन्न गरी ठेक्का व्यवस्थापन पश्चात निर्माण कार्य सुरु गरिनेछ । काठमाडौँको यातायात व्यवस्थापनमा सुधार भएको हुनेछ ।	कलंकी-बसुन्धरा सडक खण्डको ८.२ कि.मि. सर्भिस लेन कालोपत्रे सम्पन्न हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गराउने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७०११३८	राजमार्ग स्तरोन्नती तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	राष्ट्रिय राजमार्गहरूलाई सर्भिसेबल कन्डिसनमा राख्न मर्मत संभार, संरक्षण तथा सम्बर्धन कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।	राष्ट्रिय राजमार्गको मर्मत सम्भार कार्यलाई निरन्तरता दिंदै यस अन्तर्गत राजमार्गहरूको नियमित मर्मत कार्य साथै आवधिक मर्मत कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।	सडक यात्रा सुरक्षित एवम् सहज हुने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११०८	मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने, सडक पुलहरू निर्माण गर्ने	थप २० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने र ४ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११४१	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	१२ कि.मि. नयाँ ट्रयाक निर्माण, १२ कि.मि. ग्राभेल सडक निर्माण र ४ वटा पुल निर्माण	२ कि.मि. नयाँ ट्रयाक निर्माण	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	
३३७०११६९	वैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	विभिन्न वैकल्पिक सडकहरूको स्तरोन्नति कार्य सम्पन्न गरिने	विभिन्न वैकल्पिक सडकहरूको स्तरोन्नति कार्य अगाडी बढाइने	राष्ट्रिय राजमार्गहरूको वैकल्पिक मार्गको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने	-
३३७०११७८	पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आवद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	ठेक्का व्यवस्थापन भएको कुल ५० कि.मि. सडक ४ लेनमा स्तरोन्नति गर्ने कार्य सम्पन्न भएको हुने	२५ कि. मि. Embankment निर्माण सम्पन्न भएको हुने र ४० कि. मि. सडकमा नाली लगायत स्ट्रक्चर निर्माणको कार्य सम्पन्न हुने	यातायातको अन्तरआवद्धता अभिवृद्धि भइ नागरिकको जीवनयापन सहज एवम् गुणस्तर वृद्धि हुने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११७६	निर्वाचन क्षेत्र रणनीतिक सडक	१६५ वटै निर्वाचन क्षेत्र सडकको स्तरोन्नति सम्पन्न गर्ने	१६५ वटै निर्वाचन क्षेत्र सडकको स्तरोन्नति सम्पन्न गर्ने	यातायातको अन्तरआवद्धता अभिवृद्धि भइ नागरिकको जीवनयापन सहज एवम् गुणस्तर वृद्धि हुने	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७०११११	सडक सुधार आयोजना	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	थप ४० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११७७	राष्ट्री लोकमार्ग	सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	थप १० कि. मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने	यातायातको अन्तरआवद्धता अभिवृद्धि भई नागरिकको जीवनयापन सहज एवम् गुणस्तर वृद्धि हुने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११७५	केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)	दानाबारी देखि भन्ज्याङ्ग कुल ३४ कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने बिब्ल्याटे माइपोखरी गोरुवाले भन्ज्याङ्ग खण्ड करिब ४० कि.मि. ग्राभेल स्तरमा स्तरोन्नति भएको हुने	२ कि.मि. थप कालोपत्रे सम्पन्न हुने	पूर्वी भू-भागको महत्वपूर्ण राजमार्ग (मेची राजमार्ग) को वैकल्पिक सडकको रूपमा प्रयोग गरी प्रयोगकर्तालाई सहज र छरितो यातायात सेवा प्रदान हुने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११७३	सुर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	सुर्यविनायक देखि धुलिखेल १६ कि.मि मध्य २ कि.मि. को स्तरोन्नति सम्पन्न भई कालोपत्रेको तयारीमा रहेको	४ कि.मि. सडक कालोपत्रे सम्पन्न हुने	काठमाडौँ उपत्यकामा पूर्व तर्फ बाट बाहिरिने र भित्रिने सडक प्रयोगकर्तालाई सहज र छरितो यातायात सेवा प्रदान हुने	
३३७०११७१	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड (काकरभिट्टा इनरुवा लौकही सडक खण्ड)	काकडभित्ता - लौकही खण्ड (९६ कि.मि.) सडक खण्ड चार लेनमा सडक स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे सम्पन्न भएको हुने	२५ कि.मि. सडक ४ लेनमा कालोपत्रे भएको हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७०११७४	चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)	तमोर कोरिडोर (चतरा - मुलघाट - सुभांगखोला) को कुल ११२ कि.मि. कालोपत्रे निर्माण सम्पन्न हुने	तमोर कोरिडोर (चतरा - मुलघाट - सुभांगखोला) मा थप २० कि. मि. कालोपत्रे स्तरमा स्तरोन्नति हुने र ३ वटा पुल निर्माण सम्पन्न हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११७२	मिर्चैया कटारी घुर्मी	ठेक्का व्यवस्थापन, सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी कालोपत्रे गर्ने	थप ३६ कि.मि. सडक खण्डको ठेक्का व्यवस्थापन कार्य हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गराउने	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११७०	सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	आँवुखैरनी-पोखरा (८० कि.मि.) सडक खण्ड चार लेनमा सडक स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे सम्पन्न भएको हुने, मुग्लिङ्ग-आँवुखैरनी (८.३ कि.मि.) सडक स्तरोन्नति सुरु भई निर्माण जारी रहने	आँवुखैरनी-पोखरा (८० कि.मि.) सडक खण्ड चार लेनमा सडक स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे सम्पन्न भएको हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	
३३७०११६८	सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	सिद्धबाबा मुख्य सुरुङ्गमार्ग र ग्वाको ओभरपासमा यातायात संचालन भएको हुने	सिद्धबाबा मुख्य सुरुङ्गमार्ग सम्पन्न हुने र अन्य टनेल फेसिलिटीसको कार्य जारी रहने र ग्वाको ओभरपासमा यातायात संचालन भएको हुने	यातायात छिटो र सहज एवम् सुरक्षित हुने	-
३३७०११६७	क्षेत्रीय ब्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	कमला - बागमती खण्डको ३० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने । नागढुंगा-नौबिषे-मुग्लिङ्ग सडकको सम्पूर्ण लम्बाईमा कालोपत्रे सम्पन्न हुने ।	कमला-बागमती पुल खण्डमा ४० कि. मि. सडकको Embankment निर्माण सम्पन्न भएको हुने र १० वटा पुलहरूको Sub-Structure निर्माण सम्पन्न भएको हुने । नागढुंगा-नौबिषे-मुग्लिङ्ग सडक खण्डमा थप ४० कि.मि. कालोपत्रे सम्पन्न हुने ।	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०१०११	सडक विभाग	-	-	-	-
३३७०१०१२	डिभिजन सडक कार्यालयहरू	-	-	-	-
३३७०१०१३	हेभी इक्विपमेन्ट डिभिजनहरू	-	-	-	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७०१०१५	गुणस्तर अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	-	-	-	-
३३७०१०१४	मेकानिकल तालिम	-	-	-	-
३३७०००११	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	-	-	-	-
३३७००१०२	जल मार्ग	-	-	-	-
३३७०११०२	वी.पी. राजमार्ग (सुर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली- बर्दिवास सडक आयोजना)	१६० कि.मि. सडक दुरुस्त अवस्थामा राखिने मर्मत सम्भार गरी दुरुस्त अवस्थामा राखिने	धुलिखेल सिन्धुली बर्दिवास सडक १६० कि. मी. को विभिन्न खण्डको मर्मत सम्भार, सडक सुरक्षाको कार्य गरिनेछ ।	सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
३३७०११४०	सासेक सडक सुधार आयोजना	नारायणघाट-बुटवल खण्ड (११३ कि.मि.) कालोपत्रे तथा पुल (६४ वटा) निर्माण सम्पन्न हुने	नारायणघाट-बुटवल खण्ड (११४ कि.मि.) कालोपत्रे सहित ४ लेनमा स्तरोन्नति गर्ने कार्य सम्पन्न भएको हुने	सहज, प्रभावकारी र सुरक्षित यातायात तथा पारवहन सुबिधा सुनिश्चित गरी यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	
३३७३१०११	सडक बोर्ड	-	-	-	-
३३७०००१२	नेपाल पानीजहाज कार्यालय	-	-	-	-
३३७०११६०	खुटिया- दिपायल-चैनपुर- उरैभन्ज्याङ्ग सडक योजना राष्ट्रिय राजमार्ग (NH-६५)	सडक स्तरोन्नति, पुल निर्माण कार्य	८ कि.मि. थप कालोपत्रे सम्पन्न हुने	ग्रामिण विकास, यात्रा अवधि न्यूनीकरण तथा सघन अन्तरआवद्धता उपलब्ध गराउने ।	नयाँ संरचनाहरूको निर्माणले पर्यावरणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नसकिने
५०१३७१०२	नेपाल रेल्वे कम्पनी लि.	-	-	-	-
३३७०११७९	महाकाली कोरिडोर (तुसारपानी-टिडकर खण्ड)	-	-	-	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३३७०११८०	तेस्रो पुल सुधार तथा संभार आयोजना (BIMP-III)	-	-	-	-
३३७०११८१	घुर्मी-चतरा सडक	-	-	-	-
३३७०११८२	सुकेपोखरी छातेढुङ्गा भदौरे ईबा ह्याकु चोकपुर आडपाड ढुङ्गेसाँघु सडक (तेहथुम ताप्लेजुङ्ग बाईपास सडक)	-	-	-	-
३३७०११८३	दमक गौरादह गौरिगञ्ज लिङ्क कार्यक्रम	-	-	-	-
३३७०११८४	सिद्धार्थ राजमार्ग, NH४७ (बेलहिया-भैरहवा-बुटवल-बर्तुङ्ग-राम्दी-स्याङ्गजा-पोखरा)	-	-	-	-
३३७०११८५	लेले भारदेब चन्दनपुर ठुलादुर्लुङ्ग सडक	-	-	-	-
३३७०११८६	डडेल्धुरा लिङ्क रोड	-	-	-	-

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	७४६५२	१४४२८३१	२४७०	१५१९९५३	६०८७६२	३६३५०	८७४८४१
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	८०६५५	१५३८७६०	०	१६१९४१५	११०६५९४	०	५१२८२१
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	८७४८८	१७५२२०३	०	१८३९६९१	१५१७४२१	०	३२२२७०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

स्वीकृत खरिद गुरुयोजना र सिर्जित दायित्व बमोजिमको बजेट व्यवस्थापन नहुनु, स्रोत साधन एवम् निर्माण सामग्री आवश्यक समयमा पर्याप्त मात्रामा उपलब्ध नहुनु जस्ता समस्याले गर्दा समयमै कार्यक्रम तथा आयोजना सम्पन्न हुन नसक्ने सम्भावना रहेको छ । यातायातका पूर्वाधारको अपेक्षित एकीकृत विकास नहुनु, मापदण्ड बिना आयोजना पहिचान तथा छनोट हुनु, आवश्यक पूर्वतयारी बिना आयोजना कार्यान्वयनमा लैजानु, निजी क्षेत्रको व्यवसायिक क्षमतामा समयानुकूल वृद्धि नहुनु, दक्ष श्रमिक तथा अन्य विषयगत जनशक्तिको उपलब्धतामा कमि रहनु र संस्थागत, व्यवस्थापकीय तथा प्राविधिक संसाधन क्षमतामा अपेक्षाकृत वृद्धि नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन् । यसैले कार्यान्वयन व्यवस्थापन एवम् नवीन व्यवस्थापकीय उपकरणहरूको आन्तरिकीकरण गरी आयोजनाको समयबद्ध र लागत प्रभावकारिता वृद्धि गर्न सकेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सकिनेछ ।

८.३ सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई स्वतन्त्रताको हक, सूचनाको हक, गोपनीयताको हक लगायत ३१ वटा मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ। संविधानमा संघको अधिकार सूचीमा रहेको दूरसञ्चार, रेडियो फ्रिक्वेन्सीको बाँडफाँट, रेडियो, टेलिभिजन र हुलाक, प्रदेशको अधिकार सूचीमा रहेको रेडियो, एफ.एम, टेलिभिजन सञ्चालन र स्थानीय तहको अधिकारमा एफ.एम. सञ्चालनसम्बन्धी कार्य तहगत सरकारको संवैधानिक जिम्मेवारीको रूपमा रहेको छ। राष्ट्रिय आवश्यकता अनुसार सूचना प्रविधिको विकास र विस्तार गरी सर्वसाधारण जनताको सहज र सरल पहुँच सुनिश्चित गर्ने तथा राष्ट्रिय विकासमा सूचना प्रविधिको उच्चतम उपयोग गर्ने राज्यको नीति रहेको छ। सरकारी, निजी तथा सामुदायिक क्षेत्रबाट भएको लगानी र प्रयासबाट सूचना तथा सञ्चारमा जनताको पहुँच बढेको छ भने सञ्चार र सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा भएको द्रुततर विकास अनुकूल नयाँ प्रविधि ग्रहण गर्नुपर्ने आवश्यकता समेत देखिएको छ। नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, २१०० प्राप्तिका लागि विभिन्न सम्बाहकहरूमध्ये गुणस्तरीय एकीकृत यातायात प्रणाली, सूचना प्रविधि तथा सञ्चार पूर्वाधार र बृहत सञ्जालीकरणलाई प्रमुख सम्बाहकको रूपमा उल्लेख गरिएको छ। सोही योजना (आ.व. २०८१/८२-२०८५/८६) ले राखेको सोच “सुशासन सामाजिक न्याय र समृद्धि” प्राप्त गर्नको लागि यस मन्त्रालयले सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत समुन्नत राष्ट्र निर्माण गर्ने सोचसहित सो को प्राप्तिका लागि लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति तय गरेको छ। मोबाइल सेवामा अत्याधुनिक प्रविधि र सेवाहरू भित्र्याई नवीनतम् दूरसञ्चार सेवाहरू प्रदान गर्न तथा सोमार्फत देशमा डिजिटल डिभाइड (Digital divide) कम गर्ने योजनालाई मूर्तरूप दिन नेपाल टेलिकममार्फत प्रारम्भ गरिएको फोरजी सेवाको पहुँच उल्लेख्य रूपमा वृद्धि भएको छ। कागज रहित सरकारको प्रवर्द्धन गर्न एकीकृत विद्युतीय प्रणालीलाई कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। हाल नागरिक एपसमा आवद्द सरकारी सेवाको संख्या ६२ पुगेको छ। राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा नीति, २०८० जारी गरी साइबर स्पेसको सुरक्षालाई नीतिगत तहमा सम्बोधन गर्नुको साथै राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्रको स्थापना गरिएको छ। यस सन्दर्भमा नेपाल सरकारले लिएको दीर्घकालिन सोच, दिगो विकासका लक्ष्य, आवधिक योजना र मन्त्रालयको दीर्घकालीन सोच र क्षेत्रगत सोच समेतको आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

आम सञ्चार:

संविधान प्रदत्त पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता, सञ्चारको हक र सूचनाको हक कार्यान्वयन गर्दै नागरिकमा सूचनाको पहुँच विस्तार गर्ने।

दूरसञ्चार:

दूरसञ्चार क्षेत्रमा उपलब्ध भएका नवीनतम् प्रविधिको प्रयोग गरी देशभर सर्वसुलभ रूपमा भरपर्दो गुणस्तरीय सेवा उपलब्ध गराई रोजगारी सृजना र उद्यमशीलता विकासमा जोड दिने।

सूचना प्रविधि:

सूचना प्रविधिको सर्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गरी समुन्नत र आर्थिक समृद्धिमा योगदान वृद्धि गर्दै जाने।

हुलाक सेवा :

हुलाक सेवालाई व्यवसायिक, प्रतिस्पर्धी, विश्वसनीय र आत्मनिर्भर बनाउने।

चलचित्र :

नेपाली चलचित्र क्षेत्रलाई उद्योगको रूपमा विकास गरी नेपालको राष्ट्रियता प्रवर्द्धन गर्न र आर्थिक वृद्धिमा योगदान बढाउँदै जाने।

सुरक्षण मुद्रण:

राहदानी, हुलाक, टिकट, अन्तःशुल्क स्टिकर, चेकबुक, स्मार्ट कार्ड, बैंक नोट जस्ता सुरक्षण कागजातहरू देश भित्रै मुद्रण गरी सञ्चालन गर्ने।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

आमसञ्चार माध्यम पूर्णरूपमा मर्यादित, जिम्मेवार, जवाफदेही, उत्तरदायी र विश्वसनीय हुन नसक्नु, दूरसञ्चार सेवामा सबै नागरिकको पहुँच पुग्न नसक्नु, सूचना प्रविधिको विकास र साइबर सुरक्षाको लागि कानूनी तथा संरचनागत व्यवस्थाको कमी हुनु, सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा

सूचना प्रविधिको व्यवस्थित उपयोग हुन नसक्नु, हुलाक सेवालाई आधुनिकीकरण तथा विविधीकरण गर्न नसक्नु, नेपाललाई प्राप्त सेटेलाइटको अर्बाइटल स्लटको समयमै उपयोग गर्न नसक्नु, सुरक्षण मुद्रणको पर्याप्त पूर्वाधार विकास नहुनु, सूचना प्रविधि क्षेत्रमा अपेक्षित मात्रामा रोजगारी सिर्जना नहुनु, चलचित्र क्षेत्रलाई सिर्जनशील, सांस्कृतिक र मनोरञ्जनात्मक उद्योगको रूपमा विकास गर्न नसक्नु र विज्ञापन सम्बन्धी कार्य एकीकृत र व्यवस्थित हुन नसक्नु यस क्षेत्रका मुख्य समस्याका रूपमा रहेका छन् ।

आमसञ्चार माध्यममा प्रसारित समाचार मर्यादित र विश्वसनीय बनाउनु, सामाजिक सञ्जालको वृद्धिसँगै यसमा बढ्दै गएको दुरुपयोग नियन्त्रण गर्नु, भरपर्दो, सुरक्षित, दिगो एवम् पहुँचयोग्य आधुनिक सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोगको लागि डिजिटल इकोसिस्टम निर्माण गर्नु, सूचना प्रविधि प्रणालीबीचमा अन्तर-आवद्धता कायम गर्नु, सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा गुणस्तरीय सूचना प्रविधिको बहुउपयोग अभिवृद्धि गर्नु, सुरक्षित र भरपर्दो साइबर स्पेसको निर्माण गर्नु, दूरसञ्चार पूर्वाधारको विकास, विस्तार र सहप्रयोग गर्दै दूरसञ्चार सेवालाई सहज, सुलभ र गुणस्तरीय बनाउनु, आमसञ्चार क्षेत्रलाई मर्यादित, व्यवस्थित, उत्तरदायी र प्रभावकारी बनाइ नागरिकमा सूचना पहुँच बढाउनु तथा संलग्न जनशक्तिको दक्षता अभिवृद्धि गर्नु, नेपालको आफ्नै भू-उपग्रह स्थापित गर्नु, हुलाक सेवालाई, आधुनिक, प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउनु, डिजिटल डिभाइड न्यूनीकरण गर्नु, ओटिटी प्लेटफर्मलाई प्रभावकारीरूपमा कानूनी दायरामा ल्याउनु, सञ्चार तथा सूचनाको क्षेत्रमा विकसित नवीनतम् प्रविधि समयसापेक्ष प्रयोगमा ल्याउनु, बढ्दो साइबर अपराधको सामना गर्नु, सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगहरूलाई प्रतिस्पर्धी बनाइ प्रवर्द्धन गर्नु, परम्परागत हुलाक सेवालाई विविधीकरण गर्नु, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रको अनुसन्धान तथा विकासमा लगानी वृद्धि गर्नु, सुरक्षण मुद्रणलाई व्यवस्थित गर्नु, भौगोलिक विकटता भएका क्षेत्रमा पनि गुणस्तरीय दूरसञ्चार सेवा पुऱ्याउनु, चलचित्र क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाइ उद्योगको रूपमा विकास गर्नु, दूरसञ्चार पूर्वाधारको सहप्रयोगको अवस्था सिर्जना गर्नु र विज्ञापनसम्बन्धी कार्यलाई एकीकृत र व्यवस्थित बनाउनु यस क्षेत्रमा प्रमुख चुनौतिको रूपमा रहेका छन् ।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौँ योजनाले राखेको “सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि” हासिल गर्नको लागि सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रको पुनर्संरचना गर्दै सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत देशको राजनीतिक, प्रशासनिक, न्यायिक, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गरिनेछ । स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी, सुरक्षा र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत सामाजिक न्याय प्रदान गर्दै समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि तथा अधिकाधिक जनताको लागि पूर्ण र उत्पादनमूलक रोजगारी र मर्यादित कामको प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई व्यापक बनाइ ज्ञान र प्रविधिमा आधारित अर्थतन्त्रको विस्तार मार्फत आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने ध्येय अनुरूप सार्वजनिक, निजी साझेदारीको माध्यमबाट नेपाललाई सूचना-प्रविधि हबको रूपमा विकास गरिनेछ । सुरक्षित, दिगो र पहुँचयोग्य आधुनिक सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको विकास, विस्तार र उपयोगको लागि डिजिटल इकोसिस्टम निर्माण गरिनेछ । आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (ए.आइ.) को विकास तथा नैतिक प्रयोगबाट डिजिटल सेवा रुपान्तरण गर्नका साथै नवप्रवर्तन र उद्यमशीलताको प्रवर्द्धन गरिनेछ । मुद्रण क्षेत्रको पुनर्संरचना, जनशक्ति विकास नवीनतम् प्रविधि प्रयोग गर्दै सुरक्षण मुद्रणलाई भरपर्दो, आत्मनिर्भर, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाइनेछ । एक स्थानीय तहः एक स्मार्ट हुलाक कार्यान्वयन गर्ने गरी हुलाक सेवाका पूर्वाधारलाई व्यवस्थित गर्दै कार्यक्षेत्रको विविधीकरण, सेवा प्रवाहमा आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गरिनेछ । साथै, सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तीनै तहबीचको अन्तरसम्बन्ध र कार्यात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ । सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत विकासका सबै क्षेत्र र आयाममा लैंगिक मूलप्रवाहीकरण, वातावरण संरक्षण र विपद जोखिम न्यूनीकरणलाई आन्तरिकीकरण गरिनेछ ।

४.१ रुपान्तरणकारी रणनीति

- आमसञ्चार क्षेत्रलाई निष्पक्ष, तटस्थ, जिम्मेवार तथा व्यावसायिक बनाउन कानूनी र संरचनागत सुधार गर्न, सामाजिक सञ्जालको गलत प्रयोगलाई नियन्त्रण गर्न, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रमा डिजिटल इकोसिस्टम निर्माण गर्दै सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई दिगो, भरपर्दो र सरलीकृत बनाउँदै प्रणालीहरूबीच अन्तर-आवद्धता कायम गर्न, राज्य र नागरिकको सम्पूर्ण विवरण केन्द्रीकृत गर्दै एकद्वार प्रणालीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन गर्न सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने । (६.४.१४)
- सूचना प्रविधिका पूर्वाधारहरूको स्तरोन्नति, सुदृढीकरण तथा विद्युतीय तथ्याङ्कको सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्न, सुरक्षित र उत्थानशील साइबर स्पेसको निर्माण तथा डाटा संरक्षणसम्बन्धी आवश्यक कानून, डाटाको सङ्कलन, भण्डारण, सुरक्षण र प्रयोगलाई प्रभावकारी बनाउन, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी प्रवर्द्धन तथा आउट सोर्सिङ व्यवसायलाई सहजीकरण गर्न आवश्यक नीतिगत, संरचनागत र संस्थागत प्रबन्ध गर्न सुरक्षित र उत्थानशील साइबर स्पेसको निर्माण गर्ने । (६.४.१५)

- सञ्चार तथा सूचना प्रविधिलाई अन्तर-सम्बन्धित क्षेत्रको रूपमा आन्तरिकीकरण गरी डिजिटल रूपान्तरणको आधार तयार गर्न आवश्यक नीतिगत तथा कानूनी प्रवन्ध गर्ने । (६.४.१)
- कार्यक्षेत्र विस्तार, सेवा प्रवाहमा आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्न हुलाक सेवाको विविधीकरण गर्ने । (६.४.१६)
- मुद्रण क्षेत्रमा आवश्यक जनशक्ति विकास गर्दै मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन र नियमनद्वारा अर्थतन्त्रमा योगदान बढाउन, मुद्रण क्षेत्रको संस्थागत पुनर्संरचना गर्दै सुरक्षण मुद्रणलाई सुरक्षित, भरपर्दो, आत्मनिर्भर, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउन मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने । (६.४.१६)
- नेपालका मनोरम प्राकृतिक एवम् सांस्कृतिक विविधतालाई विश्व मानचित्रमा स्थापित गर्न नेपाललाई वृत्तचित्र, फोटोग्राफी र अन्तर्राष्ट्रिय चलचित्र छायाङ्कनको आकर्षक गन्तव्यस्थलको रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने । (६.४.१६)

४.२ प्रमुख कार्यक्रम

- सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको आधारभूत पूर्वाधारहरूको विस्तार तथा स्तरोन्नति गर्ने,
- दूरसञ्चार सेवाहरूलाई सुरक्षित तथा भरपर्दो बनाउने,
- कागजरहित सरकारको अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्ने,
- सरकारी एकीकृत वेबसाइट व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढीकरण एवम् विस्तार गर्ने,
- नागरिक एपको सञ्चालन तथा प्रयोग गर्ने,
- साइबर सुरक्षा र सुरक्षित साइबर स्पेस निर्माण गर्ने,
- क्षमता विकास कार्यक्रम (IT, Cyber Security, AI) कार्यान्वयन गर्ने ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

भरपर्दो, समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि तथा सबैका लागि पूर्ण र उत्पादनमुलक रोजगारी र मर्यादित कामको प्रवर्द्धन गर्नका लागि सार्वजनिक-निजी साझेदारीको माध्यमबाट राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय स्तरका सूचना-प्रविधिका कम्पनीहरूलाई एकै ठाउँमा स्थान दिई बहुउद्देश्यीय सूचना प्रविधि सम्बन्धि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सूचना-प्रविधि हबको अवधारणा अगाडि बढाउँदै दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न योगदान पुग्नेछ । उत्थानशील पूर्वाधारको निर्माण, समावेशी र दिगो औद्योगीकरणको प्रवर्द्धन र नवीन खोजलाई प्रोत्साहन गर्दै देशका मुख्य शहरहरूमा ज्ञानपार्क, अनुसन्धान तथा नवप्रवर्द्धन केन्द्र, डाटा सेन्टर, स्टार्टअप इन्कुवेशन सेन्टर स्थापना गरिनेछ । एकीकृत कार्यालय व्यवस्थापन प्रणाली (GIOMS) लाई तहगत सरकारको सहकार्यमा प्रदेश तथा स्थानीय स्तरसम्म विस्तार गरिनेछ । साथै राष्ट्रिय परिचय व्यवस्थापन सूचना प्रणालीलाई नागरिकको डिजिटल पहिचानको रूपमा प्रयोग गर्दै जनतालाई छिटो, छरितो अनलाइन माध्यमबाट सेवा प्रवाहको व्यवस्था मिलाइनेछ । सबैका लागि समावेशी तथा समतामुलक गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने र जीवनपर्यन्त सिकेका अवसरहरू प्रवर्द्धन गर्ने ध्येयका साथ उच्च क्षमताको अप्टिकल फाइबर विस्तार गरी सबै स्थानीय तहको केन्द्र, बडा कार्यालय, सामुदायिक विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा ब्रोडब्याण्ड ईन्टरनेट सेवा पुर्‍याइनेछ । साथै कोहलपुरमा डाटा सेन्टर र ललितपुरमा ईन्टरनेट एक्सचेञ्ज सेन्टर निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ । नेशनल ईन्टरनेट गेटवे (National Internet Gateway) स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धमा संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ र हेट्टौडास्थित डिजास्टर रिक्भरी सेन्टरको क्षमता विस्तार गरिनेछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	फोर जी/ एल.टी.ई. सेवा विस्तार	प्रयोगकर्ता प्रतिशत	७२	८२	८५	८८	९४
२	E-Government Development Index	दशमलवमा	०	०.५८	०.५९	०.६१	०.६३
३	EMS सेवा विस्तार	देश/सङ्ख्या	३९	३९	४२	४५	५५

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
४	GIOMS लागु भएका सरकारी कार्यालय	संख्या	७७	११०	५००	१०००	२०००
५	रेडियोको पहुँच	प्रतिशत	९३	९४	९५	९६	९७
६	टेलिभिजनको पहुँच	प्रतिशत	७२	७८	८२	८६	९०
७	Fixed ब्रोडव्याण्ड सेवा विस्तार	प्रतिशत	४३	४५	४९	५२	५६
८	Mobile ब्रोडव्याण्ड सेवा विस्तार	प्रतिशत	७२.५	८३	८६	९०	९५
९	5G सेवाको पहुँच पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	०	०	५	१०	३०
१०	सरकारी डाटा सेन्टर	सङ्ख्या	१	२	३	४	५
११	डिजिटल प्लेटफर्ममा आबद्ध सार्वजनिक सूचना प्रविधि प्रणाली	सङ्ख्या	६२	६५	६७	६९	७१
१२	EMS सेवा विस्तार (आन्तरिक)	जिल्ला	४४	५२	६०	६५	७०
१३	अप्टिकल फाइबर विस्तार	कि.मि.	१५०००	१८०००	२००००	२१५००	२३०००
१४	सुरक्षण मुद्रण प्रेस स्थापना	सङ्ख्या	०	०	१	०	०
१५	साइबर सुरक्षा सूचकाङ्क	प्रतिशत	४५	६९.७६	७०	७१	७२

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३५८२१०११	राष्ट्रिय सूचना आयोग	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।		-	५.२४	- प्रभावकारी रुपमा सूचनाको हकको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रचलन भएको । - आयोग तथा हुलाक कार्यालयहरूबाट हुने अनुगमनबाट सूचनाको हकको कार्यान्वयनको अवस्थामा सुधार आएको । - सार्वजनिक निकायका पदाधिकारी, सार्वजनिक प्रशासन तथा स्थानीय समुदायस्तर सम्म सूचनाको हकको महत्व र यस हक प्राप्ति तथा प्रचलनको प्रक्रिया बारे जानकारी भएको । - सूचनाको हक प्रचलनमा महिला सहभागिता बढेको हुने ।
३५८०३०१२	हुलाक निर्देशनालयहरू	हुलाक सेवाको विविधीकरण र मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने ।		-	३६.६४	चिट्ठिपत्र डेलिभरी, पोष्टबक्स सेवा, वैदेशिक पार्सल डेलिभरी, टिकट विक्री तथा रजिष्ट्री दर्ता,EMS दर्ता, जस्ता कार्य आवश्यकता अनुसार भैरहेको ।
३५८०३०१३	गोश्वारा हुलाक	हुलाक सेवाको विविधीकरण र मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने		-	२२.००	चिट्ठिपत्र डेलिभरी, पोष्टबक्स सेवा, वैदेशिक पार्सल डेलिभरी, टिकट विक्री तथा रजिष्ट्री दर्ता,EMS दर्ता, जस्ता कार्य आवश्यकता अनुसार भैरहेको ।
३५८०३०१५	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	हुलाक सेवाको विविधीकरण र मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने ।		-	२६.८५	- कर्मचारीहरूलाई सेवाकालीन तालिम सञ्चालन - पुनर्ताजिकरण तालिम सम्पन्न
३५८०००११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने		-	७९.७६	- अप्टिकल फाइबर (१२ कोर माथिको) २५००० कि.मि. बाट हाल ३१०२९ कि.मि.मा विस्तार भएको, - अप्टिकल फाइबर (२४ कोर माथिको) थप २१५० कि.मी. विस्तार गरी हाल १७१५० कि.मी. पुगेको, - हुम्ला जिल्ला थप गरी ७७ वटै जिल्लामा FTTH को पहुँच पुगेको, - यस आर्थिक वर्षमा मोबाइल सेवा ५.७१%ले वृद्धि भई हालसम्म १०२.७१% जनसंख्यामा विस्तार भएको, - यस आर्थिक वर्षमा फोर.जी. (एल.टी.ई.) सेवाको पहुँच १५.९८%ले वृद्धि भई हालसम्म ८५.९८% जनसंख्यामा पुगेको,

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						- यस आ.व.मा गोरखापत्र दैनिकमा रानाथारु र बाम्बुले राई भाषा थप गरी ४५ भाषामा समावेशी कार्यक्रम (नयाँ नेपाल) प्रकाशन गरिएको, - नेपाल टेलिभिजनबाट १२ भाषामा समावेशी कार्यक्रम र ७ वटा मातृभाषामा समाचार उत्पादन तथा प्रसारण भएको,
३५८०३०११	हुलाक सेवा विभाग	हुलाक सेवाको विविधीकरण र मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने ।		-		- अन्तर्राष्ट्रिय डाँक दुवानीलाई व्यवस्थित गर्दै ७५ देशका ९२ गन्तव्यमा नियमित दुवानी हुने व्यवस्था मिलाइएको, - हुलाक निर्देशनालय कास्की र अन्तर्गत हुलाक कार्यालयमा कार्यरत सहायक स्तरका २५ जना कर्मचारीहरूलाई आर्थिक कार्य प्रणाली तथा खरिद व्यवस्थापन (PAMS, CGAS, LMBIS) सम्बन्धी तालिम मिति २०८१/०९/२५ गते सम्पन्न गरिएको,
३५८०५०११	प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	सुरक्षित र उत्थानशील साइबर स्पेसको निर्माण गर्ने ।		-	३.४९	- विद्युतीय हस्ताक्षर सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न, - साइबर सुरक्षा सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम विद्यालयमा सम्पन्न - विद्युतीय हस्ताक्षर पूर्वाधार (Root CA) को Support को लागि लागत अनुमान तयार - हालसम्म १२३१६ वटा डिजिटल हस्ताक्षर जारी गरिएको ।
३५८०१०११	मुद्रण विभाग	हुलाक सेवाको विविधीकरण र मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने ।		२०५१/५२ - एकिन नभएको	१०,७५	मुद्रण सम्बन्धी कार्यहरू नियमितरूपमा भैरहेको ।
३५८८१०१४	सुरक्षण मुद्रण केन्द्र	हुलाक सेवाको विविधीकरण र मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने ।		-	३,०५	- रिक्त रहेको कार्यकारी निर्देशकको नियुक्ति भएको, - सुरक्षण मुद्रण सम्बन्धी ऐन, २०८१ जारी भएको ।
३५८८१०१२	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।		-	८४	- श्रमजीवी पत्रकार ऐन २०५१ संशोधनका लागि सम्बन्धित सरोकारवाला निकायसँग सुझाव लिने काम भईरहेको छ । - श्रमजीवी पत्रकार ऐन कार्यान्वयनको सम्बन्धमा म्याग्दी, रसुवा, नुवाकोट, खोटाङ र ललितपुरमा जिल्ला स्तरीय अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको, - विराटनगर र काठमाण्डौमा प्रदेश स्तरीय अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको, - श्रमजीवी पत्रकार ऐन संशोधनको सम्बन्धमा काठमाण्डौमा विज्ञसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३५८८१०११	राष्ट्रिय समाचार समिति	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।		-	१५,६०	- साउनदेखि अबधी भाषामा समाचार सम्प्रेषण भइरहेको, - नेपाल र मैथिली भाषामा असोज २९ गतेदेखि परीक्षण समाचार सम्प्रेषण भएको, - कात्तिक ४ गतेदेखि मैथिली र नेपाल भाषा समाचारको सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमन्त्रीज्यूबाट औपचारिकरूपमा शुभारम्भ, २४ घण्टे नेपाली समाचार सेवा सञ्चालनसम्बन्धी कार्ययोजना तथा कार्यविधि-२०८१ तथा राससको २४ घण्टे नेपाली समाचार सेवा सञ्चालनसम्बन्धी निर्देशिका, २०८१ स्वीकृत भएको, - मातृभाषाको समाचार सेवा कार्ययोजना तथा कार्यविधि-२०८१ तथा मातृभाषामा समाचार सेवा कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका-२०८१ स्वीकृत भएको,
३५८४१०११	प्रेस काउन्सिल	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।		-	४,५०	०४ वटा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न जसमा १०४ वटा अनलाइन सञ्चार माध्यमका १३० जना सञ्चालक/सम्पादक पत्रकार आचारसंहिता अभिमुखीकरणमा सहभागी भएका । - यस अवधिमा ६५ वटा उजुरी दर्ता भएका, १८ सामग्रीको अनुगमन गरिएको जसमा ६ वटा अनलाइन सञ्चारमाध्यमलाई कालो सूची/अवज्ञाकारीको सूचीमा राखी कारबाही अगाडी बढाइएको, - मिडिया अन्तर्गत आवद्ध नभएका ९ वटा युवट्व च्यानलको अनुसन्धान गरी कारबाही गर्न नेपाल प्रहरी साइबर ब्यूरोमा लेखी पठाइएको, २ वटा वेबपोर्टल नेपालभित्र सम्प्रेषण हुन नसक्ने गरी दूरसञ्चार प्राधिकरणमा पत्राचार गरिएको ।
३५८०४०११	सूचना प्रविधि विभाग	सुरक्षित र उत्पादनशिल साइबर स्पेसको निर्माण गर्ने ।		-	१७,०९	- एकीकृत एस.एम.एस. गेटवे (SMS Gateway) हालसम्म ११५ वटा निकायहरूद्वारा जम्मा ३,६८,६१,२२१ वटा SMS प्रणाली मार्फत पठाइएको, १०० वटा निकायहरूले प्रणाली मार्फत काम गरिरहेका, - हालसम्म ३५१ वटा विभिन्न सरकारी निकायहरूको ५०६ वटा प्रणालीहरूको Security Audit गरी सुरक्षित बनाउन आवश्यक सुझाव सहित प्रतिवेदन दिइएको, ५४ वटा सरकारी निकायको GEA Audit सम्पन्न भएको, १८ वटा निकाय थप भई हालसम्म ९५ वटा निकायहरूमा GIOMS तालिम सञ्चालन गरिएको,

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अबधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						१२२ वटा विभिन्न सरकारी निकायहरूको वेबसाइट लाइभ भई विस्तार भएको,
३५८०२०११	सूचना तथा प्रसारण विभाग	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।		-	५,६०	- नेपाल सरकारका नीति एवं काम कारवाहीबारे सूचना प्रवाहित, - देशमा स्वस्थ, मर्यादित, व्यावसायिक तथा संस्थागत पत्रकारिताको विकासका लागि उत्प्रेरित गरिएको, - पत्रकारिता क्षेत्रमा समर्पित श्रमजीवी पत्रकारहरूको हक हित र सुरक्षाको प्रत्याभूति, - रेडियो तथा टेलिभिजन प्रसारणलाई नियमित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउने, लाइसेन्स प्रदान गर्ने तथा रेडियो यन्त्र राख्ने, बनाउने र प्रयोग गर्ने कार्यको नियमित नियमन ।
३५८८१०१३	सार्वजनिक सेवा प्रसारण (रेडियो नेपाल)	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने ।		-	३४,८७	- आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि वार्षिक नीति, कार्यक्रम र बजेट सञ्चालक समितिबाट स्वीकृत भएको, - आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि वार्षिक खरिद योजना स्वीकृत भएको, - समावेशी कार्यक्रम उत्पादन तर्फ हालसम्म जम्मा ९६२ वटा कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारण भएको, समाचारतर्फ हालसम्म जम्मा ३२७६ वटा समाचार (बुलेटिन) उत्पादन र प्रसारण भएको ।, - दनुवार भाषा थप गरी हाल २५ भाषामा समावेशी कार्यक्रम प्रसारण भएको ।
३५८०००१२	राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र	सुरक्षित र उत्थानशील साइबर स्पेसको निर्माण गर्ने ।		-	४,९४	- राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र स्थापना भई सञ्चालनमा आएको । - O & M को लागि विस्तृत विश्लेषण तथा अध्ययन गरी तयार भएको ।
३५८०३०१४	जिल्ला हुलाक कार्यालय	हुलाक सेवाको विविधीकरण र मुद्रण व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने ।		-	३,०९,६२	चिट्ठिपत्र डेलिभरी, पोष्टबक्स सेवा, वैदेशिक पार्सल डेलिभरी, टिकट विक्री तथा रजिष्ट्री दर्ता,EMS दर्ता, जस्ता कार्य आवश्यकता अनुसार भैरहेको ।
३५८००१०२	डिजिटल नेपाल आयोजना	सुरक्षित र उत्थानशील साइबरस्पेसको निर्माण गर्ने ।		-		विश्व बैङ्कसँगको ऋण सम्झौताको लागि छलफल भैरहेको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३५८२१०११	राष्ट्रिय सूचना आयोग	सूचनाको हक सम्बन्धि कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड पुग्ने ।	सूचनाको हकको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रयोग गर्नको लागि कार्यक्रम ।		
३५८०३०१२	हुलाक निर्देशनालयहरू	चिट्ठिपत्र डेलिभरी, पोष्टबक्स सेवा, वैदेशिक पार्सल डेलिभरी, टिकट विक्री तथा रजिष्ट्री दर्ता,EMS दर्ता, जस्ता कार्य	चिट्ठिपत्र डेलिभरी, पोष्टबक्स सेवा, वैदेशिक पार्सल डेलिभरी, टिकट विक्री तथा रजिष्ट्री दर्ता,EMS दर्ता, जस्ता कार्य		
३५८०३०१३	गोश्वारा हुलाक	• नेपालमा चिट्ठीपत्र मार्फत खबर, सूचना र समाचार आदान-प्रदान गर्ने, • छिटो, छरितो, प्रभावकारी, भरपर्दो र आधुनिक रुपमा सेवा प्रवाह गर्ने ।	• चिट्ठिपत्र डेलिभरी, पोष्टबक्स सेवा, वैदेशिक पार्सल डेलिभरी, टिकट विक्री तथा रजिष्ट्री दर्ता,EMS दर्ता		
३५८०३०१५	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	• कर्मचारीहरूलाई सेवाकालीन तालिम सञ्चालन • पुनर्ताजिकरण तालिम	कर्मचारीहरूलाई सेवाकालीन तालिम सञ्चालन		
३५८०००११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	• सबै नागरिकमा सूचनाको सहज पहुँच पुऱ्याउने । • सञ्चार र सूचना प्रविधि सेवालाई सर्वसुलभ, भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउने । • सञ्चार र सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी वृद्धि गर्नु ।	• फिक्स्ड ब्रोडव्याण्ड सेवा ५६% जनसंख्यामा विस्तार भएको हुने • मोबाइल ब्रोडव्याण्ड सेवा विस्तार (3G, 4G, 5G...) ९५% जनसंख्यामा पुगेको हुने, • टेलिभिजनको पहुँच ९०% जनसंख्यामा पुगेको हुने,		
३५८०३०११	हुलाक सेवा विभाग	• नेपालमा चिट्ठीपत्र मार्फत खबर, सूचना र समाचार आदान-प्रदान गर्ने, • छिटो, छरितो, प्रभावकारी, भरपर्दो र आधुनिक रुपमा सेवा प्रवाह गर्ने ।	• नेपालमा चिट्ठीपत्र मार्फत खबर, सूचना र समाचार आदान-प्रदान गर्ने, • छिटो, छरितो, प्रभावकारी, भरपर्दो र आधुनिक रुपमा सेवा प्रवाह गर्ने ।		
३५८०५०११	प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	• डिजिटल हस्ताक्षरको कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउने	• डिजिटल हस्ताक्षरको कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउने		
३५८०१०११	मुद्रण विभाग	• सुरक्षण मुद्रण सेवा र कार्यको सम्पादन तथा व्यवस्थापन गर्ने । • मुद्रण सेवा र कार्यलाई विश्वसनीय, भरपर्दो आत्मनिर्भर र गुणस्तर तुल्याउने ।	• सुरक्षण मुद्रण सेवा र कार्यको सम्पादन तथा व्यवस्थापन गर्ने । • मुद्रण सेवा र कार्यलाई विश्वसनीय, भरपर्दो आत्मनिर्भर र गुणस्तर तुल्याउने ।		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		- मुद्रण सेवा र कार्यका लागि निजी क्षेत्रसँगको सम्बन्ध र सहकार्यमा सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्ने । - नेपाल सरकारका संवेदनशील र महत्त्वपूर्ण सामग्री गुणस्तरीय रूपले छपाई गर्ने ।	- मुद्रण सेवा र कार्यका लागि निजी क्षेत्रसँगको सम्बन्ध र सहकार्यमा सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्ने । - नेपाल सरकारका संवेदनशील र महत्त्वपूर्ण सामग्री गुणस्तरीय रूपले छपाई गर्ने ।		
३५८८१०१४	सुरक्षण मुद्रण केन्द्र	- केन्द्रको भवन निर्माण तथा बाँकी रहेका परियोजना सम्बन्धी कार्य सम्पन्न गर्ने, - उपकरणहरूको जडान तथा सञ्चालन र सुरक्षण मुद्रण सामग्री (हुलाक टिकट, अन्तःशुल्क स्टिकर लगायत) छपाई गर्ने, - Card Manufacturing Facility को लागि आवश्यक मेसिनरी औजार तथा उपकरणको खरिद एवम् सञ्चालन गर्ने ।	- केन्द्रको भवन निर्माण तथा बाँकी रहेका परियोजना सम्बन्धी कार्य सम्पन्न गर्ने, - उपकरणहरूको जडान तथा सञ्चालन र सुरक्षण मुद्रण सामग्री (हुलाक टिकट, अन्तःशुल्क स्टिकर लगायत) छपाई गर्ने, - Card Manufacturing Facility को लागि आवश्यक मेसिनरी औजार तथा उपकरणको खरिद एवम् सञ्चालन गर्ने ।		
३५८८१०१२	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	श्रमजीवी पत्रकार ऐन कार्यान्वयन भए /नभएको सम्बन्धमा संचार माध्यमहरूमा अनुगमन गर्ने ।	श्रमजीवी पत्रकार ऐन कार्यान्वयन भए /नभएको सम्बन्धमा संचार माध्यमहरूमा अनुगमन गर्ने ।		
३५८८१०११	राष्ट्रिय समाचार समिति	थप मातृभाषामा समाचार तयार गर्ने ।	मातृभाषामा समाचार तयार गर्ने ।		
३५८४१०११	प्रेस काउन्सिल	- स्वच्छ पत्रकारिताको विकासको लागि उपर्युक्त वातावरण सिर्जना गर्ने । - प्रेस स्वतन्त्रताको दुरुपयोग हुन नदिन पत्रकार आचारसंहिता कार्यान्वयन गराउने ।	प्रेस स्वतन्त्रताको दुरुपयोग हुन नदिन पत्रकार आचारसंहिता कार्यान्वयन गराउने ।		
३५८०४०११	सूचना प्रविधि विभाग	- सूचना प्रविधिको सेवा भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउने - सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगको विकासबाट विद्युतीय शासन विकास गर्ने	सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योगको विकासबाट विद्युतीय शासन विकास गर्ने		
३५८०२०११	सूचना तथा प्रसारण विभाग	- देशमा स्वस्थ, मर्यादित, व्यावसायिक एवम् संस्थागत पत्रकारिताको विकासका लागि उत्प्रेरित गर्ने । - श्रमजीवी पत्रकारहरूको हक, हित र सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने । - रेडियो तथा टेलिभिजन प्रसारणको मर्यादित/ व्यवस्थित रूपमा नियमन गर्ने ।	- देशमा स्वस्थ, मर्यादित, व्यावसायिक एवम् संस्थागत पत्रकारिताको विकासका लागि उत्प्रेरित गर्ने । - श्रमजीवी पत्रकारहरूको हक, हित र सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने । - रेडियो तथा टेलिभिजन प्रसारणको मर्यादित/ व्यवस्थित रूपमा नियमन गर्ने ।		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३५८८१०१३	सार्वजनिक सेवा प्रसारण (रेडियो नेपाल)	समावेशी भाषामा कार्यक्रम प्रसारण गर्ने डिजिटल आर्काइभिङ्गको कार्य गर्ने ।	समावेशी भाषामा कार्यक्रम प्रसारण गर्ने डिजिटल आर्काइभिङ्गको कार्य गर्ने		
३५८०००१२	राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र	- सूचना एवम् सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रणालीको सुरक्षा, संस्थागत संरचनाहरू निर्माण एवम् सुदृढीकरण गर्ने, - साइबर सुरक्षाको विषयमा अनुसन्धान तथा विकास गर्ने, - साइबर सुरक्षा प्रवर्द्धन, साइबर सुरक्षा सम्बन्धी पूर्वतयारी, रोकथाम, पहिचान, प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभ गर्न २४ सै घण्टा सम्पर्क निकायको रुपमा कार्य गर्ने, - डिजिटल फोरेन्सिक अनुसन्धान गर्न तथा साइबर सुरक्षासँग सम्बन्धित निकायको नियमनकारी निकायको रुपमा समेत कार्य गर्ने ।	- सूचना एवम् सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रणालीको सुरक्षा, संस्थागत संरचनाहरू निर्माण एवम् सुदृढीकरण गर्ने, - साइबर सुरक्षाको विषयमा अनुसन्धान तथा विकास गर्ने, - साइबर सुरक्षा प्रवर्द्धन, साइबर सुरक्षा सम्बन्धी पूर्वतयारी, रोकथाम, पहिचान, प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभ गर्न २४ सै घण्टा सम्पर्क निकायको रुपमा कार्य गर्ने, - डिजिटल फोरेन्सिक अनुसन्धान गर्न तथा साइबर सुरक्षासँग सम्बन्धित निकायको नियमनकारी निकायको रुपमा समेत कार्य गर्ने ।		
३५८०३०१४	जिल्ला हुलाक कार्यालय	- नेपालमा चिठ्ठीपत्र मार्फत खबर, सूचना र समाचार आदान-प्रदान गर्ने, - छिटो, छरितो, प्रभावकारी, भरपर्दो र आधुनिक रुपमा सेवा प्रवाह गर्ने ।	- नेपालमा चिठ्ठीपत्र मार्फत खबर, सूचना र समाचार आदान-प्रदान गर्ने, - छिटो, छरितो, प्रभावकारी, भरपर्दो र आधुनिक रुपमा सेवा प्रवाह गर्ने ।		
३५८००१०२	डिजिटल नेपाल आयोजना	विश्व बैङ्कसँग हुने सम्झौता बमोजिम क्रियाकलाप तय हुने	विश्व बैङ्कसँग हुने सम्झौता बमोजिम क्रियाकलाप तय हुने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	५७८८२	१९३१७	०	७७१९९	६९८४३	०	७३५६
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	६०९५९	२४४७७	०	८५४३६	६८६३६	०	१६८००
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६६०७६	३१८२१	०	९७८९७	८१०९८	०	१६७९९

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

देशको समग्र विकासमा गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार र त्यसका विविध पक्षहरूबीचको अन्तर आवद्धताको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यातायात, ऊर्जा, सिँचाइ जस्तै सञ्चार तथा सूचना प्रविधिका पूर्वाधारहरूले पनि आर्थिक विकासका आधार निर्माण गर्दछन् । सबै पूर्वाधारको संरचना दिगो, गुणस्तरीय, वातावरण एवम् जलवायु संवेदनशील, हरित, उत्थानशील र समावेशी हुन सक्दा मात्र उत्पादन र उत्पादकत्व बढ्न गई राष्ट्रिय आयमा समेत बढोत्तरी हुने भएकाले यसतर्फ ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

सूचना प्रविधिलाई नागरिकको जीवनसँग जोड्ने र उपयोग गर्ने वातावरणको निर्माण गर्न यो प्रविधिलाई सस्तो र सुलभ बनाउनु आवश्यक हुन्छ । उल्लिखित सन्दर्भमा डिजिटल पूर्वाधार निर्माण गर्ने लक्ष्यका साथ घोषणा गरिएको डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नपाउँदै यसको परिमार्जन गर्नुपर्ने अवस्था देखा परेको छ । आम जनतामा सूचना प्रविधिको पहुँच, डिजिटल डिभाइडको न्यूनीकरण, यस क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी भित्र्याउने वातावरण निर्माण, सूचना र प्रविधिसँग सम्बन्धित जनशक्ति निर्माण र भएको जनशक्तिलाई देशमा टिकाई राख्ने कार्य आफैमा चुनौतिपूर्ण छ ।

राष्ट्रिय साईबर सुरक्षा केन्द्रलाई सक्षम र सक्रिय बनाउनुपर्ने र सुरक्षित साईबर स्पेस निर्माण टङ्कारो आवश्यकता छ । विकसित देशमा 6G को प्रयोग भैसकेको परिप्रेक्ष्यमा नेपालले 5G सेवा प्रयोगमा बढावा दिनुपर्ने अवस्था छ । अन्तर्राष्ट्रिय दूरसञ्चार सङ्घ मा भू-उपग्रह फाइलिङ्ग तथा समन्वय गर्ने रजियो स्टेशनरी स्याटेलाईट अर्बिटल स्लटमा भू-उपग्रह सञ्चालनको तयारीमा ठूलो लगानी गर्नुपर्ने देखिन्छ । बाह्य विज्ञापनको नियमन तथा स्थानीय तहको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र सामाजिक सञ्जालमा हुने विज्ञापनको नियमन गरी राजस्व वृद्धि गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

पूर्णरूपमा सञ्चालनमा नआउँदै गिजोलिएको सुरक्षण मुद्रण केन्द्रलाई प्रभावकारी र व्यवसायिक रूपले सञ्चालन गर्नु पनि सकसपूर्ण नै छ । दूरसञ्चार सेवाको विस्तार र स्तरोन्नति गरी आमसञ्चार क्षेत्रको पहुँच विस्तार गर्दै साईबर सुरक्षा, डाटा सुरक्षाको लागि गुणात्मक पूर्वाधार तथा चुस्त व्यवस्थापन गरी स्रोतको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ । सरकारले लिएको दीर्घकालीन सोच, दिगो विकासका लक्ष्य, सोही योजना र वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्रोत व्यवस्थापन, अन्तरतह, अन्तरनिकाय प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गर्नु आवश्यक छ ।

८.४ शहरी विकास तथा ग्रामीण पूर्वाधार

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राज्यको सन्तुलित र नागरिकको समावेशी विकासको परिकल्पना गर्दै आवासको हकलाई मौलिक हकको रूपमा अङ्गीकार गरी सबै नागरिकको सुरक्षित, उपयुक्त र वातावरणमैत्री आवासको अधिकारको सम्मान, संरक्षण तथा परिपूर्ति गर्न तथा आवासविहीन नागरिकलाई आवास सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरेको छ । विकास प्रतिको दृष्टिकोणमा आएको परिवर्तनलाई दिगो विकास लक्ष्य, नयाँ शहरी कार्यसूची, विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेन्डाइ खाका आदि समेतलाई सम्बोधन गर्दै नेपालको राष्ट्रिय शहरीनीति, रणनीति तथा योजनाले समय सापेक्ष आत्मसाथ गर्दै आएको छ । आधुनिक पूर्वाधारयुक्त योजनाबद्ध वातावरण मैत्री विपद् प्रतिरोधी, व्यवस्थित, समावेशी, आर्थिक रूपमा गतिशील, सुरम्य शहरहरूको निर्माण गर्नका लागि दिगो विकास लक्ष्य ११ ले लिएको लक्ष्य वमोजिम शहर एवम् मानव बस्तीलाई समावेशी सुरक्षित उत्थानशील एवम् दिगो बनाउनुपर्नेछ । त्यसै गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपद्को आर्थिक, मानवीय एवम् पूर्वाधारको क्षति र आधारभूत सेवामा अवरोध सारभूत रूपमा घटाउनुपर्ने छ । ग्रामीण तथा उपराष्ट्रिय पूर्वाधार (स्थानीय पूर्वाधार) विकास गर्न, बढ्दो बसाइँसराइका कारण ग्रामीण क्षेत्रमा घट्दो जनसंख्यालाई ग्रामीण क्षेत्रमा नै शहरी सुविधा सहित वस्ने वातावरण तयार गर्न, क्षेत्रीय तथा प्रादेशिक सन्तुलन सहित सघन अन्तरआवद्धता विकास गर्न (झोलुङ्गे पुल, स्थानीय तहका केन्द्र जोड्ने सडक, स्थानीय सडकपुल, वैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास लगायतका कार्यक्रमको माध्यमबाट), वैदेशिक सहायतालाई राष्ट्रिय आवश्यकता अनुसार परिचालन गर्ने लगायतका क्षेत्रमा पूर्वाधारलाई उत्पादन तथा रोजगारसँग जोड्ने गरी सुदृढ शहरी तथा ग्रामीण अन्तरसम्बन्धको माध्यमबाट पूर्वाधार विकासको अन्तर र असमानता परिपूरण गर्दै विकास र समृद्धिको लक्ष्य प्राप्तिका लागि योगदान गर्ने लक्ष्यका साथ कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- अ. शहरी विकास : विपद् प्रतिरोधी, मानव केन्द्रित, सुरक्षित, आर्थिक रूपमा गतिशील, स्वच्छ, सफा र व्यवस्थित शहर निर्माण गरी सहरी जीवनस्तरमा सुधार ल्याइने, सन्तुलित राष्ट्रिय शहरी प्रणाली र परिष्कृत शहरी बनेट विकासका लागि हरित अर्थतन्त्र मार्फत शहर एवम् ग्रामीण- शहरी अन्तरसम्बन्धलाई जीवन्तता प्रदान गर्ने, शहरहरूको योजना, निर्माण, व्यवस्थापन, सुधार तथा विस्तारका लागि प्राविधिक जनशक्तिको अधिकतम प्रयोग गरी शहरी पूर्वाधार सुशासनको संस्थागत विकास गर्ने ।
- आ. आवास तथा बस्ती विकास: सबै आय वर्गका निम्ति उपयुक्त, सुरक्षित, वातावरणमैत्री, सुलभ, उत्थानशील आवासहरू निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने, गरिब, असहाय र सीमान्तकृत समुदाय बसोबास गर्ने अव्यवस्थित तथा झुपडी बस्तीलाई व्यवस्थित बस्तीमा स्तरोन्नति गर्ने ।
- इ. भवन निर्माण: एकीकृत सरकारी भवन डिजाइन, निर्माण, प्रयोग तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धमा एकद्वार नीति सहित भवन क्षेत्रको संस्थागत तथा कानूनी संरचनाको सुधार ल्याई सेवा प्रवाह सरल र सहज बनाउने, सरकारी तथा सार्वजनिक भवन र विपन्न समुदायका आवासीय भवनको प्रबलीकरण गरी विपद् भूकम्पबाट जनधनको क्षति न्यूनीकरण गर्ने स्थानीय सिप र प्रविधि अनुकूल हुने गरी राष्ट्रिय भवन संहिता समय सापेक्ष परिमार्जन गर्ने, भवन संहितामा नयाँ क्षेत्रको भवन संहिता तर्जुमा एवम् राष्ट्रिय भवन संहिता प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहबाट हुने भवनको नक्सा पास प्रक्रियालाई देशव्यापी रूपमा एकरूपता कायम हुने गरी लागु गर्न आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- ई. स्थानीय पूर्वाधार: ग्रामीण तथा स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने, क्षेत्रीय तथा प्रादेशिक सन्तुलन सहित अन्तरआवद्धता विकास गर्नका लागि प्रमुख राष्ट्रिय लोकमार्गदेखि आर्थिक, धार्मिक, पर्यटकीय, औद्योगिक, कृषि उत्पादन, खानी वा अन्य महत्वका स्थानहरूलाई जोड्ने सडक निर्माण कार्यलाई तीव्रता प्रदान गर्ने, बढ्दो बसाइँसराइका कारण ग्रामीण क्षेत्रमा घट्दो जनसंख्यालाई ग्रामीण क्षेत्रमा नै सेवा सुविधा सहित बस्ने वातावरण तयार गर्न ग्रामीण पूर्वाधार विकासलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने, ग्रामीण तथा स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि क्षेत्रगत लगानी ढाँचा (फ्रेमवर्क एप्रोच) को अवधारणा अनुरूप वैदेशिक स्रोत तथा अन्य स्रोत एकीकृत रूपमा परिचालन गर्ने, उपराष्ट्रिय पूर्वाधार (स्थानीय पूर्वाधार निर्माण तथा ग्रामीण विकास सम्बन्धी आवश्यकता पहिचान सहित गुरुयोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने, दिगो, गुणस्तरीय पूर्वाधार निर्माण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन, हरित उत्थानशील तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- १) सन्तुलित, योजनाबद्ध एवम् पर्यावरणमैत्री शहरीकरण: असन्तुलित र खण्डित राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक शहरी प्रणाली र शहरी स्वरूपलाई क्षेत्रीय तथा शहरी स्थलीय योजना र रणनीतिक लगानीका माध्यमबाट व्यवस्थित गर्दै प्रभावकारी बनाउनु: ग्रामीण-शहरी संयोजन र अन्तर-आवद्धता

तथा क्षेत्रीय सम्बन्धलाई सुदृढ गर्दै पिछडिएको क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाउनु, प्रदेश राजधानी लगायत देशका ठूला शहरहरूलाई प्रमुख आर्थिक केन्द्रको रूपमा विकास गर्नु: यातायात केन्द्रित व्यवस्थित बसोबास विकासलाई प्रोत्साहन गर्नु, एकीकृत बस्ती विकास, जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण र सुकुम्बासी बस्तीको व्यवस्थापन गर्नु।

- (२) अन्तर क्षेत्रगत समन्वय र शहरी सुशासन: शहरी पूर्वाधार विकास तथा सेवा क्षेत्रमा क्रियाशील सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि र समन्वय सुदृढीकरण गर्नु, शहरी सूचनामा पहुँच र शहरी सेवा प्रवाह प्रभावकारी तुल्याउनु, तीन तहका सरकारबीच स्पष्ट कार्यक्षेत्र निर्धारण गरी समन्वय, सहकार्य र सहलगानीको संरचनालाई प्रभावकारी बनाउनु, शहरी शासकीय संरचना तथा पद्धतिलाई प्रविधिमा आधारित बनाउनु, शहरमा बढ्दै गएको सुरक्षा चुनौति र आर्थिक असमानतालाई सम्बोधन गर्ने प्रयासहरूमा एकरूपता कायम गर्न आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्था गर्नु।
- ३) शहरी लगानी तथा प्रविधि: बढ्दो शहरीकरणसँगै आधारभूत शहरी पूर्वाधारको माग र आपूर्तिबीच ठूलो खाडल रहनु, अधिकतम सामाजिक तथा आर्थिक प्रतिफल प्राप्त हुने योजना निर्देशित रूपान्तरणकारी शहरी पूर्वाधारको पहिचान, प्राथमिकीकरण गरी बहुक्षेत्रगत लगानीलाई दिशानिर्देश गर्नु, दिगो र उत्थानशील शहरी पूर्वाधार विकासका लागि अनुदानका साथै वैकल्पिक वित्तीय स्रोतहरूको परिचालन गर्नु, शहरी पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा विकासमा नवप्रवर्तनमा आधारित प्रविधिलाई आन्तरिकीकरण गर्नु, सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आवश्यकतानुसार आर्किटेक्ट, शहरी योजनाविद् र अन्य विज्ञ प्राविधिक जनशक्ति व्यवस्थापन गर्नु।
- (४) दिगोपना, सुरक्षा तथा विपद् उत्थानशीलता: दिगो तथा उत्थानशील शहर निर्माणका लागि विपद् तथा वातावरण अनुकूलनका कार्यात्मक पक्षलाई योजना, डिजाइन तथा बजेटमा आन्तरिकीकरण गर्नु: परम्परागत भवन निर्माण प्रणाली, वास्तुकला, सीप, शान, स्थानीय निर्माण सामग्री र प्रविधिका अध्ययन अनुसन्धान गर्ने संस्थागत प्रबन्ध गरी परम्परागत ज्ञान सीपको पुस्तान्तरण र स्वदेशी ज्ञानको संरक्षण गर्नु स्वास्थ्य केन्द्र, अस्पताल, सामुदायिक तथा निजी विद्यालय, सामुदायिक हल ज्येष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र एवम् दिवा सेवा केन्द्र, पार्क जस्ता शहरी सामाजिक पूर्वाधारहरू र लैंगिक हिंसा पीडित एवम् प्रभावितहरूको लागि संचालित अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन पुनर्स्थापना केन्द्रको दिगोपना पहुँच तथा गुणस्तरसम्बन्धी एकीकृत मापदण्ड कार्यान्वयन गर्नु अपराध दर सामाजिक असमानता र असुरक्षित सार्वजनिक स्थानहरू जस्ता चुनौतिहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि कानून प्रवर्तनलाई बलियो बनाउनु: सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्नु शहरी वातावरणको सुरक्षा र पहुँच बढाउनु।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौं योजना कार्यान्वयनको लागि शहरी क्षेत्रको विकास र व्यवस्थापनमा सहभागी बनाउँदै स्थानीय स्तरको संसाधन र प्रविधिहरूको सम्प्रेषण, शहरी सुशासन र व्यवस्थापनको प्रभावशीलता, समुदायको आर्थिक सामाजिक समृद्धि एवम् विकासको लागि कार्यान्वयन योग्य नीति कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिएको छ। सोह्रौं योजना कार्यान्वयनका लागि योजनाबद्ध, दिगो र उत्थानशील शहरीकरण र बस्ती विकास कार्यक्रम अन्तर्गत शहरी, भवन र आवास तथा बस्ती विकास तर्फ स्थानीयता र रैथाने संस्कृति एवम् सभ्यता झल्किने खालको पार्क, खुल्ला स्थान, सामाजिक आर्थिक पूर्वाधारहरू निर्माण गरिनेछ। योजना अवधिमा देशभरमा ३५ वटा व्यवस्थित नमुना ग्रामीण बस्ती विकास कार्यक्रम गरिनेछ। एकीकृत शहरी पूर्वाधार निर्माण अन्तर्गत शहरहरूको एकीकृत (भौतिक, सामाजिक, आर्थिक) पूर्वाधार निर्माणको लागि स्थलीय योजनामा आधारित रही रणनीतिक लगानी गर्न मौजुदा सघन शहरी विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ। नीतिगत व्यवस्था सहित ठूला शहरहरूमा एकीकृत शहरी पूर्वाधार (युटिलिटी कोरिडोर) विकास गरिनुका साथै सार्वजनिक पार्क लगायत आधुनिक प्रविधिमा आधारित बसपार्कहरू निर्माण गरिनेछ। ग्रामीण शहर संयोजनका लागि यातायात पूर्वाधार तथा आर्थिक पूर्वाधारहरूको (बजार केन्द्र) विकास गरिनेछ। नयाँ शहर आयोजनाको मध्यावधि समीक्षा सहित सम्भावनायुक्त स्थानहरूको योजनाबद्ध विकास र विस्तार गरिनेछ। स्रोतमा वर्गीकरण सहित चक्रीय प्रयोगबाट फोहोरमैलाको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्न प्राविधिक सहयोग र आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ। विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि स्थानीय योजनामा आधारित भू-उपयोग र निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड एवम् भवन संहिताको समसामयिक परिमार्जन सहित भौतिक विकासको नियमन गरिनेछ। स्थलीय योजना तर्जुमा, भू-उपयोग र भौतिक विकासको नियमन र एकीकृत पूर्वाधार निर्माणका लागि मौजुदा नीतिगत र संस्थागत व्यवस्थामा सुधार गरिनेछ।

७५३ वटै स्थानीय तहका केन्द्रहरूलाई पक्की सडक सञ्जालसँग जोड्ने साथै गाउँपालिका केन्द्रको एकीकृत भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, ग्रामीण बजार केन्द्र पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, विपद् पूर्वतयारी तथा आपतकालीन, जलवायु परिवर्तन अनुकूल अनुकूलन अनुसन्धानमूलक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम मार्फत ग्रामीण शहर संयोजनका लागि कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिएको छ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

शहरी विकास मन्त्रालयको रुपान्तरणकारी रणनीति अन्तर्गत रहेको न्यून आय वर्ग तथा शहरी गरिवका लागि नवप्रवर्तनमा आधारित सहकारी, सामाजिक र भाडाका आवास विकास गर्ने साथै जग्गा विकासका नवीनतम अवधारणाहरूको प्रयोगले दिगो विकास लक्ष्य ११ अन्तर्गत सबैको लागि पर्याप्त, सुरक्षित र किफायती आवास र आधारभूत सेवाहरूमा पहुँच सुनिश्चित गर्न सहयोग गर्दछ। प्रमुख कार्यक्रम अन्तर्गत रहेको ग्रामिण शहर संयोजन र अन्तरआवद्धता कार्यक्रमले सबै स्थानीय तहका केन्द्रलाई पक्कि सडक संजालसँग जोड्ने, झोलुगे पुल निर्माण कार्यहरूले दिगो विकास लक्ष्य ११ अन्तर्गत हिंडेको ३० मिनेट भित्र पक्कि सडकमा पहुँच हुन सहयोग गर्दछ। भौगोलिक रूपले जोखिममा रहेका बस्तीहरूको पहिचान गरि स्थानान्तरण गर्ने, एकीकृत बस्ती विकास निर्माण, नयाँ शहर आयोजना निर्माण जस्ता कार्यक्रमहरूले दिगो विकास लक्ष्य ११ अन्तर्गत समावेशी र दिगो शहरीकरण र सहभागितामूलक, एकीकृत र दिगो मानव बस्तीको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग पुर्याउने कार्य गर्दछ। मन्त्रालयको रुपान्तरणकारी रणनीतिमा रहेको प्रमुख शहरी केन्द्रहरू र प्रादेशिक राजधानीहरूलाई मौलिक पहिचानसहितको आर्थिक केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने, प्रमुख कार्यक्रम अन्तर्गत सातै प्रदेशमा स्थानीय तथा रैथाने संस्कृति एवम् सभ्यता झल्किने, खुला पार्क, संग्रालय, व्यावसायिक भवन लगाएत सुबिधा सम्पन्न, अन्य शहरको लागि समेत स्तर मापनको आधार प्रदान गर्न सक्ने किसिमको मौलिक एवम् नमुना शहरको निर्माण गर्ने, पुरातात्विक सम्पदाहरूको पुनर्निर्माण एवम् प्रबलिकरण जस्ता कार्यक्रमहरूले दिगो विकास लक्ष्य ११ को संस्कृतिक र प्राकृतिक सम्पदाको सम्पन्नता साथै खुल्ला तथा हरित क्षेत्रमा सबै वर्गको सर्वसुलभ पहुँच गर्न सहयोग गर्दछ। प्रसोधनसहितको ढल/मानव मल मुत्रजन्य फोहोर व्यवस्थापन, आधुनिक एकीकृत फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र तथा स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण, एकीकृत शहरी फोहोर व्यवस्थापन कार्यक्रम आदि कार्यक्रमहरूले दिगो विकास लक्ष्य ११ अन्तर्गत रहेको शहरहरूको प्रति व्यक्ति पर्यावरणिय प्रभावलाई कम गर्दछ। राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय शहर तथा शहरी प्रणाली बिचको अन्तरआवद्धता तथा एकीकरण गर्ने कार्य, शहरी आर्थिक कोरिडोर, बृहत शहरी क्षेत्र निर्माण जस्ता कार्यहरूले शहरी, अर्ध शहरी तथा ग्रामिण क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय समन्वय कायम गर्दछ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	रणनीतिक शहरी सडक निर्माण/विस्तार	कि.मि	३१०२	३००	३००	५००	८००
२	व्यवस्थित योजनावद्ध बस्ती विकास	हेक्टर	२९६	५०	१८००	२३००	३१००
३	आधारभूत पूर्वाधार सहित सम्पदा बस्ती र परम्परागत घना बस्ती सुधार	बस्ती संख्या	०	०	०	०	०
४	रणनीतिक महत्वका बसपार्क निर्माण	वटा	३	५	९	१२	१३
५	लक्षित वर्ग तथा विपदबाट विस्थापितहरूका लागि आवास निर्माण	वटा	३५५३	७००	२०००	३०००	७०००
६	राष्ट्रिय भवन संहिता कार्यान्वयन भएका नगरपालिका	संख्या	०	०	२५०	२६०	२८०
७	सरकारी कार्यालय भवन प्रवलीकरण तथा नयाँ निर्माण	वटा	२०९	७	५०	८०	१३०
८	स्मार्ट शहर निर्माण	वटा	०	०	०	२	२
९	आधुनिक एकीकृत फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र तथा स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण	वटा	१	०	२	३	७
१०	वैकल्पिक सहायक राजमार्ग तथा रणनीतिक सडक कालोपत्रे	कि.मि.	४६९६	०	३७५	३७५	३७५
११	सडक पुल निर्माण	संख्या	६८५	५	१२०	१२०	१२०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१२	सडक पुगेको गा.पा./नगरपालिका केन्द्र	संख्या	७३२	०	५	५	५
१३	पक्की सडक पुगेको गा.पा./नगरपालिका केन्द्र	संख्या	५३२	२	५०	५०	१००
१४	विभिन्न पूर्वाधारहरूका कार्यक्रमबाट थप रोजगारी सिर्जना	श्रम दिन (लाख)	०	०	०	०	०
१५	सडकको आवधिक मर्मत सम्भार	कि.मि.	४६९३	०	५००	५००	५००
१६	बाह्रै महिना संचालन योग्य प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक संजाल	कि.मि.	२३१००	०	४०००	४०००	४०००
१७	सडक सुरक्षा लागु भएको ग्रामिण सडक	कि.मि.	०	०	४४०	४४०	४४०
१८	आधारभूत सरसफाई सेवाबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	०	०	०	०	०
१९	सुरक्षित रुपमा व्यवस्थित सरसफाई सेवाबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	०	०	०	०	०
२०	प्रशोधनसहितको ढल / मानव मल मुत्रजन्य फोहोर व्यवस्थापन	प्रतिशत	०	०	०	०	०
२१	झोलुङ्गे पुल निर्माण	गोटा	१०५०८	१६२	६२५	६७५	७००

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३४७००१०१	वाग्मती सुधार आयोजना			-	०	एशियाली विकास बैंकको सहयोगमा अधिकारसम्पन्न वाग्मती सभ्यता एकीकृत विकास समितिमार्फत् सत्तल र मठमन्दिर गरी २८ वटा ऐतिहासिक सम्पदा पुनर्निर्माण र जिर्णोद्धार कार्य सम्पन्न भएको र वाग्मती सौन्दर्यकारण कार्य गोकर्णदेखि सिनामंगलसम्मको ७ कि.मि. (BRBIP) कार्य सम्पन्न
३४७०१११४	बस्ती विकास कार्यक्रम	-		-	०	मुगुको छाँयानाथ नगरपालिकाको कासिघर नाउला र परेपानीगाँउमा ३४ परिवारको लागि आवास निर्माण कार्य सम्पन्न भएको, डडेलधुराको परशुराम नगरपालिकाको रातिमाटीमा ३५ परिवारको लागि आवास निर्माण कार्यको पहिलो किस्ता उपलब्ध गराई निर्माण कार्य भईरहेको, मोरङ, सिराहा, रौतहट, बारा, कपिलबस्तुमा तराई मधेसका दलित समुदाय (मुसहर, चमार र डोम)हरूका लागि आधारभुत पूर्वाधार सहितको आवास निर्माणको प्रारम्भिक चरणको विवरण संकलनको कार्य भएको, लोपन्मुख राउटे जातिका लागि आधारभुत पूर्वाधार सहित आवास निर्माणको लागि डिजाईन र कार्यविधि तयार भएको ।
३४७७११०२	धोविखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	-		-	०	कोरिडोर निर्माण कार्य
३४७०२०११	स्थानीय पूर्वाधार विकास विभाग			-		केहि पुलको FOUNDATION को कार्य सम्पन्न भएको, गणेशमान सिंह भवनको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेको, झोलुंगे पुल निर्माणका लागि निर्माण सामग्री खरिद कार्य भएको
३४७०२१०२	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना			२०७४/७५ - २०८१/८२	१३५.७२ million dollar	आयोजनाको कार्यान्वयनका लागि १६ जिल्लाका ३१ वटा सडकहरूलाई १३ वटा प्याकेजमा (Civil works Contract) मा विभाजन गरी ठेक्का व्यवस्थापन भएकोमा हालसम्म ११ वटा प्याकेज कार्य स्वीकार भई DLP तथा PBM मा रहेका छन भने २ वटा ठेक्काहरू रद्द भएका छन । यस आयोजना अन्तर्गत हालसम्म निर्मित सडकको कुल लम्बाई: ४०३.७२ कि.मि. रहेको जसमध्ये कालोपत्रे/ढलान स्तरमा निर्माण सम्पन्न भएको सडकको लम्बाई: ३२२.००५ कि.मि. रहेको छ ।सम्पन्न भएका सडकको DLP तथा PBM मा मर्मत कार्य भईरहेको ।
३४७०२१०३	झोलुंगे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम			-		चालु आ.व. को फागुनसम्म संघ, प्रदेश र स्थानीयतहगरी जम्मा १६२ वटा झो.पु. निर्माण सम्पन्न भएको । जस मध्ये १०९ ओटा झो.पु. स्थानीय तहबाट निर्माण भएको छ भने ५३ वटा सङ्घीय निकाय मार्फत निर्माण भएका छन । नेपाल सरकारको मिति २०७२।०६।२५ गतेको निर्णय अनुसार सार्वजनिक तुर्ईनलाई झोलुङ्गे पुलले प्रतिस्थापन गर्न संचालन

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						भएको कार्यक्रम अनुसार पहिचान भएका १४३ वटा तुईनहरू मध्ये १४१ वटा सम्पन्न भएका छन्। झोलुंगेपुल अन्तर्गतको कार्यक्रमबाट २०८० फागुन मसान्तसम्म १० हजार ६ सय ७७ झोलुंगे पुल निर्माण सम्पन्न भएकोमा २०८१ फागुन सम्म ११ हजार ९७ झोलुंगे पुल निर्माण सम्पन्न भएका।
३४७०२१०५	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना			-		२०८१ असारसम्ममा प्रादेशिक तथा स्थानीय सडकमा ७ सय १३ सडक पूल निर्माण भएकोमा चालु आ.व. मा थप ५ वटा सडक पूल निर्माण भएका छन्। यस कार्यक्रम अन्तर्गत २०८० फागुनसम्म ६९२ सडक पुल निर्माण सम्पन्न भएकोमा २०८१ फागुनसम्म ७१८ सडकपुल निर्माण भएका।
३४७०२१०६	साना सिँचाई कार्यक्रम			२०७७/७८ - २०८१/८२	५६८७९	साना सिँचाई कार्यक्रम अन्तर्गत २०८१ फागुन सम्म १०७४ वटा आयोजना सम्पन्न भई १८ हजार २ सय २७ हेक्टर जमिनमा सिँचाई सुबिधा पुगेको छ।
३४७०२१०७	स्थानीय तह प्रशासकीय भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम			-		स्थानीय तह प्रशासनिक भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम अन्तर्गत २०८० फागुन सम्म ९७ प्रशासकीय भवन निर्माण भएकोमा २०८१ फागुनसम्म १५८ वटा प्रशासकीय भवन निर्माण सम्पन्न भएका।
३४७०२१०८	ग्रामिण सडक संजाल सुधार आयोजना - ए एफ			२०८०/८१ - २०८५/८६	१२० मि. डलर	हालसम्म २४ वटा ठेक्का प्याकेज मध्ये सम्झौता भएको, २३ वटा ठेक्का प्याकेजहरूको सम्झौता भएको
३४७०२११०	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्र समृद्धि कार्यक्रम			-		चालु आ.व. मा ४३ वटा स्थानीय तहहरूमा १०७ वटा योजनाहरू कार्यान्वयन भईरहेको
३४७०२१११	कर्णाली समृद्धि कार्यक्रम			-		कर्णाली प्रदेशका जिल्लाहरूमा भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माणका कार्यहरू (खानेपानी, सिँचाई, सडक पूर्वाधार, बैकल्पिक उर्जा, सामुदायिक भवन आदि) कार्यहरू भएको
३४७०२११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम			२०८०/८१ - २०८४/८५	१२८ मि. डलर	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सञ्जाल अन्तर्गत निर्माण भएका सडक मध्य कालोपत्रे, ग्राभेल र कच्ची सडकको अंश क्रमशः ७.२ प्रतिशत, २१.१ प्रतिशत र ७१.७ प्रतिशत रहेको छ। प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सञ्जाल अन्तर्गत २०८० फागुन सम्म ६७ हजार २ सय ४६ कि.मि. सडक विस्तार भएकोमा २०८१ फागुनसम्म ६७ हजार ९ सय १२ कि.मि. सडक विस्तार भएको।
३४७०२११४	तराई मधेस सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम			-		तराईका जिल्लाहरूमा उत्पादनमुलक कृषि क्षेत्र र सामाजिक - आर्थिक केन्द्र बीच Connectivity स्थापित गरी तराईका जनताको जीवनयापनमा सहजता पुर्याउने
३४७०२११५	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम			-		सडक योजनाहरूको मर्मत संभार, पुर्ननिर्माण, पुर्नस्थापना तथा स्तरोन्नति कार्य

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३४७०२११६	बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम			-		ग्रामीण समुदाय, उत्पादन मूलक कृषि क्षेत्र र सामाजिक - आर्थिक केन्द्र बीच Connectivity स्थापित गरी सहायक राजमार्गलाई राष्ट्रिय राजमार्गसँग जोड्ने
३४७०१०११	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग			-		जाजरकोट, रुकुम, बझाङ्ग, डोटी, बैतडी, बाजुरा, डडेलधुरा जिल्लाका ३३ वटा क्षतिग्रस्त सरकारी भवन पुनर्निर्माण कार्य शुरु भएको , जाजरकोट, रुकुम, रुकुम पश्चिम र सल्यान जिल्लाका १४ वटा स्वास्थ्य भवनको पुनर्निर्माण कार्य शुरु भएको , धरहरा पुनर्निर्माण (भवन निर्माण); केन्द्रीय बाल कल्याण नक्शाल काठमाण्डौको भवन प्रवलिकरण कार्य; राष्ट्रपति कार्यालय भवन Restoration तथा Interior कार्य (दक्षिण-पश्चिम भाग); त्रिचन्द्र क्याम्पस प्रवलिकरण कार्य
३४७०११०१	आवास व्यवस्था कार्यक्रम			-		आर्थिक वर्ष २०७५/७६ देखि प्रदेशबाट कार्यान्वयन हुने गरी हस्तान्तरण गरिएको जनता आवास कार्यक्रम अन्तर्गत हालसम्म ३६ हजार ३ सय २५ आवास निर्माण भएको छ ,सुरक्षित आवास कार्यक्रम अन्तर्गत २०८१ असारसम्ममा ८१ हजार ८ सय ९४ आवासमा फुसको छानालाई जस्तापाताले विस्थापन गरिएको थियो । चालु आर्थिक वर्षको फागुनसम्म थप ६ हजार ९ सय ८२ आवासमा फुसको छानालाई जस्तापाताले विस्थापन गरिएकोमा २०८१ फागुनसम्म यस्तो सङ्ख्या ८८ हजार ८ सय ७६ पुगेको , प्राकृतिक विपद्को समयमा समुदायलाई आश्रय स्थल उपलब्ध गराउनको लागि इमर्जेन्सी सेल्टर निर्माण कार्य अन्तर्गत ४ वटा स्थान(कालिकोट - तिलागुफा न.पा.(क्षमता - ४० जना), जुम्ला - चन्दननाथ न.पा.(क्षमता - ४० जना), महोत्तरी- जलेश्वर न.पा.(क्षमता - १०० जना) र सप्तरी- तिलाठी कोइलाडी(क्षमता - १०० जना))मा इमर्जेन्सी सेल्टर निर्माण सम्पन्न
३४७०११०२	एकीकृत कार्यमुलक योजना (शहरी विकास)			-		१८५ वटा न.पा को (१ देखि १२ प्याकेज) वटा न.पा को DPR सहतिको प्रतिवेदन प्राप्त भएको र यसै आ व मा (१३ देखि २० प्याकेज सम्मको) ८ वटा प्याकेजबाट थप ५० वटा वटा न.पा को वटा न.पा को सम्झौता क्रममा रहेको, ,केही नगरपालिकाहरूमा व्यवस्थित भौतिक,आर्थिक,सामाजिक र शासकीय पूर्वाधार निर्माण गर्नका लागि नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयबाट बजेट स्वीकृत भइसकेको छ, विभिन्न भवनहरूको प्रवलिकरण सम्बन्धी Design Guideline, शहरी क्षेत्रमा आवश्यक Multi storied Parking, Cycle track अध्ययन भइरहेको, संयुक्त आवासको स्वामित्व सम्बन्धी ऐन २०५४, सो को नियमावली २०६४ तथा सो सम्बन्धी कार्यविधि परिमार्जन कार्य भइरहेको, शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग र निकायले गरेका उत्कृष्ट भवन, बाटो तथा ढल लगायतका विभिन्न

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी कार्यहरूको Digital माध्यमबाट अभिलेखीकरणको कार्य भएको
३४७०११०३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम			-		सघन शहरी विकास कार्यक्रम प्रथम चरणमा तराई-मधेशका २१ वटा दोस्रो चरणमा आर्थिक वर्ष २०७९/०८० बाट ५१ वटा र आर्थिक वर्ष ०८०/०८१ बाट थप ३३ गरी जम्मा १०५ वटा नगरपालिकाहरूमा लागु भएकोमा आर्थिक वर्ष ०८०/०८१ मा स्रोत अभावका कारण नगरपालिकाको संख्या थप हुन सकेको छैन । यस कार्यक्रमबाट शहरी सडक निर्माण/स्तरोन्नती, सतह नाली/ढल निर्माण, बसपार्क निर्माण, सार्वजनिक पार्क/खुला क्षेत्र विकास तथा संरक्षण लगाएतका विभिन्न आर्थिक सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण भइरहेको छ । आर्थिक वर्ष २०७३/०७४ लाई आधार वर्ष मानि यस आयोजनाबाट हालसम्म १४३४.०१ कि.मी. सडक स्तरोन्नति/नाला निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।
३४७०११०५	भवन निर्माण संहिता, सरकारी भवन निर्माण			-		सङ्घीय सरकार अन्तर्गतका सङ्घीय सरकारी कार्यालय भवनहरूको निर्माण तथा मर्मत संभार कार्य भइरहेको, हाल सम्म ३२ वटा निर्माणाधीन सभाहल मध्ये १० वटा सभाहल सम्पन्न, भवन संहिता र भवन निर्माण मापदण्ड कार्यान्वयनको प्रभावकारी नियमनका लागि स्थानीय तहसँग सहकार्य भइरहेको, भवन संहिता सम्बन्धी विभिन्न प्रशिक्षण र TOT कार्यक्रम माध्यमबाट सचेतनाको लागि स्थायीकरणको प्रयास भइरहेको
३४७०११०७	नेपाल भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना			-		नेपालगन्ज एकीकृत जाँच चौकीको विराटनगर र विरगंजको हस्तान्तरण भई जाँच चौकी सुरू भइसकेको, भैरहवा र नेपालगञ्जको निर्माणाधीन चरणमा रहेको
३४७०११०८	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम			-		पाल सरकारबाट सम्बन्धीत नगरपालिकाहरूलाई वित्तीय हस्तान्तरणबाट बजेट विनियोजित भई शहरी विकास अनुदान (Urban Development Grant) अन्तर्गत पोखराको तालचोक-बेगनास सडक, तिलोत्तमाको मङ्गलापुर-बेवरा सडक, विर्तामोडको बुट्टाबारी-प्याकुल सडक, उर्लाबारीको कृष्णचोक-सामुदायिक वा कार्यालय सडक निर्माणको कार्य भइरहेको, नेपाल सरकारबाट सम्बन्धीत नगरपालिकाहरूलाई वित्तीय हस्तान्तरणबाट वजेट विनियोजित भई कोभिड-१९ मा रोजगारी गुमाएकाहरूलाई रोजगारी सिर्जना गर्ने लक्षित Labour Intensive Public Work (LIPW) अन्तर्गत १२ वटा नगरपालिकामा उप-आयोजना सञ्चालनमा रहेको, नेपाल सरकारबाट सम्बन्धीत नगरपालिकाहरूलाई वित्तीय हस्तान्तरणबाट बजेट विनियोजित भई UDG र LIPW मा गरी २९ नगरपालिकाहरूमा रकम विनियोजित भएको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३४७०१११०	नयाँ शहर आयोजना			२०५८/५९ - एकिन नभएको	११७८०००	ट्रयाक खोल्ने/ स्तरोन्नति/ Graveled – ५६६.३ कि.मि. सम्पन्न, सडक कालोपत्रे/Rigid Pavement - ९८ कि.मि. सम्पन्न, ढल/नाला निर्माण – ३१७ कि.मि. सम्पन्न, भवन निर्माण -४२, तरकारी/ फलफुल/ हाट बजार- १३, बसपार्क निर्माण-१०, जग्गा बिकास कार्यक्रम संचालन गर्ने - विभिन्न ८ स्थानमा कार्य प्रक्रिया भइरहेको
३४७०११११	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम			-		विराटनगर, विरगन्ज, सिद्धार्थनगर र नेपालगन्जमा निर्माण कार्य सम्पन्न भईसकेको, सडक निर्माण गर्ने कार्य अन्तर्गत- धनगढी न.पा.मा ४.०१ कि.मि. Sub-grade, १.४२ कि.मि. Sub-base र २.९१ कि.मि. Capping layer निर्माण, गोदावरी न.पा.-८.६७ कि.मि Sub-gradeनिर्माण, ३.१ कि. मिsub-base निर्माण, भिमदत्त न.पा.मा ५.९५ कि.मि sub-grade र २.३५ कि. मिsub-base निर्माण, शुक्लाफाटा न.पा.- ३.२ कि.मि. सडक sub-grade र २.३५ कि.मि. Sub-base निर्माण, ड्रेन निर्माण गर्ने कार्य अन्तर्गत धनगढी- १०.३७ कि.मि., भिमदत्त न.पा. - ३.३८ कि.मि. शुक्लाफाटा न.पा.-४.५१ कि.मि. गोदावरी न.पा.मा ११.०७ कि.मि. ड्रेनको कार्य सम्पन्न
३४७०१११७	विशेष भवन निर्माण आयोजना			-		२०८१ फागुनसम्म प्रदेश प्रमुख, मुख्यमन्त्री र विशेष सरकारी वकिल कार्यालयको आवास निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ । सङ्घीय संसद भवनको ८६ प्रतिशत र मन्त्री आवास निर्माण कार्य अन्तर्गत शहरी विकास मन्त्रि, राष्ट्रिय सभा अध्यक्ष वाहेक अन्य सबै मन्त्रीहरूबाट आवास प्रयोगमा आइसकेको, साथै दुई जना (वन र पर्यटन राज्यमन्त्री) समेत आवासमा सरिसकेको अवस्था रहेको छ ।
३४७०१११८	शहरी कोरिडोर आयोजना			२०५२/५३ - एकिन नभएको	६.५ वि. डलर	पश्चिम कोरिडोर (बुटवल-भैरहवा-लुम्बिनी-कपिलबस्तु) र पूर्वी कोरिडोर (विराटनगर- ईटहरी-धरान-इनरुवा-दमक) को Feasibility अध्ययन तथा डि.पि.आर. तयार गर्ने कार्य, विरगंज सिमरा कोरिडोरको लगानीका क्षेत्र पहिचान गर्ने अध्ययन, मध्य पश्चिम शहरी कोरिडोर आयोजना (नेपालगन्ज कोहलपुर सुर्खेत), सुदुरपश्चिम शहरी कोरिडोर(धनगढी गोदावरी भिमदत्त) र केन्द्रिय शहरी कोरिडोर (जनकपुर-बर्दिवास) सो को एकीकृत विकास रणनीति कार्य सम्बन्धी अध्ययनका कार्य
३४७०१११९	शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना			-		भौतिक – २५ प्रतिशत
३४७५११०१	नगर विकास कोष			-		नगरपालिकाहरूमा सामाजिक तथा आर्थिक पूर्वाधारका करिव १४०० वटा आयोजनाहरू (बसपार्क, सतहढल, व्यावसायिक भवन, स्थानीय उत्पादन केन्द्र, हाटबजार, जग्गा विकास, कृषि बजार, फोहोरमैला व्यवस्थापन विद्यालय भावन, मनोरंजन पार्क, सिटिहल)

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						लगाएतका शहरी पूर्वाधारका आयोजनाहरूमा रु २ अर्ब ५२ करोड अनुदान लगानी भइ शहरी सेवा सुबिधाको विकास तथा विस्तारमा योगदान पुगेको; खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागसँगको सहकार्यमा शहरी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना अन्तर्गत नेपाल सरकारले छनौट गरेका २० वटा खानेपानी आपूर्ति निर्माणका आयोजनामा लागत असुलीको अवधारणामा रु. २ अर्ब ११ करोड ऋण लगानी गरिएको । सम्बन्धीत क्षेत्रका वासिन्दाहरूको जीवनस्तर र स्वास्थ्यको अवस्थामा सुधार भएको;
३४७७११०१	काठमाण्डौँ उपत्यका विकास प्राधिकरण			-		काठमाडौँ उपत्यका भित्रका विभिन्न क्षेत्रमा हरियाली सहितको अपांगमैत्री फुटपाथ निर्माण, चोक सुधार तथा सौन्दर्यकरण गर्ने कार्य अन्तर्गत हालसम्म १ कि मी कार्य सम्पन्न; सडक विस्तार तथा स्तरोन्नति अन्तर्गत १० कि.मी. निर्माण कार्य सम्पन्न; सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र पार्क निर्माण अन्तर्गत १२ पार्क निर्माण कार्य सम्पन्न; काठमाडौँ उपत्यका भित्रका विभिन्न खोला कोरिडोर (गोदावरी, सान्गले, महादेव खोला) निर्माण कार्य (नदि नियन्त्रण टेवा पर्खाल निर्माण, कोरिडोर टूयाक खोल्ने कार्य) अन्तर्गत १ कि मी निर्माण कार्य सम्पन्न
३४७०१०१२	संघिय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय			-		विशिष्ट पदाधिकारीहरूको (राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, प्रधानमन्त्री, प्रधानन्यायाधिस, प्रतिनिधी सभाका सभामुख र राष्ट्रिय सभाका अध्यक्ष) आवास व्यवस्थापन कार्य, मन्त्री निवास पुल्चोक तथा सिंहदरवार परिषर भित्रका सङ्घीय मन्त्रालय लगायतका काठमाडौँ उपत्यकाका विभिन्न सरकारी कार्यालय भवनहरूको निर्माण तथा मर्मत संभार कार्य गरिरहेको, त्रिभुवन विश्वविद्यालय क्रिकेट मैदानमा फ्लड लाइट जडान, प्यारापिट निर्माण गरी अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सुविधा सहितको क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण गर्ने कार्य (प्रथम चरण) कार्य हुदै
३४७०००१२	शहरी पूर्वाधार प्रविधि अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र			-		२०७८ देखि चालु आ.व. सम्मको विवरण संचालन भइसकेका तालिम संख्या: २२; सम्पन्न भइ सकेका अध्ययन अनुसन्धान संख्या: १६; चालु अवस्थामा रहेका अध्ययन अनुसन्धान संख्या: ८; मन्त्रालयमा स्वीकृतिका लागि पेश भएका कार्यविधि, Guidelines, Manuals आदिहरूको संख्या: ६
३४७०००११	शहरी विकास मन्त्रालय			-		शहरी विकास तथा सरकारी भवनसँग सम्बन्धीत स्वीकृत कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयनमा लागिएको
३४७०१०१३	सङ्घीय शहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरू			-		संघिय आयोजना कार्यान्वयन इकाई/सघन शहरी तथा भवन निर्माण आयोजना अन्तर्गत संघिय सरकारी कार्यालय भवनहरूको मर्मत सुधार कार्य भएको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
५०१४७१०१	नगर विकास कोष - खानेपानी क्षेत्र			-		स्वच्छ सुरक्षित, सर्वसुलभ र दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाका लागि लागत असुली अवधारणामा खानेपानी तथा सरसफाइका आयोजनामा ऋण परिचालन भएको
५०१४७१०६	नगर विकास कोष.			-		स्थानीय तहमा दिगो शहरी पूर्वाधारका आयमूलक आयोजनाहरू निर्माणमा लगानीलाई प्रबद्धन गरिएको
५०१४७१०७	शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना			-		स्थानीय तहको पूर्वाधार विकास तथा शासन व्यवस्थामा सुधार भई समावेशी आर्थिक वृद्धि र जीवनयापनमा सुधार भएको
३४७०११२०	भानु साहित्य उद्यान (मुर्ति वाटिका भानुभक्त भवन निर्माण) विकास आयोजना			-	२५००	नया कार्यक्रम

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४७००१०१	वाग्मती सुधार आयोजना	वाग्मती लगायत यसका सहायक नदीहरूमा इन्टरसेप्टर ढल निर्माण कार्य (यस आ.व.मा थप ०.५ कि.मि. सम्पन्न गर्ने), वाग्मती लगायत यसका सहायक नदीहरूमा नदी नियन्त्रण गर्ने कार्य (यस आ.व.मा थप २.५ कि.मि. सम्पन्न गर्ने), टुकुचा फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र (१७.३ MLD) को डिजाइन र निर्माण (Design, Build and Operate) कार्य (हालसम्म निर्माण कार्य १० प्रतिशत सम्पन्न भएको तथा यस आ.व.मा ५० प्रतिशत सम्पन्न गर्ने), गोकर्ण देखी बल्खु सम्म छुटेका ठाउमा वाग्मती नदीको किनारामा नदी सौन्दर्यीकरण तथा वातावरणीय सुधार सम्बन्धी निर्माण कार्य (करीब ३.२ कि. मि.) ।	थप २ कि. मी. ढल निर्माण कार्य , थप ८ कि.मी नदि नियन्त्रण कार्य , टुकुचा फोहरपानी प्रशोधन केन्द्र निर्माण कार्य सम्पन्न , थप ३.२ कि.मी नदि सौन्दर्यकरण कार्य		
३४७०१११४	बस्ती विकास कार्यक्रम	ऐतिहासिक/साँस्कृतिक/पर्यटकीय सम्पदा बस्तीको संरक्षण र प्रर्वधन गर्न, जोखिमयुक्त/छरिएको बस्ती स्थानान्तरण गर्न, अपर्याप्त शहरी पूर्वाधार भएका बस्तीहरू वा सघन घनत्व रहेर पनि अब्यवस्थित	ऐतिहासिक/साँस्कृतिक/पर्यटकीय सम्पदा बस्तीको संरक्षण र प्रर्वधन गर्न, जोखिमयुक्त/छरिएको बस्ती स्थानान्तरण गर्न, अपर्याप्त शहरी पूर्वाधार भएका बस्तीहरू वा सघन घनत्व		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		रूपमा छरिएर रहेको बस्तीमा एकीकृत पूर्वाधार विकास कार्यान्वयन गराउने उद्देश्यले आगामी ५ वर्षभित्र सबै स्थानीय तहमा कार्यक्रम संचालन गर्ने उद्देश्य अनुसार कार्यक्रम साथै जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरणका लागि जग्गा प्राप्तिको कार्य गरिनेछ ।	रहेर पनि अब्यवस्थित रूपमा छरिएर रहेको बस्तीमा एकीकृत पूर्वाधार विकास कार्यान्वयन गराउने उद्देश्यले आगामी ५ वर्षभित्र सबै स्थानीय तहमा कार्यक्रम संचालन गर्ने उद्देश्य अनुसार कार्यक्रम साथै जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरणका लागि जग्गा प्राप्तिको कार्य गरिनेछ ।		
३४७७११०२	धोबिखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	धोबीखोला तथा सो को सहायक खोला (चिहाने खोला) कोरिडोर निर्माण कार्य ।	धोबीखोला तथा सो को सहायक खोला (चिहाने खोला) कोरिडोर निर्माण कार्य		
३४७०२०११	स्थानीय पूर्वाधार विकास विभाग	सडक पुलको DPR निर्माण गर्ने, राष्ट्रिय पुर्ननिर्माण प्राधिकरण (NRA) बाट हस्तान्तरित कार्यक्रम अन्तर्गत पुर्ननिर्माण हुन बाँकी गुम्बाहरू निर्माण गर्ने, सडक पुल निर्माण गर्ने ।	सडक पुलको DPR निर्माण गर्ने, राष्ट्रिय पुर्ननिर्माण प्राधिकरण (NRA) बाट हस्तान्तरित कार्यक्रम अन्तर्गत पुर्ननिर्माण हुन बाँकी गुम्बाहरू निर्माण गर्ने, गणेशमानसिंह समावेशी भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने		
३४७०२१०२	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना	निर्माण सम्पन्न भएका सडकको DLP तथा PBM मा मर्मत कार्य हुने	निर्माण सम्पन्न भएका सडकको DLP तथा PBM मा मर्मत कार्य हुने		
३४७०२१०३	झोलुंगे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	यातायातको पहुँचमा अभिवृद्धि तथा सहज र सुरक्षित पहुँचका लागि लामो तथा छोटो दुरीका क्रमागत थप ६०० वटा निर्माणाधीन झो.पु.हरूको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने ।	यातायातको पहुँचमा अभिवृद्धि तथा सहज र सुरक्षित पहुँचका लागि लामो तथा छोटो दुरीका निर्माणाधीन झो.पु.हरूको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने ।		
३४७०२१०५	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	ग्रामीण भेगका जनताहरूको सेवा केन्द्रसम्मको पहुँचमा सहजता अभिवृद्धि गर्न स्थानीय सडकपुल निर्माण गर्ने ।	ग्रामीण भेगका जनताहरूको सेवा केन्द्रसम्मको पहुँचमा सहजता अभिवृद्धि गर्न स्थानीय सडकपुल निर्माण गर्ने ।		
३४७०२१०६	साना सिँचाई कार्यक्रम	कोशी प्रदेशको पहाडी क्षेत्रका ८ जिल्लाका ५८ स्थानीय तहहरूमा ४६४ वटा साना सिँचाई योजनाहरू निर्माण वर्षैभरी सिँचाई सुविधाको पहुँच वृद्धि गर्ने ।	कोशी प्रदेशको पहाडी क्षेत्रका ८ जिल्लाका ५८ स्थानीय तहहरूमा ४६४ वटा साना सिँचाई योजनाहरू निर्माण वर्षैभरी सिँचाई सुविधाको पहुँच वृद्धि गर्ने ।		
३४७०२१०७	स्थानीय तह प्रशासकीय भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	स्थानीय तहको प्रशासकीय भवन निर्माण कार्य बाँकी रहेका सम्पुर्ण स्थानीय तहहरूको प्रशासकीय भवन निर्माण कार्य पुरा हुने	स्थानीय तहको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन स्थानीय तहको मुख्य प्रशासकीय भवन निर्माण गर्ने		
३४७०२१०८	ग्रामिण सडक संजाल सुधार आयोजना -ए एफ	ग्रामीण समुदाय, उत्पादनमूलक कृषि क्षेत्र र सामाजिक-आर्थिक केन्द्रबीच पहुँच स्थापित गर्न प्रदेश सरकारबाट कार्यान्वयन हुने सडक स्तरोन्नति सहित सडक कालोपत्रेको प्रकृया सम्पन्न गर्ने	ग्रामीण समुदाय, उत्पादनमूलक कृषि क्षेत्र र सामाजिक-आर्थिक केन्द्रबीच पहुँच स्थापित गर्न प्रदेश सरकारबाट कार्यान्वयन हुने सडक स्तरोन्नति सहित सडक कालोपत्रेको प्रकृया सम्पन्न गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४७०२११०	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्र समृद्धि कार्यक्रम	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्रका मानव विकास सचकाङ्कमा पछाडी परेका स्थानीय तहहरूमा एकीकृत बस्ती विकास तथा भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माण एवम् जिविकोपार्जन सुधारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुने	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्रका मानव विकास सचकाङ्कमा पछाडी परेका स्थानीय तहहरूमा एकीकृत बस्ती विकास तथा भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माण एवम् जिविकोपार्जन सुधारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुने		
३४७०२१११	कर्णाली समृद्धि कार्यक्रम	कर्णाली प्रदेशका जिल्लाहरूमा भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माणका कार्यहरू (खानेपानी, सिँचाइ, सडक पूर्वाधार, बैकल्पिक उर्जा, सामुदायिक भवन आदि) कार्यहरू	रुकुम पश्चिम, चौरजहारी नगरपालिकामा फुटवल रंगशाला निर्माण कार्य शुरु गर्ने, ८ कि.मी. कालोपत्रे तथा ढलान सडक र २० कि.मी. ग्राभेल सडक निर्माण गर्ने र ५ वटा क्रमागत भवन (विद्यालय, स्वास्थ्य भवन, जडिबुडी अनुसन्धान केन्द्र भवन लगायत) निर्माण सम्पन्न गर्ने		
३४७०२११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम	अध्ययन, मर्मत संभार, नयाँ निर्माण, स्तरोन्नती र १५०० कि.मी. नियमित मर्मत संभार हुने, १५० कि.मी. आवधिक मर्मत संभार हुने, १०० कि.मी स्तरोन्नती हुने	अध्ययन, मर्मत संभार, नयाँ निर्माण, स्तरोन्नती		
३४७०२११४	तराई मधेस सडक पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	करिव १८ सडकको नयाँ निर्माण, अध्ययन, मर्मत संभार, स्तरोन्नती	अध्ययन, मर्मत संभार, नयाँ निर्माण, स्तरोन्नती		
३४७०२११५	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	करिव १०० सडक योजनाहरूको मर्मत संभार, पुर्ननिर्माण, पुर्नस्थापना तथा स्तरोन्नति कार्य	१५० कि.मी नयाँ ट्रयाक खोल्ने, १०० कि.मी सडक स्तरोन्नती हुने		
३४७०२११६	बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	अध्ययन, मर्मत संभार, नयाँ निर्माण, स्तरोन्नती	नयाँ ट्रयाक खोल्ने, सडक स्तरोन्नती हुने , ३५ वटा सडक निर्माण कार्य सुरु गरिने		
३४७०१०११	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	२०७२ सालको भूकम्प तर्फको पुननिर्माण अन्तर्गतका कार्य समपन्न गरिनेछ , स्वास्थ्य भवन पुननिर्माण, पुरातात्विक सम्पदा/गुम्बा पुननिर्माण/धरहरा, सरकारी भवन पुननिर्माण, एकीकृत बस्ती कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ, कान्ती बाल अस्पताल भवन निर्माण कार्य संचालन गरिनेछ; रास्ट्रपति भवन प्रवालिकरण कार्य तथा अन्य सरकारी भवन प्रवालिकरण कार्य लाई निरन्तरता दिइनेछ	२०७२ सालको भूकम्प तर्फको पुननिर्माण अन्तर्गतका कार्य समपन्न गरिनेछ , स्वास्थ्य भवन पुननिर्माण, पुरातात्विक सम्पदा/गुम्बा पुननिर्माण/धरहरा, सरकारी भवन पुननिर्माण, एकीकृत बस्ती कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ, कान्ती बाल अस्पताल भवन निर्माण कार्य संचालन गरिनेछ; रास्ट्रपति भवन प्रवालिकरण कार्य तथा अन्य सरकारी भवन प्रवालिकरण कार्य लाई निरन्तरता दिइनेछ		
३४७०११०१	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	बाढी, पहिरो, डुबान आगलागी जस्ता विपद् बाट हुने जोखिम न्यूनिकरण/प्रकोप व्यवस्थापनको लागि आपतकालिन अवस्थामा उपयोग गर्न सकिने गरी आपतकालिन आवास भवनको निर्माण गर्ने , आवासको अधिकार सम्बन्धी ऐनले निर्दिष्ट गरे बमोजिम अति	बाढी, पहिरो, डुबान आगलागी जस्ता विपद् बाट हुने जोखिम न्यूनिकरण/प्रकोप व्यवस्थापनको लागि आपतकालिन अवस्थामा उपयोग गर्न सकिने गरी आपतकालिन आवास भवनको निर्माण गर्ने , आवासको		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		विपन्न वर्गका लागि आवासको न्युनतम मापदण्ड बमोजिम तिनै तहको वित्तीय लगानी र सहकार्यमा पूर्ण आवास योजना सञ्चालन गर्ने, किरायाती सामुदायिक/सहकारी आवास निर्माण गराउने,	अधिकार सम्बन्धी ऐनले निर्दिष्ट गरे बमोजिम अति विपन्न वर्गका लागि आवासको न्युनतम मापदण्ड बमोजिम तिनै तहको वित्तीय लगानी र सहकार्यमा पूर्ण आवास योजना सञ्चालन गर्ने, किरायाती सामुदायिक/सहकारी आवास निर्माण गराउने,		
३४७०११०२	एकीकृत कार्यमुलक योजना (शहरी विकास)	नगरपालिकाहरूको एकीकृत शहरी विकास योजना तर्जुमा कार्य , विभिन्न स्थानीय तहको भौतिक विकास योजना, गुरु योजना, DER/DPR तयारी, सरकारी भवनहरूको DED तयार गर्ने कार्य ।	नगरपालिकाहरूको एकीकृत शहरी विकास योजना तर्जुमा कार्य , विभिन्न स्थानीय तहको भौतिक विकास योजना, गुरु योजना, DER/DPR तयारी, सरकारी भवनहरूको DED तयार गर्ने कार्य ।		
३४७०११०३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	सडक, नाला, ढल, बसपार्क, पार्क, पोखरी तथा खुला क्षेत्र संरक्षण, हाटबजार व्यवस्थापन लगाएतका कार्यहरू; क्रमागत ५१ वटा नगरपालिकाहरू, क्रमागत ३३ वटा फरक नयाँ नगरपालिकाहरूमा, थप १८० वटा नयाँ नगरपालिका हरू मा एकीकृत शहरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने, राजधानी र आसपासका क्षेत्रमा व्यवस्थित शहरी पूर्वाधार विकास गर्ने गरि खेलमैदान, पार्क निर्माण तथा शहरी सौन्दर्यिकरण कार्य गर्ने	सडक, नाला, ढल, बसपार्क, पार्क, पोखरी तथा खुला क्षेत्र संरक्षण, हाटबजार व्यवस्थापन लगाएतका कार्यहरू; क्रमागत ५१ वटा नगरपालिकाहरू, क्रमागत ३३ वटा फरक नयाँ नगरपालिकाहरूमा, थप १८० वटा नयाँ नगरपालिका हरू मा एकीकृत शहरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने, राजधानी र आसपासका क्षेत्रमा व्यवस्थित शहरी पूर्वाधार विकास गर्ने गरि खेलमैदान, पार्क निर्माण तथा शहरी सौन्दर्यिकरण कार्य गर्ने		
३४७०११०५	भवन निर्माण संहिता, सरकारी भवन निर्माण	भवन संहिता सम्बन्धी ३ वटा नयाँ निर्देशिकाहरू तयार गर्ने , पाल राष्ट्रिय भवन संहिता (Nepal National Building Code) कार्यान्वयन तथा सरकारी भवनहरू निर्माण गर्ने उद्देश्यले भवन निर्माण संहिता सरकारी भवन निर्माण कार्यक्रम अन्तर्गत एकीकृत सरकारी कार्यालय भवन, अन्य सरकारी भवन, सांस्कृतिक, व्यापारिक तथा मनोरंजन गतिविधिहरूलाई प्रोत्साहन गर्न बहुउद्देश्यीय भवन, सभाभवन को निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने तथा परम्परागत भवनसमेत को लागि भवन संहिता तर्जुमा/अधवाधिक गरि विद्यमान भवन संहिता कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहको क्षमता अभिवृद्धि हुने कार्य गर्ने , नवलपुर सदरमुकाममा सङ्घीय सरकारी कार्यालय भवन निर्माण एवम् सम्बन्धीत अन्य पूर्वाधार निर्माण कार्य	भवन संहिता सम्बन्धी ३ वटा नयाँ निर्देशिकाहरू तयार गर्ने , पाल राष्ट्रिय भवन संहिता (Nepal National Building Code) कार्यान्वयन तथा सरकारी भवनहरू निर्माण गर्ने उद्देश्यले भवन निर्माण संहिता सरकारी भवन निर्माण कार्यक्रम अन्तर्गत एकीकृत सरकारी कार्यालय भवन, अन्य सरकारी भवन, सांस्कृतिक, व्यापारिक तथा मनोरंजन गतिविधिहरूलाई प्रोत्साहन गर्न बहुउद्देश्यीय भवन, सभाभवन को निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने तथा परम्परागत भवनसमेत को लागि भवन संहिता तर्जुमा/अधवाधिक गरि विद्यमान भवन संहिता कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहको क्षमता अभिवृद्धि हुने कार्य गर्ने , नवलपुर सदरमुकाममा सङ्घीय सरकारी		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			कार्यालय भवन निर्माण एवम् सम्बन्धीत अन्य पूर्वाधार निर्माण कार्य		
३४७०११०७	नेपाल भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	नेपाल भारत सीमामा एकीकृत जाँचचौकी निर्माण (मोरङ्ग, पर्सा, भैरहवा तथा नेपालगंजमा)	नेपाल भारत सीमामा एकीकृत जाँचचौकी निर्माण (मोरङ्ग, पर्सा, भैरहवा तथा नेपालगंजमा)		
३४७०११०८	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	नेपाल शहरी शासकीय तथा पूर्वाधार आयोजना अन्तर्गत रोजगार सिर्जना सहित १७ वटा नगरपालिकाहरूमा रणनीतिक पूर्वाधार निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने र २१ वटा न.पा. हरूको क्षमता विकास हुने कार्यक्रम संचालन गरिने	नेपाल शहरी शासकीय तथा पूर्वाधार आयोजना अन्तर्गत रोजगार सिर्जना सहित १७ वटा नगरपालिकाहरूमा रणनीतिक पूर्वाधार निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिने र २१ वटा न.पा. हरूको क्षमता विकास हुने कार्यक्रम संचालन गरिने		
३४७०१११०	नयाँ शहर आयोजना	मध्यपहाडी लोकमार्ग र सो को आसपासमा १२ वटा (फिदिम- पाँचथर, वसन्तपुर- तेह्रथुम, खर्कोट- सिन्धुली, वैरेनी गल्छी- धादिङ्ग, डुम्रे भन्सार- तनहुँ, वुर्तिवाङ्ग- वाग्लुङ्ग, चौरझहारी- रुकुम पश्चिम, राकम कर्णाली- दैलेख, साँफेवगर- अछाम र पाटन- वैतडी, भिग्री, भेरीगंगा) मा पूर्वाधार निर्माण कार्य , हुलाकी लोकमार्ग र तराइ/मधेशमा १५ वटा (गौरीगंज, रंगेली, बलवा, मनरा, ब्रम्हपुरी, ईश्वरपुर, शम्भुनाथ, मौलापुर, कटहरीया, महागढीमाई, बर्दघाट, गढवा, राजापुर, भजनी, बेलौरी) मा पूर्वाधार निर्माण कार्य , स्मार्ट सिटी १३ वटा (धनकुटा, मिर्चैया, चन्द्रपुर, निजगढ, भरतपुर, काभ्रे उपत्यका, पालुङ्गटार, वालिङ, लुम्बिनी, तुल्सीपुर, दुल्लु, टिकापुर, अमरगढी) मा पूर्वाधार निर्माण कार्य , Trans Himalaya Trail का वस्तिहरू १० वटा लुक्ला, स्याफ्रुवेसी, जोमसोम, सिमिकोट, मार्तडी, किमाथान्का, चामे, फुङलिङ, दुनै, कोल्टी मा पूर्वाधार निर्माण कार्य	मध्यपहाडी लोकमार्ग र सो को आसपासमा १२ वटा (फिदिम- पाँचथर, वसन्तपुर- तेह्रथुम, खर्कोट- सिन्धुली, वैरेनी गल्छी- धादिङ्ग, डुम्रे भन्सार- तनहुँ, वुर्तिवाङ्ग- वाग्लुङ्ग, चौरझहारी- रुकुम पश्चिम, राकम कर्णाली- दैलेख, साँफेवगर- अछाम र पाटन- वैतडी, भिग्री, भेरीगंगा) मा पूर्वाधार निर्माण कार्य , हुलाकी लोकमार्ग र तराइ/मधेशमा १५ वटा (गौरीगंज, रंगेली, बलवा, मनरा, ब्रम्हपुरी, ईश्वरपुर, शम्भुनाथ, मौलापुर, कटहरीया, महागढीमाई, बर्दघाट, गढवा, राजापुर, भजनी, बेलौरी) मा पूर्वाधार निर्माण कार्य , स्मार्ट सिटी १३ वटा (धनकुटा, मिर्चैया, चन्द्रपुर, निजगढ, भरतपुर, काभ्रे उपत्यका, पालुङ्गटार, वालिङ, लुम्बिनी, तुल्सीपुर, दुल्लु, टिकापुर, अमरगढी) मा पूर्वाधार निर्माण कार्य , Trans Himalaya Trail का वस्तिहरू १० वटा लुक्ला, स्याफ्रुवेसी, जोमसोम, सिमिकोट, मार्तडी, किमाथान्का, चामे, फुङलिङ, दुनै, कोल्टी मा पूर्वाधार निर्माण कार्य		
३४७०११११	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम	सुदुरपश्चिमका ३ वटा नगरपालिकाहरूमा (गोदावरी, धनगढी, शुक्लाफाँटा) फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण	सुदुरपश्चिमका ३ वटा नगरपालिकाहरूमा (गोदावरी, धनगढी, शुक्लाफाँटा) फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४७०१११७	विशेष भवन निर्माण आयोजना	सिंहदरबारको ग्यालरी बैठक भवनको रेट्रोफिटिङ्ग गर्ने कार्य; सङ्घीय संसद भवन निर्माण गर्ने कार्य र Interior, Conferencing तथा Security System जडान गर्ने कार्य; भैंसीपाटी स्थित मन्त्री निवासको दोस्रो चरणको निर्माण कार्य, श्रीमहल भवन को पुनर्निर्माण गर्ने कार्य, हरिहर भवन (मानव अधिकार /निजामती किताब खाना भवन) निर्माण कार्य, नर्शिंह दल गणको लागि कोत घर निर्माण कार्य, मन्त्रि क्वाटर परिसर आसपास को क्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्ने कार्य	सिंहदरबारको ग्यालरी बैठक भवनको रेट्रोफिटिङ्ग गर्ने कार्य; सङ्घीय संसद भवन निर्माण गर्ने कार्य र Interior, Conferencing तथा Security System जडान गर्ने कार्य; भैंसीपाटी स्थित मन्त्री निवासको दोस्रो चरणको निर्माण कार्य, श्रीमहल भवन को पुनर्निर्माण गर्ने कार्य, हरिहर भवन (मानव अधिकार /निजामती किताब खाना भवन) निर्माण कार्य, नर्शिंह दल गणको लागि कोत घर निर्माण कार्य, मन्त्रि क्वाटर परिसर आसपास को क्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्ने कार्य		
३४७०१११८	शहरी कोरिडोर आयोजना	तयार भएको अध्ययन कार्य वमोजिम निर्माण कार्य अघि बढाईने; Milk Processing Center निर्माण कार्य सम्पन्न , Meat Processing Industry निर्माण कार्य सम्पन्न	तयार भएको अध्ययन कार्य वमोजिम निर्माण कार्य अघि बढाईने; Milk Processing Center निर्माण कार्य सम्पन्न , Meat Processing Industry निर्माण कार्य सम्पन्न		
३४७०१११९	शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना	एशियाली विकास बैंक को ऋण सहयोगमा क्षेत्रीय शहरी बिकास कार्यक्रम अन्तर्गत सडक तथा नाला निर्माण, एकीकृत फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण, दिशाजन्य लेदो व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण कार्य लाई निरन्तरता दिदै एशियाली विकास बैंक को ऋण सहयोग तथा स्थानीय तहको लागत साझेदारीमा शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना अन्तर्गत हरित, उत्थानशील र समावेशी विकास तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमहरू सम्बन्धी विभिन्न नगरपालिकाहरूको ecological base adaption गरी शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना (URLIP) कार्यक्रम	एशियाली विकास बैंक को ऋण सहयोगमा क्षेत्रीय शहरी बिकास कार्यक्रम अन्तर्गत सडक तथा नाला निर्माण, एकीकृत फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण, दिशाजन्य लेदो व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण कार्य लाई निरन्तरता दिदै एशियाली विकास बैंक को ऋण सहयोग तथा स्थानीय तहको लागत साझेदारीमा शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना अन्तर्गत हरित, उत्थानशील र समावेशी विकास तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमहरू सम्बन्धी विभिन्न नगरपालिकाहरूको ecological base adaption गरी शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना (URLIP) कार्यक्रम		
३४७५११०१	नगर विकास कोष	सामाजिक पूर्वाधार तथा आर्थिक पूर्वाधारका आयोजनाहरूमा मिश्रित (अनुदान तथा ऋण) लगानी विधिमा नगरपालिकाहरूलाई आयोजनाहरूको निर्माण, अध्ययन, विकास, सुपरिवेक्षण एवम् क्षमता विकासका लागि अनुदान / ऋण परिचालन गर्ने	सामाजिक पूर्वाधार तथा आर्थिक पूर्वाधारका आयोजनाहरूमा मिश्रित (अनुदान तथा ऋण) लगानी विधिमा नगरपालिकाहरूलाई आयोजनाहरूको निर्माण, अध्ययन, विकास, सुपरिवेक्षण एवम् क्षमता विकासका लागि अनुदान / ऋण परिचालन गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४७७११०१	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण	काठमाडौँ ईशान (पूर्व- उत्तर क्षेत्र) १ लाख रोपनी क्षेत्रफलमा नया नगर निर्माण आयोजनामा कार्यान्वयन गर्ने , तारकेश्वर न पा वडा नं ३ मा २६०० रोपनी र गोदावरी न पा वडा नं ८ डुकुछापमा ११२४ रोपनी क्षेत्रमा जग्गा विकास आयोजना संचालन गर्ने , काठमाडौँ उपत्यका भित्रका विभिन्न क्षेत्रमा हरियाली सहितको अपांगमैत्री फुटपाथ निर्माण, चोक सुधार तथा सौन्दर्यकरण गर्ने कार्य ,स्थानीय परम्परागत तथा सम्पदाको सम्मान गर्दै काठमाडौँ उपत्यका भित्रका विभिन्न क्षेत्रमा स्मारक क्षेत्र , ऐतिहासिक तथा घना बस्ती विकास भएका क्षेत्रहरू तिव्र संरक्षण तथा सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत पैदल मार्ग निर्माण, माउन्टेन म्युजियम निर्माण ,भूमिगत जलाधार पुनर्भरण लगायतका कार्य गर्ने , सडक विस्तार तथा स्तरोन्नति, सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र पार्क निर्माण, काठमाडौँ उपत्यका भित्रका विभिन्न खोला कोरिडोर निर्माण कार्य (नदी नियन्त्रण टेवा पर्खाल निर्माण, कोरिडोर टूयाक खोल्ने कार्य)	काठमाडौँ उपत्यका भित्रका विभिन्न क्षेत्रमा हरियाली सहितको अपांगमैत्री फुटपाथ निर्माण, चोक सुधार तथा सौन्दर्यकरण गर्ने कार्य ,स्थानीय परम्परागत तथा सम्पदाको सम्मान गर्दै काठमाडौँ उपत्यका भित्रका विभिन्न क्षेत्रमा स्मारक क्षेत्र , ऐतिहासिक तथा घना बस्ती विकास भएका क्षेत्रहरू तिव्र संरक्षण तथा सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत पैदल मार्ग निर्माण, माउन्टेन म्युजियम निर्माण ,भूमिगत जलाधार पुनर्भरण लगायतका कार्य गर्ने , सडक विस्तार तथा स्तरोन्नति, सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र पार्क निर्माण, काठमाडौँ उपत्यका भित्रका विभिन्न खोला कोरिडोर निर्माण कार्य (नदी नियन्त्रण टेवा पर्खाल निर्माण, कोरिडोर टूयाक खोल्ने कार्य)		
३४७०१०१२	संघिय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय	त्रिभुवन विश्वविद्यालय क्रिकेट मैदानमा फ्लड लाइट जडान गरी अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सुविधा सहितको क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण गर्ने कार्य , त्रिभुवन विश्वविद्यालय क्रिकेट मैदान रङ्गशालालाई स्तरोन्नति गर्ने गुरुयोजना बमोजिम कार्य अगाडि बढाउने साथै त्रिभुवन विश्वविद्यालयको लागि स्पोर्ट्स एकेडेमी समेत निर्माण गरिनेछ , सिंहदरबारको गुरुयोजना बमोजिम शहरी विकास मन्त्रालय र युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको भवन निर्माण कार्य, सिंहदरबारको गुरुयोजना बमोजिम सिंहदरबार क्षेत्रभित्रको पार्किङ्ग व्यवस्थित गर्न बहुतले पार्किङ्ग निर्माण कार्य , सिंहदरबार परिसरभित्र कार्यपालिका, न्यायपालिका र व्यवस्थापिका समेत रहेकोले तीन वटै अङ्गहरू बीच जल र हरियाली समेतको बफर जोन निर्माणको लागि अवधारणा तयार गरी सो बमोजिम कार्य प्रारम्भ गरिनेछ	त्रिभुवन विश्वविद्यालय क्रिकेट मैदानमा फ्लड लाइट जडान गरी अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सुविधा सहितको क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण गर्ने कार्य , त्रिभुवन विश्वविद्यालय क्रिकेट मैदान रङ्गशालालाई स्तरोन्नति गर्ने गुरुयोजना बमोजिम कार्य अगाडि बढाउने साथै त्रिभुवन विश्वविद्यालयको लागि स्पोर्ट्स एकेडेमी समेत निर्माण गरिनेछ , सिंहदरबारको गुरुयोजना बमोजिम शहरी विकास मन्त्रालय र युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको भवन निर्माण कार्य, सिंहदरबारको गुरुयोजना बमोजिम सिंहदरबार क्षेत्रभित्रको पार्किङ्ग व्यवस्थित गर्न बहुतले पार्किङ्ग निर्माण कार्य , सिंहदरबार परिसरभित्र कार्यपालिका, न्यायपालिका र व्यवस्थापिका समेत रहेकोले तीन वटै अङ्गहरू बीच जल र हरियाली समेतको बफर जोन निर्माणको लागि अवधारणा तयार गरी सो बमोजिम कार्य प्रारम्भ गरिनेछ		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४७०००१२	शहरी पूर्वाधार प्रविधि अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	शहरी विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम संचालन र भवन, आवास र शहरी विकास सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धीत अर्धवार्षिक रुपमा प्रकाशन, शहरी विकास, बस्ती विकास, आवास व्यवस्थापन, भवन निर्माण, स्थानीय वास्तुकला, निर्माण सामग्री तथा प्रविधिको अध्ययन, गुणस्तर परीक्षण र प्रवर्द्धन फोहोरमैला व्यवस्थापन, भवन, आवास र शहरी विकास सम्बन्धी अभिलेखहरूको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने र अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण गर्ने तथा स्थानीय भवन प्रविधि तथा सामग्री प्रवर्द्धन गर्ने ।	शहरी विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम संचालन र भवन, आवास र शहरी विकास सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धीत अर्धवार्षिक रुपमा प्रकाशन, शहरी विकास, बस्ती विकास, आवास व्यवस्थापन, भवन निर्माण, स्थानीय वास्तुकला, निर्माण सामग्री तथा प्रविधिको अध्ययन, गुणस्तर परीक्षण र प्रवर्द्धन फोहोरमैला व्यवस्थापन, भवन, आवास र शहरी विकास सम्बन्धी अभिलेखहरूको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने र अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण गर्ने तथा स्थानीय भवन प्रविधि तथा सामग्री प्रवर्द्धन गर्ने ।		
३४७०००११	शहरी विकास मन्त्रालय	शहरी, भवन, आवास तथा स्थानीय पूर्वाधार सम्बन्धी मौजुदा नीतिहरू समय सापेक्ष परिमार्जन गर्ने	शहरी, भवन, आवास तथा स्थानीय पूर्वाधार सम्बन्धी मौजुदा नीतिहरू समय सापेक्ष परिमार्जन गर्ने		
३४७०१०१३	सङ्घीय शहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरू	संघिय सरकारी कार्यालय भवन मर्मत सुधार हुने	संघिय सरकारी कार्यालय भवन मर्मत सुधार हुने		
५०१४७१०१	नगर विकास कोष - खानेपानी क्षेत्र	स्वच्छ सुरक्षित, सर्वसुलभ र दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाका लागि लागत असुली अवधारणामा खानेपानी तथा सरसफाइका आयोजनामा ऋण परिचालन गरिने	स्वच्छ सुरक्षित, सर्वसुलभ र दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाका लागि लागत असुली अवधारणामा खानेपानी तथा सरसफाइका आयोजनामा ऋण परिचालन गरिने		
५०१४७१०६	नगर विकास कोष.	स्थानीय तहमा दिगो शहरी पूर्वाधारका आयमूलक आयोजनाहरू निर्माणमा लगानीलाई प्रबर्द्धन गरिने	स्थानीय तहमा दिगो शहरी पूर्वाधारका आयमूलक आयोजनाहरू निर्माणमा लगानीलाई प्रबर्द्धन गरिने		
५०१४७१०७	शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना	स्थानीय तहको पूर्वाधार विकास तथा शासन व्यवस्थामा सुधार भई समावेशी आर्थिक वृद्धि र जीवनयापनमा सुधार हुने	स्थानीय तहको पूर्वाधार विकास तथा शासन व्यवस्थामा सुधार भई समावेशी आर्थिक वृद्धि र जीवनयापनमा सुधार हुने		
३४७०११२०	भानु साहित्य उद्यान (मुर्ति वाटिका भानुभक्त भवन निर्माण) विकास आयोजना	भानु साहित्य उद्यान पूर्वाधार निर्माण	भानु साहित्य उद्यान पूर्वाधार निर्माण		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	२८५४४	८८४८७३	११९६५	९२५३८२	५९५४७३	३६९९२	२९२९१७
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५२३४८	६२०७५३	७६७८	६८०७७९	६४५६८७	४५००	३०५९२
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	५६४४७	८०६९४४	१४५४०	८७७९३१	८५८८१५	०	१९११६

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा अधिकारको बाँडफाँटको सम्बन्धमा देखिएको समस्याले योजनाहरूको कार्यान्वयनमा ढिलाई हुन सक्ने हुँदा स्पष्ट कानून तथा मापदण्डको तयार गरी कार्यान्वयन गर्नुका साथै जग्गा प्राप्तमा आउने अवरोधलाई हटाउन कानूनी तथा नीतिगत सुधार हुनुपर्ने तथा सार्वजनिक नदी खोला किनारा अतिक्रमण र सुकुम्बासी बस्ती विस्तारलाई रोक्न शहरी गरीब पहिचान गरी पुनर्स्थापना गरिनु पर्नेछ । बजेट सुनिश्चित गर्न नसकेका कारण बहुवर्षीय खरिद प्रकृत्यामा जान नसकिएकोले वार्षिक रूपमा प्राप्त हुने बजेटको आधारमा खरिद प्रकृत्यामा जानु पर्दा लक्ष्य तथा प्रतिफलको उपभोग हुन नसकिने भएकोले नीतिगत व्यवस्था, मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रक्षेपण अनुरूप तथा लक्ष्य अनुसारको बजेट व्यवस्थाको लागि पहल गरिनुपर्नेछ ।

परिच्छेद ९

शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्र

९.१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले शासकीय सुधार र सुशासनको माध्यमबाट राष्ट्रिय जीवनका सबै क्षेत्रमा न्यायपूर्ण व्यवस्था कायम गर्दै लोककल्याणकारी राज्य व्यवस्था स्थापना गर्ने लक्ष्य लिएको छ । राजनीतिक, प्रशासनिक, न्यायिक एवम् सामाजिक क्षेत्रमा पारदर्शिता, जवाफदेहिता, जनउत्तरदायित्व, सदाचारयुक्त कार्य प्रणालीबाट नागरिक सन्तुष्ट शासन व्यवस्था कायम गर्न सकेमा सुशासनको प्रत्याभूत गर्न सकिन्छ ।

प्रशासनिक क्षेत्रको सर्वोच्च निकायको रूपमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले सबै मन्त्रालयहरूका काम कारवाहीमा समन्वय कायम गर्ने, नीति निर्माण गर्ने र तिनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने जस्ता अत्यन्त महत्वपूर्ण कार्यभारका साथ क्रियाशील रही नेपालको प्रशासनिक इतिहासमा गरिमामय र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउँदै आएको छ । बदलिदो समय र परिवेशअनुरूप आफूलाई परिमार्जन र समाहित गर्दै मुलुकमा सुशासन कायम गरी राष्ट्रको समग्र आर्थिक एवम् सामाजिक विकासको गतिलाई तीव्रता दिन यस कार्यालयले नेतृत्वदायी र अग्रणी भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ । यस कार्यालयको भूमिका, उत्तरदायित्व र दैनिक प्रशासकीय जिम्मेवारीमा पनि थप दक्षता र प्रभावकारिताको आवश्यकता महसुस गरी २०६३ माघ १ गतेदेखि पुनःसंरचना गरी डेक्स मोडेल अन्तर्गत सञ्चालन गरिएको साथै विद्यमान संगठन संरचना, कार्यविवरण र दरबन्दी लगायतका विषयमा अध्ययन गरी कार्य प्रकृति र कार्यबोझ अनुरूपको उपयुक्त संगठनात्मक संरचनाका लागि नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को मिति २०८१/०९/१२ को निर्णयानुसार कार्यालयको पुनःसंरचना गरिएको छ । विधिको शासन, सरकारको प्रभावकारिता, भ्रष्टाचार नियन्त्रण, आवाज र उत्तरदायित्व, हिंसाको अन्त्य, सरकारका काम कारवाहीमा पारदर्शिता (खुला सरकार), नियमकको गुणस्तरजस्ता सूचकहरूबाट सुशासन कायम गरी शासकीय सुधारको समग्र जिम्मेवारी यस कार्यालयलाई तोकिएको छ ।

संविधानद्वारा प्रदान गरिएको अधिकार र उत्तरदायित्व पूरा गर्न तथा शासकीय सुधार एवम् विकासको व्यवस्थापन, नियमित कार्यका अतिरिक्त भ्रष्टाचार नियन्त्रण, द्विपक्षीय, बहुपक्षीय सम्झौता वा सहमति कार्यान्वयनको अनुगमन, मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्धनका साथै प्रत्यक्ष संवाद कक्ष (Actin Room) को स्थापना गरी राष्ट्रिय गौरव तथा प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरूमा आइपर्ने समस्याहरूको समाधान एवम् निरन्तर सघन अनुगमनका साथै सङ्घीय मन्त्रालयहरूबाट गरिएको अनुगमनको प्रभावकारिता परीक्षणको लागि आयोजनाहरूको अनुगमनको अनुगमन गर्ने कार्य गरिएको छ । नीति तथा कार्यक्रम एवम् बजेट कार्यान्वयन कार्ययोजनाको अनुगमन र हेलो सरकारको गुनासो व्यवस्थापनलाई समेत व्यवस्थित गरी राष्ट्रिय विकासमा सर्वपक्षीय योगदान अभिवृद्धि गर्ने काम निरन्तर भइरहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- नेपालको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन एवम् मन्त्रिपरिषद्का निर्णयहरूको कार्यान्वयन र अनुगमन,
- नेपाल सरकारका मन्त्रालयहरूको कार्यको रेखदेख निरीक्षण, नियन्त्रण र सञ्चालन तथा अल्पकालीन, मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन नीति, आवधिक योजना र रणनीतिको तर्जुमा, स्वीकृति, कार्यान्वयन, अनुगमन/मूल्याङ्कन, तथा कार्यसम्पादन सूचकको विकास,
- शासकीय प्रबन्ध, सुशासन प्रवर्धन, प्रशासनिक सुधार, द्विपक्षीय, बहुपक्षीय सन्धि सम्झौता वा सहमति कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन,
- तहगत सम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय एवम् सन्तुलित विकास,
- राष्ट्रिय एकता, नेतृत्व निर्माण, र सहमति कार्यान्वयनको अनुगमन ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र प्रवर्धन गर्दै दिगो, शान्ति, राष्ट्रिय सुरक्षा र एकता कायम गर्नु,
- तीन तहका सरकारको एकल तथा साझा अधिकार सूची अनुरूप कार्य विस्तृतीकरण गरी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कानून तर्जुमा गर्नु,

- तीन तहका सबै निकायहरूका बीचमा अन्तरआबद्धतायुक्त एकीकृत तथ्याङ्क प्रणाली स्थापना र सञ्चालन गरी तथ्यमा आधारित नीति तथा योजना तर्जुमा गर्नु,
- सबै प्रकारका भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापहरूको अन्त्य गर्दै प्रशासनिक तथा न्यायिक क्षेत्रमा नैतिकता, सदाचारिता र निष्ठाको प्रवर्धन गर्नु,
- स्रोत व्यवस्थापन, जनशक्ति परिचालन तथा नीतिगत सहजीकरणसहित नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापना गर्नु,
- नागरिकका एकै प्रकारका विवरण एकीकृत रूपमा संकलन गर्ने प्रणालीको विकास गर्नु ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौं योजनाको परिच्छेद ९ र १२ (प्रादेशिक तथा स्थानीय अर्थतन्त्रको सुदृढीकरण र सन्तुलित विकास र शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन) क्षेत्रसँग सम्बन्धित रही मध्यमकालीन खर्च संरचनाको बुँदा नं. ४.१ मा उल्लेख गरिएका १३ वटा रूपान्तरणकारी रणनीति र उक्त रणनीतिको कार्यान्वयनको लागि बुँदा नं ४.२ बमोजिम अबलम्बन गरिने प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनबाट नैतिकता तथा सदाचारिता प्रवर्धन, राजस्व चुहावट नियन्त्रण, सम्पत्ति शुद्धीकरण जोखिम केन्द्रित सुपरिवेक्षण, अनुसन्धान र अभियोजन, मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्धन, कानूनी शासनको प्रत्याभूति, सार्वजनिक खरिदमा एकरूपता, पारदर्शिता र गुणस्तरीयता प्रवर्धन गर्दै सुशासन, समाजिक न्याय र समृद्धिको लक्ष्यसमेत हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

यस कार्यालयले आगामी तीन आर्थिक वर्षमा कार्यान्वयन गर्ने रूपान्तरणकारी रणनीति तथा प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनबाट सार्वजनिक नीति निर्माण र राष्ट्रिय प्राथमिकताका क्षेत्रहरूसँग सम्बन्धित खरिद प्रक्रिया, कार्यविधि तथा निर्णयलाई अझ बढी खुला, पारदर्शी, वस्तुनिष्ठ र विश्वसनीय बनाई सार्वजनिक खरिद प्रक्रियामा प्रतिस्पर्धा, स्वच्छता, इमान्दारिता, जवाफदेहिता र विश्वसनीयता प्रवर्धन गर्ने कार्यमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ । जनस्तरदेखि राज्य सञ्चालनका हरेक तहमा भ्रष्टाचारजन्य कार्य नियन्त्रणमा सहयोग, सदाचार प्रवर्धनमा योगदान, सार्वजनिक निकायका कामकारवाहीमा पारदर्शिता, स्वच्छता र निष्पक्षता कायम हुनुको साथै शासकीय क्षेत्रमा सुधार हुने र यसबाट सम्बन्धित दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	भ्रष्टाचार नियन्त्रण	सूचकांक	-०.५१	-०.४५	-०.२५	-०.१५	०.२५
२	राजनीतिक स्थायित्व/हिंसाको अन्त्य	सूचकांक	-०.२३	-०.२१	-०.१	०.५	०.१५
३	नियामक गुणस्तर	सूचकांक	-०.६६	-०.५	-०.३	-०.१	०.२५
४	राजनीतिक सशक्तिकरण	सूचकाङ्क	०.७४	०.७५	०.७६	०.७७	०.७८
५	सामाजिक सशक्तिकरण	सूचकाङ्क	०.५४	०.५७	०.५९	०.६१	०.६३
६	विधिको शासन	सूचकाङ्क	०.५२	०.५४	०.५५	०.५६	०.५८
७	सरकारी प्रभावकारिता	सूचकाङ्क	-०.८१	-०.७२	-०.६५	-०.५	-०.४
८	हेलो सरकारमा प्राप्त उजुरी फछ्यौट	प्रतिशत	४८.५	५४	६०	७०	८०
९	विशिष्टीकृत सरकारी वकिल (तालिम प्राप्त)	जना	१५	३०	३०	३०	३०
१०	समुदाय – प्रहरी – सरकारी वकिल कार्यक्रमबाट लाभान्वित संख्या (वार्षिक)	जना (हजारमा)	१४.७	१९.६	१९.६	१९.६	१९.६

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
११	भ्रष्टाचार न्यूनीकरण अनुभूति सूचकांक	सूचकांक	३४	३७	३९	४०	४१
१२	खुला सरकार	सुचाकाङ्क	०.५१	०.५७	०.५८	०.६	०.६१
१३	सरकारवादी मुद्दाको सफलतादर	प्रतिशत	६९.१७	७०	७२	७३	७५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३०१०८०११	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		राष्ट्रिय आर्थिक गणना, २०८२ को लागि आर्थिक र प्रशासनिक मापदण्ड, प्रश्नावली तथा निर्देशिकाको मस्यौदा तयार, निर्देशक तथा प्राविधिक समितिको बैठक सम्पन्न भएको नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण चौथोको लागि प्रश्नावली तथा स्याम्पल डिजाइनको प्रारम्भिक कार्य सम्पन्न भएको एकीकृत तथ्याङ्क पोर्टल निर्माण मबन्धमा राष्ट्रिय तथ्यगत विवरण स्थानीय तहबाट प्रविष्ट गरिएको भएको जिल्ला र स्थानीय तहको गरिबीको लघुक्षेत्र अनुमानको प्रारम्भिक नतिजा तयार भएको ।
३०१३१०११	लगानी बोर्डको कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		चालु आ.व. २०८१/८२ को फागुन मसान्तसम्म निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा रहेका परियोजना-२, निर्माण चरणमा रहेका परियोजना-३ निर्माण चरणमा जान तयार रहेका परियोजना-१, कार्यान्वयनका लागि वार्ताको चरणमा रहेका परियोजना-७, मूल्याङ्कन चरणमा रहेका परियोजना-१२ र अध्ययन (विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको तयारी) को चरणमा रहेका परियोजना-५ रहेको Nepal Investment Guide, २०२४ तयार गरिएको ।
३०१०००११	मन्त्रिपरिषद्	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्धन		-		मन्त्रिपरिषद्को निर्णय कार्यान्वयन भइरहेको ।
३०१०००१२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		ICESCR सम्बन्धी अद्यावधिक गरिएको राष्ट्रिय प्रतिवेदन मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भई परराष्ट्र मन्त्रालयमार्फत संयुक्त राष्ट्रसंघमा पठाइएको । संयुक्त राष्ट्रसंघको सन्धिजनित निकायमा पेश गरिने साझा मुलभूत दस्तावेज तयार गरी संयुक्त राष्ट्रसंघमा पठाई संयुक्त राष्ट्रसंघको बेवसाइटमा समेत प्रकाशन भएको सरकारी नीतिको ढाँचामा एकरूपता कायम गर्न नेपाल सरकारले स्वीकृत गर्ने राष्ट्रिय नीतिको ढाँचा स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउण्डरीड) निवारण नियमावली, २०८१, उजुरी जाँचबुझ तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१ कार्यान्वयनमा ल्याइएको AML/CFT प्रणाली सम्बद्ध निकायहरूबाट सम्पादन भएका कार्यहरू समेटिएको प्रतिवेदन (PPR) FATF/APG मा पठाइएको विकासको ढाँचा, गति र संस्कार सुधार गर्न आयोजना तर्जुमा खाका (Project Planning Template) स्वीकृत भएको नेपाल सरकारबाट प्राप्त ५ वटा नीति अनुसन्धानका विषयहरूको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव तयार गर्ने काम सम्पन्न भई अनुसन्धान कार्य सुरु भएको संघीय मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगले गरेका ६ वटा आयोजना अनुगमनको प्रभावकारिता अनुगमन गरिएको ।
३०१०१०११	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा मातहत सरकारी वकील कार्यालयहरूको समष्टिगत व्यवस्थापकीय सुधारसम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन, २०८१ पेस भएको ४ वटा सरकारी वकील छलफल शृंखला सम्पन्न भएको ९२६७ जना लाभांशित हुने गरी समुदायमा सरकारी वकील कार्यक्रम (१९३) सम्पन्न, जवरजस्ती करणी सम्बन्धी कानूनको प्रवृत्ति विश्लेषण तथा कानूनको प्रभाव मूल्याङ्कन अनुसन्धान (१ वटा) भएको साइबर कानूनको आवश्यकता सम्बन्धी अनुसन्धान (१ वटा) भएको ।
३०१०२०११	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		सार्वजनिक खरिद सम्बन्धमा विभिन्न ३१ वटा सार्वजनिक निकायको अनुगमन गरिएको "डिजाइन र निर्माण (Design and Build) सम्झौताका माध्यमबाट खरिद गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका, २०८१" तयार भएको १३५ वटा बोलपत्रदाता, प्रस्तावदाता, परामर्शदाता, सेवाप्रदायक, आपूर्तिकर्ता, निर्माण व्यवसायी, अन्य व्यक्ति, फर्म, संस्था/कम्पनीलाई कालो सूचीमा राखिएको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						विभिन्न सार्वजनिक निकायबाट माग भए बमोजिम चालु आर्थिक वर्षको फागुनसम्म १२१ वटा राय परामर्श प्रदान गरिएको खरिद योजना तथा गुरुयोजनासम्बन्धी ३ पटक अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा निरीक्षण गरिएको विभिन्न ९ जिल्लाका ३१ वटा सार्वजनिक निकायको सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी अनुगमन कार्य सम्पन्न गरिएको ।
३०१०३०११	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को फागुन मसान्तसम्ममा बैंक ब्याज, लिजभाडा/भाडा, धितोपत्र लाभांश, प्रवेश शुल्क लगायतबाट करिब रु. १३.५७ करोड ट्रष्ट कोषमा आम्दानी गरिएको भक्तपुर जिल्ला राधे-राधेस्थित दुई कित्ता जग्गा (क्षेत्रफल १-१०-१-०) नेपाल ट्रष्टको स्वामित्वमा ल्याउनेगरी भएको मन्त्रिपरिषद्को निर्णय विरूद्ध दावी गर्दै दायर गरेको फिराद/रिट (मुद्दा) खारेज हुनेगरी मिति २०८१/१/१७ मा ट्रष्टको पक्षमा फैसला भएको, नेपाल ट्रष्ट स्थापनाकाल (आ.व.२०६४/६५) मा प्राप्त करिव ८३६ रोपनी जग्गा रहेकोमा थप खोजबिन/सूचना प्राप्तिबाट आ.व. २०८१/८२ फागुनसम्म करिव २१ हजार ५०० रोपनी ट्रष्ट स्वामित्वमा आएको । नेपाल ट्रष्टको स्वामित्वमा रहेका ऐतिहासिक एवम् साँस्कृतिक महत्वका सम्पदा अवलोकन तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०८०” तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको ।
३०१०४०११	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रबाट आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को फागुनसम्ममा १६ वटा राष्ट्रिय गौरवका आयोजना तथा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको प्राविधिक परीक्षण कार्य प्रारम्भ भएको सार्वजनिक निकायबाट हुने अनियमितता, ढिलासुस्ती र भ्रष्टाचार सम्बन्धमा राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को फागुनसम्ममा प्राप्त १३८१ उजुरीमध्ये ६७२ (४८ प्रतिशत) उजुरी फछ्यौट भएको ।
३०१०६०११	सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभागमा विचाराधीन अवस्थामा रहेका १६७६ थान उजुरी/सूचनामध्ये चालु आर्थिक वर्षको फागुन मसान्तसम्म ४२१ थान उजुरी/सूचना फछ्यौट भएको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						१९ थान मुद्दा अभियोजनका लागि विभिन्न जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयमा पठाइएकोमा ७६ प्रतिवादीका विरुद्ध १७ थान मुद्दा विभिन्न जिल्ला अदालतहरूमा दायर भएको सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण ऐन संशोधन पश्चात् सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभागमा दर्ता भएका २८६ थान उजुरी/सूचनामध्ये २५६ थान उजुरी फछ्यौट भएको र बाँकी ऐनको दफा १३(ग) बमोजिमका ३० थान उजुरी विभागमा प्रारम्भिक छानबिनको क्रममा रहेको सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ्ग) निवारण नियमावली, २०८१ जारी भएको तथा उजुरी जाँचबुझ तथा अनुसन्धानसम्बन्धी कार्यविधि, २०८१ तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा रहेको ।
३०१०५०११	राजस्व अनुसन्धान विभाग	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		विगत आर्थिक वर्षको लगतसहित आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को फागुन मसान्तसम्म राजस्व अनुसन्धान विभाग र मातहत निकायमा राजस्व चुहावटतर्फ १५७५ उजुरी दर्ता भएकोमा २९ उजुरीको विस्तृत अनुसन्धान तथा तहकिकात कार्य सम्पन्न गरी कुल बिगो रु. १,०३,५१,२२,१२२ ।- (एक अर्ब तीन करोड एकाउन्न लाख बाइस हजार एक सय बाइस) र सोको शतप्रतिशत जरिवाना रु. १,०३,५१,२२,१२२ ।- (एक अर्ब तीन करोड एकाउन्न लाख बाइस हजार एक सय बाइस) समेत गरी कुल जम्मा रु. २,०७,०२,४४,२४४/- (दुई अर्ब सात करोड दुई लाख चवालिस हजार दुई सय चवालिस) को मागदावी लिई १२७ जना प्रतिवादीउपर मुद्दा दायर गरिएको कुल उजुरी दर्ता संख्यामध्ये अदालतमा मुद्दा दायर भएका मुद्दा बाहेक ३६७ उजुरी प्रारम्भिक अनुसन्धानबाट २१३ उजुरी विस्तृत अनुसन्धानबाट फछ्यौट भएका छन् भने १५१ उजुरी तामेलीमा राखिएको तथा ५ वटा उजुरीको सम्बन्धमा मुद्दा नचल्ने निर्णय भएको मुद्दा दायर भए बाहेकका विस्तृत अनुसन्धान सम्पन्न भएका उजुरी संख्या २१३ मध्ये १७० वटा मुद्दाबाट कुल रकम रु. १०,२८,०९,९७३/- (दश करोड अठ्ठाइस लाख नौ हजार नौ सय त्रिहत्तर) कर निर्धारण गरी राजस्व असुल गर्नको लागि राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन,

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						२०५२ को दफा १३(क) बमोजिम सम्बन्धित निकायहरूलाई लेखी पठाइएको ।
३०१०७०११	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		राष्ट्रहित विरुद्धका गतिविधिमा संलग्न विभिन्न समुह तथा पक्षको बारेमा सूचना संकलन , सूचना चोरी तथा चुहावट हुने क्षेत्रको पहिचान भएको सुशासन प्रवर्द्धनमा प्रतिकुल हुने गतिविधिको पहिचान ।
३०१०१०१३	विशेष सरकारी वकिलको कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा मातहत सरकारी वकील कार्यालयहरूको समष्टिगत व्यवस्थापकीय सुधारसम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन, २०८१ पेश भएको अभियोजन तथा अनुसन्धानसम्बन्धी कार्य नियमित भइरहेको ।
३०१०१०१४	जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालयहरू	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा मातहत सरकारी वकील कार्यालयहरूको समष्टिगत व्यवस्थापकीय सुधारसम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन, २०८१ पेश भएको, अभियोजन तथा अनुसन्धान कार्य नियमित भइरहेको ।
३०१०१०१२	उच्च सरकारी वकिलको कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा मातहत सरकारी वकील कार्यालयहरूको समष्टिगत व्यवस्थापकीय सुधार सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन, २०८१ पेश भएको अभियोजन तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्य नियमित रूपमा भइरहेको ।
३०१०८०१२	जिल्ला तथ्याङ्क कार्यालयहरू			-		नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण चौथोको लागि प्रश्नावली तथा स्याम्पल डिजाइनको प्रारम्भिक कार्य सम्पन्न भएको एकीकृत तथ्याङ्क पोर्टल निर्माण सम्बन्धमा राष्ट्रिय तथ्यगत विवरण स्थानीय तहबाट प्रविष्ट गरिएको जिल्ला र स्थानीय तहको गरिबीको लघु क्षेत्र अनुमानको प्रारम्भिक नतिजा तयार भएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०१०८०११	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय	आर्थिक गणना कार्यक्रम, व्यावसायिक तरकारी बाली सर्वेक्षण, स्थल यातायात सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२, निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२, सहकारी सर्वेक्षण, Pilot SEEA Ecosystem Accounting, राष्ट्रिय अपाङ्गता सर्वेक्षण, नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण प्लस (NMICS PLUS), विदेशी पर्यटकले नेपालमा गरेको खर्चसम्बन्धी सर्वेक्षण, औद्योगिक सर्वेक्षणको पूर्व तयारी, NPISHs सर्वेक्षण, राष्ट्रिय लेखाको आधार वर्ष परिवर्तनसम्बन्धी कार्य, श्रमशक्ति सर्वेक्षण, नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण पाचौँ, राष्ट्रिय तथ्यगत विवरणलाई एकीकृत तथ्याङ्क पोर्टलको रूपमा विकास गर्ने, राष्ट्रिय कृषि गणना २०८८ को पूर्व तयारी कार्य गर्ने, तीन तहबीच तथ्याङ्क सङ्कलन र सम्प्रेषणमा समन्वय गरी तथ्याङ्कलाई अद्यावधिक र भरपर्दो बनाउने ।	आर्थिक गणना, राष्ट्रिय लेखाको आधार वर्ष परिवर्तनसम्बन्धी कार्य, श्रमशक्ति सर्वेक्षण, एकीकृत राष्ट्रिय तथ्याङ्क पोर्टल सञ्चालन र व्यवस्थापन व्यावसायिक तरकारी बाली सर्वेक्षण, स्थल यातायात सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२, निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२, सहकारी सर्वेक्षण, Pilot SEEA Ecosystem Accounting, राष्ट्रिय अपाङ्गता सर्वेक्षण, नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण प्लस (NMICS PLUS), विदेशी पर्यटकले नेपालमा गरेको खर्चसम्बन्धी सर्वेक्षण, औद्योगिक सर्वेक्षणको पूर्व तयारी ।	एकद्वार प्रणालीबाट तथ्याङ्क उपलब्ध हुने नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन एवम् निर्णय प्रक्रियाको लागि चाहिने आवश्यक तथ्याङ्क प्राप्त हुने ।	तथ्याङ्क बुझाइमा एकरूपता नहुन सक्ने गणना कार्यमा सही सूचना प्राप्त नहुन सक्ने, सर्वेक्षणमा लिएको नमुनाले सबै पक्षलाई समेट्न नसक्ने ।
३०१३१०११	लगानी बोर्डको कार्यालय	लगानी बोर्डको कार्यालयमा परियोजना सूचीमा समावेश भई पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन भइसकेका परियोजना तथा नयाँ सम्भावित मध्येबाट परियोजनाको विकास एवम् निर्माणका लागि गुरुयोजना (Master Plan), विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR), सम्भाव्यता अध्ययन (Feasibility Study) , विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन (Detail Feasibility Study) परियोजना विकास, व्यवस्थापन तथा मूल्याङ्कन कार्यका लागि वित्तीय व्यवस्थापन विज्ञ, PPP विज्ञ, पूर्वाधार विज्ञ, सूचना प्रविधि विज्ञ, नीति	लगानी बोर्डको कार्यालयमा परियोजना सूचीमा समावेश भई पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन भइसकेका परियोजना तथा नयाँ सम्भावित मध्येबाट परियोजनाको विकास एवम् निर्माणका लागि गुरुयोजना (Master Plan), विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR), सम्भाव्यता अध्ययन (Feasibility Study) , विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन (Detail Feasibility Study) गर्ने	लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना हुने ।	निकायगत सहजीकरणमा कठिनाई हुने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		नियमन तथा Transaction Advisory लगायतका विज्ञहरू परिचालन	परियोजना विकास, व्यवस्थापन तथा मूल्याङ्कन कार्यका लागि वित्तीय व्यवस्थापन विज्ञ, PPP विज्ञ, पूर्वाधार विज्ञ, सूचना प्रविधि विज्ञ, नीति नियमन तथा Transaction Advisory लगायतका विज्ञहरू परिचालन गर्ने लगानी प्रवर्द्धनसम्बन्धी वृत्तचित्र, डकुमेन्ट्री एवम् श्रव्यदृश्य प्रचार सामाग्री तयार गर्ने नेपाली कूटनीतिक मिशनहरूमा लगानी प्रवर्द्धनका लागि विशेष डेस्क स्थापना गरी परिचालन गर्ने, परियोजना लगानी/विकास सम्झौता दस्तावेज निर्माण ।		
३०१०००११	मन्त्रिपरिषद्	मन्त्रिपरिषद् बैठक र निर्णय कार्यान्वयन ।	चालु प्रकृतिका नियमित कार्यहरू ।	निर्णयको कार्यान्वयनबाट सरकारको प्रभावकारिता/ विश्वसनीयता बढ्ने ।	शत प्रतिशत कार्यान्वयन नहुन सक्ने ।
३०१०००१२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	सार्वजनिक सेवा प्रवाहको आधुनिक सूचना प्रणालीसँग आवद्धता, सार्वजनिक सेवा प्रवाहको गुणस्तर अभिवृद्धि, राष्ट्रिय सदाचार नीति तर्जुमा, नीति प्रयोगशाला सञ्चालन गर्ने, विकास आयोजनासम्बन्धी कानून तर्जुमा गर्ने, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनलाई नतिजामा आधारित बनाउने, सार्वजनिक निकायमा नैतिकता र सदाचारिता कायम गर्न गरिएको सफल तथा अनुकरणीय प्रयासको अन्तरनिकायगत आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, कर्मचारीहरूको लागि योग, ध्यानसहितको स्वजागरण अभियान सञ्चालन गर्ने, शासकीय सुधार संवाद शृङ्खला, स्वजागरण स्वशासनमार्फत	सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कारी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण प्रणालीमा संलग्न निकायहरूको क्षमता विकास, समन्वय र सहकार्य अभिवृद्धि कार्यक्रम तथा राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजननाले प्राथमिकता दिएका क्षेत्रहरूको जोखिम मूल्याङ्कन कार्यक्रम तीन तहका सरकारका सार्वजनिक निकायका गुनासो सुन्ने अधिकारीहरूलाई हेलो सरकारको विद्युतीय पोर्टल सञ्चालनसम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम तथा प्रशिक्षण /गोष्ठी कार्यक्रम सञ्चालन	सरकारको प्रभावकारिता वृद्धि भई सुशासन प्रवर्द्धनमा सघाउ पुग्ने, प्रशासनिक क्षेत्रमा सुशासन प्रवर्द्धन हुने ।	निकायगत समन्वय हुन नसकेको अवस्थामा कार्यान्वयनमा कठिनाई हुन सक्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		सुशासन अभिवृद्धि कार्यक्रम, सङ्घ र प्रदेशसँग नीतिगत सामञ्जस्यतासम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम, आर्थिक क्षेत्रका राष्ट्रिय महत्वका आयोजना, कार्यक्रमहरूको अनुगमन, सङ्घीय मन्त्रालय र प्रदेशले गरेको अनुगमनको अनुगमन (Monitoring of Monitoring), तीनै तहका सरकारको एकल तथा साझा अधिकार सूची अनुरूप कार्यविस्तृतीकरण परिमार्जन गर्ने, राष्ट्रिय समन्वय परिषद्, अन्तर प्रदेश परिषद्, प्रशासनिक समन्वय परिषद्को बैठक नियमित गर्ने, अन्तर-तह समन्वयकारी संस्थाको क्रियाशीलता वृद्धि गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, संघ प्रदेश र स्थानीय तहको दोहोरो कार्यजिम्मेवारीमा भएका संरचना गाभ्ने, खारेज गर्ने वा हस्तान्तरण गर्ने जस्ता प्रक्रियालाई अगाडि बढाउने, देशको समग्र विकासको अवस्था, आवश्यकता र सम्भावनाको प्रदेशगत विवरण तयार गर्ने, विद्युतीय सुशासन नीति, विद्युतीय सुशासन ऐन, व्यक्तिगत डाटा संरक्षण नीति, व्यक्तिगत डाटा संरक्षण ऐन तर्जुमा, E-Government Blue Print निर्माण, व्यवसाय निरन्तरता योजनाको कार्यढाँचा तयार, डिजिटल साक्षरता राष्ट्रिय रणनीति तयार, नीति संवाद, नीति प्रवचन र नीति अनुसन्धानात्मक कार्य ।	शासकीय सुधार संवाद शृङ्खला, स्वजागरण स्वशासनमार्फत सुशासन अभिवृद्धि कार्यक्रम, सङ्घ र प्रदेशसँग नीतिगत सामञ्जस्यता सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम, आर्थिक क्षेत्रका राष्ट्रिय महत्वका आयोजना, कार्यक्रमहरूको अनुगमन, सङ्घीय मन्त्रालय र प्रदेशले गरेको अनुगमनको अनुगमन (Monitoring of Monitoring), मन्त्रिपरिषद्को निर्णय कार्यान्वयनको अवस्था अनुगमन, नेपाल सरकार (कार्यसम्पादन) नियमावलीको पालना भए नभएको लगायतका विषय सम्बन्धमा अनुगमन विद्युतीय सुशासन नीति, विद्युतीय सुशासन ऐन, व्यक्तिगत डाटा संरक्षण नीति, व्यक्तिगत डाटा संरक्षण ऐन तर्जुमा, E-Government Blue Print निर्माण, व्यवसाय निरन्तरता योजनाको कार्यढाँचा तयार, डिजिटल साक्षरता राष्ट्रिय रणनीति तयार नीति संवाद, नीति प्रवचन र नीति अनुसन्धान कार्यसम्बन्धी कार्य ।		
३०१०१०११	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	अपराध अनुसन्धानमा वैज्ञानिक पद्धतिको प्रयोग, E-Attorney System को विकास र कार्यान्वयन सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन अभियोजन प्रशिक्षण (नवीनतम् कानून सम्बन्धी सरकारी वकीलहरूलाई प्रशिक्षण)	सरकारी वकीलबाट प्रवाह हुने सेवाको प्रभावकारिता अभिवृद्धि र व्यावसायिकता विकासका लागि विद्युतीय न्यायाधिवक्ता (E-Attorney) कार्यक्रम मानव अधिकारसम्बन्धी पाँचौँ राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयन	अभियोजन प्रणाली वस्तुगत र वैज्ञानिक प्रमाणमा आधारित हुने प्रभावकारी सेवा प्रवाह र अभियोजन पद्धतिमा सुधार हुने ।	दक्ष अभियोजनकर्ताहरूको अभाव हुन सक्ने, सम्बन्धित सार्वजनिक निकायबाट आवश्यक कागजात, प्रमाण र जानकारी उपलब्ध नहुन

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		उच्च सरकारी वकील कार्यालयहरूको भवन निर्माण ।	सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन अभियोजन प्रशिक्षण (नवीनतम् कानूनहरूसम्बन्धी सरकारी वकीलहरूलाई प्रशिक्षण) उच्च सरकारी वकील कार्यालय, पाटनको भवन निर्माण, सरकारी वकीलहरूको पाँचौँ राष्ट्रिय सम्मेलन, सरकारी वकीलहरूको प्रादेशिक कार्यशाला, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना तर्जुमा, फौजदारी कानूनका समसामायिक विषयमा अध्ययन अनुसन्धान ।		सक्ने,समन्वय अभाव हुन सक्ने ।
३०१०२०११	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	विद्युतीय खरिद प्रणाली (e-GP)को सञ्चालन तथा स्तरोन्नति सार्वजनिक निर्माण र परामर्श सेवा खरिदको स्ट्याण्डर्ड बिडिङ्ग डकुमेन्ट परिमार्जन नमुना बोलपत्र कागजात (SBD) को नेपालीकरण गर्ने, सार्वजनिक खरिदसम्बन्धी आधारभूत तथा विशेष तालिम सञ्चालन ।	विद्युतीय खरिद प्रणाली (e-GP)को सञ्चालन तथा स्तरोन्नति,(IT equipment, software आदि खरिद) सार्वजनिक निर्माण र परामर्श सेवा खरिदको स्ट्याण्डर्ड बिडिङ्ग डकुमेन्ट परिमार्जन नमुना बोलपत्र कागजात (SBD) को नेपालीकरण गर्ने, सार्वजनिक खरिदसम्बन्धी आधारभूत तथा विशेष तालिम सञ्चालन ।	खरिद कार्य सरल, पारदर्शी र व्यवस्थित हुने ।	खरिदसम्बन्धी कार्यमा एकरूपता, पारदर्शिता र गुणस्तरीयता अभिवृद्धि गर्न कठिनाई हुन सक्ने ।
३०१०३०११	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	राजा वीरेन्द्र, रानी ऐश्वर्य र निजहरूको परिवारको नाममा रहेको सम्पत्तिको खोजबिन, संरक्षण र उपयोगसम्बन्धी कार्य गर्ने ।	राजा वीरेन्द्र, रानी ऐश्वर्य र निजहरूको परिवारको नाममा रहेको सम्पत्तिको खोजबिन, संरक्षण र उपयोगसम्बन्धी कार्य गर्ने ।	नेपाल ट्रष्टको सम्पत्तिको व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने ।	सम्पत्ति खोजबिनका लागि आवश्यक सूचना उपलब्ध नहुन सक्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३०१०४०११	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रको प्रयोगशाला सञ्चालनलगायत आयोजनाको प्राविधिक पक्षको गुणस्तर परीक्षण सदाचार शिक्षा तथा सचेतामूलक कार्यक्रम, सेवा प्रवाह हुने कार्यस्थलमा गरिने सुक्ष्म निगरानी, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यक्रम सार्वजनिक निकायमा हुन सक्ने भ्रष्टाचार, अनियमितता कार्यको उजुरी, सूचना सङ्कलन/छानबिन गर्ने, सार्वजनिक निकायहरूमा सेवा प्रवाह, विकास निर्माणको गुणस्तर र कानुनी परिपालनासम्बन्धी अनुगमन ।	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रको प्रयोगशाला सञ्चालनलगायत आयोजनाको प्राविधिक पक्षको गुणस्तर परीक्षण, सदाचार शिक्षा तथा सचेतामूलक कार्यक्रम, सार्वजनिक निकायमा हुन सक्ने भ्रष्टाचार, अनियमितता कार्यको उजुरी, सूचना सङ्कलन/छानबिन,	सूचना सङ्कलनमा दक्ष जनशक्ति प्राप्त हुने Reciprocity बढ्ने, जनविश्वास, पारदर्शिता र जवाफदेहिता अभिवृद्धि हुने	सम्बन्धित कार्यालयबाट सहयोग नहुन सक्ने जवाफ नआउन सक्ने प्रतिकार हुन सक्ने ।
३०१०६०११	सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग	राष्ट्रिय जोखिम मूल्याङ्कन अद्यावधिक गर्ने गराउने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समकक्षी निकायहरूसँग पारस्परिक समझदारी कायम गर्ने गैरस्थलगत र नियमित सुपरिवेक्षणबाट प्राप्त जानकारी र तथ्यका आधारमा जोखिममा आधारित स्थलगत सुपरिवेक्षण कार्यान्वयन गर्न थप छुट्टै विस्तृत सुपरिवेक्षण प्रणालीको विकास गर्ने एकीकृत अभिलेख व्यवस्थापन प्रणालीको अवधारणा तयार तथा प्रणाली विकाससम्बन्धी सफ्टवेयर निर्माण सम्बद्ध कसुर र सोमा निहित सम्पत्ति शुद्धीकरणको कसुरको अभियोजन जोखिममा केन्द्रित गरी समानान्तर रूपमा अभियोजन गर्न आवश्यकता अनुसार नीतिगत/संस्थागत व्यवस्था गर्ने ।	सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभागले सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी कसुरको अनुसन्धान, अभियोजन तथा अदालतबाट भएका फैसला समेतको आधारमा एकीकृत विवरण तयार र अद्यावधिक गर्न विद्युतीय प्रणाली निर्माण र कार्यान्वयन राष्ट्रिय जोखिम मूल्याङ्कन अद्यावधिक गर्ने गराउने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समकक्षी निकायहरूसँग पारस्परिक समझदारी कायम गर्ने ।	राष्ट्रिय जोखिम मूल्याङ्कन हुने पारस्परिक समझदारी कायम हुने जोखिममा आधारित स्थलगत सुपरिवेक्षण प्रभावकारी हुने समानान्तर अभियोजन प्रभावकारी हुने ।	निकायगत समन्वय तथा बुझाइमा एकरूपता कायम गर्न कठिनाई हुन सक्ने तथ्यगत सूचनाको अभावमा प्राप्त नतिजाको विश्वसनीयता कायम गर्न कठिनाई हुन सक्ने ।
३०१०५०११	राजस्व अनुसन्धान विभाग	राजस्व चुहावट नियन्त्रणको लागि Electronic Revenue Tracking System (ERTS) लागु गर्ने	Electronic Revenue Tracking System (ERTS) लागु गर्ने	राजस्व चुहावट नियन्त्रण हुने ।	अन्तरनिकाय समन्वयमा कठिनाई हुन सक्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		Global Positioning System (GPS) को मापदण्ड तयार गरी Vehicle and Consignment Tracking System (VCTS) सँग आबद्ध गर्ने राजस्वसँग सम्बन्धित सूचना प्रणालीलाई अन्तरआबद्धता कायम गर्ने विदेशी विनिमय अपचलन रोक्ने ।	Global Positioning System (GPS) को मापदण्ड तयार गरी Vehicle and Consignment Tracking System (VCTS) सँग आबद्ध गर्ने राजस्वसँग सम्बन्धित सूचना प्रणालीलाई अन्तरआबद्धता कायम गर्ने विदेशी विनिमय अपचलन रोक्ने ।	सुशासन प्रवर्धनमा सहयोग पुग्ने ।	
३०१०७०११	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	राष्ट्रिय सुरक्षा र हितको प्रवर्द्धन एवम् सम्बर्द्धन गर्ने, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग कोशी प्रदेश, मधेस प्रदेश, सुदुरपश्चिम प्रदेश, जिल्ला कार्यालय कैलाली, जिल्ला कार्यालय मनाङको प्रशासनिक भवन निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने भक्तपुर, बझाङ, ताप्लेजुङलगायत ५ जिल्लामा प्रशासनिक भवन निर्माण प्रारम्भ गर्ने ।	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग कोशी प्रदेश, मधेस प्रदेश, सुदुरपश्चिम प्रदेश, जिल्ला कार्यालय कैलाली, जिल्ला कार्यालय मनाङको प्रशासनिक भवन निर्माण कार्य,	राष्ट्रिय सुरक्षा र हित प्रवर्द्धन हुने ।	सूचना चोरी तथा चुहावट नियन्त्रण चुनौतिपूर्ण हुने ।
३०१०१०१३	विशेष सरकारी वकिलको कार्यालय	अपराध अनुसन्धानमा वैज्ञानिक पद्धतिको प्रयो E-Attorney System को विकास र कार्यान्वयन सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन अभियोजन प्रशिक्षण (नवीनतम् कानूनहरूसम्बन्धी सरकारी वकीलहरूलाई प्रशिक्षण),	मानव अधिकारसम्बन्धी पाँचौँ राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयन, सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन, सरकारी वकीलहरूको पाँचौँ राष्ट्रिय सम्मेलन, सरकारी वकीलहरूको प्रादेशिक कार्यशाला, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना तर्जुमा, फौजदारी	अभियोजन प्रणाली वस्तुगत र वैज्ञानिक प्रमाणमा आधारित हुने, प्रभावकारी सेवा प्रवाह र अभियोजन पद्धतिमा सुधार हुने ।	दक्ष अभियोजनकर्ताहरूको अभाव हुन सक्ने सम्बन्धित सार्वजनिक निकायबाट आवश्यक कागजात, प्रमाण र जानकारी उपलब्ध नहुन सक्ने, समन्वय अभाव हुन सक्ने ।
३०१०१०१४	जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालयहरू	अपराध अनुसन्धानमा वैज्ञानिक पद्धतिको प्रयोग, E-Attorney System को विकास र कार्यान्वयन सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन	मानव अधिकारसम्बन्धी पाँचौँ राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयन, सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन,	अभियोजन प्रणाली वस्तुगत र वैज्ञानिक प्रमाणमा आधारित हुने	दक्ष अभियोजनकर्ताहरूको अभाव हुन सक्ने सम्बन्धित सार्वजनिक निकायबाट आवश्यक कागजात, प्रमाण र

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		अभियोजन प्रशिक्षण (नवीनतम् कानूनहरू सम्बन्धी सरकारी वकीललाई प्रशिक्षण) समुदायमा सरकारी वकिल कार्यक्रम सरकारी वकील कार्यालयहरूको भवन निर्माण ।	सरकारी वकीलहरूको पाँचौँ राष्ट्रिय सम्मेलन, सरकारी वकीलहरूको प्रादेशिक कार्यशाला, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना तर्जुमा, समुदायमा सरकारी वकिल कार्यक्रम ।	प्रभावकारी सेवा प्रवाह र अभियोजन पद्धतिमा सुधार हुने ।	जानकारी उपलब्ध नहुन सक्ने, समन्वय अभाव हुन सक्ने ।
३०१०१०१२	उच्च सरकारी वकिलको कार्यालय	सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन अभियोजन प्रशिक्षण (नवीनतम् कानूनहरूसम्बन्धी सरकारी वकीलहरूलाई प्रशिक्षण) उच्च सरकारी वकील कार्यालयहरूको भवन निर्माण ।	मानव अधिकारसम्बन्धी पाँचौँ राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन अभियोजन प्रशिक्षण (नवीनतम् कानूनहरूसम्बन्धी सरकारी वकीलहरूलाई प्रशिक्षण) उच्च सरकारी वकील कार्यालय, पाटनको भवन निर्माण सरकारी वकीलहरूको पाँचौँ राष्ट्रिय सम्मेलन, सरकारी वकीलहरूको प्रादेशिक कार्यशाला, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको चौथो पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना तर्जुमा गर्ने ।	अभियोजन प्रणाली वस्तुगत र वैज्ञानिक प्रमाणमा आधारित हुने प्रभावकारी सेवा प्रवाह र अभियोजन पद्धतिमा सुधार हुने ।	दक्ष अभियोजनकर्ताहरूको अभाव हुन सक्ने सम्बन्धित सार्वजनिक निकायबाट आवश्यक कागजात, प्रमाण र जानकारी उपलब्ध नहुन सक्ने, समन्वय अभाव हुन सक्ने ।
३०१०८०१२	जिल्ला तथ्याङ्क कार्यालयहरू	आर्थिक गणना कार्यक्रम, व्यावसायिक तरकारी बाली सर्वेक्षण, Land Transport सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२, निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२, सहकारी सर्वेक्षण, Pilt SEEA Ecosystem Accounting, राष्ट्रिय अपाङ्गता सर्वेक्षण, नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण प्लस (NMICS PLUS), विदेशी पर्यटकले नेपालमा गरेको खर्चसम्बन्धी सर्वेक्षण, औद्योगिक सर्वेक्षणको पूर्व तयारी,	आर्थिक गणना, राष्ट्रिय लेखाको आधार वर्ष परिवर्तनसम्बन्धी कार्य, श्रमशक्ति सर्वेक्षण, एकीकृत राष्ट्रिय तथ्याङ्क पोर्टल सञ्चालन र व्यवस्थापन, व्यावसायिक तरकारी बाली सर्वेक्षण, Land Transport सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२, निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक प्रतिष्ठान सर्वेक्षण, २०८२, सहकारी सर्वेक्षण, Pilot SEEA	एकद्वार प्रणालीबाट तथ्याङ्क उपलब्ध हुने, नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन एवम् निर्णय प्रक्रियाको लागि चाहिने आवश्यक तथ्याङ्क प्राप्त हुने ।	तथ्याङ्क बुझाइमा एकरूपता नहुन सक्ने गणना कार्यमा सही सूचना प्राप्त नहुन सक्ने, सर्वेक्षणमा लिएको नमुनाले सबै पक्षलाई समेट्न नसक्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		NPISHs सर्वेक्षण, राष्ट्रिय लेखाको आधार वर्ष परिवर्तनसम्बन्धी कार्य, श्रमशक्ति सर्वेक्षण, नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण पाँचौँ, राष्ट्रिय तथ्यगत विवरणलाई एकीकृत तथ्याङ्क पोर्टलको रूपमा विकास गर्ने, राष्ट्रिय कृषि गणना २०८८ को पूर्व तयारी कार्य गर्ने, तीन तहबीच तथ्याङ्क सङ्कलन र सम्प्रेषणमा समन्वय गरी तथ्याङ्कलाई अद्यावधिक र भरपर्दो बनाउने।	Ecosystem Accounting, राष्ट्रिय अपाङ्गता सर्वेक्षण, नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण प्लस (NMICS PLUS), विदेशी पर्यटकले नेपालमा गरेको खर्चसम्बन्धी सर्वेक्षण, औद्योगिक सर्वेक्षणको पूर्व तयारी।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	५७७२१	७२११	०	६४९३२	६४९३२	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५८६०४	९३८०	०	६७९८४	६७९८४	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६३५२४	१२१९६	०	७५७२०	७५७२०	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

सङ्घीय संरचना अनुसार स्थापित भएका निकायहरूको प्रभावकारिताका लागि अनुभवी नेतृत्व, पर्याप्त मानव संसाधनको व्यवस्थापन, भ्रष्टाचार नियन्त्रण, स्थिर प्रशासनिक नेतृत्व, सुशासन, र मानव अधिकारको प्रवर्धन गर्ने कार्य प्रभावकारी रूपमा सम्पादन भए अपेक्षित नतिजा समयमै हासिल भई अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा समेत नेपालको छवि सम्मानजनक हुन जाने र सन् २०२६ मा नेपाललाई विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति गर्दै क्रमशः मध्यम आय भएको मुलुकमा पुऱ्याउन, सन् २०३० सम्ममा दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न एवम् **समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली**को राष्ट्रिय आकाङ्क्षा/लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग पुग्ने अनुमान गरिएको छ।

नेपालको शासकीय प्रणालीलगायत समग्र क्षेत्रको विद्यमान अवस्था अपेक्षाकृत सन्तोषजनक नदेखिएको एवम् सुशासन अन्तरसम्बन्धित विषय भएकाले यसमा व्यापक सुधार गर्न सकेमा मात्र अपेक्षित लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ। शासकीय व्यवस्थाका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्न साधन स्रोत तथा क्षमता, व्यवस्थापकीय कौशलता एवम् प्रविधिको समयानुकूल उपयोग हुन नसकेमा क्षेत्रगत उद्देश्य हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेको छ। तसर्थ, तहगत सरकार, निजी क्षेत्र, नागरिक समाज, आमनागरिक लगायतको सर्वपक्षीय साझा प्रतिबद्धतासहित सहकार्य र समन्वयको आवश्यकता देखिन्छ।

१.२ सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ५६ मा सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मुल संरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने व्यवस्था छ। यसैगरी संविधानको धारा २३२ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको सम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने भन्ने उल्लेख भएको छ। संविधानको यसै प्रावधानलाई प्रभावकारी बनाउन सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन, २०७७ तर्जुमा भई लागू भएको छ। नेपाल सरकार कार्य विभाजन नियमावली, २०७४ बमोजिम सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय कर्मचारी व्यवस्थापनको केन्द्रीय निकायका अतिरिक्त सङ्घ र स्थानीय तह तथा प्रदेश र स्थानीय तहबीच समन्वय गर्ने निकायको रूपमा र स्थानीय पूर्वाधार विकासको सहजीकरण सम्बन्धी भूमिकाको लागि जिम्मेवार रहेको छ।

उल्लिखित कामको साथै मुलुकको बृहत् कार्यक्षेत्र ओगटेको यस मन्त्रालयको मुख्य जिम्मेवारी स्थानीय तहको विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सहजीकरण गर्ने रहेको छ। मन्त्रालयले हाल ७७ वटा जिल्ला समन्वय समिति र ७५३ वटै स्थानीय तहको क्षमता विकासका लागि सहजीकरण एवम् समन्वय गर्दै आएको छ।

यस मन्त्रालयले नेपालको संविधानमा उल्लेखित स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी तथा कार्यक्षेत्र, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७५ लगायतका ऐन कानून तथा यस मन्त्रालयबाट जारी भएका विभिन्न निर्देशिका/कार्यविधि बमोजिम स्थानीय तहहरूसँग समन्वय, सहयोग, सहजीकरण र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने कार्य गर्दै आएको छ। विकास साझेदारहरूको सहयोगमा सञ्चालित परियोजना/कार्यक्रमको विकास तथा कार्यान्वयन सहजीकरण गर्नुका साथै समावेशीकरण, सामाजिक परिचालन, आदिवासी, जनजाति, दलित, सीमान्तिकृत, उत्पीडित वर्ग एवम् समुदायको क्षमता विकास र सशक्तिकरणका लागि विविध प्रयासहरू समेत यस मन्त्रालयले गर्दै आएको छ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- सङ्घीयता कार्यान्वयनमा सहजीकरण
- सार्वजनिक सेवामा मानव ससाधन व्यवस्थापन
- स्थानीय पूर्वाधार विकासमा सहजीकरण
- सेवा प्रवाह र सुशासन।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

सङ्घीय शासन प्रणालीको प्रभावकारी कार्यान्वयन, सार्वजनिक सेवा प्रवाहको सुदृढीकरण, मानव संसाधन विकास एवम् स्थानीय पूर्वाधार विकासको सन्दर्भमा विभिन्न अवसरका साथै समस्या तथा चुनौति समेत विद्यमान छन्। समग्र योजना प्रणाली र आवश्यकतालाई प्राथमिकीकरण गर्न नसक्नु, स्थानीय आयोजनाहरूको प्रगति मापन, अनुगमन मूल्याङ्कन गर्ने कार्यमा अन्यौलता देखिनु जस्ता प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन्। संविधानमा उल्लेखित सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारका विषयमा आवश्यक सबै कानून बनिनसक्नु, सङ्घीय एकाइहरूबीचको अन्तर सम्बन्धलाई प्रष्ट गर्ने आधार तथा मापदण्ड तयारीको क्रममा रहनु, समग्र कर्मचारी प्रशासनलाई मार्गदर्शन गर्ने सङ्घीय निजामती सेवा ऐन पारित भइनसक्नु प्रमुख समस्याका रूपमा रहेको छ।

सङ्घीय शासन प्रणाली व्यवस्थापनका सन्दर्भमा सरोकारवाला बीचमा सङ्घीयताका सम्बन्धमा समान बुझाइ र समझदारी कायम गरी राजनीतिक, प्रशासनिक र वित्तीय सङ्घीयतालाई सबल र प्रभावकारी बनाउनु, सङ्घीयता कार्यान्वयनकै सन्दर्भमा तीनै तहबाट सम्पादन हुने सेवा प्रवाहलाई सन्तुलित, मितव्ययी, पारदर्शी, जवाफदेही, जनमुखी एवम् सदाचारयुक्त तुल्याउनु, सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका एकल तथा साझा अधिकारका विषयमा कानून निर्माण गर्दा संविधानको भावना र मर्म अनुरूप सामन्जस्यता कायम गर्नु तथा जनप्रतिनिधि र कर्मचारीबीचको अन्तरसम्बन्ध तथा सीमा परिभाषित गरी समन्वयात्मक र सहयोगात्मक भावनाबाट कार्यसम्पादन गर्नु चुनौतिपूर्ण रहेको छ।

यसैगरी, सार्वजनिक प्रशासन सम्बन्धी नवीनतम् अवधारणाहरूको आन्तरिकीकरण गर्नु, सेवा प्रवाहलाई नागरिकको बढ्दो आकांक्षा अनुरूप गुणस्तरीय, पारदर्शी, मितव्ययी र प्रभावकारी बनाउँदै सेवा प्रवाहका सबै प्रक्रिया एवम् कौशलतामा परिवर्तन गरी नागरिकमा सार्वजनिक प्रशासनप्रति विश्वास अभिवृद्धि गर्नु सार्वजनिक प्रशासनको अहम् चुनौति रहेको छ। साथै, सार्वजनिक सेवामा प्रतिभावान जनशक्तिलाई आकर्षण

गर्नु एवम् सेवामा रहेकालाई टिकाइराख्नु र कर्मचारीको सोच, रुचि, अनुभव तथा अध्ययनको क्षेत्र समेतका आधारमा जिम्मेवारी प्रदान गर्दै उपयुक्त रूपमा कामको सिर्जना गरी कर्मचारीको ज्ञान, सीप, सक्षमता एवम् कुशलताको पूर्णरूपमा उपयोग गर्नु समेत चुनौतिको रूपमा विद्यमान रहेको छ ।

निजामती सेवालालाई निरन्तर सिकाइको आधारको रूपमा विकसित गर्दै अन्तरक्रियात्मक शैलीबाट प्रशासकीय प्रबन्ध गर्दै जानु तथा निजामती सेवामा कार्यसम्पादन र उत्प्रेरणा बीचको सहसम्बन्धलाई दृष्टिगत गरी मूल्याङ्कन पद्धतिलाई वस्तुगत र वैज्ञानिक बनाउने एवम् प्रोत्साहन र सुधारलाई कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग आबद्ध गर्नु निजामती प्रशासनको मुख्य चुनौतिको रूपमा रहेको छ । यस्तै स्थानीय पूर्वाधारको छनौट, निर्माण र व्यवस्थापनमा सरोकारवालाबीच प्रभावकारी सहकार्य र समन्वय एवम् अपनत्व स्थापित गर्दै, स्थानीय पूर्वाधार विकासका लागि वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गरी योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी र प्रतिफलयुक्त कार्यान्वयन गर्नु जस्ता चुनौति समेत रहेका छन् ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

यस मन्त्रालय र अन्तर्गत संचालित कार्यक्रम तथा आयोजना र बजेट मार्फत १६ औं योजनाको शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रबर्धनका लागि देहाय बमोजिम कार्यान्वयन अन्तरआवद्धता कायम गर्दछ ।

- स्थानीय तहले आर्थिक कानूनले तोकेको अवधी र प्रक्रिया मार्फत मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम ल्याउन सहयोग पुग्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- People First Culture अन्तर्गत कर्मचारीलाई उत्प्रेरक बनाई कार्यस्थलको वातावरण स्वच्छ र कार्यमूलक बनाउन ।
- राष्ट्रसेवकले राज्यबाट प्राप्त गर्ने सेवा सुविधालाई समयानुकूल सुधार गर्दै लैजान ।
- सार्वजनिक सेवा र सेवा प्रवाहसँग सम्बन्धित कर्मचारी प्रशासनलाई जनमूखी र परिणाममूखी बनाउन सार्वजनिक सेवा सम्पादन सम्बन्धी विशेष सार्वजनिक सेवा कार्यसम्पादन गर्ने ।
- सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट प्रवाह हुने सेवालालाई छिटो, छरितो, चुस्त, दुरुस्त तथा प्रभावकारी बनाउन अनुहाररहित (Faceless) र कागजरहित (Paperless) बनाई विद्युतीय सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने ।
- सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई लक्षित वर्गका सेवाग्राहीको माग र आवश्यकतालाई सम्बोधन हुने गरी सेवा तथा सहायता प्रदान गर्न प्रशासनिक व्यवस्था सुधार गर्ने ।
- संघीयताको सवलीकरण तथा संघीय एकाई बीचको सहकारी, समन्वय र सहअस्तित्वलाई थप मजबुत तुल्याउन ।
- व्यवस्थापन परीक्षण (Management Audit) र कार्य परीक्षण (Job Audit) लाई लागु गर्ने ।
- सार्वजनिक सेवा प्रवाहको गुणस्तर र व्यवस्थापकीय सुधारका लागि निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको संरचनागत प्रणालीको सुदृढीकरण गर्ने ।
- दिगो स्थानीय पूर्वाधार निर्माण तथा व्यवस्थापनमा सहयोग र सहजीकरण गर्ने ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमहरू नेपाल सरकारले अपनाएको दिगो विकास लक्ष्यसँग गहिरो रूपमा आबद्ध छन् । यस मन्त्रालयको प्रमुख भूमिका स्थानीय शासन, संघीय संरचनाको कार्यान्वयन, मानव संसाधन व्यवस्थापन, र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सुधार ल्याउने रहेकोले यसको नीति तथा बजेट धेरै लक्ष्यहरूसँग प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपमा सम्बद्ध हुन्छ । मन्त्रालयले स्थानीय तहको क्षमता विकास, संरचनात्मक सुधार र वित्तीय पारदर्शिता सुनिश्चित गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ । नागरिक मैत्री सेवा प्रवाहका लागि इ-गभर्नेन्स, सेवा प्रवाह मापदण्ड आदि विकास गर्दै आएको छ । सेवा प्रवेशमा लैङ्गिक समानता सुनिश्चित गर्ने, स्थानीय तहमा महिला प्रतिनिधित्वलाई संस्थागत बनाउने कार्यक्रमहरू बजेटमा समावेश छन् । स्थानीय तहका योजना तथा विकास कार्यक्रममा सहजीकरण गरी दिगो पूर्वाधार विकासमा सघाउ पुऱ्याइन्छ । विकास साझेदारहरूसँग सहकार्य गरी संघीयता कार्यान्वयनका लागि बजेट तथा प्रविधि साझेदारी गरिन्छ । साथै स्थानीय जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीलाई तालिम प्रदान गर्ने, सूचना प्रविधि प्रणालीको प्रयोग गर्ने, समावेशी प्रशासन प्रणाली विकास गर्ने कार्य दिगो विकास लक्ष्यप्रति प्रतिवद्धता देखाउने प्रमुख सूचक हुन् ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण	वटा	१६	२०	२५	३०	४५
२	व्यवस्थापन परीक्षण गरेका निकाय (प्रतिवर्ष)	संख्या	१६	३०	४०	४०	५०
३	स्थानीय तहको मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमामा सहजीकरण र पृष्ठपोषण	स्थानीय तह	१००	१३५	१३०	१४०	१४०
४	स्थानीय तहबाट प्राप्त भएका आवधिक योजनामा पृष्ठपोषण तथा सुझाव प्रदान	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
५	निजामती अस्पतालमा बहिरङ्ग सेवा प्रतिदिन	जना	९०८	९७७	१००५	१५०	११००
६	कर्मचारी प्रशिक्षण/तालीम (अधिकृतस्तर)(थप)	जना	२३५४	२४००	२४८०	२५४०	२६००
७	कर्मचारी सेवाकालीन तालीम (राजपत्र अनंकित तथा स्थानीय तहका अधिकृतसमेत) (प्रतिवर्ष थप)	जना	५८५	६४०	७२०	७५०	७८०

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३६५०००११	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	-	६५१९	सातै प्रदेशमा स्थानीय तहको असल अभ्यास आदान प्रदान सम्बन्धी प्रदेश स्तरीय कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको । विभिन्न ११ वटा सङ्घीय कार्यालयमा सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण गरिएको । १८ वटा निकायमा व्यवस्थापन परीक्षण सम्पन्न गरिएको । स्थानीय तहबाट प्राप्त स्थानीय तहको आवधिक योजनाको मस्यौदा उपर सुझाव तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरिएको । १२ वटा स्थानीय तहमा स्थलगत रुपमा कार्यसम्पादन सहजीकरण सम्पन्न गरिएको सङ्घीयता सवलीकरणका लागि प्रदेशस्तरमा प्यानल डिस्कशन सहितको १ वटा बृहत् अभियानमूलक कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको । ८ वटा सङ्घीयता सम्वाद शृंखला कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको ।
३६५००११४	सङ्घीय शासन सवलीकरण कार्यक्रम	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	-	२००	विकास साझेदारसँग सम्झौता हुने क्रममा रहेको ।
३६५००११९	उच्च पहाडी एबम हिमाली क्षेत्र स्वरोजगार तथा आर्थिक सशक्तिकरण कार्यक्रम	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन	-	५८९६	उच्च पहाडी एबम हिमाली क्षेत्र स्वरोजगार तथा आर्थिक-सामाजिक सशक्तिकरण कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०८१ स्वीकृत भएको । सो कार्यविधि बमोजिम सुदुर पश्चिम र कर्णाली प्रदेशका विभिन्न १३ वटा जिल्लाका ६२ वटा स्थानीय तहमा ११२ आयोजना कार्यान्वयनको लागि रु. २७ करोड १५ लाख बजेट बाँडफाँट भई सम्बन्धित स्थानीय तह मार्फत आयोजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन भइरहेको । आयोजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन भइरहेका स्थानीय तहहरूको लागि प्रदेश स्तरमा २ वटा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको ।
३६५००१२०	जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन कार्यक्रम	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन	-	५६०३	कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि १४ वटा स्थानीय तह छनौट भई बजेट बाँडफाँट गरी स्थानीय तहमा पठाइएको ।
३६५००११६	हिमाली क्षेत्र आयोजना सहायता कार्यक्रम	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन	-	३६८८	स्थानीय तहबाट माग भई आएका आयोजना अर्थ मन्त्रालय मार्फत चिनिया दुतावासमा पठाइएको ।
३६५००१०९	उत्तरीक्षेत्र पूर्वाधार विकास तथा जीवनस्तर सुधार कार्यक्रम	गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार विकास एवं सघन अन्तरआवद्धता	-	५	चालु आ.व.को हालसम्म कुनै कार्य नभएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३६५००१०६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	स्वस्थ शिक्षित र सिपयुक्त मानवपुँजी निर्माण	-	८८०	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८१ स्वीकृत भएको । बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम सम्बन्धी २ वटा प्रदेशस्तरीय अभिमुखीकरण र पोषण सहजकर्ताको क्षमता विकास सम्बन्धी ६ वटा कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।
३६५०००१२	अतिरिक्त समूह	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	-	१८००	अतिरिक्त समूहमा रहेका कर्मचारीलाई तलब भत्ता उपलब्ध गराइएको ।
३६५००१०२	सङ्घीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	सङ्घीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	-	२५	सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह समन्वय तथा विषयगत समितिको बैठक सञ्चालन भएको ।
३६५००१०५	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरू	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	-	१३१३७	७७ जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयको कार्यालय सञ्चालन तथा समन्वय र समीक्षा सम्बन्धी कार्य भइरहेको ।
३६५००१०७	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम	गरिबी तथा असमानता न्यूनिकरण तथा समतामूलक समाज निर्माण	-	१९८	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०८१ स्वीकृत गरिएको । आ.व. २०८१/८२ मा वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत १ अर्ब २५ लाख रुपैया विनियोजन भई ४०० वटा आयोजना/परियोजना स्थानीय तह मार्फत कार्यान्वयन भैरहेको । कार्यक्रम कार्यान्वयन भएका स्थानीय तहका पदाधिकारी/कर्मचारीहरूको लागि ३ वटा अभिमुखिकरण/तालिम सम्पन्न गरिएको ।
३६५००१०८	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	२०७७/७८ - २०८४/८५	५५००	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सवलीकरण कार्यक्रम (PLGSP) को राष्ट्रिय निर्देशक समिति (NSC) को बैठकबाट बार्षिक कार्यक्रम स्वीकृती गरिएको । कार्यक्रमको प्राविधिक सहयोग समिति तर्फको पोर्टफोलियो छलफल सम्पन्न भएको । कार्यक्रमको प्राविधिक सहयोग समितिको बार्षिक कार्यविवरण स्वीकृत गरी बैठक सम्पन्न भएको । सुरक्षित, मर्यादित तथा समावेशी कार्यस्थल सम्बन्धी विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग कार्याशाला गोष्ठी सम्पन्न भएको ।
३६५६१०११	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	-	११०४	संघ वा अन्तर्गतका सहायक तथा प्रदेश र स्थानीय तहका अधिकृत स्तरका समेत ७९३ जनालाई सेवाकालीन तालिम प्रदान गरिएको । ९५ वटा स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी परीक्षण तथा सहजीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
					प्रभावकारी स्थानीय सरकार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी १४ वटा स्थानीय तहमा अनुसन्धान कार्य भैरहेको ।
३६५६१०१२	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	-	२२४६	सरकारी एवं सार्वजनिक निकायका २१७८ जना अधिकृत कर्मचारीलाई प्रशिक्षण (लामो र छोटो अवधिको समेत) प्रदान गरिएको । नेपाल सरकारलाई नीति निर्माणमा सहयोगी हुने, सार्वजनिक नीति, शासकीय व्यवस्थापन र प्रशासन सम्बन्धी १० वटा अनुसन्धान कार्य भैरहेको ।
३६५६१०१३	आदिवासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	-	७८४	सरकारी सेवा प्रवेश पूर्व तयारी कक्षा प्रशिक्षणको लागि प्रशासनतर्फ शाखा अधिकृत र नायव सुब्बा तहको भौतिक कक्षा र शिक्षक सेवातर्फको तयारी कक्षा संचालन गरिएको । सरकारी कामकाजको भाषामा मातृभाषाको कार्यान्वयनको अवस्था सम्बन्धी नितिगत अध्ययन अनुसन्धान विषयमा विभिन्न आदिवासी जनजाति संस्था र विज्ञहरू सँग परामर्श तथा छलफल भएको । आदिवासी जनजाति दृष्टिकोणमा नेपालमा संघियताको कार्यान्वयन र उपलब्धि सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।
३६५८१०११	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	स्वस्थ शिक्षित र सीपयुक्त मानवपुँजी निर्माण	-	२४१४	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपभोग गरी स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार गर्न पाउने नागरिकको अधिकारलाई प्रत्याभूत गराउन अस्पतालबाट औषत दैनिक (१०४१ जना वहिरंग सेवा, भर्ना भई उपचार सेवा लिने १७ जना, अपरेशन १० जना, भिडियो एक्सरे २१५ जना, प्याथोलोजी ल्याव ४२६८ टेष्ट) सेवाग्राहीलाई सेवा प्रदान गरिएको ।
३६५०२०११	राष्ट्रिय किताबखाना	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन	-	१७३५	निजामति कर्मचारीको अभिलेख व्यवस्थापन तथा सेवा निवृत्त सुविधा निर्धारण सम्बन्धी कार्य निरन्तर रूपमा भैरहेको ।
३६५००११०	साना विकास परियोजना	गुणस्तरीय पूर्वाधार एवम् एकीकृत यातायात व्यवस्था प्रणाली	-	५०५	स्थानीय तहबाट प्रस्ताव भई छनौट भएका आयोजना भारत सरकार, सम्बन्धित स्थानीय तह र सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबीच त्रिपक्षीय सम्झौता भई कार्यान्वयन भईरहेको ।
३६५०१११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग	गुणस्तरीय पूर्वाधार एवम् एकीकृत यातायात व्यवस्था प्रणाली	-	१००३५	कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि ३५ वटा स्थानीय तह छनौट भई बजेट बाँडफाँट गरी स्थानीय तहमा पठाइएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३६५००११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम	उत्पादन र उत्पादकत्व तथा प्रतिपर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि	-	२५०५	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधिको मस्यौदा तयार गरिएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३६५०००११	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	संघीय निजामती सेवा नियमावली तर्जुमा गरी मन्त्रिपरिषदमा पेस गरिने । विभिन्न १०० वटा सङ्घीय कार्यालयमा सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण गरिएको । ११० वटा निकायमा व्यवस्थापन परीक्षण सम्पन्न हुने । स्थानीय तहवाट प्राप्त स्थानीय तहको आवधिक योजनाको मस्यौदा उपर सुझाव तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरिने । कम्तिमा ६० वटा स्थानीय तहमा स्थलगत रुपमा कार्यसम्पादन सहजीकरण सम्पन्न गरिने ।	स्थानीय सरकार कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन प्रणालीको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन (System operation) स्थानीय तहको सेवा प्रवाह सुदृढीकरणमा सहजीकरणका लागि सेवा प्रवाह सम्बन्धी SoP निर्माण गर्ने । सङ्घीय मन्त्रालय/विभाग तथा कार्यालयहरूको व्यवस्थापन परीक्षण/स्वमूल्यांकन/प्रतिवेदन/प्रतिवेदन कार्यान्वयन अनुगमन सङ्घीय निकाय/कार्यालयहरूको सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण सङ्घीयता कार्यान्वयनमा स्थानीय स्तरमा सहजीकरण गर्ने ।	माथि उल्लेखित क्रियाकलाप कार्यान्वयनवाट संघीयता सवलिकरण, मानव संसाधन ब्यबस्थापन तथा सेवा प्रबाहमा गुणात्मक लाभ प्राप्ति	संघीय एकाई बीचको समन्वय र सहकार्यको लागि आवश्यक कानुन अभावमा उपलब्धी हासिल सहज नहुनुका साथै लक्ष्यसँग बिरोधाभाष रहन सक्छ ।
३६५००११४	सङ्घीय शासन सवलिकरण कार्यक्रम	विकास साझेदार र स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा स्थानीय तहको क्षमता विकाससंग सम्बन्धित क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने ।	विकास साझेदार र स्थानीय तहसँगको साझेदारीमा स्थानीय तहको क्षमता विकाससंग सम्बन्धित क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने ।	संघीयता सवलीकरणमा अन्तरतह समन्वय र सहकारी थप सिर्जनात्मक र परिणाममुखी।	बिकास साझेदारवाट प्रतिबद्धता अनुरूप सहायता उपलब्ध नभएको
३६५००११९	उच्च पहाडी एबम हिमाली क्षेत्र स्वरोजगार तथा आर्थिक सशक्तिकरण कार्यक्रम	कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि अध्यावधिक गरिने । स्वीकृत कार्यविधि बमोजिम उच्च पहाडी एबम् हिमाली क्षेत्रका नागरिकको रोजगारीमा पहुँच वृद्धि, स्वरोजगारमूलक ब्यबसायको लागि	कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि अध्यावधिक गर्ने स्वीकृत कार्यविधि बमोजिम उच्च पहाडी एबम् हिमाली क्षेत्रका नागरिकको रोजगारीमा पहुँच वृद्धि, स्वरोजगारमूलक ब्यबसायको लागि क्षमता विकास तथा आर्थिक सामाजिक संरचना निर्माण	कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने स्थानीय तहका नागरिकको रोजगारीका अवसरमा पहुँच वृद्धि तथा आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणका क्रियाकलाप सञ्चालन मार्फत सो क्षेत्रका	कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अन्तरतह समन्वय र लागानी तथा निकायगत क्षेत्राधिकार

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		क्षमता विकास तथा आर्थिक सामाजिक संरचना निर्माण गरी आर्थिक सामाजिक जीवन रुपान्तरण र समृद्धि हासिल हुने किसिमका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने ।	गरी आर्थिक सामाजिक जीवन रुपान्तरण र समृद्धि हासिल हुने किसिमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	नागरिकको आर्थिक सामाजिक जीवनस्तरमा सुधार	
३६५००१२०	जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकुलन कार्यक्रम	सुदुरपश्चिम र कर्णाली प्रदेशका ४० वटा स्थानीय तहमा जलवायु अनुकुलन कार्यक्रम मार्फत खानेपानी, सरसफाई, सिंचाई जस्ता क्षेत्रका क्रियाकलाप संचालन हुने ।	विकास साझेदारसँग भएको सम्झौता बमोजिम स्थानीय तहको छनौट र सिफारिसका आधारमा सम्बन्धित स्थानीय तहमा जलवायु अनुकुलन सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने ४० वटा स्थानीय तहको जलवायु अनुकुलन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन क्षमता विकास हुनुका साथै विकास व्यवस्थापनमा जलवायु अनुकुलन मूल प्रवाहीकरण	अन्तरनिकाय समन्वय र प्रतिबद्धता अनुरूपको लागत साझेदारी
३६५००११६	हिमाली क्षेत्र आयोजना सहायता कार्यक्रम	विकास साझेदारसँगको समन्वयमा तिब्बतसँग सिमाना जोडिएका क्षेत्रका नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार भएको हुने किसिमका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने ।	विकास साझेदारसँगको समन्वयमा तिब्बतसँग सिमाना जोडिएका क्षेत्रका नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार भएको हुने किसिमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		
३६५००१०९	उत्तरीक्षेत्र पूर्वाधार विकास तथा जीवनस्तर सुधार कार्यक्रम	चीन सरकारले टर्न की मोडलमा आयोजना संचालन गरी हस्तान्तरण गर्ने	चीन सरकारले टर्न की मोडलमा आयोजना संचालन गरी हस्तान्तरण गर्ने ।	विगत ५ वर्ष देखि कार्यक्रम कार्यान्वयनमा अनुदान प्राप्त भएको	अनुदान प्राप्त नहुनु
३६५००१०६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	पोषण सहजकर्ताको तालिम स्थानीय तहमा बहुक्षेत्रीय पोषण योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखिकरण तथा पोषणमैत्री स्थानीय तहको लागि सहजीकरण भएको हुने ।	पोषण सहजकर्ताको तालिम दिने स्थानीय तहमा बहुक्षेत्रीय पोषण योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने पोषणमैत्री स्थानीय तहको लागि सहजीकरण गर्ने ।	कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको स्थानीय तह र क्षेत्रका नागरिकको आधारभूत पोषणमा सुधार भई नागरिको स्वस्थ जीवन प्रबर्द्धन र पोषण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि	अन्तरनिकाय समन्वय र प्रक्षेपण गरे बमोजिमको अनुदान प्राप्तमा विरोधाभाष
३६५०००१२	अतिरिक्त समूह	अतिरिक्त समूहमा रहने कर्मचारीको तलब भत्ता उपलब्ध गराउने ।	अतिरिक्त समूहमा रहने कर्मचारीको तलब भत्ता उपलब्ध गराउने ।	अतिरिक्तमा रहने कर्मचारीको तलब भत्ता व्यवस्थापनमा सहजता	कर्मचारी अतिरिक्तमा बस्न खोज्ने र राख्ने कार्य बढ्न सक्ने
३६५००१०२	सङ्घीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	विषयगत समितिको बैठक प्रदेश स्तरमा सङ्घीयता सबलीकरणको लागि अन्तरक्रिया कार्यक्रम भएको हुने ।	विषयगत समितिको बैठक प्रदेश स्तरमा सङ्घीयता सबलीकरणको लागि अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने ।	संघीयता कार्यान्वयनमा सहजता	न्यून लगानी रहेको

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३६५००१०५	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरू	वार्षिक समीक्षा, संघीय इकाइबाट सञ्चालित कार्यक्रम तथा आयोजना को अनुगमन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक समन्वय र सहजीकरण	वार्षिक समीक्षा गर्ने संघीय इकाइहरूबाट सञ्चालित कार्यक्रम तथा आयोजनाको अनुगमन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यमा आवश्यक समन्वय र सहजीकरण	जिल्ला समन्वय समितिको कार्य प्रभावकारितामा वृद्धि भएको हुने ।	जिल्ला समन्वय समितिको कार्य जिम्मेवारी र स्रोत साधनको उपलब्धतामा पुनःविचार हुनुपर्ने संगठन संरचना अनुरूप न्यून स्रोत उपलब्धता रहेको ।
३६५००१०७	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम केन्द्रीय समन्वय एकाईको सञ्चालन खर्च कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन भएको हुने कार्यक्रम लागु भएका स्थानीय तहहरूका पदाधिकारी/कर्मचारीको लागि अभिमुखीकरण/तालिम दिएको हुने ।	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम केन्द्रीय समन्वय एकाईको सञ्चालन खर्च गर्ने । कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यक्रम लागु भएका स्थानीय तहहरूका पदाधिकारी/कर्मचारीहरूको लागि अभिमुखीकरण/तालिम दिने ।	कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने तराई मधेशका नागरिकको आर्थिक सामाजिक जीवनस्तरमा सुधार भएको हुने ।	न्यून स्रोत उपलब्धता
३६५००१०८	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहकालागी संस्थागत तथा व्यक्तिगत आवश्यकताका आधारमा क्षमता विकासका कृयाकलाप भएको हुने । आवश्यकता अनुसार नमूना कानून निर्माण भएको हुने ।	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको लागि संस्थागत तथा व्यक्तिगत आवश्यकताका आधारमा क्षमता विकासका कृयाकलाप गर्ने । आवश्यकता अनुसार नमूना कानून निर्माण गर्ने ।	संघीयता सवलिकरण, अन्तरतह समन्वय र सहकार्य तथा क्षमता विकासमा उल्लेखनीय सहयोग पुग्ने ।	क्षमता विकास र संघीयता कार्यान्वयनका लागि एकीकृत कार्य हुन नसक्नुका साथै न्यून खर्च
३६५६१०११	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन भएको हुने । स्थानीय तहका तथा राजपत्र अनंकित कर्मचारीको सेवाकालीन तालिम सञ्चालन भएको हुने ।	स्थानीय तहका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गर्ने स्थानीय तहका तथा राजपत्र अनंकित कर्मचारीको सेवाकालीन तालिम सञ्चालन गर्ने अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।	कर्मचारी तथा स्थानीय तहका प्रतिनिधिको क्षमता विकास भई समग्र कार्य सम्पादनमा प्रभावकारिता वृद्धि	सोहि प्रकृतिका अन्य निकायसँगको समन्वय अभाव
३६५६१०१२	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	अधिकृत कर्मचारीलाई तालिम (लामो र छोटो अवधिको समेत) नेपाल सरकारलाई नीति निर्माणमा सहयोगी हुने, सार्वजनिक नीति,	अधिकृत कर्मचारीलाई तालिम (लामो र छोटो अवधिको समेत) दिने ।	नेपाल सरकारका अधिकृत कर्मचारीको क्षमता विकास भई व्यवस्थापन सीप वृद्धि भएको हुने ।	समयानुकूल प्रशिक्षण ढाँचा, विधि तथा प्रविधिमैत्री तुल्याउनु

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		शासकीय व्यवस्थापन र प्रशासन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान हुने ।	नेपाल सरकारलाई नीति निर्माणमा सहयोगी हुने, सार्वजनिक नीति, शासकीय व्यवस्थापन र प्रशासन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।		
३६५६१०१३	आदिवासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	आदिवासी जनजाती हरूको भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतीहरूको खोज अध्ययन तथा अनुसन्धान, आदिवासी जनजातिको अमूर्त संस्कृतीहरूको संरक्षण, आदिवासी जनजातीहरूको परम्परागत ज्ञान सीपमा आधारित पेशा व्यवसायको संरक्षण तथा स्वरोजगारमूलक सीप विकाश तालिम प्रवर्धन भएको हुने । आदिवासी जनजातिको मातृ भाषा, साहित्य, कला र संस्कृति सम्बन्धी उत्कृष्ट कृति ग्रन्थहरूको प्रकाशन र संस्थागत तथा सामुदायिक भवन निर्माण भएको हुने ।	आदिवासी जनजातिको भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिको खोज अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने आदिवासी जनजातिको अमूर्त संस्कृतीहरूको संरक्षण गर्ने आदिवासी जनजातिको परम्परागत ज्ञान सीपमा आधारित पेशा व्यवसायको संरक्षण तथा स्वरोजगारमूलक सीप विकाश तालिम प्रवर्धन गर्ने आदिवासी जनजाती हरूको मातृभाषा, साहित्य, कला र संस्कृति सम्बन्धी उत्कृष्ट कृति ग्रन्थहरूको प्रकाशन गर्ने आदिवासी जनजाति समुदायको संस्थागत तथा सामुदायिक भवन निर्माण गर्ने ।	नेपालमा रहेका आदिवासी जनजातिको संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धन र क्षमता विकास	कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रभावकारिता र अन्तर निकाय समन्वय तथा जिम्मेवारी
३६५८१०११	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	अस्पतालको लागि अत्यावश्यक रहेका उपचारमूलक अन्य मेशिनरी उपकरण खरिद तथा सामग्री खरिद तथा मर्मत भएको हुने । अस्पताल फार्मसी तथा टिकट वितरण कक्ष निर्माण भएको हुने ।	ल्याबका लागि रिएजेन्ट, एक्सरे, सि.टी., एम.आर.आई का फिल्महरू खरिद गर्ने अस्पतालको लागि अत्यावश्यक रहेका उपचारमूलक अन्य मेशिनरी उपकरण खरिद तथा मर्मत गर्ने अस्पताल फार्मसी तथा टिकट वितरण कक्ष निर्माण गर्ने ।	विशेषज्ञ सेवा सहितको स्वास्थ्य सुविधा प्रवर्धन हुनुका साथै स्वास्थ्य उपचारमा निजामती कर्मचारीले सहूलियत प्राप्ति	स्रोत साधनको न्यूनता र अस्पतालको मुल उद्देश्य अनुरूप निजामती कर्मचारीले सुविधा प्राप्त गर्ने गरी व्यवस्थापन
३६५०२०११	राष्ट्रिय किताबखाना	•सम्पत्ति विवरण दर्ता, अनिवार्य अवकाश एवं सरुवा बढुवा लगायतका विवरणहरूको SMS बाट जानकारी दिने कार्यको निरन्तरता •PIS re-engineering गरी सफ्टवेयर (कर्मचारी वैयक्तिक प्रणाली) स्तरोन्नति • निजामति	सम्पत्ति विवरण दर्ता, अनिवार्य अवकाश एवं सरुवा बढुवा लगायतका विवरणहरूको SMS बाट जानकारी दिने कार्य निरन्तरता दिने PIS re-engineering गरी सफ्टवेयर (कर्मचारी वैयक्तिक प्रणाली) स्तरोन्नति गर्ने	कर्मचारीको व्यवस्थित अभिलेख व्यवस्थापन	भौतिक (भवन) संरचना निर्माणमा समन्वय अभाव हुँदा अभिलेख व्यवस्थापनमा कठिनाई

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		कर्मचारीको अभिलेख व्यवस्थापन तथा सेवा निवृत्त सुविधा निर्धारण भएको हुने ।	निजामति कर्मचारीको अभिलेख व्यवस्थापन तथा सेवा निवृत्त सुविधा निर्धारण गर्ने ।		
३६५००११०	साना विकास परियोजना	स्थानीय तहमा सामुदायिक पूर्वाधार निर्माण भएको हुने ।	स्थानीय तहमा सामुदायिक पूर्वाधार निर्माणका आयोजना सञ्चालन गर्ने ।	सामाजिक पूर्वाधार निर्माण	आयोजना/ कार्यक्रमको लागि विनियोजित बजेट र सोको प्रगति प्राप्त नहुने
३६५०१११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग	कार्यक्रम सञ्चालन हुने स्थानीय तहको छनौट गरी बजेट उपलब्ध गराउने सञ्चालित आयोजना/कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, पूर्वाधार विकास सम्बन्धी Framework तयार भएको हुने ।	कार्यक्रम सञ्चालन हुने स्थानीय तहको छनौट गरी बजेट उपलब्ध गराउने सञ्चालित आयोजना/कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।	कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट कर्णाली, लुम्बिनी र मधेश प्रदेशका कमिमा ९० स्थानीय तहमा प्राथमिकतामा आधारित पूर्वाधार निर्माण भई आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणमा सहयोग	स्थानीय तहले आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरी आयोजना/कार्यक्रम छनौट गर्ने प्रणाली विकास हुन नसक्नु
३६५००११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी निर्देशिका स्वीकृत भई सो अनुसार परियोजनाको कार्यान्वयन भएको हुने ।	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी निर्देशिका स्वीकृत गर्ने । सो अनुसार परियोजनाको कार्यान्वयन गर्ने ।	स्थानीय आर्थिक विकास र रोजगारीका अवसर सिर्जनामा सहयोग पुग्ने	कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि न्यून बजेट उपलब्धता तथा अन्तरनिकाय समन्वय अभाव

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	६८४५६	४२२२	०	७२६७८	४४८१०	२७८६८	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	६८३७२	१८३५	०	७०२०७	४३४४०	२६७६७	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	७४०४१	२३८५	०	७६४२६	४८६५१	२७७७५	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त प्राविधिक जनशक्ति उपलब्ध हुन नसकेमा, प्रस्तावित वैदेशिक सहायता परिचालन हुन नसकेमा, प्रदेश र स्थानीय तहको समेत साझेदारीमा सञ्चालन हुने कार्यक्रममा तोकिए बमोजिमको लागत सहभागिता प्राप्त हुन नसकेमा, विकास साझेदार निकायले सोझै कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रम समयमै कार्यान्वयनमा जान नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुन सक्दछ । त्यसैगरी, सरोकारवाला निकायसँग समन्वयको अभाव एवम् आर्थिक तथा गैर आर्थिक अबरोध सिर्जना भई कार्यान्वयनको वातावरण बन्न नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न थप चुनौतिपूर्ण हुने देखिन्छ ।

१.३ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला

१. पृष्ठभूमि

कानूनी राज्यको अवधारणा अनुरूप नेपाल कानूनको तर्जुमा, मौजुदा कानूनहरूमा समसामयिक संशोधन, अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौतामा कानूनी राय, संसदीय मामिला लगायत न्याय प्रशासनसँग सम्बन्धित कार्य सम्पादनको लागि नेपाल सरकारको केन्द्रीय निकायको रूपमा कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (यसपछि "मन्त्रालय" भनिएको) रहेको छ । मन्त्रालयले संविधान प्रदत्त मौलिक हक र विश्वव्यापी रूपमा अवलम्बन गरिएका मानव अधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्ने, गुणस्तरीय कानूनको निर्माण तथा कार्यान्वयनबाट कानूनको शासनको प्रतिफल जनतासमक्ष पुऱ्याउने, असमर्थ पक्षलाई निःशुल्क कानूनी सहायताको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने सोच आत्मसात गरेको छ । मन्त्रालयले नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०७४ ले निर्दिष्ट गरेका कार्यहरू सम्पादन गर्दै आएको छ । कानूनको कार्यान्वयनको प्रभावकारिता अझ अभिवृद्धि गर्न, मानव अधिकार, संघीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था, समन्यायको आधारमा समानता, सामाजिक न्याय, कानूनको सर्वोच्चता, स्वतन्त्र न्यायपालिकाका मूलभूत मान्यताहरूलाई आत्मसात गर्दै उचित, स्वच्छ तथा उपयुक्त कानून मार्फत् कानूनी शासनको प्रतिफल जनतामा पुऱ्याउन, दण्डहीनताको अन्त्य गर्न, अपराध नियन्त्रण तथा शान्ति कायम गर्न र न्याय प्रशासनको सुदृढीकरण र आधुनिकीकरण गर्न मन्त्रालय कार्यरत छ । त्यसैगरी मन्त्रालयले कानूनको उचित र सुव्यवस्थित व्यवस्थापन गरी आमनागरिक समक्ष पुऱ्याउन कानून सम्बन्धी सचेतना र सूचना प्रणालीमा व्यवस्थित गरी राख्ने व्यवस्था गरेको छ । स्वतन्त्र, निष्पक्ष, पहुँचयोग्य, सक्षम र विश्वसनीय न्याय प्रणाली बनाउने सोचका साथ मन्त्रालयले विषयक्षेत्रगत कार्यक्रम आयोजना गर्दै आएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपाल सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०७४ तथा अन्य प्रचलित कानून समेतका आधारमा मन्त्रालयको प्रमुख कार्यक्षेत्रः-

- संघीय विधेयक, अध्यादेश, नियम, आदेश तथा नेपाल सरकारबाट जारी हुने निर्देशिका, कार्यविधिको तर्जुमा तथा सहमति
- संघीय विधेयकमा विधेयक प्रस्तुत, फिर्ता, पारित विधेयक प्रमाणीकरण
- सार्वजनिक लिखत प्रमाणीकरण
- न्यायमा पहुँच र निःशुल्क कानूनी सहायता, विवाद समाधानका वैकल्पिक उपाय
- कानूनी राय तथा परामर्श र नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन हुने सूचना सम्पादन
- सन्धि, सम्झौता, समझदारीको अनुमोदन, हस्ताक्षर, सम्मलिन, स्वीकृति वा समर्थन, अन्तर्राष्ट्रिय र अन्तरसरकारी संस्थाको सदस्यता प्राप्त, अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी दायित्व र अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन र वार्तामा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको विषयमा अपनाउनुपर्ने दृष्टिकोणमा परामर्श
- नेपाल पक्ष भएका सन्धिको अभिलेखीकरण
- राष्ट्रिय न्याय प्रणाली, न्याय प्रशासन तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनसम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान
- पारस्परिक कानूनी सहायता ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

मन्त्रालयले आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्रको काम गर्ने क्रममा देखिएका प्रमुख सवाल तथा चुनौतिः-

- न्याय प्रशासनलाई छिटो, छरितो, निष्पक्ष, प्रभावकारी र जनउत्तरदायी तथा न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, अनुमानयोग्य, जवाफदेही, पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्दै न्यायपालिका प्रतिको जनआस्था र विश्वासमा अभिवृद्धि एवम् न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्नु
- नेपालको संविधानले व्यवस्था गरेको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल अधिकार तथा साझा अधिकारका विषयको बुझाई र धारणामा एकरूपता कायम गर्नुपर्ने तथा कानून निर्माणका विषयमा विभिन्न मन्त्रालय बीचमा प्रभावकारी समन्वय कायम गर्नु

- नेपालको संविधान, संघीयताको मर्म, नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिसम्झौता अनुरूप सबै पक्षबाट अपनत्व हुने गरी सरल र गुणस्तरीय कानूनको तर्जुमा गर्नुपर्ने तथा कानून तर्जुमा गर्दा पर्याप्त समय, अध्ययन तथा प्रमाण, तथ्य, सूचना संकलन र विश्लेषण, सरोकारवालाहरूसँग छलफल गर्दै मौलिक हक तथा मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै न्यायमा सबैको सहज पहुँच स्थापित गराउनु
- स्थानीय न्यायिक समितिको काम कारवाहीलाई छिटो, छरितो, पारदर्शी, गुणस्तरिय एवम् प्रभावकारी बनाउनु
- असमर्थ पक्षलाई निःशुल्क कानूनी सहायता उपलब्ध गराई सबैलाई न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्दै कानूनी शासन कायम राख्नु
- न्याय सम्पादनमा क्रियाशील जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै वस्तुगत र वैज्ञानिक प्रमाणमा आधारित अपराध अनुसन्धान, अभियोजन र प्रतिकक्षा प्रणाली विकास गरी पीडित पक्ष र सरकारी पक्षका साक्षीको संरक्षण एवम् अपराध पीडितलाई न्याय दिई दण्डहीनताको अन्त्य गर्नु।
- कानूनी शिक्षा र शिक्षण प्रणालीलाई राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा गुणस्तरीय, प्रतिस्पर्धी एवम् समाजको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने गरी विकास गर्नु।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

मन्त्रालयले आगामी तीन आ.व. (२०८२/८३-२०८४/८५) मा कार्यान्वयन गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति तथा प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रमहरूबाट सोह्रौं योजनाले समेटेका विकासका प्राथमिकता प्राप्त विभिन्न १४ वटा विषयक्षेत्र मध्ये १२ औं विषयक्षेत्र “शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन” मा योगदान पुग्ने देखिन्छ। नेपालको संविधानले कानूनको शासन, मौलिक हकहरूको कार्यान्वयन गरी नागरिक स्वतन्त्रता, मानव अधिकार तथा मानवीय मूल्य मान्यताको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न असमर्थ पक्षलाई निःशुल्क कानूनी सहायता प्रदान गर्दै न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने, स्वतन्त्र, निष्पक्ष र सक्षम न्यायपालिका मार्फत छिटो, छरितो, सर्वसुलभ, मितव्ययी, निष्पक्ष र प्रभावकारी न्याय प्रदान गरी जनताले प्रत्यक्ष अनुभूत गर्न सक्ने किसिमले न्याय प्रवाहलाई सुनिश्चित गर्ने र नेपालको संविधान, संघीयताको मर्म, कानूनी राज्यको अवधारणा, समाजको आवश्यकता र अन्तर्राष्ट्रिय कानूनमा विकसित नवीनतम अभ्यास अनुरूप अध्ययन अनुसन्धानमा आधारित कानूनको निर्माण गरी कानूनी शासन स्थापना गर्दै शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

मन्त्रालयले आगामी तीन आ.व. (२०८२/८३-२०८४/८५) मा कार्यान्वयन गर्ने रुपान्तरणकारी रणनीति तथा प्रमुख हस्तक्षेपकारी कार्यक्रमहरूबाट दिगो विकास लक्ष्य (लक्ष्य १-१७) को कार्यान्वयनमा देहाय अनुसार योगदान पुग्नेछ। दिगो विकासका निम्ति शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजहरूको प्रवर्द्धन गर्ने, न्यायमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने र सबै तहहरूमा प्रभावकारी, जवाफदेही र समावेशी संस्थाहरूको स्थापना गर्ने १६ औं लक्ष्यलाई समेटेर जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम, अन्तरक्रिया तथा कानूनी सचेतना कार्यक्रम, निःशुल्क कानूनी सहायताको प्रभावकारिता सम्बन्धी अनुगमन गर्ने लगायतका कार्यक्रम गरिएका छन्। आ.व. २०८२/८३-२०८४/८५ को सरकारको नीति तथा कार्यक्रममा न्याय प्रशासनलाई छिटोछरितो र पारदर्शी बनाउन विद्युतीय प्रणाली प्रयोगमा ल्याई नागरिकको न्यायमा पहुँच बढाउने, स्थानीय तहको न्यायिक समितिको संस्थागत सुधार र क्षमता अभिवृद्धि गराउने, निःशुल्क कानूनी सहायता सेवा सहज बनाउने जस्ता विषयहरू उल्लेख गरिएको छ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	निःशुल्क कानूनी सहायताको सम्बन्धी कार्यक्रम	संख्या	५	७	७	८	८
२	कानून सम्मेलन	संख्या	०	१	१	१	१
३	विभिन्न कार्ययोजना अन्तर्गतका कानूनी विषयमा शैक्षिक संस्थाहरूमा अन्तरक्रिया तथा कानूनी सचेतना कार्यक्रम	संख्या	५	५	८	८	८

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
४	सञ्चार माध्यमबाट कानूनी सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१
५	विविध कानूनी दस्तावेजको अनुवाद	संख्या	५	१५	१८	२०	२२
६	न्यायिक समितिका पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम	संख्या	१३	८	८	८	८
७	गाउँसभा/नगरसभामा कानून तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम	संख्या	१६	१४	८	८	८
८	इन्टर्नेशिप	संख्या	६	६	८	१२	१२
९	विधेयक तथा नमुना कानून निर्माण तथा कानून तर्जुमा सहजीकरण	संख्या	०	५	५	५	५
१०	कानूनको क्षेत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न विषयहरूमा अध्ययन	संख्या	०	१	१	१	१
११	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा कानून निर्माण सम्बन्धी अनुभव सीप आदान प्रदान	संख्या	०	०	७	७	७
१२	कानून तथा न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	संख्या	१	१	१	१	१
१३	मानव अधिकार पुरस्कार वितरण	संख्या	१	०	१	१	१
१४	सत्य निरूपण तथा बेपत्ता आयोगबाट हुने शान्ति प्रक्रिया सम्बन्धी कार्यक्रम	संख्या	१	१	१	१	१
१५	अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी विवादमा नेपालको तर्फबाट गरिने प्रतिरक्षा सम्बन्धी कार्य	संख्या	१	१	१	१	१
१६	सन्धि सम्झौताको विद्युतीय प्रति तयार र प्रकाशन	संख्या	०	१	५	५	५
१७	प्रदेश तथा स्थानीय तहका कानून तर्जुमा र सोको कार्यान्वयन अवस्था अध्ययन र प्रतिवेदन प्रकाशन	संख्या	१	१	१	१	१
१८	विधेयक छपाई कार्य	संख्या	१	१	१	१	१
१९	कानून सम्बन्धि पुस्तिका प्रकाशन, मोबाइल एप्स तथा वेबसाइट सञ्चालन, अद्यावधिक गर्ने तथा ऐन, नियम डिजिटलाइज	संख्या	१	१	१	१	१
२०	सर्वोच्च अदालतबाट भएका आदेश बमोजिम बनाउनु पर्ने	संख्या	१	१	२	३	४

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
	कानूनको पहिचान सम्बन्धी अध्ययन						
२१	विधायन ऐन, २०८१ बमोजिम बनाउनु पर्ने प्रतिवेदनको ढाचा तयारी	संख्या	०	०	१	०	०
२२	विभिन्न कानून तर्जुमा सम्बन्धी तालिम	संख्या	७	१४	१४	८	८
२३	मौजुदा नियमहरूलाई नेपालको संविधान तथा समयानुकूल हुने गरी अध्यावधिक	संख्या	०	०	१	१	०
२४	कानून तर्जुमाको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि मानक तर्जुमा सम्बन्धी अध्ययन	संख्या	०	१	१	१	१
२५	अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि बमोजिमको दायित्व पुरा गर्न आवश्यक/निर्माण गर्नुपर्ने कानूनको अध्ययन	संख्या	०	१	१	१	१

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३११०००११	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१२		-		१. ९ वटा नयाँ विधेयकको अवधारणापत्रमा सैद्धान्तिक सहमति प्रदान २. १६ वटा विधेयकको मस्यौदा, २२ वटा नियमावली, ६ वटा गठन आदेश, ५ वटा निर्देशिका, ४ वटा कार्यविधि, ४ वटा मापदण्ड र २ वटा नियमावली (नयाँ र संशोधन सहित) तर्जुमा सहमति ३. स्थानीय न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी १३ वटा तालिम कार्यक्रम सम्पन्न ४. गाउँसभा, नगरसभामा कानून तर्जुमा सम्बन्धी ७ वटा अभिमुखीकरण तालिम सम्पन्न ५. सञ्चार माध्यमबाट कानूनी सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम रेडियो नेपालबाट हरेक महिनाको पहिलो, तेस्रो र पाँचौ बुधबार विहान ७:२५-७:४० सम्म “कानूनका कुत्रा” नामक १४ वटा कार्यक्रम प्रसारण गरी कानूनविद्हरूद्वारा कानूनी सचेतना प्रदान गरिएको।
३११०१०११	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	१२		-		१. नेपाल न्याय सेवाका राजपत्रांकित अधिकृतहरूको पाँचहप्ते सेवाकालीन तालिम २. नेपाल न्याय सेवाका तथा अर्धन्यायिक निकायका राजपत्र अनंकित कर्मचारीहरूको पाँचहप्ते सेवाकालीन तालिम ३. कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि तालिम ४. नेपाल प्रशासन सेवाका रा.प. प्रथम र द्वितीय श्रेणीका अधिकृत कर्मचारीहरूलाई कानून र न्याय सम्बन्धी तालिम
३११२१०११	नेपाल कानून आयोग	१२		-		१. उच्च शिक्षण संस्थाको स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धमा आधार र मापदण्ड निर्धारण गर्न बनेको विधेयकको मस्यौदा लेखन कार्य भइरहेको २. परराष्ट्र मामिला अध्ययन प्रतिष्ठान सम्बन्धी विधेयक मस्यौदा कार्य भइरहेको ३. काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको रोशी गाउँपालिकामा नेपालको संविधानको धारा २१७ र २२६ को कार्यान्वयन अवस्था र कानून निर्माणको सम्बन्धमा देखिएका तहगत समन्वय सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम ४. कानूनले तोकेको मापदण्ड तथा प्रचलित मान्यता अनुसार बेबसाइटको स्तर अद्यावधिक गरिएको।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३११०००११	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१. सङ्घीयताको मर्म अनुरूप प्राथमिकताका साथ कानूनमा सुधार	१. गाउँसभा तथा नगरसभामा कानून तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण	१. शान्ति सुरक्षा, मानव अधिकारको संरक्षण, शिक्षा र तालिम, संघीयताको मर्म अनुरूप कानून बमोजिम कार्यालयहरूको काम कारवाही सञ्चालन हुने	
		२. कानून सम्बन्धी जानकारी सर्वसाधारण समक्ष पुऱ्याउन कानूनी सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको विकास	२. न्यायिक समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम गर्ने	२. सूचना प्रविधिको माध्यमबाट कानून सम्बन्धी जानकारी सरोकारवाला र सर्वसाधारण समक्ष पुऱ्याउने ३. न्यायिक समितिको कामको बारेमा सर्वसाधारणलाई सुसूचित गरी न्यायिक समितिबाट न्याय सम्पादन गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी र तीव्रता प्राप्त हुने	
		३. स्थानीय तहको न्यायिक समिति र नगरसभा तथा गाउँसभाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, ४. विधायन ऐन, २०८१ को कार्यान्वयनका लागि गर्नुपर्ने कार्यक्रम	३. प्रदेश तथा स्थानीय तहका कानून तर्जुमा र सोको कार्यान्वयन अवस्था र प्रतिवेदनउपर प्रदेशस्तरमा छलफल	४. कानून निर्माण तथा अभिलेख प्रणालीको विकास भई शिक्षा तथा तालिम, कानून तर्जुमा र निर्माण गर्ने निकाय, सरकारी निकाय र न्यायसम्बन्धी संस्थाहरूलाई सहयोग प्राप्त हुने	
		५. संक्रमणकालीन न्यायलाई तार्किक निश्कर्षमा पुऱ्याउने ।	४. विधायन ऐन, २०८१ बमोजिम बनाउनु पर्ने प्रतिवेदनको ढाँचा तयार तथा मन्त्रालय अन्तर्गतका कानूनहरूको मूल्याङ्कन गर्ने	५. द्वन्द्व पीडित नागरिकलाई शिक्षाको अवसर, न्याय प्राप्त भई मानव अधिकार सुनिश्चित हुँदै संक्रमणकालीन न्याय टुङ्गोमा पुऱ्याउन सहयोग पुग्ने ।	
			५. सत्य नियरूपण तथा बेपत्ता आयोगबाट हुने शान्ति प्रक्रियासम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने		
३११०१०११	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	१. नेपाल न्याय सेवाका राजपत्रांकित अधिकृतहरूको पाँचहप्ते सेवाकालीन तालिम	१. नेपाल न्याय सेवाका राजपत्रांकित अधिकृतहरूको पाँचहप्ते सेवाकालीन तालिम	१. प्रमुख जिल्ला अधिकारी, न्यायिक तथा अर्धन्यायिक निकायबाट प्रवाह हुने सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सुधार हुने ।	१. वातावरण प्रतिकूलता, मानव स्रोत र भौतिक पूर्वाधारको अपर्याप्तताले समयमा

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
					तालिम सञ्चालन गर्न गाह्रो हुन सक्ने ।
		२. नेपाल न्याय सेवाका तथा अर्धन्यायिक निकायका राजपत्र अनंकित कर्मचारीहरूको पाँचहप्ते सेवाकालीन तालिम	२. नेपाल न्याय सेवाका तथा अर्धन्यायिक निकायका राजपत्र अनंकित कर्मचारीहरूको पाँचहप्ते सेवाकालीन तालिम	२. कानून बमोजिम कार्यालयहरूको काम कारवाही सहज हुने ।	
		३. कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	३. कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	३. कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि भई कानूनी शासनको प्रत्याभूति हुने ।	
		४. नेपाल प्रशासन सेवाका रा.प. प्रथम र द्वितीय श्रेणीका अधिकृत कर्मचारीहरूलाई कानून र न्याय सम्बन्धी तालिम	४. नेपाल प्रशासन सेवाका रा.प. प्रथम र द्वितीय श्रेणीका अधिकृत कर्मचारीहरूलाई कानून र न्याय सम्बन्धी तालिम		
		५. प्रमुख जिल्ला अधिकारी सम्बद्ध कानूनहरूको संग्रह प्रकाशन र छपाई	५. प्रमुख जिल्ला अधिकारी सम्बद्ध कानूनहरूको संग्रह प्रकाशन र छपाई।		
३११२१०११	नेपाल कानून आयोग	१. कानूनी शब्दकोष निर्माण	१. विभिन्न कानूनको अध्ययन अनुसन्धान	१. कानूनसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानमार्फत सुधार तथा निर्माण गर्नु पर्ने कानूनको पहिचान	१. कानूनहरूको कमि कमजोरीका सम्बन्धमा जानकारी हासिल भई द्विविधा सिर्जना हुने
		२. आवश्यक कानून सम्बन्धी विधेयक तर्जुमा	२. कानूनी शब्दकोष निर्माण गर्ने	२. कानूनहरूको मूल्यांकन भई संविधान अनुकूल कानून निर्माणमा सहयोग पुग्ने ।	२. तथ्याङ्क सुरक्षा र गोपनीयताको चुनौति ।
		३. कानून तर्जुमा क्षमता अभिवृद्धि	३. आवश्यक कानूनसम्बन्धी विधेयक तर्जुमा गर्ने		
		४. विभिन्न कानूनको अध्ययन अनुसन्धान तथा कानून तर्जुमा सम्बन्धी पुस्तिका प्रकाशन	४. कानूनको अवधारणापत्र तयार गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		५. कानून सम्बन्धी व्यवस्थित वेबसाइटको विकास ।	५. कानून तर्जुमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	५२७३	८३	०	५३५६	५३५६	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५९०३	९३	०	५९९६	५९९६	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६३९९	११६	०	६५१५	६५१५	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

त्रिवर्षीय रणनीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन र अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्ने क्रममा मन्त्रालयले गरेको अनुमान तथा आईपर्नसक्ने सम्भाव्य जोखिमका पक्षहरू देहाय बमोजिम छन् ।

- संघ, प्रदेश र स्थानीय तह एवम् सरोकारवाला निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वय, दक्ष जनशक्ति र पर्याप्त स्रोत साधनको उपलब्धता भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने देखिन्छ र यी विषयहरूको कमी भएमा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न कठिनाई हुने जोखिम रहेको छ ।
- संक्रमणकालीन न्यायको प्रक्रिया टुङ्गोमा पुर्‍याउन आवश्यक पर्ने आर्थिक, प्राविधिक, सामाजिक तथा मनोवैज्ञानिक सहयोग र स्रोतहरूको व्यवस्थापनका लागि दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्न कठिनाई हुनेछ ।

९.४ गृह

१. पृष्ठभूमि

मुलुकमा शान्ति सुव्यवस्था र सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ, धन, स्वतन्त्रता र समानताको संरक्षण गर्दै शान्तिपूर्ण बाच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितताको लागि सुरक्षाको प्रभावकारी प्रबन्ध गर्ने संवैधानिक दायित्व गृह प्रशासनमा निहित छ । राष्ट्रको आन्तरिक तथा बाह्य सुरक्षा चुनौतिको प्रभावकारी व्यवस्थापनद्वारा शान्ति सुरक्षाको प्रभावकारी प्रबन्ध गर्नु राज्यको संवैधानिक दायित्व समेत रहेको छ । सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्थालाई संस्थागत गरि विधिको शासनको माध्यमबाट दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न शान्ति सुरक्षा पूर्व शर्तको रूपमा रहेको छ । सुदृढ शान्ति सुव्यवस्था र अमन चयन सभ्य समाज र विकासका आयामको केन्द्रबिन्दुमा रहेको हुन्छ । संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सिर्जना हुने राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय सुरक्षा चुनौतिहरूलाई पूर्वानुमान गरी प्रभावकारी राष्ट्रिय सुरक्षा प्रणालीको माध्यमद्वारा आत्मनिर्भर, सुदृढ, समृद्ध र सुखी समाजको निर्माण गरी दिगो विकास हासिल गर्न शान्ति सुरक्षाको सुदृढ संयन्त्र तयार गर्नु राष्ट्रिय प्राथमिकताको विषय रही आएको छ । सबल र सक्षम गृह प्रशासनद्वारा जनतामा शान्ति सुरक्षाको अनुभूति दिलाउन र सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाई सुशासन कायम गर्न गृह मन्त्रालय अन्तर्गत केन्द्रदेखि स्थानीयस्तरसम्म विभिन्न कार्यालयहरू कृयाशील रहेका छन् । संवैधानिक एवम् कानूनी व्यवस्था बमोजिम राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न शान्ति सुरक्षा र सुशासनलाई प्राथमिकतामा राखी गृह प्रशासनको संगठनात्मक सुदृढीकरण, समग्र सुसुरक्षा संयन्त्रको संस्थागत सुदृढीकरण र आधुनिकीकरण, मानवस्रोतको व्यवस्थापन, जनमैत्री सेवा प्रवाह, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धानलाई वैज्ञानिक, आधुनिक प्रविधियुक्त र समयसापेक्ष बनाउने कार्य गृह प्रशासनका आगामी कार्यदिशा रहेका छन् ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- मुलुकमा शान्ति सुव्यवस्था र सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण र सम्बर्द्धन
- आन्तरिक सुरक्षा, सुरक्षा निकाय व्यवस्थापन र अपराध नियन्त्रण तथा सार्वजनिक सम्पतिको सुरक्षा र विकास निर्माणमा सहजीकरण
- सीमा तथा अध्यागमन व्यवस्थापन, कारागार व्यवस्थापन, शरणार्थी व्यवस्थापन र निर्वाचन सहजीकरण,
- नागरिकता, राष्ट्रिय परिचयपत्र, पञ्जीकरण, सामाजिक सुरक्षा व्यवस्थापन तथा सुशासन, मानव अधिकार र शासकीय व्यवस्थामा सहजीकरण
- विपद, खोज उद्धार राहत, पुनर्स्थापन तथा आकस्मिक व्यवस्थापन ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- विद्यमान कानूनी व्यवस्थाको प्रभावकारी परिपालना तथा कार्यान्वयनबाट दण्डहीनताको अन्त्य गर्दै कानूनको शासन स्थापना गर्नु तथा शान्ति, सुव्यवस्था र सुरक्षा कायम गर्ने सम्बन्धमा तीनै तहका सरकारहरू बीच कानूनी एकरूपता, संस्थागत क्षमता, अन्तरसम्बन्ध, समन्वय र सहकार्यको प्रभावकारी विकास गरी समन्वयात्मक प्रयास गर्नु,
- विश्वव्यापीकरण, उदारीकरण र सूचना प्रविधिको विकासका साथै बढ्दो शहरीकरणका कारण अपराधको प्रकृति र प्रवृत्तिमा आएको परिवर्तनबाट सिर्जित सामाजिक र आर्थिक विकृति र विसंगतिहरूमा बढोत्तरी भई ठगी, अनुचित लेनदेन, बैंकिङ्ग कसूर, वितीय अपराध, साइबर अपराध, राजस्व चुहावट र सँगै ठित अपराध जस्ता अपराधको संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि हुँदै गएको सन्दर्भमा दक्ष जनशक्तिको परिचालन मार्फत आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी यस्ता कार्यलाई निस्तेज पार्नु,
- अविरल वर्षा, बाढी, पहिरो, बेमौसमी वर्षा, डडेल्डो, आगलागी एवम् जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित विपद् जोखिम र नयाँ रोग तथा महामारीको प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्दै सिर्जित सामाजिक र आर्थिक असर कम गरी विपद् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्नु, विपद् व्यवस्थापनमा खोज तथा उद्धारका लागि सुरक्षा निकाय एवम् संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको क्षमता अभिवृद्धि गरी सङ्घीय इकाई एवम् निकायहरू बीचको सहकार्य र समन्वयद्वारा विपद् व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनु,
- मुलुकको शान्ति सुरक्षा अवस्थाको विश्लेषण गर्दै राष्ट्र तथा नागरिकको बहुआयामिक सुरक्षा प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउनु, खुला सीमानाको दुरुपयोगबाट हुनसक्ने आतंकवाद, मानव वेचबिखन, लागुऔषध कारोबार, अवैध मुद्रा निर्मलीकरण लगायतका सीमापार अपराध नियन्त्रण गर्नु,

- सडक दुर्घटना न्यूनीकरण गरी नागरिकको जीउ, धनको सुरक्षा गर्नु, सामाजिक सञ्जाल, कृतिम वैदिकता र विद्युतीय माध्यमको दुरुपयोग गरी हुने सामाजिक अपराध नियन्त्रण गर्नु, नवीनतम र आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी अध्यागमन सेवालाई सरल, सहज र प्रभावकारी बनाउनु, कारागारको भौतिक पूर्वाधार निर्माण, व्यवस्थापकीय सुधार, कैदीबन्दीलाई मानवोचित सेवा सुविधा र आयमूलक एवम् सीपमूलक तालिमको व्यवस्था गर्नु,
- उच्च जनअपेक्षा, सेवा प्रवाहका क्षेत्रमा भएको बढोत्तरी, जनशक्तिको न्यून उपलब्धता एवम् स्रोत साधनमा रहेको सीमितताका बीच जनअपेक्षा सम्बोधन हुनेगरी सेवा प्रवाह गर्नु ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न सुशासन र शान्ति सुरक्षालाई प्राथमिकतामा राखी समग्र सुरक्षा संयन्त्रको संस्थागत सुदृढीकरण र आधुनिकीकरण, गृह प्रशासनको संगठनात्मक सबलीकरण, सुदृढीकरण, मानव पूँजी व्यवस्थापन, नागरिकमैत्री सेवा प्रवाह, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धानलाई वैज्ञानिक, सूचना प्रविधियुक्त बनाउने कार्य गृह प्रशासनका आगामी कार्यदिशा रहेका छन् । अपराधका नयाँ आयाम जस्तै साइबर कसूर, आर्थिक अपचलन, ठगी, मुद्रा निर्मलीकरण, अन्तरदेशीय अपराध, सङ्गठित सञ्जालमा आधारित लागू औषधको अवैध कारोबार र गैर कानुनी तवरबाट पूँजीको अवैध कारोबार जस्ता अपराधको रोकथाम गरी सम्बन्धित निकायहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा समग्र क्षेत्रमा शान्ति, सुव्यवस्था र सुरक्षा कायम गर्नका लागि तयार गरिएको १६औं योजना कार्यान्वयन योजनाले निर्दिष्ट गरेका रूपान्तरणकारी रणनीति, प्रमुख कार्यक्रम र उक्त कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धतालाई यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको त्रिवर्षीय लक्ष्य एवम् नतिजा खाकामा रूपान्तरण गरिएको छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

राष्ट्रिय सुरक्षा व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा, विपद् प्रतिकार्य तथा व्यवस्थापन, विपद् प्रभावित क्षेत्रको पुननिर्माण र पुनर्स्थापना, राष्ट्रिय परिचयपत्र, व्यक्तिगत घटना दर्ता कार्यक्रम, राहत तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम, लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम, सीमाक्षेत्र विकास कार्यक्रम, एकीकृत कारागार व्यवस्थापन प्रणाली, आधुनिक र प्रविधियुक्त अध्यागमन प्रणाली, प्रशासन सुधार कार्ययोजना २०७८ ले लिएका लक्ष्य हासिल गर्ने गरी कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनद्वारा समग्र सेवा प्रवाहको प्रभवकारीता अभिवृद्धि भई दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धी हासिल गरी सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था सुदृढ हुनेछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	राष्ट्रिय परिचयपत्र प्राप्त गरेका नेपाली नागरिक	लाख	८.६७	३०	५०	७५	१००
२	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ता	लाख	२१.३८	२५.३५	२८.२	३१.५	३५
३	न्यूनतम मानवोचित सुविधा सहितको कारागारको भौतिक पूर्वाधार क्षमता वृद्धि	सुविधाप्राप्त कैदी बन्दी प्रतिशत	६३.२८	९०	९५	९९	९९
४	बायोमेट्रिक सहितको अपराध तथा अपराधी अभिलेख प्रणाली स्थापना	जिल्ला	४८	५५	७०	७७	७७
५	राष्ट्रिय परिचयपत्र नम्बर प्राप्त गरेका नेपाली नागरिक	लाख	१५१	१७५	१९०	२००	२१४
६	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आबद्ध जनसंख्या	लाख	३८.३	३८	४०	४०	४०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
७	दर्ता भएका लैङ्गिक हिंसा लगायतका अपराधका घटना र अनुसन्धान प्रतिशत	प्रतिशत	८०	७४.०६	८९	९१	९३
८	प्रहरी सेवामा नागरिकको सहज पहुँच	अनुपात (प्रति १ प्रहरीमा जनसंख्या)	३६७	३६७	३५५	३४७	३३८
९	सडक दुर्घटनाबाट मृत्यु भएका व्यक्ति	संख्या	२३६९	१८२१	१७००	१४००	११००
१०	सडक दुर्घटनाबाट घाइते भएका व्यक्ति	संख्या	३२१५६	३११२६	२००००	१५०००	९०००
११	दक्षिणी सीमा सुरक्षा निगरानी कभरेज	प्रति इकाइ दूरी किमि	७.७	७.५२	७.२३	६.९६	६.७१
१२	लागू औषध दुर्व्यसन दर घटाउने	प्रतिशत	३.९	३.९	३.७	३.५	३.३
१३	लागू औषध निषेध तथा मदिरा बिक्री वितरण व्यवस्थित गर्न रोकथाममूलक कार्यक्रम लागू भएका स्थानीय तह	संख्या	७५३	७५३	७५३	७५३	७५३
१४	सीपमूलक/रोजगारमूलक तालिम प्राप्त कैदी बन्दी	वृद्धि (प्रतिशत)	२८	१७	२५	३०	३५
१५	विपदका घटनाबाट प्रभावित परिवार संख्या	परिवार संख्या	७७७०	६४६८०	३६००	३३००	३३००
१६	विपदका घटनाबाट मृत्यु हुने जनसंख्या	प्रति लाख	२.०४	१	१	०.५	०.५
१७	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	६७६३	४२६०	४४१०	४२२०	८०४०
१८	नेपाल प्रवेश गर्ने र बाहिरिने विदेशीको जैविक सूचना सहितको अध्यागमन प्रणाली स्थापना भई लागू भएका अध्यागमन कार्यालय	पोर्ट संख्या	१४	१५	१६	१६	१६

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१४०००११	गृह मन्त्रालय	शान्ति, सुव्यवस्था र सुरक्षा, शासकीय सुधार		-		भवन निर्माण भैरहेको, विभिन्न आयोगहरू गठन भई कार्य सम्पन्न भएको, प्रहरी विधयेकहरू निर्माण भई संसदमा विचाराधीन रहेको, गैरकानूनी नागरिकता रद्द गरिएको, नागरिकता ऐन संशोधन विधेयक
३१४००१०१	राहत तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम			-		ऐतिहासिक जनआन्दोलन/मधेश आन्दोलनका घाइते तथा अपाङ्गता भएका १०८७ जना व्यक्तिहरू, सशस्त्र द्वन्द्वमा आमाबुबा विहिन बनेका १८ वर्षमुनिका ३४ जना बालबालिका तथा २६ जना शहिद परिवार लगायतलाई देहाय अनुसार राहत रकम वितरणका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरूमा पठाइएको ।
३१४००१०२	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम			-		सबै जिल्लामा लागू औषध विरुद्धको जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन भएको, जनचेतना अभिवृद्धि भएको
३१४००१०३	राष्ट्रिय विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण			-		पश्चिम नेपाल भूकम्प तथा २०८१ सालको मनसुनजन्य विपद पश्चातको पुनर्लाभ (पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना) योजना तर्जुमा तथा स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा रहेको, प्रदेश सरकारलाई आपत्कालीन गोदामघर हस्तान्तरण गरिएको, कर्णाली घोषणापत्र जारी गरिएको, जिल्ला भूकम्पीय पुर्ननिर्माण तथा पुनर्स्थापना आयोजना कार्यान्वयन इकाई जाजरकोट, अछाम र बझाङ स्थापना गरिएको
३१४०१०११	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग			-		चालु आ.व. को फाल्गुन मसान्तसम्ममा १) राष्ट्रिय परिचय नम्बर प्राप्त गर्ने नेपाली नागरिक १,६५,०८६२६, २)परिचयपत्र वितरण संख्या २२,१२,०१९, ३) राष्ट्रिय परिचय व्यवस्थापन सुचना प्रणाली (NIDMIS) को १० वटा विभिन्न सार्वजनिक निकायहरू सँग सेवा आवद्धता गरिएको, ४) अनलाईन मार्फत ६७१३ वडा कार्यालयबाट र १५ विदेश स्थित नेपाली नियोगबाट व्यक्तिगत घटना दर्तासम्बन्धी कार्य गरिएको
३१४०१०१२	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण			-		चालु आ.व. को फाल्गुन मसान्तसम्म सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण कार्यक्रमका लाभग्राही ३८ लाख ३० हजार रहेको
३१४०२०११	कारागार व्यवस्थापन विभाग			-		केन्द्रीय कारागार नुवाकोट सञ्चालन भएको एवम् दोस्रो चरणको निर्माण कार्य यस आ.व.मा सम्पन्न हुने, सर्लाही, धनकुटामा नयाँ भवन निर्माण भइ सञ्चालन भएको, कैदीबन्दीलाई मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गरिएको, कैदीबन्दीको स्वास्थ्य बीमा गरिएको र प्यारोलमा कैदी छाड्ने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइएको
३१४०२०१२	कारागार कार्यालयहरू			-		केन्द्रीय कारागार नुवाकोट सञ्चालन भएको एवम् दोस्रो चरणको निर्माण कार्य चालु आ.व.मा सम्पन्न हुने, सर्लाही, धनकुटामा नयाँ भवन निर्माण भई सञ्चालन भएको,

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						कैदीबन्दीहरूलाई मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गरिएको, कैदीबन्दीहरूको स्वास्थ्य बीमा गरिएको र प्यारोलमा कैदी छाड्ने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइएको
३१४०३०११	अध्यागमन विभाग			-		डाटासेन्टर स्तरोन्नतिको कार्य भैरहेको, नेपाल भित्रबाट E-Visa मा Online Payment System को कार्य भैरहेको, अध्यागमन सूचना प्रणाली, शिक्षा र राहदानी सम्बन्धी प्रणालीहरूसँग अन्तरआवद्धता गरिएको, अध्यागमन सूचना प्रणाली नेपाली पोर्ट लगायतका स्पष्टवेयरको स्तरोन्नति
३१४०३०१२	अध्यागमन कार्यालयहरू			-		डाटासेन्टर स्तरोन्नतिको कार्य भैरहेको, नेपाल भित्रबाट E-Visa मा Online Payment System को कार्य भैरहेको, अध्यागमन सूचना प्रणाली, शिक्षा र राहदानी सम्बन्धी प्रणालीहरूसँग अन्तरआवद्धता गरिएको, अध्यागमन सूचना प्रणाली नेपाली पोर्ट लगायतका स्पष्टवेयरको स्तरोन्नति
३१४०४०११	प्रहरी प्रधान कार्यालय			-		विभिन्न मापदण्ड, कार्ययोजना, प्रतिवेदन, मार्गदर्शन, कार्यादेश, शोध प्रस्ताव, कार्य निर्देशक तथा कार्यसम्झौता निर्माण, स्वीकृत तथा लागू भएको
३१४०४०१२	उपत्यका प्रहरी कार्यालय			-		समुदाय प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम, लागुऔषध सचेतना कार्यक्रम, विभिन्न किसिमका लागुऔषधहरूको बरामदी, ट्राफिक सचेतना कार्यक्रम, हातहतियार खरखजाना सम्बन्धि मुद्धा दर्ता । भीड नियन्त्रणका समाग्री खरिद, Business Intelligence and Data Visualization निर्माण गरी Command Center को क्षमता अभिवृद्धि, Drone, Simulator, Drone सुरक्षा उपकरणको व्यवस्थापन, ३० वटा भवन निर्माण, फरेन्सिक ल्याबको स्तरोन्नति । ३१७१ वटा लागूऔषध मुद्धा दर्ता, ४१७५ आत्महत्या, १६३३ जनाको सडक दुर्घटनामा मृत्यु भएको
३१४०४०१४	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरू			-		समुदाय प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम, लागुऔषध सचेतना कार्यक्रम, विभिन्न किसिमका लागुऔषधहरूको बरामदी, ट्राफिक सचेतना कार्यक्रम, हातहतियार खरखजाना सम्बन्धि मुद्धा दर्ता । भीड नियन्त्रणका समाग्री खरिद, Business Intelligence and Data Visualization निर्माण गरी Command Center को क्षमता अभिवृद्धि, Drone, Simulator, Drone सुरक्षा उपकरणको व्यवस्थापन, ३० वटा भवन निर्माण, फरेन्सिक ल्याबको स्तरोन्नति । ३१७१ वटा लागूऔषध मुद्धा दर्ता, ४१७५ आत्महत्या, १६३३ जनाको सडक दुर्घटनामा मृत्यु भएको
३१४०४०१६	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरू			-		समुदाय प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम, लागुऔषध सचेतना कार्यक्रम, विभिन्न किसिमका लागुऔषधहरूको बरामदी, ट्राफिक सचेतना कार्यक्रम, हातहतियार खरखजाना सम्बन्धि मुद्धा दर्ता भएको र भीड नियन्त्रणका समाग्री खरिद, Business Intelligence and Data

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						Visualization निर्माण गरी Command Center को क्षमता अभिवृद्धि, Drone, Simulator, Done सुरक्षा उपकरणको व्यवस्थापन, ३० वटा भवन निर्माण, फरेन्सिक ल्याबको स्तरोन्नति र ३१७१ वटा लागूऔषध मुद्दा दर्ता, ४१७५ आत्महत्या, १६३३ जनाको सडक दुर्घटनामा मृत्यु भएको ।
३१४०४०१३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान			-		विभिन्न आवासीय तथा गैर-आवासीय तालिमबाट प्रहरी कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको निर्माणाधीन राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान पनौती, काभ्रेको भौतिक प्रगति ६१.८१ प्रतिशत र वित्तीय प्रगति ४२.१५ प्रतिशत रहेको ।
३१४०४०१५	नेपाल प्रहरी अस्पताल			-		नियमित कार्य सञ्चालन ।
३१४०४१०३	अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्ययोजना			-		अपराधहरूको अनुसन्धान, मानवस्रोत व्यवस्थापन, अपराध रोकथाम नियन्त्रण तथा अनुसन्धानका लागि सूचना सञ्जाल विकास र विस्तार, वैज्ञानिक अनुसन्धान पद्धतिको अवलम्बन, प्रयोगशालाको विभिन्न उपकरण खरिद कार्य सम्पन्न, लागू औषध नियन्त्रण व्यूरोको लागि उपकरण खरिद भएको, अपराध अनुसन्धानसँग सम्बन्धित विभिन्न तालिमका लागि पाठ्यक्रम तयार भएको, अनुसन्धान सम्बन्धी कार्य निर्देशनहरू प्रकाशित गरिएको, अ.अ.विभागद्वारा अनुसन्धान तथा छानविन सम्बन्धी पुस्तकहरू प्रकाशित गरिएको, २१.३३ प्रतिशत फरार प्रतिवादी पक्राउ र ३१७१ लागूऔषध सम्बन्धी मुद्दा दर्ता भएको ।
३१४०५०११	सशस्त्र प्रहरी बल			-		बहुउद्देशीय भवन निर्माण, विभिन्न खरिद सम्बन्धी क्रियाकलाप सञ्चालन भएको ।
३१४०५०१३	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय			-		८ वटा सीमा चौकीहरूको भौतिक संरचना निर्माणकार्य सञ्चालन, जग्गा प्राप्ति, सीमापार अपराध, राजस्व चुहावट नियन्त्रण, अन्तराष्ट्रिय सीमा इलाका सम्बन्धी ५३० सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन, ४९८ सीमा स्तम्भहरूको मर्मत सम्भार, रङ्गारोगन पुनर्निर्माण, २०० विपद् सम्बन्धी कृत्रिम घटना अभ्यास सञ्चालन, सीमा सुरक्षाथर्म गस्ती परिचालन, १७ वटा सीमा चौकीहरूको जग्गा खरिद हुने, ४६०५ संयुक्त र २३०६५ एकल गस्ती सम्पन्न भएको ।
३१४०५०१४	सशस्त्र प्रहरी बल तालिम केन्द्रहरू			-		८ वटा सीमा चौकीहरूको भौतिक संरचना निर्माण, १२ वटा सीमा चौकीको जग्गा प्राप्ति, सीमा चौकीको भौतिक संरचना निर्माण कार्य शुरु, बाहिनी मुख्यालयको भवन निर्माण कार्य शुरु, गणहरूको भवन निर्माण कार्य शुरु, सीमा जोडिएका इलाकामा धार्मिक स्थल, विध्यालय, खेल मैदान, बाटोघाटो, स-साना कुलो, पैनी सरसफाई तथा स्तरोन्नति भएको ।
३१४०५०१५	नेपाल ए.पी.एफ अस्पताल			-		नियमित कार्य सञ्चालन

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३१४०६०११	प्रहरी किताबखाना			-		नियमित कार्य सञ्चालन
३१४०७०११	कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन बिभाग			-		कसूरजन्य सम्पत्ति रोक्का, नियन्त्रण र जफत सम्बन्धी एकीकृत केन्द्रीय अभिलेख अद्यावधिक भएको ।
३१४९१०११	समरजंग कम्पनी कार्यालय			-		नियमित कार्य सञ्चालन ।
३१४९२०११	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरू			-		नियमित कार्य सञ्चालन ।
३१४९२०१२	सीमा प्रशासन कार्यालयहरू			-		नियमित कार्य सञ्चालन ।
३१४९२०१३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरू			-		नियमित कार्य सञ्चालन ।
३१४९३०११	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय			-		नियमित कार्य सञ्चालन ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१४०००११	गृह मन्त्रालय	नयाँ भवनमा स्थानान्तरण, विभिन्न समितिहरूको गठन, समयानुकूल कानूनहरूमा परिमार्जन	नयाँ भवन निर्माण सम्पन्न हुने, विभिन्न आयोगहरूको गठन, कानूनहरूको निर्माण/संशोधन	-	-
३१४००१०१	राहत तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम	नियमित कार्यक्रम सञ्चालन	-	-	-
३१४००१०२	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	निरन्तरता	लागू औषध दुर्व्यसन विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि	सामाजिक अपराधमा न्यूनीकरण	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१४००१०३	राष्ट्रिय विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण	पश्चिम नेपाल भूकम्प तथा २०८१ सालको मनसुनजन्य विपद् प्रभावित निजी आवास पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना	-	तीन वर्षमा निजी आवास पुनर्निर्माणमा मात्र ४५ लाख कार्यदिन रोजगारी सिर्जना विपद् प्रभावितका निम्ति सुरक्षित आवास निर्माण भएको हुने, मूल्य श्रृङ्खलामा प्रत्यक्ष प्रभाव हुने	-
३१४०१०११	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग	१) नागरिकता प्राप्त सबै नेपाली नागरिक हरूको विवरण संकलन	१) नागरिकता प्राप्त सबै नेपाली नागरिकहरूको विवरण संकलन गर्ने,	-	NIDMIS सँग अन्य सार्वजनिक निकायहरूको सुचना प्रणालीसँग अन्तरआवद्धताको कार्य अधि वढाएको भएता पनि आवद्ध भएका निकायहरूले समेत कार्यान्वयनमा तदारुकता नदेखाएको
		२) कार्ड वितरण संख्या १ करोड	२) कार्ड वितरण संख्या १ करोड पुराउने		मौझुदा राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण ऐन हालसम्म संशोधन हुन नसक्दा धेरै सेवाग्राहीले दुःख पाएको ।
		३)NIDMIS सँग राष्ट्रिय परिचयपत्र ताथ पञ्जीकरण ऐनमा व्यवस्था गरिए बमोजिमका सबै सरकारी निकायहरूसँग सेवा आवद्धता	३)NIDMIS सँग राष्ट्रिय परिचयपत्र ताथ पञ्जीकरण ऐनमा व्यवस्था गरिए बमोजिमका सबै सरकारी निकायहरूसँग सेवा आवद्धता गर्ने		
		४) देश भरका सबै वडा कार्यालयबाट अनलाईन मार्फत व्यक्तिगत घटना दर्ता	४) देश भरका सबै वडा कार्यालयबाट अनलाईन मार्फत व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		५) विदेशस्थित सबै नेपाली नागरिकहरूले सम्बन्धित देशको नियोगबाट घटना दर्ता सम्बन्धी सेवा प्राप्त गर्ने	५) विदेशस्थित सबै नेपाली नागरिकहरूले सम्बन्धित देशको नियोगबाट घटना दर्ता सम्बन्धी सेवा प्राप्त गर्ने		
३१४०१०१२	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	सूचीकृत हुन आउने योग्यता पुगेका लाभग्राहीलाई सामाजिक सुरक्षामा आबद्धता	-	-	-
३१४०२०११	कारागार व्यवस्थापन विभाग	कारागारहरूको भौतिक संरचनाहरूको सुधार गर्ने, कारागार भित्र कारखाना तथा इलम केन्द्र सञ्चालन गर्ने, कारागार भित्रै लघु उद्यम केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने, राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त एबम् राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूमा कैदीबन्दीहरूलाई काममा लगाउने, कैदीबन्दीहरूको अभिलेख प्रणाली व्यवस्थित गर्ने, प्यारोल, प्रोवेशन, सामुदायिक सेवा र खुल्ला कारागारको व्यवस्था गर्ने, कैदीबन्दीहरूको स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम विस्तार गर्ने, कारागारभित्र कैदीबन्दीहरूलाई लक्षित गरी मनोसामाजिक परामर्श ध्यान शिविर तथा स्वास्थ्य परीक्षणका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्ने	-	-	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१४०२०१२	कारागार कार्यालयहरू	कारागारहरूको भौतिक संरचनाहरूको सुधार गर्ने, कारागार भित्र कारखाना तथा इलम केन्द्र सञ्चालन गर्ने, कारागार भित्रै लघु उद्यम केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने, राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त एबम् राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूमा कैदीबन्दीहरूलाई काममा लगाउने, कैदीबन्दीहरूको अभिलेख प्रणाली व्यवस्थित गर्ने, प्यारोल, प्रोवेशन, सामुदायिक सेवा र खुल्ला कारागारको व्यवस्था गर्ने, कैदीबन्दीहरूको स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम विस्तार गर्ने, कारागारभित्र कैदीबन्दीहरूलाई लक्षित गरी मनोसामाजिक परामर्श ध्यान शिविर तथा स्वास्थ्य परीक्षणका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्ने	-	-	-
३१४०३०११	अध्यागमन विभाग	यात्रुहरूको आगमन र प्रस्थान विवरण स्वचालित रूपमा रहने	Advanced Passenger information System र E- Gate प्रणाली लागू	-	-
		APIS लागू भएको हुने, यात्रुहरूको सूचना संकलन सहज हुने	Automated Biometric Identification Verification प्रणालीलाई राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन सूचना प्रणाली एवम् अन्य प्रणालीहरूसँग अन्तरआवद्धता		
		अनलाइन भिसा भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन हुने, E-Gate प्रणाली सञ्चालन हुने ।	अनलाइन मार्फत e-visa को लागि आवेदन दिने तथा अनलाईन मार्फत नै भुक्तानी गर्ने व्यवस्था गर्ने		
			अध्यागमन कार्यालय, तातोपानीको भवन निर्माण गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१४०३०१२	अध्यागमन कार्यालयहरू	यात्रुहरूको आगमन र प्रस्थान विवरण स्वचालित रूपमा रहने	Advanced Passenger information System र E- Gate प्रणाली लागू गर्ने	-	-
		APIS लागू भएको हुने, यात्रुको सूचना संकलन सहज हुने	Automated Biometric Identification Verification प्रणालीलाई राष्ट्रिय परिचयपत्र व्यवस्थापन सूचना प्रणाली एवम् अन्य प्रणालीहरूसँग अन्तरआवद्धता गर्ने		
		अनलाइन भिसा भुक्तानी प्रणाली सञ्चालन हुने, E-Gate प्रणाली सञ्चालन हुने ।	अनलाइन मार्फत e-visa को लागि आवेदन दिने तथा अनलाईन मार्फत नै भुक्तानी गर्ने व्यवस्था गर्ने		
			अध्यागमन कार्यालय, तातोपानीको भवन निर्माण गर्ने		
३१४०४०११	प्रहरी प्रधान कार्यालय	नेपाल प्रहरीसँग सम्बन्धित ऐन /कानुन निर्माण तथा संशोधन भएको हुने	नेपाल प्रहरीसँग सम्बन्धित ऐन /कानुन निर्माण तथा संशोधन गर्ने	-	-
		अपराध अनुसन्धान कार्यलाई थप व्यवसायिक तथा विशिष्टीकरण, प्रविधिमा आधारित अपराध अनुसन्धान पद्धतिको सुदृढीकरण, विशिष्टीकृत अपराध अनुसन्धान इकाइको क्षमता विकास, प्रहरीको क्षमता अभिवृद्धि, शान्ति सुव्यवस्था भएको हुने	अपराध अनुसन्धान कार्यलाई थप व्यवसायिक तथा विशिष्टीकरण बनाउने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		समयानुकूल हातहतियार तथा उपकरणको खरिद भएको हुने	प्रविधिमा आधारित अपराध अनुसन्धान पद्धतिको सुदृढीकरण, विशिष्टीकृत अपराध अनुसन्धान इकाइको क्षमता विकास, प्रहरीको क्षमता अभिवृद्धि, शान्ति सुव्यवस्थाको लागि समयानुकूल हातहतियार तथा उपकरणको खरिद गर्ने		
		Automated Fingerprint Identification Verification प्रणाली राष्ट्रिय परिचयपत्रसँग अन्तरआबद्धता हुने	Automated Fingerprints Identification Verification प्रणालीलाई राष्ट्रिय परिचयपत्रसँग आबद्धता गर्ने		
		राजमार्ग सुरक्षा र ट्राफिक व्यवस्थापन प्रविधियुक्त, विपद् व्यवस्थापनको संगठनात्मक क्षमता तथा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण प्रणालीको सुदृढीकरण भएको हुने	राजमार्ग सुरक्षा र ट्राफिक व्यवस्थापनलाई प्रविधियुक्त बनाउने, विपद् व्यवस्थापनको संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्धि, आवश्यक शोध अध्ययन, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण प्रणालीको सुदृढीकरण गर्ने तथा नवप्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।		
३१४०४०१२	उपत्यका प्रहरी कार्यालय	शान्ति सुरक्षा तथा कानूनी शासनको कार्यान्वयन, लागू औषध, सडक दुर्घटना, आत्महत्या लगायतका घटना न्यूनीकरण, नागरिक सुरक्षा, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धानमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि भई नागरिकहरूमा सुरक्षाको प्रत्याभुति हुने	समुदाय प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम संचालन गर्ने	-	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		प्रहरी सेवा चुस्त, जनमैत्री, प्रविधियुक्त हुने, प्रहरी कार्बाहरीमा मानव अधिकारको संरक्षण र सम्मान हुने, अपराध नियन्त्रण र दण्डहीनताको अन्त्य भई सुरक्षित समाज र राष्ट्रको निर्माण हुने ।	लागू औषध बरामद, सडक दुर्घटना तथा आत्महत्या न्यूनीकरण कार्यक्रम गर्ने ।		
३१४०४०१४	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरू	शान्ति सुरक्षा तथा कानूनी शासनको कार्यान्वयन, लागू औषध, सडक दुर्घटना, आत्महत्या लगायतका घटना न्यूनीकरण, नागरिक सुरक्षा, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धानमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि भई नागरिकहरूमा सुरक्षाको प्रत्याभुति हुने	समुदाय प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम संचालन गर्ने	-	-
		प्रहरी सेवा चुस्त, जनमैत्री, प्रविधियुक्त हुने, प्रहरी कार्बाहरीमा मानव अधिकारको संरक्षण र सम्मान हुने, अपराध नियन्त्रण र दण्डहीनताको अन्त्य भई सुरक्षित समाज र राष्ट्रको निर्माण हुने ।	लागू औषध बरामद, सडक दुर्घटना तथा आत्महत्या न्यूनीकरण कार्यक्रम गर्ने ।		
३१४०४०१६	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरू	शान्ति सुरक्षा तथा कानूनी शासनको कार्यान्वयन, लागू औषध, सडक दुर्घटना, आत्महत्या लगायतका घटना न्यूनीकरण, नागरिक सुरक्षा, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धानमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि भई नागरिकहरूमा सुरक्षाको प्रत्याभुति हुने, प्रहरी सेवा चुस्त, जनमैत्री, प्रविधियुक्त हुने, प्रहरी कार्बाहरीमा मानव अधिकारको संरक्षण र सम्मान हुने, अपराध नियन्त्रण र दण्डहीनताको अन्त्य भई सुरक्षित समाज र राष्ट्रको निर्माण हुने ।	समुदाय प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम, लागू औषध बरामद, सडक दुर्घटनामा मृत्यु संख्या, आत्महत्या संख्या	-	-
३१४०४०१३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान पनौती, काभ्रेको निर्माण सम्पन्न हुने	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान पनौती, काभ्रेको निर्माण सम्पन्न गर्ने	-	-
		तालिम प्रदान भएको हुने	PLSC कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,		
			नेपाल प्रहरी सँगठनमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१४०४०१५	नेपाल प्रहरी अस्पताल	नियमित कार्य सञ्चालन	-	-	-
३१४०४१०३	अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्ययोजना	संघीय शासन प्रणालीमा अपराध अनुसन्धानको संस्थागत विकास, मानवश्रोत व्यवस्थापन र सेवा विशिष्टीकरण गर्ने, अपराध रोकथाम नियन्त्रण तथा अनुसन्धानका लागि सूचना सञ्जाल विकास र विस्तार गर्ने, आपराधिक तथ्यांक व्यवस्थापन र विद्युतीय सञ्जाल मातहत इकाइहरूसम्म विस्तार गर्ने, वैज्ञानिक अनुसन्धान पद्धतिको सबलीकरण गर्ने, सरकारी तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग सम्बन्ध र समन्वयको विकास र विस्तार गर्ने, अपराध नियन्त्रण र अनुसन्धानको सम्बन्धमा सामुदायिक प्रहरी सङ्गठन कार्यक्रम अन्तर्गत जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, लैंगिक हिंसा न्यूनीकरणको लागि प्रभावकारी योजना विकास र संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने, अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय सँगठनहरूसँग सम्बन्ध विकास र सम्पर्क विस्तार गर्ने, प्रभावकारी अपराध अनुसन्धानका लागि स्रोत, साधनको व्यवस्थापन गर्ने, क्षमता अभिवृद्धिको लागि तालिम संचालन गर्ने, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने ।	फरार प्रतिवादी पक्राउ प्रतिशत, लागू औषध सम्बन्धी मुद्दा दर्ता संख्या	-	-
३१४०५०११	सशस्त्र प्रहरी बल	बहुउद्देशीय भवन निर्माण सम्पन्न हुने ।	-	-	-
३१४०५०१३	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय	सीमा चौकीको भौतिक संरचना निर्माण सम्पन्न हुने, १५०० सीमा पिल्लर मर्मत हुने, ६०० वटा विपद् सम्बन्धी कृत्रिम घटनाको अभ्यास सञ्चालन हुने, ३० वटा सीमा चौकीहरू थप हुने, संयुक्त र एकल गस्तीहरू सञ्चालन गरिने ।	सीमा चौकीको भौतिक संरचना निर्माण गर्ने सीमा क्षेत्र विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	-	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३१४०५०१४	सशस्त्र प्रहरी बल तालिम केन्द्रहरू	सीमा चौकी स्थापना, ४५० उन्नत र ७० विपद् व्यवस्थापन तालिम सम्पन्न हुने	सीमा चौकी स्थापना गर्ने, उन्नत र व्यवस्थापन तालिम दिने	-	-
३१४०५०१५	नेपाल ए.पी.एफ अस्पताल	-	-	-	-
३१४०६०११	प्रहरी किताबखाना	-	-	-	-
३१४०७०११	कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन बिभाग	कसूरजन्य सम्पत्ति रोक्का, नियन्त्रण र जफत सम्बन्धी कानूनमा सुधार, कसूरजन्य सम्पत्ति तथा साधनहरूको व्यवस्थापन एकद्वार प्रणालीमा आधारित भई विभाग मार्फत गर्ने	कसूरजन्य सम्पत्ति तथा साधनहरूको व्यवस्थापन एकद्वार प्रणालीमा आधारित बनाउने	-	-
३१४९१०११	समरजंग कम्पनी कार्यालय	-	-	-	-
३१४९२०११	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरू	-	-	-	-
३१४९२०१२	सीमा प्रशासन कार्यालयहरू	-	-	-	-
३१४९२०१३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरू	-	-	-	-
३१४९३०११	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	-	-	-	-

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	१९२९१८१	१५३२९८	०	२०८२४७९	२०३२४७९	५००००	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	२०६८५४१	१५४०५१	०	२२२२५९२	२२०२५९२	२००००	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	२२४२२३४	२००२६६	०	२४४२५००	२४२२५००	२००००	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

सुरक्षा निकायको आधुनिकीकरण तथा व्यावसायिकता अभिवृद्धिसँगै नागरिकको जीउधन, स्वतन्त्रता र सार्वजनिक सम्पतिको सुरक्षा हुने, साइबर अपराधको नियन्त्रण हुने र अन्तर्राष्ट्रिय आपराधिक क्रियाकलाप नियन्त्रण हुनेछ। सूचना-सञ्चार प्रविधि, कृतिम बुद्धिकता तथा नवीनतम प्रविधिको विकासले सञ्चालन भएका विभिन्न सूचना व्यवस्थापन प्रणालीहरूको सुरक्षा व्यवस्थापन एवम् सञ्चालनमा थप चुनौति सिर्जना गरेका छन्। पर्याप्त बजेट विनियोजनको अभावमा विभिन्न विपद्जन्य घटना एवम् भूकम्पबाट क्षति भएको निजी आवास तथा सार्वजनिक संरचना तथा पूर्वाधारको पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना कार्य प्रभावित हुने जोखिम रहन्छ। विपद्का घटनाबाट भएको क्षति आकलन गरे भन्दा बढी भएको अवस्थामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको विषय थप चुनौतिपूर्ण हुनसक्ने देखिन्छ। गृह प्रशासनको बढ्दो कार्य चाप र बढ्दो जनअपेक्षा बीच आवश्यक परिमाणमा साधन-स्रोत उपलब्ध हुन नसकेमा शान्ति, सुव्यवस्था र सुरक्षा कायम गरी जनताको जीउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्दै जनतामा सुरक्षाको अनुभूति दिलाउने अभिभारा प्रभावित हुने जोखिम रहन्छ।

१.५ रक्षा

१. पृष्ठभूमि

नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता र स्वाधीनतालाई अक्षुण्ण राख्दै मौलिक हक तथा मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन, राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरूको अनुसरण तथा राज्यका नीतिहरूको क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै नेपाललाई समृद्ध तथा समुन्नत बनाउने राज्यको दायित्व पूरा गर्न नेपालको संविधानले प्रदान गरेका अधिकारहरूको परिधि भित्र रही राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरूबाट निर्देशित भई रक्षा मन्त्रालयले आफ्ना कार्यहरू सम्पादन गर्दै आइरहेको छ। मुलुकको शान्ति, सुव्यवस्था र सुरक्षाको उचित प्रबन्ध सुशासन र विकासको आधार स्तम्भ हो। राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७५ र राष्ट्रिय प्रतिरक्षा नीति, २०७७ को कार्यान्वयन थप प्रभावकारी बनाई राष्ट्रिय सुरक्षा प्रणालीलाई सुदृढ बनाउन आवश्यक छ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार रक्षा मन्त्रालय अन्तर्गतका कार्यक्षेत्र देहाय बमोजिम रहेका छन्:

- राष्ट्रिय सुरक्षासम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन
- राष्ट्रिय तथा रणनीतिक सुरक्षासम्बन्धी सूचना सङ्कलन, विश्लेषण, सञ्चार प्रणाली एवम् सञ्जाल स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापन
- राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद् र सुरक्षा क्षेत्र सुधार
- अन्तर्राष्ट्रिय सिमानाको सुरक्षा समन्वय
- नेपाली सेना गठन तथा परिचालनसम्बन्धी नीति, रणनीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, नियन्त्रण र नियमन।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

रक्षा मन्त्रालय र अन्तर्गतको नेपाली सेनाको सांगठनिक संरचना, प्रविधि, स्रोत, साधन, बन्दोबस्ती पक्षलाई थप प्रभावकारी बनाउने, नेपाली सेनाको युद्ध क्षमता थप अभिवृद्धि गर्ने, प्रतिरक्षा सामग्री उत्पादनमा आत्मनिर्भर उन्मुख हुने, राष्ट्रिय विकास तथा निर्माण लगायत विपद् व्यवस्थापन र पर्यावरण सुरक्षा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, नागरिक सैनिक सम्बन्ध, सैनिक कूटनीति र विश्वशान्ति स्थापनामा प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने जस्ता सवाल विद्यमान छन्।

राष्ट्रिय सुरक्षा प्रणालीको सुदृढीकरण गर्नु, बढ्दो अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय ध्रुवीकरण र गुटबन्दीको नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्नु, संवेदनशील निकायमा हुन सक्ने साइबर हमलालाई नियन्त्रण गर्नु, अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति स्थापनाको नीतिगत तहमा नेपालले नेतृत्वदायी भूमिका हासिल गर्नु केही प्रमुख चुनौति छन्।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवश्यकता

सोह्रौँ योजनाको आधारस्तम्भ शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन अन्तर्गत राष्ट्रिय सुरक्षा र राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्ने रूपान्तरणकारी रणनीतिको कार्यान्वयनमा रक्षा मन्त्रालय, नेपाली सेना तथा राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को सचिवालयका वार्षिक तथा मध्यमकालीन कार्यक्रम/क्रियाकलापको प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहन्छ। यसको साथै जैविक विविधता संरक्षण, विपद् व्यवस्थापन, स्वास्थ्य, खेलकुद, शिक्षा, भौतिक पूर्वाधार, यातायात, सञ्चारलगायतका नेपाली सेनाका विविध जिम्मेवारीहरू सोह्रौँ योजनाका रूपान्तरणकारी रणनीतिहरूमा आधारित रहेका छन्।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवश्यकता

- रक्षा मन्त्रालय र अन्तर्गत निकायहरूको कार्यक्षेत्र राष्ट्रिय सुरक्षा र एकता अभिवृद्धिसँग सम्बन्धित भएको हुँदा कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरूको वार्षिक तथा मध्यमकालीन कार्यान्वयनबाट दिगो विकास लक्ष्य नं. १६ (शान्ति, न्याय र सुदृढ संस्था) को प्राप्तिलाई सहयोग पुग्नेछ।
- नेपाली सेनाबाट सञ्चालित वीरेन्द्र अस्पताल र प्रदेशस्थित सैनिक अस्पतालहरूबाट गुणस्तरीय स्वास्थ्य सुविधा प्रदान भई लक्ष्य नं. ३ (स्वस्थ जीवन र समृद्ध जीवनस्तर) लाई सहयोग पुग्ने देखिन्छ।
- त्यसैगरी नेपाली सेनाअन्तर्गत सञ्चालित शिक्षालय र महाविद्यालयहरूबाट गुणस्तरीय शिक्षा र सिप/दक्षता वृद्धि भई लक्ष्य नं. ४ (समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षा) लाई सहयोग पुग्ने देखिन्छ।

- नेपाली सेनाबाट सञ्चालन हुने बंकरदेखि ब्यारेक कार्यक्रम तथा राष्ट्रिय प्रतिरक्षा विश्वविद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण लगायतका कार्यक्रमबाट स्थानीयस्तरमा रोजगारी सिर्जना भई आर्थिक गतिविधि चलायमान हुने हुँदा दिगो विकासको लक्ष्य नं. ८ (मर्यादित काम र दिगो आर्थिक वृद्धि) लाई सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।
- नेपाली सेनाको विपद् प्रतिकार्य सम्बद्ध क्रियाकलापबाट लक्ष्य नं. ११ (दिगो शहर र बस्ती) तथा लक्ष्य नं. १३ (जलवायु कार्य) को प्राप्तिमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।
- नेपाली सेनाको संरक्षण तथा वन्यजन्तु सुरक्षा सम्बन्धी कार्यमा संलग्नताबाट दिगो विकासको लक्ष्य नं. १५ (जमिनमाथिको जीवन) लाई सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

सि.नं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	हवाई परिवहन क्षमता अभिवृद्धिको लागि हवाई साधन खरिद	संख्या	०	०	०	१	१
२	बंकरदेखि ब्यारेकसम्म भौतिक संरचना निर्माण	संख्या	६०	७३	१००	२४०	२५०
३	राष्ट्रिय सेवा दल तालिम	जना	७७०४	७७०४	७७०४	११५५६	११५५६
४	सामुदायिक विपद् प्रतिकार्य तालिम	जना	२५००	१६०००	१४०००	१३०००	१२०००
५	जमिनी परिवहन क्षमता अभिवृद्धिको लागि सवारी साधन खरिद	संख्या	०	०	७२	३५०	४५०
६	राष्ट्रिय प्रतिरक्षा विश्वविद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण र मेशिनरी औजार तथा फर्निचर खरिद	प्रतिशत	१७.२२	७४.०४	१००	०	०

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३४५०००११	रक्षा मन्त्रालय	१२		-		राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७५ तथा प्रतिरक्षा नीति, २०७७ को निरन्तर कार्यान्वयन भइरहेको, राष्ट्रिय सुरक्षा र राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्न नेपाली सेनाका क्रियाकलापहरूमा समन्वय र सहजीकरण भईरहेको ।
३४५०००१२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को सचिवालय	१२		-		राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७५ र राष्ट्रिय प्रतिक्षा नीति, २०७७ को कार्यान्वयनका लागि निरन्तर समन्वय भइरहेको, राष्ट्रिय सुरक्षा सम्बद्ध विविध क्रियाकलापहरू निरन्तर कार्यान्वयन भइरहेको ।
३४५०१०१५	राष्ट्रिय सेवा दल	५, १२		-		चालु आ.व. मा ७७०४ जनालाई राष्ट्रिय सेवादल तालिम प्रदान गरिएको । आवश्यक उपकरण खरिद गरिएको ।
३४५०१०१२	सैनिक हवाई सेवा महानिर्देशनालय	१२		-		MI-१७ हेलिकोप्टरको overhaul गर्ने प्रक्रियामा रहेको । साथै, हवाई साधनका आवश्यक Spare Parts खरिद सम्झौता भएको ।
३४५०१०१३	वीरेन्द्र अस्पताल(पोष्ट एक्सिडेण्ट सेन्टर समेत)	५, १२		-		स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन आवश्यक उपकरण खरिद सम्झौता भएको ।
३४५०१०१६	अति विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा	१२		-		उपकरण खरिद प्रक्रियामा रहेको ।
३४५०१०१४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	१२		-		कार्यालय उपकरणहरूको खरिद सम्झौता भएको ।
३४५०१०११	जङ्गी अड्डा	१२		-		आ.व. २०८१/८२ मा बंकरदेखि ब्यारेक कार्यक्रम अन्तर्गत ७३ वटा भौतिक संरचना निर्माणाधीन रहेका । सैनिक सामग्री उत्पादनको लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ खरिद सम्झौता हुने क्रममा रहेको । व्यक्तिगत हतियार व्यवस्थापनको लागि आवश्यक प्रक्रिया सुरु गरिएको । अपरेशनल तथा बन्दोबस्ती क्षमता अभिवृद्धिको लागि अत्यावश्यक औजार तथा उपकरण खरिद सम्झौता भएको । सडक कालोपत्रे, खानेपानी संरचना निर्माण, विद्युत संरचना निर्माणलगायतका कार्य भइरहेको । फाल्गुण मसान्तसम्ममा १२९३२ जनालाई सामुदायिक विपद् प्रतिकार्य तालिम प्रदान गरिएको र आवश्यक उपकरणहरूको खरिद सम्झौता हुने क्रममा रहेको । राष्ट्रिय प्रतिरक्षा विश्वविद्यालयको भौतिक संरचना निर्माणका लागि बहुवर्षीय खरिद योजनाअनुसारका भौतिक संरचनाहरूको निर्माण कार्य भइरहेको र भौतिक संरचना निर्माणमा फाल्गुण

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						मसान्तसम्ममा ३५.८५ प्रतिशत भौतिक प्रगति हासिल भएको । प्रभावकारी साइबर सुरक्षा प्रणालीको विकासका लागि आवश्यक उपकरणहरूको खरिद सम्झौता भएको । ऐतिहासिक र पुरातात्विक महत्त्वका सम्पदा संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धन कार्यअन्तर्गत अमरगढी किल्लाको स्तरोन्नति र बडिमालिका मन्दिर पुनर्निर्माण कार्य भइरहेको । नेपाली सेना र नागरिकबीचको सहकार्य र साझेदारी सम्बन्धी कार्य भइरहेको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४५०००११	रक्षा मन्त्रालय	राष्ट्रिय सुरक्षा तथा राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्न नेपाली सेना र राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को सचिवालयका क्रियाकलापहरूको समन्वय र सहजीकरण गर्ने, राष्ट्र संघीय शान्ति मिसनमा नेपाली सेनाको सहभागितालाई सहजीकरण गर्ने, मन्त्रालयको कार्यसम्पादनमा दक्षता हासिल गर्न आवश्यक उपकरण खरिद, उपयोग तथा आन्तरिक व्यवस्थापन गर्ने, सुरक्षासम्बद्ध राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समसामयिक बिषयमा छलफल/अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	राष्ट्रिय सुरक्षा तथा राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्न नेपाली सेना र राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को सचिवालयका क्रियाकलापहरूको समन्वय र सहजीकरण गर्ने, राष्ट्र संघीय शान्ति मिसनमा नेपाली सेनाको सहभागितालाई सहजीकरण गर्ने, मन्त्रालयको कार्यसम्पादनमा दक्षता हासिल गर्न आवश्यक उपकरण खरिद, उपयोग तथा आन्तरिक व्यवस्थापन गर्ने, सुरक्षासम्बद्ध राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समसामयिक बिषयमा छलफल/अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सुमधुर वैदेशिक सम्बन्ध, अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति र सुरक्षामा योगदान, आर्थिक तथा व्यवसायिक वातावरणमा सुधार	-
३४५०००१२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को सचिवालय	राष्ट्रिय सुरक्षा नीति कार्यान्वयनको समन्वय गर्ने, राष्ट्रिय क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिस्थितिको विश्लेषण गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने, सचिवालयको कार्यसम्पादनमा दक्षता हासिल गर्न आवश्यक उपकरण खरिद, उपयोग तथा आन्तरिक व्यवस्थापन गर्ने ।	राष्ट्रिय सुरक्षा नीति कार्यान्वयनको समन्वय गर्ने, राष्ट्रिय क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिस्थितिको विश्लेषण गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने, सचिवालयको कार्यसम्पादनमा दक्षता हासिल गर्न आवश्यक उपकरण खरिद, उपयोग तथा आन्तरिक व्यवस्थापन गर्ने ।	सुमधुर वैदेशिक सम्बन्ध, आर्थिक तथा व्यवसायिक वातावरणमा सुधार	-
३४५०१०१५	राष्ट्रिय सेवा दल	तालिम सञ्चालन, आवश्यक उपकरण खरिद तथा भौतिक संरचना निर्माण ।	तालिम सञ्चालन, आवश्यक उपकरण खरिद तथा भौतिक संरचना निर्माण ।	राष्ट्रिय भावनाको अभिवृद्धि हुने, विपद् प्रतिकार्यमा सहयोग पुगी जोखिम न्यूनीकरण हुने ।	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३४५०१०१२	सैनिक हवाई सेवा महानिर्देशनालय	नयाँ हवाई साधन खरिद, हवाई साधनहरूको verhaul तथा Spare Parts खरिद तथा भौतिक संरचना निर्माण	हवाई साधनहरूको verhaul तथा Spare Parts खरिद तथा भौतिक संरचना निर्माण	विकास निर्माण तथा उद्धार कार्यमा सहयोग पुग्ने	-
३४५०१०१३	वीरेन्द्र अस्पताल(पोष्ट एक्सिडेण्ट सेन्टर समेत)	आवश्यक स्वास्थ्य उपकरणहरू खरिद तथा भौतिक संरचना निर्माण	आवश्यक स्वास्थ्य उपकरणहरू खरिद तथा भौतिक संरचना निर्माण	विपद् तथा आपतकालिन अवस्थामा घाइते तथा बिरामीहरूको उपचारमा सहयोग पुग्ने । गुणस्तरीय मानवपुँजी निर्माणमा योगदान पुग्ने ।	-
३४५०१०१६	अति विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा	आवश्यक उपकरण खरिद तथा भौतिक संरचना निर्माण	आवश्यक उपकरण खरिद तथा भौतिक संरचना निर्माण	देशको अन्तर्राष्ट्रिय छवीमा सकारात्मक योगदान पुग्ने ।	-
३४५०१०१४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	तालिम सञ्चालन तथा भौतिक संरचना निर्माण, आवश्यक उपकरण खरिद	तालिम सञ्चालन तथा भौतिक संरचना निर्माण, आवश्यक उपकरण खरिद	दक्ष तथा क्षमतावान् जनशक्ति उत्पादनबाट राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय शान्ती र सुरक्षा कायम गर्ने कार्यमा सहयोग पुग्ने ।	
३४५०१०११	जङ्गी अड्डा	बंकर देखि ब्यारेक कार्यक्रम, सुरक्षा तथा प्रतिरक्षा सामग्री उत्पादन तथा खरिद, सुरक्षा प्रणाली, बन्दोबस्ती तथा सैनिक उपकरणहरूमा आधुनिकीकरण तथा सुदृढीकरण, राष्ट्रिय प्रतिरक्षा विश्वविद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माणको निरन्तरता	बंकर देखि ब्यारेक कार्यक्रम, सुरक्षा तथा प्रतिरक्षा सामग्री उत्पादन तथा खरिद, सुरक्षा प्रणाली, बन्दोबस्ती तथा सैनिक उपकरणहरूमा आधुनिकीकरण तथा सुदृढीकरण, राष्ट्रिय प्रतिरक्षा विश्वविद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माणको निरन्तरता	आवश्यक सैन्य सामग्री स्वदेशमा नै उत्पादन भई आत्मनिर्भरता उन्मुख हुने तथा रोजगारीसमेत सिर्जना हुने, विकास निर्माणमा सहयोग पुग्ने, पर्यावरण संरक्षणमा योगदान पुग्ने, समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि हुने ।	-

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	५५७९२२	६२१९९	०	६२०१२१	६२०१२१	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५८६२०३	८०२९५	०	६६६४९८	६६६४९८	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६३५४२३	१०४३८४	०	७३९८०७	७३९८०७	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

नेपाली सेनाको आधुनिकीकरण, व्यवसायीकरण र क्षमता अभिवृद्धिका लागि पर्याप्त मात्रामा स्रोत साधनको आवश्यकता पर्दछ । नेपाली सेना र अन्य सुरक्षा निकायहरूबीच समन्वय तथा सहकार्य सुदृढ भएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्तमा सहयोग पुग्नेछ । पर्याप्त बजेट र समन्वयको अभाव भएमा लक्षित उद्देश्य हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेको छ ।

१.६ परराष्ट्र

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, राष्ट्रियता, स्वाधीनता, स्वाभिमान, नेपालीको हक हितको रक्षा, सिमानाको सुरक्षा, आर्थिक समुन्नति र समृद्धिलाई राष्ट्रिय हितको आधारभूत विषयको रूपमा परिभाषित गरेको छ । संविधानले राष्ट्रिय हितको रक्षा गर्दै सार्वभौमिक समानताका आधारमा अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध कायम गरी विश्व समुदायमा राष्ट्रिय सम्मानको अभिवृद्धि गर्नेतर्फ अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध निर्देशित हुने मार्गदर्शन गरेको छ । संयुक्त राष्ट्रसंघको वडापत्र, असंलग्नता, पञ्चशीलका सिद्धान्त, अन्तर्राष्ट्रिय कानून र विश्वशान्तिको मान्यताका आधारमा राष्ट्रको सर्वोपरि हितलाई ध्यानमा राखी स्वतन्त्र परराष्ट्र नीति सञ्चालन गर्ने र विगतमा भएका सन्धिहरूको पुनरावलोकन गर्दै समानता र पारस्परिक हितको आधारमा सन्धि सम्झौता गर्न संविधानले नीतिगत मार्गदर्शन गरेको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धलाई आर्थिक कूटनीतिको माध्यमबाट मुलुकको समृद्धि र विकासमा परिचालन गर्ने तथा संविधानद्वारा निर्देशित अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धको ढाँचाभित्र रही अति कम विकसित मुलुकबाट विकासोन्मुख मुलुकमा सहज, दिगो तथा अपरिवर्तनीय स्तरोन्नति, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यमा सहयोग जुटाउने, दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा समन्वय गर्ने, निर्यात प्रवर्द्धन, वैदेशिक लगानी, रोजगारी र पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने, सक्षम आर्थिक कूटनीति सञ्चालन गर्न संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने, विकास सहायतालाई राष्ट्रिय प्राथमिकता र प्रणालीमा आबद्ध गर्न समन्वय गर्ने लगायतका नेपालका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू पुरा गर्न नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धलाई परिचालन गर्नेतर्फ केन्द्रित हुनेछ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- नेपालको परराष्ट्र नीतिको कार्यान्वयन गर्ने
- द्विपक्षीय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध स्थापना तथा अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा नेपालको हित र नेपालको प्रतिष्ठा अभिवृद्धि गर्ने
- विदेशमा नेपालको प्रतिनिधित्व गर्ने
- नेपालस्थित विदेशी नियोगहरूसँग सम्बन्ध, समन्वय गर्ने
- अन्तर्राष्ट्रिय मुद्दाहरूमा नेपालको धारणा/अवधारणा राख्ने
- विषयगत मन्त्रालयबाट हुने वार्ता, सन्धि, सम्झौता, समझदारीमा सहमती र समन्वय गर्ने
- मुलुकभित्र र बाहिर कन्सुलर तथा राहदानी सेवासम्बन्धी काम गर्ने
- आर्थिक कूटनीति प्रवर्द्धन गर्ने
- विदेशमा रहेका नेपालीसम्बन्धी काम गर्ने ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

विश्वको परिवर्तनशील वातावरणमा राष्ट्रिय हित संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गर्ने सक्षम कूटनीतिक क्षमताको स्थापना गर्नु, मित्र राष्ट्रहरू तथा अन्य विकास साझेदारको सहयोग प्राप्त गर्नका लागि द्विपक्षीय, क्षेत्रीय तथा बहुपक्षीय तहमा अझ बढी कूटनीतिक सक्रियता अभिवृद्धि गर्नु, जलवायु परिवर्तनका कारण जोखिमयुक्त मुलुक तथा अतिकम विकसित मुलुकको हैसियतले प्राप्त हुने सुविधाको पूर्ण उपयोग, लगायत अतिकम विकसित राष्ट्रबाट सहज, दिगो तथा अपरिवर्तनीय स्तरोन्नति गर्नु प्रमुख चुनौतिको रूपमा रहेका छन् ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

यस मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको नेपालको आर्थिक हित प्रवर्द्धन गर्ने, निर्यात, पर्यटन तथा लगानी प्रवर्द्धन गर्ने, मर्यादित श्रम तथा उत्पादनशील रोजगारी सिर्जना गर्ने, शासकीय सुधार तथा सुशासन अभिवृद्धि गर्ने, अतिकम विकसित मुलुकबाट स्तरोन्नति र तत्पश्चातको सहजीकरणमा सहयोग गर्ने लगायतका दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न तथा हरित अर्थतन्त्र निर्माण गर्न अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग र सहकार्यको लागि पहल गर्ने विषयगत क्षेत्रमा आवद्धता हुने देखिन्छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

यस मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट साझेदारी र समन्वय, हरित अर्थतन्त्रको प्रवर्द्धन, विकास सहायता परिचालन, लगानी आकर्षण लगायत स्रोतको व्यवस्थापन, आर्थिक कूटनीति प्रवर्द्धनका क्षेत्रमा सहजीकरण र समन्वय हुने र दिगो विकास

लक्ष्यहरूमा असल रोजगारी, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, शान्ति, न्याय र मजबुत संस्था तथा दिगो विकासको लागि साझेदारी लगायतका लक्ष्यहरू पूरा गर्न सहजीकरण र समन्वय हुने देखिन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	द्विपक्षीय परामर्श संयन्त्रको बैठक	वटा	११	५	५	५	५
२	विद्युतीय राहदानी वितरण	संख्या हजारमा	१४७३.३	१२००	११००	११००	११००
३	आपसी हितसँग सम्बन्धित विषयमा द्विपक्षीय सन्धि सम्झौता	पटक	६	१०	५	५	५
४	उच्च तहमा द्विपक्षीय बैठक, भेटघाट तथा विचार विमर्श	वटा	१०	१०	१०	१०	१०
५	आर्थिक कूटनीति सम्बन्धी छलफल तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम आयोजना	वटा	५	५	६	६	६
६	नियोगमार्फत आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रम संचालन	पटक	३७०	२००	२७०	३००	३००
७	प्रोफेसर यदुनाथ खनाल प्रवचन लगायत परराष्ट्र नीति तथा कूटनीतिका विषयमा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	संख्या	२	२	३	३	३
८	विदेशमा समस्यामा परेका नेपालीको उद्धारमा सहजीकरण	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
९	कन्सुलर सेवा अन्तर्गत कागजात प्रमाणीकरण	संख्या हजारमा	७००.९	६००	५००	५००	५००

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३२६०१०११	राहदानी विभाग	१२		-		सहज र सरल रूपमा माग अनुसारको विद्युतीय राहदानी जारी भएको ।
३२६०२०११	कन्सुलर सेवा विभाग	१२		-		सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको ।
३२६०००११	परराष्ट्र मन्त्रालय	१२		-		राष्ट्रिय हितको प्रवर्धन, अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धमा प्रगाढता, राष्ट्रिय पहिचान र प्रतिष्ठामा अभिवृद्धि हुँदै गएको ।
३२६०००१२	नेपाली राजदूतावासहरू, महावाणिज्यदूतावासहरू, स्थायी नियोगहरू	२		-		अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धमा आर्थिक सहकार्यको आयामको अभिवृद्धि हुँदै गएको ।
३२६०००१३	सीमा नापी टोली			-		सीमाको अनुगमन तथा सर्वेक्षण नियमित हुने गरेको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३२६०१०११	राहदानी विभाग	सूचना प्रविधिको उपयोग गरी सहज र सरल रूपमा माग अनुसारको विद्युतीय राहदानी जारी विदेशमा छरिएर रहेका नागरिकका लागि घुम्ती सेवा सञ्चालन गर्ने	सूचना प्रविधिको उपयोग गरी सहज र सरल रूपमा माग अनुसारको विद्युतीय राहदानी जारी गर्ने विदेशमा छरिएर रहेका नागरिकका लागि घुम्ती सेवा सञ्चालन गर्ने		
३२६०२०११	कन्सुलर सेवा विभाग	कन्सुलर सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको प्रयोग विस्तार प्रणालीगत अन्तरआवद्धता बढाई सहज कन्सुलर सेवा	प्रणालीगत अन्तरआवद्धता बढाई कन्सुलर सेवालाई सरल र सहज बनाउने		
३२६०००११	परराष्ट्र मन्त्रालय	आपसी हितसँग सम्बन्धित विषयमा द्विपक्षीय सन्धि सम्झौता उच्चस्तरीय भ्रमणको आदानप्रदान तथा व्यवस्थापन द्विपक्षीय परामर्श संयन्त्रको स्थापना र बैठक	आपसी हितसँग सम्बन्धित विषयमा द्विपक्षीय सन्धि सम्झौता गर्ने उच्चस्तरीय भ्रमणको आदानप्रदान तथा व्यवस्थापन गर्ने द्विपक्षीय परामर्श संयन्त्रको स्थापना र बैठक गर्ने	राष्ट्रिय हित प्रवर्धन हुने अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध प्रगाढ हुँदै जाने	

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		परराष्ट्र नीति तथा कूटनीति विषयमा छलफल तथा अन्तर्क्रिया सरोकारवाला निकाय र निजी क्षेत्रको समन्वयमा आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रम सञ्चालन प्रो. यदुनाथ खनाल प्रवचन श्रृङ्खलाको निरन्तरता	परराष्ट्र नीति तथा कूटनीति विषयमा छलफल तथा अन्तर्क्रिया गर्ने सरोकारवाला निकाय र निजी क्षेत्रको समन्वयमा आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने प्रो. यदुनाथ खनाल प्रवचन श्रृङ्खलाको निरन्तरता दिने	राष्ट्रिय पहिचान र प्रतिष्ठा अभिवृद्धि हुने	
३२६०००१२	नेपाली राजदूतावासहरू, महावाणिज्यदूतावासहरू, स्थायी नियोगहरू	आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रम सञ्चालन सार्वजनिक कूटनीतिमार्फत नेपाल र नेपालीको पहिचान अभिवृद्धि प्रविधिसमेतको प्रयोग गरी सहज र सेवाग्राहीमैत्री राहदानी तथा कन्सुलर सेवा प्रवाह विदेशमा रहेका नेपालीको सुरक्षा तथा हितको संरक्षण	आर्थिक कूटनीतिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सार्वजनिक कूटनीतिमार्फत नेपाल र नेपालीको पहिचान अभिवृद्धि गर्ने प्रविधि समेतको प्रयोग गरी सहज र सेवाग्राहीमैत्री राहदानी तथा कन्सुलर सेवा प्रवाह गर्ने विदेशमा रहेका नेपालीको सुरक्षा तथा हितको संरक्षण गर्ने	अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धमा बढोत्तरी भई आर्थिक सहकार्यमा अभिवृद्धि हुने	
३२६०००१३	सीमा नापी टोली	सीमा सम्बन्धी द्विपक्षीय संयन्त्रको बैठक आयोजना सीमाको अनुगमन तथा सर्वेक्षण सीमा सम्बन्धमा तीव्र उद्धार	सीमा सम्बन्धी द्विपक्षीय संयन्त्रको बैठक आयोजना गर्ने सीमाको अनुगमन तथा सर्वेक्षण गर्ने सीमा सम्बन्धमा तीव्र उद्धार गर्ने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	६४२०६	१४२७५	०	७८४८१	७८४८१	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	६९४२७	१२०८२	०	८१५०९	८१५०९	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	७५२५६	१५७०७	०	९०९६३	९०९६३	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

सरोकारवाला निकायहरूबीच निरन्तर र प्रभावकारी समन्वय हुन नसकेमा लक्ष्य हासिल हुन बाधा पुग्ने, अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध सञ्चालन तथा कार्यक्रमहरू सम्पन्न गर्न अन्य मुलुकको समेत अनुकूलता आवश्यक हुने भएकोले त्यस्तो अनुकूलता नभएमा लक्ष्य हासिल गर्न थप समय लाग्न सक्ने जोखिम छ ।

१.७ योजना

१. पृष्ठभूमि

संवैधानिक मार्गदर्शन अनुरूप सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकासमार्फत उपलब्ध साधनस्रोतको महत्तम परिचालनद्वारा तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै दिगो आर्थिक विकास गर्न र प्राप्त उपलब्धिको न्यायोचित वितरण प्रत्याभूत गर्न दीर्घकालीन सोच सहितको योजना प्रक्रियाको महत्त्व रहन्छ । संघीयताको सन्दर्भमा पनि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा तर्जुमा हुने योजनाहरूबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गर्न, तहगत सरकारका योजना प्रक्रिया र कार्यान्वयनमा समन्वय गर्नका निमित्त केन्द्रीय योजना सँग ठनका रूपमा रहेको राष्ट्रिय योजना आयोगको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुन्छ । नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रतिवद्धता जनाएको दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न र विक्रम संम्वत् २१०० सम्ममा विकसित राष्ट्रमा स्तरोन्नति हुन सहयोग पुग्ने गरी सोही योजना र सोको सफल कार्यान्वयनका लागि वार्षिक रूपमा परिमार्जन गर्दै तयार गरिने तीन वर्षे मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम आयोगका मुख्य प्राथमिकताका विषयहरू हुन् । यसका अतिरिक्त, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, तथ्याङ्क प्रणालीको विकास, व्यवस्थापन र अनुसन्धानमार्फत् महत्त्वपूर्ण तथ्य एवम् सूचनाहरूको सिर्जना र त्यसलाई नीति निर्माणमा प्रयोग गराउने विषयहरूले समेत प्राथमिकताका रूपमा निरन्तरता पाएका छन् । योजना प्रक्रियालाई तथ्यपरक, नतिजामुखी र यथार्थपरक बनाउन विभिन्न नीतिगत, कानूनी, संस्थागत एवम् प्रक्रियागत प्रयास गरिनुको साथै विकास योजना नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन पक्षलाई प्रभावकारी, नतिजामुखी र जवाफदेहीपूर्ण बनाउन राष्ट्रिय आयोजना बैंक, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास एवम् कार्यान्वयन र अध्ययन अनुसन्धानको कार्यलाई सुदृढ बनाउँदै लिएको छ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई वस्तुनिष्ठ एवम् नतिजामूलक बनाउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ऐन, २०८० जारी भएको छ भने आयोजनाको वर्गीकरण गर्न आयोजना वर्गीकरणको आधार तथा मापदण्ड स्वीकृत गरी लागू गरिएको छ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन र सूचना प्रविधिमा आधारित राष्ट्रिय आयोजना बैंक व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको कार्यान्वयन र महत्त्वपूर्ण आयोजनाहरूको आन्तरिक तथा तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन लगायतका महत्त्वपूर्ण प्रयास हुँदै आएका छन् । प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रदान गरिने समपुरक र विशेष अनुदानलाई सूचकमा आधारित बाइएको अवस्था छ । राष्ट्रिय नीतिहरूको सान्दर्भिकता, विकास योजना तथा कार्यक्रमका विविध पक्ष र विषयगत क्षेत्रका विकास व्यवस्थापन, ढाँचा तथा प्रविधिमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने विशिष्टिकृत निकायका रूपमा आयोगलाई विकास गर्ने गरी आगामी तीन वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

राष्ट्रिय योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७४ ले आयोगका निम्न चार वटा विषयगत कार्यक्षेत्र निर्धारण गरेको छ । दीर्घकालीन सोच, तथ्यपरक नीति तथा योजना तर्जुमा अन्तर्गत मुलुकको समग्र समृद्धिका लागि दूरगामी सोच सहितको दीर्घकालीन लक्ष्य, मार्गचित्र, नीति तथा योजना तर्जुमा गरी त्यसको कार्यान्वयन सहजीकरण गर्ने, विकास, स्रोत व्यवस्थापन, सुशासन र व्यवस्थापन लगायतका क्षेत्रमा रणनीतिक प्रकृतिका आवधिक नीति तथा योजना तयार गर्ने, लाभ लागत लगायतका विविध विश्लेषणको आधारमा आयोजना बैंक (प्रोजेक्ट बैंक) निर्माण गर्ने गराउने, राष्ट्रिय स्रोतको अनुमान, प्रक्षेपण र वितरण, आयोजनाको आर्थिक, सामाजिक, वित्तीय, प्राविधिक र वातावरणीय विश्लेषणको लागि राष्ट्रिय मापदण्ड तयार गर्न लगाउने, अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूल राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीको विकास र सम्प्रेषण गर्ने, गराउने लगायतका कार्य जिम्मेवारी रहेका छन् । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन अन्तर्गत मुलुकको विकास सम्बन्धी नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन, प्रतिफल तथा प्रभावको विश्वसनीय र प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्ने, विषयक्षेत्रगत नितिहरू र प्राथमिकताप्राप्त कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने गराउने र सो आधारमा नीति तथा कार्यान्वयन तहमा सुधार गराउने, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको विषयमा सरोकारवालाबीच सञ्चालको विकास र विशेषज्ञताको विकास गर्ने, गराउने लगायतका कार्य छन् । तहगत समन्वय अन्तर्गत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको विकाससम्बन्धी नीति तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय, सहयोग र सहजीकरण गर्ने जस्ता जिम्मेवारी छन् ।

अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण अन्तर्गत राष्ट्रिय नीति वा विकास योजना तथा कार्यक्रमका विभिन्न पक्षको विषयमा शोध तथा अनुसन्धान गर्ने गराउने र तत्सम्बन्धी प्रणालीको विकास गर्ने, नीति तथा योजनाको विकास तथा कार्यान्वयनको क्षेत्रमा हुने अनुसन्धान तथा अध्ययनमा प्रोत्साहन तथा सहजीकरण गर्ने एवम् विभिन्न विषयगत क्षेत्रको उत्पादन र व्यवसायको संरचना, ढाँचा तथा प्रविधिमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने विषयमा तथ्यपरक नीति, सुझाव तथा प्रस्ताव सिफारिस गर्ने समेतका कार्य पर्दछन् ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

विकासको दीर्घकालीन सोच अनुरूपका योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा एवम् कार्यान्वयनमा समन्वय हुन नसक्नु, स्रोत साधनको सुनिश्चितता गरी आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेटबीच सामञ्जस्यता कायम गर्न नसक्नु, नवनिर्माणका आयोजना एवम् कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउन ढिलाई हुनु, संघीयताअनुरूप तहगत योजनाबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गर्न नसक्नु, राष्ट्रिय आयोजना बैकको माध्यमबाट सन्तुलित र दिगो विकासमा टेवा पुर्‍याउन नसक्नु, नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास एवम् तहगत सरकारमा सुदृढीकरण गर्न नसकिनु र योजना तर्जुमासम्बन्धी जनशक्तिको क्षमता विकास गरी संस्थागत सुदृढीकरण गर्न नसक्नु यसका प्रमुख समस्या हुन्।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई संस्थागत गर्नु, दिगो विकासका लक्ष्य लगायतका असर तथा प्रभाव तहका सूचकहरूको खण्डीकृत एवम् सर्वेक्षणमा आधारित सूचना अध्यावधिक गर्नु, सबै तह तथा निकायमा विकास व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास गर्नु, दक्ष जनशक्तिलाई योजना विकासको कार्यमा आकर्षित गरी टिकाई राख्नु, विकास निर्माणका आवश्यकता परिपूर्ति गर्न स्रोत साधनको सुनिश्चितता एवम् प्राथमिकीकरण गर्नु, दिगो विकासका लक्ष्यको सूचकहरू प्राप्तमा प्रादेशीकरण र स्थानीयकरणलाई प्रभावकारी बनाउनु र आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई प्रदेश र स्थानीय तहमा अन्तरआबद्ध गरी पूर्ण कार्यान्वयनमा ल्याउनु, तथ्यपरक र मापदण्डमा आधारित आयोजना पहिचान, छनोट तथा मूल्याङ्कनप्रक्रिया तथा प्राथमिकीकरण गर्ने प्रणालीको विकास र अभ्यास गर्नु गराउनु, अनुसन्धान तथा विकासको माध्यमबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई राष्ट्रिय नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन क्षमता अभिवृद्धिमा अनुसरण गर्नु र विकास योजनालाई समयबद्ध, लागतप्रभावी र गुणस्तरीय बनाई नागरिकलाई सरकारप्रतिको विश्वास बढाउनु प्रमुख चुनौतिका रूपमा रहेका छन्।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

बृहत् दृष्टिकोणबाट हेर्दा सोह्रौं योजना कार्यान्वयनका धेरै विषयवस्तु आयोगको कार्यजिम्मेवारीसँग सम्बन्धीत छन्। योजना कार्यान्वयनको समग्र संयोजनको विषय, राष्ट्रिय विकास सम्बद्ध समस्या समाधान लगायतका विषयहरू आयोगको त्रिवर्षीय खर्च संरचना अन्तर्गत समेटिएका छन्। परिच्छेद १२ शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धनसँग विशेष सम्बन्धीत रहेको छ। रूपान्तरणकारी रणनीति अन्तर्गत तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण गर्ने र नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्ने र यसमा पृष्ठपोषणलाई अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने, गराउने विषयहरू आयोगको त्रिवर्षीय खर्च प्रणालीसँग सम्बन्धीत रहेका छन्। साथै योजनाको योजना तर्जुमालाई प्रभावकारी बनाउने रणनीति अन्तर्गत सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकीकृत आयोजना व्यवस्थापन सूचना प्रणाली विकास गर्ने विषयहरू मार्गदर्शकको रूपमा रहेका छन्। योजनामा समेटिएको आयोजना व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत सरोकारवालाबीच समन्वय, एकीकृत आयोजना बैक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना लगायतका कार्यजिम्मेवारी समेत त्रिवर्षीय खर्च संरचनामा प्राथमिकताका साथ समेटिएको छ। विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति तथा दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयन सम्बन्धमा योजनाले लिएका लक्ष्य प्राप्तिमा लागि विविध कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिने भएको छ। साथै सोह्रौं योजना कार्यान्वयन प्रभावकारिताका लागि तहगत सरकार एवम् सरोकारवालालाई अभिमुखीकरणका कार्यक्रमहरू समेटिएका छन्।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

राष्ट्रिय योजना आयोग दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण गर्ने कार्यका लागि तोकिएको नेपाल सरकारको मुख्य निकाय हो। आयोगले नेपालको आवधिक योजनाहरू एवम् अनुगमन तथा मूल्याङ्कन फ्रेमवर्क सहितमा दिगो विकास लक्ष्य र तीनका परिमाणात्मक लक्ष्यहरू समाहित गर्ने कार्य गर्दै आएको छ। सन् २०३० सम्ममा निर्धारित दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा लागि कार्यान्वयनमा तीव्रता एवम् स्वेच्छिक राष्ट्रिय समीक्षा सम्बन्धी सबै तहमा प्रशिक्षण लगायतका कार्यक्रमहरू आयोगको त्रिवर्षीय कार्यक्रम तथा खर्च संरचना एवम् बजेट अन्तर्गत प्राथमिकताका कार्यान्वयनमा लिएका छन्। त्रिवर्षीय खर्च योजना कार्यान्वयनका दौरान दिगो विकास लक्ष्य ३ प्राप्तमा रूपान्तरणकारी हुनसक्ने बहुक्षेत्रीय पोषण योजना अन्तर्गत विविध कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिने।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	योजना सम्बन्धी तालिम	संख्या	७	७	७	०	०
२	राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	संख्या	२	८	८	८	८
३	विशेष र सम्पुर्ण अनुदानबाट सञ्चालित आयोजना/कार्यक्रमहरूको अनुगमन	संख्या	१०	१२	१२	१२	१२
४	राष्ट्रिय योजना आयोगबाट एकिकृत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी	वटा	१	१	१	१	१
५	राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समितिको बैठक	संख्या	२	२	२	२	२
६	दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयन सम्बन्धी समिक्षा कार्यक्रम	संख्या	७	७	७	७	७
७	विषय क्षेत्रगत अध्ययन अनुसन्धान	वटा	५	१०	२	२	२
८	ठूला आयोजनाहरूको अनुगमन	संख्या	२	५०	८	८	८
९	अनुगमन सम्बन्धी तालिम	पटक	४	७	४	४	४
१०	तेस्रो पक्षबाट गरिने मूल्याङ्कन	संख्या	१	१	२	२	२
११	आन्तरिक मूल्याङ्कन	संख्या	५	५	४	३	३
१२	स्तरोन्नति सम्बन्धी समीक्षा कार्यक्रम	संख्या	०	०	५	२	१

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
३९१०००११	राष्ट्रिय योजना आयोग	२, ३, १२		-		अतिक्रम विकसित राष्ट्रबाट विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नतिका लागि सहज स्तरोन्नति रणनीति तयार भई प्रकाशन भएको सार्वजनिक लगानी कार्ययोजना आर्थिक वर्ष (२०८१\८२-२०८५\८६) स्वीकृत भएको आर्थिक, सामाजिक एवम् समसामयिक विषयमा अध्ययन अनुसन्धान भएको राष्ट्रिय गौरवका आयोजना/विकास आयोजनाको अनुगमन भएको राष्ट्रिय आयोजना बैङ्क (कार्य सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) मापदण्ड, २०८१, विशेष अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१ र समपूरक अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१ तर्जुमा गरिएको।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन्।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
३९१०००११	राष्ट्रिय योजना आयोग	क्षमता विकासका कार्यहरू, विभिन्न कानूनहरू निर्माण, अध्ययन तथा अनुसन्धान, अनुगमन तथा मूल्यांकन, आयोजनाहरूको वर्गीकरण तथा आयोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण र नीतिगत परामर्श तथा सुझाव	सोही योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको संघ, प्रदेश र स्थानिय तहमा अभिमुखीकरण गर्ने सामाजिक, आर्थिक, पुर्वाधार लगायतका अन्य आवश्यक क्षेत्रहरूको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने विकास आयोजनाको अनुगमन मूल्याङ्कन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, विशेष र समपूरक अनुदानबाट सञ्चालित आयोजना/कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्ने राष्ट्रिय आयोजना बैंक सम्बन्धी मापदण्ड, कार्यविधि र प्रणालीको सम्बन्धमा तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने विभिन्न अध्ययन तथा प्रतिवेदन प्रकाशन, पदाधिकारीको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने।	अध्ययन तथा अनुसन्धानमा आधारित भई बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्ताव हुने, दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न सहयोग पुग्ने, आयोजना व्यवस्थापनमा सहजीकरण हुने र थप स्रोत व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने तथा नीतिगत निरन्तर तथा सहयोग पुग्ने।	दिइएको सुझाव तथा परामर्श कार्यान्वयन प्रभावकारी रुपमा नहुने, अनुगमन तथा मूल्यांकन कर्मकाण्डी हुने, अध्ययन तथा अनुसन्धानको नतिजा कार्यान्वयन नहुने र स्रोत साधन तथा क्षमताको अभाव हुने।

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	१६३१	७१	०	१७०२	१७०२	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	१८०६	९९	०	१९०५	१९०५	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१९५८	१२८	०	२०८६	२०८६	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

आगामी त्रिवर्षीय रणनीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दै निर्दिष्ट नतिजा हासिल गर्ने वित्तीय, प्राविधिक एवम् संरचनागत जटिलता तथा अवरोध देखिन सक्छन् । साधनस्रोतको न्यूनताले आयोगमा प्रयोग भइरहेका राष्ट्रिय आयोजना बैंक, मध्यमकालीन खर्च संरचना एवम् समपूरक र विशेष अनुदान लगायतका प्रणालीको स्तरोन्नति र अन्य प्रणालीसँग आबद्धता प्रभावित बन्न सक्ने देखिन्छ । विकासशील राष्ट्रमा दिगो स्तरोन्नतिका लागि सहज स्तरोन्नति रणनीति कार्यान्वयनमा तहगत स्वामित्व, समन्वय र सहकार्यको वातावरण निर्माण एवम् स्रोत परिचालन गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण छ । मार्गदर्शक योजनाको रूपमा कार्यान्वयन हुने सोही योजना अनुरूप तहगत योजना प्रणाली पुनःसंरचना गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण छ । नीति तथा योजना तर्जुमा, अनुगमन मूल्याङ्कनमा संलग्न दक्ष जनशक्ति आयोगमा टिकाइराख्न कठिन छ । विगतका अनुभवका आधारमा विपद्, आन्तरिक तथा बाह्य पक्षको दुष्प्रभावका कारण त्रिवर्षीय खर्च संरचनाले लिएका लक्ष्य प्राप्तमा अवरोध आउन सक्ने देखिन्छ । अतः तहगत विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धिसहित दिगो विकास लक्ष्य, मध्यमकालीन खर्च संरचना र आयोजना बैंकलाई अन्तरआबद्ध गरी आगामी कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न सकेमा अपेक्षित नतिजा प्राप्तमा सहयोग पुग्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद १०

संवैधानिक अङ्ग तथा निकाय

१०.१ राष्ट्रपतिको कार्यालय

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग ६, धारा ६१ बमोजिम राष्ट्राध्यक्षको रूपमा एक राष्ट्रपति रहने व्यवस्था रहेको छ । संविधानको धारा ७३ मा राष्ट्राध्यक्षबाट सम्पादन हुने कार्यहरूलाई सहयोग पुर्याउन राष्ट्रपतिको कार्यालय रहने व्यवस्था गरिएको छ । संवैधानिक व्यवस्था अनुसार राष्ट्रपतिबाट सम्पादन हुने भनी निर्दिष्ट गरिएका कार्यहरू छिटो, पारदर्शी र प्रभावकारीरूपमा सम्पादन गर्न राष्ट्रपतिको कार्यालय स्थापना भएको हो । अतः राष्ट्रपतिको प्रशासनिक सचिवालयको रूपमा कार्य गर्ने गरी वि.सं. २०६५/०३/३० गते स्थापित यस कार्यालयको नियमित कामकारवाही सञ्चालन गर्न आवश्यक कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन नेपाल सरकारबाट हुँदै आएको छ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

संवैधानिक दायित्व पुरा गरी नेपालको संविधानको पालन र संरक्षण गर्ने ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- भुकम्पबाट क्षतिग्रस्त एवम् जोखिमयुक्त राष्ट्रपतिको कार्यालय भवन पुनःनिर्माण तथा प्रबलीकरणको कार्य समयमा नै सम्पन्न गरी राष्ट्रपति, कर्मचारी एवम् सुरक्षा अधिकारीहरूको कार्यस्थल सुरक्षित र व्यवस्थित गर्नु,
- सुरक्षा व्यवस्थापनको लागि आवश्यक व्यागेज/भेहिकल स्क्यानर मेशिन/भेहिकल सर्भिलेन्स सिष्टम लगायतका सुरक्षा सम्बन्धी उपकरणहरू खरिदका लागि पर्याप्त बजेट विनियोजन गरी सुरक्षा व्यवस्थालाई चुस्त बनाउनु,
- कार्यालयका कर्मचारीलाई क्षमता विकास, तालिम तथा वृत्ति विकासका अन्य अवसर सुनिश्चित गरी कामप्रति उत्प्रेरित गराउनु।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा तय गरिएका नतिजा सूचक एवम् प्रमुख कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट सोह्रौं आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेको संरचनात्मक रूपान्तरणको क्षेत्र मध्ये “शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन” सम्बन्धी क्षेत्रको लक्षित उद्देश्य हासिल गर्न महत्वपूर्ण योगदान गर्दछ। राष्ट्रपतिबाट संविधानले निर्दिष्ट गरेको काम, कर्तव्य र अधिकारको सीमाभित्र रही गर्नुभएको कार्य सम्पादनबाट संविधानको पालन र संरक्षण, राष्ट्रिय एकता प्रवर्धनका साथै योजनाको “शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन” सम्बन्धी क्षेत्र अन्तर्गत तय गरिएको “राष्ट्रिय सुरक्षा र राष्ट्रिय एकता अभिवृद्धि गर्ने” रूपान्तरणकारी रणनीतिमा समेत महत्वपूर्ण योगदान गर्दछ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा तय गरिएका नतिजा सूचक एवम् प्रमुख कार्यक्रमको कार्यान्वयन एवम् राष्ट्रपतिबाट संविधानले निर्दिष्ट गरेको काम, कर्तव्य र अधिकारको सीमाभित्र रही गर्नुभएको कार्य सम्पादनबाट दिगो विकास लक्ष्यको "लक्ष्य १६" मा निर्दिष्ट शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन, न्यायमा पहुँच सुनिश्चितता र सबै तहमा प्रभावकारी, जवाफदेही र समावेशी संस्थाको रूपमा विकास हुने लक्ष्य हासिल गर्न महत्वपूर्ण योगदान गर्दछ । यसबाट सुशासनको प्रत्याभूति गराउँदै लोक कल्याणकारी राज्य स्थापना गर्ने उद्देश्य हासिल भई दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनमा समेत महत्वपूर्ण योगदान गर्दछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू सरिक हुने कार्यक्रमको सहजीकरण तथा समन्वय भई प्रभावकारी व्यवस्थापन भएको हुने ।	वटा	१२	१२	१२	१२	१२
२	सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायसँगको समन्वय र सहजीकरणमा भुक्तम्पबाट क्षतिग्रस्त एवम् जोखिमयुक्त कार्यालय भवन पुनःनिर्माण तथा प्रबलीकरण भएको हुने ।	वटा	१२	१२	१२	१२	१२
३	कार्यालयमा अवस्थित नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागसँग सहजीकरण र समन्वय गरी सुरक्षा व्यवस्थापन प्रभावकारी भएको हुने ।	वटा	१२	१२	१२	१२	१२
४	तालिम, सेमिनार लगायतका वृत्ति विकासका कार्यक्रम सञ्चालन भई कर्मचारीको उत्प्रेरणा र मनोबल अभिवृद्धि भएको हुने ।	वटा	१२	१२	१२	१२	१२

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
१०१००००१	राष्ट्रपति	१२		-	८८.५२	संवैधानिक दायित्वको पालना गरी नेपालको संविधानको संरक्षण गर्दै मुलुकको सर्वाङ्गीण हित प्रवर्द्धन गरिएको ।
१०१०००११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्चसमेत)	११		-	१३९७.८८	सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू सरिक हुने कार्यक्रमको सहजीकरण, समन्वय र प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिएको । कार्यालयको परिसर, सभाहल, बैँगैचा लगायत समष्टिगत भौतिक निर्माण एवम् सुधार गरिएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
१०१००००१	राष्ट्रपति	संवैधानिक दायित्वको पालना गरी नेपालको संविधानको संरक्षण गर्दै मुलुकको सर्वाङ्गीण हित प्रवर्द्धन गरिने ।	संवैधानिक दायित्वको पालना गरी नेपालको संविधानको संरक्षण गर्दै मुलुकको सर्वाङ्गीण हित प्रवर्द्धन गरिने ।		
१०१०००११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्चसमेत)	सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू सरिक हुने कार्यक्रमको सहजीकरण, समन्वय र प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिने । कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि तालिम, सेमिनार लगायतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने । भुकम्पबाट क्षतिग्रस्त एवम् जोखिमयुक्त कार्यालय भवन पुनःनिर्माण तथा प्रबलीकरणको लागि सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायसँग प्रभावकारिरूपमा समन्वय र सहजीकरण गरिने । प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्थापनका लागि कार्यालयमा अवस्थित सेना, नेपाल प्रहरी र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागसँग सहजीकरण र समन्वय गरिने ।	सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू सरिक हुने कार्यक्रमको सहजीकरण, समन्वय र प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिने । कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि तालिम, सेमिनार लगायतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने । भुकम्पबाट क्षतिग्रस्त एवम् जोखिमयुक्त कार्यालय भवन पुनःनिर्माण तथा प्रबलीकरणको लागि सम्बन्धित मन्त्रालय/निकायसँग प्रभावकारिरूपमा समन्वय र सहजीकरण गरिने । प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्थापनका लागि कार्यालयमा अवस्थित सेना, नेपाल प्रहरी र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागसँग सहजीकरण र समन्वय गरिने ।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	१४३६	२५६	०	१६९२	१६९२	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	१५३९	२५८	०	१७९७	१७९७	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१६६८	३३६	०	२००४	२००४	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

भुकम्पबाट क्षतिग्रस्त एवम् जोखिमयुक्त कार्यालय भवन पुनःनिर्माण तथा प्रबलीकरणको कार्य गर्न, प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्थापनका लागि सुरक्षा उपकरण लगायतका सामग्री खरिद गर्न तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक बजेट पर्याप्त विनियोजन नहुँदा निर्दिष्ट लक्ष्यहरू हासिल नहुने एवम् कार्यालयको समग्र कार्यक्रमको प्रभावकारिरूपमा व्यवस्थापन, सहजीकरण तथा समन्वय गर्न कठिनाई हुने जोखिम रहेको ।

१०.२ उपराष्ट्रपतिको कार्यालय

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ६७ मा नेपालमा एक उपराष्ट्रपति र धारा ७३ मा उपराष्ट्रपतिको छुट्टै कार्यालय रहने व्यवस्था गरिएको छ । सोही संवैधानिक प्रावधान अनुसार उपराष्ट्रपतिको कार्यलाई व्यवस्थित गर्नका लागि उपराष्ट्रपतिको कार्यालय स्थापना गरी कामकाज सञ्चालन हुँदै आएको छ । यस कार्यालयले उपराष्ट्रपतिबाट सम्पादन हुने कार्यमा सहजीकरण र व्यवस्थापन गर्दछ । साथै, सुरक्षा व्यवस्थापन, भेटघाट व्यवस्थापन, सवारी व्यवस्थापनका कामहरू सम्पादनका साथै दैनिक प्रशासन सञ्चालन लगायतका विभिन्न क्षेत्र, निकाय, संस्था, नागरिक समाजसँग समन्वय गर्दै कार्यालयलाई थप मर्यादित र व्यवस्थित गर्दै आएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

उपराष्ट्रपतिको कार्यालयलाई सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य नेपालको उच्च मर्यादित संस्थाको रूपमा विकास गर्नु ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

देशको संवैधानिक प्रावधान बमोजिमको सम्मानित पदाधिकारीको कार्यलाई मर्यादित तथा व्यवस्थित बनाउन आवश्यक पर्दछ । सो कार्यको लागि आवश्यक स्रोत साधनको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यस्तो स्रोत साधन समयानुकूल उपलब्ध हुनुपर्दछ । पूर्वाधार विकास, सवारी साधन खरिद तथा नियमित कार्य र सुरक्षा व्यवस्थापन कार्यहरूको लागि आवश्यकता अनुसार बजेट विनियोजन हुनु पर्दछ ।

राष्ट्रिय एकतालाई अक्षुण्ण राख्न राष्ट्र र राष्ट्रियता कुनै व्यक्ति समुदाय वा क्षेत्रीयता भन्दा माथि हो भन्ने भावना जागृत गराउँदै शासकीय प्रवन्धमा सुधार र सुशासन कायम गर्ने कार्य चुनौतिको रूपमा रहेको छ ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

शासकीय सुधार तथा सुशासन कायम गर्ने ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सबै तहमा प्रभावकारिता र जवाफदेहिता सहित शान्ति , न्याय र सशक्त संस्थाहरूको स्थापना गर्दै शासकीय प्रवन्ध मार्फत सामाजिक न्याय प्रवाह गरी दिगो विकास हासिल गर्ने ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	उपराष्ट्रपतिद्वारा हुने कार्यमा सहजीकरण, व्यवस्थापन तथा समन्वय हुने	वटा	११४	१२५	१४०	१५५	१७०

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
१०२००००१	उपराष्ट्रपति	१२		-	७१	संविधानको पालना र संरक्षण तथा राष्ट्रिय एकता प्रवर्द्धनमा उल्लेखनीय भुमिका निर्वाह भएको ।
१०२०००११	उपराष्ट्रपति कार्यालयको (प्रशासनिक खर्च समेत)	१२		-	४७५	संविधानको पालना र संरक्षण तथा राष्ट्रिय एकता प्रवर्द्धनमा उल्लेखनीय भुमिका निर्वाह भएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
१०२००००१	उपराष्ट्रपति	राष्ट्रप्रमुखको अनुपस्थितीमा राष्ट्रप्रमुख भई कार्य गर्नुपर्ने भएकोले उपराष्ट्रपतिको काम कारबाहीलाई मर्यादित रुपमा सम्पन्न गर्न व्यवस्थापकीय सहयोग गर्नु ।	राष्ट्रप्रमुखको अनुपस्थितीमा राष्ट्रप्रमुख भई कार्य गर्नुपर्ने भएकोले उपराष्ट्रपतिको काम कारबाहीलाई मर्यादित रुपमा सम्पन्न गर्न व्यवस्थापकीय सहयोग गर्नु ।		
१०२०००११	उपराष्ट्रपति कार्यालयको (प्रशासनिक खर्च समेत)	राष्ट्रप्रमुखको अनुपस्थितीमा राष्ट्रप्रमुख भई कार्य गर्नुपर्ने भएकोले उपराष्ट्रपतिको काम कारबाहीलाई मर्यादित रुपमा सम्पन्न गर्न व्यवस्थापकीय सहयोग गर्नु ।	राष्ट्रप्रमुखको अनुपस्थितीमा राष्ट्रप्रमुख भई कार्य गर्नुपर्ने भएकोले उपराष्ट्रपतिको काम कारबाहीलाई मर्यादित रुपमा सम्पन्न गर्न व्यवस्थापकीय सहयोग गर्नु ।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	५१७	२५५	०	७७२	७७२	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५५५	३९	०	५९४	५९४	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६०२	५१	०	६५३	६५३	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

कार्यालय सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक स्रोत साधन उपलब्ध भएमा कार्यालयबाट सम्पादन हुने काम कारबाही गुणस्तरीय र प्रभावकारी हुनेछ । सो हुन नसकेमा उद्देश्य हासिल नहुने जोखिम रहने ।

१०.३ सङ्घीय संसद सचिवालय

१. पृष्ठभूमि

शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्त बमोजिम राज्यका तीन अङ्ग मध्ये कानून निर्माण गर्ने काम विधायिकी अङ्ग अर्थात् संसदको हो । नेपालको संविधानले सङ्घमा दुई सदनात्मक व्यवस्थापिकाको परिकल्पना गरेको छ । जस अनुसार धारा ८४ बमोजिम २७५ सदस्यीय प्रतिनिधि सभा र धारा ८६ बमोजिम ५९ सदस्यीय राष्ट्रिय सभा रहेका छन् । धारा १०७ मा सङ्घीय संसदको काम कारबाही सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि सङ्घीय संसद सचिवालयको व्यवस्था गरिएको छ । राज्यका लागि आवश्यक कानून निर्माण गर्ने, सरकारको काम कारबाहीहरूको निरन्तर निगरानी गर्ने र सङ्घीय प्रणाली एवम् संसदीय व्यवस्थाको अभ्यास एवम् विकासका लागि सङ्घीय संसदले गर्ने हरेक क्रियाकलापलाई प्रभावकारी बनाउन अवश्यक प्रशासनिक एवम् प्राविधिक सहयोग, अध्ययन, अनुसन्धान प्रशिक्षण लगायतका विविध कार्यका लागि सङ्घीय संसद सचिवालयको अहम् भूमिका रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

सङ्घीय संसद सचिवालय सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५ अनुसार सचिवालयको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय अनुसार रहेको छ।

- सङ्घीय संसद, सङ्घीय संसदका समिति, पदाधिकारी र सदस्यलाई आवश्यक सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने,
- सङ्घीय संसदको काम कारबाही सुचारु रूपले सञ्चालन गर्न प्रशासनिक, आर्थिक र भौतिक व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउने,
- सङ्घीय संसदको सूचना प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने तथा सङ्घीय संसद परिसरमा सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने,
- सङ्घीय संसदको दलका कार्यालयलाई आवश्यक सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने ।

संसद सेवाको कार्यप्रकृति र कार्य विवरण देहाय बमोजिम छन्:-

- विधायन निर्माण
- कार्यपालिका माथि संसदीय निगरानी र नियन्त्रण
- संसदीय कूटनीति प्रवर्द्धन
- मानव संसाधन व्यवस्थापन एवम् प्रशासनिक कार्य
- प्राविधिक व्यवस्थापन
- सार्वजनिक निकायहरूको वित्तीय व्यवस्थापन
- सङ्घीय बजेट तथा योजना विश्लेषण
- उत्तरविधायिकी परिक्षण तथा नीति अनुसन्धान
- अध्ययन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

सङ्घीय संसदका सभा एवम् समितिहरूको बैठक सञ्चालनका लागि पर्याप्त भौतिक एवम् प्राविधिक पूर्वाधार नहुनु, सङ्घीय संसदको वार्षिक कार्ययोजना तयार हुन नसक्नु, संसद सदस्य एवम् कर्मचारीहरूका लागि क्षमता विकासका पर्याप्त अवसरहरू नहुनु, सचिवालयका कर्मचारीहरूमा उत्प्रेरणाको स्तर आशातित नहुनु, संसदीय निगरानी प्रभावकारी हुन नसक्नु जस्ता समस्या तथा चुनौति रहेका छन् ।

४. सोही योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा उल्लेखित क्रियाकलापहरू एवम् सूचकहरू सोही योजनामा उल्लिखित रणनीति तथा कार्यक्रमसँग तालमेल हुने गरी राखिएको छ । वार्षिक रूपमा हासिल हुने क्रियाकलापले समग्ररूपमा सोही योजनाले परिकल्पना गरेका लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न मद्दत गर्दछन् । वित्तीय सुधारमा योगदान पुर्याउने, शासकीय सुधार र सुशासनमा अभिवृद्धिमा र्फत दिगो विकास लक्ष्यसँग आवद्धता गरिएको छ ।

४.१ रूपान्तरणकारी रणनीति

दीर्घकालीन रणनीति

- सङ्घीय संसदका सदस्यहरूको दक्षता अभिवृद्धि गर्नका लागि विशेष प्रशिक्षण तथा अभिमुखीकरण
- कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- सचिवालयका कर्मचारीहरूको उचित कार्य विभाजन र जिम्मेवारी तोकिने। साथै शाखा महाशाखाहरूको लक्ष्य, योजना तथा प्रगति प्रष्ट रूपमा तोकिने,
- सङ्घीय संसदमा कार्यरत कर्मचारीहरूको पदस्थापन, सरुवा, बढुवा सम्बन्धी पद्धतिलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाइने,
- सचिवालयका कर्मचारीहरूको वृत्ति विकास र प्रशिक्षणको आवश्यक व्यवस्था मिलाइने,
- नेपाल सरकार तथा संसद सचिवालयबाट प्रदान गरिने वैदेशिक अध्ययन, भ्रमण, तालिम जस्ता विभिन्न अवसरलाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाइने,
- सङ्घीय संसदको लेखा प्रणालीलाई दुरुस्त र पारदर्शी बनाइने।

तत्कालीन रणनीति

- सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीको निम्ति कार्य सम्पादन करारको व्यवस्था लागू गर्ने,
- करारबाट कर्मचारी भर्ना गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाइने,
- सङ्घीय संसद र प्रदेश सभाबीच साझा सूचीका विषयमा कानून निर्माण र संसदीय प्रक्रिया सम्बन्धी अन्तर सम्बन्धको विकास गरिने,
- संसदीय कामकारबाहीमा आधुनिक सूचना प्रविधिको विकास तथा व्यवहारिक रूपमा यसको प्रयोग गरिने,
- राष्ट्रिय सभा तथा प्रतिनिधि सभाको बैठक कक्षमा संसदीय काम कारबाही तथा गतिविधिलाई व्यवस्थित तवरले सञ्चालन गर्न सहज हुने गरी भौतिक सुधार गरिने,
- सङ्घीय संसदको हातामा रहेको क्यान्टिनलाई व्यवस्थित तथा प्रभावकारी तवरले सञ्चालन गर्नको लागि आवश्यक प्रवन्ध गरिने,
- सङ्घीय संसदको गतिविधिलाई नियमित तथा सुव्यवस्थित तवरले सञ्चालन गर्नको लागि विभिन्न सञ्चार माध्यमबीच आवश्यक समन्वय तथा सहयोगको विकास गरिने,
- प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय लगायत अन्य सबै मन्त्रालयमा संसदीय डेस्कको स्थापना गर्न पहल गर्ने र संसदीय रिपोर्टिङ गर्ने व्यवस्था मिलाइने,
- सङ्घीय संसदमा रहेका सबै संसदीय समितिहरूलाई प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्नको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
- सङ्घीय संसदप्रति नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को जवाफदेहिता बढाउन आवश्यक प्रवन्ध गरिने,
- नेपालमा संसदीय संग्राहलय बनाउनको लागि आवश्यक व्यवस्था गरिने,
- सङ्घीय संसद सचिवालयको स्वामित्वमा रहेका सवारी साधनहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिने,
- सङ्घीय सचिवालयमा गरिने सार्वजनिक खरिद प्रक्रियालाई प्रचलित कानून अनुरूप पारदर्शी, मितव्ययी र प्रभावकारी बनाइने,
- सङ्घीय संसदको कामकारबाहीमा प्रभावकारिता ल्याउन सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरूले अतिरिक्त काम गरे बापत पाउने प्रोत्साहन भत्तालाई समय सापेक्ष बनाइने,
- सङ्घीय संसद विकास कोषलाई क्रियाशील बनाई प्राप्त सहयोग संसद विकास कोष मार्फत् खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाइने,
- सङ्घीय संसदको स्वास्थ्य युनिटलाई थप प्रभावकारी बनाइने,
- विधि निर्माण एवम् संसदीय प्रभावकारीताका लागि PIMS (Parliament Management Information's System) विकास गरी Digital संसद स्थापना गर्ने,
- लोकतन्त्र सुदृढीकरणका लागि सांसद प्राज्ञ बहस कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

- संसदीय कामकारवाहीमा प्रभावकारीताका लागि Policy Dialogue का कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- संसदीय अध्ययन र क्षमता विकासका लागि Legislative Academy को स्थापना गर्ने ।

४.२. प्रमुख कार्यक्रम

- विशिष्ट व्यक्तिसँगको भेटघाट व्यवस्थापन,
- स्थलगत अवलोकन र निरीक्षण,
- सूचना प्रविधिको प्रयोगबाट गुणस्तरीय एवम् व्यवसायिक सेवा प्रवाह,
- कानून निर्माणमा प्रदेश सभाहरू सँगसमन्वय,
- विभिन्न क्षेत्रगत अध्ययन तथा अनुसन्धान,
- क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- सामाजिक लक्ष्य हासिल गर्न आवश्यक नीति र कानून निर्माण तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने
- वातावरणीय लक्ष्य हासिल गर्न अनुगमन गर्ने र सुझाव पेश गर्ने
- आर्थिक लक्ष्य हासिल गर्न बजेट, नीति, कार्यक्रम, कानून निर्माण र बेरुजु फछ्यैट गर्ने
- शान्ति, न्याय र सशक्त संस्था स्थापनामा योगदान दिने र साझेदारी र सहकार्य गर्ने

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	सङ्घीय संसद र प्रदेश सभाबीच कानून निर्माण, साझा सूचीका विषय र संसदीय प्रक्रिया सम्बन्धमा अनुभव आदान-प्रदान एवम् अन्तरसम्बन्धको विकास	प्रतिशत	४५	५०	६०	७५	८५
२	संसदीय निगरानी र अनुगमन सुशासन प्रवर्द्धन	संख्या	१०	१५	३०	३५	४०
३	सङ्घीय संसद र सञ्चार माध्यमबीच सम्बन्ध विकास	प्रतिशत	५५	६०	६५	७०	८०
४	संसदीय अध्ययन अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यको थालनी	संख्या	५	७	१०	१२	१५
५	सङ्घीय संसदका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि	प्रतिशत	५०	५५	६०	७०	८०
६	संसदीय कामकारवाहीलाई समितिका प्रभावकारी बनाउने	प्रतिशत	५५	६०	७०	८५	१००
७	संसदीय काम कारवाहीलाई पेपरलेस बनाउन सूचना प्रविधिको विकास र प्रयोग	प्रतिशत	४५	५०	६०	८५	१००

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
८	करारमा कर्मचारी भर्ना प्रक्रियालाई व्यवस्थित, पारदर्शी एवम् प्रतिस्पर्धी बनाउने	प्रतिशत	५०	७०	१००	१००	१००
९	सङ्घीय संसद सचिवालयको कामलाई सरल, सहज र प्रभावकारी बनाउन अधिकार प्रत्यायोजनको थालनी	प्रतिशत	५०	५५	६५	७५	१००
१०	संसदीय सङ्ग्रहालयलाई व्यवस्थित बनाइने	प्रतिशत	२०	३५	५५	७५	८५
११	सङ्घीय संसद सचिवालयमा गरिने खरिद प्रक्रियालाई पारदर्शी, प्रतिस्पर्धी र मितव्ययी बनाउने	प्रतिशत	७०	८०	१००	१००	१००
१२	सङ्घीय संसद विकास कोषलाई क्रियासिल बनाई सचिवालयमा प्राप्त सहयोग सोही कोषमार्फत परिचालन गर्ने	प्रतिशत	०	०	१००	१००	१००
१३	विभिन्न देशहरूसँग संसदीय मैत्री समुह निर्माण गर्न पहल गर्ने	संख्या	०	५	२५	५०	८०
१४	प्रधानमन्त्री मन्त्रिपरिषदको तथा कार्यालय र सबै मन्त्रालयमा संसदीय डेस्क स्थापना गर्ने र संसदीय रिपोर्टिङ गर्ने व्यवस्था मिलाउने	संख्या	५	७	१०	१५	२५
१५	सचिवालयका सबै तहका प्राविधिक तथा अप्राविधिक कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि।	प्रतिशत	४५	५५	७०	८५	१००
१६	सङ्घीय संसद सचिवालयका कर्मचारीहरूको पारदर्शी, प्रभावकारी एवम् अनुमानयोग्य पदस्थापन, सरुवा र बढुवा प्रणाली बनाउने	सूचकाङ्क	०.५	०.६	०.७५	०.८५	१
१७	सङ्घीयता एवम् लोकतन्त्रको सबलीकरणका लागि जनमुखी कानून निर्माण	संख्या	२	५	७	१०	१५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२०२००००१	सङ्घीय संसद	१२		-	५१८.६६	सभामुख, अध्यक्ष, उपसभामुख उपाध्यक्षका तलब तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, भ्रमण तथा विशिष्ट व्यक्तिसँग भेटघाटको व्यवस्थापनको लागि विभिन्न कार्य गरिएको ।
२०२०००११	सङ्घीय संसद	१२		-	९२४६.५४	सङ्घीय संसदका पदाधिकारीको तलब भत्ता तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, सभा तथा संसदीय समिति सञ्चालन, संसद सदस्यहरूका लागि क्षमता विकास, प्रदेश सभाहरूसँग समन्वय, कानून निर्माण आदि कार्यको व्यवस्थापनको लागि विभिन्न कार्य गरिएको ।
२०२०००१२	सङ्घीय संसद सचिवालय	१२		-	६४२८.७९	सचिवालयका कर्मचारीहरूको तलब भत्ता तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, क्षमता विकास, समग्र सचिवालयको व्यवस्थापन, भौतिक स्रोतसाधनको व्यवस्थापन, संरक्षण तथा मर्मत सम्भार, जनशक्ति व्यवस्थापन एवम् प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्थापनको लागि विभिन्न कार्य गरिएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२०२००००१	सङ्घीय संसद	सभामुख, अध्यक्ष, उपसभामुख उपाध्यक्षका तलब तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, भ्रमण तथा विशिष्ट व्यक्तिसँग भेटघाटको प्रभावकारी व्यवस्थापन	सभामुख, अध्यक्ष, उपसभामुख उपाध्यक्षका तलब तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, भ्रमण तथा विशिष्ट व्यक्तिसँग भेटघाटको प्रभावकारी व्यवस्थापन	बढी	कम
२०२०००११	सङ्घीय संसद	सङ्घीय संसदका पदाधिकारीको तलब भत्ता तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, सभा तथा संसदीय समिति सञ्चालन, संसद सदस्यहरूका लागि क्षमता विकास, प्रदेश सभाहरूसँग समन्वय, कानून निर्माण आदि कार्यको प्रभावकारी व्यवस्थापन ।	सङ्घीय संसदका पदाधिकारीको तलब भत्ता तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, सभा तथा संसदीय समिति सञ्चालन, संसद सदस्यहरूका लागि क्षमता विकास, प्रदेश सभाहरूसँग समन्वय, कानून निर्माण आदि कार्यको प्रभावकारी व्यवस्थापन ।	बढी	कम
२०२०००१२	सङ्घीय संसद सचिवालय	सचिवालयका कर्मचारीहरूको तलब भत्ता तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, क्षमता विकास, समग्र सचिवालयको व्यवस्थापन, भौतिक स्रोतसाधनको व्यवस्थापन, संरक्षण तथा मर्मत सम्भार, जनशक्ति व्यवस्थापन एवम् प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्थापन ।	सचिवालयका कर्मचारीहरूको तलब भत्ता तथा अन्य सुविधाको व्यवस्थापन, क्षमता विकास, समग्र सचिवालयको व्यवस्थापन, भौतिक स्रोतसाधनको व्यवस्थापन, संरक्षण तथा मर्मत सम्भार, जनशक्ति व्यवस्थापन एवम् प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्थापन ।	बढी	कम

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	१५००७	१०२२	०	१६०२९	१६०२९	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	१६३२६	१३४८	०	१७६७४	१७६७४	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१७६९६	१७५२	०	१९४४८	१९४४८	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

सचिवालयमा पर्याप्त बजेट विनियोजन नभएमा संसदीय गतिविधिहरूको पूर्वानुमानयोग्य बनाउने, संसदीय कामकारबाहीलाई पूर्वानुमानयोग्य बनाउन कार्ययोजना तथा कार्यतालिका बनाई सो बमोजिम सभा तथा समितिहरू सञ्चालन गर्ने, सभा समितिका बैठकहरूमा आधुनिक प्रविधिहरूको प्रयोग गर्ने र सचिवालयका कर्मचारीहरूलाई तालीम तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी दक्षता अभिवृद्धि गर्न सकेमा तोकिएका उद्देश्य हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

१०.४ अदालत

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा नै स्वतन्त्र, निष्पक्ष र सक्षम न्यायपालिका र कानूनी राज्यको अवधारणाको परिकल्पना गरिएको छ। यस्तै संविधानले राज्यका निर्देशक सिद्धान्त अन्तर्गत नागरिकको जीउ, धन, समानता र स्वतन्त्रताको संरक्षण गरी कानूनको शासन, मौलिक हक तथा मानव अधिकारका मूल्य र मान्यता, लैंगिक समानता, समानुपातिक समावेशीकरण, सहभागिता र सामाजिक न्यायको माध्यमबाट राष्ट्रिय जीवनका सबै क्षेत्रमा न्यायपूर्ण व्यवस्था कायम गर्दै लोककल्याणकारी राज्यव्यवस्थाको स्थापना गर्ने राजनीतिक उद्देश्य लिएको छ। संविधानको धारा १२६ मा नेपालको न्यायसम्बन्धी अधिकार संविधान र अन्य कानून तथा न्यायका मान्य सिद्धान्तबमोजिम अदालत तथा न्यायिक निकायबाट प्रयोग गरिने व्यवस्था छ। लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीको दिगो आधार न्यायको सुनिश्चितता हो। स्वतन्त्र, सक्षम, स्वच्छ र प्रभावकारी न्याय व्यवस्था कायम गर्न नसकिएसम्म व्यक्तिको मौलिक हक एवम् मानव अधिकारको संरक्षण गर्न र कानूनको शासनप्रति सम्मानको भाव कायम गर्न व्यवहारिक रूपमा स्वतन्त्र, सक्षम र प्रभावकारी न्यायपालिका अपरिहार्य छ। सामाजिक आर्थिक राजनीतिक परिवेशमा बढ्दै गएको जटिलता, विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा भएका नविनतम प्रवाहले ल्याएका विभिन्न आयामहरूसँगै न्यायपालिकाको कामकारवाही र कार्यशैलीमा परिवर्तनको आवश्यकता अपरिहार्य भएको छ। न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, अनुमानयोग्य, जवाफदेही, पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्दै न्यायपालिकाप्रतिको जनआस्था र विश्वासमा अभिवृद्धि गरी न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्नेतर्फ थप क्रियाशीलता र प्रतिबद्धताको आवश्यकता रहेको छ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

संविधान, कानून र न्यायका मान्य सिद्धान्तका आधारमा स्वच्छ एवं निष्पक्ष न्याय सम्पादन गर्नु नै न्यायपालिकाको प्रमुख कार्यक्षेत्र हो। संविधान प्रदत्त मौलिक हक, नागरिक स्वतन्त्रता, मानव अधिकार र मानवीय मूल्य मान्यताको सम्मान, संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै न्यायपालिकाबाट गुणस्तरीय एवं प्रभावकारी सेवा प्रवाह गरी जनआस्था अभिवृद्धि गर्ने कार्यहरू निरन्तर रूपमा हुँदै आएका छन्।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- नेपालको संविधान र कानूनबमोजिम छिटोछरितो, सर्वसुलभ, मितव्ययी, निष्पक्ष र प्रभावकारी न्याय प्रदान गर्दै न्यायिक प्रक्रियालाई अझ बढी सरल, अनुमानयोग्य, जवाफदेही, पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्नु।
- न्यायमा सबैको सरल र सुलभ पहुँच अभिवृद्धि गर्दै न्यायमा पहुँचका अवरोधकहरूको सम्बोधन गर्ने तथा कानूनी सहायता प्रणाली तथा पीडितमैत्री एवम् क्षतिपूर्तिसहितको न्यायप्रणालीलाई संस्थागत गर्नु।
- न्यायपालिकाप्रतिको जनआस्था र विश्वास अभिवृद्धि गर्दै न्यायिक सुशासनको प्रवर्द्धन गर्नु।
- न्यायिक प्रणालीको संस्थागत सुदृढीकरण र न्यायिक सक्षमता अभिवृद्धि गर्नु।
- अदालतका भवन एवम् भौतिक संरचना भौगोलिक अवस्थिती अनुरूप वातानुकूलित एवम् सेवाग्राहीमैत्री बनाउँदै सेवाग्राहीको सन्तुष्टि अभिवृद्धि गर्नु।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौँ योजनाको परिच्छेद आठ र बाह्रमा "न्याय प्रणालीमा सुधार गर्ने" रुपान्तरणकारी रणनीति अन्तर्गत "सरल सुलभ र द्रुत सेवा पद्धतिद्वारा न्यायमा पहुँच तथा न्यायिक निरूपण गर्ने गरी न्याय प्रणालीमा आवश्यक सुधार गर्ने एवम् न्यायिक निरूपण प्रणालीलाई पीडितमैत्री बनाउने एवम् न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, अनुमानयोग्य, जवाफदेही, पारदर्शी र सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैका लागि न्याय सुनिश्चित गर्ने, न्यायपालिका प्रतिको जनआस्था र विश्वासमा अभिवृद्धि गरी न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्ने, सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत न्याय सम्पादन प्रणालीलाई छिटो छरितो र पहुँचयोग्य बनाउने, अदालतमा रहेको मुद्दाको चाप न्यूनीकरण गर्न अदालतसँग समन्वय गरी मुद्दा व्यवस्थापनका सम्बन्धमा प्रभावकारी उपायहरू अबलम्बन गर्ने, न्यायपालिकाको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने" रणनीतिहरू अवलम्बन गर्ने उल्लेख गरिएको छ।

न्यायपालिकाले आफ्नै सोच र सक्रियतामा २०६१ सालदेखि योजनावद्ध विकासको सुरुवात गरी हालसम्म चारवटा पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनाहरूको सफल कार्यान्वयन गरिसकेको छ भने विगतका योजनाहरूको कार्यान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धी तथा अनुभवहरूलाई संस्थागत गर्दै चालु आर्थिक वर्ष २०८१/८२ बाट लागू हुने गरी न्यायपालिकाको पाँचौँ पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना (२०८१/०८२-२०८५/०८६) कार्यान्वयनमा

ल्याएको छ । आगामी तीन आर्थिक वर्षमा न्यायपालिकाले अवलम्बन गर्ने रणनीतिहरूसमेत सोही योजनाले न्यायपालिकाको सन्दर्भमा अवलम्बन गरेको उल्लिखित रणनीतिप्रति प्रतिबद्ध रहँदै न्यायपालिकाको रणनीतिक योजनाले निर्धारण गरेका रणनीति एवम् लक्ष्य बमोजिम नै रहने गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

न्यायपालिकाबाट सम्पादन हुने न्याय निरूपणका कार्यहरू प्रत्यक्ष जनसरोकार राख्ने विषय हुन् । व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रता संरक्षण तथा संवर्द्धन गर्ने दायित्व निर्वाह गरेको न्यायपालिकाले न्यायमा सबैको समान पहुँच सुनिश्चित गर्न सक्ने वातावरण निर्माण गर्नु नै शान्तिपूर्ण समाजको पहिचान हो । दिगो विकासको लक्ष्य नं १६ ले दिगो विकासको निम्ति शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजहरूको प्रवर्द्धन गर्ने, न्यायमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने र सबै तहहरूमा प्रभावकारी, जवाफदेही र समावेशी संस्थाहरूको स्थापना गर्ने लक्ष्य लिएकोमा सो लक्ष्यसँग तादम्यता हुने गरी न्यायपालिकाबाट पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजनामार्फत विभिन्न रणनीतिहरू तय गरी सबैलाई न्याय सुनिश्चित गर्ने परिदृश्य सहित न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने विषयलाई प्राथमिकीकरण गरेको छ । साथै संस्थागत सुदृढीकरण, न्यायिक जनशक्तिको सबलीकरण र मुद्दा व्यवस्थापनको प्रभावकारीता अभिवृद्धितर्फ न्यायपालिकाले गरेका प्रयासहरूबाट दिगो विकास योजनाले लिएको लक्ष्य हासिल हुने नै देखिन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	अभिलेख मिसिलको डिजीटाइजेसन र अपलोड	प्रतिशत	५.४६	१०	१५	२०	२५
२	न्यायिक अध्ययन अनुसन्धान	संख्या	६	६	६	६	६
३	मातहतका अदालतसमेतको अनुगमन निरीक्षण	संख्या	२५	२७	२७	२७	२७
४	सबै अदालत तथा न्यायाधिकरणबाट गरिने मुद्दा फछ्यौट	कूल लगतका आधारमा (प्रतिशत)	६५.४८	६७	६८	६९	७०
५	अदालतहरूको नयाँ भवन निर्माण	संख्या	५	५	४	३	३
६	फैसला कार्यान्वयनको निवेदनको फछ्यौट	प्रतिशत	४९.९५	५०	५२	५४	५५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२०४००००१	सर्वोच्च अदालत	शासकीय सुधार		-		१. न्यायपालिकाको पाँचौँ पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना लागू भई कार्यान्वयनको चरणमा रहेको । २. सर्वोच्च अदालतको निर्माणधीन भवनको भौतिक प्रगति ८१ प्रतिशत रहेको । ३. मुद्दाको फछ्यौट र बक्यौता मुद्दा न्यूनीकरणमा उल्लेखनीय उपलब्धि प्राप्त भएको छ । आ व २०८० । ०८१ को फागुन मसान्तसम्म जम्मा मुद्दाको लगत २७३१८ रहेकोमा हाल २५८५५ मा झरेको छ भने ५ वर्ष अवधि नाघेका मुद्दाको लगत अघिल्लो वर्ष ३९८० रहेकोमा हाल २३५८ मा झरेको । ४. स्वचालित पेशी व्यवस्थापन तथा अनलाइन मुद्दा दर्ता प्रणाली लागू भई मुद्दा व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा आबद्ध भएको ।
२०४९६०११	राजस्व न्यायाधीकरणहरु	शासकीय सुधार		-		राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१, मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२, अन्तःशुल्क ऐन, २०५१, भन्सार ऐन, २०६४, आयकर ऐन, २०५८ बमोजिमका निर्णय उपरका पुनरावेदन सुन्ने गरेको ।
२०४९३०११	प्रशासकिय अदालत	शासकीय सुधार		-		१. प्रचलित कानून बमोजिम कर्मचारीलाई दिइएको विभागीय सजाय, कर्मचारीको बहुवा, कर्मचारीको सरुवालागायतका निर्णय उपर पुनरावेदन सुन्ने गरेको ।
२०४९४०११	श्रम अदालत	शासकीय सुधार		-		श्रम ऐन २०७४ तथा ट्रेड यूनियन ऐन २०४९ को दफा २७ क. बमोजिमका केही शुरु मुद्दा, अन्तरकालिन निवेदन तथा श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग, श्रम तथा रोजगार कार्यालयले गरेको निर्णय, प्रतिष्ठान वा रोजगारदाताले गरेको आदेश वा निर्णय उपरको पुनरावेदनको सुनुवाई गर्ने, ट्रेड यूनियन ऐन, २०४९ तथा बोनस ऐन, २०३० बमोजिम विवादको सुरु तहको कारवाही र किनारा गर्नुका साथै रोजगार अन्त्य गर्ने गरी रोजगारदाताले गरेको कुनै निर्णय वा खराब आचरणका सम्बन्धमा सजाय दिने गरी गरेको निर्णय उपरसमेत पुनरावेदन सुनी विवादको किनारा गर्दै आएको छ । यसका साथै श्रम ऐन २०७४ को दफा १८०, रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन २०७५ बालश्रम निषेध र नियमित ऐन २०५६ अन्तरगत विभागका पंजिकाधिकारीले गरेको निर्णय वा आदेश उपरको पुनरावेदन श्रमजिवी पत्रकार ऐन २०५१ अन्तरगत कार्यालय विभाग वा रोजगारदाताले गरेको निर्णय उपर पुनरावेदन किनारा हुने गरेको
२०४९५०११	फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय	शासकीय सुधार		-		१. फैसला कार्यान्वयनका निवेदनहरु एवम् सार्वजनिक सरोकार विवादको फछ्यौट एवम् कैद जरिवाना असुल गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिई रहेको । २. लगत कट्टा सम्बन्धी

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
						कार्यको प्रगति विवरण लिन एकीकृत र स्वचालित सफ्टवेयर भित्र असुल तहसिलको सफ्टवेयर कार्यान्वयनमा आएको ।
२०४०००१२	मेलमिलाप परिषद्			-		१. मेलमिलाप परिषद्को प्रथम पञ्च.वर्षीय रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गरिएको र दोस्रो रणनीतिक योजना तर्जुमाको प्रारम्भिक कार्य हुदै रहेको । २. मेलमिलाप सम्बन्धी आधारभूत एडभान्स पुनर्ताजगी अनुशिक्षण तालिमहरु सञ्चालन गरिएको । ३. मेलमिलापद्वारा विवाद समाधानको कार्यविधिको सरलीकरण गरी त्यस्तो कार्यविधिको व्यापक प्रयोगका लागि प्रचलित कानूनमा सुधार गर्न नेपाल सरकारलाई सुझाव दिइएको,
२०४६१०११	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान			-		१. आवधिक रुपमा न्यायाधीश न्याय सेवाका अधिकृत तथा कर्मचारीहरु एवम् सरोकारवालाहरुका लागि तालिम तथा पुनर्ताजगी र सेवाकालिन तालिमहरु प्रदान गर्ने गरिएको २. कानून र न्याय प्रशासनको सान्दर्भिक पक्षहरुमा सुधारको सम्बन्धमा अनुसन्धान गरी प्रतिवेदनहरु प्रकाशन गर्ने गरेको
२०४९१०११	उच्च अदालतहरु			-		१. उच्च अदालत पोखरा वाग्लुङ्ग इजलासको नयाँ भवन निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेको र उच्च अदालत दिपायलको नयाँ भवन निर्माण कार्यको भौतिक प्रगति ४९ प्रतिशत रहेको । २. उच्च अदालतहरुमा स्वचालित पेशी व्यवस्थापन प्रणाली एवम् गोलाप्रथा प्रणाली लागू भई कार्यान्वयनमा रहेको । ३. मुद्दाको फछ्यौट र बक्यौता मुद्दा न्यूनीकरणमा उल्लेखनीय उपलब्धी प्राप्त भएको छ । आ व २०८० । ०८१ को फागुन मसान्तसम्म जम्मा मुद्दाको लगत २८७३४ रहेकोमा हाल २६०८३ मा झरेको छ भने २ वर्ष अवधि नाघेका मुद्दाको लगत अधिल्लो वर्ष फागुन मसान्तसम्म ६५७ भएकोमा हाल १६७ रहेको ।
२०४९२०११	विशेष अदालत			-		गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन, निर्णयगत अनियमितता, नक्कली प्रमाणपत्र, घुस एवम् रिसवत, सम्पत्ति शुद्धिकरणसमेतका मुद्दाहरुको सुनुवाई हुने गरेको । ६ महिना समयावधि नाघेका पुराना मुद्दाको फछ्यौट गरिएको ।
२०४९७०११	जिल्ला अदालतहरु			-		१. महोत्तरी, संखुवासभा, ओखलढुंगा जिल्ला अदालतका भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भई उद्घाटन भैसकेको र पाँचथर तथा बैतडी जिल्ला अदालतका भवन निर्माणको अन्तिम चरणमा रहेका, सुनसरी र बाजुरा जिल्ला अदालतका भवनहरु निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका छन् । नवलपुर जिल्ला अदालतको नयाँ भवन निर्माण कार्य अगाडि बढेको छ । ३. मुद्दाको फछ्यौट र बक्यौता मुद्दा न्यूनीकरणमा उल्लेखनीय उपलब्धि प्राप्त भएको छ । आ व २०८० । ०८१ को फागुन मसान्तसम्म २ वर्ष अवधि नाघेका मुद्दाको लगत ८७१८ रहेकोमा हाल ५९५८ रहेको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२०४९८०११	उपभोक्ता अदालत	शासकीय सुधार		-		काठमाडौँ, भक्तपुर र ललितपुरका उपभोक्ताको गुनासो सुनुवाइ गर्ने गरी उपभोक्ता अदालत चालु आर्थिक वर्षको चैत्र २ गते स्थापना भई कार्यप्रारम्भ गरेको ।
२०४९९०११	बाल अदालत	शासकीय सुधार		-		काठमाडौँ उपत्यकाका ३ जिल्ला तथा काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको क्षेत्राधिकार कायम रहने गरी २०८२ साल बैशाख २ गतेदेखि लागू हुने गरी भक्तपुरमा बाल अदालतको गठन हुन लागेको ।
२०४०००११	सर्वोच्च अदालत (प्रशासनिक खर्च)	शासकीय सुधार		-		अधिकांश अदालतहरूमा अदालती शुल्क दस्तुर धरौटीसमेत बैंक मार्फत दाखिला गर्ने व्यवस्था मिलाइएको सर्वोच्च अदालतमा रिट निवेदनहरू अनलाईन मार्फत दर्ता गर्न सकिने एवम् अदालतहरूमा अनलाईन तारेखको समेत व्यवस्था मिलाइएको

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२०४००००१	सर्वोच्च अदालत	१. न्यायपालिकाको पाँचौँ पञ्चदशवर्षीय रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने । २. सर्वोच्च अदालतको नयाँ निर्माणधीन भवन पुरा गरी सोको इन्टेरियर डिजायनसमेत सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याउने । ३. पुराना बक्यौता मुद्दा न्यूनीकरण प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी तुल्याउने र सोका लागि सर्वोच्च अदालतमा रहेका पाँच वर्ष नाघेका सबै मुद्दा तथा रिटलाई २०८३ असार मसान्तसम्म, तीन वर्ष नाघेका सबै मुद्दा तथा रिटलाई २०८५ असारसम्म फछ्यौट गर्ने । ४ मुद्दा व्यवस्थापनलाई अनुमानयोग्य र वैज्ञानिक बनाउन फरक मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति लागू गर्ने ।	१. सर्वोच्च अदालतको भवन निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिई सम्पन्न गर्ने तथा जग्गा नभएका मातहतका अदालतहरूको लागि जग्गा प्राप्त गर्न र जिर्ण अवस्थामा रहेका अदालतको नयाँ भवन निर्माणका लागि पहल गर्ने । २. न्यायपालिकाको पाँचौँ पञ्चदशवर्षीय रणनीतिक योजनाले यस आर्थिक वर्षमा सम्पन्न गर्ने गरी निर्दिष्ट गरेका कार्यहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने । ३. सर्वोच्च अदालत एवम् मातहतका अदालतमा बक्यौता मुद्दा न्यूनीकरण योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै बक्यौता मुद्दा न्यूनीकरणमा विशेष प्राथमिकता दिने । ४ न्यायिक अध्ययन अनुसन्धान एवम् फैसला लेखनसम्बन्धी तालिमहरूलाई निरन्तरता दिने ५. सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत paperless court निर्माण गर्ने उद्देश्य अनुरूप less paper court को रुपमा रुपान्तरण गर्ने ।	न्याय क्षेत्रका मुख्य सरोकारवाला निकायहरू एवम् सेवाग्राहीहरूसँग नियमित समन्वय र सहकार्य गरिने ।	न्यायपालिकाको रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक बजेट सुनिश्चितताका लागि नेपाल सरकार तथा सम्बद्ध निकायहरूका नेतृत्व तहका पदाधिकारीहरूसँग संवाद गर्ने एवम् अन्य उपयुक्त विकल्पहरूको पहिचान गरिने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२०४९६०११	राजस्व न्यायाधीकरणहरु	राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१, मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२, अन्तःशुल्क ऐन, २०५१, भन्सार ऐन, २०६४, आयकर ऐन, २०५८ बमोजिमका निर्णय उपरका पुनरावेदनहरु सुनी किनारा गर्ने ।	राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१, मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२, अन्तःशुल्क ऐन, २०५१, भन्सार ऐन, २०६४, आयकर ऐन, २०५८ बमोजिमका निर्णय उपरका पुनरावेदनहरु सुनी किनारा गर्ने ।		
२०४९३०११	प्रशासकिय अदालत	कर्मचारीलाई दिइएको विभागीय सजाय, कर्मचारीको बढुवा, कर्मचारीको सरुवालगायतका निर्णय उपर पुनरावेदन सुन्ने ।	१. कर्मचारीलाई दिइएको विभागीय सजाय, कर्मचारीको बढुवा, कर्मचारीको सरुवालगायतका निर्णय उपर पुनरावेदन सुन्ने ।		
२०४९४०११	श्रम अदालत	श्रम ऐन २०७४ तथा ट्रेड यूनियन ऐन २०४९ को दफा २७ क. बमोजिमका केही शुरु मुद्दा, अन्तरकालिन निवेदन तथा श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग, श्रम तथा रोजगार कार्यालयले गरेको निर्णय, प्रतिष्ठान वा रोजगारदाताले गरेको आदेश वा निर्णय उपरको पुनरावेदनको सुनुवाई गर्ने, ट्रेड यूनियन ऐन, २०४९ तथा बोनस ऐन, २०३० बमोजिम विवादको सुरु तहको कारवाही र किनारा गर्नुका साथै रोजगार अन्त्य गर्ने गरी रोजगारदाताले गरेको कुनै निर्णय वा खराब आचरणका सम्बन्धमा सजाय दिने गरी गरेको निर्णय उपरसमेत पुनरावेदन सुनी विवादको किनारा गर्दै आएको छ । यसका साथै श्रम ऐन २०७४ को दफा १८०, रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन २०७५ बालश्रम निषेध र नियमित ऐन २०५६ अन्तरगत विभागका पंजिकाधिकारीले गरेको निर्णय वा आदेश उपरको पुनरावेदन श्रमजिवी पत्रकार ऐन २०५१ अन्तरगत कार्यालय विभाग वा रोजगारदाताले गरेको निर्णय उपर पुनरावेदन किनारा गर्ने ।	श्रमसम्बन्धी विवादहरुको शीघ्र फर्छ्यौट हुने ।		
२०४९५०११	फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय	१. अदालतबाट सार्वजनिक सरोकारका विषयका रिट निवेदनमाथि जारी भएका आदेश कार्यान्वयन गर्ने २. देवानी तथा फौजदारी फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धमा मातहत अदालत तथा अर्धन्यायिक निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने, ३. फैसला कार्यान्वयनमा	१. अदालतबाट सार्वजनिक सरोकारका विषयका रिट निवेदनमाथि जारी भएका आदेश कार्यान्वयन गर्ने २. देवानी तथा फौजदारी फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धमा मातहत अदालत तथा अर्धन्यायिक निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने, ३. फैसला कार्यान्वयनमा संलग्न		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		संलग्न कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, समन्वयात्मक बैठक सञ्चालन गर्ने, आवश्यक निर्देशन दिने, ४. फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धमा गर्नुपर्ने नीतिगत तथा कानूनी सुधारको विषयमा सम्बन्धित निकाय समक्ष सुझाव पेश गर्ने, ५. फैसला/अन्तिम आदेश कार्यान्वयन सम्बन्धमा सरोकारवाला निकायसंग समन्वय गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने निकायहरूमा पत्राचार गर्ने, आवश्यक छलफल गर्ने, आदेश कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने	कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, समन्वयात्मक बैठक सञ्चालन गर्ने, आवश्यक निर्देशन दिने, ४. फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धमा गर्नुपर्ने नीतिगत तथा कानूनी सुधारको विषयमा सम्बन्धित निकाय समक्ष सुझाव पेश गर्ने, ५. फैसला/अन्तिम आदेश कार्यान्वयन सम्बन्धमा सरोकारवाला निकायसंग समन्वय गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने निकायहरूमा पत्राचार गर्ने, आवश्यक छलफल गर्ने, आदेश कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने		
२०४०००१२	मेलमिलाप परिषद्	(क) मेलमिलापद्वारा विवादको निरूपण गर्न प्रोत्साहन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने , (ख) मेलमिलापद्वारा विवाद समाधानको कार्यविधिको सरलीकरण गरी त्यस्तो कार्यविधिको व्यापक प्रयोगका लागि प्रचलित कानूनमा सुधार गर्न नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने, (ग) मेलमिलापकर्ताको लागि दिइने तालीमको पाठ्यक्रम स्वीकृत गर्ने तथा त्यस्तो तालीम सञ्चालन गर्न संस्था तोक्ने (घ) मेलमिलाप सम्बन्धी सेवा प्रदान गर्ने संस्थाको संस्थागत क्षमता एवं तालीमको गुणस्तरको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, (ङ) मेलमिलापकर्ताको दक्षता अभिवृद्धिको लागि तालीम तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गराउने, (छ) मेलमिलापकर्ताको काम कारबाहीको अनुगमन गर्ने वा गराउने तथा मेलमिलापकर्ताले आचारसंहिता पालना गरे वा नगरेको सम्बन्धमा छानबिन गराउने र पालना नगरेको अवस्थामा कारबाही गर्ने ।	(क) मेलमिलापद्वारा विवादको निरूपण गर्न प्रोत्साहन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने , (ख) मेलमिलापद्वारा विवाद समाधानको कार्यविधिको सरलीकरण गरी त्यस्तो कार्यविधिको व्यापक प्रयोगका लागि प्रचलित कानूनमा सुधार गर्न नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने, (ग) मेलमिलापकर्ताको लागि दिइने तालीमको पाठ्यक्रम स्वीकृत गर्ने तथा त्यस्तो तालीम सञ्चालन गर्न संस्था तोक्ने (घ) मेलमिलाप सम्बन्धी सेवा प्रदान गर्ने संस्थाको संस्थागत क्षमता एवं तालीमको गुणस्तरको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, (ङ) मेलमिलापकर्ताको दक्षता अभिवृद्धिको लागि तालीम तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गराउने, (छ) मेलमिलापकर्ताको काम कारबाहीको अनुगमन गर्ने वा गराउने तथा मेलमिलापकर्ताले आचारसंहिता पालना गरे वा नगरेको सम्बन्धमा छानबिन गराउने र पालना नगरेको अवस्थामा कारबाही गर्ने ।		
२०४६१०११	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	१. आवधिक रुपमा न्यायाधीश न्याय सेवाका अधिकृत तथा कर्मचारीहरू एवम् सरोकारवालाहरूका लागि तालिम तथा पुनर्ताजगी र सेवाकालिन तालिमहरू प्रदान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने २. कानून र न्याय प्रशासनको सान्दर्भिक पक्षहरूमा सुधारको सम्बन्धमा	१. आवधिक रुपमा न्यायाधीश न्याय सेवाका अधिकृत तथा कर्मचारीहरू एवम् सरोकारवालाहरूका लागि तालिम तथा पुनर्ताजगी र सेवाकालिन तालिमहरू प्रदान गर्ने २. कानून र न्याय प्रशासनको सान्दर्भिक पक्षहरूमा सुधारको सम्बन्धमा अनुसन्धान गरी प्रतिवेदनहरू प्रकाशन गर्ने		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		अनुसन्धान गरी प्रतिवेदनहरु प्रकाशन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने ।			
२०४९१०११	उच्च अदालतहरु	१. उच्च अदालत तुलसीपुर, नेपालगन्ज इजलास र उच्च अदालत दिपायल महेन्द्रनगर इजलासको भवन निर्माणका लागि जग्गा प्राप्तिको पहल गर्ने २. उच्च अदालत तुलसीपुर बुटवल इजलास, उच्च अदालत बिराटनगर ईलाम इजलास, धनकुटा इजलास, उच्च अदालत नेपालगन्ज, उच्च अदालत दिपायल महेन्द्रनगर इजलास, उच्च अदालत जनकपुर, उच्च अदालत सुर्खेतको नयाँ भवन निर्माणका लागि पहल गर्ने । ३. अठार महिना अवधि नाघेका पुराना मुद्दाहरु न्यूनीकरण गर्ने । प्रतिवेदनहरु दर्ता भएको मितिले १. महिनाभित्र फछ्यौट गर्ने ।मध्यस्थतासम्बन्धी निवेदन कानूनले तोकेको अवधिभित्र फछ्यौट गर्ने । २. मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति अन्तर्गत विभिन्न मार्ग समूहमा रहने मुद्दा तथा रिट निवेदन निर्धारित अवधिभित्र फछ्यौट गर्ने ।	१. उच्च अदालत तुलसीपुर, नेपालगन्ज इजलास र उच्च अदालत दिपायल महेन्द्रनगर इजलासको भवन निर्माणका लागि जग्गा प्राप्तिको पहल गर्ने २. उच्च अदालत तुलसीपुर बुटवल इजलास, उच्च अदालत बिराटनगर ईलाम इजलास, धनकुटा इजलास, उच्च अदालत नेपालगन्ज, उच्च अदालत दिपायल महेन्द्रनगर इजलास, उच्च अदालत जनकपुर, उच्च अदालत सुर्खेतको नयाँ भवन निर्माणका लागि पहल गर्ने । ३. अठार महिना अवधि नाघेका पुराना मुद्दाहरु न्यूनीकरण गर्ने । प्रतिवेदनहरु दर्ता भएको मितिले १. महिनाभित्र फछ्यौट गर्ने ।मध्यस्थतासम्बन्धी निवेदन कानूनले तोकेको अवधिभित्र फछ्यौट गर्ने । २. मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति अन्तर्गत विभिन्न मार्ग समूहमा रहने मुद्दा तथा रिट निवेदन निर्धारित अवधिभित्र फछ्यौट गर्ने ।		
२०४९२०११	विशेष अदालत	१. गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन, निर्णयगत अनियमितता, नक्कली प्रमाणपत्र, घुस एवम् रिसवत, सम्पत्ति शुद्धिकरणसमेतका मुद्दाहरुको सुनुवाई र शिघ्र फछ्यौट	१. गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन, निर्णयगत अनियमितता, नक्कली प्रमाणपत्र, घुस एवम् रिसवत, सम्पत्ति शुद्धिकरणसमेतका मुद्दाहरुको सुनुवाई र शीघ्र फछ्यौट ।		
२०४९७०११	जिल्ला अदालतहरु	१ स्याङ्जा, धनकुटा, चितवन, मोरङ, तनहुँ, पाल्पा, पर्सा, काठमाडौँ, रूकुमकोट, ललितपुर र दार्चुला जिल्ला अदालतको नयाँ भवन निर्माणका लागि जग्गा प्राप्तिको पहल गर्ने । २. मोरङ, चितवन, लमजुङ, मुस्ताङ, सुर्खेत, नवलपरासी, जाजरकोट, इलाम, कपिलवस्तु, पाल्पा, पर्सा, सिराहा, सोलुखुम्बु, भोजपुर, स्याङ्जा, काभ्रे, ललितपुर, काठमाडौँ (एनेक्स), रूकुमकोट, कास्की जिल्ला अदालतको भवन निर्माण गर्न पहल गर्ने ३. मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति अन्तर्गत विभिन्न मार्ग समूहमा रहने मुद्दा तथा रिट	१ स्याङ्जा, धनकुटा, चितवन, मोरङ, तनहुँ, पाल्पा, पर्सा, काठमाडौँ, रूकुमकोट, ललितपुर र दार्चुला जिल्ला अदालतको नयाँ भवन निर्माणका लागि जग्गा प्राप्तिको पहल गर्ने । २. मोरङ, चितवन, लमजुङ, मुस्ताङ, सुर्खेत, नवलपरासी, जाजरकोट, इलाम, कपिलवस्तु, पाल्पा, पर्सा, सिराहा, सोलुखुम्बु, भोजपुर, स्याङ्जा, काभ्रे, ललितपुर, काठमाडौँ (एनेक्स), रूकुमकोट, कास्की जिल्ला अदालतको भवन निर्माण गर्न पहल गर्ने ३. मुद्दा व्यवस्थापन पद्धति अन्तर्गत विभिन्न मार्ग समूहमा रहने मुद्दा तथा रिट निवेदन निर्धारित अवधिभित्र फछ्यौट गर्ने ।		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		निवेदन निर्धारित अवधिभित्र फछ्यौट गर्ने । ४. गत आ.व. बाट जिम्मेवारी सरी आएका मुद्दाहरूको शीघ्र फछ्यौट गर्ने । ५. मेलमिलाप प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी तुल्याई विवाद समाधान गर्ने ।	४ गत आ.व. बाट जिम्मेवारी सरी आएका मुद्दाहरूको शीघ्र फछ्यौट गर्ने । ५. मेलमिलाप प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी तुल्याई विवाद समाधान गर्ने ।		
२०४९८०११	उपभोक्ता अदालत	उपभोक्ता संरक्षण ऐन २०७५ बमोजिमका मुद्दाहरूको कारवाही र किनारा ।	उपभोक्ता संरक्षण ऐन २०७५ बमोजिमका मुद्दाहरूको कारवाही र किनारा गर्ने ।		
२०४९९०११	बाल अदालत	कानूनको विवादमा परेका बालबालिकासंलग्न रहेका मुद्दाहरूको विशिष्टिकृत अदालतको रूपमा बाल अदालतले कारवाही र किनारा गर्ने ।	कानूनको विवादमा परेका बालबालिकासंलग्न रहेका मुद्दाहरूको विशिष्टिकृत अदालतको रूपमा बाल अदालतले कारवाही र किनारा गर्ने ।		
२०४०००११	सर्वोच्च अदालत (प्रशासनिक खर्च)	अदालतहरूबाट जारी हुने म्यादका सूचनाहरू लाई समेत अदालतकै वेबसाइटमा प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	सेवाग्राहीहरूले अदालतमा बुझाउनुपर्ने अदालती शुल्कसमेतलाई डिजिटल पे मार्फत बुझाउन सकिने व्यवस्था मिलाउने ।	सरोकारवाला एवम् सेवाग्राहीले सेवा प्राप्तमा थप सहजताको महसुस गर्ने ।	विद्यमान कानूनी व्यवस्थामा संशोधन गरिनुपर्ने ।

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	६०७१५	३९९०४	०	१००६१९	१००६१९	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	६४६६८	४३७३३	०	१०८४०१	१०८४०१	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	७००९८	५६८५४	०	१२६९५२	१२६९५२	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

स्वतन्त्र, सक्षम, निष्पक्ष र सूचना प्रविधिमैत्री न्यायपालिका निर्माण गर्न स्रोत साधनको उपलब्धता, कानून एवं कार्यविधिगत सुधार, योजनाको प्राथमिकता र लगानीबीचको सामञ्जस्यता जस्ता विषयहरू योजना कार्यान्वयनका क्रममा आउने सम्भावित जोखिम हुन्। छिटो छरितो र गुणस्तरीय न्याय सम्पादन गर्ने उद्देश्यले मुद्दा व्यवस्थापनलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउन स्वचालित पेसी व्यवस्थापन, फरक मुद्दा व्यवस्थापन लगायतका सुधारका प्रयासहरूको थालनी भएता पनि सूचना प्रविधि मैत्री पूर्वाधार सीमित हुनुका साथै प्रविधिमैत्री न्यायिक जनशक्ति विकास भएको छैन। उक्त जोखिमहरूको न्यूनीकरण गर्दै संवैधानिक तथा कानूनी दायित्व पूरा गर्नका लागि न्यायपालिकालाई आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको न्यायोचित व्यवस्था भएमा मात्र योजनाले तय गरेको लक्ष्य हासिल हुने जाने देखिन्छ।

१०.५ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग

१. पृष्ठभूमि

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको स्थापना वि.सं.२०४७ साल माघ २८ गते भएको हो । नेपालको संविधानको भाग २१ मा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकारसम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । आयोगमा प्रमुख आयुक्त सहित पाँच जना आयुक्त रहने व्यवस्था छ । कुनै सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले भ्रष्टाचार गरी अख्तियारको दुरुपयोग गरेको सम्बन्धमा कानूनबमोजिम अनुसन्धान गर्न वा गराउन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको स्थापना भएको हो । आयोगको अनुसन्धानबाट कानून बमोजिम भ्रष्टाचार मानिने कुनै काम गरेको देखिएमा आयोगले त्यस्तो काम गर्ने व्यक्ति र त्यसमा संलग्न अन्य व्यक्तिउपर कानूनबमोजिम अधिकारप्राप्त अदालतमा मुद्दा दायर गर्न वा गराउन सक्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । आयोगले मूलतः भ्रष्टाचारसम्बन्धी विषयमा उजुरी लिएर अनुसन्धान र तहकिकात गरी अभियोजन गर्ने गराउने दण्डात्मक कार्यका अतिरिक्त भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि विभिन्न प्रकारका निरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक र संस्थागत क्षमता विकासका रणनीतिहरू अंगीकार गरी कार्यसम्पादन गर्दै आएको छ । आयोगले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही सदाचार, निष्पक्षता, निर्भिकता, पेशागत विशिष्टता र प्रमाणमा आधारित अनुसन्धान एवम् अभियोजन जस्ता मूल्यमान्यताका आधारमा आफ्नो संवैधानिक दायित्व निर्वाह गर्दै आइरहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

सार्वजनिक पद धारण गरेको कुनै व्यक्तिले भ्रष्टाचार गरी अख्तियारको दुरुपयोग गरेको सम्बन्धमा कानून बमोजिम अनुसन्धान गरी त्यस्तो व्यक्ति र सो अपराधमा संलग्न अन्य व्यक्ति उपर कानूनबमोजिम अधिकार प्राप्त अदालतमा मुद्दा दायर गर्नु वा गराउनु आयोगको प्रमुख कार्य हो ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

आयोगबाट हरेक वर्ष नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहलाई दिईएका सुझावहरूको गम्भीरताका साथ कार्यान्वयन नहुँदा अपेक्षाकृत नतिजा प्राप्त गर्न समस्या भएको छ । भ्रष्टाचारविरुद्ध मौजुदा कानून संशोधन, परिमार्जन र आवश्यक कानून तर्जुमा प्रक्रियामा ढिलाई हुनु, विद्यमान कानूनी संरचनाले भ्रष्टाचारका नवीनतम स्वरूप र आयामलाई समेट्न नसक्नु, गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन लगायतका अनुसन्धान कार्यहरू अत्यन्त जटिल हुनु जस्ता समस्या रहेका छन् । त्यस्तै साक्षी र सूचनादाताको सुरक्षासम्बन्धी कानूनी व्यवस्था प्रभावकारी नहुनु, अभिलेख तथा सूचना व्यवस्थापन प्रणाली कमजोर रहनु, कमजोर अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली विद्यमान रहनु, सूचना प्रविधिको प्रयोगमा न्यूनता हुनु, पर्याप्त मात्रामा पेशागत रूपमा दक्ष, प्रतिवद्ध एवम् उच्च मनोबलयुक्त जनशक्ति नहुनु, सरोकारवाला निकायबीच समन्वय र सामञ्जस्यको कमी हुनु समेत भ्रष्टाचार नियन्त्रण कार्यमा समस्याका रूपमा रहेका छन् ।

नागरिक अपेक्षा र आयोगको कार्यसम्पादन परिणामबीचको खाडल कम गर्नु, भ्रष्टाचारप्रतिको सामाजिक सहनशीलता हटाई समाजले हेर्ने दृष्टिकोणमा परिवर्तन गर्नु, अभियोजनसम्बन्धी विषयमा एकरूपता र सामञ्जस्यता कायम गर्नु, भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि राजनीतिक प्रतिवद्धतालाई कार्यान्वयनमा उतार्नु, भ्रष्टाचारजन्य कार्यहरूले संरक्षण पाउने अवस्था रोक्नु, प्रविधिको विकाससँगै वढेको भ्रष्टाचारजन्य अपराधसम्बन्धी अनुसन्धान र तहकिकात गर्ने क्षमता विकास गर्नु, भ्रष्टाचारविरुद्धको अभियान सञ्चालनमार्फत् नागरिकको विश्वास जित्नु तथा भ्रष्टाचार र अनियमितता घटाउँदै सुशासन स्थापना गर्नु प्रमुख चुनौतिका रूपमा रहेका छन् ।

४. सोही योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोही योजनाले तय गरेको तीन उद्देश्यमध्ये “राजनीतिक, प्रशासनिक र न्यायिक क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्नु” प्रमुख उद्देश्य हो । आयोगको यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको सफल कार्यान्वयनले उपर्युक्त उद्देश्य प्राप्तिमा मुख्य Milestone को भूमिका निर्वाह गर्ने देखिन्छ । त्यसै गरी “सुशासन प्रवर्द्धन तथा प्रभावकारी सार्वजनिक सेवा” सो योजनाले निर्दिष्ट गरेको बाह्रवटा संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रमध्ये एउटा महत्वपूर्ण क्षेत्रको रूपमा रहेकोमा आयोगबाट सम्पन्न हुने निरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक तथा उपचारात्मक क्रियाकलापहरू यस्तो संरचनात्मक रूपान्तरणको लागि प्रमुख क्रियाकलापको रूपमा रहने देखिन्छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

“Leave No one Behind” भन्ने मूल मन्त्रका साथ विश्वव्यापी कार्यसूचीको रूपमा कार्यान्वयनमा रहेको दिगो विकास लक्ष्य अन्तर्गत लक्ष्य नं. १६ मा “शान्ति, न्याय तथा सुदृढ संस्था” पर्दछ । राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार पारेको “दिगो विकास लक्ष्य: वर्तमान अवस्था र भावी मार्गचित्र” मा लक्ष्य १६ अन्तर्गत सबै तहहरूमा प्रभावकारी, जवाफदेही र पारदर्शी संस्थाहरू विकास गर्ने लगायतका परिमाणात्मक लक्ष्य तोकिएका

छन् । आयोगबाट तयार पारिएको यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको सफल कार्यान्वयनले समग्र संस्थाहरूको सुदृढीकरण भई उल्लिखित लक्ष्य प्राप्तिमा ठूला टेवा मिल्ने देखिन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	उजुरी फछ्यौटको प्रतिशत	प्रतिशत	७६.५९	७९	८२	८३	८४
२	मुद्दामा सफलता	प्रतिशत	६५.२४	७०	७२	७३	७४

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२०६०००११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१२		-	१७९७७	आयोगको ३४ औँ वार्षिक प्रतिवेदनको प्रकाशन सम्पन्न । आयोगको पाँचौ रणनीति (२०८१/८२-२०८५/८६) तर्जुमा अन्तिम चरणमा रहेको । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको कार्यालय ईटहरीको कार्यालय भवन निर्माण सम्पन्न । प्रदेश तथा जिल्ला स्तरीय अन्तरक्रिया/गोष्ठी आयोजना सम्पन्न । आयोगमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम सम्पन्न ।
२०६००००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१२		-		आयोगको ३४ औँ वार्षिक प्रतिवेदनको प्रकाशन सम्पन्न ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२०६०००११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	आयोगको पाँचौ रणनीतिको कार्यान्वयन । कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तथा विशेषज्ञ तालिम संचालन । आधुनिक प्रविधियुक्त तथा डिजिटल फरेन्सिक सहितको अनुसन्धान प्रक्रिया अवलम्बन ।	अनुसन्धानको लागि डिजिटल फरेन्सिक डिभाईसको खरिद । निर्माण गुणस्तर परिक्षण प्रयोगशालाको संचालन/सुदृढीकरण प्रदेश तथा जिल्ला स्तरीय अन्तरक्रिया/गोष्ठी आयोजना । आयोगमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम आयोगमा कार्यरत अनुसन्धान अधिकृतहरूको लागि विशेषज्ञ तालिम संचालन		
२०६००००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१. मुद्दामा सफलता दर २. उजुरीको फछ्यौट दर	आयोगको पाँचौ रणनीतिको कार्यान्वयन		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	१६७१५	१३८५	०	१८१००	१८१००	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	१७९८५	१९००	०	१९८८५	१९८८५	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१९४९५	२५००	०	२१९९५	२१९९५	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

भ्रष्टाचारका नयाँ-नयाँ स्वरूप, प्रवृत्ति र शैलीको प्रयोग बढ्दो रूपमा रहेको हुँदा त्यस्ता कार्यको अनुसन्धान जटिल मात्र नभई जोखिम समेत बढेको देखिन्छ । भ्रष्टाचार न्यूनीकरण बहुआयामिक एवम् जटिल कार्य भएकोले यसमा सबै सरोकालावाला निकाय, सञ्चार जगत र आम नागरिकको सक्रिय साथ र सहकार्यको आवश्यकता पर्दछ । यसका अतिरिक्त आयोगको रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयन, अनुसन्धान क्षमता विकास एवम् सुदृढीकरण, अनुसन्धान कार्यमा वस्तुगत मापदण्डहरूको प्रयोग र नवीनतम प्रविधि उपयोगमार्फत जोखिम व्यवस्थापन गरी भ्रष्टाचार न्यूनीकरणको प्रयासलाई तीव्रता दिन आयोग प्रतिबद्ध रहेको र यस कार्यमा सबै निकाय एवम् सरोकार समूहको सहयोग रहने अपेक्षा आयोगको रहेको छ ।

१०.६ महालेखापरीक्षकको कार्यालय

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग २२ मा नेपालमा एक महालेखापरीक्षक हुने व्यवस्था रहेको छ । उक्त भाग अन्तर्गत धारा २४१ मा राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको कार्यालय, सर्वोच्च अदालत, सङ्घीय संसद, प्रदेश सभा, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह, संवैधानिक निकाय वा सोको कार्यालय, अदालत, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी वा सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल लगायतका सबै सङ्घीय र प्रदेश सरकारी कार्यालयको लेखाकानूनबमोजिम नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्य समेतको विचार गरी महालेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण हुने उल्लेख छ । महालेखापरीक्षकले आफूले गरेको कामको वार्षिक प्रतिवेदन राष्ट्रपति समक्ष पेश गर्ने र राष्ट्रपतिले प्रधानमन्त्रीमार्फत उक्त प्रतिवेदन सङ्घीय संसदसमक्ष पेश गरी सो अन्तर्गतको सार्वजनिक लेखासमितिमा छलफल हुने व्यवस्था छ ।

सार्वजनिक आर्थिक क्रियाकलापको लेखाजोखा गरी मुलुकमा वित्तीय जवाफदेहिता तथा पारदर्शिता कायम गर्न लेखापरीक्षणको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । महालेखापरीक्षकको कार्यालयबाट हुने लेखापरीक्षणबाट सार्वजनिक आर्थिक प्रशासनका हरेक चरणमा प्रभावकारिता कायम गर्न मद्दत पुग्ने, सरकारको काम, कारबाहीमा पारदर्शिता र उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन हुने तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन तथा वार्षिक प्रतिवेदनमा औल्याइएका सुझावहरूको कार्यान्वयनबाट सार्वजनिक आय-व्ययमा हुने अनियमितता तथा दुरुपयोग नियन्त्रण गर्न प्रत्यक्ष एवम् परोक्ष रूपमा सहयोग पुग्दछ । साथै सार्वजनिक स्रोतको प्राप्ति, बाँडफाँट र उपयोगका सम्बन्धमा नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्य समेतको आधारमा परीक्षण गरी सोको आधारमा उचित निष्कर्ष र सुझाव प्रदान गर्ने एवम् वित्तीय प्रतिवेदनउपर उचित आश्रस्तता प्रदान गर्ने कार्य समेत यसले गर्दै आइरहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपालको संविधान तथा लेखापरीक्षण ऐन, २०७५ बमोजिम महालेखापरीक्षकको कार्यालयको प्रमुख कार्यक्षेत्र देहायबमोजिम रहेको छः

- राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको कार्यालय, सर्वोच्च अदालत, सङ्घीय संसद, प्रदेश सभा, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह, संवैधानिक निकाय वा सोको कार्यालय, अदालत, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी वा सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल लगायतका सबै सङ्घीय र प्रदेश सरकारी कार्यालयको लेखाकानूनबमोजिम नियमितता, मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्य समेतको विचार गरी महालेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण गर्ने,
- पचास प्रतिशतभन्दा बढी शेयर वा जायजेषामा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको स्वामित्व भएको संगठित संस्थाको लेखापरीक्षण गर्न लेखापरीक्षक नियुक्तिका लागि परामर्श दिने
- लेखापरीक्षणमा अपनाउनु पर्ने सिद्धान्तका सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने
- तोकिएका कार्यालयका अतिरिक्त अन्य कुनै कार्यालय वा संस्थाको लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षकबाट गर्नुपर्ने गरी सङ्घीय कानून बमोजिम व्यवस्था गर्न सकिने
- लेखापरीक्षण गरिने निकायको लेखा महालेखापरीक्षकले तोकेको ढाँचामा राख्नुपर्ने
- कुनै निकाय वा सो अन्तर्गतका कुनै एकाइ छनौट गरी आर्थिक कारोबार र त्यससँग सम्बन्धित अन्य क्रियाकलापको एक-एक गरी वा बीच-बीचमा छड्के गरी वा केही प्रतिशत मात्र परीक्षण गर्ने गरी लेखापरीक्षण गर्न सक्ने
- लेखापरीक्षणको तरिका, क्षेत्र र अवधि तोकी अन्तिम लेखापरीक्षण गर्न, त्यसबाट प्राप्त भएका तथ्यहरू दर्शाउन, त्यसमा विवेचना तथा आलोचना गर्न र आर्थिक विवरणउपर राय सहितको प्रतिवेदन जारी गर्न सक्ने
- वित्तीय तथा विविध विषयको लेखापरीक्षण, सामयिक लेखापरीक्षण, अनुदान तथा सहायता लगायतका क्षेत्रको लेखापरीक्षण गर्नसक्ने ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता अनुरूप सर्वोच्च लेखापरीक्षण संस्था (महालेखापरीक्षकको कार्यालय)लाई वित्तीय स्वायत्तता प्राप्त नहुनु, लेखापरीक्षणको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न आवश्यक स्रोत/साधनमा कमी हुनु, विद्यमान संगठन संरचनामा विभिन्न क्षेत्रका विषय विज्ञ कर्मचारीहरूको कमी हुनु, वृत्ति विकासका लागि दीर्घकालीन जनशक्ति योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन नसकिनु, लेखापरीक्षण प्रतिवेदनहरूमा औल्याइएका बेरुजु प्रभावकारी रूपमा असुल/फछ्यौट हुननसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या तथा चुनौति हुन् ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

महालेखापरीक्षकको कार्यालयबाट हुने लेखापरीक्षणबाट सार्वजनिक आर्थिक प्रशासनका हरेक चरणमा प्रभावकारिता कायम गर्न मद्दत पुग्ने, सरकारको काम, कारबाहीमा पारदर्शिता र उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन हुने तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन तथा वार्षिक प्रतिवेदनमा औल्याइएका सुझावहरूको कार्यान्वयनबाट सार्वजनिक आय-व्ययमा हुने अनियमितता तथा दुरुपयोग नियन्त्रण गर्न प्रत्यक्ष एवम् परोक्ष रूपमा सहयोग पुग्दछ । साथै सार्वजनिक स्रोतको प्राप्ति, बाँडफाँट र उपयोगका सम्बन्धमा नियमितता, मितव्ययिता, कार्यक्षमता, प्रभावकारिता र औचित्य समेतको आधारमा परीक्षण गरी सोको आधारमा उचित निष्कर्ष र सुझाव प्रदान गर्ने एवम् वित्तीय प्रतिवेदनउपर उचित आश्रस्तता प्रदान गर्ने कार्य समेत यसले गर्दै आइरहेको छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

महालेखापरीक्षकको कार्यालयबाट हुने लेखापरीक्षण तथा वार्षिक प्रतिवेदनमा औल्याइएका सुझावहरूको कार्यान्वयनबाट सार्वजनिक आम्दानी तथा खर्चमा हुने अनियमितता तथा दुरुपयोग नियन्त्रण गर्न र आर्थिक प्रशासन तथा समग्र सार्वजनिक प्रशासनमा पारदर्शिता, जवाफदेहिता र वित्तीय अनुशासन कायम गर्न मद्दत पुग्दछ । यसबाट शासकीय व्यवस्थामा सुधार भई सुशासन कायम हुने र दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग पुग्दछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	सेवा प्रवेश तालिम	जना	६०	६०	७०	७५	७५
२	चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट अध्ययन	जना	०	१	२	२	२
३	संचारकर्मीसँग अन्तरक्रिया	पटक	४	४	२	३	४
४	कार्यमूलक लेखापरीक्षण योजना, कार्यान्वयन र प्रतिवेदन सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम	जना	४०	४०	४०	४०	४०
५	क्षेत्रगत लेखापरीक्षण मार्गदर्शन छपाइ गर्ने	प्रति	५००	७००	४००	५००	५००
६	महालेखापरीक्षकको प्रदेश स्तरीय वार्षिक प्रतिवेदन छपाइ (महालेखापरीक्षकको वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन)	थान	२१००	२१००	२१००	२१००	२१००
७	गुणस्तर आश्रस्ता सम्बन्धी तालिम	जना	५०	६०	१००	१००	११०
८	CISA (Certified Information Systems Auditor) तालिम	जना	०	१	२	२	२
९	महालेखापरीक्षकको वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन (सारांश समेत)	प्रति	३०००	४०००	२५००	३०००	३०००
१०	क्षेत्रगत तालिमहरू (सार्वजनिक खरिद, राजस्व, स्थानीय तह लगायतका लेखापरीक्षणसम्बन्धी तालिम)	जना	३५०	४००	४००	४५०	४५०
११	अनवरत व्यावसायिक पेशागत शिक्षा	जना	४७८	५००	४५०	४५०	४५०
१२	PESA (Professional Education for SAI Auditors) तालिम	जना	२	६	५	५	५
१३	क्षेत्रगत तालिमहरू (सार्वजनिक खरिद, राजस्व, स्थानीय तह लगायतका लेखापरीक्षणसम्बन्धी तालिम)	जना	३५०	४००	४००	४५०	४५०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१४	लेखापरीक्षण व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (NAMS) सञ्चालन सम्बन्धी तालिम	जना	१५०	१२५	२००	२००	२००
१५	सल्लाहकार समितिको बैठक सञ्चालन	पटक	४	४	३	३	४
१६	लेखापरीक्षण पत्रिका प्रकाशन	पटक	२	२	२	२	२
१७	संस्थान प्रमुखहरूसँग अन्तरक्रिया	पटक	१	१	१	१	१
१८	लेखापरीक्षण गतिविधि सम्बन्धी कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण (संचार माध्यमबाट)	पटक	५	१०	१२	१२	१२
१९	लेखापरीक्षणसम्बन्धी बुलेटिन प्रकाशन	पटक	४	४	४	४	४
२०	आयोजना / कार्यक्रम / निकायको कार्यमूलक लेखापरीक्षण - विशेष लेखापरीक्षण	वटा	१७	१७	२०	२२	२५
२१	प्रदेशसभाको सार्वजनिक लेखा समितिसँग लेखापरीक्षण प्रतिवेदन तथा अन्य नियमित छलफल तथा अन्तरक्रिया	पटक	७	७	७	७	७
२२	योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठी	पटक	१	१	१	१	१
२३	गुणस्तर आश्वासिता मूल्यांकन	वटा	५५	६०	६५	६५	७०
२४	सचिव / विभागीय प्रमुखहरूसँग अन्तरक्रिया	पटक	२	२	२	२	२
२५	सार्वजनिक लेखासमितिका पदाधिकारीहरूसँग अन्तरक्रिया	संख्या	१	२	१	२	२
२६	सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण	पटक	१	१	१	१	१
२७	महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र, पद्धतिबारे प्रदेशस्तरमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने	वटा	७	७	७	७	७
२८	वित्तीय/परिपालना/कार्यमूलक लेखापरीक्षणको परीक्षण सूची तर्जुमा तथा अद्यावधिक	संख्या	७	२५	३	३	३
२९	कार्यमूलक लेखापरीक्षणको विषय छनोटमा सरोकारवाला र CSO को सहभागिता तथा तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१
३०	सूचना प्रविधि सम्बन्धी तालिम	पटक	३	३	३	३	३
३१	आयोजनाहरूको लेखापरीक्षण सम्बन्धी तालिम	पटक	२	२	२	२	२
३२	आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तर्जुमा	संख्या	०	०	१	०	०
३३	विकसित सर्वोच्च लेखापरीक्षण संस्थासँग समझदारी	संख्या	१	१	२	२	२
३४	स्थानीय तहको वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाश	संख्या	२५००	३०००	३७६५	३७६५	३७६५
३५	महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र, पद्धतिबारे स्थानीय तहका पदाधिकारीहरूसँग अन्तरक्रिया	पटक	७	७	७	७	७
३६	आन्तरिक लेखापरीक्षकहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	०	१	१	१	१
३७	नियामक निकायहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	१	१	१	२	२
३८	पूर्व कर्मचारीहरूसँग अनुभव आदान-प्रदान कार्यक्रम	पटक	०	१	१	१	१

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
३९	लेखापरीक्षण प्रणालीसम्बन्धी अनुसन्धान तथा विकास (R&D)	संख्या	०	१	५	५	५
४०	ड्राइभिङ तालिम	जना	२	२०	७	१०	१५
४१	इण्टोसाई/एसोसाई/इन्कोसाई सेमिनार	पटक	१	१	३	३	३

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२०८०००११	महालेखापरीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-		- तीन वटै तहका सरकार तथा मातहतका निकायहरूको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरी वार्षिक प्रतिवेदन पेस तथा प्रकाशन गरिएको । - छनोट गरिएका २० वटा विषयको कार्यमूलक तथा विशेष लेखापरीक्षण गरिएको । - विभिन्न क्षेत्रगत तालिमहरू सम्पन्न गरिएको (सार्वजनिक खरिद/आयोजना/राजश्व आदि) । - अनवरत पेशागत (CPE) तालिम सम्पन्न गरिएको । - महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र तथा पद्धतिबारे सात वटै प्रदेशमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न ।
२०८००००१	महालेखापरीक्षकको कार्यालय	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन		-		- तीन वटै तहका सरकार तथा मातहतका निकायहरूको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरी वार्षिक प्रतिवेदन पेस तथा प्रकाशन गरिएको । - छनोट गरिएका २० वटा विषयको कार्यमूलक तथा विशेष लेखापरीक्षण गरिएको । - विभिन्न क्षेत्रगत तालिमहरू सम्पन्न गरिएको (सार्वजनिक खरिद/आयोजना/राजश्व आदि) । - अनवरत पेशागत (CPE) तालिम सम्पन्न गरिएको । - महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र तथा पद्धतिबारे सात वटै प्रदेशमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२०८०००११	महालेखापरीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	तीन वटै तहका सरकार तथा मातहतका निकायहरूको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरी वार्षिक प्रतिवेदन पेस तथा प्रकाशन गर्ने । छनोट गरिएका विषयहरूको कार्यमूलक तथा विशेष लेखापरीक्षण गर्ने ।	- तीन वटै तहका सरकार तथा मातहतका निकायहरूको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरी वार्षिक प्रतिवेदन पेस तथा प्रकाशन गर्ने । - छनोट गरिएका विषयहरूको कार्यमूलक तथा विशेष लेखापरीक्षण गर्ने । - विभिन्न क्षेत्रगत तालिमहरू सम्पन्न गर्ने	- सुशासन प्रवर्द्धन हुने । - वित्तीय अनुशासन तथा पारदर्शिता कायम हुने । - प्रतिवेदनका सुझावहरू कार्यान्वयन भई समग्र सार्वजनिक प्रशासनमा	अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता अनुरूप सर्वोच्च संस्था (महालेखापरीक्षकको कार्यालय) लाई वित्तीय स्वायत्तता प्राप्त नहुनु, लेखापरीक्षणको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न आवश्यक स्रोत/साधनमा कमी हुनु,

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		विभिन्न क्षेत्रगत तालिमहरू सम्पन्न गर्ने (सार्वजनिक खरिद/आयोजना/राजस्व) । विभिन्न निकायहरूबाट बेरुजु असुल/फछ्यौट गरी पेश भएकोमा सम्परीक्षण गर्ने । महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र तथा पद्धतिबारे सात प्रदेशस्तरमा अन्तरक्रिया गर्ने । नेपाल लेखापरीक्षण व्यवस्थापन प्रणालीको स्तरोन्नति गर्ने ।	(सार्वजनिक खरिद/आयोजना/राजस्व आदि) । विभिन्न निकायहरूबाट बेरुजु असुल/फछ्यौट गरी पेश भएकोमा सम्परीक्षण गर्ने । - महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र तथा पद्धतिबारे सात प्रदेशस्तरमा अन्तरक्रिया गर्ने ।	सुधार हुने । सार्वजनिक आम्दानी र खर्चसम्बन्धी क्रियाकलापमा अनियमितता नियन्त्रण हुने ।	विद्यमान संगठन संरचनामा विभिन्न क्षेत्रका विषय विज्ञ कर्मचारीहरूको कमी हुनु, वृत्ति विकासका लागि दीर्घकालीन जनशक्ति योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन नसकिनु, लेखापरीक्षण प्रतिवेदनहरूमा औँल्याइएका बेरुजु प्रभावकारी रूपमा असुल/फछ्यौट हुन नसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या तथा चुनौति हुन् ।
२०८००००१	महालेखापरीक्षकको कार्यालय	तीन वटै तहका सरकार तथा मातहतका निकायहरूको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरी वार्षिक प्रतिवेदन पेस तथा प्रकाशन गर्ने । छनोट गरिएका विषयहरूको कार्यमूलक तथा विशेष लेखापरीक्षण गर्ने । विभिन्न क्षेत्रगत तालिमहरू सम्पन्न गर्ने (सार्वजनिक खरिद/आयोजना/राजस्व आदि) । विभिन्न निकायहरूबाट बेरुजु असुल/फछ्यौट गरी पेश भएकोमा सम्परीक्षण गर्ने । महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र तथा पद्धतिबारे सात प्रदेशस्तरमा अन्तरक्रिया गर्ने ।	- तीन वटै तहका सरकार तथा मातहतका निकायहरूको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरी वार्षिक प्रतिवेदन पेस तथा प्रकाशन गर्ने । - छनोट गरिएका विषयहरूको कार्यमूलक तथा विशेष लेखापरीक्षण गर्ने । - विभिन्न क्षेत्रगत तालिमहरू सम्पन्न गर्ने (सार्वजनिक खरिद/आयोजना/राजस्व आदि) । - विभिन्न निकायहरूबाट बेरुजु असुल/फछ्यौट गरी पेश भएकोमा सम्परीक्षण गर्ने । - महालेखापरीक्षकको कार्यक्षेत्र तथा पद्धतिबारे सात प्रदेशस्तरमा अन्तरक्रिया गर्ने ।	- सुशासन प्रवर्द्धन हुने । - वित्तीय अनुशासन तथा पारदर्शिता कायम हुने । - प्रतिवेदनका सुझावहरू कार्यान्वयन भई समग्र सार्वजनिक प्रशासनमा सुधार हुने । - सार्वजनिक आम्दानी र खर्चसम्बन्धी क्रियाकलापमा अनियमितता नियन्त्रण हुने ।	अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता अनुरूप सर्वोच्च लेखापरीक्षण संस्था (महालेखापरीक्षकको कार्यालय) लाई वित्तीय स्वायत्तता प्राप्त नहुनु, लेखापरीक्षणको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न आवश्यक स्रोत/साधनमा कमी हुनु, विद्यमान संगठन संरचनामा विभिन्न क्षेत्रका विषय विज्ञ कर्मचारीहरूको कमी हुनु, वृत्ति विकासका लागि दीर्घकालीन जनशक्ति योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन नसकिनु, लेखापरीक्षण प्रतिवेदनहरूमा औँल्याइएका बेरुजु प्रभावकारी रूपमा असुल/फछ्यौट हुन नसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या तथा चुनौति हुन् ।

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	७४४८	१०२६	०	८४७४	८४७४	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	८०६६	१३६४	०	९४३०	९४३०	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	८७४४	१७७३	०	१०५१७	१०५१७	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता अनुरूप कार्यालयलाई वित्तीय स्वायत्तता प्राप्त नहुनु, लेखापरीक्षणको गुणस्तर तथा प्रभाव अभिवृद्धि गर्न आवश्यक स्रोत/साधनको कमी हुनु, विद्यमान संगठन संरचनामा विभिन्न क्षेत्रका विषय विज्ञ कर्मचारीहरूको कमी हुनुका साथै प्रचलित कानून, कार्यविधि तथा मापदण्ड विपरीत खर्च गर्ने परिपाटीले अपेक्षाकृत स्तरमा वित्तीय अनुशासन तथा समग्र सुशासन कायम गर्ने कार्य जोखिममा पर्न सक्ने हुन्छ ।

१०.७ लोक सेवा आयोग

१. पृष्ठभूमि

बिक्रम संवत् २००८ साल असार १ गते पब्लिक सर्भिस कमिशनको नामबाट स्थापित भएको लोक सेवा आयोगको मुख्य कार्य निजामती सेवाको पदमा नियुक्तिका लागि उपयुक्त उम्मेदवार छनौटका लागि परीक्षा संचालन गर्नु हो । स्थापनाकै सालबाट पहिलो पटक ६ पदको विज्ञापन गरी आफ्नो कामको प्रारम्भ गरेको यस आयोगले आफ्नो जिम्मेवारीलाई योग्यता, निष्पक्षता र स्वच्छताको कसीमा राख्दै अगाडि बढाईरहेको छ ।

नेपालको संविधानमा निजामती सेवाको पदमा नियुक्तिका लागि उपयुक्त उम्मेदवार छनौट गर्न परीक्षा सञ्चालन गर्ने, निजामती सेवाको पद बाहेक नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल, अन्य सङ्घीय सरकारी सेवा र संगठित संस्थाको पदमा पदपूर्तिका लागि लिइने लिखित परीक्षा सञ्चालन गर्ने, नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल, अन्य सङ्घीय सरकारी सेवाका पदमा बढुवा गर्दा अपनाउनुपर्ने सामान्य सिद्धान्त र कुनै संगठित संस्थाको सेवाका शर्त सम्बन्धी कानून र त्यस्तो सेवाका पदमा बढुवा र विभागीय कारबाही गर्दा अपनाउनुपर्ने सामान्य सिद्धान्तको विषयमा लोक सेवा आयोगको परामर्श लिनुपर्ने व्यवस्था छ । यसका साथै, सङ्घीय निजामती सेवाको शर्तसम्बन्धी कानूनको विषयमा, सङ्घीय निजामती सेवा वा पदमा नियुक्ति, बढुवा र विभागीय कारबाही गर्दा अपनाउनुपर्ने सिद्धान्तको विषयमा, कुनै एक प्रकारको सङ्घीय निजामती सेवाको पदबाट अर्को प्रकारको सङ्घीय निजामती सेवाको पदमा वा अन्य सरकारी सेवाबाट सङ्घीय निजामती सेवामा सरुवा, बढुवा गर्दा वा कुनै प्रदेशको निजामती सेवाको पदबाट सङ्घीय निजामती सेवाको पदमा वा सङ्घीय निजामती सेवाको पदबाट प्रदेश निजामती सेवाको पदमा सेवा परिवर्तन वा स्थानान्तरण गर्दा उम्मेदवारको उपयुक्तताको विषयमा, लोक सेवा आयोगको परामर्श लिनु नपर्ने अवस्थाको पदमा बहाल रहेको कर्मचारीलाई लोक आयोगको परामर्श लिनु पर्ने अवस्थाको पदमा स्थायी सरुवा वा बढुवा गर्ने विषयमा र सङ्घीय निजामती सेवाको कर्मचारीलाई दिइने विभागीय सजायको विषयमा समेत लोक सेवा आयोगको परामर्श लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

लोक सेवा आयोगले उक्त संवैधानिक जिम्मेवारी पुरा गर्न विभिन्न ऐन, नियम, कार्यविधि, मापदण्ड तथा रणनीतिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । हाल आयोगको दोश्रो रणनीतिक योजना (आ.व.२०७९/८०-२०८३/८४) ले मूलतः सूचना प्रविधि प्रणालीको विकास र स्तरोन्नति तथा दिगोपना, संस्थागत क्षमताको सुदृढीकरण र पूर्वाधार विकास, क्षमता विकास कार्यक्रम, अध्ययन अनुसन्धान, कानूनमा समसामयिक सुधार तथा उम्मेदवार छनौटमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा अपनाइएका असल अभ्यासहरूको आन्तरिकीकरण जस्ता नीति तथा कार्यक्रमलाई अंगिकार गरेको छ । आयोगले तर्जुमा गर्ने वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेट सोही रणनीतिक योजनालाई आधार लिंदै आएको छ । यद्यपि न्यून बजेट सीमाका कारण रणनीतिक योजनामा उल्लेखित योजना तथा कार्यक्रमलाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन सकिएको छैन ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- परीक्षा व्यवस्थापन
- बढुवा उजुरी सम्बन्धी परामर्श
- पाठ्यक्रम परीक्षण प्रविधि तथा अनुसन्धान
- विभागीय सजायका विषयमा परामर्श

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- न्यून बजेट सीमा, पर्याप्त बजेट विनियोजन नहुनु र प्रत्येक वर्ष १५/१६ करोड थप बजेट माग गर्नु पर्ने अवस्था रहनु,
- सुरक्षा निकाय तथा संगठित संस्थाहरूको लागि आयोगलाई प्राप्त बजेट सीमामै समावेश गरी बजेट विनियोजन हुँदा आयोगको नियमित बजेट सीमामा संकुचन आउनु,
- आयोग अन्तर्गतका सबै कार्यालयमा ICT Lab पर्याप्त मात्रामा नभएको, भएका मेशिनरी उपकरण प्रतिस्थापन गर्नु पर्ने अवस्था रहनु,
- आयोगका काम कारबाहीलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाउँदै लगिएको भए तापनि सबै काम कारबाहीलाई समावेश गर्न नसकिनु तथा आयोगको अनलाइन दरखास्त प्रणाली (Public Service Recruitment Management System) र अन्य डाटाहरू एकीकृत डाटा व्यवस्थापन केन्द्र (राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र)मा मात्र निर्भर रहनु, BACKUP प्रणालीमा वैकल्पिक व्यवस्था गर्न नसकिनु, कुनै कारणवश सर्भरमा समस्या आउदा डाटा हराउने र कार्यसम्पादनमा जटिल समस्या आउने अवस्था रहनु,

- आयोगमा प्रयोग गर्दै आएका सवारी साधन अत्यन्तै पुराना हुनु, कार्यालयको काममा लामो दुरीको गन्तव्यमा पुग्नुपर्दा अन्य निकायसँग समन्वय गर्नुपर्ने अवस्था रहनु, कार्यालयको पुलमा सवारी साधन नहुँदा राति अवेरसम्म गोप्य काममा संलग्न कर्मचारीलाई आवतजावतमा समस्या हुनु,
- आयोगको कार्यक्षेत्र विस्तारको तुलनामा संस्थागत क्षमता र स्रोत-साधन व्यवस्था हुन नसक्नु,
- सङ्घीय निजामती सेवा, सुरक्षा निकाय, अन्य सङ्घीय सरकारी सेवा र संगठित संस्थाको पदमा उपर्युक्त उम्मेदवार छनौट गर्न थप आधुनिक परीक्षण प्रणाली र विधिका लागि आयोगभित्र र बाहिर सक्षम जनशक्ति पर्याप्त नहुनु,
- गोप्य र कहिलै नधुल्याउने कागजातहरूको अभिलेख व्यवस्थापनका लागि विद्युतीय सफ्टवेयरहरू निर्माण गर्न पर्याप्त बजेटको अभाव रहनु,
- वस्तुगत उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्ने र उत्तरपुस्तिका सांकेतिकरण गर्ने पूर्वाधारको अभाव रहनु,
- फरक रूपले सक्षम परीक्षार्थीका लागि परीक्षामैत्री परीक्षा केन्द्र नहुनु,
- आयोगबाट संचालन गरिने परीक्षाहरूको लागि नविनतम पाठ्यक्रम, परीक्षण विधि, प्रश्नहरूको संरचना र सान्दर्भिकता लगायतका विविध विषयहरूमा थप अध्ययन अनुसन्धान गरी नविनतम परीक्षण प्रणाली आत्मसाथ गर्न बजेट पर्याप्त नहुनु ।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- सक्षमतामा आधारित छनौट प्रणालीको अवलम्बन र सुदृढीकरण
- सूचना प्रविधिमा आधारित प्रणालीको विकास, स्तरोन्नति, सुदृढीकरण र दिगोपना
- विषय विज्ञ वा दक्षहरूको क्षमता अभिवृद्धि र सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया
- आयोग र प्रदेश लोक सेवा आयोगबीचको कार्यहरूको सम्बन्धमा थप प्रभावकारी समन्वय
- आयोगको संस्थागत क्षमताको सुदृढीकरण गर्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरी शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धनमा सहयोग ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकास लक्ष्यले समावेशी समाजको प्रवर्द्धन, सबै तहमा प्रभावकारी, जवाफदेही र समावेशी संस्थाको स्थापना गर्ने सन्दर्भमा उपर्युक्त उम्मेदवार छनौट गर्ने भूमिकामा आयोग रहेको हुन्छ । नेपाल सरकारबाट माग भएको रिक्त पदहरूमा पदपूर्ति गरी जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने भएकोले केही हदसम्म यसले आन्तरिक रोजगारी सिर्जनामा टेवा पुग्दछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	०	२	४	४	५
२	पाठ्यक्रम निर्माण	संख्या	२४०	२५०	२५०	२७५	२७५
३	सूचना प्रविधि	वटा	२	६	८	१०	१०
४	प्रश्नपत्र परिमार्जन	संख्या	१३३४	१४००	१४००	१५००	१५००

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२१०००००१	लोक सेवा आयोग	शासकीय सुधार र सुशासन प्रवर्धन		-	१२०	सक्षमतामा आधारित छनौट प्रणालीको अवलम्बन र सुदृढीकरण । सूचना प्रविधिमा आधारित प्रणालीको विकास, स्तरोन्नति, सुदृढीकरण र दिगोपना । विषय विज्ञ वा दक्षहरूको क्षमता अभिवृद्धि र सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया । आयोग र प्रदेश लोक सेवा आयोगबीचको कार्यहरूको सम्बन्धमा थप प्रभावकारी समन्वय । आयोगको संस्थागत क्षमताको सुदृढीकरण गर्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण
२१००००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-	५०००	परीक्षा व्यवस्थापन । पाठ्यक्रम निर्माण र परीमार्जन । कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि । सूचना प्रविधिको विकास । संस्थागत विकास
२१०९१०११	लोक सेवा आयोग, कार्यालयहरू	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्धन		-	३८००	- नियमित परीक्षा व्यवस्थापन । दरवन्दी निरीक्षण । कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि । पाठ्यक्रमको समयानुकूल परीमार्जन । कम्प्युटर ल्याब निर्माणका लागि प्रकृत्यामा

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२१०००००१	लोक सेवा आयोग	१. सक्षमतामा आधारित छनौट प्रणालीको अवलम्बन र सुदृढीकरण २. सूचना प्रविधिमा आधारित प्रणालीको विकास, स्तरोन्नति, सुदृढीकरण र दिगोपना ३. विषय विज्ञ वा दक्षहरूको क्षमता अभिवृद्धि र सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया ४. आयोग र प्रदेश लोक सेवा आयोगबीचको कार्यहरूको सम्बन्धमा थप प्रभावकारी समन्वय ५. आयोगको संस्थागत क्षमताको सुदृढीकरण गर्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण	-उपयुक्त उम्मेदवार छनौटमा नविनतम् परीक्षण विधिको सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुने । -आयोगको कामकारवाही थप प्रभावकारी हुने र सूचना प्रविधिमा आधारित जोखिम न्यूनीकरण हुने । -आयोगको कार्यमा संलग्न दक्ष विज्ञहरूको क्षमता अभिवृद्धि भई कार्यसम्पादन थप प्रभावकारी हुने । - आयोग र प्रदेश लोक सेवा आयोगबीच कार्यगत समन्वय		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			स्थापित हुने । -आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्थापन भई सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन प्रभावकारी हुने ।		
२१००००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	- लिखित परीक्षामा सोधिने प्रश्नको संरचना, अंकभार र गुणस्तरीयता अध्ययन -Computer Networking तथा Backup System -आयोगको कार्यप्रकृतिसँग सम्बन्धित काम कारवाहीको सम्बन्धमा सरोकारवाला वर्गसँग अन्तरक्रिया र अभिमुखीकरण -लोक सेवा आयोग र प्रदेश लोक सेवा आयोगको राष्ट्रिय सम्मेलन -प्रयाप्त र आवश्यकता अनुसार मेशिनरी औजार/उपकरण (कम्प्युटर, ल्यापटप, फोटोकपि, स्क्यानर, Paper Shredder Machine) खरिद	- लिखित परीक्षामा सोधिने प्रश्नको संरचना, अंकभार र गुणस्तरीयता अध्ययन -Computer Networking तथा Backup System -आयोगको कार्यप्रकृतिसँग सम्बन्धित काम कारवाहीको सम्बन्धमा सरोकारवाला वर्गसँग अन्तरक्रिया र अभिमुखीकरण -लोक सेवा आयोग र प्रदेश लोक सेवा आयोगको राष्ट्रिय सम्मेलन -प्रयाप्त र आवश्यकता अनुसार मेशिनरी औजार/उपकरण (कम्प्युटर, ल्यापटप, फोटोकपि, स्क्यानर, Paper Shredder Machine) खरिद		
२१०९१०११	लोक सेवा आयोग, कार्यालयहरू	-नियमित परीक्षा व्यवस्थापन - दरबन्दी निरीक्षण - कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि - पाठ्यक्रमको समयानुकूल परीमार्जन - कम्प्युटर ल्याब निर्माण	-नियमित परीक्षा व्यवस्थापन - दरबन्दी निरीक्षण - कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि - पाठ्यक्रमको समयानुकूल परीमार्जन - कम्प्युटर ल्याब निर्माण		प्रयाप्त बजेट नहुने

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	८८९९	३३३	०	९२३२	९२३२	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	९७९३	२८२	०	१००७५	१००७५	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	१०६१५	३६७	०	१०९८२	१०९८२	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

न्यून बजेट सीमा, पर्याप्त बजेट विनियोजन नहुने, वार्षिक कार्यतालिका बमोजिम पदपूर्ति प्रक्रिया अगाडी नबढ्न सक्ने, रिक्त पद भन्दा कम संख्यामा माग भएको भनी सम्मानित अदालतमा रिट निवेदन परी पदपूर्ति प्रक्रियामा असर परेका कारण आयोगको वार्षिक कार्यतालिका प्रभावित हुने, पर्याप्त पूर्वाधार (उपयुक्त कार्यक्षेत्र, सवारी साधन, मेशिनरी औजार उपकरण) को अभावमा कार्यक्षमता कमजोर हुन सक्ने, थप अध्ययन अनुसन्धान नहुँदा राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय रुपमा भएका नवीनतम परीक्षण विधिको साथै असल अभ्यासहरू अवलम्बन नहुने हुन सक्दछ ।

१०.८ निर्वाचन आयोग

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग २४ धारा २४५ निर्वाचन आयोगलाई संवैधानिक निकायको रूपमा स्थापित गरिएको छ । संविधान तथा सङ्घीय कानूनमा भएको व्यवस्था बमोजिम आयोगले निर्वाचनलाई स्वच्छ, स्वतन्त्र, निष्पक्ष र मितव्ययी निर्वाचन मार्फत नागरिकको मताधिकारलाई निर्वाध रूपमा उपयोग गर्ने अवसर प्रदान गरी लोकतन्त्रको सुदृढीकरण र सुशासन प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ । आयोगमा १ जना प्रमुख निर्वाचन आयुक्त र अन्य ४ जना निर्वाचन आयुक्तहरू रहने व्यवस्था रहेको छ । आयोगको कार्य सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि केन्द्रीय स्तरमा आयोगको सचिवालय रहेको छ । निर्वाचन आयोग ऐन, २०७३ को दफा १७ बमोजिमको आयोगको सङ्गठनात्मक संरचना र कर्मचारी दरबन्दी आयोगको सिफारिसमा नेपाल सरकारले स्वीकृत गरे बमोजिम हुने व्यवस्था रहेको छ । सोही बमोजिम नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्)को मिति २०७७/१०/२६ को निर्णयानुसार आयोगको सचिवालय, ७ प्रदेश निर्वाचन कार्यालय र ७७ जिल्ला निर्वाचन कार्यालयमा गरी कूल जम्मा ६६७ जनाको दरबन्दी तैरिज स्वीकृत भएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- संविधान र सङ्घीय कानूनको अधिनमा रही राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, सङ्घीय संसदका सदस्य, प्रदेश सभाका सदस्य, स्थानीय तहका सदस्य निर्वाचनको सञ्चालन, रेखदेख, निर्देशन र नियन्त्रण गर्ने,
- निर्वाचन प्रयोजनका लागि, मतदाता नामावली तयार गर्ने,
- संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम राष्ट्रिय महत्त्वको विषयमा जनमत संग्रह गराउने,
- निर्वाचन परिणाम घोषणा भई नसकेको अवस्थामा कुनै उम्मेदवारको योग्यता सम्बन्धमा कुनै प्रश्न उठेमा त्यसको निर्णय गर्ने ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- राजनीतिक दलको आर्थिक कारोवारलाई पारदर्शी र विश्वसनीय बनाउनु,
- निर्वाचन प्रणालीलाई स्वच्छ, निष्पक्ष, मर्यादित, पारदर्शी र विश्वसनीय बनाउनु,
- लोकतन्त्रको आधारको रूपमा रहेको निर्वाचन प्रकृयालाई प्रविधिमैत्री बनाउनु,
- आधुनिक प्रविधिको उदयसँगै निर्वाचन प्रकृया व्यवस्थापनमा यसको नकारात्मकतालाई निराकरण गर्दै निर्वाचनको स्वच्छतालाई जोगाइराख्नु,
- निर्वाचन व्यवस्थापनलाई कम खर्चिलो र बढी प्रभावकारी बनाउनु ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोह्रौं योजनाको सुशासनका सम्बन्धमा तय गरिएको राष्ट्रिय लक्ष्य अन्तर्गत मतदाता सहभागितालाई ६२ बाट इ.स. २०२८/२९ मा ८५ प्रतिशत पुर्‍याउने लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । सोह्रौं योजनामा उल्लेख गरिएका संरचनात्मक रुपान्तरणकारी विषयक्षेत्रमा निर्वाचन आयोगको आवद्धता शासकीय सुधार र सुशासनको प्रवर्धनमा रहेको हुन्छ । सोको लागि पहिचान भएको रणनीति अन्तर्गत राजनीतिक दलहरूको वित्तीय कारोबारमा पारदर्शिता र निर्वाचन व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सुदृढीकरण, निर्वाचन शिक्षा तथा मतदाता शिक्षा कार्यक्रमलाई वृहत र प्रभावकारी बनाउने, निर्वाचनसँग सम्बन्धित एकीकृत कानूनको तर्जुमा कार्य लगायत क्रियाकलापहरूद्वारा सोह्रौं योजनाले तय गरेका शासकीय सुधारका उद्देश्यहरू हासिल गर्ने आधार रहेका छन् ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकासको चौथो लक्ष्य : गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न मतदाता शिक्षा संलग्न गर्ने ।

दिगो विकासको दशौं लक्ष्य : देशीय र अन्तरदेशीय असमानता न्यूनीकरण गर्ने ।

दिगो विकासको सोह्रो लक्ष्य : दिगो विकासका लागि शान्ति र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन ।

दिगो विकासको सत्रौं लक्ष्य : लक्ष्य प्राप्तिमा लागि साझेदारी

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	निर्मित भवनको मर्मत संभार	गोटा	१	१	२	१४	२१
२	निर्वाचन मतदाताको सहभागिता	प्रतिशत	६०	७०	७०	७५	७८
३	माध्यमिक तहमा कार्यरत सामाजिक अध्ययन विषय शिक्षकहरूलाई निर्वाचन शिक्षामा प्रशिक्षण कार्यक्रम	पटक	०	०	३५	४२	५६
४	निर्वाचन शिक्षा तथा तालिम सम्बन्धी आवश्यक स्रोत सामग्रीको प्रबन्ध गरी स्थानीय सरकार र सरोकारवाला समेतको सहकार्यमा मतदाता जागरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	०	०	१४	२१	२८
५	स्थानीय तहमा कार्यरत निर्वाचन सम्पर्क व्यक्तिलाई तालिम प्रदान गर्ने	पटक	०	०	७	१४	२१
६	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूमा निर्वाचन शिक्षा प्रदान गर्न स्वयमसेवक प्रशिक्षण कार्यक्रम	पटक	०	०	७	१४	२१
७	वार्षिक समीक्षा कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१
८	निर्वाचन सम्बन्धी ऐन, नियम सङ्ग्रह प्रकाशन	गोटा	४	४	२००	३००	४००
९	मतदान केन्द्र तथा स्थल पुनरावलोकन	गोटा	०	०	२३१	२३१	२३१
१०	मतदाता नामावली दर्ता तथा अध्यावधिक कार्यक्रम	संख्या	४६२००	४६२००	६९३००	६९३००	६९३००
११	केन्द्र, प्रदेश र जिल्लास्तरमा राजनीतिक दलहरूलाई अभिमुखिकरण, अनुगमन, अभिलेखिकरण गरी प्रतिवेदन तथा प्रकाशन गर्ने	पटम	०	०	७	१४	२१
१२	निर्वाचन आयोगको रणनीतिक पत्रको कार्यान्वयनको समिक्षा	पटक	०	०	१	१	१
१३	राजनीतिक दलहरूसँग State Funding र Campaign Financing सम्बन्धी अन्तरक्रिया र छलफल गर्ने	पटक	०	०	७	१४	२१
१४	निर्वाचनमा लैंगिकता र समावेशिताका सवालहरूबारे अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	०	०	७	७	७
१५	निर्वाचन ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि संसोधन तथा मस्यौदा तयार तथा बैठक गोष्ठी	पटक	१	१	७	७	७
१६	वार्षिक प्रतिवेदन तयारी तथा प्रकाशन	गोटा	१००	१००	३८५	७७०	७७०
१७	कार्यालयको बिजुलीबत्ती मर्मत एवम् सोलार प्यानल मर्मत	गोटा	०	०	१	७	१४
१८	कार्यालय भवन मर्मत सम्भार	गोटा	१	१	१	७	१४
१९	अन्य सार्वजनिक निर्माण	गोटा	०	०	७५	७७	७७
२०	जि.नि.का. को लागि विभिन्न फर्निचरहरू	गोटा	५	५	१४	२८	४२
२१	मेशिनरी औजार मर्मत	गोटा	३	३	७५	७७	७७

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
२२	ल्यापटप कम्प्युटर, फिङ्गर प्रिन्टर स्क्यानर, यूपीएस, प्रोजेक्टर लगायत	गोटा	१	१	२	७	१४
२३	पार्किङ तथा प्रखाल निर्माण	गोटा	०	०	१	७	१४
२४	कार्यालय भवन निर्माण	गोटा	१	१	१	२	३
२५	सोलार सिष्टम खरिद	गोटा	०	०	२	७	१४
२६	उच्च क्षमताको कम्प्युटर खरिद	गोटा	०	०	२	७	१४

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२१२००००१	निर्वाचन आयोग	शासकिय सुधार र सुशासनको प्रवर्द्धन		-	७६.०१	नियमित प्रशासनिक खर्च (पदाधिकारी तर्फ)
२१२९१०११	निर्वाचन कार्यालयहरू (प्रशासनिक खर्च समेत)	शासकिय सुधार र सुशासनको प्रवर्द्धन		-	४३५२.९७	कार्यक्रम निरन्तर रुपमा संचालनमा रहेको । Online pre-registration system को अवलम्बन द्वारा नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक गर्न सहज पहुँच । अर्धवार्षिक रुपमा अद्यावधिक रुपमा (बैशाख र कार्तिक) मा नामावली प्रकाशन ।
२१२०००११	निर्वाचन आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	शासकिय सुधार र सुशासनको प्रवर्द्धन		-	१८३८.०२	कार्यक्रम निरन्तर रुपमा संचालनमा रहेको । Online pre-registration system को अवलम्बन द्वारा नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक गर्न सहज पहुँच । अर्धवार्षिक रुपमा अद्यावधिक रुपमा (बैशाख र कार्तिक) मा नामावली प्रकाशन ।
२१२०००१२	मतदाता नामावली अद्यावधिक संकलन परिचयपत्र समेत	शासकिय सुधार र सुशासनको प्रवर्द्धन		-	३६	कार्यक्रम निरन्तर रुपमा संचालनमा रहेको । Online pre-registration system को अवलम्बन द्वारा नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक गर्न सहज पहुँच । अर्धवार्षिक रुपमा अद्यावधिक रुपमा (बैशाख र कार्तिक) मा नामावली प्रकाशन ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२१२००००१	निर्वाचन आयोग	नियमित प्रशासनिक खर्च (पदाधिकारी तर्फ)	नियमित प्रशासनिक खर्च (पदाधिकारी तर्फ)	-	-
२१२९१०११	निर्वाचन कार्यालयहरू (प्रशासनिक खर्च समेत)	मतदाता नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक प्रक्रियामा नागरिकहरूको सहभागिता अभिवृद्धिका लागि सामाजिक सञ्जालको प्रयोग बढाउने । राष्ट्रिय परिचय पत्र र व्यक्तिगत घटना दर्ता प्रणालीसँग आवद्धता गर्दै मतदाता नामावली अद्यावधिक कार्यक्रम संचालन गरी शुद्ध मतदाता नामावली तयार गर्ने । प्रत्येक वर्ष अर्ध वार्षिक रुपमा असोज मसान्त र चैत्र मसान्तलाई निर्दिष्ट मिति तोकी अन्तिम नामावली तयार गर्ने ।	मतदाता नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक प्रक्रियामा नागरिकहरूको सहभागिता अभिवृद्धिका लागि सामाजिक सञ्जालको प्रयोग बढाउने । राष्ट्रिय परिचय पत्र र व्यक्तिगत घटना दर्ता प्रणालीसँग आवद्धता गर्दै मतदाता नामावली अद्यावधिक कार्यक्रम संचालन गरी शुद्ध मतदाता नामावली तयार गर्ने । प्रत्येक वर्ष अर्ध वार्षिक रुपमा असोज मसान्त र चैत्र मसान्तलाई निर्दिष्ट मिति तोकी अन्तिम नामावली तयार गर्ने ।	-	-
२१२०००११	निर्वाचन आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	मतदाता नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक प्रक्रियामा नागरिकहरूको सहभागिता अभिवृद्धिका लागि सामाजिक सञ्जालको प्रयोग बढाउने । राष्ट्रिय परिचय पत्र र व्यक्तिगत	मतदाता नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक प्रक्रियामा नागरिकहरूको सहभागिता अभिवृद्धिका लागि सामाजिक सञ्जालको प्रयोग बढाउने । राष्ट्रिय परिचय पत्र र व्यक्तिगत	-	-

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		घटना दर्ता प्रणालीसँग आवद्धता गर्दै मतदाता नामावली अद्यावधिक कार्यक्रम संचालन गरी शुद्ध मतदाता नामावली तयार गर्ने । प्रत्येक वर्ष अर्ध बार्षिक रुपमा असोज मसान्त र चैत्र मसान्तलाई निर्दिष्ट मिति तोकरी अन्तिम नामावली तयार गर्ने ।	घटना दर्ता प्रणालीसँग आवद्धता गर्दै मतदाता नामावली अद्यावधिक कार्यक्रम संचालन गरी शुद्ध मतदाता नामावली तयार गर्ने । प्रत्येक वर्ष अर्ध बार्षिक रुपमा असोज मसान्त र चैत्र मसान्तलाई निर्दिष्ट मिति तोकरी अन्तिम नामावली तयार गर्ने ।		
२१२०००१२	मतदाता नामावली अद्यावधिक संकलन परिचयपत्र समेत	मतदाता नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक प्रक्रियामा नागरिकहरूको सहभागिता अभिवृद्धिका लागि सामाजिक सञ्जालको प्रयोग बढाउने । राष्ट्रिय परिचय पत्र र व्यक्तिगत घटना दर्ता प्रणालीसँग आवद्धता गर्दै मतदाता नामावली अद्यावधिक कार्यक्रम संचालन गरी शुद्ध मतदाता नामावली तयार गर्ने । प्रत्येक वर्ष अर्ध बार्षिक रुपमा असोज मसान्त र चैत्र मसान्तलाई निर्दिष्ट मिति तोकरी अन्तिम नामावली तयार गर्ने ।	मतदाता नामावली दर्ता तथा अद्यावधिक प्रक्रियामा नागरिकहरूको सहभागिता अभिवृद्धिका लागि सामाजिक सञ्जालको प्रयोग बढाउने । राष्ट्रिय परिचय पत्र र व्यक्तिगत घटना दर्ता प्रणालीसँग आवद्धता गर्दै मतदाता नामावली अद्यावधिक कार्यक्रम संचालन गरी शुद्ध मतदाता नामावली तयार गर्ने । प्रत्येक वर्ष अर्ध बार्षिक रुपमा असोज मसान्त र चैत्र मसान्तलाई निर्दिष्ट मिति तोकरी अन्तिम नामावली तयार गर्ने ।	-	-

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	५५९६	११०४	०	६७००	६७००	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५५९४	१३५०	०	६९४४	६९४४	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६०५५	१७००	०	७७५५	७७५५	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनमा प्राप्त भएको अधिकार बमोजिम निर्वाचन आयोगले संचालन गर्ने त्रि-वर्षीय कार्यक्रम अन्तर्गत उपलब्ध जनशक्तिको प्राप्ति र परिचालन: निर्वाचन आयोग वा अन्तर्गतका प्रदेश र जिल्ला निर्वाचन कार्यालयहरूमा दरबन्दी अनुसार सबै कर्मचारीको पदपूर्ति नहुने र छिटो छिटो सुरुवा हुने कारणबाट निर्वाचनसम्बन्धी ज्ञान, सीप, अनुभव र दक्षता भएको कर्मचारीहरू आयोगबाट बाहिर जाने प्रवृत्तिका कारण उल्लेखित क्रियाकलापहरू अपेक्षित रूपमा कार्यान्वयनमा समस्या हुने जोखिम आकलन गर्न सकिन्छ । वित्तीय स्रोतको उपलब्धता: प्रस्तावित कार्यक्रमका लागि नेपाल सरकारबाट उपलब्ध हुन सक्ने वित्तीय स्रोत र साधनको सुनिश्चितता एवम् प्राविधिक सहायताको उपलब्धताले कार्यक्रमको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउनमा जोखिम रहेको देखिन्छ । कानूनको समयसापेक्ष परिमार्जन: निर्वाचन आयोगबाट पेश भएको विधेयकको समयमै स्वीकृति, प्रकाशन र सोको कार्यान्वयनमा आउने सक्ने कानूनको अपव्याख्या जोखिमको रूपमा रहेको छ । विपद्जन्य परिस्थिति: विश्वव्यापी जलवायुका कारण सिर्जित पूर्वानुमान गर्न नसकिने किसिमको विपद्जन्य घटनाले कार्यक्रम कार्यान्वयनमा जोखिम बढ्न सक्नेछ ।

१०.१ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

१. पृष्ठभूमि

मानव अधिकारको संरक्षण, सम्बर्धन र सम्मानको लागि नेपालको संविधानको भाग २५ को धारा २४९ मा मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्धनको तथा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनलाई सुनिश्चित गर्नु राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको कर्तव्य हुने उल्लेख छ । आयोगले संविधान र ऐनमा उल्लेखित कार्यादेशभित्र रही आफ्ना गतिविधिलाई नियमित गर्दै आएको छ । मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्धनको लागि आयोगले सरकार, राज्यका अन्य अङ्ग तथा नागरिक समाजसँग सहकार्य गर्दै आएको छ । संविधानको धारा २४९ मा उल्लेखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग ऐन, २०६८ को दफा ४ ले व्यवस्था गरेको छ । सिमित स्रोत र साधनवाट मानव अधिकारका नविनतम अवधारणाहरूलाई आत्मसाथ गर्दै मानव अधिकारको वकालत गर्नु, आयोगका सिफारिसहरू काकाकार्यान्वयनमा सरकार उदासिन हुनु जस्ता समस्या र चुनौतिका साथै राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्धनको कार्यमा लागि रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता अनुरूप जनताको मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र संवर्धन गर्नु ।
- सीमान्तकृत, विपन्न, लैङ्गिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका एवम् पछाडि पारिएका क्षेत्र, वर्ग, र समुदायको अधिकार सुनिश्चित गर्नु ।
- मानव अधिकार प्रवर्धनको सुदृढीकरण एवम् मानव अधिकारमैत्री शासन पद्धतिको विस्तार गर्नु ।
- मानव अधिकार उल्लङ्घनका उजुरी व्यवस्थापन, अनुसन्धान तथा सिफारिस निर्णय कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्नु, मानव अधिकार सम्बन्धी कानून पुनरावलोकन र मानव अधिकारका विविध विषयमा खोजमूलक अध्ययन अनुसन्धान गर्नु, सङ्घीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकार, संवैधानिक अङ्गहरू, नागरिक समाज तथा अन्य सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गर्दै जानु, आयोगको संस्थागत सुदृढीकरण, प्रविधिको उच्चतम प्रयोग तथा मानव संसाधनको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- आम नेपाली नागरिकले आर्थिक सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारहरूको उपभोग प्रभावकारी रूपमा गर्न नपाउदा मर्यादित जीवनयापनमा समस्या देखिएको छ । साथै मुलुकका विभिन्न भागमा अझै पनि भेदभाव, छुवाछुत, लैङ्गिक हिंसा जस्ता कुप्रथा कायम रहनु ।
- आयोगले मानव अधिकार उल्लङ्घनका दोषी उपर गरेका कारवाहीका सिफारिस प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन नहुनु,
- आम नागरिकसम्म राजनीतिक सामाजिक एवम् मानव अधिकारको आधारभूत ज्ञान, मूल्य मान्यता र मानव अधिकार साँस्कृतिको बिकास हुन नसक्नु जस्ता जनताको मानव अधिकारको प्रत्याभूतिका लागि प्रमुख समस्याको रूपमा रहेका छन् ।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

१६ औँ योजनाको सोच -सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धिको उद्देश्य तथा स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी, आवास, सुरक्षा तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सामाजिक न्याय स्थापित गर्ने उद्देश्य प्राप्तिका आयोगका अनुसन्धान, अनुगमन र प्रवर्द्धनका क्रियाकलापहरूले महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ ।

साथै १६औँ योजनाको शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धनका रूपान्तरणकारी रणनीतिको १२ नं. रणनीतिमा उल्लेख भएबमोजिम नेपाल पक्षराष्ट्र भएका अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरूको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन गर्ने, मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि अन्य संवैधानिक आयोगहरू, सरकारी निकाय, संसद र न्यायपालिका बीच समन्वय र सहकार्य गर्ने र प्रमुख कार्यक्रम अन्तर्गतको १२.५(१२) मा उल्लेख भएका मानव अधिकार प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरूको पूर्ण कार्यान्वयनका लागि आयोगका अनुसन्धान, अनुगमन र प्रवर्द्धनका क्रियाकलापहरू महत्वपूर्ण सावित हुन्छन् ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकासका करिव ९० प्रतिशत जति सूचकहरू मानव अधिकारको विषयसँग प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित छन् । विशेषगरी आयोगले गर्ने अनुसन्धानका कार्यहरू पीडितलाई न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने दिगो विकास लक्ष्य नं. १६ ले निर्दिष्ट गरेको सहायक लक्ष्यसँग मेल खान्छन् । आयोगले मानव अधिकार उलङ्घनका घटनाको अनुगमन गरी नीतिगत सुधारका लागि सुझाव दिने कार्य गर्दछ जुन कुरा दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयन गर्नका लागि महत्वपूर्ण हुन्छ । त्यसैगरी प्रवर्धनात्मक कार्यले दिगो विकास लक्ष्य र मानव अधिकारका विषयमा सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास हुने र दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयनमा मानव अधिकारमुखी पद्धतिको अवलम्बनका लागि महत्वपूर्ण सावित हुन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी अनुसन्धान	वटा	४५७	५१५	७००	७००	५००
२	मानव अधिकार अवस्था अनुगमन	पटक	१५४	३००	३५०	३५०	४००
३	मानव अधिकार प्रवर्धन	वटा	१५७	१६५	२००	२००	२५०
४	कानून पुनरावलोकन	वटा	५	४	१०	११	१०
५	मानव अधिकार उपभोगको अध्ययन , अनुसन्धान गर्ने ।	वटा	०	५	१०	१०	१२
६	मानव अधिकार सम्बन्धि विश्वव्यापी आवधिक समिक्षाबाट भएका सिफारिसहरूको कार्यान्वयन अवस्था अनुगमन तथा छलफल	वटा	१	१	१	१	१
७	मेरिडा घोषणापत्र अनुरूप दिगो विकास लक्ष्य (SDG) को कार्यान्वयन अवस्थाको सम्बन्धमा सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारसँग समन्वय तथा अनुगमन गर्ने	वटा	१	१	१	१	१
८	मानव अधिकार अन्तरराष्ट्रिय महासन्धिहरूको कार्यान्वयन अवस्था सम्बन्धि अन्तरक्रिया, छलफल तथा प्रतिवेदन पेश	वटा	१	१	१	१	१

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२१४०००११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)			-		१.मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी अनुसन्धान २.मानव अधिकार अवस्था अनुगमन ३.मानव अधिकार प्रवर्धन ४.कानून पुनरावलोकन ५.मानव अधिकार प्रचलनको अवस्था अध्ययन अनुसन्धान
२१४००००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग			-		मानव अधिकार उपभोगको अध्ययन ,अनुसन्धान गर्ने ।मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी अनुसन्धान मानव अधिकार अवस्था अनुगमन मानव अधिकार प्रवर्धन कानून पुनरावलोकन मानव अधिकार उपभोगको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२१४०००११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१.मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी अनुसन्धान २.मानव अधिकार अवस्था अनुगमन ३.मानव अधिकार प्रवर्धन	१.मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी अनुसन्धान २.मानव अधिकार अवस्था अनुगमन ३.मानव अधिकार प्रवर्धन ४.कानून पुनरावलोकन ५.मानव अधिकार प्रचलनको अवस्था अध्ययन अनुसन्धान	१.नागरिक समाज, मानव अधिकार कर्मी, मानव अधिकारका क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्यमा मानव अधिकारको प्रवर्धन गरिनेछ । मुख्यगरी मानव अधिकारको उल्लंघन सरकारी स्तरबाट हुने भएकोले नेपाल सरकारको समन्वय र सहकार्यबाट आयोगले मानव अधिकारको संरक्षणमा भूमिका निभाउने कार्य गर्नेछ । २.मानव अधिकार अवस्था अनुगमन ३.मानव अधिकार प्रवर्धन	सम्बन्धित विषय क्षेत्रबाट कार्यान्वयन हुने प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयनबाट सम्बन्धित क्षेत्रका सहयोगी क्षेत्र एवम् अन्य विषय क्षेत्रमा सिर्जना हुन सक्ने सकारात्मक अतिरिक्त लाभ (Synergy) को विप्लेख गरी सो लाभ थप गर्ने वा दिगो बनाउने विषय उल्लेख गर्नुपर्दछ । यसैगरी कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयनबाट सम्बन्धित क्षेत्र लगायत अन्य क्षेत्रमा उत्पन्न हुन सक्ने विरोधाभाष (Trade-off) को समीक्षा गरी सोको न्यूनीकरणका उपाय उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२१४००००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी अनुसन्धान मानव अधिकार अवस्था अनुगमन मानव अधिकार प्रवर्धन	मानव अधिकार उल्लंघनका घटना, उजुरी अनुसन्धान मानव अधिकार अवस्था अनुगमन मानव अधिकार प्रवर्धन कानून पुनरावलोकन मानव अधिकार उपभोगको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	२९४५	४३	०	२९८८	२९८८	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	३१७०	५६	०	३२२६	३२२६	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	३४३६	७३	०	३५०९	३५०९	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

प्रविधिमैत्री व्यवस्थापन हुन नसक्नु, आयोगबाट मानव अधिकारका उल्लङ्घनका उजुरीहरूको अनुसन्धान सम्पन्न गरी भएका सिफारिशहरूको कार्यान्वयन नहुनु, कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन वस्तुपरक नहुनु, मानव अधिकारको विषयमा सरकार, राजनीतिक दल तथा कानून कार्यान्वयन गर्ने निकायको कम ध्यान जानु । मानव अधिकारसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा कमी, मानव संसाधनको न्यूनता र त्यसको दीर्घकालीन सम्भार गर्ने, प्रविधिमैत्री स्रोत साधनको कमी, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग ऐनको समय सापेक्ष रुपमा सशोधन नहुनु तथा मानव अधिकार सेवा ऐन बन्न नसक्नु, आयोगलाई विनियोजित श्रोत साधनको कमीहुनु, दण्डहीनता र जवाफदेहिताको कमी रहेको छ ।

१०.१० राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग

१. पृष्ठभूमि

संघीय शासन प्रणालीमा तीन तहका सरकारहरूबीच गरिएको राज्यशक्तिको बाँडफाँटलाई वास्तविक अर्थमा कार्यान्वयन गर्नका लागि देशमा उपलब्ध प्राकृतिक एवम् वित्तीय स्रोतहरूको न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्न नेपालको संविधानको भाग-२६, धारा २५० मा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको व्यवस्था गरिएको छ। मूलतः आयोगले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारहरूबीच हुने राजस्वको बाँडफाँट, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान तथा आन्तरिक ऋण र प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँटफाँटका सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने र सशर्त अनुदानको सम्बन्धमा आधार सिफारिस गर्ने कार्य गर्दछ। त्यस्तै, नेपाल सरकार, प्रदेश र स्थानीय तहले राजस्व असुलीमा गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा सुझाव दिने, प्राकृतिक स्रोतको परिचालनमा तीन तहका सरकारले गर्ने लगानीको हिस्सा निर्धारण गरी सिफारिस गर्ने, सोको विषयमा सरकारहरूबीच हुन सक्ने सम्भावित विवाद निरूपणमा भूमिका निर्वाह गर्ने तथा प्राकृतिक स्रोत परिचालन र बाँडफाँटबाट वातावरणमा पर्ने असरका सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने कार्य गर्दछ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धमा नेपालको संविधान, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ तथा अन्य प्रचलित कानूनमा देहायका व्यवस्था गरिएका छन्:

(क) नेपालको संविधानको धारा ६० को उपधारा (३) मा प्रदेश र स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने वित्तीय हस्तान्तरणको परिमाण राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिस बमोजिम हुने प्रावधान छ। भाग २६ को धारा २५१ मा आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम तोकिएका छन्:

- संविधान र कानून बमोजिम संघीय सञ्चित कोषबाट संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच राजस्वको बाँडफाँट गर्ने बिस्तृत आधार र ढाँचा निर्धारण गर्ने,
- संघीय सञ्चित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने समानीकरण अनुदान सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने,
- राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रम, मानक, पूर्वाधारको अवस्था अनुसार प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सशर्त अनुदानको सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरी आधार तयार गर्ने,
- प्रदेश सञ्चित कोषबाट प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच राजस्वको बाँडफाँट गर्ने बिस्तृत आधार र ढाँचा निर्धारण गर्ने,
- संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको खर्च जिम्मेवारी पूरा गर्ने र राजस्व असुलीमा सुधार गर्नु पर्ने उपायहरूको सिफारिस गर्ने,
- समष्टिगत आर्थिक सूचकहरूको विश्लेषण गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले लिन सक्ने आन्तरिक ऋणको सीमा सिफारिस गर्ने,
- संघ र प्रदेश सरकारको राजस्व बाँडफाँटका आधारको पुनरावलोकन गरी परिमार्जनको सिफारिस गर्ने,
- प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको लगानी तथा प्रतिफलको हिस्सा निर्धारणको आधार तय गरी सिफारिस गर्ने,
- प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँटसम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरूबीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न सुझाव दिने,
- प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने।

(ख) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ को दफा ३ ले आयोगलाई तोकेको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम छन्:

- प्रदेश कानून बमोजिम प्रदेशले स्थानीय तहलाई दिने वित्तीय समानीकरण अनुदान सम्बन्धमा प्रदेशलाई सिफारिस गर्ने,
- प्रदेश कानून बमोजिम प्रदेशले स्थानीय तहलाई प्रदान गर्ने सशर्त अनुदानको आधार तयार गरी प्रदेशलाई सिफारिस गर्ने,

- नेपाल सरकार, प्रदेश वा स्थानीय तहबीच राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धमा उठेको विवाद समाधन गर्न आवश्यक सहजीकरण र सहयोग गर्ने,
- नेपाल सरकारले प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई दिने अनुदान सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने,
- नेपाल सरकार तथा प्रदेशले राजस्व बाँडफाँटका सम्बन्धमा कुनै सुझाव माग गरेमा आवश्यक सुझाव दिने,
- नेपाल सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय तहले लगाउने करका सम्बन्धमा नेपाल सरकार, प्रदेश वा स्थानीय तहले सुझाव माग गरेमा आवश्यक सुझाव दिने,
- प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र उपयोगका विषयमा नेपाल सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई आवश्यक सुझाव दिने ।

(ग) अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ मा नेपाल सरकारले प्रदेश र स्थानीय तहलाई आयोगको सिफारिस बमोजिम प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(घ) आर्थिक ऐन, २०७५ मा प्रदेश र स्थानीय तहहरूबीच हुने सवारी साधन करको बाँडफाँट आयोगको सिफारिस बमोजिम गर्ने व्यवस्था रहेको ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

सवाल:

- प्रदेश र स्थानीय सरकारको वास्तविक राजस्व क्षमता पहिचान गर्ने,
- तहगत सरकारको Vertical र Horizontal वित्तीय अन्तर पूर्ती गर्ने गरी राजस्व बाँडफाँट, अनुदान हस्तान्तरण, सार्वजनिक ऋणको उचित उपयोग र आन्तरिक राजस्व क्षमता वृद्धि गरी अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापनलाई आवश्यकता तथा कार्य सम्पादनमा आधारित दिगो, भरपर्दो एवम् अनुमानयोग्य बनाउनु,
- अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरणलाई वैज्ञानिक, पारदर्शी र उत्तरदायी बनाई प्रदेश र स्थानीय तहको वित्तीय अन्तरलाई सम्बोधन गर्ने,
- तहगत सरकारको खर्च गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गरी अन्तरसरकारी वित्तको प्रभावकारीता वृद्धि गर्ने,
- प्रदेश र स्थानीय तहको न्यून वित्तीय परिचालनलाई व्यवस्थित बनाउने,
- तीन तहको सरकारको वित्तीय सहलगानीलाई प्रोत्साहित गर्ने,
- प्राकृतिक स्रोतमा लगानी र उपयोगको उचित ढाँचा तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- प्रदेश र स्थानीय तहसम्मको खण्डीकृत तथ्याङ्क बनाउनु पर्ने ।

चुनौति:

- तीनै तहले संविधानप्रदत्त कार्य जिम्मेवारी पूरा गर्न आवश्यक स्रोतको पहिचान गरी व्यवस्थापन गर्ने,
- प्रदेश र स्थानीय तहको तथ्याङ्कलाई विश्वसनीय र भरपर्दो बनाउने,
- प्रदेश र स्थानीय तहको खर्चको आवश्यकता पूर्ति गर्नका लागि विभिन्न प्रकारका वित्तीय हस्तान्तरणको उपयोग तत् तत् प्रयोजनका लागि हुने सुनिश्चित गर्ने,
- प्रदेश र स्थानीय तहमा खर्च र स्रोतको उपयोगसम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने,
- देशमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण, संवर्द्धन र दीगो प्रयोग गर्ने र यसबाट प्राप्त प्रतिफलको न्यायोचित वितरण गर्ने संवैधानिक नीतिअनुरूप क्षेत्रगत कानूनहरूलाई परिमार्जन गरी एकरूपता ल्याउने,
- वृहत् सार्वजनिक हित प्रवर्द्धन गर्दै प्राकृतिक स्रोत परिचालन गर्ने सन्दर्भमा सरकारका तहहरू तथा सरोकारवालाबीच विवाद हुन नदिने ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवश्यकता

- राष्ट्रमा उपलब्ध वित्तीय तथा प्राकृतिक स्रोतको समन्यायिक बाँडफाँट तथा व्यवस्थित परिचालन मार्फत तीन तहका सरकारको सहकार्य र समन्वयमा आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने ।

- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका एकल तथा साझा कार्य जिम्मेवारीहरू सामञ्जस्यतापूर्ण ढङ्गबाट पूरा गर्न स्रोत व्यवस्थापन गर्ने ।
- अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरणलाई पारदर्शी, अनुमानयोग्य र न्यायोचित बनाउने ।
- तीनै तहमा संघीयता अनुरूपको क्षमता विकास गर्ने ।
- तीनै तहका सरकारहरूमा वित्तीय सुशासन कायम गर्ने ।
- प्राकृतिक स्रोत परिचालनमा तीन तहका सरकारहरूको भूमिका स्पष्ट गर्ने ।
- तीन तहका सरकारहरूको राजस्व, लगानी र प्राविधिक क्षमताको आधारमा प्राकृतिक स्रोतको परिचालनका लागि लगानीको हिस्सा निर्धारण गर्ने ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- दिगो विकास लक्ष्य हाँसिल हुनेगरी अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरणको उपयोगमा सुधार गर्ने ।
- सङ्घीय ईकाईहरूबीच विद्यमान असन्तुलनका विभिन्न आयामहरूको अध्ययन गर्दै आर्थिक तथा मानवीय गरिबी र असमानता न्यूनीकरण गर्ने गरी राजस्व बाँडफाँटका आधारहरूमा आवधिक परिमार्जन गरी सङ्घीय ईकाईहरूबीच सन्तुलन र समन्यायिक विकासमा जोड दिने ।
- खर्चको आवश्यकता र राजस्व क्षमताबीचको वित्तीय अन्तर (Fiscal gap) को गणना वैज्ञानिक, वस्तुनिष्ठ र राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिमको बनाउन सम्बन्धित विषयगत निकाय र सङ्घीय ईकाईहरूबीच समन्वय र सहकार्य गर्ने ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	प्रदेश सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी सिफारिश (वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदानको आधार, आन्तरिक ऋणको सीमा, सवारी साधन कर बाँडफाँड)	पटक	५	५	५	५	५
२	नेपाल सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी सिफारिश (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदानको आधार, आन्तरिक ऋणको सीमा, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड)	पटक	५	५	५	५	५
३	वार्षिक प्रतिवेदन तयारी तथा सम्माननीय राष्ट्रपति र माननीय प्रदेश प्रमुखहरू समक्ष पेश	पटक	८	९	९	९	९
४	अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	४१	४२	४६	५०	५०
५	आयोगको वार्षिक उत्सव समारोह आयोजना	पटक	१	०	१	१	१
६	आयोगबाट हुने सिफारिस र प्रतिवेदनमा प्रयोग गरिने तथ्याङ्क तथा सफ्टवेयरको अद्यावधिक	पटक	५	५	६	६	६
७	वित्तीय संघीयता तथा प्राकृतिक स्रोत परिचालनको विषयमा नियमित अनुगमन एवं मूल्यांकन	पटक	४	४	४	५	५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२२०००००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	प्रादेशिक तथा स्थानीय अर्थतन्त्रको सुदृढीकरण र सन्तुलित विकास		-	१३०	१.ऐन, नियम अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई राजस्व बाँडफाट, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, आन्तरिक ऋण र प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा सिफारिस गरेको । २. राजस्व असुलीमा तीन सरकारले गर्नुपर्ने सुझावको सम्बन्धमा सुझाव दिएको । ३. प्राकृतिक स्रोत र परिचालनका तीन तहका सरकारले गर्ने लगानीको हिस्सा निर्धारण गरी सिफारिस गरेको । ४. प्राकृतिक स्रोत परिचालनमा सरकारहरूबीच हुन सक्ने सम्भावित विवाद निरूपणमा भूमिका निर्वाह गरेको । ५. प्राकृतिक स्रोत परिचालन र बाँडफाँटबाट वातावरणमा पर्ने असरका सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरेको ।
२२००००११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	प्रादेशिक तथा स्थानीय अर्थतन्त्रको सुदृढीकरण र सन्तुलित विकास		-	८४०	१. प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने वित्तीय समानीकरण अनुदान र सशर्त अनुदानको सम्बन्धमा सिफारिस गरिएको । २. संघ प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच राजस्वको बाँडफाट गर्ने विस्तृत आधार ढाँचा निर्धारण गरिएको । ३. संघ प्रदेश र स्थानीय सरकारबीच आन्तरिक ऋणको सिमा सिफारिस गरिएको । ४. तीनै तहका सरकारको लगानी तथा प्रतिफलको हिस्सा आधार तय गरी सिफारिस गरिएको । ५. संघीय इकाइबीच प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धको उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको निरूपण गरेको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२२०००००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	१. आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन तयारी एवं राष्ट्रपति एवं प्रदेश प्रमुखलाई बुझाउने । २. नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण विषयमा सिफारिस गर्ने । ३. आयोगसंग सम्बन्धित अध्ययन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने ।	१. आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन तयारी एवं राष्ट्रपति एवं प्रदेश प्रमुखलाई बुझाउने । २. नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण विषयमा सिफारिस गर्ने । ३. आयोगसंग सम्बन्धित अध्ययन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने ।		

२२००००११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१.अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन हुने २.प्रदेश सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी सिफारिश (वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदानको आधार, आन्तरिक ऋणको सीमा, सवारी साधन कर बाँडफाँड) गर्ने ३.वार्षिक प्रतिवेदन तयारी तथा सम्माननीय राष्ट्रपति र माननीय प्रदेश प्रमुखहरू समक्ष पेश गर्ने ४.नेपाल सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी सिफारिश (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदानको आधार, आन्तरिक ऋणको सीमा, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड) गर्ने ५.आयोगको वार्षिक उत्सव समारोह आयोजना संचालन गर्ने ६.वित्तीय संघीयता तथा प्राकृतिक स्रोत परिचालनको विषयमा नियमित अनुगमन एवं मूल्यांकन गर्ने	१.अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन हुने २.प्रदेश सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी सिफारिश (वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदानको आधार, आन्तरिक ऋणको सीमा, सवारी साधन कर बाँडफाँड) गर्ने ३.वार्षिक प्रतिवेदन तयारी तथा सम्माननीय राष्ट्रपति र माननीय प्रदेश प्रमुखहरू समक्ष पेश गर्ने ४.नेपाल सरकारलाई वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी सिफारिश (राजस्व बाँडफाँड, वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदानको आधार, आन्तरिक ऋणको सीमा, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड) गर्ने ५.आयोगको वार्षिक उत्सव समारोह आयोजना संचालन गर्ने ६.वित्तीय संघीयता तथा प्राकृतिक स्रोत परिचालनको विषयमा नियमित अनुगमन एवं मूल्यांकन गर्ने		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	९०५	४१	०	९४६	९४६	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	१०४२	४१	०	१०८३	१०८३	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	११३०	५३	०	११८३	११८३	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका काम कारवाही प्रदेश तथा स्थानीय तहको वित्तीय तथ्याङ्कमा भर पर्ने हुनाले तथ्याङ्कको भरपर्दो स्रोत अपरिहार्य छ । समयमै पर्याप्त र सही तथ्याङ्क प्राप्त नहुने र त्यसबाट समानीकरण अनुदान तथा राजस्व बाँडपाँटको सूत्र प्रभावित हुने जोखिम हुनेछ । स्थानीय तह र प्रदेशको वित्तीय पक्षलाई यथार्थ रूपमा प्रस्तुत गर्न सक्ने तथ्याङ्क स्रोत निर्माणका क्रममा मानवीय तथा प्राविधिक त्रुटी हुन सक्ने जोखिम रहेको छ । त्यसैगरी प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति, परिचालनको विद्यमान अवस्था र प्राकृतिक स्रोत माथिको स्थानीय निर्भरतालाई यथार्थ रूपमा पहिचान गर्न नसकिँएमा त्यसबाट विवाद हुने सम्भावना रहन्छ । प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटमा लाभग्राही स्थानीय तह पहिचानमा समेत गहिरो अध्ययन र विश्लेषणको आवश्यकता छ ।

१०.११ राष्ट्रिय महिला आयोग

१. पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय महिला आयोगले महिलाको हक, हित र अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि महिला सशक्तीकरण तथा लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण र महिला विरुद्ध हुने सबै किसिमका भेदभाव उन्मूलन गरी लैंगिक न्याय सुनिश्चित गर्न सघाउ पुर्याउन अग्रणी भूमिका खेल्दै आएको छ । नेपालको संविधानले लैंगिक विभेदको अन्त्य गर्दै आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी सहभागितामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरेको छ । चालु पन्ध्रौं योजनाले महिलाको समान तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सहित सारभूत समानता कायम गर्ने लक्ष्य सहित लैंगिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण सुनिश्चित गर्ने, महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्ने र स्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा महिलाको समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य लिएको छ । लैंगिक समानता सम्बन्धी विद्यमान कानून, नीति तथा कार्यक्रमको पुनरावलोकन गरी नेपालको संविधानले व्यवस्था गरे अनुरूप एकरूपता कायम गर्नुपर्ने, दिगो विकास लक्ष्यले तोकेका लक्ष्यहरू निर्धारित समयमै हासिल गर्न त्यसका लैंगिक सूचकहरूको हालसम्मको कार्यान्वयन अवस्थालाई बृहत् ढंगले अध्ययन गरी त्यसमा देखिएका अन्तर पूरा गर्न कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्नुपर्ने र महिलाहरूको आर्थिक सशक्तीकरण गर्दै लैंगिक हिंसाका घटनाहरू निवारणका लागि विशेष कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण सुनिश्चित गर्ने ।
- महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्ने ।
- आर्थिक समृद्धि र दिगो विकासका लागि महिलाको समान अग्रसरता र नेतृत्वदायी भूमिका स्थापित गर्दै स्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा महिलाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- विकासका सबै आयामहरूमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणको सुनिश्चितता गर्ने ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

नीतिगत तहमा महिलाको पहुँच स्थापित गर्न नसक्नु, महिलाको अधिकारको उल्लङ्घनमा दण्डहिन्ताको अवस्थालाई निराकरण गर्न नसक्नु, महिलाको हेरचाह तथा घरयासी कार्यको आर्थिक रुपमा गणना हुन नसक्नु, लैंगिक विभेदलाई प्रोत्साहन गर्ने हानिकारक अभ्यास, प्रथा, परम्परा विरुद्ध रणनीतिक कदम चाल्न नसक्नु, वालिका, किशोरी, ज्येष्ठ नागरिक महिला, एकल महिला, अपांगता भएका महिला, यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरू लगायतका जोखिममा रहेका महिला माथि हुने हिंसा सम्बन्धी एकिकृत र खण्डिकृत तथ्यांकको नहुनु साथै उनीहरू माथि हुने हिंसाको न्यूनीकरण र उनीहरूको उचित संरक्षण तथा संबर्द्धन गर्न नसक्नु, सामाजिक तथा पारिवारिक बहिष्करणमा परेका हिंसा पीडित महिलाहरूलाई पूर्णरूपमा संरक्षण, पुनर्स्थापना र आर्थिकरूपमा स्वावलम्बी बनाउन नसकिनु, ७५३ स्थानीय तहका न्यायिक समितिलाई न्यायिक कार्य सम्पादन गर्न सक्षम बनाउन नसकिनु, महिला विकासका कर्मचारीलाई अन्य काममा लगाइनु तथा महिला विकासका कर्मचारीहरूको सेवा समूहमा निरन्तरता नहुनु मुख्य सवालहरू रहेका छन् ।

पितृसत्तात्मक सोँच, व्यवहारमा परिवर्तन ल्याउनु, महिला अधिकारको संरक्षणका सम्बन्धमा संविधान र कानूनमा भएका व्यवस्थाहरूको व्यवहारगत कार्यान्वयन गर्नु, राज्यको सबै तह र क्षेत्रमा महिलाको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी महिलाको सामाजिक तथा आर्थिक अधिकारको प्रबर्द्धन गर्नु, महिलाको आर्थिक सशक्तीकरण गरी आत्मनिर्भर बनाउनु, महिला माथि हुने सबै किसिमका हिंसा, विभेद र शोषणको अन्त्य गर्नु, महिला अधिकारको उल्लङ्घनमा दण्डहिन्ताको अवस्थामालाई निराकरण गर्नु, महिलाभित्रका विविधतालाई अधिकारको संरक्षणमा समेट्नु, लैंगिक उत्तरदायी शासन पद्धतिको संस्थागत विकास गर्नु, महिला हिंसा न्यूनीकरणका क्षेत्रमा कार्यरत सरोकारवाला निकायहरू जस्तोः राष्ट्रिय महिला आयोग, नेपाल प्रहरी, अदालत र स्थानीय तह बीच समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्नु मुख्य चुनौति रहेका छन् ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

लैङ्गिक समानता कायम गर्न तथा लैङ्गिक न्याय सुनिश्चित गर्नका लागि नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त काम, कर्तव्य अधिकारको मार्गदर्शन बमोजिम नीतिगत सिफारिस गर्ने, मौजुदा नीतिगत, कानुनी, संस्थागत एवम् कार्यगत व्यवस्थाका लागि भए गरेका व्यवस्थामाथि

पुनरावलोकन/परिमार्जन गर्नुपर्ने विषयक्षेत्रका बारेमा आवश्यक अध्ययन अनुसन्धानबाट सम्बन्धित निकायलाई कार्यान्वयनका लागि मार्गदर्शन गर्दै आयोग स्वयंबाट समेत उपयुक्त कार्यक्रमहरू तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरी योजनाले अवलम्बन गरेको लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज निर्माणमा आयोगको भूमिका परिणाममुखी रहने गरी वार्षिक कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिनेछन् ।

रूपान्तरणकारी रणनीति

- लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरण ।
- महिला सशक्तीकरणका लागि तहगत सरकारसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारी ।
- सीमान्तीकृत महिलाहरूको राज्यका विभिन्न क्षेत्र र आयामहरूमा अर्थपूर्ण सहभागिता ।
- लैङ्गिक हिंसाबाट पीडित महिलाहरूलाई शीघ्र न्याय प्रणालीमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।
- सकारात्मक विभेद नीतिको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन ।

प्रमुख कार्यक्रम

- लैङ्गिक समानता सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज निर्माणको लागि विद्यमान नीति, कानून, संरचना, वित्त, कार्यक्रमहरूको अध्ययन अनुगमन गरी सम्बन्धित निकाय/तहमा सिफारिस कार्यक्रम ।
- लक्षित वर्ग/समुदायका महिलाहरूको क्षमता विकास सचेतना वृद्धि तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम ।
- सामाजिक रूपान्तरण सहित महिलाहरूको आर्थिक सशक्तीकरण कार्यक्रम ।
- व्यवस्थापकीय/नीतिगत तहमा ५० प्रतिशत महिलाको अर्थपूर्ण सहभागिता कार्यक्रम ।
- आयोगको कार्यक्षेत्रलाई बिस्तार गर्दै सातवटै प्रदेशमा कार्यालय स्थापना कार्यक्रम ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवश्यकता

दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष्य नं. ५ (लैङ्गिक समानता सुनिश्चित गर्ने) सवालमा यस लक्ष्यका सबै सूचकहरूमा अध्ययन तथा प्रगति समीक्षा गरी सन् २०३० सम्म राजनीतिक, प्रशासनिक, न्यायिक, आर्थिक, सामाजिक एवम् रोजगारीको क्षेत्रमा पूर्ण लैङ्गिक समानता हासिल गर्न आवश्यक नीति, कानून, संस्थागत संरचनामा परिमार्जन एवम् नयाँ अभ्यास गर्नका लागि अध्ययनबाट प्राप्त तथ्यमा आधारित सुझावहरूलाई आयोगबाट अनुमोदन गरी सुझाव र सिफारिसको कार्यलाई वस्तुनिष्ठ र परिणाममुखी बनाइनेछ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	अन्तरकृया तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम	संख्या	७२	१०	८	१५	१५
२	क्षमता अभिवृद्धि तालिम	संख्या	१	३	२	२	२
३	सेवाप्रदायक संस्थाहरूलाई अनुदान	संख्या	२	२	३	३	५
४	छपाई तथा प्रकाशन	संख्या	२	३	३	३	३
५	अध्ययन, अनुसन्धान र सिफारिस	संख्या	३	३	२	३	३
६	अनुगमन, अवलोकन र सिफारिस	संख्या	१०	१०	१५	१५	१५
७	प्रचारप्रसार	संख्या	३	२	३	३	३
८	सशक्तीकरण कार्यक्रम	संख्या	५	५	५	५	५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२२२००००१	राष्ट्रिय महिला आयोग	लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज		-	८१.७६	१. आयोगको संस्थागत क्षमता वृद्धि भएको । २. लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण सुनिश्चित गर्न आयोगको भूमिका प्रभावकारी भएको । ३. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्न आयोगले नेतृत्वदायी भूमिका खेलेको ।
२२२०००११	राष्ट्रिय महिला आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज		-		१. आयोगको संस्थागत क्षमता वृद्धि भएको । २. लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापनको वातावरण सुनिश्चित गर्न आयोगको भूमिका प्रभावकारी भएको । ३. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्न आयोगले नेतृत्वदायी भूमिका खेलेको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२२२००००१	राष्ट्रिय महिला आयोग	१. महिलाको नीतिगत तहमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न मौजुदा व्यवस्थामा पुनरावलोकनका लागि राष्ट्रियस्तरका सरोकारवालाहरूसँग अन्तर्क्रिया । २. विषयगत मन्त्रालयका लैङ्गिक सम्पर्क बिन्दुहरूसँग छलफल तथा अन्तर्क्रिया । ३. अपाङ्गता भएका महिला, एकल महिला, ज्येष्ठ महिला, बालबालिका तथा सीमान्तीकृत महिलाको संरक्षण र सशक्तीकरणमा क्रियाशील गैससहरूका पदाधिकारी र कर्मचारीका लागि अभिमुखीकरण । ४. नेपाल प्रहरीको महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा निर्देशनालय तथा सेवा केन्द्रहरूसँग नियमित समन्वय बैठक । ५. राजनीतिक दलका भगिनी संगठनहरूसँग नियमित समन्वय बैठक तथा अन्तर्क्रिया ।	१. राजनीतिक पदाधिकारीसँग संविधान, अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौतामा भएका हक अधिकार सम्बन्धी विषयमा तीनै तहमा अन्तर्क्रिया । २. आयोगले प्रदान गरेका कानुनी सहायताको प्रभावकारिता र मुद्दा कारवाहीको अवस्था सम्बन्धी अध्ययन । ३. विभिन्न विधामा साहसिक कार्य गरी राष्ट्रलाई पु-याएका महिलाहरूको चुनौतिपूर्ण अनुभव आदानप्रदान । ४. ऐन, नियम, निर्देशिका कार्यविधि आचार संहिता संशोधन परिमार्जन । ५. CEDAW BPFA निष्कर्ष र सुझाव सम्बन्धी तालिम ।	महिलाको हकहित सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको लागि सुझाव र सिफारिस गर्ने जिम्मेवारी राष्ट्रिय महिला आयोगको रहेको हुँदा समन्वयको माध्यमबाट विभिन्न क्षेत्र र निकायसँग रहेका सूचनाहरू प्राप्त भई तथ्यमा आधारित नीतिगत सिफारिसका लागि लाभ पुग्ने ।	कतिपय अवस्थामा समन्वयको माध्यमबाट आयोगका गतिविधिहरू अगाडि बढाउने प्रयासहरू हुँदाहुँदै पनि समन्वयका क्षेत्र र निकायको तादात्म्यता हुन नसक्दा समन्वयबाट प्राप्त सूचना र तथ्यहरू कार्यान्वयनयोग्य नहुन सक्ने ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२२२०००११	राष्ट्रिय महिला आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१. महिलाको नीतिगत तहमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न मौजुदा व्यवस्थामा पुनरावलोकनका लागि राष्ट्रियस्तरका सरोकारवालाहरूसँग अन्तर्क्रिया । २. विषयगत मन्त्रालयका लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुहरूसँग छलफल तथा अन्तर्क्रिया । ३. अपाङ्गता भएका महिला, एकल महिला, ज्येष्ठ महिला, बालबालिका तथा सीमान्तीकृत महिलाको संरक्षण र सशक्तीकरणमा क्रियाशील गैससहरूका पदाधिकारी र कर्मचारीका लागि अभिमुखीकरण । ४. नेपाल प्रहरीको महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा निर्देशनालय तथा सेवा केन्द्रहरूसँग नियमित समन्वय बैठक । ५. राजनीतिक दलका भगिनी संगठनहरूसँग नियमित समन्वय बैठक तथा अन्तर्क्रिया ।	१. राजनीतिक पदाधिकारीसँग संविधान, अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौतामा भएका हक अधिकार सम्बन्धी विषयमा तीनै तहमा अन्तर्क्रिया । २. आयोगले प्रदान गरेका कानुनी सहायताको प्रभावकारिता र मुद्दा कारवाहीको अवस्था सम्बन्धी अध्ययन । ३. विभिन्न विधामा साहसिक कार्य गरी राष्ट्रलाई पु-याएका महिलाहरूको चुनौतिपूर्ण अनुभव आदानप्रदान । ४. ऐन, नियम, निर्देशिका संशोधन परिमार्जन । ५. CEDAW BPFA निष्कर्ष र सुझाव सम्बन्धी तालिम ।	महिलाको हकहित सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको लागि सुझाव र सिफारिस गर्ने जिम्मेवारी राष्ट्रिय महिला आयोगको रहेको हुँदा समन्वयको माध्यमबाट विभिन्न क्षेत्र र निकायसँग रहेका सूचनाहरू प्राप्त भई तथ्यमा आधारित नीतिगत सिफारिसका लागि लाभ पुग्ने ।	कतिपय अवस्थामा समन्वयको माध्यमबाट आयोगका गतिविधिहरू अगाडि बढाउने प्रयासहरू हुँदाहुँदै पनि समन्वयका क्षेत्र र निकायको तादात्म्यता हुन नसक्दा समन्वयबाट प्राप्त सूचना र तथ्यहरू कार्यान्वयनयोग्य नहुन सक्ने ।

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	८१८	२१	०	८३९	८३९	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	८७८	२८	०	९०६	९०६	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	९५२	३६	०	९८८	९८८	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

स्रोतको कमी, जनशक्ति र विशेषज्ञताको अभाव हुन सक्नेछ ।

१०.११ राष्ट्रिय दलित आयोग

१. पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय दलित आयोग दलित समुदायको मानव अधिकारको सम्मान तथा हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि जातीय छुवाछुत तथा भेदभावको अन्त्य गरी समृद्ध, समतामूलक र सामाजिक न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्न गठन आदेश मार्फत वि.सं. २०५८ सालमा स्थापना भएको थियो । नेपालको संविधानको भाग ४ को धारा ५१(ग) सामाजिक र सांस्कृतिक रुपान्तरण सम्बन्धी नीतिको (५) मा समाजमा विद्यमान धर्म, प्रथा, परम्परा, रीति तथा सस्कारका नाममा हुने सबै प्रकारका विभेद, असमानता, शोषण र अन्यायको अन्त गर्ने व्यवस्था रहेको सँगै नेपालको संविधानको धारा २५५ बमोजिम संवैधानिक आयोगको रुपमा राष्ट्रिय दलित आयोगको स्थापना भई हाल क्रियाशील रहेको छ । राष्ट्रिय दलित आयोग ऐन, २०७४ ले दलित समुदायको मानव अधिकारको सम्मान तथा हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सो समुदायको सशक्तीकरण गर्न तथा जातीय भेदभाव र छुवाछुतको अन्त्य गरी राष्ट्र निर्माण तथा विकासको मूल प्रवाहमा प्रभावकारी रुपमा समाहित गर्न राष्ट्रिय दलित आयोगको व्यवस्था गरिएको हो । नेपालको संविधानले संकल्प गरेको वर्गीय जातीय, क्षेत्रिय, भाषिक, धार्मिक, लैंगिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछुतको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्ने समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माणमा यो संवैधानिक आयोगको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपालको संविधानको धारा २५६ मा भएको व्यवस्था

- दलित समुदायको समग्र स्थितिको अध्ययन तथा अन्वेषण गरी तत् सम्बन्धमा गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधारका विषय पहिचान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने,
- जातीय छुवाछूत, उत्पीडन र विभेदको अन्त्य गर्दै दलित उत्थान तथा विकासका लागि दलित हितसँग सरोकार राख्ने राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्ने,
- दलित समुदायको उत्थान तथा हितमा भएका विशेष व्यवस्था लगायत दलित हितसँग सम्बन्धित कानूनको प्रभावकारी रूपमा पालना भए वा नभएको विषयमा अनुगमन गरी पालना वा कार्यान्वयन नभएको भए सोको पालना वा कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकार समक्ष सुझाव दिने,
- दलित समुदायको अधिकारसँग सम्बन्धित नेपाल पक्ष भएको अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि वा सम्झौताहरूमा उल्लेखित व्यवस्था बमोजिम नेपालले पठाउनु पर्ने प्रतिवेदन तयारीका सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने,
- दलित समुदायलाई राष्ट्रिय विकासको मूल प्रवाहमा समाहित गर्न तथा राज्यका सबै अंगहरूमा समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गर्न मौजूदा नीति तथा कार्यक्रमको समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र सोको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने,
- जातीय भेदभाव तथा छुवाछूत वा सामाजिक कुरीतिबाट पीडित भएको वा दलितको हक प्रयोग गर्न नदिएको वा बञ्चित गरको विषयमा कुनै व्यक्ति वा संस्था विरुद्ध मुद्दा दायर गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएमा कानून बमोजिम अदालतमा मुद्दा दायर गर्न सम्बन्धित निकाय समक्ष सिफारिस गर्ने ।

राष्ट्रिय दलित आयोग ऐन, २०७४ को दफा ३ मा भएको व्यवस्था

नेपालको संविधानको धारा २५६ मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त राष्ट्रिय दलित आयोग ऐन, २०७४ को दफा ३ मा आयोगको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुने व्यवस्था गरिएको छ ।

- दलित समुदायसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रमको समीक्षा, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने,
- दलित समुदायको हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सो समुदायका सशक्तीकरणका लागि दलितसँग सम्बन्धित प्रचलित कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन, अनुसन्धान गरी त्यस्ता कानूनमा गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने,

- दलित समुदायको हक हितको संरक्षण र सम्बर्धन तथा सो समुदायका सशक्तीकरणका सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने,
- कुनै जात, जाति वा उत्पत्तिका व्यक्ति वा समुदायको उच्च निच दर्शाउने, जात, जातिको आधारमा सामाजिक विभेद न्यायोचित ठहराउने वा जातीय सर्वोच्चता वा घृणामा आधारित विचार, व्यवहार, अभ्यास वा जातीय भेदभाव, छुवाछूत वा सामाजिक कुरीति विरुद्ध सामाजिक सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र त्यस्तो कार्यका लागि प्रचार प्रसार सामग्री तयार गरी वितरण गर्ने,
- दलित समुदायको हक हितको संरक्षण र सम्बर्धन तथा त्यस्तो समुदायको सशक्तीकरणको लागि आवश्यक सूचना, जानकारी एवम् चेतनामूलक कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- दलित समुदायको सम्बन्धमा नेपाल पक्ष भएको अन्तराष्ट्रिय सन्धि-सम्झौता कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गरी नेपाल सरकारलाई कार्यान्वयनको लागि आवश्यक सिफारिस गर्ने वा सुझाव दिने,
- दलित समुदायको पहिचानका सम्बन्धमा विस्तृत अध्ययन र अनुसन्धान गरी थर सूचीकृत गर्न नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने,
- दलित समुदायको हक हितको संरक्षण, सम्बर्धन र सशक्तीकरणका लागि नेपाल सरकार र अन्य सङ्घ संस्थाहरूले सञ्चालन गर्ने चेतनामूलक कार्यक्रमहरूको समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने,
- आयोगले गरेका सिफारिसको कार्यान्वयनको अवस्थाको अनुगमन गर्नेगराउने,
- अध्यक्ष, सदस्य तथा आयोगका कर्मचारीको लागि आचारसंहिता बनाई लागू गर्ने वा गराउने,
- आयोगको वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

दलित समुदायको हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धनका तथा सशक्तीकरणको लागि संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्थाहरू गरिएता पनि संविधान तथा कानुनी व्यवस्था प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन नहुनु, कार्यान्वयन भएका व्यवस्थालाई नतिजामुखी बनाउन नसकिनु, कार्यान्वयन गर्ने निकाय कार्यान्वयन प्रति जवाफदेही र उत्तरदायी नहुदाँ उत्पीडनमा परेका दलित समुदायमा निरासा उत्पन्न हुनु र राज्य प्रति अविश्वासको अवस्था सिर्जना हुनु, राज्यका सबै तहमा समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा दलित समुदायको प्रतिनिधित्व नहुनु, आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक अवसरबाट वञ्चितमा परेका दलित समुदायका लागि राज्यमा उपलब्ध साधन स्रोत तथा सुविधामा न्यायोचित पहुँच नहुनु, श्रोत साधनको अभावमा आयोगको बहुआयमिक भूमिका खुम्चिदै जानु प्रमुख सवालका रूपमा रहेका छन् ।

दलित समुदायको समग्र अवस्थाको उत्थान र विकासका लागि दलित हितसँग सरोकार राख्ने नीति, योजना तथा कार्यक्रम निर्माण गर्ने राज्यका सबै तह तथा निकायको समन्वय अभिवृद्धि गर्नु, आयोगलाई संवैधानिक दायित्व पूरा गर्न आवश्यक स्रोत साधन तथा जनशक्ति उपलब्ध गराउनु, राज्यका सबै तहमा समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा दलित समुदायको प्रतिनिधित्व सुनिश्चितता गराउनु चुनौतिका रूपमा रहेका छन् ।

४. सोहीँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

लक्षित वर्ग तथा समुदायलाई विशेष संरक्षण गर्ने: अति विपन्न, अशक्त, असहाय, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित एवम् वहिष्करण तथा बञ्चितकरणमा परेका वर्ग, समुदाय र लिङ्गको नागरिकलाई विशेष सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन तथा सार्वजनिक सेवा प्राप्तिसमा प्राथमिकता प्रदान गर्ने; रोजगारी तथा आयआर्जनका माध्यमबाट लक्षित वर्ग तथा समुदायको आत्मनिर्भरता अभिवृद्धि गर्ने; सामाजिक सुरक्षा तथा सेवा प्रणालीलाई सर्वव्यापी एवम् दिगो बनाउने; सामाजिक सुरक्षामा देखिएको दोहोरोपना हटाउँदै, योगदान, आवश्यकता र क्षमतामा आधारित सामाजिक सुरक्षाका वैकल्पिक र लागत प्रभावी उपायहरूको अवलम्बन गर्ने ।

दलित सशक्तीकरण कार्यक्रम: स्थानीय तहमा छुवाछूत तथा जातीय विभेद उन्मूलनसम्बन्धी अभियान सञ्चालन गर्नुका साथै दलितको परम्परागत कला र सीपको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने; आय-आर्जनको लागि तालीम, सहूलियतपूर्ण कर्जा, अनुदान, प्राविधिक सहयोग प्रदान गरी दलित घरपरिवारलाई रोजगारी र स्वरोजगारीको अवसर उपलब्ध गराउने र सरकारी सेवामा दलितहरूको सहभागिता बढाउने जस्ता कदम मार्फत दलितको सशक्तीकरण गर्ने ।

राष्ट्रिय दलित आयोगले कार्यान्वयन गर्ने रणनीति तथा प्रमुख कार्यक्रमहरूबाट १६ औं योजनाको लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज निर्माणको विषयक्षेत्र र गरिबी तथा असमानता न्यूनीकरण र समतामूलक समाज निर्माणमा योगदान पुऱ्याउँछ । वञ्चितीकरणका परेका वर्ग र समुदायको सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक अवरोधलाई हटाउँदै स्वास्थ्य, शिक्षा, आवास, सीप विकास, रोजगारीका अवसर तथा स्रोत साधनमाथि अग्राधिकार दिँदै नागरिकहरूको सशक्तीकरण र सर्वाङ्गीण विकासमा परिचालन गर्ने योजनाको प्राथमिकता यस आयोगको जिम्मेवारी एवम् भूमिका बीच तादाम्यता (alignment) रहेको छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकास लक्ष्य अन्तर्गतको लक्ष्य १० मा असमानता घटाउनका लागि विभिन्न लक्ष्यहरू तोकिएको छ जसमध्ये सन् २०३० सम्ममा उमेर, लिङ्ग, अपाङ्गता, जाति, जाति, उत्पत्ति, धर्म वा आर्थिक वा अन्य स्थितिको भेदभाव नगरी सबैको सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक समावेशीकरणलाई सशक्त र प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य र समान अवसर सुनिश्चित गर्ने तथा भेदभावपूर्ण कानून, नीति र अभ्यासहरू हटाउने एवम् यस सम्बन्धमा उपयुक्त कानून, नीति र कार्यलाई बढावा दिएर परिणामको असमानता घटाउने विषय यस आयोगको रणनीति, प्राथमिकता र कार्यक्रमसँग सम्बन्धित रहेको छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	नेपाल प्रहरीमा दलित सेललाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धि कार्यक्रम	पटक	०	२	१	१	१
२	जनशक्ति क्षमता विकास	पटक	०	०	१	१	१
३	जातीय विभेद तथा छुवाछुत अन्त्य दिवस/स्थापना दिवस	पटक	२	१	२	२	२
४	प्रदेश तथा स्थानीय तह समन्वय सहकार्य अध्ययन अनुगमन	पटक	०	०	२	३	३
५	जातीय छुवाछुत तथा विभेद सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि	पटक	०	०	१	२	२
६	स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरूसँग अभिमुखिकरण कार्यक्रम (प्रदेशस्तरीय)	पटक	१	२	१	१	१
७	वार्षिक प्रतिवेदन	पटक	१	१	१	१	१
८	अन्य संवैधानिक आयोगसँग समन्वय बैठक	संख्या	०	०	२	२	२
९	उजुरी फछ्यौट तथा व्यवस्थापन	संख्या	०	०	१	१	१

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२२४०००११	राष्ट्रिय दलित आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	८, १२		-	३००.१	आयोगबाट वार्षिक रूपमा प्रतिवेदन प्रकाशन गरी सम्माननीय राष्ट्रपति र ७ (सात) प्रदेशका माननीय प्रदेश प्रमुख समक्ष पेस गरिएको । साथै अन्य संवैधानिक आयोग तथा मन्त्रालय र सरोकारवालाहरूलाई समेत प्रतिवेदन प्रदान गरिएको । सुदुर पश्चिम र कर्णालि प्रदेशका तहका जनप्रतिनिधि र दलित प्रहरी सेलमा कार्यरत प्रहरीहरूलाई अमुखिकरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको
२२४००००१	राष्ट्रिय दलित आयोग (पदाधिकारी तर्फ)	८		-	७९.९	.

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२२४०००११	राष्ट्रिय दलित आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	सघ प्रदेश तथा स्थानीय तहसँग समन्वय सहकार्य जातीय छुवाछुत तथा विभेदको सम्बन्धमा जनचेतना आयोगमा दर्ता भएका उजुरीहरूको फ्लयौट स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि र दलित सेवामा कार्यरत कर्मचारी तथा प्रहरीको क्षमता अभिवृद्धि आयोगमा कार्यरत कर्मचारीको क्षमता वृद्धि	सघ प्रदेश तथा स्थानीय तहसँग समन्वय सहकार्य जातीय छुवाछुत तथा विभेदको सम्बन्धमा जनचेतना स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि र दलित सेवामा कार्यरत कर्मचारी तथा प्रहरीको क्षमता अभिवृद्धि	समाजमा जातीय छुवाछुत तथा विभेदका घटना कम भई सामाजिक न्याय समावेशी समाजको निर्माण हुने	सेवा सुविधामा मात्र केन्द्रित हुदाँ निर्भरता बढ्न सक्ने
२२४००००१	राष्ट्रिय दलित आयोग (पदाधिकारी तर्फ)	पारिश्रमिक पदाधिकारी पदाधिकारी अन्य सुविधा पदाधिकारी अन्य भत्ता	पारिश्रमिक पदाधिकारी पदाधिकारी अन्य सुविधा पदाधिकारी अन्य सुविधा पदाधिकारी अन्य भत्ता		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	३९०	२४	०	४१४	४१४	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	४२०	३२	०	४५२	४५२	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	४५५	४२	०	४९७	४९७	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

त्रिवर्षीय रणनीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन र अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्ने क्रममा कार्यक्रम तर्फ बजेट विनियोजन नगन्य रहेकोले स्रोत साधनको कमी हुने, कर्मचारीहरूको फेरबदल छिटो छिटो हुने गरेको एवम् दक्ष कर्मचारीहरूको अभाव रहेकाले आयोगको प्रभावकारिता अपेक्षित रूपमा हुन नसक्ने, अन्तर निकाय एवम् अन्तर तह समन्वय कमजोर हुनाले समयमा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाई हुने, लक्षित वर्गको खण्डित तथ्याङ्क प्राप्त हुन नसकेकाले जातीय भेदभावको विद्यमान अवस्था, अध्ययन, विश्लेषण र अनुसन्धानमा कठिनाई हुने, आयोगको बहुआयमिक भूमिका खुम्चिएको हुनाले समग्रमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन कठिनाई हुने जोखिम रहन सक्छ ।

१०.१३ राष्ट्रिय समावेशी आयोग

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग २७ अन्तर्गत धारा २५८ मा राष्ट्रिय समावेशी आयोगको गठनको व्यवस्था गरिएको छ । नेपालको संविधानको धारा २५९ र राष्ट्रिय समावेशी आयोग ऐन, २०७४ को दफा ३ मा आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकारको बारेमा उल्लेख गरिएको छ ।

संविधान तथा राष्ट्रिय समावेशी आयोग ऐन बमोजिम खस आर्य, पिछडा वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, श्रमिक, किसान, अल्पसंख्यक सीमान्तकृत समुदाय, पिछडिएको क्षेत्र, कर्णालीमा बसोबास गर्ने र आर्थिक रूपले विपन्न वर्ग लगायतका समुदायको हक अधिकारको संरक्षण र सशक्तीकरण गर्न अध्ययन अनुसन्धान गर्ने यस आयोगको कार्य रहेको छ । यस आयोगले हालसम्म नीतिगत तथा कार्यक्रमगत रूपमा ३० विषयमा २७९ बुँदामा सरकारलाई विभिन्न सिफारिश गरेको छ ।

नेपालको संविधान, राष्ट्रिय समावेशी आयोग ऐन, दिगो विकास लक्ष्य २,३,८,१० र १६ र सोही योजनाको संरचनात्मक रूपान्तरण का प्रमुख क्षेत्र अन्तर्गतको बुँदा नं. ७, ९ र ११ संग सम्बन्धित रूपान्तरण रणनीति र आयोगको रणनीति योजनामा उल्लेखित उद्देश्य कार्यान्वयन मा सहयोग पुग्ने र सरकारको नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न मद्दत पुग्ने गरी आगामी आर्थिक वर्ष २०८२/८३-२०८४/८५ को मध्यमकालीन खर्चसंरचना तयार गरिएको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

नेपालको संविधान र राष्ट्रिय समावेशी आयोग ऐन २०७४ बमोजिम आयोगको कार्यक्षेत्र निम्न लिखित रहेका छन् ।

- खस आर्य
- पिछडा वर्ग
- अपाङ्गता भएका व्यक्ति
- ज्येष्ठ नागरिक
- श्रमिक
- किसान
- अल्पसंख्यक
- सीमान्तकृत समुदाय
- पिछडिएको क्षेत्र
- कर्णालीमा बसोबास गर्ने
- आर्थिक रूपले विपन्न वर्ग

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- आयोगको कार्यक्षेत्रभित्रका लक्षित वर्गको खण्डीकृत तथ्याङ्क तयार गर्नु ।
- आयोगको कार्यक्षेत्र अनुसार बजेटको व्यवस्था हुनु ।
- आयोगको संस्थागत सुदृढीकरण तथा जनशक्तिको क्षमता विकास गर्नु ।
- सरकारले आयोगबाट भएका सिफारिशहरूको सम्बोधन गर्नु ।

४. सोही योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

लक्षित वर्गहरू विपन्न खस आर्य, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडा वर्ग, पिछडिएको क्षेत्र, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत वर्ग, किसान, कर्णालीमा बसोबास गर्ने लगायतका हक अधिकारको सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गर्दा सोही योजनाको संरचनात्मक रूपान्तरणका प्रमुख क्षेत्रको बुँदा नं. (७) लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज अन्तर्गतको रूपान्तरणकारी रणनीति नं. (१) लैङ्गिक समानता

एवम् सशक्तीकरण, सामाजिक न्याय तथा समावेशीकरण आन्तरिकीकरण, मूलप्रवाहीकरण र स्थानीयकरण सम्बन्धी उद्देश्य प्राप्तिसमा सहयोग पुग्नेछ ।

विपन्न खस आर्य, पिछडा वर्ग, सिमान्तकृत समुदाय तथा पिछडिएका वर्ग, पिछडिएको क्षेत्र तथा आर्थिकरूपले विपन्न वर्ग लगायतका लक्षित वर्ग/समुदायको हक अधिकार संरक्षण एवम् समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सम्बन्धमा अध्ययन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र समीक्षा गर्दा सोही योजनाको संरचनात्मक रूपान्तरणका प्रमुख क्षेत्र को बुँदा नं. (९) नं. गरिबी तथा असमानता न्यूनीकरण र समतामूलक समाज निर्माण अन्तर्गतको रूपान्तरणकारी रणनीति नं. ७ को शासकीय प्रणालीमा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य हासिल गर्न मद्दत पुग्नेछ ।

आयोगको कार्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित लक्षित वर्गको सशक्तीकरणको लागि रेडियो तथा टेलिभिजनबाट कार्यक्रम संचालन तथा प्रदेश तथा स्थानीयस्तरमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गर्दा, सोही योजनाको संरचनात्मक रूपान्तरणका प्रमुख क्षेत्रको बुँदा नं. (११) शासकीय सुधार तथा सुशासन-प्रवर्द्धन अन्तर्गतको रूपान्तरणकारी रणनीति नं. ९ उद्देश्य हासिल गर्न मद्दत पुग्नेछ ।

४.१ रूपान्तरणकारी रणनीति

- लैङ्गिक समानता एवम् सशक्तीकरण सामाजिक न्याय तथा समावेशीकरणलाई आन्तरिकरण, मूलप्रवाहीकरण र स्थानीयकरण गर्ने (८/१)
- पहुँच, प्रतिनिधित्व तथा क्षमता विकासको माध्यमबाट शासकीय प्रणालीमा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने (१०/७)
- समतामूलक समावेशीकरणको विकास गर्ने (१२/९)

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- विपन्न खस आर्य तथा सिमान्तकृत समुदायको पहिचान सम्बन्धी अध्ययन दिगो विकास लक्ष्य १ हासिल गर्न मद्दत पुग्ने छ
- पिछडिएको क्षेत्र, कर्णलीको विकास सम्बन्धी अध्ययनल दिगी विकास लक्ष्य १० सँग सम्बन्धीत छ ।
- कृषि अनुदान सम्बन्धी अध्ययन लक्ष्य २ सँग सम्बन्धीत छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	अध्ययन तथा अनुसन्धान	वटा	६	१३	७	७	७
२	छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	३२	३५	३०	४५	४६
३	अनुगमन तथा मूल्यांकन	पटक	६४	४०	४५	४६	४७

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२२६०००११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	८		-		१. खस आर्य पिछडा वर्ग थर सम्बन्धी अध्ययन गरी सूचिकरणका लागि नेपाल सरकारमा सिफारिश गरेको । २. आयोगको कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित १० वटा विषयमा अध्ययन भई रहेको । ३. २ वटा स्थानीय तहमा स्थानीय पहुँच कार्यक्रम र लुम्बिनी प्रदेशमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरिएको । ४. रेडियो नेपालबाट "समावेशी आवाज" कार्यक्रम ८ वटा इपिसोड संचालन भएको । ५. आयोगको कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न विषयमा केन्द्रस्तरिय छलफल कार्यक्रम आयोजना भएको ।
२२६००००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग पदाधिकारी खर्च			-		नियमानुसार सेवा सुविधा तथा पारिश्रमिक खर्च भुक्तानी

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२२६०००११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	१. अध्ययन सम्बन्धी कार्य २. स्थानीय पहुँच कार्यक्रम ३. रेडियो तथा टेलिभिजनबाट कार्यक्रम प्रसारण ४. प्रदेशस्तरीय अन्तरक्रिया ५. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	१. ७ वटा विषयमा अध्ययन सम्बन्धी कार्य संचालन हुनेछ । २. स्थानीय पहुँच कार्यक्रम (१४ वटा स्थानीयतहमा) संचालन हुनेछ । ३. रेडियो कार्यक्रम "समावेशी आवाज" र टेलिभिजन कार्यक्रम प्रसारण हुनेछ । ४. प्रदेशस्तरीय अन्तरक्रिया कार्यक्रम (७ वटा प्रदेशमा) संचालन हुनेछ । ५. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुनेछ ।	१. लक्षित वर्गसँग सम्बन्धीत कानूनमा सुधार तथा निर्माण भएको हुनेछ । २. समावेशीकरण एवम् राष्ट्रिय समावेशी आयोगको सम्बन्धमा आम नागरिकलाई जानकारी भएको हुनेछ । ३. स्थानीय तह तथा प्रदेश तहमा समावेशीकरण सम्बन्धी व्यवस्था कार्यन्वयनमा सहयोग पुग्नेछ ।	१. लक्षित वर्गको सेवा सुविधा र हक अधिकारको सम्बन्धमा कानून निर्माण हुदा राज्यको बजेटमा चाप बढन जानेछ ।
२२६००००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग पदाधिकारी खर्च	नियमानुसार सेवा सुविधा तथा पारिश्रमिक खर्च भुक्तानी	नियमानुसार सेवा सुविधा तथा पारिश्रमिक खर्च भुक्तानी		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	४११	२७	०	४३८	४३८	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	४४४	३५	०	४७९	४७९	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	४८९	४५	०	५२६	५२६	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

यस आयोगबाट प्रस्तावित कार्यक्रमहरूको लागि प्रस्तावित प्रयाप्त बजेट विनियोजन, दरबन्दी बमोजिमको कर्मचारीको आपूर्ति प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट कार्यक्रम संचालनमा समन्वय तथा सहयोगका साथै आयोगको कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित लक्षित वर्ग समुदायको समन्वय हुन नसकेमा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भई मध्यमकालीन खर्च संरचना एवम बार्षिक विकास कार्यक्रमले लिएको उद्देश्य प्राप्तमा जोखिम रहन सक्दछ ।

१०.१४ आदिवासी जनजाति आयोग

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा २६१ मा नेपालमा एक आदिवासी जनजाति आयोग रहने छ, जसमा अध्यक्ष र अन्य चार जनासम्म सदस्य रहने व्यवस्था छ । आदिवासी जनजाति आयोग ऐन, २०७४ बमोजिम आदिवासी जनजाति समुदायको गौरवमय इतिहास र संस्कृतिको पहिचान, हकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा समुदायको सशक्तिकरण गर्ने जस्ता महत्वपूर्ण जिम्मेवारी सहित आयोग क्रियाशील रहेको छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

भाषा, लिपि, संस्कृति, इतिहास, परम्परा, साहित्य, कलाको अध्ययन अनुसन्धान गरी संरक्षणका लागि सिफारिस गर्ने, चेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, आदिवासी जनजाति समुदायभित्र रहेका कुरीति, अन्धविश्वास र शोषणको अन्त्य गर्न सरकारलाई सुझाव दिने, आदिवासी जनजाति समुदायको परम्परागत सीप, प्रविधि र विशिष्ट ज्ञानको संरक्षण र प्रवर्धन गरी व्यवसायिक प्रयोगमा ल्याउन सहयोग गर्ने, थर सूचीकृत गर्न नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने, सङ्ग्रहालय स्थापना गर्न नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी सरकारलाई सिफारिस गर्ने देखि उद्गम स्थलको खोज, पुरातात्विक र ऐतिहासिक संरचना, वस्तु र स्थलको संरक्षण गर्न नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने, आयोगको आफ्नो वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने सम्मका विषयहरू समेटिएका छन् ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- आदिवासी जनजातिको समग्र स्थितिको अध्ययन सम्बन्धी नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधार गर्नु,
- आदिवासी जनजाति समुदाय भित्रका आर्थिक वा सामाजिक रुपमा पिछाडि परेका व्यक्तिको विकास र सशक्तिकरण गर्नु
- प्रदेशस्तरीय कार्ययोजना, मातृभाषामा प्रारम्भिक शिक्षा, परम्परागत स्वास्थ्य प्रणाली, आदिवासी जनजाति लक्षित उद्यम विकास कोष र स्थानिय सङ्घसंस्था तथा साझेदारी ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धनमा योगदान
- सामाजिक समावेशीकरणमा योगदान

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

दिगो विकासको लागि शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन, न्यायमा पहुँच सुनिश्चितता साथै सबै तहमा प्रभावकारीता, जवाफदेहिता संस्थागत गर्न टेवा पुग्ने ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको सूचीकरण तथा नमूना सांस्कृतिक सम्पदा गाउँ सम्बन्धमा स्थानीय र प्रदेश तहको सहकार्यमा चेतनामूलक अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	संख्या	३	५	७	९	१०
२	भाषा दशक (२०२२-३२) को लागि सम्बद्ध निकाय बीच समन्वयात्मक कार्य	संख्या	१	२	३	४	५
३	अनुगमन मूल्याङ्कन	संख्या	९	१०	११	१२	१३
४	खुल्ला जातिय (Ethnic) जीवित सङ्ग्रहालय स्थापना सम्बन्धी क्रियाकलाप	संख्या	३	४	५	६	६

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
५	आदिवासी जनजाति समुदायको समग्र स्थितिको समाज बैज्ञानिक अध्ययन	संख्या	३	३	४	४	५
६	आदिवासी जनजाति राष्ट्रिय ज्ञान सम्मेलन	संख्या	१	१	१	१	१
७	विकास परियोजना संचालन गर्दा आदिवासी जनजाति समुदायको स्वतन्त्र, अग्रिम जानकारी सहितको मन्जुरी (FPIC) को सुनिश्चितता को सम्बन्धमा एकरूपता कायम गर्न कार्यविधि तर्जुमा।	संख्या	१	२	२	३	३
८	प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूसँगको सहकार्यमा आदिवासी जनजाति महिलाको परम्परागत ज्ञानको संरक्षण, प्रबर्द्धन र पुस्तान्तरण सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन	संख्या	२	३	३	४	४
९	संयुक्त राष्ट्रसङ्घको हरेक वर्ष हुने United Nations permanent Forum on Indigenous issues (UN-FPII) को अन्तराष्ट्रिय सम्मेलनमा सहभागिता	संख्या	१	१	१	१	१
१०	आदिवासी जनजातिहरूको अधिकार सम्बन्धमा मानव अधिकार लगायत अन्य आयोगहरूसँग समन्वय र सहकार्य	संख्या	१	२	२	३	४

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औं योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२२८०००११	आदिवासी जनजाती आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धनमा योगदान सामाजिक समावेशीकरणमा योगदान		-	३०८००	१. आदिवासी जनजातिको समग्र स्थितिको अध्ययन सम्बन्धी नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधार भएको । २. आदिवासी जनजाति समुदाय भित्रका आर्थिक वा सामाजिक रूपमा पिछाडि परेका व्यक्तिको विकास र सशक्तिकरणमा टेवा पुगेको । ३. आदिवासी जनजाति समुदायको परम्परागत सीप, प्रविधि र विशिष्ट ज्ञानको संरक्षण र प्रवर्द्धन गरी व्यवसायिक प्रयोगमा ल्याउन सहयोग पुगेको । ४. थर सूचीकृत गर्न नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरिएको ।
२२८००००१	आदिवासी जनजाती आयोग	आदिवासी जनजातिको जाति, भाषा, संस्कृतिको संरक्षण र उपयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम: आदिवासी जनजातिको भाषा, संस्कृति, प्रथा, परम्परागत ज्ञान र सीपको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन		-		१. नेपालका आदिवासी जनजाति सम्बन्धित अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको पहिचान । २. युनेस्कोमा दर्ता गर्ने प्रकृया सम्बन्धमा स्थानीय र प्रदेश स्तरमा कार्यक्रम ३. आयोगले सरकारलाई गरेका सिफारिसहरूको कार्यान्वयनको अवस्था सम्बन्धी अध्ययन

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२२८०००११	आदिवासी जनजाती आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१. आदिवासी जनजाति समुदायको समग्र स्थितिको समाज वैज्ञानिक अध्ययन गर्ने २. जनवादी गणतन्त्र चीनको राष्ट्रिय जातिय मामिला आयोगसँग भएको समझदारी पत्र बमोजिम आदिवासी जनजाति समुदायको शैक्षिक तथा सांस्कृतिक विकास सम्बन्धमा आवश्यक	१. आदिवासी जनजाति समुदायको समग्र स्थितिको समाज वैज्ञानिक अध्ययन गर्ने २. जनवादी गणतन्त्र चीनको राष्ट्रिय जातिय मामिला आयोगसँग भएको समझदारी पत्र बमोजिम आदिवासी जनजाति समुदायको शैक्षिक तथा सांस्कृतिक विकास सम्बन्धमा आवश्यक	१. आदिवासी जनजातिको समग्र स्थितिको अध्ययन सम्बन्धी नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधार हुनु २. आर्थिक वा सामाजिक रूपमा पिछाडि परेका समुदायको सशक्तिकरण गर्न सहज हुने । ३. आदिवासी	१. आधुनिक र वैज्ञानिक दृष्टिकोणबाट समग्र परम्परागत सांस्कृतिक संरक्षण जटिल । २. अन्य समुदायसँगको सम्बन्ध समेतको अध्ययनको लागि स्रोत र साधनको आवश्यकता । ३. सांस्कृतिक पहिचान, शिक्षा प्रणाली, विकास दृष्टिकोण, तथा कूटनीतिक सम्बन्धमा नीति निर्माण गर्दा समेत समझदारीलाई ध्यान दिने । स्थानीय

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		क्रियाकलाप गर्ने ३. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको सूचीकरण तथा नमूना सांस्कृतिक सम्पदा गाउँ सम्बन्धमा स्थानीय र प्रदेश तहको सहकार्य गरी UNESCO सूचीमा दर्ता गर्ने	क्रियाकलाप गर्ने ३. विकास परियोजना संचालन गर्दा आदिवासी जनजाति समुदायको स्वतन्त्र, अग्रिम जानकारी सहितको मन्जुरी (FPIC) को सुनिश्चितता को सम्बन्धमा एकरूपता कायम गर्न कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ४. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको सूचीकरण तथा नमूना सांस्कृतिक सम्पदा गाउँ सम्बन्धमा स्थानीय र प्रदेश तहको सहकार्यमा चेतनामूलक अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ५. खुल्ला जातीय (Ethnic) जीवित सङ्ग्रहालय स्थापना सम्बन्धी क्रियाकलाप	जनजातिको समग्र सामाजिक समावेशीकरणमा योगदान हुने	समुदायको सहमति लिएर मात्र सांस्कृतिक परियोजनाहरू अघि बढाउने ।
२२८००००१	आदिवासी जनजाती आयोग	१. आदिवासी जनजाति समुदायको समग्र स्थितिको समाज वैज्ञानिक अध्ययन गर्ने । २. आदिवासी जनजाति राष्ट्रिय ज्ञान सम्मेलन गर्ने	१. जनवादी गणतन्त्र चीनको राष्ट्रिय जातिय मामिला आयोगसँग भएको समझदारी पत्र बमोजिम आदिवासी जनजाति समुदायको शैक्षिक तथा सांस्कृतिक विकास सम्बन्धमा आवश्यक क्रियाकलाप गर्ने । २. अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाको सूचीकरण तथा नमूना सांस्कृतिक सम्पदा गाउँ सम्बन्धमा स्थानीय र प्रदेश तहको सहकार्यमा चेतनामूलक अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ३. प्रदेश तथा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा आदिवासी जनजाति महिलाको परम्परागत ज्ञानको संरक्षण, प्रबर्द्धन र पुस्तान्तरण सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	१. आयोगले आदिवासी जनजातिको सूचीकरण र परिमार्जनको लागि नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने आधार तयार हुने । २. तत् सम्बन्धमा गर्नुपर्ने नीतिगत, कानुनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्न टेवा पुग्ने ।	१. आधुनिक र वैज्ञानिक दृष्टिकोणबाट समग्र परम्परागत सांस्कृतिक संरक्षण जटिल २. स्थानीय समुदायको सहमति, पारदर्शिता, तथा स्वायत्तता सुनिश्चित गर्ने । दिर्घकालिन रणनीति आवश्यक पर्ने ।

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	३८८	२१	०	४०९	४०९	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	४२१	२८	०	४४९	४४९	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	४५६	३६	०	४९२	४९२	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

आदिवासी जनजातिको समग्र स्थितिको अध्ययन सम्बन्धी नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधार गर्ने, आदिवासी जनजाति समुदाय भित्रका आर्थिक वा सामाजिक रुपमा पिछाडि परेका व्यक्तिको विकास र सशक्तिकरण गर्ने कार्यमा स्रोत व्यवस्थापन र समन्वयमा जोखिम रहन सक्छ ।

१०.१५ मधेशी आयोग

१. पृष्ठभूमि

मधेशी समुदायको इतिहास र संस्कृतिको पहिचान, हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरण गर्नको लागि मधेशी आयोग संवैधानिक निकायको रूपमा नेपालको संविधानको धारा २६२ अनुसार स्थापित भएको हो। आयोगले आफ्नो स्थापनाकाल देखि संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम कार्यसम्पादन गर्दै आएको छ। मधेशी समुदायलाई विभिन्न विषयमा जानकारी गराउन चेतनामूलक कार्यक्रम गर्दै आएको छ। आयोगले मधेशी समुदायको आँच आउने गरी अधिकार उल्लङ्घन गर्ने व्यक्ति वा संस्थाका विरुद्ध उजुरी संकलन गरी सो उपर छानविन तथा तहकिकात गर्न सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्ने गरेको छ। सङ्घीय संरचनामा आयोगको भूमिका अझै महत्वपूर्ण छ। आयोगले आवश्यकता अनुसार प्रदेश तहमा समेत कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ। मूलतः यस आयोगले मधेशी समुदायको समग्र स्थितिको अध्ययन गरी तत्सम्बन्धमा गर्नु पर्ने नीतिगत, कानुनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने कार्य गर्दछ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

प्रमुख कार्यक्षेत्र

- मधेशी समुदायको समग्र स्थितिको अध्ययन गरी तत्सम्बन्धमा गर्नुपर्ने नीतिगत, कानुनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने।
- मधेशी समुदायको हकहितको संरक्षण र संवर्द्धन तथा त्यस्तो समुदायको सशक्तीकरणका लागि राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमा गरी कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने।
- मधेशी समुदायसँग सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने।
- आयोगले गरेका सिफारिस वा दिएका सुझाव कार्यान्वयनको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने वा गराउने।
- मधेशी समुदायभित्र आर्थिक वा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका व्यक्तिको विकास र सशक्तीकरणका लागि विशेष कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारी अनुसार काम गर्न आफ्नै छुट्टै कार्यालय भवन सहितको संरचना, जनशक्ति लगायत अन्य स्रोत साधन न्यून हुनु,
- अध्ययन अनुसन्धान र विश्लेषणमा आधारित काम कारवाही गर्नुपर्ने आवश्यक तथ्यांकहरूको अभाव हुनु,
- मधेशी समुदायको अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु,
- मधेशी समुदायको सशक्तीकरण गर्नु
- मधेशी समुदायमाथि हुने सबै प्रकारका भेदभाव र हिंसाको न्यूनीकरण गर्नु।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

समतामूलक समाज निर्माणका लागि सन्तुलित विकासका कार्यक्रम मार्फत शासकीय सुधार र सुशासन अभिवृद्धिमा टेवा पुर्‍याउने।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

मधेशी आयोगले दिगो विकासका लक्ष्यलाई मुल आधार लिई मधेशी आयोगद्वारा पञ्चवर्षिय रणनीति योजना तयार गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्यका (४) समावेशी तथा न्यायोचित र गुणात्मक शिक्षा सुनिश्चित गर्दै सबैका लागि समृद्ध जीवनस्तर प्रवर्द्धन गर्न (८) स्थिर, समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि, पूर्ण तथा उत्पादनशिल रोजगारी र मर्यादित कामलाई प्रवर्द्धन गर्ने तथा (१०) देश भित्र तथा देशहरू बीचको असमानता हटाउने जस्ता कार्यक्रमहरू तथा दैनिक गतिविधिहरू समर्पित रहेका छन्।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	अभिमुखिकरण	वटा	५	१५	१६	१८	२०
२	अनुगमन	वटा	५	८	१०	१०	१२

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२३००००११	मधेशी आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१०		-	३४३.९२	(१) मधेशी समुदायमा चेतनाको विकास भएको । (२) सामाजिक कुप्रथाहरू न्यूनीकरण भएको । (३) लोकसेवा तयारीप्रति जानकारी भएको । (४) नैतिक शिक्षामा बढोत्तरी भएको । (५) राष्ट्रप्रति अपनत्व प्राप्त भएको ।
२३०००००१	मधेशी आयोग	लक्षित बर्ग तथा समुदायलाई विशेष संरक्षण गर्ने ।		२०७४/७५ - एकिन नभएको	८२.०८	(१) मधेशी समुदायमा चेतनाको विकास भएको । (२) सामाजिक कुप्रथाहरू न्यूनीकरण भएको । (३) लोकसेवा तयारीप्रति जानकारी भएको । (४) नैतिक शिक्षामा बढोत्तरी भएको । (५) राष्ट्रप्रति अपनत्व प्राप्त भएको ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२३००००११	मधेशी आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१) मधेशी समुदायको सशक्तीकरण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम (२) नैतिकवान मधेश र सशक्त नैतिक शिक्षा कार्यक्रम (४) सरोकारवालाहरूसँगको छलफल कार्यक्रम	१) मधेशी समुदायको सशक्तीकरण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम (२) नैतिकवान मधेश र सशक्त नैतिक शिक्षा कार्यक्रम (३) अनुगमन (४)सरोकारवालाहरूसँगको छलफल कार्यक्रम (५) वार्षिक प्रतिवेदन तयारी तथा छपाई		
२३०००००१	मधेशी आयोग	नैतिकवान मधेश तथा नैतिक शिक्षा कार्यक्रम (२) मधेशी समुदायको सशक्तीकरणको लागि लोकसेवा तयारी कक्षा (३) अनुगमन (४) थर सुचिकरण ।	नैतिकवान मधेश तथा नैतिक शिक्षा कार्यक्रम (२) मधेशी समुदायको सशक्तीकरणको लागि लोकसेवा तयारी कक्षा (३) अनुगमन (४) थर सुचिकरण ।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	४०२	२९	०	४२३	४२३	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	४३५	२८	०	४६३	४६३	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	४७२	३६	०	५०८	५०८	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

आयोगको त्रिवर्षीय रणनीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन र अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न आवश्यक बजेट र जनशक्तिको अभाव हुन सक्ने ।
सिमित स्रोत साधन र अधिकतम उपलब्धि बीचको खाडल कायम रहन सक्ने ।

१०.१६ थारु आयोग

१. पृष्ठभूमि

थारु समुदायको इतिहास र संस्कृतिको पहिचान, हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा थारु समुदायको सशक्तीकरण गर्नको लागि संवैधानिक निकायको रूपमा यस आयोगको स्थापना भएको हो। आयोगले नेपालको संविधान, सङ्घीय कानून तथा थारु आयोग ऐन, २०७४ अन्तर्गत रहेर कार्यसम्पादन गर्दै आएको छ। थारु समुदायको हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा त्यस्तो समुदायको सशक्तीकरणको लागि चेतनामूलक कार्यक्रम संचालनका साथै नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्न आयोग क्रियाशील छ। आयोगले थारु समुदायको अधिकार उल्लङ्घन गर्ने व्यक्ति वा संस्थाका विरुद्ध उजुरी संकलन गरी सो उपर छानविन तथा तहकिकात गर्न सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्न सक्छ। सङ्घीय संरचनामा आयोगको भूमिका अझै प्रभावकारी बनाउन आवश्यकतानुसार प्रदेश तहमा समेत कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ। मूलतः यस आयोगले थारु समुदायको समग्र बस्तु स्थितिको अध्ययन गरी तत्सम्बन्धमा गर्नु पर्ने नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने र सुझाव दिने कार्य गर्दछ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- थारु समुदायको हकहितको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरण गर्नु।
- थारु समुदायको लागि मुलुकमा उपलब्ध साधन स्रोत तथा सुविधामा समानुपातिक समावेशी पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु।
- थारु समुदायसँग सम्बद्ध मौजुदा नीति कानूनी र संस्थागत व्यवस्थामा सुधार तथा आवश्यकतानुसार नयाँ व्यवस्था गर्नुका साथै कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नुलाई प्रभावकारी बनाउनु।
- थारु समुदायको भाषा, लिपी, संस्कृति, इतिहास, परम्परा, साहित्य, कला, ज्ञान, सीप, प्रविधि, पुरातात्विक वस्तु तथा स्थलहरूको संरक्षण, विकास र व्यवसायीकरण गर्ने।
- प्रभावकारी वस्तुनिष्ठ र निरन्तर अनुगमन गरी थारु समुदायको हक हित सुनिश्चित गर्ने।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

- नेपाल सरकार प्रदेश सरकार तथा स्थानिय तह र आयोगबीच थारु समुदायका लागि संचालित कार्यक्रमहरूमा समन्वय हुन सकेको छैन। साथै यस समुदायको उत्थान गर्ने विषयले प्राथमिकता पाउन सकेको देखिदैन। आफ्नो समुदायको हक हितको लागि माग तथा दबाब सिर्जना गर्ने सवालमा यस समुदायको उपस्थिति तुलनात्मक रूपमा कमजोर देखिन्छ।
- आयोगले नीति, कार्यक्रम र अन्य व्यवस्थाका सम्बन्धमा गरेका सिफारिस, दिएका सुझाव, अनुगमन, मूल्याङ्कन प्रतिवेदन आदिको कार्यान्वयन गराउनु कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ।
- आयोग प्रति थारु समुदायको अपेक्षा बढी भएको सन्दर्भमा आवश्यकता अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था र बजेट विनियोजन हुन सकेमा आयोगले संविधानको परिधिभित्र रही आफ्नो उद्देश्य अनुरूप कार्य गर्न सक्षम हुनेछ। सो हुन नसकेमा आयोगले अपेक्षा अनुसार कार्य गर्न जोखिम रहने छ।
- आयोगले मुलतहः नीति, कार्यक्रमहरू सिफारिस गर्ने नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने र सुझाव दिने लगायतका काम, कर्तव्य पुरागर्न प्रादेशिक तथा स्थानीय स्तरमा कुनै कार्यालय वा सम्पर्क निकाय नभएको र थारु बाहुल्य क्षेत्र भन्दा आयोगको कार्यालय टाढा रहदा निकट सम्पर्कमा यथार्थ कार्यान्वयनशील सुझाव सिफारिसकाय चुनौतिपूर्ण छ।

४. सोह्रौँ योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

स्वस्थ, शिक्षित र सीपयुक्त मानव पूँजी निर्माणः

- सिकलसेल ऐनिमिया तथा बिटा थालासेमियाको अध्ययनबाट रोगको ब्यापकता पहिचान गरी उपचार तथा रोकथाम गर्न सहयोग पुग्ने।
- मुक्त कम्लहरीको उच्च शिक्षा र जिविकोपार्जनमा सहयोग

लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाजः

- समावेशीताको अध्ययनले थारू समुदायको समग्र स्थिती पहिचान भई समावेशीताको लागि सहयोग पुग्ने ।

उत्पादन, उत्पादकत्व तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि:

- थारू समुदायको खाद्य परिकारको अध्ययन भई उत्पादन गर्न प्रेरित हुने र बजारीकरण भई रोजगारी सिर्जना गर्ने ।

शासकीय सुधार तथा सुशासन प्रवर्द्धन:

- आरक्षण तथा समावेशीको सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई सिफारिश गरी समुदायको सशक्तीकरणमा जोड दिने ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

- लक्ष्य १, २ र ८ खाद्य परिकारहरूको बजारीकरणबाट थारू समुदायको स्वरोजगार अभिवृद्धि मार्फत जीवनस्तर सुधार भई गरिबी न्युनीकरण हुने ।
- लक्ष्य ३, ४ र ५ शिक्षा, स्वास्थ्य र समावेशीता मार्फत विद्यमान अवस्थाको पहिचान र भावी रणनीति कार्यान्वयन भई समावेशीता प्रवर्द्धन हुने
- लक्ष्य १७ थारू आदिवासी समुदायको हित विपरीतका मौजुदा नीति तथा कानुनहरूको परिमार्जन र कार्यान्वयनमा राष्ट्रिय सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य अभिवृद्धि हुने ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	अध्ययन अनुसन्धान कार्यक्रम	वटा	२४	१५	२२	२५	२७

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२३२०००११	थारू आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१२		-	३३१	१. थारू समुदायको बलिदानको इतिहास सम्बन्धी अध्ययन, मुक्त कर्मैया तथा मुक्त कम्लहरीको अवस्था अध्ययन, थारू चाडपर्व तथा रीतिरिवाज सम्बन्धी अध्ययन, थारू समुदायको खाद्य परिकार सम्बन्धी अध्ययन, थारू समुदायको समावेशिताको अध्ययन, सिकलसेल एनिमिया तथा विटा थालेसेमियाको अध्ययन लगायत विभिन्न अध्ययन अनुसन्धान भएको २. लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा संचालन कार्यक्रम भएको ३. सीपमूलक कार्यक्रम संचालन भएको ४. विभिन्न छलफल अन्तरक्रिया भएको ५. नीतिगत सिफारिस तथा सुझाव दिइएको
२३२००००१	थारू आयोग	१२		-	८०	१. थारू समुदायको बलिदानको इतिहास सम्बन्धी अध्ययन, मुक्त कर्मैया तथा मुक्त कम्लहरीको अवस्था अध्ययन, थारू चाडपर्व तथा रीतिरिवाज सम्बन्धी अध्ययन, थारू समुदायको खाद्य परिकार सम्बन्धी अध्ययन, थारू समुदायको समावेशिताको अध्ययन, सिकलसेल एनिमिया तथा विटा थालेसेमियाको अध्ययन लगायत विभिन्न अध्ययन अनुसन्धान भएको २. लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा संचालन कार्यक्रम भएको ३. सीपमूलक कार्यक्रम संचालन भएको ४. विभिन्न छलफल अन्तरक्रिया भएको ५. नीतिगत सिफारिस तथा सुझाव दिइएको

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२३२०००११	थारू आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१. थारू समुदायका विविध विषयमा अध्ययन अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यक्रम हुने २. थारू समुदायमा सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन हुने ३. साक्षरता सम्बन्धी कार्यक्रम हुने ४. थारू सम्बद्ध समुदायसँग अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम संचालन हुने ।	१. थारू चाडपर्व तथा रीतिरिवाज सम्बन्धी अध्ययन २. थारू समुदायको पहिरन (भेषभूषा र गरगहना) सम्बन्धी अध्ययन ३. थारू समुदायको आधारभूत शिक्षामा पहुँच तथा गुणस्तर (आधारभूत तहको पाठ्यक्रममा थारू समुदाय सम्बद्ध पाठ्यवस्तु पहिचान तथा सिफारिस एवम् मातृभाषामा आधारित शिक्षा) सम्बन्धी कार्यक्रम ४. महिला अधिकार र थारू महिला विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
			५. सरोकारवालहरूसँग समसामयिक विषयमा आउने छलफल कार्यक्रम		
२३२००००१	थारु आयोग	१.थारु समुदायका विविध विषयमा अध्ययन अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यक्रम हुने २.थारु समुदायमा सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन हुने ३.साक्षरता सम्बन्धी कार्यक्रम हुने ४.थारु सम्बद्ध समुदायसँग अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम संचालन हुने	१. थारु चाडपर्व तथा रीतिरिवाज सम्बन्धी अध्ययन २. थारु समुदायको पहिरन(भेषभूषा र गरगहना) सम्बन्धी अध्ययन ३. थारु समुदायको आधारभूत शिक्षामा पहुँच तथा गुणस्तर (आधारभूत तहको पाठ्यक्रममा थारु समुदाय सम्बद्ध पाठ्यवस्तु पहिचान तथा सिफारिस एवम् मातृभाषामा आधारित शिक्षा) सम्बन्धी कार्यक्रम ४. महिला अधिकार र थारु महिला विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम ५. सरोकारवालहरूसँग समसामयिक विषयमा आउने छलफल कार्यक्रम		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	४१०	२२	०	४३२	४३२	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	४४९	२८	०	४७७	४७७	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	४८७	३६	०	५२३	५२३	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

आयोग प्रति थारु समुदायको अपेक्षा बढी भएको सन्दर्भमा आवश्यकता अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था र बजेट विनियोजन हुन सकेमा आयोगले संविधानको परिधिभित्र रही आफ्नो उद्देश्य अनुरूप कार्य गर्न सक्षम हुनेछ । सो हुन नसकेमा आयोगले अपेक्षा अनुसार कार्य गर्न जोखिम रहने छ ।

१०.१७ मुस्लिम आयोग

१. पृष्ठभूमि

मुस्लिम समुदायको इतिहास र संस्कृतिको पहिचान, हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरणका लागि संविधानको धारा २६४ मा संवैधानिक आयोगको रूपमा मुस्लिम आयोगको व्यवस्था भएको र मुस्लिम आयोग ऐन, २०७४ अनुसार मुस्लिम आयोग गठन भई सञ्चालनमा रहेको छ । यस आयोगको मुख्य कार्य मुस्लिम समुदायको हक हितको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरणका लागि नेपाल सरकारलाई नीतिगत, कानूनी तथा संस्थागत सुझाव दिने, आयोगले गरेका सिफारिस वा दिएका सुझाव कार्यान्वयनको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने र समुदायको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक लगायतका विविध क्षेत्रमा सशक्तीकरण, क्षमता विकास र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने रहेका छन् । मुस्लिम समुदाय नेपालको सन्दर्भमा मानव विकास सूचकाङ्कको दृष्टिकोणले सबैभन्दा कमजोर अवस्थामा रहेको छ । समुदायको उत्थान एवम् विकासका लागि सीप विकास तालिम, छात्रवृत्ति, सहुलियतपूर्ण कर्जा र रोजगारमूलक लक्षित कार्यक्रम, शिक्षा तथा सार्वजनिक क्षेत्रको रोजगारीमा आरक्षण, मातृभाषाको संरक्षण र सम्बर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अत्यावश्यक देखिएको छ । अतः समुदायको सामाजिक, आर्थिक एवम् सांस्कृतिक विकासका लागि रणनीतिक कार्ययोजना बनाई प्रभावकारी रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न जरूरी देखिन्छ ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- मुस्लिम समुदायको हक, हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा सशक्तीकरण गर्नु,
- मुस्लिम समुदायको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र प्रशासनिक क्षेत्रमा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,
- मुलुकमा उपलब्ध स्रोत तथा साधनहरूमा मुस्लिम समुदायको पहुँच अभिवृद्धि गर्नु,
- मुस्लिम समुदायको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक एवम् धार्मिक क्षेत्रको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु,
- समुदायको भाषा, संस्कृति र मदरसा शिक्षाको संरक्षण र विकास गर्नु,
- समुदायमा रहेको लैङ्गिक विभेदको अवस्था न्यूनीकरण गर्नु ।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

विभिन्न वर्ग र क्षेत्रका समुदाय र मुस्लिम समुदायबीच आर्थिक, सामाजिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा ठूलो अन्तर रहनु, राज्यको स्रोत, साधन, अवसर र लाभमा मुस्लिम समुदायको न्यायोचित पहुँच नहुनु, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचनामा मुस्लिम समुदायको उचित प्रतिनिधित्व नहुनु, मुस्लिम समुदायका अधिकांश जनता गरिबीको रेखामुनी रहेकाले आर्थिक सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा पछाडि पर्नु, मुस्लिम समुदायमा लैङ्गिक असमानताको अवस्था विद्यमान रहनु, मुस्लिम समुदायको उत्थान र विकासको लागि सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा छुट्टै विशेष नीति तथा कार्यक्रम नहुनु, मुस्लिम समुदायको धार्मिक स्थलहरू (कब्रिस्तान र ईदगाह) को संरक्षण र सम्बर्द्धन हुन नसक्नु, मदरसा शिक्षालाई आधुनिक र व्यवस्थित बनाउन आवश्यक नीतिगत र कानूनी व्यवस्था नहुनु आदि प्रमुख समस्या र चुनौति रहेका छन् ।

४. सोह्रौं योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

नेपालमा सदियौंदेखि मुस्लिम समुदायको बसोबास रहँदै आएको पाइन्छ । पहिचान र अधिकार प्राप्तिको लामो सङ्घर्ष पछि २०७२ सालमा जारी भएको वर्तमान नेपालको संविधानले मुस्लिम समुदायलाई छुट्टै पहिचान प्रदान गरेको र यस समुदायको हकहितको लागि संवैधानिक आयोगको रूपमा मुस्लिम आयोगको व्यवस्था गरेको छ । मुस्लिम समुदाय जातजातिगत संख्याका आधारमा ८ औं स्थानमा भएतापनि राज्यका श्रोत साधन, अवसर र लाभको वितरणमा यथेष्ट पहुँच पुग्न सकेको छैन । राजनीतिक र प्रशासनिक नेतृत्वमा समुदायको उपस्थिति अपेक्षित रूपमा हुन सकेको छैन । मुस्लिम आयोगले गर्ने कार्यक्रमहरूले मुख्य गरी १६औं योजनामा समावेश गरिएको लैङ्गिक समानता, सामाजिक न्याय तथा समावेशी समाज र गरिबी तथा असमानता न्यूनीकरण र समतामूलक समाज निर्माणमा ठूलो भूमिका खेल्ने देखिन्छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

मुस्लिम समुदाय जातजातिगत संख्याका आधारमा ८ औं स्थानमा भएतापनि राज्यका श्रोत साधन, अवसर र लाभको वितरणमा यथेष्ट पहुँच पुग्न सकेको छैन । राजनीतिक र प्रशासनिक नेतृत्वमा समुदायको उपस्थिति अपेक्षित रूपमा हुन सकेको छैन । मुस्लिम समुदायको संस्कृति, परम्परा, रीतिरिवाज अनुसार हुने निकाह (विवाह), तलाक (सम्बन्ध विच्छेद) तथा अंशबन्डा जस्ता विषयलाई नेपालको प्रचलित कानूनले सम्बोधन गर्न सकेको छैन ।

मस्जिद, मदरसा, इदगाह, मजार, कब्रला, कब्रस्तानहरूको संस्थागत अभिलेखाङ्कन हुन नसकेको कारण त्यस्ता धार्मिक स्थलहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन हुन सकेको छैन भने मदरसा शिक्षालाई राज्यको तर्फबाट न्यायोचित रूपमा समेट्न सकेको छैन । विभिन्न विकास सूचकाङ्कहरूमा पछाडि नै रहेको यस समुदायको उत्थान, विकास, सम्बर्द्धन गर्नको लागि गरिएका प्रयासहरू पर्याप्त नरहेको र गरिएका सीमित प्रयासहरूको कार्यान्वयन समेत प्रभावकारी हुन नसक्दा अपेक्षित परिणाम हासिल हुन सकेको देखिदैन । समानुपातिक, समावेशी र सहभागीताका आधारमा राज्यका सबै तह र तप्कामा मुस्लिम समुदायको सम्मानजनक उपस्थिति हुनुपर्नेमा सोको लागि आवश्यक कानून निर्माण नहुनु, संविधानले मुस्लिम समुदायका लागि विशेष पहिचान प्रदान गरिसकेको अवस्थामा समेत मधेशी समुदाय अन्तर्गत नै रहेर लाभको अवसर र वितरणको प्रक्रियामा सहभागी हुनुपर्ने अवस्था विद्यमान रहिरहुनु प्रमुख समस्या रहेको छ ।

मुस्लिम समुदायको हित र विकासका लागि यस आयोगले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमले दियो विकासको लक्ष्य नं. ५ मा रहेको लैङ्गिक समानता र लक्ष्य नं. १० मा रहेको असमानता न्यूनीकरणमा योगदान गर्ने देखिन्छ । मूलतः दिगो विकासको लक्ष्य नं १ मा रहेको सबै प्रकारको गरिबीको अन्त्य गर्ने विषयलाई जोड्ने देखिन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	मुस्लिम समुदायको सशक्तीकरण तथा समुदायसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम	वटा	१०	१०	१०	१०	१०
२	मुस्लिम महिलाहरूको सशक्तीकरण कार्यक्रम	पटक	२	२	३	३	३
३	ईपतार कार्यक्रम	वटा	१	१	१	१	१
४	मुस्लिम आयोगको नियमावली /कार्यविधि प्रकाशन	वटा	१	१	१	१	१
५	वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन	वटा	१५००	१५००	१५००	१६००	१६००
६	आयोगको स्थापना दिवस	वटा	१	१	१	१	१
७	अध्ययन अनुसन्धान गर्ने	वटा	०	२	१	१	२
८	अन्तर्क्रिया तथा छलफल कार्यक्रम	वटा	१२	१२	१५	२०	२५
९	आयोगको रणनीतिक योजना तर्जुमा	पटक	०	०	०	०	०
१०	वार्षिक प्रगति समिक्षा	वटा	०	१	१	१	१
११	निरीक्षण तथा अनुगमन	वटा	२०	२५	२५	२५	३०
१२	राष्ट्रिय मुस्लिम नीति तर्जुमा भएको हुने	वटा	०	०	०	०	०

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२३४००००१	मुस्लिम आयोग	१२८		-	८७.५८	१. बजेट बमोजिम कार्य सम्पन्न भएको ।
२३४०००११	मुस्लिम आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	८		-	३२४.४२	१. मुस्लिम समुदायको सशक्तीकरण भएको हुने ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२३४००००१	मुस्लिम आयोग	१. बजेट अनुसार कार्य सम्पादन हुने ।	१. बजेट अनुसारको क्रियाकलाप सञ्चालन हुने ।		
२३४०००११	मुस्लिम आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१. मुस्लिम समुदायको सशक्तीकरण कार्यक्रम, २. मुस्लिम महिलाहरूको सशक्तीकरण कार्यक्रम, ३. अनुगमन तथा निरीक्षण कार्यक्रम, ४. अध्ययन तथा अनुसन्धान ।	१. मुस्लिम समुदायको सशक्तीकरण कार्यक्रम, २. मुस्लिम महिलाहरूको सशक्तीकरण कार्यक्रम, ३. अनुगमन तथा निरीक्षण कार्यक्रम, ४. अध्ययन तथा अनुसन्धान ।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	४१४	२०	०	४३४	४३४	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	४४४	२७	०	४७१	४७१	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	४८१	३५	०	५१६	५१६	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

विभिन्न वर्ग र क्षेत्रका समुदाय र मुस्लिम समुदायबीच आर्थिक, सामाजिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा ठूलो अन्तर रहनु, राज्यको स्रोत, साधन, अवसर र लाभमा मुस्लिम समुदायको न्यायोचित पहुँच नहुनु, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचनामा मुस्लिम समुदायको उचित प्रतिनिधित्व नहुनु, मुस्लिम समुदायका अधिकांश जनता गरिबीको रेखामुनी रहेकाले आर्थिक सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा पछाडि पर्नु, मुस्लिम समुदाय भित्रको परम्परागत सामाजिक मूल्य मान्यता, लैङ्गिक विभेद र हिंसाको अन्त्य गर्नु प्रमुख समस्या र चुनौति रहेका छन् । जसलाई सम्भाव्य जोखिमको रूपमा पनि लिन सकिन्छ ।

१०.१८ न्याय परिषद्

१. पृष्ठभूमि

न्यायसम्बन्धी अधिकार संविधान, कानून र न्यायका मान्य सिद्धान्त बमोजिम अदालत तथा न्यायिक निकायबाट प्रयोग हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। व्यक्तिका मानव तथा मौलिक अधिकारको संरक्षण र कानूनी राज्यको स्थापनामा न्यायपालिकाको अहम् भूमिका रहेको हुन्छ। न्यायिक निकायको सक्षमता र स्वतन्त्रताको अभावमा स्वच्छ तथा निष्पक्ष न्याय सम्पादनको परिकल्पना हुन सक्दैन। यसै सन्दर्भमा नेपालको संविधानले प्रस्तावनामा स्वतन्त्र, निष्पक्ष र सक्षम न्यायपालिकाको परिकल्पना गरेको छ। प्रस्तावनामा परिलक्षित उपरोक्त न्यायिक मान्यतालाई सार्थकता प्रदान गर्नको लागि न्यायाधीशको नियुक्ति, सरुवा, अनुशासनसम्बन्धी कारबाही, बर्खासी र न्याय प्रशासनसम्बन्धी अन्य विषयमा सिफारिस गर्न वा परामर्श दिन नेपालको संविधानको धारा १५३ मा न्याय परिषदसम्बन्धी व्यवस्था गर्नुको अतिरिक्त न्याय सेवामा कार्यरत राजपत्राङ्कित अधिकृतहरूको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा र विभागीय कारबाहीको सिफारिस गर्न संविधानको धारा १५४ मा न्याय सेवा आयोग सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ। न्यायाधीशको नियुक्ति स्वतन्त्रता र संवैधानिक निकायबाट गरिने व्यवस्थाले न्यायिक स्वतन्त्रता कायम गर्न र न्यायाधीश उपरको उजुरी सुन्ने र सोको छानविन गरी कारबाही गर्ने कार्य न्याय परिषदद्वारा सम्पादित हुदै आएकोले न्यायिक क्षेत्रमा सदाचार कायम गर्न मद्दत पुगेको छ। न्यून स्रोत साधनका बाबजुद पनि आफ्नो संवैधानिक जिम्मेवारी सम्पादन गरीरहेको न्याय परिषदलाई भौतिक, मानवीय एवम् नविनतम् प्राविधिक स्रोत साधन सम्पन्न गर्न सकेमा न्याय क्षेत्रमा सोही योजनाको उद्देश्य अनुरूप न्यायिक सुशासन कायम हुनेछ।

२. प्रमुख कार्यक्षेत्र

- न्यायाधीशको नियुक्ति, सरुवा, अनुशासन सम्बन्धी कारबाही, बर्खासी र न्याय प्रशासन सम्बन्धी अन्य परामर्श वा सिफारिस दिने।
- सङ्घीय न्याय सेवाका राजपत्राङ्कित पदमा नियुक्ति, सरुवा, बढुवा र विभागीय सजायका लागि सिफारिस गर्ने।

३. प्रमुख सवाल तथा चुनौति

क. न्यायिक सुशासन कायम गर्नु

न्यायपालिकाको संरचना सङ्घ, प्रदेश र जिल्लागत रूप रही सोही बमोजिम प्रादेशिक क्षेत्राधिकार कायम गरिएको छ। यस्तो वृहत क्षेत्राधिकार रहेको निकायमा सुशासन कायम गर्नका लागि स्रोत साधनसमेतले सक्षम बनाउन जरुरी छ। तथापि यो संवैधानिक जिम्मेवारी पाएको न्याय परिषदको संरचना न्यून स्रोत साधनका साथ काठमाडौँ उपत्यकामा सीमित रही यसले कार्य सम्पादन गर्दै आएको छ। यस कारण काठमाडौँ उपत्यकाबाट नेपाल राज्य भर अदालत एवम् न्यायिक निकायबाट सम्पादन भएका न्यायिक गतिविधिहरूको अनुगमन तथा निगरानी गरी सुशासन कायम गर्नु भनेको यसैमा पनि ठूलो चुनौतिको विषय हो।

ख. उजुरी उपर सुक्ष्म र शीघ्र छानविन गर्नु

न्यायाधीश उपर पर्ने उजुर गम्भीर, संवेदनशील एवम् छिटो निष्कर्षमा पुऱ्याउनु पर्ने प्रकृतिका हुने गर्छन। यसका लागि छानविनको कार्य पर्याप्त प्रविधि प्रयोग गरी दक्ष जनशक्तिद्वारा गरिनु पर्ने हुन्छ। न्याय परिषदसँग नेपाल न्याय सेवा, न्याय समूहका अप्राविधिक कर्मचारीहरू रहेको सानो सगठन छ। बिकसित नवितम प्राविधिक विषयमा हाल कार्यरत कर्मचारीको ज्ञान पूर्ण नभएकाले प्राविधिक कर्मचारी सहितको दक्ष जनशक्ति भएको सक्षम सचिवालय बनाउनु अपरिहार्य रहेको छ।

ग. भौतिक स्रोत साधन सम्पन्न बनाउनु

न्याय परिषद र न्याय सेवा आयोग दुबैद्वारा हुने निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्न र न्यायाधीश एवम् न्याय सेवाका राजपत्राङ्कित कर्मचारीहरू सबैको व्यक्तिगत विवरणको अभिलेख राख्नका लागि न्याय परिषद सचिवालयको व्यवस्था गरिएको छ। त्यस किसिमका निर्णय एवम् व्यक्तिगत विवरणका अभिलेख लामो अवधिसम्म सुरक्षितरूपमा राख्नका लागि पर्याप्त स्थान सहितको स्थायी सुविधा सम्पन्न भवनको व्यवस्था गर्नु आवश्यक रहेको छ।

४. सोही योजना कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

सोही आवधिक योजनाको परिच्छेद बाह्रमा शासकिय सुधार र सुशासन प्रवर्द्धन अन्तर्गत न्यायिक क्षेत्रमा नैतिकता, सदाचार र निष्ठाको प्रवर्द्धन गर्ने भनी मुख्य सवालको उठान गरिएको छ। यसका लागि न्यायापालिका आफैमा सक्षम, स्वतन्त्र एवं सुशासनयुक्त हुनु पर्छ। यस सन्दर्भमा

न्यायपालिकामा न्यायिक स्वतन्त्रता कायम गर्न वरिष्ठ, व्यवसायिक, योग्य एवं निष्ठावान व्यक्ति न्यायाधीश पदमा नियुक्ति गर्न, अदालत एवं न्यायिक निकायको नियमित अनुगमन र निगरानी गरी भ्रष्टाचार जस्ता गतिविधिहरू हुन नदिनुका साथै न्यायाधीशले मुद्दाको सुनुवाईको क्रममा गर्ने गलत क्रियाकलाप र आचरणको सम्बन्धमा उजुरी सुन्ने, छानविन र कारवाही गरी सदाचार कायम गर्ने संवैधानिक जिम्मेवारी न्याय परिषदको हो । यस कार्यबाट सोही योजनाले उठान गरेको न्यायिक सदाचार, नैतिकता कायम गर्न र निष्ठा कायम गर्न महत्वपूर्ण सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

५. दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनसँगको आवद्धता

अदालत तथा न्यायिक निकायमा सेवा प्रवाहमा रहेका न्यायाधीश एवम् कर्मचारीहरूबाट न्याय सेवा प्रवाह गर्ने क्रममा भ्रष्टाचारजन्य गतिविधि वा अन्य कार्यद्वारा सेवाग्राहीलाई सेवाको पहुँचबाट टाढा गर्न वा अलग गर्ने कार्य गरेमा न्यायाधीश उपरको उजुरी न्याय परिषदले सुनी छानविन गर्ने र कर्मचारीको सम्बन्धमा कारवाहीका लागि सिफारिससमेत गर्ने अधिकार न्याय सेवा आयोगले राख्छ । न्याय परिषद र न्याय सेवा आयोगको यस कार्यबाट दिगो विकासको १६ औँ उद्देश्य न्यायमा सबैको पहुँच स्थापित गर्नमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

६. त्रिवर्षीय नतिजा सूचक

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाइ	२०८०/८१ को उपलब्धि	२०८१/८२ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
१	न्यायाधिश उपर उजुरी छानविन	संख्या	१८३	२००	१७५	१८०	२००
२	अनुगमन निगरानी	पटक	८	१२	१२	१२	१२
३	जिल्ला न्यायाधिश परिक्षा सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१
४	गोष्ठी, सेमिनार	पटक	७	११	१२	१४	१५

७. आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको ब.उ.शी.नं., उद्देश्य, आयोजना अवधि, लागत र हालसम्मको प्रगति स्थिति सहितको संक्षिप्त विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	१६ औँ योजनाको विषयक्षेत्र	उद्देश्य	आयोजना अवधि (सुरु समाप्ति)	लागत (रु लाखमा)	हालसम्मको प्रगति स्थिति
२१८०००११	न्याय परिषद (प्रशासनिक खर्चसमेत)	१२		-		१.सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत र जिल्ला अदालतमा रिक्त भएका पदहरूमा न्यायाधीश नियुक्तका लागि सिफारिसको कार्य सम्पन्न भएको छ । २.प्रत्येक वर्ष जिल्ला न्यायाधीशको परीक्षा सम्पन्न भएको छ । ३. नेपाल न्याय सेवाका राजपत्रांकित कर्मचारीहरूको पदपूर्तिका लागि प्रतिशत निर्धारण, नियुक्ति एवम् सरुवा सिफारिसका कार्य सम्पन्न गरिएको छ । ४. सबै तहका न्यायाधीश एवम् राजपत्रांकित कर्मचारीहरूको भौतिक फाइल र विद्युतीय प्रणालीमा अभिलेख राख्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।
२१८००००१	न्याय परिषद	१२		-		१.सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत र जिल्ला अदालतमा रिक्त भएका पदहरूमा न्यायाधीश नियुक्तका लागि सिफारिसको कार्य सम्पन्न भएको छ । २.प्रत्येक वर्ष न्यायाधीश उपरका उजुरी छानविनको कार्य सम्पन्न भएका छ । ३.विभिन्न उच्च तथा जिल्ला अदालतहरूको अनुगमन एवम् निगरानी गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने कार्य सम्पन्न भएका छन् ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको उपलब्धि सूचक, आ. व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप, समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ, र विरोधाभाष देहायबमोजिम रहेका छन् ।

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
२१८०००११	न्याय परिषद (प्रशासनिक खर्चसमेत)	१.जिल्ला न्यायाधीशको परीक्षा कार्यक्रम गरिन्छ । २.न्यायाधीश उपरका उजुरी छानविन नियमित रूपमा गरिन्छ । ३.प्रत्येक उच्च अदालतहरूको कम्तिमा १ पटक अनुगमन र निगरानीका कार्य गर्ने । ४.PIS मा सम्बन्धित व्यक्तिलाई आफ्नो विवरण हेर्ने पहुँच दिइने छ ।	१.जिल्ला न्यायाधीशको परीक्षा कार्यक्रम गरिन्छ । २.न्यायाधीश उपरका उजुरी छानविन नियमित रूपमा गरिन्छ । ३.प्रत्येक उच्च अदालतहरूको कम्तिमा १ पटक अनुगमन र निगरानीका कार्य गर्ने ।		
२१८००००१	न्याय परिषद	१.न्यायाधीश सिफारिस गर्नका लागि जिल्ला न्यायाधीशको हकमा परीक्षा सन्चालन गरिने र अन्यको हकमा संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम मापदण्डहरू तय गरिने । २.उजुरी दर्ता भएको	१.न्यायाधीश सिफारिस गर्नका लागि जिल्ला न्यायाधीशको हकमा परीक्षा सन्चालन गरिने र अन्यको हकमा संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम मापदण्डहरू तय गरिने । २.उजुरी दर्ता भएको		

ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आगामी तीन वर्षको उपलब्धि सूचक	आ.व. २०८२/८३ मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप	समन्वयात्मक अतिरिक्त लाभ	विरोधाभाष
		बढीमा ६ महिना भित्र फछ्योट गरिने । ३.अनुगमन र निगरानीको कार्य तालिका निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिने ।	बढीमा ६ महिना भित्र फछ्योट गरिने । ३.अनुगमन र निगरानीको कार्य तालिका निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिने ।		

८. त्रिवर्षीय बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

आर्थिक वर्ष	खर्च				स्रोत		
	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२०८२/८३ को विनियोजन	५७१	२८	०	५९९	५९९	०	०
२०८३/८४ को प्रक्षेपण	५७९	४०	०	६१९	६१९	०	०
२०८४/८५ को प्रक्षेपण	६२८	५२	०	६८०	६८०	०	०

९. सम्भाव्य जोखिम पक्ष

उल्लेखित कार्य गर्नका लागि आवश्यक पर्ने पर्याप्त बजेट विनियोजन हुन नसक्ने ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १.१

मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
१	राष्ट्रपति कार्यालय	१५२१	१६९२	१४३६	२५६	०	१७९७	१५३९	२५८	०	२००४	१६६८	३३६	०
२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	५१३	७७२	५१७	२५५	०	५९४	५५५	३९	०	६५३	६०२	५१	०
३	प्रदेश प्रमुखहरू	२१७३	२६५१	२४३१	२२०	०	२८०२	२६९०	११२	०	३०६१	२९१५	१४६	०
४	संघीय संसद सचिवालय	१४७३३	१६०२९	१५००७	१०२२	०	१७६७४	१६३२६	१३४८	०	१९४४८	१७६९६	१७५२	०
५	अदालत	७७५२१	१००६१९	६०७१५	३९९०४	०	१०८४०१	६४६६८	४३७३३	०	१२६९५२	७००९८	५६८५४	०
६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१७१४७	१८१००	१६७१५	१३८५	०	१९८८५	१७९८५	१९००	०	२१९९५	१९४९५	२५००	०
७	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	७०५९	८४७४	७४४८	१०२६	०	९४३०	८०६६	१३६४	०	१०५१७	८७४४	१७७३	०
८	लोक सेवा आयोग	९०१९	९२३२	८८९९	३३३	०	१००७५	९७९३	२८२	०	१०९८२	१०६१५	३६७	०
९	निर्वाचन आयोग	७८७२	६७००	५५९६	११०४	०	६९४४	५५९४	१३५०	०	७७५५	६०५५	१७००	०
१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२८४६	२९८८	२९४५	४३	०	३२२६	३१७०	५६	०	३५०९	३४३६	७३	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
११	न्याय परिषद् सचिवालय	५५८	५९९	५७१	२८	०	६१९	५७९	४०	०	६८०	६२८	५२	०
१२	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९३४	९४६	९०५	४१	०	१०८३	१०४२	४१	०	११८३	११३०	५३	०
१३	राष्ट्रिय महिला आयोग	७८१	८३९	८१८	२१	०	९०६	८७८	२८	०	९८८	९५२	३६	०
१४	राष्ट्रिय दलित आयोग	३८६	४१४	३९०	२४	०	४५२	४२०	३२	०	४९७	४५५	४२	०
१५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३९५	४३८	४११	२७	०	४७९	४४४	३५	०	५२६	४८१	४५	०
१६	आदिवासी जनजाति आयोग	३८०	४०९	३८८	२१	०	४४९	४२१	२८	०	४९२	४५६	३६	०
१७	मधेशी आयोग	४०७	४२३	४०२	२१	०	४६३	४३५	२८	०	५०८	४७२	३६	०
१८	थारू आयोग	३९९	४३२	४१०	२२	०	४७७	४४९	२८	०	५२३	४८७	३६	०
१९	मुस्लिम आयोग	३९२	४३४	४१४	२०	०	४७१	४४४	२७	०	५१६	४८१	३५	०
२०	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	५३५२२	६४९३२	५७७२१	७२११	०	६७९८४	५८६०४	९३८०	०	७५७२०	६३५२४	१२१९६	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
२१	अर्थ मन्त्रालय	४२६३०८	४९४१४१	२९५४५६	९४५१४	१०४१७१	५५५३८१	३१५२७२	१८५७७१	५४३३८	६४३४०५	३४१७४४	२४१५०३	६०१५८
२२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	७४९९५	९१३२१	४९३५५	४००५१	१९१५	९१०१३	६४०२०	२४८१७	२१७६	१०५६३३	६८७०२	३४४९४	२४३७
२३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय	६९७३४४	८४७३८२	४२५३३	३८४६०६	४२०२४३	११३१०९६	४५९२५	६१४२०८	४७०९६३	१३७५७३४	४९७८१	७९८४७३	५२७४८०
२४	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	५२७८	५३५६	५२७३	८३	०	५९९६	५९०३	९३	०	६५१५	६३९९	११६	०
२५	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	४७९२५२	५२७२११	४७२९४३	३३८६८	२०४००	५८२६६५	५०१७४०	५४४८४	२६४४०	६४११३९	५४३८६८	७०८३१	२६४४०
२६	खानेपानी मन्त्रालय	२४३२४३	२९६६७०	९३४९	१९७८५७	८९४६४	३४२४६३	१०२२२	२६१३७८	७०८६३	४३०२३८	११०८०	३३९७९२	७९३६६
२७	गृह मन्त्रालय	१९८४८३२	२०८२४७९	१९२९१८१	१५३२९८	०	२२२२५९२	२०६८५४१	१५४०५१	०	२४४२५००	२२४२२३४	२००२६६	०
२८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय	८००८७	१३१४६४	२८०८३	४८४६२	५४९१९	१०५७८५	२६२२१	४१४६०	३८१०४	१३११९६	२८४३४	६००८२	४२६८०
२९	परराष्ट्र मन्त्रालय	७७३२६	७८४८१	६४२०६	१४२७५	०	८१५०९	६९४२७	१२०८२	०	९०९६३	७५२५६	१५७०७	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
३०	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१०९४९७	१४२४८८	८२६९३	३७६९५	२२१००	१४६६४२	९२३१८	४९२६५	५०५९	१६९८२८	१००११८	६४०४४	५६६६
३१	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	६३८९३	७३२२७	६६५१६	६७११	०	७६०६८	६६२७९	९७८९	०	८४२१७	७१९९४	१२२२३	०
३२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१२६६४२२	१५१९९५३	७४६५२	१४४२८३१	२४७०	१६१९४१५	८०६५५	१५३८७६०	०	१८३९६९१	८७४८८	१७५२२०३	०
३३	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१०९९६	१५२७७	७७९८	७४७९	०	१५५३७	८४८५	७०५२	०	१६६९६	९२१०	७४८६	०
३४	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	३१५००	५७१७४	२१११०	३६०६४	०	४४८८२	१८१९३	२६६८९	०	५४४१६	१९७२१	३४६९५	०
३५	रक्षा मन्त्रालय	५७३८५१	६२०१२१	५५७९२२	६२१९९	०	६६६४९८	५८६२०३	८०२९५	०	७३९८०७	६३५४२३	१०४३८४	०
३६	शहरी विकास मन्त्रालय	६२२३५१	९२५३८२	२८५४४	८८४८७३	११९६५	६८०७७९	५२३४८	६२०७५३	७६७८	८७७९३१	५६४४७	८०६९४४	१४५४०
३७	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	५८०३१५	६०५६१७	५५९५१७	४६१००	०	६३९८२७	५७१०२३	६८८०४	०	७०८४१४	६१८९६८	८९४४६	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
३८	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	७००६३	७७१९९	५७८८२	१९३१७	०	८५४३६	६०९५९	२४४७७	०	९७८९७	६६०७६	३१८२१	०
३९	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	५५६२७	७२६७८	६८४५६	४२२२	०	७०२०७	६८३७२	१८३५	०	७६४२६	७४०४१	२३८५	०
४०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	४४८३६०	५५३९१९	३८४०५३	१६९८६६	०	५४२७९०	३६४३५७	१७८४३३	०	६२६९१४	३९४९५०	२३१९६४	०
४१	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१४११६	१६३१०	१३७८८	२५२२	०	१२६६९	११६२०	१०४९	०	१३५१५	१२१६०	१३५५	०
४२	राष्ट्रिय योजना आयोग	१६७१	१७०२	१६३१	७१	०	१९०५	१८०६	९९	०	२०८६	१९५८	१२८	०
४३	अर्थ मन्त्रालय आन्तरिक ऋण भुक्तानी	३१३५२४९	३४३५५८७	९२९६१४	०	२५०५९७३	३७०५४००	९९२५००	०	२७१२९००	३९२८२९८	१०७६०००	०	२८५२२९८
४४	अर्थ मन्त्रालय वैदेशिक ऋण भुक्तानी बहुपक्षीय	४६२६३७	४९४०१५	११७११५	०	३७६९००	४७६४६८	८१७१८	०	३९४७५०	५२३२७०	८५७२०	०	४३७५५०
४५	अर्थ मन्त्रालय वैदेशिक ऋण	१८९३८१	१८०५३०	३८६३०	०	१४१९००	१६०९६८	४२८५८	०	११८११०	१६७०९०	४४२२०	०	१२२८७०

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
	भुक्तानी द्विपक्षीय													
४६	प्रदेश	८१३९३१	९७५६०४	९७५६०४	०	०	१११२६१३	१११२६१३	०	०	१२७१७१७	१२७१७१७	०	०
४७	अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	६७०४२३	१०९६५००	१०९६५००	०	०	१००९४६७	१००९४६७	०	०	१०९४२२५	१०९४२२५	०	०
४८	स्थानीय तह	२८०१८१५	३२०२६४६	३२०२६४६	०	०	३६०४१८७	३६०४१८७	०	०	४१२१६८३	४१२१६८३	०	०
४९	अर्थ मन्त्रालय- विविध	४२२५४२	७८३५४३	४४४६११	३३८९३२	०	१२४१२८५	४६३५१५	७७७७७०	०	१५१३५३७	५०२४३४	१०१११०३	०
	जम्मा	१६६११८६३	१९६४११००	११८०९८००	४०७८८८०	३७५२४२०	२१२८५७५३	१२५९०८४८	४७९३५२५	३९०१३८१	२४०८३४८९	१३९२२४४०	५९८९५६४	४१७१४८५

अनुसूची १.२

मन्त्रालय/निकायगत त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	राष्ट्रपति कार्यालय	१६९२	१६९२	०	०	१७९७	१७९७	०	०	२००४	२००४	०	०
२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	७७२	७७२	०	०	५९४	५९४	०	०	६५३	६५३	०	०
३	प्रदेश प्रमुखहरू	२६५१	२६५१	०	०	२८०२	२८०२	०	०	३०६१	३०६१	०	०
४	संघीय संसद सचिवालय	१६०२९	१६०२९	०	०	१७६७४	१७६७४	०	०	१९४४८	१९४४८	०	०
५	अदालत	१००६१९	१००६१९	०	०	१०८४०१	१०८४०१	०	०	१२६९५२	१२६९५२	०	०
६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१८१००	१८१००	०	०	१९८८५	१९८८५	०	०	२१९९५	२१९९५	०	०
७	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	८४७४	८४७४	०	०	९४३०	९४३०	०	०	१०५१७	१०५१७	०	०
८	लोक सेवा आयोग	९२३२	९२३२	०	०	१००७५	१००७५	०	०	१०९८२	१०९८२	०	०
९	निर्वाचन आयोग	६७००	६७००	०	०	६९४४	६९४४	०	०	७७५५	७७५५	०	०
१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२९८८	२९८८	०	०	३२२६	३२२६	०	०	३५०९	३५०९	०	०
११	न्याय परिषद् सचिवालय	५९९	५९९	०	०	६१९	६१९	०	०	६८०	६८०	०	०
१२	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९४६	९४६	०	०	१०८३	१०८३	०	०	११८३	११८३	०	०
१३	राष्ट्रिय महिला आयोग	८३९	८३९	०	०	९०६	९०६	०	०	९८८	९८८	०	०
१४	राष्ट्रिय दलित आयोग	४१४	४१४	०	०	४५२	४५२	०	०	४९७	४९७	०	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	४३८	४३८	०	०	४७९	४७९	०	०	५२६	५२६	०	०
१६	आदिवासी जनजाति आयोग	४०९	४०९	०	०	४४९	४४९	०	०	४९२	४९२	०	०
१७	मधेशी आयोग	४२३	४२३	०	०	४६३	४६३	०	०	५०८	५०८	०	०
१८	थारू आयोग	४३२	४३२	०	०	४७७	४७७	०	०	५२३	५२३	०	०
१९	मुस्लिम आयोग	४३४	४३४	०	०	४७१	४७१	०	०	५१६	५१६	०	०
२०	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	६४९३२	६४९३२	०	०	६७९८४	६७९८४	०	०	७५७२०	७५७२०	०	०
२१	अर्थ मन्त्रालय	४९४१४१	४१५०२८	६६०५३	१३०६०	५५५३८१	२८०१६६	२२३९५९	५१२५६	६४३४०५	५०६८२२	१३६५८३	०
२२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	९१३२१	५८५५६	२७९	३२४८६	९१०१३	९०७७१	२४२	०	१०५६३३	१०५३९१	२४२	०
२३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	८४७३८२	२७८६४०	५२४३२	५१६३१०	११३१०९६	४८२८१७	१०१२५३	५४७०२६	१३७५७३४	८६७६३१	१२०३१९	३८७७८४
२४	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	५३५६	५३५६	०	०	५९९६	५९९६	०	०	६५१५	६५१५	०	०
२५	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	५२७२११	४७४३६४	१३३४६	३९५०१	५८२६६५	५५३२७७	२१२०	२७२६८	६४११३९	६०९२०१	२९६९	२८९६९
२६	खानेपानी मन्त्रालय	२९६६७०	२०४१६६	१४९५१	७७५५३	३४२४६३	२६६२८९	१४७६४	६१४१०	४३०२३८	३७८९८६	१३२१५	३८०३७
२७	गृह मन्त्रालय	२०८२४७९	२०३२४७९	५००००	०	२२२२५९२	२२०२५९२	२००००	०	२४४२५००	२४२२५००	२००००	०
२८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय	१३१४६४	७७७६४	७२००	४६५००	१०५७८५	६८८१४	४२८५	३२६८६	१३११९६	९५८६७	२८७९	३२४५०
२९	परराष्ट्र मन्त्रालय	७८४८१	७८४८१	०	०	८१५०९	८१५०९	०	०	९०९६३	९०९६३	०	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३०	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१४२४८८	९२२८६	२८१०२	२२१००	१४६६४२	१३२९१०	७२००	६५३१	१६९८२८	१४७४२३	१५०००	७४०५
३१	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	७३२२७	७३२२७	०	०	७६०६८	७६०६८	०	०	८४२१७	८४२१७	०	०
३२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१५१९९५३	६०८७६२	३६३५०	८७४८४१	१६१९४१५	११०६५९४	०	५१२८२१	१८३९६९१	१५१७४२१	०	३२२२७०
३३	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१५२७७	८८८५	६३९२	०	१५५३७	१०२४०	५२९७	०	१६६९६	१२२८५	४४११	०
३४	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	५७१७४	५७१७४	०	०	४४८८२	४४८८२	०	०	५४४१६	५४४१६	०	०
३५	रक्षा मन्त्रालय	६२०१२१	६२०१२१	०	०	६६६४९८	६६६४९८	०	०	७३९८०७	७३९८०७	०	०
३६	शहरी विकास मन्त्रालय	९२५३८२	५९५४७३	३६९९२	२९२९१७	६८०७७९	६४५६८७	४५००	३०५९२	८७७९३१	८५८८१५	०	१९११६
३७	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	६०५६१७	५४६९५३	१९९९८	३८६६६	६३९८२७	६३४९८९	३४५२	१३८६	७०८४१४	७०७१७४	१६९	१०७१
३८	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	७७१९९	६९८४३	०	७३५६	८५४३६	६८६३६	०	१६८००	९७८९७	८१०९८	०	१६७९९
३९	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	७२६७८	४४८१०	२७८६८	०	७०२०७	४३४४०	२६७६७	०	७६४२६	४८६५१	२७७७५	०
४०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	५५३९१९	४९६१३९	२८६७९	२९१०१	५४२७९०	५२८६३९	५६५१	८५००	६२६९१४	५७५४२४	५१४९०	०
४१	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१६३१०	१०५१७	५७९३	०	१२६६९	१२६६९	०	०	१३५१५	१३५१५	०	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४२	राष्ट्रिय योजना आयोग	१७०२	१७०२	०	०	१९०५	१९०५	०	०	२०८६	२०८६	०	०
४३	अर्थ मन्त्रालय आन्तरिक ऋण भुक्तानी	३४३५५८७	३४३५५८७	०	०	३७०५४००	३७०५४००	०	०	३९२८२९८	३९२८२९८	०	०
४४	अर्थ मन्त्रालय वैदेशिक ऋण भुक्तानी बहुपक्षीय	४९४०१५	४९४०१५	०	०	४७६४६८	४७६४६८	०	०	५२३२७०	५२३२७०	०	०
४५	अर्थ मन्त्रालय वैदेशिक ऋण भुक्तानी द्विपक्षीय	१८०५३०	१८०५३०	०	०	१६०९६८	१६०९६८	०	०	१६७०९०	१६७०९०	०	०
४६	प्रदेश	९७५६०४	८४५७४२	५१०७२	७८७९०	१११२६१३	१०२३६३९	४३७१३	४५२६१	१२७१७१७	४९६४६४	३८९३०	७३६३२३
४७	अर्थ मन्त्रालय-कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	१०९६५००	१०९६५००	०	०	१००९४६७	१००९४६७	०	०	१०९४२२५	१०९४२२५	०	०
४८	स्थानीय तह	३२०२६४६	२९१७१६६	८८९६२	१९६५१८	३६०४१८७	२२५०८५२	७६६९	१३४५६६६	४१२१६८३	२६९११२२	६६४१८	१३६४१४३
४९	अर्थ मन्त्रालय-विविध	७८३५४३	७१२६११	०	७०९३२	१२४१२८५	१२४१२८५	०	०	१५१३५३७	१३६३५३७	०	१५००००
	जम्मा	१९६४११००	१६७७००००	५३४४६९	२३३६६३१	२१२८५७५३	१८१२७६७८	४७०८७२	२६८७२०३	२४०८३४८९	२०४७८७२२	५००४००	३१०४३६७

अनुसूची २.१

विषय क्षेत्रगत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
१	राष्ट्रपतिको कार्यालय	१५२१	१६९२	१४३६	२५६	०	१७९७	१५३९	२५८	०	२००४	१६६८	३३६	०
२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	५१३	७७२	५१७	२५५	०	५९४	५५५	३९	०	६५३	६०२	५१	०
३	प्रदेश प्रमुखहरू	२१७३	२६५१	२४३१	२२०	०	२८०२	२६९०	११२	०	३०६१	२९१५	१४६	०
४	संघीय संसद सचिवालय	१४७३३	१६०२९	१५००७	१०२२	०	१७६७४	१६३२६	१३४८	०	१९४४८	१७६९६	१७५२	०
५	सर्वोच्च अदालत र मातहतका अदालतहरूसमेत	७७५२१	१००६१९	६०७१५	३९९०४	०	१०८४०१	६४६६८	४३७३३	०	१२६९५२	७००९८	५६८५४	०
६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१७१४७	१८१००	१६७१५	१३८५	०	१९८८५	१७९८५	१९००	०	२१९९५	१९४९५	२५००	०
७	महालेखापरीक्षक को कार्यालय	७०५९	८४७४	७४४८	१०२६	०	९४३०	८०६६	१३६४	०	१०५१७	८७४४	१७७३	०
८	लोक सेवा आयोग	९०१९	९२३२	८८९९	३३३	०	१००७५	९७९३	२८२	०	१०९८२	१०६१५	३६७	०
९	निर्वाचन आयोग	७८७२	६७००	५५९६	११०४	०	६९४४	५५९४	१३५०	०	७७५५	६०५५	१७००	०
१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२८४६	२९८८	२९४५	४३	०	३२२६	३१७०	५६	०	३५०९	३४३६	७३	०
११	न्याय परिषद	५५८	५९९	५७१	२८	०	६१९	५७९	४०	०	६८०	६२८	५२	०
१२	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९३४	९४६	९०५	४१	०	१०८३	१०४२	४१	०	११८३	११३०	५३	०
१३	राष्ट्रिय महिला आयोग	७८१	८३९	८१८	२१	०	९०६	८७८	२८	०	९८८	९५२	३६	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
१४	राष्ट्रिय दलित आयोग	३८६	४१४	३९०	२४	०	४५२	४२०	३२	०	४९७	४५५	४२	०
१५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३९५	४३८	४११	२७	०	४७९	४४४	३५	०	५२६	४८१	४५	०
१६	आदिवासी जनजाति आयोग	३८०	४०९	३८८	२१	०	४४९	४२१	२८	०	४९२	४५६	३६	०
१७	मधेशी आयोग	४०७	४२३	४०२	२१	०	४६३	४३५	२८	०	५०८	४७२	३६	०
१८	थारु आयोग	३९९	४३२	४१०	२२	०	४७७	४४९	२८	०	५२३	४८७	३६	०
१९	मुस्लिम आयोग	३९२	४३४	४१४	२०	०	४७१	४४४	२७	०	५१६	४८१	३५	०
२०	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	५३५२२	६४९३२	५७७२१	७२११	०	६७९८४	५८६०४	९३८०	०	७५७२०	६३५२४	१२१९६	०
२१	अर्थ मन्त्रालय	४२६३०८	४९४१४१	२९५४५६	९४५१४	१०४१७१	५५५३८१	३१५२७२	१८५७७१	५४३३८	६४३४०५	३४१७४४	२४१५०३	६०१५८
२२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	७४९९५	९१३२१	४९३५५	४००५१	१९१५	९१०१३	६४०२०	२४८१७	२१७६	१०५६३३	६८७०२	३४४९४	२४३७
२३	ऊर्जा	४१०२५४	४८२९०३	२७५१८	३५१४२	४२०२४३	५६१९६५	२९८८३	६१११९	४७०९६३	६४१०३२	३२२०५	८१३४७	५२७४८०
२४	जल तथा मौसम	६०५३	६१४५	२९६७	३१७८	०	१८७१७	३१८७	१५५३०	०	२८९९९	३४१९	२५५८०	०
२५	जलश्रोत	६८२९२	८२६३४	१०४३	८१५९१	०	१३४८२०	३०२९	१३१७९१	०	१६७९६७	३२६९	१६४६९८	०
२६	सिंचाई	२१२७४५	२७५७००	११००५	२६४६९५	०	४१५५९४	९८२६	४०५७६८	०	५३७७३६	१०८८८	५२६८४८	०
२७	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	५२७८	५३५६	५२७३	८३	०	५९९६	५९०३	९३	०	६५१५	६३९९	११६	०
२८	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	४७९२५२	५२७२११	४७२९४३	३३८६८	२०४००	५८२६६५	५०१७४०	५४४८४	२६४४०	६४११३९	५४३८६८	७०८३१	२६४४०
२९	खानेपानी मन्त्रालय	२४३२४३	२९६६७०	९३४९	१९७८५७	८९४६४	३४२४६३	१०२२२	२६१३७८	७०८६३	४३०२३८	११०८०	३३९७९२	७९३६६
३०	गृह मन्त्रालय	१९८४८३२	२०८२४७९	१९२९१८१	१५३२९८	०	२२२२५९२	२०६८५४१	१५४०५१	०	२४४२५००	२२४२२३४	२००२६६	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
३१	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	८००८७	१३१४६४	२८०८३	४८४६२	५४९१९	१०५७८५	२६२२१	४१४६०	३८१०४	१३११९६	२८४३४	६००८२	४२६८०
३२	परराष्ट्र मन्त्रालय	७७३२६	७८४८१	६४२०६	१४२७५	०	८१५०९	६९४२७	१२०८२	०	९०९६३	७५२५६	१५७०७	०
३३	वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन	१०९४९७	१४२४८८	८२६९३	३७६९५	२२१००	१४६६४२	९२३१८	४९२६५	५०५९	१६९८२८	१००११८	६४०४४	५६६६
३४	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	६३८९३	७३२२७	६६५१६	६७११	०	७६०६८	६६२७९	९७८९	०	८४२१७	७१९९४	१२२२३	०
३५	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१२६६४२२	१५१९९५३	७४६५२	१४४२८३१	२४७०	१६१९४१५	८०६५५	१५३८७६०	०	१८३९६९१	८७४८८	१७५२२०३	०
३६	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१०९९६	१५२७७	७७९८	७४७९	०	१५५३७	८४८५	७०५२	०	१६६९६	९२१०	७४८६	०
३७	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	३१५००	५७१७४	२१११०	३६०६४	०	४४८८२	१८१९३	२६६८९	०	५४४१६	१९७२१	३४६९५	०
३८	रक्षा मन्त्रालय	५७३८५१	६२०१२१	५५७९२२	६२१९९	०	६६६४९८	५८६२०३	८०२९५	०	७३९८०७	६३५४२३	१०४३८४	०
३९	शहरी विकास मन्त्रालय	६२२३५१	९२५३८२	२८५४४	८८४८७३	११९६५	६८०७७९	५२३४८	६२०७५३	७६७८	८७७९३१	५६४४७	८०६९४४	१४५४०
४०	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	५८०३१५	६०५६१७	५५९५१७	४६१००	०	६३९८२७	५७१०२३	६८८०४	०	७०८४१४	६१८९६८	८९४४६	०
४१	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	७००६३	७७१९९	५७८८२	१९३१७	०	८५४३६	६०९५९	२४४७७	०	९७८९७	६६०७६	३१८२१	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
४२	सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	५५६२७	७२६७८	६८४५६	४२२२	०	७०२०७	६८३७२	१८३५	०	७६४२६	७४०४१	२३८५	०
४३	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	४४८३६०	५५३९१९	३८४०५३	१६९८६६	०	५४२७९०	३६४३५७	१७८४३३	०	६२६९१४	३९४९५०	२३१९६४	०
४४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१४११६	१६३१०	१३७८८	२५२२	०	१२६६९	११६२०	१०४९	०	१३५१५	१२१६०	१३५५	०
४५	राष्ट्रिय योजना आयोग	१६७१	१७०२	१६३१	७१	०	१९०५	१८०६	९९	०	२०८६	१९५८	१२८	०
४६	आन्तरिक ऋण भुक्तानी	३१३५२४९	३४३५५८७	९२९६१४	०	२५०५९७३	३७०५४००	९९२५००	०	२७१२९००	३९२८२९८	१०७६०००	०	२८५२२९८
४७	वैदेशिक ऋण भुक्तानी (वहुपक्षीय)	४६२६३७	४९४०१५	११७११५	०	३७६९००	४७६४६८	८१७१८	०	३९४७५०	५२३२७०	८५७२०	०	४३७५५०
४८	वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	१८९३८१	१८०५३०	३८६३०	०	१४१९००	१६०९६८	४२८५८	०	११८११०	१६७०९०	४४२२०	०	१२२८७०
४९	प्रदेश	८१३९३१	९७५६०४	९७५६०४	०	०	१११२६१३	१११२६१३	०	०	१२७१७१७	१२७१७१७	०	०
५०	अर्थ मन्त्रालय - कर्मचारी सुविधा तथा सेवा निवृत्त सुविधा	६७०४२३	१०९६५००	१०९६५००	०	०	१००९४६७	१००९४६७	०	०	१०९४२२५	१०९४२२५	०	०
५१	स्थानीय तह	२८०१८१५	३२०२६४६	३२०२६४६	०	०	३६०४१८७	३६०४१८७	०	०	४१२१६८३	४१२१६८३	०	०
५२	अर्थ मन्त्रालय विविध	४२२५४२	७८३५४३	४४४६११	३३८९३२	०	१२४१२८५	४६३५१५	७७७७७०	०	१५१३५३७	५०२४३४	१०१११०३	०
	जम्मा	१६६११८६३	१९६४११००	११८०९८००	४०७८८८०	३७५२४२०	२१२८५७५३	१२५९०८४८	४७९३५२५	३९०१३८१	२४०८३४८९	१३९२२४४०	५९८९५६४	४१७१४८५

अनुसूची २.२
विषय क्षेत्रगत त्रिवर्षीय स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय/	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	राष्ट्रपतिको कार्यालय	१६९२	१६९२	०	०	१७९७	१७९७	०	०	२००४	२००४	०	०
२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	७७२	७७२	०	०	५९४	५९४	०	०	६५३	६५३	०	०
३	प्रदेश प्रमुखहरू	२६५१	२६५१	०	०	२८०२	२८०२	०	०	३०६१	३०६१	०	०
४	संघीय संसद सचिवालय	१६०२९	१६०२९	०	०	१७६७४	१७६७४	०	०	१९४४८	१९४४८	०	०
५	सर्वोच्च अदालत र मातहतका अदालतहरूसमेत	१००६१९	१००६१९	०	०	१०८४०१	१०८४०१	०	०	१२६९५२	१२६९५२	०	०
६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१८१००	१८१००	०	०	१९८८५	१९८८५	०	०	२१९९५	२१९९५	०	०
७	महालेखापरीक्षकको कार्यालय	८४७४	८४७४	०	०	९४३०	९४३०	०	०	१०५१७	१०५१७	०	०
८	लोक सेवा आयोग	९२३२	९२३२	०	०	१००७५	१००७५	०	०	१०९८२	१०९८२	०	०
९	निर्वाचन आयोग	६७००	६७००	०	०	६९४४	६९४४	०	०	७७५५	७७५५	०	०
१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२९८८	२९८८	०	०	३२२६	३२२६	०	०	३५०९	३५०९	०	०
११	न्याय परिषद	५९९	५९९	०	०	६१९	६१९	०	०	६८०	६८०	०	०
१२	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९४६	९४६	०	०	१०८३	१०८३	०	०	११८३	११८३	०	०
१३	राष्ट्रिय महिला आयोग	८३९	८३९	०	०	९०६	९०६	०	०	९८८	९८८	०	०
१४	राष्ट्रिय दलित आयोग	४१४	४१४	०	०	४५२	४५२	०	०	४९७	४९७	०	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय/	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	४३८	४३८	०	०	४७९	४७९	०	०	५२६	५२६	०	०
१६	आदिवासी जनजाति आयोग	४०९	४०९	०	०	४४९	४४९	०	०	४९२	४९२	०	०
१७	मधेशी आयोग	४२३	४२३	०	०	४६३	४६३	०	०	५०८	५०८	०	०
१८	थारु आयोग	४३२	४३२	०	०	४७७	४७७	०	०	५२३	५२३	०	०
१९	मुस्लिम आयोग	४३४	४३४	०	०	४७१	४७१	०	०	५१६	५१६	०	०
२०	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	६४९३२	६४९३२	०	०	६७९८४	६७९८४	०	०	७५७२०	७५७२०	०	०
२१	अर्थ मन्त्रालय	४९४१४१	४१५०२८	६६०५३	१३०६०	५५५३८१	२८०१६६	२२३९५९	५१२५६	६४३४०५	५०६८२२	१३६५८३	०
२२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	९१३२१	५८५५६	२७९	३२४८६	९१०१३	९०७७१	२४२	०	१०५६३३	१०५३९१	२४२	०
२३	ऊर्जा	४८२९०३	५५८७४	३९९५३	३८७०७६	५६१९६५	६८४५४	३९२२५	४५४२८६	६४१०३२	२८४१२९	४९२७९	३०७६२४
२४	जल तथा मौसम	६१४५	६१४५	०	०	१८७१७	१८७१७	०	०	२८९९९	२८९९९	०	०
२५	जलश्रोत	८२६३४	६१५१३	७१२१	१४०००	१३४८२०	८१९०९	३११७१	२१७४०	१६७९६७	११०७८९	३८२२५	१८९५३
२६	सिंचाई	२७५७००	१५५१०८	५३५८	११५२३४	४१५५९४	३१३७३७	३०८५७	७१०००	५३७७३६	४४३७१४	३२८१५	६१२०७
२७	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	५३५६	५३५६	०	०	५९९६	५९९६	०	०	६५१५	६५१५	०	०
२८	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	५२७२११	४७४३६४	१३३४६	३९५०१	५८२६६५	५५३२७७	२१२०	२७२६८	६४११३९	६०९२०१	२९६९	२८९६९
२९	खानेपानी मन्त्रालय	२९६६७०	२०४१६६	१४९५१	७७५५३	३४२४६३	२६६२८९	१४७६४	६१४१०	४३०२३८	३७८९८६	१३२१५	३८०३७
३०	गृह मन्त्रालय	२०८२४७९	२०३२४७९	५००००	०	२२२२५९२	२२०२५९२	२००००	०	२४४२५००	२४२२५००	२००००	०
३१	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन	१३१४६४	७७७६४	७२००	४६५००	१०५७८५	६८८१४	४२८५	३२६८६	१३११९६	९५८६७	२८७९	३२४५०
३२	परराष्ट्र मन्त्रालय	७८४८१	७८४८१	०	०	८१५०९	८१५०९	०	०	९०९६३	९०९६३	०	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय/	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३३	वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन	१४२४८८	९२२८६	२८१०२	२२१००	१४६६४२	१३२९१०	७२००	६५३१	१६९८२८	१४७४२३	१५०००	७४०५
३४	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	७३२२७	७३२२७	०	०	७६०६८	७६०६८	०	०	८४२१७	८४२१७	०	०
३५	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१५१९९५३	६०८७६२	३६३५०	८७४८४१	१६१९४१५	११०६५९४	०	५१२८२१	१८३९६९१	१५१७४२१	०	३२२२७०
३६	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१५२७७	८८८५	६३९२	०	१५५३७	१०२४०	५२९७	०	१६६९६	१२२८५	४४११	०
३७	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	५७१७४	५७१७४	०	०	४४८८२	४४८८२	०	०	५४४१६	५४४१६	०	०
३८	रक्षा मन्त्रालय	६२०१२१	६२०१२१	०	०	६६६४९८	६६६४९८	०	०	७३९८०७	७३९८०७	०	०
३९	शहरी विकास मन्त्रालय	९२५३८२	५९५४७३	३६९९२	२९२९१७	६८०७७९	६४५६८७	४५००	३०५९२	८७७९३१	८५८८१५	०	१९११६
४०	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	६०५६१७	५४६९५३	१९९९८	३८६६६	६३९८२७	६३४९८९	३४५२	१३८६	७०८४१४	७०७१७४	१६९	१०७१
४१	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	७७१९९	६९८४३	०	७३५६	८५४३६	६८६३६	०	१६८००	९७८९७	८१०९८	०	१६७९९
४२	सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	७२६७८	४४८१०	२७८६८	०	७०२०७	४३४४०	२६७६७	०	७६४२६	४८६५१	२७७७५	०
४३	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	५५३९१९	४९६१३९	२८६७९	२९१०१	५४२७९०	५२८६३९	५६५१	८५००	६२६९१४	५७५४२४	५१४९०	०
४४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१६३१०	१०५१७	५७९३	०	१२६६९	१२६६९	०	०	१३५१५	१३५१५	०	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/ निकाय/	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
		कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४५	राष्ट्रिय योजना आयोग	१७०२	१७०२	०	०	१९०५	१९०५	०	०	२०८६	२०८६	०	०
४६	आन्तरिक ऋण भुक्तानी	३४३५५८७	३४३५५८७	०	०	३७०५४००	३७०५४००	०	०	३९२८२९८	३९२८२९८	०	०
४७	वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	४९४०१५	४९४०१५	०	०	४७६४६८	४७६४६८	०	०	५२३२७०	५२३२७०	०	०
४८	वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	१८०५३०	१८०५३०	०	०	१६०९६८	१६०९६८	०	०	१६७०९०	१६७०९०	०	०
४९	प्रदेश	९७५६०४	८४५७४२	५१०७२	७८७९०	१११२६१३	१०२३६३९	४३७१३	४५२६१	१२७१७१७	४९६४६४	३८९३०	७३६३२३
५०	अर्थ मन्त्रालय - कर्मचारी सुविधा तथा सेवा निवृत्त सुविधा	१०९६५००	१०९६५००	०	०	१००९४६७	१००९४६७	०	०	१०९४२२५	१०९४२२५	०	०
५१	स्थानीय तह	३२०२६४६	२९१७१६६	८८९६२	१९६५१८	३६०४१८७	२२५०८५२	७६६९	१३४५६६६	४१२१६८३	२६९११२२	६६४१८	१३६४१४३
५२	अर्थ मन्त्रालय विविध	७८३५४३	७१२६११	०	७०९३२	१२४१२८५	१२४१२८५	०	०	१५१३५३७	१३६३५३७	०	१५००००
	जम्मा	१९६४११००	१६७७००००	५३४४६९	२३३६६३१	२१२८५७५३	१८१२७६७८	४७०८७२	२६८७२०३	२४०८३४८९	२०४७८७२२	५००४००	३१०४३६७

अनुसूची ३.१

आ. व. २०८२/८३ को मन्त्रालय/निकायगत बजेट विनियोजन

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०८०/८१ को यथार्थ	आ.व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	राष्ट्रपति कार्यालय	१४९०	१५२१	१६९२	१४३६	२५६	०	१६९२	०	०
२	उपराष्ट्रपतिको कार्यालय	४३३	५१३	७७२	५१७	२५५	०	७७२	०	०
३	प्रदेश प्रमुखहरू	१६८७	२१७३	२६५१	२४३१	२२०	०	२६५१	०	०
४	संघीय संसद सचिवालय	१२५२२	१४७३३	१६०२९	१५००७	१०२२	०	१६०२९	०	०
५	अदालत	६९२१९	७७५२१	१००६१९	६०७१५	३९९०४	०	१००६१९	०	०
६	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१२३४८	१७१४७	१८१००	१६७१५	१३८५	०	१८१००	०	०
७	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	५४७१	७०५९	८४७४	७४४८	१०२६	०	८४७४	०	०
८	लोक सेवा आयोग	१०२१२	९०१९	९२३२	८८९९	३३३	०	९२३२	०	०
९	निर्वाचन आयोग	५३१९	७८७२	६७००	५५९६	११०४	०	६७००	०	०
१०	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	२३८४	२८४६	२९८८	२९४५	४३	०	२९८८	०	०
११	न्याय परिषद् सचिवालय	४७१	५५८	५९९	५७१	२८	०	५९९	०	०
१२	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	६४५	९३४	९४६	९०५	४१	०	९४६	०	०
१३	राष्ट्रिय महिला आयोग	६७०	७८१	८३९	८१८	२१	०	८३९	०	०
१४	राष्ट्रिय दलित आयोग	३२३	३८६	४१४	३९०	२४	०	४१४	०	०
१५	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३१७	३९५	४३८	४११	२७	०	४३८	०	०
१६	आदिवासी जनजाति आयोग	३१२	३८०	४०९	३८८	२१	०	४०९	०	०
१७	मधेशी आयोग	३५३	४०७	४२३	४०२	२१	०	४२३	०	०
१८	थारू आयोग	४०८	३९९	४३२	४१०	२२	०	४३२	०	०
१९	मुस्लिम आयोग	२८५	३९२	४३४	४१४	२०	०	४३४	०	०
२०	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	४१७५७	५३५२२	६४९३२	५७७२१	७२११	०	६४९३२	०	०
२१	अर्थ मन्त्रालय	१६८४०१	४२६३०८	४९४१४१	२९५४५६	९४५१४	१०४१७१	४१५०२८	६६०५३	१३०६०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०८०/८१ को यथार्थ	आ.व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	४३२२७	७४९९५	९१३२१	४९३५५	४००५१	१९१५	५८५५६	२७९	३२४८६
२३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	६१६६८१	६९७३४४	८४७३८२	४२५३३	३८४६०६	४२०२४३	२७८६४०	५२४३२	५१६३१०
२४	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	३१८२	५२७८	५३५६	५२७३	८३	०	५३५६	०	०
२५	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	३७९८११	४७९२५२	५२७२११	४७२९४३	३३८६८	२०४००	४७४३६४	१३३४६	३९५०१
२६	खानेपानी मन्त्रालय	१२१३७८	२४३२४३	२९६६७०	९३४९	१९७८५७	८९४६४	२०४१६६	१४९५१	७७५५३
२७	गृह मन्त्रालय	२००६३१८	१९८४८३२	२०८२४७९	१९२९१८१	१५३२९८	०	२०३२४७९	५००००	०
२८	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय	७६०२४	८००८७	१३१४६४	२८०८३	४८४६२	५४९१९	७७७६४	७२००	४६५००
२९	परराष्ट्र मन्त्रालय	६५८३३	७७३२६	७८४८१	६४२०६	१४२७५	०	७८४८१	०	०
३०	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	९५०३२	१०९४९७	१४२४८८	८२६९३	३७६९५	२२१००	९२२८६	२८१०२	२२१००
३१	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	५४११२	६३८९३	७३२२७	६६५१६	६७११	०	७३२२७	०	०
३२	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१००७२०८	१२६६४२२	१५१९९५३	७४६५२	१४४२८३१	२४७०	६०८७६२	३६३५०	८७४८४१
३३	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	६८६०	१०९९६	१५२७७	७७९८	७४७९	०	८८८५	६३९२	०
३४	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	१७३३६	३१५००	५७१७४	२१११०	३६०६४	०	५७१७४	०	०
३५	रक्षा मन्त्रालय	५९२३४२	५७३८५१	६२०१२१	५५७९२२	६२१९९	०	६२०१२१	०	०
३६	शहरी विकास मन्त्रालय	३०८३२४	६२२३५१	९२५३८२	२८५४४	८८४८७३	११९६५	५९५४७३	३६९९२	२९२९१७
३७	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	५२२१५४	५८०३१५	६०५६१७	५५९५१७	४६१००	०	५४६९५३	१९९९८	३८६६६
३८	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	४८३२९	७००६३	७७१९९	५७८८२	१९३१७	०	६९८४३	०	७३५६
३९	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	२६६५८	५५६२७	७२६७८	६८४५६	४२२२	०	४४८१०	२७८६८	०

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०८०/८१ को यथार्थ	आ.व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४०	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	३४३६२६	४४८३६०	५५३९१९	३८४०५३	१६९८६६	०	४९६१३९	२८६७९	२९१०१
४१	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१०३९२	१४११६	१६३१०	१३७८८	२५२२	०	१०५१७	५७९३	०
४२	राष्ट्रिय योजना आयोग	१६१५	१६७१	१७०२	१६३१	७१	०	१७०२	०	०
४३	अर्थ मन्त्रालय आन्तरिक ऋण भुक्तानी	२५५३९११	३१३५२४९	३४३५५८७	९२९६१४	०	२५०५९७३	३४३५५८७	०	०
४४	अर्थ मन्त्रालय वैदेशिक ऋण भुक्तानी बहुपक्षीय	४०३५६४	४६२६३७	४९४०१५	११७११५	०	३७६९००	४९४०१५	०	०
४५	अर्थ मन्त्रालय वैदेशिक ऋण भुक्तानी द्विपक्षीय	९६२८४	१८९३८१	१८०५३०	३८६३०	०	१४१९००	१८०५३०	०	०
४६	प्रदेश	७६०१९९	८१३९३१	९७५६०४	९७५६०४	०	०	८४५७४२	५१०७२	७८७९०
४७	अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	७४९७८८	६७०४२३	१०९६५००	१०९६५००	०	०	१०९६५००	०	०
४८	स्थानीय तह	२६३४०३७	२८०१८१५	३२०२६४६	३२०२६४६	०	०	२९१७१६६	८८९६२	१९६५१८
४९	अर्थ मन्त्रालय- विविध	१६१८	४२२५४२	७८३५४३	४४४६११	३३८९३२	०	७१२६११	०	७०९३२
	जम्मा	१३८८०८७०	१६६११८६३	१९६४११००	११८०९८००	४०७८८८०	३७५२४२०	१६७७००००	५३४४६९	२३३६६३१

अनुसूची ३.२

आ. व. २०८२/८३ को विकास कार्यक्रमको मन्त्रालय/निकायगत बजेट र श्रोतको अनुमान

क्र.सं.	मन्त्रालय/निकाय	आ.व. २०८०/८१ को यथार्थ	आ.व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विषय क्षेत्रगत व्यय र स्रोतको अनुमान						
				कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	अर्थ मन्त्रालय	९६४३०	३४३३३७	४२१७८७	२३४७३३	८२८८३	१०४१७१	३४२६७४	६६०५३	१३०६०
२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	६४८१	१९५९८	४१४१०	३८९८	३५५९७	१९१५	९७२९	०	३१६८१
३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	६०९२०५	६८५७९१	८३६१२३	३६६४६	३७९२३४	४२०२४३	२६७३८१	५२४३२	५१६३१०
४	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	३४५५०२	४२३४१५	४५५५९८	४०४९४७	३०२५१	२०४००	४०२७५१	१३३४६	३९५०१
५	खानेपानी मन्त्रालय	११७४७७	२३८०२०	२९११७९	४७८४	१९६९३१	८९४६४	१९८७१०	१४९१६	७७५५३
६	गृह मन्त्रालय	१२३०१	३५८७८	४८२६	३७६१	१०६५	०	४८२६	०	०
७	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	१३१२१	१५६७८	२१६३६	१६९३८	४६९८	०	२१६३६	०	०
८	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	९२४३२७	११८८२६०	१४४०१९०	१३३७३	१४२४३४७	२४७०	५२८९९९	३६३५०	८७४८४१
९	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	४५०९	८६८१	१२७५८	५३६०	७३९८	०	६४९६	६२६२	०
१०	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	१०७२	१३१६	१२१०	१२१०	०	०	१२१०	०	०
११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	३८८५०	५३५७२	८२५६२	२३७२६	३६७३६	२२१००	३२३६०	२८१०२	२२१००
१२	शहरी विकास मन्त्रालय	२४९३८५	५५१३२८	८४७८४७	१३७८८	८२२०९४	११९६५	५२७९२७	२७५९८	२९२३२२
१३	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	११२४९	३७०१३	६२३७६	६१९३१	४४५	०	३५९९३	१४१०	२४९७३
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	४९६१	४०३८	६३९१	६२६४	१२७	०	५९८	५७९३	०
१५	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	१३९३०	३९६७५	५२०३०	४८८७७	३१५३	०	२४१६२	२७८६८	०
१६	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय	५३४२४	५६५४२	९९५८०	२५००	४२१६१	५४९१९	५१८८०	१२००	४६५००
१७	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	०	४५९२	७३५६	९०४	६४५२	०	०	०	७३५६
१८	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	२७३३२०	३५८५३३	४५७५३६	३१८९८७	१३८५४९	०	४०२३५५	२८५८०	२६६०१
	जम्मा	२७७५५४४	४०६५२६७	५१४२३९५	१२०२६२७	३२१२१२१	७२७६४७	२८५९६८७	३०९९१०	१९७२७९८

अनुसूची ३.३

आ. व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रको आधारमा विनियोजन बजेट

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्र												जम्मा
		२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	
१	अर्थ मन्त्रालय	३७५९८६	२२५२५	९९५४						८००		९३३२२		४२९७८७
२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय		४९४९०											४९४९०
३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय		२७३४२७			४७४७५४	७९८०४						८९३८	८३६९२३
४	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय		४५३३९२		९२९०							९०७६		४५५५९८
५	खानेपानी मन्त्रालय					९८४९६८	९०६२९९							२९९९७९
६	गृह मन्त्रालय				७९		३९२६	८२९						४८२६
७	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	९५७५	६९५०			३३६८				९७४३				२९६३६
८	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय				९६७३९३	९२७२८७७								९४४०९९०
९	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय							९२७५८						९२७५८
१०	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय				९२९०									९२९०
११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय		३९२७										७९४३५	८२५६२
१२	शहरी विकास मन्त्रालय						८४७८४७							८४७८४७
१३	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय				६२३७६									६२३७६
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय			६३९९										६३९९
१५	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय		९००५		८८९	७७५२				३०२६		३९३६६		५२०३०
१६	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय		४९७८४			५५०३४		२७६२						९९५८०
१७	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय											७३५६		७३५६
	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय		६४०	६९२७३	३९५६२३									४५७५३६
	जम्मा	३८५५६९	८४४९८०	७६८९८	६२८६९२	९९९८७५३	९०३७७८८	९६३४९		५५६९		६९९२०	८७५७३	५९४२३९५

अनुसूची ३.४

आ. व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको प्रथमिकताक्रम अनुसारको विनियोजन अनुमान

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	प्राथमिकताक्रम		जम्मा
		१	२	
१	अर्थ मन्त्रालय	८४६७१	३३७११६	४२१७८७
२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय		४१४१०	४१४१०
३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	८३१९७९	४१४४	८३६१२३
४	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	४५३३८६	२२१२	४५५५९८
५	खानेपानी मन्त्रालय	२९११७९		२९११७९
६	गृह मन्त्रालय		४८२६	४८२६
७	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	८६४२	१२९९४	२१६३६
८	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१३७८९२	६८२९८	१४४०१९०
९	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१२७५८		१२७५८
१०	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	१२१०		१२१०
११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	६०२९७	२२२६५	८२५६२
१२	शहरी विकास मन्त्रालय	८२७२४१	२०६०६	८४७८४७
१३	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	१२७१४	४९६६२	६२३७६
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	६३९१		६३९१
१५	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	३४८३८	१७१९२	५२०३०
१६	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय		९९५८०	९९५८०
१७	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	७३५६		७३५६
	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	१४९८१०	३०७७२६	४५७५३६
	जम्मा	४१५४३६४	९८८०३१	५१४२३९५

अनुसूची ३.५

आ. व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको दिगो विकास संकेत अनुसारको विनियोजन बजेट

क्र. सं.	विषय क्षेत्र	दिगो विकास संकेत																जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१५	१६	१७	
१	अर्थ मन्त्रालय	४३९४						८४६७१	३३२६९७	२५								४२१७८७
२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	१४८५								३९०२५					९००			४१४१०
३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय		२७३४२७					४७४७५४				७६७९९		१११४३				८३६१२३
४	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	३०८५	४५२५१३															४५५५९८
५	खानेपानी मन्त्रालय						२९११७९											२९११७९
६	गृह मन्त्रालय				७९							३९२६					८२१	४८२६
७	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	१०९२७							२९९१	३३६८							४३५०	२१६३६
८	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय						४०४१		२९५८९०	११४०२५९								१४४०१९०
९	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय					१२७५८												१२७५८
१०	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय			६९९					५११									१२१०
११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय													३९७२९	४२८३३			८२५६२
१२	शहरी विकास मन्त्रालय										८४७८४७							८४७८४७
१३	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय				६२३७६													६२३७६
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय								६०९६	२९५								६३९१
१५	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय			८८१						७२४२	७२२४		१००५			३५६७८		५२०३०
१६	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय								५७१	५५०१०		२२१५	४१७८४					९९५८०
१७	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय																७३५६	७३५६
१८	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	६४०		४५६८९६														४५७५३६
	जम्मा	२०५३१	७२५९४०	४५८४७६	६२४५५	१२७५८	२९५२२०	५५९४२५	६३८७५६	१२४४९२९	७५१९	९३०७८७	४२७८९	५०८७२	४३७३३	४०८४९	७३५६	५१४२३९५

अनुसूची ३.६

आ. व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको लैंगिक संकेत अनुसारको विनियोजन बजेट

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	जलवायु संकेत			जम्मा
		१	२	३	
१	अर्थ मन्त्रालय			४२१७८७	४२१७८७
२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय		२१३८८	२००२२	४१४१०
३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	१२१४०४	४५४४०८	२६०३११	८३६१२३
४	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	४५५०८२		५१६	४५५५९८
५	खानेपानी मन्त्रालय	२९११७९			२९११७९
६	गृह मन्त्रालय			४८२६	४८२६
७	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	१६९२	१०३६९	९५७५	२१६३६
८	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय			१४४०१९०	१४४०१९०
९	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	११७१६	१०४२		१२७५८
१०	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	१०९९		१११	१२१०
११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	४२९५७	२५७७०	१३८३५	८२५६२
१२	शहरी विकास मन्त्रालय		७८८६८२	५९१६५	८४७८४७
१३	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	६२३७६			६२३७६
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	५९८	५७९३		६३९१
१५	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	८८१	२०७११	३०४३८	५२०३०
१६	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय		९८४०८	११७२	९९५८०
१७	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय			७३५६	७३५६
१८	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	६७३४९	३३९०९	३५६२७८	४५७५३६
	जम्मा	१०५६३३३	१४६०४८०	२६२५५८२	५१४२३९५

अनुसूची ३.७

आ. व. २०८२/८३ को वार्षिक विकास कार्यक्रम/बजेटको जलवायु संकेत अनुसारको विनियोजन बजेट

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	जलवायु संकेत			जम्मा
		१	२	३	
१	अर्थ मन्त्रालय			४२१७८७	४२१७८७
२	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय		१४८५	३९९२५	४१४१०
३	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	२४२६४६	४०२८८७	१९०५९०	८३६१२३
४	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	१६६१६२	२८९४३६		४५५५९८
५	खानेपानी मन्त्रालय	२९११७९			२९११७९
६	गृह मन्त्रालय			४८२६	४८२६
७	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय		१०३६९	११२६७	२१६३६
८	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय			१४४०१९०	१४४०१९०
९	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय		१२६५७	१०१	१२७५८
१०	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय			१२१०	१२१०
११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	७०६८५	११७१२	१६५	८२५६२
१२	शहरी विकास मन्त्रालय	३४२४४	७५४४३८	५९१६५	८४७८४७
१३	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय			६२३७६	६२३७६
१४	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय		३९८७	२४०४	६३९१
१५	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	७३४०	६७१४	३७९७६	५२०३०
१६	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्ययन मन्त्रालय		९८४०८	११७२	९९५८०
१७	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय			७३५६	७३५६
१८	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	६४०	१७०९६	४३९८००	४५७५३६
	जम्मा	८१२८९६	१६०९१८९	२७२०३१०	५१४२३९५

अनुसूची ४.१

कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण

क्र. सं.	ब.उ.शी .नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८ १/८२ को संशो धित अनु मान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था	कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था	कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था					
वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन																				
१	३२९० ००११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	२०४६	१९ ५८	१८ ९२	६६ ०	५० ९१	२८ ८०	२२ ११	०	५६ ५१	३१ ९७	२४ ५५	०	१ ३	१	१ ५	१	१	
२	३२९० ०१०१	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	९५७	१९६७	१९४०	२७ ०	२२००	२२००	० ०	३७७८	१०३९	२७३९	०	१ ३	१	१ ३	१	१		
३	३२९० ०१०२	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	१८४	१३५	१३५ ०	० ०	१९४	१९४	० ०	२१५	२१५	० ०	१ ३	१	१ ३	१	१			
४	३२९० ०१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	९५२२	१६९३ १	११३० १	१५८० ०	१३०७ ०	१४१५	११६५ ५	०	१४९३ ९	१६१८	१३३२ १	०	१ ३	१	१ ५	१	१	
५	३२९० ०१०५	समृद्धिका लागि वन	९१२	२८८१	२७२२	१५९ ०	०	०	० ०	०	०	०	० ०	०	३	१	१ ५	१	२	
६	३२९० ०१०८	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	९८३३	१३८३ ५	४०४५	९७९० ०	३३७०	१३७०	२००० ०	४१०	४१०	० ०	१ ३	१	१ ३	१	१	३		
७	३२९० १०११	वन तथा भू संरक्षण विभाग	२१७६	१७३९	१६७१	६८ ०	३११०	२४१०	७०० ०	३४५२	२६७५	७७७ ०	१ ३	१	१ ५	३	३			
८	३२९० १०१२	डिभिजन वन कार्यालयहरू (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	७६५	५९२	५४२	५० ०	११६१	६३१	५३० ०	१२८९	७००	५८९ ०	१ ३	१	१ ५	२	२			
९	३२९० ११०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	५२८	२४६	१५६	९० ०	६८६	२८६	४०० ०	७६२	३१८	४४४ ०	३ १	१	१ ५	१	२			
१०	३२९० ११०२	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	३४४६	२१०१	६६	२०३५ ०	८७३९	१३९	८६०० ०	९७००	१५४	९५४६ ०	१ ३	१	१ ५	१	१	२		

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
११	३२९० ११०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशिल जीविकोपार्जन आयोजना	१७८६	१४९	१४९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	२
१२	३२९० ११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	५८२७	७४८२	२३१२	५१७०	०	२५९४	९८६	१६०८	०	११७१	१८७९	९८३१	०	१	१	१	१	२
१३	३२९० ११०९	जलवायु उत्थानशील भू-परिधी तथा जीविकोपार्जन आयोजना	०	१५४३	१४०	१४०३	०	१०१७	११३	९०४	०	१३५६	२२६	११३०	०	१	१	१	१	१
१४	३२९० २०११	वनस्पति विभाग	१९४४	१८८९	१८६४	२५	०	२८७१	२७७१	१००	०	३१८७	३०७६	१११	०	१	१	१	२	२
१५	३२९० २१०१	जडिबुटी विकास कार्यक्रम	४९४	२८१	२१६	६५	०	१४९०	४९०	१०००	०	१६५४	५४४	१११०	०	१	१	१	२	१
१६	३२९० २१०३	वनस्पति अनुसन्धान, संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	१३५९	१३१५	२५५	१०६०	०	१८५८	५१७	१३४०	०	२०६२	५७४	१४८८	०	१	१	१	१	२
१७	३२९० ३०११	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	२७७४	२१७६	२१६०	१६	०	३०२७	२६२७	४००	०	३४१०	२९६६	४४४	०	१	१	१	१	१
१८	३२९० ३०१२	राष्ट्रिय निकुञ्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	४२००७	४७४७	४७०८	३८२	०	६६३०	५७५०	८८०३	०	७३५९	६३८२	९७७२	०	१	२	१	२	२
१९	३२९० ३०१३	हात्तिसारहरू	२१७१	१९३२	१७६६	१६६	०	३८२६	३३२६	५००	०	४२४६	३६९१	५५५	०	१	२	१	२	२
२०	३२९० ३१०१	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	१४५१३	११४३	१०३१	११२१	०	१६३४	१००५	६२९०	०	१७६०	१०३३	७२६७	०	१	१	१	२	२
२१	३२९० ४०११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	५२७	३६२	३५७	५	०	७८९	७३९	५०	०	८७६	८२०	५६	०	१	२	१	२	१
२२	३२९० ४१०१	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	३११	१६५	१५०	१५	०	५१२	४६२	५०	०	५६८	५१३	५६	०	१	२	१	३	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२३	३२९० ५०११	वातावरण विभाग	१४३०	१७५२	१५८०	१७२	०	३१३६	१११४	२०२२	०	३४८१	१२३६	२२४५	०	१३	१३	१३	१३	२
२४	३२९० ६०११	केन्द्रीय वन तालिम केन्द्र	८५	५५	४६	९	०	१९२	९२	१००	०	२१४	१०३	१११	०	१३	२५	१२	२१	१
२५	५०१२ ९१०२	सम्बृद्धिका लागि वन	३९००	२२१० ०	०	०	२२१० ०	५०५९	०	०	५०५९	५६६६	०	०	५६६६	१३	२३	१३	१३	१
		जम्मा	१०९४९७	१४२४ ८८	८२६९ ३	३७६९ ५	२२१० ०	१४६६ ४२	९२३१ ८	४९२६ ५	५०५९	१६९८ २८	१००१ १८	६४०४ ४	५६६६	०	०	०	०	०
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय																				
१	३३६० ००११	भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	२८१२	३९१७	३८४६	७१	०	३४४९	३२६३	१८६	०	३७९३	३५८९	२०४	०	३	२	८	३	३
२	३३६० ०१०१	गरिब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम (गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम)	२५९	१६९२	१६७८	१४	०	२१४	१९६	१८	०	२३४	२१६	१८	०	१०	११	१३	३	१
३	३३६० ०१०२	गरिबसंग विश्वेश्वर कार्यक्रम	६०	५१	५१	०	०	१३६	६८	६८	०	७५	७५	०	०	१०	२१	१२	२	२
४	३३६० ०१०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम	५३४४	९१८४	९०९२	९२	०	३१३०	३०५०	८०	०	०	०	०	०	२	२	१३	३	३
५	३३६० ०१०४	राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण	०	३९१	३८१	१०	०	३२०	३००	२०	०	४२०	४००	२०	०	२	२	८	३	३
६	३३६० १०११	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	७३८	७४२	७३०	१२	०	८४७	८३०	१७	०	९३८	९२०	१८	०	३	२	८	३	३
७	३३६० १०१२	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरु	२१९९०	२३०६ ०	२२३५ १	७०९	०	२६३८ ५	२५२७ ५	१११०	०	३२९५ ०	३१०५ ०	१९००	०	३	२	८	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
८	३३६० ११०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	२२३४	२६००	१०८८	१५१२	०	३६८८	१७०८	१९८०	०	४७७२	१७७२	३०००	०	३	१	८	२	२
९	३३६० २०११	नापी विभाग	६०३	५९७	५६४	३३	०	६८३	६४४	३९	०	७९२	७५०	४२	०	३	२	८	३	३
१०	३३६० २०१२	नापी कार्यालयहरु	२०४०६	२१४६ ०	२०४४ १	१०१९	०	२५१७ ५	२३७० ०	१४७५	०	२६७९ ४	२४८५ ०	१९४४	०	३	२	८	३	३
११	३३६० २१०१	कित्ता नापी तथा नापी कार्यालय सुधार कार्यक्रम	३८७९	३८६९	१८२२	२०४७	०	५१३५	२०५४	३०८१	०	५६६४	२४६४	३२००	०	३	१	१ ६	२	२
१२	३३६० २१०२	स्थलरूप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	२३४७	२३१६	१७२१	५९५	०	२९५७	२०५७	९००	०	३४२०	२३६५	१०५५	०	६	२	९	२	२
१३	३३६० २१०३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	१०५९	१०५२	६९१	३६१	०	१३८०	७७०	६१०	०	१४३४	८४७	५८७	०	६	२	९	२	२
१४	३३६० ३०११	सहकारी विभाग	३४१	३८८	३८८	०	०	४४०	४४०	०	०	४८४	४८४	०	०	२	२	८	३	३
१५	३३६० ३०१२	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र	३९०	४२४	३९५	२९	०	४८९	४८९	०	०	६०२	५६२	४०	०	५	१	४	२	२
१६	३३६० ३१०१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण तथा प्रणाली सुधार कार्यक्रम	४९६	४८१	४१४	६७	०	४४०	४००	४०	०	४९०	४६०	३०	०	३	१	१ ६	२	२
१७	३३६० ४०११	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	९३५	१००३	८६३	१४०	०	१२००	१०३५	१६५	०	१३५५	११९०	१६५	०	५	२	४	२	२
		जम्मा	६३८९३	७३२२ ७	६६५१ ६	६७११	०	७६०६ ८	६६२७ ९	९७८९	०	८४२१ ७	७१९९ ४	१२२२ ३	०	०	०	०	०	०

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	विद्यो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	३१२०००११	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	२६२१	९६६८	७२०७	२४६१	०	२३००	२२००	१००	०	२४५०	२३००	१५०	०	३	१	२	१	१
२	३१२००१०१	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	९२६	६४२	६४२	०	०	१०५०	१०००	५०	०	११५०	१०५०	१००	०	३	१	२	१	१
३	३१२००१०२	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	२६३८७५	२८८२२६	२८८२२६	०	०	३३०९११	३०५९८०	२४९३१	०	३५४८६०	३३९४०८	१५४५२	०	३	१	२	२	१
४	३१२००१०३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	५९०	५१६	४९५	२१	०	६३०	६००	३०	०	६८५	६५०	३५	०	३	१	२	१	३
५	३१२००१०४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादि ब्यवस्थापन कार्यक्रम	१६३२	२०२४	१७५१	२७३	०	२०५०	१८५०	२००	०	२२००	२०००	२००	०	३	१	२	१	१
६	३१२००१०५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	१०१२	१२१०	११०६	१०४	०	१२८४	११९५	९०	०	१२९२	१२०१	९१	०	५	१	१	२	१
७	३१२००१०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना	२८६४५	३४९६१	३१६८८	३२७३	०	४५०००	४००००	५००००	०	५००००	४५०००	५००००	०	३	१	२	१	१
८	३१२००१०८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	७६७७	१२३९६	१२२९१	१०५	०	८०८७	७८८७	२००	०	०	०	०	०	३	१	२	१	१
९	३१२००१०९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	५५७०	३३४	३३३	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	२	२	१	१
१०	३१२००११२	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम	१८७८	८०२	८०२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	२	२	१	१
११	३१२००११८	ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम	२६४४७	७११६	५८९१	१२२५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	२	१	१
१२	३१२००११९	उच्च मूल्य कृषिवस्तु उत्थानशील कार्यक्रम	०	८२९६	७८६	७५१०	०	४०	४०	०	०	०	०	०	०	३	१	२	१	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१३	३१२०१०११	कृषि विभाग	२८०८५	३०९०६	३०३६२	५४४	०	२५५५०	२५०००	५५०	०	२६५५०	२६०००	५५०	०	३	१	२	१	१
१४	३१२०११०१	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	१४०२	१५४६	१३३२	२१४	०	१९५०	१४५०	५००	०	१९००	१५००	४००	०	३	१	२	१	१
१५	३१२०११०२	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम	२७९५	२६३९	२०२०	६१९	०	३४००	२५००	९००	०	३७००	२७००	१०००	०	३	१	२	१	१
१६	३१२०११०३	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम	१२००	१८७५	७८२	१०९३	०	१५८७	९६९	६१८	०	१८२५	१११४	७११	०	३	१	१	१	१
१७	३१२०११०४	वाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	१२९४	१७१४	१३०२	४१२	०	२०००	१६००	४००	०	२३००	१७००	६००	०	३	१	२	१	१
१८	३१२०११०५	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम	७३७	१०५४	७७२	२८२	०	९००	८००	१००	०	१०००	९००	१००	०	३	१	२	१	१
१९	३१२०११०६	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रिकरण प्रवर्धन कार्यक्रम	२५३२	३२९५	७७४	२५२१	०	३८२७	९०७	२९२०	०	४२१०	९९८	३२१२	०	३	१	२	१	१
२०	३१२०११०७	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	१०८९	१८५४	१८२१	३३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	२	१	१
२१	३१२०१११३	पहाडी-क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफुल विकास आयोजना	४९७६	५१०८	४४३१	६७७	०	२१४३०	१९८४०	१५९०	०	४४२८०	२१६४५	२२६३५	०	३	१	२	१	१
२२	३१२०२०११	पशु सेवा विभाग	२१८०५	२६८१०	२६४९८	३१२	०	२७५४४	२७५००	४४	०	२८०९४	२८०४५	४९	०	३	१	२	१	१
२३	३१२०२१०१	मत्स्य विकास कार्यक्रम	१७६७	१८९५	१४२४	४७१	०	१९९०	१४३०	५६०	०	२२४३	१६१६	६२७	०	३	१	२	१	१
२४	३१२०२१०३	पशुपन्थी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	५२७०	५५९६	४३९०	१२०६	०	६३८४	५०४०	१३४४	०	५५९९	५५४४	५५	०	३	१	२	१	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२५	३१२०२१०४	पशु आहारा तथा लाईभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	३६९	४०२	३५१	५१	०	४६३	३९७	६६	०	५१९	४४५	७४	०	३	१	२	१	१
२६	३१२०२११०	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण तथा नियमन कार्यक्रम	०	५५०७	४०५७	१४५०	०	६७५४	५६००	११५४	०	७५६४	६२७२	१२९२	०	३	१	२	१	१
२७	३१२०२१११	पशु क्वारेन्टाईन सेवा कार्यक्रम	०	२००१	१६४९	३५२	०	२०५३	१६९५	३५८	०	२२१८	१८३१	३८७	०	३	१	२	१	१
२८	३१२०३१०१	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	६२०७	७३०५	५६३२	१६७३	०	८३६०	६२६०	२१००	०	८५००	६३५०	२१५०	०	३	१	२	१	१
२९	३१२२१०११	राष्ट्रिय किसान आयोग	३७७	४३३	४२०	१३	०	७५०	७००	५०	०	७८०	७५०	३०	०	१०	२	१	१	१
३०	३१२३१०११	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैची विकास बोर्ड	१६४०	२५७३	२३८५	१८८	०	२७५०	२५००	२५०	०	३३००	२८००	५००	०	३	२	१	१	१
३१	३१२३१०१२	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड	७५७	६०३	६००	३	०	१०००	८००	२००	०	१२००	९५०	२५०	०	३	२	२	१	१
३२	३१२४१०११	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	२६१	२८०	२२४	५६	०	३८०	३००	८०	०	३५०	३००	५०	०	१०	२	१	१	१
३३	३१२४११०१	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	३३६५०	३५८०८	२९९९६	५८१२	०	४५०००	३५०००	१००००	०	५५०००	४००००	१५०००	०	३	१	२	१	१
३४	३१२४११०२	पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा व्यवसायी परिषद्	७४३	१०७६	२०३	८७३	०	४००	३५०	५०	०	४८०	४००	८०	०	१२	२	२	१	१
३५	३१२८१०११	कपास विकास समिति	२९१	३४०	३००	४०	०	४००	३५०	५०	०	४५०	४००	५०	०	३	२	१	१	१
३६	५०११२१०१	मूल्य श्रृंखलामा आधारित समावेशी कृषि रूपान्तरण कार्यक्रम	२११३२	२०४००	०	०	२०४००	२६४४०	०	०	२६४४०	२६४४०	०	०	२६४४०	३	१	२	१	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था	कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था	कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था					
		जम्मा	४७९२५२	५२७२११	४७२९४३	३३८६८	२०४००	५८२६६५	५०१७४०	५४४८४	२६४४०	६४११३९	५४३८६८	७०८३१	२६४४०	०	०	०	०	०

अनुसूची ४.२

कृषि, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वन क्षेत्रको त्रिवर्षीय श्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन														
१	३२९००० ११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	१९५८	१९५८	०	०	५०९१	५०९१	०	०	५६५१	५६५१	०	०
२	३२९००१ ०१	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	१९६७	०	१९६७	०	२२००	०	२२००	०	३७७८	०	३७७८	०
३	३२९००१ ०२	रेड फरेस्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	१३५	१३५	०	०	१९४	१९४	०	०	२१५	२१५	०	०
४	३२९००१ ०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	१६९३१	१६९३१	०	०	१३०७०	१३०७०	०	०	१४९३९	१४९३९	०	०
५	३२९००१ ०५	समृद्धिका लागि वन	२८८१	०	२८८१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	३२९००१ ०८	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	१३८३५	२३४	१३६०१	०	३३७०	४१०	२६६०	३००	४१०	४१०	०	०
७	३२९०१० ११	वन तथा भू संरक्षण विभाग	१७३९	१७३९	०	०	३११०	३११०	०	०	३४५२	३४५२	०	०
८	३२९०१० १२	डिभिजन वन कार्यालयहरू (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	५९२	५९२	०	०	११६१	११६१	०	०	१२८९	१२८९	०	०
९	३२९०११ ०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	२४६	२४६	०	०	६८६	६८६	०	०	७६२	७६२	०	०
१०	३२९०११ ०२	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	२१०१	२१०१	०	०	८७३९	८७३९	०	०	९७००	९७००	०	०
११	३२९०११ ०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	१४९	०	१४९	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१२	३२९०११ ०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	७४८ २	०	७४८२	०	२५९४	—०	१४२२	११७२	११७१०	१	९९७०	१७३९
१३	३२९०११ ०९	जलवायु उत्थानशील भू-परिधी तथा जीविकोपार्जन आयोजना	१५४ ३	१६९	१३७४	०	१०१७	९९	९१८	०	१३५६	१०४	१२५२	०
१४	३२९०२० ११	वनस्पति विभाग	१८८ ९	१८८ ९	०	०	२८७१	२८७१	०	०	३१८७	३१८७	०	०
१५	३२९०२१ ०१	जडिबुटी विकास कार्यक्रम	२८१	२८१	०	०	१४९०	१४९०	०	०	१६५४	१६५४	०	०
१६	३२९०२१ ०३	वनस्पति अनुसन्धान, संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	१३१ ५	१३१ ५	०	०	१८५८	१८५८	०	०	२०६२	२०६२	०	०
१७	३२९०३० ११	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	२१७६	२१७६	०	०	३०२७	३०२७	०	०	३४१०	३४१०	०	०
१८	३२९०३० १२	राष्ट्रिय निकुञ्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	४७४७१	४७४७१	०	०	६६३०३	६६३०३	०	०	७३५९७	७३५९७	०	०
१९	३२९०३० १३	हात्तिसारहरू	१९३२	१९३२	०	०	३८२६	३८२६	०	०	४२४६	४२४६	०	०
२०	३२९०३१ ०१	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	११४३१	१०७८३	६४८	०	१६३४७	१६३४७	०	०	१७६०५	१७६०५	०	०
२१	३२९०४० ११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	३६२	३६२	०	०	७८९	७८९	०	०	८७६	८७६	०	०
२२	३२९०४१ ०१	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	१६५	१६५	०	०	५१२	५१२	०	०	५६८	५६८	०	०
२३	३२९०५० ११	वातावरण विभाग	१७५२	१७५२	०	०	३१३६	३१३६	०	०	३४८१	३४८१	०	०
२४	३२९०६० ११	केन्द्रीय वन तालिम केन्द्र	५५	५५	०	०	१९२	१९२	०	०	२१४	२१४	०	०

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२५	५०१२९१ ०२	सम्बृद्धिका लागि वन	२२१००	०	०	२२१००	५०५९	०	०	५०५९	५६६६	०	०	५६६६
		जम्मा	१४२४८ ८	९२२८६	२८१०२	२२१००	१४६६४ २	१३२९१ ०	७२००	६५३१	१६९८२ ८	१४७४२ ३	१५०००	७४०५
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय														
१	३३६००० ११	भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	३९१७	३९१७	०	०	३४४९	३४४९	०	०	३७९३	३७९३	०	०
२	३३६००१ ०१	गरिब घर परिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम (गरिब लक्षित विशेष कार्यक्रम)	१६९२	१६९२	०	०	२१४	२१४	०	०	२३४	२३४	०	०
३	३३६००१ ०२	गरिबसंग विश्वेश्वर कार्यक्रम	५१	५१	०	०	१३६	१३६	०	०	७५	७५	०	०
४	३३६००१ ०३	जग्गा प्रशासन सुदृढीकरण तथा अनौपचारिक भूसम्बन्ध व्यवस्थापन कार्यक्रम	९१८४	९१८४	०	०	३१३०	३१३०	०	०	०	०	०	०
५	३३६००१ ०४	राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण	३९१	३९१	०	०	३२०	३२०	०	०	४२०	४२०	०	०
६	३३६०१० ११	भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग	७४२	७४२	०	०	८४७	८४७	०	०	९३८	९३८	०	०
७	३३६०१० १२	भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालयहरु	२३०६०	२३०६०	०	०	२६३८५	२६३८५	०	०	३२९५०	३२९५०	०	०
८	३३६०११ ०१	मालपोत अभिलेख सुरक्षा तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	२६००	२६००	०	०	३६८८	३६८८	०	०	४७७२	४७७२	०	०
९	३३६०२० ११	नापी विभाग	५९७	५९७	०	०	६८३	६८३	०	०	७९२	७९२	०	०
१०	३३६०२० १२	नापी कार्यालयहरु	२१४६०	२१४६०	०	०	२५१७५	२५१७५	०	०	२६७९४	२६७९४	०	०

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
११	३३६०२१ ०१	कित्ता नापी तथा नापी कार्यालय सुधार कार्यक्रम	३८६९	३८६९	०	०	५१३५	५१३५	०	०	५६६४	५६६४	०	०
१२	३३६०२१ ०२	स्थलरूप नापी तथा भू-उपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम	२३१६	२३१६	०	०	२९५७	२९५७	०	०	३४२०	३४२०	०	०
१३	३३६०२१ ०३	खगोल तथा भू-मापन कार्यक्रम	१०५२	१०५२	०	०	१३८०	१३८०	०	०	१४३४	१४३४	०	०
१४	३३६०३० ११	सहकारी विभाग	३८८	३८८	०	०	४४०	४४०	०	०	४८४	४८४	०	०
१५	३३६०३० १२	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र	४२४	४२४	०	०	४८९	४८९	०	०	६०२	६०२	०	०
१६	३३६०३१ ०१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण तथा प्रणाली सुधार कार्यक्रम	४८१	४८१	०	०	४४०	४४०	०	०	४९०	४९०	०	०
१७	३३६०४० ११	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र	१००३	१००३	०	०	१२००	१२००	०	०	१३५५	१३५५	०	०
		जम्मा	७३२२७	७३२२७	०	०	७६०६८	७६०६८	०	०	८४२१७	८४२१७	०	०
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय														
१	३१२००० ११	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	९६६८	९६६८	०	०	२३००	२३००	०	०	२४५०	२४५०	०	०
२	३१२००१ ०१	कृषि विकास रणनीति अनुगमन तथा समन्वय कार्यक्रम	६४२	६४२	०	०	१०५०	१०५०	०	०	११५०	११५०	०	०
३	३१२००१ ०२	विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम	२८८२२ ६	२८८२२ ६	०	०	३३०९१ १	३३०९१ १	०	०	३५४८६ ०	३५४८६ ०	०	०
४	३१२००१ ०३	बीउ प्रवर्द्धन तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम	५१६	५१६	०	०	६३०	६३०	०	०	६८५	६८५	०	०

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
५	३१२००१ ०४	प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादि व्यवस्थापन कार्यक्रम	२०२४	२०२४	०	०	२०५०	२०५०	०	०	२२००	२२००	०	०
६	३१२००१ ०५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	१२१०	१२१०	०	०	१२८४	१२८४	०	०	१२९२	१२९२	०	०
७	३१२००१ ०६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना	३४९६१	३४९६१	०	०	४५०००	४५०००	०	०	५००००	५००००	०	०
८	३१२००१ ०८	खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुधार आयोजना	१२३९६	७६४	११६३२	०	८०८७	७३०७	७८०	०	०	०	०	०
९	३१२००१ ०९	कृषि क्षेत्र विकास कार्यक्रम	३३४	१८७	०	१४७	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	३१२००१ १२	नेपाल कृषि बजार विकास कार्यक्रम	८०२	०	८०२	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	३१२००१ १८	ग्रामीण उद्यम तथा आर्थिक विकास कार्यक्रम	७११६	३१८	०	६७९८	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	३१२००१ १९	उच्च मूल्य कृषिवस्तु उत्थानशील कार्यक्रम	८२९६	१५५९	०	६७३७	४०	०	०	४०	०	०	०	०
१३	३१२०१० ११	कृषि विभाग	३०९०६	३०९०६	०	०	२५५५०	२५५५०	०	०	२६५५०	२६५५०	०	०
१४	३१२०११ ०१	राष्ट्रिय आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम	१५४६	१५४६	०	०	१९५०	१९५०	०	०	१९००	१९००	०	०
१५	३१२०११ ०२	राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम	२६३९	२६३९	०	०	३४००	३४००	०	०	३७००	३७००	०	०
१६	३१२०११ ०३	व्यवसायीक कीट विकास कार्यक्रम	१८७५	१८७५	०	०	१५८७	१५८७	०	०	१८२५	१८२५	०	०
१७	३१२०११ ०४	वाली विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	१७१४	१७१४	०	०	२०००	२०००	०	०	२३००	२३००	०	०

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१८	३१२०११ ०५	केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला कार्यक्रम	१०५४	१०५४	०	०	९००	९००	०	०	१०००	१०००	०	०
१९	३१२०११ ०६	कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रिकरण प्रवर्धन कार्यक्रम	३२९५	३२९५	०	०	३८२७	३८२७	०	०	४२१०	४२१०	०	०
२०	३१२०११ ०७	रानी जमरा कुलरिया सिचाई आयोजना-प्रणाली आधुनिकिकरण कृषि कार्यक्रम	१८५४	१११	०	१७४३	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	३१२०११ १३	पहाडी-क्षेत्र काष्ठफल तथा फलफुल विकास आयोजना	५१०८	६२०	८१२	३६७६	२१४३०	१८८९७	१३४०	११९३	४४२८०	३८३२९	२९६९	२९८२
२२	३१२०२० ११	पशु सेवा विभाग	२६८१०	२६८१०	०	०	२७५४४	२७५४४	०	०	२८०९४	२८०९४	०	०
२३	३१२०२१ ०१	मत्स्य विकास कार्यक्रम	१८९५	१७९५	१००	०	१९९०	१९९०	०	०	२२४३	२२४३	०	०
२४	३१२०२१ ०३	पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	५५९६	५५९६	०	०	६३८४	६३८४	०	०	५५९९	५५९९	०	०
२५	३१२०२१ ०४	पशु आहारा तथा लाईभस्टक गुण व्यवस्थापन कार्यक्रम	४०२	४०२	०	०	४६३	४६३	०	०	५१९	५१९	०	०
२६	३१२०२१ १०	पशु स्वास्थ्य रोग अन्वेषण तथा नियमन कार्यक्रम	५५०७	५५०७	०	०	६७५४	६७५४	०	०	७५६४	७५६४	०	०
२७	३१२०२१ ११	पशु क्वारेन्टाईन सेवा कार्यक्रम	२००१	२००१	०	०	२०५३	२०५३	०	०	२२१८	२२१८	०	०
२८	३१२०३१ ०१	खाद्य पोषण तथा प्रविधि कार्यक्रम	७३०५	७३०५	०	०	८३६०	८३६०	०	०	८५००	८५००	०	०
२९	३१२२१० ११	राष्ट्रिय किसान आयोग	४३३	४३३	०	०	७५०	७५०	०	०	७८०	७८०	०	०
३०	३१२३१० ११	राष्ट्रिय चिया, कफी तथा अलैंची विकास बोर्ड	२५७३	२५७३	०	०	२७५०	२७५०	०	०	३३००	३३००	०	०

क्र. सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३१	३१२३१० १२	राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड	६०३	६०३	०	०	१०००	१०००	०	०	१२००	१२००	०	०
३२	३१२४१० ११	नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	२८०	२८०	०	०	३८०	३८०	०	०	३५०	३५०	०	०
३३	३१२४११ ०१	कृषि अनुसन्धान कार्यक्रम	३५८०८	३५८०८	०	०	४५०००	४५०००	०	०	५५०००	५५०००	०	०
३४	३१२४११ ०२	पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा व्यवसायी परिषद्	१०७६	१०७६	०	०	४००	४००	०	०	४८०	४८०	०	०
३५	३१२८१० ११	कपास विकास समिति	३४०	३४०	०	०	४००	४००	०	०	४५०	४५०	०	०
३६	५०११२१ ०१	मूल्य श्रृंखलामा आधारित समावेशी कृषि रूपान्तरण कार्यक्रम	२०४००	०	०	२०४००	२६४४०	४०५	०	२६०३५	२६४४०	४५३	०	२५९८७
		जम्मा	५२७२१ १	४७४३६ ४	१३३४६	३९५०१	५८२६६ ५	५५३२७ ७	२१२०	२७२६८	६४११३ ९	६०९२० १	२९६९	२८९६९

अनुसूची ५.१

आर्थिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					

उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय

१	३०७०००१ १	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	१०६२३	२७१५	२५५५	१६०	०	३७५५७	१४३८०	२३१७८	०	४७८६०	१५७८३	३२०७६	०	३	२	९	३	३
२	३०७०००१ २	केन्द्रीय कारागार कारखाना	१३१	१५५	१२६	२९	०	१३९	१३५	४	०	१५०	१४६	४	०	३	२	९	३	३
३	३०७०००१ ३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशानलय	२६४६	२८३६	१२४८	१५८८	०	१८५८	१३४५	५१२	०	१९८१	१४५३	५२८	०	३	२	९	३	३
४	३०७०००१ ४	खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	५३५२	५०४५	५०४५	०	०	५९७२	५९७२	०	०	६४५०	६४५०	०	०	३	२	९	३	३
५	३०७०००१ ५	एक्सिस आयोजना (पहिलो चरण)	९९९	११९९	६९	११३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	२	९	३	३
६	३०७०००१ १	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	६९८३	१५५४१	३४०	१५२०१	०	५६७	३७७	१९०	०	६०७	४०७	२००	०	३	२	९	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
७	३०७००१०२	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१७९	५२२	५२२	०	०	१९९	१९९	०	०	२१५	२१५	०	०	३	२	९	३	३
८	३०७००१०३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (नेपाल साल्ट ट्रेडिङ्ग कर्पोरेशन लिमिटेड)	१५९९	१४८५	१४८५	०	०	१७७५	१७७५	०	०	१९१७	१९१७	०	०	३	२	१	२	२
९	३०७००१०४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना- बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण - मन्त्रालय	३६८	२५२	२५२	०	०	४०९	४०९	०	०	४४२	४४२	०	०	३	२	९	३	३
१०	३०७००११०	रणनीतिक सडक संजाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	७०५७	१९९०३	६६०	१९२४३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	२	९	३	२
११	३०७००११२	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति	३३३	३११	३११	०	०	३७१	३७१	०	०	४००	४००	०	०	३	२	९	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१२	३०७०१०१ १	उद्योग विभाग	१२६५४	१०६३४	१०५७६	५८	०	१४२२५	१४२०६	१९	०	१५३६२	१५३४२	२०	०	३	२	९	३	३
१३	३०७०२०१ १	खानी तथा भूगर्भ विभाग	१२४८	१४२५	१२७४	१५१	०	१३४५	१३०९	३६	०	१४५१	१४१४	३७	०	३	२	९	३	३
१४	३०७०२१० १	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	५३५	९००	९७	८०३	०	२७६	१०६	१७०	०	२९०	११५	१७५	०	३	२	१५	३	३
१५	३०७०२१० २	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	२५०	३०८	१३३	१७५	०	१८६	१४३	४३	०	१९९	१५५	४४	०	३	२	९	३	३
१६	३०७०२१० ३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	२१६	२७३	९८	१७५	०	१५४	१०७	४६	०	१६४	११६	४८	०	३	२	९	३	३
१७	३०७०३०१ १	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	१३६९	१८०२	१३६०	४४२	०	१३७६	१२७४	१०३	०	१४८१	१३७६	१०६	०	३	२	९	३	३
१८	३०७०३०१ २	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	१३६३	१४१०	१२०५	२०५	०	१३८५	१३१६	६९	०	१४९२	१४२१	७१	०	३	२	९	३	३
१९	३०७०४०१ १	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	८८३	९३५	६९९	२३६	०	७७१	७६४	७	०	८३३	८२५	८	०	३	२	९	३	३
२०	३०७०५०१ १	वाणिज्य, आपूर्ति तथा	९३२	९२८	७२६	२०२	०	११२२	८०२	३२०	०	११९५	८६६	३३०	०	३	२	९	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		उपभोक्ता संरक्षण विभाग																		
२१	३०७०५०१२	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरु	६७८	६७१	५८८	८३	०	७०३	६७१	३२	०	७९१	३३	७५८	०	३	२	९	३	३
२२	३०७६१०११	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	९८९९	१४६४१	१४६१८	२३	०	११५७५	११५६७	८	०	१२५०१	१२४९२	८	०	३	२	९	३	२
२३	३०७८१०११	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	२४१०	२३७९	२२७९	१००	०	२५५२	२४८८	६४	०	२७५३	२६८७	६६	०	३	२	९	३	३
२४	३०७८१०१४	लघु, घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	४२१०	३१३६	३०८९	४७	०	४३२०	४३०४	१६	०	४६६५	४६४८	१६	०	३	२	९	२	२
२५	५०१०७१०१	धौवादी फलाम कम्पनी लि.	२०८६	१९१५	०	०	१९१५	२१७६	०	०	२१७६	२४३७	०	०	२४३७	३	२	९	३	३
		जम्मा	७४९९५	९१३२१	४९३५५	४००५१	१९१५	९१०१३	६४०२०	२४८१७	२१७६	१०५६३३	६८७०२	३४४९४	२४३७	०	०	०	०	०

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन

१	३२५०००११	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	१७७३	२१६६	२००१	१६५	०	२३४०	२१३०	२१०	०	३८०३	३५९३	२१०	०	३	२	८	२	२

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२	३२५००१० १	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	६५	९१	८०	११	०	८१	६०	२१	०	७१	५०	२१	०	६	२	९	२	२
३	३२५००१० ३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३५७	३५१	३५१	०	०	३७५	३७५	०	०	३८०	३८०	०	०	८	२	८	२	२
४	३२५००१० ५	सांस्कृतिक संस्थान	१६४	२२०	२२०	०	०	२३०	२३०	०	०	२२०	२२०	०	०	८	२	८	३	३
५	३२५०१०१ १	पर्यटन विभाग	१७७१	१८९८	१८८८	१०	०	२०४५	१८९०	१५५	०	२०६०	१९१०	१५०	०	७	२	११	२	२
६	३२५०११० ६	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	२२७८५	४१७८४	१८११	३९९७३	०	३०७८५	५५००	२५२८५	०	३४६५४	५७७५	२८८७९	०	३	२	१२	२	२
७	३२५०२०१ १	पुरातत्व विभाग	५५७३	६१४९	८०७	५३४२	०	६९१८	८१०	६१०८	०	१९५६१	८१५	१८७४६	०	८	२	११	२	२
८	३२५०२०१ २	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	४२१	४७३	३५५	११८	०	५८०	३८०	२००	०	५९५	३८५	२१०	०	२	२	८	३	३
९	३२५०२०१ ३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	४३	४८	८	४०	०	१०५	२०	८५	०	१०५	२५	८०	०	२	२	८	३	३
१०	३२५०२०१ ४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	९३५	९६९	९४९	२०	०	११५०	१०००	१५०	०	१२०५	१०५०	१५५	०	२	२	८	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
११	३२५०२०१५	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	१८६	१९५	१६७	२८	०	२२०	१७०	५०	०	२३०	१७५	५५	०	२	२	८	३	३
१२	३२५०२०१६	क्षेत्रीय संग्रहालयहरु	१३६	१४७	१०६	४१	०	२५०	१५०	१००	०	२६०	१५५	१०५	०	२	२	८	३	३
१३	३२५०२०१७	संग्रहालयहरु (जातीय संग्रहालय समेत)	३३०	४३८	३२६	११२	०	५३५	२५०	२८५	०	५५०	२५०	३००	०	२	२	८	३	३
१४	३२५०२०१८	ऐतिहासिक दरबारहरु	९३३	९९५	९४०	५५	०	१०७०	९९०	८०	०	११३५	१०३५	१००	०	२	२	८	३	३
१५	३२५०२०१९	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	१९३	२२४	१६४	६०	०	३२०	१५०	१७०	०	३३०	१५५	१७५	०	२	२	८	३	३
१६	३२५०२१०१	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना	१९३०	२१९१	२७	२१६४	०	६१६१	५०	६१११	०	८०९१	५५	८०३६	०	८	२	११	२	२
१७	३२५०२१०२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	२९	२४	११	१३	०	२१२०	२०	२१००	०	२५२५	२५	२५००	०	६	२	११	२	२
१८	३२५०३०११	राष्ट्रिय अभिलेखालय	४५१	५९५	३०१	२९४	०	६००	३००	३००	०	६१५	३१०	३०५	०	८	२	८	२	२
१९	३२५०४०११	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार	१५९	१५९	१५२	७	०	२२०	१७०	५०	०	२३०	१७५	५५	०	१२	२	९	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		रजिष्ट्रारको कार्यालय																		
२०	३२५२१०१ १	भाषा आयोग	५७३	५७७	५६८	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	८	२	८	३	३
२१	३२५४१०१ १	बृहतर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	२१५	२२३	२२३	०	०	२५०	२५०	०	०	२३०	२३०	०	०	८	२	८	३	३
२२	३२५५१०१ १	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	२०२५	७८९१	७८९१	०	०	२७३६	२७३६	०	०	२७४०	२७४०	०	०	६	२	११	२	२
२३	३२५५१०१ २	लुम्बिनी विकास कोष	४३३९	४९०९	४९०९	०	०	५०००	५०००	०	०	५२५०	५२५०	०	०	६	२	११	२	३
२४	३२५६१०१ १	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	१४५	१५०	१५०	०	०	५०	५०	०	०	६०	६०	०	०	५	२	४	३	३
२५	३२५६१०१ २	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	१३६७	१४६८	१४६८	०	०	१५००	१५००	०	०	१५५०	१५५०	०	०	५	२	४	३	३
२६	३२५६१०१ ३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	४७०	५३९	५३९	०	०	५४०	५४०	०	०	५४५	५४५	०	०	५	२	८	३	३
२७	३२५६१०१ ४	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	५५१	६२१	६२१	०	०	७००	७००	०	०	७१०	७१०	०	०	५	२	८	३	३
२८	३२५८१०१ १	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा	९५६	१०५०	१०५०	०	०	८००	८००	०	०	८१०	८१०	०	०	८	२	११	२	२

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		गुम्बा विकास समिति																		
२९	५०१२५१० १	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण	५१९४	४९९४	०	०	४९९४	५४१८	०	०	५४१८	६०६८	०	०	६०६८	६	२	९	२	२
३०	५०१२५१० २	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धी आयोजना	९९०	९५२	०	०	९५२	१०३३	०	०	१०३३	११५७	०	०	११५७	६	२	९	३	३
३१	५०१२५१० ४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	२१३	५०९३	०	०	५०९३	१०१	०	०	१०१	११३	०	०	११३	६	२	९	२	२
३२	५०१२५१० ५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा	२४७५	२३८०	०	०	२३८०	२५८२	०	०	२५८२	२८९२	०	०	२८९२	६	२	९	२	२
३३	५०१२५१० ९	सासेक- हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धी आयोजना	२२३४०	४१५००	०	०	४१५००	२८९७०	०	०	२८९७०	३२४५०	०	०	३२४५०	६	२	९	२	२
		जम्मा	८००८७	१३१४६४	२८०८३	४८४६२	५४९१९	१०५७८५	२६२२१	४१४६०	३८१०४	१३११९६	२८४३४	६००८२	४२६८०	०	०	०	०	०

आन्तरिक ऋण भुक्तानी

१	५०२०००० १	राष्ट्रिय-बचत पत्र	१५९५७	४०१००	०	०	४०१००	२९००	०	०	२९००	२४००	०	०	२४००	२	२	८	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२	५०२००००२	विकास ऋण	९६१६५८	१००००००	०	०	१००००००	११०००००	०	०	११०००००	१३६००००	०	०	१३६००००	२	२	८	३	३
३	५०२००००३	ट्रेजरी-बिल	१४०६४५२	१४६५८७३	०	०	१४६५८७३	१६१००००	०	०	१६१००००	१४८९८९८	०	०	१४८९८९८	२	२	८	३	३
४	५०२०१००१	राष्ट्रिय बचत पत्र	१२७५०	१८०००	१८०००	०	०	२२०००	२२०००	०	०	२५५००	२५५००	०	०	२	२	८	३	३
५	५०२०१००२	विकास-ऋण	४३७२०६	६००००००	६००००००	०	०	७००००००	७००००००	०	०	८००००००	८००००००	०	०	२	२	८	३	३
६	५०२०१००३	ट्रेजरी बिल	३००१२१	३११११४	३११११४	०	०	२७०००००	२७०००००	०	०	२५०००००	२५०००००	०	०	२	२	८	३	३
७	५०२०१००४	राष्ट्रिय ऋण कमिशन	११०५	५००	५००	०	०	५००	५००	०	०	५००	५००	०	०	२	२	८	३	३
		जम्मा	३१३५२४९	३४३५५८७	९२९६१४	०	२५०५९७३	३७०५४००	९९२५०००	०	२७१२९००	३९२८२९८	१०७६०००	०	२८५२२९८	०	०	०	०	०

वैदेशिक ऋण भुक्तानी (वहुपक्षीय)

१	५०३००००१	एशियाली-विकास बैंक	१७९४६१	१६०००००	०	०	१६०००००	१७५००००	०	०	१७५००००	२००००००	०	०	२००००००	२	२	८	३	३
२	५०३००००२	अन्तर्राष्ट्रिय-विकास संस्था	१६६६४६	१६५००००	०	०	१६५००००	१६५००००	०	०	१६५००००	१८०००००	०	०	१८०००००	२	२	८	३	३
३	५०३००००३	ओपेक-ऋण	१५६७५	१६०००	०	०	१६०००	१७०००	०	०	१७०००	१७५००	०	०	१७५००	२	२	८	३	३
४	५०३००००४	युरोपीय-आर्थिक समुदाय	१०२७	४००	०	०	४००	४००	०	०	४००	४००	०	०	४००	२	२	८	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत	
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था						
५	५०३००००५	अन्तर्राष्ट्रिय- कृषि विकास कोष	७५९९	८०००	०	०	८०००	८५००	०	०	८५००	९५००	०	०	९५००	२	२	८	३	३	
६	५०३००००६	नर्डिक-विकास कोष	१८८८	२०००	०	०	२०००	२२००	०	०	२२००	२४००	०	०	२४००	२	२	८	३	३	
७	५०३००००७	अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष	१६००५	१६५००	०	०	१६५००	१७०००	०	०	१७०००	१७५००	०	०	१७५००	२	२	८	३	३	
८	५०३००००८	युरोपियन- इन्भेष्टमेण्ट बैंक	६४०२	८०००	०	०	८०००	८५००	०	०	८५००	९०००	०	०	९०००	२	२	८	३	३	
९	५०३००००९	ए आइ आइ वि	९७०	१०००	०	०	१०००	११५०	०	०	११५०	१२५०	०	०	१२५०	२	२	८	३	३	
१०	५०३०१००१	एशियाली विकास बैंक	३०१८९	५००००	५००००	०	०	३८०००	३८०००	०	०	४००००	४००००	०	०	४००००	२	२	८	३	३
११	५०३०१००२	अन्तर्राष्ट्रिय विकास संस्था	२९६८८	६००००	६००००	०	०	३७०००	३७०००	०	०	३८५००	३८५००	०	०	३८५००	२	२	८	३	३
१२	५०३०१००३	ओपेक ऋण	१७८५	२०००	२०००	०	०	२२००	२२००	०	०	२४००	२४००	०	०	२४००	२	२	८	३	३
१३	५०३०१००४	युरोपीय आर्थिक समुदाय	१५५१	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०	१००	२	२	८	३	३
१४	५०३०१००५	अन्तर्राष्ट्रिय कृषि विकास कोष	२७१२	१२००	१२००	०	०	२२००	२२००	०	०	२४००	२४००	०	०	२४००	२	२	८	३	३
१५	५०३०१००६	नर्डिक विकास कोष	२७५	३१५	३१५	०	०	३१८	३१८	०	०	३२०	३२०	०	०	३२०	२	२	८	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१६	५०३०१००७	युरोपियन इन्भेष्टमेण्ट बैंक	५५३	१३००	१३००	०	०	१३५०	१३५०	०	०	१४००	१४००	०	०	२	२	८	३	३
१७	५०३०१००९	ए.आइ.आइ. वि.	२११	२२००	२२००	०	०	५५०	५५०	०	०	६००	६००	०	०	२	२	८	३	३
		जम्मा	४६२६३७	४९४०१५	४९४०१५	०	३७६९००	४७६४६८	८१७१८	०	३९४७५०	५२३२७०	८५७२०	०	४३७५५०	०	०	०	०	०

वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)

१	५०४००००२	जापानी ऋण - १९८८ देखिको	२१८२५	२७५००	०	०	२७५००	३२०००	०	०	३२०००	३५०००	०	०	३५०००	२	२	८	३	३
२	५०४००००३	कुवेती ऋण	१५४०	१६००	०	०	१६००	१७००	०	०	१७००	१८००	०	०	१८००	२	२	८	३	३
३	५०४००००४	साउदी कोष	४९१९८	६०००	०	०	६०००	४५००	०	०	४५००	५०००	०	०	५०००	२	२	८	३	३
४	५०४००००५	फ्रान्सेली ऋण	१५१३	७००	०	०	७००	१८००	०	०	१८००	१९५०	०	०	१९५०	२	२	८	३	३
५	५०४००००६	बेल्जियम ऋण	८७	१००	०	०	१००	११०	०	०	११०	१२०	०	०	१२०	२	२	८	३	३
६	५०४००००१०	थप-व्यवस्था	८०५०८	१०६०००	०	०	१०६०००	७८०००	०	०	७८०००	७९०००	०	०	७९०००	२	२	८	३	३
७	५०४०१००२	जापानी-ऋण - १९८८ देखिको	१३३०	१४८०	१४८०	०	०	१६००	१६००	०	०	१८००	१८००	०	०	२	२	८	३	३
८	५०४०१००३	कुवेती-ऋण	१५००	१३००	१३००	०	०	१४००	१४००	०	०	१५५०	१५५०	०	०	२	२	८	३	३
९	५०४०१००४	साउदी-कोष	५८५	६५०	६५०	०	०	६५८	६५८	०	०	६७०	६७०	०	०	२	२	८	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१०	५०४०१००५	फ्रान्सेली-ऋण	७३	२००	२००	०	०	२००	२००	०	०	२००	२००	०	०	२	२	८	३	३
११	५०४०१०१०	थप व्यवस्था	३१२२२	३५०००	३५०००	०	०	३९०००	३९०००	०	०	४००००	४००००	०	०	२	२	८	३	३
		जम्मा	१८९३८१	१८०५३०	३८६३०	०	१४१९००	१६०९६८	४२८५८	०	११८११०	१६७०९०	४४२२०	०	१२२८७०	०	०	०	०	०

अर्थ मन्त्रालय

१	३०५०००११	अर्थ मन्त्रालय	४९६९	५५५९	४७१६	८४३	०	४९६३	४४९१	४७२	०	५०८३	४५९१	४९२	०	२	२	८	३	३
२	३०५०००१२	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायाधिकरण	२३४	२३१	२२८	३	०	२३२	२२८	४	०	२७३	२६८	५	०	१२	२	१६	३	३
३	३०५०००१३	ऋण असुली न्यायाधिकरण	४२७	४०९	४०२	७	०	४३६	४२९	७	०	४५६	४४९	७	०	१२	२	८	३	३
४	३०५०००१४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	४८२४	५००३	५००३	०	०	५००५	५००५	०	०	६००६	६००६	०	०	१२	२	८	३	३
५	३०५००१०१	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था) विविध	७७२	८००	८००	०	०	८००	८००	०	०	८००	८००	०	०	१०	२	१	३	३
६	३०५००१०२	लघु बिमा सहयोग कार्यक्रम (पशु बाली स्वास्थ्य)	३४६६	३५९४	३५९४	०	०	३५९४	३५९४	०	०	३६९४	३६९४	०	०	४	२	१	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
७	३०५००१०५	बजेट सुधार आयोजना	७८५	१५२५	६९३	८३२	०	१६०४	८०४	८००	०	१७१४	८१४	९००	०	१२	२	८	३	३
८	३०५००१०८	मिलिनियम च्यलेञ्ज एकाउण्ट नेपाल	९६५१२	८४६७१	१३४४१	७१२३०	०	२३५६४८	७२७७१	१६२८७	०	२८१८९६	५७८६८	२२४०२८	०	२	१	७	३	३
९	३०५००११३	आर्थिक पुनरुत्थान, राहत तथा सहुलियत कार्यक्रम	१२६९२८	२०९६४४	२०९६४४	०	०	२०००००	२०००००	०	०	२२००००	२२००००	०	०	२	२	८	३	३
१०	३०५००११५	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम	५४४३	११७९७	५२२९	६५६८	०	७६००	१६००	६०००	०	१७००	१७००	०	०	१२	२	८	३	३
११	३०५००११६	उदय-आर्थिक विकासका लागि नवप्रवर्तन र लगानी कार्यक्रम	१३	२५	२५	०	०	५०	५०	०	०	६०	६०	०	०	३	२	९	३	३
१२	३०५०१०११	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	३१५९	१५४७	१३५५	१९२	०	३६००	१४००	२२००	०	३८००	१५००	२३००	०	१२	२	८	३	३
१३	३०५०१०१२	निवृत्तभरण व्यवस्थापन कार्यालय	६२७	५८४	५७०	१४	०	६४५	६३०	१५	०	६५६	६४०	१६	०	४	२	८	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१४	३०५०१०१३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	२०१	२४८	२४३	५	०	१९६	१९०	६	०	२०७	२००	७	०	१२	२	८	३	३
१५	३०५०१०१४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरू	१४७९	९८०२	८३६६	१४३६	०	१००००	८५००	१५००	०	१०६००	९०००	१६००	०	१२	२	८	३	३
१६	३०५०२०११	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र	८५४	७९८	७४६	५२	०	८७५	८२०	५५	०	८८६	८३०	५६	०	३	२	८	३	३
१७	३०५०३०११	भन्सार बिभाग	४०७६	४४००	१५७५	२८२५	०	४४८५	१४८५	३०००	०	४७००	१६००	३१००	०	३	२	८	३	३
१८	३०५०३०१२	भन्सार कार्यालयहरू	१३१३८	११२२८	१०७४५	४८३	०	१६०७	१०८८	५१९	०	१६०८	१०८९	५१९	०	३	२	८	३	३
१९	३०५०३१०१	भन्सार सुधार कार्यक्रम	५१४३	५५६०	१३०७	४२५३	०	५५००	१४००	४१००	०	५८००	१६००	४२००	०	४	२	८	३	३
२०	३०५०४०११	आन्तरिक राजस्व विभाग	९८०३	९८३३	६९३९	२८९४	०	१०८४३	९२००	१६४३	०	११०००	९३००	१७००	०	३	२	८	३	३
२१	३०५०४०१२	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू	३०४५२	२१८४५	१९१७८	२६६७	०	२४०४	५२	२३५२	०	२१३५२	१९०००	२३५२	०	२	२	८	३	३
२२	३०५०५०११	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	७२८	८६७	६५७	२१०	०	९५६	७३५	२२१	०	९५६	७३५	२२१	०	२	२	८	३	३

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२३	५०१०५१०१	लगानी-विविध	५५५६४	८१६७१	०	०	८१६७१	२६६६५	०	०	२६६६५	२९१६४	०	०	२९१६४	२	२	८	३	३
२४	५०१०५१०२	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम	४८७११	२२५००	०	०	२२५००	२७६७३	०	०	२७६७३	३०९९४	०	०	३०९९४	३	२	८	३	३
		जम्मा	४२६३०८	४९४१४१	२९५४५६	९४५१४	१०४१७१	५५५३८१	३१५२७२	१८५७७१	५४३३८	६४३४०५	३४१७४४	२४१५०३	६०१५८	०	०	०	०	०

अर्थ मन्त्रालय -कर्मचारी सुविधा तथा सेवा निवृत्त सुविधा

१	६०१००००१	अर्थ मन्त्रालय - कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	६७०४२३	१०९६५०	१०९६५०	०	०	१००९४६	१००९४६	०	०	१०९४२२	१०९४२२	०	०	४	२	८	२	२
		जम्मा	६७०४२३	१०९६५०	१०९६५०	०	०	१००९४६	१००९४६	०	०	१०९४२२	१०९४२२	०	०	०	०	०	०	०

अर्थ मन्त्रालय विविध

१	६०२००००१	अर्थ मन्त्रालय - विविध	४२२५४२	७८३५४३	४४४६११	३३८९३	०	१२४१२८	४६३५१५	७७७७७	०	१५१३५३	५०२४३४	१०१११०	०	३	२	१२	२	२
		जम्मा	४२२५४२	७८३५४३	४४४६११	३३८९३	०	१२४१२८	४६३५१५	७७७७७	०	१५१३५३	५०२४३४	१०१११०	०	०	०	०	०	०

अनुसूची ५.२

आर्थिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय श्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय														
१	३०७०००१ १	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	२७१५	२६४९	६६	०	३७५५७	३७३५७	२००	०	४७८६०	४७६६०	२००	०
२	३०७०००१ २	केन्द्रीय कारागार कारखाना	१५५	१५५	०	०	१३९	१३९	०	०	१५०	१५०	०	०
३	३०७०००१ ३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशानलय	२८३६	२८३६	०	०	१८५८	१८५८	०	०	१९८१	१९८१	०	०
४	३०७०००१ ४	खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	५०४५	५०४५	०	०	५९७२	५९७२	०	०	६४५०	६४५०	०	०
५	३०७०००१ ५	एक्सिस आयोजना (पहिलो चरण)	११९९	३९४	०	८०५	०	०	०	०	०	०	०	०
६	३०७००१० १	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	१५५४१	०	०	१५५४१	५६७	५६७	०	०	६०७	६०७	०	०
७	३०७००१० २	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	५२२	५२२	०	०	१९९	१९९	०	०	२१५	२१५	०	०
८	३०७००१० ३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम (नेपाल साल्ट ट्रेडिङ्ग कर्पोरेशन लिमिटेड)	१४८५	१४८५	०	०	१७७५	१७७५	०	०	१९१७	१९१७	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
९	३०७००१०४	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना- बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण - मन्त्रालय	२५२	२५२	०	०	४०९	४०९	०	०	४४२	४४२	०	०
१०	३०७००११०	रणनीतिक सडक संजाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	१९९०३	३७६३	०	१६१४०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	३०७००११२	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति	३११	३११	०	०	३७१	३७१	०	०	४००	४००	०	०
१२	३०७०१०११	उद्योग विभाग	१०६३४	१०६३४	०	०	१४२२५	१४२२५	०	०	१५३६२	१५३६२	०	०
१३	३०७०२०११	खानी तथा भूगर्भ विभाग	१४२५	१४२५	०	०	१३४५	१३४५	०	०	१४५१	१४५१	०	०
१४	३०७०२१०१	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	९००	९००	०	०	२७६	२७६	०	०	२९०	२९०	०	०
१५	३०७०२१०२	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	३०८	३०८	०	०	१८६	१८६	०	०	१९९	१९९	०	०
१६	३०७०२१०३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	२७३	२७३	०	०	१५४	१५४	०	०	१६४	१६४	०	०
१७	३०७०३०११	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	१८०२	१५८९	२१३	०	१३७६	१३३४	४२	०	१४८१	१४३९	४२	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१८	३०७०३०१२	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरु	१४१०	१४१०	०	०	१३८५	१३८५	०	०	१४९२	१४९२	०	०
१९	३०७०४०११	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	९३५	९३५	०	०	७७१	७७१	०	०	८३३	८३३	०	०
२०	३०७०५०११	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	९२८	९२८	०	०	११२२	११२२	०	०	११९५	११९५	०	०
२१	३०७०५०१२	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरु	६७१	६७१	०	०	७०३	७०३	०	०	७९१	७९१	०	०
२२	३०७६१०११	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	१४६४१	१४६४१	०	०	११५७५	११५७५	०	०	१२५०१	१२५०१	०	०
२३	३०७८१०११	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	२३७९	२३७९	०	०	२५५२	२५५२	०	०	२७५३	२७५३	०	०
२४	३०७८१०१४	लघु, घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	३१३६	३१३६	०	०	४३२०	४३२०	०	०	४६६५	४६६५	०	०
२५	५०१०७१०१	धौवादी फलाम कम्पनी लि.	१९१५	१९१५	०	०	२१७६	२१७६	०	०	२४३७	२४३७	०	०
		जम्मा	९१३२१	५८५५६	२७९	३२४८६	९१०१३	९०७७१	२४२	०	१०५६३३	१०५३९१	२४२	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन														
१	३२५०००११	संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डडयन मन्त्रालय	२१६६	२१६६	०	०	२३४०	२३४०	०	०	३८०३	३८०३	०	०
२	३२५०००१०१	पर्वतीय पर्यटन तथा पर्यटन प्रवर्द्धन आयोजना	९१	९१	०	०	८१	८१	०	०	७१	७१	०	०
३	३२५०००१०३	संस्कृति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३५१	३५१	०	०	३७५	३७५	०	०	३८०	३८०	०	०
४	३२५०००१०५	सांस्कृतिक संस्थान	२२०	२२०	०	०	२३०	२३०	०	०	२२०	२२०	०	०
५	३२५०१०११	पर्यटन विभाग	१८९८	१८९८	०	०	२०४५	२०४५	०	०	२०६०	२०६०	०	०
६	३२५०११०६	पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजना	४१७८४	४०५८४	१२००	०	३०७८५	२६५००	४२८५	०	३४६५४	३१७७५	२८७९	०
७	३२५०२०११	पुरातत्व विभाग	६१४९	५७४९	४००	०	६९१८	६९१८	०	०	१९५६१	१९५६१	०	०
८	३२५०२०१२	राष्ट्रिय संग्रहालय (छाउनी)	४७३	४७३	०	०	५८०	५८०	०	०	५९५	५९५	०	०
९	३२५०२०१३	केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशाला	४८	४८	०	०	१०५	१०५	०	०	१०५	१०५	०	०
१०	३२५०२०१४	नारायणहिटी दरबार संग्रहालय	९६९	९६९	०	०	११५०	११५०	०	०	१२०५	१२०५	०	०
११	३२५०२०१५	राष्ट्रिय कला संग्रहालय (भक्तपुर)	१९५	१९५	०	०	२२०	२२०	०	०	२३०	२३०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१२	३२५०२०१६	क्षेत्रीय संग्रहालयहरू	१४७	१४७	०	०	२५०	२५०	०	०	२६०	२६०	०	०
१३	३२५०२०१७	संग्रहालयहरू (जातीय संग्रहालय समेत)	४३८	४३८	०	०	५३५	५३५	०	०	५५०	५५०	०	०
१४	३२५०२०१८	ऐतिहासिक दरबारहरू	९९५	९९५	०	०	१०७०	१०७०	०	०	११३५	११३५	०	०
१५	३२५०२०१९	स्मारक संरक्षण तथा दरबार हेरचाह कार्यालय (भक्तपुर)	२२४	२२४	०	०	३२०	३२०	०	०	३३०	३३०	०	०
१६	३२५०२१०१	पुरातात्विक स्थल संरक्षण आयोजना	२१९१	२१९१	०	०	६१६१	६१६१	०	०	८०९१	८०९१	०	०
१७	३२५०२१०२	विश्व सम्पदा क्षेत्र संरक्षण आयोजना	२४	२४	०	०	२१२०	२१२०	०	०	२५२५	२५२५	०	०
१८	३२५०३०११	राष्ट्रिय अभिलेखालय	५९५	५९५	०	०	६००	६००	०	०	६१५	६१५	०	०
१९	३२५०४०११	नेपाल प्रतिलिपि अधिकार रजिष्टारको कार्यालय	१५९	१५९	०	०	२२०	२२०	०	०	२३०	२३०	०	०
२०	३२५२१०११	भाषा आयोग	५७७	५७७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	३२५४१०११	बृहतर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्	२२३	२२३	०	०	२५०	२५०	०	०	२३०	२३०	०	०
२२	३२५५१०११	पशुपति क्षेत्र विकास कोष	७८९१	२२९१	५६००	०	२७३६	२७३६	०	०	२७४०	२७४०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२३	३२५५१०१२	लुम्बिनी विकास कोष	४९०९	४९०९	०	०	५०००	५०००	०	०	५२५०	५२५०	०	०
२४	३२५६१०११	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान	१५०	१५०	०	०	५०	५०	०	०	६०	६०	०	०
२५	३२५६१०१२	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान	१४६८	१४६८	०	०	१५००	१५००	०	०	१५५०	१५५०	०	०
२६	३२५६१०१३	नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान	५३९	५३९	०	०	५४०	५४०	०	०	५४५	५४५	०	०
२७	३२५६१०१४	नेपाल संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान	६२१	६२१	०	०	७००	७००	०	०	७१०	७१०	०	०
२८	३२५८१०११	बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति	१०५०	१०५०	०	०	८००	८००	०	०	८१०	८१०	०	०
२९	५०१२५१०१	नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण	४९९४	४९९४	०	०	५४१८	५४१८	०	०	६०६८	६०६८	०	०
३०	५०१२५१०२	हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजना	९५२	९५२	०	०	१०३३	०	०	१०३३	११५७	११५७	०	०
३१	५०१२५१०४	पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल	५०९३	९३	०	५०००	१०१	०	०	१०१	११३	११३	०	०
३२	५०१२५१०५	दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निजगढ, बारा	२३८०	२३८०	०	०	२५८२	०	०	२५८२	२८९२	२८९२	०	०
३३	५०१२५१०९	सासेक- हवाई यातायात क्षमता	४१५००	०	०	४१५००	२८९७०	०	०	२८९७०	३२४५०	०	०	३२४५०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		अभिवृद्धी आयोजना												
		जम्मा	१३१४६४	७७७६४	७२००	४६५००	१०५७८५	६८८१४	४२८५	३२६८६	१३११९६	९५८६७	२८७९	३२४५०
आन्तरिक ऋण भुक्तानी														
१	५०२००००१	राष्ट्रिय-बचत पत्र	४०१००	४०१००	०	०	२९००	२९००	०	०	२४००	२४००	०	०
२	५०२००००२	विकास ऋण	१००००००	१००००००	०	०	११०००००	११०००००	०	०	१३६००००	१३६००००	०	०
३	५०२००००३	ट्रेजरी-बिल	१४६५८७३	१४६५८७३	०	०	१६१००००	१६१००००	०	०	१४८९८९८	१४८९८९८	०	०
४	५०२०१००१	राष्ट्रिय बचत पत्र	१८०००	१८०००	०	०	२२०००	२२०००	०	०	२५५००	२५५००	०	०
५	५०२०१००२	विकास-ऋण	६००००००	६००००००	०	०	७००००००	७००००००	०	०	८००००००	८००००००	०	०
६	५०२०१००३	ट्रेजरी बिल	३१११११४	३१११११४	०	०	२७०००००	२७०००००	०	०	२५०००००	२५०००००	०	०
७	५०२०१००४	राष्ट्रिय ऋण कमिशन	५००	५००	०	०	५००	५००	०	०	५००	५००	०	०
		जम्मा	३४३५५८७	३४३५५८७	०	०	३७०५४००	३७०५४००	०	०	३९२८२९८	३९२८२९८	०	०
वैदेशिक ऋण भुक्तानी (वहुपक्षीय)														
१	५०३०००००१	एशियाली-विकास बैंक	१६०००००	१६०००००	०	०	१७५००००	१७५००००	०	०	२००००००	२००००००	०	०
२	५०३०००००२	अन्तर्राष्ट्रिय-विकास संस्था	१६५००००	१६५००००	०	०	१६५००००	१६५००००	०	०	१८०००००	१८०००००	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३	५०३००००३	ओपेक-ऋण	१६०००	१६०००	०	०	१७०००	१७०००	०	०	१७५००	१७५००	०	०
४	५०३००००४	युरोपीय-आर्थिक समुदाय	४००	४००	०	०	४००	४००	०	०	४००	४००	०	०
५	५०३००००५	अन्तर्राष्ट्रिय-कृषि विकास कोष	८०००	८०००	०	०	८५००	८५००	०	०	९५००	९५००	०	०
६	५०३००००६	नर्डिक-विकास कोष	२०००	२०००	०	०	२२००	२२००	०	०	२४००	२४००	०	०
७	५०३००००७	अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष	१६५००	१६५००	०	०	१७०००	१७०००	०	०	१७५००	१७५००	०	०
८	५०३००००८	युरोपियन-इन्भेष्टमेण्ट बैंक	८०००	८०००	०	०	८५००	८५००	०	०	९०००	९०००	०	०
९	५०३००००९	ए आइ आइ वि	१०००	१०००	०	०	११५०	११५०	०	०	१२५०	१२५०	०	०
१०	५०३०१००१	एशियाली विकास बैंक	५००००	५००००	०	०	३८०००	३८०००	०	०	४००००	४००००	०	०
११	५०३०१००२	अन्तर्राष्ट्रिय विकास संस्था	६००००	६००००	०	०	३७०००	३७०००	०	०	३८५००	३८५००	०	०
१२	५०३०१००३	ओपेक ऋण	२०००	२०००	०	०	२२००	२२००	०	०	२४००	२४००	०	०
१३	५०३०१००४	युरोपीय आर्थिक समुदाय	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०
१४	५०३०१००५	अन्तर्राष्ट्रिय कृषि विकास कोष	१२००	१२००	०	०	२२००	२२००	०	०	२४००	२४००	०	०
१५	५०३०१००६	नर्डिक विकास कोष	३१५	३१५	०	०	३१८	३१८	०	०	३२०	३२०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१६	५०३०१००७	युरोपियन इन्भेष्टमेण्ट बैंक	१३००	१३००	०	०	१३५०	१३५०	०	०	१४००	१४००	०	०
१७	५०३०१००९	ए.आइ.आइ.वि.	२२००	२२००	०	०	५५०	५५०	०	०	६००	६००	०	०
		जम्मा	४९४०१५	४९४०१५	०	०	४७६४६८	४७६४६८	०	०	५२३२७०	५२३२७०	०	०
वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)														
१	५०४००००२	जापानी ऋण - १९८८ देखिको	२७५००	२७५००	०	०	३२०००	३२०००	०	०	३५०००	३५०००	०	०
२	५०४००००३	कुवेती ऋण	१६००	१६००	०	०	१७००	१७००	०	०	१८००	१८००	०	०
३	५०४००००४	साउदी कोष	६०००	६०००	०	०	४५००	४५००	०	०	५०००	५०००	०	०
४	५०४००००५	फ्रान्सेली ऋण	७००	७००	०	०	१८००	१८००	०	०	१९५०	१९५०	०	०
५	५०४००००६	बेल्जियम ऋण	१००	१००	०	०	११०	११०	०	०	१२०	१२०	०	०
६	५०४००००१०	थप-व्यवस्था	१०६०००	१०६०००	०	०	७८०००	७८०००	०	०	७९०००	७९०००	०	०
७	५०४०१००२	जापानी-ऋण - १९८८ देखिको	१४८०	१४८०	०	०	१६००	१६००	०	०	१८००	१८००	०	०
८	५०४०१००३	कुवेती-ऋण	१३००	१३००	०	०	१४००	१४००	०	०	१५५०	१५५०	०	०
९	५०४०१००४	साउदी-कोष	६५०	६५०	०	०	६५८	६५८	०	०	६७०	६७०	०	०
१०	५०४०१००५	फ्रान्सेली-ऋण	२००	२००	०	०	२००	२००	०	०	२००	२००	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
११	५०४०१०१०	थप व्यवस्था	३५०००	३५०००	०	०	३९०००	३९०००	०	०	४००००	४००००	०	०
		जम्मा	१८०५३०	१८०५३०	०	०	१६०९६८	१६०९६८	०	०	१६७०९०	१६७०९०	०	०
अर्थ मन्त्रालय														
१	३०५०००११	अर्थ मन्त्रालय	५५५९	५५५९	०	०	४९६३	४९६३	०	०	५०८३	५०८३	०	०
२	३०५०००१२	ऋण असुली पुनरावेदन न्यायाधिकरण	२३१	२३१	०	०	२३२	२३२	०	०	२७३	२७३	०	०
३	३०५०००१३	ऋण असुली न्यायाधिकरण	४०९	४०९	०	०	४३६	४३६	०	०	४५६	४५६	०	०
४	३०५०००१४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था सदस्यता शुल्क अनुदान विविध	५००३	५००३	०	०	५००५	५००५	०	०	६००६	६००६	०	०
५	३०५००१०१	साना किसान विकास बैंक (वित्तीय संस्था) विविध	८००	८००	०	०	८००	८००	०	०	८००	८००	०	०
६	३०५००१०२	लघु बिमा सहयोग कार्यक्रम (पशु बाली स्वास्थ्य)	३५९४	३५९४	०	०	३५९४	३५९४	०	०	३६९४	३६९४	०	०
७	३०५००१०५	बजेट सुधार आयोजना	१५२५	१५२५	०	०	१६०४	१६०४	०	०	१७१४	१७१४	०	०
८	३०५००१०८	मिलिनियम च्यालेञ्ज एकाउण्ट नेपाल	८४६७१	२७७८४	५६८८७	०	२३५६४८	१७६८९	२१७९५९	०	२८१८९६	१४५३१३	१३६५८३	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
९	३०५००११३	आर्थिक पुनरुत्थान, राहत तथा सहुलियत कार्यक्रम	२०९६४४	२०९६४४	०	०	२०००००	२०००००	०	०	२२००००	२२००००	०	०
१०	३०५००११५	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधार कार्यक्रम	११७९७	२६५६	९१४१	०	७६००	१६००	६०००	०	१७००	१७००	०	०
११	३०५००११६	उदय-आर्थिक विकासका लागि नवप्रवर्तन र लगानी कार्यक्रम	२५	०	२५	०	५०	५०	०	०	६०	६०	०	०
१२	३०५०१०११	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय	१५४७	१५४७	०	०	३६००	३६००	०	०	३८००	३८००	०	०
१३	३०५०१०१२	निवृत्तभरण व्यवस्थापन कार्यालय	५८४	५८४	०	०	६४५	६४५	०	०	६५६	६५६	०	०
१४	३०५०१०१३	कुमारी चोक तथा केन्द्रीय तहसिल कार्यालय	२४८	२४८	०	०	१९६	१९६	०	०	२०७	२०७	०	०
१५	३०५०१०१४	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरू	९८०२	९८०२	०	०	१००००	१००००	०	०	१०६००	१०६००	०	०
१६	३०५०२०११	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र	७९८	७९८	०	०	८७५	८७५	०	०	८८६	८८६	०	०
१७	३०५०३०११	भन्सार विभाग	४४००	४४००	०	०	४४८५	४४८५	०	०	४७००	४७००	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१८	३०५०३०१२	भन्सार कार्यालयहरू	११२२८	११२२८	०	०	१६०७	१६०७	०	०	१६०८	१६०८	०	०
१९	३०५०३१०१	भन्सार सुधार कार्यक्रम	५५६०	०	०	५५६०	५५००	५५००	०	०	५८००	५८००	०	०
२०	३०५०४०११	आन्तरिक राजस्व विभाग	९८३३	९८३३	०	०	१०८४३	१०८४३	०	०	११०००	११०००	०	०
२१	३०५०४०१२	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू	२१८४५	२१८४५	०	०	२४०४	२४०४	०	०	२१३५२	२१३५२	०	०
२२	३०५०५०११	सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालय	८६७	८६७	०	०	९५६	९५६	०	०	९५६	९५६	०	०
२३	५०१०५१०१	लगानी-विविध	८१६७१	८१६७१	०	०	२६६६५	२०००	०	२४६६५	२९१६४	२९१६४	०	०
२४	५०१०५१०२	पशुपालन (मासुजन्य र दुग्धजन्य) कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम	२२५००	१५०००	०	७५००	२७६७३	१०८२	०	२६५११	३०९९४	३०९९४	०	०
		जम्मा	४९४१४१	४१५०२८	६६०५३	१३०६०	५५५३८१	२८०१६६	२२३९५९	५१२५६	६४३४०५	५०६८२२	१३६५८३	०
अर्थ मन्त्रालय -कर्मचारी सुविधा तथा सेवा निवृत्त सुविधा														
१	६०१००००१	अर्थ मन्त्रालय - कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	१०९६५००	१०९६५००	०	०	१००९४६७	१००९४६७	०	०	१०९४२२५	१०९४२२५	०	०
		जम्मा	१०९६५००	१०९६५००	०	०	१००९४६७	१००९४६७	०	०	१०९४२२५	१०९४२२५	०	०

क्र.सं .	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
अर्थ मन्त्रालय विविध														
१	६०२०००००९	अर्थ मन्त्रालय - विविध	७८३५४३	७१२६११	०	७०९३२	१२४१२८५	१२४१२८५	०	०	१५१३५३७	१३६३५३७	०	१५००००
		जम्मा	७८३५४३	७१२६११	०	७०९३२	१२४१२८५	१२४१२८५	०	०	१५१३५३७	१३६३५३७	०	१५००००

अनुसूची ६.१

सामाजिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१ /८२ को संशो धित अनुमा न	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
खानेपानी मन्त्रालय																				
१	३१३०० ०११	खानेपानी मन्त्रालय	१०७४	११३७	१०७५	६२	०	१३४०	१२२०	१२०	०	१४६०	१३४०	१२०	०	६	१	६	१	१
२	३१३०० १०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	४७९२	७२६९	७७९	६४९०	०	६२४६	८९९	५३४७	०	७१४०	१०२८	६११२	०	७	१	६	१	१
३	३१३०० १०२	काठमाडौँ उपत्यका थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (मेलम्ची दोस्रो)	९३७६	२४७७ १	०	२४७७ १	०	४६७० ०	०	४६७० ०	०	४६७० ०	०	४६७० ०	०	६	१	६	१	१
४	३१३०० १०३	खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा महसुल निर्धारण आयोग	०	२२६	१९०	३६	०	३००	२००	१००	०	३५०	२००	१५०	०	७	१	६	१	१
५	३१३०१ ०११	खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग	१२४३	१५८२	८५८	७२४	०	१७१८	८७५	८४३	०	१८८९	९६२	९२७	०	६	१	६	१	१
६	३१३०१ ०१२	जनसाधन विकास कार्यक्रम	३६३	३५६	३०८	४८	०	४०६	३५१	५५	०	४४७	३८६	६१	०	६	१	६	१	१
७	३१३०१ ०१३	संघीय खानेपानी तथा ढल ब्यवस्थापन आयोजनाहरू	२५४३	२४१६	२३२४	९२	०	२८६०	२७५०	११०	०	३१४६	३०२५	१२१	०	७	१	६	२	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
८	३१३०११०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	१११	१९३	१३५	५८	०	१३२	८८	४४	०	१४५	९७	४८	०	७	१	६	१	१
९	३१३०११०२	खानेपानी सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	२१४५०	३६८३६	८२	३६७५४	०	१६५३३	३३	१६५००	०	१८१८६	३६	१८१५०	०	६	१	६	१	१
१०	३१३०११०३	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	५५०९	८३००	१४४	८१५६	०	६७१०	११०	६६००	०	७३८१	१२१	७२६०	०	६	१	६	१	१
११	३१३०११०५	जलवायु अनुकूलित बृहत खानेपानी आयोजना	२५१८८	३८५२२	५९५	३७९२७	०	७६५३८	६६०	७५८७८	०	१२४८८०	७२६	१२४१५४	०	६	१	६	१	१
१२	३१३०११०६	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	१०१६८	१०९३२	१८०	१०७५२	०	६२२६	१७६	६०५०	०	६८४९	१९४	६६५५	०	६	१	६	१	१
१३	३१३०११०७	खानेपानी तथा सरसफाइ सहलगानी आयोजना	१४४४४	१५६२३	४४२	१५१८१	०	१५८९५	४९५	१५४००	०	१७४८५	५४५	१६९४०	०	६	१	६	१	१
१४	३१३०११०८	शहरी खानेपानी तथा सरसफाइ (क्षेत्रगत) आयोजना	१४१३०	११७७३	८०१	१०९७२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	६	१	६	१	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१५	३१३०१ ११३	केन्द्रीय खानेपानी आयोजना	२९९३ २	३८२१ १	१३५	३८०७ ६	०	४१०० ३	१००३	४००० ०	०	६०९२ ४	९२४	६००० ०	०	६	१	६	१	१
१६	३१३०१ ११४	एकीकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	६९०	३५८३	१२४	३४५९	०	४३९१ ३	१३२	४३७८ १	०	४८३० ४	१४५	४८१५ ९	०	७	१	६	१	१
१७	३१३०१ ११५	कोभिड-१९ रेस्पान्स आयोजना	१०५८	८५७	५६	८०१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	७	१	६	१	१
१८	३१३०१ ११६	दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना	२०	१९	१९	०	०	२०	२०	०	०	२०	२०	०	०	७	१	६	१	१
१९	३१३०१ ११७	खानेपानी सुशासन तथा पूर्वाधार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३४७८	४६००	११०२	३४९८	०	५०६०	१२१०	३८५०	०	५५६६	१३३१	४२३५	०	७	१	६	१	१
२०	५०११३ १०१	खानेपानी उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम	७३९५	६०३६	०	०	६०३	३५११	०	०	३५१ १	३९३२	०	०	३९३ २	७	१	६	१	१
२१	५०११३ १०२	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम	१३७४ ५	१४९१ ०	०	०	१४९ १०	१६२१ १	०	०	१६२ ११	१८१५ ७	०	०	१८१ ५७	७	१	६	१	१
२२	५०११३ १०३	काठमाडौँ उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	१६०४ ०	७०१९	०	०	७०१ ९	५२	०	०	५२	५२	०	०	५२	७	१	६	१	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२३	५०११३१०५	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	२९४४३	९४४४	०	०	९४४४	१६५११	०	०	१६५११	१८४९२	०	०	१८४९२	७	१	६	१	१
२४	५०११३१०६	काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	१६११५	२९४६१	०	०	२९४६१	१३००५	०	०	१३००५	१४५६६	०	०	१४५६६	७	१	६	१	१
२५	५०११३१०७	ढल प्रशोधन केन्द्र	७७८	३४०	०	०	३४०	३६९	०	०	३६९	४१४	०	०	४१४	७	१	६	१	१
२६	५०११३१०८	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना-दोस्रो	१४१५८	२२२५४	०	०	२२२५४	२१२०४	०	०	२१२०४	२३७५३	०	०	२३७५३	७	१	६	१	१
		जम्मा	२४३२४३	२९६६७०	९३४९	१९७८५७	८९४६४	३४२४६३	१०२२२	२६१३७८	७०८६३	४३०२३८	११०८०	३३९७९२	७९३६६	०	०	०	०	०
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय																				
१	३७००००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	२५०१	२३०१	२२४३	५८	०	२७२८	२७०६	२२	०	७४०७	७०४८	३५९	०	५	१	३	३	३
२	३७००००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	३१२	३१७	३१७	०	०	३०७	३०७	०	०	३३२	३३२	०	०	५	२	३	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
३	३७०००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	३२२१	३०९७	३०९७	०	०	३१६९	३१६९	०	०	३४३५	३४३५	०	०	५	२	३	३	३
४	३७०००१०२	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	३२४२	२९६९	२९६९	०	०	३१९५	३१९५	०	०	३४६३	३४६३	०	०	५	१	३	३	३
५	३७०००१०३	परोपकार प्रसुती अस्पताल	४७१६	४३८१	४३८१	०	०	४३२७	४३२७	०	०	४६९०	४६९०	०	०	५	१	३	३	१
६	३७०००१०४	नेपाल आखाँ अस्पताल	३३८	३३३	३३३	०	०	३५८	३५८	०	०	३८८	३८८	०	०	५	२	३	३	३
७	३७०००१०५	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	४८७०	६६०३	६६०३	०	०	५१११	५१११	०	०	५५४०	५५४०	०	०	५	१	३	३	३
८	३७०००१०६	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्स्प्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	२४७४	३०७९	१६९९	१३८०	०	१०२२	१०२२	०	०	११०८	११०८	०	०	५	२	३	३	३
९	३७०००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	६८००	६५१९	६५१९	०	०	४१९१	४१९१	०	०	४५४३	४५४३	०	०	५	१	३	३	३
१०	३७०००१०८	त्रि. वि. शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	१३७५	३९७४	३९७४	०	०	१२२७	१२२७	०	०	११३०	११३०	०	०	५	२	३	३	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
११	३७०००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट संचालित कार्यक्रमहरु	३७२२	३८२२	३८२२	०	०	३९४६	३९४६	०	०	४२७७	४२७७	०	०	५	२	३	३	३
१२	३७०००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	१०३७	१०५५	१०५५	०	०	१०२२	१०२२	०	०	११०८	११०८	०	०	५	२	३	३	१
१३	३७०००१११	सिंहदरबार वैद्यखाना	३९८	६४०	६४०	०	०	४०९	४०९	०	०	४४३	४४३	०	०	३	२	१	१	१
१४	३७०००११२	बी.पी. कोइराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	६२७	३८०	३८०	०	०	४०९	४०९	०	०	४४३	४४३	०	०	५	१	३	३	३
१५	३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	४४४	४२७	४२७	०	०	४४०	४४०	०	०	४७७	४७७	०	०	५	२	३	३	३
१६	३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	४६८८५	६६७६७	६४९९७	१७७०	०	१४३२९०	१०५४९१	३७७९९	०	१६३४८८	११४३८	४९१४०	०	५	२	३	३	३
१७	३७०००११५	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	२७१०	३०७५	३०७५	०	०	२५५६	२५५६	०	०	२७७०	२७७०	०	०	५	१	३	३	३
१८	३७०००११६	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	७४६४५	११८२४३	०	११८२४३	०	११९१८२	१०२	११९०८०	०	१५४९१५	१११	१५४८०४	०	५	२	३	३	३
१९	३७०००१०११	स्वास्थ्य सेवा विभाग	२१७५	१७८३	१७८३	०	०	१९४२	१९४२	०	०	२१०५	२१०५	०	०	५	१	३	३	१
२०	३७०००१०१	क्षयरोग नियन्त्रण	९६२१	८१३५	७७५२	३८३	०	११६०६	११५४०	६६	०	१२५९५	१२५०९	८६	०	५	१	३	३	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२१	३७००१ १०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	४४३९	३४२८	३४२३	५	०	४९२९	४९२२	७	०	५३४४	५३३५	९	०	५	१	३	३	३
२२	३७००१ १०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	३०५७ १	३२०५ ४	२८७४ ९	३३०५	०	४१५३ ७	३५४१ ९	६११८	०	४६३४ ५	३८३९ २	७९५३	०	५	१	३	३	३
२३	३७००१ १०५	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	४४४५	३७४०	३७३८	२	०	४८४६	४८४३	३	०	५२५४	५२५०	४	०	५	१	३	३	२
२४	३७००१ १०७	स्वास्थ्य ब्यवस्थापन कार्यक्रम	९६१२	१७०९ ६	४७५१	१२३४ ५	०	२९३९	२३४५	५९४	०	३३१३	२५४१	७७२	०	५	१	३	२	२
२५	३७००१ १०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	११३०	९६४	९६१	३	०	१३४३	१३३९	४	०	१४५६	१४५१	५	०	५	२	३	३	२
२६	३७००१ ११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	८२७	१००८	१००३	५	०	९८४	९७७	७	०	१०६८	१०५९	९	०	५	२	३	३	३
२७	३७००१ १११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	२२८	२३३	२३३	०	०	२१०	२१०	०	०	१९५	१९५	०	०	५	२	३	३	३
२८	३७००१ ११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	३३६६	४०८४	२९७९	११०५	०	२९८१	२४५३	५२८	०	३३४५	२६५९	६८६	०	५	२	३	३	३
२९	३७००१ ११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	२१४	१५७	१५४	३	०	३१५	३११	४	०	३४२	३३७	५	०	५	१	३	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
३०	३७००१ ११६	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	३५३२ ४	६१२७ ३	६१२७ ३	०	०	१४९१	१४९१	०	०	१६१७	१६१७	०	०	४	१	३	३	१
३१	३७००२ ०११	औषधि व्यवस्था विभाग	२०२७	१९२४	१८५३	७१	०	१९४६	१९४६	०	०	२११०	२११०	०	०	५	१	३	३	२
३२	३७००३ ०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	९७४	९२७	५३७	३९०	०	१०१३	३७९	६३४	०	१२३५	४११	८२४	०	५	२	३	३	३
३३	३७०३१ १०१	स्वास्थ्य वीमा बोर्ड	१०१२ ५२	१००० ००	१००० ००	०	०	१०२२ २०	१०२२ २०	०	०	११०८ ०२	११०८ ०२	०	०	५	२	३	३	३
३४	३७०४१ ०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	९७७	८२१	८२१	०	०	९६१	९६१	०	०	१०४२	१०४२	०	०	५	२	३	२	१
३५	३७०६१ ०११	केन्द्रिय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान	४५२९ १	४२०४ ४	३०८२ ७	११२१ ७	०	३७६९ १	३१०५ ८	६६३३	०	३८९२ ६	३०३० ३	८६२३	०	४	२	३	१	१
३६	३७०६१ ०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	११७५ ९	१४२१ ८	११२७ ५	२९४३	०	१११३ ७	९५५३	१५८४	०	१२४१ ४	१०३५ ५	२०५९	०	५	१	३	३	३
३७	३७०६१ ०१३	बी.पी कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	७२२५	७९४७	१८४३	६१०४	०	१७३८	१५४	१५८४	०	२२२६	१६७	२०५९	०	४	१	३	३	३
३८	३७०६१ ०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	५२७०	४६५९	३२६९	१३९०	०	४५७४	३७८२	७९२	०	४७००	३८००	९००	०	५	१	३	३	३
३९	३७०६१ ०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	१०४९	४२३५	४२३५	०	०	१२३१	३०७	९२४	०	१५३३	३३२	१२०१	०	५	२	३	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
४०	३७०६१०१६	राष्ट्री स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	४९१५	११५१२	२८२८	८६८४	०	४३८७	३०६७	१३२०	०	५०४०	३३२४	१७१६	०	६	१	४	३	१
४१	३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	५३५२	३६९५	३२३५	४६०	०	३८८०	३१५०	७३०	०	३९५०	३२००	७५०	०	५	१	३	३	३
		जम्मा	४४८३६०	५५३९१९	३८४०५३	१६९८६६	०	५४२७९०	३६४३५७	१७८४३३	०	६२६९१४	३९४९५०	२३१९६४	०	०	०	०	०	०
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय																				
१	३५००००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, राष्ट्रिय विधी विज्ञान प्रायोगशाला, वी. पी. कोईराला मेमोरियल प्लानेटेरियम तथा अब्जरभेटरी र विज्ञान सङ्ग्रहालय कीर्तिपुर, केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई	४५२४७	५२९४३	८३६२	४४५८१	०	६९५१२	९६५९३	५९८५३	०	८८२६०	१०४५१	७७८०९	०	५	१	४	३	२
२	३५००००१२	केशर पुस्तकालय, डिल्लीरमण कल्याणी रेग्मी	४७७	४३३	४०८	२५	०	५११	४७६	३५	०	५६३	५१७	४६	०	५	२	४	३	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		स्मारक पुस्तकालय, पुस्तकालयहरु (नेपाल राष्ट्रिय, केशर र डिल्लीरमण पुस्तकालय)																		
३	३५०००१०२	सबैका लागि शिक्षा शिशु विकास कार्यक्रम	१८१	९८	९८	०	०	१०६	१०६	०	०	११५	११५	०	०	५	२	४	३	१
४	३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	८०५२	२७२३६	२७२३६	०	०	३०५२५	२४५९०	५९३५	०	३४३७३	२६६५७	७७१६	०	५	२	४	३	१
५	३५००१०११	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	८१७४	८३२०	८०३८	२८२	०	९०१२	८७४८	२६४	०	९८२६	९४८३	३४३	०	५	२	४	३	२
६	३५००१०१३	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	८४५०	८२४०	८०२४	२१६	०	९६०२	९२८८	३१४	०	१०४७६	१००६८	४०८	०	५	२	४	३	२
७	३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना - (केन्द्र स्तर) शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (केन्द्र स्तर) शैक्षिक गुणस्तर	१०९०३	१२७१४	१२२६९	४४५	०	११६३५	११०४८	५८७	०	१२७३९	११९७६	७६३	०	५	१	४	३	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		परीक्षण केन्द्र, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना- (केन्द्रस्तर) पाठ्यक्रम विकास केन्द्र																		
८	३५००२०११	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	६६२	६५९	६४४	१५	०	७३३	७१३	२०	०	७९९	७७३	२६	०	५	२	४	३	२
९	३५००३०११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	३१५	३११	३०६	५	०	३४०	३३३	७	०	३७०	३६१	९	०	५	२	४	३	२
१०	३५००४०११	राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक)	४५५	४३१	३८०	५१	०	४९४	४२१	७३	०	५५१	४५७	९४	०	५	२	४	३	१
११	३५००४०१२	सेवा निवृत्त शिक्षक सुविधा	२२१७८९	१९०००१	१९०००१	०	०	२२७८३०	२२७८३०	०	०	२५७०६७	२५७०६७	०	०	५	२	४	३	२
१२	३५०२१०११	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	१८५१७२	१९७०८३	१९७०८३	०	०	१८६६२४	१८६६२४	०	०	१९२२००	१९२२००	०	०	५	२	४	३	२
१३	३५०२१०१२	शिक्षक सेवा आयोग	१९०७	१८२७	१६३०	१९७	०	३२६४	१९४४	१३२०	०	३८२४	२१०७	१७१७	०	५	२	४	३	२
१४	३५०२१०१३	युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	१८६	१६०	१६०	०	०	१७३	१७३	०	०	१८७	१८७	०	०	५	२	४	३	२
१५	३५०२१०१४	चिकित्सा शिक्षा आयोग	४९८६७	५८६२३	५८६२३	०	०	६४८००	६४८००	०	०	७०२४३	७०२४३	०	०	५	२	४	३	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१६	३५०२१ १०२	उच्च शिक्षामा उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१७८७ ७	२२३२ ८	२२३२ ८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	२	४	३	१
१७	३५०३१ ०११	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड	३६२६	३३२५	३३२५	०	०	४५७९	४५७९	०	०	४९६४	४९६४	०	०	५	२	४	३	१
१८	३५०४१ ०११	प्रविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्	१२३४ ०	१७१० ८	१७१० ८	०	०	१५३६ ८	१५३६ ८	०	०	१६६५ ९	१६६५ ९	०	०	५	२	४	३	१
१९	३५०६१ ०११	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा-प्रतिष्ठान्	४६३५	३७७७	३४९४	२८३	०	४७१९	४३२३	३९६	०	५१९८	४६८३	५१५	०	५	२	९	३	२
		जम्मा	५८०३ १५	६०५६ १७	५५९५ १७	४६१० ०	०	६३९८ २७	५७१० २३	६८८० ४	०	७०८४ १४	६१८९ ६८	८९४४ ६	०	०	०	०	०	०
महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय																				
१	३४००० ०११	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१२४८	१३६४	१३२२	४२	०	१५७०	१४६१	१०९	०	१७२७	१६०७	१२०	०	८	१	५	३	१
२	३४००० ०१२	पशुपति वृद्धाश्रम	३०९	३६३	३४३	२०	०	३८४	३७१	१३	०	४२२	४०८	१४	०	८	१	५	२	१
३	३४००० १०१	लैंगिक हिंसा निवारण तथा मानव बेचबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम	१२५१	७४२	७४२	०	०	१५६८	१५६८	०	०	१७२४	१७२४	०	०	८	१	५	२	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
४	३४०००१०२	सामाजिक विकास कार्यक्रम	६७२	१०४२	१०१७	२५	०	९५३	७६८	१८५	०	१०४८	८४५	२०३	०	८	१	५	२	२
५	३४०००१०३	बाल विकास कार्यक्रम	१४३१	२६५५	१४५१	१२०४	०	१८४६	१०६४	७८२	०	२०३०	११७०	८६०	०	८	१	५	२	१
६	३४०००१०५	महिला सशक्तीकरण परियोजना	५७५	५२९	५२९	०	०	७२०	७१७	३	०	७९१	७८८	३	०	८	१	५	२	१
७	३४०००१०६	महिला समुत्थान कार्यक्रम	४५३४	७१३३	९७४	६१५९	०	६८४९	१२००	५६४९	०	७१४९	१२००	५९४९	०	८	१	५	२	१
८	३४०००१०७	नेपालमा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरु को समावेशी सशक्तीकरण आयोजना	७६	१०१	१०१	०	०	१३५	१३३	२	०	१४९	१४६	३	०	८	१	५	३	१
९	३४०००१०८	लैंगिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकीकृत सेवा पहुँच परियोजना	१४२	५५६	५४६	१०	०	४८२	२२६	२५६	०	५२९	२४८	२८१	०	८	१	५	२	१
१०	३४०४१०११	समाज कल्याण परिषद्	०	२०	२०	०	०	२२	२२	०	०	२४	२४	०	०	८	१	५	२	२
११	३४०८१०११	राष्ट्रिय बालअधिकार परिषद्	७५८	७७२	७५३	१९	०	१००८	९५५	५३	०	११०३	१०५०	५३	०	८	२	५	२	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		जम्मा	१०९९६	१५२७७	७७९८	७४७९	०	१५५३७	८४८५	७०५२	०	१६६९६	९२१०	७४८६	०	०	०	०	०	०
युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय																				
१	३४३०००११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय, फाग्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान तथा खेलग्राम पूर्वाधार निर्माण विकास समिति	८९२	४९१५	८७९	४०३६	०	१०४०	१०००	४०	०	११४०	११००	४०	०	५	१	३	३	१
२	३४३००१०१	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम	१९५	१११	१११	०	०	२००	२००	०	०	२००	२००	०	०	५	१	८	३	३
३	३४३००१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	७३५	६९९	६९९	०	०	८००	८००	०	०	८००	८००	०	०	५	१	३	३	१
४	३४३००१०३	नेपाल स्काउट	३८६	४००	४००	०	०	५००	५००	०	०	५००	५००	०	०	५	१	८	३	१
५	३४३४१०११	मूलपानी क्रिकेट एकेडेमी तथा रङ्गशाला निर्माण, गिरीजा प्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशाला	२६७३०	४९११२	१७१०२	३२०१०	०	३९९२२	१३२९३	२६६२९	०	४९१५६	१४५२१	३४६३५	०	५	१	३	३	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयो जना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		निर्माण, राष्ट्रिय खेलकुद परिषद																		
६	३४३४१०१२	राष्ट्रिय युवा परिषद	१३७६	९३०	९२१	९	०	१२१०	१२००	१०	०	१३१०	१३००	१०	०	५	१	८	३	१
७	३४३५१०११	युवा स्वरोजगार कोष	११८६	१००७	९९८	९	०	१२१०	१२००	१०	०	१३१०	१३००	१०	०	४	१	१	३	१
		जम्मा	३१५००	५७१७४	२१११०	३६०६४	०	४४८८२	१८१९३	२६६८९	०	५४४१६	१९७२१	३४६९५	०	०	०	०	०	०
श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय																				
१	३७१०००११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१५४३	१५४९	१४६८	८१	०	१८८९	१५००	३८९	०	३८००	३३००	५००	०	४	१	८	२	२
२	३७१०००१२	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	२६४	३०४	२९४	१०	०	३१०	३००	१०	०	३६०	३३०	३०	०	४	२	८	२	२
३	३७१००१०१	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२४२१	३६८४	३५९१	९३	०	१७००	१६००	१००	०	१७५०	१६५०	१००	०	४	१	८	२	२
४	३७१००१०२	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	४२३	२९५	२८२	१३	०	४४०	४२०	२०	०	४६०	४३०	३०	०	४	१	१०	३	१
५	३७१००१०४	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरूका लागि पुनः एकिकरण कार्यक्रम	९४४	२१०९	२१०२	७	०	१३००	१२००	१००	०	१३५०	१२५०	१००	०	४	१	८	३	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	तैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		परियोजना पहिलो चरण																		
६	३७१०१०११	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	४८३	५६९	४८५	८४	०	६००	५००	१००	०	७००	५५०	१५०	०	४	१	८	२	२
७	३७१०१०१२	श्रम तथा रोजगार कार्यालयहरु	१८२९	१६६६	१४७६	१९०	०	१५००	१४००	१००	०	१६००	१४५०	१५०	०	४	१	८	२	२
८	३७१०११०२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य केन्द्र	२५०	३०३	२८९	१४	०	३७०	३५०	२०	०	४३०	४००	३०	०	४	१	८	२	१
९	३७१०२०११	वैदेशिक रोजगार विभाग	१९५१	१७२८	१२६२	४६६	०	१४६०	१४००	६०	०	१५८०	१५००	८०	०	४	१	८	२	२
१०	३७१०३०११	राष्ट्रिय व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	३७८८	३८५५	२२९६	१५५९	०	२९५०	२८००	१५०	०	११७०	१०००	१७०	०	४	१	८	३	२
११	३७१३१०११	वैदेशिक रोजगार बोर्ड	२२०	२४८	२४३	५	०	१५०	१५०	०	०	३१५	३००	१५	०	४	१	८	३	२
		जम्मा	१४११६	१६३१०	१३७८८	२५२२	०	१२६६९	११६२०	१०४९	०	१३५१५	१२१६०	१३५५	०	०	०	०	०	०

अनुसूची ६.२

सामाजिक क्षेत्रको त्रिवर्षीय श्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
खानेपानी मन्त्रालय														
१	३१३०००११	खानेपानी मन्त्रालय	११३७	११३७	०	०	१३४०	१३४०	०	०	१४६०	१४६०	०	०
२	३१३००१०१	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	७२६९	७२६९	०	०	६२४६	६२४६	०	०	७१४०	७१४०	०	०
३	३१३००१०२	काठमाडौँ उपत्यका थोक खानेपानी प्रसारण आयोजना (मेलम्ची दोस्रो)	२४७७१	५६७१	५५०	१८५५०	४६७००	३७५००	५७००	३५००	४६७००	३७५००	५७००	३५००
४	३१३००१०३	खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा महसुल निर्धारण आयोग	२२६	२२६	०	०	३००	३००	०	०	३५०	३५०	०	०
५	३१३०१०११	खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग	१५८२	१५४७	३५	०	१७१८	१७१८	०	०	१८८९	१८८९	०	०
६	३१३०१०१२	जनसाधन विकास कार्यक्रम	३५६	३५६	०	०	४०६	४०६	०	०	४४७	४४७	०	०
७	३१३०१०१३	संघीय खानेपानी तथा ढल ब्यवस्थापन आयोजनाहरू	२४१६	२४१६	०	०	२८६०	२८६०	०	०	३१४६	३१४६	०	०
८	३१३०११०१	राष्ट्रिय सूचना व्यवस्थापन तथा अनुगमन आयोजना	१९३	११४	७९	०	१३२	१३२	०	०	१४५	१४५	०	०
९	३१३०११०२	खानेपानी सेवा विस्तार तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	३६८३६	३६८२१	१५	०	१६५३३	१६५३३	०	०	१८१८६	१८१८६	०	०
१०	३१३०११०३	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	८३००	७७१६	५८४	०	६७१०	६७१०	०	०	७३८१	७३८१	०	०
११	३१३०११०५	जलवायु अनुकूलित बृहत खानेपानी आयोजना	३८५२२	३८५२२	०	०	७६५३८	७६५३८	०	०	१२४८८०	१२४८८०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१२	३१३०११०६	ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम	१०९३२	१०९२०	१२	०	६२२६	६२२६	०	०	६८४९	६८४९	०	०
१३	३१३०११०७	खानेपानी तथा सरसफाइ सहलगानी आयोजना	१५६२३	१५६२३	०	०	१५८९५	१५८९५	०	०	१७४८५	१७४८५	०	०
१४	३१३०११०८	शहरी खानेपानी तथा सरसफाइ (क्षेत्रगत) आयोजना	११७७३	३१७१	०	८६०२	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	३१३०१११३	केन्द्रीय खानेपानी आयोजना	३८२११	३८२११	०	०	४१००३	४१००३	०	०	६०९२४	६०९२४	०	०
१६	३१३०१११४	एकीकृत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना	३५८३	१९४६	०	१६३७	४३९१३	३३९१३	०	१००००	४८३०४	४३३०४	०	५०००
१७	३१३०१११५	कोभिड-१९ रेस्पोन्स आयोजना	८५७	८१	७७६	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	३१३०१११६	दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना	१९	१९	०	०	२०	२०	०	०	२०	२०	०	०
१९	३१३०१११७	खानेपानी सुशासन तथा पूर्वाधार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४६००	८५०	०	३७५०	५०६०	४३१३	०	७४७	५५६६	२१८२	०	३३८४
२०	५०११३१०१	खानेपानी उत्पादन वृद्धि कार्यक्रम	६०३६	६०३६	०	०	३५११	३५११	०	०	३९३२	३९३२	०	०
२१	५०११३१०२	खानेपानी तथा ढल निकास कार्यक्रम	१४९१०	२०१०	१२९००	०	१६२११	७१४७	९०६४	०	१८१५७	१०६४२	७५१५	०
२२	५०११३१०३	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	७०१९	७०१९	०	०	५२	५२	०	०	५२	५२	०	०
२३	५०११३१०५	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना	९४४४	८७१४	०	७३०	१६५११	३५५७	०	१२९५४	१८४९२	४४७३	०	१४०१९

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२४	५०११३१०६	काठमाडौं उपत्यका ढल व्यवस्थापन आयोजना	२९४६१	४९१७	०	२४५४४	१३००५	०	०	१३००५	१४५६६	५१०७	०	९४५९
२५	५०११३१०७	ढल प्रशोधन केन्द्र	३४०	३४०	०	०	३६९	३६९	०	०	४१४	४१४	०	०
२६	५०११३१०८	काठमाडौं उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना-दोस्रो	२२२५४	२५१४	०	१९७४०	२१२०४	०	०	२१२०४	२३७५३	२१०७८	०	२६७५
		जम्मा	२९६६७०	२०४१६६	१४९५१	७७५५३	३४२४६३	२६६२८९	१४७६४	६१४१०	४३०२३८	३७८९८६	१३२१५	३८०३७
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय														
१	३७००००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	२३०१	२३०१	०	०	२७२८	२७२८	०	०	७४०७	७४०७	०	०
२	३७००००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	३१७	३१७	०	०	३०७	३०७	०	०	३३२	३३२	०	०
३	३७००००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	३०९७	३०९७	०	०	३१६९	३१६९	०	०	३४३५	३४३५	०	०
४	३७००००१०२	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	२९६९	२९६९	०	०	३१९५	३१९५	०	०	३४६३	३४६३	०	०
५	३७००००१०३	परोपकार प्रसुती अस्पताल	४३८१	४२३१	१५०	०	४३२७	४३०७	२०	०	४६९०	४५१२	१७८	०
६	३७००००१०४	नेपाल आखाँ अस्पताल	३३३	३३३	०	०	३५८	३५८	०	०	३८८	३८८	०	०
७	३७००००१०५	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	६६०३	६६०३	०	०	५१११	५१११	०	०	५५४०	५५४०	०	०
८	३७००००१०६	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्सप्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	३०७९	३०७९	०	०	१०२२	१०२२	०	०	११०८	११०८	०	०
९	३७००००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	६५१९	६५१९	०	०	४१९१	४१९१	०	०	४५४३	४५४३	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१०	३७०००१०८	त्रि. वि. शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द्र समेत)	३९७४	३९७४	०	०	१२२७	१२२७	०	०	११३०	११३०	०	०
११	३७०००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट संचालित कार्यक्रमहरु	३८२२	३८२२	०	०	३९४६	३९४६	०	०	४२७७	४२७७	०	०
१२	३७०००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	१०५५	१०५५	०	०	१०२२	१०२२	०	०	११०८	११०८	०	०
१३	३७०००१११	सिंहदरबार वैद्यखाना	६४०	६४०	०	०	४०९	४०९	०	०	४४३	४४३	०	०
१४	३७०००११२	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	३८०	३८०	०	०	४०९	४०९	०	०	४४३	४४३	०	०
१५	३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	४२७	४२७	०	०	४४०	४४०	०	०	४७७	४७७	०	०
१६	३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	६६७६७	६४९२७	१२४०	६००	१४३२९०	१३४७३२	५८	८५००	१६३४८८	१६२९६२	५२६	०
१७	३७०००११५	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	३०७५	३०७५	०	०	२५५६	२५५६	०	०	२७७०	२७७०	०	०
१८	३७०००११६	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	११८२४३	८३२९२	८९५०	२६००१	११९१८२	११८०९४	१०८८	०	१५४९१५	१४५००१	९९१४	०
१९	३७००१०११	स्वास्थ्य सेवा विभाग	१७८३	१७८३	०	०	१९४२	१९४२	०	०	२१०५	२१०५	०	०
२०	३७००११०१	क्षयरोग नियन्त्रण	८१३५	७४८२	६५३	०	११६०६	११११३	४९३	०	१२५९५	८१०६	४४८९	०
२१	३७००११०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	३४२८	२९१०	५१८	०	४९२९	४७२१	२०८	०	५३४४	३४४९	१८९५	०
२२	३७००११०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	३२०५४	१८०९२	१३९६२	०	४१५३७	३८३४३	३१९४	०	४६३४५	१७२४१	२९१०४	०
२३	३७००११०५	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	३७४०	२९८५	७५५	०	४८४६	४६७८	१६८	०	५२५४	३७२६	१५२८	०
२४	३७००११०७	स्वास्थ्य ब्यवस्थापन कार्यक्रम	१७०९६	१५६९२	१४०४	०	२९३९	२७४४	१९५	०	३३१३	१५३६	१७७७	०
२५	३७००११०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	९६४	७८५	१७९	०	१३४३	१२७३	७०	०	१४५६	८१५	६४१	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२६	३७००१११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	१००८	६९२	३१६	०	९८४	९३६	४८	०	१०६८	६३४	४३४	०
२७	३७००११११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	२३३	२३३	०	०	२१०	२१०	०	०	१९५	१९५	०	०
२८	३७००१११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	४०८४	३७८०	३०४	०	२९८१	२९८१	०	०	३३४५	३३४५	०	०
२९	३७००१११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	१५७	९६	६१	०	३१५	२९१	२४	०	३४२	१२४	२१८	०
३०	३७००१११६	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम	६१२७३	६११८५	८८	०	१४९१	१४१८	७३	०	१६१७	९४८	६६९	०
३१	३७००२०११	औषधि व्यवस्था विभाग	१९२४	१८२५	९९	०	१९४६	१९३४	१२	०	२११०	१९९३	११७	०
३२	३७००३०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	९२७	९२७	०	०	१०१३	१०१३	०	०	१२३५	१२३५	०	०
३३	३७०३११०१	स्वास्थ्य वीमा बोर्ड	१०००००	१०००००	०	०	१०२२२०	१०२२२०	०	०	११०८०२	११०८०२	०	०
३४	३७०४१०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	८२१	८२१	०	०	९६१	९६१	०	०	१०४२	१०४२	०	०
३५	३७०६१०११	केन्द्रिय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान	४२०४४	४२०४४	०	०	३७६९१	३७६९१	०	०	३८९२६	३८९२६	०	०
३६	३७०६१०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	१४२१८	१४२१८	०	०	१११३७	१११३७	०	०	१२४१४	१२४१४	०	०
३७	३७०६१०१३	बी.पी कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	७९४७	५४४७	०	२५००	१७३८	१७३८	०	०	२२२६	२२२६	०	०
३८	३७०६१०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	४६५९	४६५९	०	०	४५७४	४५७४	०	०	४७००	४७००	०	०
३९	३७०६१०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	४२३५	४२३५	०	०	१२३१	१२३१	०	०	१५३३	१५३३	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४०	३७०६१०१६	राष्ट्री स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	११५१२	११५१२	०	०	४३८७	४३८७	०	०	५०४०	५०४०	०	०
४१	३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	३६९५	३६९५	०	०	३८८०	३८८०	०	०	३९५०	३९५०	०	०
		जम्मा	५५३९१९	४९६१३९	२८६७९	२९१०१	५४२७९०	५२८६३९	५६५१	८५००	६२६९१४	५७५४२४	५१४९०	०
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय														
१	३५००००११	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, राष्ट्रिय विधी विज्ञान प्रायोगशाला, वी.पी. कोईराला मेमोरियल प्लानेटेरियम तथा अब्जरभेटरी र विज्ञान सङ्ग्रहालय कीर्तिपुर, केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई	५२९४३	३११८२	८०६८	१३६९३	६९५१२	६८११४	१२१२	१८६	८८२६०	८८२६०	०	०
२	३५००००१२	केशर पुस्तकालय, डिल्लीरमण कल्याणी रेग्मी स्मारक पुस्तकालय, पुस्तकालयहरु (नेपाल राष्ट्रिय, केशर र डिल्लीरमण पुस्तकालय)	४३३	४३३	०	०	५११	५११	०	०	५६३	५६३	०	०
३	३५०००१०२	सबैका लागि शिक्षा शिशु विकास कार्यक्रम	९८	०	९८	०	१०६	०	१०६	०	११५	०	११५	०
४	३५०००१०९	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम	२७२३६	२७२३६	०	०	३०५२५	३०५२५	०	०	३४३७३	३४३७३	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
५	३५००१०११	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	८३२०	८३२०	०	०	९०१२	९०१२	०	०	९८२६	९८२६	०	०
६	३५००१०१३	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	८२४०	८२४०	०	०	९६०२	९६०२	०	०	१०४७६	१०४७६	०	०
७	३५००११०१	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना - (केन्द्र स्तर) शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (केन्द्रस्तर) शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना- (केन्द्रस्तर) पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	१२७१४	८७५७	१३१२	२६४५	११६३५	१०३०१	१३४	१२००	१२७३९	११६१४	५४	१०७१
८	३५००२०११	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	६५९	६५९	०	०	७३३	७३३	०	०	७९९	७९९	०	०
९	३५००३०११	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र	३११	३११	०	०	३४०	३४०	०	०	३७०	३७०	०	०
१०	३५००४०११	राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक)	४३१	४३१	०	०	४९४	४९४	०	०	५५१	५५१	०	०
११	३५००४०१२	सेवा निवृत्त शिक्षक सुविधा	१९०००१	१९०००१	०	०	२२७८३०	२२७८३०	०	०	२५७०६७	२५७०६७	०	०
१२	३५०२१०११	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग	१९७०८३	१९७०८३	०	०	१८६६२४	१८६६२४	०	०	१९२२००	१९२२००	०	०
१३	३५०२१०१२	शिक्षक सेवा आयोग	१८२७	१८२७	०	०	३२६४	३२६४	०	०	३८२४	३८२४	०	०
१४	३५०२१०१३	युनेस्कोका निमित्त नेपाल राष्ट्रिय आयोग	१६०	१६०	०	०	१७३	१७३	०	०	१८७	१८७	०	०
१५	३५०२१०१४	चिकित्सा शिक्षा आयोग	५८६२३	५८६२३	०	०	६४८००	६४८००	०	०	७०२४३	७०२४३	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१६	३५०२११०२	उच्च शिक्षामा उत्कृष्टता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२२३२८	०	०	२२३२८	०	०	०	०	०	०	०	०
१७	३५०३१०११	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड	३३२५	३३२५	०	०	४५७९	४५७९	०	०	४९६४	४९६४	०	०
१८	३५०४१०११	प्रविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्	१७१०८	६५८८	१०५२०	०	१५३६८	१३३६८	२०००	०	१६६५९	१६६५९	०	०
१९	३५०६१०११	नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा- प्रतिष्ठान्	३७७७	३७७७	०	०	४७१९	४७१९	०	०	५१९८	५१९८	०	०
		जम्मा	६०५६१७	५४६९५३	१९९९८	३८६६६	६३९८२७	६३४९८९	३४५२	१३८६	७०८४१४	७०७१७४	१६९	१०७१
महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय														
१	३४००००११	महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय	१३६४	१३६४	०	०	१५७०	१५७०	०	०	१७२७	१७२७	०	०
२	३४००००१२	पशुपति वृद्धाश्रम	३६३	३६३	०	०	३८४	३८४	०	०	४२२	४२२	०	०
३	३४०००१०१	लैंगिक हिंसा निवारण तथा मानव बेचबिखन नियन्त्रण कार्यक्रम	७४२	७४२	०	०	१५६८	१५६८	०	०	१७२४	१७२४	०	०
४	३४०००१०२	सामाजिक विकास कार्यक्रम	१०४२	१०४२	०	०	९५३	९५३	०	०	१०४८	१०४८	०	०
५	३४०००१०३	बाल विकास कार्यक्रम	२६५५	२६५५	०	०	१८४६	१८४६	०	०	२०३०	२०३०	०	०
६	३४०००१०५	महिला सशक्तीकरण परियोजना	५२९	५२९	०	०	७२०	७२०	०	०	७९१	७९१	०	०
७	३४०००१०६	महिला समुत्थान कार्यक्रम	७१३३	१५२७	५६०६	०	६८४९	२३२९	४५२०	०	७१४९	३५७५	३५७४	०
८	३४०००१०७	नेपालमा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरुको समावेशी सशक्तीकरण आयोजना	१०१	१	१००	०	१३५	०	१३५	०	१४९	१	१४८	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
९	३४०००१०८	लैंगिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकीकृत सेवा पहुँच परियोजना	५५६	०	५५६	०	४८२	०	४८२	०	५२९	०	५२९	०
१०	३४०४१०११	समाज कल्याण परिषद्	२०	२०	०	०	२२	२२	०	०	२४	२४	०	०
११	३४०८१०११	राष्ट्रिय बालअधिकार परिषद्	७७२	६४२	१३०	०	१००८	८४८	१६०	०	११०३	९४३	१६०	०
		जम्मा	१५२७७	८८८५	६३९२	०	१५५३७	१०२४०	५२९७	०	१६६९६	१२२८५	४४११	०
युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय														
१	३४३०००११	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय, फाप्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान तथा खेलग्राम पूर्वाधार निर्माण विकास समिति	४९१५	४९१५	०	०	१०४०	१०४०	०	०	११४०	११४०	०	०
२	३४३००१०१	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम	१११	१११	०	०	२००	२००	०	०	२००	२००	०	०
३	३४३००१०२	खेलकुद विकास कार्यक्रम	६९९	६९९	०	०	८००	८००	०	०	८००	८००	०	०
४	३४३००१०३	नेपाल स्काउट	४००	४००	०	०	५००	५००	०	०	५००	५००	०	०
५	३४३४१०११	मूलपानी क्रिकेट एकेडेमी तथा रङ्गशाला निर्माण, गिरीजा प्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण, राष्ट्रिय खेलकुद परिषद	४९११२	४९११२	०	०	३९९२२	३९९२२	०	०	४९१५६	४९१५६	०	०
६	३४३४१०१२	राष्ट्रिय युवा परिषद	९३०	९३०	०	०	१२१०	१२१०	०	०	१३१०	१३१०	०	०
७	३४३५१०११	युवा स्वरोजगार कोष	१००७	१००७	०	०	१२१०	१२१०	०	०	१३१०	१३१०	०	०
		जम्मा	५७१७४	५७१७४	०	०	४४८८२	४४८८२	०	०	५४४१६	५४४१६	०	०
श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय														

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	३७१०००११	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१५४९	१५४९	०	०	१८८९	१८८९	०	०	३८००	३८००	०	०
२	३७१०००१२	वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण	३०४	३०४	०	०	३१०	३१०	०	०	३६०	३६०	०	०
३	३७१००१०१	रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३६८४	०	३६८४	०	१७००	१७००	०	०	१७५०	१७५०	०	०
४	३७१००१०२	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	२९५	२९५	०	०	४४०	४४०	०	०	४६०	४६०	०	०
५	३७१००१०४	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरुका लागि पुनः एकिकरण कार्यक्रम परियोजना पहिलो चरण	२१०९	०	२१०९	०	१३००	१३००	०	०	१३५०	१३५०	०	०
६	३७१०१०११	श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	५६९	५६९	०	०	६००	६००	०	०	७००	७००	०	०
७	३७१०१०१२	श्रम तथा रोजगार कार्यालयहरु	१६६६	१६६६	०	०	१५००	१५००	०	०	१६००	१६००	०	०
८	३७१०११०२	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य केन्द्र	३०३	३०३	०	०	३७०	३७०	०	०	४३०	४३०	०	०
९	३७१०२०११	वैदेशिक रोजगार विभाग	१७२८	१७२८	०	०	१४६०	१४६०	०	०	१५८०	१५८०	०	०
१०	३७१०३०११	राष्ट्रिय व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	३८५५	३८५५	०	०	२९५०	२९५०	०	०	११७०	११७०	०	०
११	३७१३१०११	वैदेशिक रोजगार बोर्ड	२४८	२४८	०	०	१५०	१५०	०	०	३१५	३१५	०	०
		जम्मा	१६३१०	१०५१७	५७९३	०	१२६६९	१२६६९	०	०	१३५१५	१३५१५	०	०

अनुसूची ७.१

पूर्वाधार क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
जलश्रोत																				
१	३०८०३ १०६	नदी नियन्त्रण	३२०८ २	३१७३ ८	९७	३१६४ १	०	४६०५ ०	२०३ ०	४४०२ ०	०	६७२३ ०	२१९ ०	६५०४ ०	०	७	१	१ १	२	३
२	३०८०३ १०७	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	२०५७	७८९१	५८	७८३३	०	३९६४	६४	३९००	०	५५८९	६९	५५२०	०	७	१	१ १	२	३
३	३०८०३ १०८	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरु	३०१८	४५१५	०	४५१५	०	१३०० ०	०	१३०० ०	०	१५०५ ०	०	१५०५ ०	०	७	१	१ १	२	३
४	३०८०३ ११८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	४६८९	६५८२	०	६५८२	०	३५३२	३२	३५००	०	५५०५	३५	५४७०	०	७	१	१ १	२	३
५	३०८०३ १२१	प्राथमिकता प्राप्त नदी बेशिन बाढी जोखिम	१७८० ७	१९८३ ०	३४९	१९४८ १	०	३९८५ ६	३२०	३९५३ ६	०	४२०६ ३	३४५	४१७१ ८	०	७	१	१ १	१	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		व्यवस्थापन आयोजना																		
६	३०८०३ १५४	जलस्रोत संरक्षण आयोजना	७०३२	६९३१	३५५	६५७६	०	२३१९ ५	३८०	२२८१ ५	०	२४३१ ०	४१०	२३९० ०	०	१ ३	१ ३	१ ३	१	३
७	३०८०३ १५५	पहिरो व्यवस्थापन आयोजना	१६०७	५१४७	१८४	४९६३	०	५२२३	२०३	५०२०	०	८२२०	२२०	८०००	०	७	१ १	१ १	२	३
		जम्मा	६८२९ २	८२६३ ४	१०४ ३	८१५९ १	०	१३४८ २०	३०२ ९	१३१७ ९१	०	१६७९ ६७	३२६ ९	१६४६ ९८	०	०	०	०	०	०
सिंचाई																				
१	३०८०३ ०११	जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग	११७३	११७७	११६ १	१६	०	४३००	१३० ०	३०००	०	९४५०	१४५ ०	८०००	०	३	१	२	२	२
२	३०८०३ १०१	सिंचाई संस्थागत विकास कार्यक्रम	१२८९	१०९६	२३८	८५८	०	३२३०	२५०	२९८०	०	५०१०	२७०	४७४०	०	७	२ १	१ १	३	१
३	३०८०३ १०२	ठूला तथा बहुउद्देश्यीय आयोजना अध्ययन तथा तयारी कार्यक्रम	२८१८	९९५	१३१	८६४	०	३८७४	१३४	३७४०	०	६०१४	१४४	५८७०	०	३	१	२	२	२
४	३०८०३ १०३	सिंचाई संभाव्यता अध्ययन तथा	५०४	४४३	४४	३९९	०	५०५३	५३	५०००	०	९०५७	५७	९०००	०	३	१	२	२	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम																		
५	३०८०३ १०४	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	८६४	१११४	३४९	७६५	०	३१५०	३५०	२८००	०	४८८०	३८०	४५००	०	३	२	२	३	३
६	३०८०३ १०५	सिंचाई आधुनिकीकरण अभिवृद्धि आयोजना	८०१२	३६४२ १	४२५	३५९९ ६	०	३२३५ ०	१६०	३२१९ ०	०	३१७१ ०	१७०	३१५४ ०	०	३	१	२	२	१
७	३०८०३ १०९	मर्मत संभार आयोजनाहरु	६४८८	७१०८	१४३ ४	५६७४	०	२३११ ०	१८२ ०	२१२९ ०	०	३५८२ ५	१९६ ५	३३८६ ०	०	३	१	२	२	२
८	३०८०३ ११०	बृहत सरकारी सिंचाई योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण	३४३७	३९६९	०	३९६९	०	१०६७ ६	१०१	१०५७ ५	०	१६५५ ०	११०	१६४४ ०	०	३	१	२	३	२
९	३०८०३ १११	बागमती सिंचाई आयोजना	६२६२	४२५०	३३२	३९१८	०	१२३६ ०	३२०	१२०४ ०	०	१९३६ ५	३४५	१९०२ ०	०	३	१	२	२	२
१०	३०८०३ ११२	बबई सिंचाई आयोजना	१६२० ६	१८२७ ७	३८३	१७८९ ४	०	२२३८ १	४४४	२१९३ ७	०	२५५८ १	५०७	२५०७ ४	०	३	१	२	२	२
११	३०८०३ ११३	महाकाली सिंचाई	१५६० ५	२००० ०	३४९	१९६५ १	०	२४९५ ८	४०१	२४५५ ७	०	२८५२ ७	४५८	२८०६ ९	०	३	१	२	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		आयोजना (कन्चनपुर)																		
१२	३०८०३ ११४	सुन्सरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो)	७२८४	७१५६	३१३	६८४३	०	१५१७ ५	४२५	१४७५ ०	०	२३४८ ०	४८०	२३०० ०	०	३	१	२	२	२
१३	३०८०३ ११५	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिंचाइ आयोजना, दाङ	२३३२	३८७२	१४४	३७२८	०	८२९५	१५५	८१४०	०	१२८५ ७	१६७	१२६९ ०	०	३	१	२	२	२
१४	३०८०३ ११६	सिक्टा सिंचाइ आयोजना	१४४२ ८	१५७४ ५	४३७	१५३० ८	०	१९९१ ६	५००	१९४१ ६	०	२२७६ ४	५७२	२२१९ २	०	३	१	२	२	२
१५	३०८०३ ११७	सिंचाई तथा जलश्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम	१५४०	१०८१ ४	१९६ ६	८८४८	०	४५४५	१२५	४४२०	०	१००५ ८	१३८	९९२०	०	३	१	२	२	२
१६	३०८०३ ११९	रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)	२४५२ ३	२३३१ ६	५८२	२२७३ ४	०	५३८३ ८	७२२	५३११ ६	०	५५९६ ३	८२५	५५१३ ८	०	३	१	२	२	२
१७	३०८०३ १२०	भेरी - ववई डाइभर्सन	१७३२ ८	२०६५ २	३९८	२०२५ ४	०	२४८९ ४	४५६	२४४३ ८	०	२८४५ ४	५२१	२७९३ ३	०	३	१	२	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		बहुउद्देश्यीय आयोजना																		
१८	३०८०३ १२२	विपद प्रभावित जलस्रोत तथा सिंचाई पुनर्स्थापना आयोजना	२५०८	२७४३	१५१	२५९२	०	३४३८	१२३	३३१५	०	५१९३	१३३	५०६०	०	३	१	२	३	२
१९	३०८०३ १२३	तराई मधेस भूमिगत जल सिंचाई कार्यक्रम	२४६८ ९	१२८५ ४	२३७	१२६१ ७	०	१५०० ०	३७०	१४६३ ०	०	२७२५ ५	४०५	२६८५ ०	०	३	१	२	३	२
२०	३०८०३ १२४	सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशिय आयोजना	२३१२ ५	२३०७ ९	२६३	२२८१ ६	०	३८८८ ७	३०३	३८५८ ४	०	४४४४ ८	३४६	४४१० २	०	३	१	२	२	२
२१	३०८०३ १२५	बृहद् दाङ उपत्यका सिंचाई आयोजना	३०१७	३७९७	१५५	३६४२	०	७३६५	१६५	७२००	०	१५१७ ५	१७५	१५०० ०	०	३	१	२	२	२
२२	३०८०३ १२६	एकिकृत कर्णाली सिँचाई तथा नदि नियन्त्रण आयोजना	६९८४	४१०२	२९८	३८०४	०	६२०	१७०	४५०	०	६२३५	१८५	६०५०	०	३	१	२	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२३	३०८०३ १२७	एकीकृत उर्जा तथा सिंचाई विशेष कार्यक्रम	१६९२ ९	१४०३ १	२७६	१३७५ ५	०	१४३० ०	३००	१४०० ०	०	२५३२ ०	३२०	२५०० ०	०	३	१	२	२	२
२४	३०८०३ १२८	कालिगण्डकी तिनाउँ डाईभर्सन बहुउद्देशिय आयोजना	०	१३०१	१६७	११३४	०	७५०	२५०	५००	०	१३००	३००	१०००	०	३	१	२	२	३
२५	३०८०३ १३३	भुमिगत डिप ट्युबवेल सिंचाई आयोजना	२०६४	२१०५	५१६	१५८९	०	३८३९	१३९	३७००	०	५९५०	१५०	५८००	०	३	१	२	२	२
२६	३०८०३ १५६	नविनतम यान्त्रिक सिंचाई आयोजना	३३३६	३५२८ ३	२५६	३५०२ ७	०	५९२९ ०	२९०	५९०० ०	०	६१३१ ५	३१५	६१०० ०	०	३	१	२	२	२
		जम्मा	२१२७ ४५	२७५७ ००	११० ०५	२६४६ ९५	०	४१५५ ९४	९८२ ६	४०५७ ६८	०	५३७७ ३६	१०८ ८८	५२६८ ४८	०	०	०	०	०	०
ऊर्जा																				
१	३०८०० ०११	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	२९८१	३५९०	२१५ ०	१४४०	०	१४५१ ०	२९६ ०	११५५ ०	०	२१४५ ७	३१३ ७	१८३२ ०	०	६	१	७	१	१
२	३०८०० १०२	विद्युत विकास दशक	१३२	४०३	८९	३१४	०	४४५	९५	३५०	०	६९०	१००	५९०	०	६	१	७	१	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		सम्बन्धी कार्ययोजना																		
३	३०८०० १०३	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	५४४४	४५३८	४१७४	३६४	०	६६००	४६००	२०००	०	७९७०	४९७०	३०००	०	६	१	७	१	३
४	३०८०० १०४	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम	१३४८१	१८७५०	१८७५०	०	०	१९७२०	१९७२०	०	०	२१३००	२१३००	०	०	६	१	७	३	३
५	३०८०१ ०११	विद्युत विकास विभाग	१००३	१०६२	९६२	१००	०	३३९०	१०००	२३९०	०	६४००	१०८०	५३२०	०	६	१	७	१	१
६	३०८०१ १०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	४३२	६०२	१५०	४५२	०	२१८५	१७०	२०१५	०	२६३५	१८५	२४५०	०	६	२	७	३	३
७	३०८०१ १०३	पंचेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	१११	१२५	१०३	२२	०	४६०	१०५	३५५	०	७१५	११५	६००	०	६	२	७	३	३
८	३०८०१ १०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	४५००	३५६६	०	३५६६	०	८६२०	०	८६२०	०	१३३७०	०	१३३७०	०	६	१	७	३	३
९	३०८०१ १०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	७६५२	२६५२७	३१४३	२६२१३	०	२७०६२	३४३	२६७१९	०	२७३७७	३७०	२७००७	०	६	१	७	३	३
१०	३०८०४ १०१	जलस्रोत अनुसन्धान	०	१२०७	२७४	९३३	०	१६००	४००	१२००	०	१७२०	४२०	१३००	०	१३	२	१३	१	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		तथा विकास केन्द्र																		
११	३०८२१०१२	जल तथा ऊर्जा आयोग	२४१८	१५७७	५१६	१०६१	०	४७४०	४००	४३४०	०	७३३०	४३०	६९००	०	६	१	७	१	१
१२	३०८२१०१३	नदि बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा आयोजना	६६६	७१३	३६	६७७	०	१६७०	९०	१५८०	०	२५८८	९८	२४९०	०	६	१	७	३	३
१३	५०१०८१०१	१३२ के.भी. तथा अन्य प्रसारण लाइन विस्तार	११९३७२	१२९८९८	०	०	१२९८९८	१३८७६९	०	०	१३८७६९	१५५४२२	०	०	१५५४२२	६	१	७	१	२
१४	५०१०८१०२	थानकोट-चापागाउँ-भक्तपुर १३२ के.भी	१९	१९	०	०	१९	२०	०	०	२०	२३	०	०	२३	६	१	७	१	२
१५	५०१०८१०३	अन्य ३३ के.भी तथा सब-स्टेशन	४५२८२	५२८०७	०	०	५२८०७	५७२९५	०	०	५७२९५	६४१७१	०	०	६४१७१	६	१	७	१	१
१६	५०१०८१०४	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना	७७६	१००	०	०	१००	८०९	०	०	८०९	९०७	०	०	९०७	६	१	७	१	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१७	५०१०८१०५	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण	४८५०	२३६५	०	०	२३६५	५०५९	०	०	५०५९	५६६६	०	०	५६६६	६	१	७	२	१
१८	५०१०८१०६	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)	४९	४७	०	०	४७	५१	०	०	५१	५७	०	०	५७	६	१	७	२	२
१९	५०१०८१०७	चमेलियागाड जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)	४९	४७	०	०	४७	५१	०	०	५१	५७	०	०	५७	६	१	७	२	२
२०	५०१०८१०८	जलाशययुक्त आयोजनाहरु को छनौट तथा संभाव्यता अध्ययन	२९१	९८	०	०	९८	३०४	०	०	३०४	३४०	०	०	३४०	६	१	७	३	२
२१	५०१०८१०९	ठुला तथा मझौला जलविद्युत अध्ययन आयोजना	७७६	२००	०	०	२००	८०९	०	०	८०९	९०७	०	०	९०७	६	१	७	२	२
२२	५०१०८१११	माथिल्लो त्रिशुली (३ए)	१९४	१८७	०	०	१८७	२०२	०	०	२०२	२२७	०	०	२२७	६	१	७	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		जलविद्युत आयोजना (६० मे.वा.)																		
२३	५०१०८ ११२	राहुघाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)	११३१ ०	१३५२ १	०	०	१३५२ १	१४६७ १	०	०	१४६७ १	१६४३ १	०	०	१६४३ १	६	१	७	२	२
२४	५०१०८ ११३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)	५५७१ ०	६६६७ ४	०	०	६६६७ ४	७२३४ १	०	०	७२३४ १	८१०२ २	०	०	८१०२ २	६	१	७	२	२
२५	५०१०८ ११४	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना	१४५५	१३९९	०	०	१३९९	१५१८	०	०	१५१८	१७००	०	०	१७००	६	१	७	२	१
२६	५०१०८ ११५	नेपाल भारत विद्युत प्रसारण	९०८१	१४०८ १	०	०	१४०८ १	१५२७ ८	०	०	१५२७ ८	१७११ १	०	०	१७११ १	६	१	७	१	१
२७	५०१०८ ११६	पुर्ननविकरणीय तथा क्षमता विस्तार आयोजना	१४५५	१३९९	०	०	१३९९	१५१८	०	०	१५१८	१७००	०	०	१७००	६	१	७	२	२
२८	५०१०८ ११७	तामाकोशी पाचौँ जलविद्युत आयोजना	९७०	९३३	०	०	९३३	१०१२	०	०	१०१२	११३३	०	०	११३३	६	१	७	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२९	५०१०८ १२१	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीड कम्पनी लिमिटेड	१९४०	१८६५	०	०	१८६५	२०२४	०	०	२०२४	२२६६	०	०	२२६६	६	१	७	१	१
३०	५०१०८ १२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड	१३९२ ३	४४९०	०	०	४४९०	१८०६ ०	०	०	१८०६ ०	२०२२ ७	०	०	२०२२ ७	६	१	७	२	२
३१	५०१०८ १२७	विद्युत विकास दशक कार्ययोजना	३७१४	१०९६ ७	०	०	१०९६ ७	११८९ ९	०	०	११८९ ९	१३३२ ७	०	०	१३३२ ७	६	१	७	१	१
३२	५०१०८ १२८	सासेक-विद्युत प्रसारण तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना	२०१५ ८	२४३३ ८	०	०	२४३३ ८	२६४० ७	०	०	२६४० ७	२९५७ ६	०	०	२९५७ ६	६	१	७	३	३
३३	५०१०८ १२९	वितरण प्रणाली स्तरोन्नति तथा विस्तार आयोजना	७०२० ०	८३९२ ५	०	०	८३९२ ५	९१०५ ९	०	०	९१०५ ९	१०१९ ८६	०	०	१०१९ ८६	६	१	७	३	३
३४	५०१०८ १३०	दुधकोशी जलविद्युत आयोजना	५०१०	६२२०	०	०	६२२०	६७४८	०	०	६७४८	७५५८	०	०	७५५८	६	१	७	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
३५	५०१०८ १३१	बुढी गण्डकी जलविद्युत कम्पनि लिमिटेड	४८५०	४६६३	०	०	४६६३	५०५९	०	०	५०५९	५६६६	०	०	५६६६	६	१	७	३	३
		जम्मा	४१०२ ५४	४८२९ ०३	२७५ १८	३५१४ २	४२०२ ४३	५६१९ ६५	२९८ ८३	६१११ ९	४७०९ ६३	६४१० ३२	३२२ ०५	८१३४ ७	५२७४ ८०	०	०	०	०	०
जल तथा मौसम																				
१	३०८०२ ०११	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	३३१२	३१४०	१०६ २	२०७८	०	८२७५	१२८ ५	६९९०	०	१२८२ ५	१३८ ५	११४४ ०	०	७	१	१ ३	१	२
२	३०८०२ १०१	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम	२४६६	२७४७	१८७ ६	८७१	०	९४८०	१८७ ०	७६१०	०	१४६८ ०	२०० ०	१२६८ ०	०	७	१	१ ३	२	२
३	३०८०२ १०२	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	२७५	२५८	२९	२२९	०	९६२	३२	९३०	०	१४९४	३४	१४६०	०	७	१	१ ३	२	३
		जम्मा	६०५३	६१४५	२९६ ७	३१७८	०	१८७१ ७	३१८ ७	१५५३ ०	०	२८९९ ९	३४१ ९	२५५८ ०	०	०	०	०	०	०
शहरी विकास मन्त्रालय																				
१	३४७०० ०११	शहरी विकास मन्त्रालय	१२०१	१४८८	१४१ ३	७५	०	१६२४ ०	१६५ ९	१४५८ १	०	२१४४ २	१८८ ६	१९५५ ६	०	७	२	१ १	३	३
२	३४७०० ०१२	शहरी पूर्वाधार प्रविधि अनुसन्धान	१९०९	१४६५	६६८	७९७	०	४२१४	१०८ ९	३१२५	०	५५६५	१२३ ८	४३२७	०	७	२	१ १	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		तथा तालिम केन्द्र																		
३	३४७००१०१	वाग्मती सुधार आयोजना	२१९२५	३४२४४	१२५६	३२९८८	०	२१४८७	१९४४	१९५४३	०	१९९८५	२२६७	१७७१८	०	७	१	११	१	२
४	३४७०१०११	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	४२५३६	४९८३१	४६२७	४५२०४	०	७५२५९	८८५४	६६४०५	०	९३२८१	९४९८	८३७८३	०	७	१	११	२	२
५	३४७०१०१२	संघीय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय	१३३७०	७३०३४	२३४४	४९५९	०	१११९४	३४८०	७७१४	०	१४७७८	४०९४	१०६८४	०	७	१	११	२	२
६	३४७०१०१३	संघीय शहरी विकास आयोजना कार्यान्वयन कार्यालयहरू	३७४९	५०१८	२८४३	२१७५	०	७८२८	४०७५	३७५३	०	१०३३५	४५४१	५७९४	०	७	२	११	३	३
७	३४७०११०१	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	३५९२	३६६८	१४००	२२६८	०	५३५८	४७२	४८८६	०	७०७४	६२३	६४५१	०	७	१	११	२	२
८	३४७०११०२	एकीकृत कार्यमुलक योजना (शहरी विकास)	६१३	४८२	३६	४४६	०	१७२८	०	१७२८	०	२२८२	०	२२८२	०	७	२	११	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
९	३४७०१ १०३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	९३५८ ०	५३५८ ३	१२७ ९	५२३० ४	०	७७२२ ९	१८० २	७५४२ ७	०	१०४९ ६५	२२४ ३	१०२७ २२	०	७	१	१ १	२	२
१०	३४७०१ १०५	भवन निर्माण संहिता, सरकारी भवन निर्माण	२०१५ ७	३०६८ २	९५२ ०	२९७३ ०	०	५१८८ ६	१६४ २	५०२४ ४	०	६८५० ६	१८२ १	६६६८ ५	०	७	१	१ १	३	३
११	३४७०१ १०७	नेपाल भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	४६	७४९	४९	७००	०	४९१	४१६	७५	०	६४८	४४९	१९९	०	७	२	१ १	३	३
१२	३४७०१ १०८	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	२४५०	३१११	३११	२८००	०	११४०	३१३	८२७	०	७९३	३६६	४२७	०	७	२	१ १	३	३
१३	३४७०१ ११०	नयाँ शहर आयोजना	१४१३ ०	१७०२ ८	१६८ ७	१५३४ १	०	२४५१ ७	२२८ ९	२२२२ ८	०	३२३७ ०	२५५ १	२९८१ ९	०	७	१	१ १	३	३
१४	३४७०१ १११	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम	१५१० ७	१६३१ २	४९६	१५८१ ६	०	१०४४ ३	५४०	९९०३	०	११०० ६	६६१	१०३४ ५	०	७	१	१ १	२	२
१५	३४७०१ ११४	बस्ती विकास कार्यक्रम	११८६ ३५	३६८३ ४९	०	३६८३ ४९	०	९१०१ ५	०	९१०१ ५	०	१२२४ ८८	०	१२२४ ८८	०	७	१	१ १	२	२
१६	३४७०१ ११७	विशेष भवन निर्माण आयोजना	२५६३ ६	१९८५ ०	२४३	१९६० ७	०	६४७५ १	३५९	६४३९ २	०	८५३३ १	४७४	८४८५ ७	०	७	१	१ १	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१७	३४७०१ ११८	शहरी कोरिडोर आयोजना	३२९	६१५	२१४	४०१	०	११५२	३५९	७९३	०	१५२०	४७४	१०४६	०	७	१	१ १	२	२
१८	३४७०१ ११९	शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना	१३६१ ४	१९९५	१५९	१८३६	०	१८९१ ४	११४ ७०	७४४४	०	१४२७ ८	९८६ २	४४१६	०	७	१	१ १	२	२
१९	३४७०१ १२०	भानु साहित्य उद्यान (मुर्ति वाटिका भानुभक्त भवन निर्माण) विकास आयोजना	०	२०००	०	२०००	०	१०००	०	१०००	०	१०००	०	१०००	०	७	२	१ १	३	३
२०	३४७०२ ०११	स्थानीय पूर्वाधार विकास विभाग	८२५८	१२४३ ०	२८६ १	९५६९	०	१३३१ २	३९३ ९	९३७३	०	१७५७ ५	४५२ ८	१३०४ ७	०	७	१	१ १	२	२
२१	३४७०२ १०२	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना	७७३७	६६५४	७८३	५८७१	०	९३६३	११३ ८	८२२५	०	१२३६ १	१३० २	११०५ ९	०	७	१	१ १	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२२	३४७०२ १०३	झोलुंगे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	२५३३ १	३५६० २	४४८	३५१५ ४	०	४१०४ ३	६६६	४०३७ ७	०	५४१८ ८	७७९	५३४० ९	०	७	१	१ १	२	२
२३	३४७०२ १०५	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	२८७० ३	५३४० ९	३०	५३३७ ९	०	५४९२ ६	४४	५४८८ २	०	७२५१ ९	५८	७२४६ १	०	७	१	१ १	२	२
२४	३४७०२ १०६	साना सिँचाई कार्यक्रम	९२७	९०१	१३६	७६५	०	३७	३७	०	०	४८	४८	०	०	७	१	१ १	२	२
२५	३४७०२ १०७	स्थानीय तह प्रशासकीय भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१०६० ५	१००२ ९	२९	१००० ०	०	१५७३ ५	४१	१५६९ ४	०	२०७८ ५	५४	२०७३ १	०	७	१	१ १	२	२
२६	३४७०२ १०८	ग्रामिण सडक संजाल सुधार आयोजना -ए एफ	४८३१	५९६३	२०८	५७५५	०	२५५२	१८६	२३६६	०	२१०९	२२०	१८८९	०	७	१	१ १	२	२
२७	३४७०२ ११०	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्र समृद्धि कार्यक्रम	१९	९	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	७	१	१ १	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२८	३४७०२ १११	कर्णाली समृद्धि कार्यक्रम	१०४३३	१७३६	५१	१६८५	०	३०६६	७५	२९९१	०	४०४८	९९	३९४९	०	७	१	१ १	२	२
२९	३४७०२ ११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम	९२७	१२०६	२९९	९०७	०	५९९	३११	२८८	०	५५४	३८५	१६९	०	७	१	१ १	२	२
३०	३४७०२ ११४	तराई मधेस सडक पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	२५१७	१०२५ ६	३०	१०२२ ६	०	३०३५	४४	२९९१	०	४००७	५८	३९४९	०	७	१	१ १	२	२
३१	३४७०२ ११५	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	२६७७ ९	१००४ ११	०	१००४ ११	०	९७२०	०	९७२०	०	१२८३ ४	०	१२८३ ४	०	७	१	१ १	२	२
३२	३४७०२ ११६	बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	६९९२ ५	४११८ १	१७	४११६ ४	०	९४९४	२६	९४६८	०	१२५३ ६	३५	१२५० १	०	७	१	१ १	२	२
३३	३४७५१ १०१	नगर विकास कोष	१८६१	२२९९	२२९ ९	०	०	३०३७	३०३ ७	०	०	३५३८	३५३ ८	०	०	७	२	१ १	२	२
३४	३४७७१ १०१	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण	११४३ ९	१३३२ ५	१२९ १	१२०३ ४	०	२०९४ ०	१९४ ४	१८९९ ६	०	२८११ ९	२१६ ७	२५९५ २	०	७	१	१ १	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
३५	३४७७१ १०२	धोविखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	३४२	२३३	७६	१५७	०	३९६	९७	२९९	०	५२३	१२८	३९५	०	७	१	१ १	२	२
३६	५०१४७ १०१	नगर विकास कोष - खानेपानी क्षेत्र	२९५०	२३०३	०	०	२३०३	२४९९	०	०	२४९९	२७९९	०	०	२७९९	७	२	१ १	२	२
३७	५०१४७ १०६	नगर विकास कोष.	१२७८ ६	५५९५	०	०	५५९५	७६७	०	०	७६७	६७९९	०	०	६७९९	७	२	१ १	३	३
३८	५०१४७ १०७	शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना	३४०२	४०६७	०	०	४०६७	४४१२	०	०	४४१२	४९४२	०	०	४९४२	७	२	१ १	२	२
		जम्मा	६२२३ ५१	९२५३ ८२	२८५ ४४	८८४८ ७३	११९६ ५	६८०७ ७९	५२३ ४८	६२०७ ५३	७६७८	८७७९ ३१	५६४ ४७	८०६९ ४४	१४५४ ०	०	०	०	०	०
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय																				
१	३३७०० ०११	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१८१६	१९०३	१४९ १	४१२	०	२३००	१८० ०	५००	०	२६००	२०० ०	६००	०	६	१	९	३	३
२	३३७०० ०१२	नेपाल पानीजहाज कार्यालय	८३०	८२०	१९३	६२७	०	२५००	२००	२३००	०	३०००	२००	२८००	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
३	३३७००१०१	काठमाडौं-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	१६८२१३	२४४९४७	७०४	२४४२४३	०	२८०६७५	८२७	२७९८४८	०	३२०८१२	९४५	३१९८६७	०	६	१	८	३	३
४	३३७००१०२	जल मार्ग	५९	६५	५८	७	०	७०	६०	१०	०	८०	६८	१२	०	६	१	९	३	३
५	३३७०१०११	सडक विभाग	५१८५	८३८०	२३४३	६०३७	०	१२९९०	२३७०	१०६२०	०	२२००५	२५२४	१९४८१	०	६	१	९	३	३
६	३३७०१०१२	डिभिजन सडक कार्यालयहरु	७९९२	७५०६	६७०६	८००	०	९१८०	७२९५	१८८५	०	१३७७०	७७६९	६००१	०	६	१	९	३	३
७	३३७०१०१३	हेभी इक्विपमेन्ट डिभिजनहरु	६१८४	६५४५	५३५१	११९४	०	७८००	५४६०	२३४०	०	११७००	५८१५	५८८५	०	६	१	९	३	३
८	३३७०१०१४	मेकानिकल तालिम	४०३	४३०	२९२	१३८	०	५४१	३२३	२१८	०	८१०	३५५	४५५	०	६	१	९	३	३
९	३३७०१०१५	गुणस्तर अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	७२५	५८९	४०३	१८६	०	७३२	४४१	२९१	०	१०९८	४८५	६१३	०	६	१	९	३	३
१०	३३७०१०१७	प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	९२३	२६०	०	२६०	०	४८०	०	४८०	०	७२०	०	७२०	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
११	३३७०१०१८	अरुण कोरिडोर	१०८०	९६३	०	९६३	०	१५६०	०	१५६०	०	२३४०	०	२३४०	०	६	१	१	३	३
१२	३३७०१०१९	बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	१६२०	१८००	०	१८००	०	४८०	०	४८०	०	७२०	०	७२०	०	६	१	१	३	३
१३	३३७०११०१	सगरमाथा राजमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	३७१७	२५९०	१२०	२४७०	०	४९३२	११८	४८१४	०	७३९८	१३०	७२६८	०	६	१	१	३	३
१४	३३७०११०२	वी.पी. राजमार्ग (सुर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिवास सडक आयोजना)	७५४	५०९०	०	५०९०	०	२००	०	२००	०	३००	०	३००	०	६	१	१	३	३
१५	३३७०११०३	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला-टिडकर)	५१२३	२४४७	१५०	२२९७	०	८७९०	१७२	८६१८	०	१३१८५	१८९	१२९९६	०	६	१	१	३	३
१६	३३७०११०४	कान्ति राजपथ	३८६०	४७९३	११०	४६८३	०	६१३२	११८	६०१४	०	९१९८	१३०	९०६८	०	६	१	१	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१७	३३७०१ १०५	गंगटे- समुन्द्रटार- गल्फुभन्ज्याङ सडक	२६१०	१९६०	०	१९६०	०	२४००	०	२४००	०	३६००	०	३६००	०	६	१	१	३	३
१८	३३७०१ १०६	कक्रहवा- रुद्रपुर- सालझण्डी- सन्धिखर्क- ढोरपाटन सडक	४३३८	४०४१	१३१	३९१०	०	४९४४	१२९	४८१५	०	७४१६	१४२	७२७४	०	६	१	६	३	३
१९	३३७०१ १०७	दमक- चिसापानी सडक	१६३२	२०००	०	२०००	०	३६००	०	३६००	०	५४००	०	५४००	०	६	२	१	३	३
२०	३३७०१ १०८	मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	२८३२ ९	२५१० ४	६४४	२४४६ ०	०	३३७१ ५	६९९	३३०१ ६	०	५५१७ ०	७६९	५४४० १	०	६	१	९	३	३
२१	३३७०१ १०९	गल्छी- त्रिशुली- मैलुङ्ग- स्याफ्रुवेशी- रसुवागढी सडक आयोजना	१३१६ ६	२५५८ १	१२४	२५४५ ७	०	९१५६	१४०	९०१६	०	१३७३ ४	१५४	१३५८ ०	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२२	३३७०१ १११	सडक सुधार आयोजना	३७३६ ३	२३०३ ३	५१०	२२५२ ३	०	१४०० ०	५५९	१३४४ १	०	१२०० ०	६१५	११३८ ५	०	६	२	९	३	३
२३	३३७०१ ११२	११किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	१७१८	८४४	१४४	७००	०	१००२	१४५	८५७	०	१५०३	१६०	१३४३	०	६	१	९	३	३
२४	३३७०१ ११३	शहिद मार्ग (घोराही-नुवागाउँ-तिला-घर्तिगाउँ-थवाङ-मुसिकोट-मैकोट)	५११८	३१०७	१५८	२९४९	०	६७७५	१७१	६६०४	०	११०८ ६	१८८	१०८९ ८	०	६	१	९	३	३
२५	३३७०१ ११४	पुष्पलाल राजमार्ग(मध्य पहाडी राजमार्ग)	२९७२ ७	३९४३ ५	९९९	३८४३ ६	०	४५८७ ७	११५ ५	४४७२ २	०	५२४३ ७	१३२ ०	५१११ ७	०	६	१	९	३	३
२६	३३७०१ ११५	नेपालगंज-सुर्खेत-दैलेख बजार-महावुलेक-गाल्जे भातडी, रतडा-नाम्प-गमगढी-	१७३७	२८२५	०	२८२५	०	३६००	०	३६००	०	५४००	०	५४००	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		नाक्चेलाम्ना सडक																		
२७	३३७०१ ११६	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	३५५५	४६६८	१२०	४५४८	०	६१४४	१२९	६०१५	०	९२१६	१४२	९०७४	०	६	१	९	३	३
२८	३३७०१ ११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	३२४७ १	३७४३ ३	९४१	३६४९ २	०	५५१४ ५	११० ३	५४०४ २	०	६३०३ १	१२६ १	६१७७ ०	०	६	१	९	३	३
२९	३३७०१ ११९	बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	२००१	१३२१	२४	१२९७	०	१८००	०	१८००	०	२७००	०	२७००	०	६	१	९	३	३
३०	३३७०१ १२०	काठमाडौं उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	१९७९	३२७९	०	३२७९	०	४२००	०	४२००	०	६३००	०	६३००	०	६	२	९	३	३
३१	३३७०१ १२१	डुम्रे-बेशीशहर-चामे -मनाङ सडक	३४६६	४००३	१४९	३८५४	०	५५८०	१६१	५४१९	०	१२०० ०	१७७	११८२ ३	०	६	१	९	३	३
३२	३३७०१ १२२	स्थानीय सडक पुल निर्माण	४९४१ ७	२८४५ १	०	२८४५ १	०	५२२५ ०	०	५२२५ ०	०	८५५० ०	०	८५५० ०	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
३३	३३७०१ १२३	रणनीतिक सडक पुलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	३५१०	१८००	०	१८००	०	२४००	०	२४००	०	३६००	०	३६००	०	६	२	१	३	३
३४	३३७०१ १२५	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	१३७२	१०१०	१६४	८४६	०	५१५३	१६७	४९८६	०	७७२९	१८३	७५४६	०	६	१	१	३	३
३५	३३७०१ १२६	सेती राजमार्ग(टिका पुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	४६९२	४१२२	२१८	३९०४	०	७४२८	२०४	७२२४	०	१११४२	२२५	१०९१७	०	६	१	१	३	३
३६	३३७०१ १२७	चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा-लोथर-मलेखु)	४५०	४६०	०	४६०	०	६००	०	६००	०	१०००	०	१०००	०	६	१	१	३	३
३७	३३७०१ १२८	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरु समेत)	४१७७ ५	३५६४ २	९६९	३४६७ ३	०	४११६६	११७ ६	३९९९०	०	४७०५३	१३४ ५	४५७०८	०	६	१	१	३	३
३८	३३७०१ १३०	औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक	९००३	२७०८	१०५	२६०३	०	४३२१	१०८	४२१३	०	६४८०	११८	६३६२	०	६	१	१	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		मार्ग) विस्तार आयोजना																		
३९	३३७०१ १३२	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	२०११ १	३१७६ ४	७९६	३०९६ ८	०	४२८६ ६	८८२	४१९८ ४	०	५४९७ ०	९७०	५४०० ०	०	६	१	९	३	३
४०	३३७०१ १३४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	७७७८	१२३८ ६	१२०	१२२६ ६	०	१३५०	१३४	१२१६	०	२०२५	१४८	१८७७	०	६	१	९	३	३
४१	३३७०१ १३६	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	५९९२	३८३४	९७	३७३७	०	६०६०	५४	६००६	०	९०९०	५९	९०३१	०	६	१	९	३	३
४२	३३७०१ १३८	राजमार्ग स्तरोन्नती तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	६४९५ ८	८११३ ९	०	८११३ ९	०	९५०० ०	०	९५०० ०	०	१७४६ ००	०	१७४६ ००	०	६	१	९	३	३
४३	३३७०१ १३९	नागढुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	३६२९ ९	२११७ १	१४९	२१०२ २	०	१८५० ०	१६६	१८३३ ४	०	०	०	०	०	६	१	९	३	३
४४	३३७०१ १४०	सासेक सडक सुधार आयोजना	५००६ ६	५३४३ १	४९२	५२९३ ९	०	१९९४ २	५५४	१९३८ ८	०	२३६०	६०९	१७५१	०	६	१	९	३	३
४५	३३७०१ १४१	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-	६५७	२४०	०	२४०	०	५००	०	५००	०	१०००	०	१०००	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		डोल्पा-जुम्ला सडक																		
४६	३३७०१ १४२	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी-खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	८१९	१५००	०	१५००	०	१८००	०	१८००	०	२७००	०	२७००	०	६	१	९	३	३
४७	३३७०१ १४४	साँघुटार-ओखलढुङ्गा - कुइभिर सडक	५४०	१५००	०	१५००	०	१५००	०	१५००	०	१८००	०	१८००	०	६	१	९	३	३
४८	३३७०१ १४५	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	४६२० ९	५०९४ ३	२०२	५०७४ १	०	२६०० ०	२२९	२५७७ १	०	२६००	२५२	२३४८	०	६	१	८	३	३
४९	३३७०१ १६०	खुटिया-दिपायल-चैनपुर-जैभन्ज्याङ्ग सडक योजना राष्ट्रिय राजमार्ग (NH-65)	३९७४	१६०८	१०८	१५००	०	५५३२	११८	५४१४	०	१००० ०	१३०	९८७०	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
५०	३३७०१ १६७	क्षेत्रीय ब्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	७७८० ०	१४६९ ५९	४६४	१४६४ ९५	०	१९२५ ०६	४८४	१९२० २२	०	१४२८ ५७	५३२	१४२३ २५	०	६	१	९	३	३
५१	३३७०१ १६८	सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	१६९३ ०	६९५३	७३	६८८०	०	१२०८ ७	७८	१२०० ९	०	३००० ०	८६	२९९१ ४	०	६	१	९	३	३
५२	३३७०१ १६९	वैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	९५९० ०	१६७३ १३	९८	१६७२ १५	०	४००० ०	१०८	३९८९ २	०	८४७८ ०	११८	८४६६ २	०	५	१	९	३	३
५३	३३७०१ १७०	सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	५००१ ७	४६१५ ९	१३३	४६०२ ६	०	२०४० ०	१४४	२०२५ ६	०	३०००	१५८	२८४२	०	६	१	९	३	३
५४	३३७०१ १७१	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड (काकरभिट्टा इनरुवा लौकही सडक खण्ड)	८०७२ ८	१०९९ ६४	२०५	१०९७ ५९	०	१२७२ ०४	२२४	१२६९ ८०	०	३४१० २	२४६	३३८५ ६	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
५५	३३७०१ १७२	मिर्चैया कटारी घुर्मी	२९८९	१०३५ ७	१०८	१०२४ ९	०	१००० ०	११८	९८८२	०	१९०९ ८	१३०	१८९६ ८	०	६	१	९	३	३
५६	३३७०१ १७३	सुर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	११५६ ७	७६५९	२२०	७४३९	०	१५०० ०	२४२	१४७५ ८	०	३००० ०	२६६	२९७३ ४	०	६	१	९	३	३
५७	३३७०१ १७४	चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)	१०५२ २	६०३३	२८०	५७५३	०	९३३६	३०१	९०३५	०	१४०० ४	३३१	१३६७ ३	०	६	१	९	३	३
५८	३३७०१ १७५	केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)	९७२	३७०	०	३७०	०	४८०	०	४८०	०	७२०	०	७२०	०	६	१	९	३	३
५९	३३७०१ १७६	निर्वाचन क्षेत्र रणनैतिक सडक	५७४४ ४	४३४६ ०	०	४३४६ ०	०	५००० ०	०	५००० ०	०	९४५० ०	०	९४५० ०	०	६	१	९	३	३
६०	३३७०१ १७७	राप्ती लोकमार्ग	५४००	२९२०	०	२९२०	०	४८००	०	४८००	०	७२००	०	७२००	०	६	१	९	३	३
६१	३३७०१ १७८	पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार	४१३९ ४	५०९२ ०	१२४	५०७९ ६	०	११२१ ३२	१४२	१११९ ९०	०	१०१३ ७०	१५६	१०१२ १४	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		आबद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम																		
६२	३३७०१ १७९	महाकाली कोरिडोर (तुसारपानी-टिडकर खण्ड)	०	६३१	४१	५९०	०	१०४५	४५	१०००	०	१५५०	५०	१५००	०	६	१	९	३	३
६३	३३७०१ १८०	तेस्रो पुल सुधार तथा संभार आयोजना (BIMP-III)	०	२७७०	०	२७७०	०	१०५० ०	०	१०५० ०	०	१०५० ०	०	१०५० ०	०	६	१	९	३	३
६४	३३७०१ १८१	घुर्मी-चतरा सडक	०	१०००	०	१०००	०	२५००	०	२५००	०	५०००	०	५०००	०	६	२	९	३	३
६५	३३७०१ १८२	सुकेपोखरी छातेदुङ्गा भदौरे ईबा ह्याकु चोकपुर आडपाड दुङ्गेसाँघु सडक (तेहथुम ताप्लेजुङ्ग बाईपास सडक)	०	३०००	०	३०००	०	४५००	०	४५००	०	६०००	०	६०००	०	६	२	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
६६	३३७०१ १८३	दमक गौरादह गौरिगञ्ज लिङ्क कार्यक्रम	०	६९००	०	६९००	०	९०००	०	९०००	०	१००० ०	०	१००० ०	०	६	२	९	३	३
६७	३३७०१ १८४	सिद्धार्थ राजमार्ग, NH47 (बेलहिया-भैरहवा-बुटवल-बर्तुङ्ग-राम्दी-स्याङ्गजा-पोखरा)	०	३०००	२००	२८००	०	५०००	०	५०००	०	१००० ०	०	१००० ०	०	६	२	९	३	३
६८	३३७०१ १८५	लेले भारदेब चन्दनपुर ठुलादुर्लुङ्ग सडक	०	२५००	०	२५००	०	४०००	०	४०००	०	६०००	०	६०००	०	६	२	९	३	३
६९	३३७०१ १८६	डडेल्धुरा लिङ्क रोड	०	४८००	०	४८००	०	६०००	०	६०००	०	७५००	०	७५००	०	६	२	९	३	३
७०	३३७०२ ०११	रेलवे विभाग	७७२१	६१८६	२६७	५९१९	०	८०९१	२९७	७७९४	०	१०४७ १	३४१	१०१३ ०	०	६	१	९	३	३
७१	३३७०२ १०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	२५१६ ९	२७२६ १	३२५	२६९३ ६	०	३९८३ ५	३७७	३९४५ ८	०	४५५३ १	४३१	४५१० ०	०	६	१	९	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
७२	३३७०३०११	यातायात व्यवस्था विभाग	४७४	५१३	५१३	०	०	५९४	५९४	०	०	६५४	६५४	०	०	६	२	९	३	३
७३	३३७०३०१३	सवारी परीक्षण कार्यालयहरु	१०६९	१०४४	८९६	१४८	०	१२३०	१०४९	१८१	०	१३५३	११५४	१९९	०	६	१	९	३	३
७४	३३७०३१०१	यातायात व्यवस्था सुदृढीकरण आयोजना	१२८७८	१४५१६	२५९६	११९२०	०	१७७५६	३३३३	१४४२३	०	१९५३२	३६६७	१५८६५	०	६	२	९	३	३
७५	३३७३१०११	सडक बोर्ड	४२१४०	४२८२४	४२८२४	०	०	४५७५१	४५७५१	०	०	४९५९२	४९५९२	०	०	६	१	९	३	३
७६	५०१३७१०२	नेपाल रेल्वे कम्पनी लि.	०	२४७०	०	०	२४७०	०	०	०	०	०	०	०	०	६	२	९	३	३
		जम्मा	१२६६४२२	१५१९९५३	७४६५२	१४४२८३१	२४७०	१६१९४१५	८०६५५	१५३८७६०	०	१८३९६९१	८७४८८	१७५२२०३	०	०	०	०	०	०
सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय																				
१	३५८०००११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	५६३७	११६३८	१०८०६	८३२	०	८८१४	७५६०	१२५४	०	९८२५	८१९५	१६३०	०	१	२	१	३	३
२	३५८०००१२	राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र	४६९	४५८	२७२	१८६	०	५६५	३८३	१८२	०	६५२	४१६	२३६	०	१	२	१	३	३
३	३५८००१०२	डिजिटल नेपाल आयोजना	४५९२	७३५६	९०४	६४५२	०	७४१५	१५६१	५८५४	०	९३०३	१६९२	७६१०	०	१	१	१	३	३
४	३५८०१०११	मुद्रण विभाग	१०८५	९५८	९१०	४८	०	११८४	१०३८	१४५	०	१३१४	११२५	१८९	०	१	२	१	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
५	३५८०२०११	सूचना तथा प्रसारण विभाग	५३६	४९७	४९७	८०	०	६३०	४८५	१४४	०	७१४	५२६	१८८	०	१२	२	१७	३	३
६	३५८०३०११	हुलाक सेवा विभाग	२८६८	१९७८	१६८६	२९२	०	२१३५	२१२२	१३	०	२३१७	२३००	१७	०	१२	२	१७	३	३
७	३५८०३०१२	हुलाक निर्देशनालयहरु	३७७१	३३७३	३२०५	१६८	०	३९९०	३७३२	२५८	०	४३८१	४०४५	३३५	०	१२	२	१७	३	३
८	३५८०३०१३	गोश्वारा हुलाक	२१२०	२१५४	२१००	५४	०	२३८२	२३०५	७६	०	२५९८	२४९८	९९	०	१२	२	१७	३	३
९	३५८०३०१४	जिल्ला हुलाक कार्यालय	३०७९८	३०६४६	२८८१६	१८३०	०	३६१२०	३२०४४	४०७६	०	४००३५	३४७३६	५२९९	०	१२	२	१७	३	३
१०	३५८०३०१५	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	२४४४	१६५५	१८१	१४७४	०	३५२०	२००	३३२०	०	४५३२	२१७	४३१६	०	१२	२	१७	३	३
११	३५८०४०११	सूचना प्रविधि विभाग	९२०५	९९४३	२१४१	७८०२	०	११३५३	२४८९	८८६४	०	१४२२०	२६९७	११५२३	०	१२	२	१७	३	३
१२	३५८०५०११	प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	३५३	२४२	१९४	४८	०	४१२	२१४	१९८	०	४९०	२३२	२५७	०	१२	२	१७	३	३
१३	३५८२१०११	राष्ट्रिय सूचना आयोग	५१८	४७२	४२७	४५	०	५७६	५१०	६६	०	६३९	५५३	८६	०	१२	२	१७	३	३
१४	३५८४१०११	प्रेस काउन्सिल	४३४	४५०	४५०	०	०	४८४	४८४	०	०	५२५	५२५	०	०	१२	२	१७	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आ योजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१५	३५८८१०११	राष्ट्रिय समाचार समिति	१५०४	१५६०	१५६०	०	०	१६७९	१६७९	०	०	१८१९	१८१९	०	०	१२	२७	१७	३	३
१६	३५८८१०१२	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	७०	३८	३७	१	०	९४	७५	२०	०	१०७	८१	२६	०	१२	२७	१७	३	३
१७	३५८८१०१३	सार्वजनिक सेवा प्रसारण (रेडियो नेपाल)	३३६३	३४८७	३४८७	०	०	३७५२	३७५२	०	०	४०६७	४०६७	०	०	१२	२७	१७	३	३
१८	३५८८१०१४	सुरक्षण मुद्रण केन्द्र	२९६	२९४	२८९	५	०	३३०	३२४	७	०	३५९	३५९	९	०	१२	२७	१७	३	३
		जम्मा	७००६३	७७१९९	५७८८२	१९३१७	०	८५४३६	६०९५९	२४४७७	०	९७८९७	६६०७६	३१८२१	०	०	०	०	०	०

अनुसूची ७.२

पूर्वाधार क्षेत्रको त्रिवर्षीय श्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
जलश्रोत														
१	३०८०३१०६	नदी नियन्त्रण	३१७३८	३१७३८	०	०	४६०५०	४६०५०	०	०	६७२३०	६७२३०	०	०
२	३०८०३१०७	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण प्रविधि परियोजना	७८९१	७८९१	०	०	३९६४	३९६४	०	०	५५८९	५५८९	०	०
३	३०८०३१०८	भारतीय अनुदान सहयोगमा संचालित नदी नियन्त्रण आयोजनाहरु	४५१५	२६५	४२५०	०	१३०००	८७०	१२१३०	०	१५०५०	१४२०	१३६३०	०
४	३०८०३११८	टार - बजार संरक्षण कार्यक्रम (इन्द्रावती बगर कोरिडोर समेत)	६५८२	६५८२	०	०	३५३२	३५३२	०	०	५५०५	५५०५	०	०
५	३०८०३१२१	प्राथमिकता प्राप्त नदी बेसिन बाढी जोखिम ब्यवस्थापन आयोजना	१९८३०	२९५९	२८७१	१४०००	३९८५६	८१३५	१९०४१	१२६८०	४२०६३	६४१०	२४५९५	११०५८
६	३०८०३१५४	जलस्रोत संरक्षण आयोजना	६९३१	६९३१	०	०	२३१९५	१४१३५	०	९०६०	२४३१०	१६४१५	०	७८९५
७	३०८०३१५५	पहिरो व्यवस्थापन आयोजना	५१४७	५१४७	०	०	५२२३	५२२३	०	०	८२२०	८२२०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		जम्मा	८२६३४	६१५१३	७१२१	१४०००	१३४८२०	८१९०९	३११७१	२१७४०	१६७९६७	११०७८९	३८२२५	१८९५३
सिंचाइ														
१	३०८०३०१	जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग	११७७	११७७	०	०	४३००	४३००	०	०	९४५०	९४५०	०	०
२	३०८०३१०	सिंचाइ संस्थागत विकास कार्यक्रम	१०९६	१०९६	०	०	३२३०	३२३०	०	०	५०१०	५०१०	०	०
३	३०८०३१०	ठूला तथा बहुउद्देश्यीय आयोजना अध्ययन तथा तयारी कार्यक्रम	९९५	९९५	०	०	३८७४	३८७४	०	०	६०१४	६०१४	०	०
४	३०८०३१०	सिंचाइ संभाव्यता अध्ययन तथा निर्माण गुणस्तर कार्यक्रम	४४३	४४३	०	०	५०५३	५०५३	०	०	९०५७	९०५७	०	०
५	३०८०३१०	यान्त्रिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	१११४	१११४	०	०	३१५०	३१५०	०	०	४८८०	४८८०	०	०
६	३०८०३१०	सिंचाइ आधुनिकीकरण अभिवृद्धि आयोजना	३६४२१	४४५२	०	३१९६९	३२३५०	५१७०	०	२७१८०	३१७१०	८०१३	०	२३६९७
७	३०८०३१०	मर्मत संभार आयोजनाहरु	७१०८	७१०८	०	०	२३११०	२३११०	०	०	३५८२५	३५८२५	०	०
८	३०८०३११	बृहत सरकारी सिंचाइ	३९६९	३९६९	०	०	१०६७६	१०६७६	०	०	१६५५०	१६५५०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		योजनाको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापन हस्तान्तरण												
९	३०८०३१११	बागमती सिंचाइ आयोजना	४२५०	४२५०	०	०	१२३६०	१२३६०	०	०	१९३६५	१९३६५	०	०
१०	३०८०३११२	बबई सिंचाइ आयोजना	१८२७७	५१७७	०	१३१००	२२३८१	२२३८१	०	०	२५५८१	२५५८१	०	०
११	३०८०३११३	महाकाली सिंचाइ आयोजना (कन्चनपुर)	२००००	५०००	०	१५०००	२४९५८	२४९५८	०	०	२८५२७	२८५२७	०	०
१२	३०८०३११४	सुन्सरी मोरङ सिंचाइ आयोजना (तेस्रो)	७१५६	७१५६	०	०	१५१७५	१५१७५	०	०	२३४८०	२३४८०	०	०
१३	३०८०३११५	प्रगन्ना तथा बड्कापथ सिंचाइ आयोजना, दाङ	३८७२	३८७२	०	०	८२९५	८२९५	०	०	१२८५७	१२८५७	०	०
१४	३०८०३११६	सिक्टा सिंचाइ आयोजना	१५७४५	१५७४५	०	०	१९९१६	१९९१६	०	०	२२७६४	२२७६४	०	०
१५	३०८०३११७	सिंचाई तथा जलश्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम	१०८१४	१०८१४	०	०	४५४५	४५४५	०	०	१००५८	१००५८	०	०
१६	३०८०३११९	रानी जमरा कुलरिया सिंचाइ	२३३१६	१३१४६	०	१०१७०	५३८३८	३५८३८	०	१८०००	५५९६३	४०९६३	०	१५०००

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		आयोजना (प्रणाली आधुनिकीकरण समेत)												
१७	३०८०३१२०	भेरी - ववई डाईभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना	२०६५२	२०६५२	०	०	२४८९४	२४८९४	०	०	२८४५४	२८४५४	०	०
१८	३०८०३१२२	विपद प्रभावित जलस्रोत तथा सिंचाई पुनर्स्थापना आयोजना	२७४३	६५२	०	२०९१	३४३८	११७३	०	२२६५	५१९३	३२१८	०	१९७५
१९	३०८०३१२३	तराई मधेस भूमिगत जल सिंचाई कार्यक्रम	१२८५४	१२८५४	०	०	१५०००	१५०००	०	०	२७२५५	२७२५५	०	०
२०	३०८०३१२४	सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना	२३०७९	६१७५	०	१६९०४	३८८८७	३८८८७	०	०	४४४४८	४४४४८	०	०
२१	३०८०३१२५	बृहद् दाड उपत्यका सिंचाई आयोजना	३७९७	३७९७	०	०	७३६५	७३६५	०	०	१५१७५	१५१७५	०	०
२२	३०८०३१२६	एकिकृत कर्णाली सिंचाई तथा नदि नियन्त्रण आयोजना	४१०२	४१०२	०	०	६२०	६२०	०	०	६२३५	६२३५	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२३	३०८०३१२ ७	एकीकृत उर्जा तथा सिंचाई विशेष कार्यक्रम	१४०३१	१४०३१	०	०	१४३००	१४३००	०	०	२५३२०	२५३२०	०	०
२४	३०८०३१२ ८	कालिगण्डकी तिनाउँ डाईभर्सन बहुउद्देशिय आयोजना	१३०१	१३०१	०	०	७५०	७५०	०	०	१३००	१३००	०	०
२५	३०८०३१३ ३	भुमिगत डिप ट्युववेल सिंचाई आयोजना	२१०५	२१०५	०	०	३८३९	३८३९	०	०	५९५०	५९५०	०	०
२६	३०८०३१५ ६	नविनतम यान्त्रिक सिंचाई आयोजना	३५२८३	३९२५	५३५८	२६०००	५९२९०	४८७८	३०८५ ७	२३५५५	६१३१५	७९६५	३२८१ ५	२०५३५
		जम्मा	२७५७००	१५५१० ८	५३५८	११५२३ ४	४१५५९४	३१३७३७	३०८५ ७	७१०००	५३७७३६	४४३७१४	३२८१ ५	६१२०७
ऊर्जा														
१	३०८०००१ १	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	३५९०	३५९०	०	०	१४५१०	१४५१०	०	०	२१४५७	२१४५७	०	०
२	३०८००१० २	विद्युत विकास दशक सम्बन्धी कार्ययोजना	४०३	४०३	०	०	४४५	४४५	०	०	६९०	६९०	०	०
३	३०८००१० ३	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	४५३८	४५३८	०	०	६६००	६६००	०	०	७९७०	७९७०	०	०
४	३०८००१० ४	राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय उर्जा कार्यक्रम	१८७५०	३५५०	१५१० ०	१००	१९७२०	६३०	१९०० ०	९०	२१३००	१२२१	२००० ०	७९

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
५	३०८०१०१	विद्युत विकास विभाग	१०६२	१०६२	०	०	३३९०	३३९०	०	०	६४००	६४००	०	०
६	३०८०११०	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	६०२	२०२	४००	०	२१८५	४१०	१७७५	०	२६३५	६४०	१९९५	०
७	३०८०११०	पंचेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	१२५	१२५	०	०	४६०	४६०	०	०	७१५	७१५	०	०
८	३०८०११०	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	३५६६	३५६६	०	०	८६२०	८६२०	०	०	१३३७०	१३३७०	०	०
९	३०८०११०	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	२६५२७	३७२७	०	२२८००	२७०६२	६२८०	०	२०७८२	२७३७७	८७६६	०	१८६११
१०	३०८०४१०	जलस्रोत अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	१२०७	१२०७	०	०	१६००	१६००	०	०	१७२०	१७२०	०	०
११	३०८२१०१	जल तथा ऊर्जा आयोग	१५७७	१५७७	०	०	४७४०	४७४०	०	०	७३३०	७३३०	०	०
१२	३०८२१०१	नदि बेसिन योजना तथा जलविद्युत विकास गुरुयोजना तर्जुमा आयोजना	७१३	७१३	०	०	१६७०	१६७०	०	०	२५८८	२५८८	०	०
१३	५०१०८१०	१३२ के.भी. तथा अन्य	१२९८९८	५८५२	२३१९	१२१७२७	१३८७६९	२१८०	३३६५	१३३२२४	१५५४२२	१००४६१	९१९०	४५७७१

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		प्रसारण लाइन विस्तार												
१४	५०१०८१०२	थानकोट-चापागाउँ-भक्तपुर १३२ के.भी	१९	१९	०	०	२०	२०	०	०	२३	२३	०	०
१५	५०१०८१०३	अन्य ३३ के.भी तथा सब-स्टेशन	५२८०७	३५८१	११६४९	३७५७७	५७२९५	२९९०	३७०७	५०५९८	६४१७१	४९९५०	५३५२	८८६९
१६	५०१०८१०४	जलविद्युत सुदृढीकरण आयोजना	१००	१००	०	०	८०९	८०९	०	०	९०७	९०७	०	०
१७	५०१०८१०५	सामुदायिक तथा अन्य ग्रामीण विद्युतीकरण	२३६५	२३६५	०	०	५०५९	०	०	५०५९	५६६६	५६६६	०	०
१८	५०१०८१०६	कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत आयोजना (१४ मे.वा.)	४७	४७	०	०	५१	५१	०	०	५७	५७	०	०
१९	५०१०८१०७	चमेलियागाड जल विद्युत आयोजना (३० मे.वा.)	४७	४७	०	०	५१	५१	०	०	५७	५७	०	०
२०	५०१०८१०८	जलाशययुक्त आयोजनाहरुको छनौट तथा संभाव्यता अध्ययन	९८	९८	०	०	३०४	३०४	०	०	३४०	३४०	०	०
२१	५०१०८१०९	टुला तथा मझौला	२००	२००	०	०	८०९	८०९	०	०	९०७	९०७	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		जलविद्युत अध्ययन आयोजना												
२२	५०१०८१११	माथिल्लो त्रिशुली (३ए) जलविद्युत आयोजना (६० मे.वा.)	१८७	१८७	०	०	२०२	२०२	०	०	२२७	२२७	०	०
२३	५०१०८११२	राहुघाट जलविद्युत आयोजना (२७ मे.वा.)	१३५२१	०	०	१३५२१	१४६७१	०	०	१४६७१	१६४३१	१००००	०	६४३१
२४	५०१०८११३	तनहुँ जलविद्युत आयोजना (१४० मे.वा.)	६६६७४	०	४६६	६६२०८	७२३४१	०	५०६	७१८३५	८१०२२	१९४३७	५६७	६१०१८
२५	५०१०८११४	माथिल्लो मोदी जल विद्युत आयोजना	१३९९	१३९९	०	०	१५१८	१५१८	०	०	१७००	१७००	०	०
२६	५०१०८११५	नेपाल भारत विद्युत प्रसारण	१४०८१	४७५६	०	९३२५	१५२७८	२१६०	०	१३११८	१७१११	५७७९	०	११३३२
२७	५०१०८११६	पुर्ननिर्वाणीय तथा क्षमता विस्तार आयोजना	१३९९	१३९९	०	०	१५१८	१५१८	०	०	१७००	१७००	०	०
२८	५०१०८११७	तामाकोशी पाचौँ जलविद्युत आयोजना	९३३	९३३	०	०	१०१२	१०१२	०	०	११३३	११३३	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२९	५०१०८१२१	राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीड कम्पनी लिमिटेड	१८६५	१८६५	०	०	२०२४	२०२४	०	०	२२६६	२२६६	०	०
३०	५०१०८१२२	अपर अरुण जलविद्युत आयोजना कम्पनी लिमिटेड	४४९०	०	०	४४९०	१८०६०	०	०	१८०६०	२०२२७	०	०	२०२२७
३१	५०१०८१२७	विद्युत विकास दशक कार्ययोजना	१०९६७	०	४६६	१०५०१	११८९९	०	५०६	११३९३	१३३२७	०	५६६	१२७६१
३२	५०१०८१२८	सासेक-विद्युत प्रसारण तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना	२४३३८	३३५७	६८७७	१४१०४	२६४०७	२६४२	७४६२	१६३०३	२९५७६	४०८०	८३५७	१७१३९
३३	५०१०८१२९	वितरण प्रणाली स्तरोन्नति तथा विस्तार आयोजना	८३९२५	०	०	८३९२५	९१०५९	०	०	९१०५९	१०१९८६	०	०	१०१९८६
३४	५०१०८१३०	दुधकोशी जलविद्युत आयोजना	६२२०	७४६	२६७६	२७९८	६७४८	८०९	२९०४	३०३५	७५५८	९०६	३२५२	३४००
३५	५०१०८१३१	बुढी गण्डकी जलविद्युत कम्पनि लिमिटेड	४६६३	४६६३	०	०	५०५९	०	०	५०५९	५६६६	५६६६	०	०
		जम्मा	४८२९०३	५५८७४	३९९५३	३८७०७६	५६१९६५	६८४५४	३९२२५	४५४२८६	६४१०३२	२८४१२९९	४९२७९	३०७६२४
जल तथा मौसम														

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	३०८०२०१ १	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग	३१४०	३१४०	०	०	८२७५	८२७५	०	०	१२८२५	१२८२५	०	०
२	३०८०२१० १	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यक्रम	२७४७	२७४७	०	०	९४८०	९४८०	०	०	१४६८०	१४६८०	०	०
३	३०८०२१० २	जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना	२५८	२५८	०	०	९६२	९६२	०	०	१४९४	१४९४	०	०
		जम्मा	६१४५	६१४५	०	०	१८७१७	१८७१७	०	०	२८९९९	२८९९९	०	०
शहरी विकास मन्त्रालय														
१	३४७०००१ १	शहरी विकास मन्त्रालय	१४८८	१४८८	०	०	१६२४०	१६२४०	०	०	२१४४२	२१४४२	०	०
२	३४७०००१ २	शहरी पूर्वाधार प्रविधि अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	१४६५	१४६५	०	०	४२१४	४२१४	०	०	५५६५	५५६५	०	०
३	३४७००१० १	वाग्मती सुधार आयोजना	३४२४४	११७२८	०	२२५१६	२१४८७	१४८३४	०	६६५३	१९९८५	१६५४८	०	३४३७
४	३४७०१०१ १	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग	४९८३१	३९८४२	९३९४	५९५	७५२५९	७०५८२	४५००	१७७	९३२८१	९३१८९	०	९२
५	३४७०१०१ २	संघीय सचिवालय निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यालय	७३०३	७३०३	०	०	१११९४	१११९४	०	०	१४७७८	१४७७८	०	०
६	३४७०१०१ ३	संघीय शहरी विकास आयोजना	५०१८	५०१८	०	०	७८२८	७८२८	०	०	१०३३५	१०३३५	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		कार्यान्वयन कार्यालयहरू												
७	३४७०११०१	आवास व्यवस्था कार्यक्रम	३६६८	३६६८	०	०	५३५८	५३५८	०	०	७०७४	७०७४	०	०
८	३४७०११०२	एकीकृत कार्यमुलक योजना (शहरी विकास)	४८२	४८२	०	०	१७२८	१७२८	०	०	२२८२	२२८२	०	०
९	३४७०११०३	सघन शहरी विकास कार्यक्रम	५३५८३	५३५८३	०	०	७७२२९	७७२२९	०	०	१०४९६५	१०४९६५	०	०
१०	३४७०११०५	भवन निर्माण संहिता, सरकारी भवन निर्माण	३०६८२	३०६८२	०	०	५१८८६	५१८८६	०	०	६८५०६	६८५०६	०	०
११	३४७०११०७	नेपाल भारत सीमा एकीकृत जाँच चौकी विकास आयोजना	७४९	७४९	०	०	४९१	४९१	०	०	६४८	६४८	०	०
१२	३४७०११०८	शहरी शासकीय क्षमता विकास कार्यक्रम	३१११	१६३	०	२९४८	११४०	२५४	०	८८६	७९३	३३६	०	४५७
१३	३४७०१११०	नयाँ शहर आयोजना	१७०२८	१७०२८	०	०	२४५१७	२४५१७	०	०	३२३७०	३२३७०	०	०
१४	३४७०११११	क्षेत्रीय शहरी विकास कार्यक्रम	१६३१२	४७५७	०	११५५५	१०४४३	६९८२	०	३४६१	११००६	९२१८	०	१७८८
१५	३४७०१११४	बस्ती विकास कार्यक्रम	३६८३४९	९९१३४	२७४९८	२४१७१७	९१०१५	९१०१५	०	०	१२२४८८	१२२४८८	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१६	३४७०१११७	विशेष भवन निर्माण आयोजना	१९८५०	१९८५०	०	०	६४७५१	६४७५१	०	०	८५३३१	८५३३१	०	०
१७	३४७०१११८	शहरी कोरिडोर आयोजना	६१५	६१५	०	०	११५२	११५२	०	०	१५२०	१५२०	०	०
१८	३४७०१११९	शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना	१९९५	३६३	१००	१५३२	१८९१४	८२७१	०	१०६४३	१४२७८	८७८०	०	५४९८
१९	३४७०११२०	भानु साहित्य उद्यान (मुर्ति वाटिका भानुभक्त भवन निर्माण) विकास आयोजना	२०००	२०००	०	०	१०००	१०००	०	०	१०००	१०००	०	०
२०	३४७०२०११	स्थानीय पूर्वाधार विकास विभाग	१२४३०	१२४३०	०	०	१३३१२	१३३१२	०	०	१७५७५	१७५७५	०	०
२१	३४७०२१०२	ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना	६६५४	६६५४	०	०	९३६३	९३६३	०	०	१२३६१	१२३६१	०	०
२२	३४७०२१०३	झोलुगे पुल क्षेत्रगत कार्यक्रम	३५६०२	३५६०२	०	०	४१०४३	४१०४३	०	०	५४१८८	५४१८८	०	०
२३	३४७०२१०५	स्थानीय स्तरका सडकपुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	५३४०९	५३४०९	०	०	५४९२६	५४९२६	०	०	७२५१९	७२५१९	०	०
२४	३४७०२१०६	साना सिँचाई कार्यक्रम	९०१	९०१	०	०	३७	३७	०	०	४८	४८	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२५	३४७०२१०७	स्थानीय तह प्रशासकीय भवन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१००२९	१००२९	०	०	१५७३५	१५७३५	०	०	२०७८५	२०७८५	०	०
२६	३४७०२१०८	ग्रामिण सडक संजाल सुधार आयोजना -ए एफ	५९६३	६६०	०	५३०३	२५५२	९८६	०	१५६६	२१०९	१३०१	०	८०८
२७	३४७०२११०	उच्च पहाडी एवम् हिमाली क्षेत्र समृद्धि कार्यक्रम	९	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२८	३४७०२१११	कर्णाली समृद्धि कार्यक्रम	१७३६	१७३६	०	०	३०६६	३०६६	०	०	४०४८	४०४८	०	०
२९	३४७०२११२	प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम	१२०६	२०३	०	१००३	५९९	३०४	०	२९५	५५४	४०१	०	१५३
३०	३४७०२११४	तराई मधेस सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१०२५६	१०२५६	०	०	३०३५	३०३५	०	०	४००७	४००७	०	०
३१	३४७०२११५	सडक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१००४११	१००४११	०	०	९७२०	९७२०	०	०	१२८३४	१२८३४	०	०
३२	३४७०२११६	बैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	४११८१	४११८१	०	०	९४९४	९४९४	०	०	१२५३६	१२५३६	०	०
३३	३४७५११०१	नगर विकास कोष	२२९९	२२९९	०	०	३०३७	३०३७	०	०	३५३८	३५३८	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३४	३४७७११०१	काठमाण्डौ उपत्यका विकास प्राधिकरण	१३३२५	१३३२५	०	०	२०९४०	२०९४०	०	०	२८११९	२८११९	०	०
३५	३४७७११०२	धोविखोला कोरिडोर सुधार आयोजना	२३३	२३३	०	०	३९६	३९६	०	०	५२३	५२३	०	०
३६	५०१४७१०१	नगर विकास कोष - खानेपानी क्षेत्र	२३०३	६२२	०	१६८१	२४९९	०	०	२४९९	२७९९	८५८	०	१९४१
३७	५०१४७१०६	नगर विकास कोष.	५५९५	५५९५	०	०	७६७	७६७	०	०	६७९९	६७९९	०	०
३८	५०१४७१०७	शहरी उत्थानशिलता तथा जीवनयापन सुधार आयोजना	४०६७	०	०	४०६७	४४१२	०	०	४४१२	४९४२	०	०	४९४२
		जम्मा	९२५३८२	५९५४७३	३६९९२	२९२९१७	६८०७७९	६४५६८७	४५००	३०५९२	८७७९३१	८५८८१५	०	१९११६
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय														
१	३३७०००११	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	१९०३	१९०३	०	०	२३००	२३००	०	०	२६००	२६००	०	०
२	३३७०००१२	नेपाल पानीजहाज कार्यालय	८२०	८२०	०	०	२५००	२५००	०	०	३०००	३०००	०	०
३	३३७०००१०१	काठमाडौँ-तराई मधेश फाष्ट ट्रयाक	२४४९४७	४२४४७	०	२०२५००	२८०६७५	२८०६७५	०	०	३२०८१२	३२०८१२	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४	३३७००१०२	जल मार्ग	६५	६५	०	०	७०	७०	०	०	८०	८०	०	०
५	३३७०१०११	सडक विभाग	८३८०	८३८०	०	०	१२९९०	१२९९०	०	०	२२००५	२२००५	०	०
६	३३७०१०१२	डिभिजन सडक कार्यालयहरु	७५०६	७५०६	०	०	९१८०	९१८०	०	०	१३७७०	१३७७०	०	०
७	३३७०१०१३	हेभी इक्विपमेन्ट डिभिजनहरु	६५४५	६५४५	०	०	७८००	७८००	०	०	११७००	११७००	०	०
८	३३७०१०१४	मेकानिकल तालिम	४३०	४३०	०	०	५४१	५४१	०	०	८१०	८१०	०	०
९	३३७०१०१५	गुणस्तर अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र	५८९	५८९	०	०	७३२	७३२	०	०	१०९८	१०९८	०	०
१०	३३७०१०१७	प्रदेश राजधानी जोड्ने राजमार्ग स्तरोन्नति कार्यक्रम	२६०	२६०	०	०	४८०	४८०	०	०	७२०	७२०	०	०
११	३३७०१०१८	अरुण कोरिडोर	९६३	९६३	०	०	१५६०	१५६०	०	०	२३४०	२३४०	०	०
१२	३३७०१०१९	बुटवल लिंक रोड (बाइपास)	१८००	१८००	०	०	४८०	४८०	०	०	७२०	७२०	०	०
१३	३३७०११०१	सगरमाथा राजमार्ग(गाईघाट-दिक्तेल खण्ड)	२५९०	२५९०	०	०	४९३२	४९३२	०	०	७३९८	७३९८	०	०
१४	३३७०११०२	वी.पी. राजमार्ग (सुर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-	५०९०	९०	५०००	०	२००	२००	०	०	३००	३००	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		सिन्धुली-बर्दिवास सडक आयोजना)												
१५	३३७०११०३	महाकाली कोरिडोर (ब्रम्हदेव-झुलाघाट-दार्चुला-टिडकर)	२४४७	२४४७	०	०	८७९०	८७९०	०	०	१३१८५	१३१८५	०	०
१६	३३७०११०४	कान्ति राजपथ	४७९३	४७९३	०	०	६१३२	६१३२	०	०	९१९८	९१९८	०	०
१७	३३७०११०५	गंगटे-समुन्द्रटार-गल्फुभन्ज्याङ सडक	१९६०	१९६०	०	०	२४००	२४००	०	०	३६००	३६००	०	०
१८	३३७०११०६	कक्रहवा- रुद्रपुर-सालझण्डी-सन्धिखर्क-ढोरपाटन सडक	४०४१	४०४१	०	०	४९४४	४९४४	०	०	७४१६	७४१६	०	०
१९	३३७०११०७	दमक-चिसापानी सडक	२०००	२०००	०	०	३६००	३६००	०	०	५४००	५४००	०	०
२०	३३७०११०८	मदन भण्डारी राजमार्ग (बाहुनडाँगी देखि रुपाल सम्म)	२५१०४	१७७०४	०	७४००	३३७१५	३३७१५	०	०	५५१७०	५५१७०	०	०
२१	३३७०११०९	गल्छी-त्रिशुली-मैलुङ्ग-स्याफ्रुवेशी-रसुवागढी सडक आयोजना	२५५८१	५५८१	२००००	०	९१५६	९१५६	०	०	१३७३४	१३७३४	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२२	३३७०११११	सडक सुधार आयोजना	२३०३३	५४५६	०	१७५७७	१४०००	२५००	०	११५००	१२०००	२०००	०	१००००
२३	३३७०१११२	११किलो छेपेटार-भालुस्वारा-बारपाक सडक	८४४	८४४	०	०	१००२	१००२	०	०	१५०३	१५०३	०	०
२४	३३७०१११३	शहिद मार्ग (घोराही-नुवागाउँ-तिला-घर्तिगाउँ-थवाङ-मुसिकोट-मैकोट)	३१०७	३१०७	०	०	६७७५	६७७५	०	०	११०८६	११०८६	०	०
२५	३३७०१११४	पुष्पलाल राजमार्ग(मध्य पहाडी राजमार्ग)	३९४३५	३९४३५	०	०	४५८७७	४५८७७	०	०	५२४३७	५२४३७	०	०
२६	३३७०१११५	नेपालगंज-सुर्खेत-दैलेख बजार-महावुलेक-गाल्जे भातडी, रतडा-नाम्मे-गमगढी-नाक्चेलाम्ना सडक	२८२५	२८२५	०	०	३६००	३६००	०	०	५४००	५४००	०	०
२७	३३७०१११६	भेरी करिडोर (जाजरकोट-दुनै-मरिम-तिन्जे धो)	४६६८	४६६८	०	०	६१४४	६१४४	०	०	९२१६	९२१६	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२८	३३७०१११८	उत्तर दक्षिण राजमार्ग(कर्णाली, कालीगण्डकी र कोशी)	३७४३३	२९४१३	०	८०२०	५५१४५	५५१४५	०	०	६३०३१	६३०३१	०	०
२९	३३७०१११९	बेनीघाट-आरुघाट-लार्के भन्ज्याङ सडक	१३२१	१३२१	०	०	१८००	१८००	०	०	२७००	२७००	०	०
३०	३३७०११२०	काठमाडौँ उपत्यका सडक विस्तार आयोजना	३२७९	३२७९	०	०	४२००	४२००	०	०	६३००	६३००	०	०
३१	३३७०११२१	डुम्रे- बेसीशहर-चामे -मनाङ सडक	४००३	४००३	०	०	५५८०	५५८०	०	०	१२०००	१२०००	०	०
३२	३३७०११२२	स्थानीय सडक पुल निर्माण	२८४५१	२८४५१	०	०	५२२५०	५२२५०	०	०	८५५००	८५५००	०	०
३३	३३७०११२३	रणनैतिक सडक पुलहरुको विस्तृत संभाव्यता अध्ययन	१८००	१८००	०	०	२४००	२४००	०	०	३६००	३६००	०	०
३४	३३७०११२५	महाकाली पुल निर्माण आयोजना	१०१०	१०१०	०	०	५१५३	५१५३	०	०	७७२९	७७२९	०	०
३५	३३७०११२६	सेती राजमार्ग(टिकापुर-लोडे-चैनपुर-ताक्लाकोट)	४१२२	४१२२	०	०	७४२८	७४२८	०	०	१११४२	१११४२	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३६	३३७०११२७	चेपाङ मार्ग (ठोरी-भण्डारा- लोथर-मलेखु)	४६०	४६०	०	०	६००	६००	०	०	१०००	१०००	०	०
३७	३३७०११२८	हुलाकी राजमार्ग (पुलहरु समेत)	३५६४२	३५६४२	०	०	४११६६	४११६६	०	०	४७०५३	४७०५३	०	०
३८	३३७०११३०	औद्योगिक कोरिडोर (व्यापारीक मार्ग) विस्तार आयोजना	२७०८	२७०८	०	०	४३२१	४३२१	०	०	६४८०	६४८०	०	०
३९	३३७०११३२	रणनीतिक सडक पुल निर्माण तथा पुल पुलेसा संरक्षण	३१७६४	१७९३	०	२९९७१	४२८६६	३८८२	०	३८९८४	५४९७०	१०९७०	०	४४०००
४०	३३७०११३४	चक्रपथ विस्तार आयोजना	१२३८६	१०३६	११३५०	०	१३५०	१३५०	०	०	२०२५	२०२५	०	०
४१	३३७०११३६	सडक तथा ट्राफिक सुरक्षा	३८३४	३८३४	०	०	६०६०	६०६०	०	०	९०९०	९०९०	०	०
४२	३३७०११३८	राजमार्ग स्तरोन्नती तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम	८११३९	७४१३९	०	७०००	९५०००	९५०००	०	०	१७४६००	१७४६००	०	०
४३	३३७०११३९	नागढुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना	२११७१	६१७१	०	१५०००	१८५००	६०००	०	१२५००	०	०	०	०
४४	३३७०११४०	सासेक सडक सुधार आयोजना	५३४३१	६५१०	०	४६९२१	१९९४२	३०४२	०	१६९००	२३६०	३६०	०	२०००

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
४५	३३७०११४१	मनाङ्ग-मुस्ताङ्ग-डोल्पा-जुम्ला सडक	२४०	२४०	०	०	५००	५००	०	०	१०००	१०००	०	०
४६	३३७०११४२	स्वर्ण सगरमाथा वृहत चक्रपथ (ओखलढुंगा-सोलु सल्लेरी-खोटाङ दिक्तेल-ओखलढुंगा)	१५००	१५००	०	०	१८००	१८००	०	०	२७००	२७००	०	०
४७	३३७०११४४	साँघुटार-ओखलढुङ्गा-कुइभिर सडक	१५००	१५००	०	०	१५००	१५००	०	०	१८००	१८००	०	०
४८	३३७०११४५	सासेक राजमार्ग सुधार आयोजना	५०९४३	९४४२	०	४१५०१	२६०००	६०००	०	२००००	२६००	६००	०	२०००
४९	३३७०११६०	खुटिया-दिपायल-चैनपुर-उरैभन्ज्याङ्ग सडक योजना राष्ट्रिय राजमार्ग (NH-65)	१६०८	१६०८	०	०	५५३२	५५३२	०	०	१००००	१००००	०	०
५०	३३७०११६७	क्षेत्रीय ब्यापारिक मार्ग विस्तार आयोजना	१४६९५९	१६०८६	०	१३०८७३	१९२५०६	१७५०१	०	१७५००५	१४२८५७	१२९८७	०	१२९८७०
५१	३३७०११६८	सुरुङ्ग मार्ग विकास कार्यक्रम	६९५३	६९५३	०	०	१२०८७	१२०८७	०	०	३००००	३००००	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
५२	३३७०११६९	वैकल्पिक सहायक राजमार्ग विकास कार्यक्रम	१६७३१३	०	०	१६७३१३	४००००	४००००	०	०	८४७८०	८४७८०	०	०
५३	३३७०११७०	सासेक मुग्लिङ - पोखरा सडक योजना	४६१५९	६१५७	०	४०००२	२०४००	३४००	०	१७०००	३०००	५००	०	२५००
५४	३३७०११७१	काकरभिट्टा इनरुवा, पथलैया नारायणघाट खण्ड (काकरभिट्टा इनरुवा लौकही सडक खण्ड)	१०९९६४	९९६४	०	१००००	१२७२०४	१९४०४	०	१०७८०	३४१०२	५२०२	०	२८९००
५५	३३७०११७२	मिर्चैया कटारी घुर्मी	१०३५७	१०९५	०	९२६२	१००००	१००००	०	०	१९०९८	१९०९८	०	०
५६	३३७०११७३	सूर्यविनायक धुलिखेल र कोटेश्वर बानेश्वर त्रिपुरेश्वर सडक	७६५९	७६५९	०	०	१५०००	१५०००	०	०	३००००	३००००	०	०
५७	३३७०११७४	चतरा मूलघाट माझीटार दोभान ओलांगचुंगगोला (तमोर कोरिडोर)	६०३३	६०३३	०	०	९३३६	९३३६	०	०	१४००४	१४००४	०	०
५८	३३७०११७५	केचना कंचनजंघा (मेची करिडोर)	३७०	३७०	०	०	४८०	४८०	०	०	७२०	७२०	०	०
५९	३३७०११७६	निर्वाचन क्षेत्र रणनैतिक सडक	४३४६०	४३४६०	०	०	५००००	५००००	०	०	९४५००	९४५००	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
६०	३३७०११७७	राप्ती लोकमार्ग	२९२०	२९२०	०	०	४८००	४८००	०	०	७२००	७२००	०	०
६१	३३७०११७८	पूर्व दक्षिण एसियाको यातायात तथा व्यापार आबद्धता अभिवृद्धि कार्यक्रम	५०९२०	३९१९	०	४७००१	११२१३२	९०००	०	१०३१३२	१०१३७०	८३७०	०	९३०००
६२	३३७०११७९	महाकाली कोरिडोर (तुसारपानी-टिडकर खण्ड)	६३१	६३१	०	०	१०४५	१०४५	०	०	१५५०	१५५०	०	०
६३	३३७०११८०	तेस्रो पुल सुधार तथा संभार आयोजना (BIMP-III)	२७७०	२७०	०	२५००	१०५००	५००	०	१००००	१०५००	५००	०	१००००
६४	३३७०११८१	घुर्मी-चतरा सडक	१०००	१०००	०	०	२५००	२५००	०	०	५०००	५०००	०	०
६५	३३७०११८२	सुकेपोखरी छातेढुङ्गा भदौरे ईबा ह्याकु चोकपुर आडपाड ढुङ्गेसाँघु सडक (तेहथुम ताप्लेजुङ्गा बाईपास सडक)	३०००	३०००	०	०	४५००	४५००	०	०	६०००	६०००	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
६६	३३७०११८३	दमक गौरादह गौरिगञ्ज लिङ्क कार्यक्रम	६९००	६९००	०	०	९०००	९०००	०	०	१००००	१००००	०	०
६७	३३७०११८४	सिद्धार्थ राजमार्ग, NH47 (बेलहिया-भैरहवा-बुटवल-बर्तुङ्ग-राम्दी-स्याङ्गजा-पोखरा)	३०००	१०००	०	२०००	५०००	५०००	०	०	१००००	१००००	०	०
६८	३३७०११८५	लेले भारदेब चन्दनपुर ठुलादुर्लुङ्ग सडक	२५००	२५००	०	०	४०००	४०००	०	०	६०००	६०००	०	०
६९	३३७०११८६	डडेल्धुरा लिङ्क रोड	४८००	४८००	०	०	६०००	६०००	०	०	७५००	७५००	०	०
७०	३३७०२०११	रेलवे विभाग	६१८६	६१८६	०	०	८०९१	८०९१	०	०	१०४७१	१०४७१	०	०
७१	३३७०२१०१	रेल, मेट्रो रेल तथा मोनो रेल विकास आयोजना	२७२६१	२७२६१	०	०	३९८३५	३९८३५	०	०	४५५३१	४५५३१	०	०
७२	३३७०३०११	यातायात व्यवस्था विभाग	५१३	५१३	०	०	५९४	५९४	०	०	६५४	६५४	०	०
७३	३३७०३०१३	सवारी परीक्षण कार्यालयहरु	१०४४	१०४४	०	०	१२३०	१२३०	०	०	१३५३	१३५३	०	०
७४	३३७०३१०१	यातायात व्यवस्था	१४५१६	१४५१६	०	०	१७७५६	१७७५६	०	०	१९५३२	१९५३२	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		सुदृढीकरण आयोजना												
७५	३३७३१०१	सडक बोर्ड	४२८२४	४२८२४	०	०	४५७५१	४५७५१	०	०	४९५९२	४९५९२	०	०
७६	५०१३७१०२	नेपाल रेल्वे कम्पनी लि.	२४७०	२४७०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
		जम्मा	१५१९९५३	६०८७६२	३६३५०	८७४८४१	१६१९४१५	११०६५९४	०	५१२८२१	१८३९६९१	१५१७४२१	०	३२२२७०
सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय														
१	३५८०००११	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	११६३८	११६३८	०	०	८८१४	८८१४	०	०	९८२५	९८२५	०	०
२	३५८०००१२	राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र	४५८	४५८	०	०	५६५	५६५	०	०	६५२	६५२	०	०
३	३५८००१०२	डिजिटल नेपाल आयोजना	७३५६	०	०	७३५६	७४१५	०	०	७४१५	९३०३	१	०	९३०२
४	३५८०१०११	मुद्रण विभाग	९५८	९५८	०	०	११८४	११८४	०	०	१३१४	१३१४	०	०
५	३५८०२०११	सूचना तथा प्रसारण विभाग	४९७	४९७	०	०	६३०	६३०	०	०	७१४	७१४	०	०
६	३५८०३०११	हुलाक सेवा विभाग	१९७८	१९७८	०	०	२१३५	२१३५	०	०	२३१७	२३१७	०	०
७	३५८०३०१२	हुलाक निर्देशनालयहरु	३३७३	३३७३	०	०	३९९०	३९९०	०	०	४३८१	४३८१	०	०
८	३५८०३०१३	गोश्वारा हुलाक	२१५४	२१५४	०	०	२३८२	२३८२	०	०	२५९८	२५९८	०	०
९	३५८०३०१४	जिल्ला हुलाक कार्यालय	३०६४६	३०६४६	०	०	३६१२०	२६७३५	०	९३८५	४००३५	३२५३८	०	७४९७

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१०	३५८०३०१५	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र	१६५५	१६५५	०	०	३५२०	३५२०	०	०	४५३२	४५३२	०	०
११	३५८०४०११	सूचना प्रविधि विभाग	९९४३	९९४३	०	०	११३५३	११३५३	०	०	१४२२०	१४२२०	०	०
१२	३५८०५०११	प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	२४२	२४२	०	०	४१२	४१२	०	०	४९०	४९०	०	०
१३	३५८२१०११	राष्ट्रिय सूचना आयोग	४७२	४७२	०	०	५७६	५७६	०	०	६३९	६३९	०	०
१४	३५८४१०११	प्रेस काउन्सिल	४५०	४५०	०	०	४८४	४८४	०	०	५२५	५२५	०	०
१५	३५८८१०११	राष्ट्रिय समाचार समिति	१५६०	१५६०	०	०	१६७९	१६७९	०	०	१८१९	१८१९	०	०
१६	३५८८१०१२	न्यूनतम पारिश्रमिक निर्धारण समिति	३८	३८	०	०	९४	९४	०	०	१०७	१०७	०	०
१७	३५८८१०१३	सार्वजनिक सेवा प्रसारण (रेडियो नेपाल)	३४८७	३४८७	०	०	३७५२	३७५२	०	०	४०६७	४०६७	०	०
१८	३५८८१०१४	सुरक्षण मुद्रण केन्द्र	२९४	२९४	०	०	३३०	३३०	०	०	३५९	३५९	०	०
		जम्मा	७७१९९	६९८४३	०	७३५६	८५४३६	६८६३६	०	१६८००	९७८९७	८१०९८	०	१६७९९

अनुसूची ८.१

शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/ ८२ को संशोधि त अनुमा न	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय																				
१	३०१०० ०११	मन्त्रिपरिषद्	८०६	८२३	८२३	०	०	९३७	९३७	०	०	१०४७	१०४७	०	०	१ २	२	१ ६	३	२
२	३०१०० ०१२	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	४७२१	४८०५	४६४१	१६४	०	६६९०	६४३०	२६०	०	७४२७	७०८७	३४०	०	१ २	२	१ ६	३	२
३	३०१०१ ०११	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	१८२९	१९१३	१७८२	१३१	०	२३०८	२०५०	२५८	०	२५७०	२१४५	४२५	०	१ २	२	१ ६	३	२
४	३०१०१ ०१२	उच्च सरकारी वकिलको कार्यालय	३६३९	४७६०	२८४४	१९१६	०	५४३८	२९९०	२४४८	०	६०५७	३७४०	२३१७	०	१ २	२	१ ६	३	२
५	३०१०१ ०१३	विशेष सरकारी वकिलको कार्यालय	३७७	३९४	३८५	९	०	४६४	४३०	३४	०	५१७	४६०	५७	०	१ २	२	१ ६	३	२
६	३०१०१ ०१४	जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालयहरु	७४३९	८१८४	६९९२	११९२	०	९४९६	८०००	१४९६	०	१०५७ ६	९०४०	१५३६	०	१ २	२	१ ६	३	२
७	३०१०२ ०११	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	१४६२	२०५३	११७२	८८१	०	२४९०	१४४०	१०५०	०	२७७३	१६२५	११४८	०	१ २	२	१ २	३	२
८	३०१०३ ०११	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	५४०	५७५	५६५	१०	०	६५७	६२०	३७	०	७३२	६५९	७३	०	१ २	२	१ ६	३	२
९	३०१०४ ०११	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	११६५	१३३७	१२५८	७९	०	१५३५	१४००	१३५	०	१७०९	१५२०	१८९	०	१ २	२	१ ६	३	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/ ८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था	कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था	कुल,	चालु,	पूँजीगत,	वित्तीय व्यवस्था					
१०	३०१०५ ०११	राजस्व अनुसन्धान विभाग	१७७४	१८९८	१७६३	१३५	०	२२०८	२०८०	१२८	०	२४६०	२२५०	२१०	०	१ २	१	१ ६	३	२
११	३०१०६ ०११	सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग	७८६	८७३	८३७	३६	०	९११	८८०	३१	०	१०१५	९४५	७०	०	१ २	२	१ ६	३	२
१२	३०१०७ ०११	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	१९६४ ७	२००४ १	१८५७ ३	१४६८	०	२१९७ १	१९६३ ४	२३३७	०	२४४७ १	२०४६ ५	४००६	०	१ २	२	१ ६	३	२
१३	३०१०८ ०११	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय	३७२०	६५१०	६१७३	३३७	०	६३०९	५६६३	६४६	०	७०२७	५८७७	११५०	०	१ २	२	१ ६	३	२
१४	३०१०८ ०१२	जिल्ला तथ्याङ्क कार्यालयहरू	३८११	३३२८	३१९६	१३२	०	४४१७	४०००	४१७	०	४९४१	४४४२	४९९	०	१ २	२	८	३	२
१५	३०१३१ ०११	लगानी बोर्डको कार्यालय	१८०६	७४३८	६७१७	७२१	०	२१५३	२०५०	१०३	०	२३९८	२२२२	१७६	०	२	२	९	३	२
		जम्मा	५३५२ २	६४९३ २	५७७२ १	७२११	०	६७९८ ४	५८६० ४	९३८०	०	७५७२ ०	६३५२ ४	१२१९ ६	०	०	०	०	०	०
गृह मन्त्रालय																				
१	३१४०० ०११	गृह मन्त्रालय	६६७७	९४९४	४२९७	५१९७	०	१५५६ ०	४७१५	१०८४ ५	०	१९२० ८	५११० ८	१४०९	०	१ २	२	९	३	२
२	३१४०० १०१	राहत तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम	२७१	१७१६	१७१६	०	०	१८४८	१८४८	०	०	२००३	२००३	०	०	७	२	१ १	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
३	३१४००१०२	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	८७	७९	६९	१०	०	८७	७३	१४	०	९७	७९	१८	०	५	२	४	३	३
४	३१४००१०३	राष्ट्रिय विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण	३४८२४	२२१०	१८८२	३२८	०	२१३३	१७०२	४३१	०	२४०६	१८४५	५६१	०	७	२	११	३	३
५	३१४०१०११	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग	१००४२	१०२९१	५८८४	४४०७	०	१६२२४	८९६८	७२५६	०	१९१५३	९७२१	९४३२	०	४	२	१६	३	३
६	३१४०१०१२	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	१०५७८८१	१०९००००	१०९००००	०	०	१२३७४००	१२३७४००	०	०	१३४१२९६	१३४१२९६	०	०	४	२	१०	३	३
७	३१४०२०११	कारागार व्यवस्थापन विभाग	५३६४	६९९९	४७०	६५२९	०	१०४७८	१०४६	९४३२	०	१३३९६	११३४	१२२६२	०	१२	२	१६	३	३
८	३१४०२०१२	कारागार कार्यालयहरू	२८९३०	२८८२२	२६७३४	२०८८	०	२५९०४	२३१५२	२७५२	०	२८६७३	२५०९६	३५७७	०	१२	२	१६	३	३
९	३१४०३०११	अध्यागमन विभाग	२०८५	२५०९	८०५	१७०४	०	३१७५	८२३	२३५२	०	३९४९	८९२	३०५७	०	११	२	९	३	३
१०	३१४०३०१२	अध्यागमन कार्यालयहरू	२८४१	२८७९	२८१२	६७	०	२५७०	२४६१	१०९	०	२८१०	२६६८	१४२	०	११	२	९	३	३
११	३१४०४०११	प्रहरी प्रधान कार्यालय	७२५७५	७९६०४	५६२३८	२३३६६	०	७३०५४	५३८०४	१९२५०	०	८३३४७	५८३२१	२५०२६	०	१२	२	१६	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/ ८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१२	३१४०४ ०१२	उपत्यका प्रहरी कार्यालय	७२२६ १	७४८३ ३	७०२७ ६	४५५७ ०	०	७५७७ ९	६८६२ ५	७१५४ ०	०	८३६८ ७	७४३८ ७	९३०० ०	०	१ २	२	१ ६	३	३
१३	३१४०४ ०१३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२४२६ २	६१६२ ६	८५८१ ५	५३०४ ५	०	२९०९ ५	८०४७ ८	२१०४ ८	०	३६०८ ६	८७२३ ३	२७३६ ३	०	३	२	४	३	३
१४	३१४०४ ०१४	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरु	८३८४ ७	८६३३ ८	८३८२ २	२५१६ ०	०	८२५६ १	७८५० ४	४०५७ ०	०	९०३७ ०	८५०९ ६	५२७४ ०	०	१ २	२	१ ६	३	३
१५	३१४०४ ०१५	नेपाल प्रहरी अस्पताल	१०२२ ७	११६५ ९	८६३९ ३	३०२० ०	०	१३८६ ०	८४५१ ०	५४०९ ०	०	१६१९ ३	९१६१ ९	७०३२ ०	०	५	२	३	३	३
१६	३१४०४ ०१६	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	२८७५ ६३	२९४६ ३२	२८३८ ७०	१०७६ २	०	३०५३ ८३	२९१० ६१	१४३२ २	०	३३४१ ११	३१५४ ९३	१८६१ ८	०	१ २	२	१ ६	३	३
१७	३१४०४ १०३	अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्ययोजना	६९६	८२१	९४	७२७	०	११५२	९६	१०५६	०	१४७६	१०४	१३७२	०	८	२	१ ६	३	३
१८	३१४०५ ०११	सशस्त्र प्रहरी बल	२२८३ ९	२८८९ ६	२०२० ५	८६९१ ०	०	३०१६ ८	२१०७ ५	९०९३ ०	०	३४६६ ६	२२८४ ५	११८२ १	०	६	२	१ ७	३	३
१९	३१४०५ ०१३	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय	२०५८ ३३	२२९१ ३३	२१७१ ४७	११९८ ६	०	२२८४ २९	२१०२ ८५	१८१४ ४	०	२५१५ १६	२२७९ ४२	२३५७ ४	०	७	२	९	३	३
२०	३१४०५ ०१४	सशस्त्र प्रहरी बल तालिम केन्द्रहरु	१७६७ ३	२००५ ५	१८६४ ६	१४०९ ०	०	१९६५ १	१८१३ ३	१५१८ ०	०	२१६२ ९	१९६५ ६	१९७३ ०	०	६	२	९	१	३
२१	३१४०५ ०१५	नेपाल ए.पी.एफ अस्पताल	४८००	१०५८ १	४४२४	६१५७	०	५७४९	४१५५	१५९४	०	६५७६	४५०४	२०७२	०	५	२	३	३	३
२२	३१४०६ ०११	प्रहरी किताबखाना	४७४	३०८	२९३	१५	०	३२४	२९५	२९	०	३५७	३२०	३७	०	३	२	१ २	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२३	३१४०७०११	कसूरजन्य सम्पति व्यवस्थापन बिभाग	३५१	४२३	३०८	११५	०	३९९	३३६	६३	०	४४७	३६५	८२	०	११	२	८	३	३
२४	३१४९१०११	समरजंग कम्पनी कार्यालय	१५७	१६१	१५५	६	०	१६७	१६४	३	०	१८३	१७८	५	०	१२	२	१६	३	३
२५	३१४९२०११	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	२४८२२	२०५८५	१६४७९	४१०६	०	२९१६८	१७५२५	११६४३	०	३४१४७	१९०११	१५१३६	०	१२	२	१६	३	३
२६	३१४९२०१२	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	२६६	२५१	२३५	१६	०	३७०	३३७	३३	०	४०८	३६६	४२	०	१२	२	१६	३	३
२७	३१४९२०१३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	६९९५	७३७१	४९०८	२४६३	०	११६८६	५२६७	६४१९	०	१४०६९	५७०९	८३६०	०	१२	१	१६	३	३
२८	३१४९३०११	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	१८९	२०३	१९२	११	०	२१८	१९३	२५	०	२४१	२०९	३२	०	१२	२	१६	३	३
		जम्मा	१९८४८३२	२०८२४७९	१९२९१८१	१५३२९८	०	२२२२५९२	२०६८५४१	१५४०५१	०	२४४२५००	२२४२२३४	२००२६६	०	०	०	०	०	०
परराष्ट्र मन्त्रालय																				
१	३२६०००११	परराष्ट्र मन्त्रालय	५४८८	५८९६	३८६९	२०२७	०	५४५४	४९०१	५५३	०	६०५५	५३१३	७४२	०	१२	१	८	१	२
२	३२६०००१२	नेपाली राजदूतावासहरु, महावाणिज्यदूतावासहरु, स्थायी नियोगहरु	४७८४९	५७६२१	४६०८६	११५३५	०	४४९०१	३३९८५	१०९१६	०	५३५२६	३९३५७	१४१६९	०	४	१	८	१	१
३	३२६०००१३	सीमा नापी टोली	२४५	२४२	११०	१३२	०	३१६	१४१	१७५	०	३८१	१५३	२२८	०	६	१	११	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
४	३२६०१०११	राहदानी विभाग	२३३३८	१४३१९	१३७६९	५५०	०	३०३५७	३००००	३५७	०	३०४६३	३००००	४६३	०	१२	१	८	३	३
५	३२६०२०११	कन्सुलर सेवा विभाग	४०६	४०३	३७२	३१	०	४८१	४००	८२	०	५३९	४३३	१०६	०	१२	१	०	२	३
		जम्मा	७७३२६	७८४८१	६४२०६	१४२७५	०	८१५०९	६९४२७	१२०८२	०	९०९६३	७५२५६	१५७०७	०	०	०	०	०	०
सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय																				
१	३६५०००११	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	५९३५	६२६९	६१८५	८४	०	८२९०	८१८०	११०	०	९११९	८९९८	१२१	०	१२	१	१६	२	२
२	३६५०००१२	अतिरिक्त समूह	२०१४	१८०१	१८०१	०	०	१९८०	१९८०	०	०	२१७८	२१७८	०	०	१२	१	१६	३	२
३	३६५००१०२	सङ्घीय शासन प्रणाली ब्यवस्थापन कार्यक्रम	१४	२३	२३	०	०	४९	४९	०	०	५४	५४	०	०	१२	२	१६	३	३
४	३६५००१०५	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरु	१४१९३	१२९७१	१२९७१	०	०	१४३१७	१४३१७	०	०	१५११०	१५११०	०	०	१२	२	१६	३	३
५	३६५००१०६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	३६९	८८१	८८१	०	०	९६८	९६८	०	०	१०६५	१०६५	०	०	५	१	३	३	१
६	३६५००१०७	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम	१६४	३०२६	१५९	२८६७	०	२१८	२०७	११	०	२४०	२१७	२३	०	१०	१	१०	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
७	३६५०० १०८	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम	३४४१	९४३८	९१५२	२८६	०	६०५०	५४२५	६२५	०	६६५६	५९६८	६८८	०	१ २	१	१ ६	३	२
८	३६५०० १०९	उत्तरीक्षेत्र पूर्वाधार विकास तथा जीवनस्तर सुधार कार्यक्रम	३३५	५	५	०	०	६	६	०	०	६	६	०	०	६	२	१ ०	३	३
९	३६५०० ११०	साना विकास परियोजना	२६४५	५०५	५०५	०	०	५३०	५३०	०	०	५८३	५८३	०	०	६	२	१ ०	३	३
१०	३६५०० ११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम	३३९९	१००५	१००५	०	०	२६१६	२६१६	०	०	२८७७	२८७७	०	०	३	१	१ २	३	२
११	३६५०० ११६	हिमाली क्षेत्र आयोजना सहायता कार्यक्रम	२४३४	३६८८	३६८८	०	०	३६८८	३६८८	०	०	३६८८	३६८८	०	०	१ २	२	१ ०	२	३
१२	३६५०० ११९	उच्च पहाडी एबम हिमाली क्षेत्र स्वरोजगार तथा आर्थिक सशक्तिकरण कार्यक्रम	३७१२	५९०६	५९०६	०	०	५५४२	५५४२	०	०	६०९६	६०९६	०	०	१ २	१	१ ६	३	३
१३	३६५०० १२०	जलवायु परिवर्तन स्थानीय	२३४८	७३४०	७३४०	०	०	५८८३	५८८३	०	०	६४७१	६४७१	०	०	१ २	१	१ ६	१	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/ ८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		अनुकूलन कार्यक्रम																		
१४	३६५०१ ११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग	६६२१	७२४२	७२४२	०	०	१०८३ २	१०८३ २	०	०	११९१ ५	११९१ ५	०	०	६	१	९	३	२
१५	३६५०२ ०११	राष्ट्रिय किताबखाना	१७०५	१७११	७६४	९४७	०	१९५३	९०८	१०४५	०	२३५४	९५३	१४०१	०	१ २	१	१ ६	३	३
१६	३६५६१ ०११	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	९५८	११०२	१०८३	१९	०	१२३६	१२१४	२२	०	१३६०	१२७५	८५	०	१ २	२	१ ६	३	२
१७	३६५६१ ०१२	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२०७३	२२४६	२२४६	०	०	२५१६	२५१६	०	०	२७६७	२७६७	०	०	१ २	२	१ ६	३	२
१८	३६५६१ ०१३	आदिवासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	११५१	११०५	१०८६	१९	०	८७८	८५६	२२	०	९६६	८९९	६७	०	१ २	२	१ ६	३	२
१९	३६५८१ ०११	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	२११६	६४१४	६४१४	०	०	२६५५	२६५५	०	०	२९२१	२९२१	०	०	५	१	३	३	२
		जम्मा	५५६२ ७	७२६७ ८	६८४५ ६	४२२२	०	७०२० ७	६८३७ २	१८३५	०	७६४२ ६	७४०४ १	२३८५	०	०	०	०	०	०
कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय																				
१	३११०० ०११	कानून, न्याय तथा संसदीय	४४४०	४५८९	४५२१	६८	०	५१४१	५०६५	७६	०	५६३४	५५३८	९६	०	१ २	२	१ ६	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		मामिला मन्त्रालय																		
२	३११०१ ०११	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	३४६	३२२	३१२	१०	०	३५५	३४७	८	०	३६०	३५२	८	०	१ २	२	१ ६	३	३
३	३११२१ ०११	नेपाल कानून आयोग	४९२	४४५	४४०	५	०	५००	४९१	९	०	५२२	५०९	१२	०	१ २	२	१ ६	३	३
		जम्मा	५२७८	५३५६	५२७३	८३	०	५९९६	५९०३	९३	०	६५१५	६३९९	११६	०	०	०	०	०	०
राष्ट्रिय योजना आयोग																				
१	३९१०० ०११	राष्ट्रिय योजना आयोग	१६७१	१७०२	१६३१	७१	०	१९०५	१८०६	९९	०	२०८६	१९५८	१२८	०	१ २	२	१ ७	३	३
		जम्मा	१६७१	१७०२	१६३१	७१	०	१९०५	१८०६	९९	०	२०८६	१९५८	१२८	०	०	०	०	०	०
प्रदेश प्रमुखहरू																				
१	१०३०० ०००	प्रदेश प्रमुखहरू	२१७३	२६५१	२४३१	२२०	०	२८०२	२६९०	११२	०	३०६१	२९१५	१४६	०	९	२	१ ६	३	३
		जम्मा	२१७३	२६५१	२४३१	२२०	०	२८०२	२६९०	११२	०	३०६१	२९१५	१४६	०	०	०	०	०	०
रक्षा मन्त्रालय																				
१	३४५०० ०११	रक्षा मन्त्रालय	१०४६	१०६९	१०३४	३५	०	१२१६	११६६	५०	०	१३४०	१२८०	६०	०	१ २	२	१ ६	३	२
२	३४५०० ०१२	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को सचिवालय	५२६	४७४	४५५	१९	०	५१४	४८४	३०	०	५७०	५३०	४०	०	१ २	२	१ ६	३	२
३	३४५०१ ०११	जङ्गी अड्डा	५२६२ ९२	५७०२ ५०	५१९८ ३२	५०४१ ८	०	६०८५ ८५	५४५१ ०१	६३४८ ४	०	६७३३ ८३	५९०८ ५०	८२५३ ३	०	१ २	२	१ ६	१	२
४	३४५०१ ०१२	सैनिक हवाई सेवा महानिर्देशनालय	१५८५ ४	१६७६ ७	६९४९	९८१८	०	२१५६ ४	७४९३	१४०७ १	०	२६४१ ५	८१२२ ३	१८२९	०	१ २	१	१ ६	२	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
५	३४५०१०१३	वीरेन्द्र अस्पताल(पोष्ट एक्सिडेण्ट सेन्टर समेत)	२०८७२	२१६६९	२०३५३	१३१६	०	२३७८७	२१९१८	१८६९	०	२६१८७	२३७५७	२४३०	०	५	१	३	३	२
६	३४५०१०१४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	१६३७	१६७५	१४०८	२६७	०	१८९१	१५३२	३५९	०	२१२८	१६६१	४६७	०	१२	२	१६	२	२
७	३४५०१०१५	राष्ट्रिय सेवा दल	५०१४	५२६७	५१९१	७६	०	५७०३	५६०१	१०२	०	६२०३	६०७१	१३२	०	१२	२	१६	२	२
८	३४५०१०१६	अति विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा	२६१०	२९५०	२७००	२५०	०	३२३८	२९०८	३३०	०	३५८१	३१५२	४२९	०	१२	२	१६	३	२
		जम्मा	५७३८५१	६२०१२१	५५७९२२	६२१९९	०	६६६४९८	५८६२०३	८०२९५	०	७३९८०७	६३५४२३	१०४३८४	०	०	०	०	०	०
प्रदेश																				
१	७०१०००००	प्रदेश, सबै प्रदेशहरू	८१३९३१	९७५६०४	९७५६०४	०	०	१११२६१३	१११२६१३	०	०	१२७१७१७	१२७१७१७	०	०	९	१	१०	३	३
		जम्मा	८१३९३१	९७५६०४	९७५६०४	०	०	१११२६१३	१११२६१३	०	०	१२७१७१७	१२७१७१७	०	०	०	०	०	०	०
स्थानीय तह																				
१	८०१०००००	स्थानीय तह	२८०१८१५	३२०२६४६	३२०२६४६	०	०	३६०४१८७	३६०४१८७	०	०	४१२१६८३	४१२१६८३	०	०	९	१	१६	३	३
		जम्मा	२८०१८१५	३२०२६४६	३२०२६४६	०	०	३६०४१८७	३६०४१८७	०	०	४१२१६८३	४१२१६८३	०	०	०	०	०	०	०

अनुसूची ८.२

शासकीय व्यवस्था र अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्रको त्रिवर्षीय श्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय														
१	३०१०००१ १	मन्त्रिपरिषद्	८२३	८२३	०	०	९३७	९३७	०	०	१०४७	१०४७	०	०
२	३०१०००१ २	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	४८०५	४८०५	०	०	६६९०	६६९०	०	०	७४२७	७४२७	०	०
३	३०१०१०१ १	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	१९१३	१९१३	०	०	२३०८	२३०८	०	०	२५७०	२५७०	०	०
४	३०१०१०१ २	उच्च सरकारी वकिलको कार्यालय	४७६०	४७६०	०	०	५४३८	५४३८	०	०	६०५७	६०५७	०	०
५	३०१०१०१ ३	विशेष सरकारी वकिलको कार्यालय	३९४	३९४	०	०	४६४	४६४	०	०	५१७	५१७	०	०
६	३०१०१०१ ४	जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालयहरु	८१८४	८१८४	०	०	९४९६	९४९६	०	०	१०५७६	१०५७६	०	०
७	३०१०२०१ १	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	२०५३	२०५३	०	०	२४९०	२४९०	०	०	२७७३	२७७३	०	०
८	३०१०३०१ १	नेपाल ट्रष्टको कार्यालय	५७५	५७५	०	०	६५७	६५७	०	०	७३२	७३२	०	०
९	३०१०४०१ १	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	१३३७	१३३७	०	०	१५३५	१५३५	०	०	१७०९	१७०९	०	०
१०	३०१०५०१ १	राजस्व अनुसन्धान विभाग	१८९८	१८९८	०	०	२२०८	२२०८	०	०	२४६०	२४६०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
११	३०१०६०१ १	सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग	८७३	८७३	०	०	९११	९११	०	०	१०१५	१०१५	०	०
१२	३०१०७०१ १	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	२००४१	२००४१	०	०	२१९७१	२१९७१	०	०	२४४७१	२४४७१	०	०
१३	३०१०८०१ १	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय	६५१०	६५१०	०	०	६३०९	६३०९	०	०	७०२७	७०२७	०	०
१४	३०१०८०१ २	जिल्ला तथ्याङ्क कार्यालयहरू	३३२८	३३२८	०	०	४४१७	४४१७	०	०	४९४१	४९४१	०	०
१५	३०१३१०१ १	लगानी बोर्डको कार्यालय	७४३८	७४३८	०	०	२१५३	२१५३	०	०	२३९८	२३९८	०	०
		जम्मा	६४९३२	६४९३२	०	०	६७९८४	६७९८४	०	०	७५७२०	७५७२०	०	०
गृह मन्त्रालय														
१	३१४०००१ १	गृह मन्त्रालय	९४९४	९४९४	०	०	१५५६०	१५५६०	०	०	१९२०८	१९२०८	०	०
२	३१४००१० १	राहत तथा पुर्नस्थापना कार्यक्रम	१७१६	१७१६	०	०	१८४८	१८४८	०	०	२००३	२००३	०	०
३	३१४००१० २	लागू औषध नियन्त्रण कार्यक्रम	७९	७९	०	०	८७	८७	०	०	९७	९७	०	०
४	३१४००१० ३	राष्ट्रिय विपद जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण	२२१०	२२१०	०	०	२१३३	२१३३	०	०	२४०६	२४०६	०	०
५	३१४०१०१ १	राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभाग	१०२९१	१०२९१	०	०	१६२२४	१६२२४	०	०	१९१५३	१९१५३	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
६	३१४०१०१ २	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	१०९००० ०	१०९००० ०	०	०	१२३७४० ०	१२३७४० ०	०	०	१३४१२९ ६	१३४१२९ ६	०	०
७	३१४०२०१ १	कारागार व्यवस्थापन विभाग	६९९९	६९९९	०	०	१०४७८	१०४७८	०	०	१३३९६	१३३९६	०	०
८	३१४०२०१ २	कारागार कार्यालयहरु	२८८२२	२८८२२	०	०	२५९०४	२५९०४	०	०	२८६७३	२८६७३	०	०
९	३१४०३०१ १	अध्यागमन विभाग	२५०९	२५०९	०	०	३१७५	३१७५	०	०	३९४९	३९४९	०	०
१०	३१४०३०१ २	अध्यागमन कार्यालयहरु	२८७९	२८७९	०	०	२५७०	२५७०	०	०	२८१०	२८१०	०	०
११	३१४०४०१ १	प्रहरी प्रधान कार्यालय	७९६०४	७९६०४	०	०	७३०५४	७३०५४	०	०	८३३४७	८३३४७	०	०
१२	३१४०४०१ २	उपत्यका प्रहरी कार्यालय	७४८३३	७४८३३	०	०	७५७७९	७५७७९	०	०	८३६८७	८३६८७	०	०
१३	३१४०४०१ ३	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	६१६२६	११६२६	५००० ०	०	२९०९५	९०९५	२००० ०	०	३६०८६	१६०८६	२००० ०	०
१४	३१४०४०१ ४	प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरु	८६३३८	८६३३८	०	०	८२५६१	८२५६१	०	०	९०३७०	९०३७०	०	०
१५	३१४०४०१ ५	नेपाल प्रहरी अस्पताल	११६५९	११६५९	०	०	१३८६०	१३८६०	०	०	१६१९३	१६१९३	०	०
१६	३१४०४०१ ६	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरु	२९४६३२	२९४६३२	०	०	३०५३८३	३०५३८३	०	०	३३४१११	३३४१११	०	०
१७	३१४०४१० ३	अपराध नियन्त्रण तथा अनुसन्धान कार्ययोजना	८२१	८२१	०	०	११५२	११५२	०	०	१४७६	१४७६	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१८	३१४०५०१ १	सशस्त्र प्रहरी बल	२८८९६	२८८९६	०	०	३०१६८	३०१६८	०	०	३४६६६	३४६६६	०	०
१९	३१४०५०१ ३	क्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल कार्यालय	२२९१३३	२२९१३३	०	०	२२८४२९	२२८४२९	०	०	२५१५१६	२५१५१६	०	०
२०	३१४०५०१ ४	सशस्त्र प्रहरी बल तालिम केन्द्रहरु	२००५५	२००५५	०	०	१९६५१	१९६५१	०	०	२१६२९	२१६२९	०	०
२१	३१४०५०१ ५	नेपाल ए.पी.एफ अस्पताल	१०५८१	१०५८१	०	०	५७४९	५७४९	०	०	६५७६	६५७६	०	०
२२	३१४०६०१ १	प्रहरी किताबखाना	३०८	३०८	०	०	३२४	३२४	०	०	३५७	३५७	०	०
२३	३१४०७०१ १	कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन बिभाग	४२३	४२३	०	०	३९९	३९९	०	०	४४७	४४७	०	०
२४	३१४११०१ १	समरजंग कम्पनी कार्यालय	१६१	१६१	०	०	१६७	१६७	०	०	१८३	१८३	०	०
२५	३१४१२०१ १	जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु	२०५८५	२०५८५	०	०	२९१६८	२९१६८	०	०	३४१४७	३४१४७	०	०
२६	३१४१२०१ २	सीमा प्रशासन कार्यालयहरु	२५१	२५१	०	०	३७०	३७०	०	०	४०८	४०८	०	०
२७	३१४१२०१ ३	इलाका प्रशासन कार्यालयहरु	७३७१	७३७१	०	०	११६८६	११६८६	०	०	१४०६९	१४०६९	०	०
२८	३१४१३०१ १	जुद्ध वारुणयन्त्र कार्यालय	२०३	२०३	०	०	२१८	२१८	०	०	२४१	२४१	०	०
		जम्मा	२०८२४७ ९	२०३२४७ ९	५००० ०	०	२२२२५९ २	२२०२५९ २	२००० ०	०	२४४२५० ०	२४२२५० ०	२००० ०	०
परराष्ट्र मन्त्रालय														

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१	३२६०००१	परराष्ट्र मन्त्रालय	५८९६	५८९६	०	०	५४५४	५४५४	०	०	६०५५	६०५५	०	०
२	३२६०००२	नेपाली राजदूतावासहरु, महावाणिज्यदूतावासहरु, स्थायी नियोगहरु	५७६२१	५७६२१	०	०	४४९०१	४४९०१	०	०	५३५२६	५३५२६	०	०
३	३२६०००३	सीमा नापी टोली	२४२	२४२	०	०	३१६	३१६	०	०	३८१	३८१	०	०
४	३२६०१०१	राहदानी विभाग	१४३१९	१४३१९	०	०	३०३५७	३०३५७	०	०	३०४६३	३०४६३	०	०
५	३२६०२०१	कन्सुलर सेवा विभाग	४०३	४०३	०	०	४८१	४८१	०	०	५३९	५३९	०	०
		जम्मा	७८४८१	७८४८१	०	०	८१५०९	८१५०९	०	०	९०९६३	९०९६३	०	०
सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय														
१	३६५०००१	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	६२६९	६२६९	०	०	८२९०	८२९०	०	०	९११९	९११९	०	०
२	३६५०००२	अतिरिक्त समूह	१८०१	१८०१	०	०	१९८०	१९८०	०	०	२१७८	२१७८	०	०
३	३६५००१०	सङ्घीय शासन प्रणाली व्यवस्थापन कार्यक्रम	२३	२३	०	०	४९	४९	०	०	५४	५४	०	०
४	३६५००१०५	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालयहरु	१२९७१	१२९७१	०	०	१४३१७	१४३१७	०	०	१५११०	१५११०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
५	३६५००१०६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	८८१	३२	८४९	०	९६८	५५	९१३	०	१०६५	१०६	९५९	०
६	३६५००१०७	तराई मधेस समृद्धि कार्यक्रम	३०२६	३०२६	०	०	२१८	२१८	०	०	२४०	२४०	०	०
७	३६५००१०८	प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम	९४३८	६२७	८८११	०	६०५०	१०९७	४९५३	०	६६५६	२४६१	४१९५	०
८	३६५००१०९	उत्तरीक्षेत्र पूर्वाधार विकास तथा जीवनस्तर सुधार कार्यक्रम	५	०	५	०	६	०	६	०	६	०	६	०
९	३६५००११०	साना विकास परियोजना	५०५	०	५०५	०	५३०	०	५३०	०	५८३	०	५८३	०
१०	३६५००११३	नवप्रवर्तनमा आधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम	१००५	१००५	०	०	२६१६	२६१६	०	०	२८७७	२८७७	०	०
११	३६५००११६	हिमाली क्षेत्र आयोजना सहायता कार्यक्रम	३६८८	०	३६८८	०	३६८८	०	३६८८	०	३६८८	०	३६८८	०
१२	३६५००११९	उच्च पहाडी एबम हिमाली क्षेत्र स्वरोजगार तथा आर्थिक सशक्तिकरण कार्यक्रम	५९०६	५९०६	०	०	५५४२	५५४२	०	०	६०९६	६०९६	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
१३	३६५००१२०	जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन कार्यक्रम	७३४०	५३०	६८१०	०	५८८३	२८	५८५५	०	६४७१	३०	६४४१	०
१४	३६५०१११६	स्थानीय पूर्वाधार सहयोग	७२४२	४२	७२००	०	१०८३२	१०	१०८२२	०	११९१५	१२	११९०३	०
१५	३६५०२०११	राष्ट्रिय किताबखाना	१७११	१७११	०	०	१९५३	१९५३	०	०	२३५४	२३५४	०	०
१६	३६५६१०११	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	११०२	११०२	०	०	१२३६	१२३६	०	०	१३६०	१३६०	०	०
१७	३६५६१०१२	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	२२४६	२२४६	०	०	२५१६	२५१६	०	०	२७६७	२७६७	०	०
१८	३६५६१०१३	आदिवासि / जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान	११०५	११०५	०	०	८७८	८७८	०	०	९६६	९६६	०	०
१९	३६५८१०११	निजामती कर्मचारी अस्पताल विकास समिति	६४१४	६४१४	०	०	२६५५	२६५५	०	०	२९२१	२९२१	०	०
		जम्मा	७२६७८	४४८१०	२७८६८	०	७०२०७	४३४४०	२६७६७	०	७६४२६	४८६५१	२७७७५	०
कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय														
१	३११०००११	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	४५८९	४५८९	०	०	५१४१	५१४१	०	०	५६३४	५६३४	०	०
२	३११०१०११	न्याय सेवा तालिम केन्द्र	३२२	३२२	०	०	३५५	३५५	०	०	३६०	३६०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
३	३११२१०१ १	नेपाल कानून आयोग	४४५	४४५	०	०	५००	५००	०	०	५२२	५२२	०	०
		जम्मा	५३५६	५३५६	०	०	५९९६	५९९६	०	०	६५१५	६५१५	०	०
राष्ट्रिय योजना आयोग														
१	३९१०००१ १	राष्ट्रिय योजना आयोग	१७०२	१७०२	०	०	१९०५	१९०५	०	०	२०८६	२०८६	०	०
		जम्मा	१७०२	१७०२	०	०	१९०५	१९०५	०	०	२०८६	२०८६	०	०
प्रदेश प्रमुखहरू														
१	१०३०००० ०	प्रदेश प्रमुखहरू	२६५१	२६५१	०	०	२८०२	२८०२	०	०	३०६१	३०६१	०	०
		जम्मा	२६५१	२६५१	०	०	२८०२	२८०२	०	०	३०६१	३०६१	०	०
रक्षा मन्त्रालय														
१	३४५०००१ १	रक्षा मन्त्रालय	१०६९	१०६९	०	०	१२१६	१२१६	०	०	१३४०	१३४०	०	०
२	३४५०००१ २	राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्को सचिवालय	४७४	४७४	०	०	५१४	५१४	०	०	५७०	५७०	०	०
३	३४५०१०१ १	जङ्गी अड्डा	५७०२५०	५७०२५०	०	०	६०८५८५	६०८५८५	०	०	६७३३८३	६७३३८३	०	०
४	३४५०१०१ २	सैनिक हवाई सेवा महानिर्देशनालय	१६७६७	१६७६७	०	०	२१५६४	२१५६४	०	०	२६४१५	२६४१५	०	०
५	३४५०१०१ ३	वीरन्द्र अस्पताल(पोष्ट एक्सिडेण्ट सेन्टर समेत)	२१६६९	२१६६९	०	०	२३७८७	२३७८७	०	०	२६१८७	२६१८७	०	०
६	३४५०१०१ ४	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज	१६७५	१६७५	०	०	१८९१	१८९१	०	०	२१२८	२१२८	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
७	३४५०१०१ ५	राष्ट्रिय सेवा दल	५२६७	५२६७	०	०	५७०३	५७०३	०	०	६२०३	६२०३	०	०
८	३४५०१०१ ६	अति विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा	२९५०	२९५०	०	०	३२३८	३२३८	०	०	३५८१	३५८१	०	०
		जम्मा	६२०१२१	६२०१२१	०	०	६६६४९८	६६६४९८	०	०	७३९८०७	७३९८०७	०	०
प्रदेश														
१	७०१०००० ०	प्रदेश, सबै प्रदेशहरू	९७५६०४	८४५७४२	५१०७२	७८७९०	१११२६१३	१०२३६३९	४३७१३	४५२६१	१२७१७१७	४९६४६४	३८९३०	७३६३२३
		जम्मा	९७५६०४	८४५७४२	५१०७२	७८७९०	१११२६१३	१०२३६३९	४३७१३	४५२६१	१२७१७१७	४९६४६४	३८९३०	७३६३२३
स्थानीय तह														
१	८०१०००० ०	स्थानीय तह	३२०२६४६	२९१७१६६	८८९६२	१९६५१८	३६०४१८७	२२५०८५२	७६६९६	१३४५६६६	४१२१६८३	२६९११२२	६६४१८	१३६४१४३
		जम्मा	३२०२६४६	२९१७१६६	८८९६२	१९६५१८	३६०४१८७	२२५०८५२	७६६९६	१३४५६६६	४१२१६८३	२६९११२२	६६४१८	१३६४१४३

अनुसूची १.१

संवैधानिक अंग तथा निकाय क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवम कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण तथा सांकेतिकरण

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
महालेखापरीक्षकको कार्यालय																				
१	२०८०० ००१	महालेखापरीक्षकको कार्यालय	३२	३६	३६	०	०	३९	३९	०	०	४३	४३	०	०	१२	१	१६	२	२
२	२०८०० ०११	महालेखापरीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	७०२७	८४ ३८	७४१ २	१०२ ६	०	९३९ १	८०२ ७	१३६ ४	०	१०४ ७४	८७० १	१७७ ३	०	१२	१	१६	२	२
		जम्मा	७०५९	८४ ७४	७४४ ८	१०२ ६	०	९४३ ०	८०६ ६	१३६ ४	०	१०५ १७	८७४ ४	१७७ ३	०	०	०	०	०	०
राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग																				
१	२२००० ००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	१२६	९३	९३	०	०	१४०	१४०	०	०	१५०	१५०	०	०	९	१	१७	३	३
२	२२००० ०११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	८०८	८५ ३	८१२	४१	०	९४३	९०२	४१	०	१०३ ३	९८०	५३	०	९	१	१७	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		(प्रशासनिक खर्च समेत)																		
		जम्मा	९३४	९४६	९०५	४१	०	१०८३	१०४२	४१	०	११८३	११३०	५३	०	०	०	०	०	०
राष्ट्रपतिको कार्यालय																				
१	१०१००००१	राष्ट्रपति	८५	९१	९१	०	०	९५	९५	०	०	१०३	१०३	०	०	१२	२	१६	२	२
२	१०१०००११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	१४३६	१६०१	१३४५	२५६	०	१७०२	१४४४	२५८	०	१९०१	१५६५	३३६	०	१२	२	१६	२	२
		जम्मा	१५२१	१६९२	१४३६	२५६	०	१७९७	१५३९	२५८	०	२००४	१६६८	३३६	०	०	०	०	०	०
उपराष्ट्रपतिको कार्यालय																				
१	१०२००००१	उपराष्ट्रपति	६८	७२	७२	०	०	७७	७७	०	०	९०	९०	०	०	१२	२	१६	३	३
२	१०२०००११	उपराष्ट्रपतिको कार्यालयको (प्रशासनिक खर्च समेत)	४४५	७००	४४५	२५५	०	५१७	४७८	३९	०	५६३	५१२	५१	०	१२	२	१६	३	३
		जम्मा	५१३	७७२	५१७	२५५	०	५९४	५५५	३९	०	६५३	६०२	५१	०	०	०	०	०	०
संघीय संसद सचिवालय																				

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२०२०००१	संघीय संसद	३२४	५१९	५१९	०	०	५५८	५५८	०	०	६०५	६०५	०	०	१२	२	१६	३	३
२	२०२०००११	संघीय संसद	८७५६	९१४७	९१४७	०	०	९९३८	९९३८	०	०	१०७७२	१०७७२	०	०	१२	२	१६	३	३
३	२०२०००१२	संघीय संसद सचिवालय	५६५३	६३६३	५३४१	१०२२	०	७१७८	५८३०	१३४८	०	८०७१	६३१९	१७५२	०	१२	२	१६	३	३
		जम्मा	१४७३३	१६०२९	१५०७	१०२२	०	१७६७४	१६३२६	१३४८	०	१९४४८	१७६९६	१७५२	०	०	०	०	०	०
सर्वोच्च अदालत र मातहतका अदालतहरूसमेत																				
१	२०४००००१	सर्वोच्च अदालत	७९१	८२६	८२६	०	०	९०८	९०८	०	०	१०४४	१०४४	०	०	१२	१	१६	३	३
२	२०४०००११	सर्वोच्च अदालत (प्रशासनिक खर्च)	१८४९६	३६९९७	६४९१	३०५०६	०	४३५१५	६३३१	३७१८४	०	५५६८५	७२७७	४८४०८	०	१२	२	१६	३	३
३	२०४०००१२	मेलमिलाप परिषद्	१७८	१८४	१७६	८	०	१९३	१९२	१	०	३४७	२२१	१२६	०	१२	१	१६	३	३
४	२०४६१०११	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	१०४४	९०९	८६८	४१	०	१००५	९६१	४४	०	११५७	११०६	५१	०	१२	२	१६	३	३
५	२०४९१०११	उच्च अदालतहरू	१५६६२	१५२६२	१२८३७	२४२५	०	१५९३२	१४२६३	१६६९	०	१७३२१	१५४०२	१९१९	०	१२	२	१६	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
६	२०४९२ ०११	विशेष अदालत	५२१	६४ ७	६४१	६	०	७१४	७०७	७	०	८२१	८१३	८	०	१२	२	१६	३	३
७	२०४९३ ०११	प्रशासकिय अदालत	३०९	३२ ०	३१६	४	०	३५३	३४९	४	०	४०६	४०१	५	०	१२	२	१६	३	३
८	२०४९४ ०११	श्रम अदालत	२५०	२४ ३	२३४	९	०	२६७	२५७	१०	०	३०७	२९६	११	०	१२	२	१६	३	३
९	२०४९५ ०११	फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय	२११	२४ ०	२२६	१४	०	२७६	२६१	१५	०	३१८	३००	१८	०	१२	२	१६	३	३
१०	२०४९६ ०११	राजस्व न्यायाधीकरण हरु	७५०	८३ ३	७८४	४९	०	९२४	८७०	५४	०	१०६ ३	१०० १	६२	०	१२	१	१६	३	३
११	२०४९७ ०११	जिल्ला अदालतहरु	३९३०९	४४ ०२ ३	३७२ ०१	६८२ २	०	४४१ ७३	३९४ ५०	४७२ ३	०	४८३ २३	४२१ ००	६२२ ३	०	१२	१	१६	३	३
१२	२०४९८ ०११	उपभोक्ता अदालत	०	६५	५५	१०	०	६८	५७	११	०	७७	६५	१२	०	१२	२	१६	३	३
१३	२०४९९ ०११	बाल अदालत	०	७०	६०	१०	०	७३	६२	११	०	८३	७१	१२	०	१२	२	१६	३	३
		जम्मा	७७५२१	१० ०६ १९	६०७ १५	३९९ ०४	०	१०८ ४०१	६४६ ६८	४३७ ३३	०	१२६ ९५२	७०० ९८	५६८ ५४	०	०	०	०	०	०

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग																				
१	२०६०००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	११९	११०	०	०	८५	८५	०	०	९५	९५	०	०	१२	१	१७	३	३	
२	२०६००११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१७०२८	१७९९०	१६६०५	१३८५	०	१९८००	१७९००	१९००	०	२१९००	१९४००	२५००	०	१२	२	१७	३	३
		जम्मा	१७१४७	१८१०	१६७१५	१३८५	०	१९८८५	१७९८५	१९००	०	२१९९५	१९४९५	२५००	०	०	०	०	०	०
लोक सेवा आयोग																				
१	२१०००००१	लोक सेवा आयोग	११९	७७	७७	०	०	१२५	१२५	०	०	१२५	१२५	०	०	१२	१	१६	३	३
२	२१००००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	५६४८	५७९९	५७२८	७१	०	६१५०	६०००	१५००	०	६७५०	६५००	२५००	०	१२	१	८	३	३
३	२१०९१०११	लोक सेवा आयोग, कार्यालयहरू	३२५२	३३५६	३०९४	२६२	०	३८००	३६६८	१३२	०	४१०७	३९९०	११७	०	५	१	८	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		जम्मा	१०१९	९२ ३२	८८९ ९	३३३	०	१०० ७५	९७९ ३	२८२	०	१०९ ८२	१०६ १५	३६७	०	०	०	०	०	०
न्याय परिषद																				
१	२१८०० ००१	न्याय परिषद	४७	४७	४७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१२	२	१६	३	३
२	२१८०० ०११	न्याय परिषद (प्रशासनिक खर्चसमेत)	५११	५५ २	५२४	२८	०	६१९	५७९	४०	०	६८०	६२८	५२	०	१२	२	१६	३	३
		जम्मा	५५८	५९ ९	५७१	२८	०	६१९	५७९	४०	०	६८०	६२८	५२	०	०	०	०	०	०
राष्ट्रिय दलित आयोग																				
१	२२४०० ००१	राष्ट्रिय दलित आयोग (पदाधिकारी तर्फ)	८४	७९	७९	०	०	७९	७९	०	०	९०	९०	०	०	८	२	१०	३	२
२	२२४०० ०११	राष्ट्रिय दलित आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३०२	३३ ५	३११	२४	०	३७३	३४१	३२	०	४०७	३६५	४२	०	८	२	१६	२	२
		जम्मा	३८६	४१ ४	३९०	२४	०	४५२	४२०	३२	०	४९७	४५५	४२	०	०	०	०	०	०
राष्ट्रिय समावेशी आयोग																				

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
१	२२६००००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग पदाधिकारी खर्च	७७	८१	८१	०	०	७१	७१	०	०	७१	७१	०	०	१२	२	८	३	३
२	२२६०००११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३१८	३५७	३३०	२७	०	४०८	३७३	३५	०	४५५	४१०	४५	०	८	२	८	३	२
		जम्मा	३९५	४३८	४११	२७	०	४७९	४४४	३५	०	५२६	४८१	४५	०	०	०	०	०	०
आदिवासी जनजाति आयोग																				
१	२२८००००१	आदिवासी जनजाती आयोग	७८	८१	८१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१२	२	८	२	१
२	२२८०००११	आदिवासी जनजाती आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३०२	३२८	३०७	२१	०	४४९	४२१	२८	०	४९२	४५६	३६	०	१२	२	८	३	१
		जम्मा	३८०	४०९	३८८	२१	०	४४९	४२१	२८	०	४९२	४५६	३६	०	०	०	०	०	०
मधेशी आयोग																				
१	२३०००००१	मधेशी आयोग	९४	८१	८१	०	०	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०	८	२	५	३	१

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२	२३००००११	मधेशी आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३१३	३४२	३२१	२१	०	३६३	३३५	२८	०	४०८	३७२	३६	०	५	२	४	३	१
		जम्मा	४०७	४२३	४०२	२१	०	४६३	४३५	२८	०	५०८	४७२	३६	०	०	०	०	०	०
मुस्लिम आयोग																				
१	२३४००००१	मुस्लिम आयोग	८३	८८	८८	०	०	९६	९६	०	०	९९	९९	०	०	१२	२	१६	३	३
२	२३४०००११	मुस्लिम आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३०९	३४६	३२६	२०	०	३७५	३४८	२७	०	४१७	३८२	३५	०	८	२	८	३	३
		जम्मा	३९२	४३४	४१४	२०	०	४७१	४४४	२७	०	५१६	४८१	३५	०	०	०	०	०	०
राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग																				
१	२१४००००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	८०	८४	८४	०	०	८५	८५	०	०	८६	८६	०	०	८	२	५	३	३
२	२१४०००११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	२७६६	२९०४	२८६१	४३	०	३१४१	३०८५	५६	०	३४२३	३३५०	७३	०	१२	२	८	३	३

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
		जम्मा	२८४६	२९८८	२९४५	४३	०	३२२६	३१७०	५६	०	३५०९	३४३६	७३	०	०	०	०	०	०
निर्वाचन आयोग																				
१	२१२००००१	निर्वाचन आयोग	८८	७५	७५	०	०	८५	८५	०	०	९०	९०	०	०	१२	२	१६	३	३
२	२१२०००११	निर्वाचन आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३७४५	१८३५	१०७०	७६५	०	२२५०	१२५०	१०००	०	२७००	१५००	१२००	०	१२	२	१६	३	३
३	२१२०००१२	मतदाता नामावली अद्यावधिक संकलन परिचयपत्र समेत	५९	४३४	४३४	०	०	४४	४४	०	०	५०	५०	०	०	१२	२	१६	३	३
४	२१२९१०११	निर्वाचन कार्यालयहरू (प्रशासनिक खर्च समेत)	३९८०	४३५६	४०१७	३३९	०	४५६५	४२१५	३५०	०	४९१५	४४१५	५००	०	१२	२	१६	३	३
		जम्मा	७८७२	६७००	५५९६	११०४	०	६९४४	५५९४	१३५०	०	७७५५	६०५५	१७००	०	०	०	०	०	०
थारु आयोग																				
१	२३२००००१	थारु आयोग	७८	८२	८२	०	०	८४	८४	०	०	८७	८७	०	०	१२	२	८	३	२

क्र. सं.	ब.उ.शी. नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ. व. २०८१/८२ को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८२/८३ को विनियोजन				आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को खर्च प्रक्षेपण				रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य संकेत	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
				कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था					
२	२३२०००११	थारू आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३२१	३५०	३२८	२२	०	३९३	३६५	२८	०	४३६	४००	३६	०	१२	२	८	३	२
		जम्मा	३९९	४३२	४१०	२२	०	४७७	४४९	२८	०	५२३	४८७	३६	०	०	०	०	०	०
राष्ट्रिय महिला आयोग																				
१	२२२००००१	राष्ट्रिय महिला आयोग	७८	९०	९०	०	०	९०	९०	०	०	९२	९२	०	०	८	२	५	२	१
२	२२२०००११	राष्ट्रिय महिला आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	७०३	७४९	७२८	२१	०	८१६	७८८	२८	०	८९६	८६०	३६	०	८	२	५	२	१
		जम्मा	७८१	८३९	८१८	२१	०	९०६	८७८	२८	०	९८८	९५२	३६	०	०	०	०	०	०

अनुसूची १.२

संवैधानिक अंग तथा निकाय क्षेत्रको त्रिवर्षीय श्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
महालेखापरीक्षकको कार्यालय														
१	२०८००००१	महालेखापरीक्षकको कार्यालय	३६	३६	०	०	३९	३९	०	०	४३	४३	०	०
२	२०८०००११	महालेखापरीक्षकको कार्यालय (प्रशासनिक खर्च समेत)	८४३८	८४३८	०	०	९३९१	९३९१	०	०	१०४७४	१०४७४	०	०
		जम्मा	८४७४	८४७४	०	०	९४३०	९४३०	०	०	१०५१७	१०५१७	०	०
राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग														
१	२२०००००१	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९३	९३	०	०	१४०	१४०	०	०	१५०	१५०	०	०
२	२२००००११	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	८५३	८५३	०	०	९४३	९४३	०	०	१०३३	१०३३	०	०
		जम्मा	९४६	९४६	०	०	१०८३	१०८३	०	०	११८३	११८३	०	०
राष्ट्रपतिको कार्यालय														
१	१०१००००१	राष्ट्रपति	९१	९१	०	०	९५	९५	०	०	१०३	१०३	०	०
२	१०१०००११	राष्ट्रपतिको कार्यालय (प्रशासनिक खर्चसमेत)	१६०१	१६०१	०	०	१७०२	१७०२	०	०	१९०१	१९०१	०	०
		जम्मा	१६९२	१६९२	०	०	१७९७	१७९७	०	०	२००४	२००४	०	०
उपराष्ट्रपतिको कार्यालय														
१	१०२००००१	उपराष्ट्रपति	७२	७२	०	०	७७	७७	०	०	९०	९०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२	१०२०००११	उपराष्ट्रपति कार्यालयको (प्रशासनिक खर्च समेत)	७००	७००	०	०	५१७	५१७	०	०	५६३	५६३	०	०
		जम्मा	७७२	७७२	०	०	५९४	५९४	०	०	६५३	६५३	०	०
संघीय संसद सचिवालय														
१	२०२००००१	संघीय संसद	५१९	५१९	०	०	५५८	५५८	०	०	६०५	६०५	०	०
२	२०२०००११	संघीय संसद	९१४७	९१४७	०	०	९९३८	९९३८	०	०	१०७७२	१०७७२	०	०
३	२०२०००१२	संघीय संसद सचिवालय	६३६३	६३६३	०	०	७१७८	७१७८	०	०	८०७१	८०७१	०	०
		जम्मा	१६०२९	१६०२९	०	०	१७६७४	१७६७४	०	०	१९४४८	१९४४८	०	०
सर्वोच्च अदालत र मातहतका अदालतहरुसमेत														
१	२०४००००१	सर्वोच्च अदालत	८२६	८२६	०	०	९०८	९०८	०	०	१०४४	१०४४	०	०
२	२०४०००११	सर्वोच्च अदालत (प्रशासनिक खर्च)	३६९९७	३६९९७	०	०	४३५१५	४३५१५	०	०	५५६८५	५५६८५	०	०
३	२०४०००१२	मेलमिलाप परिषद्	१८४	१८४	०	०	१९३	१९३	०	०	३४७	३४७	०	०
४	२०४६१०११	राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	९०९	९०९	०	०	१००५	१००५	०	०	११५७	११५७	०	०
५	२०४९१०११	उच्च अदालतहरु	१५२६२	१५२६२	०	०	१५९३२	१५९३२	०	०	१७३२१	१७३२१	०	०
६	२०४९२०११	विशेष अदालत	६४७	६४७	०	०	७१४	७१४	०	०	८२१	८२१	०	०
७	२०४९३०११	प्रशासकिय अदालत	३२०	३२०	०	०	३५३	३५३	०	०	४०६	४०६	०	०
८	२०४९४०११	श्रम अदालत	२४३	२४३	०	०	२६७	२६७	०	०	३०७	३०७	०	०
९	२०४९५०११	फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय	२४०	२४०	०	०	२७६	२७६	०	०	३१८	३१८	०	०
१०	२०४९६०११	राजस्व न्यायाधीकरणहरु	८३३	८३३	०	०	९२४	९२४	०	०	१०६३	१०६३	०	०
११	२०४९७०११	जिल्ला अदालतहरु	४४०२३	४४०२३	०	०	४४१७३	४४१७३	०	०	४८३२३	४८३२३	०	०
१२	२०४९८०११	उपभोक्ता अदालत	६५	६५	०	०	६८	६८	०	०	७७	७७	०	०
१३	२०४९९०११	बाल अदालत	७०	७०	०	०	७३	७३	०	०	८३	८३	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		जम्मा	१००६१९	१००६१९	०	०	१०८४०१	१०८४०१	०	०	१२६९५२	१२६९५२	०	०
अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग														
१	२०६००००१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	११०	११०	०	०	८५	८५	०	०	९५	९५	०	०
२	२०६०००११	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१७९९०	१७९९०	०	०	१९८००	१९८००	०	०	२१९००	२१९००	०	०
		जम्मा	१८१००	१८१००	०	०	१९८८५	१९८८५	०	०	२१९९५	२१९९५	०	०
लोक सेवा आयोग														
१	२१०००००१	लोक सेवा आयोग	७७	७७	०	०	१२५	१२५	०	०	१२५	१२५	०	०
२	२१००००११	लोक सेवा आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	५७९९	५७९९	०	०	६१५०	६१५०	०	०	६७५०	६७५०	०	०
३	२१०९१०११	लोक सेवा आयोग, कार्यालयहरू	३३५६	३३५६	०	०	३८००	३८००	०	०	४१०७	४१०७	०	०
		जम्मा	९२३२	९२३२	०	०	१००७५	१००७५	०	०	१०९८२	१०९८२	०	०
न्याय परिषद														
१	२१८००००१	न्याय परिषद	४७	४७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	२१८०००११	न्याय परिषद (प्रशासनिक खर्चसमेत)	५५२	५५२	०	०	६१९	६१९	०	०	६८०	६८०	०	०
		जम्मा	५९९	५९९	०	०	६१९	६१९	०	०	६८०	६८०	०	०
राष्ट्रिय दलित आयोग														
१	२२४००००१	राष्ट्रिय दलित आयोग (पदाधिकारी तर्फ)	७९	७९	०	०	७९	७९	०	०	९०	९०	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
२	२२४०००११	राष्ट्रिय दलित आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३३५	३३५	०	०	३७३	३७३	०	०	४०७	४०७	०	०
		जम्मा	४१४	४१४	०	०	४५२	४५२	०	०	४९७	४९७	०	०
राष्ट्रिय समावेशी आयोग														
१	२२६००००१	राष्ट्रिय समावेशी आयोग पदाधिकारी खर्च	८१	८१	०	०	७१	७१	०	०	७१	७१	०	०
२	२२६०००११	राष्ट्रिय समावेशी आयोग	३५७	३५७	०	०	४०८	४०८	०	०	४५५	४५५	०	०
		जम्मा	४३८	४३८	०	०	४७९	४७९	०	०	५२६	५२६	०	०
आदिवासी जनजाति आयोग														
१	२२८००००१	आदिवासी जनजाती आयोग	८१	८१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	२२८०००११	आदिवासी जनजाती आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३२८	३२८	०	०	४४९	४४९	०	०	४९२	४९२	०	०
		जम्मा	४०९	४०९	०	०	४४९	४४९	०	०	४९२	४९२	०	०
मधेशी आयोग														
१	२३०००००१	मधेशी आयोग	८१	८१	०	०	१००	१००	०	०	१००	१००	०	०
२	२३००००११	मधेशी आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३४२	३४२	०	०	३६३	३६३	०	०	४०८	४०८	०	०
		जम्मा	४२३	४२३	०	०	४६३	४६३	०	०	५०८	५०८	०	०
मुस्लिम आयोग														
१	२३४००००१	मुस्लिम आयोग	८८	८८	०	०	९६	९६	०	०	९९	९९	०	०
२	२३४०००११	मुस्लिम आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३४६	३४६	०	०	३७५	३७५	०	०	४१७	४१७	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
		जम्मा	४३४	४३४	०	०	४७१	४७१	०	०	५१६	५१६	०	०
राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग														
१	२१४००००१	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	८४	८४	०	०	८५	८५	०	०	८६	८६	०	०
२	२१४०००११	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	२९०४	२९०४	०	०	३१४१	३१४१	०	०	३४२३	३४२३	०	०
		जम्मा	२९८८	२९८८	०	०	३२२६	३२२६	०	०	३५०९	३५०९	०	०
निर्वाचन आयोग														
१	२१२००००१	निर्वाचन आयोग	७५	७५	०	०	८५	८५	०	०	९०	९०	०	०
२	२१२०००११	निर्वाचन आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	१८३५	१८३५	०	०	२२५०	२२५०	०	०	२७००	२७००	०	०
३	२१२०००१२	मतदाता नामावली अद्यावधिक संकलन परिचयपत्र समेत	४३४	४३४	०	०	४४	४४	०	०	५०	५०	०	०
४	२१२९१०११	निर्वाचन कार्यालयहरु (प्रशासनिक खर्च समेत)	४३५६	४३५६	०	०	४५६५	४५६५	०	०	४९१५	४९१५	०	०
		जम्मा	६७००	६७००	०	०	६९४४	६९४४	०	०	७७५५	७७५५	०	०
थारु आयोग														
१	२३२००००१	थारु आयोग	८२	८२	०	०	८४	८४	०	०	८७	८७	०	०
२	२३२०००११	थारु आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	३५०	३५०	०	०	३९३	३९३	०	०	४३६	४३६	०	०
		जम्मा	४३२	४३२	०	०	४७७	४७७	०	०	५२३	५२३	०	०

क्र.सं.	ब.उ.शी.नं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०८२/८३ को स्रोत अनुमान				आ.व. २०८३/८४ को स्रोत प्रक्षेपण				आ.व. २०८४/८५ को स्रोत प्रक्षेपण			
			कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण	कुल	नेपाल सरकार	वैदेशिक अनुदान	वैदेशिक ऋण
राष्ट्रिय महिला आयोग														
१	२२२००००१	राष्ट्रिय महिला आयोग	९०	९०	०	०	९०	९०	०	०	९२	९२	०	०
२	२२२०००११	राष्ट्रिय महिला आयोग (प्रशासनिक खर्च समेत)	७४९	७४९	०	०	८१६	८१६	०	०	८९६	८९६	०	०
		जम्मा	८३९	८३९	०	०	९०६	९०६	०	०	९८८	९८८	०	०

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

फोन : ०१-४२११००४, फ्याक्स : ०१-४२११७००

इमेल : npc@npc.gov.np

वेबसाइट : <http://www.npc.gov.np>

मुद्रक: मुद्रण विभाग, सिंहदरबार, काठमाडौं ।